) الله حسبي وبه ثقتي (

هذا شرح من نقوش الخطاء محروس* ومنه اثر الصواب محسوس* يشهد على ان مؤلفه الرشيد العارف* بحر فى العلوم والمعارف* جعل الله سعيه مشكورا* وبنيل ما يحاوله مسرورا*

نمقه الفقير عبد القادر المتشرف برتبة
القاضى بعسكر روم ايلى
غفر له

) حسبي الله وكفى (

لاتخلو بفيض الحق عن فرسان الادب الزوايا* كما نطق به هذا الشرح الابهى الذى جاد به يراع النزيل بقرية يايا* شكر الله سعيه الاتم* واسره بنيل اللطف من الراتبة والنعم*

حرره الفقير شيخزاده السيد محمد اسعد كاتب الوقايع
للدولة العلية متشرفا برتبة القاضى
بعسكر روم ايلى غفر
لهما

) باسمه تبارك وتعالى (

لما كان هذا الشرح مطرزا بطراز تقريضات بعض اولى الالباب* شنفته بقرطة القبول والانتخاب* درر مبانيه مرصعة بلآلى العبارات الفصيحة* وغرر معانيه منقبة بايادى الفكرة الصحيحة* لله در جامعه الرشيد حيث لفق وتفرد* وعلى فن البلاغة غرد* نفعه الله بجل همته* ومتعه بخلوص نيته*

رقمه الفقير محمد جمال الدين العريف
بين الموالى بفارصى زاده المصحح
لتقويم الوقايع

) بسمه سبحانه سائلا احسانه (

الحمد لله الذى جعل العلماء حلالى المشكلات* وصاحبي الملكات* وكشافى المعضلات* خصوصا حقايق العقليات ودقايق النقليات* والصلاة والسلام على من ارسله بالايات والمعجزات البينات* وعلى آله واصحابه الذين اقتبسوا من انواره المعارف الباهرات* ونشروا التابعين بالافادات الواضحات (وبعد) فان العلوم كلها نافعة اى علم كان لكن العلوم العربية اساس العلوم والاصول* ونصب عين الفحول* اذ بها يكشف اسرار الادلة الاربعة* ودقايق العلوم الادبية* ولذلك كانت اكثر التصنيفات واوفر التدوينات نثرا ونظما* ومن المنظومات نخبة الوهبي وهى احسن المنظومات لكون ناظمها النحرير المرحوم صاحب الجودة والقريحات* لم يسبق اليه السلف والخلف وكان مقبولا بين الافاضل الكرام والعلماء الاعلام لكنها محتاجة الى الشرح والتحقيق ولم يتصد لشرحه الى الان احد من العلماء فبقيت مكنوناته الغامضة مع رغبات الخاصة والعامة مستورات فرجونا من الاخ المعنوى من تلامذة ابى خليل المفتى بمدينة مغنبسا حجبت عن الضراء والبأساء احمد رشيد الفاضل الكامل ابن الحاج على الفاضل النحرير المستغنى شهرتهما عن التوصيف والتعريف قرق اغاجى نزيل قرية يايا من نواحى مغنبسا هو المدرس باسلامبول بالامتحان والبرهان ان يشرحها بحل

مشكلاتها

مشكلاتها وكشف مستوراتها فقبل رجاءنا فشرع وشرح شرحا لطيفا يزيل معضلاتها ويشير الى ايضاح غامضاتها واتمه بحسن الختام بعون الله الملك العلام لينال خير الدعاء من الانام والحمد لله على التمام وصلى الله تعالى على سيدنا محمد خير الانام وعلى آله واصحابه الكرام

العبد الداعى السيد احمد اسعد المفتى
بمدينة مغنبسا المدرس
باسلامبول

) بسم الله الرحمن الرحيم (

الحمد لله البالغ نظم كلامه الى اعلى طبقات الاعجاز* والجاعل علماء البيان واقفين على مزاياها بالاطناب والايجاز* والصلاة والسلام على سيدنا محمد الذى هو افصح من نطق بالضاد باشرف اللغات* وعلى آله واصحابه الفائزين بحقايق الدلالات ودقائق الاشارات (وبعد) فان المنظومة الوهبية المسماة بالنخبة اللغوية* كانت فى فنها نسخة نفيسة* وحق لها ان تكون لكل غريب من الطلبة انيسة لم تشنف بمثلها الاذان* ولم يأت بما يدانيها انس ولاجان* وكانت معتازة لشرح مفصح عن مبانيها* وموضح لمعانيها* فاولد الفاضل الاديب الالمعى* والكامل الاريب اللوذعى* مولانا الشيخ احمد افندى الساكن فى قرية يايا* وفقه الله تعالى لما يحبه بحسن العطايا* فجاء بحمد الله تعالى شرحا بديع المثال كثير النوال* حدائق ذات بهجة وشقايق ذات لهجة* حقيق بان ينفق فى مثله الاعمار بصرف الافكار فى طول الليل والنهار جعله الله تعالى منتشرا فى البلاد ومنتفعا به للعباد مقبولا بين الانام* ومرغوبا الى يوم القيام* لما شغفنى ما حواه من فرائد الفوائد* قلت بذهن قاصر مشغول* وفكر فاتر من نوائب الدهر مكبول*

(نظم)

بشرحك هذا النظم زاد ابتهاجه ومن ذهنك الوقاد يشرق كالبدر
فما هو الا روضة ذات بهجة وعنه اذا حدثت حدث عن البحر
تأملت فيه وابتهجت بحسنه وزدت سرورا بالذى فيه من در
على مثله فلينفق المرء عمره فمنه اصول الفن تجنيه كالزهر
وانا لنرجوا وافر الاجر للذى ازال نقابا عن خرائده الغر
بك الدهر يامولاى ابدى سروره وابدلنا عسرا مضى فيه باليسر
وهيهات يلق الدهر مثلك فاضلا له شرف يعلو على الانجم الزهر
فلازلت معمور الجنان وسيدا تجر لك العليا لواء من النصر
مدى الدهر فردى يحن مؤملا دعاء من الاستاد فى السر والجهر

قاله بفمه ورقمه بقلمه العبد الفقير عبد الله الفردى
الخالدى النقشبندى عامله الله تعالى
بلطفه الخفى والجلى

حمدنا اله العالمين مصليا على سيد الكونين ماح وناصر
وبعد يقول العبد ذو الافتقار ما دحا نخبة الوهبي بين النظائر
مخدرة ابكارها وعروسها مقنعة تحت الحجاب بساتر
ومشحونة بالاصطلاحات واللغى بنظم اتاها جملة فى السواطر

محيطا وقاموسا اسال جداولا　　بدر ومرجان ودرج الجواهر
فكانت بحارا ذات موج وقعرها　　عميق بحيث لبس ناس بجاسر
فاشكل للراجين منها التقاطها　　لذا لم ينلها كل ناس وفاكر
فالف شرحا احمد الفاضل الذى　　بقرية يايا ساكن بالمواصر
مزيحا جلابيب العرائس مظهرا　　محاسن ابكار منير البصائر
ابان اللغى والاصطلاحات ضابطا　　قواعد كل ناقلا عن اكابر
مزيلا غموضات مميطا عويصها　　واظهر مستور اللغات الكواثر
واصلا وفرعا واشتقاق بنائها　　بجهد ولم يبق صعوبا لناظر
وخاض جداول الفرائد آخذا　　باجمعها ثم اللآلى الصغائر
بايجاد فلك جار يا كل جانب　　غنى راكبوها باد خار الذخائر
ونعم كتابا نخبة ثم شرحها　　يدلان رحراحا لقان وحائر
نظيرا لهذا الشرح لم تر اعين　　بازمنة ماضت الى وقت حاضر
الا ايها الطلاب هذا مرامكم　　فهذا كتاب لاتقبسوا بسائر
عليكم به تسقوا رياض علومكم　　وتربوا من ارباب العلوم الزواجر

وقرضه الساعى الفقير محمد
مدرس مغنيسا بماجاء خاطرى

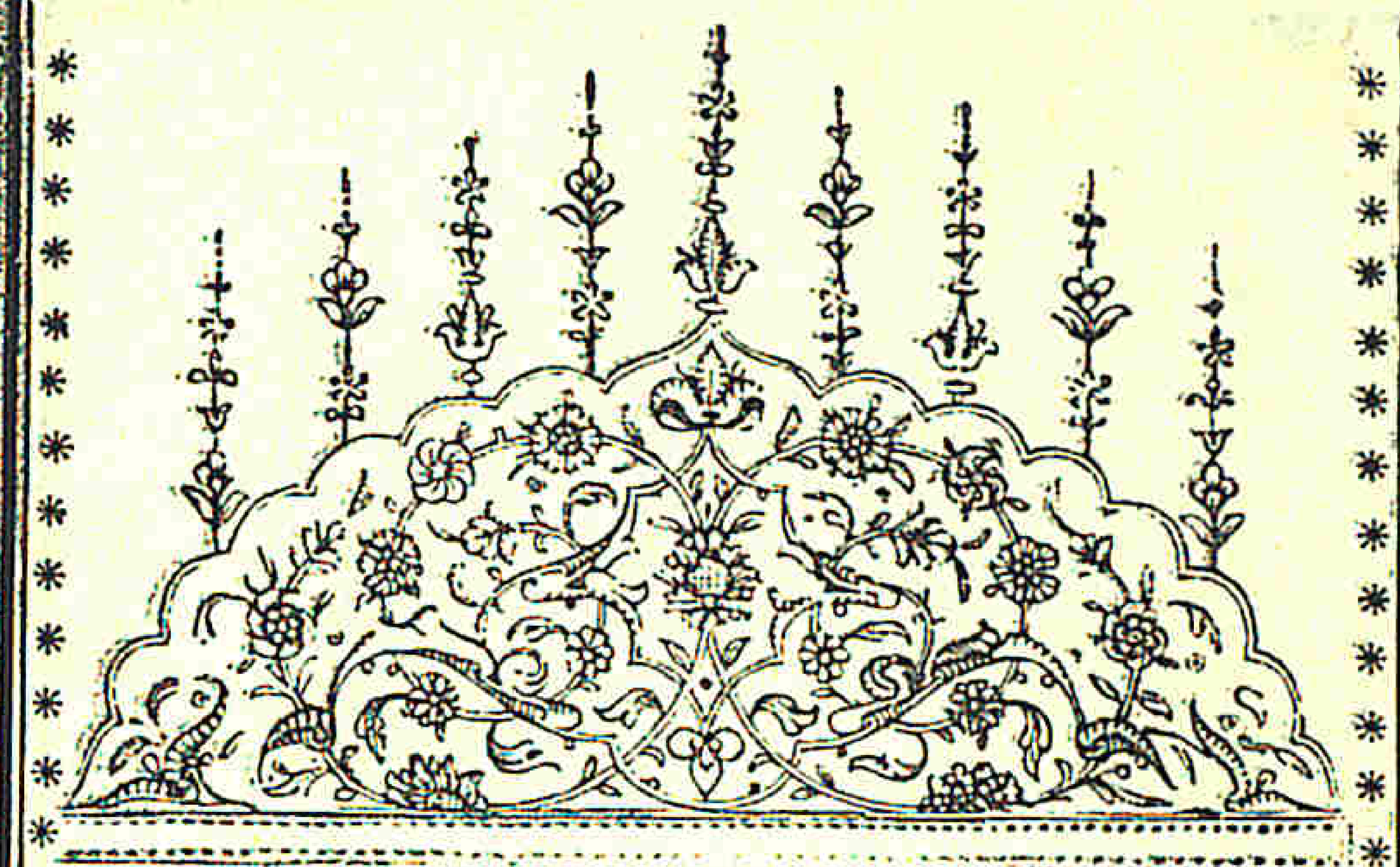
) لمحرره شيخزاده اسعد الفقير (

اشبو شرحى يايا كوبلى فاضلك　　يازدى تحقيقانه كلك آكهى
فيض اقدسله زوايا اولديمى　　فارس الخيل معارفدن تهى
ايلدى تاريخن اسعد تحشيه　　اولدى شرح نخبة وهبى بهى
١٢٥٧

) تاريخ من مهمل البيت الرابع (

عرف نور الفهم فى روض نضير　　ام معان عقدها منتظم
صاغها مولى من الروم اثير　　فتباهت بحلاها العجم
وسرى فى العرب رياها العبير　　فزهى تاريخها المبتسم
ما لشرح نخبة الوهبى نظير　　جف من بعد الصرير القلم
١٢٥٧

رقم حواشيها بهذه الشذره * وخدم منشيها
حسب القدره * العبد الفقير الضعيف
محمود التونسى الشريف

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

الحمد لمن احسن كل شئ انشاء وايجادا * وخص الانسان بالبيان رحمة منه وارشادا * وعلمنا
مالم نكن نعلم من الاسماء والافعال بفضله العظيم * وقوم السنتنا بالنطق والتعبير عما فى الضمير
بلطفه العميم * والصلاة والسلام على من ارسله رحمة للعالمين * وانزل عليه القرأن بلسان عربى
مبين * وعلى آله واصحابه الذينهم ليوث الحماسة وغيوث السماحة * ولايشق عليهم غبار فى مضمار
البلاغة والفصاحة * بعد ذا معلوم اوله كه لغت عربيـــه علوم شرعيه نك اصل واساسى *
وفنون ادبيه نك موقوف عليهاسى * اولديغى يعنى اصولا وفروعا اسرار شريعتى كشف وابرازه
ذريعه * وتحصيل ادبياته آلت لازمه ووسيله * بولنديغى رسيده ٔ رتبهٔ بداهت اولمغله علماء
اعلام وفضلاء ذوى الاحترام * سلفا وخلفا محافظهٔ امر شريعت * وخدمتكذارئ كتاب
وسنت نيت خالصه سيله فن مزبورده منظوم ومنثور * لايعد ولايحصى كتب مؤلفه تدوينه
سعى موفور * وبذل مقدور ايتديلر (يعنى بعض ارباب همت ضبط ابواب وفصول * وبروجه
سهولت مطلبه وصول غرضيــله شهراه نثره * وبعض اصحاب مكنت دخى طلابه تسهيل
حفظ لغت طباع متعلمينه لطافت واداء مرامده تحصيل ظرافت * وحسن تعبيره سلاست ايراثى
قصديله تنكناى نظمــه كتديلر * سلك نظمه كشيده اولنان جان كر انمايهٔ لطافترسان
جمله سندن اشبو عاجزانه وقاصرانه شرحنه خامه كش افتتاح اولديغمز نخبـهٔ وهبى سائر
منظومه لردن وجوه شتى ايله الطف واحسن * ومنقح ومهذب ومستحسن * اولوب سلاست نظمه
مقارن حسن تعبير ايله رنكين * ومحسنات بديعيه يه رعايت ايله بغـايت دلپسند ودلنشين * واقع
اولمغين خواهشكران كنز معارف * وخواستكاران هنر ولطائف * سائر منظومه هاى معتبره لرى
طاق ذهول ونسيانه طرح والقا * وبو منظومهٔ منتخبه نك تعليم وتعلمنه زانوزن اكباب واعتنا *
ايتدكلرى واضح ورونمادر * لكن بو عذراء بهمتانك منظر محاسن پيكرى هنوز پوشيدهٔ نقاب
احتجاب اولديغنـدن * يعنى حين نظمندن بو والى الآن خرائد فرائدى سدف صدفده نهفته
ومكنون قالديغندن هركسه عرض ديدارايده مديكى بديدار * وسهل ممتنع قيلندن اولديغى
امر آشكار * اولمغله الفاظ ومبانيسنى اعراب واعجام ايله قيد وضبط * ومرموزات ومعانيسنك
رمكرده وشواردينى قبض وربط * وامثال وكناياتنى حل وايضـاح * ومركبات ومصطلحاتنى

كشف وايضاح * ايله ارباب استخراجه اخطار وتذكره * واصحاب استعداده تنبيه وتبصره *
اولمق اوزره برشرحه محتاج اولديغى مذاكره سى اثناسنده بعض خلان معارفشناس * بو فقير
پرتقصير قليل البضاعه دن اول صوب صوابه سوق سمند همت اولنمغى عرض والتماس * ايمكله
مسئولنه اسعاف ومساعده يه ابتداده دركاه اجابتپناه فياض مطلقدن توفيق وعنايت فيضاننى
استدعا ونياز و * باقى قلان بو قبه ده بر خوش صدا ايمش * ما انجه موجب بقاى نيك نام * وبعد
قضاء النحب مستوجب استرحام * اوله جق بر اثر جميل مزيه سنى احراز * مطالعه سيله معترفا بالعجز
والفاقه * على قدر الوسع والطاقه * شروع وآغاز اولندى (وبعناية الملك العلام حالا اورنك آراى
سلطنت عظمى * واريكه پيراى خلافت كبرى * غرهٔ ناصيهٔ شريعت غرا * شهچراغ افسر ملت
بيضا * مظهر تجلئ (انا جعلناك خليفة فى الارض) باسط بساط الامن والعدل بالطول والعرض
سلطان البرين وخاقان البحرين خادم الحرمين المحترمين السلطان ابن السلطان ابن السلطان
السلطان المظفر (عبد المجيد خان) ابن السلطان محمود خان ابن السلطان عبد الحميد خان
ابد الله ملكه وسلطانه * وايد بالنصر الدائم جنوده واعوانه * وصير سيفه وسنانه قامعا لاهل
الشرك والجمك٩ * ماسبح السمك ودار الفلك وطار الملك * افنديمز حضرتلرينك باليمن والسعاده
سرير خلافتمصير عثمانى اوزره شرف افكن جلوس * ونشر معدلت واحسانله كافهٔ عالميانى
امن وآسايشه مأنوس * بيوردقلرى هنكام فرخ انجام ميامن ارتسامده پذير فتهٔ ختام * ورسيدهٔ اتمام
اولمغله نام نامئ همايون * واسم سامئ عظمت نمون * ظفر مقرونلريله عنوان طرازى * وديباچه
پردازى قيلندى * شايد خاور سعد آور جهانپر ورلرندن نسيم لحاظهٔ قبول وزان * ونيم نكاه عالمپناه
خديوانه لرينه مظهر وشايان * بيوريلور ايسه سهو وخطاسى عين هنر * وذرهٔ ناچيز ايكن همتاب
آفتاب ضيا كستر * اولمق امر مقرردر (غب ذا معلوم عالمياندر كه برمقتضاى حكمت ربانيه طبايع
انسانيه ميانده تضاد وتخالف دركار بنابرين بعض طباع تفصيل واطنابه طالب * وبعض آخر
ايجاز واختصاره راغب * وبعضيلر فهم دقايقه قدر تياب اولمديغندن ديدن سخنوران اوزره
تأديه اولنان كلام بليغ النظامى تكلف وتشدقه حمل ايله استكراه واستقباح ايدر (وبعض
ديكر نكته شناس * ودقايق استيناس * اولمغله زبانزده اولان الفاظ خائيده ايله اداء مرامى اصوات
بهائمه الحاق ايله مسلك بلاغتى استحسان واستملاح روشندن كيدر پس لاجرم عند البعض
مقبول ومستحسن * اولان كلام نزد ديكرانده مدخول ومستهجن * اولمغله كافهٔ طباعه اوفق
سخن ترتيب واملاسى طوق بشردن خارج بر معنى اولديغى مجزوم ومتيقن وكلام مخلوق هر نقدر
تنقيح وتهذيبنه صرف مكنت وبذل نقدينـهٔ همت اولونسه دخى ينه سهو وخطادن خالى
اولميه جغى منصوص ومبرهن اولمغله ابناء زمان واخوان انصافنشاندن متوقع ومستدعادر كه
برمقتضاى بشريت جابجا سرزدهٔ ظهور اولان سهو وذللى دامن عفو وصفح ايله محفوف ومستور *
وتهاجم نوائب كردون وتفاقم ريب المنون كوناكوندن دولايى اولديغى ملابسه سيله معفو ومعذور *
بيوريلوب وقوعيافته اولان خطا وخطل * مهما امكن اصلاح اولنمق ايله جبر نقصان وسد خلل *
بيورلمق نياز كردهٔ فقير پر قصور در (بوندنصكره معلوم اوله كه ناظم تحرير عامله الله بلطفه
الخطير حضرتلرى سرنامهٔ منظومه سنه سرتاج سور قرآنيه اولان بسملهٔ شريفه يى ثبت واملا ايله
(ابدؤا بما بدأ الله) امر شريفنه امتثال واقتدا وحديث ابتدايه اقتفا واجماع سلفه اعتنا ايله
كتابى نظر شرعده معتدبه ومعتنا وخور ونقصاندن سالم ومبرا ايدوب بعده واجبهٔ عهده
بليغانه * ولازمهٔ ذمت عبيدانه لرى * اولان حمد موفور * وسپاس نامحصورى * اداء مقامنده بيورد
﴿ حمد بى غايه در اللهه سزا * كه انك نعمتيدر بى احصا ﴾

٩ جمك قحطبنله ناسدن
ارازل واشقيا زمره سنه
دينور منه

(حمد) حانك فتحى ومیمك سكونیله ثناء جمیل معناسنه دركه فارسیده ستودن وسپاس وتركیده اوكمك وایولیكنی سویلمك تعبیر اولنور و بو حمدلیله مدح وشكر بینلرنده مورد ومتعلق جهتلریله ومعناى لغوى وعرفیلرى اعتباریله اولان فروق تفاسیرده ودیباچ كتب سائره ده مبسوط ومشروح اولمغله طى طومار مقال اولندى (بى غایه) تركیبى فارسیده اداة نفى اولنان بى لفظیله آخر ونهایت معناسنه اولان غایت لفظندن مركب اوله رق حدسیز ونهایتسز معناسنه در (الله) اسم جلال كبریا دیو قطعهٔ شرعیه نك مطلعنده كلور (سزا) روا وزننده فارسیدر شایسته ولایق ومناسب وموافق معناسنه (كه) كافك كسرى وهاء غیر ملفوظه ایله ادات تعلیلدر زیرا معناسنه (نعمت) نونك كسریله تنفس وفراوان اولان عطیه واحسانه دینور (بى احصا) تركیبنده بى اداة نفیدر كامر آنفا احصاء همزه نك كسریله ممدود اوله رق برنسنه نك انواعنى یاخود افرادنى تعداد ایدوب صایمق معناسنه در (محصول بیت) غایتسز ونهایتسز ثناء جمیل وشكر جزیل انجق كافهٔ مصنوعاتك صانع وخالقى وعامهٔ ذوى الارواحك منعم ورازقى اولان جناب واجب الوجود حضرتلرینه لایق وسزادر زیرا انك قوللرى اوزرنده اولان احسان بى پایانى لایعد ولایحصادر (ناظم تحریر راء قافیه سنك بشنجى قطعه سنده على وجه الاقتباس تصریح ایتدیكى * وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها * نظم كریمنه بو بیتده تلمیح دخى * لااحصى ثناء علیك انت كما اثنیت على نفسك * حدیث شریفنه ایما وتلویح ایتكله نعم الهیه یى على وجه التفصیل احاطه طوق بشردن بمراحل دور وحق حمدى ادا وایفایه اظهار عجزدن غیرى طریق مهجور اولدیغن ایذان بیورمشدر

(* قیلوب اول حضرت فیاض كریم * نوع انسانى محقق تكریم *)

(حضرت) حانك حركات ثلاثى وضادك سكونیله بر ذاتك قرب وجوارنه ومجلس وپیشگاهنه اطلاق اولنور بونلدر كه اصحاب مراسله وارباب محاوره مكاتیب ومحاوراتده مثلا فلان افندى حضرتلرینه سلام وثنالر اولنور تعبیر ایدرلر یعنى سلام وثنایى انك محل حضورى اولان مجلس ونشیمنگاهى جوارینه ایصال ایله كمال تعظیم وتوقیر قصد ایدرلر بناء علیه اجلال وتفخیمه مساغ شرعى اولمیان اهل كفره اطلاقى محضا ضعف ایماندندر (فیاض) شداد وزننده خلقه بر واحسانى ماء غزیر جارى كبى شامل اولان ذاته دینور (كریم) امیر وزننده لطف واحسان وانعام فروان صاحبى اولان ذاته اطلاق اولنور (نوع انسان) اضافت بیانیه ایله جنس حیواندن بردرلو و بر بلوك اولان معشر بشردن عبارت اوله رق حضرت آدم علیه السلام ومن جاء من ذریته الى یوم القیام مجموعنه اطلاق اولنور (محقق) تحقیقدن اسم مفعول صیغه سیله واقع وثابت ومتین ومستحكم معنالرینه در (تكریم) حرمت وتعظیم ایتمك معناسنه در ناظم علامه بو بیتده * ولقد كرمنا بنى آدم * آیت جلیله سنك مضمونى درج ایلمشدر وتفصیل بعد الاجمال طریقیله بعض جلائل نعمك تعداد وتذكارى مسلكنه كتمشدر فلله دره

(* محض لطفیله هم ایتدى انعام * بشره لهجه وتزیین كلام *)

(محض) میمك فتحى وحانك سكونیله خالص وصافى معناسنه در (لطف) لامك ضمیله رفق وملایمت اوزره معامله ایلمك وحق تعالى عبادینك مرادلرینى یسر وسهولت ایله كندیلره اعطا ایلمكدن عبارتدر (انعام) همزه نك كسریله نعمت ویرمك وبركیمسه یى مسرور وفرحناك قیلمق وبرنسنه یى رونقلو وطراوتلو قیلمق معنالرینه در (بشر) فتحتینله انسان مرادفیدر كه حیوان ناطقك مذكرینه ومؤنثنه وواحد وجمعنه اطلاق اولنور وانسانك ظاهر جلدینه یعنى دریسنك طشره یوزینه ده دینور (لهجه) حمزه وزننده آلت تكلم اولان لسانه دینور وبعضیلر عندنده كلام سویلركن لسانك استعمال اولدان محلنه تخصیص ایتدیلركه مراد عضو

لساندن مخارج حروف ولان یرلردر وبعضیلر حین تكلمده لسانه لهجه دینلور ساكت اولدیغى حالده اطلاق اولنماز دیدیلر (تزیین) تحسین وزننده برنسنه یه زیب وزینت ویروب بزه مك معناسنه در (كلام) معلوم خواص وعوامدر (مفهوم بیت) جمیع ازمنه ومجموع السنه ده جلال ذات وكمال صفات ایله محمود وموصوف اولان جناب واهب المواهب محض لطف واحسانیله نوع بشره آلت تكلم اولان لسان فصیح البیانى واداء مرامده ترتیل حروف وحسن صوت مثللو محسنات ایله تحسین كلامى انعام ایتدى دیمكدر (ناظم فهامه بو بیتده وابیات آتیه سنده براعت استهلال طریقیله لسانه ولغته متعلق نعم جلیلهٔ كثیره یى ایراد ایله محمود علیهى تخصیص بعد التعمیم ایلمشدر

(* كیمیسن شانله حسان ایتدى * كیمى فخر ایله سحبان ایتدى *)

(حسان) شداد وزننده ابو الحسام حسان بن ثابت الخزرجى رضى الله تعالى عنه حضرتلریدر كه شعراء مخضرمین جمله سندندر یعنى جاهلیتده واسلامده مشاهیر شعرادندر سن شریفلرى یوز یكرمى سالهٔ بالغ اولوب التمش سنه سى زمان جاهلیتده كذران وشعرنى اساطین شعراء جاهلیه دن نابغهٔ الذبیانى واعشى تقریض كردهٔ استحسان ایتمشدر والتمش سنه دخى حلیهٔ اسلامله متحلى اوله رق بهرهٔ حسن زندكانیدن حائز المرام ومدت مزبوره یى مدح جناب رسول كبریا واعلاء كلمة الله العلیایه دائر اشعار بلیغه انشادیله اتمام ایدوب هجرتك اللى درد نجى سالنده عازم دار السلام اولمشدر اشعار بلاغت شعارلرى نزد سالتناهیده مقبول ودلپسند اولمغله محبوب حبیب خدا وبین الناس شان وشرف صاحبى اولدیغنه ناظم تحریر ایما ایلمشدر (سحبان) سلمان وزننده وائل ابن قاسط قبیله سندن بر مشهور سخنور اسمیدر كه فصاحت وبلاغتى ضرب مثلدر بو دخى جاهلیتى ادراك ایدوب وشرفیاب اسلام اولمشدر اكثر اشعارى اشبو * لقد علم الحى الیمانون اننى * اذا قلت اما بعد انى خطیبها * مثللو فخریه یه دائر اولدیغى ایما كردهٔ ناظمدر

(* كیمى شوكت ذى شان اولدى * كیمى صائب وسلمان اولدى *)

ناظم مرحوم بلغاء عربك منتخب وممتازلرندن بعضى تخصیص بالذكر عقبنده شعراء فرسك سرآمد وبهترلرندن بعضى ایراد ایتمكله هر لغتده فصاحت ایله تزیین كلام وتعبیر عن المرام محض موهبهٔ جناب علام اولدیغن اعلام ایدر (شوكت) جوهر وزننده شعراء عجمك آتش زبانندن (صائب) صاحب وزننده سخنوران ایرانك سحر كویانندن (سلمان) ساوى میدان قصائدك فرسان بلاغت عنوانندن دواوین مشهوره اصحابى ذوات كرامدر

(* نطق تخصیص ایدوب انسانه * قیلدى فائق انى هر حیوانه *)

(نطق) نونك ضمیله كل لفظ یعبر به عما فى الضمیر مفردا كان او مركبا ایله تعریف اولنور بوكا كوره اسم اولور وكندیله معانى فهم اولنور حروف واصوات ایله سوز سویلمك معناسنه مصدر اولور مجلس وزننده منطق وقعود وزننده نطوق كبى وعلى التقدیرین نوع انسانه اختصاصى وانسانك نطقله سائر حیوانه رجحانى ظاهر اولور (انسان) انسدن مشتق اوله رق آدم علیه السلام واولادینه اطلاق اولنور (فائق) هر نسنه نك كزیده واعلاسنه دینور (حیوان) فتحاتله نزوان وزننده جنس الحى یعنى ذى روح وجانلو اولان مخلوقاتك جنسى اوله رق بحرى وبرى ووحوش وطیور وانسان وهوام انواعنه شاملدر وبعضا یانك سكونیله حیران وزننده حیوان تلفظى تخفیف یاخود ضرورت وزنه محمولدر

(* نطقه در مایهٔ تقریر وبیان * نه شرف در بیله سن اول احسان *)

(مایه) سایه وزننده فارسیدر برنسنه نك اصل واساسنه دینور مفردات سائره معلومه ومعروفه در یعنى نعمت جلیلهٔ نطق وكفتار تقریر كلام وبیان مرام نعمتلرینك بنیاد واساسى وجناب

پروردكارك نوع انسانی كند يسيله مشرف ومكرم قيلديغی احسان وعطاسی اولد يغـيـن بيله سن وشكرينـه مواظبت ايده سن ديمكدر

(* عقل وادراك قلوبه هم اعطاء * ايتدی تفهيم مآل اسماء *)

(عقل) عينك فتحی وقافك سكونيله برنور روحانيدركه انسان انك واسطه سيله علوم ضروريه ونظريه يی ادراك واذعان واشيانك حسن وقبحنه وكمال ونقصاننه ومنفعت ومضرتنه دائر اموری تمييز وايقان ايدر (ادراك) همزه نك كسريله ايرشمك ويتشمك معناسنه دركه ذهنك امور معقوليه يه ادراك واحاطه ولحوقنه اطلاق اولنور (اعطا) ويرمك معناسنه در (تفهيم) تعليم وزننده بيلدرمك وآكلتمق معناسنه در (مآل) مقال وزننده مرجع معناسنه در (اسماء) همزه نك فتحی والف ممدوده ايله اسمك جمعيدر مآل اسمادن اسمانك مسمياتی والفاظ موضوعه نك معانيسيدر (وعلم آدم الاسماء) نظم كريمنه تلميحدر

(* پاره لحم ايكن ازجمله زبان * اولدی اقرارده مقر ايمان *)

(پاره) چاره وزننده فارسيدر قطعه وجزء وبعض معنالرينه در (لحم) لامك فتحيله اته دينوركه معروفدر فارسيده كوشت دينور (از) همزه نك فتحيله فارسيدر عربيده من جاره معناسنه ابتداء غايت ايچوندر (جمله) مجموع معناسنه در (زبان) زمان وزننده فارسيدر دل ولسان معناسنه (اقرار) همزه نك كسريله حق اعتراف واثبات ايلمك معناسنه در (مقر) ميمك وقافك فتحه لريله اسم مكاندر برنسنه نك محل وقرارگاهنه دينور (ايمان) همزه نك كسريله مؤمن بهلری لسانله اقرار وقلبله تصديق ورهبر دار السلام عليه الصلوة والسلام حضرتلرينك شريعتی قبول وتحقيق ايتمكه دينور حاصل كلام جناب منعم حقيقينك نعم لايحصاسی جمله سندن بريده اولدركه اعضاء انساندن لسان كوشپاره ناچيز ايكن آنی نطق وبيان ايله نامدار ومايه الايمانی اقرار واعتراف ايله ايمانه محل ومدار قيلدی ودخی مقر ميمك ضمی وقافك كسريله اقراردن اسم فاعل اوله رق اقرار ايديجی معناسنه اولوب وايماندن مؤمن به معناسی مراد اولنمق بعيد دكلدر

(* كوستروب صكره كمال حكمت * ويردی هرقومده بشقه قدرت *)

(حكمت) حانك كسريله عدل وعلم وحلم واشيانی غايت احكام ومتانت اوزره ايجاد معنالرينه كلور (قوم) نوم وزننده اسم جمعدر بالمعيه رجال ونسا جماعتنه اطلاق اولنور ياخود رجال جماعتنه مخصوصدر نسا بالتبعيه داخل اولور (قدرت) قافك ضميله كوج قوت معناسنه معروفدر (كمال) تمام معناسنه در

(* اولدی بويله متخالف كلمات * هربری سويليه رك غيری لغات *)

(متخالف) تخالفدن اسم فاعل بنيه سيله مختلف معناسنه دركه متوافق ومتحده مقابليدر (كلمات) كلمه نك جمعيدر كلمه كافك فتحی ولامك كسريله معنايه موضوع اولان لفظ واحده دينور (لغات) لامك ضميله لغتك جمعيدر لغت طوائف ناسدن هرطائفه مقصود ومرادلرندن كنديله تعبير ايتدكلری الفاظ واصواتدن عبارتدر (مآل بيتين جناب آفريننده انام عزشانه حضرتلری نوع انسانی على العموم آلت تكلم اولان لسان ايله بكام قيلدقدنصكره عرب وفرس ويونان وترك وهند وصين وسودان مثللو هرطائفه يی لغت ديكره مخالف برنوع لغت تكلمنه سوق والهام واولوجهله كمال حكمتن جمله يه اظهار واعلام ايلدی وبو بيتلرده (ومن آياته خلق السموات والارض واختلاف السنتكم) نظم جليلنه تلميح وايما واردر

(* ليك امر يله لسان عربی * اولدی هرالسنه نك منتخبی *)

(ليك) لامك كسريله ليكن مخففی اوله رق فارسيده اداة استثنا واداة استدراك اولور عربيده لكن كبی (امر) همزه نك فتحی وميمك سكونيله بوراده حكم واراده معناسنه در (لسان) كتاب وزننده جارحه تكلمه اطلاق اولنور وهرطائفه نك لغتنه دينور بوراده معنای ثانی مراد در (عربی) عجمی وزننده

ومقابليدر

لسانك لفظنك فارسيده زبان ودل لفظلری بوايكی وتركيبده مرادفلری اولان معاده مستعملدر *

ومقابليدركه عربلكی ثابت ومتحقق اولان كيمسه يه وعربلكی ظاهر ومتبين اولان لسانه دينور عرب فتحتيله عجمك خلافی اولان طائفه معروفه در بوراده عجمدن مراد عربك ماعداسيدركه ترك وفرس وروم وهندی وسائر طوائفدر (السنه) اسلحه وزننده لسانك جمعيدر لغات مراددر (منتخب) انتخابدن اسم مفعول صيغه سيله كزيده ومختار اولان شيئه دينور نخبه كبی

(* امتيازين ايدر البته عيان * اولسان اوزره نزول قرآن *)

(امتياز) همزه نك كسريله برنسنه نك آخردن آيريلوب سچلمسنه دينور (البته) همزه نك قطعی وبانك فتحی وتانك تشديديله معرف اوله رق قطعی المفاد اولوب تردد واشتباه اولميان ماده يی تأكيد ايچون ايراد اولنور (عيان) عينك كسريله معاينه كبی مصدردر برشيئی شبهه سز اچقدن كورمك معناسنه لكن محاورانده ظاهر وواضح معناسنده وكشف وايضاح معناسنده استعمال اولنور (نزول) هبوط وزننده ومراد فيدر كه برنسنه نك يوقاروددن اشاغی اينمسنه دينور (قرآن) غفران وزننده خاتم الانبياء عليه افضل التحايا اوزرينه منزل اولان كتاب عظيم الشانك اسم شريفيدر

(* هم احاديث جناب نبوی * نطق معجز اثر مصطفوی *)

(احاديث) اقاويل وزننده غيرقياس اوزره حديثك جمعيدر حديث امير وزننده مطلقا سوز وكلام وخاصة پيغمبران ذوی الاحترامك لسان كوهرفشانلرندن صادر اولان پيام بليغ النظام معناسنه اولديغی تاء قافيه سنده مرسومدر (جناب) سحاب وزننده سرايك وخانه نك چوره سی وحواليسی وبرنسنه نك سمت وجانبی معناسنه در محاورانده ذات معناسنده استعمالی شايعدر (نبوی) مدنی وزننده نبی عليه السلامه منسوب ديمكدر (نطق) بيت سادسك شرحنده مسطور اولان ايكی معناسندن معنای اوله محمولدر (معجز) اعجازدن اسم فاعل صيغه سيله مثلنی ايرادن غيريلری عاجز وناچار قيلمق معناسنه در (اثر) فتحتيله علامت ونشانه دينور وحديث وخبره اطلاق اولنور (مصطفوی) ميمك ضميله بركزيده كروه انبيا محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم حضرتلرينه منسوب ديمكدر

(* كتب فقه وكلام وتفسير * هر فنونده اولنا نلر تحرير *)

(كتب) ضمتيله كتابك جمعيدر (فقه) فانك كسری وقافك سكونيله برنسنه يی اعمال فكر وامعان نظر ايله كركی كبی اكليوب بيلمك معناسنه موضوعدر بعده بويله فقه وفهمه سزا اولان علم احكام شريعتده علم غالب اولدی (كلام) سلام وزننده اصل لغتده اسنادی متضمن تام ومفيد اولان سوزه دينور بعده كلام اللهدن بحث معظمات ابحاثندن اولان علم اصول دينه بالغلبه علم اولدی (تفسير) بقدر الطاقة البشريه وبحسب مايقتضيه القاعدة العربيه نظم قرآنك معنای شريفندن بحث ايدن علمه اطلاق اولنور (فنون) عيون وزننده فنك جمعيدر فن فانك فتحی ونونك تشديديله صنف وكونه ودرلو معناسنه در (تحرير) كتب واملا معناسنه در

(* اولسان اوزره مرتب يكسر * اودر انواع علومه زيور *)

(مرتب) برنسنه يی بريرده ثابت ومتمكن ايلمك معناسنه اولان ترتيبدن اسم مفعول بنيه سيله مثبت ومدون وپايدار معناسنه در (يكسر) افسر وزننده فارسيدر باشدن باشه وبوسبتون معناسنه دركه نوعك افرادنی استيعاب واستغراق افاده ايدر سراسر وسرتاسر وسرتسر كلمه لری كبی ناظم نحريرك اكثر موقعنده يكسر ايرادی اكثر ايچون حكم كل اولمق قاعده سنه مبنيدر والافنون مزبوره ده فارسی وسائر لغتلر ايله مرتب ومدون كتابلر چوقدر (انواع) همزه نك فتحيله ضرب وصنف ودرلو وكونه معناسنه اولان نوع لفظنك جمعيدر (زيور) ديكر وزننده زيب وزينت ورونق وبهجت واسباب آرايشه دينور

*) شکرین ایفا ایده من کیم آدم * اولدیلر عملیه عالمده علم (*

(شکر) شینک ضمی وکافک سکونیله منعمک احسانی قلبله تصور وتأمل ایدوب بیلمک ولسان ایله منعمه ثنا وستایش ایتمک واعضاء سائره ایله منعمه بقدر الاستحقاق خدمت ومکافات ایلمکه دینور (ایفا) همزه نك کسریله برنسنه یی وافی وتام اوله رق ادا ایتمک معناسنه در (آدم) بورادن نوع انسانك هر بر فردی معناسنده مستعملدر (علم) معلومدر (عالم) خاتم وزننده بو جهانه و مجموع مخلوقاته اطلاق اولنور (علم) جبل وزننده بیراغه وسنجاغه ومرتفع طاغه وبر قوم و جماعتك سید وذیشاننه دینور جمعی اعلام کلور

*) هم صلات صلوات فائق * اول نبی عربی یه لایق (*

(ناظم) محاسنکو یا بعد اداء الحمد والثناء مفخر برایا ومظهر عطایا علیه افضل الصلوات واکمل التحایا حضرتلرینه بر موجب فرموده خدا واجبهٔ ذمت بلیغانه لری اولان صلواتی ادایه شروع وابتدا ایلدی (صلات) صادك کسریله صفات وزننده صله نك جمعیدر صله عده وزننده وصل معناسنه درکه برنسنه یی آخر نسنه یه اولشدیروب یتشدرمکه دینور و وصلت معناسنه درکه برنسنه یه واصل و بالغ اولوب ایریشوب یتشمکه دینور (صلوات) فتحاتیله صلاة لفظنك جمعیدر بوراده مراد رحمت و استغفار و دعا معنالرینه اولان صلاة علی النبی در صلات صلواته مضافدر (مفاد ترکیب الله تعالی حضرتلرینك قبل اعلاسندن نبی آخر زمان حقنده صادر اولان انواع ثناء جمیل واصناف عطاء جزیلك جناب نبی علیه السلامه وصول و بلوغی لایق وحسبان اولدیغن اخبار و بیان ضمننده انشاء تصلیه در (فائق) مر فی السابق لکن مقتضای قاعده تأنیثله فائقه اولملوایدی ناظم مسامحه ایتدی فائق موقعنده علیا یاخود والاولایق موضعنده احری یاخود اولی دینلسه اولی اولوردی (نبی) غنی وزننده احکام الهیه یی وحی طریقیله خلقه انبا واخبار ایدن ذاته اطلاق اولنور (عربی) مر آنفا (لایق) یعنی سزا ومناسب

*) عالمینه اورسول الثقلین * جانب حقدن اولوب رحمة عین (*

(عالمین) لامك ومیمك فتحیله عالم لفظنك تثنیه سی اوله رق عالم دنیا وعالم آخرت مر اددر یاخود میمك کسریله عالمك جمعی اوله رق مجموع ماسوی نك تحتنده مندرج اولان اجناس مختلفه وانواع متکثره مراد اولور (رسول الثقلین) اضافتله انس وجنه مبعوث پیغمبر دیمکدر (رحمة عین) عین رحمت ومحض احسان معناسنه بو بیتده * وما ارسلناك الا رحمة للعالمین * نظم جلیلنه تلمیح وایما واردر

) بزی فرقانله ارشاد ایتدی (*) سالك مسلك اسعاد ایتدی (*

(فرقان) برهان وزننده ایکی نسنه اراسنی فصل ایدوب آیرمق معناسنه مصدردر حق وباطل وحلال وحرام بینلرینی فرق ایلدیکیچون قرآن کریمه اطلاق اولنور مبالغة تسمیه بالمصدردر (ارشاد) همزه نك کسریله طوغری یول کوسترمك معناسنه در (سالك) ذاهب وزننده یوله کیروب کیدیجی کیمسه یه دینور (مسلك) میمك فتحیله منهج وزننده ومرادفیدرکه یوله دینور (اسعاد) ارشاد وزننده بر کیمسه یی سعادتلو قیلمق یعنی نیکبخت وخوب طالع اوغورلو ومیمنتلو قیلمق معناسنه در سالك مسلك اسعاد تتابع اضافات قبیلندندر

*) ذات اکملدر او ممدوح جلیل * ایلدی دین مبینی تکمیل (*

(ذات) برنسنه نك عین وحقیقتنه ونفس وخاصه سنده استعمال اولنور (اکمل) افضل وزننده کاملك افعل تفضیلیدر (ممدوح جلیل) اضافتله جناب جلالتمآب حضرتلرینك (وانك لعلی خلق عظیم امثالی آیات قرآنیه ایله مدح وثناسنه مظهر دیمکدر (دین مبین) جمله یه حسن واستقامتی

ظاهر اولان دین اسلامدر (دین) قطعهٔ شرعیه ده مذکوردر (تکمیل) برنسنه یی جمیع اجزاسی یرلو یرنده اوله رق تام وکامل قیلمق

*) چون اودر ابلغ جمله بلغا * نطقیدر معنیٔ وحی یوحی (*

(ابلغ) افضل وزننده بلاغتدن فعل تفضیلدر زیاده سیله بلیغ کیمسه یه دینور (بلغا) ظرفاء وزننده بلیغك جمعیدر بلیغ شول متکلمه دینورکه الفاظ فصیحه وعبارات سلیسه ایله کنه ضمیرنی ونهایت مرامنی ادایه قادر اوله (وحی یوحی) ده جزء اول اعراب حکایه ایله مشغول اوله رق (وماینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی) نظم جلیلنه تلویح وبو وجهله دخی مظهر ستایش رب جلیل اولدیغن توضیحدر

*) که فصاحت اولنورکن تقریر * انا افصح دیو ایتدی تعبیر (*

(فصاحت) سماحت وزننده متکلم اچیق سوزلو وطلاقتلو اولوب کلامی لحن وخطا ولکنتدن سالم وخالص اولمغه دینور (افصح) ازاده فصیح معناسنه افعل تفضیلدر فصیح منوال محرر اوزره تقریر کلام واداء مرام ایتمکه قادر اولان متکلمك وصفیدر (مآل بیت بعض اصحاب کرام حضراتی ایل مجموعهٔ جوامع الکلم حضرتلرینك حضور فصاحت طورلرنده فصحاء عربك فصاحتی تقریر وبیان و بعضلر افصح العرب سحبان وبعضلر یعرب بن قحطان مثللو قیل وقال وبسط مقال ایدرلر ایکن سلطان سخن سنجان معجز کو حسم مادهٔ گفتگو ایدروب (انا افصح من نطق بالضاد یاخود (انا افصح العرب بید انی من قریش) بیوردقلرینه اشارت اوله جقدر

*) وصف قرآنده بیوردی او رسول * احرف سبعه ایله ایتدی نزول (*

(احرف) افلس وزننده حرفك جمعیدر حرف حانك فتحی ورانك سکونیله مقطعات کلمات اولان حرف هجایه دینور وکلمه یه اطلاق اولنور ومعنی یه دینور وجهت معناسنه کلور (سبعه) اعداددن یدی عددنك اسمیدر (نزول) مر سابقا یعنی جناب ابلغ البلغاء علیه صلوات الملك الاعلی حضرتلری قرآن عظیم الشانك کیفیت نزولنی وصف وبیان خصوصنده (نزل القرآن علی سبعة احرف) بیوردیغنه کما رواه جمع کثیر من الصحابة وعثمان بن عفان رضی الله عنه دن بر روایتده (القرآن انزل علی سبعة احرف کلها شاف کاف) بیوردیغنه ایما وتلمیح واحرف سبعه ده مروی اولان اقوالدن مختارینی بیت آتیده تصریح ایدر

*) چونکه وارآنده قبائل لغتی * غیری وجهیله ادای صفتی (*

(قبائل) مساجد وزننده قبیله نك جمعیدر قبیله سفینه وزننده بر پدرك ذریتندن منشعب اولان جماعته دینور (لغت) مر سابقا (وجه) واوك فتحی وجیمك سکونیله سمت وجهت وطریق معنالرینه در (اداء) سحاب وزننده برنسنه یی محلنه ایصال ایتمکه دینور (صفت) صادك کسریله وصف معناسنه درکه برنسنه نك احوال وعلاماتنی تعداد وبیان ایلمکدن عبارتدر ناظم تحریر بو بیتده بیت سابقده مذکور اولان احرف سبعه دن مراد قبائل سبعه لغتی دیمك اولدیغن بیان ایدر (امام سیوطی اتقانده ابن حباندن نقلا احرف سبعه نك معناسنده اهل علمك او توز بش وجه اوزره اختلافلرین تصریح واقوال مختلفه یی یکان یکان ایراد وتوضیح ایلدکدنصکره وجوه مزبوره دن بری ائمهٔ لغتدن ابو عبیده وثعلب وازهری ومفسریندن عبدالله ابن عطیه ومحدثیندن بیهقی وسائرلرك مختاری اوزره نظم جلیل قبائل عربك فصحاسندن یدی قبیله لغتی اوزره منزل اولمسیدر یعنی بعض الفاظی قریش لغتی اوزره وبعض دیکری یمن لغتی اوزره وبعض آخری هذیل وهوازن وقضاعه وتمیم وطی لغتلری اوزره اولمسیدن

عبارتدر و بعضلر هذیل یدلی جرهم قبیله سی لغتی اولمق اوزره ثبت ایتدیلر

*) یعنی اول مهبط نور الهام * کاشف راز کتاب علام (*

(مهبط) مجلس وزننده محل هبوط وموضع نزول معناسنه در (نور) الف قافیه سنك قطعهٔ رابعه سی عنوانی شرحنده کلور (الهام) همزه نك کسریله قلبه القا اولنان خیرلو نسنه یه دینور میم قافیه سنك آخر قطعه سنك اولنده کلور (کاشف) صاحب وزننده کشف واظهار ایدیجی معناسنه در (راز) باز وزننده فارسیدر کزلو سر معناسنه در (کتاب علام) کتاب الله دیمکدر نور الهام مشبه بهك مشبهه اضافتی قبیلندندر لجین الماء کبی (مصراع ثانی تتابع اضافاتله جمیع اشیایه علمی شامل ومحیط اولان الله تعالی حضرتلرینك کتابنك اسرار خفیه سن اظهار وراز نهانن ابراز ایدیجی دیمك اولور مقصود ناظم براعت استهلال ایله اجرای نعت نبویدر

*) قلدی اول نطق بلیغ ایله همان * وجه انواع قراءاتی عیان (*

(نطق) بو راده معنیین مزبورندن معنای اوله محمولدر (بلیغ) مر آنفا (انواع) همزه نك فتحیله نوعك جمعیدر نوع مر سابقا (قراءات) قیاسات وزننده قراءة لفظنك جمعیدر قراءة تلاوة وزننده ومرادفیدر که اوقومق معناسنه در (بعض کلماتده قراء سبعه وعشره واصحاب شواذك مهموز وغیر مهموز اوله رق ومد وقصر وتضعیف وتخفیف وادغام وفك ادغام وابدال ووجوه سائره ایله قراءة مختلفه لری لسان معجز بیان نبویدن صدوره مبنی ومنبع بلاغتدن جاری ومروی اولدیغن افاده در

*) لیك قرآنده کی بالجمله لغات * افصح اللفظ بلیغ الکلمات (*

(لیك) اداة استدراکدر کامر (جمله) غرفه وزننده برنسنه نك جماعته ومجموعنه دینور (یعنی قرآن عظیم الشانده کرچه قبائل عدیده لغاتی واردر لکن انده موجود اولان الفاظك مفرداتی من حیث الفصاحه رتبهٔ علیاده ومرکباتی دخی من جهة البلاغه غایة قصواده اولمغله ساحهٔ تنزیل مانع فصاحت ومحل بلاغت اولان مواددن بالکلیه مصون وانواع محسنات ایله مملو ومشحون اولدیغن بیاندر

*) معجزاتی بلی بی پایاندر * جمله دن اعظمیده قرآندر (*

(معجزات) محسنات وزننده معجزه نك جمعیدر معجزه اعجازدن اسم فاعل بنیه سیله انبیاء عظام علیهم السلام حضراتندن صادر اولان خارق عاده یه اطلاق اولنور که اکثریا نبوت ورسالتلرینی انکاره تصدی ایدن خصم معاندی عاجز قلمق ایچون اظهار ایدرلر آخرنده کی هاء مبالغه ایچوندر (بلی) بانك فتحی ولامك کسریله ترکیده اداة تصدیقدر عربیده نعم واجل کبی مضمون جمله یی تصدیق وتحقیق افاده ایدر (بی) اداة نفی فارسیدر (پایان) باء فارسیه ایله غایت ونهایت معناسنه در (یعنی سلطان سریر لولاك علیه صلوات الله ما دارت الافلاك حضرتلرینك دعوای نبوتده صدقنه دلالت ایدن معجزات باهراتی مبالغه حد کثرتده اولمغله لا یعد ولا یحصی قبیلندن اولدیغی مفصلات سیردن مستفاددر (اصحاب کرام حضراتندن روایت صحیحه ایله مروی اولان معجزات اوچ بیکه بالغ اولدیغی مرحوم یازیجی زاده محمدیه ده بیان ایدوب * معجزاتینه آنك بوقدر عدد ایجره حساب * ایتدیلر اما صحابه اوچ بیکینی احتساب * بیورمشدر و بو جمله معجزاتك اعظم وافضلی وبین الانام الی یوم القیام باقی اولان اشهر واکملی قرآن عظیم الشاندر وقرآن مبینك هر اوچ آیتی بر معجزه اولمغله ذات قرآن دخی تقریبا ایکیبیك ایکیوز یکرمی معجزه یی متجاوز اولمغله عدد معجزات بشبیکدن متجاوز اولمش اولور

*) اول معانی بدیعانه بیان * وحی حق اولدیغی کون کبی عیان (*

(معانی) مبانی وزننده معنانك جمعیدر معنی مأوی وزننده کلمه وکلامك مدلولی اولان صورت ذهنیه یه دینور (بدیعانه) بدیعه منسوب دیمکدر بدیع امیر وزننده نمونه سز ومثالسز انشا وایجاد اولنان نسنه یه دینور (بیان) سحاب وزننده بر معنی ومقصودی ایضاح واظهار ایلمکدر و بونلر علم بلاغتك فنون ثلاثه سنك اسملری دخی اولمغله بو مصراعده مراعات نظیره رعایت ظاهردر (وحی) قطعه ثالثه عینده کلور (حق) حانك فتحی وقافك تشدیدیله اسماء حسنادندر (یعنی کندیسنده فصاحت وبلاغت ومقتضای حاله مطابقت ومحسنات بدیعیه یه رعایت اکمل وجه ایله ایفا اولنان نظم بلیغ النظامك وحی حق وکلام قادر مطلق اولدیغی اظهر من الشمس وابهر من الامس در دیمك اولور

*) اولمز اول مرتبده اعجاز * یوقدر اکا مثل ونظیر وانباز (*

(اعجاز) همزه نك کسریله غیری عاجز قلمق معناسنه در وسبب عجز اولان قرآن عظیم الشانه وسائر خارق عادیه اطلاق اولنور (مثل) میمك کسریله (ونظیر) امیر وزننده برنسنه نك مشابهی وبکزرینه دینور (انباز) دمساز وزننده فارسیدر شریك واورتاق معناسنه در (یعنی نظم مراتب اعجازدن مرتبهٔ علیاده اولمغله تمثیل ونظیرینی ایتا وایراد طوق بشردن مهجور وقدرت قاصرهٔ مخلوقدن دور ادور در دیمکدر

*) کیمسه نك اولمدی تحدی اصلا * اکا تمثیل وتحدی اصلا (*

(تمثیل) مثال ونظیر کتورمك معناسنه در (تحدی) تعدی وزننده بر خصوصده غالب اولمق ایچون منازعه ومعارضه ایلمك معناسنه در یعنی سلاست نظم وجزالت معنی ومغیبات ماضیه وآتیه دن واقعه مطابق اخبار وانهاء وطرز عجیب واسلوب غریب ایله مراتب بلاغتدن رسیدهٔ غایت قصوی اولان محکم تنزیلك وحی الهی اولدیغن انکاره تصدی ایدن معاندین زمره سنه خطابا * وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله * نظم معجز ایله اقصر سوره سنك مثلنی ایتا وایراد خصوصنده تحدی اولندقده فصحاء عدنان و بلغاء قحطان سر تا سر مبهوت ومفحم وکافهٔ عرب عربا معارضه دن عاجز وملزم اولدیلر دیمکدر

*) اولیجق فخر ایله مبعوث او نبی * اولدی شرفبخش لسان عربی (*

(فخر) فانك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله بر کیمسه متصف اولدیغی خصال وفضائل ایله مباهات وتمدح ایدوب اوکونمك معناسنه در لکن مجازا سبب مفاخره ومباهات اولان سجایای مرضیه وفضائل ذاتیه یه دخی اطلاق اولنور و بو راده معنای مجازی مراددر (زیرا سرور انام علیه الصلاة والسلام حضرتلری کرچه خلقا وخلقا ما به الافتخار اولان کافهٔ کمالات بشریه نك جهت جامعه سی اولدیغی اثبات کردهٔ نص قرآن ومعلوم عامهٔ عالمیاندر لکن * انا سید ولد آدم ولا فخر * دخی * آدم ومن دونه تحت لوائی یوم القیمة ولا فخر * مآللو احادیث صحیحه مرویه ایله ذات برکزیده صفات علیه لرندن فخر وتمدحی ومباهات نجحی نفی وسلب بیوردقلری دخی جزمکردهٔ اهل ایقاندر (مبعوث) مخصوص وزننده جناب کبریا جانبندن سبیل صوابه رهنما اولمق ایچون کوندرلمش ذاته اطلاق اولنور (شرفبخش) ترکیبی عربی وفارسیدن مرکب اوله رق شان وشرف وقدر ورفعت ویریجی معناسنه در

*) ویردی چونکیم اولسانه زینت * صکره دن ایتدیلر وضع لغت (*

(یعنی) اشرف الانبیاء علیه وعلیهم اکمل التحایا حضرتلری اصناف متنوعهٔ انسانیه جمله سندن صنف عربدن مبعوث اولمغله * کم من اب قد علا بابن ذری شرف * کما علا برسول الله عدنان *

نشیده سنجه صنف عربك اصناف سائره دن افضل اولمسنه دلیل واضح اولدیغی کبی لسان
معجز بیانلر ینك وافضل کتب الهیه یه اولان قرآن عظیم الشانك لسان عربی مبین اوزره
منزل اولمسی دخی لغت عربك جمیع لغاتدن اشرف واعذب اولمسنه برهان قاطعدر زیرا عربیدن
افضل برقوم وجماعت اولمش اولیدی افضل الانبیاء اول جماعتدن کلوردی واسان عربیدن
اشرف لسان بولنیدی اشرف الکتب اولسان اوزره منزل اولوردی پس لغت عرب جمیع
لغاتك اوسعی واعذبی وقواعد مرعیهٔ مضبوطه ایله اوثق واحسنی اولمغله بوندن احسن لسان
وضعی طوق بشردن خارج اولدیغندن آخر کونه لغت وضعنه تصدی ایتدیلر دیمك اولور
*) آل واصحاب کرامینه هم * اوله صد کونه سلام اسلم (*
سلطان کشور رسالت صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری جناب مقدس کبریا ایله عباد جرایم
اعتیاد پرخطایا میانده واسطهٔ عقد هدایت اولمغله بعض حقوق نعمتی ادا ضمننده تصلیه
وتسلیم واجبهٔ ذمت امت اولدیغی کبی آل اطهار واصحاب اخیار رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
حضراتی دخی باعث سعادت سرمدیه اولان انوار شرایعی مشکات نبوتدن اقتباس وظلمتکدهٔ
جهل وغوایت اولان قلوب قاسیه ده ایقاد نبراس ایله نفوس موحدینی حضیض هلاکدن وردادن
اوج حیات وهدایه ایصاله بذل مقدور وسعی موفور مشکور ایتدکلری مقابلنده انلره دخی
تحیت وتعظیم اداء حق نعمتی تکمیل وتتمیم قیلندن اولمغله ناظم تحریر صلاة وسلامی آل واصحاب
کرامه دخی تعمیم بیوردی فلله دره (آل) حال وزننده لفظا مفرد ومعنی جمع اولان کلماتدندر وآل النبی
علیه السلام جناب پیغمبرك اقربا ومتعلقاتنه واولاد وذریاتنه وازواج طاهراتنه دینور وامتدن
علما وعملا وحالا کندویه اقتدا واتباع ایدن فقهاء مجتهدینه وهر برمؤمن متقی یه اطلاق اولنور
(اصحاب) همزه نك فتحیله صحبك جمیدر فرخ وافراخ کبی وصحب صاحبك جمیدر رکب وراکب
کبی بوتقدیرجه اصحاب جمع الجمع اولور واصحاب النبی علیه السلام شول ذوات کرامدرکه
مؤمن اولدقلری حالده نبی علیه السلامی بعد النبوه حال حیاتنده مشاهده برله شرف صحبتلریله
مشرف اولوب وایمان اوزره ارتحال دار بقا ایتمش اوله (کرام) عظام وزننده کریمك جمیدر کریم
امیر وزننده اخلاق حمیده وافعال پسندیده صاحبی عزیز وشریف کیمسه یه دینور (صد) قد
وزننده فارسیده یوز عدده دینور مراد افادهٔ کثرتدر (کونه) کاف فارسینك ضمیله نوع ودرلو
معناسنه اطلاق اولنور (سلام) کلام وزننده معروف اولدیغی اوزره تحیة الاسلامدر بوراده
تعظیم وتکریم مراددر (اسلم) افعل تفضیل صیغه سیله شوائب نقصاندن زیاده سالم دیمه‌در
*) هر بری نور نبوتله منیر * قیلدیلر عالم دینی تنویر (*
(نور) نونك ضمیله جواهر واعراض کندیسیله ظاهر ومنکشف اولان ایدنلغه دینورکه ظلمتك
ضدیدر و بو نور ایکی نوعدر بری عین باصره ایله محسوس درکه شمس وقمر وسراج کبی اجسام
نیره دن عبارتدر و بری عین بصیرت ایله ادراك اولنور که انوار الهیه دن منتشر اولان نور در
نور علم ونور ایمان ونور نبوت ونور قرآن کبی که حقایق اشیایی کماهی کشف واظهار ایدر مانحن فیه
بو قبیلدندر (نبوت) قنوت وزننده پیغمبرلك معناسنه در (منیر) اناره دن اسم فاعل صیغه سیله
روشن وضیادار معناسنه در (عالم) لامك فتحیله ذات اجل واعلایی بیلکه وسیله وسبب اولان
شیئه دینور (دین) طین وزننده مجموع احکام شرعیه یه دینور (تنویر) تصویر وزننده برنسنه یی
روشن ومنور قیلمق معناسنه در یعنی آل واصحاب افرادندن هر بری منبع الانوار ومخزن
الاسرار اولان جناب نبوتمداردن استفاضهٔ انوار ایله استکمال نفسی تحصیل واحکام
شرعیه یی بیان واظهار ایله دین مبینی احیا ونفوس قاصره یی تکمیل ایتدیلر دیمکدر

*) جمله سی نجم هدای حقدر * هادئ راه رضای حقدر (*
(نجم) یلدز دیو قطعهٔ رابعه ده کلور (هدی) هانك ضمیله عقاید حقه دن عبارت اولان ایمانه
ومجموع احکام شرعیه دن عبارت اولان دینه اطلاق اولنور مقابلی ضلالدر (هادی) وادی
وزننده یول کوستریجی رهبره دینور راه ماه وزننده فارسیده یوله دینور طریق معناسنه (رضا)
رانك کسری وضمی والفك قصریله خوشنود اولمق معناسنه در رضوان ومرضاة کبی راه
رضای حقدن مراد * ورضیت لکم الاسلام دینا * نص منطوقنجه دین اسلامدن عبارت
اولان صراط مستقیمدر و بو بیتده * اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم * حدیث شریفنه
تلمیح واردر
*) اکثری قیلدی کرامتله همان * کشف اسرار نهان قرآن (*
(کرامت) سلامت وزننده معاصی ومکارهدن متنزه ومجانب وانواع طاعته اخلاصله ملازم
ومواظب اولان عارف بالله دن صادر اولان خارق عادته یه دینور (کشف) کافك فتحی وشینك سکونیله
آچمق معناسنه در (اسرار) کزلو نسنه معناسنه اولان سرك جمیدر (نهان) جهان وزننده فارسیده
کزلو معناسنه در اسرار نهان بك خفی دیمك اولور
*) اولدیلر هر بری بانطق نفیس * ایلیوب بسط عبارات سلیس (*
(نفیس) امیر وزننده مقبول ومرغوب اولان فاخر نسنه یه دینور (بسط) بانك فتحیله برنسنه یی
نشر ایدوب یایمق معناسنه درکه قبض مقابلیدر (عبارات) عینك کسریله مافی الضمیردن
کندیله تعبیر اولنان عباره نك جمیدر (سلیس) امیر وزننده سهل وملایم ومنقاد
اولان نسنه یه دینور کتف وزننده سلس کبی
*) راوئ راز احادیث نبی * اول کرام بلغای عربی (*
(راوی) غیرك کلامنی نقل وروایت ایدیجی معناسنه در و بوندن غیری ایکی معناسی دخی واردر
یا قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده کلور (راز) کزلو سر معناسنه کچدی (احادیث) وسائر الفاظ
بیت ماسبقده سبق ومرور ایتدی (یعنی آل واصحابدن هر بری نطق نفیس و بسط سلیس ایله
احادیث نبویه یی نقل واخبار ومعانئ خفیه سن اظهار ایتدیلر دیمکدر
*) چار یاران معالی عنوان * چار ارکان بنای ایمان (*
(چار) یار وزننده فارسیده اعداددن درت عددك اسمیدر (یاران) فارسیده ادات جمع اولان
الف ونون ایله یارك جمیدر (یار) چار وزننده دوست ومحب ومعین و بیلش وآشنا معنالرینه در
(معالی) موالی وزننده معلاة لفظنك جمیدر معلاة مسعاة وزننده مصدر میمی اولور کسب الشرف
معناسنه واسم مکان اولور مکسب الشرف معناسنه ومجبنه ومبخله لفظلری باعث جبن و باعث
بخل معناسنه اولدقلری کبی معلاة باعث علو وشرف معناسنه ده کلور (عنوان) عینك ضمیله
وکسریله مکتوبك سرنامه سنه وکتابك دیباجه سنه و برشیئك اولنه ومطلعنه دینور و برنسنه نك
وجود وظهورینه کندیسیله استدلال اولنان شیئه دینور مثلا برکیمسه نك ظاهر حالیله باطن
حالنه استدلال اولنور دیه جك محلده الظاهر عنوان الباطن دیرلر (ارکان) همزه نك فتحیله رکنك
جمیدر رکن رانك ضمیله برنسنه نك پك قوی و محکم اولان جانبنه وکوشه سنه دینور ومدار قوت
اولان نسنه یه اطلاق اولنور (بنا وایمان) معلوملردر (ناظم مرحوم آل واصحابه علی وجه التعمیم
اجرای تحیت وتعظیم ایتدکدنصکره قدوهٔ اصحاب کزین ومدار قوت دین مبین اولان خلفاء راشدین
رضوان الله علیهم اجمعین حضراتنی تخصیص بالذکر ایدوب مصراع اول مبتدا ومصراع ثانی
خبر موقعنده اوله رق بیوردرکه چار یار برکزیدهٔ مصطفی یعنی صدیق اکبر وفاروق اعظم

وذوالنورين برحلم وحيا واسدالله الغالب جناب علي المرتضى حضراتلرى ملجأ امن وامان اولان حصن حصين ايمانك اركان قويةالبنيانى اولدقلرين بيان واعلان ايدر

*) آنلرك قدرى دو عالمده رفيع * اوله زوهبى عاصى يه شفيع (*

(دو) دالك ضميله وواو مكتوبه غير ملفوظه ايله فارسيده ايكى عددك اسميدر (رفيع) امير وزننده عالى ومرتفع معناسنه در (وهبى) ناظم تحريرك مخلصى در اسمى محمد بن راشد بن محمد المرعشى در كنيه سى سنبل زاده در (عاصى) مجرم وكناه كار معناسنه در (شفيع) رفيع وزننده مجرمك جرم وعصيانى مقابلنده اقتضا ايدن عقوبتك عفو وتركنى ديلك ايلين كمسنه يه دينور كه شفاعتجى تعبير اولنور (يعنى عموما آل واصحاب كرامك بالخود خصوصا چار يار ذوى الاحترامك ايكى عالمده قدر وشرفلرى عندالله عاليدر و وهبى خطاكار حقنده شفاعتلرى حرجود رد بيمكدر

*) بعد ذا كلك حريرى تحرير * اوسخنساز عبيرى تعبير (*

(بعدذا) تركيب اضافيسى تأخر معناسنى مفيد اولان بعد كلمه سيله اسم اشارت اولان ذا كلمه سندن مركب اوله رق كتب مؤلفه خطبه لرنده فصل الخطاب تعبير اولنان امابعد كبى بوندنصكره ديمكدر كه منعم حقيقى يه حمد وثنا ورسول خدايه صلوات صلاتى تأديه وايفا وآل واصحابنه سلام وتعظيمى ادادنصكره ديمك اولور (كلك) كاف عربينك كسرى ولامك سكونى وآخرده يننه كافله فارسيده آلت كتابت اولان قلمه دينور خامه كبى (حريرى) اسيرى وزننده فصاحت وبلاغتده يكتا وفنون ادبيه ده بيهمتا اولان مقامات نام كتاب بلاغتنصابك مصنفى ودرة الغواص فى اوهام الخواص نام كتاب فصاحتمآبك مؤلفى ابوالقاسم محمد بن على بن محمد بن عثمان الحريرى البصريدر (تحرير) يازمق معناسنه در (سخنساز) سخندان وزننده وصف تركيبى فارسيده سوز وكلام معناسنه اولان سخن ايله خداوند وصاحب معناسنه اولان سازدن مركب اولورسه كه رامهمله در سوز صاحبى ديمك اولور بالخود رونق ولطافت معناسنه اولان سازدن تركيب اولنور ايسه كه زاى معجمه ايله در سوزه حسن ورونق ويريجى ديمك اولور (عبيرى) حريرى وزننده عبيره منسوبدر عبير امير وزننده نافهٔ مسك وعنبر وماء ورد مثللو برطاقم رايحهٔ طيبه صاحبى اجناس مختلفه دن تركيب اولنان طيبه دينور (تعبير) الفاظ وعبارات ايله اداء مرام ايتمكه دينور يعنى دست معارفپيوستمده اولان خامهٔ بلاغتپير تحرير عبارانده خامهٔ حريرى آسا نادره نويس ودقايق كويا وتعبير دلپذيرى همبوى مشك وعبيرمشام ارواحى تعطيرايله نفوس سامعينه طربفزا اوله ده دريوقلم ويتى رقن وصف واطرا ايدر مراد ذات هنرمندينه دائر تمدحلدر قلم برآلندر

*) ايدرك رازدرون ابراز * سبب نظمده قيلسون آغاز (*

(راز) قلبده مضمر اولان سر معناسنه دركامر (درون) زبون وزننده داخل واپچرو معناسنه دركه بورداه مراد اعضاء داخله دن اولان قلب در (ابراز) همزه نك كسريله اظهار معناسنه در آغاز همزه نك مديله فارسيده برنسنه يه شروع وابتدا معناسنه در (يعنى صاحب قلم فضائل توأم سرسر بستهٔ درون ابراز وبو منظومهٔ نفيسه نك نظم وتأليفنه نه كونه خاطره باعث وسبب اولديغن بيانه آغاز قيلسون ديمكدر

*) خواجكانلقده بوخاطروران * اوليجق ايلجئ سوى ايران (*

(خواجكان) كافنده ثابت وتلفظده ساقط واو معدوله واداة جمع فارسى اولان الف ونونله خاندان وزننده خواجكى لفظنك جمعيدر خواجكى خانكى وزننده ديوان همايون كتبه سنك سرآمد ومتعينلرينه ويريلور رتبهٔ رفيعهٔ معروفه در (خاطروران) منكسر القلب محزون

وپريشان معناسنه در (ايلجى) لفظى توركيدر ايكى قومك ميانده اولان منافسه ومنافرتى ازاله واصلاح ايچون توسيط اولنان كمسنه يه دينور عربيده وفد وسفير ديلور (سوى) روى وزننده فارسيدر طرف وجانب معناسنه (ايران) همزهٔ ممدوده نك كسريله مجموع ولايت عراق وفارس وآذربايجان وخراسان واهواز مملكتلريدر (ناظم مرحوم بوبيت وبعدنده واقع چند ابياتله بيك يوز طقسان حدودنده سلاطين عثمانيهٔ عظام ابدالله خلافتهم الى يوم القيام حضراتندن دور عبدالحميد خانده شاه ايران كريم خان طرفنه ايلجى تعيين اولنوب كتديكنى وامر سفارتى لايقيله اجرا ايتديكنى بيان ايدر

*) نسخهٔ طبع ايدى بى شيرازه * چاره نه كتدى ينه شيرازه (*

(نسخه) غرفه وزننده كتديدن آخر كتاب استنساخ اولنان اصل منقول منهه دينور ومطلقا كتابه اطلاق اولنور (طبع) طانك فتحيله انسان كندى اوزره مجبول ومفطور اولديغى خوى وخلق معناسنه در اسلوب فارسى اوزره نسخه نك طبعه اضافتى لجين الماء كبى مشبه بهك مشبهه اضافتى قبيلندندر (بى) اداة تقيدر كامر (شيرازه) پيرايه وزننده برنسنه نك اجزاء متفرقه سنك بعضنى بعض آخره ربط وبند ايله ايكى طرفى ديوشير يلوب بناشدير لمغه دينور مجلدك كتابى شيرازه لمسى كبى (مصراع ثانيده اولان شيراز ملوك پيشداديان تعبير اولنان سلاطين عجمدن طهمورث نام شاهك شيراز نام شهزاده سنك بنا وكندى اسميله تسميه ايتديكى شهر عظيم معروفدركه سلفده فارس اقليمنك پاى تختى وقاعدة الملكى ايدى خواجه حافظك مولدى ومدفنيدر

*) واريجق دولتمه شان ويره رك * شاهد دانشمه آن ويره رك (*

(شاهد) حاضر وزننده ومرادفيدر وبرنسنه نك حقيقتنه كركى كبى علم واطلاعدن ناشى شهادت ايدوب خبر ويرن كمسه يه دينور وفارسيده دلبر ومحبوب معناسنده مستعملدر بورداه معناى اخير مراد اولديغنده آن شاهددر (دانش) شاهد وزننده فرس لغتنده بيلمك معناسنه اولان دانستن لفظنك امر حاضرى اولان دان كلمه سنك آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدر در علم واستعداد معناسنه وقاعدهٔ فارسيه اوزره شاهدك دانشه اضافتى لجين الماء قبيلندندر (آن) جان وزننده فارسيدر قطعهٔ ثانيه ده كله جك ملاحت كبى جمال باكمال خوبرويانده كائن برحالت روحانيه وجاذبهٔ وجدانيه دن عبارتدر (يعنى فر واحتشام سفارت ايله آستانهٔ سعادتدن عزيمت وطى منازل وقطع مراحل ايده رك صوب مأموريتى اولان نزد كريم خانه وصول ميسر اولدقده دولت عليهٔ عثمانيه نك شان وشرف وشوكتنى قطان ايرانه اظهار واعلان وكنديمك فضل وكمالنه حسن وآن ويرديكن بيان ايدر

*) نامه ده بسط اولنان مدحتمى * هر معارفده اولان قدرتمى (*

(نامه) خامه وزننده فارسيدر برمحلدن محل آخره ارسال اولنان فرمان وبيورلدى ومكتوب مقوله سى مكاتيب ومراسلاته اطلاق اولنور (مدحت) نعمت وزننده ستايش واوكمك معناسنه در مدح وامتداح كبى (هر) هانك فتحيله فارسيده وتركيده عموم افراد معناسنى افاده ايدر عربيده كل كلمه سى كبى (معارف) معرفتك جمعيدر معرفت معلومه در وبو بيت ما بعدنه مرهوندر

*) افتخارانه بيان ايتمشيدم * هنرم خيلى عيان ايتمشيدم (*

(افتخارانه) فخر ومباهات طريقيله ديمكدر (هنر) عمر وزننده علم ومعرفته اطلاق اولنور (خيلى) افادهٔ كثرت ايچوندر

*) نيجه ابحاث اولنوب هر فنده * بيلديروب جدينى هر فرزنده (*

(ابحاث) همزه نك فتحيله بحثك جمعيدر (بحث) بانك فتحيله لغتده تفتيش وتفحصه دينور

اصطلاحده شیئین بیننده اولان نسبت ایجابیه یی یاخود نسبت سلبیه یی بطریق الاستدلال اثبات ایتمکه دینور (فن) فانك فتحی ونونك تشدیدیله نوع وصنف معناسنه درکه درلو وچشید تعبیر اولنور (فرزند) در بندوزننده فارسیده اوغل معناسنه اولمغله ابناء فرسه فرزند عجم تعبیر اولنور یعنی حین مباحثه ده انلره غلبه ایله مقدارلرین بیلدردم دیمکدر

*) باخصوص ایلرایدم هب الزام * شعر وانشاده مهارتله تمام (*

(با) حرفی فارسیده مصاحبت ایچوندر عربیده مع ترکیده ایله کبی (باخصوص) خصوص ایله دیمك اولور (الزام) همزه نك کسریله اثناء مباحثه ده خصمی سکوته ملازم قیلوب صوصدرمق معناسنه در (شعر) شینك کسریله کلام موزون ومقفایه دینور (انشا) همزه نك کسریله کلمات منتظمه مصطلحه سویلمکه دینور (مهارت) حذاقت وزننده ومرادفیدر

*) فارسیجه اولنور دی کفتار * نو بنو بسط نکات اشعار (*

(فارسی) یاء نسبتله پارسی معربیدرکه پارس بن سام بن نوح علیه السلام ذریتندن منشعب اولان عجم لسانیجه دیمکدر یاخود قاعده بلادی شیراز واصفهان اولان ممالك فارسید اهالیسی لغتیجه دیمکدر (کفتار) کاف فارسینك ضمیله ماضی آخرینه الف ورا الحاقیله اسم مصدردر تکلم ومحاوره معناسنه (نو) نونك فتحیله یکی وجدید معناسنه درایکی نوکلدلرینك بیننه برباء موحده انتها توسطیله یکیدن یکی به دیمکدر عربیده کرة بعد اولی ومرة بعد اخری عباره لری کبی تجدد واستمراری افاده ایدر (نکات) نونك کسریله نکته نك جمعیدر نکته نقطه وزننده ومرادفیدر (وفحوای کلامدن مستفاد اولان نکتهٔ علمیه بوندن مأخوذدرکه مدلول منطوقدن زائد لطیفه ومعنادر (اشعار) همزه نك فتحیله بیت سابقده یکن شعرك جمعیدر

وبعض اصحاب تاریخ پارس بن پهلو بن سام بن نوح علیه السلام وبعضلر پارس بن عامور بن یافث بن نوح علیه السلامدر دیو بیان ایتدیلر *

*) انلرك نیجه لغتده اما * بشقه در ویردیکی رعنا معنا (*

(رعنا) معنی وزننده الف قافیه سنك التنجی قطعه سنده کلور (معنی) کلمه وکلامك مدلولی اولان صورت عقلیه در (یعنی چوق الفاظ فارسیه نك لغتده معناسی بشقه واصطلاح واستعمالده مألی بشقه اولمغله انلر محلنده ایراد ایدرلر دیمکدر

*) طرز دیکرله در استعمالی * فهم ایدنجه بوخ بی احوالی (*

(طرز) طانك فتحی وراء مهمله نك سکونیله شکل وهیئت وصورت معناسنه در (دیکر) دالك کسری وکاف فارسیه نك فتحیله زیور وزننده غیری وبشقه معناسنه در (مفردات سائره معروفه در وبو بیت ما بعدنه مرهوندر

*) هب نزاکت ایله قلدم تصحیح * ایتمدم اصلنی اما تصریح (*

(نزاکت) لطافت وزننده کیاست وظرافت معناسنده مستعملدر (تصحیح) سقیم نسنه یی صحیح ودرست قیلق وبرنسنه نك صحت وسدادنه واقف اولمق معناسنه در (تصریح) برنسنه یی ظاهر وعیان قیلق معناسنه در

*) واقف اولدم قتی وافرازه * بعد زین کتمه لم شیرازه (*

(واقف) علم واطلاع معناسنه اولان وقوفدن اسم فاعلدر (وافر) کثیر وچوق معناسنه در رازکزلو سر معناسنه یکدی (بعدزین) بعدازاین ترکیبندن مختصر اوله رق بوندنصکره معناسنه در (ز) زای مکسوره درکه عربیده من جاره معناسنه اولان ازکلمه سندن مختصردر (این) همزهٔ ممدوده نك کسریله فارسیده قریبه موضوع اسم اشارتدر بوواشته وشو معناسنه (شیراز) بلدهٔ معروفه نك اسمی دیو یکدی

*) اوزبان انلره چون مادرزاد * خوش محلنده ایدرلر ایراد (*

(زبان) بیان وزننده فارسیدر جارحهٔ تکلمه دینور وهرطائفه نك لغتنه دینور بوراده معنای ثانی مراددر (چون) جیم فارسینك ضمی وواو مجهوله ایله اداة تعلیلدر زیرا معناسنه (مادرزاد) ترکیبی فارسیده والده وانا معناسنه اولان مادر لفظیله طوغدی یاخود طوغمش معناسنه اولان زاد لفظندن مرکب اوله رق والده لرندن کندیلر ایله برابر طوغمش دیمکدرکه لسانمزده اناسی باباسی دیلی تعبیر اولنور یعنی لسان فارسی انلرك کندی لغتلری اولمغله ما وضع لهنی وموارد استعمالاتنی بیلورلر ومحل لایقنده استعمال ایدرلر دیمکدر

*) عون حقله اولنجه عودت * جمله خاطرده ایدی اول حالت (*

یعنی عهدهٔ عاجزانه مه احاله اولنان خدمت سفارتی اداد نصکره لطف وعنایت حقیله اقلیم ایراندن عودت وقفول وآستانهٔ علیه یه وصول میسر اولدقده ابناء فرسدن نزاکت وظرافتله اخذ وتصحیح ایتدیکم لغات وموارد استعمالات بالجمله صحیفهٔ خاطرده منتقش ومحفوظ اولان حالتدن ایدی دیمکدر

*) یادکار اولمغیچون دنیایه * کتوروب انلری هب املایه (*

(یادکار) دالك سکونی وکاف فارسی ایله تاجدار وزننده احبا واصدقا طرفندن کلان تحفه وهدیه یه دینور (دنیا) دالك ضمیله بو جهانه دینور مراد ابناء دنیادر (املاء) همزه نك کسریله عن ظهر القلب یازمغه دینور

*) بر لغت یازمشیدم تازه زبان * اوله تا نادرهٔ دور زمان (*

(تازه زبان) ترکیبی فارسیدر عربیده لغت جدیده وترکیده یکی دل معناسنه تازه لیکی دیاررومده ظهوری اعتباریله در (نادرهٔ دور زمان) ترکیبنك مفرداتی عربیه درلکن اسلوب فارسی ایله یعنی مضافلرك آخرلری مکسور اوله رق تتابع اضافاتله زمانك دورینك نادری معناسنه که دنیاده نظیری قلیل اوله یاخود بولنمیه دیمکدر

*) نامیده تحفهٔ وهبی ایدی هم * کهر بی بدل ملك عجم (*

(نام) جام وزننده برمسمانك ازاسنه وضع وتخصیص اولنان اسم معناسنه فارسیدر ترکیده آد دینور (تحفه) غرفه وزننده یادکار وارمغان معناسنه در (کهر) کاف فارسیه ایله زفر وزننده معربی جوهر اولان کوهر مخففیدر وجوهره مراد فدرکه بذاته قائم اولان نسنه یه دینور مقابلی عرضدر وبرنسنه نك اصلنه وطینتنه دینور وجوهریان اصطلاحنده انجو والماس ویاقوت مثللو ذی قیمت طاشلره دینور بوراده بطریق التشبیه معنای اخیر مراددر (بی بدل) مثلی ونظیری اولمیان شیئه دینور (ملك) میمك کسریله مملکت معناسنه در (عجم) عربك ماعداسی اولان اصناف انسانیه در بوراده مراد ابناء فارسدر ومصراع ثانی اسلوب فارسی اوزره تتابع اضافات قبیلندندر

*) اولدی نزد بلغاده مطبوع * ایتدیلر نسخهٔ پاکن مطبوع (*

(نزد) نونك فتحی وزانك سکونیله فارسیدر عربیده عند کلمه سی کبی قرب وحضور معناسنه در ترکیده اندن یان وقاتك کسریله قت ایله تعبیر اولنور (بلغا) حرفی السابق مصراع اولده کی مطبوع لفظی طبعه موافق ومقبول معناسنه در مصراع ثانیده کی طبعخانهٔ عامرهٔ سلطانیه ده طبع اولنمش وباصلمش معناسنه اولمغله جناس تامدر

*) انی شرح ایلدی هم برنحریر * ایده رك رازنکاتن تحریر (*

(نحریر) را قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده کلمه جکی اوزره نونك کسریله قطمیر وزننده حاذق وماهر وعاقل وامور دیده وصاحب تجربه وحقایق اموره آکاه کیمسه یه دینور کویا که جنس علم ومعرفتی قبضهٔ قدرتنه الوب نحر وذبح ایلمشدر مفردات سائره سابقده مشروحه در تحریر

مزبور دار الخلافة العليه مدرسلرندن فضیلتلو السید احمد حیاتیدرکه ناظم علامه نك حال حیاتنده تحفهٔ مزبوره یی شرح ایلمشدر

(* ویردی شهرت اوقدر آفاقه * نامی چیقدی فلکنه طاقه *)

(شهرت) شینك ضمی وهانك سکونیله برنسنه بین الناس شایع وفاش وظاهر اولمغه دینور (آفاق) همزه نك مدیله افقك جمعیدر افق ضمتینله ناحیه وطرف وجانب معناسنه‌در (فلك) فتحتینله کوکه دینور سماء معناسنه (نه) نونك ضمی وهانك سکونیله فارسیده طقوز عددك اسمیدر (طاق) ساق وزننده مقوس بنایه وکره دینور وتك معناسنه اولورکه چفت مقابلیدر وطاق قات معناسنه کلور و بومعنای اخیر مقامه انسبدر یعنی شرح مزبور تحفه نك رازنهانی کشف وبیان ودقایق ونکاتنك ایضاح واعلان ایتمکله تحفه نك شهرت شایعه‌سی طنین انداز سامعهٔ آفاق ونام والاسی رسیدهٔ کنبدنه طاق اولدی دیمکدر مقصود مبالغه‌در

(* هر دیاره طاغیلوب نسخه‌لری * ایتدیلر تحفه اووالا کهری *)

(دیار) دالك کسریله شهر و بلده معناسنه اولان دارك جمعیدر (والا) بالا وزننده فارسیده اعلی معناسنه (کهر) مرآنفا بو بیت سابقده مذکور اولان اشتهاری بیان واومدعایه اقامهٔ برهان قیلنمشدر

(* قیلوب غیرلغاته رغبت * ازبر ایتمکده در اهل غیرت *)

(یعنی) تحصیل کماله سعی وغیرت ایدن طلاب معارفدن هر بری فارسی لغتی منظومه‌لرندن تحفهٔ حسام وتحفهٔ شاهدی مثللو منظومه‌لره میل ورغبت ایتمیوب بزم تحفه مزی خواهش ورغبت ایله حفظ واز بر ایتمکه ملازملردر دیمك اولور

(* انی ایسه عجله یازمشیدم * اولقدر کیم یاکله یازمشیدم *)

یعنی حسن صبیٔ بسیط غبرادن قبهٔ خضرایه پیوسته اولان تحفهٔ مزبوره یی بن ایسه اولقدر عجله نظم وتألیف ایتمش ایدمکه * تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشور * مضمونجه خطا وغفلت ایدوب یاکلغه پك قریب اولمش ایدم دیمکدر

(* جمله آفاقده چونکیم اوکتاب * اولدی بو مرتبه‌ده شهرتیاب *)

(آفاق) مرآنفا (شهرتیاب) ترکیبنده شهرت قریبا کچدی یاب لفظی فارسیده بولمق معناسنه اولان یافتن لفظندن امر مخاطب یاخود اسم فاعل مخففدر معنای ترکیب شهرت ویریجی دیمکدر بوندن بو یله چند ابیات بری برینه مرهوندر

(* پیرلکدن وار ایکن ضعف وفتور * خاطر فاتره ایلردی خطور *)

(پیر) باء فارسیه ایله شیر وزننده قوجه مش مسن واختیار کیمسه‌یه دینور (ضعف) ضادك فتحی وضمیله بدنده اولان زبونلغه وقوتسزلکه وعقل وفکرده اولان کوشکلکه وفرسزلکه دینور (فتور) ظهور وزننده بر کیمسه‌نك مفاصل واعضاسی کوشیوب بدنی سست و بی‌تاب اولمغه دینور (خاطر) صاحب وزننده انسانك درونده جولان ایدن فکر واندیشه‌یه دینور رأی صوابه ووسوسه‌یه شاملدر جمعی خواطر کلور ومجازا محل خواطر اولان قلبه دخی اطلاق اولنور مانحن فیه کبی (فاتر) فتوردن اسم فاعلدر (خطور) فتور وزننده برنسنه قلبه ودرونه کلمك معناسنه‌در

(* اوله بر وادیٔ مستثناده * خوش ادا صورت بیهتاده *)

(وادی) هادی وزننده محاوراتده متداول اولدیغی اوزره طرز وطور واسلوب معناسنه مستعملدر (مستثنا) میمك ضمیله مستوفا وزننده کزیده وممتاز واعلا معناسنده مستعملدر (خوش ادا) وصف ترکیبی اوله‌رق مرامی کوزل ادا ایدیجی دیمکدر (صورت) شکل وهیئت معناسنه‌در (بیهتا) ترکیبی فارسیدر مثل ونظیری یوق معناسنه

(* یازه‌یم بر عربی نظم بدیع * اوله توأم اکا اول حسن صنیع *)

(عربی) مرسابقا (نظم) نونك فتحیله نثر مقابلیدرکه کلام موزون ومقفایه دینور (بدیع) امیر وزننده مثالسز واورنکسز اختراع اولنان شیئه دینور (توأم) جعفر وزننده بر بطندن ایکیز طوغان ولدلرك هر برینه اطلاق اولنور (حسن صنیع) لطف بدیع وزننده اسلوب فارسی اوزره لجین الماء قبیلندن ترکیب اضافی اوله‌رق مصنوع حسن معناسنه‌در

(* کشف ایله رازعلوم ادبی * اوله منظومه‌لرك منتخبی *)

(کشف وراز) مرامراوله (علم الادب وعلوم ادبیه) شول علملردرکه کلام عربك تلفظنده یاخود کتابتنده وقوع بولان خطا وخللدن کندیسیله احتراز اولنه و بو ادبیاتك اصولی علم لغت وصرف واشتقاق ونحو ومعانی وبیان وعروض وقافیه‌در وفروعی علم خط وقرض الشعر وانشا ومحاضرات وتواریخ وبدیعدر (منتخب) انتخابدن اسم مفعولدر کزیده واعلا اولان شیئه دینور منظومه‌لردن مراد سبحهٔ صبیان ونظم اللآل ونظم الفرائد مثللولردر

(* که لسان عربیده ناباب * اوله رنکین ادا فصل خطاب *)

(ناباب) نادان وزننده فارسیده ادات نفی اولان نا کلمه‌سیله یافتن لفظنك اسم فاعل مخففی اولان یاب لفظندن مرکبدر اوله‌رق بولنمیجی دکل دیمك اولور ومثلی پك آز بولنان نادر الوجود نسنه‌یه اطلاقی شایعدر (رنکین) سنکین وزننده فارسیده اون و بویه معناسنه یاخود فائده ومنفعت معناسنه یاخود رونق ولطافت معناسنه اولان رنك لفظنك آخرینه یاء نسبت ونون تأکید نسبت الحاقیله ادای معانی مزبوره‌دن برینه نسبت اولورکه اداسی زیاده کوزل ولطافتلو یاخود غایت مفید ومنفعتلو دیمك اولور (فصل خطاب) صفتك موصوفه اضافتیله خطاب فاصل معناسنه‌در تفصیلی باء موحده قافیه‌سنك قطعهٔ رابعه‌سنده کلور

(* لیك اهماله هر صبح ومسا * دیه‌رك لیت ولعل وعسی *)

(لیك) لامك کسری یاخود بین الفتح والکسر اماله‌سی و یانك سکونیله ادات استدراکدر کامر (اهمال) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی ترك ایدوب بوشلامق معناسنه‌در (صبح) صادك ضمی و بانك سکونیله اول نهاره دینور (مسا) عصا وزننده اخشام وقتنه دینور (لیت) لبس وزننده کلمهٔ تمنیدرکه برنسنه‌یی مأمول ایدوب اومق معناسنه‌دن فارسیده کاشکی وترکیده نولیدی وشو یله اولیدی دیمك مفهومنده مستعملدر کما سیجیئ فی القطعة السادسة (لعل) لامك وعینك و بنه لام مشدده‌نك فتحه‌لریله کلمهٔ طمع ورجادرکه مرجو ومأمولی توقع وامید ایچوندر (عسی) عینك وسینك فتحه‌لری والفك قصریله کلمهٔ ترجیدر خبرینك اسمنه حصولی مرجو اولان محلده استعمال اولنور و بو لعل ایله عسی‌دن هر برلری امر مکروهده اشفاق وحذر ایچونده استعمال اولنورلر

(* بو تصور له ایدردی کذران * ماء جاری کبی وقت وازمان *)

(تصور) تهور وزننده عقلده حاصل اولان صورته وملحوظ اولان مفهومه دینور (کذران) کاف فارسیه‌نك ضمی وذال معجمه‌نك فتحیله فارسیده صفت مشبهه صیغه‌سیدر ایلر وکیدیجی وصاوشوب کچیجی معناسنه (ماء جاری) آقیجی صو دیمکدر (وقت) واوك فتحی وقافك سکونیله زماندن برمقدار مفروضه دینور (ازمان) همزه‌نك فتحیله زمانك جمعیدر زمان سحاب وزننده عصر ودهر کبی وقتك قلیل وکثیرینه اطلاق اولنور (مآل ابیات) لغات عربیه‌نك معانیٔ ترکیه‌سنی افاده وبیان خصوصنده منوال محرر اوزره بر نظم بدیع ترتیب وتحریر ایتمك نیت خالصه‌سی خیلی وقتدنبرو خیالخانهٔ خاطرده جایکیر ایدی لکن طائفهٔ تکاسلیه‌نك اشبو * ان البطالة والکسل * احلی جنی من العسل * مقالهٔ کاسده‌لری مفادنجه

تكاسل واهمال ايله تسويف وهربار ليتنى الفته ولعلى ارتبه وعسى ربى ان يوفقنى لنظمه مثللو خاطره لر ايله امراراوقات ايتمده ايدم ديمكدر

*) ناكهان فيض خداى علام * ايلدى قلبمه بركون الهام (*

(ناكهان) كاف فارسيه نك فتحيله ناكاه معناسنه در كه بى وقت وانسزين تعبير اولنور (فيض) فانك فتحيله احسان فراوان معناسنه در (خدا) خانك ضميله فارسيده اسماء حسنى دندر (علام) مبالغه اسم فاعلدر كثير العلم معناسنه (الهام) همزه نك كسريله قلبه القا وانان خبر لونسنه ديو مبم قافيه سنك قطعهٔ اخيره سنده كلور

*) ديدى كويا بكا اول ملهم غيب * عيبدراى قوجه وهى صدعيب (*

(كويا) كاف فارسيه نك ضمى ومديله مثلا وغالبا موقعلرنده ايراد اولنور تركيده صانكه دينور (ملهم) الهام مزبوردن اسم فاعلدر (غيب) غين معجمه نك فتحيله كوزدن نهان اولان نسنه يه ديتور (عيب) عين مهمله ايله غيب وزننده بر كيمسه ياخود بر نسنه كندوسيله لوم وتعيير اولنه جق نقيصه يه دينو (صد) يوزعدد معناسنه كچدى

*) كه چكوب عالم فانيده تعب * كسب وتحصيل علوم ايتدك هب (*

(عالم فانى) دنياى بى بقادر (تعب) فتحتينله محنت ومشقت معناسنه در كسب وتحصيل وعلوم معلوملردر

*) كيدر البته سنكله هنرك * نه روا قالميه وافر اثرك (*

(البته) همزه نك قطعى وبانك فتحى وتانك تشديديله قطعى المفاد اولوب شبهه وتردد احتمالى اولمايان مضمون جمله يى تأكيد ايچون ايراد اولنور (هنر) علم ومعرفت معناسنه در كامر (نه روا) تركيبى فارسيده ادات نفى اولان نه كلمه سيله جائز ولائق معناسنه اولان روا كلمه سندن مركب اوله رق لائق ومناسب دكلدر ديمك اولور (وافر) صاحب وزننده چوق معناسنه در (اثر) فتحتينله بر نسنه نك وجودنه دلالت ايدن علامت ونشانه ديتور

*) اول اثرايسه سزاوار قبول * فارسيدن عربيدر مقبول (*

(سزاوار) تركيبى لايق وحقيق معناسنه اولان سزا كلمه سيله ادات لياقت اولان وار كلمه سندن مركب اوله رق زياده اليق واحرى معناسنه در (قبول) صبور وزننده هبه ونصيحت وعلم ومعرفت مقوله سى نسنه يى بالطوع والرضا الوب درعهده ايتمكه دينور (يعنى نظم وترتيبى ملحوظ ومنوى اولان اثركه اشبو تحفه مزدر بوندن اقدم كشيدهٔ سلك نظم اولنان تحفه مزدن زياده تلقى بالقبوله شايسته واحرى در زيرا بونك موضوعى آنك موضوعندن اشرف واولى درديمك اولور (عربينك فارسى اوزره رجحانه ومزيتى وجهات معقوليت ومرغوبيتى ابيات آتيه دن مستبان ولغات سائره دن اولويتنه بطريق الاولى برهاندر

*) اولسان اوزره دكلى فرقان * اكا محتاجدر البته جهان (*

مفرداتى سابقده مشروحدر (جهاندن مراد تقدير مضاف ايله اهل جهان وابناء زماندر

*) اولساندر فضلايه الزم * حل اشكالى آنك امر اهم (*

(فضلاء) علماء وزننده فاضلك جمعيدر كه علم ومعرفت وفضل ومزيت صاحبى كيمسه لردر (الزم) اسم تفضيل صيغه سيله زياده لازم ومقتضى اولان نسنه يه دينور (حل) حانك فتحى ولامك شده سيله عقده ودوكوم مقوله سى نسنه لرى چوزوب اچقدر (اشكال) همزه نك كسريله التباس واشتباه معناسنه در (امر) همزه نك فتحيله امورك مفردى اوله رق شئ معناسنه در (اهم) اعم وزننده شاننه زياده اهتمام اولنه جق شئه دينور

*) انده در نيجه حقايق دركار * لفظ ومعناى دقايق آثار (*

(حقايق) شقايق وزننده حقيقتك جمعيدر ثابته وواقعه اولان نسنه لره واصل وضعى اوزره ثابت ومستعمل اولان كلمه لره دينور (دركار) پركار وزننده فارسيدر موجود ومتحقق موقعنده ايراد اولنور (دقايق) دقيقه نك جمعيدر خفى وغامض اولان امور وخصوصه دينور (آثار) آنفا مشروح اولان اثرك جمعيدر

*) نيت خيرى چيقر فعله همان * چكمه دن غفلته وقت وزمان (*

(نيت) نونك كسرى ويانك تشديدى وتخفيفيله بر نسنه يه عزم وقصد ايلمك يعنى بر عمله شروع ومباشرته عقد قلب ايلمكدن عبارتدر (يعنى اوقات عمر عزيز غفلتله كذران اتمزدن اقدم خيرلو نيتى قوه دن فعله چيقر ديمكدر

*) بالخصوص ايشته بودورك شاهى * قدردان حضرت ظل اللهى (*

(دور) دالك فتحيله عصر وزمان معناسنه در (شاه) فارسيدر سلطان معناسنه (قدردان) وصفى تركيبى اوله رق اهل معارفك قدر وشاننى بيلوب مقاديرنه كوره حرمتمى رعايت ايديجى معناسنه (ظل الله) قطعهٔ ثالثه ده كله جكى اوزره سلطان عادله اطلاق اولنور امام فخر رازى حضرتلرينك تفسير كبيرده بيانى اوزره اولان بلاد عربيده ظل ظليل اسباب حضور وراحتك معظمى اولمغله سايهٔ معدلتوايهٔ ملوكانه لرنده خلق جهان راحت نشين امن وامان اولان سلطان عدالتنشان حضرتلرينه على طريق الكنايه ظل الله اطلاق اولنور

*) هرمعارف ايله پيراسته در * زيب عرفانله آراسته در (*

(معارف) معرفتك جمعيدر (پيراسته) باء فارسيه نك كسرى ومدى وسينك سكونيله پيراستن مصدرندن اسم مفعولدر دوزلمش وقوشولمش ومرتب ومنتظم ومصيقل ومجلا معنالرينه در (زيب) زانك كسرى ومديله بوده فارسيدر بزك وزينت معناسنه (عرفان) عمران وزننده معرفت معناسنه در (آراسته) همزه نك مدى وسينك سكونيله فارسيده بزنمش وطوناتمش مزين ومحلى معنالرينه اطلاق اولنور

*) دركه دولت باجلالى * عالمك قبله كه آمالى (*

(دركه) دركاه مخففى اوله رق فارسيده قپو محلى معناسنه در زيرا در دالك فتحيله قپويه دينور (كاه) كاف فارسيه نك فتحى ومدى واظهار ها ايله ادات اسم مكاندر لكن عرفده اكابر واشرافدن اولان ذاتك قپوسى اشيكى معناسنه تخصيص اولنمش (دولت) شوكت وزننده ملك وسلطنته اطلاق اولنور (با) مصاحبت ايچوندر (اجلال) همزه نك كسريله تعظيم وتبجيل معناسنه در (قبله كه) قبلكاه مخففيدر توجه واستقبال اولنه جق جهته دينور (آمال) همزه نك مديله اميد ورجا معناسنه اولان املك جمعيدر

*) قدر ورفعتله بولوردى شانى * اولسه دارا درنك دربانى (*

(قدر) ورفعت وشان معروفلردر (دارا) خارا وزننده ملوك كيان تعبير اولنان سلاطين عجمك طقوزنجيسى اولان دارا بن بهمن بن اسفنديار در كه داراى اكبر ودارابدخى ديرلر (در) قپويه دينور كمامر آنفا (دربان) فارسيدر قپو بكجيسى وقپو محافظى معناسنه در اكابر دائره لرينك قپوجيسى ودولت عليه نك قپوجى باشيلرينه اطلاق اولنور (يعنى داراى اكبر بو قدر شكوه وشوكتنى ترك ايدوب در رفعتدارنده برقپوجى اولايدى اسكندره مغلوب ومقهور اولميوب بلكه مظفر ومنصور اولوردى ديمكدر

*) جمع اولوب انده خصال العمرين * طلعت ذاتى جمال القمرين (*

(خصال) جمال وزننده خوی وخلق معناسنه اولان خصلتك جمعیدر کما سیجیء فی اول قافیة اللام
(عمرین) تثنیه بنیه سیله علی طریق التغلیب خلفاء راشدین حضراتندن حضرت ابی بکر الصدیق
ایله حضرت عمر الفاروق رضی الله تعالی عنهمایه اطلاق اولنور (طلعت) رغبت وزننده رؤیت
ودیدار معناسنه و یوز وچهره ومنظر معناسنه‌در (ذات) برنسنه‌نك نفس وحقیقتنه اطلاق اولنور
(جمال) کمال وزننده حسن وملاحت ورونق ولطافت معناسنه‌در (قمرین) تثنیه صیغه سیله تغلیبا
شمس ایله قمره دینور

(* آل عثمانه ویرر قدر وشرف * نسل اجداده اودر خیر خلف *)

(آل عثمان) جمله‌نك معلومی اولدیغی اوزره سلاطین عدل آیین جهان وخواقین کشورستان
دارادربان ابدالله ملکهم وسلطنتهم الی یوم الحشر والمیزان حضراتنه دینور جد اعلالری
اولوب التیور طغستانطغوز تاریخنده اتفاق آرا ایله مراسم عقد بیعت اجرا اوروندك آرای خلافت
کبری اولان عثمان غازی خان علیه الرحمة والرضوان حضرتلرینك سلالهٔ طاهره‌لری اولمغله
آل عثمان اطلاق اولنمشدر (قدر وشرف) علو ورفعت وشان وشهرت موقعنده مستعملدر
(نسل) نونك فتحی وسینك سکونیله ولد وذریت معناسنه‌در (اجداد) همزه‌نك فتحیله اب الاب
معناسنه اولان جدك جمعیدر (خیر) معروفدر که ناسك میل ورغبت ایلدیکی نافع ومرغوب شیئه
دینور (خلف) فتحتیله پدرندنصکره قائم مقامی اولان ولد صالحه اطلاق اولنور

(* اوکریم ابن کریم * یعنی کیم حضرت سلطان سلیم *)

(کریم) امیر وزننده اخلاق حمیده وافعال پسندیده صاحبی اولان ذاته دینور کریم ابن کریم
حسب ونسب وعرق طاهر ونجیب و پاك طینت معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر (یعنی
ابیات سنهٔ سابقه ایله موصوف اولان سلطان مکارم عنوان سلطان سلیم خان ثالث ابن سلطان
مصطفی خان ثالث ابن سلطان احمد خان ثالث حضرتلریدر دیمك اولور (و بو بیت مابعدنه
مرهون ومربوطدر

(* سربسر روی زمینك شاهی * آسمانك دخی مهر وماهی *)

(سربسر) در بدر وزننده فارسیدر معنای واحده موضوع اولان لفظین میاننه یعنی باش
معناسنه اولان ایکی عدد سر کلمه لرینك بیننه عربیده الی وفارسیده تا کبی انتهاء غایت ایچون
اولیجی برباالحاقیله لسانمزده باشدن باشه و بوسبتون تعبیری کبی احاطه واستیعاب افاده ایدر
(روی زمین) فارسیده یوز معناسنه اولانك ن روی لفظنك ارض و یر معناسنه اولان زمین لفظنه
اضافتیله یر یوزی دیمکدر (آسمان) همزه‌نك مدی وسینك ضمی یاخود سکونیله کوك معناسنه در
فلك وسماء مراد فی اوله رق فارسیدر (مهر) میمك کسری وهانك سکونیله فارسیده کونشه دینور
آفتاب کبی (ماه) جاه وزننده فارسیده آیه دینور بو بیت سربسر مبالغه در

(* چشم انجم ایله چرخ کردان * کورمدی او یله شه عالیشان *)

(چشم) جیم فارسینك فتحی وشینك سکونیله کوزه دینور (انجم) افلس وزننده یلدز معناسنه
اولان نجمك جمعیدر چشمك انجمه اضافتی لجین الما قبیلندندر فلکك کوزی مثابه سنده اولان
یلدزلر ایله دیمك اولور (چرخ) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونیله فلك معناسنه در ومطلقا
دولابی دور ایدن نسنه‌لره دینور دکرمن چرخی وعربه تکرلکی کبی (کردان) کاف فارسیه‌نك
فتحیله دونیجی معناسنه در عربیده دوار کبی (شه) شینك فتحی واظهارها ایله شاه مخففیدر که پادشاه
دیمکدر یعنی آفرینش دنبرو فلکك کوزی بو یله برشاه عالیجاه کورمدی دیمك استر

(* اوشهنشاه کرم فرمانك * اوجهانبان فلك عنوانك *)

(شاهنشاه) ایکی الفله شهنشه تخفیفا الفلری حذفله شاهنشه الف اولی اثبات وثانی یی اسقاطله
شهنشاه بوراده اولدیغی کبی اولی اسقاط ثانی یی اثباتله جمله سی هاء اولی‌نك کسری ونونك
سکونیله اول اولو پادشاهه دینور که عصرنده اولان ملوکك جمله سندن قوت وشوکتی وسطوت
وسلطنتی زیاده اوله اصلی ترکیب اضافی اوله رق شاه شاهان ایدی مضاف الیه مضافه تقدیم
اولنوب و بعض حروفی دخی حذف اولنوب شاه اعظم وسلطان معظم معناسنه وصف ترکیبی
اولدی (کرمفرما) ترکیبی عطا واحسان معناسنه اولان کرم لفظیله بیورمق معناسنه اولان
فرمودن مصدرندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخفف اولان فرما لفظندن مرکب اوله رق
وصف ترکیبی‌درکرم بیوریجی وانعام واحسان ایدیجی معناسنه در (جهانبان) کرانجان وزننده
وصف ترکیبی اوله رق جهانك بلداتی وسکان وقطاتی وقلمرو وسلطنتی اولان اولکا واقلیمی
تعرض اعدادن وقایه ومحافظه ایدیجی معناسنه در زیرا بان لفظی ادات صفهٔ مشبهه وادات
اسم فاعلدر اکثری ملازمت ومحافظه معناسنی مفید اولور ودائما کلمه‌نك آخرینه لاحق اولور
باغبان وکشتیبان و پاسبان کبی (فلك عنوان) بوده وصف ترکیبی اوله رق فلك مرتبه‌لو
وقدر وشانی مبالغه عالی ورفعتلو معناسنه‌در * فائده هر بر ترکیب که بعد التبدیل والتغییر کندیدن
اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود صفهٔ مشبه یاخود اسم منسوب معناسی منفهم اوله قاعدهٔ
فرس اوزره وصف ترکیبی دیرلر

(* مهر احسانی ایله سرتاپا * تابناك اولمه ده زیر و بالا *)

(مهر) کونش دیو آنفا کچدی (سرتاپا) فارسیده باش معناسنه اولان سر لفظیله ایاق معناسنه
اولان پا لفظنك ماییننه انتهاء غایت ایچون اولیجی تا لفظنی توسیط ایله باشدن ایاغه دك دیمکدر که
مراد احاطه واستیعابدر (تابناك) بانك سکونیله فارسیده نور وضیا معناسنه اولان تاب لفظیله ادات
نسبت اولان ناك لفظندن مرکب اوله رق وصف ترکیبیدر روشن ونورلو معناسنه (زیر) زانك کسری
ومدیله اشاغی معناسنه (بالا) حالا وزننده یوقاری معناسنه فارسیلردر یعنی کونش کبی ظاهر
اولان احسانیله اعلا وادنا فرحناك اولمه ده در دیمك اولور

(* خداوند ثریا اقبال * اولدیغیچون شرف آرای کمال *)

(خداوند) خانك ضمی وواوك فتحی ونونك سکونیله فارسیدر ملك صاحبی معناسنه (ثریا) ثاء مثلثه‌نك
ضمی و یانك تشدیدیله فارسیده پروین وترکیده اولکر دیدکلری طوب کواکبدن عبارتدرکه
ثور برجنده واقع ومنازل قمردندر (اقبال) همزه‌نك کسریله طالع وبخت معناسنده مستعملدر
ثریا واقبال لفظلری عربی ایکن اسلوب فارسی اوزره وصف ترکیبی قیلنوب عالی بختلو وطالعی
قوتلو موقعنده ایراد اولنور (شرف آرا) ترکیبی علو ورفعت ومجد وعزت معناسنه اولان شرف
کلمه سیله فارسیده بزه‌مك وزینت و یرمك معناسنه مصدر اولان آراستن‌دن امر مخاطب یاخود
اسم فاعل مخفف اولان آرا کلمه سندن مرکب وصف ترکیبی وکماله مضاف اولمغله علم وهنره میل
ورغبت واهل معارفه اعتبار ورعایت ایتمکله فضل وکمالك شان وشرفنه زینت و یریجی دیمکدر

(* جمله آثار هنر مقبولی * که اولمز اوقدر مقبولی *)

(یعنی) اول خداوند قدردانك نزد همایوننده هر نوع آثار هنر انواع مجوهراتدن زیاده
مرغوب ومقبول تردر دیمکدر

(* نه طوررسن کتورب کلك ودوات * او یله برطرز ایله قیل نظم لغات *)

(کلك) کافك کسریله قلم دیو کچدی (دواة) حصاة وزننده یازو یازه جق آلت معروفه درکه
ترکیده دیویت تعبیر اولنور (طرز) طانك فتحی ورانك سکونیله شکل وهیئت واسلوب وصورت
معناسنه‌در (نظم) معلومدر

*) که اوله کالهٔ زیبنده نما * بسط درکاه شهنشاهه سزا (*

(کاله) لاله وزننده فارسیده قماش و بساط ومتاع معناسنه درکه نقد مقابلیدر کالا کبی هاء رسمیه اوزرنده اولان همزهٔ مکسوره علامت اضافتدر (زیبنده) زای مکسورهٔ ممدوده ایله یاقشق وتناسب معناسنه مصدر فارسی اولان زیبیدن لفظندن اسم فاعلدر متناسب الصوره ویاقشقلو معناسنه درز یبا کبی (نما) نونك ضمیله فارسیده کوسترمك معناسنه مصدر اولان نمودن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخفف اوله رق ماقبلنه ضم ایله وصف ترکیبی اولور (زیبنده نما) زیاده یاقشقلو کوسترشلی وکوزل کورنشلی دیمك اولور (بسط) یایمق ودوشه‌مك معناسنه کامر (درکاه) قپو و (شهنشاه) سلطان معظم و (سزا) لایق کامر فی السابق

*) نکته داندر اوشه والاشان * تا اوله حسن قبوله شایان (*

(نکته دان) وصف ترکیبی اوله رق دقایق شناس ولطائف آشنا کبی معنای دقیق بیلیجی ومزایای کلامی فهم ایدیجی معناسنه در (والا) بالا وزننده اعلا معناسنه (شایان) شایسته ولایق معناسنه فارسیلردر

*) اوقود نخبهٔ علما وفضلاء * ایده اول داور دورانه دعاء (*

(داور) خاور وزننده پادشاه عادله وحقانیت اوزره فصل قضا ایدن حاکمه دینور اصلی داد ور ایدی صاحب عدل معناسنه تخفیفا دال حذف اولندی (دوران) دالك فتحی وواوك سکونیله وقت وزمان معناسنه در

*) تخت اجلالده باعمرابد * دولت وشوکتی اولسون سرمد (*

(تخت) معلومدر که سریر پادشاهی به دینور (اجلال) همزه نك کسریله تعظیم معناسنه در (باعمرابد) باء مصاحبه ایله طول حیات واوزون اوزادی عمر ایله دیمکدر (شوکت) دولت وزننده حدت وشدت وقدرت معنالرینه دیو قطعهٔ ثالثه ده کلور (سرمد) جعفر وزننده مستمر ومدید ودائم وجاوید معنالرینه در

*) آنی هرحالده منصور ایده حق * جمله اعداسنی مقهور ایده حق (*

یعنی حق تعالی حضرتلری اول داور دورانی دائما غالب ومظفر ایتسون وکافهٔ اعداسنی مغلوب ومدمر ایتسون دیمکدر

*) هرغزاسنده قیله رب مجیب * کامیاب ظفر وفتح قریب (*

(غزا) غینك وزانك فتحه‌ریله دشمنله جنك وقتال ایلمکه کمکه دینور (رب) رانك فتحی وبانك تشدیدیله اسماء حسنی دندر (مجیب) اجابتدن اسم فاعلدر داعینك دعاسنی قبول ایدیجی دیمکدر (کامیاب) فارسیده مطلوب ومراد معناسنه اولان کام لفظیله بولمق معناسنه مصدر اولان یافتن کلمه سندن امر مخاطب یاخود اسم فاعل مخفف اولان یاب لفظندن مرکب اوله رق توصیفی در مرادنه ایریجی معناسنه در (ظفر) فتحتیله مطلوبه دسترس ونائل اولمق معناسنه در (فتح) فانك فتحی وتانك سکونیله نصرت وامداد معناسنه در وقهر وغلبه ایله کفاردن اولکه وممالك المق معناسنه مستعملدر (قریب) امیر وزننده بعید مقابلیدر * تنبیه ناظم تحریرك *دیدی کویا بکا اول ملهم غیب* ینندن بورایه قدر یکرمی سکز بیتك مضمون ومآلی قوللك مقولی یعنی جناب ملهمك سر ناظمه القا والهام ایتدیکی کلام مقبولی اولدیغی خفی دکلدر

*) اولیجق خبر ایله بو کفت وشنید * طبعمه کلدی عجب شوق جدید (*

(کفت وشنید) بو ایکی لفظلر فارسیده ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلردر اولك اصلی کاف فارسیه نك ضمی وفانك سکونیله کفتن درسویلمك معناسنه وثانینك اصلی شینك ونونك

کسره‌لریله شنیدن در ایشتمك معناسنه بو ایکی فعلین متقابلینك برابر افاده سی مراد اولندقده مصدریت حرفی اولان نون حذف اولنوب کفت وشنید وکفت وکو دینلور سویلمه وایشتمه معناسنه نتکیم بیع وشرا واآلش وویرش مفهومنی برابر افاده قصد اولندقده داد وستد دینور وکلمه وکتمه مفهومنی معا افاده ده آمد ورفت وآمد وشد دینلور یعنی بو کلام نفسی بی سمع فؤاد ایله استماع ایتدیکمده درونمه یکی باشدن بررتبه میل وخواهش کلدیکه تأثیرندن تعجب اولنور دیمکدر

*) فهم ایدوب رأی صواب اولدیغی * مایهٔ بر ثواب اولدیغی (*

(فهم) فانك فتحیله اکلامق معناسنه در (رأی) رانك فتحی وهمزه نك سکونیله اعتقاد وفکر واندیشه معنالرینه در (صواب) سحاب وزننده راست وطوغری معناسنه در (مایه) دایه وزننده فارسیدر اصل واساس وثروت وسامان وبضاعه معنالرینه در (بر) بانك کسری ورانك تشدیدیله عبادت وطاعت وخیر واحسان معنالرینه در (ثواب) سحاب وزننده عمل مقابلنده ویریلن اجر وجزایه دینور

*) اول جهانبانه دعاجلبی ایچون * تا ابد شکر وثنا جلبی ایچون (*

(جهانبان) قریبا کچدی (تاابد) لفظنده تا فارسیده انتهاء غایت ایچوندر ابد فتحتیله زمان طویل واحد ممدوددن عبارت اولمغله دنیاده بو اثر باقی اولدقجه افراد منتفعین دن خیر دعا وشکر وثنا حاصل وسوی خدیوانه لرینه واصل اولمق ایچون دیمکدر

*) اله پیرانه سر الدم قلمی * نوجوانلر کبی قیلدم همی (*

(پیرانه سر) ترکیبی فارسیده مسن واختیار کیمسه معناسنه اولان پیر لفظنك آخرینه اداة لیاقت اولان الف ونون ویاء رسمیه الحاقیله وباش معناسنه اولان سر کلمه سنی ضم ایله شیخانه وقوجه واری معناسنده مستعملدر که اختیارلق هنکامنده وقوجه لق باشه کلدیکی زمانده دیمکدر (نو) نونك فتحیله فارسیده یکی وجدید معناسنه در (جوان) جیمك ضمیله دلی قانلو یکت معناسنه در (همم) هانك کسری ومیم اولانك فتحیله همتك جمعیدر

*) ایتدم انشایه همان آغازی * اوله بر نوائر ممتازی (*

(انشاء) همزه نك کسریله بر کیمسه کندیلکندن برنسنه یی پیدا وایجاد ایلمك معناسنه در (آغاز) یعنی الشروع کامر فیما تقدم (نو) آنفا کچدی (اثر) موجدك وجودنه دال اولان علامته دینور (ممتاز) منتخب وکزیده معناسنه در

*) بو یکرمی کتبك زبده سیدر * انلرك حل اولنان عقده سیدر (*

(کتب) ضمتینله کتابك جمعیدر (زبده) عمده وزننده کره یاغنه وسودك قیماغنه دینور وهرنسنه نك خلاصه سنه دینور (حل) حانك فتحی ولامك تشدیدیله دوکوم مقوله سنی چوزمکه ومغلق ومبهم نسنه یی ایضاح ایتمکه دینور (عقده) زبده وزننده دوکومه دینور وصعب المنال اولان مغلق ومشکل نسنه یه دینور ما نحن فیه ده اولدیغی کبی ناظم فاضل بو نظم وجیزك تألیفی خصوصنده صحاح جوهری وفائق زمخشری وقاموس فیروز آبادی ومغرب مطرزی ومفردات راغب اصفهانی وتهذیب ازهری وجامع ازهری ومصباح منیر ونهایهٔ ابن اثیر ولسان العرب ومجرد ومنتخب وشمس العلوم وبهجة اللغات مثللو کتب لغاتدن وسائر ادیباتدن یوز یکرمی عدد کتابه مراجعت ایتمکله نظم مزبور غایت منتظم ومنتخب ومنقح ومهذب اولدیغی اشعار وطلابی ترغیبه آغاز وابتدار ایلدی

*) یازیلوب مشکل قرآن وحدیث * نعمت خالقی ایتدم تحدیث (*

یعنی آیات قرآنیه واحادیث نبویه‌ده بعضا وارد اولان لغات فصیحه که علمده راسخ اولیان
کیمسه‌لر اول امرده معنای منیفنی ادراك وتعیین خصوصنده متحیر اولورلر مثلا * تلالی دیبا ایمش
استبرق وسندس اطلس * عبقری اکا لهٔ والا ایواثواب ریاش * بیتنك مفرداتی کبی اومقوله
لغتلری بومنظومه‌ده تحریر ومعنای شریفن بیان وتفسیر ایلدم وبوجهتله جناب خالقك
بوبندهٔ کمینه‌یه انعام واحسان بیوردیغی نعمت جلیلهٔ علمی بین الناس اشاعه وافشاء وآثار
واحکامنی اجرا وانباء ایله واجبهٔ تحدیث نعمتی تأدیه وایفا ایلدم دیمك اولور

*) یازدیغم بعض لغات اغرب * اکثری مشکل اشعار عرب (*

یعنی جابجا تحریر ایلدیکم لغات غریبهٔ غیرمأنوسة الاستعمالك اکثریسی عرب عرباءك اشعار
مستشهد بهاسنده مذکور اولان الفاظدن اولمغله قواعد عربیه‌نك شواهدنی تزکیه وفنون
ادبیه‌نك فوائدنی تمیه قبیلندن اولندیغی ظاهردر

*) چوغیده ضرب مثلده جاری * نکته‌دن یعنی دکلدر عاری (*

(ضرب مثل) بلع عسل وزننده بیان مثل معناسنده‌در چونکه مثل شول کلامه دینور که
انی برکیمسه برماده ضمننده تکلم ایتمش اولوب موردنده اولان غرابتـه یاخود نزاکتـه مبنی
ناس بیننده فاشی ومشتهر اولمغله اول مورده نوع مماثلت ومناسبتی اولان محلده ضرب وایراد
اولنور مثلا هر براموره متبصرانه حرکت ایله عاقبت اندیش اول دیه‌جك محلده * اذا اشتریت
فاذکر البیع * وقدم الخروج قبل الولوج * مثللرینی ضرب وایراد کبی ولفظ مثل کندیسیچون
شان عجیب وطرز غریب اولان هربرحال وقصه وصفت ایچون مستعار اولور یعنی بومنظومه‌ده
محرر اولان لغات غریبـه‌نك اکثریده عرب عاربه‌نك امثالنده جاری اولمغله نکته‌دن عاری
وفائده‌دن خالی دکلدر مثلا * صعب کوچ خرط اغاج قابوغنی صویمقدر * برکون کبی دیکنلی
اغاجك آدی قتاد * بیتنك مفرداتی (اصعب من خرط القتاد) مثلنك ودخی * شنشنه عادته دیمش
دخی خویه طبعه * یلانك ارککی هم برکسك آدی اخزم * بیتنك الفاظی اشبو (شنشنة اعرفها
من اخزم) مثلنك حل وایضاحنه دائر اولدیغی کبی وقس علی هذا

*) انتخـاب ایلیه‌رك افصحنی * مشترك لفظلرك اصلحنی (*

(مشترك) اسم مفعول صیغه‌سیله شول لفظه دینورکه مدلولی اولان معنالردن هربرینك اراسنه
وضع مستقل ایله موضوع اوله عین وعجوز لفظلری کبی یعنی بونظمی الفاظ عربیه‌نك زیاده
فصیح اولنلرینی انتخاب ایده‌رك واشتراك لفظی ایله مشترك اولان لفظلرك مقامه اصلح وانسب
اولان معنالرینی اخذ ایده‌رك ترتیب ایلدم دیمکدر

*) یازمدم پك لغت مشهوری * اولمیه ناظرفامنفوری (*

یعنی ارباب ظرافته باعث نفرت ومورث فتور وسئامت اولمسون دیو لسانمزده پك مشهور
ومتداول اولان الفاظ عربیه که شیوعنه مبنی ترکی مجراسنه جاری اولمشدر جامع وامام ومسجد
ومدرسه وخان وحمام وحمال وبقال مثللو معنای ما وضع لهی جمله‌نك معلومی اولان الفاظ خاییده‌یی
اصلا قلمه المدم دیمك اولور

*) ترك ایدوب چوق لغت خرمایی * دوه‌یه دائر اولان معنایی (*

یعنی اشرف قوا کهدن اولوب کندنده غذائیت دخی موجود اولمغله کثیرالنفع والبرکه اولان
خرمانك شانه صنف عرب اعتنا وابتداء ظهورندن منتهای کماله قدر هرحالتنده براسم
مخصوص ایله مسمی قیلملریله کثیرالاسماء اولان اشیا جمله‌سندندر لکن ناظم نحریر را
قافیه سنك دردنجی قطعه سنده مطلع ظهورنده اسمی اولان طلع لفظیله تمام نضج وکمال

بولوب قوربدقدنصکره نامی اولان تمر لفظنی بیان ایله اکتفا ایتدیکی کذلك دوه دخی عربك
اعزاموالی اولمغله انواعی والوانی واسنانی وذکوریت وانوثیتی وسمن ونحافتی وصغر حجمی
وجسامتی وسرعت سیری وبطائتی وسائر اوصاف وحالاتی اعتبارلریله موضوع اولان اسامی
کثیره‌سیله کتب لغات مشحون وحتی بوفقیرك ظفریاب اولدیغی اسماسی بیله التمش عدددن
افزون ایسه ده ناظم مرحوم بنه طقوز عددنی راقافیه سنك بشنجی قطعه سنده کشیدهٔ سلك
قطار ایدوب باقیسنی تسبیب کردهٔ وادیٔ اهمال ایتدیکی امادر

*) دخی احوال نسایه دائر * سود ایله یغموره مایه دائر (*

یعنی اوسع اللغات اولان لغت عربده طائفهٔ نسوانك سن وسالی وبالی وبلی واطراف وارداف
واعطافی وثغور وشعور ونحوری وثیب وبکارتی وحبنا ووقاحتی وسمن ونحافتی وقد وقامتی
وشیوه وملاحتی وسائر احوال وهیئاتی اعتبار یله اسماء کثیره‌سی درکار ایسه ده تحاشیا عن
الاطناب اکثری طی اولندیغندن اعتذار کذلك سود انواعنك ویغمور وصو نوعلرینك اکثر
اسماسی متروك اولدیغن اشراب واشعار ایدر

*) ذکرنی ایتدیکم اکثر اهمال * چولده ایراد اولنان بعض مقال (*

(اهمال) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی رغبت والتفات ایلیوب بوشلمغه دینور (مقال) قولدن مصدر
میمیدر *) انلرك اکثری نامستعمل * بادیه خلقنه امانه کوزل (*

(یعنی) ترك واهمال اولنان لغاتك اکثری هرنقدر اهل بادیه یعنی سکان بیابان وعربان صحرا
نشینان بیننده مستعمل ایسه ده بلدان وقری اهالیسی عندنده مهجور ونامستعمل اولمغله ترکی
اولی عد اولندی دیمکدر

*) زیلنه درج اولنوب هم امثال * اصطلاحات غریب استعمال (*

(یعنی بومنظومه‌نك حروف هجا ترتیبی اوزره نظم اولنان قطعه‌لری رسیدهٔ حسن ختام
اولدقدنصکره خاتمه سنده عرب عرباءك مورث تشحیذ اذهان وباعث ازدیاد آداب وعرفان
اولان امثال لطائف مآلی ومصطلحات بلاغت سمات نادر الاستعمالی وضع وادراج اولنمغله ازهر
جهت اعتباره جسبان وحسن قبوله شایان اولدیغن بیاندر

*) نخعه‌دن اولدی دوبالا والا * ایتامش مثلنی کیسه املا (*

(دوبالا) ترکیبی فارسیده اسماء عدددن اولان دو لفظیله قد وقامت واوزنلق معناسنه اولان
بالا لفظندن مرکب اوله‌رق ایکی بوی وایکی قات دیمکدر (والا) بالا وزننده مرتفع واعلا
معناسنه فارسیدر (املاء) عن ظهر القلب یازمغه دینور

*) حل امثال بلی مشکلدر * بیلورانی اوکه دانادلدر (*

(دانا) فارسیده دانستن مصدرندن صیغهٔ مشبهه درعالم وبیلیجی معناسنه (دل) دالك کسریله
قلب وکوکل معناسنه‌در یعنی مثلا مثنویاتده کلهٔ بچك * عاد یعنی جنیله * دخی * قم جاءباذنی عناق *
دخی * جاء بقرنی حمار * مثللو امثال عربدن برمثلی بریده بمایرادوهم مفهوم وماٌلنی حل وایضاح
ایله اظهار قراداصعب من خرط القتاد اولدیغنی ایچق دل آکاهی منبع فنون معارف اولان
اهل رشاد بیلور دیمکدر

*) قدرنی اهل درایات اکلر * آشنای ادبیات اکلر (*

(درایات) درایات وزننده درایت لفظنك جمعیدر درایت رعایت وزننده علم ومعرفت ...
بیلمکه دینور (آشنا) همزه‌نك مدی وشینك سکونی ونونك فتحی وعدیله فارسیده بیلش معناسنه‌در که
بیکانه مقابلیدر وبوزکیج وشناور معناسنه‌دن ومعارفدن مناق روبطایسی اولان کیمسه‌یه اطلاق

اولنور (ادبیات) ادبیه‌نك جمعیدر علوم ادبیه‌نك بیانی بكدی

*) تحقد ترتیبی كبی حرف هجا * اولدی بونده دخی رونق پیرا (*

(ترتیب) هرشیئی موضع لایقنده قیلمق معناسنه در (حرف هجاء) كسا، وزننده الفدن یایه قدر حروف تهجی وحروف مبانی اطلاق اولنان حرفلره دینور كه امام مبرد كبی همزه ایله الفی برحرف عدایده نه كوره یكرمی سكز وكافهٔ بصریون كبی بونلردن هر برینی حرف مستقل عدایده نه كوره یكرمی طقوز حرفدر (رونق پیرا) باء فارسیه نك كسری ومدیله رونق دوز یعنی وحسن ولطافت ویریجی معناسنه وصف تركیبیدر یعنی بوندن اقدم نظم ایتدیكمز تحفه قطعه‌لرینك قافیه‌لری ترتیب حروف هجایه مبنی اولدیغی كبی بو نخبه مزده دخی ترتیب مزبوره رعایت باعث ازدیاد لطافت اولدی دیمكدر

*) ایدیجك قطعهٔ دیكرده كذار * ایلم وزن عروضن تكرار (*

(قطعه بیانی قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده كاور (دیكر) دالك كسری ومدی وكاف فارسیه نك فتحیله غیری و بشقه معناسنه در (كذار) كاف فارسیه نك ضمیله كچمك معناسنه در (وزن) واوك فتحیله اهل عروض اصطلاحنده بحور عروضیه دن بر بحره موافق شعر نظم وتقطیع ایلمك معناسنه در (عروض) صبور وزننده میزان شعره اطلاق اولنور كه تفاعیل ومفاعیلدن عبارتدر كه شعر انكله معارضه ومقابله اولنوب موزونی ناموزوندن متمیز اولور و عروض شعردن هر بیتك مصراع اولنك جزء اخیرنه دینورتكه كیم مصراع ثانینك جزء اخیرنه ضرب اطلاق اولنور كرك بوجزءلر علل وزحافاتدن سالم اولسون فاعلاتن ومفاعیلن كبی وكرك معلول ومغیر اولسون فاعلات وفعلات ومفاعلن وفعولن كبی یعنی برقطعه نك وزن عروضیسی مثمن الاجزاء یاخود مسدس الاجزاء یاخود مربع الاجزاء اوله رق قنغی بحردن اولدیغی بردفعه ذكر و بیان اولندقده ینه اول بحردن اوله رق نظم اولنان قطعهٔ دیكرده وزنی اعاده وتكرار اولنماز مثلا قطعهٔ اولی نك مقطعنده فاعلاتن فاعلاتن درهٔ بحر رمل دیمكله قطعهٔ مزبوره نك بحر رمل مثمن الاجزا دن اولدیغی اشعار ایتمكله قطعهٔ ثالثه ورابعه ده تعرض ایلمدی كذلك قطعهٔ ثانیه نك مقطعنده مفاعیلن مفاعیلن بودر مأمولم انجق دیمكله (قطعهٔ مرقومه نك بحر هزج مثمن الاجزادن اولدیغی افاده ایتمش اولمغله دال قافیه سنك ایكنجی وسین قافیه سنك اولنكی قطعه لری دخی بحر مزبوردن ایسه ده تكرار بیان وزن ایلمدی وقس علی هذا

*) طبع موزونه احاله ایده‌رم * ذهن دراكه حواله ایده‌رم (*

(طبع موزون) استقامت فهم ایله موصوف اولان اهل سلیقه نك طبیعت و نهادنه دینور (احاله) همزه نك كسریله (وحواله) سحابه وزننده برنسنه یی بركیمسه یه تفویض وسپارش ایلمك معناسنده عرف اولمشدر (ذهن) ذالك كسریله فهم وعقل وذكا وقوهٔ حافظه معنالرینه در (دراك) شداد وزننده سریع الادراك معناسنه ذهنك صفتیدر

*) قنده مفهوم ومآلی دیرایسم * اویله بر رمز خفی ایلر ایسم (*

(مآل) مقال وزننده مرجع معناسنه در (رمز) غمز وزننده اشارت معناسنه در (خفی) غنی وزننده كزلونسنه یه دینور بو بیت مابعدنه مرهوندر

*) مقصدم زبدهٔ معنادیمكدر * ایله دقت اكا اما دیمه در (*

(یعنی) مثلا حاء قافیه سنده توبهٔ صادقه مفهومی نصوح (وقافیهٔ راده مآل حافره اول امرده دیمكدر) دیدیكی كبی جابجا قطعه لرده وكثیر امامثنویات امثال ومصطلحات ظرافت اشتمالده مفهوم ومآل تعبیرندن ناظم تحریرك مراد ومقصودی معنای مرسوم لفظ مرقومك

زبده وخلاصه‌سی وحاصل معناسیدر بومقامده تدقیق نظر ایله دیمك اولور

*) التزامیله تناسب هنزین * دخی انواع صنایع كهرین (*

(التزام) اهل بدیع اصطلاحنده محسنات لفظیه دن لزوم مالایلزم واعنات تسمیه اولنان محسنه دركه شاعر قافیه‌ده وناثر سجع وفاصله ده حرف رویك ما قبلنده بریا ایكی حرف مخصوصك تكلفسز ایرادنی تعهد والتزام ایتمكه دینور مثلا بومنظومه نك اواخر قطعاتی اولان یاء مثناة تحتیه قافیه سنك اوچ قطعه سنده دخی حرف روی یا اولور برنده آوی حاوی طاوی كبی قبل الیاء سراپا واو والف (ودیكرنده آزی بازی تازی كبی زای معجمه والف وقطعهٔ اخیره‌ده بادی جادی حادی كبی دال مهمله والف التزام اولندیغی كبی (واهل بدیع اصطلاحنده التزام دیو كاتب یاخود شاعر كلامنك هركلمه سنده حروف هجادن برحرفك ایرادنی التزام ایتمكه‌ده دینور نته كیم فاقافیه سنك اول قطعه سنك مقطعنده مذكور اولان التزام بومعنایه محمولدر (تناسب) سبنك ضمیله محسنات معنویه دن مراعات نظیر وتوفیق وایتلاف وتلفیق تسمیه اولنان صنعت بدیعیه دركه معنالری بیننده تناسب تضادك غیری مناسبت بولنان لفظنی یاخود الفاظ عدیده یی جمع ایتمكدن عبارتدر (ناظم تحریر قطعهٔ شرعیه وقطعهٔ سماویه وقطعهٔ ارضیه وتاء قافیه سنك قطعهٔ ثانیه سی كبی بعض قطعه لرنده سر تسر وسائر قطعه‌لرك ومثنویاتك اكثر ابیاتنده اشبو تناسب صنعتنه رعایت بیوردیغی اظهر من ان یخفی در (صنایع) بدایع وزننده حرفت معناسنه اولان صنعتك جمعیدر بومقامده مراد صنایع بدیعیه دركه التزام وتناسبك اخواتی اولان طباق وجناس ورد العجز علی الصدر وتلویح وتلمیح وتوریه مثللو محسنات لفظیه ومعنویه دن عبارتدر (هنز وكهر ماسبقده مشروحدر

*) نادرات ادبیت جمعن * مشكلات عربیت جمعن (*

(یعنی) علوم ادبیه نك نوادرندن اولوب اكثر كتب لغتده بولنمیان فرائد فوائدنی وفنون عربیه نك صعب المنال وغریب الاستعمال اولان فوائد شواردنی جمع وتدوین وحل وتبیین خصوصنده دیمكدر وبیت سابق ایله بو بیت مابعدنه مرهونلردر

*) خیلی اتعاب وجود ایتمشیدم * ره نارفته لره كیتمشیدم (*

(اتعاب) همزه نك كسریله بركیمسه كندی وجودنه یعنی روح مع البدن مجموعندن عبارت اولان ذاتنه یاخود غیری یه زحمت ویروب یورمق معناسنه در (ره نارفته) تركیب اضافیسنده (ره) رانك فتحی وهاء ملفوظه نك فی الاصل سكونی و بومقامده من اجل الاضافه كسریله فارسیدر یول معناسنه اولان راه مخففیدر (نا) ادات نفیدر (رفته) هفته وزننده كیتمك معناسنه مصدر اولان رفتن لفظندن اسم مفعول منفیدر پس ره نارفته طریقت غیر مسلوكه كبی كیدلمش یول معناسنه در (یعنی نظم لغتده بومسلك دشواره كیمسه كیتمامش وبونك مثلی هیچ برفرد نظم واملا ایتمامش دیمكدر

*) عون حق ایتدی ختامن احسان * خارق عاده دینورسه شایان (*

(عون) عینك فتحیله مدد ویاردم معناسنه در (ختام) كتاب وزننده برنسنه یی اتمام ایدوب آخرلمكه دینور (خارق عاده) خلاف معتاد دیو قطعهٔ اخیره‌ده كلور (شایان) پایان وزننده لایق وروا معناسنه در

*) بعض فخریه دخی یازدم ایسه * نفس وشیطانه اویوب آزدم ایسه (*

(فخریه) بحریه وزننده بركیمسه متصف اولدیغی خصال وفضائلی ایراد ایده رك مباهات ایدوب اوكونمكه دینور

*) حاش لله كه دكل عجب عجیب * مقصدم نظمیمه خلقی ترغیب (*

(حاشا لله) الفك قصريله (وحاش لله) الفك حذفيله معاذالله موقعنده يعنی متكلم نفسنی
یاخود آخر كسنه يی برمكروه ومنكردن تبرئه وتنزيه ضمننده ايراد اولنور (عجب) عينك ضمی
وجيمك سكونيله اخلاق ذميمهٔ مهلكه دن كبر معناسنه دركه كندوبی كوروب وكندوسنی
بكنمكدن عبارتدر فارسيده پندار دينور (عجيب) غريب وزننده پك تعجب اولنوب طكانه جق
شيئه دينور (مآل بيتين) مرهونين مثلا صاد قافيه سنك عنواننده * رتلی صادر صين
خطل الغير رصاص * نشيده سی وقطعهٔ عينيه نك مقطعنده * بنم اول عين عرفانكيم دلم
دريای معنادر * مقاله سی وقطعهٔ قافيه نك ختامنده * یاوه كويان زمانه بكا تقليد ايده مز *
تعبيری مثللو جابجا تمدح وتباهی يه دائر مقاله لر تحرير ايتدم اينسه ده اولوجهله ظاهرا هوای
نفسه مطاوعت واول المتكبرينه متابعت صورتنده راه ضلال اولان تزكيهٔ نفس واديسنه
كتدم اينسه ده مقصود ومرامم حاشا عجب وتفاخر وزهو وتكبر دكلدر بلكه نعمت
پروردكاری تحديث وبونظممك تعليم وتعلمنه ناسی تحريض وترغيب غرض صحيحنه
مبنيدر ديمك اولور . .

*) رسم انصافی ايدنلردر پيش * اولميان اهل حسد بدانديش (*

(رسم) خصم وزننده علامت ونشان وشيوه وعادت متعارفه معنالرينه در (انصاف) همزه نك
كسريله عدل وداد ايلمك معناسنه معروفدر (در پيش) باء فارسيه ايله درويش وزننده
اوكده وايلروده ديمكدر (حسد) ضاد قافيه سنك مقطعی ولام قافيه سنك عنوانی شرحلرنده كلور
(بدانديش) نودرويش وزننده فنافكرلو ويرامزكتو رأيلو وسقيم ويكلش ملاحظه لو كيمسه
معناسنه وصف تركيبی درو بو بيت مرهوندر

*) ايتميوب طعنه يی بردن دركار * حسن آدابله ايلر اقرار (*

(طعنه) تمره وزننده بوراده طعن بالقول مراد دركه بركيمسه يی اطالهٔ لسان ايله قدح وتعييب
ايلمك معناسنه در (دركار) بردار وزننده ايش كوج وصنعت معناسنه در واحر ثابت ومحقق
الوقوع معناسنه در بو بيتده مرهوندر

*) عربی مصرعی بروجه كمال * ترجه ايتمه ده واردر اشكال (*

(مصرع) منبر وزننده مصراع مخففی اوله رق بيتك ايكی قافيه يی مشتمل اولان ايكی جزؤندن
هر برلرينه دينور تثنيه سنده مصراعان دينور (ترجه) دحرجه وزننده برلسانی آخر لسان ايله
تفسير وبيان ايلمكه دينور بو بيتده مرهوندر

*) عينی اتيان بغايت معسور * وارايسه بعض تسامح معذور (*

(عين) بوراده شيئك ذاتی وكندی معناسنه در (اتيان) عرفان وزننده كلمك معناسنه لازمدر
مقتضای مقام ايسه كتورمك معناسنه دال اولان لفظ متعدی كتورب عين ايراد ياخود عين ايتاء
بغايت معسور ديمه لی ايدی مكر كه ايتاء بدلی اتيان طغيان قلم ناسخ ياخود ناظم تحرير كلامنی شارح
قاموسك اتی كلمه سی جاء كبی بعضا متعدی اوله رق استعمال اولنور ديديكنه بنا ايتمش اوله
(معسور) ميسور وزننده مصدردر ايش صعوبتلی وچتارز اولمق معناسنه وعسير كبی كوج
ودشوار اولان ايش معناسنه مستعملدر (تسامح) تناسب وزننده سهولت ومساعده وجهيله معامله
ايتمكه دينور (معذور) مقبول وزننده عفو قصوری ضمننده ايراد ايتديكی عذر وبهانه سی
مقبول اولان كيمسه يه دينور بو بيت دخی مابعدنه مرهوندر

*) جابجا حاصل معنا اولدی * اويله ايكن ينه رعنا اولدی (*

(جابجا) بانك فتحيله فارسيده اصل معناسی مكان بمكان محل بمحل ديمكدر ايكن بعض كره واراق

اراق معنالرنده عرف اولمشدر (رعنا) قطعهٔ بياد سنده كلور (مآل ابيات) مرهونه سالك
مسلك انصاف اولان اخوان مشكل شناسان اول امرده طعن وتشنيعی ايقاع ايتميوب حسن
آدابه رعايت ايله اقرار واعتراف ايدرلر كه عربی اولان مصراعی لسان آخر ايله علی وجه الكمال
ترجمه وتفسيرده صعوبت واشكال دركاردر زيرا برمصراع عربينك ترجمه سنده وزنه رعايتله
بيله تركيسنك عينی كتورمكده غايت عسرت واردر مثلا * جهانده خير ناس اولدر كه نفع
ناسه سعی ايلر * فخير الناس فی الاكوان من يسعی لنفع الناس * بيتنده مصراع اول ثانينك ترجمه
وتفسيری اولمق حسبيله مفرداتی تركيه اولمق مقتضای ترجمه دن ايكن فارسی اولان جهان لفظی
وعربی اولان خير وناس ونفع وسعی لفظلريله تعبير اولنمسی مع محافظة الوزن الفاظ مزبوره نك
عين تركيلرين ايراد غايتله متعسر بلكه متعذر اولديغن اشعار وبو الفاظ مزبوره نك لسانمزده
شيوعنه مبنی وقوعبولان مسامحه دن اعتذار وجابجا مفهوم ومآل ايله تعبير اولنمشيكن ينه رنكين
ورعنا اولديغن بيان واخطاردر

*) چونكه بو نظم لغات عربی * اولدی بی حد كتبك منتخبی (*

(بی حد) حدسز ونهايتسز معناسنه در لكن بومقامده زياده كثرت افاده سيچون مبالغه يه
محمولدر مفردات سائره سابقده مشروحه در

*) بوكاده دينسه سزا دنياده * تحفهٔ وهبیٔ سنبل زاده (*

يعنی سابقا بسط وبيان اولنديغی اوزره بوندن اقدم لغت فارسيه ده نظم اولنان منظومه مز
تحفهٔ وهبی ديمكله مشهور وبنام اولديغی كبی بو منظومهٔ منتخبهٔ معتبره مز دخی نخبهٔ وهبی ديو
معروف انام اولمغه سزا وشاياندر اصل مقصود اشبو منظومه نك اسمی نخبه اولديغن
افاده واخباردر تتكيم بيت سابق وجه تسميه يی انبا واشعاردر وهبی ناظمك تخلصی سنبل زاده
كنيه سی اولديغی كبيدی

*) اولدی هم تحفه يه رعنا توأم * دوبرادر كبی كويا توأم (*

(توأم) جوهر وزننده بربطندن ايكيز طوغان ولدلردن هر برينه دينور وايكيسنه بردن توأمان
دينور (دوبرادر) دالك ضمی وواو مكتوبهٔ غير ملفوظه ايله وباء موحده نك كسريله ايكی
قرداش ديمكدر (كويا) كاف فارسيه نك ضميله مقام تمثيلده ايراد اولنور مثلا كبی ايكنجی توأم
موافق ومناسب معناسنه اولمق مناسبدر

*) انلری مرغ دل پر بلبال * ايلدی اوچمغه ايكی شهبال (*

(مرغ) ميمك ضمی ورانك سكونيله فارسيده قوش جنسنه دينور عربيده طير كبی (دل) دالك
كسريله قلب وكوكل معناسنه در مرغك دله اضافتی مشبه بهك مشبهه اضافتی قبيلندندر
(پر) باء فارسيه نك ضميله طولو ومملو معناسنه دركه كثرت لازميدر (بلبال باء) موحده لرك فتحيله
قلبه عارض اولان غم وغصه وحزن وتاسه يه دينور پس پربلبال تركيبی كثير الحزن وشديد
الهم معناسنه دل لفظنك صفتی اولور (شهبال) بلبال وزننده فارسيده قناد وجناح معناسنه در
بال ويركبی ناظم تحريرك اوچاغه تعبيرنده محسنات معنويه دن توريهٔ مرشحه واردر زيرا
سياق وسباق قرينه سيله معنای قريب متبادری طيراندر كه قوش مقوله سنك اوچه سيدر
ومعنای بعيدی لسان تركيده اسمی اوچاغ اولان روضهٔ جنت وبهشت دائم النعمدر
وبومقامده مراد معنای بعيددر

*) كانتا فی اللغتين سندا * شكر الله بسعيی ابدا (*

(كانتا) افعال ناقصه دن كان كلمه سنك تثنيه مؤنثيدر تثنيه ضميری اسمی اولمق اوزره

سابق الذکر نخبه ایله تحفه یه راجعـدر (فی اللغتین) مؤخر سندك ظرفیدر لغتین دن مراد عربی وفارسیدر (سند) فتحتیلـه برکیمسه نك حسی یاخود معنوی اعتمـاد واسنـاد ایدوب طیـاندیغی مسند ومعتمدی معنـاسنه فعل ناقصك خبریدر وتنوینی تعظیم ایچوندر (شکرالله) ترکیبنده شکر نصر وزننده فعل ماضیدر اسم جلال فاعلیدر و بوشکرحق تعالی حضرتلرینه اسناد اولندقده عبادك افعـال حسنه واعمال مرضیه لری مقابلنده مکافات ومجازات مراد اولنور (بسعیی) قولنده باءجاره مقابله ایچون وجازی معناسنه اولان شکر فعلنـه متعلقدر (سعی) سینك فتحی وعینك سکونیله قصد وکسب وعمل معنالرندن برینـه محمول اوله رق یاء متکلمه مضاف وفعلك مفعول به غیرصریحیـدر و بوشکر الله جمله سی لفظا خبر معنی انشاء دعادر (ابدا) همزه نك و باء موحده نك فتحیله وقت بیغایهٔ مستقبلده مستعمل ظرف زمان اوله رق شکر ومجازاتك ظرفیدر وابد لفظی همیشه ودائما معناسنه ده مستعملدر

*) قدکفت منتخبات نظمی * زمن البحث لکم مسندا (*

(قد) قافك فتحی ودالك سکونیله مدخولی اولان جملهٔ ماضویه نك مضمونی تحقیق ایچوندر (کفت) فعلی کفایتدن ماضی مؤنثدر کفایت کتابت وزننده برنسنه برکیمسـه یه وفا ایدر ویتشور اولمق معناسنه درکه اول کیمسه انك سببیله مستغنی اولوب سائره احتیـاجی قالماز اولور (منتخبات) انتخابدن اسم مفعول جمع مؤنث اوله رق مصحح ومعتبر لغتلر معناسنه فعلك فاعلی ویاء متکلمه مضـاف اولان نظمه مضافدر جملهٔ مضارعیه موقعنـده ماضویه ایرادی تفاؤل وقوعنه اظهار حرص ایچوندر (زمن) فتحتیله زمان مخفنی اوله رق حوادث کندنده وقوع بولان وقت معنـاسنه کفایتك ظرفیدر (بحث) بانك فتحی وحانك سکونیله شیئین ینـنـده اولان نسبتی بطریق الاستدلال اثبـات ایتمك معناسنه زمانك مضاف الیهیدر جمعی ابحـاث کلور کما سبق (لکم) قولنده لام جاره کفت فعلنه متعلقدر ضمیر خطابك محل بعیـدی منصوب فعلك مفعول غیرصریحیدر (مسندا) لفظی اسنـاددن اسم مفعولدر مسند الیه ومعتمد علیه معنـاسنه منتخباتدن حالدر مآل قطعه بنم منظومتین مزبورتیمدن هر بر لری متکفل اولدقلری لغتـلرده طلاب لغته سند عظیم ومسند قویمدر بونلری انشـاء واملا خصوصنـده مدی الدهور مثاب ومأجور وجد وسعیم عنـد الله مقبول ومشکور اولق مستدعا ومأمولدر وبونظملریمك متضمن ومشتمل اولدیغی لغات منتخبه مبـاحث لغویه ده مبـاحثه و مناظره زماننـده سزك ایچون معتمد علیه اولدیغی حالده کافیه و بونلر ایله سـائر منظومه لردن استغنـا حاصل اولمغله معرفت لغتـده وافیه دردیمك اولور

) قطعهٔ شرعیهٔ الفیتها للابتـداء (

(قطعـه) قافك کسریله قبله وزننده لغتده برنسنه دن بلوك وجزء وپاره معناسنه در قطعهٔ الحجر وقطعهٔ الثوب کبی اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتـدن طقوز بیتـه قدر اولان شعره اطلاق اولنور زیاده یه اطلاقی عموم مجاز طریقیله قطعه دن وقصیده دن اعم معنی مراد ایتمکه مبنیدر یاخود قطعه نك معنای لغویسنه محمولدر بوعنوانده قطعه مبتدای محذوفه خبردر هذه قطعهٔ تقدیرنده در (شرعیه) شرعه منسوب معناسنه قطعه نك صفتیدر شرع بوقطعه ده دین یولو دیوکله جکدر (الفیتها) ترکیبنده مؤنث ضمیری قطعه یه راجعدر (الفیت) وجدت کبی بولدم دیمکدر (ناظم نحریر بومنظومه ده هرقافیه نك اولکی قطعه سنـده حرفروی یی یا تصریح یاخود ایما طریقیـله ایراد ایلمکی التزام ایتمکله الفیت لفظی مراد فاری اولان وجدت وصادفت مثللولرك اوزرینه ایثار ایلدی (للابتـداء) ده لام جاره لیاقت واستحقاق

ایچوندر (ابتداء) افتعال بابندن مصدردر برنسنه یه شروع وآغاز یعنی باشلمق معناسنه (حاصل معنی) بوقطعه شرعه منسوب ومتعلق اولان الفاظك معانئ لغویه وحقایق شرعیه لرینی متضمن برقطعهٔ نفیسه در بن بوقطعه یی ابتدای نظمه لایق ومناسب بولدم دیمکدر چونکه امورشرعیه امورسائره دن اشرف اولدیغی براهین قطعیه ایله ثابت ومدلل واکثراشیانك اعتداد واعتباری شرع شریفه موقوف ومحول اولمغـله شریعت غراده مستعمل اولان الفـاظ شریفه نك معانئ لطیفه سن بیان اهم والزم واشیاء سائره نك بیانندن اقدم اولدیغیچون سائر قطعه لر اوزرینـه تقدیمه شایسته وشایان اولدیغی نمایان ورتبـهٔ تفوقی غنی عن البیـاندر

*) اولا الله بیل اسم جلال کبریا * لااله غیره یوق اندن اوزه که هیچ خدا (*

معلوم اوله که اول ما یجب علی المکلف معرفة الله مفادنجه ناظم نحریر امور شرعیـه بیانی حاوی اولان قطعه نك اولنده الله تعـالی حضرتلرینك وجود ووحدانیتنی اعلام بعده چند ابیات ایله بعض صفات ذاتیه وصفات فعلیه لرینی افهام بعد ذا کیفیت عمله متعلق اولان امور شرعیه نك حقیقت شرعیه لرینی حسن بیان ایله نظم والاسنی احسن النظام قیلدی (الله) اسم جلال که جناب معبود بالحقك جمیع صفات کمالنی مستجمع وحاوی وجلال وکبریاسنی مفید ومحتوی اولان علم خاص ذات واجب الوجوددر اشتقاق وعدم اشتقاقی خصوصنده اولان اقوال مختلفهٔ حیرتفزا کتب تفاسیرده وغیریلرده مبسوطه در (لااله غیره) ترکیبنده لانفی جنس ایچوندر (اله) کتاب وزننده معبود که لسانمزده تکری تعبیر اولنور (غیره) ده ضمیر آلهه راجعدر غیر سوی وماعدا معناسنه درکه ترکیده اوزکه و بشقه ایله ادا اولنور (خدا) فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله اله کلمه سنه تفسیر واقع اولدی (مآل معنی) جمله دن مقدم معلومك اولسونکه الله لفظ شریفی عظمت وکبریا ذات جلیل بیهمتاسنه مختص اولان معبود بالحقك اسم شریفیدر واندن غیری معبود بالحق اوله رق معبود یوقدر انجق عبادته لایق ومستحق اولدرزیرا وجوب وجود وتدبیرعالم وخلق اجسام واستحقاق عبادت وسائر خواص الوهیت انداد وامثالدن منزه ومقدس اولان ذات کریمنه مختصدر

*) قل هوالله احدسن سویله بردر اول اله * الصمد غایت اولوذات رفیعی دائما (*

(قل) امر حاضر درسن سویله معناسـنه خطاب من یصلح الخطابه در (هو) ضمیر غائبدر اوذات واوشئ دیمکدر بومقـامده ضمیرشاندر یعنی مرجعی جمیع اذهانده مرکوز وموجود وکافهٔ ضمائرده مشهود اولدیغنی ایذان واشعار ایچون ذکری سبق ایتمکه حاجت مس ایتمدیکندن مقدرشاندن عبارت اوله رق مبتدای اولدر (الله) مبتدای ثانیدر (احد) همزه سی واودن مبدل اوله رق اصلی وحددر یاخود اصلی واحدایدی واوهمزه یه ابدال وتخفیف ایچون الف حذف اولنوب احد اولدی ذاتنده وصفاتنده بریعنی شریکی ونظیری یوق معناسنه مبتدای ثانینك خبریدر مبتدای ثانی مع خبره ضمیر شانك خبری وتفسیریدر (الله احد) جمله سی مبتدای اولك عینی اولمغله عائددن مستغنیدر (صمد) فتحتینله محتاج الیه اولان سید معنـاسنه ودائم ورفیع الشان معنالرینه درننه کیم ناظم معانئ ثلاثه یه اشارت ایلدی امور مذکوره نك کمالی ذات رفیع الایاتی غایت مجد ایله متصف اولدیغی اظهر من السراج الوهاج یعنی جمیع موجوداتدن غنای مطلق ایله مستغنی وعامهٔ مصنوعات وجودنده و بقاسنده ذات فیوضات بخشنه اشد احتیاج ایله محتاج اولان جناب فعال لما یرید حضرتلرینه مختص اولوب صمدانیت ایله موصوف اولمغه استحقاق تام انجق آفرینندهٔ جهان وجهانیان اولان جناب واهب المواهبه سزا وشایان اولمغین اسماء حسنادن قیلندی

*) زیاده پاك قدوس اوله درسبوح هم * حی صاغ قیوم باقی کیم اکا یوقدرفنا (*

(قدوس) قافك ودال مشدده نك ضمه لریله وقافك فتحکده جوازیله طهارت معناسنه اولان

قدسدن مأخوذ صیغهٔ مبالغه اوله رق شوائب نقایصدن پاك ومنزه اولان حق جل وعلا
حضرتلرینك اسماء حسنا سندندر عیوب نقایصدن زیاده پاك وطاهر معناسنه (سبوح)
سینك ضمی وفتحیله جوازیله قدوس وزننده تبرئه وتبعید معناسنه اولان تسبیحدن مأخوذ
ابنیهٔ مبالغه دن واسماء صفات الٰهیه دندر هر لسانده وجمیع زمانده تسبیح وتقدیس اولندیغیچون
(حی) حانك فتحی ویانك تشدیدیله حیاتدن صفهٔ مشبهه در دیری وزننده معناسنه که میتك
ضدیدر یعنی علم وقدرتك مصححی اولان صفهٔ حیات ایله متصف دیمکدر (جناب واجب
الوجود اوزرینه موت وفنا ایچون سبیل اولمیوب حیات حقیقیه ایله متصف اولدیغیچون
اسماء حسنادندر (قیوم) قافك فتحی ویانك تشدیدیله (وقیام علام وزننده انداد وامثالدن
وحدوثدن منزه ومبرا وذات قدیمنه زوال وفناطریانندن معرا ومخلوقاتك تدبیر وحفظنده
علی الدوام قائم یاخود بذاته قائم وغیریاری مقوم معنالرینه اسماء حسنادندر
*(عفو ایدیجیدر عفو یارلغایجی غفور * استدیکینی مراد ایلر یرید مایشاء)*
(عفو) فانك ضمی وواوك تشدیدیله صبور وزننده اوزان مبالغه دندر مثبتك اسا تنی زیاده عفو
ومحو وعفو بنه مستحق اولانلرك عفو بنی مبالغه ایله ترك ایدیجی معناسنه اسماء اللهیه دندر (غفور) غبور
وزننده (وغفار ستار وزننده ابنیهٔ مبالغه دندر مذنبك ذنوبنی مبالغه ایله ستر واخفا ایدیجی معناسنه
اسماء حسنادندر (یرید) مضارع غائبدر قصد ومراد ایدر دیمکدر (مایشاء) ده ماموصوله در
یشاء مضارع غائبدر مراد ایدر ودیلر معناسنه موصولك صله سیدر عائد مفعول محذوفدر
مایشاءه تقدیرنده در یعنی الله تعالی ارادهٔ تامهٔ ازلیه ایله متصفدر خلق واحیا واعدام وافنا
ومنع واعطا وسائر اشیادن هر نیه که ارادهٔ الٰهیه سی تعلق ایدر ایسه اراده نك وفقی اوزره قدرت
قاهره سی تعلق ایدوب مراد حاصل اولور دیمکدر
*(باریء وفاطر یرادیجی دیمك خالق کبی * وارایدیجیدر مکون ارض یر کوکدر سماء)*
(باریء) مخلوقاتی تفاوتدن بری اوله رق خلق وایجاد ایدیجی (فاطر) مصنوعاتی عدمدن وجوده
اخراج ایدیجی (خالق) مکوناتی مقتضای حکمتی اوزره تقدیر ایدیجی دیمکدر وبو صفات ثلاثه نك مآلی
یرادیجی دیمك اولور (مکون) ایجاد معناسنه اولان تکویندن اسم فاعلدر وارایدیجی دیمکدر (ارض)
مؤنث سماعی اوله رق اسم جنسدر کرهٔ ارضك مجموعنه واطراف ونواحیسندن هر برجانبنه اطلاق
اولنور (سماء) مفرددر طبقات افلاکدن یعنی یدی قات کوکلردن هر برلرینه اطلاق اولنور
جمعی کرامات وزننده سماوات واجنحة وزننده اسمیة کلور قطعهٔ شرعیه ده نظم کلام باری
تعالی حضرتلرینك خلق وتکوین صفتلرینه منجر اولوب خلق وایجاد ایسه مخلوقات
ومکوناته تعلق ایتمکله اعاظم مصنوعاتدن اولان اجسام سفلیه واجرام علویه نك لغتلری بیاننه
تعرض اولندی یاخود بو قطعه یه شرعیه اطلاق تغلیب طریقیله در فافهم
*(شارع اولو یول دخی شرع وشریعت دین یولو * کتمك اولمشدر سلوك ایمان ایناتمق بی ریا)*
(شارع) صاحب وزننده مسلك نافذ قویم وجاده اولان طریق واضح مستقیم معناسنه در
وواضع الشریعه معناسنه الله تعالی حضرتلرینه ومبین الشریعه معناسنه انبیاء عظام علیهم
السلام حضراتنه وعالم بالشریعه معناسنه فقهاء کرام حضراتنه شارع اطلاق اولنور
(شرع) فرع وزننده (شریعت) طریقت وزننده الله تعالی حضرتلرینك عبادینی دار السلامه
هدایت ایچون وضع وتعیین وپیغمبران عظام علیه السلامه وحی وتبیین بیوردیغی تکالیف
شرعیه واحکام الٰهیه در که ترکیده دین یولو تعبیر اولنور (دین) دخی عربیدر شیوعی حسبیله
تفسیردن جزء قیلندی (سلوك) دخول وزننده مصدردر محسوس ومعقول برنسنه یه کیرمك

ومقتضاسی اوزره کتمك معناسنه (ایمان) افعال بابندن مصدردر لغتده برکیمسه نیك
سویلدیکی سوزده تصدیق ایتمك معناسنه که ایناتمق تعبیر اولنور عرف شرعده نبی
ذیشانك جانب مقدس رب العزتدن خبر ویردیکی امورك جمیعنی ریا ونفاقدن عاری
اوله رق تصدیق ایتمکدر
*(ایلچی وش کوندردیکی حقك کتابیله رسول * هم نبی پیغمبر جمع شریفی انبیاء)*
(رسول) لغتده واسطه یه ویرجانبدن جانب آخره کوندریلن کیمسه یه دیرلر که ترکیده ایلچی
تعبیر اولنور بوصورتده فعول بمعنی اسم مفعولدر مرسل معناسنه لسان شرعده انساندن اوله رق
الله تعالی حضرتلرینك کندینه وحی والهام ایتدیکی احکام شرعیه یی سائر خلقه تبلیغ ایچون
شرع جدید ایله مبعوث اولان ذاتدر جمعی ضمتینله رسل وعلماء وزننده رسلاء کلور (وش)
لفظی واوك فتحیله فارسیده ادات تشبیهدر کبی معناسنه (نبی) لغتده نبأ ینبأ دن فعیل بمعنی
اسم فاعلدر منبیء معناسنه که خبر ویریجی دیمکدر شریعتده جمهور اشاعره عندنده نبی رسولدن
اعم مطلق ایله اعمدر زیرا رسول فقط جانب رب عزتدن کتاب سماوی انزالیله یاخود شرع جدید
اعطاسیله مبعوث اولان ذات شریفه اطلاق اولنور اما نبی شرع جدید صاحبنه اطلاق
اولندیغی کبی کندیدن مقدم کلن رسول کریمك شریعتنی خلقه تبلیغ ایله وحی اولنان ذات
ملکی الصفاته دخی شاملدر اکثر انبیاء بنی اسرائیل کبی جمهور معتزله عندنده رسول ایله نبی
بیننده مساوات واردر شیخ ابو منصور ماتریدی تأویلاتنده بینلرنده عموم وخصوص من وجه
اولغه ذاهبدر زیرا نبی انجق انساندن اولور ملکدن اولماز اما رسول ملکدنده اولور
جاعل الملائکة رسلا نظم جلیلنده اولدیغی کبی والحاصل نبی جانب حقدن کندویه وحی
والهام اولنان احکام شرعیه یی خلقه تبلیغ وخلقی حقه دعوت ایچون مبعوث اولان
انساندر (انبیاء) نبی لفظنك جمعیدر نبیون کبی (پیغمبر) فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر
واقع اولدی بونده الف زیاده سیله پیغامبر وغینی حذفله پیامبر والفی حذفله پیبردخی لغتدر کلام
ایلتیجی وحقدن خبر کتوروب خلقه تبلیغ ایدیجی دیمك اولور
*(دیندی پاك ممدوح احمد هم محمد اویله در * پاك کزیده مصطفی سچمك یکمك اصطفا)*
ناظم تحریر خلعت فاخرهٔ نبوت دوش لیاقتلرینه زیب وزیور اولان پیغمبران عظامك رسالت
ونبوتلرینك معانیء منیفه لرینه ایما عقیبنده وتاج پرابتهاج رسالت سر سیادت مقرلرینه افسر
زرکوهر اولان سرلوحهٔ معشر انبیاء علیه اکمل التحایا افندیمزك اشهر اسامیء شریفه سنك
معانیء لطیفه سنی انبا ایلدی (احمد) افعل تفضیل بنیه سی اوزره قیاسا اشتقاق فاعل ایچون
زیاده حمد ایدیجی معناسنه اولمق صحیح وظاهر ایسه ده (محمد) اسم شریفیله معناده متحد
اولمق اظهر اولمغله اعرف واشهر واحب کبی مفعول ایچون اولمغه حمل ایدوب حمد ایله
مدحك زیادفنه یاخود مدحك عمومنه مبنی پاك ممدوح عباره سیله تعبیر ایلدی (محمد) تفعیل
بابندن اسم مفعولدر باب مزبورك بناسی تکثیر ایچون اولمغله زیاده محمود وممدوح معناسنه
اولمسی ظاهردر (جناب سلطان الانبیاء علیه افضل التحایا حضرتلرینك کثرت ممدوحیتی یعنی
انس وجن وملائکهٔ کرام علیهم السلام عندلرنده محمودیتی موجب مدح وثنا اولان اوصاف
حمیده واخلاق پسندیده یی زیاده جامع اولمسیله در بو معنایه محکم تنزیلده (وانك لعلی خلق
عظیم) آیهٔ کریمه سی کواه بی اشتباهدر (مصطفی) افتعال بابندن اسم مفعولدر کزیده
ومنتخب ومختار معناسنه سلطان سریر لولاك علیه صلوات الله مادارت الافلاك عند الله
کائنهٔ مخلوقاتدن مختار وممتاز وعامهٔ مصنوعاتدن منتخب وسرفراز اولدیغی (وما ارسلناك

الارحمة للعالمين) نظم جليلندن بديداردخی (فكيف اذا جئنا من كل امة بشهيد وجئنابك
علی هؤلاء شهيدا) نص كريمندن آشكار (وامام مسلم وترمذی وسائر اهل حديثك واثله رضی
الله تعالی عنه حضرتلرندن تخريج ايتدكلری حديث شريف كه قال ان النبی صلی الله عليه
وسلم قال (ان الله اصطفی كنانة من بنی اسماعيل واصطفی من بنی كنانة قريشا واصطفی من
قريش بنی هاشم واصطفانی من بنی هاشم) وفی رواية (ان الله اصطفی من ولد آدم ابراهيم
واتخذه خليلا واصطفی من ولد اسماعيل) الحديث (وامام احمد بن حنبلك عايشهٔ صديقه
رضی الله عنها وعن ابيها حضرتلرندن تخريج ايتديكی حديث لطيف كه قالت قال رسول الله
صلی الله عليه وسلم قال جبريل عليه السلام قلبت مشارق الارض ومغاربها فلم اجد رجلا افضل
من محمد صلی الله تعالی عليه وسلم) احاديث شريفه سندن ونظائرندن مستباندر (كزيده) كاف
فارسيه نك ضميله هر نوعك منتخبی ومختاری معناسنه فارسيدر تركيده شيوعی حسبيله تفسير قيلندی
(اصطفا) افتعال بابندن مصدردر برنوعك افرادندن ممتاز اولانی انتخاب ايدوب سچمك
واعلاسنی اختيار ايتمك معناسنه در

*) درت رسول الله اولو العزم ايشته بو قول اصح * نوح وابراهيم وموسی ومحمد مصطفی (*
(اولوا العزم) شول پيغمبران ذوی الحزمه دينور كه شر يعتی تأسيس واحكامنده سعی بليغ ايدوب تبليغ
وتقرير نده بذل مجهود ومشاق كثيره يه صبر وقومنك جفا واذاسنه تحمل ايله ممدوح ومحمود اوله
عددنده اهل تفسير اختلافات كثيره ايله اختلاف ايتديلر (ناظم تحرير هرنه قدر اصح
اقوال اوزره درتدر ديمش ايسه ده اصحی واشهری سلطان المفسرين عبد الله بن عباس
رضی الله عنهما حضرتلرندن مروی اولديغی اوزره نظمده مذكور اولان انبياء اربعه
عليهم السلام حضراتنه جناب روح الله عيسی عليه السلامی دخی ضم ايله بشدر حتی
بعض محققين طبق فرمودهٔ سلطان المفسرين اوزره نظم ايدوب *اولوا العزم نوح والخليل
المودد * و موسی وعيسی والحبيب محمد * بيورديغی قاضی محشيسی شيخ الاسلام سعدی عليه
رحمة الباری حضرتلرينك حاشيه سنده مسطوردر (و بعض علما عندنده اولوا العزم والثبات
رسل كرامدن شول سادات در كه امر تبليغده وخصوصات سائره ده كندولره اصابت ايدن
بلياته صبر جميل ايله صبر ايدوب مخلوقه بث شكوی ايتميه بو تقديرجه مشار اليهم حضراتنه
جناب ذبيح يعنی اسماعيل ياخود اسحاق و يعقوب و يوسف وداود وايوب عليهم السلام حضراتی
دخی منضم اولور (بو عشرهٔ مبشرهٔ كامله نك كيفيت ابتلا زی وطوق بشردن خارج اولان
اذا وجفايه صبر جميللری محكم تنزيلده مذكور وكتب تفاسيرده وقصص انبياده مفصلا مسطوردر

*) كيز لو سرداش اولدی ناموس ودخی جبريل آدی * وحی الهام اكثر ازاله ملك مأمورا كا(*
(ناموس) قاموس وزننده بر كيمسه نك احوال باطنه سنه واقف ومطلع اولان محرم اسرارنه
دينور (وانبياء عظام عليهم السلام حضراتنك حالات باطنهٔ مستحسنه لرينه اطلاع تام وكافهٔ
پيغمبرانه محرم اسرار اولمغله مشهور و بنام اولان ناموس اكبر يعنی رسل ملائكهٔ مقربيندن
امين الوحی حضرت جبريل عليه السلامه علم اشهر اولمشدر (وحی) لغتده اشارت وكتابت
ومكتوب ورسالت وكلام خفی وغيره القا اولنان شیٔ والهام معنالرينه در (الهام) خير محض
اولان معنايی تلقين وتفهيم در بين الناس الهام وحيدن اعرف واشهر اولمغله تفسير
قيلندی وحی الهی بعضا متكلم تعالی حضرتلری حروف ولفظ وصوتدن عاری اولان
كلامنی ملك واسطه اولمقسزين موحی اليهه اسماع ايله اولور حضرت كليم اللهه وادی
مقدس طوی ده وجناب حبيب اللهه ليلهٔ اسراده فوق السموات العلی ده اولديغی كبی

(و بعضا) بينده ملك توسط ايتمكسزين موحی اليهك قلبنه امور خبريه واحكام غيبيه يی القا
وافهام ايله اولور (و بعضا) حضرت امين الوحی جناب مقدس كبريادن تلقی ايتديكی احكام
الهيه يی انزال و نبی ذيشانك سمعنه القا وايصال ايتمكله اولور بو انواع ثلاثه نك اغلبی نوع
ثالث اولديغنی ناظم تصريح ايلدی

*) فاتحه سبع المثانی ام قرآن ديندی هم * محكم اول آيت كه تأويل اولميه انده روا (*
(سبع المثانی) سر لوحهٔ كلام قديم واشهر اقوال اوزره تمامها نزولده سور قرآنيه نك جمله سی
اوزرينه تقديم بيوريلان سورهٔ فاتحه نك اسامبسنه ندر (سبع) بيورلديغی بالاتفاق يدی آيت
اولديغيچون (مثانی) ايله بيان اولديغی مثانی تثنيه وتكريردن اولديغی تقديرجه ركعات
صلاتده قرائتی تكرار اولنمسی واجب اولديغيچوندر ثنادن اولديغی تقديرجه بو سورهٔ جليله ده
الله اعلی جل وعلا حضرتلرينه اوصاف عظمی واسماء حسنی ايله حمد وثنا اولنديغيچوندر
(ام القرآن) سورهٔ فاتحهٔ شريفه نك اسماء عديده سندن اسم ديكردر ام القرآن تسميه اولنديغی
بو سورهٔ جليله قرآن عظيم البرهانك مفتتحی ومبدائی اولمغله كانه قرآن باهر البيانك اصلی
ومنشائيدر(و بو سورهٔ جليله يه سورة الكنز وسورة الحمد وسورة الصلاة وسورة الشفاء وسورة
تعليم المسئله تسميه اولنور بو اسماء شريفه ايله تسميه نك وجهلری و بونلردن ماعدا اسامئ
سائره سی ووجوه تسميه سی كتب تفاسيرده مسطوردر (محكم) آيات قرآنيه دن اول آيته اطلاق
اولنور كه نظم كريمنك معنای قويمنه دلالتی ظاهر وكنديدن مراد اولان معنی تبديل وتغييردن
مصون يعنی تخصيص وتأويل ونسخدن مأمون اوله (ان الله بكل شیٔ عليم) نص متينی وواجب
الوجودك ذات وصفاتنه دلالت ايدن نصوص متا نتخصوصلر كبی (روا) جائز معناسنه فارسيدر
شيوعی حسبيله تفسيردن جزء قيلندی يعنی محكم اول آيتدر كه نظم شريفندن مستبان اولان
معنای منيفی ظاهرندن صرف اولنمق ايله تأويل جائز اولميه

*) حكم قطعی ايله حقك امری فرض ومفترض *نهی منع ايتمك دخی منكرده فعل ناسزا (*
(فرض) عرض وزننده وفريضه عريضه وزننده (ومفترض) افتعال بابندن اسم مفعول
صيغه سی اوزره احكام شرعيه دن اولان وجوبدر كه كتاب اللهدن ياخود سنت متواتره دن ياخود
اجماع مجتهديندن حكم قطعی ودليل يقينی ايله ثابت اوله مثلا صلاتك وزكاتك فرضيتنه كتاب
اللهدن (اقيموا الصلاة وآتوا الزكوة) آيهٔ جليله سنك دلالتی كبی (نهی) امرك ضديدر منع
ايتمك يعنی قائل كنديدن دون مرتبه ده اولان كيمسيه شو فعلی ايشلمه ديمكدر مثلا *فلا تجعلوا لله
اندادا * نص جليلنك اشراكدن نهی ايچون اولديغی كبی (منكر) افعال بابندن اسم مفعولدر
اقوالدن وافعالدن وبياندن اوله رق الله تعالی حضرتلرينك رضاسنه مخالف اولان شيلرك
كليسنه شاملدر (منكرك) ضدی معروفدر (ناسزا) فارسيده ادات نفی اولان نا ايله لايق معناسنه
اولان سزادن مركبدر فعل ناسزا لايق اولميان فعل ديمكدر

*) پاكلك اولدی طهارت غسل يقانمق ديمك * مغتسل مرحاض او يركيم غسله ايلر اقتضا (*
(طهارت) نظافت وزننده مصدردر تو بدن و بدندن خبثی وحدثی ازاله ايدوب پاك وطاهر
اولمق معناسنه (غسل) غينك ضميله لازمدر اغتسال كبی يقانمق معناسنه در اما غينك فتحيله
غسل متعديدر برنسنه يی يومق ويقامق وپاك ايتمك معناسنه در (مغتسل) افتعال بابندن اسم
مفعول بنيه سی اوزره اسم مكاندر غسل ايچون مهيا اولان محل معناسنه (مرحاض) ميمك
كسريله مرصاد وزننده مغتسل كبی غسل اولنه جق موضعدر حمام وغسلخانه كبی

*) آبدست المق تونی آبدسته دی وضو * هم نماز اولدی صلاة واصل معناسی دعا (*

(توضی) ضادممدوده نك كسريله تصدی وزننده طهارت اسلامدن اولان وضوء عملی ايشلمك يعنی ابدست المق معناسنه لغتدر لكن ضادك ضمی وآخرده همزه ايله تلألؤ وزننده توضؤ افصحدر (وضوء) واوك ضميله مهموز اوله رق آبدست اطلاق اولنان فعل كه اعضای ثلاثه يی غسل ايله مسح رأسدن عبارتدر (اما واوك فتحيله وضوء كنديله ابدست النان صويه اطلاق اولنور (ميضأه) ميمك كسريله منسأه وزننده ابدست الهجق موضعه دينوركه آبدستخانه تعبير اولنور (صلوة) عرف شرعده اركان معلومه وافعال مخصوصه‌دن عبارتدركه فارسيده وتركيده نماز تعبير اولنور لفظ صلوة نماز معناسنده منقولات شرعيه‌دندر معنای لغويسی دعادركه ادنی اعلادن تضرع ونياز طريقيله مطلوب ومقصودنی استمك معناسنه در معنای منقول ايله منقول عنه بيننده علاقه صلوة شرعيه نك صلوة لغويه يی اشتماليدر

(* معنیٔ ماعون زكوة وطاعته ديرلر دخی * تزكيه پاك ايلمك خوشلقله وبركيده عطا *)

(ماعون) صابون وزننده زكوة معناسنه وطاعت وانقياد ومطلقا معروف واحسان وبغمور وصو ومطلقا كنديسيله انتفاع اولنه‌جق شيئه دينور (زكوة) دخی عربيدر اصلی صدقه وزننده زكوه در قاعدهٔ تصريف اوزره واوی الفه قلب اولنوب حصاة وزننده اولدی معنای لغويسی طهارت ونما وبركت معنالرينه اولوب شرعده حوايج اصليه‌دن فضله وديوندن فارغ اولان نصابك بعد حولان الحول ربع عشرينی نيت ايله فقرايه اعطا ايتمكدن عبارتدر زكوة شرعيه اوساخ مالی ازاله ونما وبركته سبب اولمسی علاقهٔ نقلدر (تزكيه) تفعيل بابنك مطرد اوله رق مصدريدر تطهير وپاك ايلمك معناسنه (عطا) مقصور اوله رق عصا وممدود اوله رق جزاء وزنلرنده طيب نفس ايله آخره ويريلن شئ مرغوبه دينور عطيه كبی

(* حج طواف كعبه درهم بره ديندی زمزمه * يثرب وطيبه مدينه مكه در ام القری *)

(حج) حانك فتحی وجيمك تشديديله لغتده مطلق قصد ياخود شئ معظمی قصد ايتمكه دينور شرعده اشهر حجده شرائط مخصوصه يه ملابس اوله رق كعبهٔ معظمه يی قصد وطواف ايتمكدر ناظمك ظاهر عباره سندن حج فقط بيت معظمی طوافدن عبارت اولمسی منفهم اولور مع هذا حجك اركان ثلاثه سی اولان احرام ووقفهٔ عرفه وطواف زيارتدن بريسی اولمسه حج اولمز بو تقديرجه (حج طواف ووقفه واحرام زمزم بره در) دينلسه اولی اولوردی لكن وضوح مراده بناء اشهر اركان حج ايله اكتفا ايلدی (طواف) برنسنه‌نك اطرافنده دوران ايتمكدر (بره) بانك فتحيله جره وزننده افضل مياه الارض اولان زمزم شريفك اسميدر (يثرب) ياء مفتوحه بدلی همزهٔ مفتوحه ايله اثرب مدينهٔ النبی صلی الله تعالی عليه وسلمك اسم قديميدر (طيبه) طانك فتحی وياء مثناة تحتيه نك سكونيله ويانی الفه قلبله طابه ويانك تشديديله طيبه وميمك ضمی ويانك تشديديله مطيبه اسماء مدينهٔ منوره دندر (ام القری) قافك ضميله مكهٔ مكرمه شرفها الله تعالی الی يوم القيمه نك كنيه سيدر قبلة الانام اولمغله جميع جهاتدن كندينه قصد وتوجه اولنديغيچون ياخود بلد حرام كافهٔ بلداندن رفيع الشان اولديغيچون ياخود كرهٔ ارضی دحو وبسط مكهٔ مشرفه دن اولديغيچون جميع بلادك اصل ومبدأی مثابه سنده اولمغله ام القری اطلاق اولندی نسخ مطبوعه ده مصراع اولده كعبه بدلنه مكه ومصراع ثانيده مكه مقامنده كعبه واقع اولدی ظاهر بوكه قلم طابعدن ياقلم ناسخدن سهو اوله زيرا طواف اولنان ذات كعبه در مكه دكل ام القری مكه در فقط كعبه دكل

(* عيد اضحی موسم قربانده كی بيرامدر * نحر واضحيه دخی قربان بروفق رضا *)

(عيد اضحی) شهر ذی الحجه نك اونجی اون برنجی اون ايكنجی كونلرنده اولان عيد سعيد مؤمنيندر كه قربان بيرامی تعبير اولنور (نحر) بحر وزننده انساندن وسائر حيواندن صدرك اعلاسی ياخود موضع قلاده در ونحر باب ثالثدن مصدر اوله رق حيوانی موضع قلاده دن ذبح ايتمك معناسنه كلور عيد اضحی يه يوم النحر تسميه اولنديغی اول كونلرده لايعد ولايحصی قرابين نحر وذبح اولنديغيچوندر ناظمك قربان اولنان حيوانه نحر اطلاقی ذبايح نحرندن يعنی بوغازندن ذبح اولنديغنه بناء مجازدر (اضحيه) همزه نك ضميله وكسرينك جوازيله شبئه وقتك اسميله تسميه قيلندن اوله رق ايام نحرك اكثريا ضحوه‌لرنده تقرب الی الله قصديله اصناف اربعهٔ حيواندن ذبح اولنان حيوان مخصوصك اسميدر اضحيه نك جمعی ايادی وزننده اضاحی كلور مفردنده وجمعنده يانك تشديديله وقربان مزبوره اضحيه دينلديكی كبی ضحيه ده دينلور تحيه وزننده جمعی تحايا وزننده ضحايا كلور وضحيهٔ مرقومه يه همزه نك فتحيله اضحاة ده دينلور جمعی اضحی كلور يوم نحره عيد اضحی دينلديكی بو جهتدندر (قربان) قرأن وزننده كنديله الله تعالی حضرتلرينه تقرب اولنان ذبيحه نك اسمی اوله رق عربيدر جمعی قرابين كلور تركيده شيوعی حسبيله تفسير قيلندی (بروفق رضا) تركيبنده بر لفظی فارسيده علی معناسنه استعمال ايچوندر جناب رب العزتك رضاء شريفنه موافقت اوزره ديمكدر

(* صائمون اورج طوتيجيلر اورج صوم وصيام * فطر اورج آچديغی شيدر اهل صومك اولا *)

(صائمون) صائمك جمع سالميدر جمع مكسری صادك ضمی وواو ويانك تشديديله صوام وصيام وصوم وصيم كلور صائم اورج طوتيجی ديمكدر (صوم) يوم وزننده (وصيام) قيام وزننده لغتده مطلقا امساك معناسنه كه طعامدن وكلامدن وسائر افعالدن كف نفسه اعمدر شرعده طلوع فجردن غروب شمسه قدر اهلندن صادر ونيته مجاور اوله رق مفطرات ثلاثه دن امساكدركه تركيده اورج فارسيده روزه دينور (فطر) فانك كسريله صومك ضديدر يعنی صائمك اكل وشربيدر بو جهتدن عيد صيامه عيد فطر دينور وفطر صائمك كنديله افطار ايدوب اورج آچديغی مأكول ومشروبه اطلاق اولنور صبور وزننده فطور كبی ناظم تحرير اهل صوم تعبيريله اهل كفرك وحائض ونفسا اولان نساء مؤمناتك اول حالده صومه اهل اولمادقلرندن انلرك مفطرات مزبوره دن امساكلرينه شرعده صوم اطلاق اولنمديغنه ايما بيورردی

(* تكری خوفيله حرامدن احتراز ايتمك ورع * اثم اولمشدر كناه اسمی صاقنمق اتقا *)

(ورع) واوك ورانك فتحه‌لريله تقوی معناسنه دركه الله تعالينك عقابندن خوف ايدوب محرمات ومناهيدن نفسنی وقايه وشبهاتدن احتراز واجتناب ايتمكدر (اثم) همزه نك كسری وثاء مثلثه نك سكونيله باب رابعدن مصدردر مطلقا ذنب وكناه وشرعده ايشلمه سی حلال اولميان شيئی ايشلمك وخصوصا خمر وقمار معنالرينه در جمعی همزه نك مديله آثام كلور صفتی نائم وزننده آثم واليم وزننده اثيم وايام وزننده اثام وجهول وزننده اثوم كلور (اتقا) افتعال بابندن مصدردر لغتده مطلقا برشيدن احتراز ايدوب صاقنمق معناسنه‌در عرف شرعده آخرتده مضر اولان عذابدن ومناقشه فی الحسابدن نفسنی وقايه ومحافظه ايتمك معناسنه در اسم فاعلی متقيدركه نشأهٔ اولی‌ده حسن اعتقاد واخلاصه مقارن اعمال صالحات وترك منكرات ايله آخرتده نفسنی عذابدن وسوء حسابدن وقايه ايدن كيمسه يه دينور متقی نك مراتب ثلاثه سی كتب تفاسيرده مذكوردر

(* بوستان فردوس وجنت باغنه ديرلر دخی * حق بزه قيلسون ميسر يسر الله لنا *)

بوستان موشكاف وزننده فارسيده رايحه معناسنه اولان بو لفظيله ادات كثرت اولان ستاندن مركب اوله رق كلزار كبی كل باغچه سنه وانواع ازهاری مشتمل اولان شكوفه زاره وخوشبو ميوه‌لر حاصل اولان باغچه يه اطلاق اولنور تخفيفله بستان دخی بوبلجه در

(فردوس) فانك كسرى ودالك فتحيله انواع فواكهى واصناف سبزواتى جامع ومشتمل اولان باغچه يه دينور جمعى فراديس كلور وسكز جنتدن اعلا درجات الجنان اولان جنتدر جنان ثمانيه اشهر اقوال اوزره جنة النعيم جنة عدن دار الخلد دار القرار دار السلام جنة المأوى جنة الفردوس ووسيله در (يسر الله لنا) الله تعالى جنت فردوسى بزه يسر وسهولتله يعنى بلاعذاب ولاحساب نصيب ايلسون ديمكدر يسرها الله تقديرنده مفعول ضميرى محذوفدر يسر تفعيل بابندن ماضى مفرد غائبدر يسر الله جمله سى لفظا خبردر معناده انشاء ودعادر وقوعنه اظهار
حرص ايچون خبر صيغه سيله ايراد بيوردى

*) هم قيامت ساعت انده شبهه يوق لاريب فيه * هاويه نار جهنمدر بزى حفظ ايت قنا (*

(ساعت) قيامتدن عبارتدر كه نفخهٔ ثانيه ياخود ثالثه دنصكره تا فرقهٔ ايمان جنانه وزمرهٔ طغيان نيرانه دخول ايدنجه قدر كه احياء اموات ووقفهٔ عرصات ومحاسبهٔ اعمال وايتاء دواوين ونصب موازين كنديده واقع اوله جق يوم التناد طويل الامتدادك اسميدر (قيامت) دخى عربيدر تركيده شيوعى ايچون ترجه واقع اولدى فارسيده رستخيز ورستاخيز وروز شمار ديرلر (لاريب فيه) تركيبنده لا نفى جنسدر ريب شك وشبهه معناسنه در فى ظرفيت ايچوندر ضمير مجرور تركيب مزبورك قبلنده مذكور اولان شيئه راجعدر مثلا هذا الكلام لاريب فيه كبى ياخود يوم اعتباريله ساعته ياخود قيامته راجعدر يعنى يوم قيامتك وقوعى مخبرين صادقين اولان انبياء عظام عليهم السلام حضراتنك وحى الهى ايله متفق الكلم اوله رق خبر متواترلرى ايله مسجل وبراهين نقليه وعقليه ايله ثابت ومدلل اولمغله اصلا ريب وشكه محل ومحتمل دكلدر (هاويه) دركات جهنمدن برينك اسمى ياخود مطلقا اسماء جهنمدندر حطمه ولظى وسقر وسعير وجحيم كبى (قنا) لفظنده ق لفيف مفروق اوله رق وقى يقى دن امر حاضر صيغه سيله دعادر حفظ ايت معناسنه اصلى همزه نك كسريله اوق ايدى قاعدهٔ تصريف اوزره اعلالدنصكره
ق قالدى نا متكلم مع الغير ضميرى اوله رق فعل امرك مفعوليدر بزى ديمكدر

*) طوغرى يول انجق هدايت شاهراهى سميدر * الصراط المستقيم انما صوب الهدى (*

مصراع اولك ثانينك تفسير وترجه سيدر (صراط) سراط وزننده مراد فيدر طريق وسبيل كبى يول ديمكدر (مستقيم) استقامت ايله متصف يعنى طوغرى اولان شيئه دينور (انما) حروف مشبهه بالفعلدن اولان ان كلمه سيله ماء كافه دن مركب اوله رق طرق قصردندر انجق معناسنى افاده ايدر وداٸما جملهٔ خبريه اوزرينه داخل اولور ناظمك بو كلامنده انمانك مدخولى اولان جمله نك مبتداسى محذوفدر انما هو صوب الهدى تقديرنده در (صوب) ثوب وزننده سمت وطرف وجانب معناسنه در (هدى) خدا وزننده هدايت يعنى مطلوبه موصل دلالت معناسنه در (شاهراه) فارسيدر آچق وايشلك اولو يول وطريق جاده معناسنه تركيده ده زبانزددر

*) فاعلاتن فاعلاتن درهٔ بحر رمل * افهموا سز اكله يك وزنى بو هذا وزنها (*

يعنى بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر كه هر بر مصراعى تقطيع اولندقده درت كره فاعلاتن وزننده اولور لكن بو قطعه ده حذف علتى واردر يعنى عروض وضربنك آخرندن سبب خفيف كه فاعلاتن لفظندن تن در اسقاط اولنوب فاعلا قالدقدنصكره فاعلن اولدى ايمدى هر بر مصراعى فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن اولوب بحر رمل محذوف اولور (دره) دالك ضمى وراك تشديديله بيوك انجودانه سنه دينور دريتيم ودر شهوار كبى لكن بو مقامده دره دن مراد استعاره طريقيله بو قطعه نك حاوى اولديغى الفاظ نفيسهٔ مرغوبه در الفاظ مذكوره دن ناظمك دره ايله تعبيرى بحرك معناى لغويسى اولان دريايه ايهام ايله مراعات نظيره رعايت

ايچو

ايچوندر (افهموا) فهمدن امر مخاطب جمع مذكردر سز فهم ايدك يعنى اكله يك ديمكدر (هذا وزنها) تركيبنده ها حرف تنبيه ذا مشار اليه مفرد مذكره موضوع اسم اشارتدر بو وشو ديمكدر وزنهاده مؤنث ضميرى قطعه يه راجعدر يعنى بو قطعهٔ موزونه نك وزنى
وتقطيعى بودر ديمكدر

) فهذا در نظم فى لغات الحلية العليا (

(فهذا) ده فا استيناف نحوى ياخود محذوفدن مبنىٔ فاء فصيحه در اذا عرفت القطعة الشرعية فهذا آه ديمكدر هذاده ها كلمه سى قصريله حرف تنبيهدر كه انكله مضمون كلامه آكاه اولوب القاء سمع وصرف ذهن ايلمك ضمننده مخاطبه تنبيه وتأكيد اولنور ذا مفرد مذكره موضوع اسم اشارتدر ومرفوع المحل اوله رق مبتدادر مشار اليهى كلام منظوم اعتباريله مابعدنده كى قطعه در (در) دالك ضمى وراك تشديديله انجو معناسنه مبتدانك خبريدر (نظم) لغتده دیزمك معناسنه مصدردر لكن بو مقامده اسم مفعول معناسنه در منظوم يعنى دیزلمش معناسنه درك نظمه اضافتى موصوفك صفته اضافتى قبيلندندر ادات تشبيهى حذفله تشبيه بليغدر (فى لغات) تركيبى جار مع المجرور ظرف مستقر اوله رق درمنظومك صفتى ياخود مبتدانك خبر بعد خبريدر (لغات) لغتك جمعيدر لغت اصناف انساندن هر صنف وهر طائفه غرض ومراملرندن كنديله تعبير ايتدكلرى اصوات والفاظدن عبارتدر (حليه) حانك كسريله خلقت وصورت وصفت معنالرنده مستعملدر (عليا) عينك ضميله اعلانك مؤنثى اوله رق حليه نك صفتيدر (محصول عنوان) شو قطعهٔ آتيه خلقت علياى نبى عليه السلام وصورت مستثناى پيغمبر كافهٔ انامك لغاتى بيان خصوصنده درمنظوم كبى مقبول ومرغوبدر
ديمك اولور

*) صفتدر حليه اما صورت حسنيله در معنا * مليح اوله كوزلدركيم خوش اسلوب اوله سرتاپا (*

(حليه) حانك كسريله خلقت حسنه وصورت مستحسنه وصفت جميله معنالرينه در (مليح) امير وزننده ملاحتدن صفت مشبهه در متناسب الاندام خوب ودلبر معناسنه در (خوش) فارسيدر ايو وكوزل ديمكدر (اسلوب) طرز وطور ديمكدر (سرتاپا) فارسيدر باشدن اياغه قدر ديمكدر يعنى اريكه نشين قصر جمال صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرينك جسد شريفلرى من الرأس الى القدم جهت جامعهٔ حسن وجمال ايدى تكيم خاقانى حليهٔ پاك نبى عليه السلامده بيورر * اهل حسنك ايكن اعلاسى ايدى * قتى شيرين ودلاراسى ايدى * اكمل الخلق ايدى اول
خوب خصال * ذو الجلال ايتمش ايدى فيض جمال *

*) ملاحت اول كوزللكدر كه ارترحسنى باقدقجه * بسيم اولدر كه كولدكجه كل خندان اولور كويا (*

(ملاحت) باب اولدن وثالثدن اوله رق مصدردر فارسيده آن وحسن روز افزون تعبير اولنان معنايه در كه جذب قلوب عشاق اكا منوط بر حالت روحانيه وبر كيفيت وجدانيه در لسان ايله تعبير وقلم ايله تحرير اولنمز انجق مشاهدهٔ ذوق سليم ومكاشفهٔ طبع مستقيمله معلوم اولور حسن خداداددر ناظم مرحومك ارترحسنى باقدقجه تعبيرى شاعرك * يزيدك وجهه حسنا اذا مازدته نظرا * مصراعنه ايمادر يعنى ذات بيهمتاى نبى عليه السلامده مودع وموجود اولان دقايق حسن وجمال امعان نظر ودقت اولندقجه آن بآن من حيث الظهور مزداد اولور ديمكدر (بسيم) باب ثانيدن صفت مشبهه در حسن الضحك ولطيف التبسم معناسنه كه كولدكجه هنوز آچلمش كل كبى مرغوب ومطبوع القلوب اولور تكيم خاقانى حليه سنده بيورر
* كواسه اعزاز ايله اول فخر ملك * نه فلك ديرايدى العزة لك * كل خندانه دونوب آچسه دهان *

فيض نورا يلرايدى اول دندان * باغ حسن ايچره اوروى رنكين * برآچلمش كله بكزر دى همين *
ظاهرا اوردى ضياء انوار * عكسى ديواره دوشردى هربار (خندان) كوليجى وآچيليجى معناسنه
(كويا) مثلا معناسنه فارسيدر شبوعى حسبيله ترجمه دن جزء قلندى

*) دوچشمى قاره در نور سيه وش ادعج العينين * ازج اول اينجه قشلوكيم چكلمشدر هلال آسا (*
(ادعج العينين) اضافتله كوزلرى قاره ديمكدر زيرا (ادعج) باب رابعدن اوله رق احمر وزننده
صفة مشبهه در دعج فتحتيله طلب وزننده ودعجه دالك ضمى وعينك سكونيله غرفه وزننده
مصدرلردر كوز واسع اوله رق سياهى شديد اولمق معناسنه دركه محاسن عيونندر آهو كوزى
كبى ناظم مرحومك بيانى بو معنايه مبنيدر بعض كتب لغتده دعج ودعجه كوزك بياضى
زياده بياض وسياهى غايتده سياه اولمغله مبيندر حور العين كوزلرى كبى خاقانى مرحوم حليه سنده
* كوزينك آغى بياض ايدى قتى * رخلرى صاف ايدى صافى صفتى * هم سياهى ايدى غايتده شديد *
برايدى اكا قريب ايله بعيد * واسع وخوب لطيف ايدى كوزى * نور محض ايدى سعادتلى يوزى *
بيورديغى معناى ثانى يه مبنيدر (عينين) كوز معناسنه اولان عينك تثنيه سيدر (دوچشمى) عباره سنده
اولان دو لفظى فارسيده اسماء عدددندر ايكى معناسنه چشم فارسيدر كوز معناسنه (نور) ظاهر
بنفسه مظهر لغيره معناسنه اولديغى ظاهردر (سيه) فارسيدر سياهدن مخففدر (وش) لفظى واوك
فتحيله فارسيده ادات تشبيهدركبى معناسنه الفاظ مذكوره هرنقدر تركى دكل ايسه ده السنه ده
زبان زد اولمغله تفسير واقع اولدى (ازج) باب رابعدن اوله رق صفة مشبهه در هم اينجه هم
اوزون قاشلو كيمسه يه دينور كه السنه ده قلم قاشلو وهلال قاشلو تعبير اولنور محاسن خوبانندر
مؤنثنده زجاء دينلور يقال رجل ازج وامرأة زجاء اى دقيق الحاجبين فى طول (يعنى جامع
محاسن عالم صلى الله تعالى عليه وسلم ادعج العينين اولديغى كبى ازج الحاجبين ايديكه مبارك
قاشلرى ماه نو كبى دقيق وطويل ايدى نته كيم خاقانى حليه سنده بيورر * بويله نقل ايتدى حكيم
بن حزام * خم ابروى رسول علام * كوريتورايدى هلال ايله شريك * ماه نو كبى طويل وباريك *
چكسه پركار ازل اكا مثال * قشى پركاريله بكزردى هلال * قاب قوسين تذكرده عيان *
غرض اول قاشى كان ايدى همان (هلال) ماه نو كبى يكى آى معناسنه در (آسا) فارسيده وش لفظى
وچون لفظى كبى ادات تشبيهدر

*) قپاغنده سيه كرپكلرى چوق اهدب الاشفار * كوزى قدرتدن اولان سرمه لى اكحل زهى رعنا (*
(اهدب الاشفار) اضافتله كوزينك كرپكلرى چوق كيمسه يه دينور واوزون كرپكلو كيمسه يه دينور
زيرا اهدب احدب وزننده باب رابعدن اوله رق صفة مشبهه در (اشفار) همزه نك فتحيله ابرار وزننده
شينك ضمى وفانك سكونيله شفره نك جمعيدركه كوز قپاغنده كرپك بتن يرك اسميدر (اكحل) باب
رابعدن صفة مشبهه در مصدرى طلب وزننده كحلدركه كرپكلر بتديكى پرده خلقى اولان سياهلغه
دينور كوزى آهو كوزى كبى قدرتدن سرمه لى كشى يه اكحل دينور مؤنثنده كحلاء كاور كوزه
وصاحبنه وصف اولور يقال رجل اكحل وامرأة كحلاء وعين كحلاء (زهى) زانك كسريله لغت
فرسده نه كوزل معناسنه كلمهٔ تحسيندر (رعنا) مجهول المبنى اوله رق محبوب واعلا معناسنده شايعدر
يعنى احسن المخلوقات عليه اكمل التحيات حضرتلرينك مبارك كوزينك قپاغنده سياه كرپكلرى
چوق ايدى ومبارك كوزلرى قدرتدن سرمه لى ايدى نته كيم خاقانى حليه سنده بيورر * تيرمژكانى
سياه ايدى انك * تار كيسوسى كبى حورانك * قره كرپك دكل اى اهل اصول * سرمهٔ ليلهٔ معراج ايدى
اول * دلك جان ودل عشاقه مكر * ناوك انداز ايدى اول كرپكلر * ميل كحل ايتمز ايدى بى تكليف *
اكحل العين ايدى اول ذات شريف * كحل قدرتله مكحل ايدى اول * هر خصوصيله مكمل ايدى اول *

بياض

*) بياض صاف چشمى جابجا حمرتلو جه اشكل * اچيق قاشلو در ابلج كيم اوله غايت جبين آرا (*
(اشكل) احمر وزننده صفتدر كوزينك بياضنده قرمزيلق اولان آدمه دينور كه قرمزى آلا
اولور محاسن عيونندر (ابلج) اعرج وزننده صفتدر ايكى قاشنك اراسى واضح واچيق اولان
آدمه دينور كه اچيق قاشلو تعبير اولنور نته كيم بچتق قاشلويه اقرن ديرلر يعنى سرور خوبان
عالم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرينك عين رحمت اولان ديدهٔ حق ديده لرينك بياض
خالصى اتناسنده ارالق ارالق قرمزيلق وار ايدى ومبارك قاشلرك ماببنى مودن عارى اوله رق
صاف وبراق وضيا كستر ايدى ومبارك جبهه سنه بغايت زيب وفر ويرمشيدى نته كيم خاقانى
بيورر * مست عشق اولمغين اول چشم خمار * حمرته مائل ايدى برمقدار * ديده سنده نه ايدى ديرسك
اوآل * دخى چشمنده ايدى جام وصال * كوريمشدى رصد انكيز قدر * كوزلرى كبى خدايى كوزلر *
دخى مانكله ابو هاله ديدى * ماه نو كبى اچيق قاشلو ايدى * قاشنك كوشهٔ پيچ وتابى * جامع حسنك
ايدى محرابى * ايكى ابرولرينك آره سى هم * سيم خالص كبى ايدى هردم * الفاظ تفسير معنالرى
شرحدن منفهم اولور

*) اسيل الخد دكرمى رخلرى طولانى برمقدار * تلألؤ پارلمق ماندبدر آسمان پيرا (*
(اسيل الخد) اضافتله يوزى پك مدور اولميوب برمقدار طولانى وسبورك اولان كيمسه يه
دينلور (زيرا لفظ اسيل امير وزننده باب خامسدن صفتدر طويل معناسنه (خد) تشديدايله رخ
يعنى يكاق معناسنه (تلألؤ) ضياء ولمعانكه پارلمق تعبير اولنور يعنى اجل الانام عليه الصلاة
والسلام حضرتلرينك وجه منور مدورلرى برمقدار طوله مائل وليلهٔ بدرده قمرك افلاكه زينت
وضيا ويرديكى كبى وجه نبى عليه السلامده مودع اولان ضيا وانوار در وديواره شامل اولوردى
نته كيم خاقانى بيورر * روى رخشانى دكرميدى انك * نته كيم جرمى مه تابانك * كون كبى بقسك اوروى
اكمل * سبورك كبى كورينوردى سهل * شو يله پرنور ايدى اول وجه جبين * اكا باقلمز ايدى شوقندن
واضح ايتمزدى او يوزدن فتاح * نيدوكن آية فيها مصباح * آفتاب رخ رخشان نبى * ماهتاب
ايلرايدى تيره شبى * الفاظ سائرهٔ بيت حاصل معنادن مستبان اولور

*) منور بورنك اورتاسى رفعتلو جه اقنى الانف * يوزى كلرنك اولاندر ازهر اللون ملك سيما (*
(اقنى الانف) اضافتله قصبهٔ انفك اورتاسى فى الجمله رفعتلو وبو كسكجه اوله رق دلكلرى
نوعا طارجه اولان كيمسه يه دينور يقال فى انفه قنى وهو نتو وسط القصبة وضيق المنخرين
زيرا اقنى احمر وزننده وصفدر مصدرى عصا وزننده قنادركه بورنك اورتاسى برمقدار نومسكجه
ودلكلرى جزئى طارجه اولمقدن عبارتدر محاسن انفدندر (انف) بورن تعبير اولنان عضو
معناسنه در يعنى استشمام روايح قرب خداى ارحم نفات پاك عطرناك همايونلرينه مخصوص
وسلم اولان نبى عليه السلامك مبارك بورنك اورتاسنده نوعا بوكسكلك وار ايدى كما اوضحه
الخاقانى * مه جبين ايله او بينى شريف * خوب وهموار ايدى موزون ولطيف * حاجبينه قريب
اولديغى بر * برسهل بوكسك ايدى ديرجابر * كورينوردى او بينى عربى * قرشودن مرتفع الانف كبى
(ازهر اللون) اضافتله لونى بغايت حسن وطروت اوزره آق اولان شبئه دينور خوشى زهرلة
كلور بنت النبى عليه السلامه فاطمة الزهراء تسميه سى بو جهتندندر (يعنى مظهر نور جمال عليه
صلوات الملك المتعال حضرتلرينك ذات ملك سمات همايونلرى غايت حسن ولطافت اوزره آق
وبراق وچهرهٔ دلكشالرى سراج وهاج كبى ضيا پاش وذات اشراق ايدوكى حضور آفاق ايدى
كمابينه الخاقانى * ازفاق ايتدى بو معناده امام * ازهر اللون ايدى فخر علم * يوزينك خالصى ايدى آقى
قتى * رخلرى صاف ايدى صافى صفتى * رنك روى كل ايله يكسان ايدى * كل كبى قرمزى يه مائل ايدى

آنی حق آیینهٔ ذات ایتدی * ذات یکتاسنه مرأت ایتدی *

*) ضلیع الفم اولان شق دهاننده براز وسعت * اودراشنب که اینجو دیشلری صافی و بیمثا (*

(ضلیع الفم) اضافتله اغزینك شقنده معتدلجه وسعت اولان کیمسه یه اطلاق اولنور (اشنب) احمر وزننده وصفدر دیشلری اینجو کبی آبدار وتابدار واینجه وصافی وهموار اولان کشی یه دینور (یعنی مرکز نه دائرهٔ کون ومکان علیه صلوات الرحمن حضرتلرینك منبع جوامع الکلم اولان دهان فیض آشیانلری محاسن قدن اولان وسعت معتدله ایله واسع ومبارك دیشلری در مکنون کبی صافی و براق و بی نظیر ایدی کما قال الخاقانی فی الحلیة * حرز حسن ایچره اواسنان کزین * سین یاسین ایدی کویا که همین * یعنی اولمشیدی اودر مکنون * عالمه باعث بغریع عیون * سلك جوهر کبی اول عقد لآل * شعله دار ایدی دیمش اهل مقال * اولمسه دیشلری مصباح ظلم * ظلمات ایچره قالوردی عالم *

*) دردندانی سیربجه دیزلمش افلج الاسنان * ثنایازیر وبالا درت عدد اولدیش که پك زیبا (*

(افلج الاسنان) اضافتله سیرك دیشلی کشی یه دینور زیرا افلج فتحتبله باب رابعك مصدری اولان فلج دن صفت مشبهه در (اسنان) دیش معناسنه اولان سنك جمعیدر (ثنایا) برایا وزننده ثنیه نك جمعیدر ثنیه ایکی اشاغیدن ایکی یوقاردن درت عدد اولك دیشلرك هر برلرینه دینلور یعنی اول افصح انام علیه الصلوة والسلام حضرتلرینك همرنك در نظیم اولان مبارك دیشلری پك صیق اولمیوب میانلرینه خلال حلولی ممکن اولور درجه آچق وسیربجه ایدی (وثنایا اطلاق اولنان التلی واوستلی درت عدد اولك دیشلری پك زیبا وپراشقلو ایدی نته کیم خاقانی بیورر * دیشلری صاف ایدی هم سیرك ایدی * رشتهٔ دانهٔ دردن یك ایدی * کوییا اول در دندان نفیس * ایکی مصراع ایدی موزون وسلیس * لعلنه ویرمش ایدی حسن وجمال * دیشلری ایکی دیزی اینجو مثال * اناك اولك دیشلری ایتدکجه ظهور * ظاهر اولوردی همان شعلهٔ نور * شویله افراطله برق ایلر ایدی * مجلسی مطلع شرق ایلر ایدی *

*) سیه موطوب صقاللی ذاته کث اللحیه دیرلرهم * برازمو بی سفید آلوده اولان اکهل ایمش اما (*

(کث اللحیه) کافك فتحی واضافتله صیق وکور صقاللی کیمسه یه دینور سیاهدن وصاریدن وقمر الدن اعمدر بوصورتده سیه مو ترکیبنك تفسیرده مدخلی یوقدر انجق حلیهٔ سعادتده واقعی بیان ایچون ایراد اولنمشدر (اکهل) صقالنه قیرسیوب وجود واوضاعنده شیخوخت اماره سی ظاهر اولان کیمسه یه دینور یعنی نابی مرحومك * خازن جنت اولور جنت افلاس یکف * کترین موین ایدرلرسه بهشت ایچره مزاد * بیت بلیغیله وصف بیوردیغی موی عالیبهای رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمدن بعض اولان لحیهٔ مبارکه لری سیاه واصولی صیق وکور اولهرق طوب ایدی یعنی قویرجق ده دکل ایدی وطویل مسترسلده دکل ایدی ومبارك لحیه سنده اصح اقوال اوزره اون یدی عدد تار بیاض ظاهر اولمش ایدی نته کیم خاقانی موشکاف بومعنانی ایضاح ایدر * ریش پاکنده اصولی چوغ ایدی * قتی چوق تار بیاضی یوغیدی * شب قدر ایدی اودیش مقبول * یا مکر سورهٔ واللیل ایدی اول * نه قویرجق نه دراز ایدی قتی * اعتدال اوزره ایدی هر جهتی *

*) غالبجه استخوانلرله قوی ضخم العظام اوادی * هم اورته بویلو تام القد مثالی سرو مستثنا (*

(ضخیم العظام) اضافتله ایری وقایین کمکلو قوی البنیه کیمسه یه دینور زیرا ضخم ضادك فتحی کاتبیده ثابت تلفظده ساقط خواجه وخواهر کبی واو معدوله ایله کوك معناسنه فارسیدر (استخوان) كمك معناسنه اولان عظمك جمعیدر (عظام) کوك معناسنه فارسیدر

(تام القد) اضافتله ربع ووسط القامه کبی اورته بویلو معناسنه در یعنی بکار نشین قصر جلال وجمال علیه صلوات الملك المتعال حضرتلرینك جسد شریفلری ایری کوکلو مردانه وقوی البنیه ایدی وقامت والالری سرو مستثنا کبی موزون ومنتظم واورته ایدی نته کیم خاقانی بیورر * وصف ایدنلر اومعنای نسبی * دیدیلر ایری کوکلیدی نبی * استخوان بدن پاکی تمام * یعنی جسمنده اولان جمله عظام * هر بری ایری ومردانه ایدی * صورت وسیرتی شاهانه ایدی * اورته بویلو ایدی اول سدره مقام * اورته لق آنکیله بولدی نظام * سرایدن معجزهٔ قامتی * دیدی هب مدح ایدوبن حضرتنی * کورمدك بویلجه کلروی کوزل * تن کوزل بوی کوزل بوی کوزل * نه عجب اولسه وسط قد رسول * امته واسطهٔ حق ایدی اول *

*) موافق حسن خلقتله جسیم اندامدر ابجل * که آفاقه اوله نور مجسم وش ضیابخشا (*

(ابجل) احمر وزننده باب خامسدن صفت مشبهه در عظیم القدر اوله رق تناسب اعضا وشکل وشمائل صاحبی وجیه وسید وذیشان کیمسه یه دینور (یعنی طاوس خوش خرام دار السلام علیه الصلاة والسلام حضرتلرینك باعث ایجاد عالم اولان ذات همایونلری منتظم حسن خلقت ایله جسیم وسراپا متناسب الاندام واول شارق مشرق هدایتك وجود پاك تابناكلری نور مجسم وشمس ضحی کبی ضیابخش وپرتو اندازا ولدیغی اطراف وآفاقده مشهور وبنام ومعلوم انامدر * نته کیم خاقانی بیورر * هم جسیم ایدی رسول اکرم * یاره شور روح مجسم دیرایسم * حاصلی خوب ایدی هر عضوی اناك * جمله آیاتی کبی قرآنك * کوهر قلزم انوار ایدی اول * صدف لجهٔ دیدار ایدی اول * منبع نور ایدی اول ذات همام * بیلور بونی خواص ایله عوام *

*) بو کونه احسن تقویمه مظهر سرور عالم * اولور نوع بشر ایچنده البت جمله دن اعلا (*

(احسن تقویم) جنس انسانه خاص اولان صورت ومعنی دن عبارتدر که قامت مستویه وخلقت معتدله وحیاة وعلم وقدرت وارادت وتکلم وسمع وبصر وسائر آرایش صورت ظاهره وسیرت باطنه یه شاملدر (مظهر) محل ظهور دیمکدر (کونه) کاف فارسینك ضمیله والف زیاده سیله کونا وجنس ونوع وطرز وروش معناسنه درکه دورلو تعبیر اولنور (بشر) انسان مرادفیدر (سرور) رهبر وزننده فارسیدر سید وصاحب ریاست معناسنه (البت) البته دن مخففدر لاجرم ولامحاله کبی مقام جزمده مستعملدر (یعنی اول قطعه دنبرو ذکر اولنان محاسن جمیله ذات والاسنه مختص اولمغله مظهر تام اسم جمیل اولان اجمل الانام علیه الصلاة والسلام سید عالم ونوع بنی آدم وسائر افراد آفریده نك جمله سندن اعلی واعظم اولدیغی جرا دکردهٔ ارباب عرفان وتحقیق کردهٔ اصحاب امعاندر (نته کیم نابی علی طریق الخطاب بیورر * محتوی جمله کما لاتی کتاب ذلك * اوله مز غیره سزاسنده اولان استبداد * انبیا جمله سنی پروانهٔ انوار کدر * سن سن ای نور نظر کاه خدا شمع مراد * کیمکه وار مثل وشبیهی بولنور عالمده * منحصر سا که فقط رتبهٔ نفی انداد *

*) لنا لاشك فیه یوق بزم چون بونده هیچ شبهه * ایناندق ایلدك تصدیق آمنا وصدقنا (*

(لنا) لام اختصاص ایله متکلم مع الغیر ضمیرندن مرکب ظرف مستقر اوله رق لانك اسمندن حالدر (لا شك فیه) ترکیبنده لا نفی جنس ایچون استغراق مفیددر (شك) شبهه وکمان معناسنه یقین مقابلی اوله رق لانك اسمی مبنیدر خبری محذوف موجوددر (فیه) جار مع المجرور لانك اسمنك صفتیدر یاخود فیه لانك خبریدر ضمیر مجرور بو قطعه ده مذکور اولان امورك مجموعنه راجعدر تذکیر وافراد لماذکر اعتباریله در (یاخود) بیتك اخیرك مضمونه راجعدر (آمنا) افعال بابندن ماضی متکلم مع الغیردر ایناندق معناسنه زیرا مصدری اولان ایمان

اينانمق معناسنه اولديغى قطعهٔ شريفه ده كچدى (صدقنا) تفعيل بابندن ماضى متكلم مع
الغيردر تصديق ايتدك ديمكدر (تصديق بركيمسه‌نك كلامنى صدقه نسبت ايتمك يعنى كرچك
سويلدى ديمكدر (حاصل معنى سرلوحهٔ مجموعهٔ حسن و بهـا عليه ازكى التحيات وابهاها
حضرتلرينك سلك ابيـات سابقه‌ده منتظم اولان مرواريد كرانبهاايله محلا وكافهٔ مصنوعاتدن
مكرم اولان نوع بشرك جمله سندن احسن واعلا اولديغنده معاشر اهل ايمان ايچون اصلا
ريب وشبهه اولمديغى ظاهر وهويدادر ووصافان راستكويان سيد البشر صلى الله عليه وسلمك
حليهٔ مباركه‌لرنده وجه مشروح اوزره اخبار وبيانلرى صادق وواقعه مطابقدر

*) شاشوب قالدق كه صايمقدن صايلمز سويلكله بو * تحيرنا عن الاحصاء ذا بالنطق لايحصى (*
(مصراع اول تفسير وترجمه ومصراع ثانى مفسر ومترجم در (تحيرنا) تفعل بابندن ماضى
متكلم مع الغيردر متحير اولدق يعنى شاشدق ديمك (عن الاحصاء) تحيرنايه متعلق ظرف لغودر
احصا افعال بابندن مصدر درعدكبى صايمق معناسنه (ذا) قريبه موضوع اسم اشارتدر بوديمك
(بالنطق) مابعدنه متعلق ظرف لغودر سويلكله ديمك (لايحصى) افعال بابندن فعل مضارع
نفى استقبالدر صايلمز ديمكدر مفعول بالواسطه اولان بالنطق لفظنك عاملى اوزرينه تقديمى
مجرد وزنى محافظه وحرف روى يه مراعات ايچوندر حصر ايچون دكلدر زيرا محاسن نبويه‌نك
نطق ايله احصاسى ممكن اولديغى كبى عقل ايله وقلم ايله تعدادى دخى ممكن دكلدر
(حاصل معنى) آفتاب عالمكير جمال عليه صلوات الملك المتعال حضرتلرينك منبع الانوار ومخزن
الاسرار اولان ذات ملكيصفات همايونلرنده ايداع كردهٔ احسن الخالقين اولان صورى ومعنوى
احسن تقويم مراتب اعداددن افزون وطوق بشردن بيرون برحالت حيرتفزا اولمغله كافهٔ
عقلا تعداد محاسن سيد الانبيا عليه السلامى استكناه واستقصاده متحيرلردر (نيه كيم نابى
معجزادا بيورر * نه ديسم رفعتك اول مرتبه دن برتردر * عرشه نسبتله حبابه دينورمى بنياد *
سنك اوصافكى عدايتمك ايچوندر يوخسه * بوقدر اولمز ابدى نامتناهى اعداد * سن ايچون خلق
سنك اجلك ايچوندر ديدى حق * بوندن اعلا دخى برمرتبه اولمز مزداد * چون سنك ذاتك اوله
اصل حيات دارين * اهل دارين نه بيلسون سنى اى اصل مواد *

*) مفاعيلن مفاعيلن بودر مأمولمز انجق * حبيبن روز محشرده شفيع ايتسون بزه مولى (*
(يعنى) بوقطعه بحر هزج سالم مثمن الاجزادندركه تقطيع اولندقده هر مصراعى درت كره
مفاعيلن وزننده اولور (مأمول) اسم مفعولدر مصدرى امل دركه اميد ورجا معناسنه‌در تركيده
اوممه تعبير اولنور (حبيب) فعيل بمعنى مفعول اوله رق محبوب معناسنه وفعيل بمعنى فاعل
اوله رق محب معناسنده كلور بومقامده ايكيسيده صحيحدر (روز) فارسيدر عربيده يوم
تركيده كون دينور وزمان ممتد معناسنده اطلاق اولنور (محشر) مجمع كبى اسم مكاندر محل
حشر وجمع ديمكدركه زندان بى در وديوار اهل جرايم اولان عرصهٔ هائلهٔ پرغائلهٔ عرصاتدن
عبارتدر (شفيع) فعيل بمعنى فاعلدر صاحب شفاعت اولان ذاته دينلور (مولى) معين وناصر
معناسنه صفات الهيه‌دندر چونكه ثابت نادره‌كوينك انشاد ايتديكى بعض نعت شريفى ذيلنده
* جناب كبريادن جرمم احسان ايله عفوايتدر * سوزك چكمز دكل اى پادشاه صورت ومعنا *
بوخود مخفى دكل خاك دردولتنا يكدن * كه ارباب سخن اميد همتله اولوركويا * قصيده ويرسه
سلطانه شاعر لطف اميدايلر * سوندر بندكى نقد شفاعتله خداوندا * بيورديغى مفادنجه
شاعران جايزه خواهاننده دأب قديم ممدوحك مدح وستايشنى طلب معروف واحسان
اوزرينه تقديم اولمغله ناظم تحرير دخى اولا ممدوح الانام عليه الصلاة والسلام حضرتلرينك

حليهٔ پاكنى بسط وبيان بعده دريوزه كرشفاعت نبى الرحمة اولديغين اعلان ايدرفلله دره *

) المليك العدل روح العالم يحيى الورى (
(مليك) امير وزننده ملك صاحبنه دينوركه مراد پادشاهدر نته كيم بوقطعه‌ده كلور (عدل)
ظلمك نقيضيدر بودخى بوقطعه‌ده كله جكدر لكن بومقامده مليكى عدل ايله توصيف
مبالغه‌يه محمولدر ياخود مصدر اسم فاعل معناسنه‌در (روح) مابه الحياة اولان وديعهٔ الهيه‌دركه
فارسيده وتركيده جان تعبير اولنور (عالم) مجموع مخلوقاتدن عبارتدر (يحيى) افعال بابندن
مضارعدر احيا ايدر ديمك (ورى) فتا وزننده مخلوق معناسنه‌در (يعنى ملك عادل عالمك
روحى مثابه سنده‌در نته كه برجسمه روح حلول ايدوب حيات حقيقى ايله متصف اولدقده نشوونما
بولوب قابليت واستعدادنه لايق منافع ايله انتفاع ايتديكى كبى روى زمينده دخى سلطان عادل
متصرف اولوب اصناف عبادى جور وعدواندن وقايه ايتدكده اسباب امن وآسايش دركار
وهركس تحصيل منافعه ظفرياب وبرخوردار اولمغله كانه ملك عادل اجساد مخلوقاته سارى
وروح پرفتوح مجراسنه جارى اولمش اولور

*) پادشاه اولدى امام اول مؤمننه مقتدا * او يله شاهنشاهه ظل الله تعبيرى سزا (*
(امام) معانئ كثيره بيننده مشتركدر جمله معانيسندن برى پادشاه اسلامدركه امام المؤمنين
اطلاق اولنور مؤمننه مقتدى به اولديغيچون (مقتدا) افتعال بابندن اسم مفعولدر مقتدابه
معناسنه كه كندويه اطاعت واتباع اولنمش ديمكدر (ظل الله) تركيب اضافى ايله سايهٔ يزدان كبى
پادشاه عالمپناهدر نته كيم حديث شريفده * السلطان ظل الله فى الارض يأوى اليه كل مظلوم
من عباده * الحديث وفى رواية اخرى * السلطان العادل المتواضع ظل الله ورمحه فى الارض
يرفع له عمل سبعين صديقا * كذا فى الجامع الصغير * وانما سمى ظل الله لانه يدفع الاذى عن الناس
كما يدفع الظل اذى حر الشمس * وقيل معناه عز الله ومنعته وقيل ستر الله وقيل خاصة الله
كذا فى الكوكب المنير شرح جامع الصغير يعنى بوتركيبده ظل لفظنك معانئ عديده سندن
كولكه وعز ومنعه وستر وخاصه وحفظ وحمايه معنالرندن هر برلرينى اراده جائزدر
معناى اول مجاز مبنى على الكنايه طريقيله‌در زيرا حرارت شمسدن بيتاب اولان كيمسه‌لر اشجار
وخيام مثللو شيلرك سايهٔ راحتوايه سنه التجا ايله ظل ظله كندولردن دفع اذا ايتديكى كبى
مظالم متغلبه‌دن مضطرب اولان مظلومان وملهوفان دخى سلطان عادلك ظل ظليل
رأفتلرينه التجا ايله اذاى طاقتسوز ظلمدن خلاص اولورلر معانئ سائره سى ظاهره‌در
فافهم (شاهنشاه) شاهان شاه مخففى اوله رق فارسيدر ملك الملوك يعنى پادشاهلر پادشاهى
معناسنه (سزا) جزا وزننده فارسيدر لايق معناسنه (حاصل معنى) امام المؤمنين اولان پادشاه
معظمه ظل الله تعبيرى لايق ومناسبدر

*) شاه اسلامه ولى وهم خليفه دينديكيم * پادشاهلردر اولوا الامر عدالت اتما (*
(ولى) غنى وزننده باب سادسدن صفتدر معين ونصير وبرنسنه‌يه قدرت جهتيله مستقلا
متصرف معناسنه در فارسيده خداوندكار تعبير اولنور پادشاهلره ولى اطلاق اولنديغى بومعنا
ماصدق اولدقلرندندر (خليفه) سفينه وزننده هاى مبالغه ايله پادشاه اعظمه اطلاق اولنور
اصلى خليف ايدى فعيل بمعنى فاعل اوله رق زيرا كنديدن مقدم اولان پادشاهك قائمقاميدر
ياخود بمعنى مفعولدر زيرا حضرت مالك الملك والملكوت انى پادشاه سابقك مقامنه قائم قيلدى
واصل موقع استعمالى پادشاه اسلامدر خلفاء راشدين كبيكه اجراى احكام الهيه‌ده
خليفهٔ رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم درلر وبوصفتده اولان پادشاه اسلامه خليفه

اطلاق جائزدر (اولوا الامر) عدالتله متصف اولان پادشاهلردر قال المولى ابو السعود فى تفسير قوله تعالى * يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم * هم ولاة العدل كالخلفاء الراشدين ومن يقتدى بهم من المهتدين * واما امراء الجور فبمعزل من استحقاق العطف على الله تعالى والرسول عليه السلام لعدم وجوب الطاعة لهم وقيل هم علماء الشرع (انتماء) افتعال وزننده انتساب معناسنه در يقال * انتمى اليه اذا انتسب * يعنى اولوا الامر عدل صفتيله متصف وعدالتـه منسوب اولان پادشاهلردر

*) چون خلافت شرع وقانونه موافق سلطنت * نص قرآنى ايله امرينه واجب اقتدا (*

(خلافت) كتابت وزننده مصدردر خلفاء راشدينك اثرينـه اقتفا وشرع وقانونه مطابق سلطنت ايله احكام الهيه يى اجرا ايتمكلكدر (شرع) قطعهٔ شرعيه ده ديكدى (قانون) هارون وزننـده سريانيدر قاعده ورسم واصل ومقياس واندازه معنالرنده السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر (نص) نونك فتحى وصادك تشديديله تصريح وبيـان ودليل معنالرينه ومتكلم كلامى كندى ايچون سوق ايتديكى معنادن غيرى معنايه محتمل اولميان لفظه اطلاق اولنور نص القرآن ونص الحديث بو معنـادن مأخوذدر يعنى حوزهٔ حكومتنـده اولان رعايا وبرايايه قوانين شرعيه اوزره متصرف اولان خليفه نك امر ونهينه انقياد واحكامنه اتباع واطاعت ايتمك نص قرآن ايله عامهٔ مكلفين اوزرينـه واجبدر بومقامده نص قرآنيدن مراد بيت سابقك شرحنده ذكر اولنان * اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم * نظم جليليدر زيرا اطيعوا امرى وجوب ايچوندر

*) كيخم وقدموس غايتده معظم پادشاه * هم مليك ايله ملك اولدى شه شوكتما (*

(كيخم) ياء مثناة تحتيه وخاء معجمه ايله حيدر وزننده غايت اولو وعظيم معناسنه در وبونكله ملوك وسلاطين وصفلنور يقال * ملك كيخم وسلطان كيخم * اى عظيم (قدموس) قافك ضميله عصفور وزننده سلطان عظيم الشانه دينور (مليك) امير وزننده (ملك) كتف وزننـده ملك صاحبنه دينوركه مراد پادشاهدر جمعى ملوك وملكاء كلور (شوكتما) قوت معناسنه اولان شوكت ايله فارسيده اسم فاعل اولان نمايده دن مركب نمادن مركبدر قوت ومهابت كوستريجى وعظمت اظهار ايديجى ديمكدر

*) افسرشاهى يه دينديكى تاج تيجان جمعيدر * هم اوتاج اكليل كيم جوهرله اوله پرضيا (*

(تاج) لفظى فارسيدن معربدر ملوك وسلاطينه مخصوص باشلرينـه كيدكلرى كسوه دركه سلفده هر اقليمك پادشاهلرى بر كونه ترتيب ايدوب باشلرينه كيرلردى (تيجان) تانك كسريله تاجك بورك جمعيدر (اكليل) همزه نك كسريله سلاطين سالفه نك وملوك عجمك انجو والماس ولعل وياقوت مثللو جواهر مضيئه ايله تزيين وترصيع ايدوب باشلرينه كيدكلرى تاجدر (افسر) فارسيده مطلق تاجدر شاهيده يا نسبت ايچوندر

*) تخت سلطانى سرير جمعى كلمشدر سرر * هم اريكه تختدر كرسى دخى ديمش اكا (*

(سرير) تخت تعبير اولنان نشيمنه دينوركه معروفدر تخت ملوكده غالب اولمشدر (سرر) ضمتيله سريرك بورك جمعيدر واعزه وزننده اسره ده كلور (اريكه) سفينه وزننـده سرير معناسنه در جمعى ارائك كلور (كرسى) تخته دينور سرير كبى پس آية الكرسيده واقع * وسع كرسيه لفظ شريفنك ضميرى جلاله اضافتى استعارهٔ تمثيليه ياخود علمدن كنايه ياخود مجاز مرسل طريقيله ملك وسلطنت اراده سنه محمولدر

*) دست صدر اولديكى وزيره دينلور دستوركيم * اصل معناسى قوانين دفتريدر غالبا (*

(دست) مجلسك صدرينه دينور صف نعل مقابليدر وبو معناده دست لفظى فارسيدن معربدر يعنى فى الاصل فارسى اولوب عرب دخى اخذ وتصرف ايلديلر (دستور) مستور وزننـده وزير ومشير معناسنه فارسى الاصلدر عرب تعريب ايدوب ضم داللـه عصفور وزننـده وزير ومعتمد عليه وقوانين مملكتى مشتمل اولان دفتر مهمه ومحتاج اليه اولان امور قيد اولنان جريده معنالرنده استعمال ايتـديلر

*) پك مقربلر قرابين مصاحبدر حبا * صدقله معروف اولنلر صادقين واصدقا (*

(قرابين) قوانين وزننـده فرقان وزننـده اولان قربانك جمعيدر قربان پادشاهك جليس خاصنه يعنى خدمات پسنديده ايله پادشاهه مقرب اولان همـدم وهمنشينه اطلاق اولنور (حبأ) سبأ وزننده پادشاهك نديمى ومصاحبى ومقربى اولان كيمسه يه دينور جمعى اسباب وزننده احباء كلور (صادقين) صادقك جمعيدر كه كرچك سوزلولكله معروف اولان آدمه دينور (اصدقا) صديقك جمعيدر كه دوستلغى متين ومستحكم اولوب محبت صادقه ايله موصوف اولان كيمسه يه اطلاق اولنور

*) جنكده شدت سلاحك حدتى شوكت ايمش * هم دخى قدرت ديمكدر وصف شاه اولمق روا (*

(شوكت) باب رابعدن مصدر اوله رق جنك وجدالده شدت وسطوت وآلت حرب اولان سلاحده كسكينلك وحدت ودلخواهى اوزره مرامنى اجرايه مكنت وقدرت معنالرينـه در نوع بشر ايچون ممكن اولان قدرتك اقصاى غايتى سلاطين عظام حضراتنه مخصوص اولمغله شوكتلو وصفيله پادشاهلر موصوف اولمق لايق ورواذر

*) قسط وعدل اولمش مظالمدن تحاشى ايلمك * هم سياست امر ونهين ايتمك اجرا دائما (*

(قسط) قافك كسريله (عدل) عينك فتحيله ايكيسيده باب ثانيدن مصدر اوله رق جور وظلمدن تحاشى ومجانبت ايده رك نفوس وعقولده استقامتى دركار اولان داد وانصاف وحالت مستحسنه يى اجرا ايلمكدن عبارتدر (سياست) رياست وزننده والى وحاكم رعيه بيننده امر ونهيى اجرا ايتمكه دينور تقول سست الرعيهٔ سياسة اذا امرتها ونهيتها

*) زيور فرمان اولان طغرا ايمش توقيع هم * معنىٔ منشور فرمان اطاعت اقتضا (*

(توقيع) تأثير معناسنـده مستعملدر بو علاقه ايله برات پادشاهى يه واوامر سلطانيه يه كشيده قلنان خط همايون وطغرايه اطلاق اولنمشدر مدار تأثير اولديغيچون (منشور) شول مكتوب ونامهٔ سلاطينه اطلاق اولنوركه مختوم وممهور اولميه حالا مضموننه اطاعت لازم اولان فرمان وبرات تعبير اولنان نامهٔ شاهيدركه طغراى غرا ايله مزين وموشح اولور (زيور) ديكر وزننده فارسيدر زيب وزينت واسباب زينت معنالرينه در

*) سكه اوريلن محله ديندى دار الضرب كيم * نام شاهى انده نقدينه اوله رونقفزا (*

(دار الضرب) ضربخانه اطلاق اولنان محلك اسميدركه انده نقدينه يعنى آلتون وكموش اوزرينه سكه اوريلوب اولوجهله نقدينك جنس وروتقلرى وقيمتلرى سيم وزر غير مسكوكدن مزداد اولور (سكه) سينك كسرى وكافك تشديديله عربى اوله رق ايكى قطعه حديددن عبارتدركه انلرده ملوك اسلاميه نك اسملرى ودار سلطنتلرى اولان بلادك اسملرى منقش ودول نصارانك تصويرلرى مصوردر

*) قوللر اولدى نه مماليك ممالك ملكلر * شهر ايمش مصر وبلده هم كويلره ديمش قرى (*

(مماليك) قول كوله معناسنه اولان مملوك لفظنك جمعيدر (ممالك) مسالك وزننده ملك لفظنك جمعيدر ملك ويا ملكت ملوكك استقلال جهتيله ضبط وتصرفنده اولوب قليل وسلطنتى اولان

اراضی وایالاته اطلاق اولنور مصر بیوت کثیره واسواق عدیده یی مشتمل اولان شهره دینور
عموما وام الدنیا کنیه سیله مکنی اولان شهر معروفك اسمیدر بلد و بلده مصر کبی منازل
وقیره یی حاوی اولان شهره دینور جمعی بلاد و بلدان کلور (قری) قافك ضمی والف
مقصوره ایله قریه نك جمعیدر قریه ناسك اجتماع ایتدکلری موضعدن عبارتدر بو جهت ایله
شهردن وکویدن اعم اولور لکن عرفا شهر مقابلی اولان کویده استعمالی شایعدر

*) جحفل وجیش وکتیبه جند دیمش عسکره * اوردو مفهومی معسکر جنك ایمش حرب ووغا (*
(جحفل) جیم معجمه نك حاء مهمله اوزرینه تقدیمیله جعفر وزننده (جیش) جیمك فتحیله کتیبه
سفینه وزننده (جند) جیمك ضمی ونونك سکونیله بنی آدمدن مجتمع اولان عسکره دینور (عسکر)
جعفر وزننده السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر (معسکر) مدحرج وزننده اسم مکاندر مجمع عسکر
اولان محله دینور السنه ده اوردو تعبیر اولنور حرب جنك وجدال ورزم وقتال معناسنده
معروفدر (وغا) عصا وزننده محاربه یه ولازمی اولان غریو وفریاده دینور

*) قائد الاجناد سرعسکر کبی باشبوغدر * دیندی رایه هم علم بیراغه سنجاقدر لوا (*
(قائد الاجناد) اضافتله سرعسکر معناسنه که ترکیده باشبوغ تعبیر اولنور چونکه قائد دابه
واعمی یدیجی آدمه اطلاق اولنور که یدکجی دیرلر (اجناد) جنود کبی عسکر معناسنه اولان جندك
جمعیدر یاخود جمع الجمعدر عسکرك رئیسنه قائد الاجناد دینلدیکی نره یه کیدرسه عسکر
کندویه رام ومنقاد اوله رق تابع و پیرو اولدقلری ملابسه سیله در (رایه) غایه وزننده حسن
منظر معناسنه اولان راء مکسوره ایله ری دن یاخود علامت منصوبه معناسنه رؤیتدن
مأخوذ اولمق جائزدر بیراق معناسنه جمعی رای ورایات کلور (علم) قلم وزننده اعمدر بیراغه
اطلاق اولنور سرکرده ورؤسای عسکر علامتی اولدیغیچون وسنجاغه اطلاق اولنور امر انشانی
ووالیلر علامتی اولدیغی ایچون (لواء) کساء وزننده سرعسکر بیراغنه دینور که سنجاق تعبیر
اولنور جمعی الویه کلور بوصورتده رایه وعلم ولواء بینلرنده فرق شکل وصورت ولون وهیئت
اعتباریله اولمیوب بلکه صاحبی اعتباریله درکه وزراء وامراء وسرعسکرلر بیراغنه لواء وانلره
تابع ومعیننده اولان سائر سرکرده لر بیراغنه رایه دینلور علم اعمدر ایکیسنه ده اطلاق اولنور
ولواء ایله رایه دن هر برلری آخرك مقامنده استعمال اولنور

*) فی سبیل الله حق یولنده یعنی دین ایچون * کافر ایله جنك ایتمکدر جهاد وهم غزا (*
(فی سبیل الله) ترکیبنده فی ظرفیت ایچوندر سبیل طریق واضح واسعدر که آچق اولو یول
دیمکدر حسی ومعنویدن اعمدر سبیل الله مطلقا تقرب الی الله شرفنه موصل اولان امور خیریه
مسلکیدر که قطعهٔ شرعیه ده ایضاح اولندی واکثریا افضل اعمالدن اولان غزا وجهادده
استعمال اولنور (جهاد) قتال وزننده (مجاهده) مقاتله وزننده مفاعله بابندن مصدرلردر
دشمن دین اولان کفار ایله حرب وقتال ایلمك معناسنه در (غزا) جزا وزننده وغزو غینك فتحی
وزانك سکونیله اعلاء کلمة الله قصدیله دشمن ایله جنك وقتال ایلمکه کتمکدر

*) صلحی بوزمقده مخیرلکده نبذ وانتباذ * سلم وهم ایم وتوادع صلحه دیمشدر شها (*
(نبذ) نونك فتحی وبانك سکونیله عدم اعتباردن ناشی برنسنه یی آتمق معناسنه در نقض صلحده
مجازا مستعملدر (انتباذ) ناظمك بیاننه کوره مخیرلك یعنی برامرده مخیر اولمق معناسنه در لکن
صاحب قاموسك الانتباذ التنحی وتحیز کل من الفریقین فی الحرب کالمنابذة قولنه کوره خاء معجمه
بدلنه حاء مهمله وراء مهمله بدلنه زاء معجمه ایله محیزلك اولمق فهم اولنور بو تقدیرجه انتباذ ایکی
طرفك عسکری بعد المحاربه بر جانبه چکلوب هر بری بر حیزده متحیز اولمق معناسنه اولور

والله اعلم (سلم) سینك فتحیله حرب وزننده وسینك کسریله علم وزننده صلح معناسنه در
بارشق و بارشمق تعبیر اولنور (لیم) لامك کسریله بارشمقه دینور صلح معناسنه (توادع)
تفاعل وزننده بری بریله خصومتی ترك ایدوب ایکی طرف بارشمق معناسنه در صلح دخی بارشمق
معناسنه عربیدر شیوعنه بناء تفسیر قلندی (شها) ده کی الف فارسیده حرف ندادر ای شاه دیمك اولور

*) نصر دائماله مؤید ایده حق دارا مزی * ایدالله بنصر دائم سلطاننا (*
(مصراع اول ثانینك تفسیر وترجمه سیدر (ایدالله) جمله سی لفظا خبر معنی انشادر الله تعالی
تأیید وتقویه ایلسون دیو دعادر (بنصر) ده با تعدیه ایچوندر نصر صادك سکونیله نصرت
کبی اعانه ومددکاری معناسنه در (دائم) ثابت وممتد وبرقرار دیمکدر (سلطاننا) اید فعلنك
مفعول به صریحیدر (سلطان) برهان وزننده قهر وغلبه وقدرت وسطوت صاحبی اولان ملکه
اطلاق اولنور (دارا) فارسیده سلاطین فرسك فرقهٔ ثانیه سی اولان ملوك کیاندن ملك تاسع که
دارا بن بهمن بن اسفندیار در دارای اکبر وداراب دخی دیرلر ودارا زیاده حفظ ایدیجی
معناسنده کلور پادشاهلر قبضهٔ تسخیرنده اولان ممالکك حفظنه اهتمام ایتدکلری ایچون
دارا اطلاق اولنور

*) یاد اوصاف ملوکی ویردی رونق نظممه * اولدی کویا کیم نظیر قصهٔ شاه وکدا (*
یعنی ملوکه منسوب ومتعلق اولان اوصاف جمیله یی یاد وذکر ایتمك بنم بو نظممه اولقدر
رونق ولطافت ویردیکه کانه حسن وطراوتده شاه وکدا حکایه سنك نظیری اولدی قصهٔ
مزبوره فقیر معناسنده اولان کدا لقبیله ملقب برشخص فاضل ایله احمد شاه لقبیله ملقب
بر دلبر پری پیکر شیوه کر بینلرنده کذران ایدن ما جرای عشق عفت آل وعاشق ومعشوق
میانه لرنده وقوع یافته اولان دوری وفراق صوریٔ ملال اشتمال ونهایة الامر * طوتان بردامنی
البته مقصوده ایرر دیرلر * کورنلر یوسفك دامانی دست زلیخاده * نشیده سنجه زلال صاف وصال
ایله حرفه الحال ومنشرح البال اولدقلری بیاننده بر قصهٔ پرحصه دن عبارتدر که آنی شعرای
فرسدن هلالی وشعرای رومدن یحیی بك نام شاعر سخنورلر الفاظ رنکین ومضامین نوآیین ایله
نظم ایتمشلردر بین الشعراء حسن سبك ایله معروفدر

) لامع کالنور انی قلتکم ما فی السماء (
(لامع) جامع وزننده لمعان ایدیجی و پارلیجی معناسنه مبتدای محذوفك خبریدر ما سیذکر
فی هذه القطعة لامع دیمکدر (کالنور) لفظنده کاف تشبیه ایچوندر (نور) نونك ضمیله ضوء وضیا
معناسنه درکه ظلمتك ضدیدر وجنس نور ایکی نوعدر دنیوی واخرویدر دنیوی دخی ایکی
نوعدر بری عین بصیرت ایله مدرکدر که انوار الهیه دن منتشر اولان نوردر نور عقل ونور قرآن
ونور ایمان کبی وبری عین بصر ایله محسوسدر که اجسام نیره دن عبارتدر شمس وقمر ونجوم کبی
ونور اخروی (یسعی نورهم بین ایدیهم) آیهٔ کریمه سنده منصوص اولان نوردر وبعض مفسرین
اقسام انواری اشبو ابیات آتیه ده درج ایلمشدر * ثلاثة انوار تضیٔ من السماء * وفی سر قلبی
مثلهن مصور * فاوله بدر وثانیه کوکب * وثالثه شمس منیر مدور * علومی نجوم القلب والعقل
بدره * ومعرفة الرحمن شمس منور * امامی کتاب الله والبیت قبلتی * ودینی من الادیان اعلی وافخر *
شفیعی رسول الله والله غافر * ولا رب الا الله والله اکبر * انتهی ونور باعث روشناییٔ عالم
صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه اطلاق اولنور کذا فی ترجمة القاموس (انی) همزه نك کسریله حروف
مشبهه بالفعلدن اولان ان ایله یاء متکلمدن مرکب اوله رق تحقیق بن دیمکدر (قلتکم) سزه سویلدم
وخبر ویردم دیمکدر لکن قول وما یشتق منه کلام معناسنه اولدقده عند الجمهور مفعولنده

نصب عمل ایده مز بو صورتده قلت لکم تقدیرنده اولور بعضیلر اعمال ایدوب قلت زیدا قائما
دیرلر بو صورتده تقدیردن مستغنیدر (مافی السماء) ده ما موصوله در فی ظرفیت ایچوندر سماء
فلکه وجهت علوه دینور یعنی بو قطعه‌ده ذکر اولنان شیلر نور کبی لمعان ایدیجیدر تحقیق بن سزه
سمایی وجانب علویه‌ده اولان مصنوعاتی اخبار وبیان ایلدم دیمکدر

*) زبرقان آیدر قمر کبی کونش شمس وذکا * یوح ویوحی وغزاله یوح دیمش هم اکا (*
(زبرقان) زانک وبانک کسریله وباء موحده نک سکونیله آیدر یقال طلع الزبرقان ای القمر
جمعی زباریق مصابیح وزننده (قمر) فتحتینله اوچنجی کیجه‌دن محاقه قدر آیه اطلاق اولنور
محاقدن اوچنه قدر هلال دینور (شمس) امس وزننده کونشه دینور که جمله‌یه روشندر (ذکا)
ذال معجمه‌نک ضمی وقصریله ومدیله اسماء شمسدندر (یوح) یاء مثناة تحتیه‌نک ضمیله نوح وزننده
اسماء شمسدندر یقال اجعلک الله اعمر من نوح وانور من یوح ای شمس (یوحی) ینه یانک ضمی والف
مقصوره ایله کونشک اسملرندندر (غزاله) سحابه وزننده کونشه اطلاق اولنور (یوح) یاء مثناة
بدلنه باء موحده ایله اسماء شمسدندر وبونلردن غیری عین وبراح وصقعاء وجاریه وغوره
وعجوز اسماء شمسدندر فارسیده آفتاب وشید وخور وخورشید تعبیر ایدرلر وقمره ماه وماج وهور دیرلر

*) نجم وکوکب یلدزاما پارلقی دری آنک * طارق اول یلدزکه وقت صبح اولور پرتونما (*
(نجم) نونک فتحی وجیمک سکونیله یلدزه دینور جمعی انجم ونجوم کلور ومعرف باللام اولدرق
النجم اولکر یلدزینک علمیدر که ثریا دخی دیرلر (کوکب) جوهر وزننده وکوکبه دبدبه وزننده
نجم کبی یلدزدر جمعی کواکب کلور فارسیده ستاره واختر دیرلر (دری) دالک ضمی ورانک
تشدیله نورانی ودرخشان اولان کوکبه وصف اولور یقال کوکب دری ای مضئ (طارق)
وقت صبحدن مقدمجه طلوع ایدن یلدزدر که زیاده براق ونورانیدر السنه ده صباح یلدزی
دینور (پرتونما) فارسیدر ضیا کوستریجی یعنی مضی معناسنه طارقک وصفیدر النجم الثاقب کبی

*) آی وکوندن ماعدایه سبعهٔ سیاره دن * خنس وکنس بیورمشدر کابنده خدا (*
(خنس) رکع وزننده خانسک جمعیدر (کنس) وزن مزبور اوزره کانسک جمعیدر علی قول
سبعهٔ سیاره‌دن خمسهٔ متحیره‌یه یعنی زحل ومشتری ومریخ وزهره وعطارد تسمیه اولنان بش کوکبه
اطلاق اولنور زیرا خنوسک معناسی رجوع وکنوسک معناسی استتاردر کواکب مزبوره سائر کواکب
ثوابت مثللو شرقدن غربه سیر وحرکت ایتدکلری کبی کندی تدویرلرنده بشقه‌جه حرکت مخصوصه
لری دخی اولمغله کاه شمس وقمردن رجعت وتأخر ایتمک ایله بارز وظاهر وکاه دخی نیرین
مزبورینک جرم وشعاعلرینک تحتنده مختفی ومستتر اولمغله خنس وکنس اطلاق اولندی
کما قال الله تعالی فی کتابه العزیز (فلا اقسم بالخنس الجوار الکنس) وعلی قول مطلقا
کواکبه اطلاق اولنور کوندز غائب کیجه ظهوره راجع اولدقلری ایچون

*) خلق یلدزاوچه دیرکیم شعله در کوکده شهاب * انده یلدزلر مصابیح اولمده زینت فزا (*
(شهاب) کتاب وزننده لامع ورخشان اولان آتش شعله‌سنه دینور لکن شیاطین اخبار
غیبیه سرقت ایتمکیچون جابجا جانب سمایه صعود ایتدکلرنده انلری منع ایچون ملائکهٔ
کرامک رمی ایتدکلری شعله‌لو آتش پارچه‌سنده غالب اولمشدر خلق اکا یلدزاوچه
ویلدز اقه تعبیر ایدرلر حقیقتده یلدز دکلدر قال الله تعالی (فاتبعه شهاب ثاقب)
(مصابیح) مصباحک جمعیدر مصباح مفتاح وزننده سراج وقندیل مثللو آلت تنویر
وضیادر یلدزلر سمانک مصابیحیدر که سمایی تنویر واضائه ایدوب زیب وزینت ویررلر کما قال
سبحانه وتعالی * وزینا السماء الدنیا بمصابیح * ای بالکواکب المتلالئة المضیئة (زینت فزا)

زینت ارتیریجی دیمکدر

*) قطب او یلدزکیم انک اوزره فلک دونمکده‌در * ضاحیه کوکدر یره قارشو یوزی بطن السما (*
(قطب) قافک ضمیله فلکده برکوچک یلدزدر وخط استوانک جانب شمالیسنده اولنلره ابدی
الظهوردر اکا قطب شمالی دینور که ترکیده تیمورقازق تعبیر اولنور مقابلی اهل جنوبه ابدی
الظهور واهل شماله ابدی الخفاء اولان قطب جنوبیدر که کرهٔ فلک انلرک اوزرینه دوران ایدر
(ضاحیه) ناحیه وزننده کوکه دینور جمعی ضواحی کلور سموات وافلاک معناسنه ودخی کوکه
سما وفلک وجرباء وخضراء دینور فارسیده آسمان وسپهر دینور (بطن السماء) فلکک یره
قارشو اولان یوزینه اطلاق اولنور که مقعرده دینور ضدی محدبدر

*) هم مجره کهکشان یعنی صمان اوغریسیدر * کوک کنارینه‌دینور قطر وافق قوشلق ضحی (*
(مجره) فتحتینله معره وزننده کیجه‌لرده فلکده یول شکلنده ظاهر ونمایان اولان یاضلقدر
علی قول خرده کواکب سحابیه‌نک اجتماعندن پیدا اولور اکا عربیده فتحتینله شرج دخی دینور
فارسیده کهکشان ترکیده صمان اوغریسی دیرلر (قطر) قافک ضمیله مطلقا ناحیه وجانب
معناسنه در جمعی اقطار کلور اقطار السموات کوکلرک کنارلری واقطار الارض یرک طرف
وجانبلری دیمکدر (افق) ضمتینله قطر کبی ناحیه وجانب معناسنه در جمعی همزه‌نک مدیله
آفاق کلور علی قول فلکک جوانب واطرافندن ظاهر ومرئی اولان کنارینه واتکینه
دینور قول اوله کوره مطلق ثانی‌یه کوره فلکه مخصوص اولور (ضحی) هدی وزننده
شمسک ارتفاعی وقتی که قباقوشلق تعبیر اولنور

*) فحمت وقمراء ایک ایدنلغی اولان کیجه‌در * نیران آیله کون کوندز نهار اخشام مسا (*
(فحمت) بحث وزننده آی آیدننه دینور ضوء القمر معناسنه (قمراء) حمراء وزننده آیک ایدننه
ومهتاب کیجه‌یه دینور کذلک مقمر محسن وزننده ومقمرة محسنة وزننده وقمرة فرحة وزننده
بونلرده مهتاب کیجه‌یه دینور یقال لیلة قمراء ومقمر ومقمرة وقمرة اذا کان فیها القمر (نیران)
سیدان وزننده شی مضئ معناسنه اولان نیرک تثنیه‌سیدر آی ایله کونشه دینور اجسام نورانیه‌نک
انوری اولدقلری ایچون وخاصة شمسه نیر اعظم دینور (نهار) سحاب وزننده راجح اولان
یوم مرادفیدرکه فجرک طلوعندن شمسک غروبنه قدر زماندن عبارتدر بعضیلر یوم
فجرک طلوعندن شمسک غروبنه قدرکه ترکیده کون تعبیر اولنور نهار شمسک طلوعندن
غروبنه قدرکه ترکیده کوندز تعبیر اولنور دیو فرق ایتدیلر (مساء) سماء وزننده ظهردنصکره
غروب شمسه قدر وقتدرکه اخشام دینور مقابلی صباحدر

*) یلدرمدر صاعقه کوک کورلمکده رعد ایمش * برق شمشکدر ضیاسی پارلمق آنک سنا (*
(صاعقه) جانب سمادن دوشن آتشه دینورکه جو سمادن ظهور ایدن اصوات شدیده‌یه مقارن
اولهرق نزول واصابت ایتدیکی نسنه‌یی احراق واهلاک ایدر ترکیده یلدرم دینور (رعد)
رانک فتحی وعینک سکونیله سحابدن مسموع اولان صوته دینورکه کوک کورلتیسی تعبیر اولنور
صوت السحاب معناسنه دخی رعد مصدر اولور کوک کورلدمک معناسنه (برق)
رعد وزننده سحابدن ظاهر اولان شعلهٔ ناردرکه لمعان ایدر شمشک تعبیر اولنور
(سنا) سینک فتحیله عصا وزننده شمشک آیدنلغنه وپارلمه‌سنه دینور تقول * رأیت
سنا البرق * ای ضوءه ولمعانه

*) طولو جمد وثلج قار بوز هم قراغود رجلید * غمور غیث ومطر دینیلدی بلوط مزن وحیا (*
(جمد) میمک سکونیله جمد وزننده مطلقا طوکن شیئه دینور وکوکدن یغان بوز پاره‌لری که

طولو تعبير اولنور اما فتحتيله جد قاره اطلاق اولنور وطوكش صويه دينور كه بوز تعبير اولنور ودخى طولويه عربيده فتحتيله برد وحب الغمام وحب المزن وحب الغر دينور فارسيده تكرك وسنكيجه وانكرك وزننده سنكرك دينور (ثلج) لامك سكونيله قاره دينور جمعى ثلوج كلور اما فتحتيله ثلج شاد ومسرور اولمق وخاطر دغدغه وخلجاندن قورتيلوب آرام واطمينان بولمق معناسنه در ودخى قاره جد وسقيط وخشيف دينور فارسيده برف ديرلر وثلج بوزه ده اطلاق اولنور (جليد) امير وزننده قراغى تعبير اولنان رطوبته دينور كه رطوبتلو هوا ازده يره دوشر فارسيده شبنم وژاله دينور (غيث) يانك سكونيله (ومطر) فتحتيله يغموره دينور ماء السحاب معناسنه ودخى يغموره طشبش ونضيضه ورجع ورزق وديمه وباغش وقاحف وثجاج دينور بعض اسامبسى ثا قافيه سنده وغير يلرده كلور فارسيده باران ديرلر بر كيمسه قورقديغى نسنه دن قچاركن دخى زياده قورقو يه اوغراسه عجم ضرب مثل ايدوب * از باران كريخته وز برناودان آمده * ديرلر تركيده يغموردن قچاركن طولويه اوغرادى مثلنك مثليدر (مزن) ميمك ضميله بولوده دينور سحاب كبى (حبا) حانك فتحى وقصريله يغموره ومنشائى اولان بولوده دينور و بولوده صبب ومدرار وظله وغيم وغمام وحبى ومجلل ودلوح ديرلر فارسيده ابر وميغ دينور

*) هم اودر قوس قزح كيم دور اودور اورنكله * ياى كبى ظاهر اولور يغمور صوكنده برهوا (*

(قوس قزح) حوض زفر وزننده علايم سماويه غلطى اولان الكم صاغمه تعبير اولنان دائرهٔ هوائيه دركه الوان مختلفه يى مشتمل اوله رق بعض اوقاتده يغمور عقبنده هواده ياى رسمنده ظاهر ونمايان اولور قسطلانيه وخضله ده دينور فارسيده تربه وتبراز وترسه ورنكين كمان وسركبس وسرويسه دينور

*) حق يبورمشدر يدى قات كوكلره سبع شداد * آسماندر اوستمزده السماء فوقنا (*

(سبع شداد) سبع سموات كبى يدى قات كوكلردن عبارتدر زيرا سبع يدى معناسنه اسماء عدددندر (شداد) قوى ومحكم معناسنه اولان شديدك جمعيدر وجه اطلاقى ظاهردر قال الله تعالى * وبنينا فوقكم سبعا شدادا * اى سبع سموات قوية الخلق محكمة البناء لا يؤثر فيها مر الدهور وكر العصور * كذا فى تفسير ابى السعود رحمه الله (السماء فوقنا) سماء كوكدر فارسيسى آسماندر كما مر آنفا (فوقنا) اوستمزده ديمكدر زيرا فوق جهات ستدن جانب علوه دينور

*) لايح اولمشدر كتابمده بو بيتلر نورله * فى كتابى هذه الابيات لاحت بالضيا (*

مصراع اول ثانينك تفسيرى وترجمه سيدر (فى كتابى) كتابمده ديمك (هذه الابيات) بو بيتلر ديمك (لاحت) ماضى مؤنثدر لايحه وظاهر اولدى ديمك (بالضياء) نورايله ديمكدر ضيايى نورايله تفسير لفظين مترادفين اولملرينه مبنيدر لكن صاحب كشاف ضيانك نوردن اقوى اولديغن دعوى * وجعل الشمس ضياء والقمر نورا * آيت كريمه سيله اثبات مدعا ايلدى

*) روى يكز نوريله پارلندى كوزيمز كون كبى * وجهكم كالشمس بالنور اضائت عيننا (*

بنه مصراع اول ثانينك تفسير وترجمه سيدر (وجهكم) يوزيكز ديمكدر (روى) يوز معناسنه فارسيدر شهرتنه بناء تفسير قيلندى (كالشمس) كونش كبى معناسنه ظاهردر (بالنور) نورايله ديمكدر نورك تفصيلى عنوان قطعه ده كچدى (اضائت) افعال بابندن ماضى مؤنث اوله رق وجهكم مبتداسنك خبريدر ضميرك تأنيثى وجهدن ذات ونفس مراد اولمغه مبنيدر (عيننا) كوزيمزى ديمكدر اضائت فعلنك مفعوليدر

*) طورميوب تحصيل علمه جالشورسك روز وشب * مهر وماه آسا اولورسن سنده نورانى لقا (*

(روزشب) كوندز وكيجه ديمكدر (مهر وماه آسا) شمس وقمر كبى ديمكدر (لقاء) كتاب وزننده ملاقات كبى برنسنه يه راست كلوب قاوشمق وبولوشمق معناسنه در يعنى تضييع اوقات ايتميوب دائما علم ومعارف تحصيلنه سعى بليغ ايله بذل مقدور واهتمام ايدر ايسك نيرين كبى نور علمك عالمى اضائه وتنوير ايتمكله آفاق واقطارده شهرتشعار وبنام اولوب سكا ملاقى اولنلر استفاضهٔ انوار ايدرلر ديمكدر بوقطعه وما قبلنده كى قطعه قطعهٔ اولى كبى بحر رمل محذوف مثمن الاجزادندر ناظم طبع موزونه احاله ايتدى

) قطعهٔ ارضية تنبئكم مابها (

(قطعه) يانى قطعهٔ اولى عنوانده كچدى قطعه مبتداى محذوفه خبردر هذه قطعة ديمكدر (ارضية) ارضه منسوب ديمكدر قطعه نك صفتيدر (تنبئكم) فعلى افعال بابندن مضارع مؤنثدر فاعلى ضمير مستتر قطعه يه راجع جمله سى قطعه نك صفت ثانيه سيدر ياخود استيناف بيانيدر جمع مخاطب ضميرى تنبئ فعلنك مفعول اوليدر (ما) موصوله مفعول ثانيسيدر (بها) ده با بمعنى فى تنبئ فعلنه متعلقدر ضمير ارضه راجعدر (حاصل معنى) شو قطعه ارضه منسوب ومتعلق اولان اشيانك لغتلرى بياننده برقطعه در سزه يريوزنده اولان مصنوعاتى انبا واخبار ايدر ديمكدر يعنى قطعهٔ سابقه ده مذكور اولان الفاظ اجرام علويه يه متعلق اولديغى كبى بوقطعه ده مذكور اولانده اجسام سفليه يه متعلقدر

*) يريوزيدر ساهره طپراغه ديرلر برى * ترب وتراب اويله هم نملوسى اولمش ثرى (*

(ساهره) ظاهره وزننده نفس ارضه ياخود وجه ارضه اطلاق اولنور وساهره شول ارضه اطلاق اولنوركه حق جل وعلا يوم قيامتده حشر مخلوقات ايچون تجديد ايليه جكدركه ارض بيضاء دخى دينور مفسرين عظام * فاذاهم بالساهرة * نظم جليلنك تفسيرنده بيان بيورديلر (برى) عصا وزننده طپراغه دينور (ترب) قرب وزننده (تراب) غراب وزننده (تربه) غرفه وزننده تانك ضميله (ترباء) صحراء وزننده (تريام) غرباء وزننده (تيرب) صيقل وزننده (تيراب) الف زياده سيله (تورب) جوهر وزننده (توراب) الف زياده سيله (ترب) عثير وزننده (تريب) امير وزننده (عفاء) دواء وزننده (كلمح) زبرج وزننده (حصلم) كذلك زبرج وزننده جمله سى طپراغه اطلاق اولنور فارسيده خاك وتهك ديرلر (ثرى) عصا وزننده رطوبتلو ونمناك طپراغه دينور

*) پاك اولنه طيب وطپراغه ديندى صعيد * اهل تيم ايچون اشته اوطپراق سزا (*

(طيب) سيد وزننده طاهر وپاكيزه وخوش وكوكچك اولان نسنه يه دينور (صعيد) سعيد وزننده تراب كبى طپراغه دينور (تيمم) تيمن وزننده عرف شرعده آبدست بدلى طهارت شرعيه دركه يوزى واللرى ديرسكلره وارنجه پاك طپراغله مسح ايلمكدن عبارتدر ناظم تحرير بو بيتده * فتيمموا صعيدا طيبا * نظم جليلنك تفسيرنه تلميح ايلدى

*) رمل قومه قوم قاريشان طپراغه دغش رغام * كوفه قزل قوم دخى بلدهٔ شهيرتا (*

(رمل) رانك فتحى وميمك سكونيله نمل وزننده معلومدر كه قومه دينور جمعى رمال كلور فارسيده كاف فارسى ايله ريك ديرلر (رغام) سحاب وزننده طپراغله قاريشق قومه دينور ودخى يومشاق طپراغه دينور (كوفه) كافك ضميله مدور قزل قوملغه دينور على قول خرده خرده چقللو قوملغه دينور ودخى كوفه مدينة العراق الكبرى كه قبة الاسلام ودار هجرة المسلمين تسميه اولنان بلدهٔ مشهوره نك اسميدر كه زمان سابقده زياده زيب وزينت ورونق ولطافت ايله متصف بر بلدهٔ طيبه اولمغله خد عذرا دخى تسميه اولنمش ايدى الحالة هذه خراب اولديغى ناظم

رأی العین مشاهده ایتمکله حنو ایتنده اظهار تأسف ایدر خلافت فاروق اعظمده سعد بن
ابی وقاص رضی الله تعالی عنه حضرتلری تمصیر ایلشدر ثالث الخلفاء ورابع الاسلام حضرت
عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه خلافتنده مجمع عسکر اسلام اولمغله کوفة الجند دخی دیرلر
وجه تسمیه سنده اولان اقاویل مختلفه قاموسده وترجمه سنده مسطوردر

(* دینیدی فلاة وتنوفیه بیابانه هم * اوله دیمکده دخی بر وبریه ملا *)

(فلاة) حصاة وزننده اصسز وشنلکسز بیابانه دینور که چول تعبیر اولنور یاخود واسع صحرایه
دینور که اووه تعبیر اولنور جمعی حصا وزننده فلا وفلوات کلور (تنوفیه) تانک فتحی ونون
مخففه نک ضمی و یاء مشدده ایله سلوقیه وزننده و یاء مشدده نک حذفیله وفانک فتحیله تنوفه
شنلکسز چول بیابانه وقیر خالی اووه یه دینور (بر) بحر مقابلیدر که صحرا معناسنه درکه
قاره تعبیر اولنور (بریه) رعیه وزننده صحرا و بیابانه وصو ونبات اثری اولمیان قیر وچوله
دینور (ملا) خلا وزننده صحرا و بیابان معناسنه در کذلک ابیات آتیه ده کله جک مرادف
ومقدار بلرندن غیری سهب و بلوقه صحرا دیمکدر سبروت و بدح و بدید و بیداء و تیماء وجداء
ودیموده وجدجد وفدفد وموماه ومهمه ومهمهة اصسز اووه دیمکدر وملیع وخیفق
ومفازه واسع اووه در فارسیده دشت وهامون دیرلر

(* یول شاشرانده کیم کشته اوصحرای تیه * شول اووه کیم اولمیه صوبی دی قیقاکا *)

(تیه) تانک کسری ومدیله اوجی بوجاغی و یولی ونشانی اولمیان صحرا و بیابانه دینور که اکا
واقع اولنلر یولی وایز یولمیوب حیران وسرکردان اولورلر حمراء وزننده تیهاء وسفینه وزننده
متیهه ومرحله وزننده متیهه ومقعد وزننده متیه تیه کبی بیابان مز بوردن عبارتدر (قیقا)
قصریله و قیقاء مدیله وقیقاة هیهات وزننده قافک فتحیله مفازه و بریه کبی صوسز چول بیابانه
دینور جمعی قیاقی کلور وسیف وزننده قیف دخی قیقا کبیدر جمعی اقیاف وقیوفدر

(* بلقع وقفر اول بره دینیدی که خالی اوله * دوز اووه صحرا ایمش ملیدر انک قضا *)

(بلقع) جعفر وزننده و بلقعه ها ایله شنلکسز واوتسز وصوسز قیر وخالی بره دینور
جمعی بلاقع کلور (قفر) قافک فتحی وفانک سکونیله وتمره وزننده قفره ومعیار وزننده
مقفار اوتسز وصوسز خالی چول یره دینور (صحراء) حمراء وزننده شول دوز وهموار
ارض واسعه دینور که انده اصلا شبب وفراز یعنی اینش و یوقش اولمیه (قضاء)
سماء وزننده ساحه ومیدانه دینور وواسع وآچق دوز صحرایه دینور وفی المثل
اذا جاء القضاء ضاق الفضاء

(* دینیدی جوله بادیه هب دره لر اودیه * قاع اووه دوز صفصف اول یولجیلره یک صفا *)

(بادیه) عاریه وزننده وبدو بانک فتحی ودالک سکونیله وباداة نائله وبداوه هراوه وزننده وبداوه سحابه
زننده صحرایه دینور که حضر مقابلیدر (اودیه) همزه نک فتحی ودالک کسریله اغدیه وزننده
وادینک جمعیدر وادی طاغلر وتپه لر ارالقلرنده آچق واراق یره دینور که دره تعبیر اولنور (قاع)
صاع وزننده چوره سنده جبال وتلال کورنمین واسع وآچق صحرایه دینور که اووه تعبیر اولنور جمعی
قیع وقیعه وقیعان کلور قافلرک کسریله (صفصف) غبغب وزننده دوپدوز اولوب اکر یسی
یوکریسی اولمیان یره دینور یقال قاع صفصف ای ارض مستویة لاعوج فیها صفصف وزننده
صحصح وحداح وزننده صحصاح دوز یردر

(* طود وعلم وطور طاغ یوکسکی شاهق انک * پک یوجه سی شاخ و یوجه لک اولدی علا *)

(طود) طانک فتحی و واوک سکونیله طاغه دینور که معلومدر (علم) قلم وزننده مطلقا طاغه دینور

علی قول اوزون طاغه دینور جمعی اعلام کلور سادات قوم بعض مصائب دهر سببیله تحقیر
وتذلیل اولندقده عرب ضرب مثل ایدوب (اعلام ارض جعلت بطاحا) دیرلر و برنسنه زیاده
شهور اولدقده (کنار علی علم) دیرلر (طور) صور وزننده عربی الاصل یاخود سریانی معرب اولەرق
طاغه دینور طور سینین وطور سیناء وطور زیتا وطور هارون مدین ده و بیت مقدس حوالیسنده
معروف طاغلردر (شاهق) یوکسک ومرتفع معناسنه اسم فاعلدر یوکسک طاغ و بناء واغاج
مقوله سنه وصف اولور یقال جبل شاهق ای مرتفع (شامخ) شاهق وزننده ومرادفیدر که
یوجه وعالی نسنه یه دینور یقال جبل شامخ ای شاهق (علاء) عطاء وزننده حسا یوکسک
وعالی اولمق وشرف وشان جهتیله بلند مرتبه ورفیع القدر اولمق معناسنه درسمو وزننده علو وغنی
وزننده علی دخی بو معنایه در

(* کشتئ نوح ایندیکی طاغ دخی اجودی که او * آمد وموصل میاننده کوریندی بکا *)

(جودی) جیمک ضمیله دیار بکر ایله موصل مابیننده واقع بر طاغدر که طوفانده سفینهٔ نوح
علیه السلام (واستوت علی الجودی) نظم جلیلی منطوقنجه انک اوزرنده مستقر اولدی
(آمد) حامد وزننده دیار بکر ایالتنک قاعده سی اولمغله دیار بکر تسمیه اولنان بلده نک اسمیدر
(موصل) مجلس وزننده دیار بکرک شرقی جنوبیسنده واقع وحالا السنهٔ ناسده میمک ضمی
وصادک کسریله موصل دیدکلری بلده در ناظم ایرانه کیدرکن بوراده جبل جودی یی مشاهده
ایتدیکن اشعار ایدر

(* طاغه جبل دینیدی هم جمعی کلیرمش جبال * قوم تپه آدی کثیب اوله دیمکدر نقا *)

(جبل) فتحتینله مطلقا طاغه دینور عریض اولسون طویل اولسون (جبال) جیمک کسریله
جبلک جمعیدر که اوتاد ارض اولان طاغلردر و بونلردن غیری وزر ومشمخر وکفر وشیق ونیحاء
ونفخا وریع وقاعله جبل کبی طاغدر فارسیده کافک ضمیله کوه واوک حذفیله که وکوهسار وکهسار
دینور (کثیب) امیر وزننده قوم یغندن اولان تپه یه دینور جمعی همزه نک فتحی وثانک کسریله
اکثبه وضمتینله کثب ورهبان وزننده کثبان کلور (نقا) نونک وقافک فتحلری والف مقصوره
ایله اوستی اورکج کبی محدب اولان قوم یغننه دینور جمعی عنقاء وزننده انقاء وحلی وزننده نقی کلور

(* یوکسک اولان قوم تپه آتیده جمهور ایمش * جمعی تلال اولدی چون تل تپه مطلقا *)

(جمهور) عصفور وزننده شول قوم یغندن اولان تپه یه دینور که یوکسک اولمغله اطرافنه
حواله ومشرف اوله جمهور الناس کروه انساندن جم غفیر وجمع کثیره دینور جمعی جماهیر
کلور وهرشینک معظم وفراوانه دینور (تلال) جبال وزننده تلک جمعیدر تل تانک فتحی ولامک
تشدیدیله مطلقا کوچجک طاغ طرزنده اولان تپه در کرک قومدن اولسون وکرک طپراقدن
اولسون و بونلردن غیری نبوة ورباوة رازک حرکات ثلاثیله ورابیة وحصاة وزننده رباة وذربجه
وقور وفرط و نبکه واکه یوکسک تپه در فارسیده پرندک و پشته دینور

(* طین چاموردر انک قوریسی صلصال هم * بالجمله دیرلر وحل تأطه اولانی فنا *)

(طین) طانک کسریله چاموره و بالجمله دینور که معروفدر (صلصال) سلسال وزننده قوم ایله
قاریشق خالص ویالک چاموره دینور علی قول دستی وکوب مثللو یاپلوب کونشده قوریودقده
صلصال دینور طبخ اولندقده فخار دینور ومنه قوله تعالی * خلق الانسان من صلصال کالفخار *
(وحل) فتحتینله طلب وزننده وواوک فتحی وحانک سکونیله صولی صولیق چاموره دینور
جمعی اوحال ووحول کلور (تأطة) تمرة وزننده بد رایحه‌لی سیاه چاموره دینور جا وحاء کبی
فارسیده کاف عجمینک کسریله کل دینور

(* قوملی جامورله پشن طاش آدی سجیل ایمش * جمعی حجاره كلور طاش حجر آندی رمی *)

(سجیل) سجین وزننده سنك كل معرّبیدر كه مراد قوملی جامور ایله پشدكدنصكره حجره منقلب اولان طاشدر (حجاره) حانك كسری وآخرده ها ایله وهانك حذفیله حجار وزننده حجار وافلس وزننده احجر واقفال وزننده احجار حجرك جمعیدر (حجر) فتحتینله طاشه دینور كه معروفدر (رمی) رمیدن فعل ماضیدر آندی معناسنه در

(* صلدیمك پك قتی مرمره دیندی رخام * اولدی اوفاق طاش حصاة جمعیده كلمش حصی *)

(صلد) صادك فتحی وكسری ولامك سكونیله وسفر جل وزننده صلودر غایت قتی وصلابتلی ودوز وملاستلی اولان نسنه یه دینور مرمر وصماق وآلت تأثیر ایتمیان صلابتلی یركبی (رخام) غراب وزننده مرمر دیدكلری طاشك اسمیدر (حصاة) حصاد وزننده اوفه جق طاشه دینور حجر صغیر معناسنه عظیمنه صخره دینور (حصی) عصا وزننده حصاتك جمعیدر اوفه جق طاشلره دینور كه چاقل تعبیر اولنور

(* حولوزه دوشه نن طاشه دیمشلر بلاط * اینلوسنه دی صفیح اولكه سزای بنا *)

(بلاط) سحاب وزننده حولوزه ویوللره دوشه نن طاشه دینور كه قالدرم ودوشمه تعبیر اولنور واحدی بلاطه در بو معنایه مبنی كعبهٔ معظمه نك میزاب رحمتی تحتنده بیت شریفه ملاصق مفروش اولان یشل مرمر كه طولا وعرضا اوزرنده بر كیمسه نماز قیله جق مقداردر بلاطهٔ خضرا تعبیر ایدرلر علی قول سیدنا اسمعیل صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلری انك تحتنده دفین خاك عطرناك عنبرفام واماكن اجابتدن اولدیغی اتفاق كردهٔ علماء اعلامدر (صفیح) امیر وزننده بنایه لایق وسزاوار اولان عریض ویصی طاشه دینور وهر یصی واینلو نسنه نك یوزینه اطلاق اولنور كاغد وتنكه وتخته مثللو لك یوزی كبی ومطلقا طاش جنسنه جندل وجرل وجرول وقهقر وبهر وبرطبل وجمر دینور فارسیده سنك وكالارد یرلر

(* جمله بوطپراقده كی نسنه یه پایان یوق * ما بجمیع الثری لبس له الانتهاء *)

(مصراع) اول ثانینك تفسیر وترجمه سیدر (ما) موصوفه (بجمیع الثری) متعلق محذوفیله صفتیدر یاخود ماموصوله مابعدی صله سیدر (جمیع) مجموع وجمله معناسنه (ثری) رطوبتلو ونمناك طپراق معناسنه در لكن بورادهٔ مجازا مطلق طپراق معناسنده مستعملدر (لبس) افعال ناقصه دندر (له) ظرف مستقر اوله رق مقدم خبریدر (الانتهاء) مؤخر اسمیدر حاصل معنی ارضه متعلق ویرده موجود ومتحقق اولان مصنوعاتی علم مخلوق احاطه دن عاجز اولمغله جمله سنك لغاتنی ایراد وبیان طوق بشردن بیرون وعد وشماردن افزوندر (پایان) فارسیدر غایت ونهایت وانتها معناسنه

(* مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن * روی زمینده ایدر اهل هنر اعتلا *)

یعنی بو قطعه بحر منسرح مثمن الاجزا دندر لكن جمله اجزاسی مطویه وجمیع ضروبی وبعض اعاریضی موقوفه وحشولری مكشوفه در (روی زمین) فارسیدر وجه الارض كبی یر یوزی معناسنه در (اهل هنر) علم ومعارف صاحبی دیمكدر (اعتلاء) افتعال وزننده استعلاء وتعلی وتعلیه كبی بر نسنه یه تفوق وبالاسنه صعود معناسنه در اهل علمك سائر ناس اوزرینه تفوق ورجحاننه * یرفع الله الذین آمنوا منكم والذین اوتوا العلم درجات * هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون * نظم جلیلری وامثالی دلیل قاطع وبرهان ساطع اولدیغی ظاهردر

(* تفرح بنظمی مادمت حیا *)

(تفرح) ثلاثیدن مضارع مخاطبدر مسرور وشادان اولورسك معناسنه یاخود افعال بابندن

مضارع مخاطبدر آخرتری مسرور ودلشاد ایدرسك معناسنه وعلی كلا التقدیرین لفظا خبر معنا انشادر وحانك سكونی ضرورت شعر ایچوندر علامت جزم دكلدر بو صورتده اعلم وزننده افرح یاخود اكرم وزننده افرح دینلنه لفظا ومعنا مقصوده اوفق اولوردی (بنظمی) فعل مزبورك مفعول به غیر صریحیدر (مادمت) ماء مصدریهٔ توقیتیه در دمت ادوقدن ماضی مخاطب اوله رق تأویل مصدرده در مدت دوامك معناسنه (حیا) افعال ناقصه دن اولان مادامنك خبر منصوبیدر (حاصل معنی) قید حیات ایله متصف اولدیغك مدتجه بنم بو نظممی مطالعه ایله فرحناك ومسرور اول یاخود علوم ادبیه یه طالب اولنلرك قلب حزینلرینی بو نظممك نكات ومزایاسنی تفهیمله تفریح وشادان ایله دیمكدر

(* اولمش بناق خد یوزدر محیا * تقبیل وتلثیم اوپمكدر لما *)

(خد) خانك فتحی ودالك تشدیدیله وجه انساندهٔ كوزلك قوی وغندن آوردلك نهایتنه قدر یره دینور یاخود كوزك خانه سندن چكه یكنه قدر یره دینور تثنیه سنده خدان كلور وخد مزبوره عارض واجنه ووجنه وشریصه دینور فارسیده رخ ورخسار وسیج تركیده یكاق دیرلر (محیا) میمك ضمیله مهیا وزننده یوزك مجموعنه دینور وعضو مزبوره وجه وصفیحه وقسمه وكرشمه وطلعت ومنظر دینور فارسیده روی وچهره وسیماد یرلر (تقبیل وتلثیم) اوپمكدر قبله ولثم وفغم وشنبله مرادفلریدر فارسیده بوسیدن دیرلر

(* ابكار دیمك جمله قزا وغلانن * دوشیزه قزلر اولمش عذارا *)

(ابكار) ابرار وزننده بكرك جمعیدر بكر فكر وزننده شول قزه دینور كه هنوز ار كورمش اوله تركیده قز اوغلان قز تعبیر ایدرلر (عذارا) عینك ورانك فتحیله وعذاری رانك كسریله عذراءنك جمعیدر عذراء حمراء وزننده بكر قزه دینور (دوشیزه) پوشیده وزننده فارسیدر عذراء كبی قز اوغلان قزه دینور

(* ان جئت لیلا كیجه كلورسك * فالبیت خال هم اوده تنها *)

(ان) حرف شرط (جئت) ماضی مخاطب اوله رق فعل شرط (لیلا) فعل شرطك ظرفی (فالبیت ده) فاجزائیه (البیت) مبتداء (خال) تقدیرا مرفوع خبری جمله سی شرطك جوابی یاخود جواب محذوفك علتی وقائم مقامیدر كانه محبوبه خطاب ایدوب دیر كه اگر كیجه بنده خانه یه كلورسك دل محزونمی شاد وخاطر ویرانمی آباد ایدرسك زیرا بیت الحزنم خالی عن الاغیار ودیدهٔ غمدیده قدوم مسرتملزومكه ازدل وجان انتظار اوزره در

(* بشری لنا چون مژده بزمچون * هم مژده جی یه بخشش حذیا *)

(بشری) طوبی وزننده وبشاره بانك كسریله كتابه وزننده وبشاره بانك ضمیله خرافه وزننده اسملردر مژده ومشتلق معناسنه (لنا) لام اختصاص ایله متكلم مع الغیر ضمیرندن مركب اوله رق بزمچون دیمكدر (حذیا) حاء مهمله ایله تصغیر صیغه سیله ثریا وزننده مژده جی یه ویریلان بخشش وعطیه یه دینور مژده میمك ضمی وزای عجمینك سكونیله فارسیدر نوید كبی

(* اوغلان غلام وهم قول دیمكدر * اولمش اسیرك جمعی اساری *)

(غلام) غراب وزننده یعنی ترلمه حدینه وارمش اوغلانه علی قول هنكام طفولیتدن چار ابرو اولمه حدینه وارنجه اطلاق اولنور ومطلقا قول وكوله مقوله سنه ده غلام اطلاق اولنور عبد كبی فارسیده بنده دیرلر (اساری) سكاری وزننده اسیرك جمعیدر (اسیر) امیر وزننده اخیذك مراد فیدر كه طوتساق تعبیر اولنور فارسیده برده وگرفته دیرلر

(* خمر اولدی باده لا تشرب ایچمه * سرخوش اولنلر جمله سكاری *)

(خمر) خانك فتحى وميمك سكونيله بحر وزننده وخمره جمره وزننده مطلقا مسكر اولوب آدمى سرخوش ايدن شيره يه ديلور صحبا وصهبا وراح ورحيق ورهيق وتامور وقرقف وعقار ومدام وراف مرادفلريدر فارسيده مى وباده ديرلر تركيده سجى ديلور (لاتشرب) نهى حاضردر ايجمه ديمكدر (سكارى) سينك ضمى ورانك فتحيله فرادى وزننده وسينك كسريله سكارى وعطشى وزننده سكرى سكران كلمه سنك جمعيدر * وترى الناس سكارى * نظم جليلنده اوجيله روايتيدر سكران صفتيدر مست وسرخوش آدمه ديلور

*(هم عرف ونكهت قوقويه ديرلر * پك طيب اولانه دى فوح وريا)*

(عرف) عينك فتحيله حرف وزننده رايحه كى مطلقا قوقويه ديلور لكن رايحهٔ طيبه ده استعمالى اكثردر (نكهت) رحمت وزننده مطلقا قوقويه وخاصة اغز رايحه سنه ديلور (فوح) فوج وزننده رايحهٔ طيبه يه مخصوصدر (ريا) رانك فتحى ويانك تشديديله پك خوش اولان رايحه يه ديلور شذى كى فارسيده بوى ديرلر

*(احمق قرى يه رعنا ديلورمش * محبوبه ديمك بيلم نه معنا)*

(رعنا) حمرا وزننده بون واحمق معناسنه اولان ارعن وصفنك مؤنثيدر بون واحمق ومسترخى وكوشك خاتونه ديلور حاصلى بحسب اللغه مقام ذمده مستعملدر السنهٔ شعراده دلبر رعنا وكل رعنا كى مقام مدحده استعمالنك وجهى نامعلومدر مترجم قاموس ديركه لسان شعراده محبوبه يى رعنا ايله توصيف استرخادن ناشى نهال تازه كبى تمايلى اعتباريله در بو صورتده محابيه اطلاق حمقاء وهوجاء صفتلرندن تجويده محمولدر

*(ياليت شعرى كاشكى بيلدم * اصلى نه بونك ما اصل هذا)*

(ياليت شعرى) ده يا حرف ندا منادى محذوفدر ياقوم تقديرندهدر (ليت) حروف مشبهه بالفعلدن كلمهٔ تمنى در يعنى برنسنه يى اوممق معناسنه حرفدر فارسيده كاشكى وتركيده نوليدى ديمك مفهومنده مستعملدر اكثريا امور ممتنعه نك و بعضا ممكن مستبعد اولان موادك تمنيسنه تعلق ايدر (شعر) شينك كسرى وعينك سكونيله علم وزننده وشينك فتحيله تمر وزننده وشعره شينك حركات ثلاثيله جمره وحفره وقبله وزنلرنده وشعرى ذكرى وزننده وشعرى رجعى وزننده وشعور ظهور وزننده وشعوره شطوره وزننده ومشعور مبسور وزننده ومشعوره ها ايله ومشعورا مشيوخا وزننده باب اولدن وخامسدن اوله رق اون ايكى مصدر در برنسنه يى خوشجه فهم ايدوب ذكا وفطانتله دقيقه ومزاياسنه واروب ايوجه ادراك ايلمك معناسنه دركه علمدن اخص اولور شعرى ده يا متكلم ضميريدر (حاصل معنى) اى قوم كاشكى بيلدم ونوليدى آكاه اوليدم ديمك اولور (ما اصل هذا) ده ما استفهاميه در اصل برشيئك مبداى ومنشائى معناسنه در (هذا) اسم اشارتدر ناظم نحرير بو بيتده معناى لغوى بيانى ضمننده بيت سابقده كى رعنا لفظنك محبوبه ده استعمالنك منشائندن سؤال واستفسارى ايما ايدر

*(يوكسك على والحق دنى هم * يوجه سنى وپك يوكسك اسنى)*

(على) غنى وزننده اسم فاعل ياخود صفهٔ مشبهه در يوكسك و بلند نسنه يه ورفيع القدر شرف وشان صاحبى كيمسه يه ديلور (دنى) غنى وزننده صفهٔ مشبهه در اعتباردن ساقط اصلا ايشه يرامايان ضعيف آدمه ديلور (سنى) وزنا ومعنى على كبى حسا ومعنى مرتفع اولان شيلره اطلاق اولنور (اسنى) اسم تفضيل صيغه سى اوزره پك يوكسك وغايت اعلا معناسنه در

*(طوغدك شرفله مانند پروين * اطلعت سعدا مثل الثريا)*

مصراع اولك ثانيك تفسير وترجمه سيدر (اطلعت) افعال بابندن ماضى مخاطبدر ثلاثيدن

طلعت كبى ظهور ايتدك وطوغدك ديمكدر (سعد) قوتلو وفرخنده وميمون ومبارك ومشرف اولمق معناسنه اوله رق اطلعت فعلنك فاعلندن حالدر (مثل) شبه ومانند كبى برشيئك نظيرى وبكزرى معناسنه در (ثريا) ثانك ضميله حذيا وزننده فارسيده پروين وتركيده اولكر ديدكلرى طوب كواكبدن عبارتدر منازل قمردندر يكرمى درت كوكب اولديغى مرويدر

*(مستفعلاتن ايتدم قلمدن * آب حياتى يارانه اجرا)*

يعنى بو قطعه جمله اجزاسى مرفل اولان بحر رجز مربعدر بوراده ترفيل مستفعلن آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكدر آب حيات ظلماتده كائن چشمهٔ مشهوردر كه اندن بركره نوش ايدن الى آخر الدهر معمر اولوب دوام زندكانى وحيات جاودانى بولور اسكندر طلب ايدوب ظفر ياب اوله مدى حضرت خضر عليه السلامه ميسر اولدى وشعرا اصطلاحنده لطيف ورنكين ودلپسند كلامدن كنايه اولور بوراده بو معنى مراددر ومحبوبك دهانندن وكلمات روحبخشاسندن دخى كنايه اولنور واهل تصوف عندنده محبت حقيقى يه اشارتدركه باعث حيات جاودانيدر

(در منظوم لاخوان الصفا)

(در منظوم) مبتداى محذوفه خبر اوله رق موصوفك صفته اضافتى قبيلندندر كلام تشبيه بليغه محمولدر (در) دالك ضمى ورانك تشديديله انجو معناسنه منظوم دزلمش معناسنه در (لاخوان) ظرف مستقر ياخود منظومه متعلق ظرف لغودر (اخوان) همزه نك كسريله وهمزه نك ضميله دخى جائزدر خانك تشديديله اخ لفظنك وقفا وزننده اخا لفظنك ودلو وزننده اخو لفظنك جمعلريدر مفردى اولان اخ واخا واخو قرنداش معناسنه در فارسيده برادر كبى ويار صديق ومحب صادق معناسنده ده اطلاق اولنور (صفا) وفا وزننده برنسنه بولانق اولميوب طورى اولمق معناسنه مصدردر بوراده اسم فاعل معناسنه در اخوان الصفا اضافتى ينه موصوفك صفته اضافتى قبيلندندر لكن وصف بحال متعلق الموصوفدر حاصل معنى بو قطعه قلبلرى غل وغش وحقد وحسد امثالى كدوراتدن سالم وصافى اولان اخوان يعنى صادق السريره وپاكيزه دل اولان خلان صفى الجنان ايچون نظم اولنمش در منظوم كبى بر رعنا قطعهٔ مرغوبه در

*(وسعت اوزره اوله حالك مرحبا * دوستم پك خوش ما كى حبذا)*

(مرحب) مطلب وزننده مصدر ميمى اولور وسعت معناسنه واسم مكان اولور محل واسع معناسنه ومنه قولهم مرحبا اى صادفت سعة يعنى طائفهٔ عرب ورود ايدن مسافره مرحبا ديرلر مضايقه دن واستثقالدن عارى معمور وآبادان يره كلديكز وسعت قلبله انس والفت اوزره اولوب قطعا دلكير ومتوحش اولمامكز مأمولدر ديمكدر ياخود رحبك الله مرحبا تقديرنده در بو صورتده مرحبا كلمه سى ترحيبا لفظنك موضعنه وضع اولنمشدر پس بو تقديرجه مرحبا فعل محذوفك مفعول مطلقيدر حالك وباى مشدده نك فعل محذ وقبله جملهٔ دعائيه اولور ناظمك مختارى بو معنادر (حبذا) حانك وباى مشدده نك فتحيله نعم كبى افعال مدحدندر پك خوش ونه كوزل ونه عجب محبت اولنه جق نسنه در ديمكدر فى الاصل حب فعل ماضيدر اصلى كرم وزننده حبب در صار محبوبا معناسنه وذا كلمه سى اسماء اشارتدن بر اسم مبهم اوله رق فاعليدر كه مجموعى اسم واحد منزلته تنزيل اولنوب محلا مبتدا ومابعدى خبر اولمق اوزره مرفوعلردر حبذا زيد كبى زيد نه خوش ونه كوزل كيمسه در ديمكدر دوستم لفظنك تفسيرده مدخلى يوقدر تكميل وزن ايچوندر

*(هضمى خوش اوله هنيئا ديمه در * هم مريئا يكما كل اولمش اكا)*

(هنئ) اميروزننده سهولتله معده يه واصل اولوب على الفور هضم اولان طعام خوشكواره

دینور ومشقتسز سهولتله حاصل اولان شیئه دینور (مریٔ) امیر وزننده هضمی آسان اولان طعام وشرابه دینورکه فارسیده کوار وخوشکوار وترکیده سکیجی تعبیر اولنور ایمدی اکل وشرب ایدن کیمسه یه هنیئا مریئا قولی که نصبله دعادر ماکی اکل وشرب ایلدیککی معده کده هضم اولمش اوله وغدا ودوا اولوب بدنکه سیکوب مادهٔ عافیت اوله دیمکدر (یکماکی) ماکی بردیمکدر

*) مرة وش تارة برکره در * شمدی یکمش اولدی کویا آنفا (*

(مره) کرة وزننده برکره معناسنه درجمعی میمک کسریله مرارکلور کرار کبی (تارة) مرة معناسنه درکه برکره دیمکدر ووقت وحین معناسنه درجمعی تارات کلور برکره ملاقی اولدم دیه جک یرده لقیته مرة دیرلر لقیته لقیة مرة سبکنده در و برکره ایشلدم دیه جک محلده فعلته تارة دیرلر فعلته فعلة تارة تقدیرنده در بوصورتده مرة وتارة مصدر محذوفک صفتلری اولوب مصدر مقامنه اقامه اولنمغله مفعول مطلق مجازی اولورلر (وش) لفظی فارسی اوله رق ادات تشبیهدر (آنف) سابق وزننده وانف کتف وزننده حاله مقارن زمان ماضیدن کنایه اولورکه بوکونکی اوجنده یکن اشبو آن قریب دیمک اولور یقال قال له آنفا وانفا ای فی اول وقت یقرب منا

*) سحقا وتبا دخی تعسا دیمک * اوله صانکیم لوم وخسرانه سزا (*

(سحق) سینک ضمیله بعد وزننده وسحق ضمتینله عنق وزننده باب رابعدن وخامسدن مصدردر ابراق اولمق معناسنه یقال سحق الرجل سحقا اذا بعد مقام دعاده رحمة اللهدن بعد معناسی مراد اولور * فسحقا لاصحاب السعیر * نظم جلیلنده اولدیغی کبی (تب) تانک فتحی وبانک تشدیدیله نقص وخسار وزیان معناسنه مصدردر وتب وتباب خسران علاقه سیله مطلقا هلاک معناسنه ده استعمال اولنور ویقال تبا تبا له علی الدعاء فعلی اوزرینه محمول مصدر اولدیغیچون منصوب قیلنور یعنی هلاک وخسران اکا ملابس اولسون دیمکدر (تعس) تانک فتحی وعینک سکونیله هلاک اولمق معناسنه باب ثالثدن ورابعدن مصدردر یقال تعس الرجل اذا هلک ویقال تعساله ای هلاکا اصل بوماده ایاق قایوب یوز اوزره یقلمق معناسنه موضوعدر بوعلاقه ایله هلاک وشر وبعد ورتبه دن ساقط اولمق معنالرنده استعمال اولندی جمیع معنالرنده خطاب صورتنده باب ثالثدن تعست تعسا دیرسن وحکایه وغیبت صورتنده باب رابعدن تعس تعسا دیرسن بومصادر ثلاثه لوم وخسرانه لایق اولانلر حقنده مقول اولور

*) فعل مضمر ایله نصبی بونلرک * خواجهٔ نحو اکله در آنی سکا (*

یعنی بیت سابقده مذکور اولان مصادر ثلاثه خیبة وجدعا کبی عاملنک حذفی سماعا واجب اولان مفعول مطلق قبیلندن اولدیغی کتب نحوده مبین اولمغله نحو اوقودیغکده خواجه سکا تفهیم ایدر دیمکدر (خواجه) خانک بجمه‌نک بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت ایله استاد معناسنه فارسیدر ترکیده دخی زبانزد ومشهوردر

*) هم تفرق تفرقه طاغلمه در * صکره جمعی کوچ اولان ایدی سبا (*

(تفرق) تجمع وزننده وضدیدرکه اشیاء مجتمعه بری برندن ایریلوب فرقه فرقه اولمق معناسنه در افتراق وانفراق کبی (تفرقه) تبصره وزننده تفریق کبی متعددنسنه لری بری برندن آیرمق معناسنه در یقال فرقه تفریقا وتفرقة اذابدده بوصورتده تفرق لازم تفرقه متعدی اولمش اولور ناظم تحریر تفرقه‌یی طاغمق معناسنه حمل ایتمیوب طاغلمق معناسنه حمل ایتمسنه کتب لغتده مساعده بوله مدق بوتقریر وجه (هم تفرق افتراق طاغلمه در) دیسه صواب اولوردی

(تشعب تشتت شتات تبدد تقدید تناثر کشیح انکشاح تفرق کبید ر فارسیده پراکندیدن وتلاشیدن درلر (ایدی سبا) ترکیبنده ایدی کلمه‌سی طریق یاخود نعمت یاخود جماعت یاخود بلادیمن معناسنه اولان ید لفظنک جمعیدر (وآیادی) جمع الجمعدر بوواده ایدی کلمه‌سنک مضاف الیهی اولان سبا لفظی عصا وزننده سکون اوزره مبنی اوله رق تکلم اولنور اصلی سبأ وزننده سبأ در همزه‌سی الفه ابدال اولندی بعد الاضافه خمسة عشر کبی اسم واحد حکمنده اولدی سبأ بلقیسک بلده‌سی اسمیدر بانیسی اولان عبدشمس بن یشجب بن یعرب بن قحطان سباء لقبیله ملقب اولمغله بناکرده‌سی اولان مأرب شهرنه دخی سبأ تسمیه اولندی اشهر بلادیمندندر ناظم تحریر بوبیتیله (تفرقوا ایدی سبا) مثل مشهورنک حلنه ایما ایدر مثل مزبور برجمعیتک پریشان وپراکنده اولوب بردخی جمعیتلری صعوبتلی وامر عسیر اولدیغنده ضرب اولنور ومثل مزبورک موردی اولدرکه سبأ لقبیله ملقب اولان عبدشمس مرقوم جملهٔ قبائل یمنی جامع یعنی قبائل یمنک جمله‌سی اکا منسوب واندن متفرع ومتشعب اولمشدر زیرا مرقومک (ازد وکنده ومدحج واشعریون وحمیر وانمار وعامله وغسان ولخم وجذام) نام اون نفر اولادی اولوب هربری برقبیله پدرلری اولمغله شخص مرقوم ابو القبائل اولمشدر (لقد کان لسباء فی مسکنهم آیة جنتان عن یمین وشمال) نظم جلیلی منطوقنجه قبائل مزبوره مأرب شهرنده پروردهٔ نعم الهیهٔ نامتناهیه ایکن پیغمبرلرینی تکذیب ایدوب اشمسه عبادت ایتملریله (فارسلنا علیهم سیل العرم) آیهٔ کریمه‌سی مدلولنجه سیل العرم ظهور ایدوب شهر مزبوری غرقاب فنا ورباض وجناتنی بالکلیه اهلاک وافنا ایتمکله قبائل مرقومه اقطار ارضه متفرق اولوب حاللری مضرب مثل مزبور اولمشدر تفصیلی تفاسیر وتواریخده‌در

*) اولدی اللهم یاالله دیمک * صانکه اول آخرده میم اولده یا (*

(اللهم) لفظ شریفی قول راجح اوزره اصلی یاالله اولوب کثرت استعمالدن ناشی حرف ندا حذف وآخرینه میم مشدده تعویض اولندی علی قول اصلی یاالله آمنا بخیر اولوب تخفیف ایچون حرف ندا واقصد معناسنه اولان ام لفظنک همزه‌سی ومتعلقات فعل حذف اولنوب اللهم اولدی کذا فی تفسیر قوله تعالی (قل اللهم مالک الملک)

*) حال طیب انلر ایچون طوبی لهم * هم خصوصا دیمه‌در لاسیما (*

(طوبی) حسنی وزننده اطیب لفظنک مؤنثی اولور حالت طیبه معناسنه لهم انلر ایچون دیمکدر وبشری وزننده مصدر اولور طیب وکوزللک معناسنه وبخت ورفاه حال ایله دیرلک وخیر وراحت ودولت معنالرینه در وجنتده برشجر مبارکک اسمیدر وعلی قول لغت هندیده جنتک اسمیدر (لاسیما) ترکیبنده لا نفی جنس ایچوندر (سی) سینک کسری ویاء مشدده ایله منصوب اوله رق لانک اسمیدر ما نکره یاخود زائده در وبوترکیب استثنا موقعنده مستعملدر یعنی مابعدینی ماقبلنه ترجیح ایچون مسوق اولمغله مساواتدن تفضیله اخراج اولنمش کبی اولور اندن لسانمزده خصوصا ایله تعبیر اولنور مثلا تستحب الصدقة فی شهر رمضان لاسیما فی العشر الاواخر دیدکده اعطاء صدقه‌نک عشر اواخرده استحبابی آکد وافضل اولدیغی متبین اولور ومابعدنده کلن اسمک رفعی وجری ونکره اولورسه نصبی دخی جائزدر

*) معنی لله دره مدحله * حق اکا چوق خیرله قیلسون جزا (*

(لله دره) ترکیبنده درّ دالک فتحی ورانک تشدیدیله برکیمسه‌دن صادر اولان عمل خوب واثر نیکویه اطلاق اولنور بومعنایه مبنی عرب برکیمسه‌یی مدحی متضمن دعا ایتدکده لله دره دیرلر ای جزاء دره وعمله دیمکدر حذف مضافله یعنی عمل مزبور مقابلنده رب المجازات چوق خیر ایله

جزا ومكافات ايليسون ديمكدر

(* ايمن الله ايله ايم الله دخى * هم لعمرك جمله سوكند خدا *)

(ايمن الله) همزه نك فتحى وميمك ونونك ضميله (وايم الله) نونك حذفيله وبونلرده همزه لرك كسريله ده مستعملدر وايمن الله همزه نك كسرى وميمك فتحيله وايم الله همزه نك وميمك كسريله وهيم الله هانك فتحى وميمك ضميله وام الله همزه نك فتحى وميمك حركات ثلاثيله وام الله همزه نك كسرى وميمك ضمى وفتحيله ومن الله ميمك ضمى ونونك كسريله وم الله ميمك حركات ثلاثه سيله وليم الله لام ابتدائيه نك فتحيله وليمن الله لامك فتحيله بونلرك مجموعى قسم موضعنه موضوع اسملردر ايمن الله قسمى تقديرنده درسائرلرى اندن مختصر ومخففدر ايمن كلمه سى عند البصريين بركت معناسنه اولان يمندن مأخوذ اولمغله همزه سى اوصلدر وعند الكوفيين يمينك جمعى اولمغله همزه سى قطعدر (لعمرك) لامك وعينك فتحيله قسم اوله رق مستعملدر لعمرك قسمى تقديرنده در اشبو قسم معرضنده ايراد اولنان لعمرك لفظنده بعضيلر عمر دين وملت معناسنه در ديدى لكن اكثر علما حيات وبقا معناسنى اراده ايدرلر * لعمرك انهم لفى سكرتهم يعمهون * نظم جليلنده مفسرين حيات وبقا معناسنه حمل ايتديلر پس لعمرك قولى سنك عمر وبقا كه قسم ايدرم وعندمده اعز واشرف اولان حياتكه آند ايچرم ديمك اولور لكن بو لعمرك قولى مخلوقدن صادر اولدقده مختار اولان قسم اولميوب مجرد تأكيد حكم ايچون اولمقدر زيرا مخلوق ايچون اسماء اللهدن غيرى يه قسم جائز اولمديغى كتب فقهده مصرحدر (سوكند) سينك وكافك فتحيله دربند وزننده فارسيده پيمان وپيغون مرادفيدر كه عربيده عهد ويمين وحلف وقسم واليه دينور تركيده آند ديرلر سوكند خدايه مضافدر قاعدهٔ فرس اوزره مضافك آخرى مكسور اولور خدا فارسيده رب ياخود واجب الوجود معناسنه اسماء حسناندندر

(* انت لله اوله سن مقبول رب * هم لك الله لطف حق سا كه روا *)

(انت لله) تركيبنده انت ضمير خطاب مبتدا لله ظرف مستقر خبر اوله رق لفظا خبر معنى انشاء دعادر زيرا فصحاى عرب بر كيمسه يه ذاتك واعمالك دركاه رب العزتده مرضى ومقبول اوله ديه جك يرده انت لله ديرلر (لك الله) عبارهسنده لك ظرف مستقر مقدم خبر اسم جلاله مؤخر مبتدا اوله رق بنه جمله سى لفظا خبر معنى جملهٔ انشائيهٔ دعائيه در زيرا الله تعالينك لطف واحسانى وعنايت بى پايانى سكا لايق وسزاوار اولسون ديه جك يرده مقبول اولور

(* دينسه ابليت جديدا بركسه * چوق يكى اسكت ديو ايتمك دعا *)

(ابليت جديدا) تركيبنده ابليت افعال بابندن ماضى مخاطبدر اسكتدك وكهنه قيلدك معناسنه در (جديد) امير وزننده يكى نسنه معناسنه ابليت فعلنك مفعوليدر بو جمله ده جملهٔ سابقه لر كبى انشاء موضعنه وضع اولنان جملهٔ خبريه قبيلندندر زيرا بر كيمسه جديد ونامستعمل ثوب كيدكده تهنيه وتبريك مقامنده طائفهٔ عرب ابليت جديدا ديرلر كه چوق يكى لباس كيوب اسكت معناسنه كه طول عمر ايله دعادن كنايه اولور

(* كلما هر بار اشكر شكر قيل * تكريه للرب انجق انما *)

(كلما) كلمه سنده كل مفرد منكرك وجمع معرفك افرادينى ومفرد معرفك اجزاسنى احاطه واستغراقه موضوع اسمدر ما مصدريهٔ حرفيه بعدنده ذكر اولنان جمله صله در اعرابدن محلى يوقدر كلما كلمه سى ظرفيت اوزره منصوبدر ناصبى جواب واقع اولان فعلدر وزمان مقدردر ايمدى كلما جاءك عالم اكرمه قولنك ماكى اكرم العالم كل وقت جاءك ديمك اولور كه اندن لسانمزده

سكا هر بار عالم كلدكده اكرام ايله ديمك ايله تعبير اولنور (اشكر) باب اولدن امر مخاطبدر شكر ايت معناسنه شكر شينك ضمى وكافك سكونيله منعمك انعام ايلديكى نعمتى بيلوب يعنى منعمك تفضل واحسانى قلبيله اعتقاد ايدوب ولسانيله مدح وثنا وجوارح سائره ايله بقدر الاستحقاق منعمه اطاعت وانقياد ايله مكافات ايلمكدن عبارتدر (للرب) تكرى تعالى حضرتنه ديمكدر زيرا رب رانك فتحى وبانك تشديديله مطلق ذكر اولندقده كافهٔ مخلوقاتك مالكى وجاملهٔ مصنوعاتى بسلبوب تربيه ايدن جناب پروردكارك اسماء حسناسندندر (انما) همزه نك كسرى ونونك تشديديله طرق قصردندر يعنى حكمى مذكور ايچون اثبات ماعدادن نفيى افاده ايدر لسانمزده اندن انجق ايله تعبير اولنور

(* مژده جى اولمش مبشر هم نذير * كلدى تحقيقا بزه قد جاءنا *)

(مبشر) تفعيل بابندن اسم فاعل صيغه سيله ومباشر افعال بابندن اسم فاعل بنيه سيله وبشير امير وزننده فعيل بمعنى فاعل اوله رق بر كيمسه يه باعث فرح ومورث سرور اولان خبر مسرت اثرى اخبار وافاده ايديجى كشى يه دينور كه اكا تركيده مژده جى ومشتوجى ديرلر (نذير) بشير وزننده ومقابلى اوله رق بر كيمسه يه برماده يى اعلام واخبار ايله تحذير وتخويف ايديجى يعنى اول ماده نك مخوف ومخاطره لو اولديغن اشعار وافاده ايله اكا قورقو ويروب آكاه ايديجى معناسنه در سياق نظمدن ظاهر اولان تركيده معناى عطفه دال اولان هم لفظيله نذير مبشر اوزرينه معطوف اولمقدر بو تقديرجه نذير لفظيده مبشر كبى مژده جى معناسنه كلمكدر لكن كتب لغت بوكا مساعد دكلدر مكركه * فبشرهم بعذاب اليم * نظم كريمى كبى استعاره يه محمول اوله ياخود مقابله قرينه سيله نذيرك معناسنك ظهورينه مبنى معطوف اولميوب * قد جاءنا نذير * نظم جليلنك معناسنه ايما اوله رق ابتدائيه اوله بو صورتده مصراع ثانى اوله مرهون اوله رق * مژده جى اولمش مبشر هم نذير * قورقوديجى كلدى بزه جاءنا * دينلسه اوضح اولوردى (قد جاءنا) تركيبنده قد حرفيه تحقيق ايچوندر جاءنا كلدى ديمكدر

(* هذه الدنيا ديمكدر بو جهان * لبس يوقدر اوله درهم ما ولا *)

(هذه) مخاطبه تنبيه وتأكيدى متضمن اولان حرف تنبيه ايله مفرد مؤنثه اشارته موضوع اولان ذه اسمندن مركب اوله رق قريبه اشارته موضوعدر بو وايشته شو معناسنه در (دنيا) دالك ضميله عقبى وآخرت مقابلى اوله رق عربيدر تركيده ده دنيا دينور فارسيده جهان وكيتى ديرلر (ليس) لامك فتحيله نفى ايچون موضوع بر كلمه در اصلى فرح وزننده ليس ايدى تخفيف ايچون ياسى اسكان اولندى تركيده يوق ودكل معنالرنده مستعملدر (ما) كلمه سى حرفيه اوله رق وجوه عديده اوزره مستعملدر نافيه ومصدريه وكافه وزائده كبى بوراده نفى معناسى مراددر كه ليس كلمه سنه مشابه اولان مادر (لا) حرف نفى اولور كه جواب محلنده وسائر محل انكارده ايراد اولنور يوقدر ودكلدر معنالرينه فارسيده نه لفظيله ادا اولنور

(* من يلنى كيم بنى تعييب ايدن * ذاك بودر بوده اويله هكذا *)

(من يلنى) قوانده من شرطيه يلم كلمه سى لومدن مضارعدر اصلى يلوم ايدى من شرطيه جزم ايدوب اجتماع ساكنين محذور يله واو ساقط اولمشدر نون نون وقايه يا ضمير متكلمدر هر كيم بنى تعييب ايدرسه ديمكدر جزا محذوفدر كرچه ناظمك ترجمه سى من كلمه سى استفهاميه اولمغى ايهام ايدر لكن من استفهاميه جازم اولمامغله ترجمهٔ مزبوره مسامحه يه محمولدر (ذاك) مفرد مذكره اشارته موضوع اولان ذا لفظيله الحاق اولنان كاف خطابدن مركب اوله رق بو وبودر معناسنه كه فارسيده همزه نك كسرى ومديله اين لفظيله ادا اولنور وبو اسماء اشارته

لاحق اولان کاف خطاب تذکیر وتأنیثده وافراد وتثنیه وجمعده مخاطب اولان کیمسه یه تابعدر وکافك ماقبلی امور مذکوره ده مشار الیهه تابعدر (هکذا) لفظنده ها حرف تنبیهدر کذا اسم مبهمدر انکله برنسنه دن کنایه اولنور شویلجه و بونك کبی وشونجلاین و بوده اویله دیمکدر فی الاصل کاف تشبیله اسم اشارتدن مرکبدر

* (اولدی اولی لك سکا شردر یقین * سن بزه یاقلاشمه لاتقرب لنا) *

(اولی لك) همزه نك فتحیله وعید وتهدید ایچون مستعملدر * یقال اولی لك * ای قاربك مایهلکك یعنی سکا داهیهٔ مهلکه ومصیبت مقارب ونازل اولسون دیمکدرکه جملهٔ دعائیه در بو تقدیرجه قریب معناسنه اولان ایلاء کلمه سندن فعل ماضی اولوب فاعلی محذوف اولور بعضیلر اولی کلمه سنی احری واجدر معناسنه حمل ایله اولی لك العقاب اوالهلاك ایله تأویل ایلدیلرکه عقاب یاخود هلاك سکا هر وجهله الیقدر دیمك اولور و بعضیلر اصلی اولاك الله مانکرهه اولمغله لام زائده در حق تعالی سکا خوشلنمدیغك حالتی ایقاع ایلسون دیمك اولور دیدی بومعانیٔ ثلاثه دن اول وثالث دعا ثانی خبردر (لاتقرب) دنو ویقینلق معناسنه اولان قرب کلمه سندن نهی مخاطبدر یاقلشمه و یقین اولمه دیمکدر

* (نحن وانا بز سن انت بن انا * این قنده قنغی یرده حیثما) *

(نحن) متکلم مع الغیر ضمیریدر (انا) کلمه سنده نا متکلم مع الغیر ضمیریدر حروف مشبهه بالفعلدن اولان ان ایله مرکب اوله رق تحقیق بز دیمکدر بعضا اصلی اوزره نونات ثلاثه ایله اننا دینور و بعضا تخفیف ایچون ان کلمه سندن نون ثانی حذف اولنوب انا دینور شخص متکلم معیننده اولان کیمسه لر ایله نفسندن تعبیر ایلدکده مثلا * نحن فعلنا وانا ذهبنا * دیرلر بعضا متکلم واحد معظمده ده استعمال اولنورلر * نحن خلقناکم وانا ارسلنا الیکم * نظم کریملرنده اولدیغی کبی لسانمزده بز لفظیله ادا اولنور (انت) تانك فتحیله مذکر مخاطب وتانك کسریله مؤنث مخاطبه ضمیریدر ترکیده سن فارسیده تو دیرلر (انا) متکلم وحده ضمیریدر بن دیمکدر فارسیده من دینور (این) کیف وزننده مکاندن سؤاله دلالت ایدر یعنی ظرف مکاندر استفهامی متضمندر یقال * این زید * ای فی ای مکان هو بوندن ترکیده قنده ونره ده لفظلریله تعبیر اولنور فارسیده کافك ضمیله کجا دیرلر (حیثما) حانك فتحی وآخرنده حرکات ثلاثه ایله یعنی ضم اوزره وفتح اوزره وکسر اوزره بناسنك جوازیله ظرف مکان اولان حیث کلمه سیله ماء کافه دن مرکبدر و بو حیث کلمه سنه ماء کافه متصل اولدقده شرطی متضمن اولوب ایکی فعلنی جزم ایدر مثلا * حیثما تجلس اجلس * دینلدکده سن نه مکانده وقنغی یرده جلوس ایدرسك بنده اوراده جالس اولورم دیمك اولور

* (اذهبوا کیدك دونك هم فارجعوا * سزلر انتم ایکیکزده انتما) *

(اذهبوا) باب ثالثدن امر حاضر جمع مذکردر ذاهب اولك یعنی کیدك دیمکدر (فارجعوا) ترکیبنده فا تعقیب ایچوندر ارجعوا باب ثانیدن امر مخاطب جمع مذکردر رجوع ایدك یعنی دونك دیمکدر (انتم) جمع مذکر مخاطب ضمیریدر جماعت نسایه خطابده انتن دینور ترکیده سز وسزلر دیمکله ادا اولنور (انتما) ایکی مذکره خطاب ایله ایکی مؤنثه خطاب بیننده مشترکدر [سزایکیکز دیمکدر فارسیده تثنیه یه وجمعه خطابده شما دینور

* (کل من جاء کلان هب جمله سی * راح کتدی بزدن اول قبلنا) *

(کل) کافك ضمی ولامك تشدیدیله الفاظ عمومدندر مدخولنك جمیع افرادنه یاخود جمیع اجزاسنه شمول واستغراقنه دلالت ایدر مذکری ومؤنثی مساویدر مثلا * کل رجل وکل امرأة *

دینلور (من) میمك فتحیله ذوی العقوله مخصوص الفاظ عمومدندر افرادی وجمعی تذکیری وتأنیثی مساویدر موصوله واستفهامیه وشرطیه وموصوفه اوله رق استعمالی کتب نحوده مبیندر بو ترکیبده نکرهٔ موصوفه اولمسی ظاهردر کل انسان جاء معناسنه ناظمك تفسیرینه کوره شرطیه اولمسیده جائزدر (جاء) فعل ماضیدر کلدی معناسنه مصدری مجیٔ کلور (راح) اجوف واوی اوله رق فعل ماضیدر مطلقا کتدی معناسنه بو مقامده اولدیغی کبی کاه اولورکه زوالدنصکره یاخود اخشام اوستی کتدی معناسنه استعمال اولنور یقال * راح زید * ای ذهب فی وقت الرواح (قبلنا) ترکیبنده قبل کلمه سی متکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله رق ظرفیت اوزره منصوبدر ظاهر اولان راح فعلنك ظرف زمانیدر جاءنك ظرفی اولمقده جائزدر

* (نیجه دیرلدر یری بعید الممات * کیف یحیی الارض بعد موتها) *

مصراع اول ثانینك تفسیری وترجمه سیدر کرچه بعد الممات ترکیبی عربیدر لکن لغت عربیه یه ادنی ممارسه سی اولان کیمسه یه واضح اولدیغنه مبنی مقام ترکیده استعمال اولندی (کیف) این وزننده غالبا استفهام ایچون استعمال اولنور اسم مبهم غیر متمکندر نیجه ونه کونه معناسنه (یحیی) افعال بابندن فعل مضارعدر احیا ایدر یعنی دیرلدر دیمکدر (ارض) همزه نك فتحی ورانك سکونیله مؤنث سماعی واسم جنس اوله رق یره دینورکه فارسیده زمین دیرلر جمعی همزه نك فتحی ورانك سکونیله ارضات وفروض وزننده اروض وفتحیله ارضون واراضی کلور (بعد) صکره دیمکدرکه قبل مقابلیدر قبل و بعد کلمه لری اضافتدن قطع اولنورلر ایسه ضم اوزره مبنی اولورلر مضاف اولورلر ایسه معرب اولورلر (موت) میمك فتحیله فوت وزننده حیاتك ضدی اوله رق مصدردر اولمك معناسنه که حیاتك زوالیدر وحیات انواع عدیده ایله متنوع اولدیغی کبی موت دخی متنوعدر مثلا قوهٔ نامیه نك زوالنه اطلاق اولنور موت الانسان وموت النبات وموت الارض کبی وقوهٔ حساسه نك زوالنه اطلاق اولنور موت البصر کبی وقوهٔ عاقله نك زوالنه اطلاق اولنور موت القلب کبیکه جهالتدر وحواسی حرکه وادراکدن تعطیل ایدن نومه موت اصغر اطلاق اولندیغی کبی بو مقامده قوهٔ نامیه نك زوالی معناسنده مستعملدر موتك مضاف الیهی اولان ها ضمیری مؤنث سماعی اولان ارضه راجعدر فارسیده * حیاته زندکانی وموته مرك دیرلر

* (آدمه جالشدیغندن غیری یوق * لیس للانسان الا ماسعی) *

بیت مصراع اول ثانینك تفسیر وترجمه سیدر (لیس) افعال ناقصه دندر (للانسان) ظرف مستقر مقدم خبردر مؤخر اسمی محذوفدر (الا) ادات استثنادر (ماسعی) ترکیبنده مصدریه در مدخولیله تأویل مصدرده اولوب الاسعیه معناسنه اولور تقدیر نظم شریف لیس للانسان شیٔ من النفع والجزاء الاجزاء سعیه وعمله دیمکدر الانك مابعدی لیس نك خبری اولمقده جائزدر ما کان للانسان الاسعیه ای جزاء سعیه دیمکدر نفی واستثنانك مفادی اولان قصر اوزرینه وارد اولان سؤال وجوابی سورهٔ نجمك تفسیرنده مذکوردر لیس کلمه سنك معناسی بو قطعه ده کچدی

* (فاعلاتن فاعلاتن فاعلات * اهل علك اولمیه سعیی هبا) *

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدسدندر لکن عروض وضربلری سابع ساکنی حذف ایله مقصوردر (سعی) رعی وزننده مصدردر ایش ایشلمك وچالشمق معناسنه ماضیسی بیت سابقده کچدی (هباء) سماء وزننده غبار کبی توزه اطلاق اولنور وعدم اعتداد ملابسه سیله معتبر اولمیان شیٔ ناچیزده ده استعمال ایدرلر بو مقامده مراد معنای ثانیدر فافهم

باء الى الباء من انشد نظم العجيب

(باء) جاء وزننده ماضيدر مصدری بانك فتحی وواوك سكونيله بوء دركه برنسنه يه واصل اولوب وارمق على قول برنسنه دن منقطع اولوب شیٔ آخره متخصص اولمق معناسنه در بومقامده معنای ثانی اظهردر زيرا ناظم مرحوم الف قافيه سندن بالكليه منقطع اولوب باقافيه سنه راجع ومتخصص اولدی (الى الباء) تركيبده الى انتهاء غايت ايچون حرف جردر باء حروف هجادن حرف ثانينك اسميدر (من) موصوله باء فعلنك فاعليدر (انشد) افعال بابندن ماضی غائبدر تحتنده مستتر اولان فاعل ضميری ايله جمله سی موصولك صله سيدر انشاد شعر اوقومق معناسنه در (نظم) كلام منظوم معناسنه فعلك مفعوليدر نظمك عجيبه اضافتی موصوفك صفته اضافتی قبيلندندر (عجيب) غريب وزننده مثلی نادر اولديغندن ياخود حسن ولطافتده نهايته بالغ اولديغندن ناشی پك تعجب اولنه جق شيئه دينور

(* جمعی عنادل كلور بلبل آدی عندليب * حوجم وردا ولدی كل سوكلو خدن وحبيب *)

(عندليب) سلسبيل وزننده الحان مطربه ايله نغمات ايدن بلبل قوشيدر جمعی رباعی يه رد ايله (عنادل) كلور مساجد وزننده عنكبوتك جمعی عناكب كلديكی كبی (حوجم) جعفر وزننده قرمزی كوله دينور ورد حمر معناسنه (ورد) فرد وزننده لغتده هرنباتك چيچكنه اطلاق اولنور بعده فارسيده وتركيده كل تعبير اولنان چيچكده علم غالب اولمشدر (خدن) خانك كسريله بركيمسه نك ظاهرا وباطنا هرامورنده يار وفاداری اولان محب صادقنه دينور امير وزننده خدين كبی (حبيب) لبيب وزننده فعيل بمعنی مفعولدر محبوب معناسنه كه سوكلو ديمكدر واسم فاعل معناسنه اوله رق محب معناسنه ده كلور

(* باباصويی پاك اولان كيمسه يه ديرلر نسيب * والده سی جانبی طاهر اولاندر حسيب *)

(نسيب) امير وزننده آباء واجدادی كريم الذات وپسنديده صفات اولان صوی كيمسه يه دينور (حسيب) كذلك آباء واجدادی شرف واصالت وقدر وحيثيت صاحبی اولان كيمسه يه دينور على قول والده سی طرفی عفت وعصمت صاحبی اولانه دينور

(* عرق طمردر دخی پاك نسللو عريق * اصله دی جرثومه هم جنسی ايو در نجيب *)

(عرق) عينك كسريله انسانده وحيوانده محل جريان دم اولان طمره دينور (عريق) امير وزننده صويی صويی پاك اصلی ونسلی رذائلدن طاهر اولان كيمسه يه دينور (جرثومه) جيمك وثای مثلثه نك ضميله برنسنه نك اصلنه وكوكنه دينور اورومه وضئضئ كبی (نجيب) شريف وزننده صويی پاك حسيب واصيل اولان انسانه وحيوانه دينور جمعی انجاب كلور اشراف كبی ونجباء كلور شرفاء وكرماء كبی وضمتينله نجب كلور نذيرك جمعی نذر كلديكی كبی

(* فرط ذكادر دهاء اوله ذكيلر دهاة * عقله دينور لب كيم عاقل اولاندر لبيب *)

(دهاء) دالك فتحيله بهاء وزننده زياده حدت عقل وقوت ذهن وجودت رأی وحسن فكركه فرط ذكا وجن فكرلولك تعبير اولنور وباب رابعدن مصدر اولور بركيمسه پك عاقل وزيرك وحسن فكر وتدبير صاحبی اولمق معناسنه اسم فاعلی داهی كلور دهاء مزبور ايله متصفه معناسنه داهی نك جمعی ناقصدن اسم فاعلك جمعنده مطرد اولديغی اوزره دالك ضميله (دهاة) كلور قضاة ورماة كبی (فرط) فانك فتحی ورانك سكونيله افراط لفظندن اسم اولور حددن زياده وقياسدن بيرون معناسنه (ذكاء) وفاء وزننده بركيمسه تيز فهم وحديد الذهن اولمق معناسنه عربيلردر غاية الغايه زيركلك وحدت ذهن معناسنده لسانمزده مستعمل وشايع اولمغله ترجمه قيلندی (لب) لامك ضمی وبانك تشديديله هرشيئك خالصنه وجوز وبادم مثللو ايچلو نسنه لرك

ايچنه لب وقبوغنه قشر دينور ولب عقل وهوشه دينور جمعی الباب كلور (لبيب) امير وزننده عاقل وهوشمند اولان كيمسه يه دينور (عقل) انسان انك وساطتيله حسن وقبيح ومنفعت ومضرتی تمييز ايتديكی قوه معنويه ياخود علم وادراك معناسنه شايع اولمغله ترجمه قيلندی

(* اربه كبی ارب هم عقل وذكايه دينور * صاحبدين اولنه عاقله ديرلر اريب *)

(اربه) همزه نك كسريله وضميله لغتدر بيت سابقده مذكور اولان دهايه وعقل وذكايه دينور (ارب) همزه نك كسری ورانك سكونيله عقل وذكاودين وملت معنالرينه در (اريب) امير وزننده عاقل وزيرك ودين وديانت صاحبی كيمسه يه دينور

(* راب اوكی بابادر رابه اوكی آنه هم * غيريدن اولان ولد زوج يانده ربيب *)

(راب) بانك تشديديله اوكی بابايه دينور زوجه سنك زوج اولندن اولان ولدينی تربيه ده قائم اولديغيچون (رابة) دابه وزننده كشينك پدرينك زوجه سنه دينوركه تركيده اوكی آنه تعبير اولنور (ربيب) رقيب وزننده بركيمسه نك زوجه سنك زوج اولدن اولان اوغلنه دينوركه اوكی اوغل تعبير اولنور اوكی قزه ربيبه دينور زوج ثانينك زير تربيه سنده اولدقلريچون

(* قورقمه دی خيفه هم خوف وفزع قورقودر * قورقوجيدر خائف وقورقق اولاندر نخيب *)

(خيفه) خانك كسريله مخافه كبی قورقق معناسنه دركه امن مقابليدر (خوف) جوف وزننده قورقمه وقورقويه دينور (فزع) فتحتينله جزع وزننده بلكلبوب قورقمق معناسنه در (خائف) باب رابعدن اسم فاعلدر قورقيجی كيمسه معناسنه (نخيب) امير وزننده يوركسز قورقق كشی يه دينور جبان كبی

(* قس پاپاس باش پاپاس اسقف وهم جاثليق * بيعه كليسا ايمش دير كبی خاج صليب *)

(قس) قافك فتحی وسينك تشديديله نصاری طائفه سنك علم جهتيله رئيسلرينه دينوركه كشيش تعبير اولنور وطائفهٔ نصارانك علامسنه سكين وزننده قسيس دخی ديرلركه پاپاس وكشيش اوله جقدر قسك جمعی قسوسدر كهول وزننده قسيسك جمعی قسيسوندر (اسقف) همزه نك وقافك ضمريله قطرب وزننده نصاری طائفه سنك رتبه ده قس وقسيس ديدكلرندن يوقری اولان كشيشلريدر جمعی اساقفه واساقف كلور (جاثليق) ثای مثلثه نك فتحيله ملت مسيحيه نك باش پاپازلری اولان پاطريق طرفندن نصب اولنان كشيشدركه رتبه ده پاطريقدن دون مطران واسقف وقسيسدن يوقريدر (بيعه) بانك كسريله صيغه وزننده نصاری معبدی اولان كليسايه دينور جمعی عنب وزننده بيع كلور (دير) دالك فتحی ويانك سكونيله نصرانيلرك مناسترلرينه دينوركه كليسادن بشقه در مناسترسكاننه رئيس اولان پاپازه رأس الدير دينور ديرك جمعی اديار در (صليب) امير وزننده نصاری طائفه سنك خاج تعبير ايتدكلری نسنه يه دينوركه فارسيده چليپا ديرلر زعملرنجه حضرت عيسانك هيئت مصلوبه سيدر

(* بوله ميوز حاذق وماهری قنده حكيم * لانجد الحاذق الماهر اين الطبيب *)

مصراع اول ثانينك تفسير وترجمه سيدر (لانجد) بولمق معناسنه اولان وجداندن نفی استقبال متكلم مع الغيردر بوله ميوز ديمكدر (حاذق) حذاقتدن اسم فاعلدر برصنعتی كركی كبی اوكرنوب مهارت پيدا ايدن كيمسه يه دينور (ماهر) مهارتدن اسم فاعلدر عملنده وصنعتنده حاذق واستاذ كشی يه دينور (اين) قطعهٔ سابقده بكدی لكن متضمن اولديغی استفهام بومقامده استبعاد ايچوندر (طبيب) حبيب وزننده مطلقا عمل وصنعتنده استاد كامل وماهر اولان كيمسه يه دينور صكره تدبير مرضی ومعالجهٔ امراض ايلكده حاذق اولان حكيمه اطلاقده شايع اولمشدر

(* لايق تأديب اولورا ولكه ادبسز اوله * اهل ادبله كورش سنده اولورسن اديب *)

تأديب تهذيب وزننده مصدردرعلم اوكرتمك وآداب شرعيه وعرفيه وصناعيه اوكرتمك معناسنه (ادب) مفهوم كليدرتحتنده اخلاق مرضيهٔ ظاهره و بالجمله شرعك استحباب وعقلك استحسان ايتديكى اطوار واقوال مندرجدر عفت وظرافت ونظافت ونزاكت واظهار عدل ولطف معامله وحسن معاشرت وانصاف وسائر مكارم اخلاق ومحاسن اوصاف كبى (اديب)
امير وزننده امورادبيه يى جامع اولان كشى يه دينور جمعى ادباء كلور علماء كبى

) فتح الله لنا من يده خير الباب (

(فتح) باب ثالثدن ماضيدر واسم جلالك فاعليدر فتحك معناسى قپالو اولان نسنه يى اچقدر كرك محسوس اولسون فتح ابواب البيوت كبى وكرك معقول اولسون فتح ابواب العلم واقفال القلب كبى بو مقامده مراد بو معنادر (لنا) بزمچون ديو قطعهٔ ثانيده كچدى من ابتداء غايت ايچون حرف جردر (يد) قدرت ونعمت والطف وعنايت معنالرينه در ضمير مجرور مفتح الابواب اولان الله تعالى يه راجعدر (خير الباب) تركيب اضافيسى فعل فتحك مفعوليدر جملهٔ ماضويه لفظا خبر معناده تفأل ياخود وقوعنه اظهار حرص ورغبت ايچون انشاء دعادر خير ناسك ميل ورغبت ايلديكى
نسنه ايله معرفدر عقل وعلم ومال واحسان كبى (باب) قپو يه دينور دينور بو قطعهٔ آتيه ده كلور

*) مختصر موجز ايمش سوزى اوزاتمق اطناب * چادرلك ايى طنب جمعى طناب واطناب (*

(موجز) افعال بابندن اسم مفعول اوله رق واجز ووجيز كبى مختصر نسنه يه دينور (مختصر) دخى عربيدر تفصيلدن عارى اولان كلامده ويقين كسدرمه اولان طريقده وفضول وبيهوده سى حذف اولنان نسنه ده استعمالى شايع اولديغنه بناء ترجمه قيلندى (اطناب) افعال بابندن مصدر اوله رق تقرير كلام وتعبير عن المرام ايتمده سوزى تفصيل ايدوب اوزاتمق معناسنه (طنب) ضمتيله عنق وزننده چادرك اطرافنده اولان سراپرده يعنى اتكلكنى باغلدقلرى ايپ ياخود چادرك قازغنه
باغلدقلرى ايپدر جمعى طانك كسريله طناب وهمزه نك فتحيله اطناب كلور

*) حزب ايمش طائفه اما كه اولوب خائن دين * انبيا اوسنه جمعيت ايدنلر احزاب (*

(حزب) حانك كسرى وزاى معجمه نك سكونيله مطلقا هر نسنه دن فرقه وطائفه معناسنه اطلاق اولنور وخاصة انسان جماعتنه ده دينور جمعى احزاب كلور واحزاب شول طوائف مختلفهٔ مشركيندن عبارتدر كه خندق غزوه سنده هر قبيله دن مجتمع اولوب حضرت سلطان الانبيا عليه افضل التحايا اوزرينه حرب وقتال ايچون هجوم ومدينهٔ منوره يى بر آيه قريب محاصره دنصكره پريشان و پراكنده اوله رق خائب وخاسر محللرينه رجوع ايتدكلرى سورهٔ احزابك تفاسيرنده
مسطور وكتب سيرده مفصلامزبوردر بو غزوه يه غزوة الخندق وغزوة الاحزاب دينور

*) فتنه يه دينلدى شغب شغب اتى تحريك ايديجى * فتنه ار بابنه مشغب دينلور هم شغاب (*

شغب تعب وزننده فتنه يه دينور فتنه ناس بيننده واقع اولان اختلاف آراء وشقاق وغوغا معناسنه عربيدر تركيده شيوعنه مبنى ترجمه قيلندى (شغب) شينك فتحى وغين معجمه نك سكونيله ميان ناسده آشوب وشقاق پيدا ايدوب تحريك فتنه وتهييج شر وشور ايدن كيمسه يه دينور (مشغب) منبر وزننده (شغاب) شداد وزننده مشاغب مصاحب وزننده بونلرده موقظ فتنه ومحرك شر وفساد
اولان اصحاب فتنه يه دينلور

*) دينلدى حناقنه يه بو يالى ال كف خضيب * اختضاب اولدى بو يانمق بويه در خضب وخضاب (*

(حناء) حانك كسرى ونونك تشديديله قنه يه دينور كه طائفهٔ نسوان اللرينه وباياقلرينه ياقوب تزيين ايدرلر (كف خضيب) تركيب توصيفى اوله رق بو يالى ال ديمكدر زيرا كف كافك فتحى وفانك تشديديله يد كبى ال معناسنه در خضيب فعيل بمعنى مفعولدر مخضوب يعنى بو يالى معناسنه در

اختضاب

(اختضاب) اعضانك وسائر اشيانك متلون اولوب بو يانمسنه دينور (خضب) خانك فتحى وضادك
سكونيله (خضاب) كتاب وزننده مطلقا بو يه در

*) سنه مرغانمغه دى يل سنه هم جمعى سنين * حقب سكسان يل ايمش جمعيده كلمش احقاب (*

(سنة) سينك كسريله عده وزننده ووسن فتحتينله ووسنه هايله ووسنهٔ تمره وزننده درت لغتدر نومدن اولجه بدنه عارض اولان فتوركه او يو قلمه وامرغانمه تعبير اولنور وعلى قول او يقونك اولى كه بين النوم واليقظه حالتيدر سبحهٔ صبيان ناظمنك *صورر لرسه سنه معناسى ندر* دى او يقو اولى معناسنه در *ديديكى بو كه مبنيلدر (سنه) سينك ونونك فتحه لريله عام كبى يل معناسنه دركه فارسيده سال دينلور جمعى غير قياس اوزره جمع مذكر سالم بنيه سيله رفعنده سنون نصب وجرنده سنين كلور وسنهات وسنوات كلور (حقب) حانك ضمى وقافك سكونيله وحقب ضمتينله سكسان يله اطلاق اولنور ومطلق دهر وزمان معناسنده كلور جمعى همزه نك فتحيله احقاب وافلس
وزننده احقب كلور

*) جيد كردندرانك شاه طمرى حبل وريد * كردنه هم رقبه دينلدى كلور جمعى رقاب (*

(جيد) عيد وزننده بويونه دينور عنق كبى كردن كاف فارسينك فتحيله فارسيدر شيوعى حسبيله تركى مقامنه اقامه اولندى (حبل الوريد) اضافهٔ بيانيه ايله بيونده شاه طمر اطلاق اولنان ايكى طمردن هر برلرينه دينور تثنيه سنده وريدان دينلور وجه تسميه عرقين مزبورين باشدن واردونازل ووتين دينلن يورك طمرينه واصل اولديغيچون انسان غضبناك اولدقده مزبور طمرلر منتفخ اولوب شيشرلر (رقبه) فتحاتله جيد وعنق كبى كردنه دينور ورقبه كوله يه وجاريه يه اطلاق
اولنور تسميهٔ الكل باسم الجزء طريقيله جمعى رانك كسريله (رقاب) ورقبات كلور

*) صلب يل هب كوكى اولدى ترائب كوكسك * ترب همزاد اولنه دينلدى هم اقران اتراب (*

(صلب) صادك ضمى ولامك سكونيله يغرنيدن قويرق صوقنه كلنجه قدر ارقه كمكنه دينوركه اوكورغه تعبير اولنور جمعى اصلاب كلور (ترائب) غرائب وزننده تريبه نك جمعيدر كوكس تخته سى تعبير اولنان كيكلره اطلاق اولنور (ترب) تانك كسرى ورانك سكونيله سنده مساوى ياشداش و ياشديمكدر فارسيده همزاد وهمسال دينور (اتراب) همزه نك فتحيله مزبور تربك جمعيدر
وكذلك ياشداشلر واقران معناسنه عده وزننده لده وجمعنده لدات ترب واتراب كبيدر

*) اكل وخضم اولدى يمك هضم سكرمكدر * چوق يين كيمسه اكول ودخى ديمش صقلاب (*

(اكل) همزه نك فتحى وكافك سكونيله مطلقا ذى روح جنسنك طعام وعلف مقوله لرينى يمه سنه دينور (خضم) اكل وزننده ومراد فيد ر ياخود خضم اغزينى طولديره رق حرصله يمكدر بو صورتده اكلدن اخص اولور (هضم) هانك فتحى وضادك سكونيله معده ده اولان طعامى سكرتمك وارتمك معناسنه در (اكول) جهول وزننده اوزان مبالغه دندر اكلده حدى تجاوز ايدوب چوق يين كيمسه يه دينور (صقلاب) صادك كسريله اكول اولان
انسانه وحيوانه دينور

*) لبس كيمك كيه جك نسنه لره البسه دى * جامه در ثوب كه هم جمعى ثياب واثواب (*

(لبس) لامك ضميله اثواب كيمك معناسنه در (البسه) السنه وزننده لباسك جمعيدر (لباس) كتاب وزننده (ولبوس) صبور وزننده ولامك كسريله لبس ومقعد وزننده ملبس ومنبر وزننده ملبس كوملك وسروال وجبه وسائر كيه جك نسنه لره دينور (ثوب) دخى لباس كبى
كيه جك جامه يه دينور جمعى ثانك كسريله ثياب وهمزه نك فتحيله اثواب كلور

*) انتساب ايتدرحقه بوله مبن مرجع خير * انتسب بات آله فتجد خيرما تب (*

مصراع اول ثانينك تفسير وترجمه سيدر (انتسب) افتعال بابنـدن امر مخاطبدر انتساب وتعلق تحصيل ايت ديمكدر (باب آله) اضافت لاميه ايله الله تعـالينك باب معنويسى ودركاه علاسى ديمكدر (فتجد) كلمه سنده فا جزائيه دران تنتسب باب الله فانت تجد تقديرنده اولور تجد فعل مضارع مخاطبدر امر بعدنده مقدر شرطه جواب اوله رق مجزومدر بوله سن ديمكدر (خير ما آب) تركيب اضافيسى خير اولمرجع ديمكدر خيرك معناسى بو قطعه نك عنوانده كچدى مآب رجوع معناسنه اولان اوبدن اسم مكاندر اصلى مأوب ايدى مقال كبى اعلال اولنور مآب اولدى (حاصل معنى) ناظم تحريرمن يصلح الخطابه توجيه كلام ايدوب ديركه ابواب سائره دن منقطع وخلقك رضاسنى طلبدن منقلع اولوب حق تعالينك رضاسنى تحصيله سعى بليغ ايله كه دو حالده خيرلو مرجع بولوب كامياب اوله سن (درحقه) ده دردالك فتحى وقاعده اضافت فارسيه اوزرينه رانك كسريله باب حقه ديمكدرز يرادالك فتحى ورانك سكونيله درفارسيده قپودر (حق) اسماء حسنادندر

*) فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن * كيزلو دشمن كيدر ياكه مداهن احباب (*

يعنى بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن صدر وابتدارك بعضسى سالم اوله رق فاعلاتن وبعضسى مخبون اوله رق فعلاتندر وحشول يعنى ايكنجى او چنجى جزء مخبون اوله رق فعلاتندر وعروض وضربلر مخبون ومحذوفدر (مداهن) مداهنه دن اسم فاعلدر ضميرنده اولان نيسه نك خلافنى اظهار ايله نفاقانه ابراز خلوص ايدىجى كمسه يه دينور

) ذاك مفيد لكم اجمع كل العجاب (

(ذاك) اسم اشارت اولان ذا ايله حرف خطابدن مركبدراى مخاطب ايشته شو ديمكدر مشار اليه نظم تأويلى ايله قطعهٔ تاليه در ياخود مجموع نظمدن عبارت اولان نخبه در (مفيد) افاده دن اسم فاعل اوله رق ذاك مبتداسنه خبردر (لكم) جارمع المجرورى مفيده متعلقدر سزكيچون معناسنه (اجمع) جمعدن اسم تفضيل اوله رق مبتدانك خبر بعد خبريدر (كل العجاب) اضافتله عجيب اولان شيلرك كلبسنى ديمكدر يعنى شو قطعه ياخود منظومه اى علم لغته طالب وخواهشكر اولنلر سزه فوائد علم لغى افاده واكتساب خصوصنده كافيدر وفن لغتك عجايب وغرائبنك كلبسنى جامعدر اجمع كل العجاب مبالغه يه محمولدر

*) شيب قوجالق دخى كنجلك اولمش شباب * اولدى قوجالمق مشيب كنج اولان آدمده شاب (*

(شيب) عيب وزننده صاچ وصقال اغارمق معناسنه دركه قوجه لق واختيارلق دينلور (شباب) سحاب وزننده شيبك ضديدركه يتشوب يكت وجوان اولمق معناسنه دركه كنجلك ودلوقنليلق تعبير اولنور وشباب شابك جمعيده اولور يكتلر وجوانلر معناسنه (مشيب) ميمك فتحيله پيرلك واختيارلق درجه سنه وارمقدن عبارتدركه قوجالمق واختيار اولمق دينلور (شاب) بانك تشديديله كنج ويكيت معناسنه در جمعى شينك ضمى وبانك تشديديله شبان كلور شباب كلديكى كبى وشباب هرشيئك اولنه وتازه لكى زمانه دينور

*) كيديجيدر ذاهب والتونك آدى ذهب * كلمكه هم كتمكه ديندى اياب وذهاب (*

(ذاهب) وذهوب صبور وزننده اسم فاعلدر كيديجى معناسنه (ذهب) فتحتينله معادن جنسندن التونه دينور اسماء سائره سى زاء معجمه قافيه سنده كلور (اياب) كتاب وزننده رجوع معناسنه كه بركمسه كنديكى محلدن كيرودونوب كلمكه دينور (ذهاب) سحاب وزننده سيركبى يوريوب كتمكه ومرور كبى كچوب كتمكه دينور

*) پك كوله جك نسنه يه ديديلر اضحوكه هم * شولكه عجيب اوله پك دى اكه شئ عجاب (*

(اضحوكه) همزه نك ضميله اعجوبه وزننده مايضحك منه معناسنه دركه كولكه باعث اولان

كوله جك

باعث اولان كوله جك شيئه دينور خواجه نصر الدين مفقره لرى ولطايف دلالت حريلرى نجى نام كمسه نك اعجوبه كلاملرى كبى (شئ عجاب) تركيب توصيفيسنده معنى شهر موجوده دينوركه فارسيده چيز نوتركيده نسنه دينور (عجاب) غرائب وزننده وعجاب عجبك تثبيتيدر اولان مبالغه سيدر كنديدن زياده تعجب اولنه جق نسنه يه دينور

*) دار اوه ديمش دخى يوجه سرايه عماد * موضع معموره عامر ويجامر خراب (*

(دار) عرصه وبنايى جامع محله دينور يعنى برقاچ خانه يى وخولو يى دائر اولدى مشتمل اولان دائره يه دينوركه تركيده او تعبير اولنور ومشتمل اولديغى خانه لر عربيده بيت وتركيده اوطه دينلور (عماد) كتاب وزننده ابنيه رفيعه يى حاوى عالى سرايه دينور وطنانه جق شيئه دنيركه دايره استوانه كبى (عامر) عين مهمله ايله معمور اولان محله دينور (غامر) غين معجمه ايله عامر مقابليدركه خراب وويرانه اولان موضعه دينور

*) باب قپويه دينور بللو چرادى صرير * كاهى طنين ويزلق اولدى طنين ذباب (*

(باب) مدخل الامكنه معناسنه دركه فارسيده در وتركيده قپو دينور باب البيت وباب الدار وباب البلد كبى ومجازا برشيئه وسيلهٔ وصول اوله جق نسنه يه دينوركتب جمليده ده اولان بابلر كبى (صرير) امير وزننده ذى روحك غيريدن صادر اولان سسه دينوركه غردى تعبير اولنور صرير الباب وصرير القلم كبى (طنين ذباب) اضافتله سنك ويزلده مق معناسنه وسنكك ويزلديسى معناسنه كلور (طنين) انين وزننده مصدر اولور ويزلمق معناسنه واسم اولور ويزلدى معناسنه (ذباب) غراب وزننده سنك نوعنه دينور

*) هم خصمك غيريدن المدايمش زوجه يى * اولدى وطندن چيقوب كتمه دخى اغتراب (*

(اغتراب) اعتراف وزننـده وطندن چيقوب كيدوب دور اولمق معناسنه در تغرب كبى اغتراب تزوج ايدن كمسه منكوحه سى اولان زوجه سنى اقرباى متعلقاتندن آليوب خصمك غيريدن يعنى اجانبدن المقدر

*) قصب كبى قضب هم كسمه دخى بوجه در * سوزى بديهه اداسو يلمه ده اقتضاب (*

(قصب) غضب وزننـده قطع كبى كسمك معناسنه در حيوانات بوغزلين اكميه يه قصاب اطلاقى بومعنادن مأخوذدر (قضب) ضاد معجمه ايله قصب وزننده اقتصاب واقتضاب كبى كسمك معناسنه در وقضب ايام صيفده حيوانانه يديريلن تازه يونجه يه دينور (اقتضاب) اقتطاع معناسنه كلديكى كبى ارتجال معناسنه ده كلوركه تفكر وملاحظه ايلكسزين باليداهه سوز سويلكدن عبارتدركه حاضر جوابلق دينلور

*) حالمزه اغلرز حشر حسابى كونى * نبكى على حالنا يوم يقوم الحساب (*

مصراع اول ثانينك تفسيريدر (نبكى) بكادن مضارع متكلم مع الغير دركريه و بكايده رز اغلرز ديمكدر (على حالنا) تركيبنده على حرف جردر استعلاء معنوى ياخود بمن جاره معناسنه در (حال وحالت) انسان كندى اوزرينـه اولديغى هيئت وكيفيته اطلاق اولنور نفسى وبدنى ووصفيدن اعمدر متكلم مع الغير ضميرينه اضافتله حالمزه ديمك اولور (يوم) بوصفامده زمان معناسنه ظرفدر (يقوم) قيامدن مضارعدر قائم اولور معناسنه (حساب) كتاب وزننده حسبه وحسبان كبى صايمق معناسندر (حاصل معنى) يوم قيامتده ناس اعمالنك محاسبه سيچون قبورندن قالقوب عرصهٔ محشره جمع اولدقده تفسيره عارض اوله جق حالاتدن اغلرز ديمكدر

*) رزقه رضالكه سى نحن قسمناده در * قانع اولان قسمته جكميه هيچ اضطراب (*

(رزق) رانك كسريله مطلقا كنديسيله انتفاع اولنان شيئه دينور (رضا) رانك كسرى

وضحی والف مقصوره ایله رضوان ومرضاة کبی خوشنود اولمق معناسنه در و زننده لی بکتوب تحسین واختیار ایلمك معناسنه در (نکته) نقطه وزننده ومراد فیدر بو مقامده نکته علمیه مراد درکه کلامك منطوقندن زائد معنای لطیف ولفوای دقیق اوله جقدر (نحن قسمنا) عباره سی اشبو * نحن قسمنا بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا * آیت کریمه سنه تلمیح وایمادر (قانع) قناعت ایله یعنی معناسنه درکه قسمته راضی اولان کیمسه یه دینور (قسمت) تقسیم کبی بولمك ویر کیمسه نك حصه سی افرازایتمك معناسنه در (اضطراب) افتعال وزننده تحریك ایدوب چالقنمق وتشویش واختلالدر حاصل معنی * نحن قسمنا بینهم معیشتهم * آیت جلیله سنك معانی لطیفه واشارات دقیقه سن فکر وملاحظه ایدن کیمسه ازلده مقسوم اولان رزقه راضی وقانع اولوب اصلا مضطرب اولماز دیمکدر زیرا رزق ایچون تلاش واضطراب موجب ازدیاد اولمدیغی جزمکرده اولوالالبابدر (بو قطعه قطعه ارلمنیه کبی هر برمصرعی مفتعلن فاعلن
مفتعلن فاعلن اولمغله بحر منسرح مثمن الاجزادندر

) قد عمر الفرصة السيارة مثل السحاب (
(قد) کلمه سی تحقیق ایچوندر (عمر) مرورودن مضارع مؤنث غائبه در (فرصت) غربت وزننده نوبت ونصیب معناسنه عمر فعلنك فاعلیدر (سیاره) طیاره وزننده مبالغه اسم فاعلك مؤنثی اوله رق فرصتك صفتیدر مبالغه ایله سیر ایدیجی وکلوب کیجی دیمکدر بوصیاره قافله یه وکاربانه ده اطلاق اولنور (مثل) کلمهٔ تشبیهدر (سحاب) بلوط معناسنه اولان سحابه نك جمعی دیو بو قطعه ده کلور یعنی باعث وصول خلد برین وموجب نیل رضاء رب العالمین اولان بیان فرصت ونوبت که مدت عمر عزیزدن عبارتدر تحقیق ثابت و پایدار اولمیوب بو جوشماده روزکار اوکنده سحابك مروری کبی سرعت وشتابیله مرور ایدوب کیجیدر ایمدی بو فرصتی فوت ایتمیوب یعنی بطالت وبطالت طریقلرینه کتمیوب عمر کرانبهایی علم وعمل وکسب کماله صرف
ایله دیمکدر

*) لوح محفوظه نه حالی کتبه در ام الکتاب * لوح تخته وحی یازلمش اولان مثل کتاب (*
(ام الکتاب) اصل الکتاب معناسنه سماء سابعه نك فوقنده اولان لوح محفوظك کنیه سیدر کشف سماویه نك اصلی ومنشائی وجمیع قضا وقدرك منبعی ومبدائی اولمغله ام الکتاب اطلاق اولندی (لوح) لامك فتحی وواوك سکونیله تخته یه ومطلقا اوزرینه یازو یازیلان سطح مستوی یعنی یصی نسنه یه دینلور تخته اولسون کك اولسون وکرك حضرت موسی صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلرینك الواحی کبی حجاره اولسون (وحی) واوك فتحی وحانك سکونیله یازلمش نامه وکتابه اطلاق اولنور کتاب بمعنی المکتوب کبی الهام معناسنه اولان وحیك
بیانی قطعهٔ شرعیه ده کچدی

*) صو یوزنده شول قبارجق کیم اولور درلر حباب * هم سوشمکدر حباب اولمش محبت ده حباب (*
(حباب) سحاب وزننده صویك یوزنده حادث اولان قبارجقلره دینور که صوشدتله اقدقده ویغمور یاغدقده حادث اولور (حباب) کتاب وزننده مفاعله بابندن مصدردر سوشمك معناسنه که اثنین بینده جاری اولور (حباب) غراب وزننده وکتاب وزننده حب ومحبت وودادکبی
دوستلق وسوکی معناسنه در

*) حق باطلدن ایرمق خصمی الزام ایتمه هم * مصطلحدر لفظ امابعدیه فصل الخطاب (*
(فصل الخطاب) ترکیبی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندن اولمغله الخطاب الفاصل معناسنه در فی الاصل خطاب مفاعله بابنك مصدر ثانیسیدر مخاطبه معناسنه برکیمسه یه شونی سویلمکدر

و بعضا

کلمه سببی فی قافیة الراء والنون بربله مصدر اولان اسمه دینور وام وابن وبنت کلمه لرینك سکینه غرفه وقبله وزنلرنده ...

و بعضا خطاب کلام معناسنه مستعمل اولور بوراده کلام معناسنه در فصل فرق کبی ایرمق معناسنه در لکن بوراده مصدر اسم فاعل معناسنه اوله رق فاصل معناسنه در پس فصل الخطاب فقیه اولان قاضی بینه یاخود یمین ایله حقی باطلدن تمییز ایدوب ایرمق معناسنه و برکیمسه اجوبهٔ مسکته ایله خصمی الزام وافحام ایتمك معناسنه در و برکیمسه کلامه حمدله وتصلیه ایله شروع ایتدکدنصکره مقصوده امابعد کلمه سیله شروع ایتمك معناسنه عامهٔ مؤلفینك مصطلحیدر بعد البسملة والحمدلة والتصلية تقدیرنده اولور وخطبای عرب ملوك وامرا محضرنده انشاد ایلدکلری خطبه ده بعد الدعا ایراد ایدرلر بعد دعائی لك تقدیرنده در بو کلمه یی ابتدا حضرت داود علیه السلام یاخود کعب بن لؤی یاخود یعرب بن قحطان تکلم ایلمشدر و بو کلمه یه
فصل الخطاب اطلاق اولندیغی کبی اقتضاب دخی دینور اقتطاع معناسندن مأخوذدر

*) سحب چکمکدر یوب ایچمك دخی شدت ایله * هم بولت اولمش سحابه جمعی کلمشدر سحاب (*
(سحب) سینك فتحی وحاء مهمله نك سکونیله برنسنه یی یر یوزنده چکوب سورمك معناسنه در وحرص وشدتله پك پك طعام ییمك و پك پك صو ایچمك معناسنه در (سحابه) صحابه وزننده مزن وحیا کبی بولوده دینور جوهواده منجر اولدیغیچون (سحاب) سینك فتحیله سحابه نك جمعیدر
ضمتیله سحب وسحایب وزننده سحایب کبی

*) مقتدر قادر اودرکیم صاحب قدرت اوله * خلقه مملوکی کبی مالك اولان مالك رقاب (*
(مقتدر) اقتداردن اسم فاعل بنیه سیله (قادر) قدرتدن اسم فاعل صیغه سیله برنسنه یه قدرت وقوت صاحبی اولوب کوجی یتن زور آور کیمسه یه دینور (مالك الرقاب) اضافتله ناسه مملوکی کبی مالك ومتصرف وامر ونهیی بین الناس جاری ونافذ اولان کیمسه یه دینور زیرا مالك برنسنه یه علی سبیل الاستقلال ضبط ایلمکه قادر اولان کیمسه یه دینور رقاب بیون معناسنه یاخود کوله
وجاریه معناسنه اولان رقبه نك جمعیدر

*) ریق اجلق ریق ورائق دخی آج قرننه * توکروکه دیمش براق آغز یاری ریق ورضاب (*
(ریق) رانك کسریله اجلق معناسنه در جوع کبی (ریق) راء مهمله نك فتحیله سید وزننده هنوز طعام اکل ایتمامش آج قرننه طوران کیمسه یه دینور (رائق) جایع وزننده بودخی نسنه ییموب آج قارن اوزرینه طوران آدمه دینور وآج قرننه اکل اولنان شیئه ده دینور (براق) زای معجمه ایله غراب وزننده توکروکه دینور وزن مزبور اوزره بساق و بصاق کبی (ریق) رانك کسریله و (رضاب) غراب وزننده درون دهانده تکون ایدن صوکه آغز
یاری دینور

*) طوطی بیغا سو یلمك نطق وقفسده فی القفص * فی الریاض باغچه لرده قارغه در زاغ وغراب (*
(بیغا) بای موحدهٔ اولینك فتحی وثانیه نك سکونیله برنوع یشل قوشك اسمیدر که ترکیده تحریفله پاپاغان فارسیده طوطی دیرلر اکثری یشل اولور قابل تعلیم ومعروف قوشدر (نطق) نونك ضمی وطانك سکونیله ومجلس وزننده منطق معانی منفهم اولور حروف واصوات ایله سو یلمك معناسنه در (فی القفص) لفظنده فی ظرفیت ایچوندر قفص فتحتینله طوطی و بلبل وقناریه وککلك امثالی قوشلر حبس اولنان قوش محبسنه دینور که ترکیده قفس تعبیر اولنور (فی الریاض) لفظنده فی ظرفیت ایچوندر ریاض رانك کسریله صولق وچایرلو چنلو یرك اسمی اولان روضه نك جمعیدر باغچه لر ده دیمك اولور (زاغ) جثه سی کوچك و بوزمترق برنوع
قارغه در (غراب) غینك ضمیله مطلقا قارغه قوشنه دینور

*) منشئ النظم اولکه انشاد ایلیه موزون کلام * کراونده لوسهی تعیب اولنمز لا یعاب (*

(منشئ النظم) اضافتله كلام موزون وشعرى انشاد وانشا يعنى كلام منظومى كنديلكندن وضع وپيدا ايدن كيمسه يه دينور (لوسهى) تركيبنده لوكلمه سى شرطيه در يعنى برجمله نك مضموننك حصولنى جملهٔ اخرانك مضموننك حصولنه ربط وتعليق ايچوندركه فارسيده وتركيده كر واكر لفظلريله تعبير اولنور (سهى) سهودن ماضى مفرد غائبدر سهو بركيمسه نك قلبى بشقه شئ ملاحظه سنده اولمغله برخصوصى غفلت ايدوب اونتمق معناسنه در لوسهى اكر اونتسيدى ديمك اولور (لايعاب) فعل مضارع نفى استقبالدر تعييب وتعيير اولنمز يعنى لوم اولنوب قنانمز ديمكدر

(* حق بزه كافيكه تحقيقا كوزل مرجع اودر * حسبنا الله تعالى انه نعم المآب *)

مصراع اول ثانينك تفسيريدر (حسبنا الله) حق تعالى بزه كافيدر ديمكدر چونكه حسبناده حسب فى الاصل مصدردر فعل معناسنى متضمندر محسب لنا معناسنه كه كاف لنا من غيره ديمكدر وحسبنا الله اعتمدنا على الله معناسندن كنايه در (انه) تحقيق الله تعالى ديمكدر زيرا ان حروف مشبهه بالفعلدن تحقيقه موضوعدر ضمير منصوب ان كلمه سنك اسمى اوله رق الله تعالى يه راجعدر (نعم المآب) جمله سى ان نك خبريدر نعم نونك كسرى وعينك سكونيله افعال مدحدندر نه خوش ونه كوزل معناسنه مآب مرجع معناسنه با قافيه سنك ايكنجى قطعه سنك بيت همايونى شرحنده كچدى

(* دورابواب ايليوب اولمه جهانده دربدر * دركه بارى طورركن غيره ايتمه انتساب *)

(دورابواب) اضافتله جرارلكى قپوقپو كزوب طولشمق معناسنه در (دربدر) دالك فتحى ورانك سكونى وايكى دربيننده باء موحدهٔ مفتوحه ايله فارسيدر قپو بقپو وقپودن قپويه ديمكدر زيرا درلفظنك قپو معناسنه اولديغى قافيهٔ بانك قطعهٔ ثانيه سنك آخرنده بيان اولندى فارسيده باء مفتوحه عربيده باء جارهٔ مكسوره معنارينه كلور ودربدرلفظى بطريق الكنايه خور وحقير وذليل معناسنه ده استعمال اولنور بو مقامده بو معنانك اراده سى ظاهردر (دركه) دركاه مخففى اوله رق فارسيدر الله تعالينك باب معنويسى درمجازا اكابرك قپوسى اشكينه ده اطلاق اولنور يعنى جلب منافع ودفع مضار خصوصنده جنس مخلوقه تكاپو ورضالرينى جستجو ايله اراقهٔ آب رو وذلى وحقارتى نفسكه طبيعت وخوى ايتمه بلكه نفع وضر قبضهٔ قدرتنده مسخر اولان خالق القوى والقدر حضرتلرينك دركاهنه التجا ايله ديمكدر

(* قد اتيناك بنظم مرغوب *)

(قداتيناك) تركيبنده قد حرف تحقيقدر داخل اولديغى فعلك مضموننك ثابت ومحقق اولديغنه دلالت ايدر (اتينا) اتياندن ماضى متكلم مع الغيردر كاف خطاب فعلك مفعوليدر (بنظم) ده باء جاره تعديه ايچوندر نظم كلام منظوم معناسنه در (مرغوب) كنديسنه ميل ورغبت اولنمش شئ معناسنه نظمك صفتيدر يعنى تحقيق بزسكا نزد اهل عرفانده معتبر ومقبول نظم دلپسند كتوردك ديمكدر

(* حجل ككلك آديدرهم يعقوب * بال اريسى بكى اولمش يعسوب *)

(حجل) حانك وجيمك فتحه ريله ككلك قوشنك ارككنه دينور ديشيسنه هايله حجله دينور (يعقوب) كذلك حجل كبى اركك ككلكه دينور لكن ككلك اسمى اولان يعقوب عربى اولمغله منصرفدر اعلام رجالدن اولان يعقوب عجميه اولمغله غير منصرفدر (يعسوب) يعقوب وزننده امير النحل معناسنه كه تركيده بال اريسى بكى وارى بكى تعبير اولنور

(* ريح يل اسمه سنه ديندى هبوب * هم شماله اسنى قارشو جنوب *)

(ريح) رانك كسريله هواى متحركدن عبارتدر فارسيده باد وتركيده يل ديرلر جمعى رياح كلور (هبوب) قعود وزننده هب وهيب كبى روزكارك تموجيكه يل اسمك دينور اما صبور وزننده هبوب شدتله اسوب توز وطپراق صاوران يله دينور (جنوب) صبور وزننده قطب جنوبى سمتندن شماله قارشو اسن يله دينور قبله يلى ولدوس دينور

(* وعدى نقد ايتمه در انجاز اما * دى يلا ن وعده يه وعد عرقوب *)

(انجاز) همزه نك كسريله وعدى نقد ايتمه يعنى وعده وفا ايتمه وسوزينه طورمه در (وعد) عده وموعده كبى بركيمسه يه برنسنه يى ايده جكنى وايشليه جكنى قولله خبرويرمك كه سوز ويرمك تعبير اولنور (وعدعرقوب) اضافتله عرقوبك وعدى ديمكدر عرقوب عينك وقافك ضمه لريله ارض يمامه ده عمالقه قومندن عرقوب بن صخر ياخود عرقوب بن معبددر عصرنده كذب ودروغله نامدار وخلف وعد ايله شهرتشار برمرد نابكار ايدى (منقولدركه بركون كندى برادرى كلوب عرقوبدن برمقدار خرما طلب ايلدكده مرقوم على الرأس والعين ديه رك نخلستاننه اشارت ايدوب اشبو خرما اغاجلرم چچكلندكده ويره يم ديو وعد واطماع ايلدى وقت موعود كلدكده قورق اولسنه تعليق وقورق اولدقده بسر اولوب يعنى قرارمسنه تعليق وقرارد قده رطب اولسنه ورطب اولدقده كاله رسيده اولوب تمر اولسنه احاله وتعليق ايلدى وقتاكه تمر اولدقده كيجه ايله مخفيجه دوشروب درانبار ايدوب برادرينه دانه سنى كوسترمدى بوكونه كذب وخلف وعدلرى سبيله السنهٔ انامده ضرب مثل اولوب خلف ويلان اولان وعده وعد عرقوب وجمعنده مواعيد عرقوب وعرقوبيه دينور

(* يه راجل دخى بارده رجل * هرنيه اولور ايسه بنه ركوب *)

(راجل) كامل وزننده ورجيل سبيل وزننده پياده كيمسه يه دينوركه بندى اولميوب يه اولان كشيدر (رجل) رانك فتحى وجيمك ضمى وبعضا تخفيف ايچون جيمك سكونيله نوع انساندن حد بلوغه وارمش اركك دينوركه فارسيده مردم وتركيده اركشى تعبير اولنور جمعى رجال وجمع الجمعى رجالات كلور (ركوب) قعود وزننده آت ودوه وقاتر وحمار مثللو حيوانلره وتختروان ومحفه وعربه مثللولره وانسان ارقه سنه وسفينه كبى شيلره بنمك وسوار اولمق معناسنه اطلاق اولنور

(* چيقيجى خارج وداخل كيريجى * چيقمه هم كيرمه خروج ايله وقوب *)

(خارج) برمكاندن طشره چيقمه معناسنه اولان خروجدن اسم فاعلدر حجره ودار وبلده مثللو امكنه دن چيقيجى نسنه يه دينور (داخل) خارج وزننده ونقيضيدركه طشره دن برمحله كيريجى شيئه دينور (خروج) بروزكبى برمحلدن طشره چيقمق معناسنه در (وقوب) دخول وزننده مصدردر برنسنه برمحله كيرمك وبرشى غائب ونابديد اولمق معنارينه در

(* راعب افسونجى ايمش رعب افسون * رعب قورقودخى قورقاق رعبوب *)

(راعب) كاهن كبى رعاب شداد وزننده رعبدن اسم فاعلدر رقيه جى وافسونجى وشعبده كار وسيماكر كيمسه يه دينوركه كوزبايجى وكوزباغجى تعبير اولنور (رعب) رانك فتحى وعينك سكونيله سحر وشعبده وسيمايه دائر رقيه وافسونه اطلاق اولنوركه ناظرك كوزينى طولديروب قلبنى مرعوب ايدر (رعب) رانك ضمى وعينك سكونيله وضمتيله ده لغتدر قورقويه دينوركه انسانك قلبنه عارض اولان خوف وفزعدر بوصورتده رعب اسمدر وباب ثالثدن مصدر لازم ومتعدى اوله رق قورقمق وقورقتمق معنارينه ده رعب اطلاق اولنور (رعبوب) رانك وبانك ضمى وعينك سكونيله ورعيب رانك كسريله ضعيف وجباتى غالب قورقاق كيمسه يه دينور

(* قشر جوز اولمش ایسه قوز قبوغی * لب ایجدرکه کلور جمعی لبوب *)

(قشر جوز) اضافتله قوز قبوغی دیمکدر زیرا جوز جیمك فتحی وواوك سکونیله ترکیده جوز وقوز دیدکلری میوه نك اسمیدر قشر قافك کسری وشینك سکونیله جوز بادم وفندق وفستق مقوله سی نسنه لرك پوشیده سنه دینورکه قبوق تعبیر اولنور (لب) لامك ضمی و بانك تشدیدیله جوز ولوز وکستانه مثللو ایچلی نسنه لرك ایچنه واوزینه دینور وهر شیئك خالصنه دینور وعقل وهوشه اطلاق اولنور (لبوب) لامك ضمیله لب مز بورك جمعیدر ولبك جمعی الباب کلور اصحاب وزننده وهمزه نك فتحی ولامك ضمیله الب کلور

(* کوزل ایشه دیدیلر حسن عمل * صانمه کیم خوب کناهك ادی حوب *)

(حسن عمل) صفتك موصوفه اضافتی طریقیله کوزل ایشه دینور العمل الحسن معناسنه چونکه حسن حانك ضمیله کوزللکه دینور جمال کبی وکوزل اولمق معناسنه کلور ذوجمال کبی لکن بوراده فتحتینله حسن معناسنه در جمیل کبی (عمل) فتحتینله فعل مرادیدر یاخود قصدایله اولان فعله وایشه دینور فعلدن اخصدر (خوب) خاء معجمه نك ضمیله فارسیدر کوزل معناسنه (حوب) حاء مهمله نك ضمیله اثم وو بال وجناح کبی کناه معناسنه در حانك فتحیله حوب وحاب وحابه دخی حوب کبی اثم وکناه معناسنه در

(* لعب او یون جمعی لعب کلدی اناك * هم مشقت دیمه در لغب ولغوب *)

(لعب) لامك ضمی وعین مهمله نك سکونیله او یوندر اضحوکه وزننده العوبه کبی (لعب) لامك وعینك ضمه لریله لعبك جمعیدر (لغب) لامك فتحی وعین معجمه نك سکونیله (لغوب) قعود وزننده وقبول وزننده یورلمق زحمت ومشقت چکمکه دیرلر

(* برطمعکار ایدی اشعب مشهور * اولدی اجناس قبائلده شعوب *)

(اشعب) احمر وزننده شدت حرص وطمعله معروف برشخص طمعکارك اسمیدرکه مبالغه طمع ایله مشهور اولدیغندن عرب ضرب مثل ایدوب * اطمع من اشعب * دخی لا تکن اشعب فتتعب * دیرلر مرحومك جمله طمعندندرکه بعض جیرانك مطبخندن دخان چقدیغنی کوردکده بلکه بزه لحم مطبوخ کلور خلیاسیله ثرید یاپمق ایچون قرو اتمکلرینی قصعه یه طوغرایوب مهیا ایدردی و برجنازه اردنده ایکی کیمسه سر اصحبت ایتسه لر غالبا بومیت ماندن بکا برمقدار شی وصیت ایتمك کرك انی سو یلشورلر دیردی و بلده سنده برولیمه سوری اولسه شاید غلط ایدوب عروسی بزم خانه یه کتورورلر وسوسه سیله خانه سنی سیلوب سپوروب تنظیم ایدردی (شعوب) شهود وزننده شینك فتحی وعینك سکونیله شعبك جمعیدر شعب اصل واحده منتسب اولان جمع عظیمه اطلاق اولنورکه ابو القبائل اوله جقدر تفصیلی سورهٔ حجراتده * وجعلنا کم شعوبا وقبائل * نظم جلیلنك تفسیرنده در

(* عفو آنام ایدیجی حق انجق * انما الله عفو لذنوب *)

مصراع اول ثانینك تفسیریدر (انما) انجق معناسنه طرق قصردن اولدیغی الف قافیه سنك آخر قطعه سنده بکدی (عفو) عفو ایدیجی معناسنه قطعهٔ شرعیه ده بکدی (ذنوب) شعوب وزننده اثم وکناه معناسنه اولان ذنب لفظنك جمعیدر اسم جلال مبتدا عفو خبری لذنوب خبرك مفعول به صریحیدر

(* فعلاتن فعلاتن فعلات * ویرمم غیره کتابم محبوب *)

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لکن صدر وابتدالر وحشولر مخبون وعروض وضربلری مخبون ومقصوردر

(* بانت للبناء فتأتأت اللغثات *)

(بانت) ماضی مؤنث غائبه در انقطعت معناسنه در منفصلدر یعنی کلور عین ورتبه دن بتویت کلور کینونك وزننده نو یبون کلور دخول وزننده (البناء) فعلك فاعلیدر (فتأتأت) کلمه سنده فا تعقیب ایچوندرکه مابعدی بلا مهله ولا تراخ ماقبلنه نصکره واقع اولور تاتات ماضی متکلم وحده در (اللغثات) لغثك جمعی اوله رق فعلك مفعولیدر یعنی حرف بالها وزره ترتیب اولنان قطعه لر منقطع ومنفصل اولوب بندی پس عقبنده بن حرف تاء قافیه سنده اولان لغتلری تکلمه شروع ایتدم دیمکدر تا تاء حرف تایی تکلم ایتمه در

(* جمله بی کلفت کلنلر سانحات * هم تعاقبله کلنلر واردات *)

(سانحات) سانحه نك جمعیدر سانحه برکیمسه نك خاطرینه بلا فکر وزو یه تکلف سرجه یعنی بالبداهه شنوح وظهور ایدن خاطرهٔ دقیقه وفقرهٔ لطیفه یه دینور (واردات) اجسامدن ومعانیدن بری بری عقبنده کلن اشیاره دینور

(* سوز حدیث وهم کلام انبیا * هب روایت ایدیجیلردر رواة *)

(حدیث) جدید وزننده لغت معناسنه در که جمع انسانه واصل اولان هرکلامه اطلاق اولنور وعلی الخصوص انبیاء کرام علیهم السلام حضراتنك لسان کوهرفشان معجز بیانلرندن صادر اولان کلام بلیغ النظامه دینور جمعی غیر قیاس اوزره احادیث کلور (رواة) ناقضاق اسم فاعلك جمعنده مطرد اولدیغی اوزره راوی لفظنك جمعیدر راوی روایتدن اسم فاعلدر که برکیمسه نك کلامنی حمل وحفظ ایدوب شخص آخره بطریق الحکایه نقل وبیان ایدن کیمسه یه دینور ناقل الحدیث کبی

(* سبق کچمك کچدیکیچون جنلرك * وصف رب اوزره ملکلر سابقات *)

(سبق) سینك فتحی وبانك سکونیله برکیمسه یی تخطی وتجاوز ایدوب ایلروسنه کچمك معناسنه در فارسیده کذشتن دینلور (سابقات) استماع وحیده طائفهٔ جنی سبق وتقدم ایدن ملائکهٔ کرام علیهم السلامه دینور یاخود طوائف ملائکه کرامدن نزع ارواحه موکل اولوب ارواح مؤمنین ایله جنته وارواح کفار ایله جحیمه سبق وامر ثوابی وعقابی تدبیر ایدن ملائکه در

(* طاعت ایدیجیلره ارکك دیشی * حق بیوردی قانتین وقانتات *)

(قانتین) طاعت وعبادت معناسنه اولان قنوتدن اسم فاعلك جمع مذکریدر طایعین کبی رجالدن طاعت ایدیجی کیمسه لر دیمکدر (قانتات) جمع مؤنثدر طاعت ایدیجی عورتلر دیمکدر قنوتك معانی سائره سنی قطعهٔ آتیه دیو لی ایدن قطعه ده کلور

(* فجره معناسی صباح اویقوسیدر * ابتدای نوم راحتله سبات *)

(فجره) فانك فتحی وخانك تشدیدیله صباح وقتنده اویونان اویقویه دینور وای وقت کان ارقه اوزرینه نومه دینور (سبات) فرات وزننده سنه کبی ابتدای نومه دینور یاخود مطلقا استراحت بدنی موجب اولان نومه دینور

(* اب بابا ام انا اوغلانلر بنین * بنت قزدر هم انالر امهات *)

(اب) والد کبی بابایه دینور فارسیده پدر دیرلر اب لفظنك اصلی حرکاتله ابودر واو حذف اولنمشدر جمعی آباء وابون کلور (واب) لفظی صاحب معناسنده استعمال اولنور ابو الخیر وابو البرکات وابو ذهب مثللو کنیه لرده اولدیغی کبی (ام) والده کبی انایه دینور فارسیده مادر دیرلر وهر نسنه نك اصلنه وعمادنه دینور ام الکتاب وام القری کبی (بنین) وبنون ابن لفظنك جمعیدر اسباب وزننده

بنام كبي ابن ولدذ كوره دينور فارسيده پور و پسر دينور تركيده اوغل ديرلر و بو ابن لفظنك اصلي فتحتيله بنو در يا خود بني در واو ياخود يا حذف اولنمشدر (و بر نسنه يه ملازمتي و بر امره كثرت خدمتي ومداومتي اولان كيمسه يه بالاضافه ابن اطلاق اولنور ابن الحرب وابن السبيل كبي (بنت) ابنه كبي قزه دينور جمعي بنات كلور فارسيده دختر ديرلر (امهات) همزه نك ضمي وميم مشدده نك فتحيله ام لفظنك جمعيدر امات كبي على قول امهات ذوى العقوله امات بهائمه مخصوصدر

*) زرع اكك نبت بتكدر دخي * نجم اولمشدر چمن اوتدر نبات (*

(زرع) فرع وزننده تارلايه تخم صاچوق معناسنه دركه اكين اكك تعبير اولنور همزه نك كسريله ازدراع كبي واكلمش اكينه مزروع معناسنه سفينه وزننده زريعه دينور (نبت) سبت وزننده اوت بتك معناسنه در ونبت نبات معناسنه اسم جنسده اولور برده بتن هر نسنه يه دينور (نجم) رجم وزننده چته وساقي اولميوب قاون وقاربوز وخيار كوكني كبي يره يايلوب منبسط اولان نباته دينور و يلدزه دينور نته كيم قطعۀ سماويه ده كچدي (نبات) نوات وزننده اسم جنسدر يرده بتن هر نسنه يه اطلاق اولنور بعيده ساقي اولمانده بلكه حيوانات ما كولي اولان اوتده عرف اولمشدر فارسيده كياه ديرلر

*) يم وطم اولدي دكز قمقام هم * سبح يوزمكدر كيلر سابحات (*

(يم) يانك فتحي وميمك تشديديله دكزه دينور بحر كبي فارسيده دريا ديرلر (طم) طانك كسري وميمك تشديديله يم كبي دريايه دينور (قمقام) قافك فتحيله صمصام وزننده طم كبي دريايه دينور على قول درين وانكين يرينه دينور (سبح) مدح وزننده وسباحت كتابت وزننده صواوزرنده يوزمك معناسنه در فارسيده شناوريدن ديرلر (سابحات) سابحه نك جمعيدر سابحه سفينه يه اطلاق اولنور سابحات سفاين معناسنه كه كيلردر

*) صاتمق آلمق در شرا ضداددن * ديندي قطعي صاتمغه بيع بتات (*

(شرا) شينك كسري والفك مدي وقصريله بر نسنه يي صاتوب آلمق معناسنه و برمتاعي صاتمق معناسنه اولمغله ضد اولور زيرا برشيئه مالك اولمق وملكندن اخراج ايتمك معنيين متقابلين در معنيين مزبورينده اشتراء لفظيده شرا كبيدر (بيع بتات) برمتاعي قطعي صاتمغه دينور كه بايع ايله مشتري بينده مواضعه ياخود مخيرلك اولميه زيرا بيع بانك فتحي ويانك سكونيله صاتمق معناسنه در (بتات) ثبات وزننده قطع معناسنه مصدردر بت وبته كبي بعضا اسم فاعل معناسنه اولور كه قاطع ديمكدر و بعضا مفعول معناسنه اولور بوراده ايكي معنايه ده حمل جائزدر

*) اول كوزل خويله پسنديده شيم * كن بحسن الخلق ممدوح الصفات (*

مصراع اول ثانينك تفسيريدر (كن) فعل ناقص اولان كان فعلندن امر مخاطبدر اسمي تحتنده مستتر انت ضميريدر (بحسن الخلق) تركيبنده باء ملابسه ياخود سببيه دركنك خبري اولان ممدوحه متعلقدر اضافت صفتك موصوفه اضافتي قبيلندندر بالخلق الحسن معناسنه (خلق) خانك ضمي ولامك سكونيله (وخلق) ضمتيله خوي معناسنه دركه طبع وغريزه وسجيه وخليقه وديدن وشنشنه وعريكه دخي دينور فارسيده نهاد وسرشت ومنش ديرلر (ممدوح الصفات) تركيب اضافيسنده ممدوح كنك خبر منصوبيدر مدح وتحسين اولنمش معناسنه (صفات) صفتك جمعيدر صفت بر كيمسه نك ذاتيله قائم اولان معنايه اطلاق اولنور علم وحلم وحيا وتواضع كبي (پسنديده) فارسيدر تحسين اولنمش شئ معناسنه (شيم) شينك كسريله خوي معناسنه اولان شيمه نك جمعيدر

*) آدم اول سنده چالش اوكرنمكه * چونكه تعليم الهيدر لغات (*

(ناظم نحرير بو بيت دلپذير ايله (وعلم آدم الاسماء كلها) نص جليلنك مفهوم جزيلنه ايما ونوع بني آدمك تعليم وتعلمنه اشد احتياج ايله محتاج اولديغي علم لغتك فضل ومزيه سنه تنبيه ورفعت شاني انبا ايدر

) في ميادين المغازي احضروا كل الجهات (

(في) ظرفيت ايچوندر (ميادين) ميدانك جمعيدر ميدان سلمان وزننده صحراي واسعه معناسنه دركه وسعتلوجه عرصه يه دينور (مغازي) مغزى كلمه سنك جمعيدر اعدا ايله جنك وقتال ايده جك محللر مراددر (احضروا) ضاد معجمه ايله غيبت مقابلي اولان حضوردن امر حاضر جمع مذكر مخاطبدر ياخود صاد مهمله ايله بر نسنه نك اطرافني احاطه واستيعاب معناسنه اولان حصردن جمع مخاطبدر (كل الجهات) اضافتله اطراف وجوانبك جميعسي ديمكدر زيرا كل كلمه سي الفاظ عمومدندر جميع اجزانك شمول واستغراقنه دلالت ايدر (جهات) جيمك كسريله سمت وطرف معناسنه اولان جهتك جمعيدر بو عنوانده براعت استهلال وار در زيرا بو قطعه ده امر غزاده الزم اولان بعض نسنه لرك لغتي ذكر اولنور

*) اتلودر فارس فرس جبهه جماله خيل آت * هر كليچيدر يقين يعني قريب كل آت (*

(فارس) آتلويه دينور راكب الفرس معناسنه كه آت نوعنه بنن كيمسه اوله چقدر وعلى العموم آت وقاطر وحمار مقوله سي بتون طرنقلي حيوانلره راكب اولانه ده اطلاق اولنور (فرس) فتحتيله آت نوعنه دينور ارككنه وقسراغنه شاملدر بعض عرب قسراغه فرسه ديرلر ها ايله جمعي افراس وفروس كلور (جبهه) جيمك فتحي وبانك سكونيله فرس كبي آت نوعنه دينور (جماله) جيمك ضميله آت سوريسندن بر بلوكه اطلاق اولنور (خيل) ليل وزننده آت سوريسنه دينور جماعت افراس معناسنه اسم جمعدر لفظندن مفردي يوقدر وخيل اتلو عسكره ده دينور ومنه قولهم جاءت الخيل كالسيل فارسيده آته اسب ويكران ديرلر (قريب كل آت) هر كليجي نسنه يقيندر معناسنه اولان كل آت قريب قضيۀ مشهوره سنك خبريني مبتداسي اوزرينه تقديم ايله سبكني تغيير در بو تقديم عند النحاة جائز دكل ايسه ده ناظمك مقصودي تركيبدن قطع نظر مفردات معناسني بياندر وضرورت وزن وقافيه ايچون منظومه لرده بونك امثالي كثير ورايكاندر كل كلمه سي مدخولنك افرادنك عموميچوندر (آت) اتيادن اسم فاعلدر كليجي معناسنه فارسيده آينده ديرلر اصلي فاعل وزننده آتي در قاض كبي اعلال اولندي (قريب) حبيب وزننده بعيد مقابليدر كه تركيده يقين تعبير اولنور فارسيده نزديك ديرلر نته كيم با قافيه سنده كلور

*) آت شتابيله قوشاركن خشله مق ضبح اولدي چون * دشمنه صالديجي اتلاري غزاتك عاديات (*

(ضبح) مدح وزننده (وضباح) غراب وزننده مصدرلردر آت قسمي سرعتله سكردوب قوشاركن نفسنده حاصل اولان صوتدر كه اومقوله صوته تركيده هاراتي وخشله مق تعبير اولنور (شتاب) كتاب وزننده فارسيدر سرعت معناسنه (عاديات) سكرتمك وقوشمق معناسنه اولان عدودن اسم فاعل جمع مؤنثدر عموما سكرديجي حيواناته وصف اولور لكن (والعاديات سورۀ جليله سنده غزاة موحدينك اعداء دين اوزرينه حمله وهجوم ايله سكردوب صالديران آتلري مراد اولديغيچون ناظم نحرير تخصيصله تفسيره اشارت بيوردي

*) هم مغيرات آتلري غارتكران دشمنك * زير نعلندن قفلجملر صاچنلرموريات (*

(مغيرات) نهب اموال ياخود قتل نفوس ياخود سبي واسترقاق قصديله جانب اعدايه بغتة

دخول ونجأة وصول ايله باصقون ايتمك معناسنه اولان اغاره دن اسم فاعل جمع مؤنثدر سرعت وشتابله كيذوب بغتة اعدايى باصمق معناسنه اولان اغاره حقيقتده اهل خيول اولان فارسلرك فعلى ايسه ده فعل مزبورك حصولنده اتلر عمده اولمغله اسناد مجازى طريقيله غزاتك فرسلرينه اسناد اولندى فافهم غارتكران (اغاره ايديجى) كيمسه‌لر ديمكدر زيرا غارت اغاره دن اسم مصدردر طاعت اطاعتدن اسم مصدر اولديغى كبى (كر) لفظى كاف فارسيه ايله ادات اسم فاعلدر الف ايله نون فارسيده ادات جمعدر (موريات) چاقمق طاشى مقوله سندن آتش چقارتمق معناسنه اولان ايراددن اسم فاعل جمع مؤنثدر غزاة موحدينك فرسلرى سير سريع ايله كيدركن نعلرينك التندن شراره وقغلجم چقردقلرندن موريات اطلاق اولندى (زير) فارسيده تحت معناسنه در

*) صوى اولنلردر جياد واوچ اياغن تام باصوب * بر اياغك طرنغى اوزره طورانلر صافنات (*
(جياد) جيمك كسريله اشكنى كوزل وسكرتمسى اعلا صوى آت معناسنه اولان جوادك جمعيدر (صافنات) اوچ اياغنى تمام باصوب بر اياغنك طرنغى ديكيجى آت معناسنه اولان صافنك جمعيدر مصدرى قعود وزننده صفوندر بو خصلت اتك قسمنده خصال ممدوحه دندر اكثريا عراب خلص وخيل تعبير اولنان صوى اتلرده اواور عامهٔ نسخ نخبه‌ده بو مقامده صوى اولنلردر جياد واوچ اياغن قالديروب بر اياغك طرنغى اوزره دونلر صافنات واقع اولمشدر لكن عامهٔ كتب لغته وسورهٔ صادده * اذ عرض عليه بالعشى الصافنات الجياد * آيت جليله سنك تفسيرنده اقوال مفسرينه مخالفتدن بشقه ظاهرا منفهم اولان معنى محال قبيلندن اولمغله بيت مزبورده محو واثبات واقع اولدى

*) اركك آت اولدى حصان وحجر ورمكه قصراغى * مهر طايدر اتلرك يوكركلر بدر سابحات (*
(حصان) كتاب وزننده اركك آته دينوركه ايغر اوله جقدر ياخود صوى اولمغله هر قصراغه چكلميوب جنس قصراقلره چكيلن ايغر آته دينور (حجر) حانك كسرى وجيمك سكونيله دول ايچون اتخاذ اولنان قصراغه دينور (رمكه) فتحاتله بودخى دول ايچون اتخاذ اولنان قصراق آته وباركيره دينور (مهر) ميمك ضمى وهانك سكونيله آت قسمنك ولدينه دينوركه طاى تعبير اولنور مؤنثنده مهره دينور (سابحات) سابحه نك جمعى اوله رق سريع السير يوكرك آتلره دينور ودرياده سبح ايدوب يوزن سفينه‌لره اطلاق اولنور ويوكرك آتلره سوابح دخى دينور

*) قالقكز اعدايه مزراغيله سزاى آتلولر * ايها الفرسان قوموا للاعادى بالقنات (*
مصراع اول ثانينك تفسير وترجمه سيدر (ايها الفرسان) تركيبنده اى اسم مفرد مبهم وبحسب الظاهر منادادر چونكه معرف باللام ايله موصوف اولان اى كلمه سندن حرف ندانك حذفى جائزدر ها حرف تنبيهدر (فرسان) آتلو وبنجى معناسنه اولان فارسك جمعيدر فوارس كبى (قوموا) قيامدن امر حاضر جمع مذكر مخاطبدر قالقك ديمكدر (للاعادى) لفظنده لام تعليل ايچوندر اعادى همزه‌نك فتحيله دشمن معناسنه اولان عدوك جمعى اولان اعدانك جمعيدر پس اعادى جمع الجمعدر وعباره ده تقدير مضاف ايله قوموا لمحاربة الاعادى ديمكدر (بالقناة) لفظنده با مصاحبت ايچوندر قناة قافك فتحيله مزراغه دينور رمح كبى جمعى قنوات كلور فتحاتله وتانك حذفيله قنا كلور حصا ومها كبى

صنايع بديعيه‌يه اذنى ممارسه‌سى اولان كيمسه‌يه بو بيتده اولان جناس تام ومراعات نظير ومحسنات سائره خفى دكلدر *

*) تنكدر بو وادئ نارفته ده آت اويناتمز * كيم ديدى وهبى قوشوبده كنديكى ميدانه آت (*
(تنك) جنك وزننده فارسيدر طار يره دينور مكان ضيق معناسنه (وادى) طاغلر وتپه‌لر اراسنده اولان طاره جق يرلره دينوركه دره تعبير اولنور (نارفته) لفظنده نا فارسيده ادات

تفيدر

نفيدر (رفته) هفته وزننده فارسيده كيتمك معناسنه اولان رفتندن اسم مفعولدر وادئ نارفته طريقت غير مسلوكه كبى ايشلك وجاده اولميان وادى وطريق معناسنه‌در (ناظم نادره كوى اسلوب بديع اوزره اولان نظم معجز اداسنى صعب المنال اولوب سائر اهل نظمك اسب فكرلرينه رخصت جولان ويرلميان منهاج اوزره اولديغنى نفسنده صعب المسلك اولوب آت اوينمان وادئ نارفته‌يه تشبيه ايله استعارهٔ مكنيه وتنك وطارليغى نسبتله استعارهٔ تخييليه اعتبار وتحديث نعمتى متضمن فخريه ايله منظومهٔ مرغوبه سنه حث وترغيب طريقنى اختيار ايلدى فلله دره

) ماجواب الحمق غير سكوت (
(ما) ليس كلمه سنه مشابه اولان مادر (جواب) صواب وزننده سائلك صورديغى شيئ مقابلنده ايراد اولنان كلام معناسنه مرفوع اوله رق ما كلمه سنك اسميدر (حمق) حانك فتحى وميمك كسريله خشن وزننده صفتدر خفيف العقل احمق واوغوز كيمسه معناسنه جوابك مضاف اليهيدر (غير) خير وزننده الا معناسنه استثنا ايچوندر ما كلمه سنك خبرى اولمق اوزره منصوبدر (سكوت) قعود وزننده خاموش اولمق معناسنه دركه ترك كلامدن عبارتدر تركيده صوصمق تعبير اولنور (حاصل معنى احمق اولان كيمسه نك سؤالنه سكوتدن ماعدا جواب باصوب يوقدر زيرا احمقك ياسؤالى بيهوده در ياخود قابل فهم اولمديغندن جوابنه تصدى بيهوده در

*) بالغك آدى سمك همدخى حوت * كوتوريجيسى زمينى بهموت (*
(سمك) فتحتبنله بالقدر جمعى كسر سين ايله سماك كلور (حوت) قوت وزننده بودخى بالغك اسميدر جمعى حيتان واحوات كلور (بهموت) باء موحده نك فتحى وهانك سكونى وميمك ضميله دنيايى كوتورن بالغك اسميدر وباء موحده بدلنه ياء مثناة تحتيه ايله يهموت ووزن مزبور اوزره بلهوت حامل ارض اولان بالغك اسميدر (وهب بن منبه حضرتلرندن روايت اولنان اثرك اجمالى بودركه حق جل وعلا حضرتلرى يرلرى خلق ايتدكده متقرر اولميوب سفينه كبى حركت ايدردى پس بر عظيم الجثه ملك خلق ايدوب امر ايلديكه يرك التنه كيروب اوموزلرى اوزرينه الوب يرى طوته ملك مزبور دخى مأمور اولديغى اوزره ايدوب برالينى مشرقدن برالينى مغربدن چيقاروب يرى اطرافندن طوتدى لكن اياقلرى قرار ايده جك محل اولمامغله الله تعالى ياقوت احمردن بر صخرهٔ عظيمه خلق ايدوب اول صخره‌يى ملك مزبورك قدمينى تحتنه وضع بيوردقده صخرهٔ مزبوره نك دخى جاى قرارى اولمامغله جناب بارى بر عظيم الجثه اوكوز خلق ايلدى وامر حق ايله اول ثور عظيم ياقوت احمردن اولان صخرهٔ عظيمه‌يى ارقه سى اوزره الدى اول اوكوزك اسمى كيوثادر اوكوزك دخى پايلرى جايكير قرار اولمامغله جناب خالق الضب والنون بر عظيم الوجود بالق خلق ايلدى كال مرتبه بيوكلكندن وكوزلرينك شعله ولمعانندن كيمسه نظر ايتمكه قادر اوله‌مزحتى روايتده وارد اولديكه دنياده اولان دكزلر حوت مزبورك بورننك برداليكنه وضع اولنسه بر صحراء عظيمه‌ده اولان دانهٔ خردل قدر انجق اولوردى الله تعالى اول بالغه اوكوزك اياقلرى التنده طوردبو امر ايلدى اول حوتك اسمى بهموتدر واول حوته قرارگاه اولمغيچون بر بحر اعظم خلق ايلدى واول بحرك تحتنده هوا وهوا تحتنده ظلمات خلق ايدوب بونلرك تحتنده علم مخلوقات منقطع اولمغله ماوراسن قادر خلاقدن غيرى كيمسه بلمز عزيزم

*) قورقه‌هم قورقوديجيدر رهبوت * رحم ايديجى وترحم رحموت (*
(رهبوت) رانك وهانك فتحه‌لريله ملكوت وزننده قورقمق معناسنه اولان رهبدن قورقمق معناسنه اسمدر وناظم تحريك بيانه كوره رهبوت مرهب كبى اسم فاعل معناسنه‌ده كلور قورقوديجى ديمك

اولور لکن قاموسده بومعنی تصریح اولنمامشدر (رحموت) ملکوت وزنی اوزره برکیمسه‌یی اسرکمك ورقت وشفقت ایلمك معناسنه اولان رحمت ومرحمتدن مبالغه‌یی متضمن اسمدر وبورحموت لفظی رهبوت لفظنه مزدوج ومقارن اوله‌رق استعمال اولنوب منفردا استعمال اولنمز رهبوت خیرمن رحموت مثل سائرنده اولدیغی کبی انمع الفعل المجهول ایله مؤولدر ان ترهب خیرمن ان ترحم دیمکدر یعنی سنك حوصله‌ك شفقت ومرحمته متحمل اولمغله سکا احسان طغیانکه باعث اولمقدن ناشی دائما خوف وخشیت اوزره اولمق حالکه جسباندر واشبو رهبوت ورحموت وملکوت وجبروت ولاهوت وطاغوت مثللو اهل لغاتك اکثری عندنده مصدر معناسنی مفیداسمدر وبعضی عندنده مصدردر وبورحموت لفظی اسم فاعل معناسنه رحم ایدیجی مقامنده استعمال اولنمق قاموسدن مستبان دکلدر (ناظم تحریر رهبوت ایله رحموتی اسم فاعل معنالرنده استعمال اولنمسنی ادهات سائره‌ده واقف اولمق ظن غالبدر

*) یك تواضعده خشوع ایله خضوع * طاعت وطول قیام اولدی قنوت (*

(خشوع) قعود وزننده برکیمسه کندی نفسنی ذلیل والحق عدایدوب تواضع وضراعت ایلمکدن عبارتدر (خضوع) خشوع وزننده ومرادفیدر وعلی قول خضوع اعضا وجوارحله تواضع وانقیاده خشوع صوت وبصرایله تذلل واستکانته مخصوصدر (قنوت) قعود وزننده طاعت وعبادت ایلمك معناسنه‌در وقیام طویل معناسنه در ودعا ایلمك معناسنه‌در صلوة وتره قنوت اطلاقی سائر نمازدن زیاده دعایی مشتمل وحاوی اولدیغیچون یاخود طول قیامی مشتمل اولدیغیچوندر صلوة وترده اوقنان دعایه ده قنوت دینور ایاك نعبدولك نصلی ونسجد کلمه‌لریله اقضی غایة الخضوع اولان عبادتی وصلاتی وسجده‌یی الله تعالی‌یه تخصیصی متضمن اولدیغیچون

*) متجبرمتکبرکیدر * کبره جبوره دینور هم جبروت (*

(متجبر) تجبردن اسم فاعلدر (متکبر) متجبر وزننده ومرادفیدر بوصفتلر ایله عباددن بریسی وصفلنسه حقنده ذمیمه وقدحدر زیرا مرادکبر ونخوتدرکه خودبین وخود پسنداولوب هرکس عندنده لاشیء مثابه‌سنده ونفوس زائده اشخاص بی فائده حکمنده اولمغله صفات شیطانیه‌نك اخبث واقبحیله موصوف دیمکدر اما واجب تعالی حضرتلرینك جبروت وکبریاسی حوصلهٔ عقلدن بیرون اولمغله همان جبار ومتکبر اولدیغی وعظمت وکبریا ذات جلیلنه مختص اولدیغی اعتقاد ایتمك واجبدر (جبوره) جیمك وباء مشدده‌نك ضمه‌لریله وجیمك فتحی وباء مشدده‌نك ضمیله (جبروت) ملکوت وزننده وجیمك ضمی وبانك فتحیله مبالغه‌یی متضمن مصدرلردر کبر وعظمت وجلالت معناسنه فارسیده بزرکی ترکیده اولولق تعبیر اولنور

*) عزت وسلطنت ومملکته * دیدی اصحاب فصاحت ملکوت (*

(ملکوت) عظموت وزننده قهر وغلبه‌ده استعمال اولنان عزت معناسنه وقدرت وسطوتده استعمال اولنان سلطنت معناسنه وبرنسنه‌یه استبداد واستقلال وجهی اوزره متصرف اوله‌رق مالك اولمق معناسنه اولان میمك فتحی ولامك حرکات ثلاثیله مملکت معناسنه اطلاق اولنور اشبو ملکوت لفظی اصحاب فصاحت اولان عرب عربالسانده بومعانیء ثلثه‌ده مستعملدر واهل تحقیق عندنده عالم ظاهره عالم شهادت وعالم خلق وعالم ملك دینور وعالم باطنه عالم غیب وعالم امر وعالم ملکوت اطلاق اولنور واشبو ملکوت وجبروت ورغبوت ورهبوت وعظموت مقوله‌سنده واو وتاء مبالغه ایچون زائده‌در پس ملکوت ملك عظیم معناسنه‌در وقس علیه

*) چاه بابلده اولان ایکی ملك * بری هاروت وبریسی ماروت (*

(هاروت وماروت) طالوت وزننده ناسی ابتلا وسحر ایله معجزه بیننی تمییز حکمتیچون انزال اولنان

ایکی ملکك اسملریدر زیرا حضرت سلیمان بن داود علیهما السلامدن صکره سحره فن سحردن ابواب غریبه استنباط ایدوب سحر ایله معجزه بیننی فرق وتمییزه مقتدر اولمیان کیمسه‌لر میانده دعوای نبوت ایله خلقی اضلال ایله مشغول اولمشلر ایدی الله تعالی بو ایکی ملکی انزال بیوردیکه ناسه تعلیم سحر ایتمکله سحرهٔ کذابینك تمویهات باطله‌لرینه فریفته ومغبون اولمیوب حین اقتضاده معارضه‌یه اقتدار وسحر وفسون تشبث اسباب ومزاولهٔ آلات سببیله نفوس خبیثه‌دن استمداد وتعلیم وتعلم جریانیله مخلوقدن مستفاد معجزه ایسه بوقیوددن عاری اوله‌رق انجق تأیید ربانی وتوفیق سبحانی اولمه‌سنی اعتقاد ایدوب سعادت دارین ایله برمراد اوله‌لر (چاه) فارسیدر قیو معناسنه‌در بیرکبی (بابل) باطل وزننده ایالت عراقده بربلده اسمیدر دجله وفرات نهرلری قربنده واقعدر سلفده ملوك کنعانیین مقری اولوب نمرود مردود حضرت ابراهیم صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلرینی اوراده ناره القا ایلدیکی مرویدر (ناظم تحریر بو ایکی ملك چاه بابلده‌در یعنی ارض بابلده برقیوده محبوسلردر دیدیکی طائفهٔ یهوددن محکیه برقصهٔ مشهورهٔ کاذبه‌یه مبنیدر تفاسیرده تفصیلی محرر وتزییفی مصرح ومقرردر

*) حقد وضغن اولدی حسودك کینی * شخص محسوده دینورمش مأنوت (*

(حقد) حانك کسری وفتحی وقافك سکونیله قلبده امساك واخفا اولنوب اجراسنه فرصت کوزدیلن کین وغیظه دینورکه کین دینلور جمعی احقاد وحقود کلور وکثیر الحقد اولان کیمسه‌یه حقود دینور حسود وزننده اندن دوه کینلو واشترکین تعبیر ایدرلر (ضغن) ضادك کسری وغین معجمه‌نك سکونیله معنای مزبورده حقد ایله مرادفدر جمعی اضغان کلور بو حقد وضغن اکثریا غیرده اولان فضل وکمال ومال ومنال زائل ومسلوب اولمسنی تمنی ایدن حاسد بداندیشك فعلی اولمغله حسودك کینی تعبیر اولندی (مأنوت) محسود وزننده ومرادفیدرکه موهبهٔ الٰهیه اولان نعمتلرینه حسد اولنمش کیمسه‌در

*) افترا ایتمه بهت وهم بهتان * نطق حیرتله طوتلمش مبهوت (*

(بهت) بانك فتحی وهانك سکونیله وفتحتیله (بهتان) بطلان وزننده برکیمسه‌نك ایشلمدیکی فعلی یاخود سویلمدیکی قولی اسناد ایله افك وافترا ایلمك معناسنه‌در (مبهوت) مسکوت وزننده متحیر ومدهوش اولوب نطقه قادر اولمین کیمسه‌یه دینور

*) مصطبه اوتوره‌جق یرانده * یعنی دکانه دینورمش حانوت (*

(مصطبه) میمك کسری وطانك فتحیله تجارد کانلرنده ومیکده‌لرده وقهوه‌خانه‌لرده اوتوره‌جق یکه وسکیٔو بیوك قپولر ارالغنده اولان نشیمنه دینور میمك فتحیله مصطبه غلط مشهوردر (حانوت) تابوت وزننده اصحاب حرفت وارباب تجارتك ساکن اولدیغی دکانه دینور جمعی حوانیت کلور دکان دخی عربیدر

*)لات وعزی دینلن بتلرهم * اولدی شیطان دخی کاهن طاغوت (*

(طاغوت) جالوت وزننده زمان جاهلیتده عرب مشرکلرندن ثقیف قبیله سنك طاپدقلری لات اسمیله مسما اولان صنمه وغطفان قبیله‌سنك پرستش ایتدکلری عزی نام صنمه دینور ومطلقا معبود باطل اولان بتلره دینور وسرکردهٔ اهل غوایت اولان شیطان لعینه وزعمنجه غیبدن خبر ویرن فالجی مقوله‌سی کاهن بی دینه وعرافی بدآیینه وهر برضلالت شقاوت رئیسنه واهل کتابك متعنداینه اطلاق اولنور

*) قوت دین کوزل قوت بزه * قوت الدین لنا نعم القوت (*

مصراع اول ثانینك تفسیریدر (قوت) ضعف مقابلیدر دین اسلام وطاعت وملت وشریعت
وورع وتقوی معنالرینه‌در (لنا) بزه و بزم ایچون دیمکدر (نعم) افعال مدحدندر نه کوزل دیمکدر
(القوت) حوت وزننده زاد وذخیره‌یه دینور مرادذخر آخرتدر

*) کنج ایکن دکله نصیحتلرینی * دیمه پیرانه‌نه شاشقن فرتوت (*
(پیران) ویران وزننده فارسیده قوجه واختیار وسالخوردهٔ روزکار معناسنه اولان پیرك جمعیدر
(فرتوت) فرمود وفرسود وزننده عته کتورمش و بوناش کیمسه‌یه دینور (یعنی ای مخاطب
شاب حین شبابکده مسن واختیار اولان کیمسه‌لرك پند ونصیحتلرینی قبول ایله وخودبین اولوب
اختیار کیمسه‌لره معتوه وشاشقن دیوطعن وقدح ایلمه

) جئت بالثاء الیکم سعة للابحاث (
(جئت) جاء فعلنك متکلم وحده سیدر مصدری شیٔ وزننده جیٔ وهاایله جیئه ومجیٔ کلور
(بالثاء) لفظنده با تعدیه ایچوندر ثاء حروف هجادن حرف رابعك اسمیدر الیکم حرف جر اولان
الی کلمه سیله جمع مذکر مخاطب ضمیرندن مرکب اوله رق سزه دیمکدر سعة سینك فتحیله سنه
وزننده وسینك کسریله سنه وزننده وسعت وککشلك معناسنه‌در (وجئت) فعلنه مفعول له اوله رق
منصوبدر (للابحاث) ترکیبنده لام جاره سعه‌یه متعلقدر جار مع المجرور سعة کلمه سنك مفعول به غیر
صریحیدر (ابحاث) همزه‌نك فتحیله برنسنه‌نك کنه وحقیقتنه اطلاع ایچون تفتیش وتفحص ایلمك
معناسنه اولان بحثك جمعیدر حاصل معنی ای شایستهٔ خطاب اولان معشر عقلا سزه حرف ثاء
قافیه سنده اولان قطعهٔ آتیه‌یی کتوردم ابحاث لغویه‌یی توسیع وفوائدی تکثیر ایچون دیمکدر

*) کنج اولنلر دیمه معناسنه اولمش احداث * نوخبر المغه دیرلر ایمش استحداث (*
(احداث) همزه‌نك فتحیله اکیاس وزننده شیٔ حادث معناسنه اولان حدثك جمعیدر امور حادثه
معناسنه بو اعتبار ایله انساندن وحیواندن حدیث السن اولان کنجلره اطلاق اولنور وحوادث کبی
دهرك نو بنو تکون وظهور ایدن وقایع ونوائبنه دینور (استحداث) استخبار وزننده ومرادفیدر
برکیمسه‌دن خبر صورمق و برخصوصدن یکی خبر المق معناسنه

*) اولدی امداد طلب ایتمه غواث ایله غواث * دخی امداد ایدیجی‌یه دی مغیث ومغیاث (*
(غواث) غینك ضمیله (غواث) غینك فتحیله فریاد ایده‌رك امداد ایستمکه واعانه ونصرت طلب
ایتمکه دینور استمداد واعانه ونصرته دخی اطلاق اولنور (مغیث) اغاثه‌دن اسم فاعل بنیه سیله فریاده
یتشوب مدد ونصرت ایدیجی کیمسه‌یه دینور مغیاث مدرار وزننده اوزان مبالغه دندر دائما
فریاده یتشوب بی کسلره معین وظهیر اولمق عادتی اولان کیمسه‌یه دینور

*) استغاثه دیمه مفهومی ایمش استمداد * مدد ایتمك دخی غوث اولدی اومعناده غیاث (*
(استغاثه) استفعال بابندن مصدردر برکیمسه‌دن مدد ونصرت طلب ایتمکه دینور استنصار واستمداد
کبی (غوث) غینك فتحی وواوك سکونیله اغاثه‌دن اسم مصدردر مساعده ومعاونت ایتمك معناسنه
(غیاث) کتاب وزننده فریادرس اولوب اعانه ونصرت ایتمك معناسنه

*) مجلس میده قدح بولداشنه دیندی ندیم * یك خباثتلو مصاحبلر ایدنمك اخباث (*
(ندیم) امیر وزننده باده نوش واهل عشرت اولان کیمسه‌نك مصاحبنه دینور که قدح بولداشی
وبزم شراب همدمی تعبیر اولنور وتوسع طریقیله مطلقا مصاحبه ندیم اطلاق اولنور (اخباث)
همزه‌نك کسریله برکیمسه طبعی دنی وجبلتی الحق فرومایه مردار ومکار خبیث وبدکار کیمسه‌لری
مصاحب اتخاذ ایدوب اومقوله نادان ایله الفت ایتمکه دینور

*) جمعی ذکران وذکور اولدی ذکرار ککدر * دیندی انثی دیشیه جمعی انك کلدی اناث (*

(ذکر) فتحتینله انساندن وسائر حیواندن ارککك قسمنه دینور که انثی مقابلیدر جمعی ذالك ضمیله
ذکران وذکور کلور وذالك کسریله ذکار وذکاره کلور وقوام ذکورت اولمه ملابسه سیله
آلت تناسله ده ذکر اطلاق اولنور (انثی) خنثی وزننده انساندن وغیریدن دیشی قسمنه دینور
(اناث) همزه‌نك کسریله انثی لفظنك جمعیدر

*) قبله اوپمك توقان اولمه ایمش پك مشتاق * هم جماع ایتمه وقاع ورفث ایله ارفاث (*
(قبله) غرفه وزننده تقبیل ولثم کبی اوپمك وبوس ایتمك معناسنه‌در (توقان) فتحاتله حیوان
وزننده برشیئه زیاده خواهشکر وآرزومند ومشتاق اولمغه دینور طوق وزننده (توق) وکتابه
وزننده تیاقه کبی (وقاع) جماع وزننده ومرادفیدر که زن وشوهر یعنی عورت ایله ار بینده اولان
معاملهٔ ازدواج اوله جقدر که مجامعت ومواقعت ووطیٔ تعبیر اولنور (رفث) فتحتینله (ارفاث)
همزه‌نك کسریله جماع ایلمك معناسنه‌در وفحش کلام سویلمك معناسنه‌در

*) کبه حبلی دخی ایناث طوغرمقدر قز * دائما قز طوغران عورته دیرلر مئناث (*
(حبلی) انثی وزننده بطننده ولد اولان کبه خاتونه دینور جمعنده حبلیات کلور حانك ضمیله
وحبالی کلور حانك ولامك فتحه لریله (ایناث) همزه‌نك کسریله دیشی طوغورمق معناسنه‌در
(مئناث) میمك کسری وهمزه‌نك سکونیله دائما قز طوغورمق عادتی اولان خاتونه وهر بار دیشی
طغورمق معتادی اولان حیوانه دینور بونده یا ایله میناثده جائزدر

*) قوریسی یاشی قرشمش اوته‌ده ضغث دینور * دوشلر احلام ایمش اماقاریشقلر اضغاث (*
(ضغث) ضادك کسری وغینك سکونیله قوریسی یاشی قاریشق بردمت اوته‌یه دینور جمعی اضغاث
کلور (احلام) اقلام وزننده اویقوده اولان کیمسه‌نك عالم خیالده مشاهده ایلدیکی مثالدن
عبارت اولان رؤیا معناسنه اولان حلم لفظنك جمعیدر دوشلر دیمکدر (اضغاث) احلام وزننده
اختلاط رطب ویابسدن عبارت اولان ضغثك جمعیدر نته که ذکر اولندی پس تعبیر وتأویله
صلاحیتی اولمیان قاریشق رؤیالره اضغاث احلام تعبیری بوندن مأخوذدر

*) سحر ایدوب اوفله‌یجیلر دوکومه نفاثات * هم دوکوملر عقد واوفله‌یجیدر نفاث (*
(نفاثات) نونك فتحی وفانك تشدیدیله ایپ وابریشیم وکرش مقوله‌سی شیلری دوکوملیوب
وافسونله اکااوفله‌مکله سحر ایدن نفوس ساحره‌لره اطلاق اولنور سحاره وزننده نفاثه‌نك جمعیدر
تأنیثی موصوفی نفس اولمق اعتباریله یاخود بوفعل خبیث محظور اکثریا نسوان متشیطنه
متجاسره اولمق ملابسه سیله‌در (عقد) عینك ضمیله نقط وزننده عقده‌نك جمعیدر ایپ وقیطان
مثللو شیلرده اولان دوکوملره دینور (نفاث) فانك تشدیدیله خناس وزننده حریصلر اوزرینه
رقیه اوقیوب اوفورنلر کبی اوفله‌یجی وافسونجی‌یه دینور

*) اریق اولماغه غثاثه دینلور غث اریغه * اریق ات المه دخی بدخبر المق اغثاث (*
(غثاثه) غینك فتحیله برنسنه ضعیف ومهزول یعنی اریق وزبون اولمق معناسنه‌در
(غث) غینك فتحی وثانك تشدیدیله ضامر ومهزول کبی صفتدر لاغر واریق اولان شیئه
دینور سمیز مقابلیدر (اغثاث) همزه‌نك کسریله لحم مهزول یعنی اریق وزبون ات المق معناسنه
وموحش تخدیش درون اوله جق موحش کوتو خبر المق معناسنه کلور

*) آطه صوغانه عنصل صوغانه دیندی بصل * فوم وثوم اولدی صرمسق پراصه هم کراث (*
(عنصل) صادك ضمیله عنصر وزننده وفتحیله جندب وزننده بصل بری و بصل الفار واسقیل
دیدکلری دواء معروفدر که ترکیده آطه صوغانی وفارسیده پیامش دیرلر و بین الاطباء اسقیل
دیمکله متعارفدر (بصل) عسل وزننده جمله‌نك معلومی اولان صوغاندر که فارسیده سوخ

ویاز دیرلر (فوم) فانك ضمیله صرمساغه دینور و بغدایه ونخوده واتمكه دینور واریه وداری
مثللو كندیدن اتمك یاپیلان حبوباته دینور (ثوم) فوم وزننده ومعنای اولده مرادفیدر صرمساغه
دینور (كراث) زمان وزننده وكتان وزننده پراصه تعبیر اولنان سبزه‌یه دینور فارسیده كندنا دیرلر
*(بچمه‌نك وقتی حصادوا كنه حرث دینور * هم اوراق محصد ایمش اولدی آكنجی حراث)*
(حصاد) سحاب وزننده وكتاب وزننده اكینك بچم وقتنه دینور واكین وچایر مقوله‌سنی
بچمك معناسنه‌در اوراقچی‌یه حاصد وحصاد دینور (حرث) اكنه واكین اكمكه وتارلا سورمكه
دینور زرعدن اعمدر (محصد) میمك كسریله منجل وزننده ومرادفیدر كه اكین بچه‌جك
آلته دینور اوراق تعبیر اولنور (حراث) كتان وزننده اكنجی ورنجبره دینور
*(نسر كركس كروان بعضه كوره طوشنجل * وانقولبده دیدی كركس كبی برقوشه بغاث)*
(نسر) نونك فتحی وسینك سكونیله جوارح طیوردن كركس دیدكاری قوشدر كه تركیده
تحریفیله كركز دیرلر قره‌قوش نوعندندر شاهین وطغان مقوله‌سنی دخی آلور جمعی انسر ونسور
كلور (كروان) كافك فتحی ورانك سكونیله سلمان وزننده اركك كلكه دینور وطوی قوشی
نوعندن جاغرقان طوی قوشه دینور وعندالبعض عقاب وكاسر دینیلن قوشه دینور كه طوشنجل
دیدكاری یرتیجی قوش اوله‌جقدر (بغاث) بانك حركات ثلاثی وغین معجمه ایله بوزرنكلو اق باباقوشی
كبی بطال وجیفه خوار برنوع قوشدر تركیده لوری قوشی تعبیر اولنور صیاددكلدر
*(ام قشعم اولومه كنیه منیه دخی موت * دیدیلر قبره جدث جمعی كلورمش اجداث)*
(ام قشعم) ام جعفر وزننده اولومك كنیه‌سیدر عرب عربا بركیمسه اولدی دیه‌جك یرده حملت به
ام قشعم دیرلر وام قشعم جنك وقتالك دخی كنیه‌سیدر (منیه) غنیه وزننده موت وسام كبی
اولومه دینور كه معلومدر فارسیده مرك دینور جمعی منایا كلور (جدث) حدث وزننده قبره
ومزاره دینور (اجداث) جدثك جمعیدر قبور معناسنه
*(مستحق تركه وارث ایمش میتدن * اولدی میراث بقیه تركه ارث وتراث)*
(وارث) تركه‌ٔ میته مستحق اولان یعنی وفات ایدن كیمسه‌نك مال متروكی كلا یاخود بعضا كندویه
اصابت ایدن كیمسه‌یه دینور جمعی ورثه كلور (بقیه) یانك تشدیدیله تقیه وزننده كشینك بعدالموت
ابقا ایلدیكی شیئه دینور كه میراث اوله‌جقدر (تركه) تانك فتحی ورانك كسریله بوده میتك ترك
وابقا ایلدیكی میراث ومخلفاتنه اطلاق اولنور فعله بمعنی مفعوله‌در (ارث) همزه‌نك كسریله
بوده تركه‌ٔ موروثه معناسنه‌در (وارث) وراثت كبی مصدرده اولورمیتك ترك ایتدیكی ماله وارث
اولوب الحق معناسنه (تراث) تانك ضمیله بوده میراث معناسنه‌در میراث دخی عربیدر شیوعنه
بناءً تركی مقامنه اقامه اولندی اصلی موراثدر میمك كسریله
*(جانلی هم جانسز اولان ماله دی ناطق صامت * اومتاعنه دینور هرنه ایسه جمله اثاث)*
(ناطق) مالدن حیوان ومواشی قسمنه اطلاق اولنور ومتكلم یعنی سویلیجی معناسنه‌در (صامت)
ایكی معناده‌ده ناطق مقابلیدر كه التون وكمش وسائر جانسز اولان مال قسمنه اطلاق اولنور
وخاموش وساكت معناسنه‌در ناظم تحریر بورادہ محسنات بدیعه‌دن لف ونشر مرتب صنعتنی
اختیار ایلدی (اثاث) سحاب وزننده اومتاعه دینور كه خانه‌نك لوازم ومهماتی اولان مفروشات
واوانی وسائر مالزمه‌سی اوله‌جقدر
*(حق بكا خیر مددكار اوفقط دادرسم * انما الرب مغیثی هولی خیر غیاث)*
مصراع اول ثانینك تفسیر وترجمه‌سیدر (انما) فقط وانجق معناسنه ادات قصردر (رب)
حق تعالی حضرتلرینك اسماء حسناسندندر (مغیثی) یاء متكلمه اضافتله اغاثه‌دن اسم فاعلدر

بیچاره‌لرك امدادینه ایریشوب اعانه ونصرت ایدن ذاته دینور بومعنادن فارسیده دادرس
عباره‌سیله تعبیر اولنور (هو) ضمیر غائبدر اومعناسنه (لی) لام جاره ایله یاء متكلمدن مركب
اوله‌رق بكا وبنم ایچون معناسنه‌در (خیر غیاث) اضافتله منفعتلو معین وفائده‌لو یاردمجی
ومددكار دیمكدر خیر باقافیه‌سنك قطعه‌ٔ ثانیه‌سنك عنوانده بكدی غیاث بو قطعه‌ده بكدی
*(صاقنك نكبت اسرافدن ایدك حذری * اتقوا واحترزوا من نكبات الاقعاث)*
ینه مصراع اول ثانینك تفسیریدر (اتقوا) برنسنه‌دن نفسی حفظ ووقایه ایدوب صاقنمق معناسنه
اولان اتقادن امر مخاطب جمع مذكردر (احترزوا) بوده حذر ایدوب برشیئدن نفسی محافظه
ایدوب صاقنمق معناسنه اولان احترازدن امر حاضر جمع مذكردر (من) جاره‌در علی سبیل البدل
اتقا واحترازدن هر برلرینه متعلقدر (نكبات) فتحاتله مصیبت ومحنت ومشقت معناسنه اولان
نكبت لفظنك جمعیدر (اقعاث) همزه‌نك كسریله اسراف وزننده ومرادفیدر كه مال مقوله‌سنی
حدی متجاوز خرج وصرف ایلمك معناسنه‌در علی قول جناب باریك رضاسنه مخالف یره مالی
صرف ایدوب بیهوده اتلاف وتبذیر ایلمكدر حاصل معنی معلومدر
*(فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن * طبعه بویله سخن ایغزمی لطافت ایراث)*
یعنی بوقطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن صدر وابتدا وحشولر مخبون وعروض وضربلرك
بعضیسی محذوف ومخبون وبعضیسی اصلمدر معانیٔ الفاظ معلومه‌در استفهام تقریریدر یعنی
بویله سلاستلی كلام موزون وسخن لطائف مشحون اهل دلك طبعنه البته دقت ونزاكت
افاده واعطا ایدر دیمكدر
*(نور عینم چالشوب كسب ایده كورسن یوخسه * پدرك علم وكمالی سكا قالمز میراث)*
یعنی ای كوزم نوری سعی بلیغ ایدوب علم وكمال كسب وتحصیل ایله زیرا علوم ومعارف
میراث قالورشیٔ دكلدر
(بلغة الجیم كنقد برواج)
(بلغه) غرفه وزننده كفایت ایده‌جك مقداری رزقه دینور (جیم) حروف هجادن حرف خامس
اسمیدر وحریر نوعندن دیبا تعبیر اولنان قماشك اسمیدر (نقد) نونك فتحی وقافك سكونیله
نسئه مقابلیدر كه اشترا اولنان شیئك ثمنی پشین ویرمك معناسنه (كاف) ادات تشبیهدر (برواج)
لفظنده باء جاره ملابسه ایچوندر (رواج) رانك فتحیله كساد وزننده ومقابلیدر كه اقچه ومتاع
مقوله‌سی بین الناس رایج اولوب یكمك معناسنه‌در حاصل معنی قافیه‌ٔ جیمدن اهل لغته مقدار كفایه
علم رزقی نقد رایج مثللو معتبر اوله‌رق پشینا ومعجلا اعطا اولنمشدر
*(شمع وش پارلیجیدر وهاج * دی چراغه دخی نبراس وسراج)*
(وهاج) هانك تشدیدیله وهاب وزننده بال مومی وقندیل وكونش كبی شعله وضیا صاحبی پارلیجی
نسنه‌یه دینور (نبراس) قرطاس وزننده چراغه دینور مصباح كبی (سراج) كتاب وزننده فتیلی
یانار چراغه دینور موم وقندیل وچراكبی جمعی ضمتینله سرج كلور وچراغ نهار اولان آفتاب
عالمتابه‌ده سراج اطلاق اولنور ضیا اطلاق اولندیغی كبی
*(آبنوس اغاجی نوعندن ساج * دخی فیلك كمكی اولمش عاج)*
(ساج) هندستانده بتر واطراف واكنافه اورادن جلب اولنور برنوع سیاه وسخت یعنی سرت
وقتی اغاجدر كه ینه منبتی دیار هند اولان آبنوس اغاجی نوعندندر لكن آبنوس اغاجی قوزغونی
سیاه وساج اغاجی سیاهه مائل قرمزی اولمغله ینلرنده فرق اثبات ایتدیلر (عاج) فیل كمكنه
دینور كه بو دیارلرده فیل دیشی دیدكلریدر

*) اولدی حیوانی طغورمق انتاج * دولی المغه ده دیندی نتاج (*

(انتاج) همزه نك كسریله بهائم قسمی طغورمق معناسنه در وحیوانات وضع حمل ایده جكی زمانده ابه لك ایدوب معاونتله طغورتمق معناسنه در (نتاج) سحاب وزننده كیمسه معاونت ایتمكسزین حیوان طوغروب صاحبی دولی المغه دینور

*) مضغه ات پارچه سی قانی علقه * مردلر نطفه لر یدر امشاج (*

(مضغه) غرفه وزننده برچینم مقداری ات پارچه سنه دینور (علقه) فتحاتله دم جامددر كه قویو وطكوق قاندر غرض ناظم سورهٔ مؤمنینك اوائلنده مبین اولان خلق انسانك مبدائی واطوار خلقتده تقلبی تفسیره اشارتدر (امشاج) همزه نك فتحیله انساب وزننده شیٔ آخر ایله مختلط وقاریشق نسنه معناسنه اولان مشیج ومشیج لفظلرندن جمعدر مطلقا مختلط شیلر معناسنه هر بر ممزوج ومختلط اولان شیلره وصف اولور نته كه * انا خلقنا الانسان من نطفة امشاج * نظم جلیلنده جنس نطفه یه وصف اولدیغی كبی كلام ناظمك ظاهرندن منفهم اولان لفظ امشاج اصلاب رجالدن خروج ایدن نطفه لرك اسمی اولمقدر لكن بو معنایه كتب لغات وتفاسیر مساعد دكلدر مگر كه مراد ناظم رجال معناسنه اولان مردلر ایله نوع بنی آدم اولوب نطفه لر ایله ده وجود انسان كندیدن تكون ایدن نطفه لر اوله بو صورتده مایهٔ خلقت انسان اولان نطفه لر اصلاب رجال وارحام نسادن خروج ونزول ایدن مائین مختلطیندن عبارت اولمغله امشاج اطلاق ایتدی فافهم

*) فذوتو ایله دخی وتر ایله فرد * تك دیمك جفت اوللر ازواج (*

(فذ) فانك فتحی وذالك تشدیدیله یالكز معناسنه وتك معناسنه در جمعی فذوذ وافذاذ كلور (تو) تانك فتحی وواوك تشدیدیله فرد و یكتا معناسنه كه تك دیمكدر (وتر) واوك كسری وفتحیله یالكز و یكانه معناسنه در وعدددن جفت اولمیانه دینور كه تك تعبیر اولنور (فرد) فانك فتحی ورانك سكونیله یالكز یكانه و یكدانه اولان شبه ومثیل ونظیری اولمیان كیمسه یه دینور بیهمتا معناسنه ومتساویته منقسم اولمیان عدده دینور كه تك تعبیر اولنور زوج مقابلیدر (ازواج) همزه نك فتحیله جفت معناسنه اولان زوج لفظنك جمعیدر حیواندن وسائر اشیادن ایكی قرینك ایكیسنه بردن اطلاق اولنور

*) سود انا ظئر وجوجوقلر اطفال * دخی امزرمكه دیندی املاج (*

(ظئر) ظانك كسری وهمزه نك سكونیله شول خاتونه وسائر حیوانه دینور كه غیرك ولدینی امزرر اوله انسانده اولانه دایه وامزیكی وسود انا تعبیر اولنور وجوجوغك سود اناسنك زوجنه ده ظئر اطلاق اولنور جمعی افلس وزننده اظئر وطبور وزننده ظؤر كلور (اطفال) همزه نك فتحیله طفلك جمعیدر طفل طانك كسریله نوزادونی سوار اولان كوچك مولوده دینور كه چوجق تعبیر اولنور فارسیده كودك دینور وهر شیئك كوچكنه وهر حیوانك ولدینه دخی طفل اطلاق اولنور (املاج) ارضاع وزننده ومرادفیدر كه مولودر ضبعی امزرمكدر

*) عورتی چوق آلان آدم منكاح * قوجه یه چوق واریجی زن مزواج (*

(منكاح) میمك كسریله مدرار وزننده اوزان مبالغه دندر كثیر النكاح معناسنه كه نكاح ایله چوق خاتونلر عقد وتزوج ایدن كیمسه یه دینور نته كه كثیر الطلاق اولان یعنی چوق عورت بوشیان كیمسه یه مطلاق اطلاق اولندیغی كبی (مزواج) وزن مزبور اوزره كثیرة التزوج اولان خاتونه یعنی برزوجدن بوشانوب زوج آخره وارمق عادتی اولان جاشنجی مقوله سی امرأه وقاحیه دینور ام خارجه نام امرأهٔ جاهلیه كبی

ام خارجه بجیله قبیله سندن
بر خاتون ایدیكه (اسرع
من نكاح ام خارجه) مثلنك
منشأی ایدی هر كیمكه
كند بسنه كلوب اداء عقد
نكاح جاهلی اولان خطب
لفظنی دیسه ام خارجه دخی
فی الحال نكح دیوب زوجه سی
اولور ایدی و جاهلیتده
طلاق نسوان یدنده اولمغله
برقاچ كوندنصكره بوشانوب
بلا عده بر بنه دخی وارمغله
نكاحی بغایت اسرع ایدی
وولود اولمغله چوق اولاد
طغورمشدر لكن اختلاط
طاوق سببیله اولادلری قنی
قبیله دن و كیمك نطفه سندن
اولدیغی متیقن اولمامشدر
*

*) بلیجیدر طاوغك فروجه * هم خروس ایله طاوق دیك ودجاج (*

(فروجه) فانك فتحی وتاء وحدت ایله تنوره وزننده طاوق بلیجنك بردانه سنه دینور جمع جنسی تنور وزننده فروج وفانك ضمیله سبوح وزننده فروج در یمورطه دن انفراج وانفصالی باعث تسمیه اولمشدر (دیك) دالك كسریله خروسه دینور جمعی دالك ضمیله دیوك ودالك كسریله دیكه در قرده وزننده وطاوغه ده دیك اطلاق اولنور (دجاج) دالك فتحی وضم وكسرنك جوازیله معروف اهلی قوشك ارككنه ودیشیسنه دینور تركیده اركگنه خروس دیشیسنه طاوق دینور كلام ناظمك ظاهری لف ونشر ایسه ده مقصودی دیك ودجاجدن هر بری خروس ایله طاوقدن هر برلرینه اطلاق اولندیغنه اشارتدر

*) باغش ازیاغشی اولان یغمور * چوق یغاندر دخی قاحف ثجاج (*

(باغش) فاحش وزننده خرده قطره لو ضعیف یاغیجی یغموره دینور تركیده چسنتی واوغوز اصلدان دینور و بو مقوله مطر ضعیفه قطره وزننده بغشه ده دینور (قاحف) صاحب وزننده آكسزین ظهور ایدن شدتلو یغموره دینور كه آنیده حاصل اولان سیل نه اولورسه سیلوب سپوروب كوتورر اوله جمعی قافك ضمیله خف كلور (ثجاج) شداد وزننده وابل وصبب وساحبه كبی ایری دانه لو وشدتلو اوله رق چوق یغان یغموردر

*) طتلو صویه دیدیلر عذب وفرات * ملح طوزدر اجی صو ملح اجاج (*

(عذب) عینك فتحی وذالك سكونیله خوشگوار ولذتلو صویه دینور وهضمی آسان حلاوتلو نفیس طعامه ده دینور (فرات) فانك ضمیله عذو بتلو وغایت طتلو لطیف صویه اطلاق اولنور جمعی فانك كسریله فرتان كلور غراب ایله غربان كبی (ملح) میمك كسریله طعامه قاتیلان طوزدر بری اولسون بحری اولسون وملح آجی وطوزلی صویه دینور دكز صویی كبی عذب مقابلیدر (اجاج) همزه نك ضمیله طعمنده آجیلقله طوزلولق اولان صویه دینور فارسیده شوراب وتلخاب دینور

*) نهج ومنهج دیمه در یول دخی هم * آشكاره یوله دیمش منهاج (*

(نهج) نونك فتحی وهانك سكونیله اچق و بللو یوله دینور و یوله سلوك ایلمك معناسنه كلور (منهج) مقعد وزننده (منهاج) مرصاد وزننده آشكاره وایشلك جاده یوله دینور صحوك ومجبه كبی طریق واضح معناسنه

*) اولدی ایكی طاغ ارهسنده كه یول * فج كیم كلمش انك جمعی فجاج (*

(فج) فانك فتحی وجیمك تشدیدیله (وفجاج) غراب وزننده ایكی طاغك ارالغنده اولان واسع یوله دینور مئازم كبی (فجاج) فانك كسریله فج لفظنك جمعیدر میان جبالده اولان واسع وجاده یوللره دینور

*) ارتقا وش یوقرو چیقمه عروج * نردبان سلم ایمش هم معراج (*

(ارتقاء) افتعال وزننده شجر وجبل ومناره وسطح مثللونسنه لره صعود ایدوب چیقمق معناسنه در تفعل وزننده ترقی ورانك ضمی وقافك كسری ویاء مشدده ایله رقی كبی (عروج) صعود وزننده بوده بر محل مرتفعه چیقمق معناسنه در (وش) لفظی فارسیده ادات تشبیهدر كامر فی القطعة الشرعیة (سلم) سكر وزننده كندیله امكنهٔ عالیه یه صعود اولنان نردبانه دینور درجه كبی جمعی مساجد وزننده سلالم ومصابیح وزننده سلالیم كلور (معراج) میمك كسریله مرقاة وزننده ومرادفیدر كه نردبانه دینور منبر وزننده معرج كبی

*) عجب وش كبر دیمكدر خیلاء * كبر وعنوان ایدیجیدر نفاج (*

(عجب) عینك ضمی وجیمك سكونیله اخلاق ذمیمهٔ منهیه دن زهو وكبر معناسنه‌در كه كندوبی كوروب وكندیسنی بكنمكدن عبارتدر (خیلاء) نفساء وزننده اجد وزننده اخیل ومسیره وزننده مخیله كبی صفات رذیله دن اولان كبر وزهو معناسنه‌در (نفاج) شداد وزننده انتفاجدن اسم فاعل صیغه‌سیله منتفخ كبی دجاجهٔ هندیه آساقباریجی متكبر كیمسه‌یه اطلاق اولنور

*) چیك ایمش نیء وملغوس هم انیض * بشمه نضج اولدی بشرمك انضاج (*

(نیء) نونك كسری ویانك سكونی وآخرده همزه ایله لحمدن وسائر طعامدن ومیوه مقوله‌سندن چیك وناپخته وخام اولان شیئه دینور (ملغوس) میمك ضمی ولامك فتحی وغین معجمه‌نك سكونی وواوك فتحی آخرده سین مهمله ایله نیء كبی چیك وخام معناسنه‌در نسخ مطبوعه‌ده سین مهمله بدلنه ثاء مثلثه وقوعی تحریف طابعدندر (انیض) امیر وزننده كالیله بشمامش چیكمسی تاتاری آته دینور (نضج) نونك ضمی وفتحی وضاد معجمه‌نك سكونیله میوه وات مقوله‌سی كركی كبی نصابنی بولوب كاله رسیده اولمق معناسنه‌در فارسیده باء فارسیه‌نك ضمیله پخته تركیده بشمه واولمق وایرمك دینور (انضاج) همزه‌نك كسریله برنسنه‌یی كركی كبی بشوروب نصابنی بولدرمق معناسنه‌در

*) منكسر اولدی قرلمش نسنه * شیشه قاروره دخی دیندی زجاج (*

(منكسر) قیرلمق معناسنه اولان انكساردن اسم فاعلدر كائناً ما كان قیرلمش شیء معناسنه كرك انكسار محسوس ایله منكسر اولسون عظم وعود وزجاج وسفال مقوله‌لری كبی كرك انكسار معقول ایله شكسته اولسون قلب كسیر وخاطر منكسر كبی (قاروره) شیشه وصرچه نوعندن ایچنه مشروبات مقوله‌سی قونیلن بللور برداق وكاسه وفرشقه وبوقال مثللو ظرفلره دینور جمعی قواریر كلور فارسیده آبكینه دینور (زجاج) غراب وزننده صرچه‌یه دینور

*) قتی سس صاخه ورجس وضجه * دخی پك پك چیغراندر عجعاج (*

(صاخه) خانك تشدیدیله شول هولناك شدید صیحه‌یه وآوازه دینور كه شدتندن قولقلری صاغر ایتمه درجه‌سنده اوله (رجس) رانك فتحی وجیمك سكونیله سحابدن صادر اولان صوت شدیده دینور كه كوك پك كورلده‌مك معناسنه ومطلقا قتی آوازه ده دینور صاخه وهایعه وصیحه كبی صوت ضعیف معناسنه اولان وجس ورز وهمس مقابلیدر (ضجه) ضادك فتحی وجیمك تشدیدیله بوده صیحه وفریاد ایله اولان صوت هائله دینور (عجعاج) عینك فتحیله بلبال وزننده وعجاج شداد وزننده بلند آواز ایله پك پك صیحه ایدوب چیغران كیمسه‌یه دینور

*) سرج اكردر كه كلور جمعی سروج * دی اكر اورمغه آته اسراج (*

(سرج) سینك فتحی ورانك سكونیله آت اكرینه دینور كه معروفدر جمعی سینك ضمیله سروج كلور فارسیده زانك كسریله زین دیرلر (اسراج) همزه‌نك كسریله آتی وسائر دابه‌یی اكرلمك معناسنه‌در اكریان كیمسه‌یه سراج دینور

*) دشمنی بوزمه ایمش هزم عدو * جنك هیجا وقتال اولدی هیاج (*

(هزم) عزم وزننده دشمن عسكرینی بوزوب صندرمق معناسنه‌در (عدو) عینك فتحیله دشمنه دینور جمعی اعداء وجمع الجمعی اعادی كلور نته كه تاقافیه سنك ایكنجی قطعه سنك بیت همایونده كچدی (هیجا) قصر ایله سلمی وزننده ومدیله صحراء وزننده جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه‌در (هیاج) قتال وزننده ومرادفیدر كه مقاتله معناسنه

*) قوپاروب ده چیقرك متهمی * اخرجوا المتهم بالازعاج (*

(مصراع) اول ثانینك ترجمه‌سیدر (اخرجوا) اخراجدن امر مخاطب جمع مذكردر طشره

چیقرك ودفع ایلك دیمكدر (متهم) اتهامدن اسم فاعل صیغه‌سیله تهمتلو وجنحه‌لو آلوده دامن ولاابالی مشرب كیمسه‌یه دینور (ازعاج) اخراج وزننده برنسنه‌یی یریندن قوپارمق ومكانندن طرد وتبعید ایلك وبر كیمسه‌یی مضطرب وبیقرار ایلمك معناسنه‌در

*) قیل دعا ایتسون ای نور بصر * صاغ كوزی صول كوزه الله محتاج (*

(دعاء) ونور وبصر ومحتاج لفظلرینك معنای ماوضع‌له‌لری ظاهر ومثال معنی جمیع اذهانده حاضردر

) حانت الحاء كراح عبقا للافراح (

(حانت) فعل ماضی مفرد مؤنثدر مصدری حانك فتحیله حین وحینونتدر برشیئك وقتی كلوب چاتمق معناسنه (حاء) حروف تهجیدن حرف سادسك اسمی اوله‌رق حانت فعلنك فاعلیدر (كراح) لفظندن كاف تشبیه ایچوندر (راح) باده معناسنه‌در خمر كبی وفرح وسرور معناسنه‌در ارتیاح كبی وال آیه‌سنده دینور راحه وكف كبی بوراده معانئ ثلاثه‌دن هر برینی اراده محتملدر جار مع المجرور فعلك فاعلندن حال یاخود مبتداء محذوفه خبردر هی كراح تقدیرنده (عبق) عینك فتحی وبانك كسریله كتف وزننده شول كیمسه‌یه دینور كه جزئیجه طیب ایله تطیب ایتسه كه برمدت رائحه‌سی بدنندن زائل اولمیه اما فتحتینله عبق مسك وعنبر وادهان طیبه مقوله‌سی طیبلر بدنه ملتزق اولوب یاپشمق معناسنه‌در بومقامده بومعنانك اراده‌سیده محتملدر ایكی وجهه كوره ده نصبی تمییز اولمق اوزره‌در (افراح) همزه‌نك كسریله بر كیمسه‌یه فرح ویروب مسرور وشادان ایلمك معناسنه‌در تفریح كبی لام جاره مجروریله حانت فعلنك مفعول لهیدر (حاصل معنی قطعهٔ جیمیه انجامه رسیده اولوب قطعهٔ حائیه‌نك نظمنه شروعك وقتی تقرب ایدوب زمانی كلدی چاندی حاء قافیه‌سنده سلك نظمه كشیده اولان لغتلرده طالبك دروتی تفریح وتنشیط ایچون طیب آلود باده‌یه یاخود نفس سرور ونشاطه یاخود نشئه انكیز اولان محبوبك دست عطرناكنه مشابه اولدیغی حالده دیمكدر مقصود سلاست نظمله قطعه‌یی مدح اوله جقدر

*) پك كرم ایدیجی معطا وجوامردلكده سماح * شح ایمش بخل وطمع شخص بخیل اولدی شحاح (*

(معطاء) مدرار وزننده اوزان مبالغه‌دندر كثیر العطا معناسنه كه بذل وانفاق عادتی اولوب ویركوسی چوق اولان كیمسه‌یه دینور (سماح) سحاب وزننده وكتاب وزننده سخی وجوامرد اولمق معناسنه‌در سینك فتحیله سماحت وسینلرك ضمیله سموح وسموحت كبی (شح) شینك حركات ثلاثی وحانك تشدیدیله حرص وطمعه مقارن بخل وامساك معناسنه‌در كه طبیعی اولان خسیسلك اوله جقدر (شحاح) صباح وزننده وشحیح قبیح وزننده حرصه مقارن بخل وامساكله متصف اولان خسیس وناكسه دینور جمعی اشحه واشحاء كلور

*) ایتمه‌در آدمه تعظیم ایله اكرام ابراح * خورلمقدر تذلیل ومذلت اسماح (*

(ابراح) همزه‌نك كسریله بر كیمسه‌یه تعظیم واكرام ایلمك معناسنه‌در (تذلیل) تحقیر وزننده ومرادفیدر كه برنسنه‌یی ذلیل ایدوب خور وحقیر ایلمك معناسنه (اسماح) همزه‌نك كسریله سركش انسان وحیوان یواشیوب ذلول ومطیع ومنقاد اولمق معناسنه‌در واسماح بر كیمسه سماحت صفتیله متصف اولوب سخی وجوانمرد اولمق معناسنه‌در

*) ایرمكه وقت صباحه دینلورمش اصباح * اویله دن صكره‌ده اخشامه قدر اولدی رواح (*

(اصباح) همزه‌نك كسریله دخول فی الصباح معناسنه كه وقت صباحه كیرمكه وایرمكه دینور واول نهاره ده دینور صباح كبی (رواح) صباح وزننده اخشام وقتنه دینور علی قول زوالدن

اخشامه قدر وقته دینور مقابلی غدودر

*) طاریه لاح دینور دوز یرایمش هم صرداح * جای راحتده مراح دخی بول یول رحراح (*

(لاح) مکان ضیق معناسنه که طاره جق یره دینور فارسیده تنکنا دیرلر (صرداح) قرطاس وزننده و صردح جعفر وزننده دهمه کبی مکان مستوی معناسنه که دوز یر تعبیر اولنور (مراح) میمک فتحیله راحت معناسنه اولان روحدن اسم مکاندر جای راحت ومحل استراحت معناسنه واخشام وقتی معناسنه اولان رواحدنده اسم مکان اولور وقت رواحده کندینه واریلان ووقت مزبورده کندیدن رحلت اولنان یره دینور (رحراح ورحرح) رازلک فتحیله بول وککبش یوله دینور طریق واسع معناسنه ومطلقا واسع ومنبسط اولان نسنه یه دینور منزل رحراح وعیش رحراح کبی

*) دی خلاص ایتمکه انجاء خلاص اولدی نجاة * هم ظفر بولمغه قورتلمغه دیندی نجاح (*

(انجاء) همزه نک کسریله انفاذ وزننده ومرادفیدر که بر کیمسه یی کرفتار اولدیغی داهیه دن تخلیص ایدوب قورتارمق معناسنه در فارسیده رهاکردن دینور (نجاة) فلاح وزننده ومرادفیدر که خلاص اولوب قورتلمق معناسنه در فارسیده رستن ورهیدن ووارستن دینور (نجاح) نجاة وزننده بر کیمسه کندی حاجتنه ظفر یاب اولمق ومأمول ومطلوبنه نائل اولمغله خلجان درون واضطراب قلبدن خلاص بولوب قورتلمق معناسنه در

*) سحت معناسی حرام اولدی کنه ذنب وجناح * دیندی زانی یه مسافح که زنا آدی سفاح (*

(سحت) سینک ضمی وحانک سکونیله حرام معناسنه در که کسبی محظور واکل وتناولی ممنوع اولان نسنه دن عبارتدر (ذنب) ذالک فتحی ونونک سکونیله کناه معناسنه در قطعهٔ شرعیه ده کچن اثم لفظیله مرادفدر (جناح) وزنا ومعنی کناه کبیدر (مسافح) مفاعله بابندن اسم فاعل بنیه سیله جمیع ادیانده حرام اولان زنا فعلنی مرتکب اولان کیمسه یه دینور زانی کبی (سفاح) قتال وزننده زنا ایلمک معناسنه که حرام فرج تصرف ایلمکدن عبارتدر

*) فرح ایله فرج وراح ومرح جمله ساوینج * ارتیاح اولدی ساوینمک سوینندر مفراح (*

(فرح) فانک ورانک فتحه لری وآخرده حاء مهمله ایله سرور وحبور مرادفیدر که ترکیده ساوینج فارسیده شادی دینلور (فرج) فرح وزننده آخرده جیم ایله مطلقا سرور معناسنه استعمال اولنور وبر داهیه ومصیبتک انکشاف وانجلاسندنصکره حاصل اولان فرح وسروره ده دینور (راح) سرور وشادی معناسنه در کامر فی عنوان هذه القطعه (مرح) فرح وزننده ومرادفیدر (ارتیاح) ابتهاج وزننده ومرادفیدر که سرور ونشاط وانبساط معناسنه که ترکیده ساوینمک فارسیده شادیدن دینور (مفراح) مصباح وزننده مسرور وشادان کیمسه یه دینور کتف وزننده فرح وعطشان وزننده فرحان وفارح ومفروح کبی

*) دیندی صاحی آیغه سرخوش اولاندر سکران * باده نک آدی رحیق ایله عقار ودخی راح (*

(صاحی) سرخوش آیلمق معناسنه اولان صحودن اسم فاعل بنیه سیله سرخوشلغی زائل اولان کیمسه یه دینور که ترکیده آیق فارسیده هشیار وهوشیار دینور (سکران) عطشان وزننده مست وسرخوش اولمق معناسنه اولان سکردن صفتدر سرخوش آدمه دینور جمعی الف قافیه سنک التنجی قطعه سنده کچدی فارسیده مست وسرمست دینور (رحیق) رفیق وزننده (عقار) غراب وزننده (راح) دار وزننده خمر کبی باده یه دینور مرادفلری الف قافیه سنده قطعهٔ مزبوره ده ذکر اولندی

*) التیاح ایله لواح اولدی اکرچه صوصامق * خالص وصاف اولان صویه دینور ماء قراح (*

(التیاح) همزه نک کسریله ارتیاح وزننده ظمأ کبی صوصامق معناسنه در (لواح) غراب وزننده (ولووح) قعود وزننده (ولوحان) نزوان وزننده صوصامق معناسنه در (ماء قراح) ترکیبنده ماء صو معناسنه در (قراح) سحاب وزننده هر بر خالص وصافی نسنه یه که اکا شیء آخر قارشمامش اوله پس ماء قراح فارسیده آب ناب کبی خالص صودر

*) سختیان اوزره دیزوب بونجغی نسوان عرب * بوینه طاقدیغی آویزه نزاکتله وشاح (*

(وشاح) کتاب وغراب وزنلرنده شول حلی وزینته دینور که عرب خاتونلری بر عریض سختیان اوزرینی وسعته کوره کیمی الوان بونجق ایله وکیمی اینجو ولعل وسائر مجوهراتله ترصیع وتزیین ایدوب حمائلی طاقنورلر وواوی همزه یه ابدال ایله اشاح دخی دیرلر جمعی کتب وزننده وشح واجنحه وزننده اوشحه کلور ووشاح اینجودن وسائر جواهردن اتخاذ اولنان قلاده وکردانلغه ده دینور آویزه فارسیدر اصقی معناسنه

*) کوز اوجیله نظر ایتمه دیمه در لحظ وشفون * التماح اولدی هم آزباقمه که اوله الماح (*

(لحظ) لامک فتحی وحانک سکونیله بر نسنه یه کوز قویرغیله باقمق معناسنه در نزوان وزننده لحظان کبی (شفون) قعود وزننده بوده برشیئه کوز اوجیله باقمق معناسنه در کوز قویرغیله بقان کیمسه یه شافن دینور وصبور وزننده شفون دینور (التماح) التیاح وزننده بر نسنه یه اختلاس نظر ایله چالوب المه باقمق معناسنه در لمح کبی (الماح) همزه نک کسریله بو دخی لمعهٔ برق کبی چالوب المه باقوب کوز خرسزلیغی یاپمق معناسنه در

*) نوروش پارلیان آیدینلق ایمش ضوء وضیاء * شمعدان مشمعه هم دیندی چراغه مصباح (*

(ضوء) ضادک فتحی وضمیله آیدینلق ونوردر که کونش وآی ویلدز وآتش کبی اجرام نورانیه دن ظاهر اولور (ضیاء) ضادک کسریله بوده آیدینلق وروشنایی معناسنه در وبونده یانک واوه ابدالیله ضواء دخی لغتدر فارسیده تاب وتابش وروشنایی دینور (مشمعه) میمک کسریله مکنسه وزننده موم وشمعه دیکیلن شمعدانه دینور که معروفدر (مصباح) مفتاح وزننده قطعهٔ جیمیه ده کچن سراج ونبراس مرادفیدر که قندیل وچراغه کبی آلت تنویره دینور فارسیده شمع ایزان وچراغ دینور

*) وطیء وعقد اولدی نکاح اعنی مناکح نسوان * طالب اولمقده نکاح ایتمکیچون استنکاح (*

(نکاح) نونک کسریله وطیء معناسنه در که جماع ایلمکدر وعقد معناسنه در که جماع مباح اولمق ایچون شرعده انشایه موضوع اولان زوجت وتزوجت قوللریله بر خاتونی کندویه زوج واش ایلمکدر (وطیء) واوک فتحی وطانک سکونیله (عقد) عینک فتحی وقافک سکونیله عربیلردر شیوع وشهرتی حسبیله ترجمه قیلندی (مناکح) مساجد وزننده طائفهٔ نسوانه اطلاق اولنور بالفعل یاخود بالقوه منکوح اولدقلری ایچون (نسوان) نونک کسریله نساء کبی لفظنک غیریدن مرأة کلمه سنک جمعلریدر (اعنی) ارید واقصد معناسنه تکمیل وزن ایچون کتورلشدر (استنکاح) استرباح وزننده خاتونی نکاح ایلمکه طالب اولمق معناسنه وعقد ونکاح ایلمک معناسنه در

*) نکته آمیز سوزه دیندی لطیفه اما * خراطه ایمه فکاهه دخی هم مزح ومزاح (*

(لطیفه) دقیقه وزننده عرف لغتده شول کلامه اطلاق اولنور که نکته ومزیه یی یعنی معنای دقیقی مشتمل اوله (آمیز) همزه نک مدیله فارسیدر آمیزش وآمیخته معناسنه در که قاریشق ومخلوط دیمکدر واتصال وامتزاج معناسنه کلور (فکاهه) فانک ضمیله لطیفه یه وسامعه انبساط ویرن خوش کلامه دینور که ترکیده خوراطه وفارسیده بانک فتحیله بزله دینور (مزح) مدح وزننده (مزاح) کتاب وزننده بونلرده لطیفه وشقا ایلمک معناسنه در

*(غائب اولماغدی غیوبه حضورك ضدی * وجه یوزدر یوزه یوزا اولمغه دیندی کفاح)*

(غیوبه) غیبك فتحیله برنسنه غائب ونابدید اولمق معناسنه درکه حاضر وموجود اولمق معناسنه اولان حضورك ضدیدر (وجه) واوك فتحی وجیمك سکونیله اعضادن یوزه دینور محیا کبی سائر مرادفلری الف قافیه سنده ذکر اولندی (کفاح) قتال وزننده مکافحه ومواجهه کبی یوزه یوزا اولمق معناسنه در فارسیده رو برو دینور

*(طیر قوش جمعی طیور وطیران اوچمقدر * جمعیده اجنحه کلمش که قناد اولدی جناح)*

(طیر) خیر وزننده قوش جنسنك اسمیدر واحده وکثیره اطلاق اولنور طائر لفظی فقط واحده اطلاق اولنور فارسیده مرغ دینور (طیور) ضمتینله طیرك جمعیدر اطیار کبی اخیار وزننده فارسیده مرغان دینور (طیران) فتحاتله جولان وزننده جو هواده اوچمق معناسنه در صیروره وزننده طیروره کبی فارسیده پریدن دینور (اجنحه) اجوبه وزننده جناحك جمعیدر قنادلر معناسنه (جناح) سحاب وزننده قوشك قنادینه دینور فارسیده بال وپر دیرلر

*(جمعنه دیندی مقالید وانا خر مقلد * دخی اقلید دیمك اویله مثال مفتاح)*

(مقالید) مصابیح وزننده ومقالد مساجد وزننده مقلدك جمعیدر (مقلد) منبر وزننده (ومقلاد) مفتاح وزننده (اقلید) همزه نك کسریله اکلیل وزننده (مفتاح) مصباح وزننده کلید واقفال کندوسیله فتح اولان آلاتدر مفتاحك جمعی مفاتح ومفاتیح کلور

*(دی اوجوزلوغه رفاغه هم اودر خصب ورخاء * قحط قتلق دخی قتلق سنه نك آدی کلاح)*

(رفاغه) رانك فتحیله رخاوه وزننده ورفغ نفع وزننده (خصب) خانك کسریله حزب وزننده (رخاء) عطاء وزننده الفاظ مترادفه دندر اوجوزلق وبوللق ورفاه وسعت وفراخیٔ عیش معناسنه در فارسیده ارزانی وشایکانی دینور (قحط) وزنا ومعنی لحظ وجدب ومحل کبیدر که احتباس مطر سببیله زرع ونبات قلیل اولوب قتلق اولمق معناسنه در (کلاح) غراب وزننده قتلق ییله دینور سنهٔ مجدبه کبی

*(حق فصاحت فیضانن بزه انعام ایتدی * انعم الله الینا فیضان الافصاح)*

مصراع اولك ثانینك تفسیر وترجمه سیدر (انعم) افعال بابندن اولان انعامدن فعل ماضیدر اسم جلال فاعلیدر (الینا) حرف جر اولان الی مجروری اولان متکلم مع الغیر ضمیریله فعلك مفعول به غیر صریحیدر (فیضان) سیلان وزننده فیض وفیوض وفیضوضه کبی کثرتندن ناشی صو چای کبی طاشوب اقمق معناسنه وبرنسنه کثیر اولوب چوغالمق معناسنه فعلك مفعول به صریحیدر (افصاح) همزه نك کسریله متکلم کلامی طلاقت لسان ایله لحن وخطا ولکنتدن سالم وخالص اوله رق واضح وآچق عباره ایله تکلم ایلمك معناسنه فیضانك مضاف الیهیدر (حاصل معنی الله تعالی حضرتلری بزه اعذب الالسنه اولان کلام عربی یی فصاحت وبلاغت اوزره آچق وظاهر ادا ایلمکی لسانمزده ماء جاری کبی فیضانی انعام واحسان ایلدی دیمکدر

*(برابمش علم وعمل حرفنه ایله دقت * علمله عامل اولان بوله دو عالمده فلاح)*

یعنی علمله عملك حروف میانیده اتحادی عملك علمدن انفکاکنك عدم جوازینی اشعار وعلم بلا عمل علم ابلیس آسا موجب هلاك وخسار ومورث ضلال وتبار ومعرض غضب پروردکار اولمغله علوم نافعه یی اکتساب وتحصیل وموجب ومقتضاسی اولان اعمال صالحه ایله نفسکی ورطات دارینندن تخلیص وتکمیل قیل زیرا دنیا وآخرتده فوز وفلاح علم وعملی جمع ایله اولدیغی * قد افلح المؤمنون * ایله منصوصدر

(سرنا الله بنصر وفتوح)

(سرنا) ترکیبنده (سر) مد وزننده سروردن فعل ماضی متعدیدر متکلم مع الغیر ضمیری مفعول به صریحیدر اسم الجلاله فعلك فاعلیدر جمله سی لفظا خبر معنی انشاء دعادر (بنصر) لفظنده باء جاره سر فعلنه متعلقدر نصر لفظا مجرور محلا منصوب مفعول به غیر صریحیدر فعلك (وفتوح) ده واو عاطفه فتوح فانك وتانك ضمیله فتحك جمعی اولهرق نصر اوزرینه معطوفدر مآل عنوان الله تعالی بزی یعنی معاشر مؤمنینی نصر عظیم ایله فرحان وفتوحات جلیلهٔ ظاهره وباطنه ایله مسرور وشادان ایلسون دیمکدر

*(بعضیلر نام خدا دیدی بدوح * یوریمك طرز نزاکتله بدوح)*

(بدوح) صبور وزننده بعض اهل لغت عندنده الله تعالی حضرتلرینك اسماء حسنیه سندندر غالبا برشیئی بالبداهه وآکسزین ایشلمك معناسنه اولان بدحدن صیغهٔ مبالغه اولمق اوزره الله تعالی یه اطلاقی صحیح اولمغه مبنیدر زیرا جمیع مخلوقاتك مدت متطاوله ده بلکه ازمنهٔ غیر متناهیه ده ایشلمکدن عاجز اولدقلری امر عسیری الله تعالی آن غیر منقسمده انشا وایجاد بیوردیغی عین اعتبار ایله دائما محسوس ومشاهددر وبعضیلر عندنده بدوح مکاتب ومراسلاتی مرسل الیهه ایصاله اعانه عهدهٔ لیاقتنه احاله اولنان ملکك اسمیدر بناء علیه مکتوبلرك ظهرینه تحریر اولنور (بدوح) قعود وزننده تبدح کبی دلبرانك نازکانه طرز وادا ایله رفتار ایدوب یوریمکلکیدر

*(آشکار اولمغه دینلدی وضوح * ظاهر اولمقده بداهتله سنوح)*

(وضوح) ظهور وبروز وزننده مرادفلریدر که برنسنه ظاهر وعیان وآشکار اولمق معناسنه در (سنوح) وضوح وزننده برکیمسه نك خاطرینه بالبداهه آکسزین بر رأی یاخود بر مصلحت ظاهر وپدیدار اولمق معناسنه در

*(چناغك طولمه سی غایتده طفوح * صو ایچوب قانمقده دیندی قنوح)*

(طفوح) طانك ضمیله وضوح وزننده طاس وتجره وصحن مثللو قاب مقوله سی طاشوب دوکلك درجه سنده پك طلو اولمق معناسنه که فارسیده سرشار ولبریز دینور (قنوح) قافك فتحیله صو ایچوب قانمغله ارتق ایچمیه جکنی اشراب ایچون باشنی یوقاری قالدیران انسانه وحیوانه دینور

*(کیجه ایله ایچیلن باده غبوق * صبحه قارشو ایچیلن اولدی صبوح)*

(غبوق) صبور وزننده اخشام وقتی ایچیلن باده وسود مقوله سنه دینور (صبوح) وزن مزبور اوزره غبوقك مقابلیدر که صباح وقتی ایچیلن باده مقوله سنه اطلاق اولنور وصباحلین ایرکندن صاغیلن سوده دینور

*(چون پشیمان اولاندر نادم * توبهٔ صادقه مفهومی نصوح)*

(نادم) خادم وزننده ندامتدن اسم فاعلدر ایشلدیکی فعله یاخود سویلدیکی قوله اسف ایدوب پشیمان اولان کیمسه یه دینور (نصوح) صبور وزننده خلوص ونقا معناسنه اولان نصح لفظندن صفتدر موصوفی توبه اوله جقدر یعنی توبهٔ نصوح توبهٔ صادقه دیمکدر حضرت علی کرم الله تعالی وجهه حضرتلرینه توبهٔ نصوحدن سؤال ایتدکلرنده بیوردیلرکه شو آلتی نسنه دن عبارتدر که ذنوب ماضیه یه ندامت وفرائض فائته یی قضا ورد مظالم واستحلال خصما وسابقده ایشلدیکی ذنوبه بردخی عود ورجوع ایتمکه عزیمت وبوندنصکره نفسنی طاعات الهیه یه قصر ایتمکدر

*) روحه منسوب اولان روحانی *جان وجبریل ایله عبسادر روح (*

(روحانی) رانك ضمیله روحه منسوب اولان نسنه درکه کندیده روح وحیات اولان جانلوشی در وروحانی جسمانی مقابلیدرکه بلاجسد روح اولان ملائکه یه وجن طائفه سنه دینور جمعی روحانیون کلور (روح) رانك ضمیله مادهٔ حیات اولان ودیعهٔ الٰهیه یه دینورکه جان تعبیر اولنور کنه حقیقتنه وقوف جناب علام الغیوبه مختص اولمغله عقول بشریه ادرا کندن عاجز در وروح امین الوحی اولان جبریل علیه السلامه اطلاق اولنور وجناب عیسی صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلرینه اطلاق اولنور ووحی الٰهی یه وامر نبوته وقرآن عظیم الشانه روح اطلاق اولنور باعث حیات روحانی اولدقلریچون وحضرت رب العالمینك حکم وامرینه اطلاق اولنور وعرشدن ماعدا جمیع مخلوقاتدن اعظم اولان ملکك اسمیدر

*) افتتاح اولدی اعانت طلبی *فتح اچقدر آچلمش مفتوح (*

(افتتاح) افتعال وزننده فتح معناسنه وبرنسنه یه آغاز وابتدا ایلمك معناسنه در وامداد واعانت ونصرت طلب ایتمك معناسنه کلور استفتاح کبی (فتح) فانك فتحی وتانك سکونیله قپالو نسنه یی آچمق وبرمغلق نسنه نك اغلاقنی ازاله ایلمك معناسنه در حسی اولسون عقلی اولسون (مفتوح) آچلمش شی معناسنه محسوس ومعقوله شاملدر

*) هم تمدح طلب مدح ایتمك *امتداح اوکه اوکلمش ممدوح (*

(تمدح) تکلف وزننده مدح اولنمقدن محظوظ اولمغله تکلفله مدحه شایسته بعض اطوار واوضاع اظهار ایدوب ممدوح اولمغی ایستمك معناسنه در ومالك اولمدیغی اشیا ومتصف اولمدیغی اوصاف ایله فخر ایدوب اوکونمك معناسنه در (امتداح) افتعال وزننده مدح معناسنه درکه برکیمسه یی خلقیه یاخود اختیاریه اولان صفات جمیله سی سببیله حسن ثنا ایدوب اوکمك معناسنه در مدح کبی (ممدوح) محمود وزننده اوصاف جمیله واخلاق پسندیده سی حسبیله اوکلمش کیمسه یه دینور

*) لوم وتعییر دیمکدر قنامق *دخی رسوایلغه دینلدی فضوح (*

(لوم) نوم وزننده عذل وعتاب معناسنه که ترکیده قنامق تعبیر اولنور فارسیده سرزنش دیرلر (تعییر) یائین ایله تعییب وزننده برکیمسه دن صادر اولان فعل قبیحی یوزینه اورمغله عارلندرمق وقنامق معناسنه در تثریب وتأنیب وتقریع کبی (فضوح) قعود وزننده رذالت ورسوایلق معناسنه در

*) کبش قوچدرکه کلور جمعی کباش *بو بنوزیله اور بجی اولدی نطوح (*

(کبش) کافك فتحی وبانك سکونیله ایتمدك ارکك قیونه دیرلر که ترکیده قوچ تعبیر اولنور جمعی کافك کسریله کباش وهمزه نك فتحیله اکباش کلور (نطوح) نصوح وزننده صغر وقیون وکچی وکیك مثللو بوینوزلی حیوانلردن بوینوزیله اوروب سوسیجی حیوانه دینورکه سوسکن تعبیر اولنور

*) یوکرك آت قیدالاوابد آوایچون *تپه کن آته دخی دینلدی ضروح (*

(قیدالاوابد) اضافتله صیدالارانب وزننده یوکرك اولوب قوغدیغی طوتان آته اطلاق اولنور کانه یوکرکلکی سببیله طوشان وجیران مقوله سی وحشی حیوانلره یتشوب قاچمقدن وحرکتدن قید ومنع ایتدیکیچون چونکه قید بوقاغی وباغ معناسنه اولمق مناسبتیله منع معناسنده ده استعمال اولنور (اوابد) باء موحده نك کسریله عابد وزننده آبدك جمعیدر وحشی

جانورلره اطلاق اولنور (ضروح) نطوح وزننده ایاغیله تپیجی آت وقاتر وسائر طواره دینورکه ترکیده تپه کن فارسیده لکدکوب دیرلر

*) پك سکردوب قوشانی اولدی جموم *باشی پك یاوز آتك آدی جموح (*

(جموم) جهول وزننده شول آته دینورکه سکرتمکدن فتور عارض اولمیوب تکرار بتکرار سکردوب قوشمق عادتی اوله (جموح) جهول وزننده باشی پك سرت وسرکش اولوب راکبنی صایمیان آته اطلاق اولنور

*) تکریم طاهر وچوقدر کرمی *ربنا الله کریم سبوح (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (رب) رانك فتحی وبانك تشدیدیله جمیع مخلوقاتی بسلیوب تربیه ایدن حضرت پروردکارك اسماء حسناسندندر متکلم مع الغیر ضمیرینه مضافدر (الله) اسم جلال کبریادر کامر فی عنوان القطعة الشرعیة (کریم) امیر وزننده عزت وشرف صاحبی اولان ذاته اطلاق اولنور بومقامده لطف وانعام واحسان صاحبی اولان حضرت باری مراددر (سبوح) زیاده طاهر معناسنه قطعهٔ شرعیه ده کچدی (ربنا مبتدا اسم جلال بدل کل کریم خبر سبوح خبر بعد خبردر

*) اولمه مغرور فنا دنیایه *بیك یشارسك دخی مانندهٔ نوح (*

(مغرور) مغبون وزننده باطل وبیهوده نسنه یه میل وهوس ایله فریفته اولوب الدانمش کیمسه یه دینور (فنا) بقاء وزننده ومقابلیدرکه یوقلق ومنعدم اولمق معناسنه در بوراده فانی معناسنده مستعملدر (دنیا) دالك ضمیله فعلی وزننده قرب معناسنه موضوع اولان دنودن مأخوذ اوله رق آخرت مقابلیدر آخرته نسبتله قریب اولدیغیچون یاخود قریب الزوال اولدیغیچون دنیا تسمیه اولندی وبو دنیانك حقیقتی یوغسه ده بنه حقیقتنده اختلاف اولنوب بعضیلر بو عالم متاهینك مجموعنك اسمیدر دیدی و بعضلر قبل الآخره موجوده ومخلوقه اولان مجموع جواهر واعراضك اسمیدر مجازا هر براجزاسنه ده اطلاق اولنور دیدیلر وبعضیلر حس ایله ادراك متعلق اولان دنیا عقل ایله ادراك متعلق اولان آخرتدر دیدیلر (نوح) روح وزننده ابو البشر ثانی نوح بن لمك بن متوشلخ بن ادریس علیهما الصلاة والسلام درکه عمر شریفلرینك مدة متطاوله امتدادی بین الانام متواتر ومشهور اولو العزم جمله سندن برنبی ذیشان ودعوتنه اجابتدن روکردان اولان طائفهٔ خذلان تبارکردهٔ طوفان اولدقلری مفاد قرآن عظیم الشاندر عمر شریفلرنده اختلاف اولندی ابن عباس رضی الله تعالی عنهما قولی اوزره سن شریفلری قرق سنه یه بالغ اولدقده نبوت ایله بعث اولنوب طقوز یوز اللی سنه قومنی دینه دعوت اوزره قیام وبعد الطوفان ایکیوز اللی سنه تمامنده عمر شریفلری رسیدهٔ انجام اولوب حظیرهٔ قدسه خرام اولمغله مدة بقالری بیك ایکیوز قرق سنه اولمشدر وهب بن منبه قولی اوزره بیك درتیوز سنه مقاتل بن سلیمان روایتی اوزره بیك درتیوز اللی سنه معمر اولمشدر مئال بیت ظاهردر

) جاءت الخاء بنظم مرسوخ (

(جاءت) فعل ماضی مفرد مؤنث غائبه در کلدی معناسنه (خاء) حروف هجادن حرف سابعك اسمیدر وجاءت فعلنك فاعلیدر (بنظم) کلمه سنده باء ملابسه جاء فعلنه متعلقدر نظم مصدردر کلام منظوم معناسنه (مرسوخ) محلنده ثابت واستوار اولمق معناسنه اولان رسوخدن اسم مفعولدر ثابت وراسخ معناسنه اوله رق فعلك مفعول به غیر صریحی اولان نظمك صفتیدر فعل لازمدن اسم مفعول بنا قلنمدیغندن مرسوخ کلمه سی فصیحه دکلدر حاصل معنی جاء مهمله

لمك بفتح اللام وسكون الميم بعدها كاف ابن متوشلخ بفتح الميم وتشديد التاء المضمومة بعدها واو وقيع اللين المعجمة واللام بعدها خاء معجمة ابن اخنوخ وهو ادريس عليه السلام كما تبين في اول القطعة الآتية

قافیه‌سی انجام بولوب خاء معجمه قافیه‌سنده اولان لغتلری قطعهٔ خائیه هر برلرین موضع لایقنده
راسخ وثابت نظم مرغوب ایله سلك وزنه‌دیزدی دیمکدر

*) دیندی ادریس نبی‌یه اخنوخ * پیر اولان شیخ کلور جمعی شیوخ (*

(اخنوخ) همزه‌نك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی ونونك ضمیله وخنوخ صبور وزننده حضرت ادریس علی نبینا وعلیه السلام حضرتلرینك سریانی اسم شریفلریدر والآن حیاتده اولان درت نبی ذی‌شانك بریدرکه انلر ادریس وعیسی وخضر والیاس علیهم السلامدر حضرت ادریس علیه السلام نبوت وحکمت وسلطنت جهتلرینی جامع اولمغله مثلث بالنعمه اطلاق اولنمشدر (شیخ) شینك فتحی ویانك سکونیله وشیخون سیحون وزننده سیماسنده پیرلك وقوجه‌لق علامتلری ظاهر اولان کیمسه‌یه دینور وحلم ووقار مثللو اخلاق حمیده‌شیوخ ایله متصف اولدقلری‌چون هنوز سالخوردهٔ روزکار اولمدق شاب عالمده شیخ اطلاق اولنور (شیوخ) شینك ضمیله وکسریله شیخ مزبورك جمعیدر اشیاخ کبی

*) راسخون ثابت اولنلر ایودن * ثابت اولماغه دخی دیندی رسوخ (*

(راسخون) برجسم برمحلده یاخود برصفت برموصوفده کرکی کبی ثابت ومحکم اولمه معناسنه اولان رسخك جمعیدر (رسوخ) قعود وزننده برنسنه یرنده ثابت واستوار اولمق معناسنه باب اولدن وثالثدن مصدردر

*) نسخ برنسنه‌یی زائل ایتمك * حکمی زائل اولان آیت منسوخ (*

(نسخ) مسخ وزننده برنسنه‌یی یرندن زائل قیلق معناسنه باب ثالثدن مصدردر وبرنسنه‌یی تغییر ایدوب بوزمق معناسنه وبرمکتوبك صورتنی صحیفهٔ اخرایه نقل معناسنه‌که برکتابی قرشوسنده نسخه ایدوب صورتنی یازمقدر وبرنسنه‌نك صورتنی اقبح صورته تحویل ایتمك معناسنه‌ده کلور بومعنا ذکری آتی مسخ ایله مرادفدر (منسوخ) شول آیهٔ کریمه‌یه وحدیث شریفه اطلاق اولنورکه تحلیل وتحریم وسائر احکامدن اولدیغی حالده کندیدن مستفاد اولان حکم شرعی زائل اولوب حکم مذکورك مدتنك انتهاسی بیان اولنمش اوله آیت قتال‌که آیهٔ مقاتله ایله منسوخ اولدیغی کبی بوکه منسوخ الحکم دیرلر وآیهٔ جلیله‌نك قرائتیله تعبدك انتهاسنی بیان ایچون اولور بوکه منسوخ التلاوه دیرلر

*) دری صویماغه دینور سلخ اما * دریسی صویلان اولمش مسلوخ (*

(سلخ) سینك فتحی ولامك سکونیله حیوان مقوله‌سنك دریسنی یوزوب چقرمق معناسنه باب اولدن وثالثدن مصدردر قناره‌یه سلخ خانه تعبیری بوندندر ومذبوحدن یوزیلوب چیقاریلان دری‌یه دینور ومطلقا برنسنه‌یی شئ آخردن صیروب چیقارمغه دینور سلخ اللیل من النهار کبی وآیك آخر کوننه اطلاق اولنور (مسلوخ) دریسی یوزیلوب چقرلمش قیون وکچی وصغر مقوله‌سنه دینور

*) انتفاخ اولدی اکرچه شیشمك * پك سمزقارنی بیوکده منفوخ (*

(انتفاخ) افتعال وزننده انسان وحیوان مقوله‌سی برعلت حادثه‌دن ناشی یاخود بعد الموت منتفخ اولوب شیشمك معناسنه‌در (منفوخ) سمز وقارنی بیوك شیشمان کیمسه‌یه اطلاق اولنور

*) صورت اولی تحویل اولنان * اقبح صورته اولمش ممسوخ (*

(ممسوخ) برشیئك صورتنی برقبیح وچرکین صورته تحویل ایتمك معناسنه اولان مسخ لفظندن اسم مفعولدر صورت اولی اقبح صورته تبدیل اولنان شیئه دینور یهود طائفه‌سندن اصحاب سبتك مایمون صورتنه یاخود جوانلری مایمون صورتنه یاخود جوانلری مایمون صورتنه و پیرلری خنزیر صورتنه

وهو اخنوخ بن برد بن مهلائیل بن انوش بن قینان بن شیث بن آدم علیهم السلام کذا فی مفتاح السعاده لطاشکبری‌زاده *

ائمهٔ معتزله‌دن جاحظ زیاده قبیح الوجه وزشت روی اولمغله انك مذمتی خصوصنده برشاعر * لو مسخ الخنزیر مسخا ثانیا * ما کان الا دون قبح الجاحظ * دیدی کذا فی المستطرف *

ومائدهٔ عیسا علیه السلامی تکذیب ایدنلر خنزیر صورتنه ممسوخ اولدقلری کبی وکریه المنظر اولان کیمسه‌یه مسیخ وممسوخ اطلاق اولنور

*) قولاغك کندوسنه منفذنه * ایشیدن دیدی صماخ واصموخ (*

(صماخ) کتاب وزننده (اصموخ) اسلوب وزننده قولاغك کندوسنه دینور عربیده اذن فارسیده کوش کبی وقولاغك منفذینه یعنی دلیکنه‌ده دینور ناظمك بونلری اهل سمعه نسبتنده لطافت واردر

*) آلچغه دیرلر ایمش دون دخی * یوجه‌لك اوادی علو ایله شموخ (*

(دون) دالك ضمیله فوق کلمه‌سنك ضدیدر مکانده الچق ورتبه‌ده وقیمتده اشاغی اولان شیئه اطلاق اولنور وبعضا فوق معناسنه‌ده استعمال اولنمغله اضداددندر ودون کلمه‌سی شریف ونفیس وکثیر وخسیس معنالرینه کلمکله بوجهتدن دخی ضد اولور وامام کبی اوك معناسنه وخلف کبی اکسه معناسنه مستعمل اولمغله بووجهله ده ضد اولور وکاف خطابله (دونك هذا) کلمهٔ اغرادر خذ هذا والزمه واحفظه دیمکدر (علو) سمو وزننده برنسنه مرتفع ویوکسك اولمق معناسنه‌در عطاء وزننده علاء وترقی وزننده تعلی کبی وبرکیمسه شان وشرف صاحبی اولمق معناسنه کلور (شموخ) قعود وزننده پك یوکسك وبلند اولمق معناسنه باب ثالثدن مصدردر شینك فتحی ومیمك سکونیله شمخ کبی شامخ عالی ومرتفع شیئه دینور

*) ایکی همسن وایکی مثل اولنه * دیندی شرخان کلور جمعی شروخ (*

(شرخان) شیخان وزننده یاشد ویاشداش معناسنه اولان شرخ لفظنك تثنیه‌سیدر ایکی یاشداشلر معناسنه ومثل ومانند معناسنه اولان شرخ لفظنك مثناسیدر مثلان معناسنه وشرخ وقت شبابك اول هنکامنه دینور جمعی شیوخ وزننده شروخ کلور عربیده اتراب وامثال معناسنه (همسن) فارسیده معیت معناسنی مفید اولان هم لفظیله یاش معناسنه اولان سن لفظندن مرکب اولمغله یاشداش معناسنه اولور عربیده لامك کسریله لده وترب فارسیده همزاد وهمسال کبی

*) رأس باش اکسه قفادر اما * تپه‌نك اوستنه دیرلر یافوخ (*

(رأس) رانك فتحی وهمزه‌نك سکونیله اعضاء حیوانیه‌دن باشه دینور فارسیده سر دیرلر وهرشیئك یوقریسنه اطلاق اولنور وبرقومك سید وسرکرده‌سنه اطلاق اولنور رئیس کبی جمعی رؤس وارؤس کلور افلس وزننده (قفا) عصا وزننده بویونك آردینه دینورکه اکسه تعبیر اولنور قذال مرادفیدر فارسیده فراروی وهیره دیرلر نسخ مطبوعه‌ده اکسه قفادر موقعنده کله قفادر وقوعی نابجادر زیراکله فارسیده وترکیده باشك طوپوندن عبارتدر (یافوخ) یاقوت وزننده باشك مقدمیله مؤخرینك کمکلری قاوشدیغی یره دینورکه موضع مزبور اطفالده یومشق اولمغله حرکت ایدر ترکیده بنقلده یق وایمك تعبیر اولنور جمعی یوافیخ کلور ویافوخ اللیل کیجه‌نك تمام ظلمتی وقتنه دینور

*) طبخ وشی اولدی پشرمك چونکیم * دینلور پشمشه مشوی مطبوخ (*

(طبخ) طانك فتحی وبانك سکونیله مطلقا پشورمك معناسنه درکرك بریان وکباب وقاورمه جهتیله اولسون وکرك تنجره مقوله‌سنده پشورمه ایله اولسون (شی) شیئك فتحی ویانك تشدیدیله اتی کباب وبریان ایتمه جهتیله پشورمك معناسنه‌در (مشوی) کباب اولمش لحمه (مطبوخ) پشمش طعامه دینور

*) وکن ووکر اولمش ایسه قوش یوه‌سی * فرخ قوش یاوریسیدر جمعی فروخ (*

(وكن) واوك فتحى وكافك سكونيله ووكنه واوك حركات ثلاثيله قوش يوه سنه دينورعش كبى
(وكر) وزن مزبور اوزره (ووكره) تمره وزننده بونلرده قوش يوه سنه دينور ايچنده قوش
اولسون اولماسون فارسيده لانه وآشيان دينور (فرخ) فرق وزننده قوش ياوريسنه دينور
وهرحيوانك ياوريلرينه اطلاق اولنور واغاجلرك ديبلرندن بيتوب چيقان فليزلره دينور (فروخ)
ضمتيله فرخك جمعيدر افرخه وافراخ كبى

❊) تنك كس جلوه‌لى خاتون رصوف ❊ بايلان ذوق جاعيله ربوخ (❊

(رصوف) صبور وزننده ورصفاء حمراء وزننده مرصوفه محبوبه وزننده فرجى غايت طار
اولان عورته دينور (تنك) جنك وزننده فارسيده طار وضيق معناسنه (كس) كافك ضميله
فرج معناسنه زبانزد اولمغله ترجمه قيلندى (ربوخ) صبور وزننده وقت مجامعتده شدت
شهوته مقارن رخاوتدن ناشى بايلوب بيخود اولان عورته دينور فتحتيله (ربخ) خاتون ربوخ
اولمق معناسنه در

❊)صاقلنورسعى وثباتيله علوم ❊ يحفظ العلم بجد ورسوخ (❊

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (يحفظ) حفظدن مضارع مجهولدرحفظ برنسنه يى حراست
ايدوب صاقلمق و بركلامى ازبرايلمك و برشيئى كوروب كوزتمك معنالرينه در (العلم)
الفاظ عمومدن اولان مفرد محلى باللام اولمغله علوم معناسنه اولوب فعلك نائب فاعليدر
(بجد)لفظنده باء سببيه يحفظ فعلنه متعلقدر (جد) جيمك كسريله سعى ايدوب جالشمق معناسنه
فعلك مفعول به غيرصريحيدر (رسوخ) صدر قطعه ده كچديكى اوزره دوام وثبات
معناسنه جد اوزرينه معطوفدر

❊) ويرمه ثقلت ظرفا مجمعنه ❊ بزم عرفانده اول غايت شوخ (❊

(ظرفا) شرفا وزننده ظريفك جمعيدر ظريف ظرافتلو آدمه يعنى ذكى وزيرك و بلاغت
واطافت اوزره خوش كلام سويليجى كيمسه يه وملاحتلو وخوب هيئتلو ونازك قيافتلو شخصه
دينور (مجمع) محشر وزننده اسم مكاندر محل جمع معناسنه (بزم) عزم وزننده فارسيدر مجلس
جمعيت معناسنه (عرفان) اذعان وزننده برشيئى تفكر وتدبرطريقيله معرفتدن عبارتدر بوراده
حذف مضاف طريقيله اهل عرفان مراددر (شوخ) فارسيدر ناظمك تحفه ده بيانى اوزره
آچق مشربلو نازك طبع حاضر جواب كيمسه يه دينور

❊) دلت الدال عيانا لحصول المقصود (❊

(دلت) بركيمسه يى برنسنه يه طوغرى يول كوستروب قولاغوزلق ايلمك معناسنه اولان
دلالتدن ماضى مؤنثدر (دال) حال وزننده حروف هجادن حرف ثامنك اسمى اولمق اوزره
فعلك فاعليدر (عيان) عينك كسريله مفاعله دن مصدردر برنسنه يى شبهه سز آچقدن
كورمكدر وفعلك مفعول مطلق مجازيسيدر (لحصول) لفظنده على معناسنه اولان لام جاره
دلت فعلنه متعلقدر (حصول) وصول وزننده مصدردر حاصل وثابت اولمق معناسنه فعلك
مفعول به غيرصريحيدر (مقصود) كندى جانبنه عزم وتوجه اولنان نسنه يه دينور حصولك
مضاف اليهى در مثال معنى خفى دكلدر

❊) بو يلوخندق كبى يارلمش اولان يراخدود ❊ نارآتشدر اودنلى ديمه در ذات وقود (❊

(اخدود) اسلوب وزننده يرده اولان اوزون يارغه وخندقه دينور جمعى اخاديد كلور (نار)
دار وزننده آتشه دينور معروفدر ومؤنث سماعيدر (وقود) صبور وزننده ووقاد كتاب وزننده
ووقيد امير وزننده آتش يقاجق اودونه وسائر چورچوپه دينوركه طوترق تعبير اولنور (ذات)

صاحب معناسنه اولان ذو لفظنك مؤنثيدر جمعى ذوات كلور وذات برنسنه نك عين
ونفسنده استعمال اولنور

❊) هود معناسى يهود ايديجى انكار جحود ❊ جمع خائن خونه منكر نعمتده كنود (❊

(هود) عود وزننده فى الاصل تائبه معناسنه اولان هائدك جمعيدر تائبون معناسنه صكره يهود
طائفه سنده اسم جنس اولمشدر عبادت عجلدن تائب اولدقلرى ملابسه سيله و بر پيغمبر ذيشان
اسميدركه هود بن عابر بن شالخ بن فالغ بن ارفخشد بن سام بن نوح عليهما السلامدر (يهود)
يعود وزننده ماده مرقومه دن مضارعدر طائفه يهوده علم اولمشدر وزن فعل وعلم اولمغله
غيرمنصرفدر نسبتنده يهودى دينور (جحود) صبور وزننده اوزان مبالغه دندر برنسنه يى
يقينا بيلوركن انكاره مصر اولان كيمسه يه دينور زيرا جحد و جحود قعود وزننده بيله رك انكار ايتمكه
دينور پس طائفه مسفوره يه جحود اطلاق (وجحدوا بها واستيقنتها انفسهم) نظم جليلى
مصداقنجه خاتم الانبيا صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك رسالتنى علم اليقين بيلورلر ايكن حسده مبنى
انكار ايلدكلر يچوندر بوصورتده جيمك فتحيله در اما جيمك ضميله جحود ديدكلرى محرفدر السنه
عوامده دوران ايدن جفيد غلط فاحشدر (خونه) فتحاتله خائنك جمعيدر رمان وزننده خوان كبى
خائن امانته وعهده غدر وخيانت ايدن كيمسه يه دينور (كنود) غنود وزننده منعمك نعمتى
انكار ايله كفران نعمت ايدن كيمسه يه وكافره وعاصى يه و بخيله دينور

❊) سكود اغاجى خلاف ودخى صفصاف اوله ❊ كولكه‌در ظل وچكلمشده اوزانمش ممدود (❊

(خلاف) كتاب وزننده سكود اغاجندن برنوعك اسميدركه بلخى سكود وسالقم سكود ديدكلريدر
(صفصاف)سلسال وزننده مطلقا سكود اغاجنه دينور شجر خلافدن اعمدر مفردى صفصافه در
(ظل) ظانك كسرى ولامك تشديديله ضحى مقابليدركه مطلقا كولكه يه دينور كرك اصلا
كونش كورمكاه اولسون كرك ضوء شمسه شجر و بنا مثللو برنسنه حائل اولمغله اولسون
امافىء معناى ثانى به خاصدر (ممدود) هرنه دن اولورسه چكيلوب اوزانمش نسنه يه دينور
مديد كبى واوزن شبئه اطلاق اولنور طويل كبى

❊) سامدون اولدى اعالى دخى سامى عالى ❊ يوجه‌لك اولدى سمو وهم اومعناده سمود (❊

(سامدون) سامدك جمعيدر سامد عالى ومرتفع معناسنه در ومتكبر اولان كيمسه يه دينور ومتحير
وسرگردان اولان كيمسه يه وعبثه اشتغال ايله لهوولعب ايديجى كيمسه يه دينور اعالى اعلانك
جمعيدر تركيده متعارف اولمغله ترجمه قيلندى (سامى) علو وارتفاع معناسنه اولان سمودن
اسم فاعلدر عالى و يوجه معناسنه در شامخ كبى (سمو) علو وزننده ومراديدركه يوكسكلك
معناسنه (سمود) قعود وزننده علو وتكبر وتحير معنالرينه در

❊) آلته تحت اوسته دينور فوق رفيع اولدى يوجه ❊ اشاغه اينمه هبوط و يوقارى چيقمه صعود (❊

(تحت) تانك فتحى وحاء مهمله نك سكونيله جهات ستّ اقسامندن التدر ديمكدركه فارسيده زير دينور
(فوق) تحت وزننده ومقابليدركه برنسنه نك اوسته دينور زمانده ومكانده وعدده ورتبه
وشرفده استعمال اولنور (رفيع) امير وزننده يوجه ويوكسك نسنه يه وشريف القدر عالى‌شان
كيمسه يه دينور (هبوط) قعود وزننده يوقاريدن اشاغى يه اينمك معناسنه در (صعود) هبوط
وزننده ومقابليدر اشاغيدن يوقارى چيقمه معناسنه در ارتقا وعروج كبى

❊) كرچه محمود ديمك مدح اولنمش اما ❊ ذكرى قرآنده اولان فيلك آدينه محمود (❊

(محمود) ممدوح وزننده ومراديدركه ذكر جميل ايله ثنا اولنمش و پسنديده اولنوب بكنلمش
نسنه يه دينور ومحمود سوره فيلده مذكور اولان فيلك اسميدركه ملوك يمندن ابرهة بن الصباح

كعبهٔ معظمه‌یی هدم وتخریب قصدیله مکهٔ مکرمه اوزرینه هجوم ایتدکده استصحاب ایتدیکی
فیلدر تفصیلی تفاسیرده مسطوردر

*) اویقودر نوم انك اولنه دینیدی نعاس * او یانقلاره‌دی ایقاظ او یومشلاره رقود (*
(نوم) یوم وزننده بدن انسانك مدار راحتی اولان اویقویه دینور رقاد کبی فارسیده خواب دینور
(نعاس) غراب وزننده اویقونك اولی معناسنه‌درکه امزغنمق واویوقلمق تعبیر اولنور وزن
مزبور اوزره زکاس کبی فارسیده سرخواب وکوشاسب دینور (ایقاظ) اکیاس وزننده یانك
فتحی وقافك ضمیله یقظ وکتف وزننده یقظ وسکران وزننده یقظان لفظلرینك جمعیدر اویانق
کیمسه‌لره دینور فارسیده بیداران دینلور (رقود) رکوع وزننده نائم معناسنه اولان راقدك
جمعیدر رکع وزننده رقد کبی اویومش کیمسه‌لره دینور فارسیده خوابیده‌دیرلر

*) صب وهاوی دیمه عاشق دخی دلبرده بهیج * عشقله حالی یمان کیمسه عمید ومعمود (*
(صب) صادك فتحی وبانك تشدیدیله حب مفرط ایله آشفته دل اولان عاشقه دینور (هاوی)
باب رابعدن مصدر اوله‌رق عشق ومحبت معناسنه اولان هوی لفظندن اسم فاعلدر عاشق
معناسنه‌در (عاشق) وامق وزننده ومرادفی اوله‌رق افراط اوزره محبت معناسنه اولان عشقه مبتلا
وکرفتار اولان کیمسه‌یه دینمك اوزره عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قیلندی (بهیج) امیر
وزننده پك کوزل متناسب الاعضاء دلبر اولان محبوبه دینور ودائما مسرور وشادان اولان کیمسه‌یه
دینور (عمید) امیر وزننده (معمود) محمود وزننده عشق ومحبتدن زار وزبون اولانه دینور

*) افتضاض اولدی انی بوزمه که قزلق عذره * عبقره پك کوزلی تازه جوار یه‌رخود (*
(افتضاض) همزه‌نك کسریله افتراع وزننده ومرادفیدر قزك بکارتنی ازاله ایتمکه دینور
(عذره) غرفه وزننده قیزلغه دینور بکارت معناسنه وازالهٔ بکارت معناسنه کلور افتضاض کبی
(عبقره) حیدره وزننده جاریه‌دن وغیریدن پك کوزل اولان نسنه‌یه دینور (خود) خانك ضمیله
جمعدر خودات کبی مفردی خانك فتحی وواوك سکونیله خوددر خلقت واندامی خوب نرم ونازك
تازه محبوبه جاریه‌لره وقزلره دینور

*) عرب اول ارلرینی پك سویجی خاتونلر * هم اوزون بویلوسی عطبول ومحبتلی ودود (*
(عرب) ضمتیله جمعدر مفردی صبور وزننده عروبدر زوجنه پك محبتلی اولوب زوجندن غیری‌یه
اصلا امالهٔ نظر ایتمین خاتونه دینور (عطبول) عینك ضمیله عنقود وزننده وعطبوله‌ها ایله وعطبل
سنبل وزننده انلو وجانلو اوزون بویلو واوزون کردانلو دلبر ونازنین خاتونه دینور (ودود)
صبور وزننده اوزان مبالغه‌دندر پك محبتلی دوستلیغی محکم کیمسه‌یه دینور وعباد صالحینه رضاسی
ورحمتی کثیر اولان جناب کبریانك اسم شریفیدر فعول بمعنی فاعلدر وبمعنی مفعول اوله‌رق قلوب
اولیاده محبوب معناسنه حملده جائزدر

*) مرأه عورتکه کلور جمعی نسا ونسوان * چوجوغی چوق طوغران عورته هم دیندی ولود (*
(مرأه) میمك فتحی ورانك سکونیله جرء وزننده واولنه همزهٔ وصل ادخالیله امرأه
خاتون وعورت معناسنه‌در مذکری میمك حرکات ثلاثیله ورانك سکونیله مرأ وهمزهٔ
وصل ایله امرئ درکه ارکشی‌یه دینور رجل معناسنه (نساء) کساء وزننده (ونسوان)
غلمان وزننده ونسوه کسوه وشعبه وزنلرنده مرأه کلمه‌سنك لفظنك غیریدن جمعلریدر
مرأ وامرئ کلمه‌لری لفظلرینك غیریدن رجال ایله جمعلندیکی کبی (ولود) صبور وزننده
اوزان مبالغه‌دندر فعول بمعنی فاعل اوله‌رق چوق چوجوق طغوران عورته دینور ومطلقا
والد ووالده معنالرینه کلور

*) اسخیادن صایلورسن ایده کور وعده وفا * اوف بالوعد یعدونك من اهل الجود (*
مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (اوف) غدر مقابلی اولان وفاء لفظندن امر حاضردر
فاعلی تحتنده مستتر ضمیر خطابدر (بالوعد) لفظنده باء جاره فعل امره متعلقدر (وعد) واوك
فتحی وعینك سکونیله قول ایله برنسنه‌یی ایده‌جك اولمق معناسنه‌درکه برکیمسه‌یه سوز ویرمك وبرنسنه
آده‌مق تعبیر اولنور عینك کسریله عده وموعده کبی جار مع المجرور فعلك مفعول به غیر صریحیدر
(یعدونك) ترکیبنده یعدون اعدادی بری برینه ضم ایدوب صایمق معناسنه اولان عد لفظندن
فعل مضارع جمع مذکر غائبدر کاف خطاب من یصلح له الخطابدن عبارت اوله‌رق فعلك
مفعولیدر (من) جارهٔ تبعیضیه یعدون فعلنه متعلقدر (اهل) همزه‌نك فتحی وهانك سکونیله
برکیمسه‌نك عشیرتنه یعنی اولاد وعیالنه وسائر اقرباسنه ومتعلقاتنه دینور واهل برنسب
یاخود بردین یابر مذهب یابر صنعت یابر بیت یابر بلده جمع ایتدیکی کیمسه‌لره دینور ما نحن فیه
صناعت محمودهٔ سخانك جمع ایتدیکی کیمسه‌لردن عبارتدر (جود) جیمك ضمیله بذل وعطا
وکرم صاحبی جوانمرد اولمق معناسنه‌در صفتی جواد کلور حاصل معنی وعده وفا ایدن اصحاب
جوددن معدوددر دیمکدر

*) شرف جد ایله فخر ایتمه همان جد ایله * کیمسه عالم اولمز ایتمسه بذل مجهود (*
(جد) جیمك فتحی ودالك تشدیدیله اب الاب معناسنه که دده تعبیر اولنور (جد) جیمك کسریله
سعی وکوشش ایدوب چالشمق معناسنه‌در ناظم نحریر بو مصراعده محسنات لفظیه‌دن جناس
محرف صناعتنه رعایت ایتدی جبة البرد جنة البرد ترکیبنده اولان بردو برد کبی (مجهود) تاب وطاقت
ومحنت ومشقت معنالرینه اولان جهددن اسم مفعولدر حاصل معنی آبا واجدادك جمع
وتحصیل ایتدیکی علوم ومعارف ایله افتخار ایدوب تضییع اوقات ایتمه بلکه جهد جهید
وسعی بلیغ ایدوب تحصیل هنر وکسب کمال ایله زیرا محنت ومشقت چکوب صرف مقدور ایتمه‌دکجه
برکیمسه عالم وفاضل اوله‌مز دیمکدر یعنی کن عصامیا ولاتکن عظامیا مفهومیله عامل اول دیمکدر

) الینا نقد کنز العلم موروث من الاجداد (
(الینا) جار مع المجرور مؤخر موروث لفظنه متعلقدر بزه دیمکدر تقدیم مجرد وزنه رعایت ایچوندر
حصره محمول اولمقده محتملدر (نقد) نونك فتحی وقافك سکونیله اشترا اولنان متاعك ثمنی
پشین وفی الحال ویرمك معناسنه واقچه‌نك وسائر نسنه‌نك زیوف وردیسنی سچوب آیتلمق
وآیرمق معناسنه وتام الوزن وکامل العیار التون واقچه معناسنه کلور ما نحن فیه معنای ثالثدن
مستعاردر (کنز) کافك فتحی ونونك سکونیله مال مدفون معناسنه ومطلقا التون وکموش
معناسنه کلور کنز علمه مضافدر (علم) معلومدر (موروث) متروك وزننده وفات ایدن کیمسه‌نك
ترك ایتدیکی مالنه ومخلفاتنه دینور (من) کلمه‌سی موروثه متعلقدر (اجداد) همزه‌نك فتحیله
اب الاب معناسنه اولان جدك جمعیدر تغلیب طریقیله اب اجداده داخلدر ناظمك جدلری
محمد مرعشی علمادن اولوب شارح الاشباه والنظائر اولدیغی حرف ها قافیه‌سنده اولان
قطعهٔ اولانك اواخرنده مصرحدر یعنی تنقیر وتفتیشسز بلاتکلف نائل اولمق متصور اولمقده
مال مدفونه مشابه اولان علم یاخود بین الانام مقبول ومرغوب اولمقده سیم وزره مشابه اولان
علم خزینه‌سی بزه آبا واجدادمزدن منتقلدر یاخود آبا واجدادمزدن بزه مال انتقال ایتمیوب انجق
علم انتقال ایتدی دیمکدر بو قطعه‌نك عنوانیله قطعهٔ سابقه‌نك مقطعی وقطعهٔ ثانیه‌ده پدرك
علم وکمالی سا که قالمز میراث مصراعی بیننده اولان شائبهٔ تناقضك دفعی سهلدر

*) تلظی اودعلولنمك علولندرمه در ایقاد * شواظ وهم لهب یالك یالکلانیجیدر وقاد (*

(تلظى) تفعل بابندن مصدر اولمق اوزره آتش يالكنوب علولنمك معناسنه‌در (ايقاد) ايجاد وزننده آتشى ياقوب علولندرمك معناسنه‌در (شواظ) غراب وكتاب وزنلرنده آتشك دونسز صافى يالكنه دينور (لهب) تعب وزننده بودخى آتشك دخاندن صافى شعله‌سنه ويالكنه دينور امير وزننده لهيب وغراب وزننده لهاب كبى (وقاد) شداد وزننده مبالغه‌در يك علولنيجى وشعله لنيجى معناسنه‌در

(* قوانيدر خليه نحل ارى شهد وعسل بالدر * شكر درقند وسكر كيم شكرجى يه دينور قناد *) (خليه) غنيه وزننده وهاسز خلى غنى وزننده ارى قووانى دينوركه معروفدر (نحل) نونك فتحى وحاء مهمله‌نك سكونيله بال اريسنه دينور (شهد) مهد وزننده باله دينور وبونده شينك ضمى دخى جائزدر جمعى شينك كسريله شهاد كلور (عسل) عينك وسينك فتحه‌لريله باله دينور فارسيده انكبين ديرلر (قند) قافك فتحى ونونك سكونيله شكر قامشى تعبير اولنان نباتك عصاره‌سندن معمول اولان شكره دينور (سكر) سينك ضمى وكاف مفتوحه‌نك تشديديله حلاوتده ضرب مثل وهر بر شئ احلى يه مشبه به وممثل قيلنان شكرك اسميدر (قناد) شداد وزننده شكرى اعمال ايده‌نه وآكوب صاتنه دينوركه شكرجى دينور

(* ترصددر ترقب وش كوزتمك انتظار ايله * رصد يول كوزلنن يردر اولو يوله دينور مرصاد *) (ترصد) تفعل وزننده برنسنه‌يه كوز ديكوب دقتله نظر ايتمك معناسنه‌در (ترقب) وزن مزبور اوزره برنسنه‌يى كوزتمك ومنتظر اولمق معناسنه‌در ارتقاب كبى (وش) لفظى ادات تشبيه فارسيدر (رصد) فتحتينله فى الاصل راصدك جمعيدر خدم خادمك جمعى اولديغى كبى بوصورتده رصد طريق جاده‌دن عبارت اولان مرصادى ساعى بالفساد اولان قطاع طريقدن حفظ وحراست ايتمكله ابناء سبيلى وقايه ايچون يول اوزرنده اوتوران پاسبانلره ودربند بكجيلرينه اطلاق اولنور صكره حالك اسميله محله تسميه قيلندن اوله‌رق مزبور پاسبانلرك آرامكاهى اولان موضعه رصد تسميه‌سى حقيقت عرفيه اولمغله ناظم تحرير موضع مزبور ايله تفسير ايلدى (بعدذا) مركواكبده كواكبك سير وحركتلرينى ومواضع معينه‌يه بلوغلرينى ترصد ايچون قونيه‌ده افلاطونك ومراغه‌ده خواجه نصير الدين طوسينك وسمرقندده الوغ بك بنا كرده‌سى اولوب غياث الدين جمشيد وعلى قوشى وقاضى زاده رومينك متولى اولدقلرى دوربين كبى هندسه اوزره موضوع بيوك بللورلر ايله مصنوع ابنيهٔ مكلفه‌ده حقيقت عرفيه مثابه‌سنده اولمشدر بوده حالك اسميله محله تسميه قيلنندر (مرصاد) منهاج وزننده ومرادفيدركه جاده واولو يوله دينور

(* الوك هم الوكه ايلچيلك اولمش سفارت وش * دينور ايلچى يه وفد وجمعى كلمشدر وفود اوفاد *) (الوك) قبول وزننده (الوكه) ها ايله شخصين بيننده ياخود جماعتين بيننده ياخود واحد ايله جماعت بيننده واقع منافسه ومنافرتى كشف وازاله ايله اصلاح ذات البين ايچون توسط ايدن كيمسه‌يه دينوركه لسانمزده شخص مزبوره ايلچى وكار مرقومه ايلچيلك تعبير اولنور والوكه ايلچينك حامل اولديغى نامه‌يه ورساله‌يه ده اطلاق اولنور (سفارت) سينك فتحيله نظارت وزننده وكسريله كتابت وزننده قومك ميانده وقوع بولان وحشتى دفع ايله ماينلرينى اصلاح ايلمك معناسنه‌دركه ايلچيلك اوله جقدر (وفد) واوك فتحى وفانك سكونيله بر دولتدن آخر دولته ايلچيلك ياخود سائر مصلحت ضمننده كلن آدمه وقومى طرفندن تنظيم مصلحت ايچون سلاطين وامرايه كلن كيمسه‌يه دينور (وفود) شهود وزننده (اوفاد) اوتاد وزننده وفدك جمعيدر

(* شباك آوجى دوزاقلارى شرك هم ايلرى آنك * قنص آوصيد معناسنده آوجى قانص وصياد *)

وبو رصدلك بناسى بر وجه تخمين نصف خزينه ايله انجق وجود پذير اولمسى بعض ارباب وقوفدن منقولدر *

(شباك) شينك كسريله سمك وطيور صيدى ايچون ايپ مقوله‌سندن اورلمش بالق آغى وآوجى دوزاغى معناسنه اولان شبكه‌نك جمعيدر (شرك) فتحتينله ايپدن اورلمش آغه ودوزاغه وآنك اجزاء مشبكه‌سى اولان ايپلرينه دينور (قنص) قافك ونونك فتحه‌لريله شكار اولان آوه دينور قنيص كبى (صيد) قيد وزننده آواولامق معناسنه وصيد مصيد معناسنه كلوركه برى وبحرى اولان وحشى حيوانه آوجينك ظفر بولوب قبضهٔ تملكنه المسندن عبارتدر (قانص) آوجى معناسنه‌در قناص كبى (صياد) شداد وزننده آوجيدر قبول وزننده صيود كبى

(* اسيرلردر سبايا سبى واسترقاق اسير ايتمك * رقيق وقن وعبد اولمش قول اعتاق ايتمه‌در آزاد *) (سبايا) هدايا وزننده غنى وزننده اولوب مذكره ومؤنثه اطلاق اولنان سبى لفظنك جمعيدر (سبى) سينك فتحى وبانك سكونيله اسير ايلمك معناسنه‌در (استرقاق) قولى وجاريه‌يى اسير ايتمك معناسنه‌در (رقيق) امير وزننده قول وجاريه مقوله‌سى مملوكه دينور مذكره ومؤنثه مفرده وجمعه اطلاق اولنور (قن) قافك كسرى ونونك تشديديله كنديده مدبرلك ومكاتبلك مثللو شائبهٔ حريت اولمين قوله دينور خالص العبوديت اولان عبد محض اوله جقدر عبد مطلقدن اخصدر (عبد) قول جنسنه دينور مملوك معناسنه كه حر مقابليدر فارسيده بنده ديرلر (اعتاق) همزه‌نك كسريله قول وجاريه قسمنى رقيتدن اخراج ايدوب آزاد ايلمكدر آزاد اولمش قوله عتيق وعاتق ومعتق دينور

(* غلام وزن كتوريجى يه اهل فسق بدكاره * مؤنث ايسه قواده دينور اركك ايسه قواد *) (قواده) غداره وزننده شول عورته دينوركه اهل فجور اولان زانيلره عورت جلب ايديوب بزونكلك ايتمك عادتى اوله بو مقوله قارى يه السنه‌ده هاجى انه تعبير اولنور (قواد) شداد وزننده شول مرد نابكاره دينوركه بدكار يعنى كوتو فعللو اهل فسقلو طيلره وزانيلره اوغلان وعورت جلب ايديويرمكله بزونكلك ايتمك عادت قبيحه‌سى اوله وبو قواد لفظى فى الاصل آخرك بنه‌جكى حيوانى يدن يدجى معناسنه اولوب كار معهودك معناى مزبوره مناسبتى باعث اطلاق اولمشدر

(* مقيد اولدى باغلنمش دخى باغلامه‌در تقييد * بوقاغو كبى قيد وبندلر درجمله‌سى اصفاد *) (مقيد) اسير وعبد آبق وطوتساق مثللولرى باغلدقلرى باغ وبوقاغو مقوله‌سى شيلر معناسنه اولان قيد ماده‌سندن اسم مفعول بنيه‌سى اوزره باغلنمش نسنه‌در (تقييد) تفعيل وزنى اوزره آنفا مذكور اولان مقيد لفظنك مصدرى اوله‌رق باغلمق معناسنه‌در (اصفاد) همزه‌نك فتحيله بوقاغو وزنجير وطومرق وايپ كبى اهل جرم وجنايت كنديسيله قيد وبند اولوب باغلنديغى نسنه‌لر معناسنه اولان صفد لفظنك جمعيدر وبو صفد لفظى بند وباغ معناسنه كلديكى كبى عطيه واحسان معناسنه‌ده كلور (بالبر يستعبد الحر) فحواسنجه عطيه قيد معنوى اولديغيچون لفظ مزبورك معنيينى جمع قيلندن اوله‌رق الصفد صفد دينلدى العطاء قيد معناسنه وصاحب الكشافك نوابغ الكلم نام رساله‌سنده (صفد فيه ليان) صفد فيه ليان ديديكى عطاء فيه مطل وتأخير كقيد فيه عقد تان ديمكدر

(* شبه وشبه ايكسيده بكزمك تشبيه بكزتمك * دينور هر نسنه‌نك مثلينه ند وجمعيدر انداد *) (شبه) فتحتينله (وشبه) شينك كسرى وبانك سكونيله مثل ونظير معناسنه‌دركه بكزمك لازم كلور شبيه كبى ومطابقت بكزمك معناسنه موضوع اولان مشابهتدر (تشبيه) تفعيل وزننده بكزتمك معناسنه‌در (ند) نونك كسرى ودالك تشديديله مثل ومانند معناسنه‌در نديد كبى وبعض اهل لغت قولنجه مانند معادى ومثل مخالفه اطلاق اولنور (انداد) همزه‌نك فتحيله ند لفظنك جمعيدر مطلقا امثال ياخود امثال مخالفت معناسنه

آزاد فارسيدر تركيده شبوى بلكه ملك وجن وشيطان مثللو لسان تركيده مرادفى بولنمامغله مبنى ترجمه قيلندى *

زن لفظى فارسيدر عورت معناسنه تركيده دخى زبانزده اولمغله نارى مقامنده استعمال اولندى *

*) دیمشار میخنه طوقاغه حفت و بك ودق قاقق * جوی به قازغه دیندی وتدجمی کلور اوتاد (*

(میخنه) میمك کسری ومدی جیمك و نونك فتحه‌لری آخرده ها ایله چوی و قازق کبی اسنه‌لر کندیله دق اولنوب قاقلان طوقاقدر جمعی مواجن کلور مساجد وزننده فارسیده کزینه دیرلر (حفت) حاء مهمله‌نك فتحی فانك سکونی آخرده تا ایله چوی وقازق مقوله‌سی شیلری قاقق معناسنه در (بك) باء موحده‌نك فتحی وکافك تشدیدیله حفت کبی قاقمقدر (دق) دالك فتحی قافك تشدیدیله وزنا ومعنی بك کبیدر قرع ووهس وهرس حفت وزننده اوله‌رق مراد فلریدر (وتد) فتحتینله وکتف وزننده اغاجدن یاپلوب یره یاخود دیواره قاقیلان شیئه دینور که قازق تعبیر اولنور تیموردن مصنوع اولان چوی‌یه مسمار دینور (اوتاد) همزه‌نك فتحیله وتدك جمعیدر واوتاد الارض طاغلره واوتاد البلاد رؤساره اطلاق اولنور

*) اکرچه نقد واسباغ اولدی معناده دوکمك هم * دوکمك هم دوکمك هرنه‌شی اولورسه انفاد (*

(نقد) فتحتینله ونونك فتحی وقافك سکونیله برنسنه بتوب دوکمك معناسنه‌در سحاب وزننده نفاد کبی (اسباغ) همزه‌نك کسریله ناظمك بیاننه کوره بودخی نقد ونفاد کلمه‌لری کبی دوکمك معناسنه‌در لکن غالبا تفسیر باللازم قبیلندن اولمیدر زیرا کتب لغتده بولدیغمزه کوره اسباغ لفظی متعدی اوله‌رق اتمام واکمال معناسنه مستعملدر اسبغ الله النعمة واسبغ فلان الوضوء ترکیبلرنده اولدیغی کبی (انفاد) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی افنا ایدوب دوکمك معناسنه متعدیدر ولازم اوله‌رق دوکمك معناسنده کلور

*) محقق اول کریم الله هیچ وعدنده خلف ایتمز * هو الرب الکریم انه لایخلف المیعاد (*

مصراع اول ثانینك تفسیر وترجمه‌سیدر (هو) ضمیر غائب مفرد مذکردر الله تعالی‌یه راجعدر (رب) اسماء حسنادندر کامی مرارا (کریم) عز وشرف معناسنه اولان کرم لفظندن صفت مشبهه‌در بو وصفله واجب تعالی حضرتلری صفتلندقده لطف وانعام واحسانی مراد اولور (انه) لفظنده ان مکسوره مدخولی اولان جمله‌نك مضمونتی تحقیق وتأکید ایچوندر ضمیر منصوب متصل رب کریمه راجعدر (لایخلف) ترکیبنده لا نفی ایچوندر یخلف وعده وفا ایتمیوب خلف ایلمك معناسنه اولان اخلافدن فعل مضارعدر (میعاد) میقات وزننده بر واحسانه متعلق برنسنه‌یی قولله ایده جك وایشلیه جك اولمق معناسنه اولان وعد کبی مصدر حاصل معنی مستبان وکتب کلامیه‌ده مبرهندر

*) او کیم ذم ایده خلقی سورمکیله اول ایراغ اندن * فمن کان یذم الناس جنب عنه بالاطراد (*

بنه مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (فمن) لفظنده فا استیناف نحویدر (من) موصوله در او کیمکه معناسنه (کان) افعال ناقصه‌دندر اسمی تحتنده مستتر ضمیر اوله‌رق من موصوله‌یه راجعدر (یذم) مدح مقابلی اولوب طعن ایدوب یرمك معناسنه اولان ذم لفظندن مضارع مذکر غائبدر فاعلی اولان ضمیر مستتر کان کلمه‌سنك اسمنه راجعدر کان اسمیله خبریله جمله‌سی موصولك صله‌سیدر (ناس) نوع انساندن عبارت اوله‌رق یذم فعلنك مفعولیدر (جنب) برنسنه‌دن یانلیوب بعید اولمق معناسنه و برنسنه‌یی نفسکدن بعید وایراق ایلمك معناسنه اولان تجنبدن امر مخاطبدر (عنه) لفظنده عن کلمه‌سی جنب فعلنه متعلقدر ضمیر مجرور من موصوله‌یه راجعدر (بالاطراد) لفظنده باسببیه در (اطراد) ابعاد وزننده برکیمسه‌نك طرد وابعادی یاخود بر محلدن نفی واخراجی یابنده امر ایلمك معناسنه در مآل بیت مذمت ناس ایله اشتغال ایتمك عادتی اولان کیمسه‌لر ایله مجالستدن تحذیر و بوخصلت ذمیمه‌دن هر بر صالح خطابی تنفیردر

*) صریر خامه صانمه وقت تحریرات نظمده * قلم ایلر المده طعنهٔ حسادن فریاد (*

(صریر) امیر وزننده صوت وسس معناسنه‌در که ترکیده قلم وقپو مقوله‌سی شیلرده قیجردی تعبیر اولنان صوت اوله‌جقدر (خامه) نامه وزننده فارسیدر قلم معناسنه (تحریرات) یازمق معناسنه اولان تحریرك جمعیدر (نظم) مصدردر منظوم معناسنه که مراد کلام منثور مقابلی اولان کلام منظومدر (طعنه) لسان ایله برکیمسه‌یی قدح وتعییب معناسنه اولان طعن لفظندن مصدر بناء مره‌در (حساد) فجار وزننده برکیمسه‌یه موهبهٔ الهیه اولان نعم ظاهره‌نك یاخود نعم باطنه‌نك سلب وزوالنی تمنی ایدیجی کیمسه معناسنه اولان حاسد لفظنك جمعیدر (فریاد) بر باد وزننده فارسیدر ناله وزاری ایله آه وانین ایتمك معناسنه (محصول بیت حاسدید اندیشلرك نابجا ولایقسز طعن وتشنیعلرندن شکایتی متضمن اوله‌رق تخییلات شعرا قبیلندندر

) وفق الله لنا مسلك خیر ورشاد (

(وفق) برکیمسه‌نك ایشنی الله تعالی راست کتوروب مطلوبنه موافق قیلمق معناسنه اولان توفیق لفظندن فعل ماضیدر اسم جلال فعلك فاعلیدر (لنا) ده لام جارهٔ اختصاص ایله فعل مذکوره متعلقدر مجروری اولان متکلم مع الغیر ضمیری فعلك مفعول به غیر صریحیدر (مسلك) مدخل وزننده یوله کیرمك معناسنه اولان سلوك لفظندن اسم مکاندر (خیر) غیر وزننده ناسك میل ورغبت ایلدیکی عقل وعلم ومال وعدل واحسان کبی نسنه‌لردن عبارتدر (رشاد) سحاب وزننده کرك حسی کرك معنوی طوغری یول بولوب سلوك ایتمك یعنی طریق مستقیمه مهتدی اولوب کیتمك معناسنه‌در (خیر) لفظی مسلکك مضاف الیهی رشاد لفظی خیر اوزرینه معطوفدر جملهٔ ماضویه لفظا خبر معنی انشاء دعادر (محصول عنوان الله تعالی بزی خیر ورشاد مسلکنه موفق قیلسون دیمکدر

*) مستقل اولمغه هر شیده دینور استبداد * طوغرو سوز قول سدید سو یلمك آنی اسداد (*

(استبداد) استقلال وزننده ومرادفیدر که تجارت ومال ومنصب مثللو شیلرده ورأی وتدبیر کبی نسنه‌لرده مشارکی اولمیوب باشلو باشنه اولمق معناسنه‌در (قول) قافك فتحیله کلام کبی سوز معناسنه‌در وکلامدن اعمدر (سدید) شدید وزننده مستقیم وطوغرو اولان شیئه دینور (اسداد) همزه‌نك کسریله طوغرو سوز سویلمك وراست وصواب اولان شیئه اصابت ایلمك و برنسنه‌نك طوغروسنی طلب ایلمك معنالرینه کلور

*) عده واهبه کبی یات یراغه دیندی عتاد * حاضر ایتمك دیمه معناسیده اولمش اعتاد (*

(عده) عینك ضمی وراءك تشدیدیله سیر وسفر وحرب مثللو نسنه‌لرك لوازم ومهماتندن عبارتدر که قبا ترکجه ده یات و یراق تعبیر اولنور (اهبه) همزه‌نك ضمی وهانك سکونی وفتح باایله عده مرادفیدر (عتاد) عینك فتحیله تدارکی لازم واهم اولان لوازم ومهماته دینور و برنسنه حاضر وآماده اولمق معناسنه کلور (اعتاد) همزه‌نك کسریله حاضر ومهیا ایتمك معناسنه در تعتید کبی

*) شعلهٔ آتشی سوندرمکه دیرلر اخماد * جمره وجمر کوز اولمش کولك آدیده رماد (*

(اخماد) همزه‌نك کسریله آتشك قوری سوندرلمیوب فقط علونی تسکین ایدوب بصدرمق معناسنه‌در (جمره) تمره وزننده بردانه آتش قورینه دینور که کوز دخی تعبیر اولنور (جمر) تمر وزننده جنسدر کوزك قلیلنه وکثیرنه اطلاق اولنور وجمره اوفاق چاقل طاشلرینه دینور حصاة کبی جمر وجمره لفظلرك جمعی جمرات وجمار کلور ومناسك حجدن اولان رمی جمار علی قول معنای ثانی‌یه مبنیدر و برقوله کوره طرد وتبعید معناسنه اولان جمردن مأخوذدر که رمی جمرات اولندقده شیطان لعین طرد وتبعید اولندیغنه مبنیدر فارسیده معنای اولجه جمره‌یه اخکر وثانیجه خرده سنك وثالثجه دورکردن دینلور (رماد) جماد وزننده آتشك کولنه دینور

(* یکی مال طارف ایمش اسکیسنه دیندی تلاد * صرف خرج ایتمکه دیرلر که دو کیمکده نفاد *)

(طارف) صارف وزننده یکی نائل اولنمش ماله دینور طریف کبی مال حادث معناسنه (تلاد) کتاب وزننده برکیمسه‌نك چوق زماندن بروماللك اولدیغی ماله اطلاق اولنور تلید کبی مال قدیم معناسنه (صرف) حرف وزننده چویروب دوندرمك یعنی برنسنه‌یی برحالتدن حالت آخری‌یه تحویل ایلمك معناسنه وانفه‌یی خرج وانفاق ایلمك معناسنه‌در (خرج) سرج وزننده کیسه‌دن چقان مصرفه دینلورکه دخل وایراد مقابلیدر لسانمزده دخی خرج اطلاق اولنور بناءعلیه ترکی مقامنده استعمال اولندی (نفاد) سحاب وزننده مال مقوله‌سنك دو کنمکلکیدر

(* مجدیتمش کرمه ذات کریم اولدی مجید * شرف ذاتی اولان اهل کرملر امجاد *)

(مجد) میمك فتحی جیمك سکونیله برکیمسه شان وشرفده وکرم وجلالته نائل اولمق معناسنه‌درکه لسانمزده اولولق تعبیر اولنور (کرم) فتحتینله عزت وشرف معناسنه‌درکه لوم وخساست ودنائت مقابلی اولمغله مجد لفظیله مترادف یاخود متقاربدر (مجید) امیر وزننده مجد واولولق صاحبی اولان کیمسه‌یه دینورکه ذات کریم دینلور (ذات کریم) لفظی ترکیب توصیفی سبکنده اوله‌رق موصوف ایله صفتدن مرکبدر ذات لفظی اصل وضعنده صاحب معناسنه اولان ذوکلمه‌سنك مؤنثیدر مجازا برنسنه‌نك عین وحقیقتنده ونفس وخاصه‌سنده مستعملدر کریم مجید وزننده شرف ذاتی ایله متصف اولان کیمسه‌یه دینلور جمعی علماء وزننده کرماء وعظام وزننده کرام کلور و بو کریملك وصفیله جناب واجب الوجود صفتلنسه انعام واحسانی مراد اولور انسان صفتلنسه موصوفندن صادر اولان افعال جمیله واخلاق حمیده مراد اولور وآثار کرم ظاهر اولمدیغه کریم اطلاق اولنمز بناء علیه کرم اصول جهتیله یعنی آباواجدادك شرف ومفاخری اعتباریله اولمیوب کشینك کندی ذاتنده اولان عزوشرف و بونك آثاری اولان مکارم اخلاق ومحاسن افعال مراد اولور (امجاد) همزه‌نك فتحیله شرف ذاتی ایله متصف معناسنه اولان مجیدك جمعیدر

(* دیندی جوامرده جواد ویریجیدر معطی * رفدایمش بخش وعطابخششی ویرمك ارفاد *)

(جواد) سحاب وزننده صفتدر جود وسخا وسماحت وعطا ایله متصف مذکره ومؤنثه اطلاق اولنور (معطی) میمك ضمیله محسن وزننده اعطا ایدیجی یعنی کندینه میل ومحبت اولنان نسنه‌یی ویریجی معناسنه‌در مبالغه‌سنده محراب وزننده معطاء دینلور (رفد) رانك کسری فانك سکونیله اسمدر بخشش وعطا معناسنه که ویرکی تعبیر اولنور (عطا) عصا وزننده ومدایله سماء وزننده ویرکی معناسنده عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله تعریف لفظی واقع اولدی (ارفاد) همزه‌نك کسریله ویرکی مقوله‌سنی ویرمك معناسنه دینور و برکیمسه‌یه یاردم واعانه ایتمك معناسنه کلور

(* اقتصاد اولدی نه افراطنه تفریط دخی * بذل وتقتیر میانده دیمکدر اقتصاد *)

(اقتصاد) افتعال وزننده برامرده افراط وتفریط ذمیمه‌لرندن مجانبت ایدوب اعتدال اوزره حرکت ایلمك معناسنه‌در افراط همزه‌نك کسریله برامرده حدی تجاوز ایلمك معناسنه‌در (تفریط) تقصیر وزننده ومرادفیدرکه برخصوصده معتبر اولان حدمتوسطدن قاصر وناقص ایلمك معناسنه‌در و بوافراط وتفریط واقتصاد اعتقاد جهتیله اولور افعال عباد خصوصنده قدریه‌نك افراطی جبریه‌نك تفریطی اشاعره‌نك اقتصادی کبی واخلاق جهتیله اولور تهور وجبن وشجاعت کبی وافعال اعتباریله اولور مثلا وضوده اعضاء وضویی غسلده مرات ثلثه‌یی تجاوز ایله اسراف واعضاء مزبوره‌یی غسلده عدم اهتمام وسنن وضویه رعایت ایله اسباغ

وضو

وضوء کبی والحاصل کلا طرفی الامر ذمیم مدلولی وخیر الامور اوساطها مفهومی اوزره افراط وتفریط مذموم ومدخول واقتصاد واعتدال شرعا وعرفا معتبر ومقبول اولدیغی غنی عن البیان والتفصیلدر (اقصاد) همزه‌نك کسریله ناظمك بیاننه کوره مالی انفاق خصوصنده تبذیر واسراف ایله تقتیر وامساك بیننده وجه معروف ایله انفاقدر

(* اولولوغه‌دی سیادت دخی سود وسودد * شهرهم مال کثیر وقره‌لق اولدی سواد *)

(سیادت) کتابت وزننده (سود) هودوزننده (سودد) صورت وزننده برکیمسه قومی بیننده اولو وعظیم القدر ونافذ الکلم اولمقدن عبارتدر سید لفظی بونلردن صفتدرکه اولو وشان وشرف صاحبی رفیع القدر وعظیم المنزله اولان رئیس وسرکرده‌یه دینور (سواد) سحاب وزننده شهره وشهرك اطرافنده اولان کوی کندو چفتلکرینه دینور ومال کثیره اطلاق اولنور وانساندن جمعیتلو عدد کثیره وجم غفیره وجمهور عظیمه دینلورکه * علیکم بالسواد الاعظم * حدیث شریفی بومعنایه محمولدر وسواد سیاه لونه دینورکه قره‌لق تعبیر اولنور وهرشیئك شخصنه وشبحنه دینورکه قرالتی دینور

(* قلیجه سیف کبی دیندی حسام وصمصام * کسکنی صارم ایمش باغی دخی اولدی نجاد *)

(سیف) ضیف وزننده آلات حربدن اولان قلیجه دینورکه معلومدر فارسیده تیغ وشمشیر دینور (حسام) غراب وزننده کسکین قلیجه دینور (صمصام) صادك فتحیله وصمصامه ها ایله اصلا برنسنه‌دن یوزی دونمیوب اکیلوب بوکولمز اولان کسیجی قلیجه دینور (صارم) قاطع وزننده زیاده کسیجی قلیجه دینور سیف قاطع معناسنه (نجاد) کتاب وزننده قلج باغنه دینور حمائل السیف معناسنه

(* یورت مأوی دخی یورت طوتمغه دی استیطان * قنده اولورسه مقیم اولمغه دیمش ارثاد *)

(مأوی) میمك وواوك فتحه‌لریله مثوی وزننده ومرادفیدرکه مسکن اتخاذ اولنان یورده ومکانه دینلور واوك کسریله محوی وزننده مأوی دخی دینلور (استیطان) همزه‌نك کسریله ایطان وتوطین وتوطن کبی انسان برمحلی وطن اتخاذ ایدوب کندویه آرامکاه ومنزل اقامت قیلمق معناسنه‌در (ارثاد) همزه‌نك کسری وثاء مثلثه ایله برجماعت بریرده مقیم اولمق معناسنه مصدردر بریرده مقیم اولان جماعته رانك کسریله رثد دینور

(* ام راشد صیچانك کنیه‌سی راشد عاقل * حقه سوق ایلمك ارشاد وصواب اولدی رشاد *)

(ام راشد) صیچان دیدکلری مؤذینك کنیه‌سیدر اسم علمی فاره در فارسیده موش دینور (راشد) طوغری یوله سلوك ایدیجی کیمسه دیمکدرکه عاقل وزیرك اولمق لازم کلور (ارشاد) همزه‌نك کسریله برکیمسه کرك حسی وکرك معنوی طوغری یول کوستروب طریق مستقیمه سوق ایلمك معناسنه‌در (رشاد) سحاب وزننده صواب وطوغری معناسنه وطوغری یول بولوب سلوك ایلمك معناسنه در دالك ضمیله رشد وفتحتینله رشد کبی

(* هم بشك هم دوشه‌مك مهد ودوزلتمك تمهید * دوشنن نسنه‌ده مانند فراش اولدی مهاد *)

(مهد) میمك فتحی هانك سکونیله کوچك چوجق یاترلمق ایچون یاپلان نسنه‌یه دینورکه ترکیده بشك فارسیده کهواره دینلور ومهد فراش وبساط مقوله‌سی شیلری بسط ایدوب دوشه‌مك معناسنه کلور (تمهید) تمجید وزننده برنسنه‌یی دوزلدوب دوشه‌مك وبرایشی تسویه وتنظیم واصلاح ایلمك معناسنه مستعملدر (مهاد) کتاب وزننده فراش مثللو دوشکه ودوشه‌میه دینور ومهاد ومهد روی ارضه‌ده دینلور

(* صعب کوج خرط اغاج قابوغنی صویمقدر * برکوان کبی دیکنلی اغاجك آدی قتاد *)

(صعب) صادك فتحی عینك سکونیله کوج وچتین وعسیر اولان شیئه دینور فارسیده دشوار

دیرلر که آسان وقولای مقابلیدر (خرط) صعب وزننده کسلمش اغاجك ودالك قبوغنی صیوب دوزلتمك معناسنه دن واغاجك داللرندن یپراق صیرمق معناسنه در (قتاد) سحاب وزننده بر اغاج اسمیدر که غایت سخت ویك اولوب ایکنه کبی دیکنلری اولور ترکیده کوان دیدکلری شجرك کیر قسمی یاخود اکا شبیه بر اغاجدر وبو بیتله ناظم تحریر (اصعب من خرط القتاد) مثلنك مفرداتنی حل وایضاح ایتمشدر

*) اتکا اولدی طیانمقکه توسد کبیدر * یصدیغك آدی وساده هم اومعناده وساد (*
(اتکاء) همزه نك وتاء مشدده نك کسریله برنسنه یه سو یکنوب طیانمق معناسنه در تفعل وزننده (توکؤ) افعال وزننده (ایکاء) کبی وسو یکنوب طیانن کیمسه یه اسم فاعل صیغه سیله متکئ دینلور وکندو یه اعتماد اولنوب طیانیلن شیئه اسم مفعول بنیه سیله متکاء دینو (توسد) تفعل وزننده یصدیق مقوله سنه استناد ایدوب طیانمق معناسنه در (وساده) واوك حرکات ثلاثیله خاصة باش یصدیغنه دینور مخده کبی (وساد) کتاب وزننده یصدیغه دینور وساده کبی ومطلقا سو یکنوب یصدانه جق نسنه یه دینور متکاء معناسنه جمعلری وسد و وسائد کلور

*) طلاغك آدی طحال ودخی بوکرك کلیه * جکره دینه دی کبد جمعی کلورمش اکباد (*
(طحال) کتاب وزننده جوف حیوانده احشاء تعبیر اولنان اجزاء باطنیه دن طلاق اطلاق اولنان عضوه دینور (کلیه) غرفه وزننده اجزاء داخلیهٔ حیوانیه دن بوکرك تعبیر اولنان عضوه دینورکه ایکی طرفلو بوکرلره قریب ارقه کیکنه یاپشق ایکی دانه لحمه در ایچ یاغندن ایچه ظرف ایچره صارلمش اولور تثنیه سنده کلیتان دینور کافك ضمیله جمعنده کلیات وکلی کلور (کبد) کافك فتحی وکسری بانك سکونیله حمد وعمد وزنلرنده وکافك فتحی بانك کسریله کتف وزننده انسانك وسائر حیوانك اجزاء جوفیه سندن جکره دینور (اکباد) همزه نك فتحیله کبدك جمعیدر

*) هم سویداء یورکك نقطه کبی قاره دمی * یورکه قلب وجنان دینه دی کوکل آدی فؤاد (*
(سویداء) تصغیر صیغه سیله یورکده سیاه نقطه کبی اولان قانه دینورکه حبة القلب دخی دینلور (قلب) حلب وزننده اعضاء باطنیه دن شکل صنوبری رسمنده یعنی جام اغاجنك دخی آچلمش تازه قوزاغی هیئتنده اولان قطعهٔ لحمه دینورکه لسانمزده یورك تعبیر اولنور جمعی قلوب کلور (جنان) سحاب وزننده بو دخی صنوبری الشکل اولان مضغه دن عبارتدر که بال وخلد فتحنیله وروع رانك ضمیله مرادفلریدر (فؤاد) غراب وزننده یورکه دینور قلب معناسنه جمعی افئده کلور وبو قلب ایله فؤاد مشهوره کوره بردر دائما برخاطره دن خاطرهٔ اخرایه تقلبی اعتباریله قلب وتفأد وتوقدی اعتباریله فؤاد اطلاق اولنور وبزم لسانمزده یورك دیدیکمز احشاء باطنیه دن صول طرفده معلق اولان مضغهٔ صنوبریه در وکوکل دیدیکمز حرکت وسکون ومیل ورغبت واستکراه ونفرت مقوله سی حالاتك مداریدر ناظمك کلامی قلب یورك فؤاد کوکل اولمسین ناطقدر

*) شاهدك جمعی شهود ودخی حاضر اولمق * هم شهادت طلب ایتمك دیمه در استشهاد (*
(شهود) سجود وزننده غائب مقابلی اوله رق حاضر معناسنه اولان شاهدك جمعیدر وشاهد برمدعایه شهادت ایدیجی اولان کیمسه یه ده دینور فارسیده کواه وترکیده طانق معناسنه بونك جمعی شهد کلور صاحبك جمعنده صحب کبی وجمع الجمعی شهود واشهاد کلور (وشهود) قعود وزننده مصدر اولور بر محله حاضر اولمق معناسنه که غیبت مقابلیدر (استشهاد) بر کیمسه دن بر ماده یه شاهدلك ایلمسنی ایستمك معناسنه در ومجهولدن مصدر اوله رق شهید اولمق معناسنه کلور

*) قرد مایمونکه کلور جمعی قرود وقرده * کنه دیدکلری قوردك آدیدر اولدی قراد (*
(قرد) قافك کسری رانك سکونیله مایمون دیدکلری جانوره دینور فارسیده بوزینه دینور (قرود) شهود وزننده (قرده) عنبه وزننده وقرد عنب وزننده واقراد اشجار وزننده مربور قردك جمعلریدر (قراد) غراب وزننده کنه تعبیر اولنان بوجکه دینورکه قیون وکچی وصغر ودوه مقوله سنه یاپشور جمعی قافك کسریله قردان در

*) هم تسافد دیمه بربرلرینه آشمقیدر * یعنی حیوانلرك دیندی جماعینه سفاد (*
(تسافد) تناکح وزننده ارکك حیوانلرك دیشیلری اوزرینه آشوب چفتلشمسنه دینور تزاء وتزوان کبی (سفاد) کتاب وزننده ارکك حیوان دیشی یه آشمق وچفتلشمك معناسنه در انسانده مجازا مستعملدر

*) قاعد اول زن که اوله حیض وولددن قالمش * هم اوتورمقده قعود اولدی اوتورتمق اقعاد (*
(قاعد) قوجه مش اولمغله ولددن وحیضدن قالمش اولان خاتونه دینور وبو قاعد وحایض وطامث وطالق مثللو لردن کوفیونه کوره تانك سقوطی مؤنثه مخصوص اولان صفاتدن اولدیغنه مبنیدر سیبویه عندنده بو صفتلرك موصوفی اولان امرأه انساندن یاخود شیدن عبارت اولمغله امرأة قاعد ترکیبی انسان قاعد قوه سنده اولمغله بجادهٔ مسلوکه دن اولان حمل علی المعنی یه محمولدر (قعود) جلوس وزننده ومرادفی اولمق اوزره مطلقا اوتورمق معناسنه در وبعض اهل لغت قولی اوزره قعود اباق اوزرنده اولان کیمسه نك اوتورمقلغی وجلوس یاتورکن یاخود سجده ده ایکن قالقوب اوتورمقدن عبارتدر که قعود یوقارودن اشاغی یه انتقال وجلوس اشاغیدن یوقارو یه انتقال ایله اولور (اقعاد) همزه نك کسریله اوتورتمق معناسنه در

*) شرعده رخصتی وارکیم ایدیجك زوجی وفات * عورتك زینتی ترك ایتمه سی اولمش احداد (*
(احداد) همزه نك کسریله خاتون زوجی وفاتندنصکره عدتی اثناسنده یاس طوتوب آرایش وزینتی ترك ایلمك معناسنه در کتاب وزننده حداد کبی واحداد برنسنه یی کسکین ایلمك معناسنه ده کلور مؤمن ومؤمنه ایچون مصائب سائره نك اصابتنده یاس وماتم طوتمق شرعده محظور ایسه ده کرك متوفی عنها زوجها وکرك بائن طلاق ایله مطلقه اولان خاتون نعمت نکاحك فوتنه تأسف ایچون عدت ایچنده یاس طوتمق حق شرعدر

*) یول سنن یوکسکی نجد اکریسی اولمش شاطب * جاده اولو یول ایمش جمعیده کلمش جواد (*
(سنن) سینك حرکات ثلاثی ونونك فتحیله وسینك ونونك ضمه لریله که درت لغتدر طوغری یوله دینور (نجد) نونك فتحی جیمك سکونیله اطراف وحوالیسندن مرتفع بر اولوب یوکسکده اولان آچق وایشلك یوله دینور (شاطب) کاتب وزننده منحرف وطولاشم اولان اکری یوله دینور (جاده) دالك تشدیدیله اولو وایشلك یوله دینور شارع ومنهاج کبی فارسیده شاهراه دیرلر (جواد) جیمك ضمی واوك تشدیدیله جاده نك جمعیدر

*) صوفیلر کبی ایدرلرمی ریا اهل عفاف * هل یراؤن اولو العفة مثل الزهاد (*
مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (هل) بل وزننده کلمهٔ استفهامدر (یراؤن) کلمه سی مفاعله بابنك مصدرلری اولان مراآة وریاء لفظلرندن فعل مضارع جمع مذکر غائبدر وبو مباهات وزننده مراآة وقتال وزننده ریاء شول خصلت ذمیمه یه دینورکه بر کیمسه عمل صالحی ایشلکده اخلاص نیت ایتمیوب یعنی اول عمل ایله تقرب الی الله وتحصیل رضای الهی کوزتمیوب بلکه خلقه کوسترش اوله رق بین الناس ممدوح ومعتبر وخبائث درونیه سنك کتم واخفاسنه سپر اولمق قصد ایده (اولو) صاحب معناسنه اولان ذو کلمه سنك لفظنك غیریدن جمعیدر

(عفت) خفت وزننده وعفاف سحاب وزننده وعفافه سحابه وزننده قبایحدن ومحرماتدن پرهیز كار اولوب اجتناب واحتراز ایتمك معناسنه در وبو براؤن اولوالعفة تركیبی من حیث الاعراب اكلونی الیرا غیث قبیلندندر (مثل) میمك كسری ثانك سكونیله وفتحتیله مثل وامیر وزننده مثیل لفظا ومعنی شبه وشبه وشبیه كیبدركه برنسنه نك ماننـدی وبكزری دیمكدركه لسانمزده اوك كبی دینلور (زهاد) حساد وزننده امر دینده پرهیز كار وورعكار ودفع ضرورت ایده جك مقـداری رزقدن فضله وزائد اولاندن اعراض ایدیجی كیمسه معناسنه اولان زاهد لفظنك جمعیدر لكن بومقـامده زهاد لفظیله معنای حقیقیسی مراد اولمیوب متزهدین اولان مرائی صوفیلر مراددر وكلامده اولان استفهام انكاریدر (حاصل معنی اهل عفت اولان كیمسه لر مرائی صوفیلر كبی شرك خفی اولان ریایی ایترلر دیمكدر

*) كرچه هر حالده خوش حقه توكل اما * كوج ایمش اولمیجق مصرفه غالب ایراد (*

(توكل) تفعل وزننده هر خصوصده حضرت مولای متعاله اعتماد وانقیـاد وهر امرینی مرجع امور اولان جناب حقه تفویض ایدوب اصمارلمق معناسنه در (ایراد مصرف) جمله نك معلومیدر (محصول بیت سرا وضراده حق تعالی حضرتلرینه توكل كوزل خصلتدر لكن مصرف ایراده غالب اولمیوب بلكه امر بالعكس اولدقده حق توكل ایله متوكل اولمیان كیمسـه یه صعوبت وكوجلك دركاردر دیمك اولور

) نبذة الذال من الغیب اتكم بنبـاذ (

(نبذه) طلحه وغرفه وزنلرنده آزنسنه یه دینور شیء قلیل ویسیر معنـاسنه (ذال) حروف هجادن حرف تاسعك اسمیدر (من الغیب) تركیبنده من جاره مابعدنده اولان اتكم فعلنه متعلقدر (غیب) عیب وزننده بلورسز ونابدیدا اولان شیئه دینور (اتكم) تركیبنده ات لفظی كلمك معناسنه اولان اتیاندن فعل ماضی مفرد مؤنث غائبه در فاعلی اولان ضمیر مستتر نبذه یه راجعـدر جمع مذكر مخـاطب ضمیری فعلك مفعولیدر (بنباذ) لفظنده با كلمه سی تعدیه ایچوندر (نباذ) كرام وزننده نبیذك جمعیدر (حاصل معنی ذال قافیه سندن اوله رق بوقطعه ده مذكوره اولان لغات یسیره سزاره یعنی بوقطعه یی اوقیانلره جانب غیبدن نبیذ تمر كبی نشئه وانبساط ایراث ایدر دیمكدر قطعه نك آخر بیتی دخی بومعنـایی مؤید در

*) تقصیة تجیه قورتارمه ایمش هم انقاذ * حصن ماندی تحصن یرینه دینلدی ملاذ (*

(تقصیه) تربیه وزنـنده برنسنه یی آخردن تبعید ایدوب اوزاقلشدرمه معناسنه دركـه احدهمـا یی آخردن خلاص ایدوب قورتارمق لازم كلور (تنجیه) وزن مزبور اوزره نجـاة ویروب قورتارمق معنـاسنه متعدی اولور ونجات بولوب قورتلمق معناسنه لازم دخی اولور (انقاذ) همزه نك كسریله تخلیص ایدوب قورتارمق معناسنه در تنقیذ واستنقاذ كبی (حصن) حانك كسری صادك سكونیله قلعه وحصار وصعود وهبوطی متعسر اولان صرب جبـال كبی تحصن اولنوب صاقلنه جق وصغینه جق یره دینور (ملاذ) مكان وزننده بودخی التجا ایدوب صغینه جق محله دینور ملجأ كبی

*) چون صغنمق دیمه معناسی ایمش عوذ وعیاذ * ملجأ وش صغناجق برك آدیده معاذ (*

(عوذ) عینك فتحی واوك سكونیله (عیاذ) كتاب وزنـنده برشیئه التجا ایدوب صغنمق معناسنه در تعوذ واستعاذه كبی (ملجأ) متكأ وزننده صغنمق معناسنه اولان التجاء دن اسم مكان اولمق اوزره صغناجق محله دینور ملجاء ومعقل كبی (معاذ) ملاذ وزننده ومرادفیدركه تحصن اولنوب صغناجق یره دینور

اكثر اشخاصده واغلب احوالده مصرفك ایراد اوزره غالب اولدیغی نابی مرحوم * حوض صد رخنه مصرف پر اولورمی نابی كسب دستك ایكی فواره ایرادندن * بیتیله كوزل تمثیل ایتمشلر *

*) هرنه اولور ایسه اولسون اوزاق ایتمك اشقاذ * دخی برطائفه دن آیریلن اولمشدر شاذ (*

(اشقاذ) همزه نك كسریله انساندن وسائر حیواندن برنسنه یی برمحلدن طرد وتبعیـد ایدوب قوغمق واوزاق ایتمك معنـاسنه دركه فارسیده دوركردن دینور (شاذ) ذالك تشدیدیله اسم فاعلدر برطائفه دن وجماعتدن آیریلوب چیقان كیمسه یه دینور واصطلاح علومده حكم عامدن وقاعدۀ كلیه دن خارج ومنفرد اولانه دینور

*) دائما سیر سریع ایتمك ایمش اجلواذ * سرعتیله یوریمكدر دخی حذحاذ احذاذ (*

(اجلواذ) همزه نك ولامك كسره لری وواوك تشدیدیله انسـان وحیوان تیز رفتار اوله رق كیتمك یعنی سیر وحركه سنده روزكار كبی غایت سرعت ایتمك معنـاسنه در (حذحاذ) حانك فتحیله (احذاذ) همزه نك كسریله سرعتله یوریمكه دینور

*) احوذی جمله ایشنده متبصر كیمسه * غالب اولماغه دی احواذ ودخی استحواذ (*

(احوذی) اشعری وزنـنده شول كیمسه یه اطلاق اولنوركه هر اموزنده متبصرانه حركت ایدوب نه كونه مصلحت اولور ایسه اكا غالب اولمغله بروجه كمال عهده سندن كلوب تعبسز ومشقتسز تمشیت ورابطه ویراوله (احواذ) همزه نك كسریله (استحواذ) استفعال وزننده بركیمسه بر كیمسه یه یاخود برنسنه یه غالب ومستولی اولمق معنـاسنه در

*) ثقبه وثقب دلك نقب وثقب دلمكدر * چكمه معناسی نفاذ اولدی كچرمك انفاذ (*

(ثقبه) طلحه وزننده (ثقب) تمر وزننده برطرفدن اوبرطرفه نافذ وكچمش اولان دلیكه دینور فارسیده سوراخ دینلور (نقب) نونك فتحی وقافك سكونیله (ثقب) وزن مزبور اوزره اسم اوله رق دلیك معناسنه استعمال اولندقلری كبی مصدر اوله رق دلیك دلمك معناسنه ده اطلاق اولنورلر (نفاذ) سحاب وزننده برنسنه آخر نسنه یه اصابت ایدوب طوقندقده عسكره بری طرفندن اوته طرفنه چكمك معناسنه در قعود وزننده نفوذ كبی (انفاذ) همزه نك كسریله اوقی نشاندن كچرمك مقوله سنه دینور وبركیمسه حكمنی وامرینی ناس بیننده اجرا ایلمكه دینور

*) عزف اوصانمقكه دكشدرمه ده تبدیل ابدال * اویلوغه فخذ دینور جمعی كلورمش افخاذ (*

(عزف) عین مهمله نك فتحی زای معجمه نك سكونیله ملال واوصانمق معناسنه در وقوف وزننده عزوف كبی (تبدیل) تكمیل وزننده برنسنه یی شیء آخره دكشمك معنـاسنه در وبرنسنه نك اسكی هیئتنی بوزوب تغییر ایلمك معنـاسنه در (ابدال) همزه نك كسریله برنسنه یی ویروب آخر نسنه یی بدل المقدركه دكشدرمه تعبیر اولنور استبدال كبی (فخذ) تمر وزننده وكتف وزننده اویلق تعبیر اولنان عضوه دینور (افخاذ) فخذك جمعیدر

*) فاسقیه دیمه مفهومی ایمش بورمه صارق * قاویغك آدی عماره صاریغنكده مشواذ (*

(فاسقیه) سینك وقافك كسره لری ویانك تشدیدیله بر كونه صارق صارغمغه دینوركه صارغی ناركله مار پوچی رسمنده بوروب صارغمق اوله جقدركه اكثریا هواسنه متابعت ایدن شبان بو یله بورمه صارق صارینورلر (عماره) عینك فتحیله باشه كیلن كسوه یه دینور تقیه وقلنسوه وفس كبی (مشواذ) محراب وزننده صاریغه دینور عمامه كبی تشوذ صاریق صارنمغه دینور تعمم كبی

*) پاره لنماغه تفتت دی تقصم كبی كیم * انجذاذ اولدی كسلمك كسیلن پارچه جذاذ (*

(تفتت) تفعل وزننده برنسنه نك طوغره نوب اوفنقلغی كه پاره لنمق وپارچه لنمق تعبیر اولنور (تقصم) تفتت وزننده برنسنه قریلوب آیرلمق معناسنه در (انجذاذ) انقطاع وزننده ومرادفیدركه كسلمك معناسنه در نسخ مطبوعه ده انجذاذ موقعنده واقع اولان انجاذ فهم عاجزانه مه

کوره نابجادر (جذاذ) جیمك حركات ثلاثیله برنسنه دن کسیلوب قریلن پارچه لره وقرندیلره دینور قطعه وقراضه کبی

) طوتیلان کیمسه اخیذ وهم اسیره دیدیلر استخذال ایمش اویله دیمك هم تأخاذ (*

(اخیذ) اسیر وزننده فعیل بمعنی مفعولدر فرار ایدن یاخود فرار ایتمك صددنده ایکن طوتیلان کیمسه یه دینور واعدادن سبی واسترقاق اولنان طوتساغه دینور که اسیر دینلور و بو اسیر دخی مأسور معناسنه یعنی قایش مقوله سی اولان اسارایله محکم باغلنمش طوتساق معناسنه عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله اخیذ لفظنك ترجمه سی قیلندی (استخاذ) همزه نك کسریله اصلی همزتین ایله ائتخاذ اولان اتخاذ معناسنه درکه برنسنه یی المق وایدنمك اوله جقدر و بو استخاذ کلمه سی افتعال بابندن اولمق اوزره اصلی اتخاذ اولوب تای اولی سینه ابدال اولنمغله اعلال علی الاعلال اولمش اولور بعضیلر استفعال بابندن اولوب تانك بریسی محذوف اولمغه ذاهب اولمشلردر (تأخاذ) تذكاد وزننده برنسنه یی المقدر

) دانه سی ایری اولان یاغموره وابل دیرلر ازاجق یاغموره هم دیندی رشاش ایله رذاذ (*

(وابل) کاتب وزننده ایری دانه لو شدتله یغان صغانقلی یاغموره دینور و بلکه (رشاش) سحاب وزننده ازاجق یغان یاغموره دینور مطر قلیل معناسنه که سرپندی وچیسنتی تعبیر اولنور ومطلقا صو مقوله سنك سرپندیسنه دینور (رذاذ) رشاش وزننده ضعیف یاغموره وقطره لری خرده اولان یاغموره دینور

) شط صو یی دجله در اولمش صوکنارى شاطئ دخی زورا کبی بغداده دینور مش بغداذ (*

(شط) طاقك شده سیله بط وزننده شاطئ کبی صوکنارینه دینور و بغداد بهشت آبادده جریان ایدن نهرك اسمیدر که معروف اولان نهر دجله اوله جقدر (شاطئ) خاطئ وزننده قیی وکنار معناسنه درکه شاطئ النهر ایرمق کناری وشاطئ البحر دکز کناری دیمك اولور (زوراء) حمراء وزننده خلفاء عباسیه دن منصور دوانقینك بنا کرده سی اولوب دار الملك عراق اولان مدینة السلامك اسمیدرکه الآن بغداد اسمیله شهرتیاب اولان شهردر نتکیم طغرایی لامیة العجم نام قصیده سنده اشبو* فیم الاقامة بالزوراء لاسکنی* بها ولا ناقتی فیها ولا جملی* بیتنده ایراد ایلمشدر (بغداد) دالین مهملتین ایله و بغداذ ذالین معجمتین ایله و بغداذ اولی نك اعجامی ثانیه نك اهمالیله (و بغداذ) اولی نك اهمالی ثانیه نك اعجامی ایله و بغدان سحبان وزننده و بغدین بحرین وزننده ومغدان میدان وزننده یدی لغتدر که جمله سی مزبور مدینة السلامك اسملریدر

) پك آجق بللو بلانه دیدیلر فشفشه کیم اصلی یوق لاف وکزافیله بلانجی ملاذ (*

(فشفشه) زلزله وزننده تصدیق اولنمق احتمالی اولمیان آچق یلانی افراطله سویلمك معناسنه در (ملاذ) شداد وزننده وعدی مواعید عرقوب واد عا ایتدیکی مودت ومحبتدن صدق وثبات مسلوب اولان لافزن یلانجی کیمسه یه دینور (کزاف) فارسیدر معربی جیمك حرکات ثلاثیله جزافدر که بیع وشراده وزنسز وکیلسز تخمین واورانمه جهتیله الوب صاتمق معناسنه در بول بولدن طلوم آته رق سویلنان یلانه اطلاقی بو ملابسه ایله در

) بکا یاردمجی حق انجق که اودر خیر پناه انما الله نصیری هولی خیر معاذ (*

مصراع اولی ثانینك ترجمه سیدر (انما) انجق معناسنه طرق قصردن اولدیغی الف قافیه سنك قطعهٔ اخیرنده بکدی اسم الجلاله مبتداء (نصیری) یاء متکلمه اضافتله بکا یاردمجیدر معناسنه خبر اوله رق قصر الصفة علی الموصوف قبیلندندر (هو) ضمیر غائبدر الله تعالی یه راجع اولمق اوزره مبتدادر

(لی) لام اختصاص ایله یاء متکلمدن مرکب اوله رق بنم ایچون معناسنه مابعدنده کی خیره متعلقدر (خیر) زیاده مرغوب ومنفعتلو معناسنه مبتدانك خبریدر (معاذ) ملتجاء وملاذ معناسنه خیرك مضاف الیهی وجمله لر استینافیه در

) شکر کیم حقه شکردنده لذیذ اولدی سوزم اوقیان قند مکرر وش ایدر استلذاذ (*

(شکر) شینك ضمیله منعمك انعام واحسان ایتدیکی نعمتی بیلوب ناسه نشر واظهار ایتمکدن عبارتدر (شکر) شینك فتحیله معروفدر (لذیذ) عزیز وزننده طعوم تسعهٔ مشهوره دن لذت ایله موصوف اولان نسنه درکه طتلو تعبیر اولنور (قند) شکر دیو دال قافیه سنده بکدی (مکرر) معظم وزننده تکرار اولنان شیئه دینور قند مکرر دینلن شکر قامشنك عصاره سندن منجمد اولان شیره بالدفعات طبخ وکما اینبغی اصلاح اولنمغله غل وغشدن عاری اعلا وخالص شکردن عبارتدر (وش) لفظی ادات تشبیهدر کما مر غیر مرة (استلذاذ) برنسنه یی لذیذ بولمق ولذتلو عد ایتمك معناسنه در محصول بیت لغات عربیه یی بو کونه نظم سلیس واداى رنکین ونفیس ایله بیانه اقتدار نعمتی تفضل واحسان ایدن منعم حقیقی حضرتلرینه شکر وثنا اولسونکه محض عنایتی سببیله بو قطعه ده بلکه بتون نخبه ده کلامم شکردن الذ واحلی اولدی زیرا شکرك لذتی جسمانی ونظم رنکینك لذتی روحانیدر ولذت روحانیه نك لذت جسمانیه یه مزیت وتفوقی اتفاق کردهٔ عقلادر پس بو کتابی اوقیان قند مکرر تناول ایتمش کبی تلذذ ایدر

) فکن برای مضئ مضاهیا للنور (

(فکن) لفظنده فافاء فصیحه اولمق ظاهردر (کن) کان یکون ماده سندن امر مخاطبدر سن اول معناسنه دای اذا عرفت مافی القطعة الذالیة فکن باحاطة مافی القطعة الرائیة المضیئة مشاکلا للنور (برای) لفظنده باء ملابسه کن فعلنه متعلقدر (رای) دار وزننده اعتقاد وربط قلب معناسنه مهموز العین اولان رأی مخففیدر وهمزه یی الفه ابدال ایله تخفیفدن غرض عاشر الحروف اولان حرف رایه تلمیحدر (مضئ) تنویر معناسنه اولان اضائتدن اسم فاعلدر (مضاهی) مشابه ومشاکل معناسنه اسم فاعلدر مصدری مباهاة وزننده مضاهاتدر (نور) دردنجی قطعه نك عنوانی شرحنده بکدی (مضئ) لفظی جر ایله رای لفظنك صفتیدر (مضاهیا) کاننك خبریدر للنور لفظنده لام جاره مضاهیا لفظنه متعلقدر (حاصل معنی قطعهٔ سابقه لره علم واطلاع ایله ظلمت جهلی ازاله ایتدك ایسه رأی مضئ وفکر ثاقب ایله قطعهٔ رائیه یی ادراك واحاطه ایدوب قلبکی نور علم ایله تنویر ونور کامله مشابهت ومجانستی کما ینبغی کسب وتحصیل ایله دیمکدر

) خدای منعمه چوق شکر ایدن کیمسنه شکور زیاده منکر لطف ونعم اولانده کفور (*

(شکور) صبور وزننده اوزان مبالغه دندر منعمك انعامنی حق معرفتله بیلوب لساننه منعمه چوق ثناء جمیل ایدوب واول نعمتی منعمك رضاسی اولمین محللره صرف واستعمالدن کمال مرتبه مجانبت ایدن کیمسه یه دینور (کفور) شکور وزننده ومقابلیدر که منعمك لطف واحسانی مبالغه ایله ستر وانکار ایدن کیمسه یه دینور زیاده کفران نعمت ایدن خبیث اوله جقدر وکفور لفظی وحدانیتی یاخود شریعتی زیاده جحد وانکار ایدن کافره دینور

) موانعی یوغیکن هم بلاقصور وفتور تنا کح اسمین ذات پاکه دیندی حصور (*

(حصور) صبور وزننده شول کیمسه یه دینور که نسوانله مجامعته قدرت تامه سی وار ایکن اصلا جماعه میل وتأهله رغبت ایلمیه حضرت یحیی صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه کبی وقلبی طار وغمکین وغصه لو کیمسه یه دینور

*) كثيرالآفه اولان نسنه یه دینور محضور * دخی حرام که ممنوع ایمش ادی محظور (*
(محضور) ضاد معجمه ایله آفتی ومضرتی چوق اولان شیئه دینور (محظور) ظاء معجمه ایله
ممنوع معناسنه در بومناسبتله شرعده ممنوع اولان منهیات ومحرماته اطلاق اولنور که شرعا
مرخص اولان مباح مقابلیدر

*) مآل دیکره مبنی خدایه اطلاقی * زمان وعادته ده دهردینلدی جمعی دهور (*
(دهر) نهر وزننده مطلقا زمان معناسنه در علی قول زمان طویله دینور وعندالبعض مجموع مدت
دنیایه دینور (ودهر) دأب وعادت معناسنه مستعملدر که عدت حیاتده باقی اولور (ودهر) آفریننده
زمین وزمان اولان جناب واجب الوجود حضرتلرینه اطلاق اولنور اشبو * لاتسبوا الدهر
فان الدهر هوالله * وفی روایة * لاتسبوا الدهر فان الله هوالدهر * حدیث شریفنده اولدیغی
کبی لکن الله تعالی حضرتلرینه اطلاقی بعضیلر عندنده دهر اسماء حسنادن اولمغه مبنیدر
و بعضیلر عندنده دهر زماندن عبارتدر لکن اکثر ناس بوعالمده جریان ایدن حوادث یومیه یی
دهر وزمانه نسبت ایتمکله زماندن شکایت ودهره ناهموار کلمات ایله سب ایتدکلری بالاخره
حوادثك خالق وفاعلنه راجع اولمغله سب دهردن نهی اولندی پس زعم ناسه کوره دهر فاعل
الحوادث اولمغله حدیث شریفك تأویلی و مآلی شویله اولور که * لا تسبوا فاعل الحوادث
فان الله هو فاعل الحوادث * یاخود فان فاعل الحوادث ومصرفها هوالله تعالی (دهور)
قعود وزننده دهرك جمعیدر

*) کتاب حضرت داوده صکره خاص اولدی * مجله کبی کتاب آدی ایدی کرچه زبور (*
(مجله) محله وزننده شول صحیفه یه دینور که انده نصح وپنده دائر وصایا وحکم یازلمش اوله
مجلهٔ لقمان کبی وهر کتابه ومکتوبه اطلاق اولنور (زبور) فعول بمعنی مفعول اوله رق مزبور
ومکتوب معناسنه هر کتابه اطلاق اولنور وخاصهٔ کتب اربعهٔ سماویه جمله سندن حضرت
داود علیه السلامه نازل اولان کتاب جلیلك اسمیدر

*) سلف اذی خلفه نقل ایدن جدیث دخی * قلیچ که جوهر ایله زین اوله اوده مأثور (*
(مأثور) منقول وزننده سلفك یعنی زمانا متقدم اولان رواتك خلفه که متأخر اولوب ضبط
وروایتده انلرك قائم مقامی اولان کیمسه لره نقل وروایت ایتدکلری اخبار واحادیثدن عبارتدر
ادعیهٔ مأثوره کبی ومأثور شول قلیچه دینور که یوزنده جوهر وسائر کونه مقبول ومعتبرلکنه
دائر اثر ونشان اوله

*) کتوم صاقلیانه دینلدی کیزلو اسراری * اوکونه سریده فاش ایلین کیمسه بذور (*
(کتوم) صبور وزننده کندینك وآخرك کیزلو سرنی زیاده کتم واخفا ایدوب پك صاقلین
کیمسه یه دینور (بذور) کتوم وزننده ومقابلیدر که سرورازی کتم واخفاده مبوب افشا ایلمکه
مجبور اولان کیمسه یه دینور

*) کمال وفضله ماهر اولان ایمش نحریر * طویوبده مطلع اولماغه دینلدی عثر وعثور (*
(نحریر) نونك کسریله علوم ومعارفده حاذق وماهر وحقایق ودقایقه آکاه وواقف اولان
کیمسه یه اطلاق اولنور کویا که اجناس علومی قبضهٔ تصرفنه الوب نحر وذبح ایلمشدر (عثر)
عینك فتحی وثای مثلثه نك سکونیله (عثور) قعود وزننده برنسنه نك جستجوسنده وطلبنده دکل
ایکن ناکهانی آکاه ومطلع اولمقدن عبارتدر وعثر انسانك وحیوانك اباغی سورچوب قپانمق
معناسنه در عثار کبی

*) زلال طاتلی صوسلسل دخی انك کبیدر * اوشیکه پاك اولنور غیری شیء انکله طهور (*

(زلال) غراب وزننده وزلیل دلیل وزننده وزلول صبور وزننده صافی وخفیف وبوغازدن
کچمه سی سهولتلی صغوق وطاتلی صویه دینور جیم قافیه سنده کچن عذب وفرات کبی (سلسل)
جعفر وزننده وسلسال خلخال وزننده ایچمی طتلو لطیف وملایم صویه دینور (طهور)
صبور وزننده ذاتنده پاك وطاهر اولوب سائر تطهیره محتاج اولان نسنه لری دخی پاك ایدراولان
شیئه دینور طاهر ومطهر دیمك اولور

*) حبور کرچه سرورك مرادفی اما * اوکیمسه کیم اوله مسرور وشادمان یحبور (*
(حبور) سرور وزننده ومرادفیدر که انسانه عارض اولان فرح وانبساطدن عبارتدر لسانمزده
سوینج وسونمك تعبیر اولنور فارسیده شادی وشادمانی دینور (یحبور) یعفور وزننده محبور
ومسرور معناسنه در که فرحناك ومسرتلو اولان کیمسه یه دینور ویحبور طوی قوشنه دینور
حباری کبی

*) صبا اول یل که اسر شمس مطلعندن هم * اکا مقابل اسن ریح مفلس اولدی دبور (*
(صبا) عصا وزننده استواء لیل ونهار هنکامنده که نیر اعظم اولان آفتاب عالمتاب حمل ومیزان
برجلرینه حلول ایتدیکی زماندر اولوقتده شمسك طلوع ایتدیکی طرفدن اسن روزکاره دینور
(دبور) صبور وزننده بادصبایه مقابل یعنی جانب مغربدن اسن باطی یلنه دینور که قره یل ایله
لدوس میانندن اسر وبوریح دبوره مفلس اطلاق اولندیغی اکثریا سبب ارزاق اولان مطردن
خالی اولدیغیچوندر زیاده تنك دست وزوکرد اولان کیمسه یه افلس من دبور دیدکلری
بوجهتندندر

*) سموم کوندز اسن بادکرم کیم معلوم * انك کیجه اسنی اویله زهرناك حرور (*
(سموم) قبول وزننده اکثریا کوندزلرده اسن اسیجق روزکاره دینور که سام یلی تعبیر اولنان
سمتلو یل اوله جقدر (باد) فارسیدر عناصر اربعه دن عنصر هوایه اطلاق اولنور (کرم) کاف
فارسیه نك فتحیله حار اولان شیئه دینور (حرور) سموم وزننده کیجه اسن ریح حاره یه اطلاق
اولنور وعندالبعض کوندز اسن اسیجق یله دخی دینور (زهرناك) زهرلو دیمکدر

*) مولدایسه ده مشهور عالم اولمشدر * یدی سیجق کونه دیمش تموزده باحور (*
(باحور) باسور وزننده و باحوراء عاشوراء وزننده شهور رومیه دن ماه تموزك اون طقوزندن یکرمی
التیسنه وارنجه اولان یدی کونه دینور که اکثریا بوکونلرده شدت حرارت هوا واقع اولور
و بویدی کونه ایام باحور اطلاقی بین الناس مشهوردر وصاحب قاموسك الباحور والباحوراء
شدة الحر فی تموز تعبیری عربی الاصل اولمسنی ایهام ایدرسه ده اکثر اهل لغت عربی الاصل
اولمیوب مولد اولمسنه ذاهبلردر وحاء مهمله بدلی خاء معجمه ایله باخور دخی زبانزددر بوتقدیرجه
کونشلی یعنی حرارتی تأثیرلی کون معناسنه فارسیدر

*) یلان سو یلمك افك وافیکه اولمشدر * یلانجی کاذب ایمش کذب وش یلان دخی زور (*
(افك) همزه نك کسری وفتحیله وافوك قعود وزننده مصدرلردر یلان سو یلمك معناسنه
فارسیده دروغ کفتن دینور (افیکه) سفینه وزننده اسمدر یلان سوزه دینور بوتقدیرجه ناظم
نحریر (یلان سو یلمك افك وافوك اولمشدر) دیملی ایدی یاخود یلان سو یلمك افك وافیکه دی
یلانه دیملی ایدی (کاذب) یلان سو یلیجی کیمسه یه دینور کذاب وزننده افاك وامیر وزننده افیك
وصبور وزننده افوك کبی فارسیده دروغ کوی دینور (کذب) فسق وزننده وکتف وزننده
صدق مقابلیدر که خبرك مضمونی واقعه مطابق اولمه مدن عبارتدر فارسیده دروغ ولسانمزده
یلان دینورمیز وخرص مرادفلریدر قسفشه کذبدن اخصدر کامر (زور) زانك ضمیله یلان

سوزه دینور واشراك بالله معناسنه استعمال اولنور که کذب وافترانك زیاده اعظمی وافیکه
و بهتانك غایت اشنعیدر

*) نمیمه کذب ایله افشای قول فاسددر * نباح اورمه‌سی کلبك قدورمسیده عقور (*
(نمیمه) سفینه وزننده ایکی کیسه یاخود ایکی جماعت بیننده القاء فساد ایدوب بری برینه دوشورمك
ایچون نقل اولنان کلام فتنه انکیزه دینور که قوغجیلق تعبیر اولنور بو صفت خیثه ایله موصوف
اولان قوغجی‌یه شداد وزننده نمام وجهول وزننده نموم دینور (نباح) غراب وکتاب وزنلرنده
کلبك اورمسنه دینور (عقور) جهول وزننده هر کوردیکنی طلایوب اصرر اولان یرتیجی جانوره
دینور کلب عقور ونمر عقور کبی که قدورمش دینور

*) ملوم اودر که‌انی خلق ایلیه تعییب * کلال ایله نظری منقطع اولان محسور (*
(ملوم) مقول وزننده لوم وتعیب اولنوب قنانمش اولان آدمه ولوم وتعییره مستحق اولان کیسه‌یه
دینور (محسور) اوزون اوزادی برنسنه‌یه باقق سببیله فری کیدوب طونقلنمش اولان کوزه
دینور حسیر کبی

*) شدید اولوم دیمه مفهومی موت احرایمش * دینلدی ذل ایله خوار اولمغه جهانده دخور (*
(موت احمر) لفظنك معنای ترکیبیسی قزل اولوم دیمکدر که مقتولك بشره‌سی قره‌مزی قان ایله
آلوده اولمق مناسبتیله قتل مراد اولور ومطلقا سکراتی شدتلو وغمراتی صعوبتلو اولان اولومه
اطلاق اولنور (دخور) خاء معجمه ایله ظهور وزننده وجبل وزننده دخر ذلیل وخور وحقیر ومبتذل
اولمق معناسنه‌در

*) بوار اولدی هلاك وکساده دینمش هم * اولانه فاسد وهالك دخی دینلمش بور (*
(بوار) هلاك وزننده ومرادفیدر که حیوة ایله متصف اولان شیئك هلاك اولمسی یاخود برنسنه‌نك
محوو تلف یاخود مقصود اولان منفعتی زائل وضایع اولمغله فاسد اولمسنه دینور و برمتاعه رغبت
اولنممغله رواج اولمیوب کساد اولمسنه دینور (بور) بانك ضمیله شول کیسه‌یه دینور که نیت
وعقیده‌سی فاسد اولمغله معنی هالك اولوب انده دنیا وآخرته متعلق خیر وفلاح اثری اولمیه و بونده
مفرد وتثنیه وجمع ومذکر ومؤنث مساویدر

*) قزامغك ادی حصبه چیچك دخی جدری * چیچك چیقرمش اولان کیسه‌یه دینور مجدور (*
(حصبه) ثمره وثمره وزننده بدن انسانده ظهور ایدن بر نوع اوفاق سیوجه‌لردر که قزامق
دینور (جدری) جیمك ضمی وفتحی وایکی صورتده دخی دالك فتحیله چیچك تعبیر اولنان
قبارجغه دینور که اکثر یا چوجقلرده چقار (مجدور) چیچك چقرمش اولان چوجوغه دینور
وچیچکك آثاری ودوربکی یوزنده ظاهر اولانه دینور

*) مآل حافره اول امرده دیمکدر * سیوجی چیقمش اولان آغز اولدی هم محفور (*
(حافره) برنسنه‌نك اولنه اطلاق اولنور اول الامر وحالة اولی معناسنه مثلا بر کیسه فقیر ایکن غنی
اولوب صکره ینه فقیر اولدقده یاخود غنی ایکن فقیر اولوب صکره ینه غنی اولدقده رجع الی حافرته دیرلر
ینه حالت اولی‌یه رجوع ایتدی دیمکدر (محفور) دیشلرك دیبنده خرده خرده سیوجه‌لر چقمغله یاخود
دیشلر چوریوب فاسد اولوب اوفانوب دوکلمکله یرلری چقور چقور قالمش اولان اغزه اطلاق اولنور

*) اکرچه معنی بر فرد وتوءم اولمش * دی فرد واحده هم نفسه قانه‌ده تامور (*
(فرد) فارد وفرید مثللو منفرد معناسنه درکه یالکز بردانه اولان شیئه دینور و زوج مقابلی
اولهرق تك معناسنه اطلاق اولنور کامر فی قافیة الجیم (تو) تانك فتحی واوك تشدیدیله فرد
ویکا معناسنه در (مر) میمك فتحی ورانك تشدیدیله تو وزننده مره کبی بر کره معناسنه اطلاق

اولنور (تامور) یاسور وزننده وهمزه ایله تأمور تفعول وزننده فرد واحد معناسنه درکه بر کیسه
دیمکدر ونفس ناطقه‌یه دینور اماره باعث امر اولدیغیچون ومطلقا قانه دینور دم معناسنه
وقلبه اطلاق اولنور وسویداء قلبه دینور که یورکك قانی اوله جقدر و باده‌یه ووزیره وصویه
وصو قابنه دینور

*) یوزین آچیجی اولان عورته دینور سافر * دخی مسافر ایدیجی کیسه مثل سفور (*
(سافر) شاعر وزننده کشف الوجه معناسنه اولان سفر لفظندن صفت مختصه اوله‌رق دائما
یوزینی کشف ایدر اولان عورته دینور دخی مسافرت ایدیجی کیسه‌یه یعنی برمکاندن آخره سیر
وارتحال ایدن کیسه‌یه دینور وکاتب معناسنه کلور (سفور) صبور وزننده مسافر ومسفر کبی
بریردن آخره کیدن کیسه‌یه دینور

*) قرا کو کیجه دخی لیل مدلهم اولمش * دجی کبی قرا کولقده ظلمت ودیجور (*
(لیل مدلهم) ترکیب توصیفیسنده لیل کیجه معناسنه‌در مدلهم مقشعر وزننده مبالغه افاده ایدر
غایت سیاه وزیاده مظلم اولان شیئه وکیجه‌یه وصف اولور ومدحرج وزننده مدلهم دخی سیاه
نسنه‌یه وقرا کولق کیجه‌یه دینور (دجی) دالك ضمی والفك قصریله ظلمت وقرا کولق
معناسنه اولان دجیه‌نك جمعیدر غرفه وزننده ودجی غنی وزننده مظلم وقرا کو کیجه‌یه دینور
داجیه کبی ودیاجی دالك فتحیله کیجه‌لرك زیاده ظلملرینه دینور (ظلمت) ظاء معجمه‌نك ضمیله
سیاهلغه وقرا کولغه دینور صحراء وزننده ظلماء وسحاب وزننده ظلام کبی که نور مقابلیدر
(دیجور) طیفور وزننده قرا کولغه دینور وطبراغه وقرامتق بوزنسنه‌یه دینور

*) جهانده آدی صانی اولمیان کیسه‌نه دخی * همیشه او بقویه مألوف اولانه دینلدی دثور (*
(دثور) صبور وزننده بین الناس آدی صانی یعنی شهرت وشانی اولممغله درجهٔ اعتباردن ساقط
اولان کیسه‌یه دینور خامل وخمول کبی شمول وزننده ودائما نومه مألوف او یقویه ملازم تنبل
واوشنکن کیسه‌یه دینور

*) قریش مجمعنك آدی دارندوه‌ایدی * دینلدی مجلس فسق وشقاوته حابور (*
(دارالندوه) منزل معناسنه اولان دار ایله شوری ایچون عقد مجلس ایدن جماعت معناسنه
اولان ندوه لفظندن مرکب اوله‌رق مکهٔ مکرمه‌ده اجداد رسول الله صلی الله تعالی علیه
وسلمدن درجهٔ خامسه‌ده واقع اولان قصی بن کلاب بنا ایلدیکی خانه درکه دائما قریش انده
مجتمع اولوب مشاوره ایدرلر ایدی حتی شمع عالم افروز رسالتی اطفاء داعیهٔ باطله سیله صنادید
قریشدن چند عدد مشرك ناپاك وابومرهٔ نجدی صورتنه متمثل ابلیس پرتلبیس بو دارالندوه‌ده
عقد حلقهٔ جمعیت پیدا و آراء فاسده‌لری بالکلیه مضمحل وهبا اولدیغی کتب سیرده مبسوطدر
(حابور) فسقه واشقیا مجلسنه و بزم عشرته دینور

*) صاچلمش اینجو کبی اولدی نظم دلجویم * فکان نظم لطیفی کلؤلؤ منثور (*
مصراع اول ثانینك تفسیریدر (فکان) لفظنده فا فاء فصیحه یاخود استینافیه درکان فعل
ناقصدر اولدی معناسنه (نظم) کلام منظوم معناسنه (لطیف) لطافتلو ودقتلو دلجوی
ومقبول معناسنه کاف تشبیه ایچوندر (لؤلؤ) لاملرك ضمه‌لری وهمزه‌لرك سکونلریله مجوهرات
اقسامندن اینجویه دینور درکبی (منثور) منظوم وزننده ومقابلیدر که تفریق اولنوب
صاچلمش نسنه‌یه دینور ومنظوم معناسنه اولان نظم ایله منثوری جمعده محسنات بدیعه‌دن
صنعت طباق ظاهردر (حاصل معنی بنم بو نظم لطیف دلپسندم لطائف نظمه ودقایق شعره
واقف وآشنا اولنلره لؤلؤ منثور کبی نشاط وانبساط بخش ایدر دیمکدر

(* مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن * بوشعرمك بيلور البته قدرين اهل شعور *)
بو قطعه بحر مجتث مخبونندندر (شعر) كلام موزوندر (شعور) علم وادراك معناسنه دور مآل معلومدر

(* مرادم اولدى چو خدمت حديث وتفسيره * اميدم اولكه خدا ايده سعيمى مشكور *)
(حديث) مظهر خصيصاء جوامع الكلم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرينك لسان كوهر فشانلرندن صادر اولان اقوال شريفه واخبار لطيفه يه اطلاق اولنور (تفسير) لغتده مطلقا كشف واظهار معناسنه در اصطلاح شرعده آيات قرآنيه نك معانئ كريمه سنى وقصص واحكامن واسباب نزولن كشف وايضاحه دائر اولان علمه دينور چونكه نظم جليل باهر الاعجاز اشرف الالسنه اولان لغة عربيه ايله خلعتطراز و احاديث خير البريه على قائلها اكمل التحيه دخى اول لهجهٔ مرغوبه ايله جلوه كر ابراز اولمغله لغات فصيحهٔ عرب عربانى جمع وتدوين ايله افاده وبيان علم تفسيره وعلم حديثه خدمت جليله اولديغى عيان وعلمك موقوف عليهى ومباديسى ذلك العلمدن معدود ايدوكى بى كاندر (سعى) رعى وزننده برنسنه يى وجوده كتورمك ايچون صرف مقدور ايدوب چالشمق معناسنه در (مشكور) شكر اولنمش معناسنه در وحق تعالى جانبندن شكر عباده مغفرت ورحمته مجازاتدر

(* منبئ من بعض مشهور الكنى ذا المختصر *)
(منبئ) مخبر وزننده ومراد فيدر كه خبر ويريجى وافاده وبيان ايديجى ديمكدر (من) ابتدائيه در (بعض) كل مقابليدر (مشهور) بين الناس معروف ومعلوم اولان شيئه دينور (كنى) كافك ضميله منى وزننده اب وام يايله مصدر اولان اسم معناسنه اولان كنيه نك جمعيدر (ذا) اسم اشارتدر هذا كبى (مختصر) اسم مفعول بنيه سيله اوزون اوزادى اولميوب ايجاز واختصار اولنان كلامه دينور واسم اشارتك مشار اليهى اولمق اوزره نظم ايله مؤول اولان قطعه دن عبارتدر منبئ مقدم خبر ذا المختصر مؤخر مبتداء من جاره منبئ لفظنه متعلقدر (حاصل معنى شو مختصر نظم يعنى شو قطعهٔ وجيزه بين الناس مشهور ومعروف اولان كنيه لرك بعضيسنى بيان وافاده يه دائر در ديمكدر

(* حضرت آدم صفى اللهه ديمش بو البشر * هم ابو الجن وابو مره او ابليس اشر *)
(بو البشر) ابو البشر ديمكدر وزن ايچون وتخفيف ايچون همزه سى حذف اولنور و بو تركيب اضافى پدر يعنى بابا معناسنه اولان اب ايله انسان مرادف اولان بشردن مركب اوله رق افراد آفريدهٔ بشردن بعضنك بلاواسطه و بعضنك واسطهٔ واحده ياخود وسائط كثيره ايله پدرلرى اولان حضرت آدم صفى الله عليه وعلى نبينا صلوات الاله حضرتلرينك كنيهٔ شريفه لريدر و بو كنيه لرده اولان اب لفظى اكثريا صاحب وملازم معناسنه استعمال اولنور بو قطعه ده ابو الجن وابو مره وابو الاشبالدن غيرى كله جك كنيه لر كبى (ابو الجن) ناظم نحريرك بياننه كوره ابو الشياطين اولان ابليس لعينك كنيهٔ خبيثه سيدر لكن كتب تفاسيردن ظاهر اولان خلقت آدم عليه السلامدن اقدم روى زمينده ساكن اولان طائفه نك پدرلرى اولوب نار سمومدن مخلوق اولان جان نام روحانينك كنيه سى ابو الجن وابليس لعينك كنيه سى ابو الشياطين اولمقدر (ابو مره) ميمك ضمى وراءك تشديديله بو دخى ابليس خبيثك كنيه سيدر غلاظ بجرهٔ قريش دار الندوه ده عقد حلقهٔ جمعيت ايتدكلرنده ايقاد نائرهٔ فتنه ايچون لعين مزبور داخل مجلس شورى اولدقده صورتيله متمثل اولديغى شيخ نجدينك كنيه سى ابو مره اولديغى جهتدن بو كنيه ايله مكنى اولدى (ابليس) قطع اميد

معناسنه اولان ابلاسدن مأخوذ اولمق اوزره شيطانك اسمى اولديغى سين قافيه سنده كلور (اشر) زياده شرلو ديمكدر

(* كنيه سى صويك ابو حيان ايمش هم بو الغياث * بال ابو منصوردر كيم بو الشفا اولمش شكر *)
(ابو حيان) شداد وزننده باعث حيات ومازمهٔ حيوان اولان صويه كنيه اولمشدر (ابو الغياث) كتاب وزننده عطش وتشنه لكدن بى تاب اولنلرك امدادينه يتشيجى اولان صويك كنيه سيدر (ابو منصور) عدو مزاج اولان امراضه غلبه ايله منصور اولان كيمسه لره ملازم اولان عسل منصوص الشفادر (ابو الشفا) مداوات مرضى ايچون ترتيب اولنان معاجين ومعالجاتك مالزمه سندن اولان شكردر

(* بو الخصيب اندر شرابه بو المهنا ديندى هم * بو نعيم اتمك ابو بشر اولدى نقل خوبتر *)
(ابو الخصيب) خطيب وزننده وسعته و بوللغه مدار اولان لحمك كنيه سيدر (ابو المهنا) اثمى نفعندن اكبر وشرى خيرندن اكثر اولوب هضم طعامه معين ومصاحب اولان شراب ام الخبائثك كنيه سيدر (ابو نعيم) جميع نعم مأكوله نك اصل واساسى وسائر مأكولات كنديسنك فروعى مثابه سنده اولان نان عزيزك كنيه سيدر (ابو بشر) بانك كسريله اهل عشرت باده نوش اولدقده مرارت باده سببيله يوزينى دوروب اكشيديكى عقبنده بشاشت حاصل اولوب يوزى كولمك ايچون اوزرينه تناول ايتديكى طوزلو وطاتلو مزه تعبير اولنان نواله نك كنيهٔ كريهه سيدر (نقل) نونك فتحى وضمى وقافك سكونيله عشرت مزه سنه دينور خوبتر فارسيدر زياده كوزل ديمكدر

(* بو الشهى بربط ابو اللهو ايسه طنبوره دينور * بو الكمال اولمش نديم نكته دان معتبر *)
(ابو الشهى) غنى وزننده شهوات نفسانيه يه شدت اشتها و عمر كرانمايه يى نغمات ساز ايله اضاعه وافنايه ملازم اولنلرك استعمال واستماع ايتدكلرى ساز مشهور دركه لسان اهل زمانده لاغوته وتركى قديمده قوبوز وعربيده عود ومزهر دينلور (بربط) جعفر وزننده فارسى معرب اوله رق مزبور لاغوته نك اسميدر قاز كوكسنه مشابهتنه مبنى تسميه اولنمشدر (ابو اللهو) صحو وزننده آلات ملاهيدن اولان طنبور ديدكلرى ساز مشهورك كنيه سيدر (ابو الكمال) جمال وزننده مجالست ومصاحبتده لازمه دن دقايق شناسلق وحاضر جوابلق و كمالات بشريه دن اولان معلوماتى جامع اولان مصاحبك كنيه سيدر (نكته دان) دقايق بيليجى ديمكدر

(* سفره يه ديرلر بساط الرحمه كبى بو رجا * هم ابو سايغ دخى پالودهٔ حلوا اثر *)
(بساط الرحمه) بانك كسريله رحمت واحسان مقوله سندن اولان طعام اوزرينه وضع اولنوب تناول اولنمق ايچون بسط اولنان سفره نك كنيه سيدر سفره دخى عربيدر غرفه وزننده فى الاصل مسافر استصحاب ايتديكى زاد ونواله سنى ايچنه صاروب واوزرنده تناول ايتديكى مشيندن وسختياندن مصنوع اولان بساطك اسمى اولوب صكره مسافرك ومقيمك اوزرنده طعام ايتدكلرى بساطلرك كليسنه تعميم اولندى لسانمزده صفره تعبير اولنور (ابو رجا) سماء وزننده مرجو البركات اولان ياخود هر كورن اوزرنده اولان طعامه دعوت اولنمسنى رجا واميد ايدن سفره نك كنيه سيدر (ابو سايغ) تناول ايدن كيمسه نك حلقومندن سهولتله كچن حلاوتلو پالوده ديدكلرى طعامك كنيه سيدر

(* بو المسافر اولدى پينر آجليغه بو العمره دى * طوز ابو صابر تره بو الخضر دركيم تازه تر *)
(ابو المسافر) استصحابنده سهولت وماحضر ادام وقتى اولديغيچون اكثريا مسافرلره ملازم

منا به سنده اولان معروف پیرك كنیه سیدركه اسمی ضم جیم ایله وضمتینله جبن وعتل وزننده جبن در (ابو عمره) جمره وزننده مفلسلك كنیه سیدر ومفلسلك لازمی اولان آجلیغك كنیه سیدر ابو عمروكه صالح بن اسحق النحوی نك *ان اباعمرة شرجار* یجرنی فی الظلم الصحاری* جر الذباب جیفة الحمار* ارجوزه سی معنینه محتملدر واتعرف اباعمرة سؤالیله مسئول اولان اعرابینك كیف لااعرفه وهو مربع فی كبدی جوابی جوع وآجلق معناسنه اولمغه مبنیدر وابو عمره غایت شوم قدم بركیمسه نك كنیه سی ایدیكه قنغی قومك دیارینه نزول وقنغی قبیله نك یوردینه حلول ایلسه اوراده البته جدال وقتال یاخود بركونه بلا وفتنه ظهور ایدر ایدی غالبا بومناسبتله خلقك مبغوضی اولان زوكردلیكه وآجلیغه كنیه قلنمشدر (ابو صابر) قادر وزننده بری و بحری طوز انواعنك كنیه سیدركه اسمی ملحدر فارسیده نمك دیرلر سمك وزننده یوفقه اتمك معناسنه اولان صبیره دنكه سفینه وزننده در یاخود جد و بوز معناسنه اولان صبردنكه شجر وزننده در یاخود هرزه یه كنسه معیننده طوز استصحاب ایدر اولان صابرنام كیمسه یه ملازمتدن تكنیه اولنمشدر (ابو الخضر) كتف وزننده برودت شتانازه لكنی و یشللیكنی ازاله ایتمیان تره دیدیكمز سبزه نك كنیه سیدر

) دی ابو طالب ابو منقذ آتك اعلاسنه قوردا بو جعده ابو الاشبال اولمش شیرنر (*

(ابو طالب) كاتب وزننده راكب اولان كیمسه طلب ایتدیكنی یعنی قوغدیغنی یتشوب طوتار اولان اعلی و یوكرك آتك كنیه سیدر (ابو منقذ) محسن وزننده راكبنی قاچدیغندن انقاذ وتخلیص ایدر اولان صوی و یوكرك آتك كنیه سیدر (ابو جعده) جمره وزننده وجیمك ضمیله ابو جعاده سباع انواعندن قورد دیدكلری یرتیجی جانورك كنیه سیدر تویی جعودتلی یعنی چوق وقیویرجق اولمق ملابسه سیله یاخود جعده یی یعنی قیون قوز یسنی اكله حریص وملازم اولمغله تكنیه اولنمشدر (ابو الاشبال) همزه نك فتحیله اركك ارسلانك كنیه سیدر و بونده اب كلمه سی بابامعناسنه در ابو البشرده اولدیغی كبی زیرا اشبال شبلك جمعیدر وشبل شینك كسری ایله آو آولمق درجه سنه كلمش ارسلان انیكنه دینور (شیر) تیر وزننده فارسیده سلطان السباع اولان ارسلانك اسمیدر (نر) نونك فتحیله اركك معناسنه در مقابلی ماده در

) ابو ایوب ابو صفوان دوه مفهومیدر هم ابو الاخطل قاتردر بوز یاده اما كه خر (*

(ابو ایوب) رجوع معناسنه یاخود طریق معناسنه اولان اوب لفظندن یاخود بتون كوندز یولده سیر ایلمك معناسنه یاخود مركوب اولان دوه لر بری برینه قریشوب معارضه ایده رك كتمك معنالرندن مأخوذ اوله رق دوه نك كنیه سیدر (ابو صفوان) سكران وزننده خالص و پاك نسنه معناسندن مأخوذ اوله رق یاخود كثیراللبن اولان ناقه معناسندن اخذ اولنه رق دوه نك كنیه سیدر (بو الاخطل) احمر وزننده سیرنده خفت وسرعت اولان یاخود قوائمی غلظت وخشونته ملابس قاترك كنیه سیدر اسمی بغلدر (ابو زیاد) حمار وزننده آزیو كیله یوله طوغری كتمه یكندن مزایده حمله ملابس حكمنده اولمقدن ناشی یاخود زیاده اسمیله مسمی اولان كیمسه دائما كندی یه راكب اولمغله حمارك كنیه سیدر خر فارسیدر حمار معناسنه

) بز محقق علمی آبامزدن الدق طفل ایكن قد اخذنا العلم من آبائنا حال الصغر (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (قد) كلمه سی ماضی اوزره داخل اولدقده كاه زمان ماضی یی حاله تقریب ایچون اولور كاه مجرد مدخولنك مضمونی تحقیق وتأكید ایچون اولور بوراده

معنای

معنای ثانی مراد اولدیغی ترجمه ده واقع محقق لفظندن مستباندر (اخذنا) فعل ماضی متكلم مع الغیردر بز الدق معناسنه (العلم) لفظنده لام تعریف جنس ایچوندر استغراق عرفی یه محمول اولمقده جائزدر علم عینك كسری ولامك سكونیله برشیئك حقیقتنی بیلمك معناسنه اولدیغی معلومدر مقابلی جهلدر (من) ابتدائیه اخذنا فعلنه متعلقدر (آبائنا) تركیبنده آباء همزه نك و بانك مدیله بابامعناسنه اولان ابك جمعیدر بطریق التغلیب اجداده شامل اولدیغنه شخص واحد ایچون آباء عدیده اولمادیغی قرینه واضحه در اما * ركب القوم دوابهم * قبیلندن اوله رق انقسام الاحاد الی الاحاد معناسنه محمول اولمق احتمالی مرجوحدر (نا) متكلم مع الغیر ضمیریدر (حال) امور متغیره وعوارض متبدله دن انسانه مختص اولان هیئت وكیفیته اطلاق اولنور صحت ومرض فقر وغنا صغر وكبر كبی (الصغر) لفظنده لام تعریف مذهب منصوره كوره عهد خارجیدر مذهب مرجوحه كوره مضاف الیهدن عوضدر فی حال صغرنا دیمكدر صغر صادك كسری غین معجمه نك فتحیله جرم و جثه ده كوجكلكه دینور مقابلی وزن مزبور اوزره كبردر مراد لازمی اولان هنكام طفولیت وعنفوان شباب اولدیغی ترجمه سندن مستفاددر (حاصل معنی ناظم تحریرها قافیه سنده * انی ابن شارح الاشباه * دیو تصریح و بو مقامده بز حداثت سنمزده علوم شتی وفنون متداوله یی آبا واجدادمزدن اخذ وتعلم ایتدك دیمه سی پدرلری واجدادی زمره علمادن اولوب علم عزیز المنال كند ولره صاغرا عن كابر میراث قبیلندن اولدیغن ایمادر (طفل) طانك كسریله عربیدر لسانمزده جوجق تعبیر اولنان كوچك مولوده اطلاقی شایع اولمغله ترجمه یه درج اولندی

*) اوقوخیر اللهم اوغلم خیر علمی كوره سن * سنده باباد وش هنزله بویله ماندیدر (*

ناظم تحریر مخدوم نجابتموسومنی خیر الله افندی یه اشرف كمالات بشریه اولان علمی تعلم وتحصیل ایله امر وعلمك خیر ومنافعنی رؤیت ومشاهده ایده سن دیو دعاضمننده كسب كماله ترغیب ایدوب هنز ومعارفده پدرك وهبی افندی كبی كعبك عالی وقدرك سامی اولسون دیمكدر چونكه باباوالده نسبتیله بیوك اولمغله بابا لفظندن جاه ورتبه اعتباریله بیوكلك مراد اولور ودوشمك سقوط معناسنه اولیوب بلكه وقوع وكون معناسنه در فلان شی كوزل اولدی دیه جك مقامده كوزل دوشدی دیدیكمز كبی بو بیتده و بیت سابقده اب وابن ذكر اولنمقده كنیه لره مناسبت خفی دكلدر

) تلك اضداد معانی كلام الاخیار (

(تلك) تانك كسری وكافك فتحیله مؤنثه اشارته موضوع اولان ته لفظیله یاخود تی لفظیله كاف خطابدن مركبدر اسم اشارتله كاف خطاب بیننه لام ساكنه توسط اولندقده ته لفظندن ها وتی لفظندن یا حذف اولنور و بونده كاف خطاب افراد وتثنیه وجمع وتذكیر وتأنیثده مخاطبه تابعدر وماقبلی مشار الیهسایه تابعدر اسم اشارت ایله ماقبلنه اشارت جائز اولدیغی كبی مابعدنه اشارت دخی جائز اولمغله ای مخاطب شو قطعه آتیه دیمكدر (اضداد) همزه نك فتحیله ضد لفظنك جمعیدر ضد ضادك كسری ودالك تشدیدیله بو قطعه ده ذكر اولنه جقی اوزره برنسنه نك نظیر ومشابهنه دینور ومعارض ومخالفنه ده دینور بوراده مخالف معناسی مراددر واهل لغت عندنده ضد انواع تقابلدن اعمدر یعنی تقابل تضادده وتقابل تضایفه وتقابل العدم والملكه یه وتقابل الایجاب والسلبه شاملدر تلك لفظی مبتدا اضداد خبری ما بعدی تابع اضافات قبیلندندر (معانی) كلمه وكلامك مدلولی یعنی الفاظ كندی ازاسنه وضع اولنان صورت عقلیه دن عبارت اولان معنی لفظنك جمعیدر (كلام) سلام وزننده لسان متكلمدن

صادر اولان سوزه دینور لغتده فائدهٔ تامه یی مفید اولمقدن واولمامقدن اعمدر (الاخبار) لفظنده لام عهد خارجیدر اخبار همزه نك فتحیله کبس وزننده اولان خبرك یاخود مخففی اولان خبرك جمعیدر خبر خبری ونفعی کثیر اولان کیمسه یه دینور (حاصل معنی شو قطعه لغات عربیه یی لحن وخطادن عاری اوله رق افاده وبیان ایتمکله ناسه فائدهٔ عظیمه ومنافع کثیره حصولنه باعث اولان ذواتك کلامنك معانیٔ متضاده یه دال اولان الفاظی بیاننده در

(* بادشاهه قوله هم جبر دیر اهل اخبار * قول دخی صاحبی مولی بونی یاد ایت هر بار *)

(جبر) صبر وزننده بر مختل اولان نسنه یی اصلاح معناسنه وبر نسنه یی قهر یعنی غلبه وتذلیل طریقیله اخذ وکرفت معناسنه در بو معناره مبنی بادشاهه اطلاق اولنور زیر حکومتنده اولان رعیه یی کندی مرادی اوزره قهر یاخود اصلاح ایتدیکیچون وجبر قوله ده دینور رقبه سنه دخی مالك اولمیان عبد معناسنه ایمدی جبر لفظی معنیین متضادینه موضوع اولمغله اضداددن اولمش اولور (اخبار) همزه نك فتحی وباء موحده ایله خبرك جمعیدر اهل اخباردن مراد اهل لغت اوله جقدر (مولی) میمك فتحی والف مقصوره ایله معانیٔ کثیره بیننده مشترکدر ازجمله عبد مملوکه اطلاق اولنور وعبدك سیدینه ومالکنه ده اطلاق اولنمغله اضداددن اولور کذلك عبدی اعتاق وآزاد ایدن کیمسه یه اطلاق اولنور اسم فاعل بنیه سیله معتق معناسنه وآزاد اولنمش کیمسه یه اطلاق اولنور مفعول صیغه سیله معتق معناسنه وانعام ایدن کیمسه یه دینور منعم معناسنه وانعام اولنمش کیمسه یه دینور منعم علیه معناسنه بو معناره کوره دخی اضداددن اولور معانیٔ سائره سی کتب لغتده مستوفیدر (یاد) فارسیدر ذکر ایدوب اکمق معناسنه (هر بار) فارسیدر الفاظ عمومدن اولان کل معناسنه موضوع هر لفظیله کره ودفعه معناسنه اولان باردن مرکبدر

(* هم وراء آرده اوکه دیندیکنی فهم ایله * اولدی هم دغنجه مفهومیده اقبال وادبار *)

(وراء) مد ایله سحاب وزننده اضداددندر جهات ستدن خلفه وامامه یعنی بر جهته متوجه اولان کیمسه نك اکسه طرفنه واوك طرفنه اطلاق اولنور مفسرین اشبو * وکان وراءهم ملك * آیت کریمه سنده * قدامهم او خلفهم * عباره سیله تفسیر ایتمکله بو مقامده وراء کلمه سیله جهت امام وجهت خلفدن هر برلرینك اراده سی صحیح اولدیغنی تصریح ایتمشلردر (دغنجه) دحرجه وزننده رباعیدن مصدردر بر کیمسه بری کلمك معناسنه اولان اقباله واوته کتمك معناسنه اولان ادباره ده اطلاق اولنمغله اضداددن اولور واقبال وادبار همزه لرك کسریله عربیدر بر کیمسه نك آخره متوجه اولوب یونلمسی واکسه سنی دوندروب کتمسی معنالرینه شایع اولملریله دغنجه لفظنه تفسیر واقع اولمشلردر وبونلر اجسامده استعمال اولندیغی کبی اقبال جاهك ونعمتك توجهندن عبارت اولان دولته وادبار ضدی اولان نکبته اطلاق اولنور

(* ازر وهم ایکیسی ضعف ایله قوت دیمه در * ضمد ایمش هم یاش اولان هم قوری اولان اشجار *)

(ازر) همزه نك فتحی وزای معجمه نك سکونیله کوج وقوت معناسنه در ومنه قوله تعالی * اشدد به ازری * ای احکم به قوتی کذا فی تفسیر ابی السعود رحمه الله وازر توانالق وضعف معناسنه ده اطلاق اولنمغله اضداددن اولور (منه) میمك ضمیله غنه وزننده قوته دینور یقال فیه منه ای قوة وضعفده دینلمکله اضداددن اولور (ضمد) حمد وزننده سبز وتازه اولان اوته واغاجه دینور وقورومش اولانه دخی دینلمکله ضد اولور وقیون وکجی نوعنك کزیده واعلاسنه وکتر وادناسنه ده دینلمکله بنه ضد اولور نته کیم جمعی اولان ضماد ید بو قطعه نك اواخرنده هم ضماد ید قیونلرکه تومند وزار دیو کلجکدر فافهم

(* آز صویه چوق صویه ضحضاح اولنمش تعبیر * دیندی جعفر بیوك اولسه کوچك اولسه انهار *)

(ضحضاح) ضادك فتحی وحاء مهمله نك سکونیله آزجه صویه دینور ماء قلیل معناسنه وچوق اولان صویه ده دینلمکله اضداددن اولور (جعفر) جوهر وزننده نهر کبیر معناسنه بیوك ایرمغه دینور ونهر صغیر معناسنه کوچك دره یه ده دینلمکله اضداددن اولور واسامی رجالدندر وسودی چوق ناقه یه ده دینلور ومنه قولهم رأیت جعفرا علی جعفر فی جعفر ای علی ناقة کثیرة اللبن فی النهر الصغیر او الکبیر الواسع

(* معن اوزونه قصه یه هم چوغه هم آزه دینور * نبل مفهومی دخی اولدی کبار ایله صغار *)

(معن) میمك فتحی وعینك سکونیله اوزون نسنه یه دینور یقال شیء معن ای طویل وقصه نسنه یه دینور قصیر معناسنه پس بو معنیین متضادینه موضوع اولمغله اضداددن اولور وچوق نسنه یه دینور کثیر معناسنه وآز نسنه یه دینور قلیل معناسنه ایمدی بو جهتله ده اضداددندر ودخی بر کیمسه حقنی اقرار ایتمك معناسنه اطلاق اولنور وحقنی جحد وانکار ایتمك معناسنده دخی استعمال اولنمغله بو اعتبار ایله ده ضد اولمش اولور ومعن بن زائدة الشیبانی حاتم کبی جود وسخاده علم وضرب مثلدر (نبل) فتحتینله بیوك طاشلره وبیوك کسکلره دینور مفردی نبله در وکوچك طاشلره وکسکلره دخی دینمکله ضد اولور کذا فی ترجمة القاموس ناظمك کبار ایله صغاری اطلاقندن تعمیم مستفاد اولور

(* کرچه ترفیل ایله تعزیر مآلی تعظیم * دخی تذلیله ده تأدیبده دیمش تکرار *)

(ترفیل) تبجیل وزننده بر کیمسه یی تعظیم ایدوب اولولمق معناسنه در وبر کیمسه یی تذلیل وتحقیر ایدوب خورلمق معناسنه ده اطلاق اولنمغله اضداددن اولور (تعزیر) بر کیمسه یی اولولمق یعنی توقیر وتعظیم معناسنه در وبر کیمسه یی ضرب ایله یاخود ضرب شدید ایله تأدیب وتذلیل ایلمکه ده دینمکله ضد اولور

(* هم قوی شیئه دخی کوشکه ده دیندی الوث * بول اولان نسنه در الجیج واولاندر دخی طار *)

(الوث) همزه نك فتحیله زور وقوت معناسنه اولان لوث کلمه سندن صفتدر متین وقوی معناسنه در وضعف وکوشکلك معناسنه اولان لوثه دن صفتدر ضعیف ومسترخی وکوشك اولان شیء معناسنه در ضدیتی دریکاردر (الجیج) همزه نك کسریله واسع وبول اولان دره یه دینور وطاره جق درین دره یه ده دینمکله ضد اولور شارح قاموسدن نقلا مترجم دیرکه عامهٔ عرب هر دره یه الجیج دیرلر وبعض لغتده واسع اولانه ویمن لغتنده ضیق وعمیق اولانه دینمکله ضدیتی مسلم دکلدر انتهی زیرا کلمه نك اضداددن عد اولنمسنده بر قبیله نك لغتی معتبر اولدیغی آخر قطعه ده مصرحدر وناظمك اطلاقی اهل لغتك دره یه تخصیصنه منافیدر

(* اینمه چقمه اشاغه یوقاری هم اولدی قنوع * قاب یاقلاشدی دخی دیمك ایمش ایندی فرار *)

(قنوع) صبور وزننده صاحب قاموسك بیاننه کوره هانك فتحیله هبوط معناسنه درکه اندن اشاغی یه نزول ایده جك یره دینور که لسانمزده اینش تعبیر اولنور وصادك فتحیله صعود معناسنه درکه یوکسکه چیقه جق یوقشدن عبارتدر ضدیت بو جهتله ثابتدر غالبا ناظمك یدنده اولان نسخه ده هانك وصادك ضمه لریله هبوط وصعود واقع اولمغله اشاغه اینمه ویوقاری چیقمه ایله تفسیر ایلمشدر وبالجمله صبور وزننده اولان قنوع فارسیده شیب وفراز ولسانمزده اینش ویوقش معناسنده در مکر که ناظم تحریر امهات سائره ده اینش یردن اینمه ویوقش یره چیقمه معناسنه مطلع اولمش اوله وقنوع مبالغه ایله صاحب قناعت اولان کیمسه یه ده دینور اما قافك ضمیله قنوع تذلل وخساستك اسوئی اولان دیلنمك معناسنه وترفع وتنزهك احسنی اولان عالیجنابلق ونزاهت معناسنه ده اولمغله بو دخی ضد اولور ناظمك عباره سنده واقع اولان

فتوع لفظی دخول وزننده اوقیوب قدر ورتبه اعتباریله معنوی اینه چیقمه معناسنه محمول اولمه ده احتمال ابعد دکلدر (قاب) قال وزننده ماضیدر مصدری قوب وزننده قوبدرکه برنسنه دن قورقوب قاچمغه دینور هرب کبی و برنسنه یه قریب و یقین اولمغه ده دینلکله اضداددن اولور پس ماضیسی اولان قاب لفظی یقین کلدی واوزاق کتدی معنالرینه ضددر

*(روذه کتمك دخی کلمك دیمه معناسنه در * دخی ارمازدیمك کتمه وجاینده قرار)*

(روذه) راء مهمله نك وذال معجمه نك فتحه لریله روضه وزننده بری اوته کیدوب کلمك معناسنه درکه تردد دینور وآمد شد ایتمك واولطه ایلمك تعبیر اولنور اضداد دن ورانك فتحی وواوك سکونی آخرده دال مهمله ایله رود لفظی بری اوته کلوب کتمك معناسنده روذه لفظنك مرادفی اوله رق اضداددندر (ارماز) افعال بابندن مصدر اوله رق ناظمك نسخه سنه کوره برنسنه مکانندن زوالی وکتمه سی معناسنه ومکانده ثابت و پایدار اولمسی معناسنه اولمق ایله اضداددن اولمش اولور لکن قاموسده وترجمه سنده فضلا عن ضدیته بو ماده نك افعال بابندن استعمالی دخی بولنمیوب بلکه افعلال بابندن ارمزاز که اقشعرار وزننده در برکیمسه یا برنسنه یرندن زائل اولمق معناسنه در یقال ارمأز الرجل اذا زال عن مکانه و یرندن آیرلمیوب ثابت وملازم اولمق معناسنه در یقال آرمأز الشیء اذا لزم مکانه ایمدی اضداد دن اولان ارمزاز لفظی اولمش اولور ارمأز دکل مکرکه ناظم امهات سائره ده واقف اولمش اوله نظمده واقع ارماز ماضی اوله رق ارمأز اوقیمق محتمل ایسه ده وزن وتفسیر مساعد دکلدر

*(بسل معناسی حلال ایله حرام اولمشدر * مدح وذمه دخی تقریض دیمشلر ابرار)*

(بسل) بانك فتحی سینك سکونیله استعمال وتناولی جائز اولان حلال نسنه یه دینور وفعل وتعاطیسی محظور وممنوع اولان نسنه یه ده دینلکله ضد اولور (تقریض) برکیمسه یی مدح ایلمك معناسنه در یقال قرضه اذا مدحه وذم ایلمك معناسنده ده دینلکله ضد اولور اصل معناسی قطعدر کویا که مادح ممدوحی مدح ایله امثالندن قطع وافراز ایدر وذام قدح وهجو ومذمتله مهجو عرض وناموسنی قطع ایتمش اولور

*(کاذب وصادقه زعمی اولنورمش اطلاق * زعم شك هم دخی حق سوز ایله باطل کفتار)*

(زعمی) زانك ضمیله یلانجی کیمسه یه دینور یقال رجل زعمی ای کذاب وصادق القول کیمسه یه ده دینور یقال هو زعمی ای صادق (زعم) زانك حرکات ثلاثیله اکثریا بر قولك صدقی محقق اولمیوب بلکه مشکوك ومشتبه اولان محلده استعمال اولنور مثلا برخبرك صدقی وکذبی مشتبه اولدقده قال کذا دیمیوب زعم کذا دیرلر وزعم لفظی حکمی واقعه مطابق اولان حق وصادق سوزده وواقعه مخالف کذب وباطل سوزده ده مستعمل اولمغله اضداد دن اولور کفتار کاف فارسینك ضمیله فارسیدر سوز معناسنه

*(چوق اودنج آلیجی هم ویریجی اولمش مدیان * داینه دیندی غریم دخی مدیون ناچار)*

(مدیان) مفتاح وزننده چوق چوق استقراض ایدوب اودنج آلیجی آدمه دینور وناسه چوق چوق اودنج ویریجی اولان کیمسه یه دینکله ضد اولور (غریم) کریم وزننده الاجق صاحبنه دینور یقال هو غریمه ای داینه وبورجلو اولان کیمسه یه ده دینور یقال هو غریمه ای مدیونه (ناچار) فارسیدر چاره سز دیمکدر

*(هم مفازه دیمه قورتله هلاك اوله یری * فوز قورتله هلاك اوله دخی یعنی دمار)*

(مفازه) میمك فتحیله اسم مکاندر فوز ونجات بوله جق محله وقورتله جق یره دینور ومهلکه یه یعنی هلاك اوله جق محله ده دینکله ضد اولور (فوز) جوز وزننده خوف وخطردن نجات

وسلامت

وسلامت بولوب خیر ومأموله ظفر وفرصت بولمق معناسنه در وهلاك اولمق معناسنه ده اولمغله ضد اولور (دمار) هلاك وزننده ومرادفیدر

*(رهوه یوکسك یره دیرلر دخی آلچق یردر * زبیه یوکسك یر ایله اولدی چقور یرای یار)*

(رهوه) قهوه وزننده مرتفع ویوکسك یره دینور وبست وآلچق چقور یره ده دینکله ضد اولور وها سز سهو وزننده (رهو) دخی رهوه کبی معنیین متضادینده مستعملدر (زبیه) زانك ضمی وباء موحده نك سکونیله غرفه وزننده شول یوکسك تپه یه دینورکه اکا سیل صویی چیقمیه رابیه کبی زبیه نك جمعی زبی کلورهدی وزننده برامر زیاده هائل ومشتد اولدقده (بلغ السیل الزبی) مثلی بوکه مبنیدر وزبیه ارسلان مقوله سی حیوانی صید ایچون حفر اولنان چقوره ده دینکله ضد اولمش اولور

*(صغوقك هم صجاغك شدتنه دیندی مصد * صغوق ایله صجاغك آدی ایکن بارد وحار)*

(مصد) فتحتینله مسد وزننده وصادك سکونیله قصد وزننده هنکام شتاده هوانك برودتی شدید اولمق معناسنه در برد العجوز صغوقی کبی (وایام) صیفده هوانك حرارتی مشتد اولمق معناسنه در ایام باحوراسیجاغی کبی ضدیتی ظاهردر (بارد) برد کبی صغوقه دینور وصفده اولور (حار) صجاق شیئه دینور

*(شیء محبوبه ده مکروهه دخی دیندی بدیع * عرف خوش قوقولو یلدردخی بدبوی آثار)*

(بدیع) فعیل بمعنی مفعولدر مبتدع معناسنه که مثالسز واورنکسز اختراع اولنمش نسنه دن عبارتدر اول شیء طبع سلیم کندویه میل ورغبت ایتمکله عندالناس مقبول ومحبوب ایسه اکا بدیع دینلدیکی کبی طبیعت کندیدن تنفر ایتمکله لدی الانام مکروه ومستقذر اولدیغنده ده بدیع دینلمکله ضد اولور (عرف) عینك فتحیله حرف وزننده رایحهٔ طیبه یه دینور و بونده استعمالی اکثر در مدینهٔ منوره علی ساکنها افضل الصلوة والتحیه ده لیلهٔ مولدده تلاوت اولنان مولد برزنجینك بندلرنده واقع اولان (عطر اللهم قبره الکریم بعرف شذی من صلاة وتسلیم) عباره سنده اولدیغی کبی وبعضا بدبوی یعنی ناخوش رایحهٔ کریهه ده ده استعمال اولنمغله ضد اولور ناظم تحریرك رایحه دن عبارت اولان عرف لفظنی ریح ایله تفسیری رایحه نك مشامه وصولی ریاحك تموجیله اولدیغندن مجاورت علاقه سنه مبنیدر

*(هم یقینه اوزاغه ساقب ایدرلر تعبیر * آوجیه دیندی قنیص وهم اومعناده شکار)*

(ساقب) قریب معناسنه در یقال منزل ساقب ای قریب وبعید معناسنه ده کلمکله ضد اولور یقال مکان ساقب ای بعید (قنیص) قبیص وزننده آوجی یه دینور قانص وقناص وصیاد کبی وشکاره یعنی آولنان صیده دخی دینکله ضد اولور ونفس صیدده فتحتینله قنص دینلدیکی دال قافیه سنده کچدی

*(زوجدن قاچیجی یاقلاشیجی خاتون هلوب * زوجه وزوج لباس اولدیغی ایله تذکار)*

(هلوب) صبور وزننده زوجندن متجنبه ومتباعده اولان ناشزه وطاعتسز اولان عورته دینور وزوجنه مطیعه ومونسه اولمغله متقربه ورضاجوی اولان خاتونه ده دینکله ضد اولور (ثانی الخلفاء عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه حضرتلرینك * رحم الله الهلوب ولعن الله الهلوب * قولنده مرحومه مطیعه ملعونه ناشزه اولاندر (زوج) فوج وزننده اش معناسنه درکه جفت اولان شیئلرك هر برندن عبارتدر بو جهتله خاتونك ارینه وارك خاتوننه ده اطلاق اولنمغله ضد اولمش اولور وبعضا حسب الاقتضا تصریح تأنیث ایچون ارك خاتوننه زوجه ده اطلاق اولنور (لباس) کتاب وزننده کیلجك ثوبه دینور (وزوج) وزوجه دن هر بری آخرك ارتکاب

قیحدن مانع وساتر اولمغله وزوجین بینده کثرت مخالطه وشدت ملابسه دن ناشی ثوبك صاحبنی
اشتمالی کبی اشتمال بولنمغله بینلرنده زوجیت اولان رجل ایله امرأه دن هر برلرینه لباس اطلاق
اولنمغله معنای مستعارده ضداولور (تذکار) تکرار وزننده برنسنه یی خاطرده طوتمق معناسنه در

*) قرء ایمش حیض دخی پاکلك اولمش اندن * اولدی مسجور اوقابکیم بوش اوله هم سرشار (*
(قرء) قافك فتحیله وضمیله حیض معناسنه درکه طائفهٔ نسوانك نمازسز اولمق حالتیدر
وطهر معناسنه درکه حیضدن پاك اولمق حالتیدر بوجهتله اضداددن اولمغله *والمطلقات
یتربصن بانفسهن ثلثة قروء * نظم جلیلنده امام اعظم حیض وامام شافعی طهر
معناسنی اخذ ایلدی (قروء) قبور وزننده قرء لفظنك جمعیدر (مسجور) مستور وزننده
علولندرلمش آتشه وقزدرلمش فرونه دینور وعلوی وقزغنلغی ساکن اولمشه ده دینکله ضد
اولدیغی قاموسده مسطور در اما ناظمك ذکرایتدیکی وجهله ضدیتی قاموسده واوقیانوسده
مذکور اولمیوب بلکه صو یی زیاده کثرتده وطاشقین اولان دریایه اطلاقنه تعرض اولنمغله معنای
ثانی یه ایما اوار درکه دریا وحوض وسائر قاب اوزرندن طشار حیثیده پك طولو اولدقده مسجور
دینور صویی دوکنوب یادوکیلوب بوش اولدقده دینلمز (سرشار) سردار وزننده فارسیدر لبریز
ولبالب کبی پك طولو دیمکدر

*) هم صداقتده خصومتده علاقه اولمش * شف نقصانه دینورمش دخی ربح بسیار (*
(علاقه) سحابه وزننده شخصین بینده اولان موالات وصداقته دینور وایکی کیمسه میانده
واقع اولان منازعه وخصومتده دینکله ضداولور (شف) شینك فتحی وکسری وفانك تشدیدیله
مال مقوله سنك نقصان بولوب اکسلمسنه دینور وفضل وربح بولوب زیاده اولمسنه دینکله
ضداولور (بسیار) فارسیدر زیاده دیمکدر

*) قره یه قرمزی یه ایضده جون دینور * قره اثوابه بیاضه دخی دیندی دخدار (*
(جون) لون وزننده قاره اولان شیئه دینور اسود وسیاه کبی وقرمزی اولان شیئه دینور احمر
وسرخ کبی وآق اولان نسنه یه ده دینور ابیض وسفید کبی پس معنای اول ایله ثالث بینده تضاد
حقیقی ثانی ایله طرفین بینلرنده تضاد مشهوری تحقق ایتمش اولور (دخدار) دالك فتحی وخاء
معجمه نك سکونیله تکرار وزننده صرف قاره اولان ثوبه وقماشه دینور وساده بیاض اولان
ثوبه ده دینکله ضد اولور وبیاض ایله سیاهدن نسج اولنمش چبوقلی ثوبه ده دینور نظمده
دخدار بدلی دخار وقوعی غلط ظن اولنمغله مصراع ثانی تغییر اولنمشدر

*) قیلی چوق هم قیلی یوق اولنه اهلب دیرلر * هم ضمادید قیونلرکه تنومندوزار (*
(اهلب) احمر وزننده بدنی پك قیللو اولان کیمسه یه دینور مؤنثی هلباء کلور وکوده سنده اصلا
قیل اولمیان تو یسز کیمسه یه ده دینکله ضداولور (ضمادید) قنادیل وزننده قیون وکچی صنفنك
قوتلو وسموز اولان کزیده لرینه دینور وضعیف ودوشکون اولان ارقلرینه ده دینکله ضداولور
مفردی اولان ضمد بوقطعه ده کچدی تنومند تانك ومیمك فتحه لری ونونك ضمیله اتلو وقوتلو
معناسنه (زار) کاب وزننده آرق معناسنه فارسیدر

*) ضدایمش کرچه مخالف دخی مثله دیمش * جمع ضدین مآلی هله بونده درکار (*
(ضد) ضادك کسری ودالك تشدیدیله بر برینه مخالف اولان شیئلردن هر برینه اطلاق اولنور
وبر برینه مشابه ومماثل اولانلره ده دینلکله ضداولور لفظ ضدده ضدینی جمع معناسی درکار
وثابت وآشکار اولور

*) برقبیله لغتی اولمه درانجق شرطی * غیری قومك لغتی اوله مراضداده مدار (*

یعنی اهل لغت اصطلاحنده برلفظك اضداددن عد اولنمسنك شرطی قبائل عربدن
برقبیله نك لغتنده اولفظ معنیین متضادینده مستعمل اولمقدر مثلا الجیح لفظی اهل حجاز لغتنده
هم واسع معناسنده هم طار وضیق معناسنده استعمال اولنسه ضد دینور اما حجاز لغتنده
واسعه یمن لغتنده طاره دینلسه ضداولمز

*) موجز ایتدك کداوصاندرمیه چوق سوزله بیان *اقتصرنا بیان لملال الاکثار (*
مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (اقتصرنا) افتعال بابندن ماضی متکلم مع الغیردر اقتصار
واختصار وایجاز الفاظ مترادفه قبیلندندر کلامی تفصیلدن عاری قیلوب اوزاتمق معناسنه در
(بیبان) ده باء ملابسه ایچوندر ایضاح واظهار معناسنه اولان بیان منصوب المحل اوله رق
فعلك مفعولیدر (لملال) ده لام تعلیل ایچوندر ملال وملاله اوصنمق معناسنه در (الاکثار) ده
لام عهد خارجیدر اکثار همزه نك کسریله چوغالتمق معناسنه در تکثیر کبی (حاصل معنی
بیت آتیده اشعار ایده جکی اوزره اضداددن اولان الفاظ بوقطعه ده بیان اولانه منحصر
اولمیوب حدکثرتده ایسه ده تطویل مقال مورث ملال اولدیغیچون ذکر اولنان مقدار یله اکتفا
اولندی بنابرین کنخبه نك حفظنه طالب اولنلره سئامت وملال ویرمیه

*) کرچه وافر بولنور بویله لغتلر اما * ذهنی تشحیذ ایچون ایتدك بوقدرجه اشعار (*
(وافر) کثیر معناسنه (ذهن) فهم وعقل وقوة حافظه معناسنه (تشحیذ) حاء مهمله ایله
تحدید وزننده کسمز اولان کند آلتی بیلیوب کسکین ایلمك معناسنه در (حاصل معنی کتب لغاتی
تتبع ایدنه خفی اولمدیغی اوزره لغت عربده اضداددن اولان الفاظ اکثر من ان یحصی درلکن
اذهان طلابی تشحیذ و کندلکنی ازاله ایله فطنت وکیاسنی تیز ایلمك ایچون اضداددن بوقدرجه سی
اشعار واعلام اولنور

) انی اجتنبت الحمل من اغصان نخل الاقتدار (
(انی) حروف مشبهه بالفعلدن اولان ان ایله یاء متکلمدن مرکبدر ومتکلم ضمیری اننك
اسمی بعدنده واقع جملهٔ فعلیه خبریدر (اجتنبت) افتعال بابندن ماضی متکلم وحده در
اجتنا اغاجك میوه سنی دیرمك ودیوشرمکدر (الحمل) ده لام جنس ایچون اولمق ظاهردر حمل
حانك فتحی وکسری ومیمك سکونیله اغاجك میوه سنه دینور ثمره کبی (من) ابتداء غایت ایچوندر
حرف جردر (اغصان) همزه نك فتحیله جمعدر غصون کبی مفردی غین معجمه نك ضمی وصاد
مهمله نك سکونیله غصن در اغاجك دالی بوداغی معناسنه (نخل) نونك فتحی وخاء معجمه نك
سکونیله خرما اغاجنه دینور (الاقتدار) ده لام عهد ایچوندر اقتدار افتعال وزننده قدرتلو
اولمق معناسنه درکه کوچی یتمك تعبیر اولنور (حاصل معنی تحقیق بن کثرة منافعده نخله مشابه
اولان قدرت علمیه نك اغصانندن یعنی فروع وفنوندن کندیله تلذذ وتفکه اولنه جق ثمراتی
یعنی لذائذ روحانیه دن اولان معلوماتی تناول واجتنا وبونخبه ده یابو قطعه ده آماده ومهیا
قیلدم سنده ذائقهٔ روحی بومقوله مستلذات ایله حلو المذاق وشیرین کام قیلمغه طالب وخواهشکر
ایسك بیورو بوا کل دائمدن حوصلهٔ فؤادی طویور دیمکدر وبراعة استهلال ظاهردر

اغصان لفظنك نخله اضافتی
لامیه نخلك اقتداره اضافتی
لجین الماء قبیلندندر *

*) باکوره درترفنده سی یعنی یمشلردر ثمار * اویله یکی ترفنده یی دیرمك یمکدر ابتکار (*
(باکوره) اول ایریشن نسنه یه وابتدا ایتشن میوه یه ده دینور هسزباکورکبی فارسیده بیشرس
ونوباوه دینلور (ثمار) جبال وزننده ثمرك جمعیدر ثمر فتحتینله اغاجك یمشنه دینور وهرنوع
ماله ده دینور (ابتکار) افتعال وزننده میوه نك طورفنده سنی دوشورمك معناسنه
وطورفنده یی یمك معناسنه در

(* اولدی حدایق باغچه‌لر یجری اقارصولر میاه * اشجار اغجلردر دخی مثمر مالکی میوه‌دار *)

(حدایق) حدیقه‌نك جمعیدر حدیقه سفینه وزننده صولو واغاجلو باغچه‌یه دینور روضه وجنت وفردوس کبی باغچه فارسیدر پالیز وفالیز کبی لسانمزده باغچه دینور ترکی اسمی یوق کبیدر (یجری) اقمق معناسنه اولان جری وجریاندن فعل مضارعدر سیلان ایدر اقار معناسنه (میاه) صو معناسنه اولان ماء لفظنك جمعیدر وبوما لفظنك اصلی ماه یاخود موه اولوب همزه سی هادن منقلبه اولدیغنه جمع قلتی امواج وزننده امواه وجمع کثرتی رباح وزننده میاه ومصغری مویه وموبهة کلدیکی شاهد در زیرا جمع وتصغیر الفاظی اصلنه ارجاع ایتمك قاعدهٔ مقرره در (اشجار) انهار وزننده شجرك جمعیدر شجر فتحتینله وعنب وزننده نباتات ارضیه دن بنفسه ساق اوزره قائم اولانه دینور کرك کوچك وکرك بیوك اولسون فارسیده درخت وترکیده اغاج تعبیر اولنور وشجرك مقابلی نجم درکه ساق اوزره قائم اولمیوب یراوزرینه بایلان نباته دینور فارسیده کیاه وترکیده اوت تعبیر اولنور (مثمر) محسن وزننده میوه طوتمش اولان اغاجه دینور (میوه‌دار) میوه طوتیجی ومیوه صاحبی معناسنه فارسیدر میوه یمش معناسنه (دار) ترکیبده اولدقده صاحب معناسنه‌در و (دارنده) معناسنه‌در مالدار وخزینه‌دار کبی

(* هم فاکهه اولمش یمش مشمش دخی زردالودر * کمثری امرود ایمش اجاص اریك رمان انار *)

(فاکهه) فاتحه وزننده مطلقا یاش یمشه دینور جمعی فواکه کلور (مشمش) میملرك کسریله زبرج وزننده وفتحه‌لریله جعفر وزننده قایسی وزردالو تعبیر اولنان میوه‌نك اسمیدر زردالو فارسیدر صاری معناسنه اولان زرد ایله ارك انواعنه اطلاق اولنان آلودن مرکب اولمغله صاری اریك دیمك اولور لسانمزده ده فارسیسی مستعملدر (کمثری) کافك ضمی ومیم مشددنك فتحی وثاء مثلثه‌نك سکونی ورانك فتحی والف مقصوره ایله امرود وارمود تعبیر اولنان میوه‌نك اسمیدر (اجاص) همزه‌نك کسری وجیمك تشدیدیله ترکیده ارك تعبیر اولنان میوه‌نك اسمیدر (رمان) زنار وزننده ترکیده نار وانار تعبیر اولنان میوه‌نك اسمیدرکه اوج نوع اولور طتلو واکشی ومیخوش که لوفان اطلاق اولنور

(* تفاح المادر دخی شفتالو آدی خوخ ایمش * فرصاد اوتونکیم قرمزی اوله قزارمق احرار *)

(تفاح) رمان وزننده فواکهدن المایه دینور فارسیده سیب دینور سیب ایله المانك عددلری مساویدر (خوخ) خانك فتحی وواوك سکونیله میوه اقسامندن شفتالو تعبیر اولنان فاکهه‌نك اسمیدر فارسیده ده شفتالو دینور وشفترنك وهلو ورنکینا دخی دینور (فرصاد) فانك کسریله توت اغاجنه دینور علی قول میوه سنه دینور یاخود قرمزی اولانه دینور ناظمك بیانی معنای ثالثه محمولدر نابی مرحومك * ای ایدن جامهٔ اطلسله تفاخر کوزك آج * سکا اطلس کورینور برك حقیر فرصاد * بیتی معنای اوله محمولدر (احرار) اصفرار وزننده اوزان مبالغه دندر پك قزارمق معناسنه‌در احمرار کبی

(* طلع انك اول میوه سی خرما اغاجیدر نخیل * اولمش چیچکلر آدیده زهر ودخی نور ونوار *)

(طلع) طانك فتحی ولامك سکونیله خرما اغاجندن ابتدا ظهور ایدن طمور جغه دینور علی قول اول چیقان یمشنه دینور وناظمك طلع انك اول میوه سی قولنده اضمار قبل الذکر واردر مطلعده یاکوره‌در ترفنده‌سی قولنده اولدیغی کبی لکن لفظا مؤخر اولانلر رتبه‌ده مقدم اولمغله جائز اولان قسمندن اولور (نخیل) امیر وزننده عنوان قطعه‌ده یکن نخل کبی خرما اغاجنه دینور (زهر) زانك فتحی وهانك سکونیله اونلرك واغاجلرك چیچکنه دینور اسم جنسدر مفردی ها ایله زهره‌در جمعی ازهار کلور (نور) ثور وزننده ونوره ها ایله اشجار واعشابك چیچکلرینه دینور

(نوار) رمان وزننده زهر ونور معناسنه‌در

(* خرمایه دینلدی تمر هم قنوان انك صالقملری * دوحه بیوك اغاجه دی دلب وصنار اولدی چنار *)

(تمر) تانك فتحی ومیمك سکونیله نضج وکمال بولمش وقوریلمش خرمایه دینور اسم جنسدر واحدی تمره‌در جمعی فتحاتله تمرات کلور وتازه خرمایه رطب وقوروغنه بسر دینور فارسیده خرما اغاجنه تال وخرمایه تك وفا جام دینور (قنوان) قافك حرکات ثلاثیله خرما صالقمی معناسنه اولان قنوك جمعیدر تثنیه‌سنده دخی قنوان دینور فرق تثنیه‌سنده نون اخیره دائما مکسوره وحالت نصبیله جرنده اعرابی یا ایله اولمغله قنوین دینور جمعنده الف دائما ثابت اولوب نون عاملك اقتضاسی اوزره حرکات ثلاثه ایله معرب اولور ووجوه مذکوره‌ده بونك نظیری صنوان لفظیدرکه برکوکدن ایکی یاخود زیاده اوله‌رق چتال اولان اغاجلره دینور (دوحه) لوحه وزننده اولو اغاجه دینور شجرهٔ عظیمه معناسنه (دلب) دالك ضمی ولامك سکونیله چنار اغاجنه دینور (صنار) کتاب وزننده چنار فارسی معربیدر

(* ناطور باغك بکجیسی کرم اصمه‌در حصرم قورق * اعناب اوزملر صالقمی عنقود ایمش لذت نثار *)

(ناطور) ناقور وزننده باغ وباغچه بکجیسنه دینور فارسیده باغبان دیرلر باغی کوزه دیجی وحفظ ایدیجی معناسنه وناطر وزننده ناطرده بو معنایه‌در جام ناطرنده‌ده نکهبانلق اولمه ملابسه سیله ناطر دینلدی (کرم) کافك فتحی ورانك سکونیله اوزم کندنده حاصل اولان اصمه‌یه دینورکه اوزم اغاجی اوله‌جقدر باغ کوتوکی واوجه‌ده تعبیر اولنور (حصرم) حانك ورانك کسره‌لریله خرمانك واوزمك خامنه دینورکه قورق تعبیر اولنور (اعناب) همزه‌نك فتحیله جمعدر مفردی عینك کسری ونونك فتحیله عنب‌در ترکیده یاش اوزم وفارسیده انکور دینور قوری اوزمه زبیب دینور (عنقود) عینك وقافك ضمه‌لریله خرما واوزم مثللولرك صالقمنه دینور (لذت نثار) لذت طاغدیجی ولذت ویریجی دیمکدر تکمیل وزن ایچوندر

(* ایوا سفرجل دیدیلر قطف وا کل هم میوه‌یه * یپراق ورق ایمش یشللنمکده اولمش اخضرار *)

(سفرجل) زبرجد وزننده فواکهدن ایوا تعبیر اولنان میوه‌یه دینور جمعی سفارج کلور مفردنده سفرجله دینور فارسیده به وآبی وغمرات دیرلر (قطف) قافك کسری وطانك سکونیله دیرلمش میوه‌یه دینور وصالقمه دینور عنقود کبی اما عطف وزننده قطف اغاجدن میوه دیرمك معناسنه‌در (اکل) همزه‌نك ضمیله وضمتینله میوه‌یه اطلاق اولنور ثمره کبی (ورق) جبل وزننده نباتاتك یپراغنه دینور وکاغده دینور وسکه‌لو اقچه‌یه دینور کتف وزننده ورق کبی جمعی اوراق کلور فارسیده یپراغه برك دینور ترك وزننده آنفانایینك یتنده کذران ایتدیکی کبی (اخضرار) احمرار وزننده اوزان مبالغه دندر برنسنه‌نك یشل اولمق معناسنه‌در اعشیشاب وزننده اخضیضار کبی

(* جلغوزه در جام فستق جاوز فندق دخی * دیرلر غبیرا ایکده‌یه دفنه اغاجی غاف وغار *)

(جلغوزه) جیمك فتحی ولامك سکونی وفانك ضمیله شدت وصلابت معناسنه اولان جلفز لفظندن مأخوذ اوله‌رق جام اغاجنده بتن فستغك اسمی اوله‌رق لغت مولده اولمق محتملدر یاخود جیم فارسینك کسری وفا بدلی غین معجمه ایله چلغوزه که جام فستغینك قوزاغیدر اندن معرب اولمق‌ده محتملدر لغت اصلیه اوله‌رق ثبوتنه ظفریاب اوله‌مدق ناظم تحریر جام فستغی بیان ایدوب شام فستغنه تعرض ایتمدیکی شام فستغی لغتده فانك وتانك ضمه‌لریله فستق وفانك ضمی وتانك فتحیله فستق اولمغله ترکیده کسرتین ایله مستعمل اولان فستق اندن محرف اولمغه مبنیدر (جلوز) سنور وزننده فندق تعبیر اولنان میوه‌یه دینورکه جام فستغینك برادریدر فارسیده کلوز دینور (غبیرا) تصغیر صیغه‌سیله ایکده تعبیر اولنان یمشك اغاجنه وغبراء میوه‌سنه دینور یاخود

بالعكسدر كه غبراء ايكده اغاجنه غبراء ايكده تعبير اولنان ميوه‌يه دينور ناظمك قولى قول اخيره مبنى اولمق ظاهردر (غاف) قاف وزننده ناظمك بيانته كوره دفنه اغاجيدر لكن صاحب قاموسك غايت لذتلو ميوه‌سى اولور برشجرك اسميدر ديمه‌سى بوكه ملايم دكلدر (غار) داروزننده معانى عديده بيننده مشتركدر ازجمله دفنه اغاجنه دينوركه ثمره‌سى حقـامنده سياه‌دانه‌لرى اولور طبا خواص كـثيره‌سى واردر اندن استخراج اولنان ياغه دهن الغار ودانه‌لرينه حب الغـار

ديرلر

*) يلسيم ديمكدر موشمله زعرور اليج انجيره تين * حب الملوك اوصافدن وشنه كراس آبدار (*

(يلسيم) يانك فتحيله برطيل وزننده موشمله تعبير اولنان ميوه‌نك اسميدر تركيده دونكل دخى ديرلر انكلدن دونكل يمز مثلنده اولديغى كبى فارسيده ازكيل وكندس ديرلر كذا فى لهجة اللغات (زعرور) زانك ضميله زنبور وزننده اليج تعبير اولنان طاغ يمشنك اسميدر فارسيده ازدف دينور زاء فارسيه ايله احروزننده (تين) صين وزننده انجير تعبير اولنان ميوهٔ معروفه‌يه دينور (حب الملوك) حق السلوك وزننده فواكهدن وشنه ديلان يمشه وكراس تعبير اولنان ميوه‌يه على طريق الوصف اطلاق اولنور جملرى صغر ايله كبر ميـاننده متوسط واونلرى قطعهٔ ياقوت كبى رنكين وآبدار اولمغله ملوكك تناول وتفكهنه شايان دانه‌لر معنـاسنى مشعر صفةٔ مدحدر و بو ايكيسى طعما مختلف ايسه ده نوعا متحد اولدقلرينه مبنى وصفلرنده متحد اولديغى كبى اسملرى دخى متحد اوله‌رق عربيده قافك فتحى وصادك كسريله قراصيا وسين ايله قراسيا دينور فارسيده آلوبالو

تعبـير اولنور

*) يانمده اقرب ميوه‌لر كوندز يكاقلر او يمدر * عندى القطوف الدانيه لثم الخدود فى النهار (*

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (عندى) حسى ياخود معنوى قرب وحضور معناسنه اولان عند لفظيله ياء متكلمدن مركب اوله‌رق قتمده ويانمده واعتقادمده ديمك اولور (قطوف) قعود وزننده ميوه معناسنه اولان قطف لفظنك جمعيدر (دانيه) قرب معناسنه اولان دنودن اسم فاعل مفرد مؤنث اوله‌رق قطوفك صفتيدر (لثم) لامك فتحى وثاء مثلثه‌نك سكونيله او پمك معناسنه‌در تقبيل كبى (الخدود) شهود وزننده خدك جمعيدر خدخانك فتحى ودالك تشديديله يوزده كوزك خانه‌سندن چكه‌ ككنه قدر يره دينور تركيده يكاق فارسيده رخ ورخسار ديرلر تثنيه‌سنده خدان دينور (فى النهار) ده فى ظرفيه‌در نهار سحـاب وزننده فجرك طلوعندن شمسك غروبنه قدر زمانك اسميدر حاصل معنى قدبالاى خوبانى نهال موزون ميوه‌داره ورخسار بهجت شعار لذت نثارلرين سهل المأخذ اولان شفترنك آبداره وتقبيل ولثمى اجتنا وابتكاره تشبيه ايدوب ديمك استركه نزدار باب طبيعتده سيمابنم قتمده سهل الاخذ والتناول اولان ميوه هاى شهيه وفواكه بهيه باعث بروزحسن وآنكارخان وظهور ملاحت سبب زنخدان اولان روزروشنده رخسار عشوه كـاراندن صولو شفتالو ايله تمتع وتلذذ ايلمكدركه فواكه سائره‌دن الذ واحلى

واشهى‌در

*) علم وادب وش كورمدم خوش ميوه‌لى برباغچه * ايتدم رياض عالمى نيجه زمان كشت وكذار (*

(علم) راقافيه‌سنك ايكنجى قطعه‌سنده كچدى (ادب) فتحتيله ظرافت واوصلولق معناسنه‌دركه خلقله قولا وفعلا حسن معامله وحفظ حدود شرعيه وسلوك طريقهٔ مرضيه‌دن عبارتدر (رياض) رانك كسريله صولو واغاجلو باغچه معناسنه اولان روضه‌نك جمعيدر كشت وكذار فارسيدر سيروسفر معناسنه مآل معلومدر

*) مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن * نخل اميدم اولمدى باغ جهانده ميوه‌دار (*

يعنى

يعنى بوقطعه بحر رجز سالم مثمن الاجزادر (نخل) خرما اغاجى ديو بوقطعه ده كچدى اميد رجا وامول معناسنه فارسيدر تركيده‌ده مستعملدر اصل تركيبى اومق‌در نخلك اميده اضافتى لجين الماء كبى مشبه بهك مشبهه اضافتى قبيلندندر (حاصل معنى ما كل ما يتمنى المرء يدركه * مغزاسنجه قدرمأمولنه مساعده ايتمديكنى بياندر

) حصر الاعداد عسير فتركت الاكثار (

(حصر) قصروزننده برنسنه‌يى احاطه واستيعاب ايتمك معناسنه‌در (اعداد) همزه‌نك فتحيله صايى معناسنه اولان عدد لفظنك جمعيدر (عسير) كثير وزننده برايش دشوار وكوج اولمق معناسنه اولان عسر لفظندن صفتدر (فتركت) جمله‌سنده فا فصيحه در تركت ترك ايتدم يعنى تعرض ايتمدم براقدم معنـاسنه ماضى متكلم وحده‌در (اكثـار) احضار وزننده چوغالتمق معناسنه‌در يعنى مراتب اعداد لاتقف عندحد معناسنه غير متنـاهى اولمغله بعض اعدادى بعضه ضميله حاصل اولان اسماء عددك افرادينى استيعاب وجزئياتنى احاطه ايتمك متعسر بلكه متعذردر ايمدى بن اصول اعداد اولان آحاد وعشرات ومأت والوف بيان وماعداسنى مقايسه‌يه

ترك ايله اكتفا ايتدم ديمكدر

*) برايكى اوچ احد اثنين وثلاث ايله شمار * اربعه خمسه ديسون درده بشه اولكه صيار (*

(احد) اسد وزننده واحد معناسنه‌دركه فارسيده يك وتركيده بر تعبـير اولنور بعضيلر عددك تعريفنده مايقع فى العد ديملر يله واحد اول الاعداد اولور و بعضيلر نصف مجموع حاشيتيه ايله تعريف ايتديلر بوكه كوره واحـد اعداددن اولميوب اول الاعـداد اثنين اولمش اولور مؤنثنده همزه‌نك كسريله احدى دينور (اثنين) حالة نصبيله آخرنده يا ايله وحالة رفعنده الف ايله اثنان ومؤنثنده اثنتان واثنتين وحذف همزه ايله ثنتان وثنتين واحدك ضعفنه يعنى ايكى قاتنه دينور فارسيده دو وتركيده ايكى تعبير اولنور (ثلاث) سحاب وزننده وثلاثة سحابه وزننده واحد اوزرينه ايكى مثلى منضم اولمغله حاصل اولان عدده دينور فارسيده سينك فتحى وهاء مخفى ايله سه وتركيده اوچ تعبير اولنور وثلثه‌دن عشره‌يه قدر اسماء عدد سائر اسملره مخالف اوله‌رق مذكرنده تا ايله مؤنثنده تاسز استعمال اولنور مثلا جاءنى ثلاثة رجال وثلاث نسوة دينور وقس على هذا (شمار) غراب وزننده فارسيدر صايمق معنـاسنه عربيده عينك فتحى ودالك تشديديله عد واحصا كبى (اربعـه) اعداددن درت عدده دينور معدود مذكر اولورسه معدود مؤنث اولورسه هاسز اربع دينور كامر آنفا فارسيده چاردينور (خمسه) حمزه وزننده بش عددك اسميدر فارسيده باء فارسيه‌نك

فتحى ونونك سكونيـله پنج دينور

*) سته التى يدى سبعه سكزه ديندى ثمان * هم طقوز تسعه درايلر عشره اونده قرار (*

(سته) سينك كسرى وتانك تشديديله التى عددك اسميـدر و بونك اصلى سته وزننده سدسه اولوب سين تايه ابدال ودال تاده ادغام اولنمغله سته وست اولديغنه مصغرى سديسة وسديس وجمعى اسداس كلديكى دلالت ايدر فارسيده (شش) دينور بش وزننده (سبعه) حمزه وزننده اعداد جمله‌سندن يدى عددك اسميدر فارسيده (هفت) دينور (ثمان) ثانك فتحيله سكز عددك اسميدر و بونك اصـلى آخرنده ياايله ثمانى در ياسى قاضى كلمه‌سنك ياسى كبى اضافت حالنده ثابت اولور ثمانى نسوة كبى مضاف اولمزسه حذف اولنور هذه ثمان كبى مذكرنده ثمانية دينور فارسيده (هشت) دينور (تسعه) تانك كسريله طقوز عددك اسميدر فارسيده نونك ضمى وهاء ملفوظه ايله (نه) ديرلر (عشره) ثمره وزننده عقود اعدادك اول مرتبه‌سنك اسميدركه تركيده اون وفارسيده

هاء ظاهره ايله (ده) دينور

*) دیندی عشرون یکرمی‌یه ثلاثون اوتوزه * اربعون قرق ایسه خمسون دیه‌رك اللی‌یه وار (*
(عشرون) عینك کسریله عشرتان اسمیدر یعنی ایکی کره اون اسمیدر که فارسیده (بیست) وترکیده (یکرمی) تعبیر اولنور و بو عشرون کلمه‌سی اعرابده یعنی حالت رفعی واو ایله ونصب وجری یا ایله اولمقده جمع مذکر سالمه ملحق اولان عقود ثمانیه‌نك اولیدر وعشرون یکرمی عددك مجموعنه واون طقوزه ضم اولان واحده یعنی یکرمنجی یه‌ده اطلاق اولنور نظائر سبعه‌سی دخی بو منوال اوزره‌در (ثلاثون) ثانك ولامك فتحه‌لریله اوتوز عددك اسمیدر فارسیده (سی) دینور فی وزنده (اربعون) قرق عددك اسمیدر فارسیده (چل) و (چهل) دینور جیم فارسیلرك کسریله (خمسون) اللی عدده اطلاق اولنور فارسیده (پنجاه) تعبیر اولنور

*) التمشه یتمشه ستون ایله سبعون دیدیلر * دخی سکسانده ثمانون ایمش ایتدم اشعار (*
(ستون) التمش عددك اسمیدر فارسیده (شصت) دینور (مست) وزنده (سبعون) یتمش عدده اطلاق اولنور فارسیده (هفتاد) دینور (ثمانون) سکسان عددك اسمیدر فارسیده (هشتاد) دینور

*) صایدیلر طقسانی تسعون مائه اولمشدر یوز * بیکه کلدکده عدد الف دیمش دفتردار (*
(تسعون) جمع مذکر سالمه ملحق اولان عقود ثمانیه‌دن عقد اخیردر که ترکیده طقسان وفارسیده صمد وزنده (نود) مرادفیدر (مأه) میمك کسری وهمزه‌نك فتحیله اسماء عددك اون ایکی اصولندن اون برنجی اصل اولمق اوزره یوز عدد اسمیدر فارسیده (صد) دینور قد وزنده ومأه لفظنك تثنیه‌سنده مئتان ومأتین وجمعنده مآت ومئون کلور اوچیوزده ثلاثمأه دینور مافوقی بوکه مقیسدر (الف) همزه‌نك فتحی ولامك سکونیله بیك عدده دینور فارسیده (هزار) دینور تثنیه‌سنده الفان وجمعنده الوف وآلاف دینور (دفتردار) دارنده دفتر معناسنه دفتر طوتیجی دیمکدر که اهل حساب اوله جقدر

*) بزلر آحاد ایمش اما عشرات اونلردر * اولدی یوزلرده مآت اشته همان صای تکرار (*
(آحاد) همزه‌نك مدیله احدك جمعیدر امل وآمال کبی یاخود واحدك جمعیدر شاهد واشهاد کبی ایکی احتماله کوره ده بزلر دیمك اولور که مراتب اعداددن مرتبه اولی اوله جقدر یعنی بردن اونه قدر اصول عشره مراددر و بونلره آحاد اطلاق اولندیغی هر بری تحتنده اولان عدد اوزرینه بر زیاده قیلنمغله حاصل اولدیغنه مبنیدر مثلا واحد اوزرینه بر مثلی ضم اولنمغله اثنین اثنین اوزرینه بر دخی زیاده قیلنمغله ثلاثه وثلاثه اوزرینه بر دخی اضافه اولنمغله اربعه اولدیغی کبی وهلم جرا (عشرات) فتحاتله ثمرات وزننده مراتب اعداددن مرتبه ثانیه‌ده بولنان عقود ثمانیه‌یه اطلاق اولنمق اوزره عشره‌نك جمعیدر هر بری تحتنده اولان عدد اوزره اون زیاده قیلنمغله حاصل اولدیغنه مبنیدر (مآت) ثقات وزننده وتبرء سابقه اوزره مأه‌نك جمعیدر یوزلر معناسنه مأتین ثلثمائه اربعمائه تحتنده اولان اوزره یوز زیاده قیلنمغله حاصل اولان مرتبه ثالثه اعدادینه دینور ومراتب الوف عدا ولندیغی مقایسه ایله معلوم اولدیغنه بنادر چونکه اصول اعداد معلوم اولدیسه اعداد سائره بونلرك بعضیسنی بعض آخره ضم وترکیب ایله اولور همان صای دیمکدر

*) ان تعدوا نعم الله فلا تحصوها * صایسه کز حق نعمن ایلیه مز سز احصار (*
(ان تعدوا) ترکیبنده ان حرف شرط جازمدر تعدوا باب اولدن فعل مضارع جمع مذکر مخاطبدر علامت جزمی جمع نوننك سقوطیدر (نعم الله) ترکیب اضافیسنده نعم عنب وزننده نعمتك جمعیدر نعمت الهیه جناب فیاض مطلقك مخلوقه احسان ایلدیکی عطیه‌دن عبارتدر (فلا تحصوها) ترکیبنده فا جزائیه‌در لا تحصوا احصادن فعل مضارع نفی استقبال جمع مذکر

مخاطبدر نون جمع سقوطی علامت جزمدر ضمیر بارز منصوب نعم الهیه راجعدر و بو مقوله جزائیه فانك دخولی جائز اولدیغی کبی فانك حذفیده جائزدر لکن فا داخل اولدقده قاعده نحویه فعل مرفوع اولمقدر بو تقدیرجه فلا تحصونها اقتضا ایدردی مکر ضرورت وزنه مجهول اوله مصراع ثانی اولك تفسیریدر و بو مقامده ناظم تحریر تغییر یسیر ایله * وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها * نظم جلیلنی اقتباس ایلمشدر یعنی جناب منعم حقیقینك سزه انعام واحسان ایتدیکی نعم ظاهره و باطنه‌یی تعداد ایتمك استه سکز افراد غیر متناهیه‌سنی تفصیل شویله طورسون انواعنی علی طریق الاجمال احصا واحصار طوق بشردن بمراحل دوردر و بو معنایی ابو السعود مرحوم سوره ابراهیم علیه السلامده وجوه عدیده ایله توضیح وتحقیق ایلمشدر تفصیلنه طالب اولان مراجعت ایلسون

*) صایسز مالی اولنلرده قالور صفر الید * بویله‌در یوم حساب اشته انی صای هر بار (*
(صفر) صادك حرکات ثلاثی وفانك سکونیله بوش وخالی معناسنه‌در یوم حساب یوم قیامتدن عبارتدر یعنی دنیاده حد وحصردن بیرون اموال کثیره واملاك وفیره صاحبی اولنلر * یوم لا ینفع مال ولا بنون * منطوقندن غافل یعنی حقوق مالیه‌یی اداده مهمل ومتکاسل اولوب تقتیر وامساك یاخود تبذیر واسراف ایله اتلاف واهلاك ایدنلر روز حسابده الی بوش قالورلر اشته بونی هر زمان صای یعنی خاطردن چیقارمه دیمکدر

انعم الانعام للناس هو الرب القدیر

(انعم) افعال بابندن ماضیدر اعطا واحسان ایتدی دیمکدر تحتنده مستتر فاعل ضمیری اذهانده حاضر اولان منعم حقیقی‌یه راجعدر (انعام) همزه‌نك فتحیله نعم لفظنك جمعیدر نعم فتحتینله دوه وصغر وقیون مقوله سنه دینور فعلك مفعول به صریحیدر (للناس) لفظنده لام جاره انعم فعلنه متعلقدر بنی آدم معناسنه اولان ناس لفظا مجرور محلا منصوب اوله‌رق انعم فعلنك مفعول به غیر صریحیدر (هو) ضمیری منعم النعم اولان الله تعالی‌یه راجع اوله‌رق مبتدادر (رب) رانك فتحی وبانك تشدیدیله مالك وصاحب معناسنه مالك الملك حضرتلرینك اسماء حسنی سندن اولمق اوزره خبردر جمله‌سی استیناف بیانیدر (قدیر) جمیع ممکنات مقهور قدرت قاهره‌سی اولان ذات اجل واعلانك اسماء صفاتندن اولمق اوزره ربك صفتیدر بو عنوانده اولان براعت استهلال وحاصل معنی خفی دکلدر

*) انکر الاصوات بد سسلر اشکلردر حمیر * آکریجی ناهق وصوتی شهیق وهم زفیر (*
(انکر الاصوات) قبیح آوازلر وکتو سسلر معناسنه‌در چونکه انکر زیاده منکر یعنی اقبح واوحش معناسنه اسم تفضیلدر اصوات صوتك جمعیدر که ترکیده سس وفارسیده بانك وآواز دینور صوت حمار صوت کریه وآواز قبیحده مثلدر (حمیر) امیر وزننده حمارك جمعیدر حمار ذات القوائم الاربعه‌دن ترکیده اشك وفارسیده خر وآلاغ تعبیر اولنان حیوان معروفك اسمیدر (ناهق) ناطق وزننده حمارك اکرمسی معناسنه اولان نهاقدن وصفدر اکریجی معناسنه (شهیق) نهیق وزننده ومرادفیدر که حمارك صوتی یعنی اکرمسی معناسنه‌در یاخود حمار اکرکن صولوغن ایچری آلمرق سسلنمکدن عبارتدر که اشك اکرمسنك صوکی اوله جقدر اکرمنی اکمله تمام ایدر انسانده ایچینی چکمك تعبیر اولنور بکا ایدن اطفالده غالبدر (زفیر) امیر وزننده اشك قسمنك آوازینك اولنده دینور صوتیله‌یله تنفس ادخالدر انسانده کوکس کچرمك تعبیر اولنور پس شهیق ایله زفیر صولوغی سلنمه‌رك الوب ویرمکدن عبارت اولور وزفیر آفت وداهیه و مصیبت معناسنه ده اطلاق اولنور

*) عیر وعلج اولمش دخی خرهم حمر جمع حمار * قانجغی طاله اتان جحش اول صپادر کیم صغیر (*

(عیر) غیر وزننده مطلقا اشکه دینور اهلی اولسون وحشی اولسون اما عینك کسریله عیر قافله یه وکاربانه دینور (علج) عینك کسریله بوده عیر وحمار کبی اشکه دینور علی قول قوی وسمین اولان حمار اهلی وحمار وحشی یه دینور (خر) خانك فتحی ورانك سکونیله فارسیده حمارك اسمیدر کما مر آنفا (حمر) ضمتینله حمارك جمعیدر حمیر کبی (طله) طاء مهمله نك کسری ولامك سکونی وآخرده هاایله دیشی اشکه دینور کذا فی اللهجة نظمده صاحب وزننده طاله وقوعنه رهیاب اوله مدق بوصورتده قانجغی طله واتان اولمق ظاهردر (اتان) سحاب وزننده قانجق اشکه دینور جمعی آتن کلور افلس وزننده واتن کلور ضمتینله (جحش) جیمك فتحی وحاء مهمله نك سکونیله اشك صپاسنه دینور ولد الحمار معناسنه جمعی جحاش کلور مؤنثی جحشه در وبومقوله کوچك صپایه تولبده دینور کما سیجیئ

*) همدخی کسعوم خردر دنبل آنك تنبلی * حامره حماراشکجی حمل یوك چوقدر کثیر (*

(کسعوم) عصفور وزننده وعینك سین اوزره تقدیمیله کعسوم حمارمرادفیدر (دنبل) جعفر وزننده ودبل دالك ضمیله ودوبل حوقل وزننده ایشه یاره مز کوچك خرده اشکه دینور (حامره) حامله وزننده لابن وتامر کبی اسم فاعل نسبیدر ذوالحمار معناسنه که اشك ایله یوك چکمك معتادی اولان قافله وجماعتدن عبارتدر لسانمزده اشکجی تعبیر اولنور (حمار) شداد وزننده وحماره هاایله بونلرده اشك صاحبلرینه یعنی اشکجی تعبیر اولنان قومه وقافله یه دینور (حمل) حانك کسریله حیوانك وانسانك ارقه سنده وباشنده کتور دیکی یوکه دینور فارسیده باردیرلر (کثیر) کبیر وزننده چوق دیمکدر فارسیده بسیار دینور

*) اولدی یابانی حمارك آدی یحمور وفراء * یاوریسی تولب حوار اولمایه اما کیم کبیر (*

(یحمور) یعفور وزننده حمار یابانی یه دینورکه فارسیده خردشتی وکورخر وترکیده یبان اشکی تعبیر اولنور (فراء) سحاب وزننده یبان اشکنه دینور حمار الوحش معناسنه کل الصید فی جوف الفراء مثلی بوندندر (تولب) ثعلب وزننده مطلقا اشك صپاسنه دیمکله حمار وحشی صپاسنه ده شامل اولور (حوار) غراب وکتاب وزننده دوه قسمنك یکی طوغمش کوشکنه وحمار یابانی نك هنوز طوغمش کوچك صپاسنه دینور

*) کودنی قاطر دیمکدر بغل وش جمعی بغال * شولکه طغورمز قصر اوله عقیم وهم عقیر (*

(کودنی) یاء نسبتله جوهری وزننده وکودن جوهر وزننده دابه اقسامندن قاتره دینور واشکنسز کند آته وسمر بارکیرینه دینور (بغل) بانك فتحی وغین معجمه نك سکونیله قاتره دینور جمعی بغال کلور بانك کسریله مؤنثی بغله کلور فارسیده استر دینلور عسکر وزننده (بغال) بغالك جمعیدر قاترلر دیمکدر (عقیم) عظیم وزننده وعقیمه هاایله حمل قبول ایلمین رحمه دینور وقصر قالمش حیوانه وصف اولور وولدی اولمیان ارکشی یه ده دینور جمعی عقماء کلور کرماء وزننده وعقام کلور (عقیر) فقیر وزننده وعاقر اصلا کندیدن ولد تولد ایتمین یعنی چوجغی اولمیان کشی یه دینور وعاقر طغورمز اولان خاتونه وحیوانه دینورکه قصر تعبیر اولنور جمعی عقر کلور

*) ناقه در دیشی دوه جمعی کلور نوق ونیاق * ایریسی بخت ودوه آدی جمل بدن وبعیر (*

(ناقه) قافك فتحیله دیشی دوه یه دینور فارسیده اشتر ماده دینور ترکیده ماده بی تحریفله مایه تعبیر ایدرلر (نوق) نونك ضمیله (نیاق) نونك کسریله ناقه نك جمعلریدر افلس وزننده انوق وهمزهٔ متوسط ایله انؤق وقلب مکان ایله اونق واینق کبی (بخت) بانك ضمیله وبختیه یاء مشدده ایله بوغور تعبیر اولنان ایکی اورکجلو دوه ایله عربی دوه بیننده تولد ایدن دوه لره

دینورکه لسانمزده تولو دوه تعبیر اولنور بوزدوه دن ایری وجسامتلی اولور (جمل) فتحتینله ومیمك سکونیله ده جائزدر ارکك دوه یه دینور جمعی جمیلك حرکات ثلاثیله جماله وجمالات کلور وجمال وزننده جمال کلور وجمیك ضمیله جمل وسماثل وزننده جماثل کلور (بدن) بانك ضمی ودالك سکونیله بقره وزننده اولان بدنه نك جمعیدر دوه یه بدنه تسمیه اولندیغی عظیم البدن وکبیرالجسد اولمسی ملابسه سیله در (بعیر) بصیر وزننده بش یاشنه کیرمش یاخود آزی دیشی یارمش اولان دوه یه دینور ومطلقا یوك کوترن حیوانه دینور

*) بکردیغش کنجنه دوسردخی یوکرك دوه * یاوریسی اولمش فصیل و یوك ایچون مخصوصی عیر (*

(بکر) بانك فتحی وکافك سکونیله ارکك دوه نك کنجنه دینور انسانده غلام وفتی کبی بکره دیشی دوه نك کنجنه دینور انسانده جاریه وفتاة کبی قلوص دخی بکره کبیدر و بعیر انسان منزله سنده ارککنه ودیشی سنه شاملدر جمل رجال مثابه سنده ناقه امرأه منزله سنده در (دوسر) جوهر وزننده عظیم الجثه سریع السیر ارکك دوه یه دینور مؤنثنده دوسره وداسره دینور (فصیل) امیر وزننده ممه دن کسلمش اولان دوه یاوریسنه دینورکه ترکیده کوشك وطورم فارسیده شتربچه تعبیر اولنور فصیلك جمعی فانك کسریله فصال کلور وفانك ضمی وکسریله فصلان کلور (عیر) عینك کسریله ذخیره کوتورن دوه لره دینور وکاربانه ده دینور

*) اولمه وقت بحثده صوت ایدیجی خرلر کبی * لاتکن فی وقت بحث صائتا مثل الحمیر (*

(مصراع) اول تانینك ترجمه سیدر (لاتکن) نهی حاضر مفرد مذکر مخاطبدر سن اولمه دیمکدر خطاب من یصلح له الخطابه عامدر کان ناقصه دندر (فی وقت ده) فی ظرفیه در وقت واوك فتحی وقافك سکونیله زماندن برمقدار مفروضه دینور وقت ظرف زمان اولوب وظروف زماندن مطلقا لفظ فی حذف اولنمق قیاس اولمغله بوراده تکمیل وزن ایچون خلاف قیاس زیاده قیلنمش اولور وقت حرف جرایله مجرور وبحثه مضافدر (بحث) وقت وزننده برنسنه نك حقیقتنه اطلاع ایچون تفتیش ایدوب صوروب اراشدرمقدر (صائت) صامت وزننده ومقابلیدرکه سسلیجی معناسنه در (مثل) برنسنه نك نظیری وبکزری معناسنه درکه فارسیده مانند ووش وآسا وترکیده کبی تعبیر اولنور (حمیر) حمارك جمعیدر کما مر فی اول القطعه ترجمه ده واقع اولان خر فارسیدر حمار معناسنه کما مر (حاصل معنی مباحثهٔ علمیه اثناسنده آداب بحثه منافی اولان رفع صوتدن نهی ومنعدر

*) اشتران چکمز اکرچه بارکوه جرمی * عفوحقه نسبت اماذره دن بلکه حقیر (*

(اشتر) همزه نك ضمه لری وشینك سکونیله فارسیده دوه یه دینور ابل وجمل کبی وهمزه نك حذفی وشینك ضمیله شتره دینور وآن کلمه سی اسم جامد آخرنده علامهٔ جمع اولور روزان وشبان ودرختانده اولدیغی کبی پس اشتران دوه لر دیمك اولور بار فارسیده یوك دیمکدر حمل معناسنه (کوه) کاف عربیله فارسیده طاغه دینور (جرم) جیمك ضمیله کناهه دینور (عفو) قطعهٔ شرعیده یکدی (حق) اسماء حسنی جمله سندندر (ذره) یوزدانه سی برار په وزننده اولان خرده قرنجه یه دینور و بنجره مقوله سی منفذدن نفوذ ایدن شعاع شمسده مرئی اولان اوفاق توزه ده اطلاق اولنور (حقیر) خور وذلیل واعتباردن ساقط نسنه یه دینور (حاصل معنی تجسم وتمثلی فرض وتقدیر اولنسه جبال شاهقه یه معادل اولور حیثیتده اولان جرم وآثامی کرچه اشتران عالم تحمله تاب آور اوله مز اما * اون سکز بیك عالمی غرقاب ایدر برقطره سی * وار قیاس ایت وسعت دریای رحمت نیدیکین * مفراسنجه جناب ارحم الراحمین حضرتلرینك عفو عظیم ورحمت غیرمتناهیه سنه نسبت

ذره دن دخی کمتر وحقیردر

) بلغة الزاء لکم عين غناء کرکاز (

(بلغه) غرفه وزننده مقدار روافی رزقه دینور (زاء) حروف هجادن حرف حادی عشرك اسمیدر (لکم) لام جارهٔ اختصاص ایله جمع مذکر مخاطب ضمیرندن مرکب اوله‌رق سزك ایچون دیمکدر (عين) لفظی الفاظ مشترکه نك اشهری ومعنا جهتندن اکثریدر بومقامده برنسنه نك نفس وحقیقتی یاخود کزیده واعلاسی یاخود مال موجود ونقد حاضر معنالری ظاهردر (غناء) غینك فتحی والف ممدوده ایله سماء وزننده وغینك کسری والف مقصوره ایله کسا وزننده غنا زنکینلك معناسنه در (کرکاز) ده کاف ادات تشبیهدر رکاز دفینه معناسنه دیو بوقطعه ده کله جکدر (حاصل معنی حرف زاء قافیه سندن مقدار وافی علم ومعرفت رزقی ایها الطلاب سزك ایچون آماده اولمش دفینه وخزینه یه مشابه غنای حقیقیدر یاخود نقد حاضر کبیدر

*) دثر مال ودخی مال بولمغه دیمش ارکاز * کنز مفهومی دفینه هم اومعناده رکاز (*

(دثر) دالك فتحی وثای مثلثه نك سکونیله چوق ماله دینور مفردی وتثنیه وجمعی مساویدر یعنی برجنس مال کثیره مال دثر دینلدیکی کبی ایکی واوچ جنسه دخی مالان دثر واموال دثر دینلور (ارکاز) همزه نك کسریله رکاز بولمق یعنی مال مدفون بولمق معناسنه در (کنز) کافك فتحی ونونك سکونیله مال مدفون معناسنه‌در ومطلقا التون وکموش معناسنه ده کلور دفینه اموال مدفونه معناسنه عربیدر ترکیده ده شایعدر (رکاز) کتاب وزننده زیر زمینه دفن اولنان ماله اطلاق اولنور فارسیده کنج وکنجینه دینور ومعدندن ظهور ایدن التونه وکموشه دینور

*) غمز درقوغلمه کیم قغوجیه دیمش غماز * خلقی تعییب ایدیجیدر لمزه هم لماز (*

(غمز) غینك فتحی ومیمك سکونیله برکیمسه یی طعن وتعییب ایدوب قوغلمق واهل عرفه سعایت ایله ضرر قصد ایتمك وکوزایله وقاش ایله اشارت ایتمك معنالرینه‌در (غماز) شداد وزننده مجالسده خلقی ذم وتعییب ایتمك واهل عرفه سعایت ایلمك عادتی اولان کیمسه‌یه دینور نمام کبی ترکیده بومقوله شخص مذمومه قغوجی وغماز محرفی اوله‌رق جماز دینور فارسیده سخن چین ودوروی دینور که ایکی یوزلو دیمکدر (لمزه) لامك ضمیله همزه وزننده دائما ناسی تعییب ایدن یاخود یوزینه قارشو تعییب وتشنیع ایدر اولان کیمسه‌یه دینور نته که همزه ناسی غیابنده طعن وتعییب ایدن کیمسه‌یه دینور یاخود بالعکسدر یاخود همزه ولمزه مرادفلردر (لماز) شداد وزننده ناسی مبالغه ایله عیبلمك عادت قبیحه سی اولان بدکاره دینور

*) همزه همدخی هماز ده تعییب ایدیجی * پك خصومت ایدن اعداسنه هم اولدی لزاز (*

(همزه) لمزه وزننده ومرادفیدرکه دائما ناسی تعییب ومذمت ایدن کیمسه‌یه دینور ناظمك قولی ترادفه مبنیدر آنفا بینلرنده فرق دخی بیان اولندیکه همزه مغتاب لمزه عیاب اولمقدر یاخود همزه ناسك نفسنه متعلق عیوب ونقایصنی ذکر ایله طعن وتعییب ایدن ولمزه نسبنه متعلق حالات جهتیله تعییر وتشنیع ایدن کیمسه‌یه دینور (هماز) عیاب وزننده ومرادفیدر (لزاز) کتاب وزننده برنسنه‌یه ملاصق اولمق معناسنه‌در وشدید الخصومت دوه کینلو کیمسه‌یه دینور میمك کسریله ملز کبی

*) وصف خوبانده ایدرلر شعرا استعمال * کرچه سخریه‌یه آلیجی‌یه دیمش طناز (*

(طناز) هماز وزننده دائما ناسی سخریه واستهزا ایدن کیمسه‌یه دینور اکثریا دلبران جفاکاران افتادکان وصلتجویانی عشوهٔ سخریه آمیز ایله لکدکوب استغنا اولدقلرینه مبنی شعرای دقایقپیرا

خوبان کلرخان شیوه جویانی مدح ووصفلرنده محبوب طناز ودلبر طناز دیرلر شیوه‌کار دیمك اولور

*) کویکویه کلینه مشترك اما که عروس * کس زن اولدی جهاز وکلین اشیاسی جهاز (*

(عروس) صبور وزننده اوصاف مشترکه‌دندر یکی کویکویه ویکی کلینه دینورلکن کویکویه اطلاق اولنان عروسك جمعی ضمتینله عرس کلور وکلینه اطلاق اولنانك جمعی عرایس کلور اما عینك کسری ورانك سکونیله عرس زوج وزوجه‌دن هر برینه دینلور جدید اولسون عتیق اولسون فارسیده کویکویه داماد وکلینه بیو وسنهار دینور وزوجه شوهر وزوجه‌یه زن دینلور (جهاز) سحاب وزننده نسوانك محل قضای وطر اولان عضوینه دینور فرج وحر وحرح کبی فارسیده کافك ضمیله کس دینور تکیم ناظم جهازك ترجمه‌سنده امرأه معناسنه اولان زن لفظنه اضافتله کس زن تعبیر ایلدی (جهاز) کتاب وسحاب وزنلرنده عروس ومیت ومسافر مقوله سنك محتاج اولدقلری لوازم ومهماته دینور

*) طرز هیئت دیمه درطور دخی حده دینور * اولدی قفتانده کی زنجفده علامتده طراز (*

(طرز) طانك فتحی ورانك سکونیله شکل وهیئت واسلوب وقیافت معناسنه‌در فارسیده پیکر وترکیده قیلق دینور (طور) طانك فتحیله جور وزننده وضمیله صور وزننده ایکی نسنه ارالغنده اولان حد وفاصله‌یه دینور که ترکیده سنور تعبیر اولنور وقدر ومقداره دینور تجاوز فلان طوره دینور ای حده اومقداره دیمکدر (طراز) لباس وزننده ثوبك زنجفنه ویك قپاغنه دینور علم الثوب معناسنه واسلوبه دینور

*) غصن دال اصل دینورمش کوکنه هرشیئك * نخل خرما اغاجی کوکلری اولمش اعجاز (*

(غصن) غینك ضمی وصادك سکونیله اغاجك دالنه دینور انجه سنه وقالیننه اطلاق اولنور جمعی غصون واغصان کلور فارسیده شاخ وفاخ دینور ترکیده دال وبوداق تعبیر اولنور (اصل) همزه نك فتحی وصادك سکونیله هرنسنه نك وجودینك اشاغیسنه دینور اغاجك کوکی وطاغك دیبی ودیوارك تملی کبی جمعی اصول کلور فارسیده بن وبیخ دینور (نخل) خرما اغاجنه دینور نخیل کبی کامر (اعجاز) همزه نك فتحیله عجز لفظنك جمعیدرکه هر نسنه نك مؤخرینه دینور اعجاز النخل خرما اغاجنك کوکلرینه اطلاق اولنور وهر اغاجك کوکلرینه ده اعجاز دینور

*) انتخاب اولدی ایوسن آیروبه سچمك * منتخب اول سچیلان نسنه آیرمق افراز (*

(انتخاب) انتقاء وزننده ومرادفیدرکه برجنسك افرادندن اجود واحسنی واعلا وانفسنی سچوب آیرمق معناسنه‌در (منتخب) اسم مفعول بنیه سیله سچلمش اولان کزیده ومختار نسنه‌یه دینور نونك ضمیله نخبه ومنتخب وزننده منتقی ومصطفی کبی (افراز) همزه نك کسریله برنسنه‌یی آخر نسنه‌دن آیرمق معناسنه‌در فرز وتمییز وتفریق وتبدید وابانه کبی فارسیده پشمیدن دینور

*) کتم وکتمان دخی کیزلمه‌در اخفا وش * آشکار ایتمه‌در اظهار کبی هم ابراز (*

(کتم) کافك فتحی وتانك سکونیله (کتمان) حرمان وزننده برخبری یاخود شیء آخری کیزلیوب صاقلمه‌در (اخفاء) همزه نك کسریله برشیئی ستر ایدوب کیزلمك معناسنه‌در فارسیده پنهان کردن ونهان کردن دینور وبرکیمسه کیزلنمك معناسنه ده کلور اختفا کبی بومعنایه لازم اولور فارسیده پنهان شدن ونهفتن دینور (اظهار) اخفاء وزننده ومقابلیدرکه برنسنه‌یی کتم واخفا ایتمیوب ظاهره اخراج ایله آشکاره وعیان ایلمکدر (ابراز) اظهار وزننده ومرادفیدر فارسیده واکردن وکشودن دینور

*) تعمیه کیزلمه مفعولی معما کلمش * کیزلمك سوزده مرامی لغز ایله الغاز (*

(تعمیه) تذکره وزننده برنسنه یی ستر واخفا ایدوب کیزلمك معناسنه (معما) تعمیه دن اسم مفعول بنیه سیله کیزلنمش نسنه یه دینور شعرانك ابیات واشعارده اخفا ایتدکلری اسما وسائر اشیایه معما اطلاقی السنهٔ ثلاثه ده مشهوردر (لغز) لامك ضمی وغینك فتحیله وضمتیله وفتحتیله ولامك ضمی غینك سکونیله شول کلامه دینور که کندیدن مراد اولان معنی تعمیه اولنمغله مستور المرام اوله جمعی همزه نك فتحیله الغاز کلور فارسیده پردك وچستان وچبستان دینور وترکیده بیلمجه تعبیر اولنور ولغزك معمادن فرقی لغز سؤال طریقیله اولور مثلا بعض ادبانك قال لفظی الغازنده * ماعلیل من الافعال * ذروته ثقل الجبال * وسفیه ذیل المثال * وبینهما حال مابین طرفی الحال * له ولدان من باب واحد لایطلعان * احدهما یقول بلالسان فی جمیع الازمان * والاخر یقبل ویرقد فی کل حین وآن * قولی کبی اما معما بلاسؤال اولور بعض شعرانك * مص وتقبیل ومرارت جور وجفا ایله ابتلا ویأس وحرمان منتهی معنالرندن تعمیه سنده غیری بفانحة الاعراف تحفه * والصب منك بفتح الرعد قد شربا * یا من اذارمت منه الوصل فارقنی * وقال حظك منی فی اخیرسبا * نظمنده اولدیغی کبی (الغاز) همزه نك کسریله کلامده مرامی ستر واخفا ایلمك معناسنه در

*) یك فقیرك آدی مسکین وکدا در عائل * معوزه اسکی لباس اولدی فقیرلك اعواز (*

(مسکین) میمك کسریله وبنی اسد لغتنده میمك فتحیله اصلا برنسنه یه مالك اولمیان فقیره دینور علی قول کفایت مقداری مازمه سی اولمیانه دینور (عائل) سائل وزننده فقیره دینورکه فارسیده کدا وترکیده زوکرد تعبیر اولنور (معوزه) مکنسه وزننده وهاسز منبر وزننده مبتذل اولان کهنه لباسه دینور جمعی معاوز کلور (اعواز) همزه نك کسریله فقیر ومحتاج اولمق معناسنه در ترکیده یوخسوللق وزوکردلك دینور

*) کربه وکرب وترح غصه کبی هب طسه در * منقبض اولمغه غایتده دینور اشمئزاز (*

(کربه) غربه وزننده (کرب) کافك فتحی ورانك سکونیله (ترح) فرح وزننده (غصه) جثه وزننده غم وطسه یه دینورکه عارض اولدیغی نفسی شدت تأثیری سببیله دمبستهٔ حیرت ایدر بلبله وبلبال وغم وهم وشجب وشجن وشجو وحزن ماذکرلك مرادفلریدر فارسیده بنك واندوه وفزم دینور وترکیده قیغو وطسه دینور (اشمئزاز) اقشعرار وزننده برنسنه دن قلبی طارلوب منفعل ومنقبض اولمق معناسنه در وآکسزین دتره یوب تویلر اوربرمك وبرنسنه دن درونه قورقو دوشمك وبرنسنه یی کریه کوروب ایکرنمك معنالرینه کلور اصل اوزرینه همزه ایله اشمئزازده دینور

*) یولجیدر ابن سبیل اولدی تجاوز کچمك * یل حقیقتده یوله اهل لغت دیدی مجاز (*

(ابن سبیل) ابن طریق کبی یولجی دیمکدر زیراسبیل امیر وزننده آچق اولو یوله دینور وابن لفظی مصاحب وملازم معناسنه مجازا مستعملدر وعرف شرعده زاد وذخیره سی قالمامغله بلده سنه رجوعدن عاجز اولان یولجی یه دینورکه بیت المالدن حصه سی واردر (تجاوز) تفاعل وزننده برمحلدن محل آخره انتقال ایدوب کچمك معناسنه در وبرنسنه ده حد اعتدالی کچمك وبرکیمسه نك جنحه وکناهیله مؤاخذه ایتمیوب جرمندن اغماض ایله عفو ومسامحه ایلمك معنالرینه مستعملدر (مجاز) میمك فتحیله اسم مکان اوله رق موضع سیر وسلوك اولان یوله دینور بوراده مجاز حقیقت مقابلی اولمیوب بلکه محل جواز اولان طریقك علی طریق الحقیقه اسمیدر ومجاز برری سیر وسفر ایله کچوب کتمك معناسنه مصدر میمیده اولور جواز ومجاوزه

وتجاوز ومرور وعبور کبی

*) جائزه اولدی عطیه براپچم صودرهم * رخصت واذن مآلنده ایمش لفظ جواز (*

(جائزه) عطیه واحسانه دینورکه ترکیده ویرکی وبخشش دینور وفارسیده بخشش ومغیازه دینلور وجائزه براپچم صویه دینور جمعی جوائز کلور (جواز) سحاب وزننده قبل شرعدن برنسنه یه اذن ورخصت اولمق معناسنه در وبریردن کچوب کتمکه ومرور تذکره سنه ده دینور

*) دیندی اورکتمکه انفار ونفار اورککدر * اولدی قورقمه ده ترعیب وهم اویله افزاز (*

(انفار) همزه نك کسریله برشخصی یاخود قومی یاخود کرك اهلی وکرك وحشی حیوانی اورکتمکه دینور تنفیر کبی فارسیده رمانیدن دینور (نفار) سحاب وزننده اورکمك معناسنه کلور نفره ونفور وتنفر کبی فارسیده رمیدن دینور (ترعیب) ترهیب وزننده ومرادفیدرکه برکیمسه نك درونه فزع ورعب القا ایتمکله قورقتمغه دینور تخویف واخافه وتهویل کبی فارسیده ترسانیدن دینور (افزاز) همزه نك کسریله برکیمسه یی اخافه ایدوب قورقویه دوشورمك معناسنه در

*) هم تغامز بری برینه یاقوب کوز قیمق * کوشهٔ چشمله باقمغه دینورمش اغماز (*

(تغامز) تفاعل وزننده بری برلرینه کوز قیمق یعنی کوزلریله اشارت ایدشمك معناسنه در (اغماز) برنسنه یه کوز قویروغیله باقمغه دینور وبرکیمسه یی تعییب وتحقیر ایلمك معناسنه کلور

*) زایی سینه چویروب صکره مهندس دیدیلر * یرلراولچیجی مهندز ایدی اولچی هنداز (*

(مهندس) اسم فاعل صیغه سیله صویوللرینی وبنالری قیاس وتقدیر ایتمه ده مهارتی اولان استاده دینور (مهندز) وزنا ومعنا مهندس کبی یرلری وبنالری اولچوب حساب ایتمکده حذاقتی اولان کیمسه یه دینور وآخرده سین ایله مهندس لفظنك اصلی مهندز ایدی هنداز آتیدن متصرف اولدیغنه مبنی لکن کلام عربده ماقبلی دال اوله رق زای معجمه بولنمدیغندن عرب زایی سینه ابدال ایله مهندس دیدیلر (هنداز) هانك کسریله حرمان وزننده کندیسیله مذروعات وممسوحات مساحه اولنه جق اولچویه دینورکه اندازه فارسی معربیدر معربنده قیاس اولان هانك فتحی ایسه ده کلام عربده مضاعفك غیریده فانك فتحیله فعلال وزنی شاذ ونادر الوقوع اولمغله هایی مکسور ایلدیلر اما علوم ریاضیه نك اصول اربعه سندن اولوب احوال مقادیردن بحث ایدن علم که کم متصل قارالذاتك احوال واشکالندن بحث ایدر اکا هانك فتحیله هندسه اطلاق اولنور

*) احترز ایله سفاهتدن اواعزاز بری * فاحترز عن سفه ذاك مقام الاعزاز (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (فاحترز) ترکیبنده فا استیناف نحوی یه محمول اولمق ظاهردر احترز امر حاضر مخاطب مفرد مذکر در ای مخاطب سن توقی وتحفظ ایله یعنی کندیکی صاقین دیمکدر (عن سفه) لفظنده عن کلمه سی مجاوزه ایچون حرف جر اوله رق احترز فعلنه متعلقدر (سفه) فتحتیله نقصان عقل سببیل نفس انسانیده اولان خفته استعمال اولنور یاخود جهالت ونادانی معناسنه در سحاب وزننده سفاه وسحابه وزننده سفاهه کبی وسفه لفظی لفظا مجرور محلا منصوب اوله رق فعلك مفعول به غیر صریحیدر (ذاك) مفرد مذکره اشارته موضوع اولان ذا ایله کاف خطابدن مرکب اوله رق ای مخاطب شو دیمکدر بومقامده مشار الیه مجلس علم یاخود محفل کبار یاخود توقیر واحترامی شعار اسلامدن اولان مکان مبارکدن عبارتدر (مقام)

مرام ومراد وزنلرنده اسم مكاندر موضع قيام ومحل اقامت معناسنه در (اعزاز) همزه نك كسريله برنسنه يى عزيز ومحترم قيلمق معناسنه در (حاصل معنى خفت عقل ونادانلق مقتضاسندن اولان اوضاع ناهمواره واطوار سبكمغزيدن اجتناب واحترازايله زيرا سنك كنديده بولنديغك مقام خفت وبينيلك ايده جك مقام دكلدر بلكه تعظيم وتوقير ايله شروط آدابه رعايت ايده جك محلدر ديمكدر

*) ايلمه ذل وهوان ايله حقارت كسبن * ايده كورمرتبهٔ عز ووقارى احراز (*

(ذل) ذالك ضمى ولامك تشديديله بركيمسه خور وحقير اولمق معناسنه در (هوان) سحاب وزننده ذلك مرادفى اوله رق عطف تفسيريدر (حقارت) سفاهت وزننده حقيرلك واعتبارسزلق معناسنه در (مرتبه) مشربه وزننده پايه ورفعت شان معناسنه در (عز) عينك كسرى وزانك تشديديله شرف واولواق معناسنه در (وقار) سحاب وزننده تمكينلو واغر مشربلو اولمق معناسنه در (احراز) همزه نك كسريله برنسنه يى نفسيچون المق وحفظ ووقايه ايتمك معناسنه در (حاصل معنى موجب دنائت ومورث ذلت وسفالت اولان اوضاع واطوارى ارتكاب ايله اكتساب حقارتدن احتراز ومستوجب عز وشرف اولان اسبابه تشبث ايله رتبهٔ رزانت ووقارى احراز واوج علايه پرواز ايله ديمكدر

*) ربنا الله غنى وحميد وعزيز

(ربنا) تركيبندن رب كافهٔ مصنوعاتى ايجاد وتربيه ايدن جناب پروردكارك اسماء حسناسندن اولمق اوزره مبتدادر ومتكلم مع الغير ضميرينه مضافدر (الله) علم خاص واجب الوجود اوله رق خبردر ياخود بدل كل من الكلدر (غنى) سخى وزننده شوائب احتياجدن ازهرجهت برى وغناى مطلق ايله توانكر وثرى اولان جناب واهب المواهبك اسماسندن اولمق اوزره مبتدانك خبرى ياخود خبر بعد خبريدر (حميد) فعيل بمعنى مفعول اوله رق جميع افعالنده محمود وهرلسانده ثناء جميل ايله موصوف اولان منعم حقيقينك اسماسندن اولمق اوزره غنى اوزرينه معطوفدر (عزيز) امير وزننده قدرت قاهره وغلبهٔ باهره وعطيهٔ وافره صاحبى اولان خداونديچون حضرتلرينك اسماسندن وماقبلنه معطوفدر

*) عسجد ونضردر التونك ايوسى ابريز * التونك هم كشك دخى سكه لبسى نقد عزيز (*

(عسجد) جعفر وزننده معدنياتدن التونه دينور ذهب كبى وانجو وياقوت وزمرد مثللو جوهر قسمنه ده اطلاق اولنور (نضر) نونك فتحى وضادك سكونيله التونه دينور امير وزننده نضير وغراب وزننده نضار واحمر وزننده انضر كبى (ابريز) همزه نك كسريله اصلا غشى اولميان خالص التونه دينور مبالغه ايچون اولنجى ياء نسبتله ابريزى وحرمان وزننده عقيان كبى (نقد) نونك فتحى وقافك سكونيله بين الناس عزيز ومحترم اولان تام الوزن والعيار سكه لى التونه واقچه يه دينور دينار ودرهم كبى وبرنسنه اشتراسنده درحال پشين ويريلن اقچه يه دينوركه نسئه مقابليدر واقچه نك وسائر شيئك زيوف ورديسنى خالص وجيدندن صحبوب آيرمق معناسنه ده اطلاق اولنور

سكه لى اولميان التونه تانك كسرى و بانك سكونيله تبر دينور *

*) نغم لجين اولدى كش نقره ايله فضه كبى * ايتمكه وضع خزينه دينلورمش تكثير (*

(لجين) زبير وزننده كوشه دينور (نقره) غرفه وزننده اريلمش التون وكوش قطعه سنه دينور سبيكه كبى وانلرك قفاسنده اولان چقوره دينور (فضه) فانك كسرى وضادك تشديديله كوشه دينور فارسيده التونه زر كوشه سيم دينور (تكثير) مالى مخزن وصندوقه مثللو محله وضع ايدوب قويمق معناسنه دينور

*) تيموره ديندى حديد وباقرك آدى نحاس * هم رصاص اولدى قلاى فارسى اسمى ارزيز (*

(حديد) شديد وزننده معدنياتدن تيموره دينور فارسيده آهن دينلور (نحاس) نونك حركات ثلاثيله باقره دينور صاد وقطر ومهل كبى وآنشه وآنشك تتونسز خالص علوينه ده دينور فارسيده مس دينور (رصاص) سحاب وزننده معادن سبعه دن رصاص ابيض تعبير اولنان قلايه دينور قلعى وقصدير وعلايى كبى وقورشونه رصاص اسود دينور وقلايه فارسيده ارزيز وسپيدروى دينور

*) روى توتيايى معادندن ايدوب هم تعداد * خارصينى ديوتعبيرينه هب اولدى مجيز (*

(خارصينى) دارچينى وزننده وخاء معجمه بدلى ميم ايله مارصينى معادندن روى توتيا وروح توتيا ديدكلرى سياه وبراق حجرك اسميدركه معدنى كيلان مملكتنده اولمغله اطراف وآفاقه اورادن جلب اولنور خفته وملايمنده كهربايه شبيهدر حجرمز بورآتش اوزره قونولدقده پنار ونفت رايحه سى كبى رايحه سى چيقار فارسيده شبه دينور بانك فتحيله ومعدنياتدن شبه ايله نحاسدن مصنوع ومركب اولانه پرنج تعبير اولنور كذا فى ترجمة البرهان القاطع

*) قورشون اسرب ديديلر جيوه يه ده زيبق هم * جيوه دراصل معادن ديمش اهل تمييز (*

(اسرب) اسكت وزننده وبانك تشديديله اسقف وزننده معدنده تولد ايدن اجساد سبعه دن قورشونه دينور همزه نك مدى ونونك ضميله آنك كبى فارسيده كبشن دينور (زيبق) وهمزه ايله زئبق درهم وزننده وبانك كسريله زئبق زبرج وزننده معدنده متولد اولان اجساد سبعه دن جيوه يه دينور زاووق وصرد وزننده زوق كبى فارسيده ژيوه وسيماب دينور التون وكموش آتش ايله نه كونا اذابه اولنوب استخراج اولنور ايسه جيوه دخى انلركبى استخراج اولنور بعضيلر مغربده برقيودن چيقار اعلاسى اورادن كلور ديديلر شبنه وقورشون وقلاى وقوندز درپسى ظرفلردن غيريده طورميوب آخرقابه قونسه فرارايدوب نابود اولديغندن عربيده فرار وهارب وفارسيده كريزنده تسميه اولنور اصحاب وقوف جيوه جميع معادنك اصلى ومنشأ تكونى اولمغه ذاهبلردر نته كه شرح مواقفده وشرح مقاصدده مفصلا مسطوردر

*) كيميا اهلى دخى شمس ديوب التونه * هم قمردير كوشه شخص فقير اولدى عويز (*

(انقلاب) حقايق تجويز كردهٔ خلياى نابجارى اولوب صنعتله مثلا باقرك صورت نحاسيه سنى ازاله واعدام وهيئت ابريزى انده ابراز وجلوه نماقيلغله مقضى المرام اولمه داعيه سنده اولان كيميا كران افلاس انجام زعملرنجه كويابومكتومى نااهله كشف وافشا صونبندن امالهٔ لجام ايدوب معادن سبعه نك اعز واشرفى اولان زر خورشيد پيكرى سبعهٔ سياره اطلاق اولنان هفت اخترك اضوء واشهرى بولنان آفتاب عالمتابه تشبيه ايله التونه شمس ديديلر وقيمت وشرفده شاه ذهبك وزيرى وقائممقامى مثابه سنده اولان سيم سپيد اندامى نيراصغره تمثيل ايله كوشه قمر تعبير ايلديلر (عويز) فقير وزننده ومراديدركه كفايت مقدارى مالزمه يه ياخود نصابه مالك اولميان كيمسه يه دينور فقر واحتياجه اعواز وفقرا ثوبى اولان كهنه لباسه معوزه دينلديكى قطعهٔ سابقه ده كچدى صنعت كيميايه مبتلا اولنلرك اكثرى مالملكنى پوته يه قويوب احراق ايتمكله فقر وفاقه لازمهٔ حالى اولديغندن بومقامده عويز ذكر اولندى

*) قلايه مشترى وزهره ديمشلر باقره * تيموره هم ديدى مريخ صانوب ذهنى تيز (*

هوسكاران فن اكسير رصاص اطلاق اولنان قلايى كواكب خمسهٔ متحيره دن مشترى اسميله تسميه ونحاس تعبير اولنان باقرى زهره ديه رك تعميه وحديددن عبارت اولان تيمورى مريخ نامبله تكنيه ايلديلر (تيز) فارسيده كسكين معناسنه در مريخ ديدكلرى حديده

مناستی خفی دکلدر

*) روی توتیایه عطارددخی قورشونه زحل * دیدیلر بویله کنایاتی ایدوبده تجویز (*

اصحاب کیمیا خار صینی تعبیر اولنان روی توتیایه عطارد واسرب وآنك اطلاق اولنان قورشونه زحل دیدیلر وبوسبعهٔ سیاره نك اسملرینی ذکر ایدوب ماوضع له لرینك غیری اولان معادن سبعه یی مراد ایتمکله زعملرنجه ستر مراد ایلیوب کنایه مسلکنه کندیلردیمکدر

*) نسبت سبعهٔ سیاره ایدرلر کویا * لیك صنعتلری وش جمله ما کی ناچیز (*

طائفهٔ مزبوره معادن سبعه دن هر برینی کواکب سبعهٔ سیاره دن برینه منسوب عدایدوب منسوبه منسوب الیهك اسمیله تسمیه ایدرلر وبونسبت ظاهرا اثرك مؤثر ظاهری یه نسبتی قیلنلندرکه مثلا عالم سفلیده کوهرزرك تکون وتولدی علویاتدن شمسك تأثیریله اولمغله مبنیدر وقس علی هذا یاخود معادندن هربرینی سیاره دن هربرینه بروجهله تشبیه ایدوب مشبه بهك اسمیله مشبهه تسمیه قیلندن اولمقده محتملدرکویا فارسیدرظاهراوغالبا موقعلرنده استعمال اولنور (لیك) دیك وزننده فارسیده ادات استدراك وادات استثنادر (ناچیز) فارسیده حبر اعتباردن ساقط اولوب معتدبه اولمیان شی‌ء حقیره دینور و بوصنعت کیمیاکری باعث ثروت وسامان اولمیوب بلکه موجب افلاس وحرمان اولدیغنی ناظم نحریر لطیفه سنده * کیمیا کاری کیمی ایتدی غنی * سیمیاسیمه باتر مز بدنی * کفته سیله ونابی مرحوم خبریه سنده * کیمیا کارینی صنعت صائمه * مبتلاسوزرینه الدائمه * کیمیاصانعه که صنعتله اولور * معجزیله یا کرامتله اولور * دیو بیان ایلمشدر

*) اصطلاحات غریبه دخی چوق انلرده * عبث اولدیغی عیاندر ایده‌لم نظمی وجیز (*

(اصطلاحات) اصطلاحك جمعیدر اصطلاح برلفظی ماوضع لهك غیری برمعناده قوم معینك استعمال اوزره اتفاقلرندن عبارتدر یعنی بوداء بیدوایه مبتلا اولنلر بیلدکلری صنعتی اغیاره بیلدرممك ایچون معادن سبعه یه سیارات اسمیله تسمیه اوزرینه اتفاق ایتدکلری کبی صنعت مزبوره نك سائر مالزمه سنك اسملرینی دخی تغییر ایله تعبیر ایدوب مثلا جیوه یه عبد وکوکرده عقرب وحجر مکرم ونشادره عقاب ونسر طائر تسمیه لری کبی لکن بیهوده اولمغله انلردن کف خامه اولندی

*) ذل تعجیز ایله مال استمه دن پك صاقنك * فاتقوا من طلب المال بذل التعجیز (*

مصراع اولك ثانینك ترجمه سیدر (فاتقوا) ده فا فصیحه یاخود استینافیه در اتقوا صاقنمق واحترازایتمك معناسنه اولان اتقادن امر حاضر جمع مذکردر (من) اتقوایه متعلق حرف جردر (طلب) فتحتینله برنسنه یی آخردن استمك معناسنه در (مال) حال وزننده نفوس انسانیه میل ورغبت وکسب وتحصیلنه اعتنا ودقت ایلدکلری اشیانك کلبسنه شاملدر (بذل) ترکیبنده باء جاره طلبه متعلقدر ذل ذالك ضمی ولامك تشدیدیله خورلق وحقیرلك معناسنه در ذلت وحقارت کبی (تعجیز) برکیمسه یی درمانده وعاجز قیلمق معناسنه در (حاصل معنی الحاح وابرام طریقیله غیریدن مال طلب ایلمك موجب حقارت ومستوجب دنائت ورذالتدر ایمدی بوندن زیاده احتراز ایدك دیو نصحدر

*) کیمیا فضل وهنردر وارایسه دنیاده * اولور ارباب کمال اهل غنادنده عزیز (*

(یعنی) بین الناس کیمیا نامیله مشهور اولان معناعنقا کبی موجود الاسم مفقود الجسم اوله رق اسم بلامسمی در اکر کیمیانك دنیاده وجودی وارایسه فضل وهنر وعلم ومعارفدرزیرا تحصیل اکیردن غرض عز وشرف ورفعت شاندر اصحاب علم وکمالك ارباب مال ومنال اوزره تفوقی ایسه

غنی عن البیاندر

) سناء السین نور مشرق للجو کالنبراس (

(سناء) عطاء وزننده رفعت معناسنه وآتشك وبرقك وشمسك شعاع وضیاسی معناسنه در (سین) حروف هجادن اون ایکنجی حرفك اسمیدر (نور) نونك ضمیله ضیاء وروشنایی معناسنه در تفصیلی الف قافیه سنده قطعهٔ سماویه نك عنوانی شرحنده بیان اولندی (مشرق) آلة تنویر اولان جسم مضیئك اطرافنی اضائه وروشن ایلمك معناسنه اولان اشراقدن اسم فاعلدر (للجو) لفظنده لام اختصاص مشرقه متعلقدر (جو) جیمك فتحی وواوك تشدیدیله هواء معناسنه که ارض ایله سماء ارالغندن عبارتدر واولك واوطه نك ایچروسنه دینور (کالنبراس) لفظنده کاف اداة تشبیهدر نبراس قرطاس وزننده چراغ ومشعله مقوله سی آلة تنویره دینور سراج ومصباح کبی (حاصل معنی سین قافیه سی قطعه لرنده مندرج اولان لغاتك تابش ولمعانی زیاده تابدار وتابناك اولان مصباح کبی جو وهوایی اضائه واشراق ایدیجی نوردر دیمکدرکه مراد ظلمات جهلی ازاله ایله ساحهٔ دلی پرنور ایلمه سیدر

*) بنی آدم بشرهم جنه هم انسه دینورمش ناس * بری بریله انس والفت ایتمك اولدی اسیناس (*

(بشر) بنی آدمه یعنی انسانه دینور حیوان ناطق معناسنه مفردی وجمعی ومذکری ومؤنثی مساویدر (ناس) ذوی العقول اجناسندن جن طائفه سنه وانسانه شاملدر اصلی اولده همزهٔ مضمومه ایله اناس ایدی تخفیفا همزه حذف اولندی اماانس همزه نك کسریله بشر مرادفیدرکه آدم اوغلانی تعبیر اولنور جن وملك مقابلیدر مفردی انسی در جن جیمك کسری ونونك تشدیدیله روحانیونك اخیار واشراری مشتمل اولان قسم اوسطنه اطلاق اولنور ملك وشیطان مقابلیدر یاخود مطلقا حواسك مجموعندن مستتر اولان روحانیونه دینورکه انس مقابلیدرکه حواس واسطه سیله ادراك اولنان طائفه اوله جقدر (استیناس) بنی آدمدن وسائر حیواندن اوله رق بینلرنده وحشت وتنافر زائل اولوب بری بریله انس والفت ایتمکه دینور

*) برایاق اوزره صیچرارخلق یا یأجوجدر یاخود * برالیلی برایاقلی مسخ اولنمش ناسدر نسناس (*

(نسناس) وسواس ونبراس وزنلرنده برجنس مخلوقدرکه برر ایاقلری اولمغله قوش کبی سکه رك وصیچرایرق یوررلر یاخود یافث بن نوح علیه السلام اولادندن یأجوج ومأجوج قبیله لریدرکه صنفلرنده اختلاف اولندی بعضیلر غایت صغیر الجثه وقصیر القامه درکه قامتلری برقارشدن زیاده دکلدر دیدی وبعضیلر غایت عظیم الجثه وطویل القامه درکه قامت بالالری یوز یکرمی ذراعه بالغ اولور وبونلرده سباع ووحوش کبی مخالب واضراس اواوردیدی وعلی کلا التقدیرین بونلرایکی اللو وایکی ایاقلولردر یاخود نسناس تعبیر اولنان اشخاص عاد قومندن برطاقم کفار خاکسار ایدی قبول ایماندن روکردان وکندیلره مبعوث اولان پیغبر ذی شانه انواع اذا ایله عصیان ایلملریله حضرت حق جل وعلا انلرك صورتلرینی اقبح صورته مسخ وتحویل ایله اعضا وجوارحلرینك نصفنی محو وطمس اولنوب برال وبرایاقلری اولمغله قوش کبی سکه رك صیچرایرق یه‌ریوب بهائم کبی نباتات رعی ایدرلرایدی یاخود نسناس انسان صورتنده برنوع مخلو قدرکه نوع انساندن خارج واشیاء کثیره ده انسانه مخالفلردر لسانمزده بونلره یبان آدمیسی دینور حضرت ابوهریره نك * ذهب الناس وبقی النسناس * قولی بوکامبنیدر

*) خدانك رحمتندن ناامید اولدیغیچون شیطان * دینلمش آدینه ابلیس نومید اولمه در ابلاس (*

(ابلیس) همزه نك کسریله قطع رجا وطمع معناسنه اولان ابلاس آیدن مأخوذ اولمق اوزره جناب ارحم الراحمینك رحمت بی پایانندن قطع امید ایدن شیطان لعینه علم اولمشدر

حضرت آدم صفی اللهه سجده دن استنکاف ایله جبلت خبیثه سنده مرکوز اولان کفر وشقاوتی اظهار ایتمزدن مقدم بین الملائکه اسمی عزازیل ایدی (ابلاس) همزه نك کسریله مأمول اولمق شانندن اولان نسنه دن یأس کلك وامیدی کسمك معناسنه‌در نا امید ونومید لفظلری فارسیدر یأس وقنوط وخیبت معنالرنده مستعملدر

*) درون ناسه القا ایتدیکیچون وسوسه دائم * اوشیطان لعینك هم دینورمش آدینه وسواس (*

(وسواس) واوك فتحیله انسانك قلبنه کندیده اصلا خیر ونفع اولیوب بلکه مقتضاسیله عمل باعث خسار وموجب هلاك وتبار اولان وسوسه‌یی القا ایتمك عادت مستمره‌سی اولان شیطان لعینك آدیدر لکن ابلیس درکاه عزتدن مطرود اولان ابو الشیاطینك اسمیدر وسواس اولاد وذریتنه ده شاملدر

*) کیرو قالمغه دیرلر خنس کیم حق ذکر اولندیجه * کیرو قاچدیغیچون ابلیس ملعونه دینور خناس (*

(خنس) خانك فتحی ونونك سکونیله وقعود وزننده خنوس کیرو قالمغه دینور تخلف وتأخر کبی (خناس) شداد وزننده الله تعالی ذکر اولندیجه تأخر ایتمك معتادی اولان شیطانه اطلاق اولندی

*) دی اقبالی اولانه مقبل ادباری اولان مدبر * تقدم ایلرو کچمك کیرو قالمقدر اقعنساس (*

(مقبل) اقبالدن اسم فاعل بنیه‌سیله بین الناس معتبر اولان جاه ونعمت مقوله‌سی نسنه‌لر کندویه سهولتله دلخواهی اوزره توجه واقبال ایدر اولان سعد اختر وطالعی یاور کیمسه‌یه دینور (ادبار) اقبال وزننده ونقیضیدر که * یاغسه کوکدن بیره دائم قطرات آمال * بنه بد طالع اولان خائب وخاسر بولنور * نشیده سنده ماصدق اولان کیمسه‌در (تقدم) تفعل وزننده ایلرو کچمکه دینور که تقدم بالمکان وتقدم بالزمان وتقدم بالشرف وتقدم بالعلیه وتقدم بالطبع اقسامنه شاملدر (اقعنساس) همزه نك کسریله برجانبه متوجه اولوب ایلرو کیدرکن کیرو قالوب اکسه‌یه دونمکه دینور

) عسس کیجه طولاشمق کزدیکندن صید ایچون کیجه (

) دینور قوردك آدینه عسعس وهم اویله درعسعاس (

(عسس) فتحتینله وعس عینك فتحی وسینك تشدیدیله کیجه ایله کزوب طولاشمق معناسنه‌در وخاصة کیجه وقتنده اهل فساددن بر محلی محافظه وپاسبانلق ایدوب هرطرفی کزوب طولاشمغه دینور (عسعس) عرعر وزننده و(عسعاس) وسواس وزننده وعسبس امیر وزننده وعساس شداد وزننده سبعدن قورده اطلاق اولنور صید ایچون کیجه‌ده طولاشوب کزدیکیچون

(خنیف اولمش قالن بزهم خشیف اسکی بزه‌دیمش * کرابیس اولدی جمعی خام بزه‌دیرلر ایمش کرباس)

(خنیف) خفیف وزننده غلیظ وقالین کتان بزینه دینور (خشیف) کهنه‌لنمش اسکی بزه دینور علی قول یوکدن طقونمش اولان اسکی ثوبه دینور (کرابیس) قراطیس وزننده کرباس آدنك جمعیدر (کرباس) قرطاس وزننده پموق ایپلکندن نسج اولنان خام بزه دینور نسبتنده کرابیسی دینور

(دی معوز یوخسوله زنکین ثری ثروان غنی آسا * زوکورنلکدر خصاصه لیك زنکین اولمه‌در اقعاس)

(معوز) مفلس وزننده فقیره دینور قطعهٔ سابقه‌دکی عوز کبی ترکیده یوخسول وزوکرت دینلور (ثری) غنی وزننده ومرادفیدر (ثروان) سکران وزننده متمول وزنکین آدمه دینور مؤنثی سکری وزننده ثرویدر که متموله خاتونه دینور وثروان لفظی کثیر وغزیر کبی چوق معناسنده‌ده اطلاق اولنور (غنی) سنی وزننده زنکین آدمه دینور که معلومدر آسا همزه نك مدیله فارسیده اداة تشبیدر

وش وچون کبی (خصاصه) سحابه وزننده وخصاص سحاب وزننده فقر واحتیاج مرادفیدر که لسانمزده یوقلق ویوخسوللق وزوکرتلك دینلور (اقعاس) همزه نك کسریله زنکین ومالدار اولمق معناسنه‌در استغناء واغتناء وثغانی کبی

*) ییوك آتشدن آتش المق اولمش اقتباس اما * قبس شعله دخی شعله طلب ایتمك ایمش اقباس (*

(اقتباس) افتعال وزننده چوق آتشدن برقطعه ضیالی وپرلاق آتش کوزی المغه دینور وعلم استفاده ایلمك معناسنه مستعملدر واقتباس بدیعیون اصطلاحنده کلام منثوره یاخود کلام منظومه قرآندن یاخود حدیثدن برشیئی درج وتضمین ایتمکه دینور (قبس) فتحتینله عظیم آتشدن اخذ اولنان شعله‌یه یعنی پارلاق آتش کوزینه دینور مصباح وزننده مقباس کبی (اقباس) همزه نك کسریله برکیمسه‌دن آتش پاره‌سی طلب ایتمکه دینور وبرآدمه علم اوکرتمك معناسنده ده مستعملدر

*) تبختر هم ترابغ صالنه صالنه کزمکدر * یوررکن ایکی یانه صالنان کیمسه دخی میاس (*

(تبختر) تدحرج وزننده صالنه‌رق خرام ورفتار ایله یوریمك معناسنه‌در دحرجة وزننده بختره کبی ودائما صالنه‌رق متکبرانه یورر اولان آدمه بختری دینور اختری وزننده (ترابغ) تمامل وزننده برطرفنه اکیله‌رك یوریمك یاخود ایکی طرفنه صالنه‌رق یوریمك معناسنه‌در میس ومیسان کبی میل ومیلان وزنلرنده (میاس) شداد وزننده ومیوس صبور وزننده تبختر معناسنه اولان میس‌دن وصفلردر صالنه‌رق یورین کیمسه‌یه دینور

*) دینور کیزلوسسه وجس ودخی قلبه کلان قورقو * درون قلبه استیلاء خوف وبیمدر ایجاس (*

(وجس) واوك فتحی وجیمك سکونیله کیزلوسسه دینور صوت خفی معناسنه وسمعه برصوت هائل واصل یاخود قلبه برمخوف معنی واقع اولمغله درون قلبه فزع وقورقو عارض اولمق معناسنه کلور خیفه وخشیه کبی (ایجاس) برعارضه‌دن ناشی قلبی استیلا واحاطه ایدن خوف مضمردر فارسیده بیم وهراس دینور

*) زنه هم وزن طارتمقدر ترازو قولیدر منجم * دخی میزان وش دیمش ترازو آدینه قسطاس (*

(زنه) عده وزننده و(وزن) وعد وزننده برنسنه‌نك خفت وثقل جهتیله مقدارینی بیلمك ایچون ترازو وقنطار مقوله‌سیله طارتمقدر (منجم) منبر وزننده ترازونك دلی کچوردکلری اوزون تیموره دینور که ترازونك کوزلری ایکی اوجلرندن معلق اولور (میزان) مقیاس وزننده آلة وزن اولان ترازویه دینور (قسطاس) قافك ضمی وکسریله ترازویه دینور یاخود زیاده طوغری اولاننه دینور

) اصرمق دیشله نهش وزر وعض اولمش اصرمق هم (

) دیش آدی سن ازی دیش ضرس کیم جمعی کلور اضراس (

(نهش) نونك فتحی وهانك سکونیله دیشله اصرمق معناسنه‌در علی قول آزی دیشلر ایله اصرمق معناسنه‌در سین مهمله ایله نهس اوك دیشلر ایله اصرمغه خاصدر ونهش یلان وعقرب اصرمسنده دینور لدغ ولسع کبی (زر) زای معجمه‌نك فتحی وراء مهمله‌نك تشدیدیله مطلقا اصرمق معناسنه‌در (عض) زر وزننده ومرادفیدر که مطلق اصرمق معناسنه‌در فارسیده کزیدن دینور (سن) جن وزننده مطلقا دیشه دینور جمعی اسنان واسنه کلور (ضرس) ضادك کسریله سن مرادفیدر که مطلق اوله‌رق دیش معناسنه‌در لکن عرفده آزی دیشده استعمال اولندی (اضراس) ضرسك جمعیدر ضروس کبی

*) خریده شول دلکسز انجو دردر وجان انجو * زمرددر زمرد وهم الماس آدی اولمش ماس (*

(خریده) فریده وزننده دلنمدك انجویه دینور ودامنه دست رجال طقونمش غایت اهل حیا

ومخدره اولان بکر قیزه اطلاق اولنور (در) دالك ضمی ورانك تشدیدیله (جمان) غراب وزننده مطلق اولهرق انجویه دینور لؤلؤ کبی (زماورد) زای معجمه نك ضمی وواوك فتحیله ناظمك قولنه کوره جواهر اطلاق اولنان ذی قیمت طاشلردن زمرد تعبیر اولنان یشل طاشك اسمیدر لکن قاموسده قیمه ات ویموطه ایله مرتب برنوع طعام اسمیدر که ترکیده قادین بودی تعبیر اولنان طعام اوله جقدر دیوب مادهٔ مزبوره‌یی معنای مرقومه قصر ایتمکله ناظمك مدعاسی ثابت اولمز مکرکه امهات سائره‌ده زماوردك زمرد معناسنه استعمالنه واقف اولمش اوله ولسانمزده زای معجمه ایله زمرد تعبیر اولنان جوهرکه قنفذ وزننده‌در عربیده ضمات ثلاث وتشدید را ایله زمرد دینور زمرد ایله زبرجد بیننده اولان فرق فن احجاره متعلق اولان کتبده مسطوردر

(ماس) مال وزننده الماس تعبیر اولنان ذی قیمت جوهره دینور

مواسات ومبره ایلمك ایتمك جود جومردلك خسبس الحق خساسه هم فنافعل ایشلمك اخساس*

(مسواسة) موالاة وزننده برکیمسه‌یه یارو وفادار اولوب ایلك ایلمك معناسنه‌در (مبره) مسره وزننده ایلك واحسان ایتمك معناسنه‌در فارسیده نیکی کردن دینور (جود) هود وزننده مال ونعمتی محل ومستحقنه صرف وبذل ایله جوانمردلك ایلمك معناسنه‌در امالایقسز محله صرفه تبذیر واسراف اطلاق اولنوب جود دینلمدیکنه شاعرك * بخشش نابمحل جوددن اولمز معدود* صفر معکوس ایله ارتمی حسابی رقك* بیتندن مستبانده‌ر جود ایله متصف اولان کریم کیمسه‌یه جواد دینور (خسبس) خبیث وزننده دنی وفرومایه والحق اولان کیمسه‌یه ونسندیه دینور (خساسه) خبائه وزننده برکیمسه یابرنسنه ایشه یاره‌مزدنی وخسبس اولمق معناسنه‌در (اخساس) همزه‌نك کسریله دنائت والحاقلق اقتضا ایدن کوتوایش ایشلمك معناسنه‌در

) قلم آدی براعه هم دواته محبره دینمش مرکبدر مداد وحبر کاغد در دخی قرطاس (*

(براعه) سحابه وزننده قامشه وقلمه دینور سحاب وزننده براع ومزبره کبی قلم دخی عربیدر جمعی اقلام کلور فارسیده خامه وکلك دینور (محبره) میمك وبانك فتحیله مرکب قویه جق حقه‌یه ودیویده دینور ترکیده دیویده دیدیکمز دواة محرفیدر (مداد) کتاب وزننده و(حبر) حانك کسری وبانك سکونیله یازی یازه‌جق مرکبه دینور وحبر عالم ودانایه اطلاق اولنور جمعی احبار کلور (قرطاس) قافك حرکات ثلاثه‌سیله کاغد انواعنه اطلاق اولنور جعفر وزننده قرطس ودرهم وزننده قرطس کبی

) الی اولمش هوانك ملکدو تملیدیو مشاتمق هوانه دیدیلرها ونمدقه هم دخی مهراس (*

(ملکد) منبر وزننده هاون وقهوه دیه‌کی مثللوزك الیدرکه انکله بعض اجزا واشیا دوکیلور فارسیده یاور وهاون دسته دینور (تملید) تدقیق وزننده مبشین وسحتیان مقوله سی کبی سخت وقتی اولان نسنه‌یی اوغوشدیره‌رق یومشاتمق معناسنه‌در (هاون) واوك فتحیله وضمیله وهاوون هارون وزننده معروف ظرفدرکه ایچنده قرنفل مقوله‌سی شیلردق وسحق اولنور ترکیده هوان دیدکلری هاوندن غلطدر (مدقه) میمك کسری ودالك فتحی وقافك تشدیدیله وهاسزمدق هاون ودیبك مثللوکندیسنده نسنه دق وسحق اولنان ظرفه دینور (مهراس) مقراض وزننده ایچنده سخت ودرشت نسنه‌لر هرس ودق اولنه جق آلته دینورکه ترکیده هوان ودیبك دینور

*) مماسه هم تماس اولدی جماع ایتمك مثالنده * مسبس ومس یاپشمق یاپشدره‌ق ایمش امساس (*

(مماسه) مفاعله وزننده (تماس) تفاعل وزننده ال ایله وسائر اعضا ایله بربرینه دکمك وطوقنمق معناسنه‌در مباضعه وجماعدن کنایه اولورلر (مسبس) خسبس وزننده (مس) میمك

فتحی وسینك تشدیدیله برنسنه‌یه دکمك ویاپشمق معناسنه‌در (امساس) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی آخره دکرمکه ویاپشدرمغه دینور

) وصیفه جاریه امامذاله تنبلی انك قچن قول عبد آبق هم اسیرجی‌یه دینور نخاس (*

(وصیفه) وثیقه وزننده خادمه وجاریه معناسنه‌در قینه وامه کبی فارسیده کنیز وکنیزك دینور (مذاله) میمك ضمیله کندیلکندن برایشه یاپشمیوب دائما بیورمغله ایشلیان تنبل جاریه‌یه دینور (آبق) هارب وزننده سیدندن بیوجه وسببسز فرار ایدوب قچان قوله دینور (نخاس) خاء معجمه ایله شداد وزننده اسیر صاتیجی‌یه دینورکه اسیرجی تعبیر اولنور وطوار صاتیجی‌یه دینورکه جانباز تعبیر اولنور

) جهانده خیرناس اولدرکه نفع ناسه سعی ایلر فخیر الناس فی الاکوان من یسعی لنفع الناس (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (فخیر) ده فاستینافیه خیر عند الناس مرغوب ومعتبر اولان نسنه‌دن عبارتدر (ناس) بوقطعه‌نك اولنده کلدیکی لام تعریف جنس ایچوندر (فی الاکوان) ترکیبنده فی ظرفیه‌در اکوان همزه‌نك فتحیله حدوث ووقوع معناسنه اولان کونك جمعیدرکه مراد واقعات وحادثاتدن عبارت اولان دنیادر (من) موصوله وذوی العقوله مخصوصه‌در (یسعی) ایشلمك وچالشمق معناسنه اولان سعی لفظندن مضارعدر تحتنده مستتر اوله‌رق من موصوله‌یه راجع فاعل ضمیریله جمله‌سی موصولك صله‌سیدر موصول مع صلته جمله‌سی خیر الناس مبتداسنك خبریدر (لنفع) لفظنده لام جاره یسعی فعلنه متعلقدر (نفع) نونك فتحی وفانك سکونیله برکیمسه‌یی احسان ایله یاخود تعلیم علم مقوله‌سی فائده‌لر ایله فائده‌لندرمکه دینور حاصل معنی معلومدر

*) بحمدالله درونم جوهر عرفانله مملو * زر وسیم ایله کرچه خلق وش طولدرمدم اکیاس (*

ماکل بیت* لاشك من رزق الحجی حرم الغنی* فاشکر بما اوتیته تفضیلا* مصداقنجه کرچه اصحاب رفاه حال وارباب مال ومنال کبی دراهم ودنانیر ایله کیسه‌لری مالا مال ایتمك حق فقیرانه مده تقدیر کردهٔ جناب متعال اولمامغله ظاهرا ارباب غنادن دکل ایسه مده الحمد لله تعالی خزینهٔ درون فضائل مشحونم جواهر علوم ومعارف ایله لبالب طلودر دیو بهیدٔ آکهیه اولان فضل وکمال اوزرینه ایفای حق تشکر اوله جقدر

) کتب العلم لنا خیر جلیس وانیس (

(کتب) ضمتینله صحیفهٔ مکتوب فیها معناسنه اولان کتابك جمعیدر (علم) قوت عاقله‌ده حاصل اولان صورت ذهنیه‌در (لنا) لام اختصاص ایله متکلم مع الغیر ضمیرندن مرکب اوله‌رق بزمچون دیمکدر لام جاره علی سبیل التنازع جلیس وانیس لفظلرینه متعلقدر (خیر) مرغوب ومنفعتلو نسنه معناسنه اوله‌رق کتب العلم مبتداسنك خبریدر خیرك جلیسه اضافتی بیانیه‌در (جلیس) نفیس وزننده فعیل بمعنی فاعلدر مجالس ومصاحب معناسنه فارسیده همنشین دینور (انیس) جلیس وزننده انس والفت اولنان نسنه‌یه دینور مأنوس معناسنه (حاصل معنی) کندنده علوم شتی ثبت واملا اولنان کتابلر بزمچون سائر جلیس وانیسلردن انفع همنشین وافضل موانسدر

) دیدیلر ارسلانه هرماس وینانی عریس کفیه کوج قوته دینمش که بهادرده بئیس (*

(هرماس) قرطاس وزننده وهرجس ابلیس وزننده اسامیسی اکثر من ان یحصی اولان ارسلانك اثباته صالدیریجی آد بجل اولانه دینور (عریس) سجیل وزننده وها ایله عریسه ارسلان یتاغی اولان یره دینور (کفیه) غرفه وزننده جهد وطاقت وکوج وقوت

معناسنه در وکفایت ایده‌جك مقداری رزقه وغدایه دینور (بئیس) جلبیس وزننده وبئیس حیدر وزننده شدید نسنه یه دینور وشدتله جنك ایدیجی شجیع وبهادر کیمسه یه دینور کتف وزننده بئس کبی

*(روح قدس ایتدیلر اطلاق بلی جبریله * پاکلك قدس ودی پاك ایلمکه هم تقدیس)*

(روح قدس) وروح القدس نفوس عبادی لوث عصیاندن مطهر اولان آیات قرآنیه وفیوضات ربانیه ایله نازل اولان جبریل امینه اطلاق اولنور (قدس) قافك ضمی ودالك سکونیله وضمتیله طهر وطهارت کبی پاکلکه دینور وپاك اولمق معناسنه ده کلور (تقدیس) تطهیر وزننده ومرادفیدر تقدیس الهی جناب باری بی عیوب ونقایصدن تنزیهه دال اولان تعبیرله ذکر ومضمونی اعتقاد ایلمکدن عبارتدر

*(چون بنانك تملی اس واساس ومبنی * اوحدودینی بیان وضع تملده تأسیس)*

(اس) همزه‌نك حرکات ثلاثی وسینك تشدیدیله (اساس) سحاب وزننده واسنك سبب وزننده بنانك قاعده‌سنه وتملنه دینور وهرشیئك اصلنه ومبناسنه دینور (مبنی) معنی وزننده اوزرینه دیوار بنا اولنان تمله دینور (تأسیس) تأکید وزننده بنا اولنه‌جق خانه‌نك حدودینی بیان ایله تمل آتمق معناسنه‌در

*(حالت شدته بأسا دی عذابه دخی بأس * اولدی هم خور وحقیر ایتمه مثالی تبئیس)*

(بأساء) بانك فتحی وهمزه‌نك سکونیله حالت شدته وداهیه وآفته دینور (بأس) بأس وزننده عذاب معناسنه در وحرب وقتالده شدته دینور (تبئیس) تحقیر وزننده برکیمسه‌یی ذلیل وحقیر ایتمکه دینور

*(یأس امیدی کسمك دخی امنیه امید * کسمك امیدنی مأیوس ایدوبده تأییس)*

(یأس) یانك فتحی وهمزه‌نك سکونیله قنوط مرادفیدرکه مأمولدن نومید اولمق معناسنه در (امنیه) همزه‌نك ضمی ونونك کسری ویانك فتحی وتشدیدیله تمنی اولنان ومأمول اولان آرزو ومقصوده دینور غرفه وسدره وزنلرنده منیه کبی (تأییس) تأسیس وزننده برکیمسه‌یی مأمول وآرزوسندن مأیوس ایدوب امیدنی قطع ایتمك معناسنه در (امید) میمك تخفیفی وتشدیدیله فارسیدر رجا وامل معناسنه

*(آکا نسبت اولنورك ایو ناراملیسی * شهر بانده اوه در کوردم انی بن املیس)*

(املیسی) ازنیق وزننده قوا کهدن نارك ایری دانه‌لو وغایت اوفاق چکردکلو لذیذ وآبدار اولان نوعنه دینور (املیس) انبیق وزننده ایران اقلیمده شهربان تعبیر اولنان بلده‌نك اوه سیدر

شهربان عقربان وزننده بغدادك جانب شرقیسنده خالص نام قصبه نواحیسنده برقریه در *

*(اکثر یا اولنور اطعمه‌ده استعمال * هرنه اولور ایسه اولسون ایوسی اولدی نفیس)*

(نفیس) امیر وزننده السنه‌ی ناسده اکثر یا لذیذ طعاملرده استعمال اولنمغله اطعمه‌یه نفیسه‌یه اختصاصی توهم اولنور لکن تحصیل وتملکنده ناس بری بریله تنافس ایدر اولدقلری مرغوب وفاخر نسنه‌لرك هر برینه اطلاق اولنور ومال کثیره وبکی طوغمش ولده ده اطلاق اولنور

*(قیونه دیندی غنم معز کچیدر اما * کچینك اوغلاغی جدی ودخی ارککی کچی تیس)*

(غنم) فتحتیله قیون جنسنه موضوع اسمدر ومؤنثدر مفردی لفظندن غیریدن اوله‌رق شاه‌در جمعی اغنام وغنوم واغانم کلور (معز) میمك فتحی وعینك سکونیله قیونك قو برقسمی برادری اولان کچی‌یه دینور فتحتیله معز وامیر وزننده معیز واسلوب وزننده امعوز وکتاب وزننده معاز کبی

مفردی ماعزدر ارککنه ودیشیسنه اطلاق اولنور فارسیده قیونه کوسفند وکچی‌یه بزدینلور (جدی) جیمك فتحی ودالك سکونیله کچینك یاورسنه دینور ترکیده اوغلاق وفارسیده بزغاله دینور (تیس) لیث وزننده کچینك وکیکك ارککنه دینورکه تکه تعبیر اولنور جمعی تیوس واتیاس کلور

*(بکزمك لبس ایمش امادخی تلبیس کبی * ایشنه حیله قارشدرمغه دیمش تدلیس)*

(لبس) لامك ضمیله برنسنه آخره ملتبس ومختلط اولوب بکزمك معناسنه‌در (تلبیس) تزویر وزننده ونه وزن مزبور اوزره (تدلیس) بایع متاعنك عیبنی مشتریدن کتم ایتمکله اخذ وعطاسنه حیله قارشدرمغه دینور وتلبیس برنسنه‌یی تخلیط ایله مشتبه قلمق معناسنه‌ده دینور

*(سزه بو نظم سلیس اشته دیزلمش اینجو * ذلك النظم لکم در نظیم وسلیس)*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (ذلك) مفرد مذکره اشارته موضوع اولان ذا ایله خطاب حرفیدن مرکب اوله‌رق مبتدادر (نظم) کلام منظوم معناسنه اسم اشارتك صفتی ومشارالیهیدر (لکم) لام اختصاص ایله جمع مذکر مخاطب ضمیرندن مرکب اوله‌رق سزه وسزك ایچون دیمکدر لام جاره تنازع طریقیله در نظیم وسلیس لفظلرینه متعلقدر (در) اینجودرکه هرکسك بیلدیکی در (نظیم) فعیل بمعنی مفعول اوله‌رق منظوم یعنی دیزلمش معناسنه در (سلیس) نفیس وزننده سهل الحصول ومنقاد اولان شیئه دینور درك نظیمه اضافتی موصوفك صفته اضافتی قبیلندن اوله‌رق مبتدانك خبریدر (حاصل معنی ایها الطالب بو کتاب منظوم سزه در منظوم کبی مرغوب ونفیس وحفظی سهل ومنقاد وسلیسدر

*(سنی کرداب بلایه دوشوررلر آخر * فلك دولتده دخی ممکن ایسه اولمه رئیس)*

(کرداب) کاف فارسیدنك کسریله وسط دریاده صوبی جوش وغلیان ایدوب چورتی پیدا ایتمکله اورایه دوشن سفینه غرقاب بلا اولور بوکه فارسیده وترکیده کرداب دینور عربیده عصفور وزننده دردور دینور (فلك) فانك ضمی ولامك سکونیله سفینه‌یه دینورکه فارسیده کشتی وترکیده کمی تعبیر اولنور (رئیس) امیر وزننده برقومك سرکرده سنه وباشبوغنه دینور رئیس الکتاب ورئیس السفینه کبی (حاصل معنی ممکن اولدیغی مرتبه ریاستدن مجانبت ایله زیرا اصحاب ریاست معتدی اولورسه کندی بلاسنی بوله‌جغی درکار معتدل اولورسه ینه حسودان بدکاران کید ومکر ایله انجام کار بر ورطه‌یه اوغرتمغله اضرار ایده جکلری امثال ارانسه قتی واضح وآشکاردر

ان نصف الناس اعداء لمن ولی الاحکام هذا ان عدل (من لامیه ابن الوردی)

(صارت ارجوزتنا راحة روح لنفوس)

(صارت) رجوع وتحول معناسنی متضمن اولان صیرورتدن مشتق اوله‌رق فعل ناقص مفرد مؤنثدر (ارجوزه) همزه‌نك وجیمك ضمه‌لریله قصیده طرزنده بحر رجزدن ترتیب اولنان شعره دینور ومطلقا کلام منظومه‌ده دینلور (نا) متکلم مع الغیر ضمیریدر لکن بوراده واحدده مستعملدر ارجوزتنا فعل ناقصك اسمیدر (راحة) سرور وشادی معناسنه اوله‌رق فعل ناقصك خبرمنصوبیدر (روح) رانك فتحی وواوك سکونیله وجوده صفا وانبساط بخش ایدن سرین وملایم روزکاره دینور (النفوس) ده لام جاره راحة لفظنه متعلقدر نفوس روح روان یعنی بدنه متعلق اولان مهجه وجان معناسنه اولان نفسك جمعیدر (مآل معنی بزم قصیده روشنده اولان شعر ونظممز نفوس سامعینه باد صبا ونسیم دلربا کبی موجب ارتیاح ومورث سرور وصفا اولدی دیمکدر

*(اویقوده ثقلت ایله مضطرب اولمق کابوس * عقلی کتمکده سلاس اویله اولاندر مسلوس)*

(كابوس) چاسوس وزننده اویقوده عارض اولان ثقلته وآغرلغه دینوربندلان وجثام کبی
ترکیده آغر بصمه وفارسیده بخست وخفچا وخفتو دینور (سلاس) غراب وزننده عقل زائل
اولمق معناسنه در (مسلوس) مجنون وزننده ومرادفیدرکه عقلی کتمش اولان کمسه یه دینور
ممسوس ومألوك ومألوق ومخفوق ومتخبط کبی فارسیده دیوانه وشیفته وشوریده دینور ترکیده
دلی واصی کتمش دینور

*) بوی کوزللیکی رشاقه کوزله دینددی ملاح * یوزینك رنکی کوزل کندوکوزلدرقابوس (*
(رشاقه) سحابه وزننده قد وقامتك یاقشقلی وکوزل اولمسنه دینور قامتی سرو وسهی کبی
خوب وموزون اولان کمسه یه رشیق دینور (ملاح) غراب وزننده پك کوزل کمسه یه دینور
ملیح کبی (قابوس) قاموس وزننده چهره سی خوب ولون وبشره سی کوزل جمیل الوجه
ومتناسب الاندام اولان کمسه یه دینور

*) قطر یراولکه شدیداوله هم او یله قطر * یوزینی اکشیده رك چهره ایدن کمسه عبوس (*
(قطریر) زمهریر وزننده (وقطر) جعفر وزننده وقاطر علابط وزننده سخت وشدیداولان
شیئه دینور (عبوس) صبور وزننده غضب وانفعالدن ناشی کسکین سرکه ایچمش کمسه کبی
یوزینی اکشیدوب چهره سنی دورن کمسه یه دینور وبوتعبس وبد چهره لك بعضا جبلی
اولمغله صاحبنه عرض لازم ومرض ملازم مشابه سنده اولور شاعرك صوفی ترش روحقنده
* اغلش چهره لی صوفی عبوس الوجهك * رونه جنته ده کیرسه بشاشت کلمز * دیدیکی کبی
وعبوس شدت وکراهتدن ناشی چهره سی متعبس اولان شدید وکریه نسنه یه دینور

*) بولاشق لوث دخی اطخ بولاشدرمقدر * یلامق لحس ودی منحوس کشی یه لاحوس (*
(لوث) روث وزننده آلوده وبولاشق معناسنه در (لطخ) لامك فتحی وطانك سکونیله برشیئه
مردار نسنه بولاشدرمق معناسنه در تلویث وتلطیخ کبی (لحس) نحس وزننده لسان ایله
برشیئی یلامق معناسنه در لحظه وزننده لحسه وغرفه وزننده لحسه کبی فارسیده لیسیدن
دینور (لاحوس) کابوس وزننده منحوس ومشئوم یعنی اوغورسز وفتنه انکیز کمسه یه دینلور

*) طالغه تیارو صویی طاشقن اولان بحرطیس * دکزاورتاسیدراسطم ودینورهم قاموس (*
(تیار) شداد وزننده دکزك یاریلوب وچالنلیان شدید طالغه سنه دینور موج مطلقا طالغه یه
دینور (طیس) امیر وزننده صویی پك چوق واسع وعمیق دریایه وصف اولور (اسطم)
همزه نك وطانك ضمه لری ومیمك تشدیدیله و (قاموس) قابوس وزننده ایکیسیده دکز
اورتاسنه دینور

*) خشت نیزك دخی مزراغه دینور رمح وسنان * جرز کرزك ادیدر دیندی طپوزه دبوس (*
(نیزك) حیدر وزننده قصه مزراقدرکه برقاچ دانه سی برکانه ایچره قونیلوب حین اقتضاده
اعدایه ال ایله اتیلور ترکیده خشت وفارسیده نیزه پرتاب دینلور (رمح) رانك ضمیله آلات
حربدن مزراغه دینورکه ترکیسی سنکودر (سنان) کتاب وزننده ناظمك بیاننه کوره رمح
مرادفیدرکه قارغی ایله تمرن مجموعنه اطلاق اولنور لکن کتب لغاتده مزراغك دمورینه
تخصیص اولنمغله سنان مزراغك تمرنی اولمش اولور (جرز) جیمك ضمیله مصراودونی رسمنده
دمور چوماغه دینورکه آنی قدما محاربه ده استعمال ایدرلر ایدی فارسیسی اولان کرزدن
معربدر (دبوس) تنور وزننده طپوزه دینور

*) ترس ومجنب دخی جنه آدیدر قالقانك * مغفر اول باش کیمی زرخه دینوردرع ولبوس (*
(ترس) تانك ضمی ورانك سکونیله و (مجنب) منبر وزننده و (جنه) جیمك ضمی ونونك

فتحی

فتحی وتشدیدیله محاربه ده کندیله سپرلنوب تترس وتستراولنان قالقانه دینور میمك کسریله مجن
ومجنه کبی فارسیده سپر دینور (مغفر) منبر وزننده وها ایله مغفره وکتابه وزننده غفاره باش
کسوه سنك التندن کیلان زره کلاهنه دینور فارسیده سر پناه وترکیده تولغه تعبیر اولنور
(درع) دالك کسریله دموردن مصنوع زرهه دینورکه جنك لباسیدر جمعی درو ودرو عدر
ونسوانك تستر ایچون کیدکاری فراجه مقوله سنه دینور (لبوس) صبور وزننده زرهه
اطلاق اولنور جوشن کبی وکیلجك توبه وجامه یه دینور لباس وملبس کبی فارسیده پوش
وزره دینور

*) دیندی طوادرمغه ادهاق طولوکاسه دهاق * شیئ ایچیلن چناغه کاس دی کیم جمعی کؤوس (*
(ادهاق) همزه نك کسریله کاسه وبرداق مقوله سنی طولدرمغه دینور وصویی بردن دوکوب
برقطره قالمامق اوزره بوشالتمق معناسنه ده اولمغله ضد اولور دهق ایکی معناده ده ادهاق
مرادفیدر (دهاق) کتاب وزننده طولو برداغه وکاسه یه دینور (کاس) کافك فتحی وهمزه نك
سکونیله وتخفیفا همزه یی الفه قلب ایله صو وشربت ایچیله جك قابه دینور قدح کبی فارسیده
جام دینور (کؤوس) کنوز وزننده کاسك جمعیدر

*) آرامق جس وتجسس که تفقد کیدر * اولدی ناصف دخی منهی وطلیعه جاسوس (*
(جس) جیمك فتحی وسینك تشدیدیله و (تجسس) تکلف وزننده خبر آرامق وبرنسنه یی
ادراك ایچون کوز ایله باقوب آراشدرمق معناسنه در تنقیر وتفتیش وتفحص کبی فارسیده جستن
وجو بیدن دینور (تفقد) تجسس وزننده برکمسه غائب ایتدیکی نسنه یی آراشدرمق معناسنه در
افتقاد کبی (ناصف) صاحب وزننده و (منهی) مفتی وزننده و (طلیعه) سفینه وزننده
غیرك شر ومضرتنه دائر خبر وعیوب تفتیش وتجسس ایدن جاسوسه دینور جاسوس دخی
عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه موقعنده ایراد اولندی فارسیده تلایه دینور وترکیده
شاشودوانجه قراغول تعبیر اولنور

*) عزایله عالم اولان جمله باش اوزره اوتورر * یجلس العالم بالعز علی کل رؤس (*
(یجلس) اوتورمق معناسنه اولان جلوسدن مضارعدر (عالم) علوم ومسائله واقف وآشنا
اولان کمسه معناسنه اوله رق فعلك فاعلیدر (بالعز) ترکیبنده باء ملابسه یجلس فعلنه متعلقدر
عز عینك کسریله عزت وعلو قدر وشرف معناسنه در (علی کل رؤس) ترکیبنده حرف استعلا
فعل مزبوره متعلقدر کل الفاظ عمومدندر رؤس نفوس وزننده باش معناسنه اولان رأس لفظنك
جمعیدر (حاصل معنی عالم ودانا اولان ذات هر کشینك باشی اوزرنده یری واردر دیمکدر

*) نحس اکبردر آنك طالعنه ناظر اولان * یانکه اوغرامسون یعنی منجم منحوس (*
(نحس اکبر) اهل نجوم اصطلاحنده سبعه سیاره دن فلك سابعده مرکوز اولان زحل
یلدزینه دینور طالع بوراده مولودك آن ولادتنده بروج اثنی عشرك اجزاسندن اوله رق افق
یلده دن طلوع وظهور ایدن جزء دن عبارتدر ناظر اصطلاح مرقومده برکوکبك کوکب آخر ایله
یاخود اجزاء فلکیه دن برجزء ایله هر بری فلکك برثلثنده یاخود برر بعنده یاخود سدسنده
یاخود تمام مقابله سنده اولمغله تثلیثا یاخود تربیعا یاخود تسدیسا ناظر اولمسندن عبارتدرکه
اتصالات فلکیه انواعندندر (منجم) تنجیمدن اسم فاعل بنیه سیله عالم سفلیده وقوعه کلان حادثات
خیرا وشرا حرکات افلاك حسبیله حدوث ایدن اتصالات فلکیه نك تأثیری ایله در دیو زعم ایدن
کذابدن عبارتدر (منحوس) مشئوم واوغورسز معناسنه در کما مر آنفا (حاصل معنی منجم ایله
مصاحبت وکلامقارنتدن احتراز ایله زیرا آنك طالعنه نحس اکبر ناظر اولمغله نحوست لازمه سیدر

) شأن شبنى كعماد منقوش (

(شأن) شبنك فتحى وهمزه نك سكونيله والسنه ده متداول اولديغى اوزره همزه‌يى الفه قلبله شان امروحال معناسنه در (شبنى) تركيبنده شين تين وزننده حروف هجادن اون اوچنجى حرفك اسميدر ومتكلم ضميرينه مضاف اوله‌رق مبتدا اولان شانك مضاف اليهيدر (كعماد) ده كاف اداة تشبيهدر عماد كتاب وزننده طيانه جق نسنه‌يه دينور وديره كه دينور ستون معناسنه (بطلاء) ده با ملابسه مابعدنده‌كى منقوشه متعلقدر طلاء كتاب وزننده برنسنه‌نك اوزرينه سوريلان نسنه‌يه دينور بويه ويالدزكبى (منقوش) مصبوغ وزننده الوان عديده ايله ملون ومحلى نسنه‌يه دينور (حاصل معنى شين قافيه سى لغتلرندن مرتب اولان قطعه‌لريمك حال وشانى انواع نقوش عجيبه ايله منقش ومحلى والتون يالدزيله زراندود ومطلى اولان مسند ياخود اسطوانه كبى شعشعه پاش وموجب تحسين وشاباشدر ديمكدر

*) ظفر طرنق قاشنوب طرملناندر مخروش * مرش هم طرمله‌مق اوله ايمش خمش وخموش (*

(ظفر) ظانك فتحى وفانك سكونيله وظفر ضمتيله واظفور اسلوب وزننده انسانك وسائر طرنقلو حيوانك طرناغنه دينور جمعى اظفار واظافير كلور فارسيده ناخن دينور (مخروش) طرملامق معناسنه اولان خرشدن اسم مفعول بنيه‌سيله قاشنمش وطرمه‌لنمش نسنه‌يه دينور (مرش) فرش وزننده و(خمش) بنه وزن مزبور اوزره و(خموش) قعود وزننده طرمه‌لمق معناسنه‌در كدح وكدش وخدش كبى فارسيده خراشيدن دينلور

*) هش بش اولدى بشاشت ايله يوزى كولمك * يوزى كولمش دخى مبشوش كولر يوزلو بشوش (*

(هش) هانك فتحى وشبنك تشديديله شاد ومسرور وفرحناك اولمق معناسنه اولان هشاشه‌دن وصف اولمق اوزره منبسط وشادان كيمسه‌يه دينور (بش) هش وزننده (و بشاشه) رشاشه وزننده كولر يوزلولك معناسنه‌دركه كولج يوزلو تعبير اولنور بسام كبى فارسيده خندان دينور (مبشوش) مسرور وزننده يوزى كولمش فرحناك كيمسه‌يه دينور (بشوش) صبور وزننده كولر يوزلو شاد وخندان كيمسه‌يه دينور

*) طعم طاد حلو ديمك طاتلى ايمش مر آجيدر * حامض اكشى‌يه دينور مز ديمكدر ميخوش (*

(طعم) طانك فتحيله طادوچاشنى دركه حواس خمسه‌دن قوة ذائقه ايله معلوم اولان كيفيتدر آجيلق وطتلولق واكشيلك وطوزلولق كبى جمعى طعوم كلور مذوقاتك طعوم تسعه‌سى كتب كلاميه‌ده كيفيات محسوسه مقصدنده مبيندر اما طانك ضميله طعم برنسنه‌نك چاشنى‌سنى طاتمق معناسنه‌در (حلو) حانك ضمى ولامك سكونيله طتلو نسنه‌يه دينور فارسيده شيرين دينور (مر) ميمك ضمى ورانك تشديديله مرارتلى اولان آجى نسنه‌يه دينور فارسيده تلخ دينور (حامض) طعمنده حموضت اولان اكشى نسنه‌يه دينور (مز) مر وزننده طعمى حلاوت ايله حموضتدن مركب اولان ميخوش نسنه‌يه دينور لوفان تعبير اولنان ناركبى

*) ممه‌در ثدى وسود ايله طلوسيدر حالق * زور وصدر اولدى كوكس همدخى جوش وجؤشوش (*

(ثدى) ثانك فتحى وكسرى ودالك سكونيله انسان ممه‌سنه على قول خاصة نسوان ممه‌سنه دينور فارسيده پستان ديرلر سائر حيوانلرك ممه‌سنه عربيده ضرع وفارسيده غرم دينور (حالق) حاء مهمله‌نك فتحى ولامك سكونيله سود ايله طبطلو اولان ممه‌يه دينور (زور) زانك فتحى وواوك سكونيله (صدر) صادك فتحى ودالك سكونيله (جوش) جيمك فتحى وواوك سكونيله (جؤشوش) عصفور وزننده عضو معروفدركه كوكس تعبير اولنور كلكل وكلكال كبى فارسيده بر وسينه اطلاق اولنور

*) لبد وعهن ودخى صوف ديمك يولك يپاغى * آتى حلاجلرك آتديغى اولمش منفوش (*

(لبد) فتحتينله و(عهن) عينك كسرى وهانك سكونيله و(صوف) صادك ضميله قيوندن قيرقيلان يولك ويپاغى‌يه دينور فارسيده پشم وپرز دينور (منفوش) آتلمش وحلاجلنمش يولك وپمق مقوله‌سنه دينور

*) نشر طاغتمه ايمش لف دوروب دوشرمك * دوشه‌مك فرش ودوشنمش ديمه‌درهم مفروش (*

(نشر) حشر وزننده برنسنه‌يى تفريق ايدوب طاغتمق معناسنه‌در وبر خبرى فاش وشايع ايتمكه دينور ومينى احيا ايتمك معناسنه‌در (لف) لامك فتحى وفانك تشديديله نشرمقابليدركه برنسنه‌يى دوروب دوشرمكه دينور (فرش) عرش وزننده برنسنه‌يى بسط ايدوب يايمق ودوشه‌مك معناسنه‌در وكليم وكچه مقوله‌سى اولان اودوشمه‌سنه دينور فراش وبساط كبى (مفروش) منقوش وزننده يايلمش ودوشنمش نسنه‌لره دينور

*) قمح بغداى طاريدر دخن ودكرمن طاحون * اونه دى طحن ودكرمنده اوكونمش مجشوش (*

(قمح) قافك فتحى وميمك سكونيله حبوباتدن بغدايه دينور بر وحنطه كبى فارسيده كندم دينور (دخن) دالك ضمى وخانك سكونيله حبوباتدن طارى‌يه دينور ناظمك اطلاقنه كوره طارى جنسنك انواعنه شاملدر ذره كبى لكن قاموس ترجمه‌سنده مذكور اولديغى اوزره حب جاورس اسميدركه قره‌جه طارى وبعض محلده قزيل طارى وجواز طارى ديدكلرى خرده طارى اوله جقدر فارسيده بوكا كارس دينور ومطلق طارى‌يه ارزن دينور (طاحون) صابون وزننده دكرمنه دينور طاحونه ورحى كبى فارسيده آسيا وآسياب دينور (طحن) طانك كسريله اوكودلمش اونه دينور دقيق كبى فارسيده آرد وآرداله دينور اما طانك فتحيله طحن مصدردر اون اوكوتمك معناسنه‌در (مجشوش) مدقوق وزننده دكرمنده دوكيلوب اوفادلمش بولغور وپورجاق مثللى نسنه‌لره دينور

*) ارقم وحيه يلان پك ييوكيدر ثعبان * نهش انك صوقمه‌سيدر صوقديغى اولمش منهوش (*

(ارقم) احمر وزننده سائر يلانلردن زهرناك ودائما صوقمق ايچون انسان قسمنى جستجو ايدن يلانه ياخود آقلى وقاره‌لى آلاجه يلانه دينور (حيه) حانك فتحى وپانك تشديديله مطلقا يلانه دينور قيور يلوب چوركلمسى ياخود طول حياتى باعث تسميه اولمشدر (ثعبان) عثمان وزننده غايت ايرى واوزون يلانه دينوركه اژدها تعبير اولنور على قول يلانك اركگنه دينور اخزم وصمه كبى وعلى قول مطلقا يلانه دينور حيه واسود ورقاش وصداد وعثمان كبى (نهش) وحش وزننده انسانى وسائر حيوانى يلانك اصروب صوقمسنه دينور سين قافيه‌سنك اولكى قطعه‌سنده نچدبكى كبى (منهوش) ملدوغ وزننده ومراد فيدركه يلان صوقمش كيمسه‌يه دينور

*) آدمه مونس اولان جانور اولمش اهلى * جمله حيوانكه يبانى اوله هم ديندى وحوش (*

(اهلى) ياء نسبتله خانه‌يه وآدمه مونس وشنلكه مألوف اولان حيوانه دينوركه وحشى ويابانى مقابليدر (وحوش) نقوش وزننده يبانى حيوان معناسنه اولان وحشك جمعيدركه انسانه مألوف اولميان حيواناتدر

*) شاشمغه ديندى توله دخى شاشقن واله * اولدى ادهاش شاشرمق متحير مدهوش (*

(توله) تحير وزننده ومراد فيدركه بركيمسه برموحش امردن ناشى سراسيمه وحيران اولوب شاشمق معناسنه‌در (واله) صاحب وزننده وله وحيرت كلمش متحير وسرگردان كيمسه‌يه دينور فارسيده تيب وشيب وهاژه دينور (ادهاش) همزه‌نك كسريله بركيمسه‌يى سركشته وحيران

وبیهوش وسرکردان قیلق معناسنه درکه ترکیده شاشرمق وفارسیده سرکشته کردن دینور (مدهوش) مفروش وزننده متحیر وطالفین بیچاره کیمسه یه دینور

*(دیندی سویلمکه انطاق ودخی استنطاق * سویلیان ناطق ایمش ساکت وصامت خاموش)*

(انطاق) همزه نك کسریله کندندن معانی فهم اولنور حروف واصواتله سوز سویلمك معناسنه در (استنطاق) برکیمسه دن سوز سویلمك طلب ایلمك معناسنه درکه مثالی انطاق اولور فارسیده کفتار یدن دینور (ناطق) سابق وزننده سویلیجی معناسنه در متکلم کبی فارسیده کوینده وکویا دینور (ساکت) و (صامت) سکوت وصموتدن اسم فاعل صیغه‌لریله کلامه قدرتی وارایکن ترك کلام ایدرب سویلمیان کیمسه یه دینور فارسیده خاموش دینور

*(نظممز نقد اولنان سوزدر اومغشوش دکل * نظمنا منتقد لیس بقول مغشوش)*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (نظمنا) ترکیبنده نظم کلام منظوم معناسنه مبتداء ومتکلم مع الغیر ضمیرینه مضافدر (منتقد) منتخب وزننده ومرادفیدر که زیوف وردیسی سچیلوب طرح اولنوب خالص وجیدی قالمش اقچه یه وسائر نسنه یه دینور منقح ومنتقی کبی فارسیده کزیده وترکیده اورندلنمش تعبیر اولنور وبو منتقد لفظی مبتدانك خبری وجمله‌سی ابتدائیه‌در (لیس) لامك فتحیله افعال ناقصه افرادندن مدخولی اولان جمله نك خبرنك مضمونی اسمندن نفی وسلبه موضوعدر اسمی اولان ضمیر مرفوع مستتر نظممه راجعدر (بقول) ده باء زائده در قول قافك فتحیله کلام کبی سوز معناسنه اوله رق لفظا مجرور ومحلا منصوب اوله رق لیس نك خبریدر (مغشوش) خالص اولمیان نسنه معناسنه قولك صفتیدر (حاصل معنی بونخبه‌مز غایت منقح ومنقی ولغات وحشیه غیر مأنوسة الاستعمالدن مصفی ومنتقیدر

*(سنده برسویله ایکی دکله یلوب حکمتنی * چونکه آدمده زبان بردر ایکی اولمش کوش)*

(مثال معنی جناب قادر مختار جلت حکمته حضرتلری انموذج عالم اکبر اولان وجود انسانده ابداع بیوردیغی حکم لایحصی جمله‌سندندرکه جارحهٔ تکلم اولان لسان فصیح البیانی بر وآلت استماع اولان روزنهٔ صماخی ایکی عدد خلق وایجاد بیورمشدر ایمدی مقتضای حکمت ومصلحت انسان کامل برکو ومکثیر اولمیوب اقوال نافعه‌یی بیله تکلم وتلفظی اقل واستماع وتلقیسی اکثر اولمسی لازمهٔ صنع الهی اولدیغی واضح وآشکاردر

(احفظوا السنکم عن هذیان الافحاش)

(احفظوا) همزه نك کسریله اعلموا وزننده امر مخاطب جمع مذکردر وقایه وصیانت ایلك دیمکدر (السنکم) ده السن سینك ضمیله افلس وزننده آلت تکلم اولان لسانك جمعیدر السنه کبی فعلك مفعولی اولمق اوزره منصوب وجمع مخاطب ضمیرینه مضافدر (عن) کلمه‌سی مجاوزه ایچون حرف جر اوله رق احفظوا فعلنه متعلقدر (هذیان) نزوان وزننده نامعقول رابطه سز صاچمه سوز معناسنه درفارسیده هرزه ویاوه دینور (افحاش) همزه نك کسریله زشت وقبیح وناسزا سوز سویلمك معناسنه در (حاصل معنی غنی عن البیاندر

*(کشینك زوجهٔ منکوحه‌سنه دینلدی فراش * یاغه المه دخی جاریه‌یی استفراش)*

(فراش) کتاب وزننده متزوج اولان کیمسه نك زوجهٔ منکوحه‌سنه دینور بعله وحلیله کبی ودوشکه ودوشه‌مه یه دینور (استفراش) استعمال وزننده جاریهٔ مملوکه‌یی فراشه الوب زوجیت معامله‌سی ایتمکه دینور تسری کبی ترکیده اوطه‌لق ایدنمك دینور

*(ثللی دیبا ایمش استبرق وسندس اطلس * عبقری کاله ووالا ایو اثواب ریاش)*

(استبرق) همزه نك کسری وتاء فوقیه نك فتحیله صرمه وقلابدان ایله طقونمش دیبایه دینور

فارسیده زربفت دینور وترکیده پثن وسوائی وسلمیه والتون اولوق کبی اسملرایله تعبیر اولنور ویاخود استبرق دیباوحریردن قالن اولانه دینور (سندس) سنبل وزننده برنوع انجه ونازك اطلسه یاخود انجه ولطیف دیبایه دینور که صندل وجانفس تعبیر اولنور (عبقری) عسکری وزننده عبقره منسوبدر عبقر بك زعمی اوزره عبقر طائفهٔ جنك بلده‌سی اسمی اولمغله هرمتاع نفیس وشیء عجیبی اکا نسبت ایدرلر ائمهٔ لغتدن قطرب عبقری نك یاسی نسبت ایچون اولمیوب بلکه کرسی وبختی کلمه‌لرینك یاری کبی اصل کلمه‌دن اولمسنه ذاهب اولمشدر کذافی حاشیة السعدی علی القاضی (کاله) هاله وزننده فارسیدر مدار انتفاع اولان لزوملی وکرکلو نسنه‌یه دینور متاع معناسنه (والا) حالا وزننده اعلا معناسنه فارسیدر بهتر وبهترین وبهین کبی (ریاش) کتاب وزننده لباس فاخره دینور ولباس فاخر معناسنه اولان ریشك جمعیدر اولور

*(اغطش ایلدی مظلم دیمه‌درمعناده * ایتمه‌در همدخی اویله قرا کولق اغطاش)*

(اغطش) اظلم وزننده ومرادفی اولمق اوزره افعال بابندن فعل ماضیدر نوری ازاله ایله ظلمت وقرا کولق احداث ایتدی دیمکدر (اغطاش) همزه‌نك کسریله متعدی اولور مظلم وقرا کو قیلمق معناسنه ولازم اولور کیجه قرا کو اولمق معناسنه

*(نم قاپوب جلب رطوبت ایدن اولمش مرشوش * دخی سر پندیسی صو کبیلرك اولدی رشاش)*

(مرشوش) مبلول وزننده آبدار نسنه‌دن وهوادن نملنوب رطوبت وباشلق جلب ایدن نسنه‌یه دینور (رشاش) سحاب وزننده ماء ودم ودمع کبی مایع نسنه‌لرك صچرانتیسنه وسرپندیسنه اطلاق اولنور

*(صاغ ایکن ضنك معیشت دیمه‌در طاردیرلك * بوجه‌دیرلکده دیرلکده معیش ایله معاش)*

(ضنك معیشت) صفتك موصوفه اضافتی قبیلندن اوله‌رق طار دیرلك دیمکدر زیرا ضنك ضادك فتحی ونونك سکونیله مطلقا طار نسنه‌یه دینور ضیق وضائق کبی فارسیده تنك دینور (ومعیشت) دیرلکه دینور حیات وزندکانی معناسنه وکندوسیله کچنلجك نسنه‌یه دینور مطعومات ومشروبات کبی که مایه الحیات اوله‌جق نسنه‌دن عبارتدر دیرلك تعبیر اولنور (معیش) مصیر وزننده و (معاش) مرام وزننده دیرلکه ومدار تعیش اولان نسنه‌یه دینور عیش ومعیشت کبی لکن معاشده فراخی ووسعت مفهوم معاشدن خارجدر

*(دیدیلر مال بقایاسنه کرچه حفشوش * حالهٔ نزعده روحك دخی باقیسی حشاش)*

(حفشوش) کیلوس وزننده غنی ایکن فقیر اولان کیمسه‌نك یدنده قلان بقیهٔ ماله وذمه‌ده باقی قلان برمقدار مبلغه اطلاق اولنور (حشاش) غراب وزننده خسته‌نك ومجروحك وجودنده قلان روح بقیه‌سنه دینور حشاشه ورمق یسیر کبی

*(ناسدن مختلف اجناس دیمك وبش اولمش * اول دیرتی سفهازمره‌سیدر همه اوباش)*

(وبش) وحش وزننده اجناس مختلفه وانواع سفله‌دن تجمع ایدن نادان وفرومایه کیمسه‌لره اطلاق اولنور (اوباش) همزه‌نك فتحیله وبش مزبورك جمعی اوله‌رق مجتمع اولان سفها زمره‌سنه واراذل واسافل کروهنه دینور

*(لص وسارق دینلور خرسزه اما که انك * قتی ملعونی کفن صویجی یعنی نباش)*

(لص) لامك حرکات ثلاثیله خرسزه دینور جمعی لصوص کلور مؤنثی لصه‌در فارسیده دزد واصل ترکیده اوغری دینور (سارق) جارب وزننده ومرادفیدر بونلرده خرسزه دینور قبول وزننده سروق کبی (نباش) شداد وزننده مستور اولان نسنه‌یی کشف واظهار معناسنه اولان نبشدن مأخوذ اوله‌رق قبری اچوب میتك کفنی صویوب آلان ملعونه دینور (رحم الله النباش الاول)

مثلی مشهوردر

*) فاحشه اولدی زناهم پرامزایشه دینور * اویله ایش ایدیجی بدسویلیجیدر فحاش (*

(فاحشه) حانك كسريله كاثردن اولان زنايه دينور وغايت قبيح ومنكر اولان معصيته ومطلقا شرعك نهى ايتديكى شيئه دينور (فحاش) نباش وزننده مبالغه در فعل قبيحى چوق ايشليجى وقول قبيحى چوق سويليجى كيمسه يه دينور

*) علت ضعف بصرله كيجه كورن اخفش * يراسه قوشيده وطواط ايمش هم خفاش (*

(اخفش) احمروزننده خلق اوله رق كوزى كوچك و بصرى ضعيف اولمغله كيجه كوروب كوندز كوره مز كذلك بلوتلى كونده كوروب اچيقلق كونده كوره مز اولان كيمسه يه دينور جمعى اخافش كلور مؤنثنده خفشاء دينور واخفش ائمهٔ نحاتدن اوچ ذاتك لقبيدر برى اخفش اكبردر كه ابو الخطاب عبد الحميد بن عبد المجيددر سيبويهك اساتذه سندندر وديكرى اخفش اوسطدر كه ابو الحسن سعيد بن مسعده در سيبويهك تلميذيدر واوچنجيسى اخفش اصغردر كه على بن سليماندر علم نحوى مبرددن وثعلبدن اخذ ايلمشدر (وطواط) واوك فتحيله يراسه قوشنه دينور كه معروفدر (خفاش) خانك ضميله رمان وزننده بوده يراسه قوشنه دينور كوزلرى كوچك و بصرى ضعيف اولديغى باعث تسميه اولمشدر مرادفلرى خشاف وطمروق وسحا وخفددر فارسيده شب پره وشبپور دينور

*) قيل خلوصيله معاشكده توكل حقه * فعلى الله توكل بخلوص لمعاش (*

(فعلى الله) تركيبنده فا ابتدائيه ياخود زائده در على حرف جر اوله رق مابعدنده واقع توكل امرينه متعلقدر جارك متعلقى اوزره تقديمى حصرى مفيددر (الله) اسم جلالدر كما سبق فى القطعة الاولى (توكل) تفعل بابندن امر مخاطب مفرد مذكر اوله رق خداى متعال حضرتلرينه تسليم امور ايله اعتماد وانقياد ايله ديمكدر (بخلوص) ده باء ملابسه توكل فعلنه متعلقدر (خلوص) جلوس وزننده برنسنه صافى وخالص اولمق يعنى مغشوش ومتكدر ومشوب اولمقدن عبارتدر (لمعاش) ده لام تعليل توكله متعلقدر معاش بو قطعه ده كچدى (حاصل معنى جميع نفوس منجسده نك ارزاقنى تكفل ايدن رزاق عالم حضرتلرينه امر معاش خصوصنده خلوص قلبله اموريكى تسليم واعتماد ايدوب مضطرب اولمه زيرا * ومن يتوكل على الله فهو حسبه * بيورلمشدر

*) بو يله در يوسفه هم پند جناب پدرى * راز پنهانكى اخوانكده ايلمه فاش (*

يعنى كتمان اسرار مقصوده ظفر وسطوات دهردن سلامته مدار وافشاء سر موجب ندامت وموروث محنت ووخامت اولديغى نزد بيران روشن ضميرانده واضح وآشكار اولديغندن حضرت يعقوب عليه السلام مخدوم نبوتموسوملرى يوسف صديق عليه السلامه نصح وپند معرضنده موضوع خزانه دن آكاهلرى اولان سر مكتومى اخوانه افشادن منع ايلدى كما قال الله تعالى حاكيا * قال يابنى لاتقصص رؤياك على اخوتك * الآية

) انعم الله لنا العلم به نحن نعيش (

(انعم) افعال بابندن ماضيدر اعطا واحسان ايتدى معناسنه (الله) فعلك فاعليدر (لنا) بزمچون ديمكدر (العلم) فعلك مفعوليدر جمله سى ابتدائيه در (به) ده باء سببيه مؤخر نعيش فعلنه متعلقدر ضمير مجرور علمه راجعدر (نحن) متكلم مع الغير ضميريدر ومبتدادر (نعيش) عاش يعيش دن مضارع متكلم مع الغيردر تحتنده مستتر فاعل ضميريله جمله سى مبتدانك خبريدر جارك متعلقى اوزره تقديمى حصر ايچون خبرك فعليتى تقوى حكم ايچوندر (حاصل معنى جناب

واهب العطايا بزه نعمت علمى احسان واعطا ايلدى بز انجق اوعلم سببيله حيات ابدى وزندكانى سرمدى بولورز ياخود اوعلم سببيله مرزوق اولوب تعيش ايده رز ديمكدر

* جوهرى يازديكه خلط ايتمكه ديمش تشويش * طوغروسن صاحب قاموس بيوردى تهويش *

(تشويش) تفعيل وزننده ائمهٔ لغتدن جوهرينك صحاحنده بيانه كوره برنسنه يى قارش مورش ايلمكه دينور خلط وتخليط كبى و بو معناده اكثر ائمهٔ لغت دخى جوهرى يه موافقلردر لكن صاحب قاموس جوهرى يى وهمه نسبت ايدوب صواب اولان معناى مزبورده ها ايله تهويش اولمقدر ديدى مترجم قاموس تشويشك نزاع واختلاف معناسنه اولان شواهدن اخذينه مبنى جوهرى يه نصرت ايلدى

*) خلقه القاى فساد ايلمك اولمش توريش * دخى تزويره سلوك ايتمكه ديمش ترقيش (*

(توريش) تحريش وزننده ومرادفيدر كه خلقى برى برينه دوشوروب بينلرنده فتنه وفساد القا ايلمك معناسنه در (ترقيش) تزوير وزننده ومرادفيدر كه كلامه حسن وزينت ويرمكله تنظيم وترويج ايلمكه دينور

*) راهب قوم نصارى ديه درتركجه كشيش * دير عرب باده جوشوب قينامه صونه كشيش (*

(راهب) هارب وزننده نصارى طائفه سنك علم جهتيله رئيسلرينه دينور كه تركيده كشيش وفارسيده هربد ودانشمند ترسايان دينور (كشيش) كبير وزننده شراب كوبده قيناركن ظهور ايدن خشلديسنه دينور پس كشيش لفظى هم تركى هم عربيدر لكن تركيده پاپاس معناسنه عربيده خمرك غليانندن حاصل اولان صوت معناسنه در

*) هم عرب ديدى كوچك جثه ليه قوش اما * عش قوشك يوه سيدر بلكى اولمش ريش (*

(قوش) قافك ضميله صغير الجسم وقصير القامه بودوروچلسز آدمه دينور نغاش ونغاشى وقطيع كبى فارسيده زاد خواست وتركيده جوجه وجوره دينور (عش) عينك ضمى وشينك تشديديله شول قوش يواسنه دينور كه اغاجك داللرى ارالغنده خار وخسدن يعنى چوردن چوبدن اتخاذ ايليه اما ديوار قوغوقلرنده وقباد لكلرنده اولان قوش يوسنه وكر دينور عشك جمعى اعشاش ووكرك جمعى اوكار كلور فارسيده مطلقا يوه يه آشيان دينور (ريش) ليف وزننده قوش قناديننك تويلريدر كه يلك تعبير اولور ولباس فاخره دينور رياش كبى

قوش لفظى دخى هم تركى هم عربيدر لكن عربيده جوره وخبره تركيده طير ومرغ دينور قمنه دينور *

*) علف اولكيم انى حيوان يه يملك معلف * اوفاغى حث وصمان تبن وقورى اونده حشبش (*

(علف) سلف وزننده آت وقاطر ودوه وصغر مقوله سى حيوانلرك يمنه دينور (معلف) مقعد وزننده حيوانك علف ويم يه جكى يره دينور كه آخور ويملك تعبير اولنور (حث) حاء مهمله نك ضمى وثاء مثلثه نك تشديديله صمان اوفاقنسنه دينور كه صمان توزى تعبير اولنور (تبن) تانك كسريله وفتحيله صمانه دينور كه معلومدر وشريف وسخى كيمسه يه دينور وساعدن قورده دينور ويوك كاسه يه دينور (حشبش) امير وزننده قورى اوتلغه دينور

*) جمع ايدن بريره نسوان ورجالى ديبوب * دى قلدى يه دبيب وحركت اولدى نطبش (*

(ديبوب) ديموم وزننده (ودبوب) صبور وزننده دائما رجال ونسوان بينني فاحشه وزنا ايچون جمع ايلمكه سعى ايدن عورت پزه ونكنه دينور وقوغجى به وساعى بالفساده دينور (دبيب) طبيب وزننده باب ياب ملايمتله يورميك معناسنه در اطفالك ايمكلىه رك يوريمسى كبى واكثر حيوان وحشراتك حركتنده مستعملدر (نطبش) امير وزننده مطلقا حركت معناسنه در كه حركة فى الابدر فارسيده جنبيدن دينور

*) عجله ايليجى كيمسه عجول اولمش هم * انكماش ايومه در ايودرمكه ديمش تكميش (*

(مجول) جهول وزننده بالطبع ايوه كن كيمسه يه دينوركه برنسنه يى وقتندن مقدم طلب ايتمك عادتى اوله ومجول ولديى ضايع ايتمش متحيره عورته وناقه يه دينورثكلى كبى واولومه دينور منيه كبى وقهوه التى تعبير اولنان مختصر طعامه دينور سلفه ولهنه كبى (انكماش) انتقال وزننده سرعت ايلك معناسنه در تكمش ومبادره ومطوركبى فارسيده شتابيدن وشتاب دينور (تكميش) تكميل وزننده ايودرمكه ومجله ايتديرمكه دينور اعجال واسراع وارعاف كبى

*) طرملنمق اثرى خادشه درخدش كبى * قشيمق طرمله مق ديمكده خرش وتخديش (*

(خادشه) حادثه وزننده (وخدش) خانك فتحيله برنسنه يى طرنق مقوله سيله قاشيمق وطرمله مقدن حادث اولان طرنق ياره سى وبره وبرتق كبى اثرونشانه دينورخمش كبى وخدش طرمله مق معناسنه ده دينورخرش كبى (خرش) عرش وزننده خاء معجمه ايله وحاء مهمله ايله (وتخديش) تشويش وزننده طرمله مق معناسنه در مرش وتكديح وكدح كبى فارسيده خراشيدن دينور

*) قوپمه درعرث ودخى جث قوپارمقدرهم * عنف وشدت ايله اخذ ايلمده بطش وبطبش (*

(عرث) حرث وزننده برنسنه يرندن قوپمق معناسنه درتقلع وانجثاث كبى وبرنسنه يى برندن قوپرمق معناسنه در انزعاج وانتزاع كبى (جث) جيمك فتحى وثانك تشديديله برنسنه يى چكوب قپارمق معناسنه در نزع وقلع واقتلاع كبى فارسيده قوپمغه شكستن وقوپارمغه بركندن وانكيختن دينور (بطش) بانك فتحى وطانك سكونيله بركيمسه يى ياخود برنسنه يى بأس وقوت وعنف وشدتله قورايوب طوتمق معناسنه در وبطش سطوت وقوت معناسنه ده كلور (بطبش) نطبش وزننده كوجلوقوتلوشديد البطش اولانه دينور وعنف ايله اخذه دينور

*) آشكار اولور ارانمق دمى مصلح ومفسد * يظهر المصلح والمفسد عند التفتيش (*

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (يظهر) ظهوردن فعل مضارعدر عيان وآشكار اولور ديمكدر (مصلح) محسن وزننده برنسنه يى ايو وصالح قيليجى كيمسه يه دينوركرك ابتداى امردن وكرك فسادنى ازاله ايله صكره دن قيلسون (مفسد) مصلح وزننده ومقابليدركه برنسنه يى حد اعتدالدن اخراج ايله فنا وتباه ايديجى كيمسه يه دينور (عند) عينك حركات ثلاثى ونونك سكونى ودالك فتحيله حسى ومعنوى مكان قرب وحضوره دلالت ايدر ظرفدر عنده مال وعنده علم كبى بوندن تركيده قتنده ايله وفارسيده نزد ايله تعبير اولنور ومقتضاى اضافت اوزره ظرف زمانى ده اولور بوتركيده اولديغى كبى (تفتيش) تنقير وزننده ومرادفيدركه برنسنه يى جستجو ايدوب اراشدرمق معناسنه در آشكار ظاهردر (دم) فارسيده زمان معناسنه در مصلح فعلك فاعلى عند ظرفيدر (حاصل معنى واضح وآشكاردر

*) اولمه پسمانده طريقكده مثال جهلا * ايده كور بدرقه علم وكمالى درپيش (*

(پسمانده) فارسيده اكسه معناسنه اولان پس لفظى ايله قالمش معناسنه اولان مانده لفظندن مركب اوله رق آرده وكيرويه قلان نسنه يه دينور دمدار ودنباور كبى عربيده متأخر ومتخلف معناسنه (بدرقه) دال مهمله ايله وذال معجمه ايله دحرجه وزننده قولاغوزه ورهبره دينور ويول يساقجيلغينه يعنى يول محافظلغينه دينوركه ابناء سبيلك اوكنه دوشوب قطاع طريقدن محافظه وحمايه ايتملكدر (درپيش) درويش وزننده فارسيدر اوككده ديمكدر عربيده امامك وقدامك معناسنه (حاصل معنى منزل مقصود اولان سعادت دارينه وصول طريقنده ماند جهال اوقاتكى اضاعه ايله تسويف واهمال * ورهروان حقيقتدن كيرويه قالوب نفسكى اذلال ايلمه بلكه اكتساب معالى واقتناء ارتفاع وتعالى خصوصنده علم وعرفانى وسائر مدار كمال اولان مكارم اخلاقى اوكوكده رهنما ورهبر ونفسكى بونلره پيروقيلمغه

مراتب عليا احرازينه فوز وظفر بوله كور ديمك اولور

) رتلى صادرصين خطل الغبر رصاص (

(رتلى) ده رتل جبل وزننده خوب ولطيف ودلكش ورنكين كلامه دينور وبرنسنه انجو ديزيسى كبى وجه لطيف واسلوب متناسب اوزره منتظم ومرتب اولمق معناسنه در يا متكلم ضميريدر رتل اضافتله معرفه اوله رق مبتدادر (صاد) عاد وزننده حروف هجادن اوندردنجى حرفه دينوركه مقام حسبيله معناى قريبدر ومعدنياتدن توجه دينوركه معناى بعيددر وبو معناى بعيد مراد اولمغله محسنات بديعيه دن ايهام صنعتى واردر ومبتدانك خبريدر (رصين) امير وزننده قوى ومحكم اولان نسنه يه دينور صادك رصينه اضافتى موصوفك صفته اضافتى قبيلندندر (خطل) جبل وزننده سرعته وچابكلغه دينور وفاسد اوله رق چوق كلامه دينور (غبر) خبر وزننده سوى معناسنه دركه ماعدا وبشقه كيمسه لر ديمكدر (رصاص) سحاب وزننده معدنياتدن رصاص اسود تعبير اولنان قورشونه ورصاص ابيض تعبير اولنان قلايه دينور خطل غبره مضاف ومبتدادر رصاص خبريدر (حاصل معنى بنم انواع محسنات ايله محلى نواداودلنشين كلامم توج كبى مستحكم ومتيندركه سهام حاسدانه غرض ورماح بدخواهانه هدف دخى قيلنسه كنديده طعنهٔ حساد بدنهاد اصلا كار وتأثير وبروجهله مورث رخنه اولور اثر ايله خلل پذير ايده مز غيريلرك محسناتدن عارى وسلاستدن برى اوله رق تفوه وتشدق ايله ديرمه وچاتمه كلاملرى رصاص كبى رخاوتلى اولمغله سنان زباندرازانه مقاومت ايده ميوب متأثر ورخنه دار اولور ديمكدر

*) صدغ زلف اولدى باشه طوپلنلان صاچده عقاص * باشده قبل بتديكى يرغايته ايردكده قصاص (*

(صدغ) صادك ضميله كوز ايله قولاغك ماييننه دينور وكوز ايله قولاق بيننه صارقان صاچه دينوركه زلف تعبير اولنور (عقاص) كتاب وزننده باش اوزره ديوشيريلوب طوپلنان صاچه دينور سفينه وزننده عقيصه كبى وباش اوزره طوپلنلان صاچك باغنه دينور وباش اوزره طوپلنلان صاچه خصله ده دينور غرفه وزننده (قصاص) قافك حركات ثلاثيله باشك اطرافنده تراش نهايت بولديغى يردركه اندن اشاغيده قيل بتمز

*) دپره رك جنبش ايله اويناييجيدر رقاص * انى اويناتمه دخى شوقله ترقيص ارقاص (*

(رقاص) شداد وزننده حركات موزونه ايله دونه رك وقالقيه رق اوينيان كيمسه يه دينور طوشان وكوچك كبى (ترقيص) تخصيص وزننده (ارقاص) همزه نك كسريله رقاصى رقص ايتديروب اويناتمغه دينور سازنده وسربجى حاليدر

*) اك سريع اولان ايمش كرچه كيم امليص وملاص * قاچمغه هم كيروقالمغه دينور نوص مناص (*

(امليص) انجيل وزننده (ملاص) كتاب وزننده زياده سرعت وشتابله اولان سير وحركته وصف اولور سير امليص سير سريع معناسنه در (نوص) نونك فتحيله (مناص) ميمك فتحيله قاچمغه دينوركه ايريلوب الارغه اولمقدر وكيرو قالمغه دينور تأخر وتخلف كبى ومناص صغنيجق يره دينور ملجأ وملاذ وموئل كبى

(قامچى سوط ودخى قرباچه دينورمش عرفاص * خيرى يوق شرايديجى كيمسه ايمش هم مندلص)

(سوط) سينك فتحى وواوك سكونيله اوزونسه ديلنمش دريلردن اورولمش وبچلمردن بوكولمش قامچى يه دينور وشدت ومحنته دينور وقامچى ايله اورمق معناسنه در مصدر اولور (عرفاص) قرطاس وزننده والى وحاكملرك مجرملرى دوكدكلرى قرباج تعبير اولنان قامچيدر سوطك جمعى سياط واسواطدر عرفاصك جمعى عرافيص كلور فارسيده قامچى يه

فارسيده زلفه بسونه وكاكل دينور *

فارسيده اويناتمغه بازيدن واويناتمغه بازانيدن دينور *

تازيانه وتازانه دينور (منداص) محراب وزننده دائمااسد شرومكروه وناسزا ايشلرايله اذا واضرار ايدن كيمسه يه دينور واو غوز جمقا خاتونه وبدزبان عورته وخفيفه عورته دينور

*) دى غريب ايتمكه تغريب، چيقارمق افصاص * دخى اجلا كبى دورايته وطندن انشاص (*

(تغريب) تعذيب وزننده بر كيمسه يى وطندن جدا وغريب ايتمكه دينور نفى كبى وديار بعيده يه سير وسفر قيلغه دينور و برنسنه غائب ونابديد اولمق معناسنه دينور (افصاص) اخراج وزننده برنسنه دن برنسنه يى اخراج ايدوب چيقارمغه دينور (اجلا) همزه نك كسريله بر كيمسه يى دار وديارندن دور وخانماندن جدا ومهجور قيلغه دينور و برسببدن ناشى ترك ديار ايدوب وطندن دور اولمق معناسنه لازم اوله رقده مستعملدر اجليلاء كبى (انشاص) افصاص وزننده برنسنه يى محلندن طشره چيقارمق معناسنه دينور انداص واستداص كبى

*) نفس مقتوله بدل ماله ديت ديرمشدر * دخى ياره ديتى ارش وقود اولدى قصاص (*

(ديه) عدة وزننده وودى وعد وزننده مقتول ايچون وارثنه ويريلان ماله دينور كه لسانمزده ده ديت دينور وقان بهاسى دينور فارسيده خون بها ديرلر (ارش) عرش وزننده ياره وجراحت ديتنه دينور ومطلقا ديتنه ده دينور كه خونبهادر وطرملامق ورشوت ونزاع واختلاف وخصومت ومتاعدن عيب سببيله اشاغى وار يلوب حط وفرونهاده اولنان بها معنالرينه ده مستعملدر (قود) فتحتيله قصاص معناسنه اسمدر كه مقتول مقابلنده قاتلى قتل ايلمكدن عبارتدر انقاده وزننده اقاده كبى (قصاص) كتاب وزننده قاتلى قتل وجارحى جرح وقاطعى قطع ايله جنايتده اودشمكه دينور شبوعندن ترجمه موقعنده ايراد اولندى

*) انتقام المه ايمش ثأرو دخى قان آديدر * فرصته دسترس اولماغه دينورمش افراص (*

(ثأر) ثانك فتحى وهمزه نك سكونيله مقتولك وليسى قاتلى قتل ايله انتقام المق معناسنه در كه اوج المق دينلور ومطلقا عدوسندن كين وانتقامنى المق معناسنه در اظهار وزننده اثار وادخار وزننده اثأر كبى فارسيده دماوردن دينور وقاتل ذمتنده مستقر اولان دمه وديتنه دينور (افراص) افراط وزننده بر كيمسه يه فرصت ال ويرمك ومطلوبنه ظفر بولمق معناسنه در انتهاز وافتراص كبى وافتراص فرصتى غنيمت بيلمكه ده دينور

) بائس اول كيمسه كه فقر يله بغايت محتاج (

) فقرايمش فاقه خصاصه كه زوكورلكده خصاص (

(بائس) حارس وزننده زياده فقر واحتياج ايله پريشان حال ومشتت البال اولان مسكينه دينور (فاقه) ناقه وزننده (خصاصه) سحابه وزننده فقر واحتياجه وبوخسوللغه دينور خله وعاله وعيله واملاق كبى (خصاص) سحاب وزننده بوده فقر وفاقه يه دينور كه زوكورلك تعبير اولنور فارسيده كداشدن دينور

*) غوص وغمس اولدى صويه طالمه شاتى تلجيج * ديديلر طالغيجه غطاس هم او يله غواص (*

(غوص) غينك فتحى وواوك سكونيله ومغاص وغياص وغياصه كه مقام وكتاب وكتابه وزنلرنده جمله سى صويه طالمق معناسنه استعمال اولنورلر (غمس) غوص وزننده ومراد فيدر غطس وقمس وانغماس كبى فارسيده غوته وغوطه دينور غينلرك ضميله وفتحيله (تلجيج) ترويج وزننده بحرك ونهرك انكين ودرين يرى معناسنه اولان لجه يه طالمق معناسنه اولمغله غوص وغمسدن اخص اولور كافى القاموس لكن لهجه صاحبى ناظم كبى مطلقا طالمق معناسنه استعمالنه ذاهبدر (غطاس) شداد وزننده (وغواص) وزن مزبور اوزره دريادن اينجو چيقارمق ايچون وبعضا دكره دوشن نسنه لرى چيقارمق ايچون صويه طالان طالغيجه اطلاق اولنور

) صبوه درشيد وسجاج وصيوه جيدر مجاج (

) جبس وجص اولدى كرج آدى كرچجى جصاص (

(شيد) عيد وزننده (سجاج) كتاب وزننده ديوار صيوايجق كرج وچامور مقوله سى صيوايه دينور اماشينك فتحيله شيد ديوارى صبوه ايله صيوامق معناسنه در تطيين وتجصيص وتقصيص كبى (سجاج) شداد وزننده صيواجيه دينور طيان ومطين كبى فارسيده صبوه يه دوس وصيوه جى يه دوسكر دينور (جبس) جيمك كسرى وبانك سكونيله (جص) جيمك فتحى وصادك تشديديله كرجه وايلجى يه دينور طبخ وغضرم وقصه كبى (جصاص) شداد وزننده كرج يقان كيمسه يه دينور كه كرججى تعبير اولنور فارسيده كرجه كچ وكرججى يه كچكر اطلاق اولور

*) سزاينانمازكه معناسيده لاتعتمدوه * نابجا سوزله يلان خرص ويلانجى خراص (*

(لاتعتمدوه) حسى وعقلى برنسنه يه اسناد ايدوب طيانمق معناسنه اولان اعتماددن نفى استقبال جمع مذكر مخاطبدر مفعول ضميرينك مرجعى بومقامده خبر وكلام اولمغله سز او كلامه اعتماد ايتمك واينانمك ديمك اولور (خرص) خانك فتحى وراك سكونيله ظن وتخمينله سويلنلن لايقسز سوزه دينور ويلان سوزه دينور كذب ومين وزوركبى (خراص) كذاب وزننده ومرادفيدر كه يلان سويلمك معتادى اولان يلانجى كيمسه يه دينور وزن مزبور اوزره خلاب ومراج وسداج ومذاع وافاك كبى فارسيده يلانه دروغ ويلانجى يه دروغ زن دينور

*) حقه غايتله خلوصيله عبادت ايديكز * اعبدوا الله تعالى بكمال الاخلاص (*

(مصراع) اول ثانينك ترجمه سيدر * اعبدوا الله * تركيبنده اعبدوا طاعت وقوللق وانقياد وخضوع معناسنه اولان عبادتدن امر حاضر جمع مذكردر جمع ضميرى فاعلى واسم جلال مفعوليدر (تعالى) تفاعل بابندن فعل ماضيدر تحتنده مستتر هو ضميرى اسم جلاله راجعدر ذاتنده وصفاتنده وافعال واحوالنده مخلوقينه مماثلتدن بذاته مرتفع ومنزه اولدى معناسنه در وتعالى جمله سى محلا منصوب اوله رق اسم جلالك صفتيدر (بكمال) ده باء ملابسه اعبدوا يه متعلقدر (كمال) جمال وزننده بر شيئك جميع اجزاسى يرلو يرنده تمام اولماسنه دينور (اخلاص) همزه نك كسريله ريا وسمعه يى ترك ايله عبادتى الله تعالى ايچون خالص قيلغه دينور كمال فعلك مفعول به غيرصريحيدر اخلاص مضاف اليهيدر (حاصل معنى معلومدر)

*) مژه لرله نكهى كاكلى صيدايتدى دلى * صادقلبى بجفون وشفون وعقاص (*

يعنى مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (صاد) كاد وزننده ماضيدر صيد ايتدى واولدى معناسنه (قلبى) ده ياء متكلم ضميريدر قلب قافك فتحى ولامك سكونيله فؤاد معناسنه در كه فارسيده دل دينور ترجمه ده وقوعى كبى وتركيده كوكل تعبير اولنور (بجفون) ده باء سببيه صاد فعلنه متعلقدر جفون جنون وزننده كوز قپاغى معناسنه اولان جفنك جميدر حاليت محليت علاقه سيله مجازا هدب معناسنه مستعملدر كه فارسيده ميمك ضمى وزاى فارسينك فتحيله مژه وتركيده كرپك تعبير اولنور (وشفون) ده واو عاطفه در شفون حاء قافيه سنك قطعه اولى سنده كچديكى اوزره قعود وزننده برنسنه يه كوز قويرغيله باقمق معناسنه در شوس ولحظ كبى فارسيده كرشمه ونكه ونكاه دينور (عقاص) كتاب وزننده بو قطعه نك اولنده كچديكى اوزره باش اوزره طو پلانلان صاچه ويرچه دينور لكن توسعا صدغ معناسنه استعمال اولندى نه باشدن اشاغى صارقش اولان زلف وكاكل مراد اولنمش اولور (حاصل معنى اول صياد قلوب افتادكان نيزه بى امان مژكان ونكاه فتان خونفشان ودام زلف سيه فام فتنه افشان ايله دل آوارم سودازده يى صيد وتجخير يعنى قبضه تملكنه بالكليه رام وتسخير ايلدى ديمك اولور

*)اوقوسون نظم دلارامی عوامیله خواص * جمله منظومه‌لر ایچنده بودر خاص الخاص(*

(دلارا) فارسیدر کوکله زیب وزینت وسرور وبهجت ویرن شیئه دینور (خواص) خانك فتحی وصادك تشدیدیله سائر افراد انسانده بولنمیان علم وفضیلت وشرف مزیتله ممتاز ومنفرد اولان کیمسه معناسنه اولان خاصه‌نك جمعیدر (عوام) هوام وزننده خاصه مقابلی اولان عامه‌نك جمعیدر که کمالات بشریه‌دن بهره یاب اولمیان کیمسه‌لر اوله‌جقدر (خاص الخاص) اضافتله اعلی الاعالی ما کنده در مراد ترغیبدر

) ضاء نظمی کذکاء بفیوض الفیاض (

(ضاء) جاء وزننده آیدین وروشن اولمق معناسنه اولان ضوءدن فعل ماضیدر اشراق ایتدی ونورلندی معناسنه (نظمی) ده یا متکلم ضمیریدر نظم کلام منظوم معناسنه فعلك فاعلیدر (کذکاء) ده کاف تشبیه ایچوندر ذکاء غراب وزننده کونشه دینور شمس کبی (بفیوض) ده باء سببیه ضاء فعلنه متعلقدر فیوض قعود وزننده چوق نعمته دینور فیض معناسنه فعلك مفعول به غیر صریحیدر (فیاض) فتاح وزننده مبالغه ایله کثیر الاحسان اولان الله تعالی حضرتلرینه اطلاق اونور (حاصل معنی نیر اعظم اولان آفتاب رخشان ضیا پاش کون ومکان اولدیغی کبی بنم بو منظومهٔ کوهرفشانم دخی فیاض مطلقك فیض واحسانیله پرتو انداز قلوب معارف جویان اولدی دیمك اولور

) حوض مشهور انك جمعیدر احواض وحیاض (

)صویه کیرمك دیمه مفهومی دخی خوض وخیاض(

(حوض) حانك فتحی وواوك سکونیله معلومدر که ایچنده صو جمع اولوب اقتضاسنه کوره استعمال اولنمق ایچون یاپارلر لساننمزده دخی حوض تعبیر اولور (احواض) اشجار وزننده (حیاض) ثمار وزننده حوضك جمعلریدر (خوض) حوض وزننده (خیاض) کتاب وزننده صویه کیرمك معناسنه‌در وباطل نسنه‌یه ومخاوفه اقدام ایدوب طالمغه دینور

*) قرض اودنج اولدی اودنج استمه‌در استقراض * قرض هم کسمکدر بیل که مقصدر مقراض(*

(قرض) فرض وزننده بر کیمسه‌یه اودنج ویریلان نسنه‌یه دینور (استقراض) بر کیمسه‌دن قرض طلب ایلمك واودنج استمك معناسنه‌در وقرض اودنج معناسنه اطلاق اولندیغی کبی کسمك معناسنده کلور قطع کبی ومجازات ایلمك وشعر سویلمك وصاغه صوله صاپارق یوریوب کتمك وبریردن الارغه‌یه صاپمق وبر نسنه‌دن آخر نسنه‌یه وبر حالتدن آخر حالته تحول وانتقال ایلمك معنالرینده ده اطلاق اولنور (مقراض) محراب وزننده مقص وصندی تعبیر اولنان آلته دینور میمك کسری وقافك فتحیله مقص ومنبر وزننده قاایله مقرض ومقراص کبی فارسیده کاردو وکاز تعبیر اولنور

*) هر شیئك جزئی ایمش بعض که جمعی ابعاض * ازاجق نسنه دیمکدر دخی هم برض وبراض (*

(بعض) بانك فتحی وعینك سکونیله هر نسنه‌دن بر طائفه‌یه یعنی بر جزءه وبر پاره‌یه دینور وبعوضه یعنی سیوری سنك بر کیمسه‌یی اصروب بی‌حضور ایلمك معناسنه در شاعرك اشبو * نعم البیت ابی دثار * اذا ما خاف بعض الناس بعضا * بیتی معنیینی جامعدر (ابعاض) همزه‌نك فتحیله بر نسنه‌دن بر بلوك وبر مقدار معناسنه اولان بعض لفظنك جمعیدر (برض) قرض وزننده (براض) غراب وزننده آزجه نسنه‌یه دینور شیء قلیل معناسنه

*) اولدی رضراض سمز قارنی یوکدر جریاض * تنبل اولمقله ثقیل اولمغه دینمش ارضاض (*

(رضراض) رانك فتحیله ورضرض عرعر وزننده لحیم وسمز وقارنی بیوك شیشمان کیمسه‌یه

مغرص ومغراص آخرده صاد مهمله ایله بیوربجی وقیومجی دینور وکموش کسمك ایچون قوللندقلری مقاصدر *

ابو دثار سیوری سنکك کنیه سیدر بیت ابی دثار اندن محافظه ایچون اتخاذ اولنان ناموسیه در *

دینور مؤنثی رضراضه‌در (جریاض) قرطاس وزننده قالین کوده‌لو وبویوك قارنلو کیمسه‌یه دینور وارسلانه دینور (ارضاض) همزه‌نك کسریله تنبللك واوشنکللك حسبیله یریندن آغر وکیچ دپرنور اولمق معناسنه‌در وبوك سکرتمك معناسنه اولمغله ضد اولور

*)استعاذه‌دی صغنمغه‌دخی لوذ ولیاذ *صغناجق یره موئل کبی هم دیندی اضاض(*

(استعاذه) همزه‌نك کسریله (لوذ) لامك فتحی وواوك سکونیله (لیاذ) کتاب وزننده بر نسنه‌یه التجا ایدوب صغنمق معناسنه‌در عوذ وتعوذ وموئل کبی (موئل) محفل وزننده (اضاض) کتاب وزننده صغناجق یره دینور ملجاء ومفزع کبی

*) بك کوزل نسنه انیق دخی دلبر محبوب *محنت عشقله بربادلق اولمش احراض(*

(انیق) امیر وزننده شول کوزل نسنه‌یه دینور که کمال حسن ولطافتندن وبغایت وضاءت وملاحتندن نظر وتماشا ایدنلری تعجب واستغرابه القا ایدر اوله (محبوب) مرغوب وزننده کندیه محبت اولنان سوکیلی نسنه‌یه دینور بو علاقه ایله دلبر خوب منظر ودل آرام پری پیکرده استعمالی فاشی اولمشدر (احراض) همزه‌نك کسریله بر کیمسه‌یی عشق ومحبت محنتی زار وزبون وشاشقین ودوشکون ایدوب تبحال ایتمکه دینور

*)شدت ودقتله باقمده تحدیق نظر * اولدی کوز کورمه بصر کوز قپامقدر اغماض (*

(تحدیق نظر) تحمیق بشر وزننده بر نسنه‌یه دقتله باقمق معناسنه‌در که کوزك قاره‌سنی اویناتمیوب منظور اولان نسنه‌یه دیکوب طورمق ایله اولور وبو معنی فقط تحدیق لفظنك معناسیدر که کوزك قاره‌سندن عبارت اولان حدقه‌یی مرئی ومنظور جانبنه بلا تقلیب ولا تحویل صرف وتوجیه ایتمکدن عبارتدر اما نظر قوة باصره‌یی بر نسنه‌یه صرف ایلمك معناسنه‌در که مطلقا باقمقدر بو صورتده اخصك اعمه اضافتی قبیلندن اولور بو ایسه عند النحاة جائز دکلدر مکر که نظرده دخی تحدیق کبی معنای دقت ملحوظ اولمغله حق الیقین کبی شیئك مرادفنه اضافتی قبیلندن اضافهٔ بیانیه اقسامندن اوله یاخود السنه‌ده تحدیق نظر زبانزده اولدیغنه بناء ناظمك مسامحاتندن اوله (بصر) نظر وزننده حواس خمس ظاهره‌دن حاسهٔ باصره‌نك حس وادراکندن عبارتدر که کوزك کورمسی تعبیر اولنور وبصر جارحهٔ ناظره‌یه یعنی کوزه‌ده اطلاق اولنور عین معناسنه (اغماض) همزه‌نك کسریله کوز یومق معناسنه‌در وبر خصوصده مسامحه ومساهله ایلمکه واو یقویه دینور مجازا

*) اومتاعی کوتوریجی دوه‌یه دیندی حفض * حفضه جمعی دخی اوله حفض واحفاض(*

(حفض) فتحتینله اوزرینه خانه‌نك اثاث ومتاعی یعنی مفروشات واوانی وسائر مالزمه‌سی یوکلنان دوه‌یه دینور وکوج وقتنده دوه‌یه وسائر طواره تحمیل اولنمق ایچون تهیئه وآماده قیلنان اومتاعنه اطلاق اولنور (حفضه) جمله وزننده (حفاض) کتاب وزننده (احفاض) احمال وزننده حفضك جمعیدر اومتاعی کوتورن دوه‌لره دینور

*)یلع اول شمشکه دینمش که اوله بی باران *شمشکك یلدیره یوب چاقمه‌سی اولمش اءماض(*

(یلع) یمنع وزننده سحابدن ظاهر اولوب لمعان ایتکله ناسی یغموره اطماع ایدوب صکره قصر چیقوب یغمورسز اولان شمشکه دینور وسرایه اطلاق اولنور وبونلره مشابهتله کذاب کیمسه‌یه‌ده دینور بی باران فارسیده یغمورسز دیمکدر (ایماض) همزه‌نك کسریله شمشك بولودك اطرافنی تجاوز ایلیه‌رك آهسته‌جه یلابمق معناسنه‌در ومض ووميض کبی

*)قائم اولمق دیمه معناسنه‌در نهض ونهوض * قالقمه‌در نهضت وقالدرمغه دینمش انهاض (*

(نهض) نونك فتحی وهانك سکونیله و(نهوض) قعود وزننده و(نهضت) قدرت وزننده

قائم اولمق وایاق اوزره قالقمق معناسنه در قیام کبی (انهاض) اقعاد وزننده ومقابلیدر که اياغه قالدرمق معناسنه در فارسیده قیامه برخواستن وقالدرمغه افراختن دینور

*) دی روافض اوکروهه که رئیسن براغه * رفض ترك ایتمه درایرلمه ایمش هم ارفاض (*

(روافض) خوارج وزننده رافضه نك جمعیدر رافضه باشبوغلرنی وسرعسکرلرینی ترك ایدن عسکره دینور وشیعه طائفه سندن برفرقه یه اطلاق اولنور که مقدما زید بن علی بن الحسین بن علی المرتضی رضی الله عنهم حضرتلرینه بیعت ایدوب بعده زید حضرتلرینك حضرت صدیق وفاروقدن تبری ایلمسنی استدعا ایلملریله زید حضرتلری جوابنده جناب شیخیندن نه کونه تبری ایده یم که انلر جدامجدم اولان رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك حال حیاتنده وزیر ومشیرلری وجوار رب العزته انتقالندنصکره خلیفهٔ روشن تدبیرلری ایدی دیو شیخین مکرمیندن تبری ایلمکدن ابا ومقام صدق موالاتده پابرجا اولمغله اول کروه مکروه زیدی ترك ایدوب یانندن طاغلملریله رافضه اطلاق اولندی جمعنده روافض ونسبتنده رافضی دینور (رفض) خفض وطلب وزنلرنده برنسنه یی ترك ایلیوب براقمق معناسنه در فارسیده فکندن وهشتن دینور (ارفاض) همزه نك کسریله برنسنه دن ایرلمق وبراغوب کتمك معناسنه در

*) مجلس فسق کورسك یوزیكی دوندیره کور * لوتری مجمع فسق فعلیك الاعراض (*

(مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (لوتری) ده لوحرف شرطدر لکن لوکلمه سنك وجوه خمسهٔ استعمالندن اشهری اولان انتفاء الثانی لانتفاء الاول معناسنه دکلدر بلکه ان کلمه سی کبی مطلق ربط ایچون یعنی برجمله نك مضموننك حصولنی جملهٔ اخری نك حصولنه زمان مستقبلده ربط وتعلیق ایچون مستعملدر که شرطك سببیتنی وجوابك مسببیتنی افاده ایدر (تری) رؤیتدن مضارع مفرد مذکر مخاطبدر تحتنده مستترانت ضمیری فاعلیدر (حاصلی ان رأیت وان ترکی اکرسن کوررسك دیمك اولور (مجمع) محشر وزننده اسم مکاندر ناس کندیسنده تجمع وتحشد ایتدیکی یره دینور مجلس ومحفل ونادی کبی تری فعلنك مفعولی اولمق اوزره منصوبدر (فسق) فانك کسریله الله تعالی حضرتلرینك امرینی ترك ایتمکله عصیان ایدوب طریق حقدن خروج ایلمك معناسنه مجمع لفظنك مضاف الیهیدر (فعلیك) فا جوابیه در علیك الزم معناسنه اسم فعل امردر الیك تنح وامسك ودونك خذ معنالرینه امر معناسنه اولان اسماء افعالدن اولدیغی کبی غالدیکه لوشرطیه نك جوابنه فانك دخولی جائز اولمامقده جمیع نحاتك اتفاقی واردر زیرا فا، شول برجمله اوزرینه داخل اولورکه انك موقعنده فعل مضارع بولونسه مجزوم اوله لوکلمه سی ایسه اصلا جزم عمل ایتمز بناءبرین جوابنه فاداخل اولمز دیدیلر بوتقدیرجه ناظم فعلیك الاعراض مقامنده علیك بالاعراض دیسه قول نحاته موافق اولوردی زیرا علیك بعدنده واقع اولان اسمك نصبی وحروف جاره دن با، ایله جری جائزدر علیك زیدا وعلیك بزید کبی لکن اصولیون لوکلمه سی ان کبی حرف شرطدر هربرلری آخرك معناسنه کلور امدی لوکلمه سی ان موقعنده واقع اولوب جوابنه فاداخل اولمق جائزدر دیدیلر پس ناظم نحریرك قولی اصولیون مذهبنه مطابق اولور (اعراض) همزه نك کسریله برنسنه دن یوزدوندرمك ویوز چویرمك معناسنه در (حاصل معنی اهل فسق وفجورك تجمع وتراکم ایتدکلری مجلسی کورسك اول مجلسه اصلا توجه والتفات ایتمیوب اندن صدواعراضده ملازمت واهتمام ایله دیمك اولور

*) قرض مقراض محبت ابدوکن قطعی بیل * ایتمه احبابکه برحبه قدرشی اقراض (*

(قرض ومقراض) بوقطعه ده بیان اولندی قطعی مجزوم وشبهه سز معناسنه محبت واحباب معلوملردر حبه دانه یه دینور اربه وبغدای دانه لری کبی اقراض همزه نك کسریله برکیمسه یه

اودنج اقچه وسائر نسنه ویرمکه دینور (حاصل معنی قرضك برمعناسیده قطع وکسمك اولدیغندن متحابین میاننده وقوع بولان استقراض واقراض بالاخره علاقهٔ مودتك بریده مقراض اولمسنه منجر اولور دیمکدر لکن القرض مقراض المحبة قضیه سی قضیهٔ جزئیه در الدیغی ویرمك معتادی اولان اشخاصه کوره در یوخسه اقراض محاسن اخلاقدن معدوددر

) ربی جواد منعم بالجود للخیر مفیض (

(ربی) ده رب جمیع موجوداتی ایجاد وآن با آن تربیه ایله کمالنه ابلاغ ایدن جناب پروردکارك اسماء حسناسندن اولمق اوزره مبتداء ومتکلم وحده ضمیرینه مضافدر (جواد) سحاب وزننده برکیمسه یه جود وکرم جهتیله یعنی بلاعوض ولاغرض نسنه اعطا ایدن ذات معناسنه مبتدانك خبریدر (منعم) محسن وزننده انعام واحسان ایدیجی ذات معناسنه خبر بعد خبردر (بالجود) ده با، مصاحبه مؤخر مفیض لفظنه متعلقدر جود جیمك ضمیله سخا وسماحت ایلمك وکشاده دست اولمق معناسنه مفیضك مفعول به غیر صریحیدر (للخیر) ده لام زائده در خیر علم ومال وجاه مثللولردن ناسك میل ورغبت ایتدیکی نسنه لر معناسنه مفیضك مفعول بهیدر (مفیض) مفید وزننده کثرت ایله احسان واناضه ایدیجیدر دیمکدر مفیضك تحتنده مستتر فاعل ضمیری ربی لفظنه راجعدر جملتین بینده دواعی فصلدن کمال اتصال بولنمغله عطف ترك اولنمشدر (حاصل معنی بنم مالك وپروردکارم جود وکرم ایله متصف وجمیع نعمك منعمیدر وجود وکرمه مقارن منافع دنیا وعقبایی احسان ایدیجیدر

) تفجیر اقتمقدر صویی طاتلو اقار صو درفضیض (

) آزصو نضیض اولمش دخی آزآقه سیدرهم بضیض (

(تفجیر) تسبیل وزننده ومراد فیدرکه صویی اجرا ایدوب آقتمق معناسنه در (فضیض) مدید وزننده طاتلو صویه دینور ماء عذب کبی واقار صویه دینور ماء جاری معناسنه (نضیض) فضیض وزننده آزجه صویه دینور ماء قلیل معناسنه وصویك آزجه آزجه صیزه رق آقه سنه دینور نض کبی جمعی نضاض کلور (بضیض) نضیض وزننده ومعنای ثانیده مرادفیدرکه صویك آزجه آزجه جریانندن عبارتدر بض وبضوض کبی

*) اولدی نقاوه پاك پاکدی محموم ونقی * هم یقمقدر شوص وموص یقانمش اولاندر رحیض (*

(نقاوه) سحابه وغرابه وزنلرنده برنسنه پاك وطاهر اولمق معناسنه در نقایه کبی وبرنسنه نك کزیده ومختارینه اطلاق اولنورلر (مخموم) طاهر ونظیف نسنه یه دینور اصل معناسی سیلنمش سپورلمش اوطه مقوله سنه دینور بومناسبتله درونی غل وحسد وکینه وعداوت مقوله سی غبار وقاذوراتدن پاك وپاکیزه آدمه مخموم القلب اطلاق اولنور (نقی) غنی وزننده پاك ونظیف نسنه یه دینور (شوص) شینك فتحی وواوك سکونیله (موص) شوص وزننده برنسنه یی یایقیوب تطهیر ایلمك معناسنه در تمویص وتنظیف کبی (رحیض) نضیض وزننده یقانمش نسنه یه دینور مرحوض ومغسول کبی فارسیده یقامغه شستن ویقانمشه شسته دینور

*) خوش رنکله پك پارلیان فاقع دخی پارلق دلیص * اشراق نورلو پارلمق شمشك یلابیق ومیض (*

(فاقع) لامع وزننده زیاده صافی وپرلاق رنکلو نسنه یه دینور کرك بیاض وکرك صاری وقرمزی وسائری اولسون یاخود خالص صاری وصافی قرمزی یه مبالغهٔ وصف اولور (دلیص) امیر وزننده ملایم ویومشاق اوله رق براق وپرلاق نسنه یه دینور وپلابیق وپلدرامق معناسنه در والتون صویئه دینور ماء الذهب معناسنه (اشراق) همزه نك کسریله برنسنه نورلو وضیالو

لمعان ایدوب پارلمق معناسنه در وکونش طوغمق معناسنه وکونش مضی وتابان اولمق وسائری روشن وتابدار ایلمك معنالرینه اطلاق اولنور و بو اشراق لفظی لازم اولور معنای ثالث کبی ومتعدی اولور رابع کبی یعنی همزه سی صیرورت وتعدیه ایچون اولور نته کیم اضاءه ده بویله جه لازم ومتعدی اولور (ومیض) امیر وزننده شمشك سحابك اطرافنی تجاوز ایتمکسزین ملایمجه لمعان ایدوب یلابیغه دینور

*) آزباقه لمحه طرف کوزلمح البصر پك آشکار *

هم کورمه رؤیت کورمه ده ضعف اولان کیمسه غضیض (*

(لمحه) حمزه وزننده ولمح هاسز والتماح وهمزه نك کسریله الماح لمعهٔ برق کبی چالوب المه نظر خفیف ایله باقمقدر (طرف) حرف وزننده کوزه دینور عین معناسنه وطرف منازل قمردن برمنزل اسمیدر واول ایکی کوکبدر که اسد صورتنك کوزلری مشابه سنده در واهل تقویم بینده طرفه ایله متعارفدر وال ایله طبانجه اورمغه دینور ونسبی پاك کشی زاده آدمه دینور وهر نسنه نك غایتنه ومنتهاسنه دینور و برشیئی صرف ورد ایتمکه دینور وکوز قپاغنی یومغه وکوزك نظر ایدوب باقسنه دینور (لمح البصر) صرف النظر وزننده کوزك حدقه سنی یعنی قاره سنی یوقاریدن اشاغی یه ایندرمك معناسنه در و زیاده واضح وآشکار اولان نسنه یه دینور امر ظاهر وزننده لمح باصر کبی (رؤیت) رانك ضمی وهمزه نك سکونیله کوز ایله کورمکه دینور وقلبله کرمکه یعنی عقل ایله مشاهده رتبه سنده بیلمکه دینور رؤیت عیندن بصر ورؤیت قلبدن بصیرت ایله تعبیر اولنور (غضیض) امیر وزننده کندیده ضعف وفتور اولان کوزه دینور چشم بیمار کبی وضعف بصری اولان کیمسه یه دینور وطر اوتلو وتازه اولان نسنه یه اطلاق اولنور

*) اولمش اوزونلق طول هم عرض این دریالك عمق ایمش *

هر بر دریك شیدر عمیق اینلو اولان نسنه عریض (*

(طول) طانك ضمیله اوزونلق معناسنه در سنطاله کبی فارسیده اوزونه دراز واوزونلغه درازی اطلاق اولنور واوزامق معناسنه دینور امتداد واستطاله کبی (عرض) فرض وزننده برنسنه نك اینه دینور عراضه کبی که طول مقابلیدر فارسیده پهنا وری دینور (عمق) عینك فتحیله وضمیله وعمق ضمتینله قیو ودکز مقوله سنك درینلکنه دینورکه انحطاط منحطاط اوله جقدر نته کیم مرتفعاتك ارتفاعنه سمك اطلاق اولنور سینك فتحی ومیمك سکونیله (عمیق) امیر وزننده قیو ودکز کبی هر بر دیبی درین وقعری بعید نسنه یه دینور فارسیده دریك نسنه یه ژرف ومغ دینور ودرینلکه ژرفی دینور (عریض) طویل وزننده ومقابلیدرکه اینلو اولان نسنه یه دینور انجر وافطح ومفطح ومشبوح کبی فارسیده پهین وپهنا اطلاق اولنور

*) شریر چوق شر ایدیجی کیمسه یرامزلق دعر * خیر اوکیم چوق خیر ایده کلمش اومعنایه اریض (*

(شریر) سکین وزننده اوزان مبالغه دندر خلقه چوق اذا واضرار وظلم وفساد ایله شر کثیر اولان کیمسه یه دینور (دعر) فتحتینله فسق وفجور وفساد وخباثت معناسنه در سحابه وکنایه وزنلرنده دعاره ونعره وزننده دعره کبی (خیر) سید وزننده خیر ومنفعتی واحسان وعنایتی چوق کیمسه یه دینور کثیر الخیر معناسنه وخیر تخفیف اولنوب خیر ده دینور (اریض) عریض وزننده خیرلو ومنفعتلو کیمسه یه ونسنه یه دینور

*) تشحیذ اولمش بیله مك هم بیلکی مشحذ مسن *

سکین وطلش ایمش بچاق کسکین اولان نسنه رمیض (*

(تشحیذ) تحدید وزننده قلج وبچاق مقوله سی آلاتی تیز وکسکین اولمق ایچون بیله مك معناسنه در

احداد

احداد وتسنین کبی فارسیده تیز کردن دینور (مشحذ) منبر وزننده و(مسن) میمك کسری وسینك فتحیله کندیسیله یاخود اوزرنده دمور آلاتی بیلنور اولان شیئه دینورکه بیلکو وکوسره تعبیر اولنور فارسیده شان وفسان دینور (سکین) سجین وزننده بچاغه دینور مذبوحی حرکتدن تسکین ایلدیکیچون اطلاق اولنمشدر (طلش) طانك فتحی ولامك سکونیله بچاق معناسنه در شلط وشلطاء کبی بیوك بچاغه شفره دینور جمره وزننده فارسیده کارد دینور برکوچ نسنه تحمل اولنمیه جق درجه یه وارد قده عرب ضرب مثل ایدوب بلغ السکین العظم دیرلر وبو مثلك مثلنی عجم ضرب ایتدکده کارد باستخوان رسید دیرلر وبو مقامده لسانمزده بچاق کیکه دایندی دینور (رمیض) عریض وزننده پك کسکین ومؤثر نسنه یه دینور اذلق وذلیق وموقیع کبی فارسیده تیز وسیز دینور

*) عالمده تا کیم صاغ اولم ربمدن احسان استرم * مادمت حیا فی الوری من فضل ربی استفیض (*

(مادمت) ترکیبنده ما ماء حرفیه اقسامندن مصدریهٔ زمانیه در دمت قلت وزننده ثابت وبرقرار اولمق معناسنه اولان دوام لفظندن ماضی نفس متکلم وحده اوله رق مانك صله سی یعنی مجموعی تأویل مصدرده در (حیا) حانك فتحی ویانك تشدیدیله دیریلك وصاغلق معناسنه اولان حیاتدن وصف اوله رق فاعل ضمیرندن حالدر بو ترکیبك اصلی مدة دوامی حیا درامدی ظرف حذف اولنوب ما صله سیله محذوفه خلف قیلنمشدر نته کیم مصدر صریحده ظرف حذف اولنوب جئتك صلاة العصر وآتیك قدوم الحاج دینور وقت صلاة العصر وزمان قدوم الحاج معناسنه (فی الوری) ده فی دمت فعلنه متعلقدر وری فتی وزننده مخلوقاته دینور عالم کبی (من فضل ربی) ترکیبنده من تبعیضیه مؤخر استفیض فعلنه متعلقدر فضل انعام واحسان معناسنه در ربی بو قطعه نك عنوانده کچدی لکن بوراده فضلك مضاف الیهیدر (استفیض) ستفاضه دن مضارع متکلم وحده در چوق فیض ونعمت طلب ایده رم دیمکدر (حاصل معنی دنیاده زنده وصاغ اولدیغم مدتجه جناب پروردکارمك احسان فراوان والطاف بی پایانندن فیوضات دارینی طلبدن خالی اولمم دیمك اولور

*) اهل تنعم شکر ایدوب حقه صفالر ایلسون * دائم حسودك قلبیده رنج حسد ایله مریض (*

(اهل تنعم) جناب منان کندیلره نعم کثیره یی انعام واحسان ایتدیکی کیمسه لردر (شکر) نعمتك منعمنی حق معرفتله بیلوب منعمه حسن ثنا ونعمتی خلاف رضا اولان محله صرف وبذلدن مجانبت واتقا ایلمکدن عبارتدر (حسود) جهول وزننده اوزان مبالغه دندر برکیمسه یه عطیهٔ الهیه اولان نعم ظاهره نك یاخود نعم باطنه نك سلب وزوالنی تمنی ایتمك معتادی اولان کیمسه یه دینور (رنج) فارسیده محنت والم معناسنه در (مریض) علیل وزننده ومرادفیدرکه مرض وعلت صاحبی سقیم وبیمار کیمسه یه دینور (حاصل معنی نائل الطاف خدا اولان اهل اقبال شکر وسپاس ایزد متعال ایله آسوده حال * ومرفه البال * اولوب دائم صفای درون ایله امرار ایام ولیال * ایلسون (اما کل ذی نعمة محسود) منطوقنجه قسمت یزدانه سرنهادهٔ تسلیم ورضا اولمیوب صنع پروردکاره نابجا اعتراض ایدن حسود پرتلبیس بدآیین هرنه قدر اول نعمتك سلب وزوالنی تمنی ایله پیر وابلیس لعین اولور ایسه ده محسود شکران نموده اصلا ضرر ابرات ایده مز بلکه آتشکده درونده فروزان اولان نار حقد وحسد ینه حسود غمسوده ی رنجور ودلفکار وفؤاد آلام اعتیادینی مجروح وبیمار ایدوب کندی غمنه آخرك سروری غمی دخی منضم اوله رق کرفتار غموم اولور دیمك اولور

) طاب کلامی لکم لبس اطیط البطیط (

(طاب) کال وزننده برنسنه پاك ولذیذ وخوب ولطیف اولمق معناسنه اولان طیب لفظندن

ماضی مفرد در (کلامی) یاء متکلمه اضافتله بنم کلام دیمکدر (لکم) سزك ایچون دیمکدر کلامی فعلك فاعلی لکم مفعول به غیرصریحیدر (لیس) افعال ناقصه دن نفیه موضوعدر اسمی تحتنده مستتر ضمیردر (اطبط) امیر وزننده سمر و پالان مقوله سی نسنه نك جرجر دینسه ویورغونلقدن ناشی دوه نك ایکلدیسنه وآچلقدن قارن قورلدایوب اوتمسنه دینور (اطیط) اطبط وزننده یلانه دینورکذب کبی وقوتجی اولمیان مست وادك وچدیك مقوله سنك باشنه دینور اطبط لیس نك خبری و بطیطه مضافدر (حاصل معنی بنم بوکلامم سلاست نظم وجزالة معنی جهتلریله سزك ایچون لذیذ وسدید ومعانیٔ جدیی متضمن ومفید کلامدر بلا ندن یعنی بیمعنی اولان سمر جرجر دیسی ودوه ایکلدیسی وقارن قورلدیسی دکلدر دیمك اولور

*) قلبه موافق کلان نسنه یه دیمش الیط * پاك نهاد وسخی اولدی جواد وسفیط (*
(الیط) امیر وزننده محبتی قلبه تعلق ایدن محبوب نسنه یه دینور (جواد) سحاب وزننده پاك طینت کریم وسخی کیمسه یه دینور (سفیط) امیروزننده حسب ونسب سخی وکریم کیمسه یه دینور وبین الناس مبتذل وفرومایه کیمسه یه ده دیمکله ضد اولور

*) حسن اداصاحبی اولدی فصیح وسلیط *خلقله خوش امتزاج ایلیجیدر خلیط (*
(فصیح) امیر وزننده طلیق اللسان اولوب کلامی بین و واضح ولحن وخطاولکتدن سالم حسن اداصاحبی اولان متکلمه دینور (سلیط) فصیح وزننده ومرادفیدرکه جری اللسان وواضح البیان اوله رق منتظم ورابطه لو کلام سویلین آدمه دینور وناسزا بدسوزلرایله ناسی رنجیده ایدن دیلی اوزون کیمسه یه اطلاق اولنور (خلیط) سلیط وزننده ناسله حسن امتزاج ایدوب هرکسك مزاج ومشربنجه انس والفت ایدیجی کیمسه یه دینور واورتاغه دینور شریك کبی وقاریشق اجناس ناسه دینور وصمان ایله قاریشق جاموره وخاتونك زوجنه دینور

*) زیرکه دیرلر ذکی رأیی ضعیفه ضغیط * شاشقنه مفهوت دی احمق اولاندر رطیط (*
(ذکی) ذال معجمه ایله غنی وزننده عقل وکیاست وذهن وفطنت صاحبی سریع الفهم زیرك کیمسه یه دینور اریب ولبیب ورشید کبی فارسیده خرد مند وفرزان دینور (ضغیط) امیر وزننده رأیی ضعیف وعقلی خفیف بون وهمیج کیمسه یه دینور فارسیده کالیوه وکاوریش دینور (مفهوت) مبهوت وزننده ومرادفیدرکه معارضه وقتده جوابی قالمیوب متحیر ومدهوش وابسم وخاموش اوله رق شاشوب قلان کیمسه یه دینور (رطیط) ضغیط وزننده بون واحمق کیمسه یه دینوربلید واهوج ومائق کبی وحمق وبلاهته وصیحه وفریاده اطلاق اولنور

*) عقله نهی وحجی عاقله داهی دینور *هابت ودلهم دلی عقلی آز اولان سقیط (*
(نهی) هدی وزننده قوت مدرکه اولان عقله دینور غرفه وزننده نهیه کبی صاحبنی قبایحدن نهی وزجر ایتدیکی باعث اطلاق اولمشدر ونهی مفرد اولدیغی کبی نهیه نك جمعیده اولور هو ذوالنهی وهم اولوالنهی کبی (حجی) حاء مهملهٔ مکسوره نك جیم اوزره تقدیمیله حجی وزننده عقل وهوش وفهم وفطنت معناسنه درلب وحجر وارب کبی فارسیده هوش وخرد دینور ترکیده اوص تعبیر اولنور (داهی) قاضی وزننده ودهی کتف وزننده وداهیه هاء مبالغه ایله زیاده ذکی وعاقل حسن فکر وجودت رأی ودقت تدبیر صاحبی اولان جن فکرلی سبوری عقللی کیمسه یه دینور داهی نك جمعی دهاة کلور قضاة کبی (هابت) ثابت وزننده مطلقا مجنونه دینور علی قول برنسنه دن قورقوسندن عقلی کتمش اولان دلی یه دینور هیبت ومبهوت کبی (دلهم) جعفر وزننده بوده علی اطلاقه دیوانه یه دینور وعلی قول عشق وهوادن ناشی یان منلا کبی دیوانه اولمش عاشق آشفته یه دینور بعض مرادفلری سین قافیه سنده

مسلوس

مسلوس ماده سی شرحنده ذکر اولندی ودلهم مظلم وقرا کولق معناسنه دینور وقورده دینور ذئب کبی (سقیط) رطیط وزننده ومرادفیدرکه ناقص العقل اوغوز وابله کیمسه یه دینور وطلو وقیراغی کبی رطوبتلره دینور

*) شهرآی ایمش اولی غره یکی آی هلال *حول ودخی عام ییل برسنه کامل قمیط (*
(شهر) نهر وزننده قمر یکرمی سکز منازلی قطع ودور ایلدیکی ایامدن عبارتدرکه گاه اوتوز وگاه یکرمی طقوز کون اولور سنهٔ قمریه نك اون ایکی جزئندن برجزئی اوله جقدر ترکیده برآی تعبیر اولنور وشهر یکی آیه دینور هلال کبی ومطلق آیه دینور قمر کبی (غره) غرفه وزننده یکی آیه دینورکه هلال رؤیت اولندیغی کیجه ایله فرداسی کوندن عبارتدرکه غرة الشهر مراددر وغرة المتاع امتعه نك کزیده واعلاسنه دینور وغرة القوم بر جماعتك سید وذیشانه دینور وغره مطلقا برشیئك الك اول ظاهر اولان یرینه دینور وآت قسمنك الننده اولان بیاضه وکوله یه وجاریه یه اطلاق اولنور (هلال) هانك کسریله بر کیجه لك آیه یاخود ایکی یاخود اوچ کیجه یه قدر هلال اطلاق اولنور وهرآیك آخرندن یکرمی التنجی ویکرمی یدنجی کیجه لك آیه ده هلال دینلور هلالین ماینده قمر اطلاق اولنور هلالك جمعی اهله کلور فارسیده هلاله ماه نو دینور (حول)قول وزننده ییله دینور حجه وسنه کبی جمعی احوال کلور (عام) شام وزننده وده ییله دینور جمعی اعوام کلور فارسیده سال دینور (قمیط) امیر وزننده تمام ییله اطلاق اولنور سنهٔ کامله معناسنه

)یتکه دی ضیعه وهم یتکه ضاله یولده بولوب آلنان نسنه ده اولمش لقیط (*
(ضیعه) تمره وزننده برنسنه ضایع وتلف اولمق معناسنه در ضیع وضیاع کبی لسانمزده یتمك وغائب اولمق دینلور و برنسنه ارانمیوب متروك ومهمل قالمق معناسنه در وغله ومحصولی اولان تارلا وچفتلك مقوله سی اراضی یه دینور عمل واهتمام اولنمادقده ضایع اولدیغیچون جمعی ضیاع کلور رجال وزننده (ضاله) دابه وزننده صاحبنك یتروب ضایع ایلدیکی حیوان وسائر نسنه یه دینور مذکره ومؤنثه اطلاق اولنور (لقیط) قمیط وزننده یولده ویرده بولنوب اخذ والتقاط اولنان نسنه یه دینور ملقوط کبی وکوشه باشنه یاخود مسجده براقلمش چوجوغه دینو لقیطه کبی

*) قلبك آدی بال ایمش هم طسه بلبال ایمش *قلب صفاسی نشاط اولدی فرحلو نشیط (*
(بال) حال وزننده قلبه دینور فؤاد وخلد وجنان کبی فارغ القلبه خلی البال دینلدیکی کبی وحال وشان معناسنه دینور مابالك کیف حالك معناسنه اولدیغی کبی (بلبال) سلسال وزننده قلبه عارض اولمغله تلاش واضطراب ویرن همه وتاسه یه ووسوسه یه دینور بلابل وبلباله کبی فارسیده اندوه دینور (نشاط) سحاب وزننده دلشاد وخوش دل و برنسنه یه خواهشلی واستکلی اولمق معناسنه درکه کسل وفتور مقابلیدر (نشیط) امیر وزننده شاد وشن وفرحلو کیمسه یه دینور ناشط کبی واهل ومعلقاتی خوشدل ونشاطلو اولان کیمسه یه اطلاق اولنور

*) چوزمه ایمش حل وهم عقده وار به دوکم *باغلمه در ربط کیم باغلوطواردر ربیط (*
(حل) حانك فتحی ولامك تشدیدیله معقود اولان نسنه نك دوکمی چوزمکه دینور و بومناسبتله برمغلق ومشکل اولان مسئله ولغز ومعما مقوله لرینك عقدهٔ اشکالنی ازاله ایله معناسنی ظاهره اخراج ایتمکه ده اطلاق اولنور (عقده) عمده وزننده (اربه) عقده وزننده باغلنمش دوکومه دینور فارسیده دوکومه کره دینور ودوکم چوزمکه کره کشودن دینور (ربط)

ضبط وزننده برنسنه‌یی بند ایدوب باغلمق معناسنه در عقد وعقل وشد کبی فارسیده بستن وبندیدن دینور (ربط) اسیر وزننده باغلو حیوانه دینور ومطلقا باغلنمش نسنه‌یه دینور مربوط ومشدود کبی

*(اولدی طورو بحت وش صاف وبولانق کدر * سیل یولنه دی ثعب هم بولانق صو مسیل)*

(بحت) بانك فتحی وحاء مهمله‌نك سکونیله مطلقا خالص وصرف وقاریشقسز بی غش اولان نسنه‌یه دینور که طورو اولمق لازمیدر (صافی) وصفوان بولانق اولمیوب طورو وخالص وپاکیزه نسنه‌یه دینور عبارهٔ ناظمده یاسز صاف وقوعی السنه‌ده متداول اولدیغی اوزره عدم مبالاته مبنی ظن اولنور زیرا صاف یوکی قرقلمدق قوچه دینور ودجالدن عبارت اولان ابن صیادك اسمی یاخود لقبی اولمغله صفوته اصلا مناسبتی یوقدر وعباره‌ده صاف لفظی معطوف علیه واقع اولمغله فاسی مکسور دکلدرکه اکتفاء بالکسره یاسی محذوف دینلسه بوتقدیرجه ناظم تحریر مترادفانی تقدیم وتأخیر ایله تحریر ایدوب * اولدی طورو صافی وش بحت وبولانق کدر * دیسه نظم کدردن صافی وعربی بحت اولوردی فافهم (کدر) کتف وزننده وغدر وزننده صافی مقابلیدرکه بولانق شیئه دینور فارسیده تیره دینور (ثعب) ثانك فتحی وعینك سکونیله وثعب وزننده دره‌نك صو آقه‌جق یرینه دینور مسیل الوادی معناسنه وسیلان ایدوب آقیجی نسنه‌یه دینلور (مسیط) بسیط وزننده کدورتلو بولانق صویه دینور سفینه وزننده مسیطه کبی وجامورده اطلاق اولنور

*(عفو ایدیجیسن بزی عاصی قولی عفو قیل * انت عفو لنا فاعف لعبد سخیط)*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (انت) مفرد مخاطب ضمیری ومبتدادر خطاب الله تعالی‌یه‌در (عفو) عفو ایدیجی دیو قطعهٔ شرعیه‌ده کچدی (لنا) بزی وبزمچون معناسنه کرارا ومرارا کچدی (فاعف) ده فا فاء فصیحه در اعف ادع وزننده عفودن امر مخاطب صیغه‌سنده دعادر (لعبد) ده لام تخصیص اعف فعلنه متعلقدر عبد قول معناسنه‌در لکن بوراده الله تعالی حضرتلرینك قولی مراد اولمغله رقه وحره شاملدر (سخیط) سقیط وزننده سخط وغضب اولنمش کیمسه‌یه دینورکه مآلی آثم وعاصی ومجرم دیمك اولور عبدك صفتیدر (حاصل معنی یارب سن جمیع کناهکارانك جرم وعصیانلرینی مبالغه ایله عفو ومحو ایدیجیسن ایمدی بو عبد کنهکارك یعنی وهبئ سیهکارك ذنوب وسیئاتنی دخی عفو ایله دیمك اولور

*(بیلدیکی بو عالمك قطره در اول قطره‌دن * اولدی خدا علمنك قطره‌سی بحر محیط)*

(عالم) جمیع مخلوقاته اطلاق اولنور لکن بومقامده علم شانندن اولان انواع مراددرکه عالم انس وعالم جن وعالم ملائکه‌دن عبارتدر (قطره) برطامله صویه دینور (بحر محیط) کرهٔ ارضی دائما مادار احاطه ایدن دریادن عبارتدرکه بحر اخضر وطبش دکز تعبیر اولنور فسحت ووسعتی کتب جغرافیاده هیئت ارضك کره وبسیط اوله‌رق مرسوم اولان خریطه‌لرینه امعان ایله نظر ایدنلرك اجمالا معلوملریدر (حاصل معنی جناب دانندهٔ هر بود ونابود یعنی دانای حقایق کافهٔ معدوم وموجودك مثیل دریای بی ساحل وبی انتها اولان علم قدیم ازلیسنك قطرهٔ واحده‌سی بحر محیط بیکران مشابه‌سنده‌در وکافهٔ اولوا العلمه داد حق وموهبهٔ علام مطلق اولان علوم شتی ومعارف لایعد ولایحصی بحر اولك قطره‌سندن عبارت اولان بحر محیطك برقطره‌سی منزله‌سنده‌در فسبحان من اعطی عباده من العلم ما اعطی ثم خاطبهم جمیعا بقوله جل وعلا * وما اوتیتم من العلم الا قلیلا *

(ربنا یدفع عنا الاحباط)

(ربنا) ده رب اسماء حسنی‌دن اولمق اوزره مبتدا ومتکلم مع الغیر ضمیرینه مضافدر معنای منیفی کرارا بیان اولندی (یدفع) دفعدن مضارعدر تحتنده مستتر فاعل ضمیری مبتدایه راجعدر فعل مع فاعله جمله‌سی مبتدانك خبریدر وبودفع یدفع کلمه‌لری بنفسه تعدیه ایدرسه طرد وتبعید وتنحیه معناسنه‌در وحروف جاره‌دن الی ایله تعدیه ایدر ایسه اناله وعطا معناسنه‌در وعن ایله تعدیه ایدر ایسه حفظ وحمایه معناسنه‌در بوترکیبده اولدیغی کبی (عنا) ده عن یدفع فعلنه متعلقدر متکلم مع الغیر ضمیری مجروردر وجار مع المجرور فعلك مفعول به غیر صریحیدر (احباط) همزه‌نك کسری وحاء مهمله‌نك سکونیله عملك ثوابنی باطل وبیهوده قلمق معناسنه فعلك مفعول به صریحیدر ایمدی بوترکیبده دفع وجوه استعمالدن ایکی اوجه اوزره یعنی هم بنفسه تعدیه وهم عن ایله تعدیه ایتمکله مستعمل اولدیغندن معنیین‌دن هر برلرینی اعتبار قابلدر حاصل معنا بمز بزی عملمز هباء منثورا اولمقدن وقایه وحمایه ایدر یاخود عملمزك ثوابی محو وضایع اولمغی بزدن تنحیه وتبعید ایدر دیمك اولور

*(صاری کل قرمزی کل اولدی وعاط * یاسمینه دخی دینمش سجلاط)*

(وعاط) کتاب وزننده ووعاطه کتابه وزننده صاری کله دینور ورد اصفر معناسنه علی قول قرمزی کله دینور حوجم وحوجمه کبی ورد احمر معناسنه (سجلاط) سینك وجیمك کسری ولامك تشدیدیله یاسمین دیدکلری چیچکه دینور

*(چونکه عدل ایتمه مآلی اقساط * حق احقاقده یاردم الطاط)*

(اقساط) همزه‌نك کسریله عدالت ایتمك معناسنه‌در قسط کبی (الطاط) اقساط وزننده ناظمك قولنه کوره احقاق حقوق خصوصنده مستحقه اعانه ویاردم ایتمکه دینور صاحب قاموسك بیاننه کوره برنسنه‌نك اوزرینی ستر ایلمکه دینور وبرکیمسه‌نك حقنی انکار ایلمکه دینور ودائن حقنی والاجاغنی طلبدن ممنوع اولمغه دینور

*(پك اوزون آدمه دیرلرمش طاط * هم اوزون اولدی طویل وشرواط)*

(طاط) شاط وزننده اوزون آدمه واوزون نسنه‌یه دینور طوط کبی ودلیرو بهادر کیمسه‌یه دینور (طویل) امیر وزننده (وشرواط) خرمان وزننده بونلرده اوزون نسنه‌یه دینور وشرواط سریع السیر ارکك دوه‌یه دینور

*(شول خلایقکه طاغلمش القاط * اوزاق اولماغه دخی دینیلدی شطاط)*

(القاط) همزه‌نك فتحیله دیرمه جاتمه اجناس مختلفه واصناف متفرقه‌دن تراکم ایتمش جماعته اطلاق اولنور (شطاط) سحاب وکتاب وزنلرنده بعد ودوری معناسنه‌درکه اوزاقلق وایراقلق تعبیر اولنور

*(اولدی غوغا غلبه لغط ولغاط * هم اومعناده هیاط ایله میاط)*

(لغط) لامك فتحی وغین معجمه‌نك سکونیله وطلب وزننده (ولغاط) کتاب وزننده غریو وفریاده وشماطه‌یه دینور علی قول نه مبنی ونه اولدیغی منفهم اولمیان اصوات مهمله‌یه دینور فارسیده غوغا دینور (هیاط) کتاب وزننده (ومیاط) هیاط وزننده غوغا وهرج واختلال معناسنه‌در ودفع وزجر ومیل وتوجه معنالرینه‌در

*(قالدیروب ده‌یره اورمق ابهاط * دخی ایندرمه اشاغی اهباط)*

(ابهاط) اسقاط وزننده برنسنه‌یی یوقرو قالدیردقدنصکره اشاغی آتمق معناسنه‌درکه یره اورمق دینلور جیمك فتحیله جلخ کبی (اهباط) انزال وزننده ومرادفیدرکه برنسنه‌یی یوقاریدن اشاغی‌یه ایندرمکه دینور هبط وابط کبی

✱) هم شطط حدی تجاوز ایتمك ✱ ظلم وغدر ایتمکه دیمش اشطاط (✱

(شطط) طلب وزننده معامله ومطلقا برنسنه حد وسقدارینی تجاوز وحق ولیاقتدن پك تباعد ایلمك معناسنه‌در (اشطاط) همزه‌نك کسریله مساومه ومعامله ده وبر حکم وماده ده حد انصافدن تباعد ایله ظلم وجور وحیف وغدر ایتمکه دینور شطط وشطیط کبی وایراق مغازه وبیابانه چیقوب کتمکه ده دینور

✱) داهیه چونکه مصیبت دیمه‌در ✱ ورطه هم اویله کلور جمعی وراط (✱

(داهیه) حادثه وزننده شعوره خلل ایراث ایتمه درجه سنده اولان نازلهٔ عظیمیه ومصیبته دینورکه آفت تعبیر اولنور (ورطه) تمره وزننده کندیدن خلاص ونجات بولمسی عسیر ومشکل اولان بلا ومصیبته اطلاق اولنور وچقوریره وشول جامورلی بتاق یره دینورکه اکادوشن طوار مقوله سنك خلاصی دشوار اوله (وراط) واوك کسریله ورطه نك جمعیدر

✱) پك بیوکلنمه تبدخ اولمش ✱ هم دخی کبر ایدیجیدر نخاط (✱

(تبدخ) تکبر وزننده‌در ومرادفیدرکه نفسنی بیوك واولو عد ایلمك معناسنه‌در تعظم ودال مهمله بدلی ذال معجمه ایله تبذخ کبی (نخاط) شداد وزننده مرقوم کبی متکبر ومتجبر خودبین کیمسه‌یه دینور خاء معجمه ایله نخیط ونفاج کبی

✱) صفاللك پك قباسی هلوفه ✱ دخی جاولق کوسه‌یه دیندی سناط (✱

(هلوفه) هانك کسری ولام مشدده وفانك فتحهلریله سنوره وزننده ✱ای هوائی فرضا بولنوب اولسه تقسیم ✱ ایکیوز کوسه‌جه لحیه اوله جقدر صقالم ✱ نشیده سی حقنده انشا وانشاد اولنان لحیهٔ هوائی کبی پك قبا وضخا متلو صقاله دینور (سناط) کتاب وغراب وزنلرنده وسنوط صبور وزننده وسنوطی هیولی وزننده هیچ صقالی بتمش جاولق کوسه‌یه دینور علی قول همان الت چکه سنده شعرات عدیده اولان جن کوسه‌یه دینور

✱) قولتوغه المه تأبط اولمش ✱ ابط قولتوق که کلور جمعی اباط (✱

(تأبط) تعنت وزننده برنسنه‌یی قولتوغه المق معناسنه‌در وفوطه وازار مقوله سنك اوجنی صاغ قولتوغی التندن الوب صول اوموزك اوزرینه آتمغه دینور (ابط) همزه‌نك کسری وبانك سکونیله وکسرتین ایله ده جائزدر قولتوغه دینور حبکه کبی (آباط) حالات وزننده ابط لفظنك جمعیدر مقتضای وزن کتاب وزننده اباط اولمقدر لکن اباط مفرد اوله‌رق قولتوغه التان نسنه‌یه دینور بو صورتده (ابط قولتوق که جمعیدر آباط) دینلسه اولی اولوردی

✱) اوغل اوغلی دیمه مفهومی حفید ✱ ولد اولادیده جمله اسباط (✱

(حفید) امیر وزننده طورونه دینور ولد الولد معناسنه که اوغل اوغلو تعبیر اولنور قزینك اوغلونه ده شاملدر بلکه انده استعمالی غالبدر (اسباط) ولد الولد معناسنه اولان سبطك جمعیدرکه طورونلر دیمکدر وان سفل

✱) خیط ایپلك دخی هم دیکمکدر ✱ ایکنه‌لر یوردیسیدر سم خیاط (✱

(خیط) خانك فتحی ویانك سکونیله ایپلك تلنه دینور جمعی اخیاط وخیوط کلور وخیط مصدر اولور دیکش دیکمك معناسنه بوندن اسم خیاطه‌در دیکش معناسنه (سم خیاط) خط کتاب وزننده ترکیب اضافی اوله‌رق ایکنه یوردیسی معناسنه‌در چونکه سم سینك فتحی ومیمك تشدیدیله دلیکه دینور خیاط کتاب وزننده ایکنه‌یه اطلاق اولنور ابره ومنصحه کبی برنسنه غایت طار اولدقده اضیق من سم الخیاط دینور من ثقب الابرة معناسنه وخیاط کندیسیله دیکش دیکلیجك ایپلك وابریشم مقوله سنه دینور فارسیده ایپلکه رشته وبالواسه دینور دیکمکه

دوختن

دوختن ایکنه‌یه سوزن یوردیسنه صوفار دینور

✱) کرچه مشهور بشك باغنده ✱ ال ایاق باغی مقاط ایله قماط (✱

(مقاط) کتاب وزننده مطلقا ایپه دینور علی قول شدید الفتل یعنی پك بوکلمش اولان قصه‌جق ایپه دینورکه انکله برنسنه باغلنور (قماط) بنه کتاب وزننده اسیرك وطوتساغك اللرینی وایاقلرینی بغلدقلری ایپه دینور وچوجوقلری بشکده صاروب بغلدقلری بغرداق تعبیر اولنان خرقه‌یه دینور حزام وجحطه کبی فارسیده بغتاق وبغلتاق دینور وذبح اولنه‌جق حیوانك ایاقلرینی باغلدقلری باغه اطلاق اولنور

✱) محتکر صاقلیجی زاد وزواد ✱ حنطه بغدای صاتیجیسی حناط (✱

(محتکر) برمالی رایج وقتدن زیاده بهایه چیقمق ایچون حبس ایلمك معناسنه اولان احتکاردن اسم فاعل صیغه‌سیله ناسك محتاج اولدقلری زاد وذخیره مقوله‌سنی اوجوز ایکن الوب بهایه چیقمسنه منتظر اوله‌رق حبس وحفظ ایدن کیمسه‌یه دینور کتف وزننده حکر وعثمان وزننده بندار کبی بهالو صاتمق ایچون امتعه واشیایی حبس ایدن محتکره لسانمزده مطرباز تعبیر اولنور (حنطه) حانك کسریله حبوباتدن بغدایه دینور قمح وبر کبی (حناط) شداد وزننده بغدای صاتیجی کیمسه‌یه دینور یاء زیاده‌سیله حناطی کبی بغدای مناوی تعبیر اولنور

✱) فاره درغفه دبوب وفنقع ✱ قط ارکك کدیدر جمعی قطاط (✱

(غفه) غینك ضمی وفانك تشدیدیله (ودبوب) صبور وزننده (وفنقع) قنفذ وزننده فاره دیدکلری زیانکاره دینور تصغیر صیغه‌سیله رکیب ورکین وفویسقه کبی فارسیده موش وترکیده صیچان دینلور (قط) قافك کسری وطانك تشدیدیله فاره‌نك خصم قویسی اولان کدی‌یه دینور هره وسنور کبی ارککنه ودشیسنه اطلاق اولنور ارکك کدی‌یه حیدر وزننده ضیون دینور فارسیده کربه وپشك وپوشك دینلور وقط بهره ونصیبه وصك وحجته وحساب دفترینه دینور (قطاط) قافك کسریله قط مزبورك جمعیدر

✱) اولدی دیوارك ادی جدر وجدار ✱ هم دخی حائط اودر جمعی حیاط (✱

(جدر) جیمك فتحی ودالك سکونیله (وجدار) کتاب وزننده دیواره دینور جمعی ضمتینله جدر کلور وجدران کلور (حائط) حافظ وزننده دیواره دینور جدار کبی (حیاط) حانك کسریله حائطك جمعیدرکه حیطان کبی

✱) قوقودر نکهت پك طیبی شذی ✱ بخر آغز قوقوسی بد قوقو حطاط (✱

(نکهة) رحمة وزننده برکیمسه نفسنی آخرك برونه طوغری اخراج ایتمکله آغزینك رایحه‌سنی اشمام ایدوب قوقوتمق معناسنه‌در وبر کیمسه‌نك آغزینی قوقولمق معناسنه‌در هاسزنکه واسنکاه وبجوکبی (شذی) ذال معجمه ایله عصا وزننده تیز وقوتلو رایحهٔ طیبه ده استعمال اولنور (بخر) بصر وزننده آغز قوقوسنده استعمالی مشهوردر وسائر نسنه ده اولان بد ومنتن قوقویه ده دینور نتن ورایحهٔ کریهه کبی فارسیده کندا دینور واغز قوقوسنه تاتول دینور (حطاط) غراب وزننده خبیث وکریه اولان بد رایحه‌یه اطلاق اولنور

✱) شحمهٔ اذن قولاق یومشاغیدر ✱ قرطه وقرط کوپه جمعی قراط (✱

(شحمة الاذن) ترکیب اضافی اوله‌رق قولاغك یومشاغنه دینورکه کوپه بکره جك یریدر چونکه شحمه تمره وزننده ایج یاغی معناسنه اولان شحمدن برقطعه‌یه دینور وسمزلکه دینور سمن کبی اذن همزه‌نك ضمیله کذلك ضمتینله قولاغه دینور قولاغك یومشاغی لیننده ایج یاغنه مشابه اولدیغندن یاخود سائر اجزاسندن سمزجه اولدیغندن اطلاق اولنمشدر (قرطه) غرقه

اغنده جیانش بغدایی
کب اصردیغی یره یاقو
ایلك بالخاصه غایت
نافع اولدیغی قاموسده ✱
مسطوردر

وزننده (وقرط) هاسز زینت ایچون شحمهٔ اذنه تعلیق اولنان کوپه یه دینور شنف وحادور کبی
فارسیده کوشوار ومنکوش دینور قافک کسریله قرطک جمعیدر اقراط وقروط کبی

*) هم قلاده دخی کردانلقدر * اویله دراط کلورجمعی لطاط (*

(قلاده) کتابه وزننده حلی نسواندن بیونه طاقیلان زینته وبزکه دینورکه کردانلق تعبیراولنور جمعی قلائد کلور فارسیده کردن بند دینور (لط) لامک فتحی وطانک تشدیدیله بو یاتمش حنظل چکرد کندن نسوان عربک اتخاذ وکردنلرینــه تعلیق ایلـدکلری قلاده یه دینور (لطاط) لامک کسریله لط مزبورک جمعیدر

*) صاقنــک ایتمه‌دن افراط اسراف * فاتقوا عن سرف بالافراط (*

مصراع اولک ثانینک ترجمه سیدر (فاتقوا) حرف ثاء وحرف زای قطعــه لرینک آخرلرنده بکدیکی اوزره صاقنک دیمکدر (عن سرف) ده بعــد ومجاوزت ایچون اولان عن فعل امره متعلقدر (سرف) تلف وزننــده برنسنه ده حد اعتدالی تجاوزه دینور اسمدر وبونک وضعی عموم اوزره درلکن عرفده صرف وانفاقده استعمالی غالب اولمشدر (وسرف) جهل وغفلت وخطا ایلمک معنـاسنه مصدر اولور وسرف شان وشرف وقدر اعتبار معناسنه ده کلور جار مع المجرور فعلک مفعول به غیرصریحیــدر (بالافراط) ده باء ملابسه سرفه متعلقدر افراط حدی تجاوز ایلمک معناسنه‌در (حاصل معنی صرف وانفاقده وارتکاب مناهی وخصوصات سائره ده حداعتدالی تجاوزدن احترازایدک دیمکدر زیرا سرف غالبا مزیل شان وشرف اولدیغی احوال میراث خواران افلاسکاراندن نمایاندر اماافراط ایله اسرافدن تحذیری شاعرک

* نه دکلولوم اولونسه ده سخادن عداولور اسراف *
* کبارک مشربی یکدرهــله ممسک حسابیــدن *

نشیده سنجه سخایه دائر اولان اسراف جزئی مساعده کوسترمکدر

*) اوقوماغه یازیدن چوق سعی ایت * که قالورنقشــله جاهل خطاط (*

(خطاط) شداد وزننده حسن خط ایله شهر تشعار وجودت کتابت ایله نامدار اولان کیمسه یه دینور مال معلومدر

) ظهرت دقتنا فی الالفــاظ (

(ظهرت) وضوح وانکشاف معناسـنه اولان ظهوردن ماضی مفرد مؤنث غائبه در (دقتنا) متکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله رق فعلک فاعلیدر (دقت) رقت وزننـده ومرادفیدرکه برنسنه اینجه وباریک اولمق معناسنه در (فی الالفاظ) ده فی علی سبیل التنازع ظهور ایله دقتدن هر بریرینه راجع اولمق محتملدر الفــاظ همزه‌نک فتحیــله لفظ بمعنی ملفوظک جمعیدرکه مراد کلام واجزاء کلام اولان مفردات اوله جقدر (حاصل معنی بو منظومه ده مسطور اولان الفاظ عربیــه نک تصحیحنده وحسن ترتیبنده بزم دقت واهتمام واعتنای مالاکلامز امعان نظر ایدن مدققینه ظاهر ولایح وروشن وواضح اولدی دیمکدر

*) لازم اولماغه دینورمش الظاظ * نسنه‌دریئ ودخی اویله لماظ (*

(الظــاظ) همزه نک کسریله برکیمسه یه یاخود برنسـنه یه علی الدوام ملازمت ایدوب اندن آیرلمامق معناسنه‌در لظ ولظیظ کبی والظاظ برنسنه دائمی اولمق معناسنه وبریرده اقامت ایلمک معناسنه‌در (شیٔ) شینک فتحیله کرک واجب وکرک ممکن کرک محسوس وکرک معقول هرموجوده اطلاق اولنور فارسیده چیز دینور ترکیده نسنه وبعضا نون ثانیه بدلی تا ایله نسته دینور (لماظ) سحاب وزننده ناظمک بیاننه کوره شیٔ مرادفیدر اماصاحب قاموس مأکولات ومشروباتدن بردادملق

شیٔ قیله تخصیص ایلمشدر نته‌کیم قدعمله شیٔ حقیره ولماق ولواق بمکه متعلق نسنه یه وخیتعور برحالده طورمیان نسنه یه دینور

*) کبرایله یوریجیدر جواظ * هم یوررکن صالنیجی جباظ (*

(جواظ) شداد وزننده کبر وفخر ایله یوریجی اولان ایری جثه‌لی کیمسه یه دینور وتحریک شرورفتنه ایچون چوق سوزلی شماطه جی وعربده‌جی بوش بوغاز کیمسه یه دینور ودائما جمع مال ایدن کیمسه یه دینور وبرنسنه ویرمیان بخیل کیمسه یه ده دینور (جباظ) شداد وزننده متکبرانه خرام وادا ایله صالینه رق یورر اولان آدمه دینور متبختر ومتخطل کبی

*) سوزی سرد سویلمه اولمش اغلاظ * دخی خو یرادلغه‌ده دینـدی غلاظ (*

(اغلاظ) همزه‌نک کسریله برکیمسه یه سرد وخشونتلی قاتی سوزسو یلمکه دینور وبرنسنه یی درشت وغلیظ بولمغه دینور (غلاظ) کتاب وزننده یوغونلغه وخویرادلغه دینور عینک حرکات ثلاثیله غلظت وکتابه وزننــده غلاظه وعنب وزننــده غلظ کبی

*) بک عداوت دیمه مفهومی نکاظ * همدخی جنک وجدال اولدی تماظ (*

(نکاظ) تانک فتحی وظانک تشـدیدیله تفاعل وزنــده بربرینی عاجز وفرومانده قیلوب محنت ومشقته اوغراتمق معناسنه درکه مفهوم ومآلی فرط عداوت اولور نته‌کیم وزن مزبور اوزره تلاظ بربرینی اوزون ارزادی قوغوب کیمک معناسنه اولمغله نکاظ ایله یکمال اولور (تماظ) وزن مزبور اوزره عربده ایدوب منازعه وجدال ایله سوکشمکه دینور

*) خله دردوست وخلوله دوستلق * بیوفا دوسته دینورمش تملاظ *(

(خله) خانک ضمی ولامک تشدیدیله صداقت ومحبتنده اصلا خلل اولمیان صمیمی دوسته ویار وفاداره دینور خلیل وصدیق وصفی وخل وفی کبی اسماسی وافر ومسماسی غایت نادر اولدیغنـه شاعرک * سألت الناس عن خل وفی * فقالوا مالی هذا سبیل * قولی وآخرک * سمعنا بالصدیق ومازاه * علی التحقیق یوجد فی الانام * واحسبه محالا انبتوه * علی وجه المجاز من الکلام * نشیده‌سی ودیکرک * لما رأیت بنی الزمان ومابهم * خلا وفیا للشدائد اصطفی * فعلمت ان المستحیل ثلاثة * الغول والعنقـاء والخل الوفی * قطعه سی دلیــل ظاهر وبرهان باهردر (خلوله) خانک ضمیــله صداقة صافیه ایله دوستلشمغه دینور خانک حرکات ثلاثیله خلاله کبی (تملاظ) تانک ولامک کسری ومیمک تشدیدیله سمار وزنــده برفردک محبتنده دائم وبرقرار اولمیان بیوفایه دینورکه هرجایی ویار نوبهار دینور صدیق العیــن کبی

*) فظ اوکیم غلظت ایله بدلک ایده * شخص بدخوی وهم احمق جنعاظ (*

(فظ) فانک فتحی وظانک تشدیدیله بدخویلو قاتی کوکللو سرد ویوغون سوزلو غلیظ وناتراش کیمســه یه دینور که ترک وخویراد تعبیر اولنور (جنعــاظ) جیمک کسریله وجنعنظ زبرج وزنــده بدخویلی غلیظ کیمسه یه دینور نون بدلی میم ایله جعماظ کبی واحمق کیمسه یه دینور

*) دی اویوتماغه انامه ارقاد * هم اویاندرمه در انباه ایقاظ (*

(انامه) اقامه وزننده (وارقاد) همزه‌نک کسریله اهجاد وزنــده ومرادفیدرکه اویانق کیمسه یی اویوتمق معنـاسنه‌در تنویم کبی (انبــاه) ارقاد وزننده (وایقاظ) انباه وزننده اویقوده اولان کیمسه‌یی اویاندرمق معناسنه‌در تنبیه وتهجید وبعث کبی

*) انقذام وعجله ایومکدر * دخی ایودرمه‌در اعجال انکاظ (*

(انقذام) انهزام وزننده و(عجله) فتحاتله برخصوصده سرعت وشتـاب ایدوب ایومکه دینور

بدور ومبادره کبی (اعجال) همزه نك کسریله و (انکاظ) اعجال وزننده اسراع ایدوب ایودرمکه دینور تنکیظ وارعاف وامعال کبی

*) توتونه دیرلر ایمش دخ وعکاب * بی دخان شعلهٔ آتشده شواظ (*

(دخ) دالك فتحی وضمی وخانك تشدیدیله توتونه دینور دخان کبی (عکاب) غراب وزننده توزه دینور غبار کبی وتوتونه دینور دخان وایام ویحموم کبی (شواظ) غراب وکتاب وزنلرنده توتونسز صافی آتش یالکنه اطلاق اولنور وکونشك حرارتنه دینور وصیحه وفریاد ایلمکه دینور ویك صوسزلغه اطلاق اولنور وبرکیمسه یه شتم ایدوب سوکمکه دینور

*) آتنك قالقمه‌سنه دینلدی نعوظ * آنی قالدرمدایمش هم انعاظ (*

(نعوظ) قعود وزننده آلت تناسل اولان ذکرك نهوض وقیامنه دینور نونك فتحیله نعظ وفتحتیله نعظ کبی وآلت معهوده یه قوام وپریجی مقوی نسنه‌یه ناعوظ دینور (انعاظ) ایقاظ وزننده آلتی قالدرمغه وشهوت غالب اولماغه دینور

*) چوق جماع ایتمه در اخجاء وحتأ * هر شیئه شهوتی اولان جلماظ (*

(اخجاء) الحاح وزننده وطئ وجماعه حریص اولوب چوق مجامعت ایتمك معناسنه در وسائل سؤالده پك الحاح وابرام ایلمکه دینور (حتأ) حانك فتحی وتاء فوقیه نك سکونی وآخرده همزه ایله اخجاء کبی کثرت جماعه دینور شدت شبق ملابسه سیله معاملهٔ زوجیته ولوع وانهماك قوای حیوانیه نك قوتنی سالب وضعف وجود ایراثیله امراض متنوعه یی جالب اولدیغندن ابن سینا * واحفظ منیك مااستطعت فانه * ماء الحیاة یراق فی الارحام * قولیله کثرت مجامعتدن مجانبت ایله امر ایلمشدر (جلماظ) جیمك کسریله هر شیئه اشتها ایله میل ورغبت وآرزو وطلب ایدن هوسکار کیمسه یه دینور

*) حفظ ایدك نخبه مزای حافظلر * احفظوا نخبتنا یا حفاظ (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (احفظوا) اعلموا وزننده از بر ایلیوب خاطرده طوتماق معناسنه اولان حفظدن امر مخاطب جمع مذکردر فاعلی جمع ضمیریدر (نخبتنا) انانیتدن احتراز مقامنده متکلم وحده ده مستعمل اولان متکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله رق فعلك مفعولیدر (یا) حرف ندادر (حفاظ) حانك ضمی وفانك تشدیدیله حافظك جمعیدر فتحاتله حفظه کبی (حاصل معنی ای حفظ الفاظه وضبط معانیه قابلیت واقتداری اولان اصحاب استعداد بزم بو نخبه اسمیله مسمی کتابمزی حفظ واز بر ایدك تا که علم لغت سزه منقاد ومسخر واولوجهله علوم سائره‌یی تحصیل آسان ومیسر اوله دیمکدر

*) خواب غفلتدن آچلماز کوزیمز * ایلیه جمله مزی حق ایقاظ (*

(خواب) خواجه کبی واو معدوله تعبیر اولنان واو مکتوبهٔ غیر ملفوظه ایله فارسیده اویقویه دینور نوم معناسنه (غفلت) برنسنه‌یی قلت تحفظ وتیقظدن ناشی مبالات ایتمیوب سهو وترك ایتمکه دینور (ایقاظ) اویاندرمه دیو بو قطعه ده کچدی (حاصل معنی خواب کرانه شبیه اولان غفلتدن ناشی قلب کوزی اولان بصیرتمز غشاوهٔ شهوات زائله وغطاء لذات فانیه ایله محجوب قالمشدر حق جل وعلا بو غفلتی بزدن ازاله ایدوب باعث حیات جاودانی اولان اعمال صالحه‌یه موفق ایلیه دیمك اولور

) ان لنا الباریٔ القادر خیر الحفیظ (

(ان) همزه نك کسریله حروف مشبهه بالفعلدن مدخولی اولان جمله نك مضمونی تأکید

صدره
اجعل طعامك كل يوم مرة
واحذر طعاما قبل هضم طعام

ایچوندر (لنا) بزمیچون دیمك معناسنه مرارا کچدی جار مع المجرور محلا مرفوع اوله رق ان نك مقدم خبریدر (الباریٔ) ده لام عهد خارجیدر باریٔ خالق وزننده ومرادفی اولمق اوزره قطعهٔ شرعیه ده کچدی ولفظا منصوب ان نك مؤخر اسمیدر (القادر) ده لام ینه عهد ایچوندر قادر مراد ایندیکی نسنه‌یی وجوده کتورمك وسع واقتدارنده اولان ذات معناسنه بارینك صفتیدر (خیر الحفیظ) اضافتله حفظ وحراست ایدنلرك انفعی واولی سی معناسنه منصوب اوله رق بارینك صفت بعد صفتیدر یاخود مرفوع اوله رق مبتدای محذوفك خبریدر الحفیظده اولان لام جنس یاخود استغراق ایچون اولمغله خیر الحافظین معناسنه اولور حفیظ امیر وزننده حفظ ایدیجی وصقلاییجی معناسنه اول قطعه ده کله جکدر (حاصل معنی تحقیق بزمیچون قدرت کامله ایله متصف بر خالق لم یزل ولایزال واردر واو بزی مکاره وشدائددن حفظ ووقایه خصوصنده سائر حفظ وحمایه مزی متعهد اولانلرك جمله سندن انفع واولیدر پس انك حول وقوتنه اعتصام واکا توکل تام ایله تفویض امور ومهام ایلمك مکاره دارینده فوز وفلاحی موجبدر دیمك اولور

*) بخت ونصیبی اولان کیمسه‌یه دینلدی حفیظ * حظ نصیب اولدیچون صقلاییجیدر حفیظ (*

(حفیظ) امیر وزننده برخصوصه موکل اولان کیمسه‌یه اطلاق اولنور که ریاست سببیله بخت یاور اولوب بهره یاب اولمغی مستلزم اولور (حظ) حانك فتحی وظانك تشدیدیله بهره ونصیب معناسنه در وبخت معناسنه در که اقبالدن وموافق طالعدن عبارتدر (حفیظ) امیر وزننده برنسنه‌یی وعی وحفظ ایدوب صقلاییجی کیمسه یه دینور حافظ کبی

*) حاجه کرکلو ایمش جمعی حوایج کلور * حوج کرك اولمه در لازم اولاندر لظیظ (*

(حاجة) جیمك فتحیله کشینك محتاج اولدیغی شیئه دینور فارسیده بایسته وترکیده کرکلو تعبیر اولنور ولزوملی ومقتضی شیئه دینور صحرا وزننده حوجاء دخی حاجت ولازمه معناسنه در (حوایج) خوارج وزننده غیر قیاس اوزره حاجتك جمعی یاخود قیاس اوزره حاجت معناسنه اولان حایجه نك جمعی یاخود حوجاء لفظنك جمعی اولان حواجی نك مقلوبی اولماسنی درة الغواص شرحنده شهاب ذکر وبیان ایلمشدر (حوج) حانك فتحی وواوك سکونیله احتیاج کبی کرك اولمه معناسنه در احواج کبی که محتاج اولمق معناسنه لازمدر ومحتاج ایلمك معناسنه متعدیده اولور (لظیظ) امیر زننده برنسنه‌یه ملازمت وعدم مفارقت معناسنه در

*) کوز بیکی ناظر وهم دخی انسان عین * کوز ببکیده بیوك اولنه دینلدی بجیظ (*

(ناظر) صاحب وزننده کوزك ایچنده اولان سیاه نقطه‌یه دینور که ببك تعبیر اولنور ونفس بصره ده دینور کوز معناسنه وبرنسنه‌یه صرف باصره ایدن کیمسه یه دینور بافیجی معناسنه (انسان العین) ناظر کبی کوز ببکنه دینور فارسیده مردم دیده دینور (بجیظ) حفیظ وزننده کوزك مقله سی یعنی آغی وقاره سنی جامع اولان شحمه سی طومالج اولان لقمه کوز کیمسه یه دینور جاحظ کبی

*) غیریه بکزتمه برنسنه‌یی اولمش وآم * اولدی مضاهی کبی بکزه‌ییجیده لحیظ (*

(وآم) واوك کسری وهمزه نك مدیله لجام وزننده برکیمسه اطوار وافعالنی آخرك اوضاع وافعالنه بکزتمك معناسنه در مقاتله وزننده مواءمه کبی (مضاهی) میمك ضمیله محاکی وزننده برنسنه نك شبیهنه وبکزه‌رینه دینور مشاکل ومشابه ومماثل ومضارع کبی (لحیظ) حفیظ وزننده بوده برشیئك شبیه ونظیرینه اطلاق اولنور

*) حبره در اینجه‌لك اینجه دقیق ورقیق * قالن اولاندر وثبج اولدی بو غونده غلیظ (*

(جبزه) دحرجه وزننده برکیمسه یاخود برنسنه نحیف وضعیف اولوب اینجه اولمغه دینور دقت ورقت کبی (دقیق) امیر وزننده ودال بدلی را ایله (رقیق) غلیظ مقابلیدر که یوفقه واینجه نسنه یه دینور فارسیده باریك ونارین دینور ودقیق اوکونلمش اونه ورقیق مملوك اولان کوله یه وجاریه یه دینور (وثیج) ثخین وزننده ومرادفیدر صیمصیق قالین وطقنازاولان نسنه یه دینور کثیف ومکتنز کبی (غلیظ) قالین ویوغون نسنه یه دینور جرفاس کبی

(* خاطئ وجانی کبی صوجلویه دیمش اثیم * دائرهٔ شاهدن طرداولناندر دلیظ *)

(خاطئ) صاحب وزننده و(جانی) زانی وزننده و(اثیم) زنیم وزننده صوجلو وقباحتلو اولان خطا کار کیمسه یه دینور مخطئ ومجرم وآثم کبی (دلیظ) غلیظ وزننده ابواب ملوکدن دفع وطرد اولنوب قوغیلان وسوربلان کیمسه یه دینور قاموس ترجمه سنده دلیظ ملوك قپولرندن ناسی دفع ایدر اولان قپوجی وچاوش وقواس مقوله سنه دینور دیدیکی صاحب قاموسك وکامبر المدفع عن ابواب الملوك عباره سنده واقع اولان اسم مفعول بنیه سیله مضبوط اولان مدفع کلمه سنی اسم فاعل ظننه یاخود بنده اولان نسخه ده فانك کسریله مضبوط اولمسنه مبنیدر لکن ناظم مصیبدر

(* اینجه اوزون هیق ایمش عندل اوزون نسنه در * هم قصه در جوسق واویله دیمکدر عکیظ *)

(هیق) هانك فتحی ویاء مثناة تحتانیه نك سکونیله هم اینجه وهم اوزون اولان کیمسه یه وسائر نسنه یه دینور (عندل) جعفر وزننده طویل واوزون نسنه یه دینور وزنمز بو راوزره شرجب وشرعب وصقعب وشوذب وخلجم وسلجم وسرجم وسرطم وعلجم عندل مرادفلریدر (جوسق) جعفر وزننده لهجة اللغاتده مسطور اولدیغی اوزره عربی اوله رق قصیر معناسنه درکه کوتاه وقصه اولان نسنه یه دینور وجوسق کوشك وقصر معناسنه اولان جوسقه معربیدر قصر وصرح وفدن کبی فارسیده کاخ دینور لکن قاموسده الجوسق القصر دیمکله جوسقك معناسی قصره مقصور وصاحب لهجه القصر لفظنی القصیر ظن ایتمکله فهمده قصور وناظم دخی لهجه یه اتباع واقتدا واستقراء ناقص ایله اکتفا ایتمکله اصابتدن دور اولدی ظن اولنور زیرا صاحب قاموسك تتبع واستقراسی اتم وعلوکعبی کافهٔ اهل لغات عندنده مسلمدر بوتقدیرجه مصراع تغییر اولنوب (قصره دینور جوسق وشیٔ قصیرده عکیظ) دینلسه مستقیم اولور (عکیظ) قصیر وزننده ومرادفیدر که بودر کیمسه یه وقصه نسنه یه دینور کعیظ وجیدر وکهمس کبی

(* نائل خیر اوله مز دهرده بد خوی اولان * لایجد الخیر فی العالم فظ الغلیظ *)

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (لایجد) جیمك کسریله بولمق معناسنه اولان وجداندن مضارع منفیدر (الخیر) فعلك مفعولیدر (فی العالم) فعلك ظرفیدر (فظ الغلیظ) موصوفك صفته اضافتی قبیلندن اوله رق فعلك فاعلیدر ترکیبك ترتیب طبیعیسی لایجد الفظ الغلیظ الخیر فی العالم اولمقدر تقدیم وتأخیر مقتضای نظمدر وجود وخیر وعالم لفظلرینك معنالری کرارا کچدی وفظ قطعهٔ سابقه ده وغلیظ بوقطعه ده کچدی (حاصل معنی قاتی کوکللو ویوغون سوزلو خاطرشکن ودل آزار وبد اخلاق وستمکار اولان کیمسه بو عالمده مکافاتده خیر وراحت بوله مز ومطلوب ومرغوبنه ظفریاب اوله مز زیرا فظاظت وغلظتك جزای سزاسی تفرق احباب وانفضاض اولوالبابدر بوایسه باعث خذلان ومستوجب خیبت وخسراندر دیمك اولور

(* لحظه بلحظه چالش کسب کمال ایتمکه * اولمیه تا کیم سکا کیمسه شبیه ولحیظ *)

(لحظه) ثمره وزننده کوز قویروغیله باقمغه دینور لکن السنه ده کوز قویروغیله باقه جق

مقداری جزئی وقت وزمانده استعمالی شایع اولمغله زمان قلیل معناسی اصطلاحیسی کبی اولمشدر نته کیم بوراده ده بومعنی مراددر لحظهٔ ثانیه یه داخل اولان باء مفرده فارسیده اون ایکی وجه اوزره مستعمل اولان باء مفتوحه دن مصاحبت معناسی مفید اولمغله لحظه مع لحظه دیمکدرکه استیعاب ازمنه مراددر (لحیظ) بوقطعه ده کچدی مفردات سائره معلومدر (حاصل معنی اشرف کمالات انسانیه اولان علوم ومعارفی کسب وتحصیل خصوصنده تضییع اوقات ایتمیوب آنا فآنا بذل مقدور وسعی موفور ایله تا که عصرکده فائق الاقران ومشار بالبنان اولمغله فرید الدهر اوله سن دیمك اولور

(* فهذا عین فوز نافع للناس بل انفع *)

(فهذا) ده فاء فصیحه محذوفدن منبئ درها حرف ایقاظ وتنبیهدر ذا مفرد مذکره موضوع اسم اشارت ومبتدادر مشارالیه یا نظم اعتباریله قطعه در یاخود مجموع کتابدر (عین) الفاظ مشترکه نك اشهری ومعنی جهتندن اکثری اوله رق مبتدانك خبریدر وبومقامده مضاف الیه قرینه سیله عیندن نفس وذات معناسی مراد درمع ذلك حروف هجادن حرف عین قافیه سنه شروع وآغاز اولندیغنه ایما مقصود ناظم دقایق پیمادر (فوز) فانك فتحی وواوك سکونیله مطلوب ومأموله ظفر وفرصت بولمق معناسنه اوله رق عینك مضاف الیهیدر (نافع) صاحب وزننده فائده ومنفعتی مشتمل اولان نسنه معناسنه عینك صفتی یاخود مبتدای محذوفك خبریدر (للناس) ده لام تخصیص نافعه متعلقدر ناس انسان کبی بنی آدمه دینور جارمع المجرور نافعك مفعول به غیرصریحیدر (بل) حرف اضرابدر مدخولی جمله اولدقده ماقبلنك حکمنی ابطال یاخود برغرضدن غرض آخره انتقال ایچون اولور بوراده اولدیغی کبی (انفع) اسم تفضیل اوله رق زیاده نافع معناسنه مبتداء محذوفك خبریدر بل هذا انفع دیمکدر وبوراده اسم تفضیل مقدر من ایله مستعمل اوله رق انفع من غیره تقدیرنده در الله اکبر کبی (حاصل معنی قطعهٔ سابقه لر مطلوب ومأمول اولان تحصیل علم لغتده باعث فوز وظفر اولدیغی بیلدك ایسه امدی بوقطعه یعنی شو نظم سلیس عین فوز ونفس ظفر در وتحصیل لغت صددنده اولان کیمسه لره سائر منظومه لر کبی نافع ومفید در بلکه بومنظومه سلاست نظم وجزالت معنی دن غیری مراعات نظیر وصنعت طباق وتجنیس وایهام وتلمیح کبی نیجه صنایع بدیعه یی مشتمل اولمغله مزایای اشعاری اشعار وطبعه سلامت وسلاست ایراثنه مدار اولدیغندن سائر منظومه لردن انفعدر دیمك اولور

(* وجودی اعتدال اوزره اولان زعراع وهم زعرع *)
(* بزیع اولمش ظریف وتازه غایتده کوزل اروع *)

(زعراع) بلبال وزننده و(زعرع) عرعر وهد هد وزنلرنده تناسب اعضا ایله حسن وجمال صاحبی اولوب سرو سهی کبی موزون ومعتدل اولان جوانه دینور (بزیع) ملیح وزننده ظریف وملیح ورشید اولان تازه جوانه دینور (اروع) احمر وزننده بغایت حسن وجمال وملاحت منظر صاحبی اولان دلبر ممتازه دینور

(* غدیره دیندی صارقان صاچه پك چوق صاچلیدر افرع *)
(* باشی طازلق اولان اصلع دخی کل باشلیدر اقرع *)

(غدیره) سفینه وزننده باشدن اشاغی صارقان صاچه واوزن کیسویه دینور جمعی غدائر کلور (افرع) احمر وزننده باشنك صاچی وقیللری تام ووافر اولان آدمه دینور مؤنثنده حمرا وزننده فرعاء دینور که چوق صاچلی عورت دیمکدر (اصلع) افرع وزننده یاخلق یاخود

اختیار لقدن ناشی باشنك اوك طرفنده قبل بتیوب ناصیه سی یعنی فوق الجبهه شعری اولمین کیمسه یه دینور اصدم کبی ترکیده طازلق تعبیر اولنور (اقرع) قافله اصلع وزننده باشی کل آدمه دینور باشی کل عورته قرعاء دینور فارسیسی دغسردر

(قصاجق بو بلوذاننده حقیر اولان ایمش رویع)

(دخی احمق اولوب هر کوردیکی شخصه اویان امع)

(رویع) راء مهمله ایله جوهر وزننده قصد بو بلوکوتوخو بلودنی وحقیر ناکسه دینور رو بعه کبی جوهرینك زای معجمه ایله زو یع ثبت ایلدیکنی صاحب قاموس تصحیفه حمل ایتمشدر (امع) همزه‌نك کسری ومیم مشدده‌نك فتحیله وامعه وهمزه‌لرك فتحیله‌ده لغتدر شول هیچ وساده دل وکندی کندینه رأی وتدبیردن عاجز وعاطل آدمه دینور که بر کیمسه‌نك رأیی اوزره ثابت اولمیوب هر کیم نه رأی ایدرسه همانا کا تبعیت ایدر اوله قاموس شارحنك بیاننه کوره امع لفظی انی معك لفظندن وامعه لفظی انی معه لفظندن منحوتدر کذا فی الاوقیانوس بو تقدیرجه همزه‌نك فتحیله امع انامعك امعه انامعه لفظلرندن منحوت اولمش اولور وامع وامعه طفیلی وطالقاوق مقوله‌سنه اطلاق اولنور وکندی باشنه برایش کوره میوب دائما ناسه تابع اولمغله کویا انا مع الناس کلامنی کویا اولان آدمه دینور

(خبیث آدم ایمش الکع الی قطع اولنان اقطع * قولاغی بورنی مقطوع اولنه دیمش دخی اجدع)

(الکع) احمر وزننده ولکع صرد وزننده ولکوع صبور وزننده ولکیع امیر وزننده لئیم وخسیس وفرومایه وخبیث اولان آدمه دینور لئیمه وخسیسه اولان عورته لکاع دینور قطام وزننده (اقطع) احمر وزننده الی کسلمش کیمسه یه دینور جمعی قافك ضمیله قطعان کلور وصاغر آدمه دینور اصم کبی ومطلقا محسوس ومعقول کسلمش نسنه یه دینور مقطوع کبی (اجدع) اقطع وزننده برونی یاخود قولاغی یا الی ویا دوداغی کسلمش کیمسه یه دینور مؤنثی جدعاء در حمراء وزننده

*(صویی اوتی زیاده چوق اولان برآیدر مرتع * دخی حیوانلرك اوتلایه جاغی یر ایمش مرتع)*

(مرتع) نون ایله مقعد وزننده آب روانی فراوان واعشاب رنکارنکی دافع هموم وطارد احزان اولان روضه یه وچمنزاره دینور مرتعه وامیر وزننده مریع ومرع وامرعه کبی فارسیده تابسه دینلور (مرتع) مربع وزننده حیوان دلخواه اوزره اوتلایه جق مرعایه اطلاق اولنور فارسیده چراکاه وچرازار دینور

(نه یرده اولسه خانه ربع ایمش جمعی ربوع ارباع)

(صفای نوبهار ایچون اولان منزل دخی مربع)

(ربع) رانك فتحی وبانك سکونیله حولوپی مشتمل اوه دینور دار معناسنه فارسیده خانه دینور کرك بلده ایچنده اولسون کرك خارجده اولسون صیفیه‌دن وشتائیه‌دن اعمدر وآتی الذکر مربع کبی ناسك بهارایامنده اقامت ایلدکلری مکانه‌ده دینور (ربوع) رقود وزننده و(ارباع) اثواب وزننده ورباع جبال وزننده خانه معناسنه اولان ربعك جمعلریدر وربع اورته بو بلو کیمسه یه دینور جمعی ربعات کلور (مربع) مقعد وزننده فصل ربیعه وموسم بهاره مخصوص اولان منزله واقامتکاهه دینور که هنکام بهارده ذوق وصفا ایچون مهیا اوله

*(دینورمش المعی ویلمعی ولوذعی جمله * ذکا اصحابی اشخاصه ذکی قلب اولدی هم اصمع)*

(المعی) همزه‌نك فتحیله احمری وزننده و(یلمعی) المعی وزننده والمع احمر وزننده و(لوذعی) جوهری وزننده ولوذع جوهر وزننده فرط ذکا وفطنت وحسن فکر ودقت صاحبی اولان

تیز فهم وزیرك کیمسه یه دینور داهی کبی لسانمزده جن فکرلو وشیوری عقللو تعبیر اولنور (اصمع) احمر وزننده حدس وانتقالی سریع ورصین ورأی وتدبیری دائما اصابتقرین اولان متوقد ومتیقظ قلبه دینور (ذکی) غنی وزننده ذهن وفطنت صاحبی کیمسه معناسنه (وقلب) کوکل معناسنه معروف اولدقلریچون ترجمه موقعنده ایراد اولندی

*(مخادع الدایجی مکر وحیله خدعه اولمشدر * اوکونه مکر وحیله صاحبی کیمسه دخی خیدع)*

(مخادع) مفاعله‌دن اسم فاعل صیغه‌سیله بر کیمسه‌یی مکر وحیله وکید وعیله ایله الدادیجی حیله کار کیمسه یه اطلاق اولنور (خدعه) خانك حرکات ثلاثی ودالك سکونیله بر کیمسه‌یی تغریر ایدوب حیله وفندایله الداتمق وضرر وزیانه اوغراتمق معناسنه‌در که فارسیده فریبیدن دینور ولسانمزده رنك ایتمك ودوباره ایتمك تعبیر اولنور مکر وحیله واختداع ومخادعه ومخاتله وعیله وتغریر بونلرده خدعه کبی بر کیمسه‌یی الداتمق ودوباره ایتمك معناسنه‌در (خیدع) حیدر وزننده اصلا دوستلغنه وثوق واعتماد اولمیان حیله کار ودوباره‌جی کیمسه یه دینور

*(ضرر ایتمزدیمك مفهومی کرچه لایضر اولمش * دخی هیچ فائده ایتمزمالی اولدی لاینفع)*

(لایضر) بر کیمسه یه خسر وزیان ایتمك معناسنه اولان ضر لفظندن مضارع منفیدر ضرر وزیان ایتمزدیمك معناسنه (لاینفع) بر کیمسه‌یی فائده‌لندرمك معناسنه اولان نفع لفظندن مضارع منفیدر فائده واصل ایتمز معناسنه

*(زبد قیمق لبن رسل وعلوق اولمش سودك آدی * مذیق انك صوقارشمش اولانی خالصی منقع)*

(زبد) زانك ضمی وبانك سکونیله سودك قیماغنه دینور طرّه وثماله وطرم وقشده کبی اما فتحتیله زبد صویك وسائر نسنه‌لرك کوپوکنه دینور (لبن) فتحتیله (رسل) رانك کسری وسینك سکونیله و(علوق) صبور وزننده سوده دینور دالك فتحیله‌در وطانك ضمیله طل وفتحتیله حلب کبی فارسیده سوده شیر وقیمغه سرشیر وتو دینور (مذیق) امیر وزننده صوقاتلمش سوده دینور ممزوج وزننده ممذوق ومعظم وزننده مذوق وضادك فتحیله ضیح کبی (منقع) نونك قاف اوزره تقدیمیله منبر وزننده تبرید اولنمش خالص سوده دینور نسخ مطبوعه‌ده قافك نون اوزره تقدیمیله مقنع ثبت اولندیغی غالبا تصحیفدر زیرا مقنعك معانیسنده سود یوقدر

*(نسانك باشنه باغلادیغی مندیلدر معجر * خمار ومقنعه یاشمق یوز اورتیسی پچه برقع)*

(معجر) منبر وزننده طائفهٔ نسوان باشلرینه باغلیوب صارندیقلری مندیله وبزه دینور که انکله باشلرینی تزیین ایدرلر نته کیم بکائی مرحوم کعبهٔ معظمه‌نك وصفنده * آرایش ایچون معجر حورای جنساندر * دوشکده‌کی اول کسوهٔ مشکین معنبر * دیمشدر (خمار) کتاب وزننده و(مقنعه) مکنسه وزننده نسوان تستر ایچون باشلرینه اورتوندکلری جار و یاشمق مقوله‌سنه دینور قنع وغفار ونصیف کبی فارسیده معجره سربند وخماره دامنی وشامه وسروز دینور (برقع) جندب وزننده عورتلرك تستر ایچون یوزلرینه طوتوندقلری پچه یه دینور برقوع کبی عصفور وزننده

*(ایشتمك استمکدر استماع وسمع ایشتمکدر * سمیع ایشیدیجیدر هم قولاقدر سامعه مسمع)*

(استماع) افتعال وزننده ایشتمکی قصد وطلب ایتمك یعنی برسوزه قولاق طوتوب دیکلمك معناسنه‌در (سمع) جمع وزننده کرك قصدله وکرك قصدسز سوزی وصوتی ایشتمك معناسنه‌در وحواس خمسه‌دن حس اذنه اطلاق اولنور که ایشیدیجك تعبیر اولنور وقولاق ایله ایشیدلن کلامه ونفس قولاغده اطلاق اولنور سینلرك فتحیله سماع وسماعه وکراهیه وزننده سماعیه ایشتمك معناسنه مصدرلردر فارسیده شنیدن دینلور (سمیع) بصیر وزننده فعیل بمعنی فاعل اوله‌رق سامع کبی ایشیدیجی معناسنه‌در لکن سامعدن ابلغدر ومیم اولینك ضمی وثانیه‌نك کسریله مسمع

معناسنده اولور ایشدیریجی دیمکدر (سامعه) جارحه وزننده و (مسمع) منبر وزننده قولاغه اطلاق اولنور اذن وصماخ واصمخ کبی مسمعك جمعی مسامع کلور فارسیسی کوشدر

*) فقیردر هر حریص وهب قناعتکاردر زنکین * فقیر کل ذی حرص غنی کل من یقنع (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (فقیر) امیر وزننده فقر وفاقه صاحبی کدا و یوخسول کیمسه معناسنه مقدم خبردر (کل) کافك ضمی ولامك تشدیدیله الفاظ عمومدندر مدخولنك جمیع افرادینه شمول واستغراق افاده ایدر وکل لفظی مابعدنه مضاف ومؤخر مبتدادر (ذی) ذالك کسری ومدیله احوال ثلاثه‌سنده حروف ثلاثه ایله معرب اولان اسماء ستهٔ معتله‌دن صاحب معناسنه‌در (حرص) حانك کسری ورانك سکونیله برنسنه‌یی لزوم واقضاسندن زیاده شدتله طلب ورغبت قبیحهٔ مذمومه ایله اوزرینه مصر ومکب اولمق معناسنه ذی لفظنك مضاف الیهیدر (غنی) فعیل وزننده غانی وثروان کبی زنکین معناسنه مقدم خبردر (کل) من موصوفه‌یه مضاف اوله‌رق مؤخر مبتدادر (من) میمك فتحیله ذوی العقوله مخصوص الفاظ عمومدندر (یقنع) قسمته راضی اولمق معناسنه اولوب باب ثالثدن ورابعدن مستعمل اولان قناعتدن مضارع مفرد مذکردر تحتنده مستتر ومن لفظنه راجع فاعل ضمیریله جمله‌سی من موصوفه‌نك صفتیدر (حاصل معنی حرص وآز ایله نعم کثیره کوزینه آز کورینن قارنی طوق کوزی آج یعنی ظاهرا زنکین معناده محتاج اولان قناعتسز وطمعکار کیمسه‌لر حقیقتده فقیر بلکه عند العقلاء فقیر بی نوادنده حقیرلردر ونحن قسمنا مقسمندن تعیین وتخصیص اولنان قسمته قانع وراضی اولوب کنز لایفنی‌دن بهره‌یاب اولنلرك کلیسی حقیقة غنایه واصل وحسن زندکانی‌یه نائل اولمشلردر دیمك اولور

*) غنیمتلن غنای قلب کنزندن دخی قورقمه * غناء القلب کنز فاغتنم منه ولا تخشع (*

بیت اول ثانینك ترجمه‌سیدر (غناء) سماء وزننده زنکینلك معناسنه مبتدادر (قلب) قافك فتحیله کوکل معناسنه غنانك مضاف الیهیدر (کنز) کافك فتحیله دفینه وخزینه معناسنه مبتدانك خبریدر (فاغتنم) ده فا فصیحه‌در (اغتنم) برنسنه‌یی غنیمت بیلك وطبوملق عدا یتمك معناسنه اولان اغتنام لفظندن امر مخاطبدر (منه) ده من تبعیضیه فعل امره متعلق وضمیر کنزه راجعدر وجار مع المجرور مفعول به غیر صریحیدر (ولا تخشع) ده واو عاطفه‌در لا تخشع تذلل وتواضع معناسنه اولان خشوعدن نهی مخاطبدر و بو ولا تخشع جملهٔ انشائیه‌سی فاغتنم جملهٔ انشائیه‌سی اوزره معطوفدر لکن ناظم مرحوم ترجمه‌سنده قورقمه تعبیریله ادا ایتمکله لا تخشع لفظنی لا تخش ولا تخف معناسنده استعمال ایتمش اولدی خشوع ماده‌سی ایسه لغتده خضوع وتذللی معناسندر خوف وخشیت مفهومنی مفید دکلدر مکرکه تذلل ومسکنتك بعض کره سببی خوف وهراس اولمغله ذکر مسبب وارادهٔ سبب قبیلندن مجاز اوله بو صورتده ولا تخشع موقعنده ولا تفزع دینلسه تعسف وتکلف برطرف اولوردی (حاصل معنی غنای قلب که رزاق عالم حضرتلرینك ضامن اولدیغی رزقك بروفق تقدیر حصول ووصولنه حسن یقین ایله توکل تام ومافی ایدی الناسدن یأس وقطع طمع ایله لاینفد ولایفنی اولان کنز قناعتدن تعیش واغتنامدر اکا وثوق واعتماد ایدوب مغتنم اول وفرسودهٔ صدمات ضیاع وتلف اولمقدن خوف ایلمه دیمکدر ونعم ماقیل فی هذا المعنی * توکل علی الرحمن فی الامر کله * فما خاب حقا من علیه توکلا *

* وکن واثقا بالله واصبر لحکمه * تنال الذی ترجوه منه تفضلا *

*) بنم اول عین عرفانکیم دلم دریای معنادر * بو کونه فیض جاری‌یه انی حق ایلمش منبع (*

(عین) بو راده بیکار کوزی معناسنه‌درکه صویك قینایوب چقدیغی منبعی اوله‌جقدر یاخود

جریان ایدن صویك مصبی معناسنه‌درکه حوض و برکه وکول مقوله‌لری اوله‌جقدر (عرفان) عمران وزننده علم ومعرفت معناسنه‌در (دل) فارسیدر قلب معناسنه (کونه) فارسیدر نوع ودرلو معناسنه (فیض) حیض وزننده کثرتندن ناشی صویك جای کبی طاشقین اقماسنه دینور (جاری) آقیجی معناسنه (منبع) صویك مفجری یعنی چیقدیغی یردر (حاصل معنی ناظم تحریر فخریه وادیسنده تحدیث نعمت ایدوب دیرکه بنم وجود عرفان نمودم باعث حیات واساس منافع وخیرات اولمقده شبیه ماء فرات اولان علوم ومعارفك فوران وجریانه منبع زلال ودل آکاهم دریای فسیح الارجا کبی معانئ جمه ایله متلاطم الامواج ومالامال در بوکونه فیوضات مسلسله‌یه انی جناب حق وفیاض مطلق منبع صافی ومنهل وافی قلمشدر فلله الحمد اولا وآخرا وباطنا وظاهرا ولله دره

) ان الانسان هلوع مناع (

(ان) حروف مشبهه بالفعلدندر کامر مرارا (انسان) بنی آدم معناسنه کماذکر کرارا لام تعریف جنس ایچوندر (هلوع) صبور وزننده مصائب ومکاره وقوعنده جزع وفزع ایدوب تلاش واضطراب ایله ناسدبث شکوی وجمع ماله حرص وتهالك ایدنی صبروبی جدوی کیمسه‌یه دینور (مناع) شداد وزننده مبالغهٔ اسم فاعلدر برنسنه‌یی مستحقندن دریغ ایدوب ویرممك معتادی اولان کیمسه‌یه دینور صبور وزننده منوع کبی (انسان) ان لفظنك اسمی (هلوع) خبری (مناع) خبر بعد خبریدر (حاصل معنی جنس انسان اذا خلی وطبعه کندینه محنت ومکروه مس واصابت ایتدکده جزوع وخیر ومال اصابتنده وجوه بره صرف وانفاقدن منوع و بوخصلهٔ ذمیمه‌لر اوزره کانه مجبول ومطبوع کیدر الا شول ذوات صفوت سماتکه بالاستعداد خدا داد ایله یاخود برمرشدك ایقاظ وارشادیله راه صوابی بولوب یعنی جزع وفزع احباط اجر ثواب ایدن غیری نسنه‌یی منتج اولمدیغنی و جامع عیوب قلب اولان شح و بخل صاحبنی بهره‌یاب و برخوردار قیلمدیغنی بیلوب بو مقوله خصال خبیثه‌دن خانهٔ درونی تنقیه وتنظیف واخلاق حمیده ایله تحلیه وتشویف ایله تهذیب اخلاق ایده

*) اولدی معناده عقارات ضیاع * تلف اولمق دخی مفهومی ضیاع (*

(ضیاع) رجال وزننده غله ومحصولی اولان تارلایه وچفتلك مقوله‌سی ملك وعقاره اطلاق اولنان ضیعه‌نك جمعیدر عنب وزننده ضیع وفتحاتله ضیعات کبی (ضیاع) سحاب وزننده تلف وهلاك اولمق معناسنه‌در و برنسنه مهمل ومتروك قالمق معناسنه مستعملدرکه ضایع مثابه‌سنده‌در ومهمل ومتروك اولان شیئه دینور ضیعه کبی

*) بقعه برپارچه زمین جمعی بقاع * هر یانی باغچه‌لی بلده مذراع (*

(بقعه) غرفه وزننده وزنلرنده شول ارض قطعه‌سنه دینورکه اطرافنده اولان قطعه‌لرك هیئتنه مغایر اولمغله انلردن ممتاز اوله اما ثمره وزننده بقعه صوایر کیلان چقوریره دینور (بقاع) جبال وزننده بقعه‌نك جمعیدر (مذراع) مدرار وزننده هر طرفی باغ و باغچه وشنلك اولان بلده‌یه وقریه‌یه دینور ناظمك بیاننه کوره اما صاحب قاموسك بیاننه کوره برطرفی باغ و باغچه و برطرفی خالی وبیابان اولان بلده‌یه دینور بوکا کوره هر یانی موقعنده بر یانی باغچه‌لی دیمك اقتضا ایدر و بو مذراعك جمعی مذارع ومذاریع کلور مساجد ومصابیح وزنلرنده

*) کیله‌در کیل ودخی اولچك صاع * هم قولاج باغ ودی ارشونه ذراع (*

(کیل) کافك فتحی و یانك سکونیله کندیله مکیلات اولچیلان اولچکه اطلاق اولنور صغیر اولسون کبیر اولسون یعنی لسانمزده شنك وعیار واولچك وسالار دیدیکمز اولچوله شاملدر منبر وزننده مکیل ومحراب وزننده مکیال ومکنسه وزننده مکیله کبی وکیل حبوبات مقوله‌سنی اولچمکده

دینور (صاع) حال وزننده بر نوع اولچکدر که کیل خصوصنده معاملهٔ اهل اسلام انك اوزرینه دائردر که صاع نبوی دینور اورته بغدایدن بیك قرق درهمه متحملدر معتدل الجثه اولان کیمسه ایکی آوجنی بردن طولدوروب درت دفعه بو بلجه آوجلیوب بر یره وضع ایلسه اینه انك مقداری نسنه ایله طولان اولچك صاع نبوی مقداری اولدیغی صاحب قاموسك تجربه کرده‌سی اولدیغی وصحیح وموافق بولدیغی قاموسده محرردر (باع) صاع وزننده قولاج تعبیر اولنان مقداره دینورکه بر کیمسه ایکی قوللرینی آچرق اوزاتدیغنده حاصل اولان مقداردر وباع شان وشرفه وکرمه اطلاق اولنور (ذراع) کتاب وزننده بر کیمسه‌نك درسکندن اورطه پارمغنك اوجنه وارنجه مقداره دینور واو وزی باشندن اورطه پارمغنك اوجنه وارنجه مجموع قولده دینور مقدار اول ذراع عربیدر ومقدار ثانی ذراع حلبیدرکه اکا مساوی اولان اغاجه ذراع تسمیه‌سی بوندن اخذ اولنمشدر فارسیده گز ترکیده ارشون دینور

*) پك عذاب ایتمکه دیمش اجداع * دخی زندانه قومقدر اجذاع (*

(اجداع) همزه‌نك کسریله بر کیمسه‌نك بورنی یاخود قولاغنی یاالنی یادوداغنی کسمك ایله عقوبت ومثله ایله عذاب الیم ایتمکه دینور (اجذاع) کسر همزه ایله بر کیمسه‌یی محبسه وزندانه قیوب حبس واشکنجه ایتمکه دینور

*) بضع کس وطئ وحشأ دعظ جماع * هم جماع ایتمدخی بضع و بضاع (*

(بضع) بانك ضمیله عورتك فرجنه دینور جهاز وحر وسر وکس کبی (وطئ) واوك فتحی وطانك سکونیله و (حشأ) حانك فتحی وشینك سکونیله و (دعظ) دالك فتحی وعینك سکونی وظاء معجمه ایله وعظ وزننده و (بضع) بانك فتحیله وضمیله و (بضاع) قتال وزننده جماع ایلمك معناسنه‌در مباضعه ومجامعه ومفاخذه ومباهجه وطمث ورفث کبی

*) ایکیشر هم اوچرایله‌ردر * اولدی مثنی وثلاث ورباع (*

(مثنی) معنی وزننده اثنین اثنین وثنتین ثنتین معنالرینه‌در یعنی اثنین اثنین کلمه‌لرندن معدوللردر ایکیشر ایکیشر دیمکدر ثانك ضمیله ثناء کبی (ثلاث) ثای اولینك ضمیله ومثلث میمك فتحیله ثلاثة ثلاثة کلمه‌لرندن معدوللردر اوچر اوچر دیمکدر ایکی ثلثة لفظندن بدل اوله‌رق ثلاث وکذلك مثلث دیدیلر وقس علی هذا (رباع) رانك ضمیله ومربع میمك فتحیله اربعة اربعة لفظندن معدوللردر دردر دردر دیمك اولور عدل تحقیقی ووصفیهٔ اصلیه علتلریله غیر منصرفلردر احاد وموحد وفراد ومفرد وخماس ومخمس وسائر نظائرلی بونلره مقیسدر

*) ممه امزیریجی عورت مرضع * ممه امکك دیمه‌در رضع ورضاع (*

(مرضع) محسن وزننده ارضاعدن اسم فاعلدر بالفعل چوجوق امزرر اولان امزکلو خاتونه دینور اما حالا ارضاع قصد اولنمیوب بلکه سابقده چوجق امزرمش یاخود مستقبلده امزرمك شاننده اولان خاتون مراد اولنور ایسه اکا مرضعه دینور ظئر کبی لسانمزده سود انا تعبیر اولنور (رضع) رانك فتحی وضادك سکونیله و (رضاع) سحاب وکتاب وزنلرنده ممه‌دن سود امکه دینور رضاعه کبی

*) متعه‌دی فائده‌لی نسنه‌یه هم * فائده خواهشیدر استمتاع (*

(متعه) میمك ضمیله کندیله انتفاع اولنه‌جق فائده‌لی نسنه‌یه دینور وفائده‌یه ومنفعته دینور متاع کبی وفائده لندرمکه دینور تمتیع کبی (استمتاع) فائده‌لنمك معناسنه‌در وفائده‌یه خواهش ورغبت ایلمکه دینور

*) هم ودیعه شوامانت قونیلان * دخی ویرمکدر امانت ایداع (*

نسخ مطبوعه ده دعظ
موقعنده راء مهمله وطاء
مهمله ایله رعط واقع اولمشدر
لکن معنادن قطع نظر
قاموسده ماده‌سی بیله موجود
دکلدر لکن دعظ ذکرلک
کابینی فرجه ادخال ایتمك
معناسنه اولمغله معنای جماع
ظاهردر رعط دعظ محرفی
اولاق احتمالی راجحدر منه

(ودیعه) سفینه وزننده امانت قونیلان نسنه‌یه دینور جمعی ودایع کلور (ایداع) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی حفظ اولنمق ایچون بر کیمسه‌نك یاننده امانت قومق معناسنه‌در وامانتی قبول ایلمك معناسنه‌ده دینور

*) دی چناق چولمکه اوغاب دخی * جمجمه قصعه چناق جمعی قصاع (*

(اوغاب) اسباب وزننده اومتاعندن چناق چولمك واوفاق تفك تعبیر اولنان خرد وات خانه معناسنه اولان وغب لفظنك جمعیدر واحمق کیمسه‌لره وفرومایه ولئیم اولان اشخاصه‌ده دینور (جمجمه) جیملرك ضمیله اغاجدن یاپلمش چناغه وقواطه‌یه دینور قعب وتحف وقروکبی (قصعه) تمره وزننده مطلق چناغه دینور صحفه کبی (قصاع) جبال وزننده قصعه‌نك جمعیدر عنب وزننده قصع وفتحاتله قصعات کبی

*) دینلدی مزاح لطیفه کویه * نکته‌دانلقله ظرافته بزاع (*

(مزاح) شداد وزننده لطیفه‌سویلیجی وخوراطه ایلیجی کیمسه‌یه دینور فارسیده بزله کوی وترکیده شقاجی دینور (بزاع) غراب وزننده ظرافتلو کاسلو نکته دان ودقایق شناس وهرایشه الی یاقشور حاذق کیمسه‌یه دینور

*) سوزی بی رابطه یکشاق ثرثار * سری فاش ایلیجیدر مذیاع (*

(ثرثار) سلسال وزننده چوق سوزلو لافزن بوش بوغاز اولان اوکوزه ویکشاق کیمسه‌یه دینور فدفد وهدهد وزنلرنده ججفج وخلخال وزننده ججفاج کبی فارسیده یاوه‌کو وبسیارکو دینور (مذیاع) یاء مثناة تحتیه ایله محراب وزننده اصلا کتم سر ایلمیوب دائما ناسه افشا وشایع ایدن نقال مقاله دینور ثرثار وزننده ذعذاع کبی

*) سبع کرچه یالیلی قورده دینور * یرتیجی جانوران جمله سباع (*

(سبع) سینك فتحی وبانك ضمیله وسینك فتحی بانك سکونیله آزولی ویرتیجی قورده دینور ذئب وسرحان کبی وعموما یرتیجی جانوره یعنی ارسلان وقپلان وکلب وفهد مقوله‌سنه دینور (سباع) سینك کسریله سبع مزبورك جمعیدر

*) طوقلغه دینلدی شبع طوق شبعان * هم طویورمق دیمه اولمش اشباع (*

(شبع) عنب وزننده طویمق وطوقلق معناسنه‌درکه جوع مقابلیدر وقارن طویوره‌جق نسنه‌یه‌ده دینور شینك کسریله شبع کبی (شبعان) شعبان وزننده قارنی طوق شخصه دینور مؤنثی ها ایله شبعانه وسکری وزننده شبعی کلور (اشباع) همزه‌نك کسریله طویورمق معناسنه‌در وبرنسنه‌یی فراوان وچوق ایلمك معناسنه کلور

*) مبدع احداث ایدیجیدر یوغیکن * یکیدن ایتمه‌در ایجاد ابداع (*

(مبدع) محسن وزننده برنسنه‌یی نمونه‌سز ومثالسز یکیدن ایجاد واختراع ایدن کیمسه‌یه دینور موجد ومحدث کبی (ابداع) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی یکیدن انشا وپیدا ایلمك معناسنه‌در منع وزننده بدع وابتداع واختراع کبی

*) رقعه بر پارچه ایمش کاغددن * دخی بز پارچه‌سیدر جمعی رقاع (*

(رقعه) غرفه وزننده اوزرینه یازو یازیلان کاغد پاره‌سنه ودری قطعه‌سنه دینور ویرتق اثوابه دیکیلن بز پارچه‌سنه دینورکه ترکیده یامه ویاماق دینور (رقاع) رانك کسریله رقعهٔ مزبوره‌نك جمعیدر

*) جمعی اعصاب سکراولدی عصب * هم کمك عظم وایلك آدی نخاع (*

(اعصاب) همزه‌نك فتحیله بدنده اولان سکیرلره دینور بری برندن منفصل اولمغله مفاصل

تعبير اولنان كمكلرك ارتباطى بونلر ايله اولمغله مفاصلك اطنابى منزله سنده در (عصب) فتحتينله
بوده مرقوم سكيرلره دينور جمعدر لكن اعصاب جمع صيغه سى وعصب جمع جنسى در مفردلرى
ها ايله عصبه اولور بوتقديرجه * جمعى اعصاب سكيردر عصبه * ديناسه اولى اولوردى
(عظم) عينك فتحى وظانك سكونيله كميكه دينور جمعى عظام كلور (مخاع) نونك حركات ثلاثيله
قورقار ايلك تعبير اولنان بياض ايلك كبى نسنه دركه ارقه ده اولان اوكورغه كميكنك ايچنده
اولور شعبه لرى بدنه متفرق اولور سائر كميكلرده اولان ايلكه مخ دينور

*) فضلا كون كبيدر پرتوايله * فاولوالفضل كشمس بشعاع (*

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (ماواو) ده فاز ائده ياخود استينافيه در اولو همزه نك ولامك
ضمه لرى و بينلرنده واومعدوله ايله صاحب معناسنده اولان ذو لفظنك جمعيدر ماده سنك غيريدن
اوله رق (فضل) مزيه وشرف وعلم وكمال معناسنه اولونك مضاف اليهيدر ايمدى اولوالفضل
اصحاب الفضل معناسنه مبتدادر (كشمس) ده كاف تشبيه ايچوندر شمس كونش معناسنه در
جار مع المجرور مبتدانك خبريدر (بشعاع) ده بامالابسه ياخود فى معناسنه كافدن مستفاد اولان
تشبيهه متعلقدر شعاع غراب وزننده پرتو وضيا معناسنه وجه شبهدر زيرا ما كل اصحاب الفضل
يشبهون الشمس فى الشعاع سبكنده در (حاصل معنى آفتاب عالمتاب فوق الافق طلعت نما اولدقده
عالم محسوسدن غياهب وظلماتى كشف وازاله ايله روى زمينى تنوير وضيادار ايتديكى كبى اصحاب
علم وكمال اولان فضلا دخى سواد جهل ونادانى ايله تيره وتاريك اولان قلوب مظلمه دن ظلمات
شكوك واوهامى طرد وازاحه ايله خانۂ درونى تابناك وتابدار ايدرديمك اولور

*) دكلدر اهل ريا سمعه سنى * ايتسه ده صورت حقدن اسماع (*

(رياء) قتال وزننده برعمل ايله رضاء بارى يى كوزتميوب ناسه كوسترمك قصديله ايشلمكه دينور
(سمعه) غرفه وزننده برفعلى ناس ايشتسك ايچون ايشلمكه دينور (اسماع) همزه نك كسريله
برسوزى آخره ايشتديرمكه دينور (حاصل معنى ريا وسمعه اصحابى هرنه قدر ترويج مصلحت
ايچون صورت حقدن كوسترش ايله كنديني مخلص روشنده ابراز ايدرسه ده مقال سمعه ماكلنى
سمع قبول ايله استماع ايلمه ديمكدر

) ان ترصيع كلامى لمعان لبديع (

(ان) همزه نك كسريله حروف مشبهه بالفعلدندر (ترصيع) لغتده تزيين وزننده ومراد فيدركه
برنسنه يه زيب وزينت ويرمك معناسنه در وعلم بديع اصطلاحنده نثرده قرينه نك وشعرده
مصراعينك الفاظى جميعا ياخود بعضا متفقة الاعجاز اولمغه دينور (كلامى) ده كلام تكلم
اولنان سوز معناسنه انك اسمى اولان ترصيعك مضاف اليهى وياء متكلمه مضافدر (لمعان)
ده لام جاره ترصيعه متعلقدر معان معنى نك جمعيدر اصلى معانى در قاض لفظنك اعلالى كبى
اعلال اولنمشدر (لبديع)ده لام مفتوحه انك خبرى اوزره داخل اولان لام ابتدادر بديع امير
وزننده مثالسز اختراع اولنان شئ عجيب معناسنه در (حاصل معنى چونكه صور عقليه دن
عبارت اولان معانى ظاهرده الفاظ واصوات ايله جلوه كر اولديغندن الفاظ معانى يه
لباس زينت مثابه سنده در بناء عليه ناظم تحرير ديركه تحقيق بنم كالاى والامى
كلاممك عروس معانى آرايش وتزيينى غير مسبوق المثال برشئ عجيب وامر غريبدر
فلله دره

*) ميوه اغاجلرى چوق موضع دلجوى بقيع * دخى تورفنده سى باشوره اولان ميوه ينيع (*
(بقيع) امير وزننده انواع مختلفه دن اشجار ملتفه يى مشتمل اولان چوق اغاجلى طبعه

حريرينك مقاماتنده هو
يطبع الاسجاع بجواهر لفظه
ويقرع الاسماع بزواجر
وعظه فقره لرنده اولان
ترصيع كبى *

باشوره باكوره وزننده نباتير
الثمر كبى ميوه نك هنوز كال
يولمش تازه تورفنده سنه دينور *

موافق مسيره كاه موضعه دينور (ينيع) اولده ياء مثناة تحتيه ايله تورفنده سى اولمش وكمال بولمش
ميوه يه دينور صاحب وزننده يانع كبى

*) قيش شتا صيف ياز اولمش كوزه هم دينلدى خريف * وقت جمعيته موسم دى بهار اولدى ربيع (*

(شتاء) كساء وزننده سنه نك فصول اربعه سندن قيش فصلنه دينوركه شمسك جدى ودلو
وحوت برجلرنده اولديغى مدتدر فارسيده زمستان دينور (صيف) ضيف وزننده فصول سنه دن
ياز فصلنه دينور كه شمسك سرطان واسد وسنبله برجلرنده دورانى هنكاميدر فارسيده تابستان
دينور (خريف) امير وزننده فصول اربعه دن كوز فصلنه دينور ياز ايله قيش ما بينيدركه
شمسك ميزان وعقرب وقوس برجلرنده جولانى اياميدر بوفصله خريف اطلاقى اختراف ثمار
يعنى ميوه دوشرمه وقتى اولديغيچوندر فارسيده پاييز دينور (موسم) مجلس وزننده اسم زماندر
برنسنه نك نشانى وعلامتى وقتنه دينور وناسك برمحلده اجتماعى زمانه دينور خصوصا
موسم حج اليتده يعنى اقطار ارضدن حجاجك هرسنه مكۂ مكرمه ده اجتماعلرى هنكامنده
غالب اولدى (ربيع) امير وزننده شتا ايله صيف ميانه نده واقع اعتدال هوا وروى
زمين كلزار جناندن نمونه نما اولديغى هنكام فرحبخشايه دينور فارسيده و تركيده
بهار دينور

*) صبحدم طك يرى آغارمغه اسفار دينور * هم اووقت اولدى صباح وفلق وفجر وسطيع (*

(اسفار) همزه نك كسريله صباح وقتى كيجه نك ظلمتى كيدوب طك يرى اغاروب آيدنلق
اولمغه دينور (صباح) سحاب وزننده اول نهاره دينوركه طك يرى اغاروب شفق سوكديكى
وقته دينور صادك ضميله صبح وسفينه وزننده صبيحه كبى (فلق) طلب وزننده
صبح وبامداد معناسنه دركه صباح يرى اغاروب آچلمقدن عبارتدر (فجر) زجر وزننده
سواد ليلك آخرنده طلوع شمسك تقريبى حسبيله افق مشرقده ظاهر اولان حمرته
وبياضه دينوركه السنه ده شفق تعبير اولنور عمود آسا مستطيل اولان فجر كاذبه وآفاقه
منتشر اولان صبح صادقه اعمدر (سطيع) امير وزننده صبحك ارتفاعى كه كون طوغمغه
قريب وقتدر

*) اويوماغه هم اوياتماغه تهجد ديمش * اويقوسزلق سهر اولمشدر اويوتمق تهجيع (*

(تهجد) تمدد وزننده هجود ورقود كبى اويوماغه دينور وتيقظ وانتباه كبى اوياتماغه ده
ديمكله اضداددن اولور فارسيده اويوماغه خوابيدن اوياتماغه بيدارشدن دينور (سهر)
فتحتينله كيجه اويومايوب اوياتق طورماق معناسنه در (تهجيع) تهجيد وزننده ومراد فيدركه
اويوتماغه دينور تنويم وانامه وارقاد كبى

*) سجع شول قافيه لى سوزكه فواصل كبيدر * سويلمك اويله مقفى سوزى اولمش تسجيع (*

(سجع) سينك فتحى وجيمك سكونيله كلام منثورده فقره لرنك آخرلرى حرف واحد اوزره متوافق
اولمغه دينور ارضى الناس بالخسار بايع الدين بالدينار فقره لرى كبى وبوسجع فى الاصل قمرى وكوكرجين
آوازنى ترديد وترجيع ايده رك اوتمك معناسنه اولديغندن تعظيما وادبه رعاية قرآن عظيم الشانك
آيتلرى آخرلرنده اولان توافقه سجع اطلاق اولنمز بلكه فواصل اطلاق اولنور * فى سدر
مخضود وطلح منضود وظل ممدود * كبى مفردى فاصله در تفصيلى علم بديعده
محسنات لفظيه ده در (تسجيع) تسبيح وزننده كلامى مسجع ومقفى وفواصله رعايتلى
سويلمكه دينور

*) قورقيوب كندوسنى جنكه اتاندر عابط * پك يوركلوده شجاع وهم اومعناده شجيع (*

(عابط) باء موحده نك كسريله كندى نفسنى اختياريله معركه يه وجنكه القا ايدن جسور و بهادر كيمسه يه دينور نسخ مطبوعه ده اجوف اوله رق قائل وزننده عائد وقوعى تحريف وتصحيفدر (شجاع) شينك حركات ثلاثيله و (شجيع) امير وزننده بأس وشدت وحرب وقتال هنكامنده شديد القلب اولان دلاور و يوركلو آدمه دينور كتف وزننده شجع واحمر وزننده اشجع واجمس واحوس كبى

*) صاتيجى بايع آلم صاتمه ده ديندى مكاس * بيع هم صاتمه هم آلمق صاتيلان نسنه مبيع (*

(بايع) صاحب وزننده متاعى ثمن ايله مبادله ايدن صاتيجى يه وثمنى متاع ايله مبادله ايدن مشترى يه دينمكله ضد اولور (مكاس) مفاعله بابنك مصدر ثانيسى اولمق اوزره قتال وزننده برمتاعك بيع وشراسنده حرص وطمع ايله چكيشمك ومطره بازلق ايتمك معناسنه دركه بايع يهودى مبايعه سى كبى دكرندن ايكى قات زياده استمك ومشترى دكرندن نقصان فاحش ايله الايم ديوچباله مقدن عبارتدر مماكسه كبى بوتقديرجه مكاس غدرى متضمن اولان آلم صاتم معناسنه اولور امامطلقا آلم صاتم وآلش وبرشه بيع وشرا دينور ومبايعه ومعامله دينور فارسيده داد وستد دينلور (بيع) بانك فتحى ويانك سكونيله برنسنه يى صاتمق معناسنه در وصاتون آلمق معناسنده اولمغله اضداددن اولور تكيم شراده بويله دركامر فى قافية التاء (مبيع) مخيط وزننده صاتيلان نسنه يه دينور

*) اسكى اثواب رعايل وخداقل اولمش * يمه لى اولدى مرقع يمه اورمق ترقيع (*

(رعابيل) ابابيل وزننده اسكى ثوبلره وكهنه لباسلره دينور مفردى زبرجه وزننده رعبله در (خداقل) حضاجر وزننده صاحب قاموسك ثبتنه كوره دال مهمله ايله ولهجه صاحبنك يانته كوره ذال معجمه ايله كه نخبه نك نسخ مطبوعه لرنده ده اويله جه واقعدر يك اسكى ومبتذل لباسلره دينور معاوز معناسنه و بونك مفردى يوقدر (مرقع) معظم وزننده يرتيغى اصلاح ايچون رقعه اورلمش اولان يمه لى ثوبه دينور (ترقيع) تربيع وزننده يرتق لباسه يمه اورمق معناسنه در وزن مزبور اوزره ترديم وتلديم وتجويبه ورانك فتحيله رقع كبى

*) بدقوقار اهل جهنم يمكى آتشدن * چولده هم برقورى آجى ديكنك آدى ضريع (*

(ضريع) امير وزننده جهنمده برشجرۀ ناريه دركه مرارتى سم قاتلدن اشد وحرارتى آتشدن ازيد ورايحه سى جيفه دن منتن واكره اوله رق اهل جهنمك طعاميدر زقوم وغسلين كبى وباديه ده وچولده بتربرتكنلى نباتدر كه تازه سنه وياشنه شبرق وقورويسنه ضريع دينور پك آجى و بدبوى اولديغندن انك سمتنه طوار ياقلشمز

*) پرشرف رفعتله دهرده انجق عالم * انما العالم فى الدهر شريف ورفيع (*

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (انما) انجق معناسنه الفاظ قصردندر كامر فى قافية الالف (عالم) علمله متصف كيمسه معناسنه مبتدادر (فى الدهر) ده فى مابعدنه متعلقدر دهر دالك فتحيله زمان طويله دينور ومجازا زمانده واقع اولان حادثه يه ومحل حوادث اولان عالمده دينور و بومعناى اخيره كوره ظرف مكان اوله رق شريفك مفعول فيهيدر (شريف) امير وزننده مجد وعزت وشان وشرف صاحبى اولان آدم معناسنه مبتدانك خبريدر (رفيع) امير وزننده جليل القدر وعاليشان كيمسه معناسنه شريف اوزرينه معطوفدر (پر) باء فارسيه نك ضميله كثرت معناسنى مفيددر حاصل معنى ظاهردر

*) صانعك قدرتنى فكرايده رك خشيتله * كاروبارك اوله هربارمدد حسن صنيع (*

(صانع) ايشليجى وايجاد ايديجى معناسنه در (قدرت) تاب وطاقت وقوت معناسنه در (فكر) تأمل ايلمك ودوشنمك معناسنه در (خشيه) خوف وهراس كبى قورقودر (كاروبار) زاروزار وزننده ايش كوج معناسنه فارسيدر (هربار) هرزمان معناسنه فارسيدر (مدد) السنه ده امان وصاقين معنالرنده متداولدر (حسن صنيع) صفتك موصوفه اضافتى قبيلندن اوله رق كوزل عمل معناسنه در مآل (معنى) صانع مصنوعات وموجد كافۀ موجودات اولان جناب رب العزتك قدرت قاهره سنده اعمال قوۀ فكريه ايله متبصرانه امعان نظر ايده رك جميع اوقات عمركده ايشك كوجك رأس الحكمة مخافة الله منطوقنجه اساس اخلاص اولان خوف وخشيته مقارن اعمال حسنه وافعال مستحسنه اولسون ديمك اولور

) غاب من اعشقه الآن وفى القلب رواغ (

(غاب) طاب وزننده كوزدن نهان اولوب كورنمز اولمق معناسنه اولان غيبتدن ماضى مذكر غائبدر (من) موصوله فعلك فاعليدر (اعشقه) ده اعشق حب مفرط معناسنه اولان عشق لفظندن مضارع متكلم وحده اوله رق من موصوله نك صله سى وفاعلى تحتنده مستترانا ضميريدر ضمير بارز غائب موصوله عائددر (الآن) الف لاميله وآن حال وزننده ايچنده حاضر اولديغك وقتك اسمى اوله رق ظرف غيرمتمكندر شوزمانده وشمديكى وقتده ديمك معناسنه غاب فعلنك ظرفيدر (وفى القلب) ده واو حاليه فى ظرفيه (قلب) كوكل معناسنه جار مع المجرور مقدم خبردر (رواغ) سحاب وزننده بوقطعه ده كله جكى اوزره كيز لوجه ميل معناسنه مؤخر مبتدادر (حاصل معنى حسن وجمالنه آشفته ومفتون اولديغم معشوق دلارام بوآنده نظرمدن غائب و پنهان اولدى حال بوكه دل سودازده مده ميل خفى مضمر ومختفيدر ياخود انك بدنن پرده پوش اختفا اولمسى حكمته مبنى اولمغله بنم حالاقلبمده طرفنه تعلق خفى دركار درديمك اولور

*) وقد پك دوكمه هلاك ايتمه در اهلاك اتياغ * جش دكنك ايله دوكمك دخى اورمق افشاغ (*

(وقد) واوك فتحى وقافك سكونيله ضرب شديد معناسنه دركه يا انسانى يا حيوانى اولدرمه مرتبه سنده دوكمكدن عبارتدر كذا فى اللهجه (اهلاك) همزه نك كسريله هلاك ايلمك معناسنه دركه اماته واعدام واضاعه وافساد اهلاكك انواعيدر (اتياغ) همزه نك كسريله بوده برنسنه يى هلاك ايلمك معناسنه در تدمير وتتبير واغتيال كبى (جش) جيمك فتحى وشينك تشديديله دكنك وعصا مقوله سيله دوكمك معناسنه در و برنسنه يى بلغوركبى ريزه ريزه دوكوب اوفاتمق معناسنه در (افشاغ) همزه نك كسرى وفانك سكونيله بركيمسه يه برنسنه ايله اورمق معناسنه در ضرب وهرس كبى

*) سرح وتسريح دخى بعث كبى كوندرمك * هم ايرشدرمكه ده ديندى بلاغ وابلاغ (*

(سرح) سينك فتحى ورانك سكونيله (وتسريح) ترحيل وزننده بركيمسه يى ياخود برنسنه يى برمحلدن محل آخره كوندرمك معناسنه در ارسال كبى فارسيده فرستادن دينور ومواشى يى اوتلامق ايچون مرعايه صالبورمك معناسنه در (بعث) بحث وزننده برنسنه يى برسمته اثاره وتوجيه ايلمك معناسنه موضوع در معانى سائره بوندن متفرع ومتشعبدر وقرآن كريمده سكز معنايه وارد اولمشدر كه الهام واحياء موتى وايقاظ وتسليط ونصب حاكم وتعيين واخراج من القبور وارسال معنالريدر (بلاغ) سحاب وزننده وابلاغ ارسال وزننده تبليغ وانااله وايصال وتوصيل والحاق كبى برنسنه يى آخره ايرشدرمك ويتشدرمك معناسنه در فارسيده رسانيدن دينور

*) تازه نك تويسزيدر امرد ونو خطى طرير * دخى شابل دلى قانلوسى يكندر بزاغ (*

(امرد) اجرد وزننده هنوز يوزى يغى كلمكه باشليوب لكن چهره سى آينه كبى صاف و بمو اولان جوان

ساده رویه دینور (طریر) امیر وزننده بیقلری درلمش اولان پری پیکر وخوب منظر محبوبه دینور که
لسان ظرفاده نوخط وچار ابر وتعبیر اولنور (شابل) باء موحده ایله هابل وزننده اتلو جانلو
خوب اندام نازنین دلی قانلویه دینور (برزاغ) قرطاس وزننده و برزوغ عصفور وزننده اتند
طلو تمام یکت اولمش دلی قانلویه دینور

) صب ایمش دوکه دخی سکب ودوکولمکده سکوب (
) اولدی منصب دوکولمش صویی دوکك افراغ (

(صب) صادك فتحی وبانك تشدیدیله صویی وسائر اقق شانندن اولان مایع نسنه یی دوکك
معناسنه در (سکب) سینك فتحی وکافك سکونیله (وتسکاب) تذکار وزننده صومقوله سنی دوککدر
افاضه واراقه واهراق وادهاق کبی (سکوب) قعود وزننده صودوکلمك معناسنه در انسکاب
وانصباب وتصبب کبی (منصب) انصبابدن اسم فاعل صیغه سیله دوکلمش نسنه یه دینور
مصبوب ومسکوب وساکب واسکوب کبی (افراغ) همزه نك کسریله صویی دستی وقربه
مقوله سندن دوککه دینور فارسیده دوککه ریختن دوکولمکه ریزیدن دینور

*) جشع واعوال حریص اولمه ایمش استیه رك * دخی هم استه مبوب ترك ایله قورتلمه فراغ (*

(جشع) فتحتینله اشد حرص ایله حریص اولمق یاخود برکیمسه کندی نصیبنی الدقدنصکره
غیرك نصیبنه ده کوز دیکوب طمع ایلمك معناسنه در (اعوال) همزه نك کسریله حریص اولمق
معناسنه در وبرکیمسه کثیر العیال اولمق معناسنه وفریاد ایله اغلمق معناسنه در وجشع فتحتینله
مثبت اولدیغندن جشع ایله اعوال بیننده حرف عطفی اتیان وزنه مخل اولمغله واوی املادن
اهمال اولی اولدیغی وارستهٔ قید اشکالدر (فراغ) سحاب وزننده برایشدن اشتغالی
ترك ایله قورتلوب بوش طورمق معناسنه در قعود وزننده فروغ کبی وبرنسنه یه عزم وقصد ایلمك
معناسنه در

*) یوتمه در بلع کبی سلج وترقم سرپط * چینه مك مضغ ودخی چینه نلان نسنه مضاغ (*

(بلع) بانك فتحی ولامك سکونیله و (سلج) سینك فتحی ولامك سکونیله و (ترقم) تکلف وزننده
و(سرپط) سینك ضمی وراء مشدده نك فتحی ویاء مثناتك سکونیله طعامی ولقمه یی بوغازدن
معده یه جذب ایتمك که ترکیده یوتمق تعبیر اولنور فارسیده واریدن ونواریدن وفرو بردن دینور
ابتلاع وفتحاتله سلجان وازدقام واستراط ولقم والتقام مرادفلریدر (مضغ) بلع وزننده
برنسنه یی آغزده چینمك معناسنه در جوز وزننده ضوز کبی فارسیده خاییدن دینور (مضاغ)
غراب وزننده ومضاغه ها ایله آغزده چینمش نسنه یه دینور

*) بیله زك آدی سوار اولدی اساور جمعی * هم قیومجیلغه دی صوغ وقیومجی صیاغ (*

(سوار) کتاب وغراب وزننده طائفهٔ نسوانك بیلکلرینه طاقدقلری بیلازکه دینور همزه نك
ضمیله اسوار کبی (اساور) مساجد وزننده سوارك جمعی اولان اسوارك یاخود اسوره نك جمعیدر که
سوارك جمع الجمعی اولور (صوغ) صادك فتحیله التون وکوش مقوله سنی قالبه دوکك معناسنه در که
کتابه وزننده صیاغه کبی قیومجیلق حرفتیدر (صیاغ) وصواغ شداد وزننده وصائغ قیومجی یه
دینور جمعی صاغه کلور فارسیده زرکر دینور

*) علق وهم ملق وودومقه سومکدر * سوکی حب اولدی دخی کیزلوجه میل ایتمه رواغ (*

(علق) فتحتینله وعلاقه سحابه وزننده وعلوق قعود وزننده و(ملق) فتحتینله و (مقه) عده
وزننده ومق وعد وزننده و(ود) واوك حرکات ثلاثیله وداد سحاب وکتاب وغراب وزنلرنده
ووداده سحابه وزننده وموده محبه وزننده الفاظ مترادفه دندر که برکیمسه یه یاخود برنسنه یه

کوکل

کوکل ایلشدروب محبت ایلمك وسومك معناسنه در (حب) حانك ضمیله وکسریله وباء موحده نك
تشدیدیله دوستلق وسوکی معناسنه در کتاب وغراب وزنلرنده حباب ومودت وزننده محبت کبی
(رواغ) سحاب وزننده برجانبدن جانب آخره اوغورلین میل ایلمکه دینور

*) مشك وش زلف نکارم که مشامه خوشبو * صدغ لیلای بریاه کمسك لدماغ (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (صدغ) زلف دیو صاد قافیه سی قطعه سنك اولنده کچدی
ومعرفه یه اضافتله تعریف کسب ایدوب مبتدا اولمشدر (لیلای) ده لیلی سلمی وزننده حسن
وجمال وغنج ودلال ایله شهرتشعار بردختر پری پیکرك اسمی اولمغله مشابهت علاقه سیله
حسن وآن ایله بنام اولان نسواندن هر برلرینه اطلاق اولنور نته کیم ترجمه ده واقع اولان
نکار لغت فارسیه ده صنم ونقش وتصویر معناسنه اولوب بوعلاقه ایله خوبان مهروبانده
استعمال اولنمشدر لیلی صدغك مضاف الیهی وضمیر متکلمه مضافدر (بریاه) ده باء ملابسه
یاخود فی معناسنه در یا سکری وزننده رایحهٔ طیبه معناسنه در (کمسك) ده کاف تشبیه ایچوندر
(مسك) میمك کسریله طیب معروفدر که چین اقلیمنده برنوع کیکلرك نافه سنده تکون ایدوب
آفاق واقطارها ورادن منتشر اولور صدغ مشبه مسك مشبه به کاف اداة تشبیه ریا وجه
شبهدر (لدماغ) ده لام ریایه یاخود مسکه متعلقدر دماغ کتاب وزننده باشده اولان بینی یه
دینور که مشموماتك رایحه سی اکا منتهی اولور محل شم معناسنه مقال وزننده مشام دخی
دینور ترجمه ده وقوعی کبی مشك میمك ضمیله وکسریله فارسیدر چین وختا غزاللرینك
کوبکنه دینور مسك کبی خوشبو کوزل قوقو معناسنه فارسیدر (حاصل معنی بنم نکار
ملاحت شعارمك کیسوی دلجوی عنبر بویی تضوع وریایه ملابس اولدیغی حالده یاخود
فوح ونکهت خصوصنده خانهٔ دماغی تعطیر ایتمه ده نافهٔ مسك آسا مؤثردر دیمك اولور

*) نوروش لمعهٔ عرفانله پرتو یاب اول * نار رشکیله اوله سینهٔ حاسد پرداغ (*

(نور) قطعهٔ سماویه عنوانی شرحنده کچدی (لمعه) تمره وزننده یلابیق وپارلمق معناسنه در
(عرفان) معرفت وعلم معناسنه در (پرتو یاب) فارسیده مضیٔ وبراق معناسنه در (نار)
معلومدر که آتشه دینور (رشك) رانك فتحی وشینك سکونیله فارسیدر حسد معناسنه (سینه)
فارسیده کوکس معناسنه در صدر کبی (حاسد) اخلاق ذمیمه دن حسد ایله متصف کیمسه یه
دینور (پرداغ) فارسیده کثرت معناسنی مفید اولان پر لفظیله قرغون دمور ایله حیوانك وانسانك
جسدینه اوردقلری تمغا ونشان معناسنه اولان داغدن مرکبدر (حاصل معنی نور علم
وعرفان ایله ماه تابان کبی لامع ودرخشان اول که ظلمتکدهٔ جهلده پسماندهٔ تیه حیران اولان
حاسد کاسد نادانك سینهٔ پرکینه سی یعنی دل خباثت طینه سی آتش رشك وحسد ایله سوزان
وبریان اولسون دیمکدرکه کسب کماله ترغیبدر

) تفأفأنا بنظم لورآه یمدح الوصاف (

(تفأفأنا) ترعرعنا وزننده حرف فایی چوق تکلم ایلمك معناسنه اولان تفأفؤدن ماضی متکلم
مع الغیردر (بنظم) تفأفؤك مفعول به غیر صریحیدر (لورآه) ده لو لانتفاء الثانی لانتفاء الاول
معناسنه حرف شرطدر رآی کورمك معناسنه اولان رؤیتدن ماضی مفرددر ضمیر بارز نظمه
راجعدر (یمدح) باب ثالثدن مضارعدر مدح ایدر معناسنه (وصاف) شداد وزننده دیوان
بلاغت عنوان صاحبی برشاعر ماهر سخن سنجك مخلصی اولمق اوزره علی سبیل التنازع رأی
ویمدح فعللرینك فاعلیدر که لورآه الوصاف لمدحه سبکنده در (حاصل معنی نوبت قافیه
حرف غایه رسیده اولمغله بزغا قافیه سنده برقطعهٔ منظومه انشاد ایلدك که اکر آنی وصاف

بلاغت اتصاف حیاتده اولوب کورمش وایشتمش اولیدی ستایشکوی تحسین اولوردی دیمك اولور

) دینور چوق ماله حلق ومالی آرتوب اوکه در احراف (

) دخی هم مال ونعمت چوقلغیله آزمه در اتراف (

(حلق) حاء مهمله نك كسریله جانلواوله رق چوق ماله یعنی مواشیٔ کثیره یه اطلاق اولنور (احراف) همزه نك كسریله برکیمسه نك مالی نماء وبرکت بولمغله اوکوب فراوان اولمق معناسنه در وانفاق عیال ایچون امك چکوب کسب وکار ایلمك معناسنه در (تراف) اسراف وزننده برکیمسه یی مال ونعمتك ازدیاد وکثرتی طغیان ایدوب آزمه سنه باعث اولمق معناسنه در وبرکیمسه بغی وضلالته مصر اولمق معناسنه در تتریف واستتراف معنای اولده مرادفلردر

) تکبر ایتمه نجف وکبر ایدن جفاخ وهم نجاف (

) کیدرمك هم یقین اولمق دیمك مفهومیدر اجحاف (

(جحف) جیمك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله برکیمسه قدرت ولیاقتندن اکثر وازید وجهله اوکنوب فخریه ایلمك معناسنه درکه تکبری مستلزمدر (جفاخ) شداد وزننده و (نجاف) وزن مزبور اوزره خانك جیم اوزره تقدیمیله کندینی بکنمك معتادی اولان خود بین ومتکبر ومفتخر کیمسه یه دینور (اجحاف) جیمك حاء مهمله اوزره تقدیمی وهمزه نك كسریله برنسنه یی سپوروب کوتورمك معناسنه در وبرنسنه یه یك یقلشمق ویقین اولمغه دینور

) بلی قرآنده اولمش قوم عادك شهرینك آدی (

)دینورمش اکری بوکری قوم یغنلار بنده احقاف (

(احقاف) همزه نك فتحیله سورهٔ احقافده اشبو (واذكر اخاعاد اذانذر قومه بالاحقاف) نظم جلیلنك تفسیرنده بیان اولدیغی اوزره جزیرة العربدن ارض یمنده عمان ایله عدن بیننده واقع بحر وزننده شحر نام بلده ناحیه سنده برنیجه اوزون ومرتفع ومعوج قوم یغنلارینه خاصة احقاف دینورکه حضرت هود علیه السلام کندیلره مبعوث اولان قوم عادك دیار ومساکنیدر قوم مسفورك اشراك اوزره اصرار وانهماکلری وریح حسوم ایله کیفیت اهلاکلری تفاسیرده مسطوردر دخی احقاف حانك كسریله حقفك جمعیدرکه عامة اکری بوکری اولان قوم یغنلارینه اطلاق اولنور جبال و زننده حقاف وحروف وزننده حقوف کبی جمع الجمعی حقایف کلور

) عرف اعراف کلمش جمعی یوکسك قوم ایمش عرفه (

) دخی جنت جهنم آره سنده سور در اعراف (

(عرف) عینك ضمی ورانك فتحیله صرد وزننده و (اعراف) اقفال وزننده جمعلردر یوکسك قوملقلره وعالی ومرتفع موضعلره دینور (عرفه) غرفه وزننده وعرف هاسز مفردلریدرکه یوکسك قوملغه ویوکسك مکانه اطلاق اولنور (اعراف) همزه نك فتحیله جنت ایله جهنم بیننده واقع سور وحجابه دینور سورهٔ اعرافده مبیندر

*) تقدم ایلمك زلف وتزلف ازدلاف اوله * یقینلق منزلت زلفی یقین ایتمك دخی ازلاف (*

(زلف) زانك فتحی ولامك سکونیله و (تزلف) تکلف وزننده و (ازدلاف) اعتراف وزننده برنسنه یی تقدم ایلمك معناسنه در وبرنسنه یه تقرب ایدوب یاقلشمق معناسنه در (زلفی) حبلی وزننده یقینلق معناسنه در قرب ودنوکبی ورتبه ومنزلت معناسنه در (ازلاف) همزه نك كسریله برنسنه یی آخره یقین ایتمکه دینور

*) کابن خاتونی ارسال ایتمکه هم خانهٔ زوجه *دینور زف وزفاف ازدفاف وهمدخی ازفاف (*

(زف) زانك فتحی وفانك تشدیدیله (وزفاف) کتاب وزننده و (ازدفاف) ازدواج وزننده و (ازفاف) ارسال وزننده کلینی زیب وزیور ایله دوزب وقوشوب کویکو خانه سنه کوندرمك معناسنه در ترکیده کردکه قومق تعبیر اولنور نسخ مطبوعه ده ازدفاف موقعنده ازدلاف وقوعی تحریف ناسخ وغلطدر

)شغف قلبی محبت یاقه در مجنوندر مشغوف هوی عشقیله سومك تابع اولمق دیمه در ارداف (*

(شغف) عین مهمله وغین معجمه ایله قلب وطلب وزنلرنده که درت لغتدر عشق ومحبت استیلا ایله قلبی اوسندن بوریمك معناسنه درکه فرط محبتدن کنایه در (مشغوف) کذلك عین مهمله وغین معجمه ایله دلی یه اطلاق اولنور مجنون ومخفوق کبی وبورکنه عشق یاخوف مراق استیلا ایتمش کیمسه یه دینور (هوی) الف مقصوره ایله عصا وزننده باب رابعدن مصدر اوله رق برنسنه یه محبت ایلمك معناسنه در وعشق معناسنه اسم اولورکه برنسنه یه مفتونلغه دینور ونفسك مشتهیاته اشتها وآرزوسنه دینور ونفسك آرزو واراده ایلدیکی نسنه یه ده دینور معنای اخیره کوره هوی مهوی معناسنه درهوانك جمعی اهواء کلور (ارداف) همزه نك كسریله تابع اولمق معناسنه در رانك فتحیله ردف کبی وبرکیمسه یی راکبك اکسه سنه بندرمك معناسنه در

) دینور مهمانه ضیف وهم اکا اویوب کلن ضیفن (

) دخی شول کیمسه کیم چوق چوق ضیافت ایلیه مضیاف (

(ضیف) صیف وزننده قونوق معناسنه درکه السنه ده مسافر تعبیر اولنور فارسیده میز ومهمان دینور میملرك كسریله وضیف فی الاصل مصدر اولمغله مفرده وجمعه اطلاق اولنور وبعضا اضیاف وضیوف وضیفان اوزره جمعلنور ومذکره ومؤنثه ده اطلاق اولنور ومؤنثنده تاء تأنیث دخی الحاق اولنور (ضیفن) حیدر وزننده اسم ضیفك قویروغنه طاقیلان نون کبی ذات ضیفك آردینه دوشوب برابرجه ضیافته کلان طفیلی یه دینورکه فارسیده کاسه لیس وترکیده طالقاووق وبناشمه واویوتی تعبیر اولنور (مضیاف) مدرار وزننده اوزان مبالغه دندرکه خلقی چوق چوق ضیافت واطعام ایتمك معتادی اولان خاندان کیمسه یه دینور فارسیده میزبان ومهمان نواز دینور

) سدف ظلمت هم آیدنلق ایمش اضداد دندر بو (

) کیجه اولمق قرانلق همدخی موم یاقمه در اسداف (

(سدف) فتحتینله قراکولغه دینور ظلمت معناسنه وضوء معناسنه آیدنلغه ده دینمکله ضد اولور ثمره وزننده سدفه وغرفه وزننده سدفه کبی وعلی قول ضوئیله ظلمتك اختلاطنه دینورکه طلوع فجردن وقت اسفاره قدر اولان اختلاطدن عبارتدر (اسداف) اسراف وزننده کیجه مظلم وقرانلق معناسنه در وصباح بری مضیٔ اولوب آیدنلامق معناسنه دیمکله ضد اولور وموم یاقمق وچراغ اویاندرمق معناسنه در واو یومق معناسنه در

) عیالی ایتمه ده انفاق تقصیر ایتمه در تقتیر زیاده نابجا صرف ایلمك تبذیروش اسراف (*

(تقتیر) تقصیر وزننده عیالی انفاق خصوصنده تضییق وتقصیر ایتمك یعنی زاد ونفقه سی کندی اوزرینه لازم اولان اولاد وازواج وممالیك وخدام مقوله لرینك نفقه سنی خست وقلت اوزره کوروب طارجه قوللنمق معناسنه در قافك فتحیله قتر وقعود وزننده قتور وادبار وزننده اقتار کبی (تبذیر) تقتیر وزننده و (اسراف) ارداف وزننده مالی حدی متجاوز بیهوده یره صرف وخرج ایلمك یاخود خلاف رضاء باری اولان محله صرف ایلمکه دینور

(یقینلرده اولور طرزنده اکلندرمه در تسویف)
(اسف یك غصه لنمقدر طارلتمقدر دخی ایساف)

(تسویف) تأخیر وزننده ومرادفیدر که وعد ودین مقوله سی نسنه لرده قطع امید ایتدیروب سیکون وسوف یکون دیه رك اکلندروب امرار وقت ایتمك معناسنه در مطل ومماطله کبی (اسف) اسد وزننده حزن شدید ایله محزون وغمناك اولمق معناسنه در و برکیمسه یه غضب ایدوب طارلمق معناسنه در حرد وتهور وتغضب کبی (ایساف) همزه نك کسریله برکیمسه یی اغضاب ایدوب طارلتمق معناسنه در تحمیش واحفاظ کبی

*(ابابیل اولدی فرقه فرقه قوشلر واحدی یوقدر * شوقرلانقیچ که اورده یا پرلانه آدی خطاف)*

(ابابیل) سرابیل وزننده قوش ودوه وآت قسمندن بلوکلر وسوریلر معناسنه در فرق وجماعات وافواج کبی و بو مفردی اولمیان جمعلندر عباديد وشماطیط کبی و بعضیلر مفردی اجانه وزننده اباله وسنور وزننده ابول وسکیت وزننده ایبل اولدیغنه ذاهب اولدیلر و بعضیلر ابابیل طاغ قرلانقیچی دیدکلری قوش اولماسنه ذاهب اولدیلر تنکیم بعض کتب تفاسیرده وحیوة الحیوانده مرسومدر (خطاف) خانك ضمیله رمان وزننده قرلغیچ وقرلانقیچ تعبیر اولنان قوشك اسمیدرکه اورده یووه یپار

*(عجایبلر خبرو یردی برین بابلده کوردم بن * خبرو یریجی فالجی غیبدن کاهن کبی عراف)*

(کاهن) ساحر وزننده و(عراف) شداد وزننده لاعن دلیل علم غیب ادعا ایدن یعنی غائبدن خبرویرمك صورتنده اولان کیمسه یه دینور که السنه ده فالجی و باقیجی دینور (بابل) ساحر وزننده اقلیم عراقده دجله وفرات قربلرنده واقع و علی قول کوفه نك سواد وناحیه سنده کائن بربلده اسمیدر که سحر وخمرا کا نسبت اولنور سلفده ملوك کنعانیین مقری اولوب نمرود مردود حضرت ابراهیم علیه السلام جنابلرینی اورادده ناره القا ایلدیکی کتب تواریخده مسطوردر (ناظم پرعرفان دورعبد الحمید خانده شاه ایرانه ایلجیلکله روان اولدقده کذر کاهی اولان بابله ورودنده برعراف دروغ اتصاف ایله ملاقی اولوب حوادث کونیه دن امور غریبه خبر ویردیکنی ایراد ایدر

*(رجامز صوج باغشلامقدر اللهدن کرملرله * رجانا من اله الخلق عفو الجرم بالاعطاف)*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (رجانا) ده رجاء وفاء وزننده ممدود اوله رق برنسنه یی امید ایلمك واومق معناسنه در رانك فتحیله رجو وسحابه وزننده رجاوه کبی ضرورت وزن ایچون قصر اولنمشدر رجاء متکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله رق مبتدادر (من اله الخلق) ترکیبنده من ابتدائیه رجایه متعلقدر (اله) کتاب وزننده مألوه معناسنه در که معبود دیمکدر کتاب مکتوب و بساط مبسوط معناسنه اولدیغی کبی (خلق) خانك فتحی ولامك سکونیله مخلوق معناسنه جمیع یرادلمشلره شاملدر لکن بوراده عبادت وقوللق شانندن اولان ذوی العقول مراد اولنمق ظاهردر (عفو) عینك فتحی وفانك سکونیله مسیئك اساءتی ومجرمك جرمنی محو ایتمك یعنی جرم واساءت مقابلنده مؤاخذه ایلمامك معناسنه مبتدانك خبریدر (جرم) جیمك ضمیله صوچ وکناه معناسنه در جریمه وجناح وذنب کبی وعفوك مضاف الیهیدر (بالاعطاف) ده باء ملابسه عفوه متعلقدر اعطاف الطاف وزننده برکیمسه یی اسرکیوب شفقت ومرحمت ایلمك معناسنه اولان عطفك جمعیدر وکرم واحسان عطف وشفقتك لازمیدر (حاصل معنی مصنوعاتی ایجاد ایدن معبود بالحق وعبادته لایق ومستحق اولان الله تعالی وتقدس حضرتلرندن بزم رجاء ومأمولمز محض الطاف شامله ورحمت واسعه سیله جرم وکناهمزی عفو ایتمکدر

دیمك

دیمك اولور

*(نه مشکل اولدیغن بو التزامیله تناسبلر * ایدرلر اعتراف البت اولانلر صاحب انصاف)*

(التزام) بدیعیون اصطلاحنده محسنات لفظیه دندر که کاتب یاخود شاعر کلامنك هر کلمه سنده حروف هجادن برحرفی التزام ایدوب کتورمسندن عبارتدر مثلا ناظم نحریرك بو قطعه نك بریتنده اولان لغتلرده جحف جفاخ خجاف احاف کلمه لرنده وبیت دیکرنده زلف تزلف ازدفاف زلفی ازلاف کلمه لرنده حرف فانی التزامی کبی وشاعرك * رحیم حلیم منعم متطول * جمیل المساعی حمله حلم راحم * بیتنك هر کلمه سنده حرف میمی کتوردیکی کبی (تناسب) تقارب وزننده محسنات معنویه دندر که نثرده یاخود نظمده معنالر بیننده مناسبت اولان الفاظی جمع ایتمکدن عبارتدر و بوکا تناسب دینلدیکی کبی مراعات نظیر و توفیق ده اطلاق اولنور (مثلا ناظم مرحومك بو قطعه نك بریتنده شعف مشعوف هوی لفظلرنده و بیت دیکرنده ضیف ضیفن مضیاف لفظلرنده مناسبته رعایتی کبی وتاء قافیه سنده * تنکدر بو وادی نارفته ده آت اویتامز * کیم دیدی وهبی قوشویده کندیکی میدانه آت * بیتنده اولدیغی کبی (حاصل معنی اصل مقصود اولان لغات بیانی اوزره فضله اوله رق بو مقوله محسنات شعریه یه ده رعایت ایتمك نه رتبه لرده امر عسیر ودشوار اولدیغن رسم انصافی دریش ایدن ذوات انصاف سمات البته تسلیم واعتراف ایدرلر دیمك اولور

(ربنا الله الی الخلق رحیم ولطیف)

(ربنا الله) ترکیبنك معناسی واعرابی زا قافیه سنك ایکنجی قطعه سنك عنوانی شرحنده بکدی (الی الخلق) ترکیبنده الی حرف جردر مؤخر رحیمه متعلقدر خلق مخلوق معناسنه رحیمك مفعول به غیرصریحیدر (رحیم) علیم وزننده انعام واحسان ایدیجی معناسنه اسماء حسنادن اوله رق مبتدای محذوفك خبری یاخود مذکورك خبر بعد خبریدر (لطیف) رحیم وزننده عبادینه رفق ولطفله بر وکرم ومخلوقاتنه ایصال منافع ایله احسان ایدیجی جناب منانك اسم شریفی اوله رق رحیم اوزرینه معطوفدر (حاصل معنی بزم مالك و پروردکارمز جمیع مخلوقاتنه رحمت واحسان ولطف بی پایان ایدیجی الله تعالی حضرتلریدر

*(لفظ ومعناده سوزی بوزمغه دیمش تحریف * هم کتابه ایچره خطا ایتمه ما کی تصحیف)*

(تحریف) تغییر وزننده ومرادفیدر که مطلقا برنسنه یی تبدیل ایدوب بوزمق معناسنه در وخصوصا برکلامك یاخود کلمه نك صورتنی ومعناسنی تغییر وتبدیل ایتمکه دینور مثلا محمد اسم شریفنی تحریف ایدوب اتراك ممش واکراد ممی وسودان مادی دیدکلری کبی واکثر عوام مزاج موقعنده مجاز ولذت موردنده ذلت دیدکلری کبی (تصحیف) تحریف وزننده صحیفه ده مثبت کلمه وکلامی خطاء تغییر ایلمك معناسنه در که حرفلرك اشتباهندن نشئت ایدر مثلا باء موحده ایله خبر لفظنی یاء مثناة ایله خیر اوقومق وحاء مهمله ایله فسح لفظنی معجمه ایله فسخ اوقومق و یازمق کبی

(حبز ایتمك دخی شول کرده دیمك بوفقه رغیف)
(طویه جق مرتبه اکل ایتمه مك اولمش تجیف)

(خبز) خانك ضمی و بانك سکونیله معروفدر که ایتمکه دینور فارسیده نان دینور بغدایدن وآرپه دن وطاریدن انواعندن معمول اولنه وخمیرنه مایه قاتیلانه وقاتلمیانه وفرونده وتنورده وصاجده وکولده بشنه و یومشاغنه وقوریسنه شاملدر قوری ایتمکه جبز وعشم وکوله کوملوب بشن ایتمکه ملیل وطلمه وطرموس ومضباه واصلنمش ایتمکه لخاء وطاری ایتمکنه

لعیعه وآریه و بغدای اونیله یا پلش ملز اتمکه علبث دینور (رغیف) نحیف وزنـده کرده تعبیر اولنـان اتمکه دینورکه السنه ده یوفقه و بزدیرمه وکوزلمه تعبیر اولنور (تجحیف) تحریف وزنـده برکیمسه قارنی طویجه طعام ایتمیوب دون الشبع اکل ایتمك معنـاسنه درکه شرعا وطبا ممدوحدر

) اجرت ایله طوتیلان کیمسه اجیر اویله عسیف (

) مردوزن خدمت ایدیجی اولنه دیندی وصیف (

(اجیر) امیر وزنـده و (عسیف) اجیر وزنـده ومرادفیدر که اجرتله طوتیلان ارغاده وخدمتکاره دینور وزن مزبور اوزره عثیل کبی جعلری جهلا وزنـده اجراء واسفاء وعتلاء کلور (وصیف) عسیف وزنده خدمتکاره دینور کرك اوغلان وکرك قیز اولسون جمعی وصفـاء کلور عسفاء وزنده ومؤنثنده وصیفه دخی دینور

*) هم تحنف حنفی مذهبی اوزره اولمق * استقامت ایله مسلم اولان آدمده حنیف (*

(تحنف) تـکلف وزنـده ملت ابراهیمیه و شریعت اسلامیـه ایله عامل ومتشرع اولمق معناسنه درکه اصل معناسیدر و برکیمسه امام شافعی یاخود مالك بن انس رضی الله تعالی عنه یاخود احمد بن حنبل حضراتندن برینك مذهبی اوزره عامل ایکن رجوع ایدوب امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینك مذهبنـه انتقال ایتمکه ده دینور (حنیف) امیر وزنـده شول مسلمه دینورکه دین اسلامه میل ومحبتی مستقیم ودرست اولوب ملت بیضـای اسلامیه ده ثابت وبرقرار ومعتکار اوله

*) ایولك ایدیجی محسن حسنه ایلکدر * براماز حاللو اولان کیمسه یه ده دیندی ظلیف (*

(محسن) مؤمن وزنـده دائما نسه احسان وایلك ایدن کیمسه یه دینور محراب وزنده محسان کبی (حسنه) فتحـاتله ایولکه وایو حالته وایو نسنه یه دینور ایولکه بر وصلاح وایو نسـنه یه صلیح واصلح ده دینور فارسیده ایو نسنه یه نیك وایولکه نیکی دینور (ظلیف) امیر وزنده بغایت فقیر وسیء الحال کیمسه یه وذلیل وحقیر اولان کیمسه یه دینور

) اکسك اولچکله صتان کیمسه مطفف اولمش (

) ازاجق نسنه یه هم اکسك اولانه دی طفیف (

(مطفف) تطفیفدن اسم فاعل صیغه سیله مکیلاتدن اولان نسنه یی اکسك اولچك ایله وموزوناتدن اولانی اکسك درهم وناقص العیار قنطار ایله صتان کیمسه یه دینور تفعیل بابنك بناسی تکثیر ایچون اولمغله کیلده بخس ونقص معتادی اولان کیمسه یه دینور (طفیف) ظلیف وزنده آزجه نسنه یه دینور قلیل کبی وناتمام نسنه یه دینور ناقص کبی

) دوستلق اولدی موالاة دخی دوست سجیر (

) همدخی مونس اولان همدم ایمش الف والیف (

(موالاة) مناجات وزنـده مودت وصداقت معناسنه درکه دوستلق تعبیر اولنور مداجات ومساجره ومصادقه کبی (سجیر) امیر وزنـده صادق دوسته دینور حمیم وخلیل وصفی کبی (الف) همزه نك کسری ولامك سکونیله کندیله الفت اولنان همدم وانیسه دینور (الیف) امیر وزنـده مألوف معناسنه درکه کندیسیله الفت اولنمش نسنه در

) عقلی آز اولمغـه ده سخف وسخافه دینلور (

) دخی عقلی آز اولان کیمسه یه ده دیندی سخیف (

(سخف) سینك ضمیله وفتحیله و (سخافه) سحابه وزنـده عقل وادراکك یوفقه لغنه وقلتنه

دینور وسائر نسنه لرك دخی یوفقه لغنه وخفتنه دینور (سخیف) ظفیف وزنده ضعیف العقل وخفیف المشرب کیمسه یه دینور

) رطب و یابس قوری یاش اصلادیلن نسنه نقوع (

) دیندی یاش ایتمکه ترطیب وقورتمق تجفیف (

(رطب) رانك فتحی وطانك سکونیله یاش نسنه یه دینورکـه قوری مقابلیدر وتر وتازه وملایم نسنه یه دینور امیر وزنده رطیب دخی بو ایکی معناده رطب کبیدر (یابس) صاحب وزنـده ویبیس امیر وزنده ویبس کتف وزنده مقدما یاش اولوب صکره قورمش نسنه یه دینور اما ذاتی وخلقی اوله رق قوری اولان نسنه یه فتحتینـله یبس دینور قبس وزنـده (نقوع) صبور وزنـده صویه براقیلوب اصلادیلن نسنه یه دینور (ترطیب) ترغیب وزنـده قوری نسنه یی اصلاتمق ویشارتمق معنـاسنه در بانك فتحیله بل وکسریله له وترطیب وزنـده تبلیل کبی (تجفیف) ترطیب وزنده وضدیدرکه یاش اولان نسنه یی قورتماغه دینـور

*) قولاغك آدی حذنه کوچکیدر قنفاء * کوپه در شنف آنی طاقدقده قولاغه تشنیف (*

(حذنه) حاء مهمله نك وذال معجمه نك ضمه لری ونونك تشدیدیله عتله وزنـده قولاغه دینور اذن وسامعه کبی تثنیه سنده حذنتـان دینور وحذنه قولاغی کوچك کیمسـه یه دینور صغیر الاذن معناسنه (قنفـاء) حمراء وزنده کوچك وقالین اوله رق باشه یاپشق قولاغه دینور (شنف) شینك فتحی ونونك سکونیـله قولاق اوزره طاقیلان کوپه یه دینور که اصق کوپه تعبیر اولنور جمعی شنوف کلور شیوخ وزنده اما قولاغك اسفلنده اولان شحمه اذنه طاقیلان کوپه یه قرط دینور طا قافیه سنده بحدیکی کبی (تشنیف) تشریف وزنده واشناف اسراف وزنده بر امرأه نك قولاغنه آخر کیمسه اصق کوپه طاقمق معنـاسنه در مزبور کوپه یی طاقمغه تشنف دینور تکلف وزنده

*) دیندی بیلدرمکه ایذان دخی ازکان اویله * بجده در علم کبی بیله بیلیجیدر عریف (*

(ایذان) همزه نك کسریله برخصوصی برکیمسه یه اعلام ایدوب بیلدرمك معناسنه در واذان اوقومق معنـاسنه در تعلیم وزنده تأذین کبی (ازکان) همزه نك کسریله ایذان کبی برماده یی آخره تفهیم ایدوب بیلدرمکه دینور وبر معنـایی اکلیوب بیلمکه دینور فتحتینـله زکن کبی (بجده) باء موحده نك فتحیله سجده وزنده علم و شعور کبی بیلك معنـاسنه در واصل واساس معنـاسنه وصحرا و بیابان معناسنه استعمال اولنور (عریف) شریف وزنده معلوماتی چوق اولان مرد دانایه دینور و برقومك رئیسنه دینور وکندی قومنك احوالنی بیلمکه معین ومخصص اولان کیمسه یه دینور

*) جهلا فخری همان اسکی بکی مالله در * افتخار الجهلاء بتلید وطریف (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (افتخار) اعتبار وزنده برکیمسه متصف اولدیغی خصال وفضائل ایله فخر ومباهات ایدوب اوکونمك معنـاسنه مبتدا وجهلا یه مضافدر (جهلاء) علماء وزنده ومقـابلیدرکه حلیه علمدن عاری اولان نادانلره دینور (بتلید) ده باء جاره کائن وحاصل مثللو برمقدره متعلقدر (تلید) شدید وزنده برکیمسه نك خانه سنده طوغوب بیومش اولان قول وجاریه ودواب ومواشی مقوله سنه دینورکه مال قدیم تعبیر اولنور صاحب وزنـده تالد وکتاب وزنـده تلاد کبی وظرف مستقر اوله رق مبتـدانك خبریدر (طریف) تلید وزنده ومقابلیدرکه یکی نائل اولنمش مال حادثه دینور صاحب وزنـده طارف ومحسن وزنـده مطرف کبی

(حاصل معنی جاهل ونادان اولان علم مفلسلری بضاعهٔ علم وهنردن صفر الید وواهی وکیسهٔ فؤادلری بلغهٔ نفیسهٔ معرفتدن خالی وتهی اولمق حسبیله همان مجالسده مفاخره ومباهاتلری پدرمانده اولان اموال واشیا وصکره دن کسب ایله نائل اولدقلری زخارف دنیا ایله در دیمك اولور

(* ایله آدابه رعایت که گرانقدر اوله سن * مجلس اهل معالیده صاقن اولمه خفیف *)

(آداب) آحاد وزننده ادبك جمعیدر ادب طلب وزننده ظرافت واوصلولق که ناسله قولا وفعلا حسن معامله وحفظ حدود شرعیه وسلوك طریقت مرضیه درکه تحتنده اخلاق حسنهٔ ظاهره وسجایای مستحسنهٔ باطنه مندرجدر (رعایت) کتابت وزننده برکیمسه یی یاخود برنسنه یی حفظ ونکاه ایدوب گوزتمك وحقنده حرمت ومراعات ایتمك معناسنه در (گرانقدر) فارسیده آغر وتمکینلی معناسنه اولان گران ایله عربیده شان وشرف معناسنه اولان قدردن مرکبدر (معالی) مبانی وزننده کسب شرف معناسنه مصدر میمی اولان معلاة لفظنك جمعیدر (خفیف) ظریف وزننده یینی نسنه یه و وقارسز وتمکینسز چالق مشرب کیمسه یه دینور (حاصل معنی آداب ظاهره وباطنه یه مراعات ایله که جلیل القدر ومحترم اوله سن واحراز مراتب عالیه ایتمش اولان ذوات معالیسماتك بزم والای لازم الاحترامرلنده صقنوب بی ادبلکه دائر خفت ایلمه سن دیو من یصلح له النصحه نصح وپنددر

(* هو الکریم فمنه رجاؤنا الالطاف *)

(هو) ضمیر غائب ومبتدادر مرجعی اولان موجود حقیقی جمیع اذهانده موجود وکافهٔ صنایعده مشهود اولمغله تقدم ذکریدن مستغنی در (کریم) امیر وزننده کرم ایله متصف ذاته دینور بورادة عامهٔ مخلوقاته منعم ومحسن اولان جناب پروردکارك اسماء صفاتندن اولمق اوزره مبتدانك خبریدر ومسندك تعریف جنسی ایله معرفه ایرادا ولنمسی جنس کرمی مسندالیهه قصر وتخصیص افاده ایدر (فمنه) ده فاء فصیحه در ضمیر کریمه راجعدر جار مع المجرور ظرف مستقر مقدم خبردر (رجاءنا) ده رجاء عطاء وزننده امید ایلمك واومق معناسنه در ومتکلم مع الغیر ضمیرنه مضاف اوله رق مؤخر مبتدادر (الطاف) همزه نك فتحیله لطفك جمعی اوله رق رجانك مفعول بهیدر لطف لامك ضمیله حق جل وعلا جانبندن رفق وسهولتله بر وکرم ومخلوقاتنه ایصال منافع ایله احسان ایلمك معناسنه در (حاصل معنی حقیقت کرم ایله انجق جناب منعم حقیقی متصفدر که سائر کرمانك کرمی انك کرمی مقابلنده عدم مثابه سنده در امدی کرم واحسان جناب کریم ومنانه مختص ومنحصر اولدیسه بزلر الطاف فراوانی واحسان بی حد وبی پایانی انجق اول ذات کریم درکاهندن طلب وامید ایده رز دیمك اولور

(* کتورمك پرینه وعدلطفنی اخلاف * اوکونه وعده وفا ایتمه یجیدر مخلاف *)

(اخلاف) همزه نك کسریله برنسنه وعدنه وفا ایتمیوب خلف ایلمك یعنی برنسنه یی ویریرم دیوب ویرمك یاخود فلان وقت سکا کلورم دیوبده کلمك معناسنه در وآغزك رایحه سی متغیر اولمغه وقیودن صوچکمکه وعوض وبدل ویرمکه وبرکیمسه یی کیروا کسه سنه چویرمکه وکیدن نسنه یی رد واعاده ایلمکه دینور (مخلاف) محراب وزننده وعدنده چوق خلف ایدن کیمسه یه دینور کثیر الاخلاف معناسنه بوخصلت ذمیمه ایله کرچه عربدن عرقوب نام شخص جاهلی شهرتشعار اولوب خلف وعده وعد عرقوب مثل اولمش ایسه ده * خانف پیشین مواعیدی بکار عصرك * اکدیرر صبح ومسار حمله عرقوبی * نشیده سنجه فن اخلافده مرقومه فائق ناخلف قتی پك چوقدر

(* دسیعه جائزه دردیندی بخشش جدوی * باغشلمق هبه هم وهب ایمش دخی اطلاق *)

(دسیعه) دال مهمله ایله سفینه وزننده چوق ویرکی یه وبخششه دینور عطیهٔ جزیله معناسنه (جائزه) نافله وزننده ومراد فی اوله رق عطیه معناسنه عربیدر شیوعی حسبیله ترجمه موقعنده ایراد اولنمشدی (جدوی) نحوی وزننده عطیه وبخششه دینور (هبه) عده وزننده و(وهب) وعد وزننده و وهب تعب وزننده برنسنه یی بلاعوض اعطا ایتمك معناسنه درکه باغشلامق تعبیر اولنور وبو وهب ماده سی ماضیده ومضارعده هانك فتحیله وهب یهب دینلدیکندن بادی نظرده باب ثالثدن مستعمل ظن اولنور لکن فی الاصل وعد یعد کبی باب ثانیدن اولمغله مضارعنده واو بین یاء وکسرة واقع اولمغله واو ساقط اولمشدر بعده حرف حلق ایچون عین الفعلی مفتوح قیلنمشدر (اطلاف) اطلاق وزننده بوده برنسنه یی باغشلق معناسنه در

(* معونه عضد وهم انجاد یاردم ایتمکدر * ایدوب مساعده حاجت بتورمه در اسعاف *)

(معونه) مقوله وزننده ومعاونه مقاتله وزننده وعوان قتال وزننده برکیمسه یه مدد ایلمك ویاردم ایتمك معناسنه در اغاثه وزننده اعانه کبی (عضد) عینك فتحی وضادك سکونیله یاردم ایتمك معناسنه مستعملدرکه قول قناد اولمق تعبیر اولنور معاضده کبی (انجاد) همزه نك کسریله ارفاد وزننده ومراد فیدرکه برکیمسه یه نصرت ومظاهرت ایدوب یاور ودستگیر اولمق معناسنه در (اسعاف) همزه نك کسریله انجاح وزننده ومرادفیدرکه برکیمسه نك حاجتنی قضا ایتمك وایشنی بتورمك معناسنه در سعف ومساعفه کبی مساعده دخی یاردم ایتمکدر

(* هم ادم وسمل ایکی آدمی بارشدرمق * بری بری ایله ایتدرمك الفتی ایلاف *)

(ادم) همزه نك فتحی ودالك سکونیله ایکی نسنه بیننی بتشدرمك وبینلرنده برودت اولان ایکی کشی یی بربریله بارشدرمق معناسنه در همزه نك کسریله ایدام کبی (سمل) سینك فتحی ومیمك سکونیله بینلرنده کینه وعداوت اولان ایکی کیمسه نك وایکی قومك بینلرینی اصلاح ایدوب بارشدرمق معناسنه در اصلاح وزننده اسمال کبی (ایلاف) همزه نك کسریله ایکی کیمسه یی بربریله انس والفت ایتدیروب قونشدرمغه دینور وبرکیمسه یی بر نسنه یه یاخود بریره الشدرمغه دینور

(* یوجه بنایه دینور عقر وصرح ومجدل کوشك *)

(* دخی دی جارداغه غرفه که جمعی کلدی غراف *)

(عقر) قصر وزننده و(صرح) کذلك قصر وزننده ومرادفلریدرکه کوشك تعبیر اولنان مسکنه دینور وعالی بنایه اطلاق اولنورلر (مجدل) منبر وزننده کوشکه دینور قصر وقدن کبی فارسیده کاخ وجوسه وبالابین دینور (غرفه) عینك ضمیله چاردق تعبیر اولنان مسکنه دینور علیه کبی فارسیده آشکوب وفرواره دینور وغرفه الی چالمغله النمش برآوج صویه دینور ثمامه وزننده غرافه کبی (غراف) جبال وزننده غرفه نك جمعیدر ضمتینله غرفات ورانك فتحیله غرفات وصرد وزننده غرف کبی

(* دینلدی عصف اکنه هم بتلشه مأکول * قتی یل اسمه ظهور ایتمه در اکین اعصاف *)

(عصف) عینك فتحی وصادك سکونیله هنوز کمال بولمدق اکین چمنه وتازه یپراغنه دینور بقل الزرع معناسنه ومطلقا اکین معناسنه ده کلور زرع کبی فارسیده کشت دینور (مأکول) محصول وزننده اکل وبلع اولنمش یعنی یتلمش نسنه یه دینور (اعصاف) همزه کسریله یل پك شدتلو اسمك معناسنه در عصف وعصوف کبی ریح شدید معناسنه واکین هنوز دانه باغلیوب کوك وتازه چمن اوله رق تر وتازه اولمق معناسنه در

(* دی جانه مهمیه دخی هم یورکده کی قانه * عبیط دم کبی قاندر برون قانیده رعاف *)

(مهجه) میمك ضمی وهانك سكونیله جان معناسنه در نفس وروح كبی فارسیده روان دینور واعضاء باطنیه‌دن یورك تعبیراولنان عضوك ایچنده اولان قانه دینور دم القلب معناسنه فارسیده خون دل اطلاق اولنور ومهجه مطلق قان معناسنه ده مستعملدر (عبیط) عین مهمله ایله امیر وزننده تازه وصافی قانه دینور ومطلقا تازه وطراوتلو نسنه‌یه دینور (دم) دالك فتحی ومیمك تخفیفیله مطلقا قانه دینور اصلی ناقص واوی یاخود یائی اوله‌رق فتحتینله دمو یاخود دمی‌در (رعاف) غراب وزننده بورن قانه دینور دم الانف كبی

(* سلافه‌در صیقیلن نسنه‌دن چیقان اول * شرابه‌هم اوزومك شیره‌سنه دیندی سلاف *)

(سلافه) سینك ضمیله ثمامه وزننده شیره‌سی آلنمق ایچون صیقیلن اوزم مقوله‌سندن اول چیقان شیره‌یه دینور (سلاف) غراب وزننده باده‌یه دینور خمر معناسنه و بومعناده هاایله سلافه ده دینور وسلاف اوزمك شیره سنه وصو ینه دینور عصیر وعصارة العنب كبی فارسیده شیرهٔ انكور دینور

(* رطیب یاش دخی بله رطوبة یاشلقدر * یبوست اولدی قوریمق اتك كیده جفاف *)

(رطیب) امیر وزننده یاش نسنه‌یه دینور وتازه وملایم شیئه دینور رطب كبی (بله) بانك ضمی وفتحیله ولامك تشدیدیله یاشلغه دینوركه قوریلق مقابلیدر بانك كسریله بله وكتاب وزننده بلال وبانك ضمیله بلول و بلوله و بلاله كبی ناظمك دخی بله قولی بانك فتحیله اوقوندیغی صورتده لغت خفی دكلدر (رطوبه) رانك ضمیله یاشلق معناسنه در كرامه وزننده رطابه كبی (یبوست) رطوبت وزننده وضدی اولمق اوزره اسمدركه قوریلغه دینور خلقی وعارضیدن اعمدر اما یاش نسنه‌نك قوریمسنه یانك فتحیله وضمیله یبس دینور (جفاف) سحاب وزننده یاش نسنه قوریمق معناسنه‌در قعود وزننده جفوف كبی بو تقدیرجه ناظم تحریر * یبوست اولدی قوریلق قوریمق آدی جفاف * دیسه اولی اولوردی مگركه لهجه صاحبنك یبوست ایله جفاف بینلرنده ترادف اثباتی ائمهٔ لغتدن منقول اوله

(* شو آلدانان كشی مغبون وغبن الدانمق * حسابسز كوتوری صاتن المغه‌دی جزاف *)

(مغبون) محزون وزننده دنیوی واخروی معامله‌ده الدانمش كیمسه‌یه دینور ورأی وتدبیری قاصر وفكر واندیشه‌سی ضعیف وفاتر اولان آدمه دینور غبین كبی (غبن) غینك فتحی و بانك سكونیله وفتحیله بر كیمسه‌یی معامله‌ده الدانمق معناسنه‌در خدع وخدعه وخلابه واختلاب كبی و بر كیمسه معامله‌ده الدانمق معناسنه‌ده كلور اغترار واختداع كبی فارسیده فریفتن دینور (جزاف) وجزافه جیملرك حركات ثلاثیله صاتن النه‌جق نسنه‌یی كیله‌سی ووزنی مجهول اوله‌رق تخمینله المغه دینوركه كوتوری بازار تعبیر اولنور كذاف فارسی معربیدر و برمبیعی وزنسز وكیلسز كیفما اتفق آلوب صاتمغه مجازفه دینور اجتزاف جزاف مرادفیدر

(* دی خصف چاریغه هم جزمه آدیدر جرموق * مداس وقفش بابوجدر بابوجیدر اسكاف *)

(خصف) خانك فتحی وصادك سكونیله برقاچ قات كوندن یاپوب اكثریا بدویلر و یورك طائفه‌سی وارغاد مقوله‌سی ایاقلرینه كیدكلری چاریغه دینور فارسیده شم وشمم وشمل دینور (جرموق) جیمك ضمیله عصفور وزننده غالبا چوراب یاخود مست یاخود قالچین اوزرینه كیلان ایاق قابنه دینوركه تركیده جزمه وفارسیده موزوموزه تعبیر اولنور وپوستال تعبیر اولنان ایاق قابنه دینور (مداس) سحاب وزننده قوبچی قصه ایاق قابنه دینوركه بابوج قسمنك انواعندندر (قفش) قافك فتحی وفانك سكونیله كفش فارسی معربی اولمق اوزره بابوج معناسنه‌در فارسیده كفش و پاپوش وپایدان و پابوك ولالك دینور (اسكاف) همزه‌نك كسریله بابوجی‌یه وجزمه‌جی‌یه دینور اسكف واسكوف وسكاف كبی فارسیده كفشگر دینور

كوزلجه

(* كوزلجه خویلر ایله سنده پاك اوصاف اول * فكن بحسن خصال مهذب الاوصاف *)

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (فكن) تركیبنده فا استیناف نحوی كن افعال ناقصه‌دن اولان كان یكوندن امر مخاطبدر اسمی تحتنده مستتر انت ضمیریدر سن اول دیمكدر (بحسن خصال) ده باء جاره ملابسه مصاحبت ایچوندر حسن حانك ضمیله كوزللكه دینور (خصال) رجال وزننده خوی وخلق معناسنه وانسانده مركوز اولان مزیت وفضیلت معناسنه اولان خصلت لفظنك جمعیدر وحسنك خصاله اضافتی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندن اوله‌رق بالخصال الحسنة سبكنده كاننك خبرینك مفعول به غیر صریحیدر (مهذب الاوصاف) تركیبنده (مهذب) منقح وزننده ومرادفیدركه خالص وصافی ومعایبدن پاكیزه ونقی اولان نسنه معناسنه كاننك خبر منصوبیدر (اوصاف) اشراف وزننده بر كیمسه‌نك ذاتیله قائم معنادن عبارت اولان وصفك جمعیدر مهذب اوصافه اضافهٔ لفظیه ایله مضافدر (حاصل معنی ناظم ناصح من یصلح الخطابه نصح وپند ایدوب بیورركه حلم وحیا وجود وسخا ومحتاجه بذل وعطا ومنعمه شكرو ثنا وقناعت ورضا وعهده وفا وتوكل علی الله وتعظیم لامر الله وشفقت علی خلق الله مثللو اخلاق حمیده واوصاف پسندیده‌یه ملازمت ایله تصفیهٔ درون وتهذیب اخلاق ایله كه زمرهٔ اخیاردن اوله‌سن

(* مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات * معارف اهلنه ایتدم بونی دخی اتحاف *)

یعنی بوقطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصلی مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن‌در خبن وقصر علتلری عارض اولمغله مخبون ومقصور اولمشدر (معارف) معرفتك جمعیدر (اتحاف) همزه‌نك كسریله بر كیمسه‌یه تحفه وارمغان ویرمك یاخود نو پیدا وتورفنده نسنه ویرمك معناسنه‌در مآل معنی اهل عرفان زمره‌سنه بو نوظهور قطعه‌یی دخی سابقلری مثللو اهدا وبرگذار ایتدم دیمكدر

(* بزده بیلدیكمز انلرك اثریدر * كیرو كلنلره برشیئی براقمش اسلاف *)

(اثر) فتحتینله برنسنه‌نك برنده قالان بقیه سنه دینور و برنسنه‌نك وجودینه دلالت ایدن نسنه‌یه دینور وایاغك یرده قالان نشانه دینوركه ایز تعبیر اولنور ومطلقا علامت ونشان معناسنه‌ده اطلاق اولنور (اسلاف) زمان سابقده كلوب كچمش كیمسه معناسنه اولان سلف لفظنك جمعیدر (حاصل معنی الفضل للمتقدم مفادنجه سلف خلفه فضل وكمالدن برنسنه براقمش دیمك اولور كرچه بومعنی حماسه صاحبی ابو تمامك مثل سائر مقوله‌سندن اولان * كم ترك الاول للآخر * مصراعنه مخالفدر مگركه علامهٔ روم شیخ الاسلام ابو السعود مرحوم مصراع مرقومده واقع كم كلمه‌سی تكثیر ایچون خبریه اولمیوب بلكه استفهام انكاری‌یه محمول اوله‌رق ما ترك الاول للآخر معناسی مراد اولمق جائزدر دیدیكنه مبنی اوله فافهم

(* قافنا فاق علی كل جبال الآفاق *)

(قافنا) لفظنده قاف حروف هجادن یكرمی برنجی حرفك اسمیدر فاقافیه‌سی ختامه رسیده اولوب قطعهٔ قافیه‌نك عنوان مصراعنده ایراد اولنمسی قرینه‌سیله بومعنی لفظ قافك معنای قریبیدر وتفاسیرده وخریدة العجائبده وامام سیوطینك هیئت سنیه‌سی مثللو كتب معتبره‌ده آثار صحیحه ایله وارد اولدیغی اوزره قاف بسیط ارضی دائرا مادار محیط اولوب اشهر اقوال اوزره یشل زمرددن یاخود زبرجددن مخلوق وروی زمینده موجود اولان جبال شاهقه‌نك مجموعندن اعظم وارفع بولنان طاغك اسمیدركه حسب المقام لفظ قافه بومعنی بعید وغریبدر لكن ناظم مرحوم ایهام وتوریه طریقیله بومعنایی مراد ایدوب بعده بطریق

الاستعاره جبل قاف ايله بومنظومه‌سنى اراده ايتمشدر وعبارهٔ ناظمده قاف متكلم مع الغير ضميرينه مضاف اوله‌رق مبتدادر (فاق) قال وزننده باب اولدن فعل ماضيدر مكانا ياخود رتبةً فائق ومرتفع اولدى معناسنه فاعلى تحتنده مستتر مبتدايه راجع هو ضميريدر جمله‌سى مرفوع المحل اوله‌رق مبتدانك خبريدر (على) فاق فعلنه متعلق حرف جردر (كل) لفظا مجرور محلا منصوب فعلك مفعول به غير صريحيدر (جبال) رجال وزننده طاغ معناسنه اولان جبلك جمعيدر (آفاق) همزه‌نك مديله جانب وناحيه وطرف معناسنه اولان افق لفظنك جمعيدر (حاصل معنى ناظم معارفخاص صاد قافيه سنده * رتلى صاد رصين خطل الغير رصاص * جمله منظومه‌لر ايچنده بودرخاص الخاص * مقاله‌لرينى تأييد مقامنده بيوررکه بنم بومنظومه‌مك سائرلغات منظومه‌يه نسبتى جبل قافك سائرجباله نسبتى كبيدر

) خطبانك سسى خوش كند وبليغى مسلاق (
) اويله هم خوب ادا صوتى بلندى سلاق (

(مسلاق) محراب وزننده و (سلاق) شداد وزننده ومسلق منبر وزننده خطبانك يعنى منثور ومسجع كلام تكلم ايدنلرك خوش صدالى كوزل ادالى ضرب نطقهٔ مالك سخنور وبليغ اولاننه دينور

) طامه در ذوق وذواق وهم اومعناده مذاق (
) فتى محزون وملول آدم ايمش هم ذواق (

(ذوق) شوق وزننده و (ذواق) سحاب وزننده و (مذاق) مقال وزننده ومذاقه مقاله وزننده برنسنه‌نك طعمنى طاتمق معناسنه در وذواق طادیله جق جزئيجه شيئه دينوركه طادملق تعبير اولنور (ذواق) شداد وزننده ناظمك بيانه كوره زياده محزون ومهموم وبغايت ملول ومغموم كيمسه‌يه دينور لكن قاموسده ولهجه‌ده بومعنا مذكور دكلدر مكركه ناظم امهات سائره‌ده استعمالنه واقف اولمش اوله

*) فتى پك كولمه‌در ازاق وهم اويله اهزاق * اغلامق مخن وبكا اولمش انك كبى اماق (*

(ازاق) همزه‌نك كسريله افراطله چوق كولمك معناسنه در وآيغرآتى قسراغه آشدرمق معناسنه در ازاء كبى (اهزاق) ازاق وزننده ومعناى اولده مراديدركه كثرتله ضحك وكولمك معناسنه در زهزقه كبى (مخن) ميمك فتحى وخاء معجمه‌نك سكونيله اغلامق معناسنه در وجماع ايلمك وقيودن صو چكمك وبرنسنه‌نك قبوغنى صويمق معنالرينه كلور وخفيف المشرب قصير القامه كيمسه‌يه وطويل القامه اولان آدمه ده ديمكله اضداددن اولور (بكاء) مديله غراب وزننده وقصر ايله هدى وزننده اغلامق معناسنه در (اماق) انفاق وزننده كوكس كره‌رك وايچنى چكرك اغلامغه دينور مقتضاى نظم سحاب ياخود كتاب وزنلرنده اماق اولمقدر لكن مراجعت ايتديكمز كتب لغاتده ظفرياب اوله مدق انجق همزه‌نك مديله آماق كوز بيكارى يعنى كوزك بروندن جانبى اولوب ياش آقه جق يرى معناسنه اولان امق ومأق لفظلرينك جمعيدر نتكيم بوقطعه‌ده كلور

) پك چاغرماغه دى اصلاق ودخى ارمعلال (
) اولدى لكلك قوشى لقلق دخى سسدر لقلاق (

(اصلاق) همزه‌نك كسرى وصاد مهمله‌نك سكونيله اصلاح وزننده و (ارمعلال) اقشعرار وزننده صوت شديد وبلند آواز ايله صيحه ايدوب چاغرماغه دينور داد واديد كبى

وبواوزان ثلاثه اوزره سين بدلى صاد ايله مصلاق وصلاق ومصلق حسن ادا صاحبى متكلم بليغه دينور *

نسخ

نسخ مطبوعه‌ده ارمعلال موقعنده محراب وزننده معلال واقع اولمشدر لكن مراجعت ايتديكمز كتب لغاتده معناى مزبوره ورودندن قطع نظر معلال عنوانى دخى موجود اولمديغندن مصراع اول تغيير اولنمشدر (لقلق) عرعر وزننده ولقلاق ثرثار وزننده لكلك ديدكلرى مشهور قوشك اسميدر ثعاب وقعقع كبى وشيخ الطبورده دينور ولكلك فارسى لقلق معربى اولمق اوزره مرسومدر (لقلاق) ثرثار وزننده ومختصرى اولان لقلق آلت تكلم اولان لسانه دينور منبر وزننده مذرب ومقصل ومقول كبى ومصدريت علاقه‌سيله مجازا لساندن صادر اولان صوته دخى اطلاق تصحيح كردهٔ ناظمدر

*) اعتبار ايتمك اكراهله دحق وادحاق * هم تخاصم كبى دشمنلك ايدشمكده تحاق (*

(دحق) طرد وزننده و (ادحاق) ابعاد وزننده ومراد فلريدركه عندنده قدر واعتبارى اولميان كيمسه‌يى ياخود حيوانى طرد وابعاد ايدوب سوروب قوغمق وايراق ايتمك معناسنه در خسأ وتذويد وتشريد واشقاذ كبى (تحاق) تانك فتحى وقافك تشديديله شخصين ياخود قومين بينلرنده ظهوره كلان بغض وعداوت معناسنه در محانقه ومعاداة وتعادى وتخاصم كبى لسانمزده دشمنلك ايدشمك دينور

*) عورتك مهر بنه آغرلغنه ديندى صداق * دخى چوق عورت آلوب ده بوشياندر مطلاق (*

(صداق) كتاب وزننده وسحاب وزننده زوجهٔ منكوحه‌نك مهر مؤجلنه وآغرلق تعبير اولنان مهر معجلنه دينور صادك فتحى ودالك ضميله صدقه وغرفه وزننده صدقه وثمره وزننده صدقه وضمتيله صدقه وفتحتيله صدقه كبى وميمك فتحى وهانك سكونيله مهر دخى عربيدر شيوعنه بناء ترجمه موقعنده ايراد اولندى فارسيده كاوين وتركيده كابين دينور مابه النكاح اولديغى ايچون السنهٔ عوامده نكاح اطلاق اولنور (مطلاق) محراب وزننده عورت آلوب بوشاماق معتادى اولان آدمه دينور ميمك كسريله مطليق وسكيت وزننده طليق كبى

) ديندى عطبول هر اعضاسى موافق قادينه (
) كل خندان كبى پك خوش كوليجيسى مهزاق (

(عطبول) عنقود وزننده سرتاپا متناسب الاعضا غايت خوب وحسنا خاتونه دينور وبوعطبول لفظى معناى مزبوره اوله‌رق دال قافيه سنك قطعهٔ اولى سنده سبق ايتمكله تكرار اولمش اولور مكركه ناظم معارفعنوان مائل نسوان مهرو يان اولمغله اعد ذكر نعمان قبيلندن اوله ياخود قد وقامت وحسن صورت جهتيله ممتاز ومستثنا اولان خاتونه عطبول ديلديكى كبى ها ايله عطبوله وسنبل وزننده عطبل دخى ديلمكله بوراده ديديكى كبى عطبوله هر اعضاسى موافق قادينه ديمكله ياخود ديندى عطبل همه اعضاسى موافق قادينه ديمكله اعاده وتكرار محذورى مندفع اوله (مهزاق) محراب وزننده كوجك بوزلو شوخ طبع خندان مشرب بلو بسامه خاتونه دينور

*) حيزبون هردبه قوجه قارى مانند عجوز * ناشزه فحله ادبسزلرى كيم بداخلاق (*

(حيزبون) فيلسوف وزننده قوجه قارى‌يه دينور (هردبه) لهجه‌نك ضبطى اوزره هانك كسرى ورانك سكونى ودالك وباء موحدهٔ مفتوحهٔ مخففه‌نك فتحه‌لريله وقاموسك اتجامنه كوره باء مشدده ايله مسننه واختياره قوجامش عورته دينور نسخ مطبوعه‌ده حاء مهمله ايله حردبه تصحيفدر (عجوز) صبور وزننده قاموسده تعداد اولنديغى اوزره يتمش يدى معنى بيننده مشتركدر فرق دردنجى معناسى شيخه يعنى قوجه قاريدر فارسيده پيره‌زن دينلور (ناشزه)

باقصه وزننده زوجنه بغض وعداوت ایدوب عصیان ومخالفت ایله معامله ایدن قاری یه دینور (فجله) فانك فتحی وحاء مهمله نك سكونیله نخله وزننده ادبسز وحیاسز بدزبان وهر كسه شرآنكیز بد اخلاق قاری یه دینور سلیطه كبی

(* دوكه دفق اولدی دوكولمش صوده ماء دافق *)

(* دوكیجی كیمسه یه ده مهریق ودوكولمش مهراق *)

(دفق) دالك فتحی وقافك سكونیله صومقوله سنی سرعتله وشدتله صب ایدوب دوكمك معناسنه در (دافق) فاعل بمعنی مفعول اوله رق مدفوق معناسنه در مصبوب ومنصب ومنسكب كبی تركیب توصیفی ایله ماء دافق دوكولمش صو دیمك اولور یاخود دافق صیغه‌ٔ نسبتدر لابن وتامر كبی ذودفق معناسنه مآل واحددر (مهریق) میمك ضمی وهانك فتحی ورانك كسریله اهراق یهریق اهریاقادن اسم فاعلدر صومقوله سی مایع نسنه یی دوكیجی كیمسه معناسنه (مهراق) میمك ضمی وهانك فتحیله وسكونیله ماده‌ٔ مزبوره‌دن اسم مفعولدر دوكولمش نسنه معناسنه

(* شهرایمش بحره بلدتهمه مدینه كبی هب * كویه ده قریه كبی كفر دینورهم رستاق *)

(بحره) بانك فتحیله بلده وزننده ومرادفیدر كه بیوت كثیره یی واسواقی مشتمل اولان بلده یه دینور كه لسانمزده شهر تعبیر اولنور (بلد) فتحتیله و (تهمد) تانك فتحی وهانك سكونیله تمره وزننده و (مدینه) سفینه وزننده شهره دینور لر مصر كبی (قریه) قافك فتحی وكسری ورانك سكونیله ناسك اجتماع ایلدكلری موضعه دینور بوجهتله شهردن وكویدن اعم اولور لكن عرفا كویده استعمالی شایعدر (كفر) كافك فتحی وفانك سكونیله و (رستاق) قسطاط وزننده وتابدلی دال ایله رسداق وسین بدلی زا ایله رزداق شهرك اطراف ونواحیسنده اولان كویلره دینور فارسیده روستا وروستای دینور

(* حالدن حاله دیمكدر طبقاعن طبق * اولمه دربربرینك اوستنه قات قات ده طباق *)

(طبقاعن طبق) طبق جبل وزننده مرتبه ومنزله معناسنه وحال وشان معناسنه دینور واشبو (لتركبن طبقاعن طبق) نظم جلیلنده حالا عن حال ایله مفسردر وعن طبق منصوب المحل اوله رق طبقا لفظنك صفتیدر طبقا مجاوز الطبق معناسنه در تفصیلی تفاسیرده در (طباق) قتال وزننده مفاعله بابندن مصدردر یاخود جبال وزننده جمعدر مفردی برنسنه یه مطابق وموافق اولوب اوستنده قپاق و پوشیده معناسنه اولان طبق لفظیدر واشبو * الذی خلق سبع سموات طباقا * نظم جلیلنده بیضاوی لمطابقة بعضها فوق بعض وهو مصدر طابقت النعل بالنعل اوطوبقت طباقا اوذات طباق جمع طبق دیمكله افراد وجمعنه ایما ایتمشدر

(* راحه ال آیه سی یدال بیلك آدی مرفق * اباغه دینده قدم انجكیده اولمش ساق *)

(راحه) ساحه وزننده الك ایچ طرفنه دینور كه ال آیه سی تعبیر اولنور (ید) یانك فتحیله اله دینور فارسیده دست تعبیر اولنور (مرفق) منبر ومجلس وزنلرنده ذراع ایله عضد بیننی وصل ایدن سبوریجه بكیكه دینور كه تركیده دیرسك وفارسیده وارن ووارنج دینور اما بیلك معناسنه موضوع اولان شاهد وزننده ساعد ومنبر وزننده معصم در بوتقدیرجه ناظم مرحوم * بیلك آدی معصم یاخود دخی دیرسك مرفق * دیسه اصابت ایدردی (قدم) فتحتیله آیاغه دینور رانك كسریله رجل مرادفیدر (ساق) طوبق ایله دیزك ارالغی اولان عضوه دینور اینجك تعبیر اولور فارسیده بوژه دینور

(* سبق اوكدل دیمه‌در كیم یارش اربابی آلور * ایلرویه كیجی كیمسه یارشده سباق *)

(سبق) فتحتیله وغرفه وزننده سبقه اوكدله دینور كه یارش وقوشی ایدنلر میانه یه قورلر سائرلری سبق وتقدم ایدن كیمسه انی اخذ واحراز ایدر (سباق) شداد وزننده یابان قوشیده سائرلری سبق ایدوب كچمك معتادی اولان كیمسه یه واتلو قوشوسنده سائرلری كچن یوكرك آته دینور كه آنك صاحبی اوكدل تعبیر اولنان متاعی آلور اكا حائز قصبات السبق دینور بومناسبتله فضائل جهتیله جمله‌دن فائق اولان آدمه ده سباق وحائز قصبات السبق دینور

(* ملأه مفهومی زكام وهم اومعناده ضناك * اوكسورك آدی سعال انجقرغه دیندی فواق *)

(ملأه) میمك ضمیله متعه وزننده وملاءه سراقه وزننده امتلاء معده‌دن ناشی حادث اولان زكام علتنه دینور (ضناك) غراب وزننده وضنكه غرفه وزننده زكام علتنه دینور غراب وزننده طشاء وقعود وزننده ضؤد كبی فارسیده خشام دینور وغراب وزننده زكام دخی عربیدر شبوعی حسبیله ترجمه موقعنده ایراد اولندی علت مرقومه السنه‌ده دماغی وزله اطلاق اولنان علتدر كه دماغك ایكی بطن مقدملرندن فضله‌ٔ رطوبتك برون دلكلرینه سیلاننددن عبارتدر سببی نزله‌در كه غذائیته صالح اولان اطعمه ایله دماغ غذالنوب وغذایه صالح اولمیانی فضله اولوب اغزدن وبروندن مندفع اولور زكام عارضه‌سنه مبتلا اولان آدمه مزكوم ومملوء دینور (سعال) غراب وزننده آق جكره واكا متصل اولان اعضایه عارض اولان اذایی دفع ایچون طبیعتك حركتندن عبارتدر كه اوكسورك تعبیر اولنان عارضه‌در جشر وهكاع سعال مرادفلریدر فارسیده خفته وسرفه وسكنج دینور (فواق) غراب وزننده معده‌دن بی اختیار صعود وتفوق ایدن ریحه دینور كه انجقرق وخچقرق دینور فارسیده اسكرك وزغنك دینور

(* مأقه انجقررق اغلمه مائق احمق * كوز بیكاری دخی مأق اولدیكه جمعی آماق *)

(مأقه) فتحاتله ملكه وزننده برحالتدر كه انسانه بكاء حالنده عارض اولور صدرندن انجقرق كبی قوپار تركیده ایچ چكمه وكوكس كچورمه تعبیر اولنور (مائق) صاحب وزننده مآل كلامزغبی واحمق كیمسه یه دینور تركیده بون واوغوز تعبیر اولنور فارسیده كالیوه وكاوریش دینور (مأق) میمك فتحی وهمزه‌نك سكونیله وموق میمك ضمیله وماق مال وزننده وماقی قاضی وزننده وموق سوق وزننده ومقیه متعه وزننده كوزك بروندن جانبی اولوب یاش اقه‌جق یریدر كه كوز بیكاری دینور (آماق) آفاق وزننده بونلرك جمعیدر

(* حاسن آیدر دخی صوك كیجه سنه دیندی سرار * هفته اسبوع ایمش آی آخری اوچ كونده محاق *)

(حاسن) صاحب وزننده آیه دینور قطعه‌ٔ سما ویه نك اولنده كچن زبرقان وقمر كبی (سرار) سحاب وزننده وكتاب وزننده وسرر قمر وزننده آیك آخر كیجه سنه دینور استتار واختفاسنه بناء (اسبوع) اسلوب وزننده هفته یه دینور كه ایام سبعه‌ٔ معروفه در هفته یدی كون معناسنه فارسیدر لسانمزده دخی هفته دینور وسجود وزننده سبوع دخی اسبوع كبی هفته یه دینور واسبوع وسبوع یدی كره ویدیشر كره معناسنه ده مستعملدر وابن الاعرابینك اشبو * ماسبعة كلهم اخوان * لسوا یموتون وهم شبان * لم یرهم فی موضع انسان * اغری ایام هفته اوله جقدر (محاق) میمك حركات ثلاثیله سحاب وكتاب وغراب وزنلرنده آیك آخرنده اولان اوچ كیجه یه دینور یاخود آیك آخرینه دینور سلخ ومنسلخ دخی آیك آخر كوننه دینور

(* مضمحل اولیجی مفهومی زهوق اولمشدر * مضمحل ایتمكه اولدرمكه دیمش ازهاق *)

(زهوق) صبور وزننده نابود وزائل ومعدوم ومضمحل اولیجی نسنه یه دینور (ازهاق) همزه‌نك كسریله برنسنه یی محو واعدام ومضمحل ایتمكه دینور وذی روحك روحنی بدنندن ازاله ایدوب اولدرمكه دینور

(* حورنقصان ودخی کورزیاده دیمه‌در * قورقودرخشیت وغایتده فقیرلك املاق *)
(حور) حانك فتحیله ثور وزننده نقصان واکسلمك معناسنه‌در (کور) حور وزننده زیاده‌لنوب ارتمق معناسنه‌در وفی الحدیث نعوذبالله من الحور بعد الکور ای من النقصان بعد الزیاده نخبه‌نك باصمه نسخه‌لرنده کورنقصان ودخی حورزیاده دیمه‌در واقع اولمشدر لکن سقیمدر (خشیت) هیبت وزننده قورقمق وقلبه عارض اولان خوف وقورقو معناسنه‌در (املاق) همزه‌نك کسریله پك فقیر اولمق معناسنه در

(* جان بقاياسی تنده قیامق سدرمق * قوت یومیه ایمش بلغه اومعناده رماق *)
(سد) سینك فتحی ودالك تشدیدیله برنسنه‌نك رخنه‌سنی وکدیکنی یاپوب قپامق ایله اصلاح واحکام ایتمکه دینور (رمق) فتحتینله ذی روح مقوله سنك وجودنده قلان بقیهٔ حیاته دینور پس اضافتله سدرمق فرط جوع یاخود شدت عطش عارضه‌سیله هلاکه مشرف اولان کیمسه‌یی اطعام واسقا ایله رخنهٔ حیاتنی قپایوب محافظه واصلاح ایتمکه دینور (بلغه) غرفه وزننده بلاغ وکفایت ایده جك مقداری آزجه معیشته ودیرلکه دینورکه قوت یومیه ویوم جدید رزق جدید تعبیر اولنور (رماق) کتاب وسحاب وزنلرنده وجبل وزننده رمق وکتف وزننده رمق امساك رمق ایده جك مقداری یعنی اولمیه‌جك قدر دیرلکه دینور

(* خام تکلیف ایله تعجیز دینورمش تأویق * چوق زیارت ایله ثقلت وبریجیدر معفاق *)
(تأویق) تعویق وزننده ومرادفیدرکه برکیمسه‌یی برنسنه‌دن صرف ایلمك وبرایشدن الیقومق معناسنه‌در وبرکیمسه‌یه لایقیسز نسنه تکلیف ایتمکله تعجیز ایدوب اوصاندرمق معناسنه در وبرکیمسه‌یی محنت ومشقته والم روحانی‌یه کرفتار ایتمکه دینور (معفاق) محراب وزننده احبابی چوق زیارت ایتمکله ثقلت ایراث ایدن آدمه دینور قلت زیارت کثرت محبته دال اولدیغنه (زرغبا تزدد حبا) حدیثی شاهددر واکثار زیارت مورث ملال وسئامت ومزیل تعظیم وحرمت اولدیغنه شاعرك اشبو * آدمی آدم زیارت ایتسه آز ایتمك کرك * حرمت اکسلدر اوکیم چوق چوق زیارتدر ایشی * مطردیاغسه مطر ایلرضررامااکر * کندوبی چکسه ال آچوب استرانی هرکشی * قولی دالدر

(* خنفه شول ایشکدر اتك فاعلی غایت اوتانه * پك عجیب ایش دخی فلق ایشلمك انی افلاق *)
(خنفه) خانك وفانك فتحه لریله ثمره وزننده وخانك کسریله خلفه وزننده فاعلی شرمسار وخجیل اوله جق فعل قبیحه دینور (فلق) فانك کسری وفتحی ولامك سکونیله تعجب واستغراب ولنه جق امر عجیبه دینور (افلاق) همزه‌نك کسریله برامر عجیب پیدا ایلمك معناسنه در افتلاق کبی

(* تکرمن خلقه افاضه ایدیجی رزق کثیر * ربنا الله الی الخلق مفیض الارزاق *)
(مصراع) اول ثانینك ترجمه سیدر * ربنا الله الی الخلق * ترکیبی فاقافیه سنك قطعهٔ ثانیه سی عنوانده کچدی (مفیض) کثرت احسان معناسنه اولان افاضه دن اسم فاعل صیغه‌سیله ربنا مبتداسنك خبری یاخود خبر بعد خبریدر (ارزاق) همزه‌نك فتحیله مطلقا کندیسیله تمتع وانتفاع اولنان شئ معناسنه اولان رزق لفظنك جمعی ومفیضك مضاف الیهیدر ما ل معلومدر

(* ایته وهبی قولکی غیری قپویه محتاج * باب ارزاقی سهولتله آچوب یارزاق *)
(وهبی) ناظم نحریرك مخلصیدر (باب) قپویه دینور وبرمقصده وسیلهٔ وصول اوله جق شیئه دینور بوراده بومعنا مراددر (ارزاق) مرّ آنفا (سهولت) آسانلق معناسنه‌در یاحرفندادر

(رزاق) فتاح وزننده اوزان مبالغه‌دن اوله رق عموما انواع حیوانه وخصوصا نوع انسانه لایعد ولایحصی رزق ونعمت اعطا ایدن جناب منان وهابك اسماء صفاتندندر (حاصل معنی ظاهردر

(* قدتوکلت علی الله ولی التوفیق *)
(قد) حرف تحقیقدر مدخولی اولان فعلك مضموننك تحقق وثبوتنه دلالت ایدر (توکلت) تفعل بابندن ماضی متکلم وحده‌در (علی الله) توکلت فعلنك مفعول به غیر صریحیدر (ولی) غنی وزننده مالك ومتصرف معناسنه‌در ومجرور اوله رق اسم جلالك صفتی وتوفیقه مضافدر (توفیق) برکیمسه‌نك مصلحتنی مرادینه موافق قیلوب ایشنی راست کتورمك معناسنه در (حاصل معنی زمام توفیق قبضهٔ قدرتنده وتیسیر امور تحت ارادتنده مسخر اولان جناب مولای متعاله هرخصوصده اعتماد وانقیاد وهر اموریمی تحقیقا الله تعالی حضرتلرینه تفویض ایدوب اصمرلدم دیمکدر

(* خلق خوی خلق یراتمق دخی اویله تخلیق * تام الاعضا یرادلمش اولان آدمه ملبق *)
(خلق) خانك ضمی ولامك سکونیله وخلق ضمتینله انسانده جبلی یاخود کسبی اولان ملکهٔ نفسانیه‌درکه اول ملکه سببیله افعال انددن من غیر تکلف سهولتله صادر اولور لسانمزده خوی تعبیر اولنور خلیقه وسجیه وغریزه وعریکه وشکیمه وشنشنه وطبع وطباع خلق مرادفلریدر فارسیده نهاد وسرشت ومنش دینور (خلق) خانك فتحی ولامك سکونیله خواص الوهیتندرکه برنسنه‌یی مثالسز واورنکسز ایجاد وابداع ایلمك معناسنه‌در ترکیده یراتمق ویارسیده آفریدن دینور (تخلیق) تقدیر وزننده بودخی برنسنه‌یی انشا وایجاد ایلمك معناسنه‌در وبرنسنه‌یی تسویه ایدوب دوزلتمکه دینور (ملبق) رشیق وزننده ناظمك وقوفنه کوره من القرن الی القدم تام الاعضا ومتناسب الخلقت آدمه دینور

(* سوزی غایتده بلیغ اولنه دیرلر منطیق * همدخی تیز زبان ناطقه‌لی کیمسه ذلیق *)
(منطیق) مکثیر وزننده مبالغه صیغه‌سیله وضع لغته موافق ومقتضای حاله رعایت ایله معنای مقصوده مطابق کلام صادق تکلمنه مقتدر غایت بلیغ وسخنور آدمه دینور (ذلیق) خطیب وزننده (وذلق) کتف وزننده ضرب نطق صاحبی طلاقتلو فصاحتلو آتش زبان کیمسه‌یه دینور

(* اولدی مانند طحون اون آدی هم اینجه دقیق * اینجه ایتمك دخی یومشاتمغه دیمش تدقیق *)
(طحون) صبور وزننده فعول بمعنی مفعول اوله رق مطحون معناسنه‌درکه اوکودلمش اونه دینور طانك کسریله طحن کبی (دقیق) رقیق وزننده ومرادفیدرکه اینجه وباریك نسنه‌یه دینور واوکودلمش اونه دینور طحین کبی (تدقیق) ترقیق وزننده غلیظ نسنه‌یی اینجلتمك وبرنسنه‌یی قیروب اوفاتمق ویومشاتمغه دینور

(* شق دیمش باریغه یارمغه یرتمق تخریق * فتق وتفتیق دخی یارمه مثال تفلیق *)
(شق) شینك فتحی وقافك تشدیدیله اسم اوله رق استعمال اولنورکه یاریغه ویرتغه دینور ومصدر اوله رق برنسنه‌یی یارمق ویرتمق معناسنه ده مستعملدر وخانك فتحیله خرق دخی ایکی معناده شق مرادفیدر (تخریق) تمزیق وزننده ومرادفیدرکه برنسنه‌یی پاره‌پاره یرتمق معناسنه‌در ویلانی چوق سویلمك معناسنه‌ده مستعملدر (فتق) فانك فتحی وتانك سکونیله (تفتیق) تخریق وزننده معنای ثانیده شق مرادفلریدرکه برنسنه‌یی یارمق معناسنه‌در (تفلیق) تفتیق وزننده ومرادفیدرکه یارمق معناسنه‌در فلق کبی فارسیده کافتن دینور وشکافتن دینور تشقق وانشقاق وتفتق وانفتاق وتفلق وانفلاق یارلمغه دینور

(* كوز آچوب دقتله باقغه ديرلر تبريق * متصل كوزديكه رك باقغه ده اولمش ترميق *)

(تبريق) تحديق وزننده ومرادفيدركه بركيمسه كوزلريني پك آچوب برنسنه‌يه دقتله نظر ايتمكه دينور حملقه واغلال كبي (ترميق) تدنيق وزننده ومرادفيدركه برنسنه‌يه كوزديكه رك دوام نظر يعني چوق زمان باقغه دينور طمح ورنو كبي

(* پارلمق اولدي بروق وهم اومعناده بريق * دخي پارلق قليچه ديندي اومشهور ابريق *)

(بروق) قعود وزننده (وبريق) بصير وزننده برنسنه نك لمعان ايدوب پارلمسنه دينور تبرق وتوهج وتلألؤ كبي (ابريق) همزه نك كسريله انبيق وزننده زياده براق وشمشك كبي لمعان ايديجي قليچه اطلاق اولنور ومعروف امزكلو قابه دينور كه لسانمزده دخي ابريق اطلاق اولنور وچهره سي الماس كبي تابان اولان ماهر ومحبوبه‌يه دينور تقول شربت قهوة بالابريق من يد الابريق اي المرأة الحسناء البراقة

(* چادره خيمه سرادق دي سراپرده‌يه هم * پرده در خدر ورواق آنيده چكمك ترويق *)

(خيمه) خانك فتحيله باديه نشين اولان اعراب واكراد ويورك وتركان مقوله سنك مأوي‌لري اولان بيوته اطلاق اولنور فسطاط كبي لسانمزده چادر وچركه دينور فارسيده باركاه وكشان دينور (سرادق) سينك ضمي ودالك كسريله علابط وزننده چادر توزلغنه وواسنده نسوان ياخود اتباع اقامت ايلمك ايچون خيمه ايچره چكيلان پرده‌يه وچادر اطرافنه چكيلان صوقاغه دينور سراپرده فارسيدر في الاصل پردهٔ سراي اولوب مصاف اليه تقديم اولنمشدر سياه چشم كبي اوتاغ وچادر انواعنك تنفنه وتوزلغنه السنهٔ كارده سراپردهٔ اطلاقي شايع اولمغله ترجمه موقعنده ايراد اولندي (خدر) خانك كسريله ستر وزننده طائفهٔ نسوان كورنمك ايچون اوك وچادرك برطرفنه چكيلان پرده‌يه دينور اسلوب وزننده اخدور كبي وخدر مطلقا دروننده اولان نسنه‌يي ساترلان شيئه دينور بيت وچادر وپرده وسائرد ولستاره كبي بوجهتدندركه درون بيته ملازم اولوب ضرورتسز اسواقه بروز ومحاكمه حضور معتادي اولميان مستوره خاتونه مخدره اطلاق اولنور (رواق) كتاب وغراب وزنلرنده اوك اوكنه اصيلان پرده‌يه دينور وزدبان باشلرينك اوزرلرنده بنا قيلنان نشيمن وشاهنشين مثللو جايكاهلره ده اطلاق اولنور (ترويق) تدقيق وزننده رواق اتخاذ ايتمك وحائل وستره ياپوب پرده چكمكه دينور

(* الي اوز اوسته‌يه شعباذي هر صنعتده * حاذق استاد اولان كيمسه دخي لبق ولبيق *)

(شعباذ) شينك فتحي وعينك سكونيله حقه بازكبي صنعتده تيزدست الي چابك اوسته‌يه دينور (لبق) باء موحده نك كسريله كتف وزننده (ولبيق) اميروزننده ايشي ياقشغي اوزره ايشليجي اولوب صنعتده حاذق وماهر اولان اوسته‌يه دينور استاد ذال ايله عربي ودال ايله فارسيدر پيشه كرو پيشه وركبي عربيده حاذق وماهر ونابل وتقن كامل اوسته‌يه دينور

(* بسلك تربيه بسلنمه تربي اولمش * بسلمه ناز ونعيم ايله ما كلي تفنيق *)

(تربيه) تغذيه وزننده ومرادفيدركه ذي روحك قوام بدني اولان غذا ومعاشني ويروب بسلمك معناسنه‌در فارسيده پروريدن وپروردن دينور (تربي) تغذي وزننده مأكولات ومشروبات ايله پرورده اولنوب بسلنمك معناسنه‌در فارسيده پرورده شدن دينور (تفنيق) تزييق وزننده بركيمسه‌يي ناز ونعمتله يعني نوازش والتفاته ملابس اطعمهٔ نفيسه وعيشهٔ واسعه ايله بسلمكدر

(* هم بزنمكده تزين كه تزوق اويله * زينت ايتمك دخي مفهومنده اولمش ترويق *)

(تزين) تشوف وزننده ومرادفيدركه زيب وزيور ايله بزنوب طونانمق معناسنه‌در (تزوق) تزين وزننده ومرادفيدر تنون وتحلي وازديان وتزيق كبي فارسيده اراستن دينور (ترويق)

تزيين وزننده ومرادفيدركه برنسنه‌يه زيب وزينت ويروب بزه مك معناسنه‌در تحليه وتشويف كبي فارسيده آرايدن دينور

(* شبتعور ارپه‌يه ديمش دخي مشهوري شعير * هم قضيم ات يمنك آرپه سيدر اويله عليق *)

(شبتعور) شينك وتانك فتحي وعين مهمله نك ضميله عنكبوت وزننده وعين مهمله بدلي غين معجمه ايله شبتغور حبوبات جنسندن ارپه‌يه دينور (شعير) اميروزننده ارپه نوعنك اسم مشهوريدر (قضيم) شعير وزننده حيوانانه ويريلان ارپه‌يه دينور كه يم تعبير اولنور (عليق) قضيم وزننده ومرادفيدركه دابه‌يه ويريلان ارپه‌در لكن بونده ارپه‌يي طوربه‌يه وضع ايله دابه نك باشنه تعليق ملحوظدر

* پك محبت ديمه مفهومي ايمش عشق وعشق *

* اولدي وامق دخي عاشق فتي دوشكون عشيق *

(عشق) عينك كسريله و(عشق) فتحتيله بركيمسه محبوبنه افراطله محبت ايلمك معناسنه‌در مقعد وزننده معشق كبي (وامق) عاشق وزننده ومرادفيدركه عشق ومحبته كرفتار اولان كيمسه‌يه دينور ومبق وصب ومحب وودود كبي (عشيق) سكيت وزننده محابيه علاقه وعشق كثير اولان كيمسه‌يه دينور

(* امر حقدن طشره چيقمه ايمش فسق وفسوق * دائما فسق وفجور اوزره اولاندر فسيق *)

(فسق) فانك كسريله (وفسوق) قعود وزننده حق تعالي جل وعلا حضرتلرينك امريني ترك ايلمكله عصيان ايدوب سبيل صوابدن خروج ايتمك معناسنه‌دركه اوامري تركه ومناهي‌يي ارتكابه شاملدر (فسيق) سكيت وزننده وفسق صرد وزننده دائما فسق وفجور اوزره اولوب فسقه مصر اولان آدمه دينور

(* حكمه شايسته اولان عدلله انجق حقدر * انما الحق مع العدل الي الحكم حقيق *)

(مصراع) اول ثانينك ترجمه سيدر (انما) طرق قصردندر انجق معناسني افاده ايدر تفصيلي قطعهٔ شرعيه نك اواخرنده كچدي (الحق) اسماء حسني‌دن اولمق اوزره مبتدادر (مع العدل) تركيب اضافيسنده مع مقارنته ومصاحبته دلالت ايدر بيله جه وبرابرجه معناسنه (عدل) جور وظلمدن مجانبت ايله نفوس وعقولده استقامتي ثابت اولان انصافي وحالات مستحسنه‌يي اجرا ايلمكدن عبارتدر ومع كلمه سي مؤخر حكمك ظرفيدر (الي الحكم) تركيبنده (الي) مؤخر حقيق لفظنه متعلق حرف جردر (حكم) حانك ضميله فصل قضا يعني شونسنه شويله در ديو قطع وامضا ايلمك معناسنه حقيق لفظنك مفعول به غير صريحيدر (حقيق) خليق وزننده ومرادفيدركه لايق وروا وشايسته وسزا معناسنه مبتدانك خبريدر ايمدي بوتركيب * انما الحق حقيق الي الحكم مع العدل * سبكنده در ضرورت وزن ايچون تقديم وتأخير اولنمشدر (حاصل معني دارينده قسط وعدله ملابس فصل قضا جناب احكم الحاكمينه مختصدر

(* ياوه‌كويان زمانه بكا تقليد ايده من * شكر كيم حقه بنم عصرده اهل تحقيق *)

(ياوه‌كويان) چاره جويان وزننده فارسيدر هذيان وبيهوده سوز معناسنه اولان ياوه لفظيله سويليجيلر معناسنه اولان كويندكان مخففي اولان كويان لفظندن مركب اوله رق وصف تركيبيدر هذيان ومالايعني سوز سويليجيلر ديمكدر (تقليد) تشديد وزننده بركيمسه آخره پيرولك ايدوب ايشلديكي ايشلمك معناي عرفيدر (عصر) قصر وزننده مطلقا زمان معناسنه‌در (تحقيق) تدقيق وزننده مطلوب ومدعاسني دليل وبرهان ايله اثبات وبيان ايلمكدن عبارتدر (ما كل بيت) ناظم

معارفطراز همعصبری بولنان معشر شعرادن ممتاز وتحقیق مقابده فائق وسرفراز اولدیغن بیان ایله مفاخرهٔ شاعریه وعطیهٔ بهیهٔ جناب فیاض مطلق اولان علم وکمال وتحقیق مقال مقابلنده تشکر وتحدیث نعم الهیه اولمش اولور

) نظمنا الكافى ببسط قدكفاك (

(نظمنا) ترکیبنده کلام منظوم معناسنه اولان نظم هضما للنفس متکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله رق مبتدادر (کافى) وافى وزننده کفایت ایدیجی یعنی سائرلردن مستغنی قیلیجی معناسنه نظمك صفتیدر (ببسط) لفظنده باء سببیه مؤخر کفاك فعلنه متعلقدر (بسط) بانك فتحیله برنسنه یی نشر ایدوب یایمق وتوسیع ایلمك واوزاتمق معنالرینه در وفعلك مفعول به غیر صریحیدر (قدكفاك) ترکیبنده قد حرف تحقیقدر مدخولنك مضمونی ثابت ومتحقق اولدیغنه دلالت ایدر (کفاك) ده کفی رمی وزننده باب ثانیدن فعل ماضی اوله رق آخرلردن مغنی اولدی دیمکدر فاعلی اولان ضمیر مستتر مبتدایه راجعدر کاف خطاب مفعولیدر جمله سی مبتدانك خبریدر (محصول عنوان بزم بو منظومهٔ کافیه مزکندیده لغات متداوله بسط و بیان ولندیغی جهتله ای طالب لغات تحقیق سکا کافی وسائر منظومه لره احتیاجدن مغنی ووافی اولدی دیمکدر

*) اولکه عشقکده سنك من فى هواك * قنده کورر اوسنی این یراك (*

(من فى هواك) ترکیبنده من میمك فتحی ونونك سکونی اوزره بناسیله الذى معناسنه اسم موصولدر ومبتدادر اول کیمسه که دیمکدر (فى) فانك کسر ومدیله حروف جاره دندر ظرفیت مجازیه یاخود مصاحبت ایچوندر متعلق فعل عام محذوفدر (هوى) هانك فتحی والف مقصوره ایله برنسنه یی مفتونلغه دینور عشق وعلاقه کبی کاف ضمیر خطابدر ظرف مستقر مع فاعله جمله سی موصولك صله سیدر (مفهوم ترکیب سنك عشق ومحبتکده اولان کیمسه دیمکدر (این یراك) این کیف وزننده استفهامی متضمن ظرف مکان اوله رق مؤخر یراك فعلنك ظرفیدر بوندن ترکیده قنده ونره ده ایله تعبیر اولنور یراك لفظنده یری رؤیتدن فعل مضارعدر کورر معناسنه کاف ضمیر خطاب اوله رق مفعولیدر فاعلی تحتنده مستتر ضمیر غائب اوله رق موصوله راجعدر جمله سی مبتدانك خبری اوله رق (الذى فى عشقك وهواك فى اى مکان یلقاك ویراك دیمك اولور

*) عاشق اولدی شوقله کورنسنی * کان صبا بالغرام من رآك (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (کان) افعال ناقصه دندر اولدی معناسنه (صب) صادك فتحی بانك تشدیدیله فرط محبتله آشفته اولان عاشق معناسنه اولدیغی دال قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده کچدی وبوراده صبا منصوب اوله رق کان فعلنك خبریدر (بالغرام) ده باء ملابسه صبه متعلقدر (غرام) سحاب وزننده برشیئه پك دوشکونلکه ومفتونلغه دینور وشوق واشتیاق وحرص وولوع معناسنه در وصبك مفعول به غیر صریحیدر (من رآك) سنی کورن کیمسه معناسنه موصول مع صلته کان فعلنك اسمیدر چونکه من اسم موصولدر (رآى) رؤیتدن ماضیدر تحتنده مستتر فاعل ضمیری موصوله راجعدر کاف خطاب مفعولیدر

*) یاخلیلی ای بنم پك سوکیلم * کوریرم برکون سنی یوما اراك (*

(یاخلیلی) ترکیبنده یا حرف ندادر (خلیل) قلیل وزننده محبتی شائبهٔ خللدن عاری وغل وغشدن خالی درست وصادق وصافی اولان دوسته دینور خل وفی کبی جمعی اخلاء وخلان

کلور

کلور یاء متکلمه مضاف اوله رق ای بنم یار وفادارم وحبیب صداقتشعارم دیمکدر (یوما اراك) ترکیبندن یوم نوم وزننده فجرك طلوعندن شمسك غروبنه قدر زماندن عبارت اوله رق مؤخر اراك فعلنك ظرفی اولمق اوزره منصوبدر (اراك) ده ارى فعل مضارع نفس متکلم وحده در فاعلی مستتر انا ضمیریدر کاف خطاب مفعولیدر خطاب خلیل مزبوره درکه کونلردن برکون دیدارکله مشرف اولورم دیمکدر

*) سن کلور ایسك بکا لوجئتنى * سا که جانمدر فدا روحى فداك (*

(لوجئتنى) ترکیبنده لوکلمه سی ضاد قافیه سنك اول قطعه سنك اواخری شرحنده کچدیکی کبی مطلق ربط ایچون مستعملدر ان شرطیه معناسنه (جئت) کلدی معناسنه اولان جاء لفظندن ماضی مفرد مذکر مخاطبدر (تا) خطاب فعلك فاعلی (نون) نون وقایه یاء متکلم ضمیری اوله رق مفعولیدر جمله سی فعل شرطدر (مفهومی اکر سن بنم مجلسمه کلور ایسك دیمکدر جزاسی مصراع آتیده واقع روحى فداك جمله سیدر (روحى فداك) ترکیبنده روح نوح وزننده جان معناسنه اولدیغی حاء قافیه سنك قطعهٔ ثانیه سنده کچدی بوراده یاء متکلمه اضافتله مبتدادر (فدا) فانك کسری والفك قصریله الى وزننده والفك مدیله کساء وزننده برکیمسه یی بر ورطه وشدتدن تخلیص ایچون ویریلان بدله دینور کاف خطاب فدانك مضاف الیهی اوله رق مبتدانك خبریدر جمله سی فاء جزائیه تقدیریله شرط سابقك جوابی وجزاسیدر

*) سندن آیرلمق بکا اولدی غموم * کان لى الاحزان منك الانفكاك (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر اصل ترکیب کان الانفكاك منك احزانا لى اوله جقدر تقدیم وتأخیر ضرورت وزن ایچوندر (کان) فعل ناقصدر اولدی معناسنه (انفكاك) انفصال وزننده حسا یاخود معنی متصل اولان نسنه لرك بری برندن آیرلمسی معناسنه کان لفظنك اسمیدر (منك) ده من جاره انفکاکه متعلقدر کاف خطاب منصوب المحل اوله رق انفکاکك مفعول به غیر صریحیدر (احزان) همزه نك فتحیله جمع اوله رق کان فعلنك خبر منصوبیدر مفردی حانك فتحیله حزن وفتحتیله حزندرکه غمه وتاسه یه وقیغویه دینور (لى) لام جاره ایله یاء متکلمدن مرکب اوله رق احزان لفظنك مفعول به غیر صریحیدر بکا وبنم ایچون دیمکدر اول قطعه دنبرو خطابلر محبوبه در

*) ماشهدناه بز آنی کورمدك * سویله کیم کلدی سکا قل من اتاك (*

(ماشهدناه) ترکیبنده ما نافیه در (شهدنا) علمنا وزننده باب رابعدن ماضی متکلم مع الغیر اوله رق حضور مع المشاهده معناسنه در هاء ضمیر غائبدر که ترکیده او وآنی لفظلریله تعبیر اولنور (مفهوم ترکیب بز آنی کورمدك دیمك اولور (قل من اتاك) ترکیبنده قل قافك ضمیله امر حاضردر سن سویله معناسنه (من) میمك فتحیله استفهامیه درکه لسانمزده کیم ایله تعبیر اولنور (اتى) رمى وزننده باب ثانیدن فعل ماضیدر کلدی معناسنه کاف خطاب فعلك مفعولیدر مفهوم ترکیب ناظمك دیدیکیدر

*) ربم اولدیسه بوقول عاصی سکا * ذلك العبد الهى لو عصاك (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (ذلك) مفرد مذکره اشارته موضوع اولان ذا لفظیله لام عماد وحرف خطابدن مرکب اوله رق ای مخاطب بو وایشته شو دیمکدر (عبد) عینك فتحی وبانك سکونیله بو مقامده بیع وشراسی صحیح اولان عبد بحکم الشرع معناسی مراد

اولیوب بلکه مطلقا انسانه یعنی حره وعبده شامل اولان عبد بالایجاد وعبد بالخدمه معنالری مراددر (الهی) حرف ندا تقدیریله یاالهی دیمکدرکه ای بنم ربم و پروردکارم دیمکدر (لو) ینه بوقطعه ده کچدیکی کبی ان شرطیه معناسنه در (عصا) عینک فتحی والفک قصریله باب ثانیدن ماضی مفرددر (مفهوم مصراع ای بنم مالك و پروردکارم بومجرم قولك هرنقدر سکا عصیان ایتمش ایسه ده یعنی امر یکه انقیاد ایتمیوب مسلك خلافه کتمش ایسه ده دیمکدر جوابی بیت آتینك مصراع ثانیسیدر خطاب حرفی وخطاب اسمی ایله مخاطب جناب رب العزتدر

*) سندن اوزکه یوق اکا معبود رب * ماله رب ومعبود سواك (*

ینه اول ثانینك ترجمه سیدر (ما) کلمه سی حرفیه اوله رق نفیده وعملده لیس کلمه سنه مشابه اولان مادرکه لسانمزده یوق ودکل معنالرینی افاده ایدر (له) لام جاره ایله بیت سابقده مذکور عبده راجع ضمیر غائبدن مرکب اوله رق ظرف مستقر محلا منصوب مانك مقدم خبریدر (رب) رانك فتحی بانك تشدیدیله پروردکار عالم اولان ذات اجل واعظمك اسماء حسناسندن اوله رق لفظا مرفوع ومانك مؤخر اسمیدر (معبود) محمود وزننده امرینه انقیاد وحکمنه اطاعت ایله کندینه عبادت وقوللق اولنان معبود بالحق معناسنه رب اوزرینه معطوفدر (سواك) ده سوی سینك کسری والف مقصوره ایله غیرمعناسنه درکه لسانمزده اوزکه وباشقه ایله تعبیر اولنور خطاب الله تعالی حضرتلرینه در جمله سی شرطك جوابی مقامنده در یعنی جواب محذوفك علتیدر (مآل کلام ای بنم تکرم اکر بو عبد عاصی حسب البشریه نفس وهوایه اتباعله سکا عصیان ایتمش ایسه ده ینه رحمتکدن قطع امید ایتمز زیراسندن غیری رب ومعبودی یوقدر دیمك اولور

*) اختیار ایسم دخی بی اختیار * تکیهٔ عشقه صو یندم پیرپاك (*

اولکی (اختیار) لفظی لسانمزده متداول اولدیغی اوزره مسن وقوجه مش کیمسه معناسنه درکه فارسیده پیر دینور ایکنجی (اختیار) عربیدر اراده ومشیت معناسنه (بی) فارسیده ادات نفیدر (تکیه) مسکن درویشان اولان خانقاه معناسنه (مآل بیت سن شیخوخته بلوغ ایله هرنه قدر مسن واختیار وسالخوردهٔ روزکار اولمش ایسم دخی ینه زادهٔ طبع معارفنبعمه خلل وفتور کلمیوب نظم وانشایه شوق ومحبت درکاهنده بالاضطرار موانعدن تجرد وتعری ایله براوغوردن بتون بتون صو یندم دیمك اولورکه دیباجه ده * اله پیرانه سرالدم قلمی * نوجوانلرکبی قلدم همی * بیتیله بکمال اولمش اولور

) انت لاتقلب منی قلبك (

(انت) همزه نك وتانك فتحه لریله مفرد مذکر مخاطب ضمیریدرکه ترکیده سن دینور (لاتقلب) نفی استقبال مفرد مذکر مخاطبدر چویرمزسك ودوندرمزسك معناسنه خبردر لکن بورادہ چویرمه ودوندرمه معناسنه انشامراددر (منی) ده من جاره فعل مذکورمتعلقدر یاء متکلم فعلك مفعول به غیرصریحیدر (قلبك) ده قلب احشاء بدندن یورك تعبیر اولنان عضوك اسمی اوله رق فعلك مفعول به صریحیدر کاف خطابدر (مفهوم عنوان ای مخاطب سن بندن محل ادراك معانی اولان قلبکی چویرمه یعنی سکا افاده والقا ایتدیکم حقایق ودقایقدن اعراض ایله دیمك اولور وقطعه ده ذکر اولنه جق قلب لغوی یه براعة استهلالدر

*) طمس وطسم ایکیسیده محوایتمك * جذب وجبذ کده مآلی چکمك (*

(طمس) لمس وزننده ومیم ایله سینده قلب مکان ایله (طسم) رسم وزننده ایکیسیده برنسنه یی

محوایتمك یعنی بوزوب بلورسز ایتمك معناسنه در (جذب) جیمك فتحی وذالك سکونیله وقلب مکان ایله (جبذ) جذب وزننده ومراد فیدرکه برنسنه یی صوری یاخود معنوی جلب وجرایدوب چکمك معناسنه در

*) عوطب وعوبط ایمش داهیه پك * بتل وتبل ایکیسی اولمش کسمك (*

(عوطب) جوهر وزننده وحرفین اخیرینك تقدیم وتأخیریله (عوبط) ینه جوهر وزننده ایکیسی دخی بیوك بلا ومصیبت عظما وداهیهٔ دهیا معناسنده ودکزك انکین یری معناسنده مترادفلردر (بتل) باء موحده نك تاء مثناة اوزره تقدیمیله قتل وزننده ومقلوبی اولان (تبل) ایکسیده کسمك معناسنه در

*) عمج ومعج ایلمك اولمش سرعت * سرطعه طرسعه اول یوریدی پك (*

(عمج) عینك فتحی ومیمك سکونیله عمد وزننده و (معج) میمك عین اوزره تقدیمیله ایکسیده تیز تیز یوریمك وسرعتله کتمك معناسنه در (سرطعه) سینك تقدیمیله دحرجه وزننده وطانك تقدیمیله ینه دحرجه وزننده (طرسعه) برنسنه دن قورقمقدن ناشی سرعتله سکردوب کتمك وقاچمق معناسنه در

*) قارپوزك ادیده بانطق نبی * اولدی بطیخ ایله طبیخ دیمك (*

(بطیخ) بانك طاء اوزرینه تقدیمیله سکین وزننده وطانك تقدیمیله ینه سکین وزننده (طبیخ) قاونه وقارپوزه دینور لکن طبیخ اهل حجازلغتی اولمغله لسان معجزبیان نبویدن صدورینی اشعار ایتمشدر

*) حمد مقلوبی دیمشلرمدح حك * ایکیسنکده مآلی اوکمك (*

(حمد) حانك فتحی ومیمك سکونیله وینه وزن مزبور اوزره قلب لغوی ایله (مدح) ایکیسیده شکر وسپاس وحسن ثنا وذکر جمیل ایله ستایش معناسنه درکه لسانمزده اوکمك تعبیر اولنور بینلرنده عموم وخصوص مشهوردر

*) همدخی کرسف وکرفس پنبه * حمت ومحت اولدی صجاق کون دیمك (*

(کرسف) کافك وسینك ضمه لریله عصفر وزننده وکرسوف عصفور وزننده وفانك سین اوزره تقدیمیله ینه عصفر وزننده (وکرفس) پموغه دینور قطن معناسنه (حمت) حانك میم اوزره تقدیمیله ینه حمد وزننده وینه وزن مزبور اوزره میمك حاء اوزره تقدیمیله (محت) پك اسی کونه دینور یوم شدید الحر معناسنه

*) غمغمه مغمغه سوزصاوقاریشق * عسلطه عسطله بد سویلمك (*

(غمغمه) غین اولی نك میم اولی اوزره تقدیمیله و (مغمغه) میم اولی نك غین اولی اوزره تقدیمیله ایکیسیده زلزله وزننده اوله رق سوزی واضح وآشکاره سویلمیوب جمجمی واری مبهم ومشوش میزمیزی وقاریشق سویلمك معناسنه در بوراده نسخ مطبوعه ده تصحیف واردر (عسلطه) لامك طاء اوزره تقدیمیله ایکیسیده دحرجه وزننده اوله رق رابطه سز ومناسبتسز سوز سویلمك معناسنه درکه زوزکلك وخلط کلام ایلمکدن عبارتدر

*) ثلطه وثملطه درکوشکلك * فطس وطفس اولدی هم آدم اولمك (*

(ثلطه) ثاء مثلثه ایله میم بیننه لام توسیطیله و (ثملطه) ثاء ایله لام بیننده میم توسیطیله ایکیسیده دحرجه وزننده اوله رق برکیمسه سست اندام اولوب وجودی مسترخی وکوشك اولمق معناسنه در باصمه لرده ثلطه موقعنده ثلطمه واقع اولمغله ینه تصحیف وتحریف واردر (فطس) فانك طاء اوزره تقدیمیله و (طفس) طانك تقدیمیله تمر وزننده اوله رق ناظمك بیاننه کوره اولمك معناسنه در لکن قاموسده فطس مرسین اغاجنك یمشی معناسنه وطفس

بو بیتده عمج وسرطعه وطرسعه لغتلری نسخ مطبوعه ده سقیم اوله رق عمج سرطع طرسع طبع اولنمش صحیحی شرحده ثبت واملا اولنددیغی اوزره در

جماع ایلمك معناسنه مقصور اولوب اماهلاك اولوب اولمك معناسنه اولان لفظلر جلوس وزننده فطوس وطفوس اولمغله مصراع ثانی * هم فطوس ایله طفوس در اولمك * دینلسه قاموسه مطابق اولور دی فافهم

(* جاه مقلوبی دیمشلر وجهك * ابن حاجب دیدی اویله کرچك *)

(جاه) حال وزننده اصلی جوه اولمغله قدر ومنزلت وارتفاع شان ومزیت معناسنه اولان وجه لفظنك مقلوبی اولمق صاحب قاموسك تعبیرندن وابن حاجبك وشارح قاموسك تصریحندن معلومدر

(* لغت اربابی خلاف نحوی * بویله قلب دیمشلر بی شك *)

یعنی بومقوله مقلوب البعض اوله رق مترادفان اولان لفظلر هرنه قدر هر بر رلری لغة مستقله ایسه ده اهل لغت احدهمایی آخرك مقلوبیدر دیرلر اما علماء نحو ومعانیونك اصطلاحنده قلب اطلاق اولندقده قلب مستوی متبادر اولورکه لفظ واحد یاخود کلام طردا وعکسا قرائت اولنه نون واو میم لفظلری کبی وفارسیده داماد لفظی کبی وکلام منثورده * ربك فکبر * دخی * دام علاء العماد * سرفلا کبابك الفرس * کلاملری کبی ونظمده مصراع واحد اوله رق * ارانا الاله هلالا انارا * دخی * قلقت فبك هذه * هذه کیف تقلق * مصرعلری کبی تفصیلی علم بدیعده مسطوردر

(* بومثللولری یوق قرآنده * اودر افصح ارایوب چکمه امك *)

یعنی بوقطعه ده ثبت واملا اولنان لغاتك اغلب واکثری بین الفصحاء غیر مأنوسة الاستعمال اولمغله انلرك استعمالی فصاحت وبلاغتنه مخل اولدیغندن افصح الکلام وابلغ النظام اولان کلام ملك علامده بومقوله وحشت وغرابت ایله موصوف کلمات موجوده دکلدر دیمك اولور

(* سندن اوك کلدی محقق اوبزه * هوقدجاء الینا قبلك *)

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (هو) مفرد مذکر غائب ضمیری اوله رق مبتدادر او کیمسه یاخود اوشی دیمکدر (قد) حرف تحقیقدر (جاء) باب ثانیدن فعل ماضیدر کلدی معناسنه تحتنده مستتر فاعلی ایله جمله سی مبتدانك خبریدر (الینا) ده الی حرف جردر جاء فعلنه متعلقدر نا متکلم مع الغیر ضمیری اوله رق فعلك مفعول به غیر صریحیدر الینا مجموعی بزه دیمکدر (قبلك) ده قبل قافك فتحیله بعد کلمه سنك نقیضی در لسانمزده بوندن اوکدن وایلرو لفظیله تعبیر اولنور وبوراده ظرف زماندر وکاف خطابه مضاف اوله رق جاء فعلنك ظرفیدر مفهوم مصراع تحقیق اوکیمسه یاخود اونسنه بزه سندن مقدم کلدی دیمکدر

(* عربك بویله عجایب لغتی * معرفتدن صایلور اوکرنمك *)

بو بیت سؤال مقدره جواب اوله رق استیناف بیانی اولمق ظاهردر زیرا قافیه سنده * مرادم اولدی چوخدمت حدیث وتفسیره * دیمکله بومنظومه نك ترتیبندن غرض حدیث وتفسیرك تحصیلنه مقدمه ومدار اولمسی مقصود اصلی اولدیغی اشعار وبوقطعه نك اواخرنده بیانی اوزره بومثللو لغتلر افصح کلامده بولنمق مطلب مزبوره منافی اولدیغی بدیدار دربو وارد اولان اعتراضه جوابدرکه کرچه بومقوله لر صوب مقصوددن خارج ایسه ده استطرادی اوله رق بویله غریب لغتلریده بیلك بیهوده دکلدر بلکه معارفدن معدوددر واکثر ایچون حکم کل واردر

(* ضاع عمر الحکماء بظنون وشکوك *)

(ضاع) باب ثانیدن ماضیدر ضایع وتلف اولدی معناسنه (عمر) عینك ضمی وفتحی وضمتیله ده

بدنك روح ایله عمارتی مدتنك اسمیدر حیات معناسنه فارسیده زندکی وترکیده صاغلق ودیریلك دینور ومرفوع اوله رق فعلك فاعلی ومابعدنه مضافدر (حکماء) علماء وزننده حکمت ایله متصف کیمسه معناسنه اولان حکیم لفظنك جمعیدر لام تعریف عهد خارجیدر (بظنون) ده باء ملابسه یاخود فی معناسنه ظرفیه اوله رق ضاع فعلنه متعلقدر (ظنون) فنون وزننده اعتقاد غیرجازمك طرفینی بیننده حاصل اولان تردد راجحك اسمیدر که فارسیده کمان وترکیده صانمه وسزمه دینور وفعلك مفعول به غیر صریحیدر (شکوك) ظنون وزننده تردد وشبهه معناسنه اولان شك لفظنك جمعی اوله رق ظنون اوزره معطوفدر مفهوم عنوان شرایعه تمسك واسناد ایتمکسزین باری تعالی حضرتلرینك ذاتی وصفاتی ومصنوعاتی مجرد عقلله کاینبغی بیلورز ادعاسنده اولان فلاسفه وحکما اکثر مطالبده علم یقیندن دور وحقه اصابتدن جدا وعمر کرانمایه لری شکوك وظنونده تلف وهبا اولدی دیمکدر

(* دیندی مأفون کبی عقلی ضعیفه مأفوك * نوك احمقلق ایمش احمق اولاندر مأبوك *)

(مأفون) مأذون وزننده ونون رینه کافله (مأفوك) عقل وادراکی ضعیف ورأی وتدبیری سخیف اولان کیمسه یه دینور (نوك) نونك ضمی وفتحیله احمقلق وبونلك معناسنه در حماقت وبلادت وبلاهت کبی (مأبوك) باء موحده ایله مأفوك وزننده ومرادفیدرکه ضعیف العقل واحمق معناسنه کتف وزننده ابك ومنبر وزننده مثبك کبی

(* عورتك زوجنه بغض ایدیجیسی اولدی فروك * ارککه شوقی زیاده اولنه دیندی هلوك *)

(فروك) صبور وزننده زوجنی سومیوب بغض وعداوت اوزره اولان عورته دینور صاحب وزننده فارك کبی (هلوك) فروك وزننده ارککه شوقی وجماعه زیاده حرصی اولان عورته دینور وسریع الانزال آدمه دینور

(* زهره در بك آق اولان نسنه مهق افلقدر * بك قره نسنه ده ادجن کبی اولمش حلکوك *)

(زهره) غرفه وزننده حسن وصفوته مقارن اولان اقلیغه دینور وصافی بیاضه دینور (مهق) فتحتیله شول اقلیغه دینورکه براق اولمیوب کرج کبی بوزه مائل طونقسی اوله وبومقول بیاض دکلدر (ادجن) اسود وزننده پك چرکین سیاه اولان نسنه یه دینور مؤنثی دجناء در سوداء وزننده (حلکوك) حانك ضمیله عصفور وزننده وفتحتیله قربوس وزننده پك سیاه اولان شبثه دینور

(* ابتدا طوغمه سی اولمش کونشك کرچه بزوغ * ایرمه سی وقت زواله هم انك اولدی دلوك *)

(بزوغ) طلوع وزننده کونش وآی طوغمق یاخود هنوز طوغماغه باشلمق معناسنه در بانك فتحیله بزغ کبی (دلوك) سلوك وزننده کونش وسط سمادن زائل اولمق معناسنه درکه صلاة ظهرك اول وقتی اوله جقدر وشمسك غروبنه ده دینور واصفرارینه ده دینورکه اخشام وایکندی وقتلریدر

(* دیدیلر زنکنه ثروان وقناز نکنلك * فقر صعلیك وفقیر اولنه دیمش صعلوك *)

(ثروان) سکران وزننده متمول وزنکین آدمه دینور ومتموله خاتونه ثروی دینور سکری وزننده (قنا) غنا وزننده کسب وکار ایلمك ایله غنی وزنکین اولمق معناسنه در (صعلیك) عفریت وزننده فقر وفاقه معناسنه اولمق ناظمك بعض کتب لغتدن تصحیحکرده سی اولمق احتمال غالبدر لکن قاموسده بوماده ده بووزن مثبت دکلدر بلکه افتقار معناسنه تصعلك مذکوردر تدحرج وزننده (صعلوك) صادك ضمیله عصفور وزننده عائل وکدایه وفقیر بی نوایه اطلاق اولنور

*) خسته اولوبده ضعیف اولمدایمش دنف وضنا * خسته لك ایله ضعیف اولنه دیرلر منهوك (*

(دنف) فتحتینله و (ضنا) عصا وزننده بر کیمسه شدید ومزمن مرضه مبتلا اولمغله دائمی خسته وضعیف اولمق معناسنه‌در (منهوك) مأفوك وزننده مرض وعلت سببیله ضعیف وزبون اولان کیمسه‌یه دینور

*) جمع رهن اولدی رهان رهنه برافق ارهان * رهنی قورتارمه‌هم آیرمه‌ایمش فك وفكوك (*

(رهن) رانك فتحی وهانك سكونیله بر کیمسه‌دن استدانه یاخود استعاره اولنان نسنه‌نك یرینه ویریلان شیئه دینورکه فارسیده گرو وترکیده طوتو تعبیر اولنور (رهان) رانك کسریله رهن مزبورك جمعیدر ضمتینله رهن ورهون کبی (ارهان) همزه‌نك کسریله برنسنه‌یی بر کیمسه عندنده رهن قومق معناسنه‌در (فك) شك وزننده و (فكوك) دلوك وزننده برنسنه‌یی بتشیك و یاپشق اولدیغی نسنه‌دن آیرمق معناسنه‌در تفریق کبی ورهن ویردیکی نسنه‌یی قورتاروب چیقارمق معناسنه‌در تفکیك وافتکاك کبی

*) سافل الحق دیمه در ذل وعنو الحاقلق * یوجه سامك دخی یوکسکلکه‌ده دینلدی سموك (*

(سافل) صاحب وزننده عالی مقابلیدرکه مکان یاخود مرتبه اعتباریله اشاغی والچاق اولان شیئه دینوردنی ووضیع کبی (ذل) ذالك ضمی ولامك تشدیدیله و (عنو) عینك ونونك ضمه‌لری وواوك تشدیدیله خور وحقیر اولمق وتذلل وخضوع ایله سرفرو قیلمق معناسنه‌در (سامك) سافل وزننده ومقابلیدرکه عالی ومرتفع معناسنه (سموك) سلوك وزننده علو وارتفاع معناسنه‌که یوکسکلك ویوکسلمکه دینور

* سمت ومورد یول ایمش قوملق اولانیده حباك * طره‌جق طاغ یولی خانق اولو یول یوله ضحوك *

(سمت) سینك فتحی ومیمك سکونیله یوله دینور طریق معناسنه (مورد) مسجد وزننده جاده یوله دینور وصویه گلجك یوله دینور (حباك) حانك کسری وباء موحده ایله قوملق اولان یوله دینور (خانق) صاحب وزننده طاغلرده اولان دربنده وطار بوغازه وطاره‌جق یوله اطلاق اولنور (ضحوك) صبور وزننده اولو واسع یوله دینور منهاج کبی وکثیر الضحك گوله‌گن کیمسه‌یه دینور ضحاك ومضحاك کبی

*) معتبردر سوزمز کیم اودکل شبهه‌لی سوز * قولنا معتبر لبس کلام مشکوك (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (قولنا) ده قول قافك فتحی وواوك سکونیله مطلقا لسانله تکلم اولنان سوز معناسنه مبتدادر ومتکلم مع الغیر ضمیرینه مضاف اوله‌رق بزم سوزمز دیمکدر (معتبر) اعتباردن اسم مفعول بنیه‌سیله مقبول ومستحسن معناسنه مبتدانك خبریدر (لبس) الف قافیه‌سنك آخر قطعه‌سی شرحنده گچدیکی اوزره دکل معناسنه فعل ناقصدر بوتقدیرجه بوراده خبری محذوفدر لبس کلام مشکوك موجودا فیه تقدیرنده اولور لکن ترجمه بوکه ملایم دکلدر بوصورتده مغنی اللبیبده مسطور وشاعرك * این المفر والا له الطالب * والاشرم المغلوب لبس الغالب * قولیله استدلال اولندیغی اوزره نحاة کوفه‌نك یاخود بغدادیونك اثبات ایتدکلری وجهله لبس کلمه‌سی لا کبی حرف عاطفه اولمغله محمولدر (کلام) سحاب وزننده قول وسوز معناسنه لبس‌نك اسمی یاخود معتبر اوزرینه معطوفدرکه قولنا قول معتبر لاقول مشکوك دیمك اولور (مشکوك) کندیده شك اولنمش شبهه‌لی شیء معناسنه کلامك صفتیدر ما‌ٓل معنی بزم بومنظومه‌ده ثبت واملا ایتدیکمز اقوال شکوك وشبهاتدن عاری اوله‌رق مطبوع ومقبول ومحقق وسمع قبول ایله استماعه احق والیق دردیمك اولور

*) هزاحسانله احراری قول ایتمك یوخسه * بنده اولمز کرمك کور مسه عبد مملوك (*

(احرار) همزه‌نك فتحیله آزاده کیشی زاده معناسنه اولان حرك جمعیدرکه عبد مقابلیدر (مملوك) مملوك الرقبه یعنی قول وکوله معناسنه اوله‌رق عبدك صفت کاشفه‌سی یاخود عبد بالخدمه‌دن احتراز اوله‌رق صفت مخصصه‌سیدر * ما‌ٓل بیت * الانسان عبد الاحسان * وبالبر یستعبد الحر * فخوالرتبه ذات انسانده فضل ومزیت ومجد وسیادت احرار وابراری کرم فراوانله بنده ولطف واحسانله شرمنده قیلوب حین حاجتده کندینه یار ویاور وامرینه منقاد وفرمانبر قیلمقدر (یوخسه) بخل وامساکی کندویه شعار وجیب‌در قفا اولان یادکار احرار شویله طورسون بنده زرخریده سندن دخی مواساة وانقیاد ایله برخوردار وعز وشرفله کامکار اوله‌مز دیمك اولور

) لام من یحسد فی نظم کلامی کلا‌ٓل (

(لام) قال وزننده باب اولدن ماضیدر لوم وتعییر ایتدی دیمکدرکه لسانمزده قنادی دیلور (من) موصوله اوله‌رق صله سیله فعلك فاعلیدر (یحسد) باب اولدن وثانیدن مستعمل اوله‌رق مضارعدر تحتنده مستتر فاعل ضمیری موصوله راجع وجمله‌سی موصولك صله‌سیدر حسد بر کیمسه‌ده بولنان نعمتك وفضیلتك سلب وزوالنی تمنی ایلمکدن عبارت اولان خصلت ذمیمه‌در (فی نظم) ده فی کلمه‌سی تعلیل ایچوندر (نظم) دیزمکه ودیزلمش نسنه‌یه دینور (کلامی) ده کلام نظمك مضاف الیهی ویاء متکلمه مضافدر (کلا‌ٓل) ده کاف حرف تشبیه‌در لا‌ٓل لیالی وزننده لئالی مخففی اوله‌رق انجو معناسنه اولان لؤلؤ لفظنك جمعیدر مفهوم عنوان بنم لا‌ٓلئ منظومه کبی دلپسند اولان کلامیمك حسن نظام وکمال انتظامندن ناشی حاسد بداندیش لوم وتعییری درپیش ایلدی یعنی بنم کلام سلیس النظامم ازهر جهت شایسته تحسین وسزاوار صد آفرین ایکن لائمك لوم وشغاری مجرد طبعنده مرکوز اولان کینه وحسدك آثاریدر دیمك اولور

*) خوی سجیه کبی خصلت که کلور جمعی خصال * دخی اخلاق وعلامانه دینورمش آسال (*

(سجیه) سلیقه وزننده و (خصلت) خانك فتحی وصادك سکونیله خوی وخلق تعبیر اولنان ملکه نفسانیه‌دن عبارت اولدیغی وبعض مرادفلری قاف قافیه‌سنك قطعه ثانیه‌سنك اول بیتی شرحنده گچدی (خصال) خانك کسریله خصلت مزبوره‌نك جمعیدر (آسال) همزه‌نك مدیله آیات وزننده شمائل واخلاق وعلامات واشراط معناسنه‌در وبوجمعدر لکن مفردی مسموع دکلدر

*) مرسلات اولدی ملکلر دخی یللر که ریاح * فرقه فرقه دیمه مفهومیده اولمش ارسال (*

(مرسلات) محصنات وزننده ارسال اولنمش نسنه معناسنه اولان مرسلك جمعیدر نظم جلیلده واقع * والمرسلات عرفا * آیه کریمه‌سنده ملائکه کرام ایله وهوای متحرکه‌دن عبارت اولان ریاح یعنی یللر وروزکارلر ایله مفسردر (ارسال) همزه‌نك فتحیله هرنسنه‌دن بربلوك وبرسوری معناسنه اولان رسلك جمعیدرکه جبل وزننده‌در ارسال فرقه فرقه وفوج فوج وسوری سوری دیمکدر

*) خیله ظن ایله خیلوله هم اول معناده * دوشده تشخیص اولنان نسنه ایمش طیف خیال (*

(خیله) خیمه وحیله وزنلرنده و (خیلوله) قیلوله وزننده ومخاله مقاله وزننده ومخیله مکیله وزننده صانمق وسزمك معناسنه‌در فارسیده پنداشتن دینور (طیف خیال) رؤیاده مشاهده وتشخیص اولنان شبحه وقرالتی‌یه دینور وبوکه یالکز طیف‌ده دینور قصیده برده اوائلنده امام بوصیری حضرتلرینك * نعم سری طیف من اهوی فارقنی * مصراعنده اولدیغی کبی چونکه (طیف) ضیف وزننده سید وزننده اولان طیف مخففی اوله‌رق اویقو ایچره عارض وطائف اولان

خیاله دینورو (خیال) سحاب وزننده برنسنه نك شخص وشبحنه وقرانتیسنه اطلاق
اولنور

(* اولدی مسرور اولان کیمسه فرح کبی زعل * دخی برکیمسه یی شاد ایتمکه دیتمش ازعال *)

(فرح) کتف وزننده مسرور وشادان کیمسه یه دینور صاحب وزننده فارح وعطشان وزننده
فرحان کبی (زعل) زانك وعینك فتحلریله برکیمسه مسرور ونشاطمند اولمق معناسنه‌در ازعیل
کبی (ازعال) همزه‌نك کسریله افراح وزننده ومرادفیدرکه برکیمسه‌یی دلشاد ایدوب
نشاطلندرمغه دینور

(* عیمه مالك ایوسی فیء غنیمت اولمش * هم غنایم کبی اموال غنیمت انفال *)

(عیمه) عینك کسریله مالك ودوه‌نك خیارینه یعنی کزیده واعلاسنه دینور (فیء) فانك فتحی
ویانك سکونیله کفاردن النان غنیمت مالنه اطلاق اولنور وزوالدنصکره حاصل اولان کولکه‌یه دینور
ورجوع معناسنه وتحول وانصراف معناسنه وغنیمت المق معناسنه ده کلور (غنایم) سفاین وزننده
غنیمتك جمعیدرکه اعداء دیندن النان اموال اوله‌جقدر (انفال) اموال وزننده مال غنیمت معناسنه
اولان نفل لفظنك جمعیدر نونك کسریله نفال کبی ونفل جبل وزننده‌در

(* ایولك بروصلاح ویك ایولکده افق * ویرمه‌در نعمتی هم حق ادادر ازلال *)

(بر) بانك کسری ورانك تشدیدیله انعام واحسان وخیر وحسنه وطاعت وصدق مقوله‌سی
ایولك انواعنه شاملدر (صلاح) فلاح وزننده فساد مقابلیدرکه برنسنه حداعتدالدن
چیقمیوب ایو اولمق معناسنه‌در صلاحه وقعود وزننده صلوح کبی (افق) فتحتینله برکیمسه
کرم یاخود علم ومعرفت وسائرکمال وفضیلتده نهایت درجه‌یه بالغ اولمق معناسنه‌در (ازلال)
همزه‌نك کسریله برکیمسه انعام واحسان ایلمکه دینور وبرکیمسه‌یه حق ومطلوبندن برمقدارینی
ادا واعطا ایتمك معناسنه دینور

(* سوری سرب ودوه قویون سوریسی اولدی رسل * رعله درآت سوریسی کلدی انك جمعی رعال *)

(سرب) سینك کسریله مطلقا قطیع وسوری معناسنه‌در اهلی ووحشی جارباوطیور سوریلرندن
هربرینه دینور (رسل) جبل وزننده آنقامذکورا ولان ارسال لفظنك جمعیدر عموماهرنسنه‌دن
برسوری معناسنه وخصوصا دوه‌دن وقیون وکچی قسمندن برسوری معناسنه مستعملدر
(رعله) تمره وزننده بطریق الحقیقه آزجه سواری سوریسنه وآتلو بلوکنه دینور علی قول
یکرمی یاخود یکرمی بش مقداری اولان سواری وفرسان بلوکنه دینور فارسلردن قطع نظر
فقط فرس سوریسنه اطلاقی مجازا اولور بوصورتده ناظم تحریر * رعله آتلو سوریسی کلدی انك
جمعی رعال * دیسه معنای حقیقی بی بیان ایتمش اولوردی (رعال) رانك کسریله آتلو سوریلری
معناسنه رعله‌نك جمعیدر اما خاصه آت سوریسنه قنبل وقنبله وصغر سوریسنه خنطوله
وقوش سوریسنه جفاله دینور

(* تنبله هوجل وعفشل دی درخمیل کبی * ایشدن آواره اولان کیمسه‌یه دیتمش بطال *)

(هوجل) هانك فتحیله هیکل وزننده و(عفشل) بنه هوجل وزننده وعفنشل سفرجل
وزننده وعفشلیل زنجبیل وزننده و(درخمیل) دالك ضمیله شرحبیل وزننده بطیء وکرانجان
وایشه یرامز کاهل وتنبل کیمسه‌یه دینور (بطال) شداد وزننده بطالت وآواره‌لغله متصف
نابکار تنبله دینور

(* قفتانه قدعه مرازه دی غلاله زینه * کوملکه دیندی قمیص ودخی اوله سربال *)

(قدعه) قطعه وزننده قیصه جبه‌یه واوسته کیلان فرمله ونیمتن مقوله‌سی قصاجق ثوبه

دینور (مرازه) سحابه وزننده مطلقا اوسته کیلان خلعته وقفتانه وفراجه‌یه دینور (غلاله)
کتابه وزننده وغله حله وزننده قفتان واوستلك الندن کیدکلری زیبون ویلك وامثالی تعبیر
اولنان لباسلره دینور (قمیص) امیر وزننده و(سربال) قرطاس وزننده ایچ لباسی اولان
کوملکه دینور فارسیده پیراهن دینور

(* یقادر جیب ویکه کم دی جمعی اکمام * ذیل اتکدرکه کلور جمعی ذیول واذیال *)

(جیب) غیب وزننده ثوبك یقاسنه دینور جمعی جیوب کلور فارسیده کریبان دینور (کم) کافك
ضمی ومیمك تشدیدیله لباسك یکنه دینور فارسیده آستین دیرلر (اکام) همزه‌نك فتحیله کم
لفظنك جمعیدر (ذیل) لیل وزننده ثوبك اتکنه دینور فارسیده دامن ودامان معناسنه
وهرنسنه‌نك آخر وانجامنه دینور (ذیول) طیور وزننده و(اذیال) اثواب وزننده ذیلك
جمعلریدر

(* الی چولاغه اشل دیندی طوبالدر اعرج * عرج اقساقلیغه دیتمش که اومعناده خمال *)

(اشل) همزه‌نك وشینك فتحه‌لری ولامك تشدیدیله الی چولاق کشی‌یه دینور فارسیده چنك
وشیك دیرلر (اعرج) احمر وزننده خلق طوپال واغسق اولان کشی‌یه دینور اما وزن مزبور
اوزره اقزل واکسح وجعفر وزننده هرجع خلقی طوپاله وصکره‌دن طوپال اولمشه ده
دینور فارسیده لنك دینلور (عرج) فتحتینله خلقی اولان اقساقلیغه وطوپاللیغه دینور
کسح وقزل وهرجعه اعمدر (خمال) غراب وزننده اقسقلغه دینور قاموسك بیاننه
کوره ناظمك ولهجه‌نك بیاننه کوره برعلتدرکه انسانك مفاصلنه وحیوانك قوائمنه عارض
اولور انك سببیله ایاقلری اغسیوب طوپاللنور وجع مفاصل اوله‌جقدر

(* زلزله قدرت باری ایله یر دپرنمك * یری دپرتمکه‌ده دیندی تزلزل زلزال *)

(زلزله) قلقله وزننده مطلقا برنسنه‌یی ارغالمق وخصوصا قدرت قاهرهٔ باری یری ارغالمق
ودپرتمکدرکه ارضی تحریك اوله‌جقدر (تزلزل) تقلقل وزننده ومرادفیدرکه برنسنه‌نك تحرك
ایدوب ارغالنمسی ودپرنمسی معناسنه‌در (زلزال) زانك حرکات ثلاثیله زلزله کبی برشیئی تحریك
ایدوب ارغالمق وقلداتمق معناسنه‌در پس زلزله ایله زلزال تحریك معناسنه متعدی تزلزل
تحرك معناسنه لازمدر بوصورتده ناظم مرحوم * زلزله قدرت باری یری دپرتمکدر *
اولدی تزلزل دخی تحریك زلزال * دیسه نظم مسامحه‌دن سالم اولوردی

(* بابا همشیره‌سی عمه قرنداشیده عم * انا همشیره‌سی خاله طایده اولمش خال *)

(عمه) شمه وزننده کشینك باباسنك قزقرنداشنه دینور جمعی عمات کلور لسانمزده خاله تعبیر
اولنور (عم) عینك فتحی ومیمك تشدیدیله پدرك ارقرنداشنه دینور جمعی اعمام کلور ترکیده
عموجه دیرلر (خاله) هاله وزننده والده‌نك قزقرنداشنه دینور جمعی خالات کلور لسانمزده تیزه
اطلاق اولنور (خال) مال وزننده انانك برادرینه دینور جمعی اخوال کلور ترکیده دایی وطایی دینور

(* سمزی ربحله وسبحله درنسوانك * پك کوزل دیمه‌مالی دخی اولمش جمال *)

(ربحله) رانك کسری وحانك فتحیله قطره وزننده و(سبحله) بنه قطره وزننده اتمه طولو
ایری کوده‌لو تام الاعضا خوب وزیبا اوله‌رق اوزون بویلو خاتونه دینور وایری وجودلی
تنومند خاتونه هاسز سبحل دخی دینور قطر وزننده (جمال) رمان وزننده وجمال غراب
وزننده حسن وجمال صاحبی کیمسه‌یه دینور

(* زوله غایتده ظرافتلی اولان خاتوندر * دیندی نازلغه ده دل ودلال وادلال *)

(زوله) تمره وزننده زیاده زیرك وظریفه ونازك وسبکروح اولان خاتونه دینور (دل) دالك

فتحی ولامك تشدیدیله و (دلال) سحاب وزننده و (ادلال) اقبال وزننده ودالولاء عاشوراء وزننده وتدلل وتدكل وتدعیب وتغنج وتشكل تحمل وزننده شوخلق ایدوب ناز وشیوه ایلمكه دینور

✱) خوب نسوانله صحبتده تغازل اولمش ✱ بعل زوج اوینامه سی زوجله عورتده بعال (✱ (تغازل) تجاهل وزننده ومغازله مكالمه وزننده نسوانله عاشقانه محاوره وملاطفه وممازحه ایدوب ایلشمك وطاقلمق معناسنه در (بعل) بانك فتحی وعینك سكونیله زوج معناسنه در كه عورتك اریته دینور روز وجه یه دخی اطلاق اولنور وزوجه یه بعله دخی دینور (بعال) جدال وزننده ومباعله ملاطفه وزننده وتباعل تغازل وزننده ارعورتله ملاعبه ایدوب اویناشمغه دینور ومجامعته دخی دینور

✱ چوق طوغورمقده نتوق اولدی حبالی كبه لر ✱ كبه لكدر حبل وهم كبه ایتمك احبال (✱ (نتوق) نونك تا اوزره تقدیمیله قعود وزننده ونتق فتق وزننده خاتون چوق طوغورمق واولادی كثیر اولمق معناسنه در اولادی چوق اولان خاتونه ناتق ومناق دینور مهزاق وزننده (حبالی) حانك ولامك فتحه لری والف مقصوره ایله كبه خاتونلر معناسنه جمعدر مفردی حبلی درختی وزننده حامل وحامله وحابله كبی كبه خاتونه دینور (حبل) فتحتینله كبه لك وكبه اولمق معناسنه در حمل واحجاح كبی (احبال) همزه نك كسریله كبه ایلمك معناسنه در وزن مزبورده القاح كبی

✱) قوجه لق اولدی هرم پك قوجه لق اقسئنان ✱ پیرلك ایله جماعدن دخی قالمق حیقال (✱ (هرم) فتحتینله پك پیر واختیار وسالخورده ٔ روزكار اولمق معناسندر (اقسئنان) اطمئنان وزننده بركیمسه پك پیر اولمغله وجودی دكنك كبی قوبقوری ضعیف وناتوان اولمق معناسنه در (حیقال) حانك كسریله وحوقله حوصله وزننده ضعف پیری سببیله مجامعتدن عاجز اولمغه دینور

✱) دیشیسی عنز وكیك شادن وظبی اولمش هم ✱ یاور یسی اولدی جدایه دخی یعفور وغزال (✱ (عنز) عینك فتحی ونونك سكونی وآخرده زاء معجمه ایله مواشی انواعندن اولان كچینك دیشیسنه وكیك اطلاق اولنان طاغ كچیسنك دیشیسنه دینور (شادن) صاحب وزننده هنوز بو ینوزلری بتوب قوتلنمكله اناسندن مستغنی اولوب كندی باشنه كزر اولان نورس كیكه دینور واو كرته یه وارمش قوزی واوغلاق وضنه وطای مقوله لرینه ده دینور (ظبی) ظانك فتحی وبانك سكونیله كیك وآهو تعبیر اولنان حیوانه دینور مؤنثی ظبیه در (جدایه) جیمك فتحیله وكسریله كیك یاوریسنه دینور خانك حركات ثلاثی وشینك سكونیله خشف كبی (یعفور) یحمور وعصفور وزنلرنده آهو یاوریسنه دینور و بوز رنكلو كیكه ومطلقا كیكه ده دینلور (غزال) سحاب وزننده وغزاله ها ایله كزمكه بشلادیغندن كركی كبی سكرتمك درجه سنه وارنجه قدر كیك یاوریسنه دینور جمعی غزلان كلور

✱) اوقجیلق اولدی نباله یایجیسی نابل ✱ قوس یای نبل اوق اولمش كه كلور جمعی نبال (✱ (نباله) كتابه وزننده اوقجیلق صنعتنه دینور كه اوق یاپمقلقدر (نابل) صاحب وزننده اوق یاپیجی كیمسه یه دینور واوق آتمقده حاذق واستاذ اولان كیمسه یه وهر ایشده ماهر اولان كیمسه یه ده دینور (قوس) قافك فتحی وواوك سكونیله اوق آتیلان یایه وحلاجلرك یاینه دینور (نبل) حبل وزننده اوقلره دینور سهام معناسنه و بوجمعدر مفردی لفظنك غیریدن سهم لفظیدر یاخود مفردی نبله در تمر وتمره كبی (نبال) سهام وزننده ومرادفی اوله رق نبله نك یاخود نبلك جمعیدر انبال كبی

✱) تكریمز قوله كرم ایدیجی چوق لطف ایدیجی ✱ ربنا الله الی العبد كریم مفضال (✱ مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (ربنا) متكلم ضمیرینه اضافتله تكریمز معناسنه مبتدادر كما مر مرارا (الله) ربنادن عطف بیاندر (كریم) رحیم وزننده عطا واحسان ایدیجی ذاته دینور (مفضال) مدرار وزننده اوزان مبالغه دندر زیاده لطف واحسان وكرم فراوان ایله متصف ذاته اطلاق اولنور منعام ومكرام كبی كریم مبتدانك خبری مفضال خبر بعد خبریدر (الی العبد) ده الی حرف جر اوله رق علی سبیل التنازع كریمه ومفضاله متعلقدر (عبد) لفظی عبد بالایجاد معناسنه تنازع طریقیله صفتین مزبورتینك مقدم مفعول غیرصریحیدر (ما كل مصراع معلوم خواص وعوامدر

✱) پایمالانه كرم قیل نقدر قابل ایسه ✱ وار ایكن الده همان فرصت وقت اقبال (✱ (پایمالان) ادات جمع اولان الف ونون ایله خاكساران وزننده جمعدر ایاق سورلمش وایاق النده قالمش كیمسه لر دیمكدر كه فقر وفاقه اصحابندن كنایه در (فرصت) غربت وزننده حصه ونوبت معناسنه در (وقت) زمان معناسنه معلومدر (اقبال) همزه نك كسریله ادبار مقابلیدر كه برنسنه نك توجهنه دینور وفرصت وقته ووقت اقباله مضافدر (محصول بیت دنیانك توجه واقبالی زماننك نوبتی سنده ایكن یعنی مرغ جان آشیانهٔ بدنده ایكن وسع وطاقتكه نسبت قابل وممكن اولدیغی مقداری فقرا وضعفایه اعانه وامداد واولوجهله دل ویران شده لری آباد ایله دیمك اولور

✱) هو الكریم الینا عطاؤه المسؤل (✱ (هو) ضمیری جمیع ازمانده الطاف غیرمتناهیه سی مشهود وكافهٔ اذهانده ذات مقدسی حاضر وموجود اولان جناب واجب الوجوددن عبارت اوله رق مبتدادر (كریم) انعام واحسان ایدیجی معناسنه مبتدانك خبریدر (الینا) ده الی كریمه متعلقدر متكلم مع الغیر ضمیری كریمك مفعول غیرصریحیدر (عطاؤه) ده عطاء سماء وزننده ویركی وعطیه معناسنه اسم یاخود ویرمك واعطا معناسنه مصدر اوله رق مبتدا وضمیر غائب كریمه راجع اوله رق عطانك مضاف الیهی واضافت مصدرك فاعلنه اضافتی قبیلندندر (مسؤل) مأمول وزننده مرجو ومطلوب معناسنه مبتدانك خبری وجمله سی جملهٔ اولینك تأكیدیدر ما كی غنی عن البیاندر

✱) خیانت ایتمكه اغلال كبی دیندی غلول ✱ الی ایاغی اولان قید وبندده مغلول (✱ (اغلال) همزه نك كسریله و (غلول) قعود وزننده امانته ومال غنیمته غدر وخیانت ایلمك معناسنه در (مغلول) مربوط وزننده الی یاخود ایاغی یاخود بیونی زنجیر وبوقاغو ولاله ایله باغلو كیمسه یه دینلور

✱) دنائت ایله رذیل اولمشه دینور مخسول ✱ شو عقلی ناقص وپرعیب اولان ایمش مدخول (✱ (مخسول) سین مهمله ایله ومخشول شین معجمه ایله مخسبس ودنی رذیل ومحتقر كیمسه یه دینور (مدخول) عقل وادراكنه فساد وخلل كلمش سرسم ومأفوك كیمسه یه دینور وآرق ومهزول كیمسه یه دینلور

✱) شوكیم جهانده بی قدر وشان اوله خامل ✱ اوكونه شهرت وشان اولمق ماكی خمول (✱ (خامل) صاحب وزننده بین الناس شان وشهرتی اولمیان كیمسه یه دینور فارسیده گمنام وتركیده آدی صانی یوق كیمسه دینلور (خمول) قعود وزننده بركیمسه نك آدی صانی وشهرت وشانی اولمق معناسنه در

*) دینلدی سافله هر نسنه نك اشاغیسنه * دخی هم اوله دیمك سفل ایله سفال وسفول (*
(سافله) نافله وزننده هر شیئك نصفندن اشاغیسنه دینور که عالیه مقابلیدر (سفل)
سینك ضمی وکسریله قفل وکفل وزنلرنده و (سفال) سحاب وزننده و (سفول) دخول
وزننده اعلا مقابلی اوله رق برنسنه نك اسفلنه واشاغیسنه دینور واشاغیلق واچاقلق
معناسنه ده دینور

) جرب اویوزه دینورمش حصف قوری کچیکه (

) چبانده دمل وبثر اولدی هم سکل ثؤلول (

(جرب) فتحتیله مطلقا اویوز وکچیك تعبیر اولنان علته دینور خوق وحکه کبی فارسیده
کر وکرکین دینور اویوز اولمش انسانه وحیوانه جربان واجرب وجرب دینور عطشان واحمر
وکتف وزنلرنده (حصف) جرب وزننده اویوزلقدن بر نوع اولان جرب یابسه یعنی
قوری کچیکه دینور (دمل) سکر وزننده بدنده ظهور ایدن چبانه دینور جمعی دمامیل
کلور وچبانه قرحه وحبن وحبنه دینلور فارسیده بناور وسئیم دینور (بثر) بانك فتحی
وثاء مثلثه نك سکونیله بدنده چیقان سبولجه یه وخرده چبانه دینور وبونده فتحتیله بثر دخی
لغتدر وبثر قلیل وکثیر معنالرینه اضداددندر (ثؤلول) عصفور وزننده بدنده حادث اولان
خرده خرده دانه جکلره دینورکه سکیل دینور

*) ارامل اولدی مساکین وش فقیرلر هم * طه ملاله قاوتلو کیمسه مل وملول (*
(ارامل) انامل وزننده مسکین ومحتاج اولان کشی معناسنه اولان ارمل لفظنك جمعیدر احمر
وزننده (مساکین) مصابیح وزننده اصلا برنسنه یه مالك اولمیان فقیرلره یاخود کفایت مقداری
رزقی اولمیان فقیرلره دینور مفردی میمك کسریله وفتحیله مسکین در (ملاله) سحابه وزننده
قلبه عارض اولان موحش خاطره سببیله طه لنمق معناسنه در وبرنسنه دن اوصانمق
معناسنه در (مل) میمك فتحی ولامك تشدیدیله و (ملول) صبور وزننده مرضدن یاخود
غم وطاسه دن مضطرب وبیقرار اولمغله بری اوته دونوب چبالمق معناسنه تعلل وزننده
تملل کبی وملالتلو واوصانقین کیمسه یه دینلور

*) دینور اونتغه نسیان اونودیجی ناسی * ما آل غفلت ایمش ذهل انك کبیده ذهول (*
(نسیان) عصیان وزننده ونسی ونسایه ونساوه نونلرك کسریله ونسوه خطوه وزننده
غفلتدن یاخود قوت حافظه نك ضعفندن ناشی برنسنه یی سهو ایدوب اونتمق معناسنه درکه
حفظ مقابلیدر فارسیده فراموش وفراموش کردن وفراموشیدن دینلور (ناسی) قاسی وزننده
اونودیجی کیمسه یه دینور وبو نسیان ماجبل علیه الانسان اولمغله کافهٔ اولاد بنی آدمه موروث
پدر امجد واول الناس اول الناسی مقاله سیله مؤیددر وقوت حافظه ضعیف اولمغله اونتقان
وکثیر النسیان اولان کیمسه یه غنی وزننده نسی وسکران وزننده نسیان دینور (ذهل)
اهل وزننده و (ذهول) دخول وزننده شیء آخر ایله مشغولیت سببیله غفلت ایدوب برنسنه یی
اونتمق معناسنه در یاخود برنسنه یی قصدا اونوتمش کبی کوستروب ترك ایلمك معناسنه در
غفلت قلت تحفظدن ناشی سهو وترك ایلمك معناسنه عربیدر شیوعنه مبنی ترجمه
موقعنده ایراد اولندی

*) نسادن ایلیوب بوجهانه هیچ رغبت * خلوصله متوجه اولان خدایه بتول (*
(بتول) صبور وزننده شول خاتونه دینورکه رجال قسمندن بالکلیه اعراض ایدوب اصلا انلره
دائر حاجتی ومراجعتی اولمغله نکاح وترویجدن زهادت وکمال اخلاصله جناب حقه توجه

وعبادت ایلمش اوله مریم العذراء رضی الله عنها کبی وبالکلیه ماسوادن انقطاع وانبتال
وصدق وخلوصله درگاه ذوالجلاله توجه واقبال وفضل ودین وحسب جهتلریله طائفهٔ
زنان وکافهٔ نسواندن تبتل وانفصال اوزره اولان فاطمة الزهرا رضی الله تعالی عنها حضرتلرینك
لقب خاصلریدر

*) عزب دی ارکنه طول عورت اولدی ارمله هم * تأهل ایتمه در احصان وازدواج واهول (*
(عزب) عرب وزننده ومعزابه مرصاده وزننده وعزیب غریب وزننده زوجه سی اولمیان کیمسه یه
دینورکه ارکن وبکار تعبیر اولنور وارکنلك حالتنه جرعه وزننده عزبه وضمتیله عزوبه دینلور
وبو عزب مذکر ومؤنثه اطلاق اولنور ومؤنثنده ها ایله عزبه ده دینور (ارمله) ارنبه وزننده یاوفات
یاطلاق سببیله زوجندن مفارقت ایتمش اولان طول عورته دینور مذکری احمر وزننده ارملدر جمعلری
ارامل وارامله کلور (احصان) احسان وزننده تأهل وتزوج ایلمك معناسنه درکه اولنمك دینور
(ازدواج) ازدیاد وزننده بوده تزوج معناسنه در (اهول) دخول وزننده اهل تدارك ایتمك
یعنی زوجه المق وقوم وعشیرت واحباب ایدنمکه دینور وتأهل ایدن کیمسه یه محصن ومتزوج
ومتأهل اطلاق اولنور

*) نساده موضع معهود سر وحر اولمش * رجالده اولانیده ایر وعجرد وغرمول (*
(سر) سینك کسری ورانك تشدیدیله نسوانك فرجنه دینور ورجالك آلت تناسلنه دینور
وجماعه دینور ودرونده کتم واخفا اولنان رازه دینور (حر) سر وزننده وحرح کلمه سندن
مخفف اوله رق رانك تخفیفیله حر عورتك محل قضای شهوت اولان عضوینه دینور فاعوسه
وکعثب وزرنب ومشرح کبی بعض مرادفلری زا قافیه سنده کچدی (ایر) غیر وزننده (وعجرد)
جعفر وزننده (وغرمول) عصفور وزننده رجالده ذکری مستهجن اولان عضو معهوده دینور
قضیب وزب وزبذب وعجارد کبی فارسیده کیر دینور

*) وجوده کلمك ایمش یوغیکن مآل حدوث * دخی قدیم دیمك اولدی عدمل وعدمول (*
(حدوث) حصول وزننده قدم مقابلیدرکه برنسنه مقدم یوغیکن صکره دن وجوده کلوب
پیدا اولمق معناسنه در (عدمل) عینك ومیمك ضمیله قنفذ وزننده (عدمول) عصفور وزننده
پیر سالخورده قدیم وعتیق معمر کیمسه یه دینورکه نوحی تعبیر اولنور وایری قدیم اغاجه وقوجه
کلره دینور

*) اوعفو ایدیجینك اولدی امید عفوی بزه * هو العفو لنا کان عفوه المأمول (*
(مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (هو) ضمیری او معناسنه مبتدادر (عفو) قطعهٔ
شرعیه ده کچدیکی اوزره اسماء حسنادن اوله رق مبتدانك خبریدر (کان) فعل ناقصدر
(عفو) عینك فتحی وفانك سکونیله مسیئك جرم واساءتنی محو معناسنه کاننك اسم مرفوعی
وغائب ضمیرینه مضافدر (مأمول) مسؤل وزننده متوقع ومرجو معناسنه کان لفظنك خبر
منصوبیدر (انا) بزمچون وبزه معناسنه اوله رق مأمولك مفعول به غیر صریحیدر ترجمه ده واقع
بعض مسامحه معذور وما آل معلومدر

*) تجاوز ایلمه حدی نصیحت ایله قبول * جهانده تا اوله سن حسن حال مقبول (*
(یعنی) اقوال وافعالکده وجمیع احوالکده طریقت ذمیمهٔ افراط وتفریطه کیتمه وحدود
شرعیه وآداب عرفیه یی سرمو تجاوز ایتمه وسنی مصالح دارینه ارشاد ودلالت وشهراه خیر ومنافعه
سوق وهدایت ایدنلرك نصیحت واوکوتلرینی قبول ایله تا که عالمده حسن حال وپسندیده
خصال ایله مقبول ومنتظم الاحوال اوله سن دیمك اولور

) نظمنا الموجز ماقل ودل (

(نظمنا) نظم بمعنی المنظوم ومتكلم ضميرينه اضافتله مبتدادر (موجز) مختصر معناسنه نظمك صفتيدر ماموصوله در (قل) قافك فتحی ولامك تشديدی وفتح اوزره بناسيله آز اولدی معناسنه باب ثانيدن ماضيدر تحتنده مستتر فاعل ضميری موصوله راجعدر جمله سی مانك صله سيدر وموصول صله سيله مبتدانك خبريدر (دل) قل وزننده باب اولدن ماضيدر دلالت ايتدی معناسنه‌در فاعلی اولان هو ضميری ینه موصوله راجعدر وجمله سی قل جمله سی اوزرينه معطوفدر (مفهوم عنوان) بزم شو مختصر منظومه مز شول بر منظومه‌در كه ايجاز واختصار ايله بيله لغات كثيره نك معانيسنه دلالت ايتمسيله (خير الكلام ماقل ودل) مضموننه ماصدق‌در ديمك اولور

*) شاشی كوزلويه دينورمش احول * انتقال ايله ده اولدی حول (*

(احول) احمر وزننده وحول كتف وزننده كوزی شاشی و يلق آدمه دينور وشاشی كوزلو خاتونه حولاء دينور حمراء وزننده مصدرنده فتحتينله حول واحمرار وزننده احولال دينور كه شاشی اولمق معناسنه فارسيده شاشی كيمسه‌يه شهلا وكزچشم وكج‌بين دينور (حول) عنب وزننده (وحويل) طويل وزننده اسملردر تحول وزوال وبر محلدن محل آخره انتقال معناسنه ومنه قوله تعالی * لايبغون عنها حولا *

*) قصه جق بويلويه دينمش حنبل * هم اوزون بويلو اولاندر هوجل (*

(حنبل) جعفر وزننده قصير القامه بودور كيمسه‌يه دينور و يوك قارنلو وشيشمان آدمه دينور والبسه‌دن كوركه ياخود اسكی كوركه ياخود اسكی خفه وجزمه يه دينور عربك (جاء حنبل وعليه حنبل) قولنده معانی مذكوره محتملدر (هوجل) حنبل وزننده دائما تيز تيز وچالق چالق يوريمك معتادی اولان اوزون بويلو احمق كيمسه يه دينور واوزون كيجه يه ليل طويل معناسنه اما مطلقا اوزون بويلو كيمسه يه حرجل دينور قنفذ وزننده وحراجل دينور عطارد وزننده وهر جول دينور عصفور وزننده جمعی هراجيل كلور اراجيف كبی

*) پك قديمه ازلی دی هم ازل * لم يزل اويله ديمك كالاول (*

(ازلی) ابدی وزننده ازله منسوب اوله‌رق قديم معناسنه‌در (ازل) اجل وزننده قدم معناسنه‌در كه شيئك اول وابتداسی اولمقدن يعنی وجودك جانب ماضيده معتبر ازمنهٔ مقدرهٔ غير متناهيه ده دوام واستمرارندن عبارتدرنته كه ابد وابدی جانب مستقبلده استمرارندن عبارتدر (لم يزل) لم يكد وزننده بوده اولكی كبی يعنی آنفا مزبور ومذكور اولان ازلی وازل لفظلری كبی قديم اولان شيئه اطلاق اولنور

*) ايشلديكندن اكا صورلمز * يعنی لايسئل عما يفعل (*

(لايسئل) باب ثالثدن فعل مضارع نفی مستقبل مجهولدر سؤال اولنماز وصورلمز معناسنه (عما) حروف جاره دن عن ايله ماء موصوله دن مركب اوله‌رق عن الشیء الذی معناسنه (يفعل) باب ثالثدن فعل مضارعدر ايشلر معناسنه يعنی خدای لم يزل حضرتلرينه افعالندن سؤال واعتراض ممكن ومتصور دكلدر

*) آل اولاد وعياله دينمش * اولدی خدام كروهيده خول (*

(آل) حال وزننده كشينك اولاد وعيالنه واتباع واحبابنه دينور اصلی اهل ايدی ها همزه‌يه ابدال اولندقدنصكره همزه‌نينك توالیسی ثقيل اولمغله همزهٔ ثانيه الفه قلب اولنوب آل اولدی تصغيرنده اويل دينور واصلنه رد ايله اهيل دخی دينور (خول) فتحتينله بر كيمسه‌يه منعم حقيقی حضرتلرينك انعام واحسان ايلديكی قول وجاريه وخدم وحشم مقوله سنه دينور مفرده وجمعه

ومذكره ومؤنثه اطلاق اولنور

*) حل و بل اولدی حلال ايله مباح * دينديی مبذول ومباحه مسجل (*

(حل) حانك كسری ولامك تشديديله حرام مقابليدر كه حلال اولان شيئه دينور وحرمت مقابلی مصدر اولور حلال اولمق معناسنه (بل) حل وزننده تناول واستعمالی جائز ومرخص اولان مباحه دينلور يقال هو حل و بل ای حلال ومباح ياخود بينلرينه واو توسط ايتميه‌رك اتباع طريقيله حل بل دينور نون قافيه سنك قطعهٔ ثالثه سنده امثال كثيره سی وشرائطی كلهٔ جكدر (مسجل) معظم وزننده هركسه مباح ومبذول و يدريغ اولان شيئه دينور ومسبب صاليويرلمش نسنه‌يه اطلاق اولنور مرسل ومطلق كبی

*) سل سيف اولدی صيرمق قليجی * قليجك كسكنی اولمش مخصل (*

(سل) سينك فتحی ولامك تشديديله برنسنه يی رفق وسهولتله آخر نسنه دن چكوب چقارمق معناسنه‌در كه صيرمق تعبير اولنور (سيف) حيف وزننده اسلحه دن قليجه دينور سل السيف اضافتله قليجی غمدندن يعنی قيندن صيروب چيقرمق معناسنه‌در اخترط وانتضاء وادلاق كبی (مخصل) صاد مهمله ايله منبر وزننده كسكين قليجه دينور وزن مزبور اوزره مقصل ومخذم ومهذم وصارم كبی

*) هر اذيتجی مضر اولدير يلور * كل مؤذ ومضر يقتل (*

(مصراع) اول ثانينك علی وجه الترتيب ترجمه سيدر (كل) كافك ضمی ولامك تشديديله الف قافيه سنك آخر قطعه سنده شرح و بيان اولنديغی اوزره الفاظ عمومدندر السنه ده هر وهب وهپسی وجمله سی لفظلريله تعبير اولنور وكل مابعدنه مضاف مبتدادر (مؤذ) ايذاءدن اسم فاعلدر جفاكار واذيتجی معناسنه اصلی مؤذی ايدی قاض كلمه سی كبی اعلال اولنمغله ياسی حذف اولنوب تنوين ماقبلنه ويرلدی (مضر) اضراردن اسم فاعل اوله‌رق ضرروزيان ايديجی معناسنه موذی اوزره معطوفدر (يقتل) باب اولدن مضارع مجهول اوله‌رق اولدير يلور معناسنه‌در وتحتنده مستتر هو ضميری فعلك نائب فاعلی وجمله سی مبتدانك خبريدر مآل كلام هر براذيتكار وصاحب اضرار قتل واعدامه لايق وسزاواردر ديمكدر

*) اولدی پك قورقوجی كيمسه اجفيل * قورقانه دينديی جبان وش زمل (*

(اجفيل) احليل وزننده وجبان سحاب وزننده وجبان شداد وزننده وجبين امير وزننده (وزمل) سكر وزننده وزمل صرد وزننده وزمال رمان وزننده وزماله رمانه وزننده وزميل زبير وزميله جهينه وزننده بيم وباك وخوف وهراس ايله متصف طوشان يوركلو وغورسز قورقاق كيمسه يه دينور

*) صاغريلی عورتی كورسك دی ثقال * دخی مأكم كيده صاغری كفل (*

(ثقال) سحاب وزننده صاغريسی بيوك يانجقلی خاتونه دينور واغر طبيعتلو تمكينلو عورته دينور (مأكم) مقعد ومجلس وزنلرنده وهاء ايله مأكمه و (كفل) فتحتينله حيوانده صاغری وانسانده اوتراق يری وقيچ واوجه ويانجق تعبير اولنان موضعه دينور جمعی اكفال كلور فارسيده سرون وسرين دينلور

*) شامه دينمش بكده خال كبی * بكلری چوق اولان آدم اخيل (*

(شامه) هامه وزننده سائر اعضانك لونه مغاير جايجابنده بولنان نشانه ونقطه‌يه دينور كه لسانمزده بك و بنك دينور جمعی شام وشامات كلور (خال) حال وزننده عربيده وفارسيده بك ديديكمز دانه يه ونقطه يه دينور كه روی رنكين خوبانده وكردن كافور محبوبانده وقوعی

ممدوح شاعران وصبر سوز عاشقان اولدیغی شاعرك اشبو

* دانهٔ خالنه باق جنت رخسارنده * نیجه صبرایلسون اللهی سورسك آدم *

بیتندن نمایاندر (اخیل) احمروزننده ومخیل مجیب وزننده ومخیول وجودی چوق بكلوآدمه دینور مؤنثی خیلاء در حمراء وزننده

*) بكیدر عنز ودخی جفراوغلاق * قبونه شاة دینور قوزی حمل (*

(عنز) كنز وزننده مواشی انواعندن كچینك دیشیسنه دینور امامعز ومعیز وماعز كچینك ارككنه ودیشیسنه اطلاق اولنور (جفر) جیمك فتحیله حفر وزننده یو یوب ممه دن كسلمكله اوتلمغه اعتیاد ایدن یاخود درت ایلغه بالغ اولان واد معزه یعنی اوغلاغه دینور مؤنثنده جفره دینلور (شاة) حال وزننده قیونه دینور مفرد در مذكرنه ومؤنثنه اطلاق اولنور علی قول قیونه وكچی یه وكیكه وحمار وحشی یه شاملدر جمعی همزه ایله شاء كلور وشیاه كلور (حمل) جمل وزننده قوزی یه وطوقلی یه دینور جمعی حملان كلور

*) قذه وطامر وبرغوث پره * كهله نك آدیده اولمش قمل (*

(طامر) عامر وزننده پیره دیدكلری سیاه وخرده موذی یه دینور ومبالغه ایله طامر بن طامر دخی دینور وچكركه امثالی صحرایی نسنه لره دینور (برغوث) عصفور وزننده بوده پره یه دینور جمعی براغیث كلور عصافیروزننده اصل منظومه ده *پره یه دیندی براغیث انچی* واقع اولمشدر لكن جمع مفردله تفسیر اولنمق مسامحه سنی دفعا وفائده یی تكثیرا بروجه محرر تغییر اولندی و پیره یه قذمده دینور قافك ضمی وذالك تشدیدیله جمعی قذان كلور قافك كسریله فارسیده كیك وشبكر دیرلر (قمل) قافك ضمی ومیمك تشدیدیله دمل وزننده بت وكهله تعبیراولنان آق یواش موذی یه دینور وخرده قرنجیه یه وقنادسز چكركه یه وكندیه بكزر برنوع بوجكه دینور اكینلره مستولی اولوب هنوز تازه ایكن دانه لری صوروب محو ایدر وكهله یه نمل وزننده قمل وتمره وزننده فرعه وخشبه وزننده جكه وزبرج وزننده جنیج دینور فارسیده سپش واسبس دینور

*) اولمش اجذال سو یندرمك هم * دخی شاداولمغه ده دیندی جذل (*

(اجذال) همزه نك كسریله بر كیمسه یی مسرور وشادان ایدوب سو یندرمكه دینور ابهاج وافراح واذعال كبی (جذل) فرح وزننده ومراد فیدركه شاد وخرم اولوب سو یمك معناسنه در اجتذال كبی

*) هذیان سو یلمك اولمش اخطال * قول فاسد دیمه مفهومی خطل (*

(اخطال) همزه نك كسریله اوزانلق وبكشاقلق ایلمك و بیهوده هذیان اوله رق چوق كلام فاسدسو یلمكه دینور (خطل) حمل وزننده فاسدورابطه سز كلام كثیره دینور كما في شرح عنوان قطعة الصاد

*) احتیال ایتمكه دیمش حیله * دخی بك حیله ایدیجی احیل (*

(احتیال) احتمال وزننده بر كیمسه یه مكروحیله وخدعه ودسیسه ایله تغریرایدوب الداتمق معناسنه در (احیل) افضل وزننده ناسه چوق كید وفند وآل ایدیجی حیله كار ودوباره بجی دساس كیمسه یه دینور

*) دی اوتاندرمغه تخجیل اخجال * هم اوتانمق دیمه ده اولدی خجل (*

(تخجیل) تحمیل وزننده (واخجال) اقبال وزننده بر كیمسه یی خجل وشرمسار قیلوب اوتاندرمق معناسنه در (خجل) فتحتیله اوتانمق ومبهوت ومتحیر اولمق معناسنه در خفر واستحیاء واحتشام دخی اوتانمقدر

مختصر

*) مختصر سوزله كفایتلندك * اكتفینا بمقال مجمل (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (اكتفینا) افتعال بابندن ماضی متكلم مع الغیر اوله رق بز كفایتلندك وقانع ومستغنی اولدق معناسنه در متكلم ضمیری فعلك فاعلیدر (بمقال) ده باء جاره فعله متعلقدر مقال مرام وزننده قول وكلام معناسنه مصدر میمی وفعلك مفعول به غیرصریحیدر (مجمل) مهمل وزننده مفصل مقابلی اوله رق موجز ومختصر معناسنه مقالك صفتیدر ما آل جمله غنی عن المقال اولمغله اكتفا اولندی

*) یری دوشدكجه محلكوی اوله كور * سوزه آلمه صاقن نابمحل (*

(محل كوی) امل جوی وزننده وصف تركیبیدر لایقیله تكلم ایدیجی و یرنده سو یلیجی معناسنه دینور (نابمحل) فارسیده ادات نفی اولان نا ایله وفتح باء ایله لایقسز ومناسبتسز معناسنده مستعملدر شاعرك *بخشش نابمحل جوددن اولمز معدود* صفر معكوس ایله آرتارمی حسابی رقك * بیتنده اولدیغی كبی (ما آل بیت محافل ومجالسده هرزه وكیل كائنات اولوب زبانكی وقف هذیان وترهات ایلمه بلكه كلامك در عدن مثابه سنده ایسه دخی ینه چوق سو یلمه اماحسب الاقتضاء جابجا لایقیله اداء مرامه مبادرت و بلامناسبت آخرك اغزندن كلامنی آلوب دیر دریاتدن مجانبت ایله دیو نصیحتدر

) فاشكروا نعمة رب بغداة واصیل (

(فاشكروا) فااستینافیه اشكروا امر مخاطب جمع مذكردر منعمك انعامنی ناسه نشر واعلان ومقابلنده منعمه جوارح ولسان وجنان ایله خدمت ومدح وثنا وتعظیم واحترام ایلك دیمكدر (نعمت) عطیه واحسان معناسنه شكرك مفعولیدر (رب) جناب پروردكارك اسماسندن اوله رق نعمتك مضاف الیهیدر تنوینی تعظیم ایچوندر یاخود مضاف الیهدن عوض اوله رق نعمة ربكم تقدیرنده در (بغداة) ده باء جاره فی معناسنه ظرفیه در غداة حصاة وزننده اول نهاره دینور غرفه وزننده غدوه وبكره كبی وشكرك ظرفیدر (اصیل) امیر وزننده آخر نهاره یعنی ایكندی ایله اخشام ارالغنه دینور عشی كبی وغداة اوزره معطوفدر اول نهاردن عبارت اولان غداة آخرلیله مجاور واخرنهادن عبارت اولان اصیل اول لیله ولی ایتكله مراد استیعاب اوقاتدر طرفینك تخصیص بالذكر اولنمسی شرف وفضیلتلرینه مبنیدر مفهوم عنوان غنی عن البیان در

*) برقوناق یردیمه در مرحله هم كوچده رحیل * دخی كوندرمه ده ارحال وش اولمش ترحیل (*

(مرحله) مشغله وزننده مسافرك بركون مقداری زمانده قطع اتدیكی مسافه یه دینوركه برقوناق یر تعبیر اولنور جمعی مساجد وزننده مراحل كلور (رحیل) امیر وزننده وارتحال انتقال وزننده ورحله رانك كسریله وضمیله ورحل نحل وزننده برمنزلدن منزل آخره انتقال ایدوب كوچمه معناسنه در ترحل وتحول وتنقل كبی (ارحال) همزه نك كسریله و (ترحیل) تحمیل وزننده كوچورمك وكوندرمك معناسنه در

*) ایتمه در آدمی منسوب ضلالت تضلیل * دیندی پك آزمش اولان شخص خبیثه ضلیل (*

(تضلیل) ترحیل وزننده بر كیمسه یی ضلالته وازغنلغه نسبت ایتمك یعنی ضال وكراه در دیمك معناسنه وبر كیمسه یی غاوی وطاغی قیلوب آزدرمق و یولدن چیقاروب اضلال ایتمك معناسنه در (ضلیل) سكین وزننده زیاده بغی وطغیان وغوایت وعصیان صاحبی كثیرالضلال اولان كراهه دینلور

*) پك لطافتلی اولان حسن كلام اولدی رتل * واضح وروشن اوقومق دخی اولمش ترتیل (*

(رتل) جبل وزننده وكتف وزننده سلاستلو ولطیف ومنتظم ومتناسب اوله رق تكلم اولنان

کلامه دینور صاد قطعه سنك عنوانی شرحنده کچدیکی کبی (ترتیل) ترحیل وزننده کلامی برلو برنده نظام حسن وترتیب مستحسن اوزره ادا ایلمك معناسنه‌در وقرآن عظیم الشانی واضح وروشن وتأنی وتأمل ایده‌رك آهسته آهسته رعایت اوزره اوقومغه دینور

*) سلسبیل ودخی کوثرایله تسنیم اولمش * جنت ایرمقلری آقندیلی موضعده مسیل (*

(سلسبیل) زنجبیل وزننده لذیذ ولطیف هضمی آسان خوشکوار صویه دینور وجنتده بر ایرماغك اسمیدر (کوثر) جوهر وزننده ایرماغه دینور نهر معناسنه وجنتده بر نهر اسمیدرکه جمیع انهار جناندن منفجر ومنشعب اولور (تسنیم) تسلیم وزننده جنتده برصویك اسمیدرکه جنتك کوشکلری وسرایلری وغرفه‌لری اوزرندن جریان وهر برلرینه مرورایله کذران ایدر (مسیل) مبیع وزننده صویك اقدیغی یره ودره‌یه دینور

*) فضل معناسنه‌در نبل ونبالت چونکیم * قدر والا ایله ممدوح اولنه دیندی نبل (*

(نبل) نونك فتحیله نمل وزننده وضمیله قفل وزننده ذکاء وفطنت وشرف ومزیت وحسب جهتیله فضل ورجحان وعالیقدر اولمقدن عبارتدر (نباله) سحابه وزننده برکیمسه نبل صفتیله متصف اولمق یعنی فضل وشرف ایله رفیع القدر اولمغه دینور (نبیل) امیر وزننده شریف وحسیب وعالیشان کیمسه‌یه دینور

*) نطفه‌کیم مایهٔ تولید سلاله اولمش * باباناجل ولده نجل دی مانند سلیل (*

(سلاله) خلاصه وزننده انسانك وسائر حیوانك وجودینك وولادتنك مایه‌سی واصل ماده‌سی اولان نطفه‌یه ومنی‌یه دینور غرفه وزننده نطفه دخی عربیدر منی کبی شیوعنه بناء ترجمه موقعنده ایراد اولندی (ناجل) والد وزننده ومراد فیدرکه بابایه دینور ترکیده آتاده دینور فارسیده پدر دینور (نجل) نحل وزننده ولده دینور وپدره ده دینکله ضد اولور (سلیل) امیر وزننده نسل وولد کبی اوغوله دینور فارسیده فرزند دیرلر

*) حله‌جی اولدی محلل که ماآنی معلوم * زوجه مفهومی حلیله قوجه‌یه دیندی حلیل (*

(محلل) مقلد وزننده طلاق ثلاثه ایله مطلقه اولان خاتونی ینه بوشامق شرطیله تزوج ایدن کیمسه‌یه دینور ماآنی زوج اوله نکاحك حلال اولمقلغی یاخود محلل ایله محلل له‌دن هر برینك مستحق لعن اولمقلغیدر وصورت مزبوره اوزره اولان تزوجه حانك کسری ولامك تشدیدیله حله دینور زوج اوله نکاحك حلنه مؤدی اولدیغیچون عوام تحریف ایدوب حانك ضمیله حله دیرلر (حلیله) سفینه وزننده برآدمك خاتوننه وزوجه‌سنه دینور (حلیل) امیر وزننده عورتك زوجنه دینور وفعیل بمعنی فاعل تصور ایله زوجه‌یه‌ده دینور

*) کوزله روح حسن دیندی کوزللکده قسام * اولدی نازلنمه تسحب دخی اویله تعویل (*

(روح) رانك فتحی وواوك سکونیله کوزل نسنه‌یه دینور وراحت وآسایش ورحمت معنالرینه‌در (حسن) فتحتینله وحاسن صاحب وزننده وحسین امیر وزننده وحسان غراب وزننده وحسان رمان وزننده کوزل نسنه‌یه دینور (قسام) سحاب وزننده حسن وجمال معناسنه‌درکه کوزللکه دینور (تسحب) تکلف وزننده و(تعویل) تحویل وزننده ناز وشیوه ایلمك معناسنه‌در بعض مرادفلری لام قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده کچدی

*) زینته زبرج وتیقه دینلور یعنی بزك * هم بزنمکده تحلی بزه‌مکدر تسویل (*

(زبرج) زانك کسری وبانك سکونی ورانك کسریله زینت وآرایشه دینور کرك نقش ووشیله وکرك آلتون وکوش وسائر جواهر ایله اولسون وزبرج آلتونه‌ده دینور (تیقه) نونك کسریله البسهٔ نفیسه کیمکله حاصل اولان زینته دینور ومطلق زیب وزینت معناسنه‌ده مستعملدر

فارسیده

فارسیده آرایش وپیرایه وپرمون وترکیده بزك دینور زینت دخی عربیدر لسانمزده شهرتنه بناء ترجمه موقعنده ایراد اولندی (تحلی) تجلی وزننده آرایش ایدوب بزنمك معناسنه‌در تزین وتشوف کبی (تسویل) تزیین وزننده ومرادفیدرکه برنسنه‌یی مزین بزه‌مك وزینت ویرمکه دینور تحلیه وتزویق کبی وبرنسنه‌یی مزین وکوزل کوسترمك معناسنه‌در وتسویل نفسك وشیطانك اغواسنه‌ده دینورقبیحی صورة حسنه‌ده ارائه ایتدیکیچون نسخه‌لرده هم بزنمکده تحلی دخی اویله تسویل وقوعی سمت سداددن بیرون اولمغله تغییر اولندی

*) زامله شول دوه‌کیم یولجی متاعن کوتورر * راکبك آردنه بنمش اولنه دیندی زمیل (*

(زامله) حامله وزننده یولده بنلیوب فقط یوك یوکلنور اولان دوه‌یه وبارکیره وقاتره وحماره اطلاق اولنورکه حموله کبی یوك حیوانیدر ناظمك دوه‌یه تخصیصی اشهریله اکتفاقبیلندندر بنید دابه سنه راحله ومرکب ومرکوب دینلور (زمیل) ردیف وزننده ومرادفیدرکه دابه اوزره برکیمسه‌نك آردینه بنن آدمه دینور ویوکك آردینه بنن کیمسه‌یه ومحفه ده برآدمه عدیل اولان کیمسه‌یه ویولده یولداشنك دابه سنه یوك یوکلمك وبعضا بنمك وبندرمك کبی خصوصلرده یار ویاور اولان آدمه دینور امارفیق همان یولداشه دینور

*) زبل سرقین کبی فشقی‌یه دینورمش اما * دیندی زنبیله‌ده زبیل واومعناده زبیل (*

(زبل) زانك کسری وبانك سکونیله (وزبیل) امیر وزننده و(سرقین) وسرجین عفریت وزننده فشقی‌یه وکوبره‌یه دینور (زبیل) سکین وزننده و(زبیل) امیر وزننده زنبیله دینورکه خرما یپراغندن اوردکلری وعادر زنبیل زانك کسریله قندیل وزننده وفتحیله مندیل وزننده عربیدر وترکیده دخی بویله مستعملدر

*) شکریله بزآزه قائل اولورز احساندن * نحن نرضی من الاحسان شکورا بقلیل (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (نحن) بز معناسنه‌دیو الف قافیه سنك آخر قطعه سنده کچدی وبوراده مبتدادر (نرضی) باب رابعدن مضارع متکلم مع الغیردر راضی وخوشنود وقائل وقانع اولورز دیمکدر تحتنده مستتر فاعل ضمیر ایله جمله‌سی مبتدانك خبریدر (من الاحسان) ده من جاره‌مقدر کونه متعلقدر (احسان) همزه‌نك کسریله ایولك ایلمکه دینور وویرکی‌یه وعطیه‌یه اطلاق اولنور جار مع المجرور ظرف مستقر اوله‌رق مؤخر قلیلك صفتیدر (شکورا) نرضی فعلنك فاعلندن حال اولمق اوزره منصوبدر وزنی ومعناسی را قافیه سنك اول قطعه سنك اولنده بیان اولندی (بقلیل) ده باء جاره نرضی فعلنه متعلقدر (قلیل) کثیر مقابلی اوله‌رق آز معناسنه فعلك مفعول غیر صریحیدر حق ترکیب نحن نرضی بشیء قلیل من الاحسان شکورا در تقدیم وتأخیر مقتضای نظمدر مآل معلومدر

*) علمه حمد ایله که وهبی الهی اوکرم * نه‌قدر عالم ایسك جاهلی ایتمه تخجیل (*

یعنی جناب فیاضك سکا اعطا واحسان ایتدیکی علم وکمال مقابلنده حمد وثنا ایله زیرا اوفضل وکرم قسمت ازلیه‌ده هرکسه مقدر وهرقوله میسر اولمیوب بلکه بعض افراده استعداد خدادادی مقداری موهبهٔ الهیه وعطیهٔ ربانیه‌در ایمدی هرنه‌قدر علم ودانش ایله ممتاز وعرفان وکمال ایله سرافراز ایسکده ینه جاهلی تحقیر وشرمسار وکسر خاطر ایله کیمسه‌یی دل آزار ایلمه دیمکدر

) حکمة الله متی تدرك کنهها بعقول (

(حکمة الله) اضافتله الله تعالی‌نك حکمتی معناسنه مبتدادر صفات الهیه‌دن اولان حکمت جمیع اشیایی علم محیط ایله بیلك وعلویات وسفلیاتی یعنی کافهٔ مصنوعات وموجوداتی بغایت

اتقان واحكام وحسن نظام وانتظام اوزره ایجاد ایلمك معناسنه‌در (متى) میمك فتحى والفك قصریله استفهامى متضمن ظرفدركه انكله برنسنه‌نك زماندن سؤال اولنور نه‌زمان ونه‌زمان دیمكدر و بوراده استفهام انكاریدر (تدرك) علم معناسنده مستعمل اولان ادراكدن مضارع مجهول مفرد مؤنث غائبدر تحتنده مستترنائب فاعلى اولان هى ضمیرى مبتدایه راجعدر وجمله‌سى مبتدانك خبریدر (كنه) كافك ضمى ونونك سكونیله برنسنه‌نك اصل وحقیقتنه دینور وبرشیئك غایت وانجامنه دینور وقدر ومقدارنه دینور وتدرك فعلنك مفعول مطلق مجازیسى یعنى مفعول مطلق محذوفك نعتیدر تدرك ادراكا كنهها دیمكدر (بعقول) ده باء جاره تدرك فعلنه متعلقدر عقول علوم وزننده عقلك جمعیدر عقل برنور روحانیدركه نفس انسانى انك واسطه سیله علوم ضروریه ونظریه‌یى ادراك واذعان وحسن وقبیح بیننى فرق وتمیز ایدر وعقل علم وادراك معناسنه‌دركه ذهنده حاصل اولان صورتدن عبارتدر (مفهوم عنوان جناب آفریننده كون ومكان تعالى عن الحدوث والامكان حضرتلرینك مصنوعاتنده ابداع ایتدیكى حكمت باهرهٔ غیرمتناهیه‌نك كنه وحقیقتى وانجام وغایتى ذوى العقولك عقول قاصره‌سى وعلوم حادثهٔ غیركامله سیله نه زمان ادراك اولنه بیلور دیمكدر

) پك دنى كیمسه رذال ودى خسبسه مرذول دخى هم او یله دنى ناكسه دیمش مفسول (*

(رذال) غراب وزننده ورذیل حقیر وزننده دنى وخسبس ومروتسز كیمسه‌یه دینور (مرذول) مدخول وزننده انسانك وسائر نسنه‌نك كوتوسنه واپاغنه دینور ردىٔ كبى (مفسول) مرذول وزننده وفسل نسل وزننده مروتسز ناكس دنى وفرومایه كیمسه‌یه دینور وضیع وسافل كبى

) عاقل اوصلو یه دخى دینَدى بیانى پكى یه عقله باغ بند كبى عقلى چوق اولانده عقول (*

(عاقل) عادل وزننده عقل واذعان وفهم وعرفان صاحبى كیمسه‌یه دینور و بیان كچبسنه دینوركه كیك وجیران وآهو دینور (عقـله) غرفه وزننده بوقاغو وزنجیر وایپ مقوله‌سى قیدو بنده دینوركه باغ تعبیر اولنور (عقول)صبور وزننده فهم وادراكى غالب رشید ولبیب وزكى كیمسه‌یه اطلاق اولنور

*) بهل آزماله دینورمش دخى لعن ایتمكه ده *پك كولبجى هم اولان خیرى چوق آدم بهلول(*

(بهل) سهل وزننده ازجه ماله دینور مال قلیل معناسنه یاخود آزجه صویه دینور ماء قلیل معناسنه ولعن ایتمكه یعنى خیر وتوفیقدن محروم اولمغله دعاوسب وشتم ایله تحقیر وازدراء ایتمكه دینلور (بهلول) بانك ضمیله عصفور وزننده كثیر الضحك خنـدان وكوله كن آدمه دینور وكثیر الخیر سید وصالح وعالیشان كیمسه‌یه دینور صورت مجانینده عقلادن اولان بهلول دانا معروف مجذوب آكهیدر

*) دیمش اركك دوه‌یه فحل وفحل اما كیم *مطلقا اركك‌ده فحل دینور جمعى فحول (*

(فحل) فانك فتحى وحانك سكونیله و(فحیل) امیر وزننده دولى الینور اولان اركك دوه‌یه دینوركه بوغور تعبیر اولنور وفحل مطلقا هر حیوانك دولى النان اركَكنه دینور ایغر وكله وقوچ وتكه كبى (فحول) ضمتبله فحل‌مزبورك جمعیدر

*) اورمدقجه یورىمز آتك آدى ضاغن ایمش * طوارك آدمه رام اولننه دینَدى ذلول (*

(ضاغن) صاحب وزننده ضرب اولنمدقجه یعنى چرپاق وقامچى واوزنكى مقوله‌لریله اورلمدقجه یوریمز اولان آته دینور (ذلول) صبور وزننده صعب مقابلیدركه یواش ورام ومنقـاد اولان حیوانه‌ده وانسانه‌ده دینور

*) سمزه دینَدى سمین اولدى سمزلكده * هم اریق اعجف ومهزول اریقلقده ذبول (*

(سمین) امیر وزننده وسامن صاحب وزننده اتلو جانلو سمز انسانه وحیوانه دینور ودیك ونحیص وناحص و بظبظ كبى (سمن) عنب وزننده وسمانه سحابه وزننده سمرمكه وسمزلكه دینور شحامه وربالة وربیله كبى (اعجف) احمر وزننده اریق وضعیف انسانه وناتوان زبون حیوانه دینور جمعى رجال وزننده عجاف ومؤنثى عجفاء كلور (مهزول) محصول وزننده ضعف وهزال صاحبى اریق ولاغر انسانه وسائر حیوانه دینور هزیل وغث وضامر كبى (ذبول) ذالك ضمیله اریقلق وآریقلق معناسنه‌در ضمور كبى

*) قارشوسنده برینك طورمق اباغ اوسننده *اوتورركبى یاپشمق یره هم اولدى مثول (*

(مثول) دخول وزننـده بر كیمسه‌نك قارشوسنده اباق اوزره دیكیلوب طورمق معنـاسنه‌در و بر كیمسه یره یاپشمش كبى منقبض اولوب یعنى بوزیلوب طورطوب اوله‌رق اوتورمق معناسنه‌ده اولمغـله ضد اولور

(فصل ایمش كیمسه چوجوغى ممه‌دن كسمه فصال* قطل هم قطع كبى كسمه كسلمش مقطول)

(فصل) فانك فتحى وصادك سكونیله وصل مقابلیدركه برنسنه‌یى كسوب آیرمق معناسنه‌در وولدى سوددن كسمك معناسنه‌در انفصال كبى (فصال) كتاب وزننده فصل مولوددن اسمدر چوجوق ممه‌دن واناسنك سوددن كسلمكه دینور (قطل) و (قطع) ایكیسده فصل وزننده ومرادفلریدر قصب وقضب كبى كسمك معناسنه‌در (مقطول) مقطوع وزننده ومرادفیدركه كسلمش نسنه‌یه دینور قطیل كبى

*) فقدوفقدان دیمه‌در ضایع ایدو بده آرامق * اولمغه غائب ونابود دخى دینَدى افول(*

(فقد) فصل وزننده و (فقدان) حرمان وزننده وفقود قعود وزننده برموجود نسنه‌یى ضایع وغائب ایدوب یتورمك معنـاسنه‌دركه اصل تركیده یاوى قیلمق دینور ناظم مرحومك فقدیله فقدانى ضایع ایدوبده آرامق معناسنه‌در دیدیكى یعنى تفقدو افتقاد معناسى ویردیكى وانقولى مرحومك اثرینه اقتفایعنى اولا خطاالدن واقع اولوب ناظم مرحوم اكا اقتدا ایتمش اولدیغى قاموس مترجمى عاصم مرحومك فقد وفقدان ماده‌سنده یقال فقدالشئ فقداوفقدانا وفقودا من الباب الثـانى اذاعدمه دیدكدنصكره وانقولى مرحومك غائب ایدوب ارامقـله ترجمه‌سى غائب اوله‌جق ماده‌ىندردیدیكندن منفهمدر (افول) دخول وزننده برنسنه غائب ونابود اولمق یعنى كوزدن نهان وكورنمز اولمق معناسنه‌در

) كسعى كبى پشیماندرابدهرایو یى نادم كالكسعى ابدا كل عجول (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (نادم) صاحب وزنـنده وندمان سكران وزننده ایتدیكى عمله یاخود معامله‌یه پشیمان اولان آدمه دینور و بوتركیبده نادم مقدم خبردر (كالكسعى) ده كاف تشبیهدر كبى معناسنه كسعى كافك ضمى وسینك فتحى وآخرده یاء نسبت ایله قروى وزننده ضرد و زننده اولان كسع قبیله‌سنه منسوب شخص دیمكدر و بو كسع بنو ثعلبة بن سعد بن قیس غیلان قبیلهٔ عظیمه سندن منشعب بركوجك قبیله در وندامت خصوصنده ضرب مثل اولان كسعى كه غامد بن الحارث الكسعى در اول قبیله دندر ومزبورك ندامتده ضرب مثل اولدیغى ناظم تحریر آخر كتابده واقع مثنو یاتنده * اندم من كسعى دینسه اكر * پك پشیمان دیمك اولور اظهر * دیو تحریر ایلمشدر مرقومك باعث ندامت وتأسفى وكیفیت تحسر وتهلفى انشاالله تعـالى بیت مزبورك شرحنده بیان اولنور (ابدا) فتحتبله همیشه ودائما معنـاسنه‌در (كل) الفاظ عمومدن شمول افراد ایچوندر ومابعدینه مضاف اوله‌رق مؤخر مبتدادر (عجول) جهول

وزننده افعال واقوالنده تأنی وتأمل ایلمین تیز مزاج وجالق مشرب بالطبع ایوه‌کن کیمسه یه دینورما کی کلام * ایاك والعجلة فانها ام الندامات * مصداقنجه دخی * وصاحب التعجیل لایخلو من الندم * مصراعنجه مورث ندامت وموجب وخامت اولان عجله وشتابدن تحذیردر

*) چیقمسون آدم اولان طشره یه اصلااندن * یله لم قدرینی جنت کبیدر استانبول (*

یعنی نابی مرحومك خیریه سنده * نه قدر عالمی دور اینسه سپهر * بولمز استانبوله بکزر برشهر * * علمله معرفته جای قبول * اولمز الا که مکر اسلامبول * انده درما حصلی قدرهنر * طشره لرده کیم اوقورکیم دکلر * ابیاتی مغزاسنجه وناظم مرحومك طنانه سنده * ستانبول جمله عالمدن عبارت باشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیرایدر کرچه صفاهانه * نشیده سنجه پایهٔ تخت سلاطین ونمونه نمای بهشت برین اولان آستانه علیهٔ معارف آشیانه دن اهل کمال اولان آدم برادیم طشره چیقمسون یعنی طشره لرده ر ونما اولان دانهٔ دامه فریفته اولوب خرمن اعتبارینی غارتزدهٔ عواصف روزکار ایتمسون دیمك اولور

) مالنا مال سوی نقد الکلام (

(ما) حرف نفیدر کما مر فی القطعة السابعة (لنا) بزمچون دیمکدر کما مر فی القطعة السادسة (مال) حال وزننده برکیمسه‌نك مالك اولدیغی نسنه‌یه دینور ماء نافیه لیس کلمه‌سنه مشبهه اولمغله لنا ظرف مستقر مقدم خبری و مال مؤخر اسمیدر (سوی) سینك کسریله وضمیله والفك قصریله غیر وماعدا معناسنه درکه ترکیده اوزکه و باشقه تعبیر اولنور وفارسیده جیمك ضمیله جز دینور (نقد) نونك فتحی وقافك سکونیله وزن وعیاری تام اولان اقچه‌یه و پشین ویریلان اقچه‌یه دینور (کلام) معلومدرکه منثور ومنظوم سوزه دینور ونقدك کلامه اضافتی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندن اوله‌رق سوی الکلام المنقود معناسنه‌در واستثنا منقطع یاخود ادعاء متصل در (مفهوم عنوان رزقه محسوب وغنادن معدود اولان علم ومعرفت ونقد عزیز مثللو مقبول ومرغوب کلام تألیفنه اقتدار ومکنتدن ماعدا بزم ایچون مال اطلاق اولنور شی معتد به یوقدر دیمك اولور فافهم

*) دیزکنك آدی عنان یولار زمام * قوسقونه دیمش ثفر قولان حزام (*

(عنان) کتاب وزننده آتك دیزکنه دینور جمعی اعنه کلور سنانك جمعنده اسنه کبی فارسیده سرفسار دینور (زمام) کتاب وزننده حیوانی باغلیه جق یولاره و برنسنه‌یی باغلیه جق باغه دینور جمعی ازمه کلور اعنه وزننده فارسیده مهار وافسار و پالاهنك دینور (ثفر) ثانك وفانك فتحه‌لریله و ثانك فتحی فانك سکونیله آت اکرینك کیروسنده قایشدن یاخود ایپدن مصنوع نسنه‌یه دینورکه قوسقون تعبیر اولنور وسمر و پلان مقوله سنك و راسنده اولانه ده دینورکه ترکیده پالدم دینور فارسیده قوسقونه و پالدیمه کاشو و پاردم وترکیده پالدم پاردم غلطی اولمق احتمال راجحدر (حزام) کتاب وزننده وحزامه کتابه وزننده مطلقا قولانه دینور عرضه کبی وچوجق بغرداغنه وسائر بومقوله نسنه‌لره دینور فارسیده تنك و برشك دینور

*) جمله یریوزنده اولانه دخی * انس وجنه خلقه هم دیندی انام (*

(انام) سحاب وزننده وآنام ساباط وزننده وانیم امیر وزننده یریوزنده اولان مخلوقه دینور سماوی‌یه اطلاق اولنمز علی قول انس وجنه خاصدر وعلی قول جمیع مخلوقه وکافهٔ مصنوعه اطلاق اولنور

*) چوق اولان هرنسنه‌دن جم وجمیم * جمعیده کلش جموم ایله جمام (*

(جم) جیمك فتحی ومیمك تشدیدیله و (جمیم) امیر وزننده کثیر معناسنه‌درکه هرنسنه‌دن

چوق وفراوان اولنه دینور (جموم) علوم وزننده و (جمام) سهام وزننده شیء کثیر معناسنه اولان جم کلمه سنك جمعلریدر

*) طورنه کرکی وحباری طوی قوشی * دیشیسی عاله دوه قوشی نعام (*

(کرکی) کاف اولینك ضمی وثانیه‌نك کسریله کردی وزننده طورنه قوشی دیدکاری طیر معروفك اسمیدر جمعی کافك فتحیله کراکی کلور فارسیده کلنك دینور (حباری) حانك ضمی والف مقصوره ایله طوی دیدکاری قوشه دینور مذکره ومؤنثه ومفرده وجمعه اطلاق اولنور فارسیده چکا وشواد دینور (عاله) لامك فتحیله هاله وزننده دوه قوشنك دیشیسنه دینور وارککنه‌ده دینور (نعام) سحاب وزننده اسم جنسدر دوه قوشنك مفردنه وجمعنه اطلاق اولنور مفردی ها ایله نعامه‌در فارسیده شترمرغ دینور

*) قلة الاکل وقناته آزیمك * قوری اتمکدر عشم قاتق ادام (*

(قلة الاکل) آزلق معناسنه اولان قلتله طعام یمك معناسنه اولان اکل لفظنه اضافتله آزیمك یعنی قلیل الطعام اولمق معناسنه‌در (قناته) قناعه وزننده بوده طعامی آزیمك معناسنه‌در فارسیده اندك خوردن دینور (عشم) فتحتینله وعشیم حیدر وزننده قوریمش اتمکه دینور خبز یابس معناسنه فارسیده نان خشك دینور (ادام) کتاب وزننده اتمکله یئیلن نسنه‌یه دینورکه ترکیده قاتق فارسیده نان خورش دینور

*) ملقط وداخی محشه ماشه‌در * واهجه آتش یالکلمق ضرام (*

(ملقط) منبر وزننده کندیسیله آتش اله جق ماشه‌یه دینور ومطلقا یردن نسنه الوب قالدیره جق آلته دینور (محشه) میمك کسری وحانك فتحی وشینك وتشدیدیله محش هاسز آتش طوته جق ماشه‌یه وسائر آتش قارشدیره جق کورك وکوسکو وقانجه مقوله سی آلتلره دینور قاموسده وترجمه سنده ولهجه ده محشه وجه مزبور اوزره مضبوط اولمغله مصراع اول تغییر اولندی (واهجه) واحده وزننده لهب وشعله سی عالی یالکی یوجه اولان آتشه دینور (ضرام) کتاب وزننده علولی ویالکلی اودونه دینور وآتش علولندیره جك چره واودون قیرقلرینه دینورکه طوترق تعبیر اولنور اما آتش یالکلمق وعلولنمکه تضرم واضطراب وتلظی دینور

*) یوزی اوزره دوشمشه مکبوب دی * عاجز اولاندر جهوم وهم عبام (*

(مکبوب) مکتوب وزننده یوزی اوزره دوشمش یعنی یوزی قیون قپانمش کیمسه‌یه دینور نسخه‌لرده مکبوب موضعنده منکوب وقوعی تحریف ناسخدر (جهوم) صبور وزننده وجهم کتف وزننده عاجز وضعیف و بیجال کیمسه‌یه دینور (عبام) باء موحده ایله سحاب وزننده تکلمدن عاجز سوزبیلمز ثقیل ونادان کیمسه‌یه دینور

*) دی کنهکار اولنه آثم دخی * هم کناهکده جزاسیدر اثام (*

(آثم) قاسم وزننده اثیم امیر وزننده واثام شداد وزننده واثوم صبور وزننده مجرم وکناهکار کیمسه‌یه دینورکه صوچلو تعبیر اولنور (اثام) سحاب وزننده وکتاب وزننده عقوبت ونکال وعذاب معناسنه درکه معصیت وکناهك جزاسیدر وجهنمده برده‌رنك اسمیدر

*) جام نیشابورده بربلده هم * سیمدن اولان قدحده اولدی جام (*

(جام) شام وزننده فارس اولکه سنده واقع نیشابور نام شهرك ناحیه لرندن بربلده اسمیدرکه مولانا جامی اورایه منسوبدر وجام کومشدن اولان قدح وکاسه ومشربه مثللو آوانی فضه‌یه دینور

*) حق بزه می ایچمکی قیلدی حرام * حرم الله لنا شرب المدام (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (حرم الله) ترکیبنده حرم تحریمدن ماضی مفرد مذکر غائبدر
اسم جلال فاعلیدر (لنا) ده لام جاره حرم فعلنه متعلق متکلم ضمیری فعلك مفعول به غیر صریحیدر
(شرب) شینك ضمیله ایچمك معناسنه فعلك مفعول به صریحی و مدامه مضافدر (مدام)
غراب وزننده شرابك اسمیدر خمر وراح کبی فارسیده باده ومی دینور ترکیده سچی دینور (ماآل
کلام جناب حق وحکیم مطلق بزه یعنی معشر اهل ایمانه ام الخبائث ومفتاح الشرور
اولان خمرك شرب وتناولنی حرام ایتدی واستعمالندن نهی قطعی ایله نهی ایلدی دیمکدر

(* هرنه دکلو وارایسه سهو وخطام * اومه رم معذور اوله عند الکرام *)

(سهو) لهو وزننده ذهن بشقه نسنه فکرنده اولمغله برخصوصی غفلت ایدوب اونتمق
معناسنه‌در (خطاء) عطاء وزننده صواب مقابلیدر که صوب استقامتدن عدول ایتمکه دینور
ترکیده یاکلشلق تعبیر اولنور (کرام) عظام وزننده عفو وسمحی غالب اخلاق حمیده
صاحبی کیمسه معناسنه اولان کریم لفظنك جمعیدر یعنی برمقتضای بشریت بومنظومه ده
هرنه قدر جابجا خطا وخطل وسهو وذلل وقوع بولمش ایسه ده العذر مقبول عند کرام
الناس مفادنجه اخلاق کزیده ایله موصوف اولان ذوات کرامدن امید ومأمولم اولدر که عذر
وبهانه‌می قبول ایدوب بنی معذور طوته‌لر زیرا صواب کثیر میانده مغمور اولان خطا وقصور
معفو ومعذور اولمق عادت مستمرهٔ نیکوکاراندن اولدیغی مشهود ومشهور در دیمکدر

(* نحن لانعرف الاسماء هوالرب علیم *)

(نحن) بز معناسنه متکلم مع الغیر ضمیریدر ومبتدادر (نعرف) باب ثانیدن نفی استقبال متکلم
مع الغیردر تحتنده مستتر نحن ضمیری فاعلیدر جمله سی مبتدانك خبریدر بز بیلمز معناسنه
(الاسماء) ده لام تعریف استغراق ایچوندر اسماء اشیاء وزننده اسمك جمعیدر اسم همزه‌نك
کسریله وضمیله غیریلردن تمییز ایچون هرنسنه‌نك ازاسنه موضوع اولان لفظه دینور که
فارسیده نام وترکیده آد تعبیر اولنور واسماء فعلك مفعولیدر (هو) قطعهٔ شرعیه‌نك اوائلنده
بیان اولندیغی اوزره ضمیرشان اوله‌رق مبتدادر (الرب) مالك وپروردکار معناسنه اسماء
حسنی‌دن اوله‌رق مبتدای ثانیدر (علیم) بیلیجی معناسنه مبتدای ثانینك خبری وجمله‌سی
مبتداء اولك خبریدر (مفهوم عنوان بز م علمز حادث وعرفانمز قاصر اولمغله جمیع مسمیاتك
اسماسنی بیلمکدن عجزمز ظاهردر کافهٔ اشیانك وعامهٔ اسمانك علم محیط ازلی صاحبی اولان
پروردکار علیم وخبیر بیلور دیمکدر * کشی نقصانتی بیلمك کبی عرفان اولمز * ما انجه اعتراف
جهل علمدر

(* خوب سیمالی کوزل یوزلو اولان کیمسه وسیم * کل نوخنده کبی خوش کولیجی اولدی بسیم *)

(وسیم) امیر وزننده یال وبال وحسن وجمال صاحبی خوب سیما وخوشلقا محبوب مستثنایه
دینور جمعی کرماء وزننده وسماء در مؤنثی وسیمه در (بسیم) وسیم وزننده (کل نوخنده) یعنی
هنوز اچیلمغه شروع ایتمش غنچه کبی آهسته وادبانه ولطیف ونازکانه تبسم ایله کولیجی کیمسه‌یه
دینور کامر فی القطعة الثانیة

(* اصلی غایتده دنی نفسی بخیله دی لئیم * لوم ولومی قنامق همدخی اوبله تلویم *)

(لئیم) کریم وزننده ومقابلیدر که لؤم ودنائت وبخل وخساست ایله متصف الحاق وفرومایه
کیمسه‌یه دینور (لوم) نوم وزننده و (لومی) قصر ایله دعوی وزننده ولائمه نافله وزننده
وملام سحاب وزننده وملامه سحابه وزننده عذل وعتاب وتعییر وتعییب معناسنه درکه
فارسیده سرزنش وترکیده قنامق دینلور لومه نومه وزننده موجب لوم وتعییر اولان لایقسز

ایشه دینور (تلویم) تعییب وزننده مبالغه ایله قنامق معناسنه‌در

(* اولولق فخم وسلاستلی سوزه دیمش هم * دیندی تعظیمده اجلال وهم اوبله تفخیم *)

(فخم) ضخم وزننده اولو وعظیم نسنه‌یه وقدر وشانی عظیم کیمسه‌یه دینور وصفدر مصدری
ضخامت وزننده فخامت در اولولق معناسنه وفخم فصاحت وبلاغتله ممتاز سلاستلو
جزالتلو رنکین کلامه وصف اولور (اجلال) همزه‌نك کسریله و (تفخیم) تعظیم وزننده
ومرادفیدر که برکیمسه‌یه تعظیم وتبجیل وتوقیر ایدوب اولولمغه دینور

(* هم زعامه اولولق دیندی کفیل اولمغه ده * سید القوم کبی اولمش اولو کیمسه زعیم *)

(زعامه) سحابه وزننده ریاست واولولق معناسنه‌در وکفالت معناسنه‌در که برکیمسه‌نك دینی
یاخود سائر مؤنتنی درعهده ایدوب کفیل اولمغه دینور (سید القوم) اضافتله برجماعتك سرکرده
ورئیسی اولان متعین وذیشان کیمسه‌یه دینور (زعیم) کفیل وزننده ومرادفیدر وبرقومك
سیدنه واولوسنه ونافذ القولنه دینور

(* اولمش اتباعله خدام ماکنده حشم * کندودن خوف اولنان اوتانلان کیمسه حشیم *)

(حشیم) فتحتینله برکیمسه‌نك اهل واتباعی وعبید وخدامی وجیران ومتعلقاتنه دینور که
اول کیمسه‌نك غیرتی چکوب حمیتلرندن ناشی اعداسنه غضب ایدراوله‌لر وبومفرده وجمعه
اطلاق اولنور جمعی همزه‌نك فتحیله احشام کلور (حشیم) حلیم وزننده قاموسك ضبطنه کوره
ناسدن احتشام ایدن یعنی شرم وحیا ایدر اولان اوتانسق کیمسه‌یه دینور ناظمك بیاننه کوره
ناس کندودن خوف وحیا ایتدیکی مهیب کیمسه‌یه دینور والحاصل قاموسك الحشیم المحتشم
قولی اسم فاعل صیغه‌سیله مضبوط اولمغله شارحی ومترجمی فعیل بمعنی فاعل اولمق اوزره شرح
وبیان ایتدیلر ناظم تحریر فعیل بمعنی المفعول اولمغه مساعدهٔ لغویه بولمق محتملدر

(* ذوشکیمه اوکه سرکش اوله هم نفسی شدید * شکم ایمش رشوتی ویرمك هم اصرمقده شکیم *)

(ذوشکیمه) احوال ثلاثه سنده حروف ثلاثه ایله معرب اولان اسماء ستهٔ معتله دن صاحب
معناسنه اولان ذولفظنك سفینه وزننده شکیمه‌یه اضافتیله عار وغیرت وانفه وحمیت صاحبی
اولوب اصلا برکیمسه‌یه سرفرو وانقیاد ایتمز اولان سرکش وشدید النفس آدمه دینور تنه کیم
شدید الشکیمه ده بو یله ابا وامتناع صاحبی کم المز کیمسه‌یه دینور (شکم) شینك فتحی وکافك
سکونیله مقصودینه ایصال ضمننده برکیمسه‌یه رشوت ویرمك معناسنه‌در وبرکیمسه‌یه برنسنه
مقابلنده عوض ومکافات ایلمك معناسنه‌در همزه‌نك کسریله اشکام کبی (شکیم) حکیم وزننده
وشکم شتم وزننده اصرمق معناسنه‌در عض کبی

(* پك غلیظ اهل جفا کیمسه عتل اولمشدر * قومك ایچنده کی بیکانه خبیث اولدی زنیم *)

(عتل) ضمتینله ولامك تشدیدیله اکول ومناع الخیر وجفاکار غلیظ القلب نادان ومنعوم کیمسه‌یه
دینور (زنیم) ذمیم وزننده برقومه صکره‌دن ملحق اولوب عن اصل انلردن اولمیان کیمسه‌یه
دینور فارسیده بیکانه وترکیده یابجی دینلور ودنائت وخباثتله معروف لئیم وفرومایه
کیمسه‌یه دینور

(* هشم ایمش برقوری شیء قرمه‌دخی باش قرمق * قوری اوتکده قرلمش اوفاغی اولدی هشیم *)

(هشم) هانك فتحی وشینك سکونیله برقوری نسنه‌یی قیروب اوفاتمق یاخود انسانك یاحیوانك
باشنی وکمیکنی قیرمق یاخود هرنسنه‌یی قیروب اوفاتمق معناسنه‌در (هشیم) حشیم وزننده
ومحشوم مکسور وزننده قیرلمش قوری اوتك وسائر نسنه‌لرك قیرنتیسنه وخرده‌لرینه دینور
وقرلمش باشه وکمیکه وسائره دینور

*) كوتولك اولدی سماجه یرامزلقده خبال * دخی پك ظلم ایدیجی كیمسه غشوم وظلیم (*

(سماجه) جیم ایله قباحه وزننده ومرادفیدر كه برنسنه چركین وقبیح وكوتو وكریه اولمق معناسنه در (خبال) سحاب وزننده وخبل تمر وزننده فساد وخباثت ویرامزلق وشناعت معناسنه در خبل لفظنك جمعی خانك ضمیله خبول كلور (غشوم) ظلوم وزننده و (ظلیم) سكین وزننده پك ظالم وبیداد ستمكار كیمسه یه دینور ظلام كبی

*) سب ایمش سوكه سوكشمه ده تشاتم اولمش * شتم هم سوكه لقاسی بد اولان كیمسه شتیم (*

(سب) سبنك فتحی بانك تشدیدیله بر كیمسه یه سوكمك یعنی ناموسنه خلل ایراث ایده جك كلام ایله عرضنی یقوب شاننی تحقیره مؤدی سوز سویلمك معناسنه در (تشاتم) تنازع وزننده سوكشمك وبری برلرینه ناسزا كلام سویلمك معناسنه در (شتم) كتم وزننده ومشتمه مرحله ومكرمه وزنلرنده سب كبی سوكه معناسنه در (شتیم) شكیم وزننده قبیح المنظر وبدلقا چركین كیمسه یه دینور وسوكولمش آدمه دینور مشتوم كبی

*) عزم ایمش ایتمكه برنسنه یی قطعی نیت * هم عزیمت دیمه در اویله اومعناده عزیم (*

(عزم) عینك فتحیله وضمیله و (عزیمت) غنیمت وزننده و (عزیم) علیم وزننده ومعزم مقعد وزننده ومعزم مجلس وزننده وعزمان عثمان وزننده برفعلی ایشلمكه ربط قلبله قطعی قصد وتوجه ایتمكه دینور

) اكلامق اولدی تفرس دخی درك وادراك (

) حازم اول كیمسه كه رشدا وزره اوله اویله حزیم (

(تفرس) تفطن وزننده برنسنه یی دقت وتأمل ایله واقعه مطابق فهم ایدوب اكلامق معناسنه در كتابت وزننده فراست بوندن اسمدر كه ظن وتخمینده دقت ایده رك مصیب اولمغه دینور (درك) فهم وزننده و (ادراك) امعان وزننده برنسنه یی بیلوب اكلامق معناسنه در (حازم) جازم وزننده و (حزیم) عزیم وزننده امورنی دائما رشد وبصیرتله اتقان وحزم واحتیاطله محكم طوتان كیمسه یه دینور

*) دیدیلر بعضیلر قریهٔ اصحاب الكهف * بعضیلر لوحهٔ اسمالر بدر دیدی رقیم (*

(رقیم) رحیم وزننده اقوال عدیده ایله مفسردر بعضیلر اصحاب كهفك قریه سی اسمیدر دیدی و بعضیلر رقیم رصاصدن مصنوع یاخود حجردن برلوحه نك اسمیدر كه انده اصحاب كهفك اسملری ونسبلری ودینلری وكندیدن خوفله فرار ایتدكلری ملكك اسمی وسورهٔ كهفده مذكور اولان قصهٔ عجیبه لری نقش اولنوب مرقدلری اولان غارك قپوسی اوزره وضع اولنمشدر دیدی و بعضیلر اصحاب كهفك مغاره سی كندنده اولان طاغك یاخود وادینك اسمیدر دیدی و بعضیلر اصحاب كهفك كلبلرینك اسمیدر دیدی و بعضیلر اصحاب رقیمی اوچ نفر كیمسه اوله رق اصحاب كهفك غیری ایله تفسیر ایلدی علی وجه الاجمال قصه لری بو اوچ عدد كیمسه لر یاغمورده شدت بارانه طوتیلوب بر مغاره یه التجاء ودرون غارده انكشاف هوایه منترقبلر ایكن ناكهان بالای غاردن بر صخرهٔ عظیمه سقوط وباب غاری بالكلیه سد وبند ایتدكده متحیر قالوب بالاخره هر برلری احسن اعمالندن بر عمل ذكریله دركاه مستعاندن تفریج طلب ایتملریله فتح باب اولدیغی تفسیر قاضی وصحیح بخاریده مبسوطدر

*) كلدی تصغیری ابیره نه غریب استعمال * اعجمی لفظیدر اولمش علم اول ابراهیم (*

(ابیره) جهینه وزننده وهمزه نك ومیمك طرحیله بریه زبیره وزننده وبرهیم فقط همزه یی اسقاطله ابراهیم لفظنك مصغرلریدر لكن ابیره وبریه قاعدهٔ تصغیره نظرا نادر الامثال

اوله رق عجیب وغریب واقع اولمشدر (ابراهیم) همزه نك كسریله وابراهام یانی الفه قلبله وابراهوم هانك ضمیله وابرهم یانی حذفیله وهانك حركات ثلاثیله وابرهیم الفسز هانك فتحیله یدی لغتدر جمله سی اعجمی یعنی عربك غیرینك وضع ایتدیكی لفظدر كه اهل لغتك ومفسرینك بیاننه كوره اسم سریانیدر

*) فصم برنسنه یی قیرمقدر آیرمقسزین * انفصام اولمش انك كبی هم اویله تفصیم (*

(فصم) فانك فتحی وصادك سكونیله برنسنه یی ایكی قطعه ایتمكسزین یعنی تفریق ایدوب آیرمقسزین شكست ایدوب قیرمق معناسنه در ومطلقا قیرمق وكسمك معناسنده مستعملدر قافله قصم وها ایله هصم وهضم وحطم كبی (انفصام) انقطاع وزننده ومرادفیدر كه قیرلمق وكسلمك معناسنه فصمك مطاوعیدر تفصم كبی (ناظمك تشبیهنده مسامحه واردر یعنی انفصام برنسنه آیرلمقسزین قرلمق معناسنه در دیمك استر (تفصیم) تفخیم وزننده فصم كبی برنسنه یی قطع وكسر ایدوب ایكی بلوك ایتمكسزین یاخود مطلقا قیرمقدر

) چوروكه دینیدی رفات وچورومشدر مرفوت (

) چورومك رمه ونخر وچورومش نسنه رمیم (

(رفات) غراب وزننده ریزه ریزه اوفانمش چوروك نسنه یه دینور حطام كبی (مرفوت) مفتوت وزننده چورومش وپارچه لنمش نسنه یه دینور (رمه) رانك كسری ومیمك تشدیدی وفتحیله (ونخر) نونك وخانك فتحه لریله كمیكك چورویوب اوفانمسنه دینور وچورومش كمیكه دینور امیر وزننده رمیم كبی لكن نخر معنای مزبورده فتحتینله مضبوط اولمغله مصراع ثانی * چورومكدر نخر وهم چورومش رمه رمیم * دینلسه وزنا ووضعا ومعنی اعوجاجدن اسلم اولوردی زیرا نخر كمیكك چورومسی رمه ورمیم وچورومشیدر كما فی القاموس

*) هم فقیر اولمغه یوق ایتمكه اعدام دینور * مالی یوق كیمسه ده معدم هم اومعناده عدیم (*

(اعدام) یوقلغه دوشمك یعنی فقیر ومحتاج اولمق معناسنه در وبرنسنه یی نابود ویوق ایتمك معناسنه در (معدم) محسن وزننده و (عدیم) امیر وزننده مالی اولمیان فقیر بینوایه دینور وعدیم احمق كیمسه یه ومجنونه ده دینور

*) قره كولق دیمه غیهب كه غیاهب جمعی * قرا كولق كیجه یه صبحه دخی دینلدی صریم (*

(غیهب) حیدر وزننده قره كولق معناسنه در ظلمت ودیجور كبی وپك سیاه یاغزآته وبغایت مظلم وقرا كو اولان كیجه یه اطلاق اولنور (غیاهب) مساجد وزننده غیهب مزبورك جمعیدر (صریم) امیر وزننده كیجه یه دینور كه قره كولق لازمیدر وصباح وقتنه ده دیمكله ضد اولور وصریم كسلمش نسنه یه دینور

*) غلمه در شهوت وشوقیله اولان حرص جماع * اشتهاسی اكا غایتده زیاده غلیم (*

(غلمه) غرفه وزننده بر كیمسه نك جماعه اشتها وشوقی وولوع وحرصی غالب اولمق معناسنه در فتحتینله غلم كبی (غلیم) سكیت وزننده وغلم كتف وزننده ومغلیم مندیل وزننده شهوت جماعیه سی غالب كیمسه یه دینور

*) كیه خاتونلرك آش یرمه سنه دینلدی وحام * انلره خواهشی اولانی یدرمك توحیم (*

(وحام) كتاب وسحاب وزنلرنده كبه خاتونلرك آش یرمه حالتنه یعنی درلو درلو نسنه لره اشتها حاصل اولمسنه دینور اطبانك بیاننه كوره بونك سببی حامل اولان خاتونك رحمی قپانوب

دم حیض بدننده قالوب خلط ردی اولمغله ابتدای حملده مخالف نسنه لر آرزو ایدر حتی بعض اوقاتده کومور وچامور وطپراق مقوله سی غیر مأ کول نسنه لری دخی اشتهـا ایدر بعـده جنین جانلاندقده دم حیض جنینه غدا اولمغله اول حالت زائل اولور فتحتینله وحم دخی وحام کبیدر (توحیم) تفخیم وزنـنده آش یرن خاتونه کوکلی استدیکی نسنه یی یدرمکه دینور

(* حممه اولدی کومور آدی توتوندر یحموم *)

(* دینلورهم حممه اولدی سیجاق صوده حمیم *)

(حممه) حانك ضمیله همزه وزنـنده مفرد در فحمه کبی برقطعه کوموره دینور جمعی حمرد وزنـنده حمم در فحم وفحیم کبی کوموره دینور (یحموم) یعفور وزنـنده توتونه دینور دخان معنـاسنه (حمیم) یقین حممه دینور جمعی احماء کلور خلیل واخلاء کبی وبعضا حمیم مفرده وجمعه ومذکره ومؤنثـه اطلاق اولنور وحمیم اسی صویه دینور حمیمه کبی جمعی حمائم کلور وصغوق صویه ده دینمکله ضد اولور وپك اسیجـاق یاز وقتنه دینـور

(* اقچه درعین ودخی قلبیده زیف وستوق * دیدیلر پاکه نقی خالص اولان نسنه صمیم *)

(عین) زین وزنـنده سکه لی وسکه سز التونه وحاضر ونقـد اولان ماله واقچه یه دینور ومعـانیء کثیره یه بالاشتراك اطلاق اولنور (زیف) حیف وزنده وزائف سالف وزنـنده قلب ومغشوش اولان کم اقچه یه دینور (ستوق) تنور وقدوس وزنلرنده وتستوق عصفور وزنـنده قلب ونکمز اقچه یه دینور سه توی فارسی معریـدر اوج قات دیمکدر که ایچی باقر یاخود قلای ایکی یوزلری کوش یاخود التون قابلمه یاخود یالدزلمه اولور ومطلقا غشی غالب قلب اقچه یه ده دینور (نقی) غنی وزنده پاك ونظیف نسنه یه دینور (صمیم) حمیم وزنـنده هرنسنه نك صافی وخالصنه ومحض وصرفنه دینور

(* پك مسن آدمه قشعم دینلور کرکسه ده * هم عمل مانده اولان پیر کهام اویله کهیم *)

(قشعم) جعفر وزنده قوجه مش مسن واختیـارکشی یه دینور وچوق یشامش قوجه کرکس قوشنه دینور وایری نسنه یه دینور وارسلانه دینور وثاء قافیه سنده کچدیکی اوزره ام قشعم اولومك وداهیه نك کنیه سیدر (کهام) سحاب وزنـنده و(کهیم) امیر وزنـنده پیرفانی وعمل مانده وپك یاشلو دوشکون وافتاده آدمه وصف اولورلر یقال رجل کهام وکهیم اذا بلغ اقصی الکبر

(* دهرده مردم بدخوی حقیر ومذموم * رجل العارم فی الدهر حقیر وذمیم *)

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (رجل) رانك فتحی وجیمك ضمیـله نوع انساندن اوله رق حد بلوغدن آخر عمرینه قدر ذکوره دینور صبیـانه ونسوانه اطلاق اولنمز فارسیده مردم وترکیده ارکشی دینلور (عارم) صارم وزنـنده دائما ناسی قولا وفعلا رنجیده ایدر اولان بدخوی وبد مزاج زبانکار ودل آزار کیمسه یه دینور رجلك عارمه اضافتی موصوفك صفته اضافتی قبیلندندر بوبابده اکثر نحاته کوره جائز دکلدر مکرکه بقلة الحمقاء کبی مؤول اوله یاخود بلاتأویل جوازنه ذاهب اولنلرك قولنه مبنی اوله ورجل معرفه یه اضافتله مبتدادر (فی الدهر) فی حقیر لفظنه متعلق ظرفیه در دهر دالك فتحی وهانك سکونیله زمان معنـاسنه یاخود مجازا عالم معنـاسنه اوله رق مؤخر حقیرك ظرفیدر (حقیر) خور وذلیل مبتذل کیمسه معنـاسنه مبتـدانك خبریدر (ذمیم) فعیل بمعنی مفعول اوله رق مذموم وملوم کیمسه معناسنه حقیر

اوزره

اوزره معطوفدر (حاصل معنی بداخلاق وبدمشرب اولان کیمسه ابناء زمان عندنده یاخود بوعالمده بلکه دوعالمده حقیر ومستحقر ومذموم ومبتذلدر دیمك اولور

(* نوادادر که یازلدی ایکی یوز اون درتده * آنمه یابانه صانوبده بونی کهنه تقویم *)

یعنی بو منظومهء نفیسه طرز لطیف واسلوب ظریف اوزره تدوین وتألیف اولنمش نوزمین ونو ابجاد برمنظومهء مستثنادر که تاریخ هجرتك بیك ایکیوز اون درت سالنده انشا اولنمشدر بونی اوزرندن یل کچمش وحکمی معطل اولمش کهنه منجم تقویمی کبی انداختهء طاق نسیان ایتمه دیمکدر

(* پیرلکده بنی بو کونه ایدن تازه زبان * همت عالیهء حضرت سلطان سلیم *)

یعنی حواس وشعوره مورث ضعف وفتور اولان هنکام پیریده بنی بونك مثللی نظم بدیع نوآورده انشاسنه باعث قوی حضرت سلطان سلیم ثالثك همت عالیهء بیهمتاسی یعنی قدردان اهل معارف اولمغله ارباب هنرك قدروشاننی ترفیع واعلاسی اولمشدر دیمك اولور

(* هوالرحیم الی العبد یغفر الآثام *)

(هو) ضمیری آثار رحمتی هرآن مشهود وکافهء اذهانده ذات بی اندادی موجود اولان جناب معبوددن عبارت اوله رق مبتدادر (رحیم) کریم وزنـنده محسن ومنعم معناسنه اسماء حسنادن اولمق اوزره مبتدانك خبریدر (الی العبد) ده الی رحیمه متعلق حرف جردر عبد لفظی عبد بالایجاد معناسنه رحیمك مفعول به غیرصریحیدر (یغفر) باب ثانیدن فعل مضارعدر فاعلی تحتنده مستترهو ضمیری رحیمه راجعدر وجمله سی رحیمك صفتیدر یاخود استینافدر (آثام) همزه نك مدیله ذنب وکناه معناسنه اولان اثمك جمعی وفعلك مفعولیدر (مفهوم عنوان عباده محسن حقیقی انجق غفار الذنوب اولان الله تعالیدر دیمك اولور

(* شهامه قلبی قوی اولمه هم زکاسی تمام * فخامه دراولولق هم اولو کشیده همام *)

(شهامه) کرامه وزنـنده برکیمسه قوی القلب وزکی الفؤاد تیزفهم وکسکین ذهنلو اولمق معنـاسنه در بوکونه سریع الفهم پك زیرك وزکی کیمسه یه شهم ومشهوم دینلور (فخامه) کرامه وزنده حسی ومعنوی یعنی کرك وجود وجثه اعتبـاریله وکرك قدر وشان اعتباریله بویوك واولو اولمق معنـاسنه در (همام) غراب وزنـنده شجاع وسخی اولان سید ذیشان کیمسه یه دینور

(* ابل دینوردوه یه اورکوجیده اولدی سنام * شموخ ایمش یوجه لك هم آنك کبیده سنام *)

(ابل) همزه نك وبانك کسریله وتخفیفا بانك سکونیله دوه یه دینور واحده وجمعه اطلاق اولنور یاخود اسم جمعـدر برسوری دوه یه دینور ایکی سوری دوه یه ابلان ایکیدن زیاده دوه سوریسـنه همزه نك مدیله آبال دینور لفظنـدن مفردی یوقدر مفرد مذکری جمل مؤنثی ناقه در ابلك مصغری ابیله در (سنام) سحاب وزنـنده دوه نك اورکوجنه دینور وعلو وارتفاع معناسنه دینور ومرتفع ویوجه معناسنه اطلاق اولنور (شموخ) قعود وزنده یوجه لك ویوکسکلك معناسنه در یوجه نسنه یه شامخ دینور

(* مقدمه دینلور اولك بلوکه عسکردن * دی آرده خلف وامام اوك هم اویله در قدام *)

(مقدمه) دالك کسریله محدثه وزنده محاربه ده نفسی سائر عسکر اوزره تقدیم ایدن طائفه یه دینور که مقدمة الجیش اولهجقدر فارسیده سرآهنك وترکیده چرقه جی وقراولی تعبیر اولنور (خلف) خانك فتحی ولامك سکونیله جهات ستهدن آرده دینور وراء کبی (امام) سحاب وزنـنده (وقدام) زنار وزنده خلف مقابلیدر که اوکه دینور قیدام وقیدوم کبی فارسیده اوکه

پیش وآرده پس دینور

*) مقامه مجلسه دیمش دخی جماعت ناس * مکان مقام دیمك جایکهدر اویله مقام (*

(مقامه) مقاله وزننده اوتوره جق یره دینور مجلس کبی وقوم وجماعت معناسنه در (مکان) میمك فتحیله و(مقام) مکان وزننده طوره جق واوتوره جق موضعه دینور فارسیده جایکه وجایگاه دینور

*) شحیم سمز کشیدر ایچ یاغن سونده شحم * دینورمش ات یاغنه شحم آنی صتان شحام (*

(شحیم) لحیم وزننده اتلی جانلی سمین وسمز کیمسه یه دینور (شحم) کتف وزننده ایچ یاغی یعنی سون کشی یه دینور اصل نظمده کلا المعنیین شحیم لفظنك معناسی اولمق اوزره ثبت اولندیغنه قاموس مساعد اولمدیغندن مصراع تغییر اولندی (شحم) لحم وزننده حیوانانك جوفندن چیقان یاغه دینور که ایچ یاغی وات یاغی دینور (شحام) شداد وزننده وشاحم صاحب وزننده ایچ یاغی صتان کیمسه یه دینور

*) مسومه کودیلن آتلره دینورمش هم * کزن طوارلره مرعالرنده دینلدی سوام (*

(مسومه) معظمه وزننده مسبب اوله رق مرعایه صالیو یریلوب کندی باشنه کودیلن آتلره وسائر مواشی یه دینور ونشان ایچون تمغا باصلمش اولان آتلره دینور (سوام) سحاب وزننده کندی باشنه اوتلاغه صالیو یرلمش اولوب مرعاده باشی بوش کزن دوه لره وسائر مواشی وطوارلره دینور

*) طوارکه اوتلیه یایانده سائمه اولمش * بها وقیمتی سو یلشمه نك مآلی سوام (*

(سائمه) سائبه وزننده ومرادفیدرکه باشی بوش بیانه صالیو یریلوب استدیکی یرده کزوب اوتلیان دابه ومواشی یه دینور (سوام) جدال وزننده بیعه عرض اولنان متاعك بایع ایله مشتری بیننده قیمتی سو یلشملك یعنی اولا بایع دکرندن زیاده استیوب مشتری آز و یروب بعده طرفیندن تنزل وترقی ایله بها سو یلشله رك بینلرنده قرار داده اولوب بازارلشمق معناسنه در مساومه وتساوم واستیام کبی

*) پلازی جوزل ودیمش کوکرجنه ورقاء * یبان کوکرجنك آدیده یمامه یمام (*

(جوزل) کوکرجین پلازینه دینور وتازه جوانه اطلاق اولنور شاب نورس معناسنه وزهره دینلور سم معناسنه (ورقاء) حمراء وزننده طیوردن کوکرجنه دینور حمامه وسعدانه کبی (یمامه) سحابه وزننده و(یمام) سحاب وزننده ویمم فتحتیله یبانی کوکرجنه دینور حمام وحشی معناسنه واهلی کوکرجنه ده اطلاقی امام کسائیدن مرویدر

*) کوکرجنك آدیدر صانمه یالکز زیرا * بوغازی طوقلی هر برقوشه دینلدی حمام (*

(حمام) سحاب وزننده کوکرجن قوشنه دینور علی قول مطلقا بو ینی مطوق اولان یعنی اصل لونك غیری لونله قلاده وکردانلق طاقلمش کبی اولان قوشه دینور کوکرجن وقمری واوکیك کبی مفردی حمامه در فارسیده کبوتر دینور

*) اوقوا وزاغه کیدن یای ایمش طحور ورکوض * نصیبه هم اوقده سهم دینلدی جمعی سهام (*

(طحور) صبور وزننده و(رکوض) ینه صبور وزننده اوقوا وزاق کیدن وچوق مزل آلان یایه دینور (سهم) سینك فتحی وهانك سکونیله حظ ونصیب معناسنه در واوقه دینور نبل کبی (سهام) جبال وزننده سهم مزبورك جمعیدر

*) جسدله بر برینه اورمه در مصادمه هم * طوقوشمه صت وتصادم آجتمه در ایلام (*

(مصادمه) مقابله وزننده سخت وصلابتلو اولان ایکی جسمی بر برینه چارپوب طوقوشدرمق

معناسنه در (صت) صادك فتحی وتانك تشدیدیله ایکی نسنه بر بر یله طوقوشمق معناسنه در وبر کیمسه یی عنف وقهر ایله اوته قاقق معناسنه در (تصادم) تضارب وزننده چارپشمق وطوقوشمق معناسنه در قوچلرك طقوشمه سی ودریاده قایقلرك طوقوشمه سی کبی (ایلام) همزه نك کسریله بر کیمسه یه الم ویروب جسمنی یاخود جانی آجتمقدر

*) اوکیم توکل ایده حقه قاوشور کرمه * فمن توکل للرب صادف الانعام (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (فمن) ده فا استینافیه من موصوله در ومحلا مرفوع مبتدادر (توکل) تفعل بابندن ماضی مفرد مذکر غائبدر فاعلی اولان ضمیر مستتر موصوله راجعدر جمله سی موصولك صله سیدر (للرب) ده لام جاره علی معناسنه در * ویخرون للاذقان * نظم جلیلنده اولدیغی کبی رب اسماء حسنادن اوله رق فعلك مفعول به غیرصریحیدر (صادف) راست کلمك وقاوشمق معناسنه اولان مصادفه دن ماضی مفرد در تحتنده مستتر هو ضمیری فاعلی اوله رق مبتدایه راجعدر جمله سی مبتدانك خبریدر (انعام) همزه نك کسریله کرم واحسان معناسنه صادف فعلنك مفعولیدر (حاصل معنی شول کیمسه که هر خصوصنده جناب پروردکاره تفویض امور واعتماد وهر حالده استسلام وانقیاد ایده اول کیمسه نائل احسان وحائز الطاف یزدان اولور دیمکدر

*) بقار افندیسنك حال وشاننه اتباع * سن اول ادیب که اهل ادب اوله خدام (*

(ادیب) امیر وزننده عدل وسخاء وبذل وعطاء وحلم وحیاء وامانت ووفاء وصبر ورضاء وعفت وشجاعت وتوکل وقناعت وتواضع وشفقت وانصاف ومروت وبالجمله شرعك ایجاب وعقلك استحسان ایلدیکی اطوار واقوال ایله متصف اولان کیمسه یه دینور (خدام) خانك ضمی ودالك تشدیدیله خادمك جمعیدر یعنی اتباع وخدم وحشم مقوله سی متبوعلرینك اثرینه اقتفا وطور وروشنه اقتدا ایتمك عادت مستمره در سن ادبلو اول که انلر دخی سنك اخلاقکله متخلق اولوب مؤدب اولمغله تابع ومتبوع معزز ومحترم اوله دیمك اولور

) یصل العرش مع الحزن دعاء المظلوم (

(یصل) یعد وزننده باب ثانیدن فعل مضارعدر مصدری بر نسنه یه ایریشوب اولاشمق معناسنه وعود وزننده وصول وغرفه وزننده وصله وعده وزننده صله در (عرش) فرش وزننده تحدید وتقدیری عقول بشریه دن خارج وحقیقتی ومقداری علم الهی یه منوط اولان عرش الرحمن در وبو ترکیبده فعلك مفعولیدر (مع) میمك وعینك فتحیله اسمدر وما بعدنه مضاف اوله رق ظرفدر وبو ترکیبده جئتك مع العصر کبی زمان اجتماعه دلالت ایدر وعند البعض مع مصاحبت معناسنه موضوعدر (حزن) حانك ضمی وزانك سکونیله وفتحتیله تاسه وغم واندوه معناسنه مضاف الیهدر ومع مؤخر دعایه متعلقدر (دعاء) تضرع واستکانتله درکاه قاضی الحاجاتدن بر مطلبی نیاز طریقیله استمك معناسنه در (مظلوم) نفسنه یاخود مالنه جور وظلم اولنمش عاجز وبیچاره کیمسه یه دینور * ماکه عنوان اتق دعوة المظلوم فانه لا حجاب بینها وبین الله * اثرنجه بغیر حق تعدی ورنجیده اولنان مظلومك حزن قلب وانکسار خاطره مقارن اوله رق ظالم ستمکارك علیهنه اولان دعاسی طباق سبع شدادی خرق ایله عرش اعلایه واصل اولور (یعنی درکاه اجابتپناه عزتده مقبول ومستجاب اولمغله ظالم بلاسنی بولور دیمکدر

*) بوغازك دینلدی یمك یوتمه یرینه بلعوم * بلعمه یوتمه بوغازدر دخی حلق وحلقوم (*

(بلعوم) بانك ضمیله عصفور وزننده وبلعم قنفذ وزننده بوغازده کائن وبراوجی معده یه متصل

مجرانك اسميدركه طعام وشراب اندن مرورايله معده يه واصل اولور و بوكه مرئ دخی دينور
امير وزننده و بوغازده برمجرادخی واردركه انك براوجی ريه يه يعنی اق جكره متصلدر هواكيروب
چيقوب نفس الهجق مجرادر بوكه حنجره دينور حنظله وزننده وقصبه دينور وقصبة الريه
دينور تركيده بوغورتلق وخرطلق تعبير اولنور (باعمه) دحرجه وزننده ناظمك بيانی اوزره
برنسه يی يوتمق معناسندهدر بلع وابتلاع والتقام واسترط وازدقام كبی يك اكول اولان كيمسه يه
بلعم دينور جعفر وزننده (حلق) حاء مهمله نك فتحيله و(حلقوق) بلعوم وزننده وحا يرينه
زا ايله زلقوم انسانك وسائر حيوانك بوغازينه دينور فارسيده كلو دينور

*) اسب جبريل ديمش صاحب قاموس اما * جوهری جمله ملكلر آتنه دير حيزوم (*
(حيزوم) حاء مهمله نك فتحيله قاموس محيط مؤلفی مجدالدين فيروزآبادی روايتی اوزره جبريل
امين عليه السلام حضرتلرينك فرسی اسميدركه حضرت موسی عليه السلامی بحردن كچورمك
ايچون وبدر غزاسنده خاتم الانبياء عليه الصلاة والسلام حضرتلرينه نصرت ايچون صورت
بشره تمثل ايله اول آته سوار اولمشيدی واول آته فرس الحيوة دخی اطلاق اولنور ضال ومضل
اولان سامری خبيث دست خبث پيوسنيله ياپديغی عجل صورتنه انك اياغی ايزندن تراب آلوب
طرح ايتمكله حيات بولمش ايدی اما مشاهير ائمهٔ لغتدن ابونصر اسماعيل بن حماد الجوهری
صحاحنده اسب جبريله تخصيص ايتميوب علی العموم زبرران ملائكهٔ كرام اولان آتلردن هر برينه
دينور ديمكله اسم جنس اولور

*) ام كلثوم ايدی يك بنت رسوله كنيه * يوزی چوق اتلو اولان كيمسه يه ديمش كلثوم (*
(ام كلثوم) كاف عربيه نك ضميله عصفور وزننده مفخر كائنات عليه افضل الصلوات افنديمزك
بنات اربعهٔ طاهره لرندن برينك كنيه سيدركه انلر زينب ورقيه وام كلثوم وفاطمة الزهراء
رضی الله تعالی عنهن حضراتيدر وبو ام كلثوم رضی الله عنها حضرتلرينی رسول الله صلی
الله عليه وسلم حضرتلری رقيه رضی الله عنهانك وفاتندن صكره حضرت عثمان بن عفان
رضی الله عنهه تزويج ايلمكله حضرت عثمان ذوالنورين لقبيله ملقب اولمشدر (كنيه) كافك
ضميله وكسريله اب وام وابن وبنت كلمه لرينك بريله مصدر اولان اسمه دينور واكثر ناسك كاف
فارسی ايله ام كلثوم ديدكلری لحن فاحشدر (كلثوم) وزن مزبور اوزره يوزی ويناقلری
اتلو وطولقون آدمه دينور

) قرم ايمش شول دوه كيم حفظ اولنور مش دول ايچون (
) قومك اولوسنه ده قرم دينور جمعی قروم (
(قرم) قافك فتحی وراءنك سكونيله ناقه ره چكوب دولی المق ايچون حفظ واختيار اولنان
اركك دوه يه دينور وسيد وذيشان اولان اولو كيمسه يه دينور (قروم) فحول وزننده ومعنای
اولده مرادفی اوله رق قرم مزبورك جمعيدر

*) جذم هر نسنه نك اصلی كوكی معناسنده در * جمعيده كلدی اقانيم ديمك اصل اقنوم (*
(جذم) جيمك كسری وفتحی وذالك سكونيله هر نسنه نك اصلنه وكوكنه دينور انسان
وحيوان واشجار مقوله لرينه شاملدر اصل وام وجرثوم وجرثومه كبی (اقنوم) همزه نك ضميله
جرثوم وزننده ومرادفيدركه اصل معناسنه در (اقانيم) اقاليم وزننده اقنومك جمعيدر نصارانك
اقانيم ثلاثه تعبيرلری اصول ثلاثه ديمكدر وبو لفظ رومی معربدر

*) اخدم ومخدم ايمش صاحب اتباع وخدم * دخی جن تابعه لی كيمسه يه ديمش مخدوم (*
(اخدم) احمد وزننده و(مخدم) مكرم وزننده ومخدم معظم وزننده خدم وحشم صاحبی

كثير

كثير الاتباع كيمسه يه دينور (مخدوم) معدوم وزننده جن طائفه سندن تابعه سی اولان كيمسه يه
دينوركه خدام صاحبی تعبير اولنور

*) آدمه تابعه شول جندن اولان تابع كيم * قنده اولورسه برابر اوله بروجه لزوم (*
(تابعه) صاحبه وزننده و(تابع) صاحب وزننده شول جنی وجنيه يه اطلاق اولنوركه دائما
بر انسانه مصاحب وملازم اولوب نره يه كيدرسه تابع اولوب برابرجه كيدر اوله

*) اوتك اوجه ظهور ايليه نی اولدی رشم * شول چيچك كيم ايو آچلامش اوله برعوم (*
(رشم) فيحتبله هنوز ظهور ايلمكه باشلمش اولوب يكی بتوب كلور اولان نباته دينور (برعوم)
بلعوم وزننده و برعومه ها ايله و برعم و برعمه قنفذ وقنفذه وزنلرنده هنوز اچلامش چيچكه دينوركه
طوموروجق دينور

*) چون سذوم اولمشيدی قريه سی قوم لوطك * انلرك حاكم برجوريده قاضئ سذوم (*
(سذوم) ذال معجمه ايله صبور وزننده دال مهمله ايله سدوم معربی اوله رق لوط عليه السلام
قومنك مدينه لری اولان صعبه وصعده وعمره ودوما وسدوم نام بلده لرك بريدر وبونلرك مجموعی
حضرت لوط عليه السلامك قومی اوزره زير وزبر اولملغله مؤتفكات تسميه اولنمشدر اعالیسی
اسافلنه منقلب اولمش واوستی آلتنه چورلوب ترسنه دونمش معناسنه وتفسير ابی السعودده
مسطور اولديغی اوزره بو مدائن خمسه درتيوز بيك نفوسی مشتمل ايدی (قاضئ سذوم) مدائن
خمسهٔ مزبوره دن سذوم شهرينك قاضيسيدركه ظلم وجورده مثل اولمشدر زياده جائر
وستمكار اولان كيمسه حقنده (اجور من قاضی سذوم) دينور قاضئ ماضينك جملهٔ جورندن بری
بودركه بركون حضورينه ايكی خصم كلوب بری آخردن دعوی وبونك ذمتنده بيك درهم حقم
واردر ديو اثبات مدعی ايلدی مدعی عليه دخی دينی اقرار ايدوب لكن بش سنه مؤجل اولملغله
وعده سی تمامنده مستحق اوله جقدر سزدن نيازايده رمكه بش سنه تمامنده بيك درهمی ادا ايچون
كتوردكده بلكه بو آدمی بوله مم كرم ايدوب وعده حلولنه قدر بونی حبس ايدك كه اولوقتده
حاضر بوله يم ديمكله مدعئ مرقومی بش سنه حبس ايتمشدر

*) يك اوغور اولايمش ايمن هم اوغورسز حطباء * نامبارك ديمه مفهومنده مشؤم ومشوم (*
(ايمن) اسعد وزننده ومرادفيدركه زياده اوغورلو وقوتلو وميمون ومبارك معناسنه در فارسيده
فرخنده وخجسته دينور (حطباء) حمراء وزننده اوغورسز وميمنتسز ومنحوس كيمسه معناسنه
اولان احطب لفظنك مؤنثيدر (مشؤم) مذموم وزننده و(مشوم) ملوم وزننده نامبارك يعنی
اوغورسز ومنحوس كيمسه يه دينور

*) رجم قتل ايتمه دخی طاشله معناسنه در * اويله رجم اولنانه ديندی رجيم ومرجوم (*
(رجم) رانك فتحی وجيمك سكونيله قتل واماته ايتمك معناسنه در وبر كيمسه يی طاشلق وطاشه
طوتمق معناسنه در (رجيم) ذميم وزننده و(مرجوم) مردود وزننده طاشلنمش كيمسه يه
دينور وقوغولمش مردود ومطرود كيمسه يه دينور

*) ميوه سی رأس شياطين كبی يراهل جحيم * قعر دوزخده برآتشدن اغاجدر زقوم (*
(زقوم) تنور وزننده قعر دوزخده يعنی جهنمك اصلنده ودبنده نابت برشجر ناريدركه اغصانی
دركات جحيمه مرتفع وواصل وميوه سی نهايت قبح وكراهت منظرده رؤس مخيلهٔ شياطينه شبيه
ومشاكل وخشونت ومرارتده وكراهت رائحه وشدت حرارتده اقصای غايته بالغ ايكن اصحاب
جحيم غلبهٔ جوعدن ناشی ياخود زبانيه لرك جبر واكراهنه مبنی مضطر ومجبور اوله رق اندن اكل
وتناول ايدرلر

(* خلقله الفتی چوق ایله مذموم وقبیح * كثرة الخلطة بالناس قبیح مذموم *)

مصراع اول ثانینك تفسیر وترجمه سیدر (كثرت) كافك فتحی وثاء مثلثه نك سكونیله چوقلغه دینور قلت مقابلیدر ومابعدینه اضافتیله معرفه اوله‌رق مبتدادر (خلطت) غربت وزننده قارشمق معناسنه‌در مخالطه واختلاط كبی (بالناس) ده باء جاره خلطته متعلقدر ناس سین قافیه سنك اول قطعه سنده كچدیكی اوزره بنی آدم معناسنه خلطتك مفعول به غیر صریحیدر (قبیح) غلیظ وزننده كوتو وچركین معناسنه مبتدانك خبریدر (مذموم) مرجوم وزننده رذیل ومبتذل كیمسه معناسنه مبتدانك خبر بعد خبریدر (حاصل معنی الافلاس الافلاس الاستیناس بالناس مفادنجه مجالس ناس اكثریا مالا یعنی ایله مالامال واویله یاوه كویان ایله الفت واستیناس موجب خسران ومستوجب وبال اولمغله اومقوله ناس صورتنده نسناس ایله كثرت مجالست شرعا وعقلا قبیح ومذموم ونقیضی اولان عزلت ووحدتك ممدوحیتی امام شافعی حضرتلرینك

* فظو بی لنفس وطنت قعر دارها * مغلقة الابواب مرخی حجابها * قولندن معلومدر *

(* علم دریادر انك آل ابوابنجولرینی * یوخسه ممكن دكل انسانه كوره جمع علوم *)

یعنی علوم غیرمتناهیه اولمغله دریای محیط بی ساحل مثابه سنده وفنون مسائل قعر دریاده تكون ایدن لآلی كرانبها منزله سنده‌در پس جمیع علومی جمع واحاطه وكافهٔ فنونی استیعاب واستفاده افراد آفریده‌دن برفرده ممكن ومتصور دكلدر همان * ماحوی العلم جمیعا احد * لا ولو مارسه الف سنه * انما العلم بعید غوره * فخذوا من كل شیئ احسنه * نشیده سنجه ماندر شهوار اولان علوم نافعه‌یی تحصیل واكتسابله فیضیاب اول دیمكدر

(* قل مانعرفه الله تعالی اعلم *)

(قل) لام قافیه سنك اوچنجی قطعه سنك عنوانی شرحنده كچدیكی اوزره قلیل اولدی معناسنه ماضیدر (ما) موصوله‌در (نعرفه) ده نعرف باب ثانیدن مضارع متكلم مع الغیردر تحتنده مستتر نحن ضمیری فاعلیدر ضمیر بارز مفعولیدر وموصوله راجعدر وجمله‌سی موصولك صله‌سیدر وموصول مع الصله قل فعلنك فاعلیدر (الله) قطعهٔ شرعیده كچدیكی اوزره اسم جلال كبریادر ومبتدادر (تعالی) تفاعل بابندن فعل ماضیدر تعاظم بالوحدانیة فی الالوهیة وتبدخ بالتفرد فی الربوبیة معناسنه تحتنده مستتر هو ضمیری فاعلیدر واسم جلاله متعلقدر جمله‌سی اسم جلالك صفتیدر (اعلم) اعظم وزننده اسم تفضیلدر زیاده بیلیجی معناسنه تحتنده مستتر فاعلیله جمله‌سی مبتدانك خبریدر * مفهوم عنوان * وما اوتیتم من العلم الا قلیلا * نص جلیلی منطوقنجه بزم یعنی كافهٔ ذوی العقولك بیلدیكمز بحردن قطره مثابه سنده اقل قلیلدر الله تعالی جمیع معلوماته عالم وعلمی هرنسنه‌یه شاملدر دیمك اولور

(* اولدی حزنیله ندامت دیمه مفهومی سدم * هم پشیمانلغه مانند تندم دی ندم *)

(سدم) فتحتینله ندم وزننده ندامت وپشیمانلق سببیله غمكین ومحزون اولمق معناسنه‌در یاخود مطلقا حزنلو وغمناك اولمغه دینور (تندم) تكلم وزننده و(ندم) سدم وزننده پشیمانلق وپشیمان اولمق معناسنه‌در ندامت كبی پشیمان اولمش كیمسه‌یه سادم وسدمان ونادم وندمان دینور سكران وزننده

(* طارقنه دیندی تئق كینلی حنق خشم اضم * پك غضبنا كه دی عتراس وغضبدر ضمضم *)

(تئق) تانك فتحی وهمزه‌نك كسریله طارقین كیمسه‌یه دینور غضوب وغضبان كبی (حنق) تئق وزننده وحنیق امیر وزننده خشم وغیظ ایدیجی دوه‌كینلو كیمسه‌یه دینور (اضم) غضب وزننده ومرادفیدر خشم وطارقنلق معناسنه‌در وحقد وكینه معناسنه وحسد معناسنه اطلاق

اولنور ومصدر اوله‌رق غضب ایتمك وطارلمق معناسنه مستعملدر (عتراس) عینك كسریله قسطاس وزننده وعتریس عفریت وزننده پك غضبلو جبار وغضبان كیمسه‌یه دینور مزمهر كبی (ضمضم) زمزم وزننده غضبلو وطارقین كیمسه‌یه دینور كتف وزننده غضب كبی ناظمك غضبدر ضمضم قولنده غضب ضادك كسریله‌در لكن غضبلو ضمضم دینلسه تغلیطدن سالم اولوردی

(* غیظ ایمش كبرلی غضب كظم انی هضم ایتمكدر * كاظم اولدر كه سكوت ایلیه جمعی كظم *)

(غیظ) غینك فتحی ویانك سكونیله غضب كامن یعنی كبر او طارقنلق معناسنه‌در ومطلقا خشم وغضب معناسنه‌ده دینور وغضبك حدت وشدتنه دینور وبر كیمسه‌یی اغضاب ایدوب طارلتمق معناسنه دینور (كظم) كافك فتحی وظانك سكونیله غضبی واوفكه‌یی هضم ایدوب یوتمق یعنی مغضوب علیهدن اخذ انتقامه قادر ایكن كف نفس ایله اجرا وانتقامی ترك ایتمك معناسنه‌در محزون وغمناك كیمسه‌یه كظیم ومكظوم دینور (كاظم) ساكت وزننده ومرادفیدر كه سویلیوب ابسم طوران كیمسه‌یه دینور (كظم) سلم وزننده كاظمك جمعیدر ساكتون معناسنه

(* لطمه سیله دخی لطم اولمش آنی اورمقده * هم طبنجه اوریلن یوزدیمه خد ملطم *)

(لطمه) تمره وزننده ضرب انواعندن سیله وشمار تعبیر اولنانه دینور (لطم) لحم وزننده كف مفتوحه ایله یعنی ال آیه‌سیله بر كیمسه‌نك یوزینه یاخود چپلاق بدننه سیله اورمق وشمارلمق معناسنه‌در صفع كبی (خد ملطم) تركیب توصیفی اوله‌رق طبانچه ایله یعنی سیله ایله اوریلن یاناغه ویوزه دینور خد الف قافیه سنك الثنجی قطعه سنده كچدی ملطم معظم ضمیله ملطوم معناسنه‌در

(* شنشنه عادته دیمش دخی خویه طبیعه * یلانك ارككی هم بركسك آدی اخزم *)

(شنشنه) شینلرك كسریله زبرجد وزننده دأب وعادته دخی خویه وطبیعته دینور وبرقطعه‌نه دینور (اخزم) احمر وزننده اركك یلانه دینور صمه واخلف كبی وجود وسخا ایله مشهور اولان حاتم طائی‌نك عمیسی یاخود پدرینك عمیسی اسمیدر كه حاتم مزبورك جدی یاخود جدینك جدی ابو اخزم الطائیدر او غلو اخزم وفات ایدوب برقاچ اوغللری قالمشیدی بركون برماده ضمننده جمله‌سی جدلری اولان ابو اخزم اوزرینه خروج وهجوم وضرب وجرح ایلملریله اشبو * ان بنی زملونی بالدم * شنشنة اعرفها من اخزم * بیتنی نظم وایراد ایدوب پدرلری اخزم دخی كندیسنه بوكونه عقوق وعصیان صاحبی اولمغله اولادلری دخی انك كبی بدخوی اولدقلرینی اشعار ایلدی وبو شنشنة اعرفها من اخزم مصراعی ضروب امثالدن اولمغله ناظم تحریر بو بیتده مثل مزبورك حلنه ایما ایتدی

(* نحب وغراره قرون ایله رعوم اولمش روح * نسمه جانه هم انسانه دینور جمعی نسم *)

(نحب) نونك فتحی وحاء مهمله‌نك سكونیله نفس ناطقه وروح حیوانی معناسنه‌در كه فارسیده وتركیده جان دینلور ونحب بوندن ماعدا اوزنلق معناسنه‌در طول كبی واویقویه دینور نوم كبی وبرهان وحجته دینور ومسابقه ومباحثه‌ده اوكدل قومغه دینور وحاجت ومهمه دینور وبرشیئك حدت محدوده‌سنه دینور ویوریمكه دینور ومباحثه‌ده قونیلان كرانبها اوكدله دینور ونذر وایجابه دینور وبكاء شدیده دینور وخط وشدته دینور وبرنسنه‌نك مدتنك نهایتنه دینور واولومه دینور وقار او بوننه دینور ووقت وزمانه دینور واوكسوركه دینور وقصد وهمته دینور وسمروب طاولنمغه دینور وعظیم الجثه اولان دوه‌یه دینور مجدالدین فیروز آبادی بصائرده نحب لفظنك

اشبو بكرمی معناسنی ابیات ثلاثه‌ده درج ونظم ایلمشدر كه *طول ونوم و برهان مراهند* وحاجة مدة والسیر والخطر* نذر اشد بكاء شدة اجل* والنفس والموت واذكر فعل من قروا* والوقت ثم سعال همة سمن* ضخم الجمال معانی النحب فاختبروا* ابیاتیدر كه علی وجه الترتیب والاجمال ترجمه اولنمشدر (غراره) رانك تشدیدیله غداره وزننده و (قرون) صبور وزننده وقرونه‌ها ایله وقرین امیر وزننده وقرینه‌ها ایله و (رعوم) صبور وزننده نفس معناسنه‌در كه روح انسانیدر حوباء ومهجه كبی روح دخی عربیدر جان معناسنه كامر فی قطعة الحاء شبوعنه بناء ترجمه موقعنده ایراد اولندی (نسمه) فتحاتله روحه وجانه دینور وانسانه اطلاق اولنور وكوله وجاریه‌یه دینور وروحك راحتنی موجب اولان نفسه دینور كه صواوق آلوب ویرمكدر (نسم) فتحتیله نسمه‌نك جمع جنسیدر تمر وتمره كبی جمع صیغه‌سی نسمات كلور

(* دلسزه اخرس ولال اولنه ابكم دینمش* بك صاغر كیمسه‌یه اطرش دی صاغر اولدی اصم *)

(اخرس) احمر وزننده دلسز كیمسه‌یه دینور جمعی خروس وخرسان كلور خانك ضمیله (ابكم) اخرس وزننده و بكیم امیر وزننده خلقی دلسز اولان كیمسه‌یه دینور وابله ونادان اولمغله نطقدن عاجز اولان دلسزه دینور ابكمك جمعی بكم وبكماندر بانك ضمیله فارسیده دلسز وتكلمدن عاجز كیمسه‌یه لال دینور خال وزننده و بی زبان دینور (اطرش) اخرس وزننده واطروش اسلوب وزننده صاغر وقولاغی آغر كیمسه‌یه دینور ناظمك بك صاغره دینور دیدیكی قاموسه مخالفدر زیرا قاموسك الطرش اهون الصمم قولی اطرش فی الجمله سمعنده خفا اولان صاغره دیمكدر بو تقدیرجه بك صاغر كیمسه‌یه اصلخ دی دینلسه اصلح اولوردی زیرا اصلخ اصلا ایشتمز اولان باجود اذان پرده سیله صیحه ایتمد بجه طویمیان صاغره دینور (اصم) اعم وزننده صاغره دینور جمعی صم كلور فارسیده كر دینور

(* دیدیلر فاتحه هر نسنه‌نك اوللرینه* هر شیئك آخرینده خاتمه درهم خاتم *)

(فاتحه) فاكهه وزننده برشیئك اولنه اطلاق اولنور حافر وحافره وتباشیر كبی (خاتمه) فاتحه وزننده ومقابلیدر كه برنسنه‌نك انجامنه وصوكنه دینور (خاتم) تانك فتحیله بودخی برنسنه‌نك آخر وانجامنه دینور ومهرلنه جك نسنه اوزره باصیلان مهره دینور و برماغه طقیلان یوزكه و برطائفه‌نك الك آخرنده كلن كیمسه‌یه دینور تانك كسریله‌ده لغتدر معنای اخیرده

(* شوه چركنلك ایمش چركنه هم دیندی دمیم *)

(* صاحب حسن وجمال اولنه دینمش فذغم *)

(شوه) شینك فتحی وواوك سكونیله وشوهه تمره وزننده یوزچركین و بد وقبیح اولمق معناسنه‌در قبیح الوجه آدمه اشوه وكریه المنظر خاتونه شوهاء دینور (دمیم) دال مهمله ایله امیر وزننده جثه‌سی حقیر چركین آدمه دینور جمعی دمام كلور جبال وزننده ومؤنثی دمیمه در جمعی ینه دمام كلور ودمائم كلور (فذغم) غین معجمه ایله جعفر وزننده متناسب الاعضاء اسلوب واندامی كوزل حسن وجمال صاحبی كیمسه‌یه دینور وخوب ودلبر وممثلی یعنی طولغون یوزه دینور

(* حصرم ومحصرم اول كیمسه كه غایتده بخیل* دخی خضرم اوكه غایتله اوله اهل كرم *)

(حصرم) حانك ورانك كسره‌لریله زبرج وزننده غایتده بخیل وممسك جمری كیمسه‌یه دینور شحیح وضنین كبی واوزومك وخرمانك قوروغنه دینور فارسیده غوره دینور (محصرم) رباعی مجرددن اسم مفعول بنیه سیله مدحرج وزننده بخل وامساك معناسنه اولان حصرمه دنكه دحرجه وزننده‌در مشتق اوله‌رق زیاده بخیل و بغایت ناكس كیمسه‌یه دینور لكن وزنه خلل وانكسار كلمكله بو مصراع تغییر اولنوب* بك بخیله دی محصرم دخی حصرم اویله* دینلسه اولی

اولوردی (خضرم) معجمتین ایله ینه زبرج وزننده غایتده كریم الطبع وكثیر العطا سخی وجوانمرد كیمسه‌یه دینور وناسك حوایج ومهماتی حمول ومتكفل متعین ودریادل كیمسه‌یه دینور وصویی چوق قیویه و بیوك دریایه دینور جمعی خضارم وخضارمه كلور

(* دائم اولماغه عذابه دخی حرصه دی غرام* مبتلا اولنه برنسنه‌یه دینمش مغرم *)

(غرام) سحاب وزننده دائم ومستمر و برقرار اولان شر وكریهه‌یه دینور ومطلقا برنسنه‌نك دائمی اولمسنه دینور واشكنجه وعذاب معناسنه‌در وحرص وولوع معناسنه‌در كه برشیئه بك مجبورلكه ودوشكونلكه دینلور وهلاك وتباب معناسنه‌در (مغرم) رانك فتحیله مكرم وزننده زنجیر عشقه كرفتار اولان اسیر علاقه وهوایه دینور و باركران دینی متحمل اولان بیچاره مدیونه دینور و برنسنه‌یه حریص ومبتلا وولع اولان كیمسه‌یه دینور

(* سكا ایتدك لغت اسرارین اشارت اكله* قد اشرنا لك اسرار لغات فافهم *)

مصراع اول ترجمه‌در (قد) حرف تحقیقدر كامر مرار (اشرنا) اجوف واوی اوله‌رق افعال بابندن ماضی متكلم مع الغیردر مصدری اولان اشارت برنسنه‌یی بر كیمسه‌یه تعیین وتشخیص وجهیله كوسترمك معناسنه‌در متكلم ضمیری فعلك فاعلیدر (لك) ده لام جاره فعله متعلقدر كاف خطاب اشارتك مفعول به غیر صریحیدر (اسرار) همزه‌نك فتحیله ابرار وزننده سرك جمعیدر سرسینك كسری ورانك تشدیدیله درونده كتم واخفا اولنان رازه دینور وهر شیئك لب ومغزینه وخالص وكزیده‌سنه دینور واسرار فعلك مفعول به صریحی ولغاته مضافدر (لغات) قضاة وزننده لغت لفظنك جمعیدر لغت انساندن هر صنف غرض ومراملرندن كندیسیله تعبیر وافاده مرام ایتدكلری اصوات والفاظدن عبارتدر (فافهم) ده فا فصیحه‌در افهم اعلم وزننده بیلك وآكله مق معناسنه اولان فهمدن امر حاضردر تحتنده مستتر انت ضمیری فاعلیدر جملهٔ انشائیه فاء فصیحه‌نك انباء ایتدیكی شرط محذوفك جوابیدر (حاصل معنی لغت عربیه‌نك اسرارینی یعنی تفسیر وحدیثده مستعمل ومحاورات ادبیه‌ده متداول اولان افصح واعلالرینی علی وجه التعیین سكا كوستردم ایمدی كیفیت وحال بویله اولدیغنی بیلدك ایسه بو منظومه‌ده درج اولنان لغاتی فهم وحفظ ایله دیمكدر

(* چالش اعلام كروه علمادن اوله‌سن* صاحب علم اوله‌نك شهرتیدر توغ وعلم *)

(اعلام) همزه‌نك فتحیله علمك جمعیدر (علم) جبل وزننده برقومك سید وسرفرازینه وفائق الاقران اولان متعین وممتازینه دینور (كروه) كاف فارسینك ضمیله جنود وزننده فارسیدر فرقه وطائفه معناسنه (توغ) تانك ضمیله فارسیدر وتركیده دخی بو لهجه مستعمل اوله‌رق وزرایه مخصوص موی رنكامیز ایله مصنوع شقه‌سز برنوع معروف علمدر (علم) قلم وزننده سنجاق تعبیر اولنان بیراغه دینور یعنی تضییع اوقات ایتمیوب جد وسعیله تحصیل علمه مواظبت ایله تا كه معشر علمانك افاضل واماثلندن اوله‌سن زیرا علم وكمال ایله ممتاز اولان اهل هنرك شان وشهرتی وزیر توغ برداز علم افرازك شكوه وشهرتی كبی طنین انداز آفاقدر دیمك

ا واور

(* جیء الی البیت حبیبی فنبیت ونام *)

(جیء) جیمك كسری وهمزه‌نك سكونیله جاء یجیء دن امر مخاطبدر فاعلی تحتنده مستتر انت ضمیریدر كل سن دیمكدر (الی البیت) ده الی انتهاء غایت ایچوندر وجیء فعلنه متعلقدر (بیت) زیت وزننده خانه ومنزل كبی او واوطه معناسنه فعل امرك مفعول به غیر صریحیدر (حبیبی) ده حبیب فعیل بمعنی مفعول اوله‌رق سوكلو ومحبوب معناسنه‌در كامر فی القطعة الاولی

من قافية الباء وحبيب ياء متكلمه مضاف وحرف ندا تقدير يله ياحبيبي ديمكدر (فنبيت) ده فاء عاطفه تعقيب ايچوندر جملهٔ ثانيه نك مضمونى جملهٔ اولى عقبنده اولديغنى افاده ايدر (نبيت) كلمه سى بات يبيتدن مضارع متكلم مع الغيردر تحتنده مستتر نحن ضميرى فاعليدر جمله سى جملهٔ سابقهٔ انشائيه اوزره معطوفدر مصدرلرى اولان بيات ومبيت وبيتوتت كيجه وقتى برعمل ايله مشغول اولمق وكيجه يى برشغل ايله كچورمك معناسنه در (نتام) نام ينامدن يعنى باب رابعدن مضارع متكلم مع الغير در تحتنده مستتر فاعل ضميريله جمله سى نبيت جمله سى اوزره معطوفدر (مآل عنوان اى بنم محبوب ودلدارم ويار وفا شعارم * ايتدك دل آواره مى بخانه وآرام * لطف ايله يور خانهٔ عشاقه بو اخشام * تنيده سنجه احسان وعنايت ايدوب بنده خانه يى تشريف يورك كه بركيجه جك بزده كيجه لبوب انس والفت ايدوب اكلنه لم وغنودهٔ بستر استراحت اوله رق همخواب اولوب او يويه لم ديمك اولور

(* قلبه القا اولنان خبرلى نسنه الهام * همدخى ايته در الهامى طلب استلهام *)

(الهام) همزه نك كسريله جناب فياض متعال بطريق الفيض عبدك قلبنه برخيرلى نسنه يى القا وتلقين ايلمك معناسنه در (استلهام) استرحام وزننده خيرلى مطلوبك قلبه الهام اولنمسنى خدادن طلب ايتمكه دينور

(* كرچه عشاق كروهنه دينورمش هيام * عشقله اولمغه مجنون كبى هم دينلدى هيام *)

(هيام) رمان وزننده هائم لفظنك جمعيدر مبتلاى عشق ومحبت اولان عشاقه اطلاق اولنور (هيام) غراب وزننده فرط عشقدن ناشى عاشقه عارض اولان جنونه مشابه حالته دينور كه سرسملك وآشفته لك تعبير اولنور ناظم تحريرك مجنون كبى تعبيرنده صورت مجانينده عقلادن اولان مجنون ليلايه يعنى قيس بن ملوحه تلويح وتلميح واردر

(* مستهام اولكه آنك قلبى اوله حيرتده * هامه باشك تپه سى جمعيده كلمشدر هام *)

(مستهام) مستدام وزننده متحير وآشفته واضطراب حيرتده اولان قلبه دينور بويله قلبى متحير كيمسه يه هائم وهيوم دينور صبور وزننده (هامه) ميمك تخفيفيله شامه وزننده انسانك وهر حيوانك باشنه دينور وطيوردن بايقوشه دينور بومه كبى (هام) حال وزننده مزبور هامه نك جمعيدر باشلره وبايقوشلره دينور

(* غيم ديمش بلوده ديندى بلودلى كونه ده * هم بلودلنمه هوا اولدى اغامه اغيام *)

(غيم) غينك فتحيله بلوده دينور سحاب وغمام كبى وهوا بلودلى اولمق معناسنه در (اغامه) اقامه وزننده (واغيام) همزه نك كسريله وتغييم تعميم وزننده وتغيم ترحم وزننده هوا بلودلنمق وبلودلى اولمق معناسنه در اغمام كبى

(* انسجام وسيلان آقدى ومعناده سجوم * ياغمورك متصلا ياغمه سى اولمش اسجام *)

(انسجام) انهدام وزننده و (سيلان) فتحاتله جريان وزننده و (سجوم) قعود وزننده و (سجام) كتاب وزننده كوز ياشى وياغمور وسائر مايع نسنه لر جريان ايدوب آقمق معناسنه در و (اسجام) همزه نك كسريله وتسجيم تسنيم وزننده پيدرپى متصل وارالقسز ياغمور ياغمق معناسنه در برنسنه دائمى ومتمادى اولمق معناسنه در

(* اوسته استاذ ودخى نابل وتقن اوله ايمش * ديندى تلميذه شاكرده كلور جمعى تلام *)

(اوستاذ) همزه نك ضمى وسينك سكونيله نه صنعتده اولورسه اولسون ماهر وحاذق اولان كيمسه يه دينور لكن علم وفضلده ماهر اولان كيمسه ده استعمالى غالبدر جمعى اساتيذ كلور مصابيح وزننده واساتذه كلور جهابذه وزننده وذال معجمه بدلى دال مهمله ايله استاد فارسيدر خواجه ومعلم معناسنه وفنده ماهر پيشه كر وپيشه ور اوسته معناسنه (نابل) قابل وزننده

اوق ياپيجيده واوق آتيجيده اوستاذ تيز انداز دينور ومطلقا برايشده حاذق اولان اوسته يه دينور (تقن) تانك كسرى وقافك سكونيله استاذ وحاذق وپيشه كر كيمسه يه دينور وسجيه وطبيعت معناسنه در (تلميذ) تانك كسريله عفريت وزننده استاذدن علم تعلم ايدن طالب علمه واوسته دن صنعت اوكرنور اولان شاكرده وچراغه دينور وبر كيمسه نك تابعنه وخادمنه دينور جمعى تلاميذ وتلامذه كلور (تلام) سحاب وزننده تلميذك جمعى اولان تلاميذ معناسنه اعجمى معربدر شاكردلر ديمك اولور ياخود تلام لفظنك اصلى تلاميذ اولوب آخرندن يا وذال حذف واسقاط اولنمغله ترخيم اولنمشدر منازل وحبا حبك ترخيمنده منا وحبا كبى

(* شول چوجوقدر كه فطيم اوله كسلمش ممه دن *)

(* چوجوغى هم ممه دن كسمكده ديندى فطام *)

(فطيم) امير وزننده ومفطوم مخدوم وزننده رضاعدن فصل وفطم اولنمش يعنى ممه دن وسوددن كسلمش صبى يه دينور جمعى فطم دركتب وزننده (فطام) فصام وزننده ومرادفيدر كه چوجوغك ممه دن كسلمه سنه دينور

(* مثلى ناياب اولان اينجويه دينور در يتيم * هم يتيم اوكسوزه دى جمعى يتامى ايتام *)

(در يتيم) تركيب توصيفى اوله رق نادر الوجود اولان يوك واعلا اينجويه دينور كه درون صدفده يتيم يعنى فرد ويكانه ويالكز اوله رق تكون ايتمكله يوك اولوب دانه سى اوچ مثقال مقدارى اولديغى مرويدر (ناياب) قليل الوجود وكمياب معناسنه فارسيدر تتكيم ناظم مرحوم تحفه سنده * بولنور ايسه ده يك آز بولناندر ناياب * مصراعنده بيان ايتمشدر (يتيم) امير وزننده پدرى وفات ايدن طفل نابالغه دينور بعد البلوغ يتيم اطلاق اولنمز مكر ما كان عليه اعتباريله مجازا اطلاق اولنه ولسانمزده يتيم بابادن اوكسوزه دينور وانادن اوكسوزه يعنى يالكز والده سى فوت اولمش صبى يه عربيده عجى دينور غنى وزننده ووالدينى فوت اولمش چوجوغه لطيم دينور ويتيم وزننده ويتيم يالكز ويكانه اولان نسنه يه دينور ونظيرى آز بولنان عزيز الوجود نسنه يه دينور در يتيم كبى (يتامى) يانك فتحى والفك قصريله و (ايتام) همزه نك فتحيله يتيمك جمعلريدر

(* پك زياده ييجى آدمه ديمش مطعم * رزقى چوق كيمسه ده مطعم يعنى چوق مطعام *)

(مطعم) ميمك كسريله منبر وزننده كثير الاكل كيمسه يه دينور جريه ومجلح واكول وسرواط كبى فارسيده بسيارخوار ولقمه شمار دينور تركيده اينهان تعبير اولنور (مطعم) عينك فتحيله مكرم وزننده رزقى واسع بول ديرلكلو كيمسه يه دينلور (مطعام) ميمك كسريله مضياف وزننده ومرادفيدر كه طعامى مبذول ومسافرى چوق كلور كثير الضيافه كيمسه يه دينور فارسيده ميزبانه وخاندان دينلور

(* وارش اولدر كه ضيافته كلور بى دعوت * هم طفيلى اويدرمق يعكيده اطعام *)

(وارش) صاحب وزننده طعام يين كيمسه لرك ايچنه دعوتسز وچاغرلمقسزين صوقيلوب كيرن كيمسه يه دينور كه تركيده طالقاوق تعبير اولنور واهل عشرت ميانه كيروب دعوتسز باده لرين ايچن شراب طالقاوغنه واغل دينور (طفيلى) تصغير صيغه سيله سهيلى وزننده ضيافتلره ووليمه لره دعوتسز بى تكلف واران كيمسه يه دينور وبو طفيلى ياء نسبت ايله طالقاوق طائفه سنك پيرى وسرنفرى اولان طفيل بن زلال الكوفى يه منسوبدر كه شخص مرقوم وليمه لره وضيافتلره دعوتسز لاابالى اوله رق وارديغندن طفيل الاعراس ياخود طفيل العرائس

ایله ملقب اولمشیدی بعده هرطالقاوغی اکانسبت ایدوب طفیلی اطلاق ایلدیلر (اطعـام)
همزه نك کسریله اطعـام یدرمکه دینور

*) سفره ده هب بولنانی یمه‌در قم وقنوك * بوغازی طوقلغنه خدمت ایدن کیمسه طغام (*
(قم) قافك فتحی ومیمك تشدیدیله (وقنوك) قافك ضمیله سلوك وزننده برکیمسه سفره ده بولنان
طعامك جمله سنی سیلوب سپوروب یالیوب یوتمق وصحنده وسفره‌ده برنسنه براقیوب دوکتمك معناسنه
دیرلر (طغام) غین معجمه ایله سحـاب وزننده بوغازی طوقلغنه انجق قرنی طبورمق ایچون
آخره خدمت ایدن دنی الهمه کیمسه‌لره دینور وفرو مایه ودنی کیمسه‌لره دینور مفردی طغامه در
هـا ایله

*) حطمه قنلق یله دیمش حطمه دوزخدر * قوری اوتك صمانکده اوفاغی اولدی حطام (*
(حطمه) تمره وغرفه وزنلرنده وحاطوم جارود وزننده ومرادنی اوله‌رق قوراق وقنلق یله دینور
حاء قافیه سنده یکن کلاح کبی (حطمه) حانك ضمیله همزه وزننده دارعذاب اولان جهنم اسمیدر
یاخود ابواب سبعه سنك مشتمل اولدیغی درکاتدن بردرکه نك اسمیدر لظی وسقر وهاویه کبی
ومطلقا شدتلو آتشه دینلور (دوزخ) دالك ضمی وزانك فتحیله فارسیده جهنمه دینور (حطام)
غراب وزننده قوری نسنه‌نك قرنتیسنه واوفاغنه دینور

*) فخمه وفخم کوردرهم انك کبی فخیم * اولدی اسکات اولنان مفحم واسکات افحام (*
(فخمه) تمره وزننده برقطعه کوره دینور (فخم) لحم وزننده وفخم جبل وزننده (وفخیم) امیر
وزننده کورك قلیلنه وکثیرنه اطلاق اولنورلر جمعی جبال وزننده فخام وهموم وزننده فخوم
کلور (مفحم) حانك فتحیله مکرم وزننده سوزدن عاجز اولوب لال وخاموش اولان آدمه دینور
(افحام) الزام وزننده برکیمسه کلام خصوصنده خصمنه غالب اولمغله سویلیه جکنی دوکدوب
اسکات ایتمکه دینورکه چاکنه اوت طقامق تعبیر اولنور

*) غابه اورمان دخی ارسلان یتاغی اورمان غیل * اجمه بوك دخی بوکلر بیشه لکلر آجام (*
(غابه) طابه وزننده اشجار ملتفه‌دن عبارت اولان صیق اورمانه دینور غیضه کبی جمعی حذف
ها ایله غابدر (غیل) فیل وزننده بری برینه قارشمش وصارمشمش صیق وچالتلق اغاجلغه وسازلغه
دینورکه اکثریا ارسلان وسباع یتاغی اولور (اجمه) فتحاتله بری برینه کیرمش وقارشمش صیق
وکور اغاجلیغه وبیشه‌لکه‌دینورکه بوك تعبیر اولنور اکثری مأوای سباعدر (آجام) همزه نك
مدیله اجمه نك جمعیدر بوکلره دینور

*) پك یشل اوتلی اولان باغچه ایمش مدهامه * مائل اولمق قره لق رنکنه هم ادهیمام (*
(مدهامه) میم اولی نك ضمی وثانیـه نك فتحی وتشدیدیله ادهیـامدن اسم مفعول مفرد مؤنث
بنیه سیله نباتاتی غایتله کثیر وفراوان وزیاده تاب وطراوتلو وریان اولمغله رنکی سیاهه مائل قویو
یشل اولان باغچه یه وصف اولور حمراء وزننده دهماء کبی حدیقة مدهامة وروضة دهماء دینور
ومنه قوله تعالی * مدهامتان (ادهیمام) احمیرار وزنـنده برنسنه سیاه اولمق وسیاهلغه مائل
اولمق معناسنه در

*) نزغ ایمش وسوسه ایله بوزوب افساد ایتمك * دخی برنسنه‌یی اصلاحه دینورمش ائلام (*
(نزغ) نونك فتحی وزانك سکونیله قلبه وسوسه القا ایلمك معنـاسنه‌درکه وسواس خناس فعلیدر
وناس بینی بوزوب افساد ایتمکله بری برینه دوشورمك معنـاسنه‌درکه شیـاطین الانس اولان
مفسدلرك کاریدر ودائما میانهٔ ناسی افساد ایدن مفسده منبر وزنـنده منزغ ومکنسه وزنـنده
منزغه وشداد وزننده نزاغ دینور (ائلام) همزه نك کسری وثاء مثلثه نك سکونیله برنسنه‌نك

ثلمه ورخنه سنی یعنی قریغنی وکدیکنی اصلاح ایدوب دوزلتمك معناسنه درکه افعالك همزه سی
سلب وازاله ایچوندر نسخه لرده باء موحده ایله ابلام واقع اولمشدر لکن مراجعت ایتدیکمز
کتب لغاتده ابلام لفظنك اصلاح معناسنه کلدیکنه ظفر بوله مدق

*) فرونه دینلدی اتون ودخی کلخنده قین * اولدی کلخانجیده قان که دیماس حمام (*
(اتون) صبور وزننده وتشدیدیله تنور وزنـنده اتمکجی وکرجی وکرمیدجی وبردانجی
مقوله سنك فرونلرینه وحمام کلخننه دینور (قین) امین وزننده حمام کلخننه دینور وبرنسنه‌یه
لایق ومناسب اولان شیئه دینور (قان) شداد وزننده حمام کلخانده خدمت ایدن کلخانجی یه
دینور (دیماس) دالك فتحیله وکسریله حمامه دینور وکیز لنوب تستر وتحفظ ایده جك نسنه‌یه
ویره دینور پرده وایزبه وقلبه کبی ولغم وسرداب کبی زیرزمینه دینور

*) قاب دیمك ظرف ما کنده انا ایله وعاء * دخی برنسنه‌یی طولدرمغه دیمش افعام (*
(ظرف) حرف وزننده ایچنه نسنه قونیلان شیئه دینورکه قاب قاجاق تعبیر اولنور جمعی ظروف
کلور حروف وزنـنده (اناء) کتاب وزننده تنجره وصحن وطاس وابریق ولکن وکاسه مثللو قابه
چاغه نه دن اولورسه اولسون جمعی آنیـه واوانی کلور (وعاء) کتاب وغراب وزنلرنده ظرف
کبی ایچنده نسنه حفظ اولنان قابه دینورکرك معدنیاتدن اولسون وکرك کیسه وطغارجق وچوال
وزنبیل وطولوم مقوله سی ظرفلر اولسون جمعی اوعیه کلور (افعام) احرام وزنـنده عین مهمله
ایله وافغام غین معجمه ایله وتفعیم تفخیم وزننده برقابی برنسنه ایله طولدرمغه دینور

*) طوربه مخلاة ودخی هکبه‌یه دیمش عیبه * چواله کعد وجوالق دیمك اولمشدرنام (*
(مخلاة) مفتاح وزننده هکبه تعبیر اولنان ظرفك شق ونصفی منابه سنده اولان طوربه یه دینور
وخاصة دیلنجی طوربه سنه شلاق دینور شداد وزننده (عیبه) تمره وزنـنده ایکی کوزلو کوجك
ظرفه دینورکه هکبه تعبیر اولنور بوکنه عربیده وترکیده خرج اطلاق اولنور خانك ضمیله
(کعد) سعد وزننده چوال دیدیکمز وعاء معروفك اسمیدر (جوالق) جیمك ولامك کسرلریله
وجیمك ضمی ولامك فتحیله وینه جیمك ضمی ولامك کسریله سرادق وزننده چوال تعبیر اولنان
ظرفك نامی وآدیدر جمعی جوالق وجوالیق کلور صحایف ومصابیح وزنلرنده

*) پك قرانلق کیجه حندس کیجه درکافرهم * شب یلدادیمه معنـاسنه در لیل تمام (*
(حندس) حاء مهمله نك کسریله زبرج وزننده لیل مظلم معنـاسنه درکه پك قراکولق کیجه‌یه
دینور مطمئنه وزننده مدلهمه کبی وقرا کولغه دینور ظلمت معناسنه جمعی حنادس کلور وحنادس
هرآیك آخرنده اولان اوج مظلم کیجه‌یه دینورکه انلره محاقده دینلور کما فی قافیة القاف
لهجه‌ده خاء معجمه ایله خندس اعجامی تحریفدر (کافر) ساتروزننده قرانلق کیجه‌یه ظلمتیله هرنسنه‌یی
ستر واخفا ایلدیکیچون واکنجی به دینور تخمی پرده ستر ایتدیکیچون وایمان وتوحیدی ستر وانکار
ایدن خاسره دینور ومنکر نعمت اولان کفوره دینور ومظلم وسیاه بلوده دینور ودریایه وبیوك
دره‌یه وبیوك ایرماغه دینور وقرا کولغه دینور غیهب وظلمت کبی (لیل تمـام) تانك کسریله کتاب
وزننده وتمام لیلك صفتی اوله‌رق واضافتله لیل التمام ونسبتله لیل تمامی دخی جائزدر اطول لیالی
سنه درکه شمس جدی برجنه حلول ایتدیکی کیجه‌در (شب یلدا) لب دریا وزننده موسم
شتانك اول کیجه سی اولان شب درازمعناسنه فارسیدر ترکیده دخی مشهور اولمغله ترجمه موقعنده
ایراد اولندی

*) قاچاق یردیمه مهرب که مراغم اویله * آدمك یورتنی سورمك یره اولمش ارغام (*
(مهرب) مطلب وزننده اسم مکان اوله‌رق قاچاق یره دینور فارسیده جای کریز دینلور ومصدر

تمی اوله رق انسان یاخود سائر حیوان برنسنه دن قورقوب یاخود اورکوب قاچمق معناسنه در (مراغم) میمك ضمی وغینك فتحیله قاچاجق یره دینور مهرب معناسنه وکیده جك یره دینور سر به ومذهب کبی (ارغام) ادغام وزننده برنسنه یی طپراغه سورمك معناسنه در و بر کیمسه نك مرغمی رغامه یعنی بورنی طپراغه سورمکه دینور که تذلیل وتحقیردن کنایه در

*) چونکه انکشت شهادت دیمه در سبابه * اورته وسطی دخی باش بارمغه دیمش ابهام (*

(سبابه) عبابه وزننده باش برماغك یانـده اولان بارماغه دینور سب وتهدید وقتنده رفع اولندیغیچون فارسیده انکشت دشنام دینور و بو بارماغه مسبحه ومشیره ده اطلاق اولنور مقام تسبیح وتمجیده وانشاء توحید وتشهد ده رفع ایله اشارت اولندیغیچون بومعناجه فارسیده خداخوان وترکیـده شهادت بارمغی تعبیر اولنور (انکشت) همزه نك فتحی وکاف فارسینك ضمیله فارسیده مطلقا بارمغه دینور (وسطی) واوك ضمی والفك قصریله اوسطك مؤنثی اوله رق اصبع وسطی معناسنه اورته بارمغه دینلور (ابهام) همزه نك کسریله الك وایاغك باش بارمغنه دینور وقپوبی قپامق معناسنه کلور مؤلفینك ابهام ومبهم تعبیرلری بوندن مأخوذ در و برایش مغلق ومشکل ومشتبه اولمق معناسنه در

*) صرچه بارمغه دی خنصر که یانده بنصر * بارمغه دیندی بنـان وهم اومعناده بنام (*

(خنصر) خانك وصادك کسریله اصبع صغرایه یعنی کوجك برمغـه دینور که صرچه بارمق تعبیر اولنور فارسیده کالوج دینور (بنصر) خنصر وزنـنده خنصرك یاننده یعنی صرچه بارمق ایله اورته بارمق بیننده اولان بارمغه دینور که ترکیده آدسز بارمق دینور وفارسیده دخی آدی اولمغله انکشت بی نام دیرلر (بنان) سحاب وزنـنده بعض اهل لغت قولی اوزره الك وایاقلرك پارمقلرینه دینور اصابع معناسنه ناظمك مختـاری بودر وبعض آخرك قولنه کوره پارمقلرك اوجلرینه دینور که طرنق اولان بوعملردر انامل معناسنه مفردی بنـانه در سحابه وزننده (بنام) آخرده میم ایله وزنا ومعنی بنان کبی پارمقلره یاخود اوجلرینه دینور

*) خاصده عامه ده بونظم ایدیجی فائده یی * ذلك النظم مفید لخواص وعوام (*

مصراع اول ثانینك ترجمـه سیـدر (ذلك) مفرد مذکره اشارت ایچون موضوع اولان ذا ایله لام عماد وحرف خطابدن مرکب اوله رق ای مخاطب بونسنه معناسنه مبتدادر (النظم) اسم اشارتك صفتی ومشار الیهیدر (مفیـد) فائده لندرمك ونفعلندرمك معنـاسنه اولان افاده دن اسم فاعلدر تحتنده مستتر هو ضمیری فاعلی اوله رق مبتدایه راجعـدر اسم فاعل فاعلیله مرکب اوله رق مبتدانك خبریدر (لخواص) ده لام جاره مفیده متعلقدر خواص خانك فتحی وصادك تشدیدیله خاصه نك جمعیدر خاصه هاء مبالغه ایله شان وشرف صاحبی متعین وممتاز کیمسه یه دینور وخواص مفیدك مفعول به غیرصریحیدر (عوام) خواص وزننده ومقابلی اوله رق عامه نك جمعیدر که قدر واعتباری وتعین وامتیازی اولمیان کیمسه لره اطلاق اولنور وخواص اوزره معطوفدر (مآل کلام بونظم سلبس النظـام یعنی نخبه اسمیله موسومه اولان منظومه رفیعـة المقام حفظ وفهمنی التزام ایدن خواصك شان وشرفنی مضاعف ومزداد وکمنام وبی شان اولان عوامی دخی حضیض خمولدن اوج شهرته اعلاء واصعـاد ایتمکله خاصه وعامه نفعی شامل وهرمستفیده فائده سی حاصلدر دیمك اولور

*) رزق مقسوم ایدیکن اکله کمال وهنرك * ایتمه غبطه جهلا اولسه ده مرزوق وبکام (*

(رزق) رانك کسریله سهم ونصیبه ودنیوی واخروی عطـایه ومطلقا کندیسیله انتفاع اولنان شیئه دینور (غبطه) نشده وزننده برکیمسـه نك نائل اولدیغی نعمتك زوالنی تمنی ایتمیه رك

کندیده آنك مثلنه نائل اولمغی تمنی ایتمك معناسنه در (بکام) بنـام وزنـنده فارسیدر مرادینه نائل اولان کیمسه یه دینور * مضمون بیت فضل وکمال * وعلم عزیز المنال * نحن قسمنا خزانه سندن قسمت ازلیه ایله مقسوم اولان رزق وعطا * و بعض خلص عباده مال مقابلی احسان واعطا * اولنان منافع جلیله دن اولدیغی یلوب جهال بی کماله کمال بدلی اعطا اولنان ماله * واولوجهله انلرده اولان سرور باله * ورفاه حاله رشك وغبطـه ایتمه که انك سهمنه مال بیمثال * سنك حصه که علم وکمال بیهمال * اصابت ایتمکله نائل نصیب اعلی * وحائز قدح معلی * اولدیغنی ادراك ایدوب قائلك اشبو * رضینا قسمة القدوس فینا * لنا علم وللجهال مال * فان العلم کنز لیس یفنی * وان المال مؤله زوال * قطعه سی مفادنجه رزق مقسومك اولان کنز لایفنی نك قدرینی بیل * وجاهل متموله رشك وغبطه ایتمه دن صرف نظر قیل دیمکدر

) ذاك فی بحر کلامی کالنون (

(ذاك) اسم اشارت ایله کاف خطابدن مرکب اوله رق ای مخاطب شو معناسنه مبتدادر کامر فی عنوان القطعة الثـالثة من قافیة البـاء (فی) ظرفیه ومؤخرنونه متعلقدر (بحر) بانك فتحیله دکزه دینور ومطلقا چوق صویه دینور لکن بوراده وسعت وکثرت ونفع علاقه لریله مجازا مجموع منظومه ده مستعملدر و بحرك کلامه اضافتی لجین الماء کبی مشبه بهك مشبهه اضافتی قبیلندندر (کلامی) یاء متکلمه اضافتله بنم کلامم دیمکدر (کالنون) ده کاف تشبیه ایچوندر نون حروف هجادن یکرمی بشنجی حرفك اسمیدر میم قافیه سی رسیدهٔ ختـام اولوب نون قافیه سنك قطعهٔ اولی سی عنوانده ایراد اولنمه قرینه سیله بومعنی لفظ نونك معنـای قریبیدر و بوقطعه نك اول یننده کله جکی اوزره نون بالغك اسمیدر که بحسب المقـام معنای بعیدیدر لکن ناظم نحریر توریه وایهام طریقیله بومعنایی مراد ایتـدیکنه بحر لفظی دلیلدر وکالنون لفظی ظرف مستقر اوله رق مبتدانك خبریدر (مفهوم عنوان کثرت منـافعـده بحره مشابه اولان منظومه مك ایچنده شونظم دلارایعنی بوقطعهٔ رنکین ادا نون منافعنما وحوت رونقپیرا کبیدر دیمکدر

*) لقب حضرت یونس ذوالنون * جمعی انوان بالغك آدیده نون (*

(ذوالنون) صاحب معنـاسنه اولان ذوکلمه سنك بالق معنـاسنه اولان نونه اضافتیله صاحب الحوت معناسنه حضرت یونس علی نبینا وعلیه السلام جنـابلرینك لقب شریفلریدر قصه سی تفاسیرده مبسوطه در (نون) بالغـه دینور حوت معناسنه وحروف هجادن حرف معروفه دینور و یازی یازه جق دویده دینور دواة ومحبره معناسنه (انوان) همزه نك فتحیله نونك جمعیدر نونك کسریله نینان کبی نونات وحیتان ومحابر معناسنه

*) صالقمك کوك دیبی اولمش عرجون * خرمانك اورته بوداغیده عهون (*

(عرجون) عصفور وزنـنده خرما واوزم مقوله سنك صالقمنه یاخود صالقمك دبنه یاخود صالقم قطع اولندقده اغاج اوزرنده قوریوب قلان صالقم دبنه دینور ناظمك مختـاری معنای ثالثدر مفسرین کرام عرجون اعوجاج معناسنه اولان انعراجدن فعلون وزننده اولمق اوزره شمراخ معوج ایله تفسیر ایلدیلرکه چوبلوصالقمك قوریوب اکلمسی حالنـه دینور (عهون) قعود وزنده ناظمك بیـانـه کوره خرما اغاجنـك تا اورته سنده اولان بوداغنه دینور لکن قاموسك ثبته کوره عهون جلود وزننده قیون یوکی یاخود الوان رنکله بویانمش یوك معناسنه اولال عهن لفظنك جمعیدر اما خرمانك بیی سنه یقین یعنی باشنه قریب برده بتن خرمادالنه عاهن دینور صاحب وزنـنده جمعی عواهن کلور صواحب وزننده

*) ذوشجون اولدی قارشمش سوزلر * حاجته دیندی شجن جمعی شجون (*

(ذوشجون) شینك ضمیله ذوفنون وزننده داللی بوداقلی شعب وفروع صاحبی نسنه یه دینور برقصه ایله قصهٔ اخرایه استدلال اولندقده ضرب اولنان اشبو (الحدیث ذوشجون) مثلی ذوفنون واغراض معناسنه اوله رق فرع وشعبه معناسنه اولان شجن لفظنك جمعیدرکه جبل وزننده در (شجن) فتحتینله حاجته ومهمه یه وکرکلو نسنه یه دینور وهم وحزن وتاسه یه دینور ومطلقا هرنسنه نك شعبه سنه وفرعنه دینور (شجون) فنون وزننده شجن مزبورك جمعیدر اشجان کبی وشجن وشجون که قعود وزننده مفرد اوله رق محزون اولمق معناسنه در وبرکیمسه یی محزون ایلمك معناسنه‌در

*) دائم اولمق دیمه در دیمومه * همدخی کلدی اومعنایه وتون (*

(دیمومه) دالك فتحیله کینونه وزننده دائم وبرقرار وثابت وپایدار اولمق معناسنه در دوم ودوام کبی (وتون) قعود وزننده ووتنه وعده وزننده برنسنه منقطع اولمیوب متمادی ودائمی اولمق معناسنه‌در مثلا باشلی صوکبی وثابت برقرار اولان نسنه یه واتن دینور صاحب وزننده ودائم ودیوم دینور

*) لن ترانی بنی سن کورمزسن * اونیجه اوله بیلور کیف یکون (*

(لن ترانی) ترکیبنده لن لامك فتحی ونونك سکونیله نفی استقباله موضوع حرف ناصبدر تری رؤیتدن فعل مضارع مفرد مذکر مخاطبدر فاعلی تحتنده مستتر انت ضمیریدر نون نون وقایه‌در ویاء متکلم فعلك مفعولی اوله رق متکلم وحده ضمیریدر وبو جمله‌نك مفهومی ای مخاطب سن بنی کورمزسن دیمك اولور وبعض اهل لغت لن کلمه سنك تأکید نفی استقباله دلالت ایتمسنه ذاهب اولملریله انلره کوره سن بنی البته کوره مزسن دیمك اولور (کیف یکون) ترکیبنده کیف کلمه سی الف قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنك اواخرنده شرح وبیان اولندیغی اوزره نیجه ونه کونه معناسنه اداة استفهامدر یکون فعل تام اوله رق یوجد وبتحقق معناسنه‌در فاعلی هوضمیری تحتنده مستتر اوله رق متقدم مذکوره یاخود متکلم ایله مخاطب بیننده اولان شیٔ معهوده راجعدر (مفهوم ترکیب اوشی نیجه اولور ونیجه اوله بیلور معناسنه در استفهام تحقیق یه وانکاری یه محتملدر

*) رکن هرنسنه نك اقوی طرفی * دخی میل ایتمکه ده دیندی رکون (*

(رکن) رانك ضمی وکافك سکونیله برنسنه‌نك پك قوی ومحکم اولان جانبنه وکوشه سنه دینور وامر عظیم معناسنه‌در ومدار قوت اولان نسنه یه دینور ملك ومال وعسکر ومتعلقات کبی وعزت وشوکته وقوت وقدرته اطلاق اولنور (رکون) قعود وزننده برنسنه یه صمیمی میل وتوجه ایلمك معناسنه در

*) پرده در کن واکنه جمعی * اولمش آتش بقه جق برکانون (*

(کن) کافك کسری ونونك تشدیدیله ایچنده برنسنه ستر وحفظ اولنان وعایه ومحفظه یه دینور وبرشیئك پرده لنوب کیزلنه جکی ستره یه دینور واوه واوطه یه اطلاق اولنور کافلرك کسریله کنه وکنان کبی (اکنه) اعنه وزننده کن مزبورك جمعیدر اشجار وزننده اکنان کبی (کانون) قانون وزننده وکانونه ها ایله آتش اوجاغنه دینور آتشی ستر وحفظ ایلدیکنه مبنی‌در وفصل شتاده ایکی شهر رومی اسمیدرکه کانون اول وکانون ثانی تعبیر اولنور وکانون ثقیل وکران جان اولمغله مجلسه کثافت واغراق ویرن کیمسه یه دینور

*) اسکی ماله دینلورمش عاهن * هم خزینه آدی قیطون یقطون (*

(عاهن) کاهن وزننده مدت مدیده دنبرو والده اولان قدیمی اسکی ماله دینور تالد وتلید کبی وحاضر معناسنه در ومقیم وثابت معناسنه در وفقیر وکدایه دینور وبوقطعه نك بیت ثانیسی شرحنده بکدیکی اوزره خرمایتبسنه یقین پرده نابت اولان خرما دانه دینور (قیطون) جیحون وزننده وناظمك بیاننه کوره ینه وزن مزبور اوزره قلب مکانله (یقطون) ایچنده امتعه واشیا حفظ اولنان خزینه اوطه سنه وکیلاره دینور

*) دیندی صندوقه صوان ایله صیان * دخی صاقلنمش اولانه دی مصون (*

(صوان) صادك حرکات ثلاثیله و(صیان) ینه صادك حرکات ثلاثیله سحاب وکتاب وغراب وزنلرنده ایچنده اثواب حفظ اولنان صندوق مقوله‌سنه دینور (مصون) مقول وزننده محفوظ اولان نسنه یه دینور

*) عاین اولکیم یرامزکوزله باقر * بدنظر دکش اولاندر معیون (*

(عاین) عاهن وزننده یرامزکوزیله بقان یعنی باقدیغی نسنه یه کوزی دکر اولان کیمسه یه دینور وکوزی پك دکن بد نظر کیمسه یه معیان دینور محراب وزننده وعیون دینور صبور وزننده (معیون) مغبون وزننده یرامزکوز دککله نظر ایرمش واصابت عینه اوغرامش نسنه یه دینور

*) شنئان بغض وعداوت دیمه‌در * خطب وشان امره دینور جمعی شئون (*

(شنئان) فتحاتله نزوان وزننده وشنأ شینك حرکات ثلاثی ونونك سکونیله وشناءه حمزه وزننده ومشنأ مقعد وزننده ومشنئه مسئله وزننده وشنئان سلمان وزننده وهمزه سز شنان سحاب وزننده بغض وعداوت ودشمنلك ایلمك معناسنه در (خطب) خانك فتحی وطانك سکونیله مطلقا ایشه دینور شان وامر وکار معناسنه‌در کرك صغیر وکرك عظیم اولسون جمعی خطوب کلور خانك ضمیله لکن راغبك مفرداتده بیانی اوزره خطب شول امر عظیمه دینورکه انك حقنده تخاطب ناس کثیر اوله بوصورتده اخص اولور (شأن) شینك فتحی همزه‌نك سکونیله امر وحال وایش معناسنه در السنه‌ده همزه‌یی الفه قلبله شان متداولدر (شئون) شجون وزننده وشئان جبال وزننده شأن مزبورك جمعیدر

*) ریب شك ایتمه دخی بود هرك * حادثاتنه دینور ریب منون (*

(ریب) عیب وزننده برنسنه‌ده برحالت توهمیله واقع اولان شك وشبهه معناسنه در وبرماده سببیله نفس متخدش ومضطرب اولمق معناسنه وموجب اضطراب درون اولان حاجته دینور وباعث تعییب وتعبیر اولان تهمته دینور وسوء ظنه دینور ودرونه خدشه واضطراب ایراث ایدن حوادث ونوائبه دینور (ریب المنون) اضافتله دهر وزمانده حادث اولان حادثات ونوائبه ودواهی ومصائبه دینور زیرا ریب موجب قلق واضطراب اولان نائبه ونازله یه دینور (منون) صبور وزننده دهره وزمانه دینور

*) سرینی فاش ایدیجیدر علنه * آشکار اوله علن کبی علون (*

(علنه) عینك ضمیله همزه وزننده اصلا کتم سر ایتمیوب ودیعهٔ قوهٔ حافظه‌سی اولان اسراری ناسه ابراز وابداء وکشف وافشا ایتمك معتادی اولان کیمسه یه دینور (علن) فتحتینله و(علون) ظهور وزننده وعلانیه کراهیه وزننده برنسنه ظاهر وآشکار اولمق معناسنه درکه سر مقابلیدر وفارسیده باز دینور

*) دل غمناکله قیل حقه نیاز * ادع الله بقلب محزون (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (ادع) بطریق الخضوع والتذلل حاجت طلب ایتمك معناسنه اولان دعادن امر مخاطبدر تحتنده مستتر انت ضمیری فاعلیدر خطاب من یصلح

الخطابه عامدر (لله) لام جارهٔ زائده ایله ادع فعلنك مفعولیدر (بقلب) ده باء جاره ادع فعلنه متعلقدر قلب اعضاء باطنیه دن یورك وكوكل تعبیر اولنان عضوك اسمی اوله رق مفعول به غیر صریحیدر (محزون) مغموم وزننده حزن وغم ایله متصف معناسنه قلبك صفتیدر غمناك غمناك وزننده عربی اولان غم ایله فارسیده ادات نسبت اولان ناك لفظندن مركب اوله رق غمناو وحزین معناسندر (حاصل معنی واضح وهویدادر

*) سرنوشت كهر پاك اكثر * خاتمك نقشی كیدر وارون (*

(سرنوشت) سینك فتحی ورانك سكونی ونونك ضمی وواوك كسریله فارسیده باش یازوسی معناسنه دركه تقدیر ممنع التغییر ازلیدن عبارتدر تركیده آلن یازوسی تعبیر اولنور (كهر) كاف فارسینك ضمیله جوهر معناسنه دركه ذی قیمت طاشلره اطلاق اولنور جوهر وزننده كوهر كبی (وارون) قارون وزننده وراء مهمله برینه ژای فارسیه ایله واژون وها ایله وارونه وواژونه مقلوب ومعكوس وبدبخت ومنحوس ترس دونمش بركشته حال نسنه یه دینور واژكون وواژكونه كبی (محصول بیت افراد ناسدن ظریف وادیب وپاك نژاد ونجیب یعنی هنرور ولبیب وپاكیزه نهاد واریب اولان دواتك اكثرینك طالعی یاور وبختی مساعد اولمغله نوشتهٔ ناصیهٔ آمالی * اشراف قوم لم ینالوا قوتهم * وشرار قوم فی النعیم الارغد * نشیده سنجه ظاهر حاله نظرا مقلوب ومنكوس * وفصوص ذی قیمك خطی كبی معكوسدر دیمكدر

) عون مولانا امان الخائفین (

(عون) عینك فتحی وواوك سكونیله یاردم ومدد معناسنه اعانه دن اسمدر ومعین وظهیر معناسندر ومولی یه اضافتله مبتدادر (مولی) میمك فتحی والفك قصریله مالك الملك والملكوت حضرتلرینه اطلاق اولنور ومطلقا معین وناصر معناسنه ومنعم معناسنه ومعانئ سائره ده استعمال اولنور ومولی متكلم مع الغیر ضمیرینه مضافدر (امان) سلام وزننده وامن سمن وزننده وامن فتحتینله وامنه فتحاتله خوفك ضدیدركه آسوده وقورقوسز اولمق معناسنه مبتدانك خبریدر (خائفین) طائفین وزننده آمن مقابلی اولان خائفك جمعی اولمق اوزره قورقوجی كیمسه لر معناسنه امانك مضاف الیهیدر مفهوم عنوان غنی عن البیاندر

*) اولدی یاردیجی معاون هم معین * استرز یاردم دیمكدر نستعین (*

(معاون) مقابل وزننده و(معین) مقیم وزننده یاردیجی یه دینور ولی وظهیر ونصیر كبی فارسیده یاور ودستگیر دینور (نستعین) استفعال بابندن مضارع متكلم مع الغیردر عون ویاردم استرز دیمك معناسنه در

*) شرب هم اولمش صوسزلر ایچمه سی * طاتلی صوكیم پاك اقار ماء معین (*

(شرب) شینك حركات ثلاثی ورانك سكونیله صویی وسائر مشروباتی ایچمك معناسنه در ناظمك صوسزلر ایچمه سی قولی تخصیصه مبنی دكلدر بلكه اكثریا مشروبات دفع عطش وتسكین حرارت ایچون شرب اولنمغله حكم اكثری یی بیاندر والا بعضا شرب فقط تلذذ ایچون وتداوی ایچونده اولور (ماء معین) تركیب توصیفی اوله رق ناظمك بیاننه كوره ماء عذب جاری وصافی معناسنه دركه ذكر فی نظمه لكن اهل لغتك ومفسرینك بیاننه كوره معین مكین وزننده ومعیون منصور وزننده یریوزنده ظاهر وآشكاره جریان ایدن صویه دینوركه جری وسیلانی رأی العین مشاهده اولنور اوله واخذ وتناولی سهل اوله غالبا ناظم مرحومك مأخذنده وماء معیون ومعین ظاهر جار علی وجه الارض سهل المأخذ عباره سنده ظاء معجمه نك طاء مهمله ایله مرسوم اولمسندن نشأت ایلمشدر بوصورتده شول صوكیم ظاهر اقار ماء معین

دیمك ظاهردر

*) هب ایچنلر اوله لذتیاب هم * دیمك اولمش لذة للشاربین (*

(لذة للشاربین) طعمنده اصلا لا طبعه منافر وصف مكروه بولنمامغله ایچنلر متلذذ وصفایاب اولان لذتلو وخوشگوار صویه وسائر مشروباته علی طریق الوصف اطلاق اولنور زیرا لذت لامك فتحی وذالك تشدیدیله لذیذ وطاتلی معناسنه اولان لذك مؤنثی اولمغله شربة لذیذة معناسنه اولور یاخود لذت طاتلیلق وخوشلق معناسنه مصدر اولور بوتقدیرجه یا تقدیر مضاف ایله ذات لذت یاخود رجل عدل قبیلندن اوله رق بطریق المبالغه مصدر وصف واقع اولمش اولور شاربین ایچیجی معناسنه اولان شاربك جمعیدر

*) جنته دیمش جنان قلبه جنان * قلبله تصدیق ایدنلر موقنین (*

(جنان) جبال وزننده اشجار مثمره یی مشتمل باغچه وبستان معناسنه اولان جنتك جمعیدر (جنان) سحاب وزننده قلبه اطلاق اولنور یاخود قلبده محل سر اولان روعه دینوركه كوكل تعبیر اولنور ومطلقا برنسنه نك جوفنه وایچروسنه دینور ولباسه دینور وكیجه یه یاخود كیجه نك ظلمته دینور وروحه دینور جان معناسنه (موقنین) ایقاندن اسم فاعل جمع مذكردر برنسنه یی شك وشبهه سز اعتقاد صحیحله بیلوب تصدیق ایدن كیمسه لره دینور رجالت رفعنده موقنون دینور

*) خلد ایمش هم جنتك برآدیده * اهل تقوی جایی مثوی المتقین (*

(خلد) خانك ضمی ولامك سكونیله جنته اطلاق اولنور فردوس ودار السلام كبی واضافتله دار الخلد دخی دینور وخلد دوام وبقا یعنی ابدی ودائمی قالمق معناسنه در وحلی نسواندن بیلازیكه دینور سوار معناسنه وكوپه یه دینور قرط معناسنه فتحاتله خلده كبی (مثوی المتقین) اضافتله الله تعالینك عقابندن نفسنی حفظ ووقایه ایدن كیمسه لرك منزل ومأواسی واقامتگاهی معناسنه در زیرا مثوی مأوی وزننده ومراد قبیدركه منزل ومحل اقامت معناسنه در متقین اتقادن اسم فاعل جمع مذكردر متقی لغتده مطلقا برنسنه دن حذر ایدوب صاقنیجی معناسنه در وشرعده حق جل وعلا حضرتلرینك عذابنه مؤدی اولان معاصیدن نفسنی حفظ وصیانت ایدیجی كیمسه یه دینور

*) جنت اعلاده مخصوصا دخی * بیت حمد اولمش مقام صابرین (*

(بیت الحمد) اضافتله اثرده وارد اولدیغی اوزره جنات عالیاتده اهل ایماندن قضاء الهی یه رضا وبلایا ومصائبه بلا جزع صبر وتحمل ایدن صابرینه مخصوص قصور عالیه ومنازل رفیعه دن هربرینك اسمیدر قضاء ازلی یه حسن رضاء ومشاق طاعاته صبر ایله عهده وفا وسرا وضراده مواظب حمد وثنا اولملری باعث تسمیه وسبب جزاء اولمشدر

*) سز كیرك ای مؤمنین آكه ابد * ساكن اولك فادخلوها خالدین (*

(فادخلوها خالدین) نظم كریمده فا عاطفهٔ سببیه در ادخلوا دخولدن امر مخاطب جمع مذكردر جمع مذكر ضمیری علی سبیل التغلیب مؤمنین ومؤمناتدن عبارتدر مؤنث ضمیری جنته راجعدر خالدین خلوددن اسم فاعل جمع مذكردركه ابدی ودائمی برقرار معناسنه اولان خالدك جمعیدر الی غیر النهایه مكث واقامتكز مقدر اولدیغی حالده ای مؤمنین متقیلر سزلر جنته داخل اولك وكیرك دیمكدر مراد ناظم سورهٔ زمرك اواخرنده واقع * وقال لهم خزنتها سلام علیكم طبتم فادخلوها خالدین * نظم جلیلنك تفسیرینه ایما واشارتدر

*) غصه لنمزلر دیمك لایحزنون * جمله سی امنیت اوزره آمنین (*

(لايحزنون) باب رابعدن فعل مضارع نفى استقبال جمع مذكر غائبدر انلر مغموم ومحزون اولمزلر يعنى غصه لنمزلر وطاسه لنمزلر ديمكدر (آمنين) خالدين وزننده آمن لفظنك جمعيدر آمن صاحب وزننده وامين امير وزننده قلبنده خوف واندیشه دن اثر اولميوب درونى غصه واندوهدن سالم وآسوده اولان كيمسه يه دينور

*) هم يدنجى كوكده عليين مقام * صاعد اولوراكا روح مؤمنين (*

(عليين) عينك ولام مشدده نك كسرى وياءنك تشديديله بطيخ وزننده اولان على كلمه سنك جمعى اوله رق سماء سابعه ده برموضع ومقامك اسميدركه ابداندن مفارقت ايدن ارواح مؤمنين اورايه عروج وصعود ايدر ياخود عليين اشرف مواضع جناتك اسميدر نته كيم سجين اشر مواضع نيرانك اسميدر ياخود اشرف امكنهٔ جناتك اهالى وسكاننك اسميدر ياخود سماء سابعه نك اسميدر ياخود حفظه ملائكه سنك دفتر وديوانلرى اسميدركه مؤمنينك اعمال صالحه سى اورايه رفع اولنور ياخود درجات جناتك اعلاسى اسميدر

*) چونكه غلمان اولدى خدام ارم * انده جنت قزلريدر حورعين (*

(غلمان) غينك كسريله ولدان وزننده كوله ومملوك معناسنه ياخود نوجوان اوغلان معناسنه اولان غلام لفظنك جمعيدر مماليك وكوله لر ياخود مراهق ونوبالغ اوغلنلر معناسنه در لكن بطريق الغلبه اهل جنتك خادملرى اولوب حسن وجمالده بيمثال وشباب وطراوتلرى ابدالآباد دائم وبى زوال اولان نورس محبوبلره اطلاق اولنور (حورعين) جناب خلاق قدير تعالى شانه حضرتلرينك عباد مؤمنين ايچون جنتده لابطريق التولد انشا وايجاد ايتديكى ابكار بهيه وعذراء شهيه يه دينوركه لسانمزده حورى تعبير اولنور تعبير وتوصيفدن خارج اولان حسن وجمال وملاحت بيمثاللرندن بوفقامده فقط ديدهٔ عالمبهارينك حسننه ياخود شطرالحسن اولان بياض جسم ايله ملاك ملاحت اولان عين دعجاء بيهمتالرينك لطافتنه تعرض اولندى زيرا حور حانك ضميله حوراء كلمه سنك جمعيدر حوراء حمراء وزننده كوزينك سياهى مستدير ودكرمى وقپاقلرى اينجه ونازك واطراف وحواليسى بياض اولديغى حالده چشمنك بياضنك بياضلغى صافى وسياهنك سياهلغى شديد وقويو اولان دختر پرى پيكره دينور ياخود آهو كوزى كبى آغى اوليوب بتون سياه چشم اولان جنت نكارنه دينور ياخود بدنى سيم صافى كبى پك بياض اولەرق كوزينك بياض وسوادى خالص وقويو اولان محبوبه يه دينور (عين) عينك كسريله عيناء كلمه سنك جمعيدر عيناء حمراء وزننده واسعة العين اولان بادم كوزلى قزه وخاتونه دينور

*) شول ملكلركيم يازار اعمالمز * آنلره ديمش كراما كاتبين (*

(كراما كاتبين) ده كرام عظام وزننده كريمك جمعيدر كاتبين كاتبك جمعيدر وايكيسيده منصوب اوله رق اشبو * وان عليكم لحافظين كراما كاتبين * نظم جليلنده مقدر اولان ملائكه نك صفتلريدر زيرا تقدير نظم كريم وان عليكم لملائكة حافظين در بوملكلره حافظين اطلاقى عباد مكلفينك اعمال وافعالنى نقير وقطمير حفظ وضبط ايتدكلرى ايچوندر وكرام ايله منعوت اولملرى عندالله كرامت وعزت وعلو رتبه وحرمتلرينه مبنيدر وكاتبين ايله موصوف اولملرى يوم قيامتده مكلفينه عرض واعطا اولنمق ايچون دنياده كنديلردن صادر اولان اقوال واعمالى خير اوشرا دفتر اعماللرينه كتب وتحريره مأمور وموكل اولدقلرى ايچوندر

*) شاهدز حق نكريسى هر عالمك * نشهد الله اله العالمين (*

(مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (نشهد) باب رابعدن مضارع متكلم مع الغيردر واقعه مطابق

علم قطعى ايله بيلور واقرار ايده رز ديمكدر فاعلى تحتنده مستتر نحن ضميريدر (الله) محذوف ان نك اسمى اوله رق منصوبدر (اله) كتاب وزننده معبود ونكرى معناسنه در وان نك خبرى اولمق اوزره مرفوعدر (عالمين) لامك فتحيله مايعلم به الصانع معناسنه اولان عالم لفظنك جمعيدر وبوعالم لفظى ماسوى اللهك مجموع من حيث المجموعنه اطلاق اولنديغى كبى اجناسندن هر برجنسه ده اطلاق اولنور عالم انسان وعالم حيوان وعالم افلاك وعالم عناصر كبى وجمعيتى بواعتبار ايله در وعالمين الهك مضاف اليهيدر وان اسميله وخبريله جمله سى منصوب المحل اوله رق نشهد فعلنك مفعوليدر وبوحروف مشبهه بالفعلدن اولان ان كلمه سنك حذفى هرنقدر خارج از قواعد حذف ايسه ده لاجل الضروره ناظم ارتكاب ايتمشدر

*) اهل كفرك قهريله اوهالكى * انه بالخزى مخزى الكافرين (*

بيتنه اول ثانينك ترجمه سيدر (انه) ده ان همزه نك كسرى ونونك تشديديله حروف مشبهه بالفعلدندر كامر مرارا ضمير غائب الله تعالى يه راجع اولمق اوزره ان نك اسميدر (بالخزى) ده باء جاره مؤخر مخزى كلمه سنه متعلقدر خزى خانك كسرى وزانك سكونيله بركيمسه بربليه يه ورسوايلغه اوغرامغله بين الناس خور وذليل اولمق معناسنه در بومعنى ايسه ترجمه يه ملايم دكلدر بلكه ترجمه يه موافق اولان واوى اوله رق بالخزو اولمقدر زيرا خزو خانك فتحى وزانك سكونيله قهر وغلبه معناسنه در مكركه ثلاثيدن مصدر اولان خزى افعالدن اولان اخزاء معناسنه دركه اهانت ورسوا ايلمك معناسنه در بومعنايه استعمالى ثابت اولورسه اصلاحى قابلدر وبالخزى مؤخر مخزينك مفعول به غيرصريحيدر (مخزى) افعال بابندن يعنى اخزادن اسم فاعل اوله رق افضاح واهانت ورسواى ايديجى معناسنه دركه هلاك معنوى ايله اهلاكى مستلزمدر ومخزى تقديرا مرفوع ان نك خبريدر (كافرين) كافرك جمعيدر كافر ايمان وتوحيدى ساتر اولان خاسره اطلاق اولنديغى ميم قافيه سنك قطعهٔ اخيره سى شرحنده كچدى قالديكه هلاك حجاز لغتنده وعامهٔ عرب لغتنده لازم اولمغله هالك هلاك وتباه اولان شيئه دينور ناظم ايسه مهلك معناسنه يعنى هلاك ايديجى معناسنده استعمال ايتدى مكركه هلاك لفظنك متعدى اوله رق استعمالى عندلرنده ثابت اولان بنى تميم لغتنه مبنى اوله والحاصل * اهل كفرك قهريله اومهلكى * انه بالخز ومخزى الكافرين * دينلسه اولى اولوردى

*) پرزيان اولمقده انجق كافران * انما الكفار كانوا خاسرين (*

بيته مقدم ثالينك ترجمه سيدر وترجمه ده واقع اولان كافران لفظى كافرك آخرينه فارسيده ادات جمع اولان الف ونون الحاقيله كافرك جمعيدر (انما) الف قافيه سنك آخر قطعه سنده كچديكى اوزره انجق معناسنه طرق قصردندر (الكفار) كافك ضمى وفانك تشديديله كافرك جمع مكسريدر ومبتدادر (كانوا) افعال ناقصه دن اولان كان فعلنك جمع مذكر غائبيدر جمع ضميرى اسمى اوله رق كفاردن عبارتدر (خاسرين) جمع مذكر سالم صيغه سيله تجارتده ضرر وزيانه اوغرامغله اصل مال اولان سرمايه يى ضايع وتلف ايدن كيمسه معناسنه اولان خاسرك جمعيدر وكان نك خبرى اولمق اوزره منصوبدر وكان اسميله وخبريله جمله سى مبتدانك خبريدر وبوخسراندن مراد خسران آخرتدركه نعيم مقيم مؤبده سبب اولان توحيد وايمانى اراده لريله ترك ايدوب عذاب اليم مخلدى موجب اولان كفر وضلالى ترجيح واختيار ايتمه لرندن عبارتدر

*) آدمه شيطاندر خصم مبين * شر ومكرندن امان اولمه امين (*

يعنى شيطان لعين آدمه وبنى آدمه خصم قوى وعدو مبين در الامان الحذر صقنين انك

شرومكيده سندن وكونا كون مكر وحيله سنـدن آسوده وامين اوله يعنى وسوسه واغواسنه
اتبـاعله آنك حزبنـدن اوله ديمكدر

) فاتبع مسلك اهل العرفان (

(فاتبع) ده فاء فصيحه ياخود استينافيـه در اتبع همزه نك كسرى وتاء مشـدده نك فتحيله موافقت ومتـابعت ايدوب اويمق معناسنه اولان اتباعدن امر مخاطب مفرد مذكردرفاعلى تحتنده مستتر انت ضميريدرسن تبعيت ايله واوى معنـاسنه وبوقطعه ده مذكـور اولان اتباعلره براعت استهلال خفى دكلمدر (مسلك) منهج وزننده حسى ومعنوى طريق معناسنه فعل امرك مفعوليدر ومابعدنه مضافدر (اهل) همزه نك فتحى وهانك سكونيله برنسبك ياخود بر دينك ياخود برصنعتك يا بر يينك يابر بلده نك جمع ايلديكى كيمسه لره دينـور (عرفان) عينك كسريله برشيئى تأمل وتفكر وآثارينى ملاحظه وتدبر طريقيـله ادراك ومعرفت معناسنه اهلك مضاف اليهيدر مفهوم عنوان علم وعرفان ومعرفت يزدان كنديلرى جمع ايلـديكى ذواتك
اثرينه اقتفا وانلره اقتداايله ديمكدر

*) صوسزاولانه دى عطشان نطشان * ساغب لاغب ايمش هم آج اولان (*

(عطشان) سكران وزنـنده معده سنه حرارت عارض اولوب صو صـامش كيمسه يه دينو ر وزن مزبور اوزره حران ونجران وظمئان كبى مؤنثى عطشى وعطشانه در جمعى عينك كسريله عطاش كلور فارسيده تشنه دينور (نطشان) عطشان وزننده برلفظ مهملدر كه عطشان لفظنه مزاوجه واتبـاع طريقيله ذكراولنور اتباع همزه نك كسريله اسراف وزنـنده بركلمه عقبنده ذكراولنـان كلمهٔ مهمله دن عبارتدر يقال عطشان نطشان اى ظمآن وحسن بسن اى مليح يعنى بونلرده كلمهٔ ثانيه ايچون معنـاى موضوع له يوقدر لسانمزده كتاب متاب آتش ماتش يصدق مصدق مقوله لرنده اولان مهملات بمعنـا ركبى (ساغب) صـاحب وزنـنده وسغبان عطشان وزننده جايع وجوعان كبى قارنى آج آدمه دينو رمؤنثنده ساغبه وسغبى وجمعنده
سغاب دينور (لاغب) ساغب وزننده ومهمليدر كه مزاوجه واتباعله ذكراولنور

*) سائغ لائغ ايمش اوله طعام * كه اوله يوتمه سى هضمى آسان (*

(سائغ) سائل وزننده وسيغ سيف وزننده الماسيه ومحلبى وفالوذج مقوله سى بوغازدن سهولتله بچن ومعده يه ثقلت ويرميوب تيزجه هضم اولان طعـامه وخوشكوار اولان شرابه دينور (لائغ) سائغ وزنـنده ليغ سيغ وزنـنده سائغ وسيغ كلمه لرينه اتباعا ذكر اولنورلر يقال طعام
سائغ لائغ وسيغ ليغ

*) ناعس واعس امزغانجيدر * دخى سرخوشه دى سكران نكران (*

(ناعس) نائم وزننده نعاس عارض اولمش كيمسه يه دينوركه امزغانجى واويوقلبجى تعبير اولنور ياخود اويقو كلوب باصمغله حواس وقواسنه اويوشقلق وفتور عارض اولان كيمسه يه دينور (واعس) ناعس وزنـنده وناعسه اتبـاع ومزاوجه ايله ذكراولنور (سكران) عطشان وزننده مست وسرخوش كيمسه يه دينور مؤنثى صرعى وزننده سكرى وسكرانه در (نكران) وزن مزبور
سكران لفظنه اتباعله ذكراولنور سرخوش مرخوش كبى

*) ديندى فعلنده پشيمان اولنه * نادم سادم وندمان سدمان (*

(نادم) خادم وزنـنده برايشى اشلديكنه ياخود ايشلمه سى ممكن ايكن ترك ايتـديكنه ندامت وپشيمانلق عارض اولان كيمسه يه دينو ر وزن مزبور اوزره (سادم) نادمه اتبـاعله ذكراولنور (ندمان) سكران وزننده نادم كبى فعلنده وقولنده پشيمان اولان كيمسه يه دينور نادمك جمعى جبال

وزنده

وزنـنده ندام وندمانك جمعى نونك فتحيله ندامى در سكارى وزننده ووزن مزبوراوزره (سدمان) ندمان كلمه سنه اتباعله ذكراولنور لكن سادم وسدمان ندامت وپشيمانلغه مقارن غمكين ومحزون
كيمسه يه دينلمكله توكيد اولمق ظاهردر

*) تافه نافه ايمش شئ حقير * صقر بقرك دخى معناسى يلان (*

(تافه) تاء مثناة وفاايله صاحب وزنـنده پك ناچيز وكمتر حقير نسنه يه دينور (نافه) وزن مزبور اوزره نونله تافه كلمه سنه مزاوجه ايله ذكراولنور ونافه قورقق وضعيف القلب اولان جبان كيمسه يه ده دينور (صقر) صادك ضمى وقافك فتحيله زفر وزنـنده واضح وصريح اولان فاحش يلانه دينور سمانى وزنـنده صقـارى كبى وبنه وزن مزبور اوزره (بقر) ناظمك بيانى اوزره لفظ مهمل اولوب صقره اتبـاعا ذكراولنور لكن قاموسك البقر كصرد الكذب والداهية قولى دخى يقـال جاء بالصقر والبقر وبالصقارى والبقارى اى بالكذب الصريح قولى كه صقرايله بقر بينده كذلك صقـارى ايله بقـارى بينده واوعاطفه ايرادى صقر وبقر كذلك صقارى وبقارى (والى قولها كذبا ومينا) قبيلندن اوله رق احد مترادفينى آخراوزره عطف وافادهٔ تأكيـد اولور قالديكه مقتضاى نظم صقر بقر كلمه لرينك قافلرى ساكن اولمقدر بوكا ايسه لغت مساعد دكلدر بو تقـديرجه (صقر بقر ايمش افك ويلان)
دينلسه اولى اولوردى مكركه اسكان ضرورت وزن ايچون اولمش اوله

*) مرتفعدر دخى سامك نامك * موضح موجح ايمش امرعيان (*

(سامك) صاحب وزننده عالى ومرتفع نسنه يه دينور باذخ وشامخ وقالص كبى (نامك) سامك وزننده ومهمليدر كه اتباعا ذكراولنور (موضح) ايضاحدن اسم فاعل بنيه سيله واضح وبارز معناسنه در كه ظاهر وعيان اولان نسنه يه دينور (موجح) وزن مزبوراوزره ظاهر وعيان اولان نسنه يه دينور وموضح لفظنه اتباعله ده ذكراولنور لكن ايجاح ظهور معنـاسنه لازم وايضاح اظهار معناسنه متعدى اولمغله موضح اسم مفعول وموجح اسم فاعل اولمق اقتضا ايدر بوايسه
اتباعه منافيدر بو تقديرجه * واضح واجح ايمش امرعيان * دينلسه واضح واجح اولوردى

*) هز بز كده ما كى خفت * هايع لايع ايسه شخص جبان (*

(هز) هانك كسرى وزانك تشـديديله وهاايله هزه كشايش خاطره وفرح ومسرته وجنبش نشاطه دينوركه ارتيـاح وخفتى مستبعدر (بز) بانك كسرى وزاى مشـدده ايله هز لفظنه اتباع ومزاوجه ايله تلفظ اولنور (هايع) بايع وزننده وهاع قاض وزنـنده هم جبان وهم ضعيف اولان قورقق وناتوان كيمسه يه دينور (لايع) هايع وزننده ولاع هاع وزننده مزاوجه واتباعله
تلفظ اولنورلر يقال رجل هايع لايع وهاع لاع اى جبان ضعيف

*) قوجه قارى دخى شهله كهله * مسمغد مسمئد اولمش طاريلان (*

(شهله) شين معجمه نك فتحيله شمله وزنـنده قوجه قارى يه دينـور عجوز وحيزبون كبى واورته ياشلو عاقله خاتونه دينور (كهله) شهله وزننده عندالبعض كهل لفظنك مؤنثيدركه وجودنده شيخوخت وقوجه لق اماره سى ظهور ايتمش اولان خاتونه دينور و بعض اهل لغت عنـدنده رجل كهل دينلور امرأة كهلة دينلمز الا شهله لفظنه اتباع وارد واجله امرأة شهلة كهلة دينلور ناظمك مختارى بوقولدر (مسمغد) اسمغـداددن يعنى اقشعرار بابندن اسم فاعل صيغه سيله وغين معجمه يرينه عين مهمله ايله مسمعدينه مقشعر وزنـنده پرغضب اولوب زياده تهورلنوب طاريلان كيمسه يه دينور وزن مزبوراوزره همزه ايله (مسمئد) بونلره اتبـاعله تلفظ اولنور

*) خبطه نبطه ديمه مفهومى زكام * قالميان صبريده عيان ايمان (*

(خبطه) خاء معجمه و باء موحده ایله تمره وزننده هنکام شتاده زکام علتنه اوغرامغه دینور (نبطه) نون ایله بنه تمره وزننده خبطه لفظنه ازدواجله بالمشاکله ایراد اولنور (عیمان) عطشان وزننده قاموسك بیانی اوزره اموال ومواشیسی تلف وزوجه سی فوت اولمش کیمسه یه دینور که نوائب ورزایانك تواردندن ناشی صبر وتحملی قالمامغی مستبعدر (ایمان) بنه عطشان وزننده عیمان لفظنه اتباعله بالمزاوجه استعمال اولنور یقال رجل عیمان ایمان اذا ذهبت ابله وماله وماتت امرأته

*) بردیمك واحد قاحد اولمش * حاذق باذق ایو استادان (*

(واحد) معلومدر که مبدأ عدد حسابه دینور ترکیده بر تعبیر اولنور (قاحد) قافله واحد وزننده واحد لفظنه اتباعله ازدواجا استعمال اولنور (حاذق) ذالك کسر یله عملده وصنعتده کرکی کبی ماهر وکامل اولان استاده دینور (باذق) بنه صادق وزننده حاذق لفظنه اتباعله ایراد اولنور وباذق اوزم صویندن ادنی طبخله مطبوخ اولوب مسکر اولان شرابه ده دینور ترجمه ده واقع استادان قاعدهٔ فارسیه اوزره الف ونون الحاقیله استادك جمعیدر

*) ابدا سرمدا اولمق دائم * فوج موج آدیمی سیرك اسبان (*

(ابدا) فتحتینله دائم وجاوید معناسنه در وزمان طویل معناسنه دینور وزمان بیغایهٔ مستقبلده مستعمل ظرف زماندر مقابلی ازلدر که زمان ماضی بی نهایه ده مستعملدر (سرمد) جعفر وزننده همیشه ودائم معناسنه موضوع اولمغله وعدد حروفده ووزنده ابد لفظنه مشاکل اولمامغله اتباع قبیلندن اولمیوب متوالیا ذکری تأکیده محمولدر ناظم مرحومك الفاظ مزدوجه بیننده ذکری استطرادیدر (فوج) نظمك باصمه نسخه لرنده مرسوم اولدیغی اوزره فانك فتحیله فوز وزننده در وناظمك ترجمه سنه کوره آدیمی سیرك اشکین و یوریکن آته دینور لکن قاموسده فوج جماعت ناس ورایحهٔ طیبه نك انتشاری ونهارك برودتی معنالرندن غیری معنی ذکر اولنمامشدر بونلر ایسه ناظمك ذکر ایتدیکی معنایه اصلا ملایم دکلدر مکر که سرعتله یوریمك معناسنه اولان افاجه دنکه افاده وزننده در اسم اوله یاخود ناظم مرحوم امهات سائره ده فوج لفظنك معنای مزبورده استعمالنه واقف اولمش اوله (موج) فوجه اتباع اولنور

*) کلیجیدر دخی بادی قادی * دیندی ابلیسه ده شیطان لیطان (*

(بادی) وادی وزننده ناظمك ترجمه سی اوزره کلیجی معناسنه در جائی وآتی وقادم کبی لکن قاموسده یاسی اصلیه اوله رق بادی ظاهر وآشکاره معناسنه و یاسی همزه دن مقلوب اولان بادی برفعله شروع ایدیجی و باشلایجی معناسنه اولمغله کلیجی معناسنده حقیقت اولمامق اقتضا ایدر سببیت علاقه سیله مجازا اطلاقی قابل ایسه ده استعمالنه ظفریاب اوله مدق بوصورتده دخی ظاهر دیمه بادی قادی دینلسه یاخود باشلایجی دیمه بادی قادی دینلسه فهم قاصرمه کوره اولی اولوردی ظن ایدرم (قادی) بنه وادی وزننده بادی کلمه سنه اتباعله ایراد اولنور وقادی سرعت ایدیجی معناسنه مستعملدر (شیطان) راقافیه سنك ایکنجی قطعه سنده کچدیکی اوزره ابو الجن وابو مره ایله مکنی وسین قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده سبق ایتدیکی اوزره ابلیس و وسواس وخناس ایله مسمی وتاء قافیه سنك آخر قطعه سنده کذران ایدن طاغوت لاغوتك اشهر اسامیسیدر (لیطان) شیطان وزننده واتباعله بالمشاکله ایراد اولنور

*) بومثللره اتباع دیمك * اکثر اهل لغت قولی همان (*

(اتباع) همزه نك کسری وتانك سکونیله ارداف وزننده اتباع فی الکلامدر که اول قطعه ده بیان اولندیغی اوزره بر کلمه عقبنده ذکر اولنان کلمهٔ مهمله دن عبارتدر یعنی بو قطعه ده جفت اوله رق ذکر اولنان لغتلردن و بونلر امثالندن ایکنجی مرتبه ده ذکر اولنان کلمه لر ارباب لغتك اکثری عندنده

اتباع

اتباع قبیلندندر

*) بعضیلرده دیدی توکید اما * قول اولده در انجق رجحان (*

یعنی بو مقوله لرك معناسی مقصود اولمیه رق مجرد اتباع ومزاوجه طریقیله ایراد اولنمسی اهل لغت عندنده اتفاقی اولمیوب بعض اصحاب لغت ثانی اولك مرادفی اولمق اوزره یاخود ملایم ومناسبی اولمق ملابسه سیله اولك تأکیدنی مفیددر دیدیلر لکن قول اول راجح وظاهر وقائلی اکثر ووافردر

*) اولوب اولکنه تابع ثانی * اتك اولنمیه معناسی بیان (*

ناظم نحریر قول راجح اوزره اتباعه حمل ایدوب لفظ ثانی مهمل ومعناسی بیان اولنمامق ایله اتباعك معناسنی بیان ایلدی

*) شرطیء اوکیرمه در آره سنه * ایله اولطرفه عطف عنان (*

یعنی اتباع وازد واجك شرطی وعلامتی تابع ایله متبوع بیننه واو عاطفه تخلل ایتمیوب بلا واو مسرودا ذکر اولنمقدر عطف جانبنه عطف عنان یعنی امالهٔ لجام ومیل واقدام ایله دیمکدر

*) حق امعانله حق ظاهر اولور * یظهر الحق بحق الامعان (*

مصراع اولك ثانینك ترجمه سیدر (یظهر) ظهوردن مضارع مذکردر (الحق) حانك فتحی وقافك تشدیدیله ثابت ومتحقق ونفس الامره مطابق قول وفعل واعتقاددن اعم اوله رق فعلك فاعلیدر (بحق) کلمه سنده با، جاره یظهر فعلنه متعلقدر و بوراده حق لایق وروا وجدیر وسزا معناسنه اوله رق فعلك مفعول به غیر صریحیدر (امعان) همزه نك کسریله انعام وزننده برخصوصده اجتهاد واهتمام ایله سعی بلیغ و بذل مقدور ایلمك معناسنه حقك مضاف الیهیدر وحقك امعانه اضافتی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندندر مفهوم کلام لایق اوزره امعان نظر ایله حق عیان اولور دیمکدر

*) اتباع ایتمین اهل فسقه * اولور اقبالله متبوع جهان (*

مفهوم کلام اهل فسق بدکاره متابعت وموافقت ایتمیوب یعنی انلرك راه کج ومحنه ومسلك معوجنه کتمیوب سمت سداده وسبیل رشاده سالك اولان کیمسه اقبال تام وتوجه انام ایله خلق جهانه متبوع و پیشوا واهل صلاحه رهنما اولور دیمکدر

) فی المنی نبذة هذا البیان (

(فی المنی) فی ظرفیهٔ مجازیه در منی میمك ضمی وثانك فتحی ونون مشدده نك فتحی والفك قصریله تثنیه لنمش یعنی کندینه برمثلی دخی ضم اولنمغله ایکی قات قیلنمش نسنه یه دینور واصطلاح نحاده ما الحق آخره الف او یاء مفتوح ماقبلها ونون مکسورة لیدل علی ان معه مثله من جنسه معناسنه موضوعدر و بومقامده معنای اصطلاحی مراددر وجار مع المجرور ظرف مستقر اوله رق مؤخر نبذه نك صفتیدر (نبذه) تمره وغرفه وزنلرنده برنسنه نك ناحیه سنه وطرفنه وقطعه سنه دینور ومقدم خبردر (هذا) قطعهٔ آتیه دن عبارت اولان بیانه اشارت اولمق اوزره مؤخر مبتدادر (بیان) سحاب وزننده تبیین لفظندن اسم مفعول اولان مبین معناسنه یعنی ذکاء وفطنته مقارن ایضاح واظهار اولنمش مرام ومقصود معناسنه اسم اشارتك صفتیدر مفهوم عنوان بو قطعهٔ مبینه کلام عربده تثنیه صیغه سیله ایراد اولنان اسملردن برنبذه و برمقداردر دیمك اولور

*) آسمانده آی وکوندر ازهران * مشرق ومغرب دیمکدر خافقان (*

(ازهران) همزه نك وهانك فتحه لريله اشهبان وزنده تثنيه بنيه سيله كواكب فلكدن آى ايله كونشه اطلاق اولنور ازهر غايت حسن وصفوت اوزره آق و براق ونير ولامع اولان شيئه دينور وبوملابسه ايله قمرك اسما سندن اولمغله تغليبا شمس ايله قمره ازهران دينور قمران كبى وبونلرده لسانه خفيف اولان لفظى ثقيل اوزره تغليبدر قالديكه (ناظمك بوقطعه ده وقطعهٔ آتيه ده ازهران وخافقان وسعدان عنوانده ايرادى حالت رفعنه بناء در يوخسه نصب وجر حالتلرنده ازهرين وخافقين وحسنين دينور وقس على هذا (خافقان) وخافقين تثنيه صيغه سيله مغرب ايله مشرقه اطلاق اولنور ياخود افقلرينه دينور وعند البعض سماء ايله ارضك ايكى طرفلرينه دينور ياخود آسمان ايله زمينك نهايت بولدقلرى يره دينور

*) دى جديدان كيجه ايله كوندزه * هم صباحيله ايكندى ابردان (*

(جديدان) مديدان وزنده واجدان همزه نك وجيمك فتحى ودالك تشديديله تثنيه صيغه سيله كيجه ايله كوندزه اطلاق اولنور دائما متعاقبا تكرر وتجددلرى باعث اطلاق اولمشدر (ابردان) ازهران وزننده تثنيه بنيه سيله صباحله اخشامه اطلاق اولنور ايام شتاده صغوقلرى شديد وصيفده سرين اولدقلريچون تكيم ابردين دخى ديرلر وابردان ظل وفيئه يعنى قبل الزوال وبعدالزوال اولان كولكه يه دينور

*) ديندى مصران بصره ايله كوفه يه * مكه وطائف ديمكدر قريتان (*

(مصران) ميمك كسرى وتثنيه بنيه سيله بصره ايله كوفه يه اطلاق اولنور مفردى اولان مصر ام الدنيا ايله مكنى اولان بلدهٔ معروفه نك اسميدر (قريتان) وقريتين قافك فتحى ورانك سكونيله قريه نك تثنيه سيدر قريه اصل لغتده مصر جامع معناسنه دركه شهر عظيمه دينور بو اعتبار ايله مكهٔ مكرمه يه قريه تسميه اولنمشدر واشبو * على رجل من القريتين عظيم * نظم جليلنده كى قريتيندن مراد مكه ايله طائفدر مكه تغليب اولنمشدر زيرا طائف مكهٔ مكرمه يه ايكى مرحله مسافه ده واقع ثقيف قبيله سنك ولايتلرى اسميدر لكن بلدهٔ معظمه دكلدر وعند البعض قريه ناسك اجتماع ايلدكلرى موضعدن عبارتدر بو جهتله شهردن وكويدن اعم اولور لكن عرفا كويده استعمالى شايعدر

*) اشهران طبل وعلم معناسنه * امن وعدلكده ماكى افضلان (*

(اشهران) ازهران وزنده تثنيه بنيه سيله وضوح وشهرتى اولان ايكى عدد نسنه يه دينور بوملابسه ايله طبل وعلم يعنى طاول ايله بيراغه اطلاق اولنور (افضلان) اشهران وزننده تثنيه اوله رق فضل ومزيه صاحبى شيلره دينور بو جهتله بين الناس بلند پايه ومعتبر اولان امن وسلامته وعدل وعدالته اطلاق اولنور

*) انفسان مجد وكرم مفهوميدر * همدخى سيف وقلمدر اقطعان (*

(انفسان) افضلان وزننده زياده نفيس ومرغوب اولان شيئه دينور بو وجهله بين الانام مرغوب ومعتبر اولان مجد وسيادته وكرم وسماحته اطلاق اولنور (اقطعان) افضلان وزننده قطعله وانقطاعله متصف اولان شى معناسنه اولان اقطع لفظنك تثنيه سيدر قاطع وكسيجى اولان قليج ايله مقطوع وكسلمش اولان قلمه اطلاق اولنور وبو اطلاق استعمال واحدده مشتركك معنيينى ارادهنك جوازينه مبنيدر

*) اطيبان او يقو ايله ذوق جماع * بادهٔ رنكين ايله ات احمران (*

(اطيبان) افضلان وزننده قوهٔ ذائقه وباصره وشامه وسامعه ولامسه يعنى حواس ظاهره نك

استلذاذ ايتديكى نسنه معناسنه اولان اطيب لفظنك تثنيه سيدر بوملابسه ايله حواسك باعث استراحتى اولان اويقو ايله لذتى جميع قوايه سارى وباسرها اعضاء بدنده جارى اولان وقاعه ومعاملهٔ زوجيته اطلاق اولنور (احمران) اشهران وزنده قرمزى نسنه معناسنه اولان احمرك تثنيه سيدر بومناسبتله شراب سرخ رنكله لحمه اطلاق اولنور واصفران كبى التون ايله زعفرانه ده اطلاق اولنور

*) ايضانك ياغلى ائله كنجلك * التون ايله زعفراندر اصفران (*

(ابيضان) احمران وزنده بياض واقلق ايله متصف شئ معناسنه اولان ابيضك تثنيه سيدر زياده ياغلى وسمز ات ايله شباب وكنجلكه اطلاق اولنور (اصفران) احمران وزنده صارى رنكلو شئ معناسنه اولان اصفرك تثنيه سيدر مثنى بنيه سيله ايراد اولندقده اصفراللون اولان التون ايله زعفران مراد اولنور

*) امران ديمه فقر وپيرلك * آچلغه چپلاقلغه دى حافظان (*

(امران) همزه نك وميمك فتحى ورانك تشديديله زياده آجى معناسنه اولان امر لفظنك تثنيه سى اولمق اوزره فقر واحتياج ايله هرم وبغايت پيرلكه واختيارلغه اطلاق اولنور وادويه دن صارى سبرديدكلرى آجى دارو ايله خردله اطلاق اولنور خردلده اولان حدت وحرافت مرارت منزلنه تنزيل اولنمشدر (حافظان) خافقان وزننده قارن اچليغيله بدن چپلاقلغنه اطلاق اولنور وبو جوعله عريانلغه حافظين اطلاق مهلكه وبيابانه مفازه وبيلان صوقمش كيمسه يه سليم اطلاقى كبى تفأل قبيلندن اولديغى نمايانڍر

*) اصغران ديمك زبان وقلب ايمش * همت ونفسه دينورمش اكبران (*

(اصغران) احمران وزنده صغير وكوجك شئ معناسنه اولان اصغرك تثنيه سى اوله رق لسان ايله قلبه اطلاق اولنور انسانك عز ورفعتى بو ايكى عضوك طلاقت وسلامتندن وذل وحقارتى حقد وغش امثالى آفتدن اولديغى اشعار موقعنده ضرب مثل اوله رق * المرء باصغريه * ديرلر (اكبران) احمران وزنده قوتدن فعله چيقارلمسى قصد واراده اولنان خصوصات خيريه يه عزيمت خالصه وهمت صادقه ايله نفس ناطقه يه اطلاق اولنور وحضرت صديق اكبر ايله فاروق اعظم رضى الله عنهما جنابلرينه دينور

*) اجوفان غاران بطن وفرجهم * عورتك يوزى اياغى موقفان (*

(اجوفان) اكبران وزنده ايچروسى واسع وككبش نسنه معناسنه اولان اجوفك تثنيه سى اوله رق قارن ايله فرجه اطلاق اولنور (غاران) جاران وزنده كهف ومغاره وياروق معناسنه اولان غار لفظنك تثنيه سى اوله رق بطن ايله فرج نسوانه ياخود بطن انسانه واصل اولان مأكولات ومشروباتك مبدأى وطريقى اولان آغز ايله فرجه اطلاق اولنور يقال اهلك الناس الاجوفان اى البطن والفرج ويقال فلان يسعى لغاريه اى لفمه وفرجه (موقفان) مجلسان وزنده محل وقوف معناسنه اولان موقفدن تثنيه بنيه سيله طائفهٔ نسوانك يوزينه واياغنه ياخود كوزلريله اللرينه اطلاق اولنور يقال امرأة حسنة الموقفين اى الوجه والقدم او العينين واليدين

*) رافدان نهر فرات ودجله در * ديندى مرزاغيله صويه اسمران (*

(رافدان) حافظان وزنده تثنيه بنيه سيله كثير الفيض والنفع اولان نهر فرات ايله نهر دجله يه اطلاق اولنور (فرات) غراب وزنده مشاهير انهار عظامدن نهر كوفه اطلاق اولنان ايرماقدركه ترجان وارزنجان سمتلرندن مرور ونهر مراد ايله جمع اولوب ملاطيه طرفندن روم قلعه سى التندن

عراقده هيت نام بلده‌دن دشت كر بلايه روان وانده نهر بغداد اولان دالك كسريله وفتحيله دجله نامیله مشهور اولان ايرماغله مجتمع اولوب بصره‌نك شرق جانبندن كذران وكوفه قربنده بحر هرمزه منصب اولور (اسمران) احمران وزننده ياضلغى سوادايله مشرب يعنى قره باغر نسنه معناسنه اولان اسمرك تثنيه‌سى اوله‌رق رمح ومزراغله صويه اطلاق اولنور ياخود بغداى ايله صويه اطلاق اولنور هرنه‌قدر صوده‌لون يوغيسه‌ده اسمر كبى كورينور

*(اصرمان هم قارغه ايله قورداٻمش * فيل وجاموسه ديبورمش اقهبان)*

(اصرمان) اصفران وزننده تثنيه بنيه‌سيله طيوردن قارغه ايله سباعدن قورده ديتور وطيوردن كوچكن ديدكلرى يولـقوش ايله قارغه‌يه اطلاق اولنور بونلره اصرمان اطلاقى كسوب آيرمق معناسنه اولان صرمدن ياخود مكث وآرام ايتمك معناسنه اولان صرمدن مأخوذ ولمغد مبنيدر واصرمان جديدان كبى ليل ونهاره اطلاق اولنور كذران وقم ورلريله انسانك مدت حياتنى قطع ايتدكلرى ملاحظه‌سيله‌در (اقهبان) اقطعان وزننده فيل ايله جاموسه اطلاق اولنور جبل عظيم معناسنه اولان قهب لفظندن مأخوذدر

*(كيم كلور ايكنجسيله عصرده * من بثانيهما يجئ فى الزمان)*

مصراع اول ثانينك ترجمه‌سيدر (من) استفهام انكارى ومحلا مرفوع مبتدادر كيم معناسنه (بثانيهما) ده باء جاره مؤخر يجئ فعلنه متعلقدر ثانى بانى وزننده ايكنجى معناسنه فعلك مفعول به غير صريحيدر مضاف اليهى اولان مؤنث ضميرى اشبو نخبه اسميله نام اولان منظومه‌يه راجعدر (يجئ) باب ثانيدن مضارع مذكردر كلور معناسنه تحتنده مستترهو ضميرى فاعلى اوله‌رق مبتدايه راجع وجمله‌سى خبريدر (فى الزمان) ده فى يجئ فعلنه متعلقدر الزمان عهد خارجى اوله‌رق بوعصر و بووقت معناسنه فعلك ظرفيدر مفهوم كلام بوعصر وزمانده بويله سلس النظم ورنكين ادا وانواع محسناته دقت واعتنا اولنمش منظومهٔ بليغه‌نك ايكنجيسنه مصاحب يعنى شبيه ونظيره‌سنى تأليف وترتيبه قادر كيم كلور يعنى كيمسه كلمز ديمكدر ناظمك ترجمه‌سندن قطع نظر باء جاره تعديه ايچون اولوب بوعصرده بونك مثلنى كيمسه كتوره‌مز معناسنه حمل اولنمقده ممكندر وهرحالده فخريهٔ شاعرانه قبيلندندر

*(ايكى كره باقمغه حاجت دكل * بركورشدن قدرين آكلر عارفان)*

يعنى بو منظومه‌نك حسن انتظامى رسيدهٔ رتبهٔ بداهت اولمغله اعادهٔ نظر وتفكر ودورادور تأمل وتدبره محتاج اولميوب بلكه اول وهله وبادى نظرده قدر وشرفنى وسائر منظومه‌لر اوزره رجحان ومزيتنى ارباب عرفان فهم وادراك ايدرديمكدر عارفان لفظى قاعدهٔ فارسيه اوزره عارفك جمعيدر

(فكذا زين نظم النثتان)

(فكذا) ده فا فصيحه كاف اداة تشبيه ذا اسم اشارت مشار اليهى نظم تأويليله قطعهٔ سابقه‌در (زين) تزييندن ماضى مفرد مذكر مجهولدر (نظم) منظوم معناسنه زين فعلنك نائب فاعليدر (ثنتان) ثانك كسريله بنتان وزننده ايكى عدده موضوع اولان اثنان لفظنك مؤنثى اوله‌رق نظمك مضاف اليهيدر مفهوم عنوان قطعهٔ سابقه‌ده ذكر وبيان اولنان مثنى‌لرى ايلدك ايسه اشبو قطعه دخى انك مثللو محاورات عرب عربارده تثنيه بنيه‌سيله ايراد اولنان الفاظك نظم وتأليفيله تحليه وتزيين اولنمشدر ديمك اولور

*(مشترى زهره ايكيسى سعدان * دخى مريخ وزحلدر نحسان)*

(سعدان) سينك فتحى وعينك سكونيله قوتلو وفرخنده ومبارك نسنه معناسنه اولان سعد لفظنك تثنيه‌سى اولمق اوزره كواكب سبعهٔ سياره‌دن مشترى ايله زهره يلدزلرينه ديتور (مشترى)

اسم

اسم فاعل صيغه‌سيله قطعهٔ سماويه‌ده كذران ايتديكى اوزره خنس وكنس اطلاق اولنان خمسهٔ متحيره‌دن سماء سادسه‌ده مركوز اولان كوكبك اسميدر فارسيده برجيس ديرلر (زهره) السنه‌ده شهرتى اوزره غرفه وزننده وقاموسك ضبطى اوزره هانك فتحيله تؤده وزننده فلك ثالثده مركوز اولان كوكب درىٔ سيارك اسميدر فارسيده ناهيد ديتور (نحسان) سعدان وزننده وضدى اوله‌رق نامبارك واوغورسز نسنه معناسنه اولان نحس لفظنك تثنيه‌سى اوله‌رق ينه خمسهٔ متحيره‌دن مريخ ايله زحل يلدزلرينه ديتور (مريخ) السنه ده شيوعى اوزره ميمك فتحى وراء مشدده‌نك كسريله وقاموسك ثبتنه كوره ميمكده كسريله سكين وزننده فلك خامسده مركوز اولان كوكبك اسميدر فارسيده بهرام ديتور (زحل) حاء مهمله ايله زفر وزننده غير منصرف اوله‌رق سماء سابعه‌ده مركوز اولان يلدزك اسميدر فارسيده كيوان ديتور وبونلره سعادت ونحوست اسنادى عالم سفلى ده وقوعه كلان منافع ومضاره مدار واسباب عاديهٔ جناب پروردكار اوله‌رق عالم علويده حسب الدور والحركه حادث اولان اتصالات فلكيه يعنى سبعهٔ سياره‌نك قران ومقابله‌لرى وتثليث وتربيعلرى ورجعت واستقامتلرى مثللى اوضاع سماويه‌در ديان منجمين قولنه مبنيدر

*(انسله جنه دينورمش ثقلان * كيجه كوندز ديمه‌درهم ملوان)*

(ثقلان) فتحاتله جبلان وزننده ثقل لفظندن تثنيه بنيه‌سيله انسله جنه اطلاق اولنور زيرا بونلرك هر برى سكان ارض اولمغله كويا كه ارضه آغرلق ويررلر ياخود حمل ثقيل اولان تكاليف واماناتى حمل ايله منقللردر (ملوان) ثقلان وزننده تثنيه بنيه سيله جديدان كبى ليل ونهاره اطلاق اولنور ياخود ليل ونهارك طرفلرينه اطلاق اولنور كه كيجه ايله كوندزك اول وآخرلرندن عبارتدر مفردى عصا وزننده ملادر

*(عمران حضرت بوبكر وعمر * هم حسنله حسيندر حسنان)*

(عمران) عينك ضمى وميمك فتحيله عمرك تثنيه سيدر على طريق التغليب ابو بكر الصديق وعمر الفاروق رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينه اطلاق اولنور اكبرين وشيخين كبى وبعضا عمر بن الخطاب وعمر بن عبد العزيز حضرتلرى مراد اولور (حسنان) ثقلان وزننده ينه تغليب طريقيله سبطى النبى عليه السلام وقرتى اعين اهل الاسلام حضرت حسن وحضرت حسين رضى الله تعالى عنهما جناب والالرينه اطلاق اولنور

*(حرمان مكه مدينه ديمه‌در * اخشبان مكه‌ده واقع جبلان)*

(حرمان) حسنان وزننده حرم الله اولان مكهٔ مكرمه ايله حرم رسول الله عليه السلام اولان مدينهٔ منوره‌يه اطلاق اولنور اماكن سائره‌ده مباح اولان افعالك بعضيسى حرمين محترمينده محظور وممنوع اولديغيچون (اخشبان) احمران وزننده سخت وخشونتلى نسنه معناسنه ياخود جبل عظيم معناسنه اولان اخشب لفظنك تثنيه‌سى اوله‌رق مكهٔ مكرمه‌ده كائن جبل ابى قبيس ايله جبل احمره اطلاق اولنور

*(عسكران هم عرفاتيله منى * كومشه التونه ديمش حجران)*

(عسكران) جعفران وزننده موسم حجده جمعيتكاه جم غفير اولان موقف عرفات ايله كنديده دماء ذبايح امنا واراقه اولنان منايه اطلاق اولنور (منى) ميمك كسرى والفك قصريله الى وزننده‌در وعسكران معسكران معناسنه‌در (حجران) حرمان وزننده معدندن چيقوب هنوز ذوب وصياغت اولنمامش كومش والتون معناسنه اولان حجر لفظنك تثنيه سى اوله‌رق مطلقا التونه وكومشه اطلاق اولنور

*) اجرداں هم ایکی آی هم ایکی کون * رجبان اولدی رجبله شعبان (*

(اجردان) اجوفان وزننده تام وکامل نسنه معناسنه اولان اجرد لفظنک تثنیه سی اوله رق تمام ایکی کونه اطلاق اولنور کذلک کامل ایکی آیه اطلاق اولنور یقال * مارأیته مذ اجردان * ای یومان تامان اوشهران کاملان (رجبان) حجران زنـنـده شهور اثنی عشردن واشهر حرمدن اولمغله ازقدیم ترجیب وتعظیم اولنه کلان شهر رجب ایله انی ولی ایدن شهر شعبانه تغلیبا اطلاق اولنور

*) قرتان اولمش ایکندیله صباح * دیدیلر لیل ونهاره فتیان (*

(قرتان) قافک فتحی ورانک تشدیدیله مرتان وزننده سرینلک معناسنه اولان قره نک تثنیه سی اولمق اوزره صباح وقتی ایله اخشام وقتنه اطلاق اولنور قطعهٔ سابقه ده سبق ایدن ابردان کبی (فتیان) ملوان وزننده شاب وکنج معناسنه اولان فتا لفظندن مأخوذ تثنیه بنیه سیله کیجه ایله کوندوزه اطلاق اولنور جدیدان وملوان کبی تقول ماافعله ماکر الفتیان ای اللیل والنهار

*) ارذلان خوف وحذر دیمک ایمش * حفظ ایده جمله بی اندن یزدان (*

(ارذلان) احمران وزننده ردئ ومنفور وکوتو نسنه معناسنه اولان ارذل لفظنک تثنیه سی اوله رق مخلوقدن خوف وخشیت ایله کندیدن حذر اولنه جق مصیبته ومخاطره یه اطلاق اولنور وخوف برینه عین الفعلنده راء ایله خرف که ارذل عمره بالغ اولمغله فرتوت ومعتوه اولوب بونامق ایله هلاکه مشرف اولمق معناسنه اولان خطره اطلاق اولنور یقال * عصمنا الله من الارذلین * ای الخوف والحذر اوالخرف والخطر

*) بوایکی نظم بر اینجو کوبا * درة واحدة ذاالاثنان (*

مقدم تالینک ترجمه سیدر (درة) دالک ضمی ورانک تشدیدیله بیوک اینجو دانه سنه دینور لؤلؤ کبیره معناسنه جمع جنسی سین قافیه سنک قطعهٔ اولی سنده مرور ایدن در لفظیدر جمع صیغه سی درر کلور (واحدة) اول الاعداد اولان بر معناسنه دره نک صفت مؤکده سیدر ودره مقدم خبردر (ذا) اشته بومعناسنه اسم اشارت اوله رق مؤخر مبتدادر (اثنان) واثنین همزه نک کسریله راء قافیه سنده سنده اسماء عدد قطعه سنده یکدیکی اوزره ایکی عدده موضوع اوله رق ذانک مشار الیهیدر (واثنان) عددنک معدودی نظم تأویلیله بوقطعه ایله ماقبلنده کی قطعه در مفهوم کلام منی بیانده نظم وانشاد اولنان شو ایکی قطعه کانه بر در یتیم کرانبها بلکه نزد ارباب عرفانده اندن دخی اعلادر دیمک اولور

*) ایکیده برده اوقو نظممی کیم * دریکاده دینورسه شایان (*

(ایکیده برده) تعبیری لسانمز اصطلاحاتندن اوله رق کاه وبیکاه کبی وقتلی وقتسز معناسنه وجابجا کبی ارالق ارالق معناسنه وکثیرا ما وکرارا مرارا کبی چوق کره وچوق چوق معناسنه مستعمل اولدیغی ثابت لطائفکونک اشبو * ایکیده برده قیروب طورمه بنم خاطریمی * کوکلم ای طفل زبانکار اویوبجق دکیله * نشیده سندن نمایاندر (دریکا) فارسیده در دانه وعربیده در یتیم کبی درون صدفده فقط بردانه تکون ایتمکله زیاده بیوک ورعنا اولان در شهوار بیهتایه دینور (شایان) لایق وچسبان معناسنه در مآل معلومدر (ناظم نحریرک بوایکی قطعه نک ایکی آخر بیتلرنده ایکیده برده ایکی برلفظلرینی ایرادایتدیسی محسنات بدیعه دندر

) هو الحی البدیع المبدع الخلاق للاکوان (

(هو)ضمیری جناب باری تعالی شانه حضرتلرینه راجع مبتدادر (الحی) قطعهٔ شرعیده

یکدیکی اوزره صفت حیات ایله متصف ذات معناسنه مبتدانک خبریدر (البدیع) سمیع وزننده برنسنه یی نمونه ومثالی یوغیکن انشا وایجاد ایدن ذات معناسنه اسماء حسنادن اوله رق الحی لفظنک صفتیدر (المبدع) ابداعدن اسم فاعل صیغه سیله بوده بدیع ومبتدع کبی مثالسز واورنکسز برنسنه احداث واختراع ایدیجی ذات معناسنه الحی کلمه سنک صفت ثانیه سیدر لکن بدیع ومبدع من حیث المعنی متحد اولمغله مجرد تأکید افاده ایدر مکرکه بدیع برنسنه یی بلا مثال ایجاده مقتدر ذات معناسنه ومبدع بالفعل موجد معناسنه محمول اولمغله مغایرت اعتباریه بولنوب تأسیس اوله (الخلاق) رزاق وزننده یارادیجی معناسنه اوله رق قطعهٔ شرعیه ده کچن خالق لفظنک مبالغه سیدر وحیک یاخود مبدعک صفتیدر (للاکوان) ده لام جاره خلاقه متعلقدر اکوان همزه نک فتحیله وجود وحدوث معناسنه اولان کون لفظنک جمعیدر لکن بوراده مصدر بمعنی المفعول اولمغله کائنات ومکونات وموجودات ومصنوعات معناسنه اوله رق خلاق لفظنک مفعول به غیر صریحیدر مفهوم عنوان واضح وغنی عن البیاندر

) شو کیم جانلی اوله حیوان جماد اول نسنه کیم بیجان (

) بهیمه چارپا کیم درت اباغیله کزن حیوان (

(حیوان) فتحاتله نزوان وزننده دیری وجانلی اولان مخلوقاتک جنسیدر که جمیع انواعنه وافرادینه شاملدر فارسیده راهبر وزنـنـده جانور وجانمند دینور (جماد) سحاب وزننده دیری اولمیان جانسز نسنه یه دینور فارسیده بیجان دینلور (بهیمه) سفینه وزننده درت ایاقلی حیوانک جمیعنه اطلاق اولنور بریسنه ویحریسنه شاملدر فارسیده چارپا دینور که درت ایاقلی دیمکدر علی قول مطلقا تمیز وادراکی وتکلمه اقتداری اولمیان جانلویه دینور که انساندن ماعدا بالجمله حیوان اولور حمراء وزننده عجماء کبی

) اسد لیث وغضنفر قسوره رئبال وهم ضرغام (

) هزبر وحیدره عروه ضبارم هرثمه ارسلان (

(اسد) فتحتینله معروفدر که سلطان السباع اولان ارسلانه دینور (لیث) لامک فتحی ویانک سکونیله و(غضنفر) سفرجل وزننده و(قسوره) جهوره وزننده و(رئبال) همزه ایله وریبال یا ایله قرطاس وزننده و(ضرغام) ینه قرطاس وزننده وضرغامه ها ایله وضرغم جعفر وزننده و(هزبر) هانک کسری وزانک فتحیله سجل وزننده وهزبر درهم وزننده وهزابر علابط وزننده (وحیدره) بیطره وزنـنـده وحیدر صیقل وزننده وحادر غادر وزنـنـده (وعروه) غرفه وزنـنـده (وضبارم) ضادک ضمیله علابط وزنـنـده وضبارمه ها ایله وضباثم ثاء مثلثه ایله (وهرثمه) هانک وثانک فتحه لریله وهرثم جعفر وزننده وهرامم ضبارم وزننده جمله سی ارسلانه دینور وبونک اسماسی کثیر در لهجه ده بشیوز مقداری مذکوردر

*) انک یاوریسی شبل وکنیه سی اولمش ابوالحارث * اسامه هم اودر خادر اولانی مبشه ده پنهان (*

(شبل) شینک کسری وبانک سکونیله صید وافتراس ایلمک درجه سنه کلمش ارسلان اینکنه دینور جمعی اقلس وزننده اشبل واحوال وزننده اشبال وخیول وزنـنـده شبول وجبال وزنـنـده شبال کلور (ابوالحارث) راء قافیه سنده کنیه قطعـه سنده سبق ایدن ابوالاشبال کبی ارسلانک کنیه سیدر وحارث رانک کسریله اسماء اسدندندر (اسامه) همزه نک ضمیله ثمامه وزننده معرفه اوله رق ارسلانک علم جنسیدر (خادر) خاء معجمه ایله غادر وزننده ارسلان یتاغی اولان مبشه واورمان معناسنه مستعمل اولان خدر لفظندن وصف اوله رق اکثرا وقانده یتاغنده

آ پنهان ومختفی اولان ارسلانه دینور

) دخی عریس وغاب غیضه اولمش مبشه سی انك (

) شری ومأسده خفان خفیه جمله شیرستان (

(عریس) سکیت وزننده وعریسه ها ایله ارسلان یتاغی اولان اورمانلغه دینور عرس عینك کسریله ارسلانه دینور (غاب) حال وزننده وغابه طابه وزننده (وغیضه) تمره وزننده بوك تعبیر اولنان صیق مبشه یه واورمانه دینور که اکثری ارسلان یتاغی اولور غیضه نك جمعی غیاض واغیاض کلور (شری) عصا وزننده جبل سلمی ده ارسلانی کثیر بر طریقك اسمی وتهامه ده برتیجی جانورلری چوق بر طاغك اسمی اولمغله ارسلان یتاغی معناسنده استعمال اولنمشدر (مأسده) میمك وسینك فتحیله اسم مکاندر اسد محلی وارسلان مأواسی دیمکدر (خفان) شداد وزننده خاء معجمه وحاء مهمله ایله قاموسك بیاننه کوره دوه قوشنك یاوریلرینه وخد متکارلره وطولوقابه و برنوع اوجکه دینور معنای مزبوره ورودی مذکور دکلدر مکر که دوه قوشی یاوریسنی صیق اورمانلو محللرده محافظه ایلکله حالیت محلیت علاقه سیله مجازا ارسلان یتاغی اولان مبشه زارده مستعمل اوله (خفیه) غنیه وزننده اغاجلری صیق جالیلق وکورا ورمانه دینور که اکثری ارسلان متواسیدر شیرستان فارسیدر شیر یعنی ارسلان محلی دیمکدر

*) دینور شول پرتیجی حیوانه ببراندن کامنده * کمال خوف وخشیتله اولور ارسلانلر لرزان (*

(ببر) باء اولینك فتحی وثانیه نك سکونیله صبر وزننده فارسیدن معرب والسنه ثلاثه ده بو اسمله معروف برتیجی جانورلردن بر حیواندر که هندستانده نشأت ایدر وارسلانك دشمنیدر وارسلان اکا مقابله ومقاومتدن عاجزدر دیرلر برهان قاطع ترجمه سنده مذکور اولدیغی اوزره قوت وشجاعت وجرأت وجسارت ایله مشهور جهان اولان رستم داستانك بر بنی هندستاندن انقار وشام طاغلرنده اهلاك ایدوب در پسندن بر توب دیکدیروب محاربه ایامنده کیردی زیرا انك جلدندن اتخاذ اولنان ثوبی لابس اولان کیمسه یه قطعا سلاح تأثیر ایتمك خاصه سیدر واول جانوردن بریسی نوشروان زماننده ظهور وابناء سبیلی بیخواب وبیحضور ایتمکله دفعیچون بیك نفر سواری دلاور تعیین اولندی ظفر بوله مدقلرندن بشقه اکثری هلاك اولدی انتهی ملخصا (کنام) کافك ضمیله مدام وزننده مأوی وحوش معناسنده در که این تعبیر اولنور وغابه واورمان معناسنه در (لرزان) فارسیده دترمك معناسنه اولان لرزه دن صفت مشبهه در دیره تیجی معناسنه

*) سبنتی نمر وکنثم ضرجع وهم عسبر وزمجیل * کلد ایله دخی کنثم دیمکدر جمله سی قپلان (*

(سبنتی) سینك وباء موحده نك فتحی وبعدنده نونك سکونی والفك قصریله حبنطی وزننده مشاهیر سباعدن قپلانه دینور وجری وجسور اولان انسانه وحیوانه دینور یاسی الحاق ایچوندر زیرا سبنتاة دخی دیرلر جمعی ثوابت وزننده سبانت کلور (نمر) کتف وزننده ونمر نونك کسریله پوستی نمره لو یعنی آق وقره بنکلو اولان برتیجی جانوره دینور که قپلان تعبیر اولنور (کنثم) جعفر وزننده (وضرجع) ینه جعفر وزننده (وعسبر) قنفذ وزننده (وزمجیل) انجیل وزننده (وکلد) جبل وزننده (وکنثم) کنثم وزننده بونلرك جمله سی بطش وقوت وقهر وسطوت صاحبی اولان قپلانه دینور فارسیده پلنك دیرلر

) دیمشلر فیله عثوم ودلم شمثل دخی عیهم (

) دیشیسی اولدی طلخام انلرك مأواسی هندستان (

(فیل) فانك کسریله نیل وزننده بو اسمله معروف عظیم الجثه قوی البنیه بر حیواندر جمعی افیال وفیول وفیله کلور افراس وخیول وعنب وزنلرنده مؤنثی ها ایله فیله در فارسیده باء فارسیه ایله

پیل دینور (عثوم) عینك فتحیله قیصوم وزننده (دلم) دالك ضمی ولامك فتحیله (وشمثل) شینلرك کسریله زبرج وزننده (وعیهم) حیدر وزننده قرطاس وزننده عردار وعصفور وزننده کلثوم کبی جمله سی اسماء فیلدر (طلخام) قرطاس وزننده دیشی فیله دینور فیله کبی فیل یاوریسنه دغفل دینور جعفر وزننده و بو فیل نوعی ببر وزرافه کبی اقلیم هندده تولد ونشأت ایتمکله مأواری هندستاندر بعض دیار سائره یه مجلوب اولمغله مصرده وجده ده مشهود مرا اولمشدر

) دینورمش قورده ذئب وسید وسیده نهشل وولاس (

) خلیع وخیتعور والق وسلق سلفد وهم سرحان (

(ذئب) ذالك کسری وهمزه نك سکونیله وهمزه یی یایه ابدالله ذیب کلب البر یعنی کلب وحشی وییان کوپکی که سباعدن قورد تعبیر اولنان جانورك اسمیدر جمعی کلاب وزننده ذئاب واکلب وزننده اذؤب کلور مؤنثی ها ایله ذئبه در (سید) سینك کسریله سین وزننده قورده دینور وارسلانه ده دینور (سیده) ها ایله دیشی قورده وارسلانه دینور (نهشل) جعفر وزننده (ولاس) شداد وزننده (خلیع) امیر وزننده (خیتعور) خانك فتحیله حیزبون وزننده (الق) همزه نك کسری ولامك سکونیله (سلق) الق وزننده (سلفد) سینك کسری ولامك سکونی وفانك فتحی ودالك تشدیدیله قرشب وزننده وسلفت سینك کسری ولامك تشدیدی وفتحی وفانك سکونیله جردحل وزننده (سرحان) قرطاس وزننده جمله سی قورده دینور ذئب کبی کنیه سی ابو جعده در کامر فی قافیة الراء ناظمك عباره سنده سلفد یاخود سلقد موقعنده لامسز سفد وقوعی هر نقدر لهجه یه فی الجمله موافق ایسه ده لکن قاموسده ذئب معناسنه کلسندن قطع نظر سفد کرك دالك تخفیفله وکرك تشدیدیله اولمدیغندن تغییر اولندی

) دخی صرتلانه دیمش ضبع وعرجاء وحضاجرهم (

) دیشیسی ذیخه اولمش ارککی نعثل دخی عیلان (

(ضبع) ضادك فتحی وبانك ضمیله سبع وزننده وبانك سکونیله طبع وزننده صرتلان وآندق تعبیر اولنان وقورد شکلنده اولمغله یلیلی قورد تعبیر اولنان برتیجی جانوره دینور وضبع لفظی مؤنث سماعیدر نته که بو قافیه نك قطعه اخیره سنده کلور وارککنه ضبعان دینور ضادك کسریله ودیشیسنه ضبعانه دینور ها ایله و بو ضبع ماده سنده خلاف قاعده مؤنث مذکر اوزره یعنی لاجل التخفیف ضبع ضبعان اوزره تغلیب اولنور پس ضبع مطلق ذکر اولندقده مذکره ومؤنثه شامل اولور جمعی ضباع واضبع کلور (عرجاء) حمراء وزننده بوده ضبع کبی صرتلانه دینور وعرجاء کلمه سی مؤنثدر بطریق التغلیب مذکره ده اطلاق اولنور مذکرنده یعنی ارککی صرتلانه اعرج دینلمز و بو فی الاصل وصفدر انکیچون ضبع عرجاء دینور وغلبه استعمال سببیله اسم اوله رق یالکز عرجاء دخی اطلاق اولنور سبب تسمیه سمز اولوب مفاصللری کوشك اولدیغندن وصول الی برمقدار قصه اولدیغندن اغسق هیئتنده بر طرفه تمایل ایله یکدیره رك یوریمسیدر (حضاجر) حوادر وزننده جمع بنیه سیله مفرد اوله رق صرتلانك اسمیدر عظیم البطن بیوك قارنلی اولدیغیچون تسمیه اولنمشدر کانه حانك کسری وضادك فتحیله بیوك قارنلی حیوان معناسنه اولان حضجرك جمعیدر (ذیخه) خاء معجمه ایله طیبه وزننده دیشی صرتلانه دینور مذکری ذیخ درپك تویلی اولان ارکك صرتلانه دینور

(نعثل) نونك وثاء مثلثه نك فتحه لریله جعفر وزننده و (عیلان) حیران وزننده ارکك صرتلانه اطلاق اولنورلر

*) ایو دردب جهرزه دیسم انك یاوریسی اولمش * دیشیسنه وطیء ایتدر مکیچون مائل انسان (*

(دب) دالك ضمى وبانك شده سيله آيو تعبير اولنان معروف جانورك اسميدر مؤنثى ها ايله دبه‌در جمعى همزه‌نك فتحيله ادباب وعنبه وزنده دببه كلور (جهيزه) ياء مثناة تحتيه وبعدنده زاى معجمه ايله سفينه وزنـنـده ديشى آيويه ياخود ياوريسنه وانيكنه دينور (ديسم) ياء مثناة ايله حيدر وزنده آيوانيكنه دينور فسق وزنده جبس وشديد وزنـنـده جيس كبى ياخود آيونك كنديسنه دينور دب كبى عبارهٔ ناظمده جهيزه موقعنده باء موحده وراء مهمله ايله جعفر وزنـنـده جهبر وديسم موضعنده باء موحده ايله دبسم وقوعى ناظم مرحومك صاحب لهجه‌يه اتباعنـدن نشأت ايتمكله مخطئ اول متوعدر زيرا جهبر ودبسم لفظلرينك آيو وايوانيكنه اطلاق اولنمسى دكل بو عنوانلرده معناى آخرده مستعمل اوله‌رق بيله لغت اولمديغنه قاموس دلالت ايتمكله تغيير اولنمشدر (سنه) سينك فتحى ونونك تشديديله جنه وزنـنده دشى آيويه دينور دبه وفاره وزنـنـده قاره كبى ناظم تحريرك تحفه سنده مسطور اولان اشبو * ديشى آيويه چقال كاهيجه طاغلرده آشـوب * طوغرر آيواوحيوانيكه ديرلر كرشال * بيتندن مستفاد اولديغى اوزره آيوده شهوت مسافده زياده غالب اولمغله قوردوتلكو وچقـال وكلب مقوله‌لرينه مطاوعت وكنديته وطئ ايتدير ديكندن ماعدا انسانى دخى كنديه وطئ وجماع ايتدرمكيچون اشارت مخصوصه سيله اشارت ودعوت ايدرايمش

*) ديشى مايمون زناه اركگى رباح ايمش آنك * دينورمش دونه‌رك او بنايجى اولانه ده رقصان (*

(زناه) صاحب لهجه‌نك ضبطى اوزره زانك فتحى ونونك تشديديله شداد وزنـنده قرده معناسنه‌در كه ديشى مايمونه دينور (رباح) باء موحده‌نك تشديديله رمان وزنـنده اركك مايمونه دينور وبچى اوغلاغنـه ودوه كوشكنه دينور و مايمونك اسم مشهورى اولان قرد وجمعلرى قرود وقرده دال قافيه‌سنك آخر قطعه سنده بكدى ومايمون تعبير اولنـان جانورك كنيه‌سى اولان ابوزنه كه زانك كسرى ونونك تشديديله درنام فارسيسى اولان بوزينه لفظندن معرب ظن اولنور (رقصان) سكران وزنـنده دونه‌رك وقالقيه‌رق صيون كبى اوينيان كيمسه‌يه دينور صاد قافيه‌سنده مروايدن رقاص كبى ورقصان مصدر اولور رقص كبى دونه‌رك اوينامغه دينور

) ثعالب كلدى جمعى دلكو ثعلب همدخى سمسم (

) ديشيسى ثهمله ياوريسى تتفل حيـله پردازان (

(ثعالب) هياكل وزنـنده ذكرى آتى ثعلب لفظنك جمعيدر ثعلب جعفر وزنـنده دلكو تعبير اولنان حيله ايله معروف جانورك اسميدر وزن مزبور اوزره غشفل وهيطل كبى (سمسم) بنه جعفر وزنـنده وسماسم علابط وزنـنـده بونلرده تلكويه دينور ثعلب كبى و ثعلب مذكر ومؤنثه دينور ومؤنثنده ثعلبه دخى دينور (ثهمله) ماده سنه قاموسـده ظفرياب اوله‌مدق لكن لهجه ده ثاء مثلثه‌نك ضمى وهانك سكونى وميمك ضميله قنفذه وزنـنـده دلكونك ديشيسنه اطلاق اولنديغى مسطوردر (تتفل) تاء اولى‌نك فتحى وتاء ثانيه‌نك سكونى وفانك فتحيله جعفر وزنـنده وفانك ضميله تتفل يشكر وزنـنده وتاء اولى‌نك وفانك كسريله زبرج وزنـنـده وفانك فتحيله درهم وزنـنـده واولك وثالثك ضميله قنفذ وزنـنـده وثالثك فتحيله جندب وزنـنـده وتاء ثانيه اسقاطى وفانك تشديديله سكر وزنـنده تفل يدى لغتدر مجموعى تلكويه اطلاق اولنور ثعلب كبى ياخود تلكى انيكنه دينورلر جرو الثعلب معناسنه (حيله پردازان) حيله دوز بجيلر وحيله كارلر معناسنه فارسيدر

) چقال علوض وعلوش ابن آوى كنيه‌سى آنك (

) دخى وعوع اودركيم بيشه‌لكده چغرشورهر آن (

(علوض) عينك كسرى ولامك تشديدى وآخرده ضاد معجمه ايله سنور وزنـنـده و (علوش)

بنه سنور وزنـنـده آخرده شين معجمـه ايله چقال تعبير اولنان جانورك اسميدر كه كلبك وحشى برادرى وتلكونك اورمان قرنداشيدر (ابن آوى) همزه‌نك مدى وواوك فتحى ومديله مزبور چقالك كنيه‌سيدر اصلى افضل وزنـنـده اءوى ايدى (وعوع) واولرك فتحيله اورمك واولومق معتادى اولان چقاله دينور وتلكويه ده دينور اورمك وچاغرمق معناسنه اولان وعوعه لفظندن مأخوذ در فارسيده شغال وشكال دينور كتاب وزنـنده

) دينور سكساره دلقم هم دلق نمس ودخى مقرض (

) معربدركه سموره ديمش بلغـار وتاتاران (

(دلقم) دالك وقافك كسريله زبرج وزنـنده لهجه‌ده مسطور اولديغى اوزره طاوق وكوكرجين مقوله‌سى طيورك عدوجانى اولان سكسار ديدكلرى جانور بدكارك اسميـدر قاموسده دلقم عجوز كبى قوجه قارى يه دينور وبك مسن وباشلو اولمغله ديشلرى آشنمش اولان ناقه‌يه دينور ديوب سكساره اطلاقنـه تعرض ايتمشدر (دلق) دالك ولامك فتحه‌لريله فارسيده قاف بدلى هاء رسميه ايله وزن مزبور اوزره دله لفظنك معربيدر كه تركيده سكسار تعبير اولنـان سموره شبيه جانوره دينور وسمور وزردوا وقاقم تعبير اولنـان جانورلره اطلاق اولنور كه هر برلرينك پوستلرندن كورك ياپيلور وطاغ كديسنه ده اطلاق اولنور كذا في ترجمة البرهان القاطع اصل نظمده دلق لفظى دلقم اوزره مقدمدر لكن مقتضاى وزن دلق لفظنك لامى اسكان اولنمسى ايجاب ايدر اوكه ده كتب لغات مساعده اولمغله تقـديم وتأخيرايله تغيير اولندى (نمس) نونك كسرى وميمك سكونيله لهجه ده مزبور اولديغى اوزره دلق كبى سكساره دينور وبعض اهل لغت عندنده نمس مصرديارنده اولور سكساره بكزر بر كوجك جانوردر كه بيـوك يلانلرى قتل واكل ايدر ديدى صـاحب قاموس قول ثانى يه قصر ايتـدى قاموس شارحى دير كه حيوان مزبور بصدرمه شكلنده بر يصيجه جانوردر اكثرى باغچه بكجيلرى ازدهادن وبيوك يلانلردن خوف ايلدكلرنده آنى باغچه‌لرينه جلب ايدرلر مقاله سيله هيئتنى بيان ايلدى (مقرض) محسن وزنـنده سكساره دينور قطع معناسنه ياخود صاغه صوله صيارق اكرى بوكرى يوريوب كتمك معناسنه اولان قرض لفظندن مأخوذدر (سمور) تنور وزنـنـده بو اسمـله معروف برسياه جانوردر درپسندن فاخر وذى قيمت كورك اولور جثه ده وشكلده سكساره بكزر وبو حيوان جانب شمالده ديار بلغارده وتاتارستانده نشأت ايتمكله بلغـار اهاليسى وتاتار طائفه سى عجمه اوله‌رق سمور تسميه ايتمشلر صكره عرب تعريب ايدوب حيوان مزبورده استعمال ومثاكلى اولان سكساره ده اطلاق ايلمشلر

*) شكيمه فهد ديمش پارسه آدى پارسيجه يوز * قره قولاق عناق هم تفه كيم خادم شيران (*

(شكيمه) سفينه وزنـنده لهجة اللغاتده مسطور اولديغى اوزره پارس تعبير اولنان يرتيجى جانورك اسميدر لكن قاموسده شكيمه‌نك معانيسنى بيان مقامنده عار وحميت وطبع وطبيعت وعهد وپيمان وشمم يعنى استكبار وترفع معنالرينى ذكر ايتديكى محلده وعهد وشمم موقعنده بعض نسخ قاموسده وفهـد وسم وقوعى تحريف و غلط اولديغنى قاموس مترجمى تصريح ايتمشدر فليراجع وشكيمه‌نك بعض معـانيسى ميم قافيه سنك ايكنجى قطعه سنده بكدى (فهد) مهد وزنـنده سباعدن پارس ديدكلرى حيوانك اسميدر وبو فهد يرتيجيلقده وصحرامقده وچوق اويومقده مثلدركه افرس من فهد واوثب من فهد وانوم من فهد واثقـل رأسا من فهد دينور پارسك پارسيجه يعنى فارسيجه اسمى (يوز) دريانك ضمى وآخرده زاى معجمه ايله روز وزنـنده معلوم اوله كه عربيده بونلرنده تواخى وتناسب اولان حروفك تبادل وانقلابلرى سايغ وزايغ اولديغى كبى

فارسیده دخی شایع وجائز اولمغله بای فارسیه ایله حرف فایه تبادل ایدرلر سپید و سفید و فارس وپارس کبی پس فارسیجه وپارسیجه برمعنایه در وبوراده پارسیجه دینلمکده پارسه مناسبت خفی دکلدر (عناق) سحاب وزننده و(تفه) تانك ضمی وفانك فتحیله ثبه وزننده فارسیده پوانك وسیاهکوش وترکیده قره قولاق تعبیر اولنان جانوره دینور عربیده قنفذ وزننده غنجل واضافتله عناق الارض دخی دیرلر وپروانك معربی اوله‌رق فرانق دخی دینور علابط وزننده وجانور مزبور دائما ارسلان اوکنجه سائر جانورلری انذار وارسلانك قدومنی اخبار ایده‌رك خادم وچاوش مثابه سنده کیدر وبقیهٔ صیدی تناول ایدر

(ابو خالددر آنك کنیه‌سی قوندز آدی حارود * قضاعه‌هم اودر کیم خایه‌سی چوق درد ایچون درمان)

(ابو خالد) ابو طالب وزننده قوندز تعبیر اولنان جانورك کنیه‌سیدر حیوان مزبورهم بری وهم مائی یعنی هم قره‌ده وهم صوده تعیش ایتمکله فارسیده سکاب وسکابی دینورکه سك آب وسك آبی مخففیدر وعربیده کلب الماء وترکیده صوایتی وصوکوپکی اطلاق اولنور (حارود) حانوت وزننده مرقوم قوندزك اسمیدر کذا فی اللهجة (قضاعه) قافك ضمیله قراضه وزننده مزبور قوندزك اسمیدر قوندز خایه‌سی که عربیده خصیة القضاعه وفارسیده جند بید ستر وآش بچکان دینور معروف ادویه‌دندر

*) کلنجك ابن عرس وسنعبه سرعوب اولمشدر * هم اوقلی کرپی دلدل درت اپاغیله ایدر جولان (*

(ابن عرس) عینك کسریله ترکیده کلنجك وفارسیده راسو وموش خرما تعبیر اولنان فاره‌دن بیوك واپاغی اوزون وکوزینك قپاقلری دورك وکسك قولاقلی برجانوردرکه ترکیده ارص دخی دینور (سنعبه) سینك وعینك ضمیله قنفذه وزننده و(سرعوب) اسلوب وزننده مزبور کلنجكك اسملریدر (دلدل) داللرك ضمیله قنفذ وزننده ومرادفیدرکه کرپی تعبیر اولنان درت اپاقلی وآرقه‌سی تیکنلو جانوردر فارسیده خارپشت دیرلر وواو زیاده‌سیله دلدول دخی دلدل کبی کرپی یه دینور یاخود بونلر قنفذدن اخص اوله‌رق کرپینك بیوکنه واوقلی نوعنه دینور ودلدل فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه اسکندریه ملکنك اهدا ایتدکلری بغلهٔ شهبانك اسمیدر ودلدل امر عظیم وخطب جسیم معناسنه مستعملدر

*) کدی سنور وهر وقیم وخیطل دیمکدرهم * دخی ضیون انك نوعندن اولان مسکنی یابان (*

(سنور) سینك کسری ونونك تشدیدی وفتحیله و(هر) هانك کسری ورانك تشدیدیله وهره هازیاده سیله و(قیم) قافله حیدر وزننده و(خیطل) خاء معجمه ایله ینه حیدر وزننده کدی تعبیر اولنان مونس واهلی جانورك اسملریدر عربی وفارسی بعض مرادفلری طاقافیه سنك قطعهٔ ثانیه سنده کچدی (ضیون) ینه حیدر وزننده ناظمك بیانی اوزره کدی نوعندن وحشی اولوب صحرا ویابانده ساکن اولانه دینورکه یبان کدیسی دینلور قاموسك ولهجه‌نك بیانی اوزره ارکك کدی یه دینور

) دی کلبه فلحس واعقد زغار ثمم طازی هبلع (

) سلوقیه دینور صوی طازی یه مقبول صیادان (

(فلحس) حاء مهمله ایله جعفر وزننده کلبه دینور وقوجه آبو یه دینور دب کبیر معناسنه وحریص کیمسه یه وطفیلی کبی طالقاوغه وایوتی یه دینور (اعقد) احمر وزننده کلبه اطلاق اولنور وقویروغی بورغاج قورده دینور ولساننده لکنت اولان پلتك کیمسه یه دینور کلب لفظی عربی مشهوردر فارسیده کاف فارسیه ایله سك وترکیده ایت وکوپك دینلور (ثمم) ثاء مثلثه‌لرك فتحه‌لریله فدفد وزننده کلب نوعندن آو بولوب چیقارمه‌ده ممارسه

ومهارتی اولان کلب معلم دینور غرابی وزننده زغاری کبی فارسیده یوز ویوزه ویوزك وترکیده زغار دینور (هبلع) درهم وزننده وهجرع جعفر وزننده کلب معلم قسمندن سریع العدو وشدید القبض جست وچابك ویوکرك اولان کوپکه دینور فارسیده سك تازی وترکیده طازی دینلور (سلوقیه) سینك فتحیله سروجیه وزننده صید وشکارده ماهر اولان صوی ویوکرك طازی یه دینورکه آوجیلر عندنده زیاده مقبول ومعتبردر حتی بومقوله طازی یی دوشکنده برابر یاتیردن مثلا مشهودمز وطاوشان قوغارکن آقرداش پك یالکز بولندك دیو چاغروب باغردیغی مسموعمز اولمشدر سلوقی وسلوقیه فی الاصل یمنده سلوق نام قریه‌یه منسوب بیوك وصوی کلبلره وطازیلره دینوب صکره مطلقا صوی طازی یه اطلاق اولندی اهل سوق طائفه سنك اکثری یورلمیوب اوشنمیوب دائما البش وبرشنده شکار قاپق سوداسنده اولملریله السوقیة کالکلاب السلوقیه اقوال عربدن اولدیغی صاحب کشاف نوابغ الکلم نام مؤلفنده ذکر ایلمشدر

) دینور خنزیره عفر ویاوریسی خنوص ایتش آنك (

) دخی رت ارککیدر جمله‌سی ناپاك ومرداران (

(عفر) عینك کسری وضمی وفانك سکونیله فسق وشغل وزنلرنده مطلقا خنزیره دینور یاخود ارکك خنزیره یاخود موزه تعبیر اولنان انیکینه دینور (خنوص) سنور وزننده خنزیر انیکنه دینور وهرشیئك کوچکنه دینور جمعی خنانیص کلور خنازیر وزننده (رت) رانك فتحی وتاء مثناة فوقیه‌نك تشدیدیله ارکك خنزیره دینور وبرقومك رئیس وسرکرده سنه دینور جمعی رتوت کلور شهود وزننده خنزیر لفظی عربی مشهوردر فارسیده خوك وترکیده طوکوز دیدکلری مردار ونجس العین جانوردر

*) بزه ممکن دکل مخلوق حقك جمله‌سن صایمق * لنا تعداد خلق الله کلا لبس فی الامکان (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (لنا) ده لام جاره امکانه متعلقدر متکلم مع الغیر ضمیری امکان معنی‌نك مفعول به غیر صریحی اوله‌رق بزه وبزیچون دیمکدر (تعداد) تکرار وزننده عد واحصا کبی صایمق معناسنه مبتدادر ومابعدینه مضافدر (خلق الله) اضافتله الله تعالینك مخلوقاتی دیمکدر (کلا) کافك ضمی ولامك تشدیدیله بعضا مقابلی اوله‌رق متعلقنك اجزاسنه شمول واستغراقی مفید اولمق اوزره جمله وجمیعا معناسنه تعدادك تمییزی اوله‌رق منصوبدر (لبس) افعال ناقصه دندر اسمی ضمیر مستتر تعداده راجعدر (فی الامکان) ظرف مستقر اوله‌رق لبس کلمه سنك خبریدر ولبس اسمیله خبریله جمله‌سی مبتدانك خبریدر امکان ممکن ومقدور معناسنه در (مفهوم کلام جناب خالق البرایانك لا یعد ولا یحصی اولان مخلوقاتنك جمیع انواعنی علی وتیرة الاستقصا عد واحصا بزم وسعمزدن خارج ومقدورمز اولمدیغی اظهر من ان یخفی در دیمك اولور

*) بهایم طینت اولمه سفیله اولکیم ملك خصلت * کمالی اولمین انساندر حیوان بی اذعان (*

(بهایم) سفاین وزننده صدر قطعه ده سبق ایدن بهیمه‌نك جمعیدر (طینت) خلقت وطبیعت معناسنه‌در (خصلت) خوی وخلق وفضیلت معنالرینه‌در (اذعان) همزه‌نك کسریله خضوع وسرفرو قیلمق ورام ومنقاد اولمق معناسنه‌در (بی) اداة نفی فارسیدر مفهوم کلام فهم وادراکدن بی بهره اولان بهائم مثللو عبد القفا واللهازم وشکم بنده لك مسلکنه ملازم اولمه بلکه تحصیل آداب وکمال ومکارم اخلاق تتمیم واکماله سعی ایله خصال ملکیه یی احراز وبین الانام ممتاز وسرفراز اول زیرا حلیهٔ کمال ومکارمدن عاری اولان کیمسه صورتا انسان حقیقتده

یولارسز برسرکش حیواندر دیمك اولور

) یابنی افهم بما کاه ابناء الزمان (

(یابنی) ده یاحرف ندادر بنی بانك ضمی و نونك فتحی و یاء مشدده نك فتحی وکسریله ابن کلمه سنك مصغری و یاء متکلمه مضاف اوله رق ای بنم اوغلجیغم دیمکدر اصلی بنبوی ایدی بوراده تصغیر تحقیر ایچون دکلدر بلکه اشفاق ومحبت ایچوندر (افهم) اعلم وزننده فهمدن امر حاضردر اکله معناسنه تحتنده مستترانت ضمیری منادی اولان بنیدن عبارت اوله رق فاعلیدر (بما) ده باء جاره افهم فعلنه متعلقدر ماموصوله اوله رق افهمك مفعول به غیر صریحیدر (کاه) کافك فتحی ونونك تشدیدیله برنسنه یه کنیه وضع ایلمك معناسنه اولان تکنیه دن ماضی مفرد مذکردر کنیه کافك ضمی وکسریله اب وابن وام و بنت کلمه لرینك بریله مصدر اولان اسمه دینور را قافیه سنك ایکنجی قطعه سنك عنوانی شرحنده بچدیکی کبی مفعول ضمیری موصوله راجعدر (ابناء الزمان) اضافتله اسباب الامان وزننده ابناء العصر و بوقطعه ده کله جك بنو الدنیا و بنو الایام کبی بنی آدمدن اوله رق برعصرده موجود اولان اشخاصه دینور مفردنده ابن الزمان اطلاق اولنور وابن کلمه سی بناء ماده سندندر زیرا ولد پدرك بنا ایلدیکی عمارتدر بناء علیه برنسنه دن برشیء حاصل اولسه یاخود تربیه سیله نشو ونما بولسه یاتفقد واهتمامی یاخود خدمتنده کثرت قیامی یاخود اکا اکثر اوقاتده ملازمت ومصاحبتی اولسه بالاضافه اب وابن وام و بنت اطلاق اولنور ابو المسافر وابن السبیل وام الفضائل و بنت الصدر کبی و بوقطعه ده مذکور اولان کنیه لر بوقبیلدندر ناظم تحریر اب لفظی ایله مصدر اولان بعض کنیه لری راقافیه سنده برقطعه ده بیان ایلدیکی کبی ام وابن و بنت افظلریله معنون اولانلرك بعضیسنی دخی بوقطعه ده ایراد ایلدی (مفهوم مصراع عنوان ای بنم فرزندم ودتمندم ابناء زمان اولان فصحای عربك کنیه اوله رق استعمال ایتدکلری الفاظی بوقطعه دن فهم وحفظ ایله دیمکدر

*) آسمان ام النجوم ام السمادر کهکشان * ام شمله آفتاب وام درزه بوجهان (*

(ام النجوم) آسمانك یعنی افق شرقیسندن دائماکواکب طلوع ایدوب طوغار اولان سمانك کنیه سیدر (ام السماء) سحاب وزننده ناظم تحریرك الف قافیه سنده واقع قطعهٔ سماویه ده سه زبان اوله رق * هم مجره کهکشان یعنی صمان اوغریسیدر * مصراعیله سلك نظمه چکدیکی مجره نك کنیه سیدر (ام شمله) شینك فتحی ومیمك سکونیله تمره وزننده شعاع وضیاسی مابین الخافقینه شامل وبتون بتون روی زمینی احاطه واستیعاب ایدن آفتاب عالمتابك یعنی کونشك کنیه سیدر ودنیانك وخمرك دخی کنیه لریدر (ام درزه) دالك فتحی وراء مهمله نك سکونیله حمزه وزننده * دانه ویرمز خردمندن مردم دانایه چرخ * بذل ایدر واربنی اما بولسه برنادانه هب * نشیده سنجه همم عالیه اصحابی اولان ارباب کمالدن صفح واعراض اکثروفرومایه واسافله توجه واقبالی اوفر اولان دنیای ادانی پرورك کنیه سیدر اخسا وادانی وسفله مقوله سنه اولاد درزه اطلاق اولنور باصمه نسخه لرده شمله ده میم بدلی حاء ایله شحله ودرزه ده راء موقعنده واو ایله دوزه وقوعی ظنم تحریف نساخدر

*) صبحدر ابن ذکاء ام اللیالی ماهدر * دیر شب مهتابه ده ابن ثمیر اهل بیان (*

(ابن ذکاء) غراب وزننده طلوع شمسدن حاصل اولان صباح وقتنك کنیه سیدر ذکاء شمسك علمی اولمغله اوزرینه لام تعریف داخل اولمز ومعرفه وتأنیث علتلریله غیر منصرفدر کذا فی ترجمة القاموس نظمیده ام ایله مصدر ومعرف باللام اوله رق ام الذکاء وقوعی قاموسه مخالف اولمغله تغییره اجتسار اولندی (ام اللیالی) عوالی وزننده لمعان ونوریله کیجه لره خاص اولان

قمرك کنیه سیدر (ابن ثمیر) ثاء مثلثه ایله امیر وزننده شب مهتابك یعنی آی ایدنلغی اولان کیجه نك کنیه سیدر قاموسده ثمیر قایمغی اوزرینه چیقمش سوده یاخود هنوز قایمغی چیقمامش سوده دینور دیوب بعده وابن ثمیر اللیل المقمر دیوب وجه تکنیه دن سکوت ایتمشدر

*) کیجه وکوندز کنیه سی ابناسمیر ابناجمیر * ابن یوم انجق نهاره دیدیلر روشندلان (*

(ابناسمیر) سین مهمله ایله امیر وزننده وابن لفظنك تثنیه سی اولان ابنان کلمه سنك اضافتیله کیجه ایله کوندزك کنیه سیدر سمیر دهر وزمانه اطلاق اولنور و کیجه بری بریله حکایه وافسانه سویلشنی یاخود مطلقا محاوره ومکالمه ایدن کیمسه لرك هر برینه دینور مسامر کبی ولیل ونهاره ابنا سمیر اطلاقی معنای اوله مبنیدر یالکز کیجه یه ابن سمیر اطلاقی کیجه ده مسامره ومحاکات واقع اولدیغنه محمولدر (ابنا جمیر) ابنا سمیر وزننده بوده لیل ایله نهارك کنیه سیدر کیجه لرده ناسك اجتماعی واقع اولدیغیچون زیرا جمیر ناسك جمعیتکاهلرینه دینور مجتمع القوم معناسنه (ابن یوم) قوم وزننده انجق کوندزه ونهاره دینور یعنی شمسك طلوعندن غروبنه قدر زمانك کنیه سیدر صاحب قاموسك بصائر نام کتابنده بیانی اوزره یوم صبح صادقك طلوعندن شمسك غروبنه قدر ونهار طلوع شمسدن غروبنه قدر معتبر اولمغله یوم نهارك اصلی ومبدأی ونهار یومدن متولد کبی اولور

*) علم ایمش ام الفضائل ای ولد سعی ایت اکا * جهلدر ام الرذائل احترازایله امان (*

(ام الفضائل) شمائل وزننده خصلت ذاتیهٔ جیده وفضل وشرف جهتیله اولان درجهٔ رفیعه معناسنه اولان فضیلتك جمعی وام ایله مصدره اوله رق جمیع خصال مرضیه نك مبدأ ومنشائی بولنان علمك کنیه سیدر (ام الرذائل) ام الفضائل وزننده ومقابلیدر کم جمله صفات ذمیمه وخصال دنیه نك اصل واساسی اولان جهلك کنیه سیدر ناظم تحریر اوله حث وترغیب وثانیدن زجر وترهیب ایتمشدر

*) همدخی ام الندامه اولدی تعجیل وشتاب * باده در ام الخبائث کیم انك خبثی عیان (*

(ام الندامه) سحابه وزننده ام الندامات جمع بنیه سیله عربیده عجله وتعجیل وفارسیده شتابیدن وشتاب وترکیده ایومك تعبیر اولنان خصلت ذمیمه نك کنیه سیدرکه اکثریا ندامت وپشیمانلق بوندن حاصل اولور و بو تعجیل فقط تزویج بنات ودفن اموات واطعام اضیاف وانجاز مواعد مثللو مواضع عدیده ده محمود ومحال سائره ده مذموم ومطروددر (ام الخبائث) رذائل وزننده جمیع شروره باعث وداعی وکافهٔ فساده سبب ومبادی وقبح خباثتی جمله یه ظاهر وبادی اولان خمرك کنیه سیدر ام الفساد کبی

*) بنت کرم و بنت عنقود ودخی بنت عنب * فارسیجه دخترزروش شراب ارغوان (*

(بنت کرم) کافك فتحی وراءنك سکونیله (و بنت عنقود) عینك ضمیله عرجون وزننده (بنت عنب) عینك کسری ونونك فتحیله اوجیده مایهٔ فساد ومفتاح الشرور اولان خمرك کنیه سیدر عنب یاش اوزومه وعنقود صالقمنه وکرم اوزم کندنده حاصل اولان باغه واصمه یه دیمکله کیمی بالواسطه وکیمی بلاواسطه خمرك اصل وامی مثابه سنده در فارسیده خمرك اسمی باده وکنیه سی دخترزود خترزردخت وراء زیاده سیله دختر دالرك ضمیله قزه دینور رزرانك فتحی وزای معجمه نك سکونیله باغه واصمه یه دینور شراب عربیده مطلقا ایچیلن نسنه یه دینور ترکیده اوزم صوبندن اتخاذ اولنان مسکرده غلبه ایتمشدر ارغوان بو اسمله معروف قرمزی چیچکدر بوراده شراب ارغوان ارغوان رنکلو شراب دیمکدر

*) ربغداید رکه اولمش کنیه سی ام الطعام * ام مثوی هم اوخاتوندرکه اوله میزبان (*

(بر) بانك ضمی ورانك تشدیدیله حبوباتدن بغدایه دینور حنطه وقمح كبی (ام الطعام) سحاب وزننده جمیع اطعمه نك اصل واساسی منابه سنده اولان بغدایك كنیه سیدر بوراده طعام مطلقا اكل اولنه جق شیء معناسنه‌در طعام غلبه‌ٔ استعمال ایله بغدایه ده اطلاق اولنور (ام مثوی) مأوی وزننده مسافره اطعام وضیافت ایتمك معتادی اولان مضیافه خاتونك كنیه‌سیدر مضیاف وخاندان آدمك كنیه‌سی ابو المثوی‌در (میزبان) فارسیده ضیف ومهمان معناسنه اولان میز ایله صاحب وحافظ معناسنه اولان بان دن مركبدر

(* چون بنوالدنیا مالی اولدی جمله آدمی * هم بنوالایام دینمك اولمش ابنای زمان *)

(بنوالدنیا) دالك ضمیله بو جهانده حالا موجود وكلمش كچمش انسانك اجمله سینك كنیه‌سیدر (بنوالایام) همزه نك فتحی و یانك تشدیدیله ابناء الزمان كبی حالا موجود اولان بنی آدمك كنیه‌سیدر بوراده ایام مطلق الزمان معناسنه اولان یومك جمعیدر لیل مقابلی اولان یومك جمعی دكلدر

(* بك صداقتلی كزیده دوست ابن الانس ایمش *)

(* اسمی وار عنقا كبی هم قافده كندی نهان *)

(ابن الانس) همزه نك كسری ونونك سكونیله سهرا وضرا ده یار وفادار و بؤس ونعماده اخلاص وصداقتی ثابت و پایدار خلیق وصدیق صفی اولان كزیده دوستك كنیه‌سیدر بوایسه عنقاء مغرب وغول بیابان ووفاء نسوان ومروت ابناء زمان كبی موجود الاسم ومعدوم الجسم لفظ بیمعنادر (ربیع الابرار) ده مسطور اولدیغی اوزره (عنقاء) حمراء وزننده طویل العنق عظیم الجثه بر دیشی قوشك اسمیدر كه حضرت موسی صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه زماننده پیدا اولوب حق تعالی اكا بر ارككك دخی خلق ایتمكله تناسل وكتدكجه چوغالوب حضرت موسی عازم دار بقا اولدقدنصكره نجد وحجازه انتقال واختطاف صبیانه اشتغال ایتمكله بوكونه فساد وتسلطی بر طرف اولمغیچون پیغمبر وقت اولان خالد بن سنان حضرتلرینك دعاسیله آشیانهٔ عدمه پرواز ایلمشدر كردنی اوزون اولدیغیچون عنقاء دینوب طرانده اغراب وابعاد باخود شكاری ناپدید ایتدیكیچون مغرب ایله توصیف اولنمشدر انتهی و بعضیلر حضرت سلیمان علیه السلام مرغ مزبوره برخصوصدن ناشی غضب ایتمكله كوه قافه پرواز وذهاب و بردخی ربع مسكونه عودت وایاب ایتموب همان بر آدی قالدی دیرلر ناظم مرحومك قولی بو كه مبنیدر وعند البعض عنقاء لفظی بر معنایه دال اولمیان الفاظ مهمله قبیلندندر

(* اولدی درویشان وسیاحین بنو الغبرا دخی *)

(* ابن ارض اولمش غریب بیقرار ولامكان *)

(بنو الغبراء) حمراء وزننده فقر وفاقه سببیله تراب وغباره ملتصق اولان درویشانك یعنی فقرانك كنیه‌سیدر وهر بری بر ارضدن و بر دیاردن اولان غربا وسیاحین زمره سنك كنیه‌سیدر غبراء اغبرك مؤنثی اوله رق ارضه دینور وتوز رنكلی بوز شیئه دینورمفردی ابن غبراء در (ابن ارض) فرض وزننده وطندن اغتراب ایدوب بر یرده توطن وقرار كاهی اولمیان غریب الدیار دیمكدن كنایه در

(* ام طلحه كهله اولمشدر چكر كه ام عوف *)

(* ام عریط عقربه دینمش طوغار اندن زبان *)

(ام طلحة) طانك كسریله هوامدن قمل وكهله تعبیر اولنان مؤذینك كنیه‌سیدر بنات

الدروز دخی كنیه سیدر (ام عفو) جوف وزننده بر محله تردد ایدرك دونوب طولشمق معتادی اولان دشی چكركه نك كنیه سیدر اركك چكركه یه ابو عوف دینور (ام عریط) عینك كسری ورانك سكونی و یاء مثناة تحتیه نك فتحیله درهم وزننده وام عریط امیر وزننده زهرناك اولان حشرات ارضدن عقرب دیمكله معروف مؤذینك كنیه سیدر فارسیده كژدم دینور تركیده قویروغی قالقق و یوقاری معناسنه قویروغی اورو دینور وتحریف اولنوب قویروقلو دینور

(* ابن غمد ایمش قلیج پك كسكنی قصال انك * معنیٔ ابناء حرب اولمش دخی جنك آوران *)

(ابن غمد) غینك كسریله اسلحه دن قلیجك كنیه سیدر اكثرا وقاتده غمده یعنی قینته ملازم یاخود حین استعمالده قیندن طوغار كبی بارز اولدیغی ملاحظه سیله در (قصال) قاف وصاد مهمله ایله شداد وزننده وفاصل صارم وزننده ومفصل منبر وزننده زیاده كسكین قلیجه دینور (ابناء حرب) ضرب وزننده جنك وقتاله ملازم اولان اصحاب محاربه نك كنیه سیدر جنك آوران امور حربیه ده مهارتی اولان كیمسه لره دینور فارسیدر

(* موت ایمش ام دهیم وهم دخی ام اللهیم * ام كلبه ستمه‌در كیم هیچ قومز آدمده جان *)

(ام الدهیم) زبیر وزننده انسانی ناكهانی وآنسزین باصمق واستیلا ایتمك حال وشانی اولان اولومك كنیه سیدر (ام اللهیم) بوده تصغیر بنیه سیله زبیر وزننده خلق لهم وبلع والتهام والتقام ایدن موتك كنیه سیدر تاء قافیه سنده سبق ایدن ام قشعم كبی و بونلر داهیه وآفتك وبلا ومصیبتك دخی كنیه‌لریدر (ام كلبة) ثمره وزننده (وام ملدم) منبر وزننده عربیده حمی وفارسیده تب وتركیده ستمه دیمكله معروف علتك كنیه‌لریدر كه انسانی كلب عقور كبی طوتوب تاب وتوانی كسوب بیتاب وبیمجال ایدر

(* بنت صدر اندیشه اولمشدر سخن بنت شفه * بنت فكر ایمش دخی شعر لطیف شاعران *)

(بنت صدر) صادك فتحی ودالك سكونیله سینه وصدره مجاور اولان قلبدن تولد ایدن فكر وخیال واندیشه وملاحظه نك كنیه سیدر (بنت شفه) شینك وفانك فتحه‌لریله طوداق تعبیر اولنان عضولرك بیندن صادر اولان لفظ وكلامك كنیه سیدر فارسیده زادهٔ دهن تعبیر اولنور (بنت فكر) فانك كسری وفتحیله فكر دقیق ونظر عمیق ایله مقتضای حاله مطابقتی ومحسناته رعایتی تأمل وملاحظه ایدوب دوشونه رك اعمال وانشاده اولنان لطیف ورنكین وخوب مضمون اولان كلام موزونك كنیه سیدر

(* زادهٔ فكرم بو ابیات اولدی معناسی وفیر * ابن فكری هذه الابیات كانت ذا معان *)

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (ابن فكری) اضافتله مقدم خبر اوله رق بنم شعر لطیفمدر دیمكدر ابن فكر لفظی بیت سابقده سبق ایدن بنت فكر كبی فیوضات قلبیه اولان نظم بدیعك كنیه سیدر فارسیده زادهٔ فكر وزادهٔ طبع وزادهٔ خاطر دینور (زادة) ساده وزننده طوغمق معناسنه اولان زایدن فارسیدن اسم مفعولدر مولود وولد معناسنه (هذه الابیات) ده هذه اسم اشارت ابیات همزه نك فتحیله اسم اشارتك مشار الیهی وصفتی اوله رق مؤخر مبتدادر (ابیات) ایكی مصراعدن مركب منظومه یه اطلاق اولنان بیتك جمعیدر بو مقامده مبتدا وخبر ایكیسیده معرفه اولمغله مبتدانك تقدیمی واجب اولان مواضعدن اولدیغیچون هذه الابیات ابن فكری دینلمك قواعد نحویه دن ایسه ده ضرورت شعردن ناشی تقدیم وتأخیر اولنمشدر قاعده یه موافق اوله رق اعرابده ممكندر لكن جزالهٔ معنانك فوتی مستلزم اولدیغی خفی دكلدر (كانت) ناقصه اوله رق ماضی مؤنث غائبه در مستتر هی ضمیری اسمی ابیاته

راجعدر (ذامعان) ده ذا اسماء ستهٔ معتله دن انجق اسماء اجناسه مضاف اوله رق صاحب
معناسنه اولان ذو كلمه سنك حالهٔ نصبی موقعنده اولمق اوزره كانت فعلك خبر منصوبیدر
یاصمه لر ده یا ایله ذی معان وقوعی غلطدر معانی مبانی وزننده الفاظك مدلولی یعنی الفاظ
كندی ازاسنه وضع اولنان صورت ذهنیه دن عبارت اولان معنی لفظنك جمعیدر اكتفاء
بالكسره یاسی حذف اولنمشدر تنوینی تكثیر ایچوندر وذا كلمه سنك مضاف الیهیدر جملهٔ فعلیه
مبتدانك خبر ثانیسیدر (مفهوم كلام بو قطعه نك یاخود مجموع منظومه نك مشتمل اولدیغی ابیات
بنم قوت فكریه م ایله اعمال ایتدیكم شعر لطیفمدر ومعانیسی كثیردر دیمكدر

*) آه كیم اولمش شب بخت سیهكارم عقیم * طوغماز اندن طفل امیدم كه اولم شادمان (*

ناظم بو الكمال رنكین ادا شارح بی نوای بو العنا كبی بخت بدوارون وطالع ناساز واژكون حسبیله
مبتلاء زخم ناسور تنكدستی وضیق معاش هموم پیوسیدن اشتكا ایدوب دیر كه كندنده روی امل
بدیدار اولمق جهتیله شب تاریك ولیلهٔ ظلمایه شبیه اولان بخت سخت سیاهم وطالع نامساعد
تیره كاهم نتاج مرام ومراددن عقیم وعاقر یعنی هر نقدر اللیالی حبلی مثلنجه و * آبستن صفا
وكدردر لیال هب * كون طوغمادن مشیمهٔ شبدن نه لر طوغار * نشیده سنجه كیجه لر ام الحادثات ایسه ده
بنم شب دیجور بختمدن طفل امید وامل طالع وظاهر اولماز كه بنده ارباب اقبال كبی
شادمان ومسرور وخندان اولم دیمك اولور

) ذاك ماانث سمعا بیان (

(ذاك) باء قافیه سنك قطعهٔ ثالثه سی ونون قافیه سنك قطعهٔ اولی سی عنوانلرنده بیان
اولندیغی اوزره ای مخاطب شو مذكور معناسنه مبتدادر (ما) موصوله در (انث) تأنیث
كلمه سندن ماضی مجهولدر نائب فاعلی تحتنده مستتر هو ضمیری موصوله راجعدر جمله سی
موصولك صله سی وموصول مع صلته مبتدانك خبریدر (سمعا) فعلك نائب فاعلندن حالدر
(بیان) ده باء جاره انث فعلنه متعلقدر بیان ایضاح واظهار معناسنه فعلك مفعول به غیر
صریحیدر (مفهوم عنوان شو قطعه ده مذكور اولان الفاظ عربیه دن هر برلری كندیلرده
علامت تأنیث اولان تاء والف مقصوره والف ممدوده بولنمیوب عرب عربادن مؤنث اولدیغی
حالده مسموع اولان لفظلرك معنای ماوضع له لرینه تعرض اولنمیوب فقط مؤنث سماعی
اولدقلری افاده سنده در و بونلر مؤنث اولدقلری كلام فصحاده مؤنث معامله سی اولنمق ایله
یعنی دار عامره ونار حامیه وریح عاصفه مثللی مؤنث ایله موصوف اولمق ومؤنث ضمیری
ارجاع اولنمق وبعضا دویره كبی تصغیرنده علامت تأنیث كتورلمك كبی دلیللر ایله ایضاح
وبیان اولنمشدر دیمكدر

*) نفس وعین ودخی سن واذنان * دار ودلو ایله هم است وكتفان (*

(نفس) نونك فتحی وفانك سكونیله روح معناسنه وقان معناسنه مؤنث سماعیدر یقال نفس
مطمئنة ونفس سائلة ونفس اماره بونلردن غیری اون اوچ معنایه دخی كلور كما فی القاموس
(عین) عینك فتحی ویانك سكونیله حرف عین قافیه سنك قطعهٔ اولی سی عنوانی شرحنده
بكدیكی اوزره الفاظ مشتركه نك اشهری ومعناجهتندن اكثری اوله رق كوزه ودیزه وصوبك
منبعنه ومصبنه والتونه ومال حاضره وحروف هجادن برحرفه وهر بر نسنه نك ممتاز وكزیده سنه
وبر قوم وقبیله نك رئیس وسركرده سنه وجاسوسه وبر نسنه نك ذات وحقیقتنه وكونشه
وترازونك كفه سنه وسائر معانیسنه موضوع اوله رق مؤنث سماعیدر یقال عین باصرة وعین
جاریة وعین صفراء وعین مضبئة الی غیر ذلك جمعی عیون واعین كلور افلس وزننده (سن)

سنك

سینك كسری ونونك تشدیدیله نسانك وحیوانك دیشنه دینور ضرس معناسنه ویاشنه دینور
عمر معناسنه وبو ایكی معناده ده مؤنث سماعیدر جمعی اسنان وتصغیری سنینة در یقال سن
حدیدة وطالت سنه (اذنان) اذنك تثنیه سیدر اذن همزه نك ضمی وذالك سكونیله وضمتیله
آلت سمع اولان قولاق معناسنه مؤنث سماعیدر یقال اذن واعیة جمعی همزه نك مدیله آذان
كلور (دار ، عار وزننده حجرات وعرصه یی مشتمل اولوب اطرافی دائرا مادار دیوار ایله محاط
اولان منزله ودائره معناسنه مؤنث سماعیدر وشهر و بلده یه وخاصة مدینهٔ منوره یه ونشأهٔ اولی یه
یعنی بتون دنیایه دار اطلاق اولنور نتكم حریرینك اشبو * دار متی ما اضحكت من یومها *
ابكت غدا بعدا لها من دار * بیتنده اولدیغی كبی جمعی دیار ودیاره ودیارات ودیران كلور
داللرك كسریله وادوار وادوره كلور ابواب وابویه وزنلرنده (دلو) دالك فتحی ولامك سكونیله
قیو ودولاب مقوله لرنده استعمال اولنان قوغه معناسنه مؤنث سماعیدر دلو جدیدة مملوة دینور جمعی
كتاب وزننده دلاء كلور (است) همزهٔ وصلك كسری وسینك سكونیله دبر ومقعد معناسنه مؤنث
سماعیدر اصلی سینك فتحیله وفتحتیله سته ومصغری ستیه در واست اصل وتمل واساس معناسنه
كلور بومناسبتله است الدهر زمان قدیمه اطلاق اولنور جمعی همزه نك فتحیله استاه كلور
ادبار كبی (كتفان) كتفك تثنیه سیدر كتف كافك فتحی وتانك كسریله وكتف كافك
كسریله مثل وزننده وفتحتیله جبل وزننده اوموز باشلرینك آردنده اولان یصی كیكه
دینور كه تركیده كورك وفارسیده شانه دینور مؤنث سماعیدر جمعلری اكتاف وكتفه كلور
قرده وزننده

*) هم سعیر ایله جهنم دخی نار * ریح وفلك ایله عصا وعضدان (*

(سعیر) امیر وزننده یانمش وعلولنمش آتش معناسنه مؤنث سماعیدر مسعور كبی ومطلقا
آتشه ولهیبنه ده دینور ساعوره كبی (جهنم) جیمك فتحی ونونك تشدیدیله وجهنام جیمك
حركات ثلاثیله جنت مقابلی اولان دار العذابك اسمی اوله رق مؤنث سماعیدر تأنیث وعلمیت
علتلریله غیر منصرفدر وبك عمیق ودیبی درین قیویه دینور (نار) دار وزننده آتش معناسنه
مؤنثدر جمعی نیران ونیره ونیار كلور جیران وقرده وجبال وزنلرنده (ریح) رانك كسریله
فارسیده باد وتركیده یل تعبیر اولنان هوای متحركه دن عبارت اوله رق مؤنث سماعیدر جمعی
ریاح وارباح وارواح كلور (فلك) فانك ضمی ولامك سكونیله مركب البحر اولان كمی یه دینور
سفینه معناسنه مفرد اولور وسفاین معناسنه جمعده اولور جمعده اولان ضمه وسكون مفردده
اولان ضمه وسكونه مغایر اعتبار اولنمغله مفرد قفل وزننده جمع حمر واسد زننده اولمش اولور
ومفرد اولان فلك مركب تأویلیله مذكر وسفینه تأویلیله مؤنث سماعیدر یاخود فلك
اسم جنسدر مذكره ومؤنثه ومفرده وجمعه اطلاق اولنور (عصا) فتحتیله كندینه اتكا واعتماد
وهش ثمار واوراق وماآرب اخرایی مشتمل اولان دكنك معناسنه مؤنث سماعیدر جمعی
عینك ضمی وصادك كسری ویانك تشدیدیله عصی وكسرتیله عصی كلور مكنسه وزننده
منسئه عصا مرادفیدر فارسیده دستواره دینور (عضدان) عضدك تثنیه سیدر عضد عینك
حركات ثلاثی وضاد معجمه نك سكونیله وعینك فتحی وضادك كسریله كتف وزننده وضادك ضمیله
ندس وزننده وضمتیله عنق وزننده مؤنث سماعیدر دیرسكدن اوموز باشنده كورگه وارنجه عضوه
دینوركه قول وبازو تعبیر اولنور

*) هم لظی ایله جحیم ایله سقر * جمله سی اویله در ایله اتقان (*

(لظی) فتی وزننده آتشه یاخود علوینه ویالكنه دینور واعاذنا الله تعالی منها نزاعة للشوی

اولان جهنمك اسماسندن اوله رق مؤنث سماعيدر وعلميت وتأنيث ايله غيرمنصرفدر (جحيم) امير وزننده علوى غايتله شديد اولان آتشه دينور وبرى برينك اوزرنده قات قات يننان آتشه دينور وچقور يرده يانان عظيم آتشه دينور وز باده حار وسيجاق موضعه دينور وبوجهتلر ايله بئس المصير اولان جهنمه ونار جهنمه اطلاق اولنور مؤنث سماعيدر (سقر) سفر وزننده لواحة للبشر اولان بئس المقرك اسمى اولمق اوزره مؤنث سماعيدر تأنيث وعلميت ياخود وزن فعل وعلميت سببلريله غيرمنصرفدر

*) قدم ورجل وسراويل اويله * اصبع وكف ويمين ايله يدان (*

(قدم) قلم ووزننده اياق تعبيراولنان عضوك اسمى اولمق اوزره مؤنث سماعيدر (رجل) رانك كسريله قدم كبى اياق معناسنه مؤنث سماعيدر قدمك جمعى اقدام ورجلك جمعى ارجل كلور (سراويل) سينك فتحيله صيغهٔ منتهى الجموع وزننده مفرد ومؤنث اوله رق ديزلك وشلوار مقوله سى طونه دينور اما واو يرينه يا ايله سرايل قرطاس وزننده اولان سربال لفظنك جمعى اولمق اوزره كوملكه ياخود زرهه ياخود مطلقا لباسه دينور (اصبع) همزه نك حركات ثلاثى وهر حركه سنده بانك حركات ثلاثيله لغتدركه طقوز لغت اولور واصبوع اسبوع وزننده اوچنجى لغتدر الده واياقده اولان پرمق معناسنه مؤنث سماعيدر جمعى اصابع كلور (كف) كافك فتحى وفانك تشديديله پرمقلرك اوجندن بيلكه قدر بش پرماغى مشتمل اولان پنجه معناسنه مؤنث سماعيدر اوستنه ظاهر الكف وايچنه باطن الكف وراحه دينور تركيده ال آيه سى وآوج دينلور جمعى همزه نك فتحى وكافك ضميله اكف وضمتيله كفوف كلور (يمين) امير وزننده حلف وقسم معناسنه مؤنث سماعيدركه تركيده آند وفارسيده سوكند تعبير اولنور ويمين يسار مقابلى اوله رق صاغ ال وصاغ طرفه دينور وخير وبركت معناسنه وزور وقوت معناسنه ده مستعملدر جمعى همزه نك فتحيله ايمان وميمك ضميله ايمن كلور (يدان) يدك تثنيه سيدر يد يانك فتحى ودالك تخفيفيله ويده ها ايله ويد دالك تشديديله ويدى فتى وزننده اعضاء بدنيه دن اله دينور كف معناسنه ياخود پرماقلرك اوجندن اوموز باشنه وارنجه اطلاق اولنور مؤنث سماعيدر اصلى دالك سكونى وآخرده دخى يا ايله يدى درهدى وزننده بعده تخفيفا ياء حذف اولندى قان معناسنه اولان دم كبى جمعى ايدى وجمع الجمعى ايادى كلور داللرك كسريله ويد لفظى جاه ومنزلت ووقار ورزانت وزور وقوت وقدرت ومكنت وملك وولايت وعز وسلطنت وانقياد واطاعت واحسان ونعمت وحزب وجماعت ومعين وناصر معنالرينه ده اطلاق اولنور

*) منجنيق ودخى قوس وارنب * ثعلب ودرع وذراع ووركان (*

(منجنيق) ميمك وجيمك فتحه لرى ونون اولى نك سكونيله زنجبيل وزننده وميمك كسريله ده لغتدر ومنجنون وزننده منجنوق ده دينور زمان سالفده محاربه لرده انكله اعدا اوزرينه طاش آتدقلرى آلتك اسمى اوله رق مؤنث سماعيدر ادوات حربيه دن مدفع تعبير اولنان طوب وخمبره نك حدوثندنصكره مهمل ومتروك اولمشدر جمعى منجنيقات ومجانق ومجانيق كلور (قوس) قافك فتحى وواوك سكونيله فارسيده كمان وتركيده ياى تعبير اولنان آلتك اسمى اوله رق مؤنث سماعيدر مصغرى قويس وقويسة وجمعى قافك كسرى وضميله قسى وقووس واقواس كلور (ارنب) احمر وزننده وحوش بهائمدن طوشانه دينور اسم جنسدر اركك ودشيسنه شاملدر بوصورتده ما نحن فيه دن دكلدر وبعض اهل لغت اركك طوشانه خاء معجمه نك ضمى وزاى معجمتين ايله خزز ودشيسنه ارنب اطلاق ايتديلر ابن حاجبك وناظمك مختارلرى بودر جمعى ارانب كلور (ثعلب) جعفر وزننده مؤنث سماعيدر دشى دلكويه دينور ياخود مذكر

ومؤنثه

ومؤنثه شاملدر جمعى ثعالب كلور كامر قريبا (درع) دالك كسرى ورانك سكونيله سين قافيه سنك قطعهٔ اخيره سنده بكديكى اوزره اثناء مقاتله ده بهادرلرك كيدكى تمور حلقه لردن مصنوع زرخ تعبير اولنان لباس معناسنه مؤنث سماعيدر جمعى دروع وادرع كلور جوشن وافلس وزنلرنده وبو درعه جوشن ولبوس ده دينور كامر ودرع نسوانه مخصوص فراجه وقيوراق مقوله سى اوسته كيلان ثوبه ده دينور (ذراع) كتاب وزننده مؤنث سماعيدر ديرسكدن اورته پرماغك اوجنه وارنجه مقدارده دينور وساعد كبى قوله دينوركه كف ايله مرفق بينيدر وآرشونه دينور كامر فى ثانية العين مصغرى ذريعه وجمعى اذرع وذرعان كلور (وركان) وركك تثنيه سيدر ورك واوك فتحى ورانك كسريله كتف وزننده ورانك سكونيله ترك وزننده وواوك كسريله شرك وزننده مؤنث سماعيدر تمره وزننده الية دخى دينور فارسيده سرين وتركيده اوجه واوتراق يرى وقبناق تعبير اولنان عضودركه ايكى طرفلو اولور ايكيسنه وركان دينور جمعى اوراك كلور قعود حالنده ايكى قيناقلرى يره وضع ايتمكه تورك دينور

*) غول وفردوس وعروض اشعار * ذهب وشمس ايله ارض وعقبان (*

(غول) غينك ضميله مؤنث سماعيدر بركيمسه نك هلاكنه سبب اولان نسنه يه دينور وآفت وداهيه يه دينور وغول بيابانى تعبير اولنان سعلاة معناسنه دركه تنها بيابانده بعض شكل ايله انسانه مرئى اولوب يولدن اضلال وتلاعب ايدن برنوع جن طائفه سنه دينور تركيده قونجلوز ديدكلرى اوله جقدر يقال غالته الغول اى الهلكة اوالداهية اوالسعلاة وبو معناى اخيرجه غولك وجودنى نفى واثبات وروم ايلى اولكه سنك بعض طرفلرنده ظهور ايدن جادو وواپير ديدكلرى شخص خبيث غول نوعندن اولديغى قاموس ترجمه سنده مبسوطدر قلبراجع (فردوس) فانك كسرى ودالك فتحيله قطعهٔ شرعيه ده بكديكى اوزره انواع اشجار مثمره يى مشتمل باغچه يه وخاصة اوزم باغنه دينور * واكلها دائم وظلها * نصيله موصوف اولان روضهٔ رضوانه دينور وجنت تا ويليله مؤنث سماعيدر جمعى فراديس كلور مصابيح وزننده (عروض) صبور وزننده مؤنث سماعى اوله رق ميزان شعره اطلاق اولنوركه فاعلاتن مفاعيلن متفاعلن مثللو افاعيل وتفاعيلدن عبارتدر شعر انكله معارضه وموازنه اولنوب موزونى ناموزوندن مميز اولور وعروض شعردن هر بيتك مصراع اولنك جزء اخيرينه دينور نتكيم مصراع ثانينك جزء اخيرينه ضرب دينور وعروض مكهٔ مكرمه ومدينهٔ منوره واطراف وحواليرينه اطلاق اولنور (ذهب) فتحتينله معدنياتدن التونه دينور مؤنث سماعيدر مذكرده اولور (شمس) قطعهٔ سماويه ده سبق ايتديكى اوزره كوكب نهارى اولان كونشك اسمى اوله رق مؤنثدر (ارض) قطعهٔ شرعيه ده كچديكى اوزره يره دينور مؤنث سماعيدر (عقيان) عينك كسريله عمران وزننده قاموسك بيانه كوره برجنس التوندركه نبات كبى يردن نابت اولور فارسيده زررسته دينور مؤنث سماعيدر لهجه ده زياده خالص اولان التونه دينور بو مسطوردر هم نابت هم خالص اولمغله توفيق ممكندر

*) فرس وكأس وشمال وموسى * فهر وكرش وكبد ايله ساقان (*

(فرس) فتحتينله آته دينور اركك ودشيسنه وقسراغنه اطلاق اولنور وقسراغنه اطلاق اعتباريله مؤنث سماعى اولور جمعى افراس وفروس كلور فرس زبرج وزننده مؤنث سماعيدر آذوه قسمنك بقناغنه دينوركه طوارك طرنغى برنده در وبو راده فرس يرينه فرسن اولمق احتمال بعيد دكلدر (كأس) كافك فتحى وهمزه نك سكونيله وتخفيفيله طاس وزننده كاس صو وشربت مقوله سى مشروبات ايچيله جك قابه دينور مؤنث سماعيدر جمعى افلس وزننده اكؤس وضمتينله

كؤوس كلور فارسيده جام دينور وكاس ايچيله جك مشروبه ده اطلاق اولنور وبو معناجه ده مؤنثدر يقال كاس مملوة وكاس طيبة (شمال) كتاب وزننده وياء زياده سيله شمال كه اشباع قيلنندر وشملال زلزال وزننده حسول اله وصول يانه وصول جهتنه اطلاق اولنور يمين مقابليدر ومؤنث سماعيدر جمعى كتب وزننده شمل وافلس وزننده اشمل وغير قياس اوزره شمائل كلور وشمال خوى وطبيعت معناسنده كلور بونك جمعى فقط شمائل كلور (موسى) ميمك ضميله اوستره ديدكلرى آلت حلقك اسمى اوله رق مؤنث سماعيدر اوسى يوسى دن مفعل وزننده اولمغله ميمى زائده ويادن مقلوب اولان الف اصليه اولمغله الف تأنيث دكلدر (فهر) فانك ضميله يهود طائفه سنك مدرسى يعنى هاوره سى معناسنه مؤنث سماعيدر (كرش) كافك كسريله وكرش كتف وزننده اشكنبه يه دينوركه كاوش كتورن حيوانلرده اولور انسانك معده سى مقامنده در وبو مؤنث سماعيدر (كبد) كتف وزننده وكبد كافك فتحى وبانك سكونيله وكبد كافك كسريله انسانك وسائر حيوانك جكرينه دينور مؤنث سماعيدر جمعى كبود واكباد كلور (ساقان) ساقك تثنيه سيدر ساق قاف قافيه سنك قطعهٔ اولى سنده كچديكى اوزره طوق ايله ديزلر ارالغى اولان عضوه دينوركه تركيده اينجك ولحم وشحمى طرفنه بالدر دينور فارسيده يوزه دينور امّا تركيده بجاق تعبير اولنان عضو قاسقدن طبانه وارنجه ممتد اولمغله فخذ ايله ساقى مشتمل اولور وبو ساق لفظى مؤنث سماعيدر مصغرى سويقه وجمعى سينك ضميله سوق وكسريله سيقان وافلس وزننده اسؤق كلور وساق شدته دينور

*) خمر وهم بئر ايله ملح وعقرب * عنكبوت ودخى حرب ونعلان (*

(خمر) تمر وزننده الف قافيه سنك النجى قطعه سنده كچديكى اوزره شرب وتناول ايدن كيمسه يى سرخوش ايدن مسكر معناسنه مؤنث سماعيدر بعضا مذكر ده اولور يقال خمر صافية وخمر ممزوج (بئر) بانك كسريله قويى يه دينور مؤنثدر جمعى آبار وابؤر كلور (ملح) ميمك كسريله مايهٔ لذت اطعمه اولان طوزك بريسنه اطلاق اولنور مؤنث سماعيدر قليلا مذكرده اولور جمعى ها ايله ملحه وميمك كسريله ملاح وهمزه نك فتحيله املاح كلور (عقرب) جعفر وزننده قطعهٔ سابقه ده ام عريط ايله مكنى اولان موذينك اسميدر وبونده تأنيث غالبدر بعضا مذكرده اولور (عنكبوت) عينك وكافك فتحه لرى ونونك سكونيله اورمجك ديدكلرى معروف بوجكدر مؤنث اوله رق استعمالى غالبدر وبعضا مؤنثده عنكبه وعنكبات وعنكباء ومذكرنده عنكب دينور جمعى عناكب وعنكبوتات كلور وغرائبدندركه اورمجكك سكز اياغى والى كوزى واردر (حرب) حانك فتحيله جنك وجدال ومحاربه وقتال معناسنه مؤنث سماعيدر مقاتله اعتباريله يقال وقعت بينهم الحرب وبعضا قتال اعتباريله مذكرده اولور جمعى حروب كلور (نعلان) نعلك تثنيه سيدر نعل نونك فتحى وعينك سكونيله پابوج وپاپوش تعبير اولنان اياق قابنك انواعنه اطلاق اولنور كه هر ديارده بر كونه ديكوب اياقلرينه كيرلر مؤنث سماعيدر تاء وحدتله نعله ده دينور جمعى نعال كلور چامورلقده كيلن نالين نعلين محرفيدر وطوارك پاپوشى مشابه سنده اولان برده موره نعل دينور

*) ضرب وافعى ديمه ده اويله ايمش * ضبع وفأس ايله دخى هم فخذان (*

(ضرب) ضادك فتحيله اهل عروض اصطلاحنده بيتك جزء اخيرنه يعنى مصراع ثانينك اجزاسندن آخر جزءٔ دينور بو معناجه مؤنث سماعيدر وضرب برنسنه يى برنسنه ايله اورمق وبر يردن سير وسفر ايتمك ومطلقا كتمك وبر يرده اقامت ايتمك ومثل وشبيه وصنف ودرلو معنالرينه موضوعدر بونلرده مذكردر (افعى) اقصى وزننده ييلان انواعندن انكرك تعبير اولنان حيهٔ خبيثه نك اسمى اوله رق مؤنث سماعيدر جمعى افاعى كلور (ضبع) قطعهٔ سابقه نك فوقنده

اولان

اولان قطعه ده بسط وبيان اولنديغى اوزره صرتلانك اسمى اوله رق مؤنث سماعيدر (فأس) كأس وزننده اغاج كسدكلرى بالطه معناسنه مؤنث سماعيدر جمعى افؤس وفؤس كلور (فخذان) فخذك تثنيه سيدر فخذ ذال قافيه سنده كچديكى اوزره كتف وزننده وتمر وزننده اويلق تعبير اولنان عضوك اسمى ومؤنث سماعيدر

*) اولكه تذكير ايله تأنيثنده * سن مخير اوله سن انده همان (*

يعنى اول قطعه دن بورايه كلنجه ذكر اولنان لغتلرك اكثرنده تأنيث متفق عليه ومطرد وبعضنسنده غالب وراجحدر امّا اول لغتلركه تأنيث وتذكيرى مساوى اولمغله متكلم مخير اوله انلر لغات آتيه در ديمكدر

*) رحم سكين وقفا وسلطان * سلم ومسك دخى عنق ايله لسان (*

(رحم) رانك كسرى وحانك سكونيله ورحم كتف وزننده نسوانده وديشى حيوانده دول ياتاغنه دينوركه ولد آنك ايچنده تكون ايدر وخصملغه دينور وخصملغك اسباب ووسائلى اولان اخوت وعمومت مقوله لرينه دينور تأنيثى قرابت اعتباريله درمذكر اوله رقده مستعملدر يقال رحم موصول ورحم موصولة جمعى ارحام كلور (سكين) سينك كسرى وكافك تشديديله بچاغه دينور مذبوحى حركتدن اسكان ايلمسى تصورينه مبنيدر مذكر ومؤنث اولور جمعى سكاكين كلور (قفا) عصا وزننده وبعضا ممدود اوله رق سماء وزننده بيونك ارقه طرفنه دينوركه اكسه تعبير اولنور وبونك تأنيث وتذكيرى مساويدر جمعى اقفيه واقفاء كلور همزه لرك فتحيله (سلطان) برهان وزننده حجت وبرهان ودليل معناسنه ووالى وپادشاه معناسنه وپادشاهك قدرت وسطوتى معناسنه در رجل وبرهان اعتبارلريله مذكر وحجت وقدرت تصورلريله مؤنث اوله رق استعمال اولنور جمعى سلاطين كلور (سلم) سينك كسرى ولامك سكونيله صلح معناسنه دركه بارشمق تعبير اولنور صلح اعتباريله مذكر نقيضى اولان حرب لفظنه حمل ايله مؤنث اولور امّا سلّم كه سينك ضمى ولامك تشديديله سكر وزننده در درجه ومرقات كبى نردبانه دينور بو تأنيثى غالب اولان صنف اول قبيلندندر ابن حاجبه اقتفا ايله ناظمك اهمال ايتديكى قبيلندندر (مسك) ميمك فتحيله جلد معناسنه دركه حيواناتك دريسنه دينور تذكير وتأنيثى جائزدر برقطعه سنه مسكه دينور تمره وزننده جمعى مسوك كلور (عنق) عينك ضمى ونونك سكونيله وعنق ضمتيله وعنق صرد وزننده وعنيق امير وزننده جيد معناسنه دركه بيونه وكردنه دينور تذكير وتأنيثى مساويدر جمعى اعناق كلور (لسان) كتاب وزننده مايه النطق اولان دله دينور تذكير وتأنيثى جائزدر وتأنيثى جارحه ياخود آلت قول اولمه اعتباريله در جمعى السنه والسن كلور

*) دخى اسماء ليالى وضحى * حال هم اويله ديراهل عرفان (*

(ليل) سيل وزننده غروب شمسدن صبح صادقك طلوعنه قدر ياخود طلوع شمسه قدر مدتدن عبارت اوله رق مذكر ومؤنث اولور يقال مضى الليل ومضت الليل جمعى نظمده مذكر اولديغى اوزره ليالى وياء ثانيه يى حذفله ليال وقلب مكانله ليائل كلور مصغرى لييله در وليله ليلك مفرديدر تمر وتمره كبى (ضحى) ضادك ضميله هدى وزننده قباقوشلق تعبير اولنان وقته دينور تذكير وتأنيثى مساويدر وضحى كونشه اطلاق اولنور يقال ارتفعت الضحى اى الشمس وبو معناجه فقط مؤنثدر (حال) بال وزننده انسان كندى اوزرينه اولديغى كيفيت يعنى نفسى وبدنى ووصفى اولان امور متغيره دن انسانه مختص اولان هيئته اطلاق اولنور صحت ومرض وقوت وضعف وغنا وفقر وسرور وغم كبى وبو حال كلمه سى لفظى اعتباريله مذكر هيئت وصفت اعتباريله مؤنثدر جمعى احوال واحواله كلور

*) قدر وهم لیث وطریق ایله سری * هم سلاح اویله درآکلر مردان (*

(قدر) قافك کسری ودالك سکونیله اوایدن تنجره وچوملك مقوله سنه دینور باقردن وبالچقدن اولانه شاملدر منفعه کبی باقردن وطاشدن مصنوع چوملکه مرجل وبالچقدن اولانه فخار وایچنده طعام بشراولنه برمه دینور وبوقدرلفظی لفظی اعتباریله مذکر وآلت طبخ اولمه اعتباریله مؤنثدر جمعی قدور کلور صدور وزننده (لیث) لامك فتحی ویانك سکونیله ارسلانك ارککنه ودشیسنه اطلاق اولنور جمعی لیوث کلور اسود وزننده (طریق) امیر وزننده معلومدر که یوله دینور تذکیر وتأنیثی مساویدر جمع مؤنثی اطرق کلور افلس وزننده وجمع مذکری طرق واطرقه واطرقاء کلور ندر وارغفه وانصباء وزنلرنده جمع الجمعی ضمتیله طرقات کلور (سری) سینك ضمیله هدی وزننده کیجه ایله یوله کتمکه دینور کرك کیجه نك اولنده کرك وسطنده وکرك آخرنده اولسون وبومؤنثده ومذکرده اولور تقول انجبلی سراه وانجبنی سراه ای سیره فی اللیل (سلاح) کتاب وزننده عموما آلت حربه یاخود خاصة قلیج ومزراق ویاله وبچاق کبی دمور دن اولان آلت حربه دینور وسلاح آلت حرب تأویلیله مؤنث ولفظی اعتباریله مذکر اوله رق استعمال اولنور مذکرك جمعی اسلحه مؤنثك جمعی سلاحات کلور (مردان) فارسیده ارککی معناسنه اولان فرد وزننده مرد لفظنك جمعیدر سلاحی استعمال خواص رجالدن اولمغله سلاح مؤنث دخی اولسه قدرنی واستعمالنی انجق رجال پرمجال فهم ایلر دیمك اولور

*) ابن حاجب بوقدرجه وزنا * ایلش کرچه بلاغتله عیان (*

(مناقب) جلیله سی مفتاح السعاده ده وتاریخ ابن خلکانده مبسوط اولدیغی اوزره تاریخ هجرتك بشیوز یمش یاخود یمش برسنه سی صعید مصردن اسنا نام بلده ده پانهادهٔ عالم شهود والتیوز قرق التی شوالنك اون التنجیسی یوم خمیسك ضحوه سنده محروسهٔ اسکندریه ده عازم دارالخلود اولان صاحب التصانیف المنقحه جمال الدین ابو عمرو عثمان بن عمر الحاجب رحمه الله که کافیه وشافیه ومختصر منتهی ومؤلفات معتبرهٔ سائره صاحبیدر اسماء مؤنثهٔ سماعیه یی دخی چند ابیات منظومهٔ بلیغه ایله سلك نظمه کشیده ایتمشدر بنده دخی اول علامهٔ یکانه وفهامهٔ فردوس آشیانك اثرینه اقتفا وانك بیان ایتدیکی مقدار ایله اکتفا ایتدم دیمك اولور هرنقدر باعث اطناب ایسه ده تیمنا ابن حاجب مرحومك نظمی دخی بومحله ثبت واملا اولنمق مناسب کورلمکله تحریر اولندی

* نفسی الفداء لسائل وافانی * بمسائل فاحت کروض جنانی *
* اسماء تأنیث بغیر علامة * هی یافتی فی عرفهم ضربان *
* قد کان منها ما یؤنث ثم ما * خیرت فیه لاختلاف معان *
* اما الذی لابد من تأنیثه * ستون شبه العین والاذنان *
* والنفس ثم الدار ثم الدلو من * اعدادها والسن والکتفان *
* وجهنم ثم السعیر وعقرب * والارض ثم الاست والعضدان *
* ثم الجحیم ونارها ثم العصا * والریح منها واللظی ویدان *
* والغول والفردوس والفلك التی * فی البحر تجری وهی فی القرآن *
* وعروض شعر والذراع وثعلب * والملح ثم الفأس والورکان *
* والقوس ثم المنجنیق وارنب * والخمر ثم البئر والفخذان *
* وکذاك فی ذهب وفهر حکمهم * ابدا وفی ضرب بکل مکان *
* والعین للینبوع والدرع التی * هی من حدید قط والقدمان *

* وکذاك فی کبد وفی کرش وفی * سقر ومنها الحرب والنعلان *
* وکذاك فی فرس وفی کأس وفی * افعی ومنها الشمس والعقبان *
* والعنکبوت تحوك والموسی معا * ثم الیمین واصبع الانسان *
* والرجل منها والسراویل التی * فی الرجل کانت زینة العریان *
* وکذا الشمال من الاناس ومثلها * ضبع ومنها الکف والساقان *
* اما الذی قد کنت فیه مخیرا * هو کان ستة عشر فی البنیان *
* السلم ثم المسك ثم القدر فی * لغة ومثل الحال کل اوان *
* واللیث منها والطریق وکالسری * ویقال فی عنق کذا ولسان *
* وکذاك سماء اللیالی والضحی * وکذا السلاح لفاتك طعان *
* والحکم هذا فی القفا ابدا وفی * رحم وفی السکین والسلطان *
* وقصیدتی تبقی وانی اکتسی * ثوب الفناء وکل شیء فان *

(اصل) نظمده نوع اولدن اولان اسماء مؤنثه التمش عدد اولوب ترتیب ناظمده اللی طقوز اولمسی ینبوع الماء معناسنه اولان عین لفظی ابن حاجب افراد بالذکر وناظم تحریر مطلق العین ده ادخال ایتمسنه مبنیدر وابن حاجبك لابد من تأنیثه قولی اغلب وارجحه محمولدر

*) دخی سکسان قدرین بولمشیدم * ایتدم انلری اما تبیان (*

(یعنی) مؤنث سماعینك ایکی نوعندن اوله رق اصل نظمده مذکور اولان یمش التی عدد مؤنثاتدن غیری کلام عربده سکسان قدردخی اسماء مؤنثه بولمش ایدم لکن لعلة آتیة انلری سلك نظمه نظم ایتدم دیمکدر

*) اویله براهل کماله حاشا * ناسزا ایلمه عزو نقصان (*

(حاشا) کلمه سی تبرئه وتنزیه افاده ایدر (عزو) عینك فتحی وزانك سکونیله برکیمسه یه برشیء نسبت ایتمکه دینور ناسزا فارسیده لایقسز معناسنه در یعنی هرنقدر خارج از نظم ابن حاجب برطاقم الفاظ مؤنثه بولدم ایسه ده کندی نظممده قلمه المدم زیرا انلری ایراد علامهٔ ابن حاجب کبی دامن کمالی شائبهٔ نقصدن بری اولان ذاته نقصان وقصور عزو واسناد ایتمك ایجاب ایدر بوایسه بزه کوره لایقسز وکستاخلقدر دیمك اولور لکن نفس الامرده اسماء مؤنثه ذکر اولنان یمش التی عدده منحصر اولمیوب بلکه اسماء حروف هجا واسماء بلدان وآخرلرینك کسرا اوزره بناسیله عزار وعرعار وقرقار وپاچه معناسنه اولان کراع وتذکیر وتأنیثی مساوی اولان جراده وبقره وحمامه مثللو اسماء مؤنثه نك وجودیله اعتراض اولنور ایسه اولا اسم عدد حصری مفید دکلدر دیه رك جواب ثانیا مطلع قصیده ده اشعار اولندیغی اوزره ابن حاجب فهامه نك نظمی سائلك سؤال وطلبندن ناشی اولمغله استقراء تام اولنمیوب همان حالت راهنه ده مستحضری اولان الفاظ مؤنثه یی علی الفور سلك نظمه کشیده ایتمکله نقصان نظمده در ناظمه دکلدر دیو جواب ممکندر

*) هر هجا حرفی مؤنث انجق * احتیاطا انی ایتدم اعلان (*

(هجاء) کساء وزننده برلفظك حروفنی تقطیع ایلمك معناسنه در مثلا الفاظ عربیه نك حروفنی جامع اولان کلمانك اولی اولان ابجد کلمه سنك حروفنی الف باء جیم دال دیو تعداد ایلمکدن عبارتدر وبو یکرمی سکز حرفدر که حروف هجاء وحروف ابجد تعبیر اولنور وبونلرك مسماسی اولان اب ج د حرفدر اسماسی اولان الف باء جیم دال اسماء مؤنثه در یقال الف ممدودة اومقصورة وباء موحدة وجیم عربیة ودال مهملة وقس علی هذا (احتیاط) برخصوصده حزم وبصیرت

ایله عمل (واعلان) اظهار معناسنه در

*) هم مؤنثده مذکرده اولور * نقدر وار ایسه اسم بلدان (*

(یعنی) اسماء حروف انجق مؤنث اوله رق مستعمل اولمغله مؤنث سماعینك صنف اولندن اولدیغی کبی مصر ودمشق وحلب وحمص کبی علامة تأنیثدن عاری اولان اسماء بلدان بقعه وبلده ومدینه وقریه اعتباریله مؤنث و بلد و رستاق تأویلیله مذکر اولمغله تأنیث وتذکیری جائز اولان صنف ثانیدن اولور دیمکدر امامکه ومدینه و بصره وکوفه مثللو علامة تأنیث بولنانلر مؤنث لفظی غیرحقیقیدر

*) اولمه ماند زنان غفلتده * لاتکن غافلة کالنسوان (*

(لاتکن) کون ناقصدن نهی مخاطب اسمی تحتنده مستتر انت ضمیری اوله رق سن اولمه دیمکدر (غافلة) قافله وزننده غافلك مؤنثی اوله رق ظاهرا فعل ناقصك خبرمنصوبیدر لکن اسمی مذکر خبری مؤنث اولوب بینلرنده مطابقت واتحاد خارجی بولنمامق حسبیله حمل صحیح دکلدر مکرکه غافلة لفظی خبر محذوفك صفتی اولوب لاتکن نفسا اوذاتا غافلة تقدیرده اوله یاخود فعل ناقص مذکورك خبری محذوف اولوب غافلة مقدر تکون لفظنك مقدم خبری اوله رق لاتکن غافلا کما تکون النسوان غافلة سبکنده اوله یاخود لکل جواد کبوة مثلنجه ناظم تحریر نهی وتحذیر ایتدیکی محذورده واقع اولمقده جمله محتملاتندر (کالنسوان) ده کاف حرف تشبیهدر نسوان غلمان وزننده لفظنك غیریدن اوله رق امرأة لفظنك جمعیدر نساء کبی (حاصل معنی قلت تیقظ وتبصردن ناشی ماینبغی یی سهو وترك خصوصنده ناقصات العقول اولان نسوان کبی اولمه دیمکدر

*) اراولان وارایسه چیقسون کوره لم * بوهنر بخشیدر ایشته میدان (*

ناظم تحریر مؤنثات سماعیه یی تحریر عقیبنده برنوع مذکر سماعی یه دخی ایما ایدوب دیمك استرکه چوق کیمسه زی ذکورده جلوه کروز عنجه دعوای مردی ورجولیت ایدرسه ده نفس الامرده حلیهٔ رجال اولان فضل وکمالدن بی بهره وعاری وتردفولده همان مذکر سماعی قبیلندندر میدان معارفده بویله برهنرابراز ایده جك مردانا وارایسه کینکاه خفادن خروج ایتسون کوره لم دیمك اولور

) والکم یارهط ان لم تتقوا (

(والکم) ده واکلمه سی باب ندبه یه مخصوص حرف ندادر مثلا زیده برداهیه ومصیبت اصابت ایتدکده اکا اظهار تفجع وتأسف موقعنده وازیداه دینور (لکم) لام تعلیل ایله مندوب اولان ضمیر خطاب جمعدن مرکبدر وبو وا کلمه سی انفجع واتلهف منابنه نائب اولمغله تقدیر کلام اتفجع واتحزن لاجلکم سبکنده اولور (یارهط) ده یا حرف ندادر (رهط) رانك فتحی وهانك سکونیله برکیمسه نك قوم وقبیله سنه دینور اصلی یاء متکلم ایله یارهطی در اکتفاء بالکسرة یاسی حذف اولنمشدر یاقوم کبی (ان لم تتقوا) ده ان حرف شرطدر لم تتقوا نفسی عذابدن وقایه معناسنه اولان اتقادن فعل مضارع جحد مطلق جمع مخاطب اوله رق فعل شرطدر جزاسی ماقبلی قرینه سیله محذوفدر تقدیر کلام ان لم تتقوا الله ولم تجتنبوا عن المعاصی تستحقوا العقاب دیمکدر

*) سزینك ایچك کلوا هم واشربوا * ایتمك اسراف دیمك لاتسرفوا (*

(کلوا) خذوا وزننده طعام مقوله سنی تناول ایدوب یمك معناسنه اولان اکل لفظندن امر مخاطب جمع مذکردر ایها الرجال سزیك معناسنه مفرد مخاطبی کل مؤنثی کلی جمع مؤنثی کلن کلور کافلرك ضمیله (اشربوا) اعلموا وزننده مشروبات مقوله سنی ایچمك معناسنه اولان شرب

لفظندن ینه امر مخاطب جمع مذکردر سز ایچك معناسنه (لاتسرفوا) حدی متجاوز صرف وخرج معناسنه یاخود شرعك رخصتی اولمیان محله مالی صرف وانفاق ایتمك معناسنه اولان اسرافدن نهی مخاطب جمع مذکردر

*) اولدی روح الله حقك رحمتی * کسمه یك امیدکز لاتقنطوا (*

(روح الله) رانك فتحی وواوك سکونیله واسم جلاله اضافتله حق تعالی حضرتلرینك رحمت واحسانی معناسنه در و بو معناده رانك ضمیله روح الله دخی دینور نته که لاتیئسوا من روح الله نظم کریمنده رانك ضمیله ده قرائت اولنمشدر ورانك فتحیله روح راحت واسایشه وعموم دنیادن فرج وتنفسه وسرین اسن ملایم روزکارده اطلاق اولنور (لاتقنطوا) برنسنه دن رجا وامیدك کسمك معناسنه اولان قنوطدن نهی مخاطب جمع مذکر اوله رق وزنا ومعنا لاتیئسوا کیدرکه امیدکزی کسمك دیمکدر

*) زحف ایمش عسکر یوریمك دشمنه * قاچمه یك مفهومیدر لاتهربوا (*

(زحف) زانك فتحی وحاء مهمله نك سکونیله مطلقا یوریمك معناسنه در قعود وزننده زحوف وفتحاتله زحفان کبی وزحف تسمیه بالمصدر اوله رق دشمن طرفنه طوغری چکیلوب کیدن عسکرمده دینور (لاتهربوا) رانك ضمیله یعنی باب اولدن نهی مخاطب جمع مذکر اوله رق لاتفروا معناسنه درکه قاچمه یك وفرار ایتمیك دیمکدر

*) شواکه هیچ بیلزا کا دیندی جهول * بیله در علم اکلیك سز افقهوا (*

(جهول) صبور وزننده جاهلك مبالغه سیدر زیاده جاهل ونادان اولان علم وعرفان مفلسی ودانش واستعداد یوخسولی کوردل وامی کیمسه یه دینور (علم) عینك کسریله برنسنه یی حق معرفتله بیلمك معناسنه درکه جهل مقابلیدر (افقهوا) اعلموا وزننده برنسنه یی ذهن وفطنتله فهم ایدوب اکلمق معناسنه اولان فقه لفظندن امر مخاطب جمع مذکردر سز فهم ایدك واکله یك دیمك اولور

*) دوشمه طوح وعثره وذرو وسقوط * نهض قالقمق قالدیرك سز ارفعوا (*

(طوح) طانك فتحی وواوك سکونیله برنسنه الدن یاخود عالی محلدن اشاغی یه دوشمك معناسنه در وهلاك اولمق یاخود هلاکه مشرف اولمق معناسنه دینور یائی اوله رق طیح کبی و برو یابانده یول آزوب متحیر اولمق معناسنه ده دینور (عثره) عینك فتحی وثاء مثلثه نك سکونیله وهاسز (عثر) وامیر وزننده (عثیر) وکتاب وزننده (عثار) انسانك وسائر حیوانك اایاغی سورچوب وتوکزیوب یره دوشمك وقپانمق معناسنه در (ذرو) ذالك فتحی ورانك سکونیله مطلقا دوشمك وخصوصا اغزدن دیشلر دوشوب دوکلك معناسنه در وروزکار برنسنه یی توزیدوب هوایه صاورمق وخرمن مقوله سنی صاورمق و برنسنه یی قیرمق وسرعت وشتابله کتمك معنالرینه مستعملدر (سقوط) قعود وزننده وسقط مطلب وزننده دوشمك معناسنه در (نهض) نونك فتحی وهانك سکونیله ونهوض قعود وزننده قالقمق معناسنه در قیام کبی (ارفعوا) افتحوا وزننده برنسنه یی اشاغیدن یوقری قالدرمق معناسنه اولان رفع لفظندن امر مخاطب جمع مذکر اوله رق سز قالدیرك دیمکدر

*) عهر ایتمکدر زنا وسبو بغی * سز یقین اولمالك دیمك لاتقربوا (*

(عهر) عینك فتحیله وکسریله وفتحتینله نهر ومصر ومطر وزنلرنده منکوحه ومملوکه اولمیان خاتونه زنا ایتمك معناسنه در عینلرك ضمیله عهور وعهوره وخساره وزننده عهاره کبی (بغی) یاء مشدده ایله غنی وزننده و بغو عدو وزننده عاهره وفاجره زناکار عورته دینور عیهره کبی یبطره وزننده اسانمزده باشی طشره روسبو دینور (لاتقربوا) لاتقنطوا وزننده برنسنه یه قریب و یقین

اولمق معناسنه اولان قرب لفظندن اولەرق باب رابعدن نهی مخاطب جمع مذکردر برفعله
قربدن نهی فعلدن نهیدن ابلغدر

*) صوچلونك تأدیبی حدجمعی حدود * سزاورتمك دفع ایدك هم ادرؤا (*

(حد) حانك فتحی ودالك تشدیدیله جرم وجنایت ایدن کیمسەیی بردخی اول قباحتە معاودتدن زاجر وسائرلری بالعبره اومقوله معصیته مجاسرت وارتکابدن مانع اولور شیء ایله تأدیب ونکال ایتمك معناسنەدرکه حد زنا وحد قذف وحد شرب خمروحد سرقه مثللو حدشرعی مراددر (حدود) شهود وزننده حد مزبورك جمعیدر وحد ایکی نسنه بیننده حاجز وحائل اولان شیئه دینورکه ترکیده سنور تعبیر اولنور وحد برشیئك غایت ومنتهاسنه دینور وهر شیئك حدتلو وکسکین طرفنه دینور ودفع ومنع ایلمك معناسنه اطلاق اولنور (ستر) سینك کسری وتانك سکونیله برنسنەیی حسی یاخود معنوی اورتمك وکیزلمك معناسنەدر غفر وغطی وتغطیه وتسجیه کبی (ادرؤا) اقرؤا وزننده عربیده دفع فارسیده باز کشتن و بازداشتن وترکیده صاومق معناسنه اولان درء لفظندن امر مخاطب جمع مذکردر ناظم مرحوم بو بیتله ادرؤا الحدود بالشبهات حدیث شریفنده واقع حدود وادرؤا کلمەلرینی بیان ایتمشدر

*) اولدی جمع اولمق تکأکؤ کرچه کیم * آچیلوبده طاغلك افرنقعوا (*

(تکأکؤ) تزلزل وزننده اشخاص عدیده یاخود اشیاء کثیره بربره تجمع وتحشد واحتفال وتراکم ایدوب برکمك معناسنه درزلزله وزننده کأکأه کبی وبرنسنه دن خوف ایلمکله چقلیوب کیرودونمکه دینور وتکلمدن عاجز اولوب دل طولاشمق معناسنه درعی وفهاهت کبی (افرنقعوا) همزەنك وقافك کسرەلریله انکشاف وتنحی یعنی آچیلوب الارغه اولمق وکیرو چکلمك وطاغلمق معناسنه اولان افرنقاع لفظندن امر مخاطب جمع مذکردرکیرویه چکیلوب آچیلك وتفرق ایدوب طاغیلك دیمکدر صحاح جوهریده مذکور اولدیغی اوزره عیسی بن عمر النحوی برکون راکب حمار اولەرق برمحله کیدرکن اثناء راهده حماردن دوشمکله برطاقم خلق باشنه تجمع ایدوب برکدکده مزبور باعث جمعیتدن استفهام وخلقی باشندن صاومق ایله دفع زحام داعیه سیله * مالکم تکأکأتم علی تکأکؤکم علی ذی جنة افرنقعوا عنی * قولنده وجاحظدن نقلا علامهٔ زمخشرینك فائق نام کتابنده مسطور اولدیغی اوزره ابو علقمة البصری برکون بصره چارشوسنده کیدرکن صفراسی هیجان وغلبه ایدوب مغمی علیه اولەرق دوشدکده اهل سوق باشنه اوشوب مزبوری مصروع یاخود مجنون اولدی ظنیله کیمی بیلکنی وکیمی باش پارمغنی صیقمق وکیمی قولاغنه اذان اوقومق مثللو اوضاع ایله اذا وتضییق ایتدکلرنده برتقریب یدلرندن و ثوب وتفلت وزحام ناسدن تخلص ایتدکده * مالکم تکأکأتم علی کما تکأکؤن علی ذی جنة افرنقعوا عنی * مقاله سنده واقع اولان تکأکؤ وافرنقاع الفاظ غریبهٔ غیر مأنوسة الاستعمالدن اولمغله ناظم نحریر بو بیتده معنالرینی بیان ایلمشدر و بوکلمەلرك غرابتنه بناء مصروع ابو علقمه یه حاضر اولنلردن بعضیسی دعوه فان شیطانه یتکلم بالهندیة دیمشدر یعنی مزبوری حالنه براقك زیرا تسلط ایدن جنی لغت هندیه ایله تکلم ایدیور دیمکدر

*) دی بهیره ست وغری قادینه * هم نکاحیله الك سز انکحوا (*

(بهیره) بانك فتحی وهانك کسریله عقیله وزننده مرادفیدرکه قومی بیننده سیده ومحترمه ونافذة الکلم اولان مخدره خاتونه دینورکه ترکیده قادین وفارسیده بانو دینور (ست) سینك کسری وتانك تشدیدیله صاحب لهجەنك اطلاقنه کوره بهیره مرادفیدرکه شریفه وکریمه خاتونه دینور وبین العرب قادین معناسنده ست اطلاقی مشهوردر لکن قاموسده ست اسماء

عدددن التی عدد معناسنه اولمغله قول وجاریه مقوله سی قادینلرینه یاستی دیوندا وخطاب ایتدکلری یاست جهاتی تأویلنده درکه تملك تامدن کنایه دریاخود ستی دیمك لحندر صواب اولان سیدتی دیمکدر دیمکله غلط اولمسنه ذاهب اولمشدر (غری) غین معجمەنك ضمی وراء مهملەنك تشدیدیله حبلی وزننده قوم وقبیله سی بیننده سیده ومطاعه اولان خانمه وقادینه دینور (انکحوا) عقدوتزوج معناسنه اولان نکاحدن امر مخاطب جمع مذکردر سزلر عقدنکاح ایله تزوج ایدك دیمکدر و بونکح ینکح باب ثانیدن وثالثدن مستعمل اولمغله امرنده کافك کسریله اضربوا وزننده وکافك فتحیله افتحوا وزننده دخی جائزدر

*) لطف واحسان استین جادی ایمش * مرحمت ایدك دیمکدر ارحموا (*

(جادی) هادی وزننده ومجتدی مهتدی وزننده عطیه واحسان وبخشش طلب ایدن کیمسەیه دینور مصدری عصا وزننده جدا وغزوی وزننده جدوی درکه لطف ومنحه یه وعطیه یه ده دینور (ارحموا) اعلموا وزننده رقت وشفقت وتعطف واسرکمك معناسنه اولان رحم لفظندن امر مخاطب جمع مذکردر

*) استمك اولدی روادوابتغاء * بغیه مقصوداستەیك سزابتغوا (*

(رواد) قتال وزننده ومراوده مطالبه وزننده وریادکتاب وزننده اراده ومشیت معناسنه درکه برنسنەیی طلب ایدوب استمکه ودیلمکه دینور (ابتغاء) ابتداء وزننده و بغاء غراب وزننده و بغاهدی وزننده و بغیه کدره ونشده وزنلرنده وتبغی تحدی وزننده واستبغاء استسقاء وزننده طلب ایلمك واستمك معناسنه در (بغیه) بانك ضمیله وکسریله بنه کدره ونشده وزنلرنده و بغیه غنیه وزننده مهم ومقصوده وحاجت ومطلوبه دینور (ابتغوا) ابتغادن امر مخاطب جمعدر

*) ایره مزسز خیره انفاق ایتمەدن * لن تنالوا البر حتی تنفقوا (*

مصراع ترکی مابعدنك تفسیریدر (لن تنالوا) برمطلبه نائل ودسترس اولمق معناسنه نال ینال نیلادن یعنی باب رابعدن تأکید نفی استقبال جمع مذکر مخاطبدر سز واصل وبالغ اوله مزسز دیمکدر البرده لام تعریف جنس یاخود عهد خارجیدر (بر) بانك کسری و رانك تشدیدیله خیر وفضل وحسنه معناسنه فعلك مفعولیدر وبرخیر اکمل واحسان اتم وافضلك محلی اولان جنتە اطلاق اولنور (حتی) انتهاء غایت ایچون حرف جردر (تنفقوا) مال مقوله سنی خرج وصرف ایتمك معناسنه اولان انفاقدن فعل مضارع جمع مذکر مخاطبدر ومضمران کلمه سیله منصوبدر وان مع الفعل تأویل مصدرده اولەرق حتی ایله مجروردر و بوباب اکتفادن اولمغله انفاقك متعلقی محذوفدر حتی تنفقوا مما تحبون تقدیرنده در (حاصل معنی ایها المؤمنون سزلر عندکزده محبوب اولان اموال واشیانك بعضنی فی سبیل الله بذل وانفاق ایتمدکجه برالله وبرالعبد فی نفسه وبرالعبد فی غیره یه شامل اولان جنس بره وحقیقة خیره نائل وواصل وزمرهٔ ابرار واخیاره داخل اوله مزسز یاخود الله تعالی حضرتلرینك فضل واحساننه وجنت ورضوانه بالغ ونائل اوله مزسز دیمکدرنته کیم ابن کمال مرحوم بطریق الاقتباس والاکتفاء شوقطعەده ایضاح ایلمشدر * سودیکك اشیایی انفاق ایتمسك * منزل مقصوده ایرمزسعی اوقو * بوماکك صدقنه شاهدیتر * لن تنالوا البر حتی تنفقوا *

*) نظممز آسان وخوشدر اوقویك * نظمنا سهل لطیف اقرؤا (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (نظمنا) ده نظم متکلم ضمیرینه اضافتله بزم نظممز معناسنه مبتدادر کمامر فی عنوان القطعة الثالثة من قافیة اللام (سهل) اهل وزننده آسان وقولای نسنه معناسنه مبتدانك خبریدر (لطیف) امیر وزننده خوش ونازك معناسنه خبر بعد خبردر (اقرؤا) افتحوا وزننده اوقومق معناسنه اولان قرائتدن امر مخاطب جمع مذکردر (حاصل معنی

جادی زعفرانه وخمره دخی اطلاق اولنور *

غنی عن البیان در

(* یادکارمدر جهانده بوکتاب * قدری عالیدر بیلك سزاعلموا *)

(یادکار) دالك سکونی وکاف فارسیه ایله تاجدار وزننده دوست طرفندن کلان تحفه وهدیه معناسنه فارسیدر ترکیده دخی مستعملدر ارمغان کبی (اعلموا) همزه‌نك کسریله ارحموا وزننده بیلك معناسنه اولان علم لفظندن امر مخاطب جمع مذکردر یعنی بو کتاب مستطاب طالب علم سعادتمآب اولان احبابه بنم طرفمدن یادکار وارمغاندر وبو تحفه‌نك قدری عالی ومرتبه‌سی سامیدر سزلر دخی علو مرتبه وسمو منزله‌سنی لایقیله بیلك یعنی فهم وحفظنه تقید واهتمام ایله لوح درونده اوساخ جهلی سیلك دیمکدر

(* هؤلاء لنا بفضل اله *)

(هؤلاء) ها حرف تنبیهدر اولاء همزه اولی‌نك ضمی ولامك فتحی ومدی وآخرك کسر اوزره بناسیله وهدی وزننده اولی مفرد مذکره اشارته موضوع اولان ذا کلمه‌سنك ومفرد مؤنثه اشارت ایچون اولان ذه کلمه‌سنك لفظلرینك غیریدن جمعلریدرکه ایشته شونلر وایشته انلر دیمك اولورکه نظملره یاخود قطعه‌لره اشارت اوله جقدر وهؤلاء مبتدادر (لنا) جار مع المجرور ظرف مستقر اوله‌رق مؤخر فضلدن حالدر (بفضل اله) ده فضل احسان وعنایت ولطف ومزیت معناسنه در وجار مع المجرور ظرف مستقر اوله‌رق مبتدانك خبریدر اله کتاب وزننده معبود معناسنه فضلك مضاف الیهیدر وتنکیری تعظیم ایچوندر مفهوم عنوان ایشته شو نظملرك ترتیب وانشاسی بزم ایچون اولدیغی حالده مجرد فضل الهیدر دیمك اولور

(* جبهه آلن که کلور جمعی جباه * شفه طوداق انکده جمعی شفاه *)

(جبهه) جیمك فتحی باء موحده‌نك سکونیله انسانك یوزندن سجده حالنده یره کلان موضعه دینور جبین کبی فارسیده پیشانی وترکیده آلن تعبیر اولنور وجبهه منازل قمردن بر منزل اسمیدرکه اسد صورتنك جبهه‌سیدر وجبهه آت نوعنه دینور کما فی ثانیة التاء (جباه) جبال وزننده جبهه‌نك جمعیدر آلنلر معناسنه (شفه) شینك وفانك فتحه‌لریله وشینك کسریله ده لغتدر انسانك طوداغنه دینور فارسیده لب دینور (شفاه) جباه وزننده شفه‌نك جمعیدر شفوات کبی

(* قدری افزون ایته در ایجاه * همدخی قدر ومنزلتدر جاه *)

(ایجاه) همزه‌نك کسریله بر کیمسه‌یی شرف وجاهت جاه ومنزلت صاحبی قیلوب قدر واعتبارینی زیاده قیلمق معناسنه در توجیه کبی (جاه) قدر ومنزلت ومنصب ورفعت معناسنه در جاهه کبی

(* رو بروا ولمه در مواجهه ده * یوزینه قارشو در وجاه وتجاه *)

(مواجهه) مقاتله وزننده (ووجاه) قتال وزننده یوز یوزه وقرشو قرشو یه اولمق معناسنه در (وجاه) واوك حرکات ثلاثیله (وتجاه) تانك حرکات ثلاثیله برنسنه‌نك حذاسنه ومقابلنه وقرشوسنه دینور

(* دی تفوه تکلم ایلمکه * فوه اغز جمعی سو یلنور افواه *)

(تفوه) تکلم وزننده ومرادفیدرکه سوزسو یلمك معناسنه در نطق وفوز وزننده فوه کبی (فوه) فانك ضمیله اسماء ستهٔ معتله دندرکه حالت رفعنده نوح وزننده فوه وحالت نصبنده حال وزننده فاه وحالت جرنده تیه وزننده فیه دینور وها ایله فوهه وفانك حرکات ثلاثیله فم کبی که جمله‌سی انسانك وسائر حیوانك اغزینه دینور فارسیده دهن ودهان دینلور (افواه) افواج وزننده فوهك جمعیدر افام کبی

(* قاه طاعت وقه انك کیدر * طاعت ایتمك ایمش دخی ایقاه *)

(قاه) قافله جاه وزننده طاعت وانقیاد وفرمانبری معناسنه در وجاه منزلت معناسنه کلور ووسعت ورفاه اوزره اولان دیرلکه دینور (وقه) واوك فتحیله وعدو وزننده بوده طاعت وامثال معناسنه در (ایقاه) همزه‌نك کسریله واستیقاه استیجاب وزننده انقیاد واطاعت ایدوب فرمانبرا ولمغه دینور

(* اولدی کرچه تأوه آه ایتمك * چوق دعا ایدیجی اولان اواه *)

(تأوه) تأسف وزننده وتأویه تمویه وزننده واوه همزه‌نك فتحی وواوك سکونیله آلام جسمانیه یاخود اکدار روحانیه عارض اولدقده آه ایتمك واوه دیمك معناسنه در (اواه) اواب وزننده کثیر الدعاء والتضرع اولان کیمسه‌یه دینور یاخود علم یقین صاحبی کیمسه‌یه یاخود اجابت دعایه موقن وجازم اولان آدمه یاخود رحمت وشفقت صاحبی رقیق القلب کیمسه‌یه یاخود فقیه وعالم کیمسه‌یه اطلاق اولنور یاخود مؤمن مرادفیدر واواه کلمه‌سنك معنای حقیقیسی چوق آه ایدیجی کیمسه دیمکدر معانیء مزبوره ده ملازمت علاقه‌سیله مجاز مرسل اوله‌رق استعمال اولنور

(* بکزمکدر مشاکهت اما * هم انکله مرادف اولدی شکاه *)

(مشاکهت) مشابهت وزننده و(شکاه) کتاب وزننده برنسنه آخره بکزمك معناسنه در مشابهت ومشاکله ومضاهاة ومضارعه ومحاکاة ومماثله کبی فارسیده مانیدن ومانستن دینور

(* برکوزل عورت ایدی ماء سماء * دخی حسن وطراوته دی مهاه *)

(ماء السماء) اضافتله سمادن یعنی سحابدن نازل اولان آب خوشکوار صفوتمداره اطلاق اولنور صکره صفوت ولطافتده مشابهته مبنی بنات عربدن بر دختر صاف منظر پری پیکر بونکله تسمیه اولندی که ملوك عراقدن نعمان ابن المنذرك والده‌سیدر وبوخاتونك سلاله‌سندن مسندنشین مملکت عراق اولان جماعته بنوماء السماء اطلاق اولنور قاموسك بیانته کوره مزبوره‌نك یوندن غیری اسمی بوقدر بعضیلر اسمی ماویه ولقبی ماء السماء در دیدکلرینی نفی ایتمشدر (مهاه) سحاب وزننده حسن وطراوت ورونق ولطافت معناسنه در وحسن وجمال صاحبی خوب وزیبا نسنه‌یه دینور ورفق وسهولتله یورویشه دینور وامید ورجایه دینور وسهل وآسان اولان شیئه دینور

(* هی اول عورت واوارده هو * هم انك غیریسی دیمکده سواه *)

(هی) هانك کسری ویانك فتحیله ویانك تخفیق وتشدیدیله مفرد مؤنث ضمیریدر (هو) هانك ضمیله مفرد مذکر ضمیریدر وبونلر ذوی العقولك وبهائمك وجماداتك مؤنث ومذکرندن کنایه اولورلر ناظمك عورت وار تعبیری مؤنث ومذکر معناسنه در تخصیص ایچون دکلدر (سواه) ده سوی سینك کسری وضمی والفك قصریله غیری وماعدا معناسنه درکه فارسیده دکر ودیکر وبازونیز لفظلریله وترکیده اوزکه وارتق وبشقه لفظلریله ادا اولنور ضمیر غائبه اضافتله انك غیریسی دیمك اولور

(* دهدهه یرشی یوارلمه در * ناس معناسنه کلور دهداه *)

(دهدهه) دحرجه وزننده ومرادفیدرکه برنسنه‌یی یوارلمق معناسنه در (دهداه) سلسال وزننده خلق خرده وکوجك دوه‌یه دینور جمعی دهاده کلور ودهداه ناس وبشر کبی بنی آدم معناسنده ده استعمال اولنور یقال ما ادری ای الدهداه هو ای ای الناس کذا فی ترجمة الصحاح للوانی رحمه الله

(* انتباه اویقودن اویانمقدر * هم اویاندرمغه دینور انباه *)

(انتباه) اشتباه وزننده اویقودن اویانمق معناسنه در تنبه وتیقظ واستیقاظ کبی فارسیده

بیدارشدن دینور (انباه) همزه نك كسریله ایقاظ وزننده ومرادفیدركه اویاندرمغه دینور فارسیده بیدارکردن دینور ٭

*) دیندی رافه حضورصاحبنه * وسعت امرعیش اولدی رفاه (*

(رافه) صاحب وزننده ورفیه امیروزننده معاشی واسع ورزقی فراوان اولمغله راحت وآسایش وحضوربال صاحبی اولان مترفه کیمسه‌یه دینور (رفاه) سحاب وزننده ورفاهه سحابه وزننده ورفاهیه کراهیه وزننده امرمعاش وسعت وسهولت اوزره اولمق معناسنه در وبركیمسه‌نك معیشتنی تنظیم ایله رفاه وراحته مظهر قیلمغه ارفاه وترفیه دینلور

*) كنه دی هرشیئك نهایتنه * كنهنی آره مقدر استكناه (*

(كنه) كافك ضمی ونونك سكونیله برنسنه‌نك قصوی وغایتنه وانجام ونهایتنه دینور وبرشیئك جوهرحقیقتنه دینور وبرنسنه‌نك قدر ومقدارنه دینور وبرشیئك وقت وهنكامنه وسمت وجهتنه دینور (استكناه) استقصاء وزننده برنسنه‌نك انجام ونهایتنی وكنه وغایتنی اراشدرمق واراشدیره‌رق غایتنه واصل وبالغ اولمق معناسنه در اكناه واكتناه وتقصی كبی

*) آكلمق استمكدر استفهام * دخی صورمق دیمكدر استفقاه (*

(استفهام) استكناه وزننده برنسنه‌یی فهم ایتمك وآكلمق استمك معناسنه‌در استعلام واستعراف كبی (استفقاه) قافله استفهام وزننده برنسنه‌یی تفحص ایدوب صوره‌رق فهم وادراك ایلمكه دینور

*) بنم اشباهی شرح ایدن اوغلو * انی ابن شارح الاشباه (*

(مصراع) اول ثانینك ترجمه‌سیدر (انی) ده ان مكسوره حروف مشبهه بالفعلدندر نون ثالثه نون وقایه یاء متكلم محلا منصوب ان كلمه‌سنك اسمیدر (ابن) همزه‌نك كسریله ولد ذكر یعنی اوغول معناسنه انك خبریدر (شارح) صاحب وزننده بركتابده واقع مشكل ومبهم ومخفی وموجز مقوله‌سنی تحریرایله كشف وایضاح ایدن كیمسه‌یه اطلاق اولنور وابن كلمه‌سنك مضاف الیهیدر (اشباه) همزه‌نك فتحیله معتبرات كتب فقهیه‌دن زین الدین ابن نجیم مصرینك مؤلفی اولان كتاب معروفك اسمیدر ناظم نحریر محمد وهبی وپدرلری احمد راشد وجدلری فحول علمادن مرعشی محمد افندیدركه زماننده مدینهٔ مرعشده مفتیٔ معارفدار وسچاقلی زاده مرحوم ایله همعصر وهمجوارایدی اشباه ونظائرك فن اولنی شرح ایدوب توفیق الاله فی شرح الاشباه دیو تسمیه ایلمشدر ایمدی ناظم مرحوم شارح الاشباهك اوغلونك اوغلودر اب الاب اب منزله‌سنه تنزیل اولنمق متعارفدر

*) فاعلاتن مفاعلن فعلن * ایده آبامه مغفرت الله (*

(یعنی) بوقطعه بحرخفیفدندر لكن حشولری مخبون وضرب وعروضلری محذوف ومخبوندر (آباء) همزه‌نك مدیله بابا معناسنه اولان ابك جمعیدركه مراد اب واجداد اوله جقدر ما كل مصراع شرحه محتاج دكلدر

) شاعرالمفلق یجلوالكلمات فی فیه (

(شاعر) شاطروزننده شعرسویلین یعنی موزونیتی قصدایله كلام موزون تكلم ایلین آدم معناسنه مبتدادر (مفلق) برشیٔ عجیب وامرغریب پیدا ایلمك معناسنه اولان افلاق لفظندن اسم فاعل بنیه‌سیله مضامین عجیبه ومعانیٔ نادره وغریبه اختراع ایدن شاعرماهر بلیغه اطلاق اولنور شاعرك مفلقه اضافتی موصوفك صفته اضافتی قبیلندن اولمغله الشاعر المفلق سبكنده اولور وشاعرك عندالعرب مراتب عدیده‌سی واردر فصاحت وبلاغتده یكانه وطرح مضامین وسوق معانی وتعبیرده دلنشیده فرید زمانه اولان شاعرماهره شاعرمفلق وخانك كسریله

فعلیل

فعلیل وزننده خنذیذ اطلاق اولنوركه اعلای مراتبدر اندن دون اولانه شاعر دینور دخی دون اولانه تصغیر صیغه‌سیله شویعر دینور دخی منحط اولانه عصفور وزننده شعرور دینور دخی اشاغی رتبه‌سنه متشاعر دینور كذا فی القاموس ونظمی فصاحت وبلاغتدن بمراحل بعید ومعناسی بی رابطه وناسدید اوله‌رق ادعای شاعریت ایدن هرزگو یاوه كاره باعر دینور كذا فی ترجمه (یجلو) جیم ایله باب اولدن اوله‌رق برنسنه‌یی كشف وعیان ایتمك معناسنه یاخود برنسنه‌نك پاصنی اجوب مصیقل ومجلی قیلمق معناسنه اولان جلو وجلاء مصدرلرندن مضارع غائبدر وحاء مهمله ایله حلاوتدن یحلو اوقنمقده صحیحدر (كلمات) معنایه موضوع اولان لفظ معناسنه اولان كلمه‌نك جمعی اوله‌رق فعلك فاعلیدر جمله‌سی مبتدانك خبریدر (فی) ظرفیه در (فیه) ده فی آغز معناسنه در كمامر فی شرح القطعة السابقة ضمیر مجرور شاعره راجعدر مفهوم عنوان شاعر بلیغك تكلم ایتدیكی الفاظ هنوز اساننددن منفك اولمقسزین معناسی سامعه منكشف وعیان اولور یاخود قند مكرركبی شیرین وطتلو كلور دیمكدر

) شكل واندامی بغایت خوش اولان كیمسه وجیه (

) دخی توقیرایله تعظیم ایله اكمق تنویه (

(وجیه) امیروزننده برقومك سید وذیشاننه دینور ومطلقا جاه ورفعت وقدر ومنزلت صاحبی كیمسه‌یه دینور ناظم نحریرك بغایت متناسب الاندام حسن صورت صاحبی كیمسه‌یه دینوردیدیكی اكثریا جاه ومنصب صاحبی اولان كیمسه‌لر آرایش ایله حسن وجمال صاحبی ظن اولنمغه مبنی اولمق محتملدر لكن وفیه مافیه (تنویه) تنبیه وزننده بركیمسه‌یی تعظیم وتوقیر ومناقبنی تشهیرایله شان وشرف ویروب بلندقدر ونامدار ایلمك معناسنه در وبركیمسه‌یی رفع صوت وبلند آوازایله چاغرمق معناسنه در

*) فقه ونقه آكلمه معناسنه درفهم كبی * عالم علم شریعت اولنه دینلدی فقیه (*

(فقه) فانك كسری وقافك سكونیله برنسنه‌یی ذهن ویره‌رك كركی كبی آكلیوب بیلمك معناسنه‌در بعده شرف وفضیلتنه بناء علم دین وشریعتده علم غالب اولدیكه علم فقه ایله متعارف اولان علم شریف اوله جقدر یاخود اصول وفروع وتفسیر وحدیث مجموعنه شاملدر (نقه) نونك فتحی وقافك سكونیله ونقه فتحتینله بیلمك وآكلمق معناسنه در استفقاه كبی كمامر آنفا (فهم) فانك فتحی وهانك سكونیله وفهم فتحتینله وفهامه سحابه وكتابه وزنلرنده وفهامیه یانك تخفیفیله طواعیه وزننده آكلمق معناسنه‌در حنك ودرك وزكن ولقن وتفطن كبی (فقیه) امیروزننده علوم شرعیه‌یه عالم اولان آدمه دینور جمعی فقهاء كلور

*) قوللق ایتمكده تأله كه عبادت كیبدر * طاعت ایتدیرمه دخی حضرت حقه تألیه (*

(تأله) لامك تشدیدیله تكلف وزننده حضرت باری‌یه قوللق ایلمكدركه لازمهٔ دین اسلام اولان طاعاتی ادایه تكلفله سعی واهتمام ایلمكدن عبارتدر (عبادت) كتابت وزننده وعبدیت یاء مشدده ایله وعبودت وعبودیت عینلرك ضمی وثانیده یاء مشدده ایله تنسك وایقاه واستیقاه كبی طاعت معناسنه دركه طاپمق وقوللق ایتمك تعبیر اولنور (تألیه) تنبیه وزننده بركیمسه‌یی حق تعالی‌یه طاعت وقوللق ایتدیرمكه دینور

*) اشتهار وشرفه چونكه نباهت دیمش * شرف وشهرت وشانی اولان آدمده نبیه (*

(نباهت) كرامت وزننده بركیمسه نام وشان وشرف وشهرت صاحبی اولمق معناسنه دركه خمول مقابلیدر (نبیه) امیروزننده ونابه صاحب وزننده عالیقدر ونامدار شهرت وشان وذات وزمان صاحبی كیمسه‌یه دینور

(* واقف اولماغه تنبه دينلور هر شيده * واقف ايتمك دخى برنسنه يه اولمش تنبيه *)

(تنبه) تكلف وزننده برنسنه يه واقف ومطلع اولمغه دينور واويقودن اويانمغه دينور انتباه كبى (تنبيه) تشبيه وزننده بركيمسه يى برنسنه يه واقف وآشنا قلمغه دينور و بركيمسه يى نومدن وغفلتدن ايقاظ ايتمكه دينور وكنام و بيقدر كيمسه يه شان وشهرت و يرمكله عزيز ونامدار ايلمكه دينور

(* برعبارتده يامعناده براز ضعف اولسه * اهل تصنيف ديراول يرده وفيه مافيه *)

(وفيه مافيه) ده فيه ظرف مستقر مقدم خبر ما موصوله در صله سى اولان ظرف مستقر ثانى ايله موءخرا مبتدا در معناى تركيب بونده اولان بونده وار در ديمك اولور كه برنسنه ده اولان حسن ولطافته ياخود قبح وسماجته واحكام ورصانته وضعف ورخاوته وامور سائره يه شامل در لكن اكثر ياشراح ومحشين برتركيبده براز ضعف وفتور ياخود معناسنده برمقدار خلل وقصور اولدقده فيه نظر وفيه خلل موقعلرنده استعمال عرف ايتمشلر در

(* هم تصلف ديمه معناده تكلف كيبدر * فخر بيهوده صلف كبره دى زهو ودخى تيه *)

(تصلف) تمدح وزننده ومراد فيدر كه تكلفله اظهار صلف ايلمك يعنى عهدهٔ اقتدارندن خارج ادعاى فضل وظرافت ودعواى رشد وفطانت ايلمكدن عبارتدر وتبصبص وتملق ايدوب يلتاقلنمغه دينور (تكلف) تصلف وزننده بركيمسه كلفتلو وزحمتلو وتعب ومشقتلو اولان ايشى التزام ايدينوب اوزرينه المق معناسنه در ايمدى وجه مشروح اوزره تكلف مطلقا كلفتلو اولان نسنه يى نفسنه التزام معناسنه تجشم مراد فيدر وتصلف فقط نابجا فخريه وصلفده تكلف وتجشمدر (ناظم تحريرك بيتلرنده ترادف ايماسنه وفيه مافيه دينلسه شاياندر (صلف) فتحتينله فخر بيهوده يعنى بيمعنى وبى فائده لاف وكذاف ايدوب اوكنمك معناسنه در ياخود كبر وخود بينلكدن ناشى معرفت وظرافت ورشد وكياست بابنده رتبهٔ استعدادندن زياده كمال ادعا ايلمك معناسنه در (زهو) سهو وزننده فخر وكبر وعجب معناسنه در وحسن منظره يه وخوب ودلبر چهره يه دينور وتاب وطراوتلو نباته ونباتك چيچكنه وچيچكلرك رونقلنوب طراوتلنمسنه دينور وباطل و بيهوده يه و يلان سو يلمكه وتحقير واستخفافه دينور وچراغى شعله لندرمكه وقليج مقوله سنى آچوب پارلتمغه وعصا ايله اورمغه و برنسنه يى تقدير وتخمين ايلمكه دينور (تيه) تانك كسريله كبر وصلف معناسنه در والف قافيه سنده قطعهٔ ارضيه ده كچد يكى اوزره اوجو بوجاغى و يولى ونشانى اولميان يابانه دينور و يول آزمغه دينور

(* حيله وخدعه ايله كارنه صورت و يرمك * دميرى باقيرى يالدزلمه درهم تمويه *)

(تمويه) تنبيه وزننده بركيمسه حيله وتزوير ايله ايشنه صورت و يرمك يعنى زيوف وكاسدى رايج وباطلى حق صورتنده ابراز ايده رك مصلحتنه رواج و يرمك معناسنه در وتيمور و باقر مقوله سنى كموش والتون ايله طلا ايدوب يالدزلمق معناسنه در و برصولو اولمق و برنسنه يه چوق صو قومغله آبدار وصولو ايلمك معناسنه در و بركيمسه يه سؤالنه مخالف خبر اخبار ايلمك معناسنه مستعملدر

(* نزهه معناسى ايراغ اولمه ايمش نزه كبى * موجب لومدن اول كيمسه كه دور اوله نزيه *)

(نزهه) غرفه وزننده و (نزه) نونك فتحى وزانك سكونيله برنسنه دن بعد وايراقلق معناسنه اسملر در ونزاهت ونزاهيت مطلقا كريه وناخوش نسنه لردن بعيد اولمق معناسنه در (نزيه) امير وزننده حسى ومعنوى مكاره وناسزادن سالم وموجب اللومدن ومواقع تهمتدن دور و بعيد

اولان كيمسه يه دينور

(* سوء خلقيله ذليل اولدى جهانده سفها * ذل فى العالم من دغوته كل سفيه *)

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (ذل) ذالك فتحى ولامك تشديديله باب ثانيدن ماضى مذكر غائبدر ذليل وحقير اولدى معناسنه (فى العالم) ده فى حرف جر وذل فعلنه متعلقدر العالم لفظنده لام تعريف عهد خارجيدر كه بوجهان يعنى عالم دنيا مراددر وعالم لفظا مجرور ومحلا منصوب فعلك مفعول فيهيدر (من دغوته) ده من جاره تعليل ايچوندر (دغوه) دال مهمله نك فتحى وغين معجمه نك سكونيله تمره وزننده ويته وزن مزبور اوزره ياايله دغيه سوء خلق يعنى كوتو خوى معناسنه در جمعلرى فتحاتله دغوات ودغيات كلور ضمير مجرور لفظا موءخر ورتبةً مقدم اولان كل سفيهه راجعدر (كل) كافك ضمى ولامك تشديديله مضاف اليه منكرك افرادنى ومدخول معرفنك اجزاسنى احاطه واستغراقه موضوع اسم مفرد اوله رق ذل فعلنك فاعليدر (سفيه) امير وزننده عقل وادراكى خفيف سبكمغز وجالق مشرب كيمسه يه دينور وعقل ودراكدن بى بهره اولان كيمسه يه وجاهل ونادانه اطلاق اولنور جمعى سفهاء كلور امراء وزننده تراجمه ده واقع اولديغى كبى وسفاه كلور سينك كسريله موءنثى سفيهه در جمع موءنثى سفيهات وسفايه كلور و بوتركيبده سفيه كل كلمه سنك مضاف اليهيدر ما ل ظاهردر

(* بولينور كرچه بودنياده هزاران مكروه * هله عندمده جهالت كبى يوق شئ كريه *)

(هزاران) هانك فتحيله اعداد دن مرتبهٔ رابعه ده واقع بيك عددك اسمى اولان هزار لفظنك جمعيدر زيرا فارسيده آن كلمه سى اسم جامد آخرنده علامت جمع اولور پس هزاران الوف وآلاف معناسنه نيجه بيك ديمكدر كه بغايت كثرتدن كنايه در (مكروه) معتوه وزننده و (كريه) امير وزننده طبع سليم كنديدن تنفرايله خوشلنميوب قبيح عدايتديكى نسنه لره دينور (جهالت) رذالت وزننده علمقا بليدركه بيلمزلك ونادانلق معناسنه در (محصول بيت كرچه بودنياى مكاره زاى دنيه ده لايعد ولايحصى مكروه ومنفور نسنه لر واردر اما عندمده يعنى ظن واعتقادمده جهالت ونادانلق جمله سندن زياده كريه ومنفور عنه در ديمكدر

(* ياملتمع العلم الى الشمس تساوى *)

(يا) حرف ندادر (ملتمع) اضاءه ولمعان ايدوب يلدرامق معناسنه اولان ياخود برنسنه يى اختلاس ايدوب قاپوب المق معناسنه اولان التماع لفظندن اسم فاعل اوله رق منادى در (علم) قوت عاقله دن حاصل اولان صورت ذهنيه معناسنه ملتمعك مضاف اليهيدر (الى) حرف جر وموءخر تساوى فعلنه متعلقدر (شمس) لمس وزننده نيراعظم اولان كونش معناسنه موءخر فعلك مفعول به غير صريحيدر (تساوى) برنسنه آخر نسنه يه كيفيتده معادل و برابر اولمق معناسنه اولان مساواتدن مضارع مخاطبدر فاعلى تحتنده مستتر انت ضميريدر (ناظم تحرير بوقطعه نك عنوانى حرف ندا اولان ياايله تصدير ايتمسى نظم حروفده نوبت قافيه حرف يايه رسيده اولديغنه رمز وايمادر (مفهوم عنوان اى نور علمى روى زمينى اضاءه واشراق ايدن كيمسه ياخود اى انوار علمى نبراس حقيقيدن اقتباس واختلاس ايله ذاتده كامل وغيريلرى مكمل اولان كيمسه پرتوانداز آفاق اولمده آفتاب عالمتابه معادل ومماثل اولدك ديمكدر

(* برنسنه برابر ايسه غيره دى مساوى * جيتيله محاسن ديمه نك ضدى مساوى *)

(مساوى) ميمك ضميله مساواتدن اسم فاعلدر مقدارده ياخود بعض اوصافده غيرى نسنه يه برابر ومعادل اولان نسنه يه دينور فارسيده يكسان و يكسون دينور (مساوى) ميمك فتحيله

مبادی وزنده کملك وکوتولك و بدلك وشر وشور معناسنه اولان سینك ضمیله سوء لفظنك غیر قیاس اوزره جمعیدر که حانك ضمیله حسن لفظنك غیر قیاس اوزره جمعی اولان محاسن کلمه سنك مقابلی وضدیدر پس مساوی کملکلر وکوتولکلر و بدلکلر معناسنه ومحاسن ایولکلر وکوزللکلر معناسنه اولور و بو محاسن ایله مساوی من حیث المعنی متضادان ایکن کرك وزنده وکرك هر برلری علی غیر قیاس جمع اولمقده یاخود ایکیسیده جمع اولوب مفردلری مسموع اولمقده توافق واتحادلرینه بناء ناظم تحریر عنیله عباره سین تعبیر ایلدی ومحاسن محسن لفظندن که مقعد وزنده اسم مکاندر جمع اولور بدن انسانده موضع حسن وجمال اولان یرلره دینور

*) مهمان ثوی ودی مقیمه دخی ثاوی * مثوی دینلور منزله کیم جمعی مثاوی (*

(ثوی) غنی وزنده ضیف معناسنده در که فارسیده مهمان واصل ترکیده نونك ضمیله قونق واسانمزده مسافر تعبیر اولنور ومهمان ایچون تهیئه وترتیب اولنان اوه واوطه یه دینور واسیره وکرفتاره دینور وحرمین محترمینك برنده مجاور اولان کیمسه یه دینور (ثاوی) واوك کسریله بریرده مکث واقامت ایدن کیمسه یه دینور (مثوی) مأوی وزنده منزل مرادفیدر که داروخانه معناسنه در وصحرالرده واقع قوناق برینه اطلاق اولنور مضیاف وخانداں کیمسه یه ابو المثوی ومضیافه خاتونه ام المثوی تکنیه اولنور کامر (مثاوی) میمك فتحیله مثوی نك جمعیدر

*) مأوی دی رجوع ایلیه جك منزله هردم * رجعت ایده رم بن دیمه مفهومیده آوی (*

(مأوی) میمك وواوك فتحیله والفك قصریله جابجا کندینه رجوع اولنور اولان منزله و یورده دینور باءة ومباءة کبی حاله ومقاله وزنلرنده (آوی) رجع یرجع معناسنه اولان اوی یأوی دن فعل مضارع متکلم وحده صیغه سیله بن رجوع ایده رم وکیر وکلورم معناسنده در اصلی همزتینله در تخفیفا همزهٔ ثانیه الفه قلب اولندی

*) تشتیت طاغتمق که شتات اولدی طاغلمق * جمع ایدیجیدر همده جامع کبی حاوی (*

(تشتیت) تفریق وزنده واشتات اسکات وزنده مجتمع اولان افرادی یاخود اجزایی آیروب طاغتمق ویراکنده ایتمك معناسنده در (شتات) سحاب وزنده لازمدر که طاغلمق معناسنه مصدردر واسم اولور طاغنق ویراکنده معناسنه وطاغتمق وتارمار ایلمك معناسنه متعدیده اولور (جامع) طاغنق نسنه لری برکدرمك معناسنه اولان جمع لفظندن اسم فاعلدر جمع ایدیجی وبرکدیریجی معناسنه (حاوی) جمع واحراز ایلمك معناسنه اولان حوایه دن اسم فاعلدر بابا ووزنا واعلالا قاضی کلمه سی کبیدر

*) مشکل مرضك داء عضال اولدی ماکی * مشغول دوا اولمقده دیندی تداوی (*

(داء عضال) ماء زلال وزنده معالجه ومداوات قبول ایتمکله اطبایی چاره وتدبیردن عاجز قیلان پك مشکل ودشوار مرضه دینور زیرا داء علت ومرض معناسنه در عضال غراب وزنده صعب ودشوار معناسنه در (تداوی) تانك فتحی وواوك کسریله مریض علتنه دوا وعلاج ایله مشغول اولمقده دینور

*) جوع آجلیغه دی خوو مجاعه دخی اوله * هم جایع وهافی آج اولاندر دخی طاوی (*

(جوع) جیمك ضمیله آجلیغه دینور که طوقلق معناسنه اولان شبع مقابلیدر (خو) خاء معجمه نك فتحی وواوك تشدیدیله جوع معناسنه در که آجلیغه دینور وعسل معناسنه در که باله دینور وخانه ومنزل مقوله سی منهدم اولوب یقلمق معناسنه در (مجاعه) مقاله وزنده آجقمق معناسنه مصدردر جیمك فتحیله جوع کبی (جایع) صاحب وزنده وجوعان سکران وزنده وصفلردر

قارنی آج کیمسه یه دینور مؤنثی جایعه وجوعی در سکری وزنده جعلری جیمك کسریله جیاع ورکع وزنده جوع کلور (هافی) قاضی وزنده و(طاوی) بنه قاضی وزنده وطوی طانك فتحی کسریله بونلرده آج وکرسنه کیمسه یه دینورلر

*) غی ورهق و بغی وعتو آزمغه دینمش * عاتی کبی آزغن دیمك اولمش دخی غاوی (*

(غی) غینك فتحی ویانك تشدیدیله حقدن عدوله سرکشلك ایدوب ازغون وکمراه اولمق معناسنه در سحابه وزنده غوایه کبی وغی متعدیده اولور آخری آزدروب اضلال ایتمك معناسنه وغی جهنمده بروادی اسمیدر اعاذنا الله من ذلك (رهق) فتحتینله غی وعدوان وسفه وطغیان معناسنه در و برنسنه یی غشی ایدوب بوریمك معناسنه در ومنهیات ومحرماتی وشر وشوری وظلم وجفایی ارتکاب ایتمکه ده دینور وحمق وخفت معناسنه و برکیمسه نك ارقه سندن یتشمك یاخود آردنه دوشوب طلب ایده رك یاقلشوب چاتمق معناسنه در (بغی) بانك فتحی وغینك سکونیله کمراهلق وطغیان ایتمکه دینور وهر نسنه ده حدی تجاوز وتعدی ایتمکه دینور و برنسنه یی طلب ایتمکه دینور وعورت روسبی اولوب زنا ایتمکه دینور و برکیمسه یه تغلبله ظلم وستم ایلمکه دینور ویلان سویلمکه دینور (عتو) علو وزنده وعتی عینك ضمی وتانك کسری ویانك تشدیدیله وعتی کسرتینله حدی متجاوز تکبر وسرکشلك ایتمکه دینور (عاتی) قاضی وزنده وعتی غنی وزنده حدی متجاوز علو واستکبار ایدن آزغون کیمسه یه دینور (غاوی) قاضی وزنده وغوی غنی وزنده وغیان ریان وزنده وصفلردر آزغون وکمراه کیمسه یه دینور وغاوی کوچك باشه دینور رأس صغیر معناسنه وچکرکه یه دینور

*) صحرا ایچی وثاب وجراد اولدی چکرکه * حسبان ایمش آنك آدی هم جندب وهاوی (*

(وثاب) شداد وزنده پرتاو ایدوب صچرامق معناسنه اولان وثوبدن مبالغهٔ اسم فاعلدر که چوق پرتاو ایدوب صچرایجی انسانه وحیوانه دینور (جراد) سحاب وزنده اسم جنس اوله رق چکرکه یه دینور که معروفدر هم وثاب وهم طائردر مفردی جراده در و بو جراده نك تذکیر وتأنیثی مساویدر مذکره ومؤنثه اطلاق اولنور ارکك چکرکه یه عصقول وحنظب وعنطب دینور وجراد ناس معناسنه استعمال اولنور وسارق اولان کیمسه یه دینور اوغرادیغی یری نباتدن تجرید ایدن جراده تشبیه ایله (حسبان) عثمان وزنده چکرکه یه دینور وتعداد ایدوب صایمق معناسنه در وحساب لفظندن جمع اولور وعذاب و بلا وشر وشوره وهوایه آغوب چیقان غباره دینور وکوچك اوقاره دینور (جندب) جیمك ضمی ونونك فتحیله وجندب قنفذ وزنده وجندب درهم وزنده انواع جراددن برنوع چکرکه در بعض اهل لغت ارکك چکرکه ایله و بعضیسی اوجاق چکرکه سی وکیجه چکرکه سی ایله بیان ایتمشدر (هاوی) غاوی وزنده چکرکه یه اطلاق اولنور جابی کبی فارسیده فتحتینله ملخ وخاتم وزنده خایك دینور

*) راوی صویه قانیجی روایت ایدیجی هم * آت اوزره قیام ایدیجی کیمسه دخی داوی (*

(راوی) هاوی وزنده صو مقوله سی مشروباتدن اولان نسنه یی ایچوب قانمق معناسنه اولان ری لفظندن اسم فاعل صیغه سیله صویه قانمش سیراب کیمسه یه دینور که عطشان وظمئان مقابلیدر ریان کبی وراوی کاتب وزنده اولان روایت لفظندن اسم فاعل اولمق اوزره حدیث یاخود شعر مقوله سنی تحمل وحفظ ایدوب آخره نقل وحکایه ایدیجی کیمسه یه دینور وراوی آت اوزره بغلنمش کبی متین ومحکم طوران فارس وجندی کیمسه یه دینور کویا که رواء دیدکاری ایپ ایله مربوطدر

*) دکله سوزمی کیم بنم ایدیجی روایت * فاسمع بکلامی انا راوی (*

مصراع اول ثانینك ترجمه‌سیدر (فاسمع) ده فا فصیحه یاخود زائده‌در اسمع اعلم وزننده دکلمك
وایشتمك معناسنه اولان سمع لفظندن امر مخاطبدر فاعلی تحتنده مستترانت ضمیریدرسن ایشت
ودکله معناسنه (بکلامی) ده باء جاره فعل امره متعلقدر کلامی یاء متکلمه اضافتله بنم سوزمی
معناسنه فعلك مفعول به غیر صریحیدر (انا) متکلم وحده ضمیری اوله‌رق مبتدادر (راوی)
نقل وروایت ایدیجی معناسنه مبتدانك خبریدر مفهوم جمله بن روایت ایدیجیم دیمکدر ایکنجی
اناراوی جمله‌سی اولکنك تأکیدلفظیسیدر ترجمه‌دن قطع نظر ایکنجی راوی معنای اوله یاخود
معنای ثالثه محمول اولمقده ممکندر مآل معلومدر

*) فعلن فعلاتن فعلاتن فعلاتن * فخریه‌می ظن ایله بیهوده دعاوی (*

یعنی بوقطعه صدر وابتداسی اصلم حشولری وعروض وضربلری مخبون اولان بحر رمل مثمن
الاجزادندر فخریه اوکونمك معناسنه‌در (بیهوده) بانك کسریله عبث وفائده‌سز نسنه معناسنه فارسیدر
(دعاوی) واوك کسریله نواحی وزننده وواوك فتحیله فتاوی وزننده دعوی کلمه‌سنك جمعیدر (محصول
کلام جابجا نظممك مزیه ورجحانتی ایراد ایله فخریه وتمدح ودعوای کمال ایدرك مباهاة
وتبجح ایتدیکمی لاف وکذاف وبیهوده صلف وخلاف ظن ایله زیرا بومدعا م کواهیٔ ذوق
سلیم ایله مثبت ومبرهندر دیمك اولور

*) بن باغ هنر سنبلیم سنبله بسته * نابینك اصولنده مقام ایسه رهاوی (*

(سنبل) قنفذ وزننده بو اسمله معروف خوشبو وبغایت لطیف ودلجو شکوفه درکلدن اول
آچیلور ومائی وبیاض ومور وکلکون وپنبه اوله‌رق انواع والوانی اولور (سنبله بسته)
ترکیبی بستهٔ سنبل معناسنه‌درکه سنبل دیکره مربوط دیمك اولور بونکله ناظم مرحوم سنبل
زاده لکنی بلکه سنبل ابن سنبل اولدیغنی ایما ایدر وسنبله موسقیده برپرده وآهنك اسمیدرکه
مخیرسنبله دخی دینور کذلك بسته موسقیده برآغازهٔ مرکبه اسمیدرکه بسته‌نکار دخی درلر
حصار وحجاز وسکاه نغمه‌لرندن مرکبدر نابی شعر وانشاده فائق الاقران خیریه وتحفة
الحرمین وسبر ویسی تکمله‌سی کبی آثار عدیده صاحبی وصاحب الدیوان وشهرت شایعه‌سی
غنی عن البیاندر * بری اخوانك یازدی تأسف برله تاریخن * زلیخای جهاندن چکدی
دامان یوسف نابی * نشیده سنجه دیکر (نابی بحضور آمد) تاریخنجه یکیوز یکرمی دورت
تاریخنده عازم داربقا اولمشدر اصول بورادن فن موسقینك اساسی اولان اون ایکی مقامدن
عبارتدرکه هر برلرینه اصل تعبیر اولنور (رهاوی) سماوی وزننده مقامات دوازده‌دن
برینك اسمیدر و(رها) هدی وزننده نهر فرات قربنده واقع رقه ایالتنك قاعده‌سی ونابی
مرحومك مولدی اولوب السنه‌ده اورفه دیمکله معروف بلدهٔ دلارانك اسمی اولمغله جناب
نابینك رهاوی اولدیغنه‌ده رمز وایما واردر (محصول بیت کرچه بن سنبل ابن سنبلم لکن
هرکسك بیلدیکی سنبل دکلم بلکه پرورشیافتهٔ قوهٔ قدسیه اوله‌رق ریاض معارفده شکفته
اولمش بر نوظهور سنبلم دیمکدر ونابینك صیت وصدای آثاری مقام رهاوی کبی طنین انداز مسامع
حجاز وعراق ونهاوند واصفهان اولمش ایسه بنم آهنك کلام مخیرسنبله پرده‌سنه رسیده اولمغله
ولوله‌ساز نفوس عشاق وعشیران وراحت الارواح اهل جهان اولمقده اوج بالایه راست
ارتقا وصبای راحت افزا کبی روح وریاسی عالمه منتشر وعربان وعجمه صفابخشادر
دیمك ایله برفخریهٔ نوادادر

* لایخل الکلم ایجازی (*

(لایخل) برنسنه‌یه ضعف وفتور ووهن وقصور ایراث ایتمك معناسنه اولان اخلال دن مضارع

نفی

نفی استقبال صیغه‌سیله وهن وخلل ویرمز دیمکدر (کلم) کافك فتحی ولامك کسریله لفظهٔ
واحده معناسنه اولان کلمه‌نك جمعیدر وفعلك مفعولی اولمق اوزره منصوبدر (ایجازیی) ده
ایجاز اطناب وزننده ومقابلی اوله‌رق اختصار معناسنه فعلك فاعلیدر ویاء متکلمه مضافدر
مفهوم عنوان بومنظومه‌ده معانیٔ الفاظی بیانده بعضا ایجاز واختصار ایتدم ایسه‌ده ایجاز
مخل دکلدر دیمك اولور

*) معرفه جالقجیلرك سازی * تغنیه ایرلغه آغازی (*

(معزفه) میمك کسری وعین مهمله‌نك سکونی وزای معجمه‌نك وفانك فتحه‌لریله مکنسه وزننده
ومعزف منبر وزننده وعزف عینك فتحی وزانك سکونیله ساز قسمنه دینور نای وطنبور
ورباب وسنطور کبی جمعی معازف کلور یقال فلان الهاه ضروب المعازف عن ضروب المعارف
(تغنیه) تغمیه وزننده سازنده وخوانده ومطرب مقوله‌سنك مقامات موسقی‌یه مقارن طربناك
آوازه آغاز ایتمه‌لرندن عبارتدر تغنی وغرد وتغرید وتغرد کبی فارسیده سرود وترکیده ایرلمه
تعبیر اولنور

*) هم کوزل شاره تدعب دیعه‌ده * دلبرك ایلمسیدر نازی (*

(شاره) ساره وزننده وشور ثور وزننده وشوره ثمره وزننده وشیار کتاب وزننده وشوار سحاب
وزننده حسن وجمال معناسنه‌در وهیئت وقیافته ولباس وکسوه‌یه وسمن وسمز لکه وکندیله
تزین اولنان زینت وآرایشه دینور (تدعب) عینك تشدیدیله تسحب وزننده ومراد فیدرکه
محبوبك شوخلق ایله ناز وشیوه ایدوب نازلنمسنه دینور لام قافیه‌سنك اول قطعه سنده‌کی
دل ودلال وادلال کبی

*) اولدی هم نخبه نقاوه شولکم * اوله شیئك سچیلن ممتازی (*

(نخبه) نونك ضمی وخانك سکونیله غرفه وزننده ونخبه نونك ضمیله همزه وزننده برنسنه‌دن
سچیلوب آیورلنمش اولان کزیده ومختار نسنه‌یه دینور منتخب ومنتجب کبی نته‌کیم بومنظومه
سائر منظومه‌لردن اعلا ومنقح اولدیغنه مبنی نخبه تسمیه اولندی (نقاوه) سحابه وثمامه وزنلرنده
برنسنه‌نك کزیده ومختارینه اطلاق اولنورلر منتقی ومصطفی کبی

*) غزو ایمش دشمنله اوغراشمق * کافره جنکه کیدندر غازی (*

(غزو) غینك فتحی وزانك سکونیله وغزوان فتحاتله وغزاوه عداوه وزننده دشمنله جنك وقتال
ایتمکه کتمك ودشمنله اوغراشوب محاربه ایتمکه دینور وبرنسنه اراده وطلب ایتمکه دینور (غازی)
قاضی وزننده دشمن اوزره جنکه کیدن کیمسه‌یه دینور جمعی زانك تخفیفیله غزاة کلور قضاة
وزننده وغینك ضمی وزانك تشدیدی والف مقصوره ایله غزی کلور ودلی وزننده غزی کلور

*) جارحه آولیجی قوشه دینور * طوغانك آدیده اولمش بازی (*

(جارحه) بارحه وزننده یارهلمق یاخود کسب ایتمك معناسنه اولان جرحدن مأخوذ اوله‌رق
شاهین وطوغان وعقاب واناجه مقوله‌سی بریجی قوشه وارسلان وقپلان وقورت مقوله‌سی
بریجی جانوره دینور وانسانده ال وایاق کبی آلت کسب اولان عضوه دینور جمعی الجوارح کلور
کواسب کبی (بازی) غازی وزننده وبازدان وزننده جوارح طیوردن طوغانه دینور اجدل
وصقر کبی جمعی بزاة کلور قضاة وزننده وبوازی وبیزان کلور

*) اعجمی دی عربك غیریسنه * دیر عجملر عربی‌یه تازی (*

(اعجمی) احمری وزننده مبالغه نفسنه نسبتله واعجم ارقم وزننده عربدن اولمیان کیمسه‌یه
دینور رومی وترکی وهندی وایرانی کبی مفردی وجمعی مساویدر واعجمی واعجم کلامی فصاحت

بنده

وبيان اوزره اداية مقتدر اولميان كيمسه يه دينور ودلسزه اطلاق اولنور اخرس معناسنه (تازى)
تا ايله بازى وزننده فارسيدر عربى معناسنه مردم تازى رجل عربى واسب تازى خيل عربى
وزبان تازى لسان عربى معنا لرينه در

*) مروزى بلدهٔ مروه منسوب * شهر رى نسبتى اولمش رازى (*

(مروزى) مولوى وزننده ايران اولكه سنده خراسان ايالتنده مرو نام بلده يه منسوب كيمسه يه دينور و بو نسبت غير قياس اوزره منسوب اليه اولان مرو لفظنه بر زاى معجمه زياده سيله در وبلدهٔ مزبوره يه نسبتده مروزيده دينور بعضلر بلدهٔ مزبوره يه منسوب اولان انسان ايسه مروزى واشياء سائره اولورسه قياس اوزره مروى دينلور ديديلر مثلا رجل مروزى وثوب مروى ديرلر ديدى (رازى) شامى وزننده عراق عجمده بلدهٔ عظيمهٔ مشهوره اولان رى شهرينه منسوب كيمسه يه و نسنه يه دينور تفسير كبير صاحبى اولان ترجمان المتكلمين وفخر الملة والدين محمد بن عمر بن الحسن التيمى البكرى المعروف بالامام الرازى رى شهرينه منسوبدر برهان قاطع ترجمه سنده شويله نقل ايدركه ايكى شهزاده وارايدى برينك اسمى رى وديكرينك اسمى رازايدى دو برادر بالاتفاق برشهر بنياد ايلديلر بعد التكميل هر برى كندى اسميله تسميه اولنمق مراد ايتمكله بينلرنده منازعه پيدا اولدى عقلادن برى حسما لمادة النزاع شهرى برينك اسمنه مضاف واهلنى بريسنك نامنه منسوب اولمغى رأى ايتمكله شهر مزبوره رى وخلقنه رازى دينلمك اوزره نزاعه فيصل ويرلدى استطراد مدت عمرنده باذنجان كورمدك براعرابى شهر مزبوره واروب سوق سبزواتده باذنجانى كورمكله استغراب ايدوب كزيده ومختارندن بردانه سنى برپوله اشترا واهل باديه يه اهدا واعجوبه نما اولمق اوزره درهميان ايتمش ايدى نا كهان باذنجانهٔ مزبوره خرق هميانندن ساقطه وماصدق (لكل ساقطة لاقطة) اولمغله تحصيل ديكرينه دسترس اوله ميوب واسمنى دخى نسيان ايتمكله بيله ميوب ناچار كير برخاسته سن دركف ايدمرك مجمع ناس اولان اسواقده كشت وكذار * وايها السا كنون ببلدة رى * هل وجدتم بمثل هذا الشيئ * يشبهه فى الطول والثخانه * لكنه اسود منه شوى * نشيده سيله باذنجان مفقودى تعريف ايلديكى اضاحيك منقوله دندر

*) عبشمى نسبتى عين شمسك * لفظ منحوت ايمش اكله رازى (*

(عبشمى) عينك فتحى وباء مثنا تك سكونيله علقمى وزننده عين شمسه منسوب ديمكدر وعين شمس ديار مصرده برقريه اسميدر و بو الفاظ منحوته قبيلندندر لفظ منحوت وكلمهٔ منحوته اهل لغت اصطلاحنده شول لفظه اطلاق اولنور كه كلمتين فصاعدا كلمهٔ واحده قلنمش اوله مثلا عين شمس وعبد الشمس وعبد القيس كبى اسم مضافلره نسبتده ايكى حرف كلمهٔ اولى دن وايكى حرف كلمهٔ ثانيه دن اخذ ايله بر كلمهٔ رباعيه تركيب اولنوب عبشمى وباء موحده ايله عبشمى وعبقسى دينلور و بسمله وحمدله وسبحله وحولقه وجيعله الفاظ منحوتهٔ مشهوره دندر وبو نحتك معناسى اغاج مقوله سنى يونمق در مثلا نجار ايكى ياخود اوچ قطعه اغاجى يونوب بربرينه ضم ايله برنسنه ياپديغى كبى متكلم دخى كلمتين ياخود زياده يى نحت وفضله سنى طرح ايدوب كلمهٔ واحده قيلمه سندن عبارتدر راز فارسيدر مافى الضمير اولان سره دينور

*) دينيدى افخام يوكلندرك * آدمه ايلكه اعزازى (*

(افخام) همزه نك كسريله اعظام وزننده ومرادفيدر كه بر كيمسه يى تبجيل وتعظيم وتكريم وتفخيم ايدرك اولولمق وقدر وشانى اعلا ايدوب بين الناس عزيز ومحترم قيلمق معناسنه در

*) هنبر آت كشنه بيجيدر صاهل * هم صهيل اولمش آتك آوازى (*

(هنبر) صاحب لهجه نك ضبطى اوزره درهم وزننده وصاحب قاموسك ضبطى اوزره هانك كسرى و نون مشدده نك فتحى وبانك سكونيله صنبر وزننده آته دينور فرس معناسنه وهنبر صنبر وزننده اوكوزه دينور وهنبر زبرج وزننده صرتلانه واشك صپاسنه دينور (صاهل) صاحب وزننده كشنه ييجى آته دينور (صهيل) امير وزننده آتك آوازينه وسنه دينور وآت كشنمك معناسنه مصدرده اولور صاهله كبى

*) ايكى كاهن ايديلر شق وسطيح * شهرتى واردخى كاهن حازى (*

(شق) شينك كسرى وقافك تشديديله ايكى يارلمش نسنه نك برقطعه سنه دينور بو مناسبتله نوشروان زماننده ظهوره كلان كاهن مشهوره علم اولمشدركه كاهن مزبور براللى و براياقلى و بركوزلى و برقولاقلى عجيب الهيكل وطرفه قيافت نصف وجود انسانيدن عبارت ايدى (سطيح) فعيل وزننده صو طلومنه اطلاق اولنور بوملابسه ايله بنوذئب قبيله سندن زمان جاهليده موجود بر كاهن مشهوره علم قيلنمشدركه باشندن غيرى جسدنده اصلا كمك يوغيدى بعثت نبويدن مقدم طلوع آفتاب رسالتى اخبار ايلمشيدى اوچيوز سنه معمر اولدى ليلهٔ مولد نبويده نوشروانك سراينك اون درت عدد كنكره وكرلرينك سقوطى خصوصنى اندن استكشاف ايتديلر وجودنده اصلا كمك اولمامغله بريره كتوردكده بوغچه كبى دوزوب بوكرلرايدى وغضبناك اولدقده طولوم كبى شبشوب قالقارايدى كرچه زمان جاهليده كاهن چوق ايدى لكن شهرتده بونلرك عديلى يوغيدى بناء عليه ناظم شهرتلرينى تصريح ايلدى (حازى) غازى وزننده قوشى پرندن اوچورمغله فالجيلق وتكهن ايلمك معناسنه اولان حزو كلمه سندن وصف اوله رق كاهن معناسنه در كاهن دخى عربيدر كامر فى القطعة الاولى من قافية الفاء لكن شيوعى حسبيله ترجمه موقعنده ايراد اوالندى سياق نظمدن بادئ نظرده ذهنه تبادر ايدن حازى دخى شق وسطيح كبى بر كاهن معروف اسمى اولمقدر لكن صحاحده وقاموسده وترجمه لرنده حازى نامنده كاهن مخصوص اولديغى مثبت دكلدر وكاهن شول كيمسه يه اطلاق اولنور كه كنديله جن وشياطين بيننده نوع مناسبت اولمغله بو عالم عناصرده جريان ايدن بعض امور جزئيهٔ مستقبله يى انلردن استعلام وكنديدن استكشاف ايدنلره افاده واعلام ايدر اوله و بو طائفه نك خاتمه سى زمان جاهليتك اواخرنده موجود اولوب كنديلرندن اخبار عجيبه مروى باخصوص فخر الانام عليه الصلاة والسلام افنديمزك قبل ولادته قريب العهدده تشريفلرينى وكافهٔ خلقه مبعوث اوله رق نبى آخرزمان وخاتم الانبياء اوله جغنى اخبار ايدن شق وسطيح نام كاهنلردر (ولا كهانة بعد النبوة) مصداقنجه بو طائفه بعد النبوة مغيباته اطلاعدن محجوبلردر و بو مقوله علم غيب ادعا ايدن اخوان شياطينى تصديق كفر اولديغى * من اتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما انزل على محمد * حديث شريفيله مبرهن وكتب شرعيه ده مبيندر

*) ترجمه ده سوزيمى كيزلمه يوق * لبس فى ترجمتى الغازى (*

مصراع اول ثانينك ترجمه سيدر (لبس) فعل ناقصدر يوق معناسنى افاده ايدر كامر مرارا (فى ترجمتى) ده فى ظرفيه در ترجمه دحرجه وزننده برلغتى آخر لغت ايله تفسير وبيان ايلمك معناسنه در وياء متكلمه مضافدر جار مع المجرور ظرف مستقر فعل ناقصك مقدم خبريدر (الغازى) ياء متكلمه اضافتله مؤخر اسميدر الغاز همزه نك كسريله كلامدن مراد اولان معنايى ستر وتعميه ايتمكه دينور كامر فى القطعة الاولى من قافية الزاء (حاصل معنى بو منظومه ده لغات عربيه يى لسان تركى ايله ترجمه ده اخفاء مراد ايتمم ديمكدر

*) نظممز اولدی ختامه نزدیك * چوغه طوتسون ظرفابو آزی (*

(ختام) کتاب وزننده برنسنه‌نك انجام وآخرینه دینور خاتمه کبی (نزدیك) نسرین وزننده فارسیدر یقین وقریب معناسنه‌در (ظرفا) شرفاء وزننده ذکی وزیرك ظرافتلو کیمسه معناسنه اولان ظریفك جمعیدر ما آل ظاهردر

) انماالله الینا الهادی (

(انما) حروف مشبهه بالفعلدن اولان ان مکسوره ایله ماء کافه‌دن مرکب اوله‌رق طرق قصردندر ترکیده انجق معناسنی افاده ایدر ودائما جملهٔ خبریه اوزرینه دخول ایدر اسم جلال مبتدادر (الینا) ده الی حرف جردر ومؤخر هادی لفظنه متعلقدر متکلم مع الغیر ضمیری هادینك مفعول به غیر صریحیدر (هادی) قاضی وزننده هدایت ایدیجی یعنی مطلوبه موصل طریقه ارشاد ودلالت ایدیجی معناسنه‌در مفهوم عنوان ظاهردر

*) بره واحد دی برنجی حادی * سادس التنجی هم اوله سادی (*

(واحد) صاحب وزننده مبدأ اعداده دینور که فارسیده یك وترکیده بر تعبیر اولنور (حادی) هادی وزننده مرتبهٔ اولی‌ده واقع اولان نسنه‌یه اطلاق اولنور که برنجی تعبیر اولنور (سادی) صاحب وزننده التنجی مرتبه‌ده اولان شیئه دینور (سادی) حادی وزننده سادس معناسنه‌در که التنجی دیمکدر سبنی یایه ابدال ایدرلر نته کیم خامس لفظنده خامی دخی لغتدر وسادی مهمل وسبب دوه‌یه وحادی نغمه ایله دوه سوریجسنه دینور کاسیجی‌ء

*) پك سخی آدم ایمش نادی الکف * نم ندا مجلسه دیمش نادی (*

(نادی الکف) حامی الصف وزننده وندی الکف نقی الخد وزننده الی آچق سخی وکریم کیمسه‌یه دینور (ندا) عصا وزننده نم‌نا کلغه و یاشلغه دینور و یغموره دینور و یاش طبراغه دینور وات باغنه دینور شحم معناسنه (نادی) حادی وزننده وندی غنی وزننده وندوه تمره وزننده ناسك بركدكلری مجلس وانجمنه اطلاق اولنور

*) سن عتاب ایتمه دیمك لاتنهر * اولدی سائل چودیلنجی آدی (*

(لاتنهر) لاتقهر وزننده بر کیمسه‌یی زجر وآزار ایله سورمك و بد معامله ایله دفع ایدوب قوغمق معناسنه اولان نهر لفظندن نهی مخاطبدر (سائل) عائل وزننده بر کیمسه‌دن مال مقوله‌سی نسنه‌یی طلب ایدوب استمك معناسنه اولان سؤال لفظندن اسم فاعل بنیه‌سیله استیجی ودیلنجی معناسنه‌در و بر کیمسه‌دن برنسنه‌یی بیلمك طلب واستدعا ایدن کیمسه‌یه دینور معنای اولك جوابی ال ایله اولور که سائلك مطلوبنی اعطا ایتمکدر ومعنای ثانینك جوابی دل ایله اولور که صوریلن نسنه‌یی خبر ویرمکدر

*) سوریجسی دوه‌نك حادی العیس * سرعت ایدن دوه آدی خادی (*

(حادی العیس) عینك کسریله ثانی العبد وزننده نغمه وترانه ایله دوه‌لری تشویق ایدوب سرعت وشتاب ایله سوریجی کیمسه‌یه دینور زیرا حادی حاء مهمله ایله برنجی معناسنه اولدیغی کبی غنا ونغمات ایله دوه‌لری تشویق ایدوب دلخواه اوزره سیر وسرعتلرینه باعث اولان دوه مغنیسنده دینور ودوه قسمنك صوت حسن ایله نغماتدن زیاده محظوظ ومتشوق اولدیغی هم مشهور وهم مشهوددر (عیس) فی الاصل شول بیاض دوه‌لره دینور که بیاضلرینه نوعا قرالق قاریشق اوله که بوز دوه اوله‌جقدر ومطلقا دوه‌یه اطلاق اولنور مفردی اعیس ومؤنثی عیساء کلور احمر وحمراء کبی (خادی) خاء معجمه ایله خالی وزننده آدیملرینی سیرك وکنیش آته‌رق سرعتله یورین دوه‌یه دینور مصدری خدی وخدیان کلور فتحاتله

*) انشطاب اقه ایمش مور کبی * نهر ایرمق دره اولمش وادی (*

(انشطاب) انفجار وزننده ومرادفیدر که صومقوله‌سی مایع نسنه‌لرك اقمسنه دینور میم قافیه‌سنك قطعهٔ اخیره‌سنده یکن سجوم وانسجام وسیلان کبی (مور) میمك فتحی وواوك سکونیله اقمق معناسنه‌در جری وجریان کبی ومور برنسنه عرضی جهتدن ایکی طرفه طوغری طالغه کبی سرعتله واروب کلمکه دینور و برنسنه بری اوته‌دیر نوب متحرك اولمغه وچالقنوب مضطرب اولمغه وطبراق توزوب هوایه صاورلمغه اطلاق اولنور (نهر) شهر وقر وزنلرنده صو مجراسنه دینور که چای وایرمق تعبیر اولنور فارسیده جوی ورود دینور جمعی انهار وضمتیله نهر وافلس وزننده انهر کلور صاحب مصباحك بیاننه کوره نهر ماء جاری فراوان معناسنه اولوب مجاورت علاقه‌سیله مجراسی اولان دره‌یه اطلاق اولندی پس جری النهر کلامنده جریانی نهره اسناد حقیقی اولمش اولور سال المیزاب قبیلندن اولمز (وادی) حادی وزننده طاغلر و تپه‌لر ارالقلرنده اولان آچق وچوقور یرلره دینور که دره تعبیر اولنور صویی اولسون ویا اولمسون جمعی قطعهٔ ارضیه‌ده کچدیکی اوزره اودیه کلور واوداء کلور انهار وزننده اوداة کلورها ایله واودایه کلور

*) بضع قانمق دخی امعان اوله * دیندی نجران صوسزه هم صادی (*

(بضع) بانك فتحی وضادك سکونیله و بضوع قعود وزننده و بضاع سحاب وزننده ری معناسنه‌در که صویه قانمق تعبیر اولنور فارسیده سیراب دینور و بضع کسمك ویارمق وتزوج ایتمك وجماع ایتمك معنالرینه کلور و برنسنه‌دن بربلوکه وقطعه‌یه دینور واوچ عدددن طقوزه وارنجه عدده دینور بانك کسریله بضع کبی (امعان) همزه‌نك کسریله صویه طویوب قانمق معناسنه‌در یقال امعنت الارض اذا رویت کذا فی الجوهری وصواقمق معناسنه‌در یقال امعن الماء اذا جری کما فی القاموس وامعان پك ایراق سکرتمك معناسنه‌در و برخصوصده فوق الحد اجتهاد ومبالغه ایلمك معناسنه‌در که امعان نظر بوندندر و بر کیمسه‌نك مالی چوغالمق معناسنه ومالی آزاولمق معناسنه ده مستعمل اولمغله ضد اولور و بر کیمسه‌نك حقنی انکار ایدوب آلوب کتمك معناسنه و بر کیمسه‌نك حقنی اقرار ایتمك معناسنه اولمغله بوجهتله دخی اضداددندر (نجران) نونك فتحی وجیمك سکونیله عطشان وزننده ومرادفیدر که صوصامش انسانه وحیوانه دینور وقپوسوه سنه دینور (صادی) حادی وزننده وصدیان سکران وزننده وصدی کتف وزننده بونلرده صوسزه دینور ظمآن کبی مؤنثی صادیه وصدیاء در

*) قوقله‌مق شم ودخی استشمام * قوقوسی خوب دیمکدر قادی (*

(شم) شینك فتحی ومیمك تشدیدیله و (استشمام) استفهام وزننده وشمیم امیر وزننده وتشمم تکلم وزننده وتشمیم تفهیم وزننده برنسنه‌یی قوقولمق معناسنه‌در که حواس خمس ظاهره‌دن برنده اولان قوتدن عبارتدر نشق وسوف واستیاف کبی (قادی) صادی وزننده وقدی غنی وزننده وقدی یانك تخفیفیله طعمی لذیذ وقوقوسی خوش اولان طعامه دینور چیچك صویله ممزوج سکری طعاملر وکلبشکر وسائر اطعمهٔ نفیسه کبی

*) صارلق صفرت واصفر صاری * زعفران آدیده ایدع جادی (*

(صفرت) صادك ضمی وفانك سکونیله معروفدر که الواندن صارلق اونه دینور وسیاهلغه‌ده دینمکله اضداددن اولور (اصفر) احمر وزننده صفرتدن وصفدر صاری نسنه‌یه دینور فارسیده صاری‌یه زرد وصارلغه زردی دینلور مؤنثی صفراءدر وصفراء التونه‌ده اطلاق اولنور (ایدع) همزه‌نك فتحی ویاء مثناة تحتیه‌نك سکونیله ودالك فتحیله احمد وزننده زعفرانه دینور که مشهوردر عامه تحریفله صفران دیرلر وبقم چوبنه دینور وایکی قرداش قانی دیدکلری داروی‌یه دینور

وبرنسنه‌یی مذکور ایدع ایله یعنی زعفران ایله بویامغه تبدیع دینور (جادی) حادی وزننده وجادیا الف مقصوره ایله زعفرانه دینور وخمرو باده‌یه دینور

*) خارق عاده خلاف معتاد * عادتك نسبتی اولمش عادی (*

(خارق عادة) اضافتله طائف طابه وزننده عادة اللهك یاخود معتاد ناسك خلافی اوزره وقوعه کلن شیئه اطلاق اولنور آتشك یاقه‌مسی وانسانك صواوزرنده یوریوب باتمه‌مسی کبی و بوخارق انبیاء کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتندن تحدی‌یه مقارن صادر اولان معجزاته واولیاء اللهدن وقوعبولان کراماته و بعض مجاذیب ومضطرین حقلرنده ظهوره کلن معونته اطلاق اولنور ومسیلمة الکذاب مثللوره حاصل اولان اهانته واستدراج وسحر وشعبذه مقوله‌لرینه دینور (عادی) یانك تشدیدیله توره وآیین معناسنه اولان عادته منسوب دیمکدر وعادی قدیم ازماندن قالمش شیئه اطلاق اولنور کویا که عاد قومنه منسوبدر حصن عادی و بئر عادیه کبی

*) نغمه ایدیجی مغنی اولمش * دخی خوانده‌یه دیمش شادی (*

(مغنی) تغنیه دن اسم فاعل بنیه سیله سامعه فرح وطرب ایراث ایدن نغمات مطربه والحان مؤثره ایله مقامات موسقی‌یی اجراایده رك موزون اشعار اوقیان کیمسه‌یه دینور فارسیده خوانده وخوشخوان وخانك ضمی ونون ساکنه‌نك یاء اوزره تقدیمیله خنیاکر وخانك کسری و یاء ساکنه‌نك نون اوزره تقدیمیله خنیا کردینور وترکیده ایرلایجی تعبیر اولنور (شادی) حادی وزننده نغماتله شعر اوقویان مطرب وخوانده‌یه دینور مغنی کبی ونغماتله دوه سوق ایدن کیمسه‌یه دینور حادی العیس کبی و برطرفه قصد وتوجه ایدن کیمسه‌یه و برنسنه‌یی آخره بکزه دیجی کیمسه‌یه دینور

*) سن امین اولمه دیمك لاتأمن * دیدیلر دشمنه شانی عادی (*

(لاتأمن) لاتحزن وزننده خوفك ضدی اولان امن لفظندن نهی مخاطبدر سن امین اولمه یعنی آسوده‌دل وقورقوسز اولمه بلکه خوف وهراس و بیم واحتراس اوزره اول دیمکدر (شانیٔ) مهموز اللام اوله‌رق قاریٔ وزننده وهمزه‌یی یایه ابدالله شانی قاضی وزننده برکیمسه‌یه بغض وعداوت ایدیجی کیمسه‌یه دینور که فارسیده وترکیده دشمن دینلور (عادی) قاضی وزننده قالی و باغض وعدو کبی دشمنه دینور جمعی قضاة وزننده عداة کلور

*) کرچه آزدرمه‌در اطغاءاما * طوغری یول کوستریجیده هادی (*

(اطغاء) اغواء وزننده ومرادفیدر که برکیمسه‌یی طاغی وغاوی قیلوب اضلال ایدوب آزدرمق معناسنه و برخصوصده حد ومقدارینی تجاوز ایتدیروب ضال وکمراه ایلمك معناسنه‌در (هادی) بوقطعه‌نك عنوانی شرحنده کچدیکی اوزره حسی ومعنوی طوغری یول کوستریجی دلیله ومرشده دینور وافرادندن ایلرو ومتقدم اولان کیمسه‌یه ونسنه‌یه دینور واوق ومزراق تمرنه وارسلانه واعضاء حیواندن بیونه اطلاق اولنور جمعی هداة وهوادی کلور وهوادی اللیل کیجه‌نك اوائلنه اطلاق اولنور وهوادی الابل دوه سوریسنك اوکارنده اولوب ابتدا ظهور ایدن دوه‌لره دینور

*) انجق اول ایدن اولدی اظلم * انما الاظلم کان البادی (*

مصراع اول ثانینك ترجمه سیدر (انما) قطعهٔ شرعیه‌نك آخرنده بیان اولندیغی اوزره طرق قصردندر انجق معناسنی افاده ایدر (الاظلم) ظلمدن افعل تفضیل اوله‌رق زیاده سیله ظلم وجور ایدیجی ستمکار کیمسه معناسنه مبتدادر (کان) افعال ناقصه دندر اوادی معناسنه اسمی مبتدایه راجع ضمیردر (بادی) شانیٔ کبی فی الاصل مهموز اولوب کثرت استعمالله همزه سی تخفیف اولنه رق قاضی وزننده برشیئه بدأ وشروع ایدیجی کیمسه معناسنه کان فعلنك

خبریدر جمله سی مبتدانك خبریدر وبادی معتل اللام اوله رق ظاهر وآشکار معناسنه‌در (مفهوم کلام) شخصین یاخود قومین بیننده وقوع بولان ظلم وبیداد طرفیندن اولدقده هر برلرینه ظالم اطلاق اولنور ایسه‌ده ظلمه اول شروع ومباشرت ایدن آخردن اظلم اولور زیرا هم ظالم وهم آخرك ظالم اولمسنه سبب اولمغله ظلمی مضاعف اولمش اولور بناء علیه البادی اظلم مثل مجراسنه جاری اولمشدر وخیر ومنفعت خصوصنده بادی بونك خلافنه‌در بناء علیه الخیر بالخیر والبادی اکرم والشر بالشر والبادی اظلم دینلمشدر

*) ایلدم نظم حروفی اتمام * قیلدی اول رب معین امدادی (*

یعنی قافیه‌لری حروف هجا ترتیبی اوزره نظم وترتیب اولنان منظومه‌یی جناب پروردکارك اعانه وامدادیله تکمیل واتمام ونظم لغات بومحلده رسیدهٔ حسن ختام اولدی دیمکدر

*) مثنویات لامثال العرب * انتخبنا الکل من علم الادب (*

(مثنویات) مثنوی لفظنك جمعی ومبتداء محذوفك خبریدر مثنوی معنوی وزننده کلام منظوم انواعندن ابیات عدیده‌یی مشتمل شول شعره دینور که هر بیتك مصراعلرینك قافیه‌لری متحد اولوب لکن بیت سابقك ولاحقك قافیه‌لرینه مطابقتی ملتزم اولمیه بومنظومه‌نك دیباجه سی وبوندن بویله ختامنه قدر ابیاتی کبی وبوکا فارسیده دوبیتی اطلاق اولنور (لامثال) ده لام جاره تعلیل ایچوندر امثال همزه‌نك فتحیله مثل لفظنك جمعیدر مثل فتحتینله شول کلامه دینور که بین الناس فاشی وسائر وایراد واستعمالنده برشیئی شیٔ آخره تشبیه وتمثیله دائر اوله یعنی موردی اولان هیئت ایله مضربی اولان هیئت بیننده وجه مناسبت ونوع مشابهت درکار اوله ومثل لفظی بوندن غیری شبه ونظیر معناسنه وحجت ودلیل معناسنه وقصه وداستان معناسنه مستعملدر و برنسنه‌نك صفت عجیبه سنه اطلاق اولنور (عرب) فتحتینله ناسدن طائفهٔ معروفه‌در که عجم مقابلیدر (انتخبنا) برنسنه‌نك کزیده واعلالرینی سچوب الق معناسنه اولان انتخابدن ماضی متکلم مع الغیردر متکلم ضمیری فاعلیدر (کل) کافك ضمی ولامك تشدیدیله الفاظ عمومدندر لفظا یاخود تقدیرا مضاف الیهنك افرادینه یاخود اجزاسنه شمول واستغراق افاده ایدر لام تعریف مضاف الیهدن عوضدر کل واحد من الامثال المذکورة تقدیرنده اوله رق فعلك مفعولیدر من حرف جر اوله رق انتخبنا فعلنه متعلقدر (علم الادب) اعمك اخصه اضافتیله شول علمه دینور که کلام عربك تلفظی یاخود کتابتی خصوصلرنده وقوع بولان خطا وخطل ولحن وخلل مقوله سندن کندیله احتراز اولنه و بوعلوم ادبیه‌نك اصولی لغت وصرف واشتقاق ونحو ومعانی و بیان وعروض وقافیه‌در وفروعی خط وقرض الشعر وانشا ومحاضرات‌در وکلیات ابوالبقاده علم تواریخ ایله فن بدیع دخی فنون ادبیه دن معدوددر (حاصل معنی بوندن بویله الی آخر المنظومه طوال الاذیال درت عدد قطعهٔ بلاغتماك عرب عربا بیننده شایع الاستعمال اولوب علوم ادبیه دن اخذ والتقاط ایله کشیدهٔ سلك اللاٰل اولان مروارید ضروب امثال ونوادر جواهر اقوال ودرر مصطلحات ادبا وغرر کنایات فصحاء افاده سی ضمننده نظم اولنمش مثنویاتدر که بونلرده معنای ماوضع له‌دن غیری بالمناسبه معنای دیکر قصد اولنوب ومعنای مقصود ترکیب کلامدن منفهم اولمیوب سماعه موقوف اولمغله ناظم تحریرسکسان ایکی عدد قطعه‌های سابقه‌ده حقیقت لغویه‌یی ذکر وبیان ایلدکدنصکره سائر ارباب نظمك رهیاب ظفر اوله مدیغی مجاز مجازده دور دراز کرم ران میدان راز ومانند شاهباز اوج بالای کنایات واستعارات تمثیلیه‌ده بالا پرواز اولوب سخنسازلکده مهارتن ابراز ومنظومهٔ بلاغت طرازین سائرلردن افراز ایمکله عرصهٔ معارفده

قصب السبق احرازا یلمشدر فلله دره

(* ذوالمعارج حضرت رب کریم * هم اودر مفهوم ذوالعرش العظیم *)

(ذوالمعارج) بطریق الوصف جناب رب العزته اطلاق اولنور چونکه ذواسماء ستهٔ معتله دن اسماء اجناسه مضاف اوله رق صاحب ومالك معناسنه در (معارج) مدارج وزننده سلم ونردبان معناسنه اولان معراج لفظنك جمعیدر و بومقامده بری بری اوزرنده مترتبه اولان طبقات سموات سامیه دن عبارتدر که ملائکهٔ کرام اوامر الهیه ایله نزوللری عقبنده ینه مقام معلوملرینه عروج وصعود قصد ایتدکلرنده طبقات افلاك درجات مدرجه یعنی پایهٔ نردبان مثابه سنده اولمغه مبنیدر پس ذوالمعارج مالك الافلاك معناسنه اولمش اولور (ذوالعرش العظیم) اجرام علویه واجسام سفلیه یی دائرا مادار محیط اولان عرش اعظم من کل الوجوه قبضهٔ قدرتنده مسخر اولان جناب عظیم السلطانه اطلاق اولنور

(* فخر عالم صاحب الخاتم اودر * سید اولاد آدم هم اودر *)

(صاحب الخاتم) اضافتـله فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم افنـدیمز حضرتلرینك اسماء شریفه سندندر سند صحیح ایله ثابت اولان حلیهٔ سعادتده مبین اولدیغی اوزره کتفین مبارکتینی بیننده جناب احسن الخالقین جل وعلا حضرتلرینك ایداع بیوردیغی خاتم نبوتی حامل اولدیغی باعث تسمیه اولمشدر (سید اولاد آدم) تتابع اضافتـله وسید ولد آدم افرادایله باعث خلقت عالم صلی الله تعـالی علیه وسلم افندیمزك اسماء مبارکه سندندر وتحدیث نعمت مقـامنده * انا سید ولد آدم ولا فخر * حدیثی لسان معجز بیانلرندن صادر وکافهٔ بنی آدمك سیدی وافضلی اولدیغی امر ظاهردر

(* همدخی ابن العواتك اول رسول * والدی وش امهاتی پاك اصول *)

(ابن العواتك) ضواحك وزنـنده عاتکه نك جمعیدر عاتکه قومی بیننده شرف وریاست وقدر ومنزلت صاحبه سی حسیبه ونسیبه خاتون معنـاسنه اولمق ملابسه سیله اسماء نسواندندر سید ولد آدم صلی الله تعـالی علیه وسلم حضرتلرینك جداتنـده طقوز نفر عاتکه کلمشدر که انلره عواتك تعبیر اولنور اوچ نفری سلیم قبیله سندندر بری عاتکه بنت هلالدر که هاشمك جدینك والده سیدر و بری عاتکه بنت مرة بن هلالدر که هاشمك والده سیدر و بری عاتکة بنت اوقص بن مرة بن هلالدر که وهب بن عبـد منافك والده سیدر که رسول کبریا حضرتلرینك من جهـة الام جده سیدر اشبو بنی سلیم قبیله سـندن اولان عواتك مزید شرفلری وقرب نسبلری جهتندن تخصیص بالذکر طریقیـله نبی اکرم صلی الله تعـالی علیه وسلم حضرتلری * انا ابن العواتك من سلیم * بیورمشلردر وعواتك مزبوره نك التی نفری سلیم قبیـله سنك غیریدندر یعنی فخر الانام علیه الصلاة والسلام حضرتلرینك آباء واجدادی مجد وسیادت ایله متصف اولدیغی کبی امهـات وجداتی دخی اصالت وطهـارت صاحبه لریدر و بوجهتدن ابن العواتك ایله کنیه لنمشدر

(* هم ابو البطحاء او فخر المرسلین * وارحدیثنده بو تعبیر مبـین *)

(ابو البطحاء) بودخی فخر الانبیـاء علیـه وعلیهم الصلوات والتحایا حضرتلرینك کنیه لری جمله سندن اولدیغی وحدیث نبویده بو تعبـیر دلبذیرك بولندیغی ناظم تحریرك تصحیح کرده سی ایمش لکن بو فقیر تحریر شرح اثناسنده فی الجمله کتب احادیث وسیر تتبع ایتمش ایسه مده دسترس اوله مدم حدیث مرسوم معلومدر ایتلزومی اولان فضلادن متوقعدر که هامش شرحه تحشیه قیله رق جبر نقصان بیوره لر (بطحاء) حمراء وزنـنده کندیده خرده چاقل طاشلری اولان واسع

درءیه وسیل صویی مجراسنه دینور که اکثریا بین الجبال اولور مکهٔ مکرمه نك وادیلری کبی الله تعـالی اعلم قبل الهجره صاحب الجنـة والسلطان علیه صلوات الرحمن حضرتلرینك بطحاء مکه یه ملازمتی باعث تکنیه اولمق احتمـال اقربدر

(* حضرت آدم ایمش عرق الثری * چون ابوت اندن اولدی ابتدا *)

(عرق الثری) اضافتله جناب ابو البشر آدم علیـه السلام حضرتلرینك لقب شریفلریدر چونکه (عرق) عینك کسریله هرشئنك اصل واساسنه ومبنی علیه و بنیادینه دینور (ثری) ثانك فتحی والفك قصریله رطوبتلو نمناك طپراغه دینور عنصر اعظمی خاك نمناك اولان نوع انسانك اصل واساسی یعنی ابوت جهتیله عرق و بنیادی جناب آدم صفی الله اولمغله عرق الثری اطلاق اولندی

(* حضرت نوح اولدی شیخ الانبیاء * هم نجی الله اوذات مجتبی *)

(شیخ الانبیاء) اولوالعزم اول وابو البشر ثانی اولان حضرت نوح علیـه السلام جنابلرینك لقب شریفلریدر مهمـانسرای عالمده مکث واقامتلری معاشر انبیاء کرامدن اکثر یعنی عمر عزیزلری سائر پیغمبران ذوی الاحترام حضراتنـك عمر شریفلرندن ازید واوفر اولمسی باعث اطلاق اولمشدر نسب شریفلری ومدت متطاولهٔ حیاتلری حاقافیـه سنك ایکنجی قطعه سنك بیت اخیری شرحنده کچدی فلیراجع (نجی الله) اضافتله بودخی ملاح سفینهٔ هدایت ونجات جناب نوح برکزیده صفات حضرتلرینه لقب خاص اولمشدر فرمان ذوالجلال ایله ظهوره کلان طغیـان باران وطوفان قیامتنشان سیله روی زمینده موجود کافهٔ کفار غرقاب هلاك وتبار اولدقده جناب رب معین نوح علیه السلامی مع توابعه سفینهٔ حکمت دفینه ده حفظ وانجا بیوردیغی باعث تلقیب اولمشدر

(* اولدی مفهوم ابو الضیفان هم * اول خلیل الله مبذول النعم *)

(ابو الضیفان) ضادك کسری ومدیله مسافر ومهمان معناسنه اولان ضیفك جمعیدر پس ابو الضیفان مسافرلر باباسی دیمك اولمغـله مسافرین وغربایه بذل نعم فراوان و بسط بساط رحمت واحسان خصوصنده اب رحیم مثابه سنده اولان جنـاب ابراهیم خلیل الله علیه وعلی نبینا صلوات الاله حضرتلرینـه مخصوص کنیه اولمشدر تاریخ قدسده ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت ایدرکه حق تعالی حضرت ابرهیم علیـه السلامه ثروت ویسار ومال بسیار ویروب انلردخی شاکر الانعمه غربا ومسافرینـه دار الضیافه اوله رق ایکی قپولی برمهمانخانه بنا ایدوب وسفنـده طعام ایله طولو برسفره دائما مبسوطه ودرون مسافرخانه ده طرف طرف هنکام شتاده قیش البسه سی وایام صیفـده یاز البسه سی مهیا وآماده ومهمانسرایك قپولری روز وشب مفتوح وکشاده اولمغله آینده ورونده بو خانهٔ بهجته کندی خانه سی کبی کیروب سماط مبسوطدن دلخواهی اوزره ییوب واستدیکی لباسی کیوب چیقوب کیدردی ومهمانخانه ده طعام وثیاب نقصان بولدقجه جناب سخانهاد مکارم اعتیـاد نقصانتی فی الحال اکمال واتمام ایدردی وجناب ابراهیم مهمان نواز بلاضیف طعام یمك معتادی اولمغله بالذات کندولری مهمان بولمق قصدیله ماشیا جوانب اربعـه یی جستجو و بولدقلرینی کائنا من کان ضیف ایدینوب سعادتخانه سنده بالمعیه طعام وضیفه نك انواع خدمات واکرامنده اهتمام واتفاقا ضیف بولنمزسه جایع اولدقلری حالده صائم اولورلردی

(* حضرت عیسی ایمش ذوالنخله هم * اولدی روح القدس جبریله علم *)

(ذوالنخله) خرما اغاجی صاحبی معناسنه اوله رق جناب روح الله عیسی بن مریم علیهما السلام

حضرتلرينك لقب شريفلريدر باعث تلقيب نفخهٔ روح القدس ايله حضرت مريم بنت عمرانك حملى متحقق اولدقده برقاچ ميل مسافه خارج قدسده واقع قريهٔ بيت اللحمه واروب وضع حمل اماره لرى ظاهر وظهور ولدتقرب ايتدكده استناد واستتار ايچون برقوريمش وباشى كسلمش خرما اغاجنه التجا واتكا ايدوب اول اثناده حضرت عيسى پانهادهٔ عالم شهود اولدقده اول درخت خشك بيسر فى الحال تازه وتراوله رق پربرك وبر اولديغى سورهٔ مريمده * وهزى اليك بجذع النخلة تساقط عليك رطبا جنيا * نظم جليلنك تفسيرندن مستباندر (روح القدس) سين قافيه سنك ايكنجى قطعه سنده يكديكى اوزره نفوس معصيت مأنوس انسانى اوساخ عصياندن مزكى ومطهر اولان آيات قرآنيه وفيوضات سبحانيه ايله معشر انبياء اوزره نازل اولان پيك رب العزة جبرائيل امين حضرتلرينك علم شريفلريدر

(* هم شعيب ايدى خطيب الانبيا * ايلمشدى قومى غايت اقتدا *)

(خطيب الانبياء) اضافتله اشهر اقوال اوزره شعيب بن ميكائيل بن يشجر بن مدين بن ابراهيم عليهما السلام حضرتلرينك لقب مباركلريدر جناب نبوتمآب شعيب كار انبياء كرامدن اولوب دل آكاهلرى علم وحلم وحكمتك معدنى وزبان معجز بيانلرى فصاحت وبلاغتك منبعى اولمغله مباحثه ومناظره ده بيمثال ودائما تبليغ احكام وعبادت رب الانام ايله اشتغال اوزره اولوب نيجه موجز ومفصل مواعظ حسنه ونصايح لطيفهٔ مستحسنه ايله قومنى طريق مستقيمه وشرع قويم حضرت ابراهيمه دعوت ايتمكين جناب سيد الاصفيا شان شريفلرنده خطيب الانبيا ديو ثنا بيورمشلردر

(* ذوالخلا بو بكر خير الناس ايمش * فخر ايله ذوالرأى هم عباس ايمش *)

(ذوالخلاء) خانك ولامك فتحه لرى والفك مديله بركيمسه ايله يالكز قالوب خلوت ايتمك وسرداش اولمق معناسنه اولمغله ذوالخلاء محرم اسرار معناسنه اولور بناء برين بيت * آخر انبيايه اول يار * ثانى اثنين اذهما فى الغار * مفادنجه خاتم الانبياء عليه افضل التحايا حضرتلرينك يارغار وفادارى ودائم الاوقات مستشار صداقتشعارى ومحرم اسرارى اولان صديق اكبر وشان ساطع البرهانلرنده * ابو بكر خير الناس الا ان يكون نبى * ودخى * والله ماطلعت الشمس ولاغربت على احد بعد النبيين والمرسلين افضل من ابى بكر * حديث شريفلرى شهادتيله بعد الانبياء افضل البشر اولان حضرت ابى بكر الصديق رضى الله تعالى عنه جنابلرينك لقب عاليلريدر (ذوالرأى) رانك فتحى وهمزه نك سكونيله رأى رزين وتدبير اصابتقرين صاحبى اولان كيمسه يه دينور بناء عليه عقال عقول جهور ومزلقهٔ افكار اصحاب شعور اولان مشكلات امورناخن رأى صائب ودستيارى فكر ثاقبلريله منحل اولان عم النبى عليه السلام عباس بن عبد المطلب رضى الله تعالى عنه حضرتلرينه لقب اولمشدر حتى اسد الله الغالب على بن ابى طالب كرم الله وجهه وقعة الجمله طلحة بن عبيد الله حضرتلرى قضارسيده اولدقده دلدل اسميله مسمى اولان بغلهٔ بيضايه سوار وآثار حزن وملال وجه شريفلرنده ظاهر وبديدار اوله رق * رحم الله العباس كانما كان يطلع على الغيب من وراء ستر رقيق صدق والله مانلت من هذا الامر شيئا الا من بعد شر لاخير معه * قوليله حضرت عباسك رأى ومشورتنده اصابتى وكندوسنك رأى عباس ايله عامل اولمديغنه ندامتى محمد بن طلحه عقد الفريد نام كتابنده تفصيلا بيان ايلمشدر

(* هم سراج الجنة اول پرنور وفر * حضرت فاروق كيم يعنى عمر *)

(سراج الجنة) اضافتله جنتك سراجى ديمكدر (سراج) كتاب وزننده جيم قطعه سنك اولنده

يكديكى اوزره ايقاد اولنمش شمع وقنديل ومشعله مثلى آلت تنويره دينور وچراغ عالمتاب اولان خورشيد انوره اطلاق اولنور (جنت) معلومدر پس سراج الجنة جنتك شمعى ياخود شمسى ديمك اولور كه مراد سرتاپا نور ذاتى ايله روشن ومنور اولان جنان اهاليسنه مورث نور ديكر اولان جناب عدالتمآب عمر بن الخطاب حضرتلرى اوله جقدر (اخرج البزار عن ابن عمر رضى الله تعالى عنهما وابن عساكر عن ابى هريرة رضى الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال * عمر سراج اهل الجنة * لكن ناظم ضرورت وزن ايچون حذف مضاف ايتمشدر واسماء اصحاب بدرك ناظمى جعفر برزنجى دخى * وبفاتح الامصار فى غزواته * مصباح اهل الخلد سيدنا عمر * ديمكله سراج ايله جنتى مرادفلريله تعبير ايتمشدر وجناب عمر بن الخطابه فاروق دخى اطلاق اولنور قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم * ان الله جعل الحق على لسان عمر وقلبه وهو الفاروق فرق الله به بين الحق والباطل * كذا فى الصواعق لابن حجر الهيثمى رحمه الله (پرنور) روشن انوار توحيد ومعرفتله طولو ديمك اولور (فر) فانك فتحى ورانك سكونيله فارسيدر نور وضيا وتمكين ووقار وفضل ومزيت وزيب وزينت معنالرينه در

(* رابع الاسلام ديمك ايله هم * حضرت عثمان اولمشدر علم *)

(رابع الاسلام) اضافتله حليهٔ اسلام ايله متحلى اولان ذوات كرامك رابعى يعنى صنف ذكوردن اوله رق سلطان الانبياء عليه اكمل التحايا حضرتلرينه ايمان ايدن سابقين اولينك دردنجيسى ديمكدر (صاحب المغازى ابن اسحاق قولى اوزره اول من آمن من الرجال ابو بكر ومن الصبيان على ومن الموالى زيد بن حارثه ورابعهم عثمان بن عفان رضى الله تعالى عنهمدر وحضرت عثمان كندينك اسلامده سابقيتنى بيان معرضنده انى لرابع اربعة فى الاسلام بيورمشدر بناء عليه رابع الاسلام جناب جامع القرآن صاحب الحلم والحياء والعرفان عثمان ذوالنورين حضرتلرينه علم خاص اولمشدر

(* بك تواضع كار ايدى بى ارتياب * ذات علياى على در بوتراب *)

(ابوتراب) طپراغه ملازم معناسنه اوله رق امير المؤمنين يعسوب الموحدين قدوة المتواضعين كرار غالب على بن ابى طالب كرم الله وجهه حضرتلرينك كنيهٔ مرغوبه لريدر صحيح بخارى ومسلمدن مروى اولديغى اوزره بركون سيد كائنات عليه افضل التحيات حضرتلرى جناب على المرتضى يى مسجد شريفده تراب اوزره ياتمش وارقه سنده كى رداسنك برشقى اوزرندن دوشمش اولمغله جسد شريفلرينه توز وطپراق بولاشمش اوله رق غبار آلود بولدقده رسول الله مبارك اليله جناب حيدر فاتح خيبرك رأس وجسدنه ملتزق اولان ترابى مسح وازاله ايده رك مظهر حسن نوازش وتلطيف وايكى دفعه * قم اباتراب قم اباتراب * خطاب مستطابيله شمع حقايق جمع عاليلرين تشنيف بيورمغله من بعد جناب على تواضع پيشه يه كنيه اولوب ونزد والالرنده ابوالحسن وابو الريحانتين مثللى كنيه لرندن ابو تراب كنيه سنى احب اولديغى مناقب ومآثرلرى بابنده مسطوردر (تواضع كار) دائما تواضع معتادى اولان ذاته دينور (بى ارتياب) شكسز وشبهه سز ديمكدر

(* سيد اشبان اهل الجنه هم * اول حسن ايله حسين محترم *)

(سيد اشبان اهل الجنة) تركيبنده سيدان سيدك تثنيه سيدر مابعدنه اضافتله تثنيه نونى ساقط اولمشدر (سيد) جيد وزننده برقوم بيننده شرف وشان صاحبى عظيم القدر ورفيع المنزله اولان اولو كيمسه يه دينور (شبان) شينك ضمى وبانك تشديديله دلى قانلى جوانلر وگنج يكتلر معناسنه جمعدر شينك وباء اولينك فتحلريله شباب كبى مفردلرى بانك تشديديله شاب لفظيدر

پس سيد اشبان اهل الجنه ديمك اهل جنتك حديث السن وشاب اولنلرينك سركرده وسرفرازى ديمك اولوركه اصحاب سننك طرق عديده ايله تخريج ايتدكلرى * الحسن والحسين سيداشباب اهل الجنة * وبعض روايتده * سيداشبان اهل الجنه * حديثى شهادتيله مراد قرة العين سيد الانبياء وكبد پارهٔ فاطمة الزهراء وثمرهٔ فؤاد على المرتضى فخر الدين والدنيا امام حسن وامام حسين رضى الله تعالى عنهما حضرتلريدر وبوخبر بشارت اثرابحق سبطين محترمين حضرتلرينه محمول اولورنتكيم * سيدا كهول اهل الجنة شيخين مكرمين * يعنى صديق اكبرايله فاروق اعظم رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينه محمول اولديغى كبى

*) مادر موسى وعيسى درهمين * غالبا خير نساء العالمين (*

(خيرنساءالعالمين) خيرك نسايه ونسانك عالمينه اضافتيله عالم ناسك صنف اناثنك افضلى وعندالله رفعت درجه وثواب جهتلريله اكملى حضرت موسى عليه السلامك مادرسعد اخترى يعنى والدهٔ عصمتپرورى يوخابذبنت لاوى بن يعقوب عليه السلام ايله حضرت عيسى عليه السلامك والدهٔ محترمه لرى مريم بنت عمران بن ماثان اولمق قول راجح واحتمال غالبدر زيرا * واوحينا الى ام موسى ان ارضعيه * الآيه منطوقنجه ام موسى عليه السلام مظهر وحى الهام ونائل تبشير رب الانام اولمسى و * فارسلنا اليها روحنا فتمثل لها بشرا سويا * دخى * قال انما انا رسول ربك لاهب لك غلاما زكيا * مدلولنجه ام عيسى عليه السلام حامل وحى الهى اولان جبريل امين عليه السلامى رأى العين مشاهده وشرف خطاب بشارت مآبيله متشرفه وبكام اولمسى وامام بخارينك ابوسعيد الخدرى رضى الله عنه حضرتلرينك مرويا تندن اوله رق تخريج ايتديكى * ان النبى صلى الله عليه وسلم قال الحسن والحسين سيد اشباب اهل الجنة الاابنى الخالة عيسى بن مريم ويحيى بن زكريا وفاطمة سيدة نساء اهل الجنة الا ماكان من مريم * حديث شريفى دلالتيله مريم العذراء رضى الله عنها فاطمة الزهراء رضى الله عنها دن افضل واولوجهله نسوان عالمينك سائرلرندن دخى اكمل اولمسى لازم كلور * فائده حكى العلامة المتقن السراج ابن الملقن رحمه الله فى شرحه لعمدة الاحكام خلافا من الائمة فى نبوة مريم وآسية وساره وهاجر وحوا وام موسى واسمها يوخابذ بنت لاوى بن يعقوب بن اسحاق بن ابراهيم عليهم السلام قاله البغوى فى معالمه وابن الجوزى فى تبصرته وقد قيد هذا الاسم العلامة الحافظ ابن ناصر الدين بمثناة تحتية مضمومة ثم واو ساكنة ثم خاء معجمة مفتوحة ثم الف ثم باء موحدة مفتوحة ثم ذال معجمة وهو غير مصروف للعجمة والتأنيث كذا فى شرح الامالى للمقدسى وقال الامام السيوطى فى شرح نقاية العلوم له يوحانذ بالياء التحتية والحاء المهملة والنون والذال المعجمة اسم ام موسى صلوات الله وسلامه على نبينا وعليه انتهى

*) جملهٔ زوجات خير المرسلين * هر برى عصمتله ام المؤمنين (*

(ام المؤمنين) عموم واستغراقى مفيد جمع محلى باللام اولان مؤمنين لفظنه والده معناسنه اولان ام لفظنك اضافتيله جميع مؤمنينك والده سى يعنى تزوج ونكاحنك حرمت مؤبده ايله تحريمى فرمودهٔ رب العزت وازهر جهت احترام وتعظيمى واجبهٔ ذمت امت اولمغله والدهٔ شفيقه منزله سنه منزله اولان ازواج طاهرات عصمت آيات فخر كائنات عليه افضل الصلوات حضراتندن هر برلرينه اطلاق اولنور جمعنده امهات المؤمنين دينلور نته كيم * النبى اولى بالمؤمنين من انفسهم وازواجه امهاتهم * نص جليلنده وقوعى كبى وبوعقد اللآل سلك ازدواج پرابتها جه منتظمه اولان ازواج مطهرهٔ مدخول بها خديجه بنت خويلد بن اسد وسوده بنت زمعة بن قيس وعايشة بنت ابى بكر الصديق وزينب بنت خزيمة بن الحارث

الانصاريه وحفصه بنت عمر بن الخطاب وام سلمه هند بنت ابى امية وزينب بنت جحش الاسديه وام حبيبه بنت ابى سفيان وجويريه بنت الحارث المصطلقيه وريحانه بنت زيد النضيريه وميمونه بنت الحارث الهلاليه وصفيه بنت حيى بن اخطب الخيبرية رضى الله تعالى عنهن حضراتيدر ومعتبرات كتب سيرك ثبت وتحقيق اوزره امهات مؤمنينك رشتهٔ ازدواجه انتظاملرى دخى سلك تحريره كشيده اولديغى ترتيب اوزره در والله اعلم

*) كنيهٔ يك اسب فخر الانبيا * اولدى ام المرتجز عالمبها (*

(ام المرتجز) ارتجازدن اسم فاعل بنيه سيله شهنشاه كشور رسالت واشهب سوار ميدان شجاعت صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك طويله بند اصطبل سعادتلرى وشرفيافتهٔ معلف تملكلرى اولان افراس جياد ظفراعتياد سبعهٔ متفق عليهادن براسب صبار فتارك كنيه سى اولمق اوزره مرسومدر لكن قاموسده ام لفظى اسقاط ايله مرتجز منطلق وزننده سلطان خيل الانبيا حضرتلرينك سواد بن حارث نام اعرابيدن اشترايوردقلرى اسب رهنورد بادپيمانك اسمى اولمق اوزره مسطوردر وفرس مر قومك صهيلى بغايت خوب وبلند اولمغله منشد ارجوزه معناسنه اولان مرتجز ايله تسميه بيورلديغى مزبوردر اسب مسفورك اسمى مرتجز وكنيه سى ام المرتجز اولمغله قولين بينى توفيق قابل وام لفظى اصل واساس وملازم معنالرنده مستعمل اولمغله انوثيت اقتضا ايتمديكى ام الفضائل كبى ظاهردر (فائدهٔ زائده قصديله رحبهٔ صحيفه ده كميت خامه يه جزئيجه رخصت جولان وبرمقدار ارخاى عنان ايله ميدان وبرلمك مناسب كورلمكله اسماء افراس سائرهٔ نبوى دخى ذكر وبيان اولنمشدر مربوط اصطبل خاص نصرت اختصاص نبوى اولان افراسدن برى سبنك فتحى وكافك سكونيله سكب دركه الاول داخل طويلهٔ تملكلرى اولان اسب عالمپسنددر يلبسى وقويروغى سياه طورى اولوب جبهه سنده غره سى وارايدى آب روان كبى منسكب وغايت اشكنلو اولمسى باعث تسميه اولمشدر وديكرى سكب وزننده ورد دركه لونى كلكون يعنى آچق طورى اولمغله ورد ايله بنام اولمشدر وديكرى كتف وزننده طرب دركه غايت شوخ طبيعت ونشاطلو اولمسى بادئ تسميه اولمشدر معركهٔ خيبرده سپهسالار كتيبهٔ اخيار سعادتله اكا سوار اولمشيدى وبرى كاب وزننده لزاز دركه مصر واسكندريه ملكى مقوقس رسول اكرمك ام ولدى ماريه نام جاريه ايله ودلدل نام بغلهٔ موزون اندام ايله برابر ارسال واهدا ايلديكى طونانمش اسب دلكش خرامدر واسب مر قومك براسمى دخى ميمون در وديكرى امير وزننده ياخود زبير وزننده لحيف دركه طرف باهر الشرف نبوى يه ربيعة بن البراء اهدا ايلمشيدى قويروغى قيللرى كور ويك اوزون اولمغله مماس اولديغى محلى چارشف كبى اورتر اولمغله اسم مرقومله تسميه اولنمشدر وآخرى دخى لام بدلى نونله زبير وزننده نحيف دركه بحسب الخلقه اندامنده نحافت اولمق باعث تسميه اولمشدر (يك) فارسيده بر معناسنه (اسب) آت معناسنه (عالمبها) قدر وقيمتى تقويم مقومينك افزون بلكه دنيا ومافيها اكا نسبتله حيز اعتباردن ساقط ودون ديمكدر

*) اولدى حبل الله قرآن كريم * هم دخى دين مبين مستقيم (*

(حبل الله) اضافتيله جناب خاتم الانبياء اوزره منزل اولان قرآن كريمه دينور ووضع الهى اولان شرع قويمه ودين مبين مستقيمه اطلاق اولنور * واعتصموا بحبل الله جميعا * نظم جليلنده بومعنالر ايله مفسردر قال القاضى فى تفسيره واعتصموا بحبل الله اى بدين الاسلام وبكتابه لقوله عليه السلام * القرآن حبل الله المتين لاتنقضى عجائبه * الحديث استعار له الحبل من حيث ان التمسك به سبب النجاة عن الردى اى الهلاك فى الدارين كما ان التمسك بالحبل سبب السلامة

اوريحانة بنت شمعون القرظيه يعنى ام المؤمنين ريحانه حضرتلرى بنى النضيردن زيدك دخترسعد اخترى بوخصوصده بنى قريظه دن شمعونك شمع انوريمى روايتلرينده اختلاف واقع اولمشدر *

عن التردى اى السقوط يعنى مكان مرتفعدن اوزغان و بلاءو ر مثلو حبل وثيق مأمون الانقطاعه تمسك ايله متدلى اولوب صارقان كيمسه سقوط وهلاكدن امين و مأمول ومطلوبنه وصول ايله ظفرياب وكامبين اولديغى كبى قرآن عظيم الشانه ودين اسلام متين الاركانه تمسك واعتصام ايدن كيمسه دخى دركات جحيمه هوى وسقوطدن مصون وجنان ورضوانه وصول ايله كامياب وممنون اولورديمكدر وحبل بطريق المجاز كنديسيله مطلقا برنسنه يه توصل اولنان شيئه دينور بوتقديرجه حبل الله نبى عليه السلامه وعقله ده دينور

*) ربقة الاسلام ايمش احكام دين * اهل ايمانه اودر حبل متين (*

(ربقة الاسلام) رانك كسريله فقره وزننده وفتحيله تمره وزننده اسلامك قلاده وزينتى ياخود اهل اسلامك بوغازينه طاقلمش بويون باغى مثابه سنده اولان نسنه ديمكدركه مراد دين اسلامك متضمن اولديغى عقايد صحيحه واحكام شرعيه در زيرابو احكام رصين الاحكام ايله تربق وتقلد صاحبنى محظورات ومنهياته انطلاق وترددن مانعدر اسلام اقرار باللسان وتصديق بالجنان ووفاء حق الشرع بالاركان والاستسلام لله تعالى فى جميع ماقضى وقدر بالقبول والاذعان ايله معرفدر دين وايمان معلومدر حبل متين بيت سابقك شرحندن مستباندر

*) شول حديث الغاشيه امر عظيم * ياقيامت ديغه يا نار جحيم (*

(حديث الغاشية) تركيب اضافيسنده حديث روانك نقل واخبار ومستمعينك استماعنه اعتبار ايتديكى كلام معناسنه در غاشيه برنسنه يى حسى ياخود معنوى تغطيه وستر ايدوب بوريجى شيئه دينور صفتدر موصوفى داهية شديده و بلية عظيمه اولمغله اشبو * هل اتيك حديث الغاشية * نظم جليلنده اهوال وشدايدى اهل موقفى احاطه واكتناف ايدن قيامتدن ياخود حرارت وعلوى اهل نارك وجوه وجودينى تغشيه واستيعاب ايدن نار جهنمدن عبارتدر اعاذنا الله منها بفضله

*) نكتهٔ والاى فقر الانبياء * فقر حاله ايلمك حسن رضاء (*

(فقر الانبياء) اضافتله انبياء كرام عليهم السلام حضراتنك ضيق معاش وتنكىٔ زندكانيدن اصلا متضجر اولميوب كفاف نفس مقدارى بلغهٔ يسيره ايله قناعت واكتفا و بوحاله حسن رضا وكمال ارتضالرندن عبارتدر زيرا اموال دنياى كثيفه ديدهٔ حقايق ديدهٔ مخلصينده مانند جيفه اولمغله انبياء عظام حضراتى تارك دنيا وقلت معاش ايله قناعت واكتفا ايدرلر ايدى يعنى دست استغنا پيوست عاليلرينه كيرن اموال وامتعه يى دمبدم اصحاب استحقاقه بذل وايثار وارباب احتياجى ترجيح واختيار ايدرمق عادت مستمره لرى اولوب نفس وعياللرينه معاش اولمق ايچون ادخار ايتمزلر ايدى ضنك معاش ايله تعيشلرى انجق اعراض دنيادن كمال مرتبه اعراض واول متاع كثير المضارى عدم مبالات ايله ابغاضلرينه مبنيدر والانبياء عظامى مقام مدحده فقر وضرورتله توصيف جائز دكلدر زيرا فقر عند الناس اوصاف تحقيردن معدود اولمغله اول وصف ايله توصيفدن احتراز لازمدر بلكه زهد ايله توصيف دخى سزا دكلدر زيرا زهد عند الناس مرغوب ومعتبر اولان نسنه دن اعراضه دينور انبيا عليهم السلام عندنده حطام دنيانك ذره قدر قدر واعتبارى يوقدركه اندن اعراضلرينه زهد اطلاق اولنه كما بين فى المواهب اللدينة للقسطلانى قال الشيخ بدر الدين الزركشى فى شرح البخارى * لم يكن النبى صلى الله تعالى عليه وسلم فقيرا من المال قط ولاحاله حال الفقر بل كان اغنى الناس بالله لقد كفى امر دنياه فى نفسه وعياله * ثم قال والمراد من قوله * اللهم احينى مسكينا * استكانة القلب لا الفقر والمسكنة وقال العلامة الشيخ ابن الحجر الفقر فخرى وبه افتخر موضوع قال استاذى وسندى خاتمة المحققين خليل النعمى المفتى بمغنيسا تغمده الله بغفرانه واسكنه فى فراديس جنانه على تقدير صحة الحديث الفقر الى الرب

والاحتياج اليه فى كل حال فخرى اذ معرفة هذا الفقر مما يفتخر به الانسان فانه كمال الايمان وعين العرفان والا فالفقر الى الممكن وعرض الحاجة اليه سواد الوجه فى الدارين وخجالة شنيعة فى النشأتين ايمدى فقر الانبياء تعبيرى معناى ظاهريه محمول اولميوب بلكه كفاف نفس مقدارى عيش قليل ايله قناعت واكتفايه حسن رضا معناسنه محمول اولديغنه مبنى ناظم نحريرنكتهٔ والا ودقت معنى ايله تعبير ايلدى (والا) فارسيده اعلا معناسنه در

*) اولدى حرث الآخرة خير وثواب * جنة المأوى ايمش نعم المآب (*

(حرث الآخرة) اضافتله اشبو * من كان يريد حرث الآخرة نزدله فى حرثه * نظم جليلنده واقع حرث الآخرتدن مراد اعمال صالحهٔ دنيويه اوزره دار آخرتده ترتب ايده جك اجر وثواب اولمغله * من كان يريد * باعماله * ثواب الآخرة * ديمك اولور حرث فى الاصل ارضه القاء بذور ايدوب تخم اكمكه دينور والقاء بذر سببيله حاصل اولان محصوله دينور وكسب وكار ايله جمع مال ومنال ايتمكه دينور بو مقامده اعمال صالحه نك ثمرات ونتايجى اولان اجر وثوابى بذوردن حاصل اولان غلال ومحصولاته تشبيه ايله بطريق الاستعاره مثوبات اخرويه مراددر * ولذلك قيل الدنيا مزرعة الآخرة (نعم المآب) نعم الثواب وزننده ومراديدركه عباد مؤمنينه مأوى ومنزل ومآب ومرجع اولمق اوزره اعداد اولنان جنتدر (نعم) نونك كسريله افعال مدحدندر مخصوص بالمدح محذوفدر نعم المآب هى تقديرنده جنت نه كوزل مرجع ومآب ومكان مستطابدر ديمك اولور

*) صبغة الله فطرة الله اولدى هم * ياخود اول امر ايتديكى فعل اهم (*

(صبغة الله) يعنى * صبغة الله ومن احسن من الله صبغة * نظم جليلنده واقع صبغه لفظ شريفى * فطرة الله التى فطر الناس عليها * نظم كريمنده واقع فطرت معناسنه در فطرت لفظى خلقت وطينت وجبلت كبى آفرينش وياراديلش معناسنه در ياخود الله تعالى حضرتلرينك كافهٔ مكلفينه امر وايجاب ايتديكى ايمان واسلام معناسنه در پس فطرة الله وصبغة الله جناب فياض مطلقك نوع انسانى عقل سليم ايله بهائمدن ممتاز وافراد ومعارف آلهيه يى ادراكه ودين مبين اسلامى قبوله متمكن ومتهىء ومستعد اوله رق خلق وايجاد ايتمسندن عبارتدركه * كل مولود يولد على فطرة الاسلام * حديث شريفى مفادنجه مقتضاى خلقتلرى اوزره ترك وابقا اولنسه لر دين قويم وطريق مستقيم اوزره ملازم ومستمر اولوب سمت ضلاله كتمزلر ايدى يعنى دين حق اديان باطله يه تبديل ايتمزلر ايدى لكن شياطين الانس والجنك اغواسيله اكثر ناس موجب خلقتى اخلال وتبديلى صحيح ومستقيم اولميان تبديل فطرته اجتسار ايله سالك راه ضلال اولديلر وبوصبغ يعنى بويه اثوابى اوساخ وادناسدن مطهر وزينت مرغوبه ايله مزين وثوبك اجزاسى بينه حال ومتداخل اولديغى كبى ايمان واسلام دخى مؤمنينى ارجاس كفردن مطهر وحليهٔ معتبره ايله مزين وقلوب مؤمنينه نافذ ومتداخل اولمغله على طريق الاستعاره ايمان وعرفاندن وملت اسلامدن صبغه ايله تعبير اولندى (اهم) اعم وزننده شاننه زياده اعتنا واهتمام اولنه جق شيئه دينور

*) خيمة الله سايهٔ عرش برين * اويله تعبير ايتدى خير القائلين (*

(خيمة الله) اضافتله عرش اعلايه اطلاق اولنور زيرا عرش فرش وزننده كنه وحقيقتى ومقدار وعظمتى افهام ذوى العقولدن بيرون وتحديد وتقديرى علم الهى يه منوط ومرهون اولان ياخود حقيقتى يكپاره ياقوت احمردن وياز برجد كون برينشل جوهردن اولوب انوار الهيه دن متلالىٔ وتابان وعظمت وجسامتى علم محيط واجب الوجوده مخصوص وشايان اولان عرش الرحمانه دينوركه جنتك سقفى وسايبانى منزله سنده اولمغله عرش دينلدى وعرش خيمه وچادره دخى ديمكله عرش

اعظمه خیمة الله اطلاقی و بو تعبیر اصدق القائلین علیه الصلاة والسلام حضرتلرینك بعض احادیث شریفه سنده وارد اولدیغی تصحیح کردهٔ ناظمدر (برین) قرین وزننده فارسیدر پك اعلا وزیاده مرتفع نسنه یه دینور بهشت برین کبی لکن مصراع اول * خیمة الله اولدی هم عرش برین * عبارەسیله اولسه اولی اولوردی زیرا عرش وخیمه ظل وسایه یعنی ضح مقابلی اولان کولکه معناسنده مستعمل دکللردر بلکه مظله وسایبان یعنی تحتنده کولکه لنجك کولکه لك معناسنده مستعمللردر

(* سهم الاسلام اولدی معناده سلام * کیم آنك برزخی کفار لئام *)

(سهم الاسلام) اضافتله اهل اسلامك حظ ونصیبی معناسنه اولەرق تحیة الاسلام اولان سلام علیکم جمله سنه اطلاق اولنور و بو سلام دنیاده اهل اسلامه مخصوص تحیت ودعا ولوب ملل سائره بو نصیبدن بی بهره ومحروم ونشأهٔ اخری ده دخی * تحیتهم یوم یلقونه سلام * وتحیتهم فیها سلام * نظم جلیللری منطوقنجه اهل ایمانه اختصاصی مجزوم در زیرا قبل الاسلام طائفهٔ عرب بری برلرینه ملاقی اولدقده حیاك الله عبارەسیله تحیت ایدرلر ایدیکه طول حیات ایله دعادر بعد الاسلام * فاذا دخلتم بیوتا فسلموا علی انفسکم تحیة من عند الله مبارکة طیبة * نظم کریمی مفادنجه اهل اسلام بری برینه ملاقی اولدقده طول حیاتی متضمن وآنات دینیه ودنیویه دن خلاص وسلامتی مستلزم اولان السلام علیکم تحیتی ثابت ومشروع اولمغله سلامه سهم الاسلام اطلاق اولندی و بو سهم لفظی بهره ونصیب معناسنه اولدیغی کبی آلات حربیه دن اوق معناسنده در کلکه اهل اسلامه سلامتدن تسلیم کردهٔ حظ موفور وکفار خساستشعاره تیردلشکاف آسا مورث زخم ناسور اولدیغنه ناظم نحریر رمز وایما ایلدی فلله دره (پر) فارسیده طلو معناسنه اولمغله کثرت افاده ایدر (زخم) سهم وزننده جراحت ویاره معناسنه فارسیدر (لئام) سهام وزننده لئیم لفظنك جمعی وکفارك صفتیدر لئیم ذمیم وزننده دنی وفرومایه کیمسه یه دینور

(* دیندی ربانی کمال اربابنه * عالم عامل علوم اصحابنه *)

(ربانی) رانك فتحی و باء موحده نك تشدیدیله ربان لفظنه منسوبدرکه رحمان وزننده صفتدر تربیه ایدیجی معناسنه یاخود رب کلمه سنه منسوبدرکه مصدر بمعنی الفاعلدر زیرا عالم اولان کیمسه دائما علمی تربیه وترویج ایلمك اوزره اولور بو نسبتلره کوره ربانی عالم ودانا وفاضل بیهمتایه اطلاق اولنور یاخود رب حقیقی اولان جناب پروردکاره منسوبدرکه عارف بالله اولان عالم عامله وجمیع احوال واطوارده متأله ومتعبد اولان انسان کامله اطلاق اولنور وربانی کلمه سی ربه منسوب اولدیغی تقدیرجه الف ونون مبالغهٔ نسبت ایچوندر

(* حکمت لقمان نصح و پند ایمش * هم وصایای حکم پیوند ایمش *)

(حکمت لقمان) اضافتله رفعت عثمان وزننده معنای ترکیبیسی حضرت لقمانك حکمتی یعنی موجوداته متعلق اتقان علم ومعرفتی واعمال صالحه واخلاق فاضله اوزرینه ملکهٔ تامه استحصالیله استکمال نفس انسانیه یه مکنت وقدرتی واقوال وافعالده استقامت واصابتی دیمك اولور لکن عرف ادباده مطلقا برکیمسه یی مصالح دنیویه یه سوق ودلالت ومنافع اخرویه یه ارشاد وهدایته دائر پند ونصیحته وموعظهٔ مؤثرهٔ پرعبرته اطلاق اولنور حکمت ایله معروف ومشهور اولان حضرت لقمانك نسبنده ونبوتنده اختلاف اولنوب بعضیلر حضرت ایوب علیه السلامك همشیره زاده سی یاخود والده سنك همشیره زاده سی اولمق اوزره لقمان بن باعورادر دیوب نبوتنه ذاهب اولدیلر لکن قول جمهور اوزره عبد حبشی اولوب بعد العتق

حضرت

حضرت داود علیه السلام خدمتنده مقیم وکثیر الصمت والتفکر برذات دانا وحکیم ایدی جناب لقمانه اعطا کردهٔ فیاض مطلق اولان حکمت نظریه وعملیه یعنی مدار استکمال نفوس بشریه اولان معارف الهیه واخلاق فاضلهٔ مرضیه کلمات حکمت آیات وعبرت غایاتندن معلوم ارباب شعور وحکمته متعلق نصایح وجیزهٔ بلیغه ومواعظ مؤثرهٔ لطیفه لرینك بعضیسی سورهٔ لقمانده محکی ومذکور و بعضیسی دخی تفاسیرده وتواریخده مبسوط ومسطوردر فلیراجع (نصح) نونك ضمیله وعظ ونصیحت ایتمك معناسنه درکه ترکیده اوکوت ویرمك دینور (پند) باء فارسیه ایله فند وزننده نصیحت واوکوت معناسنه در (وصایا) عطایا وزننده وصیتك جمعیدر وصیت برکیمسه برنسنه نك فعلنی یاخود ترکنی آخر کیمسه یه سپارش ایدوب اصمارلمغه دینور (حکم) حانك کسری وکافك فتحیله حکمت مزبوره نك جمعیدر (پیوند) فرزند وزننده جمع وتألیف وضم وترکیب معناسنه فارسیدر پس عرفده حکمت لقمان تکمیل نفوسه دائر وصایای حکمت آمیز ایله نصح و پند دن عبارت اولور

(* بیلکه آینده اولان قصد السبیل * خیره موصل راهه اولمقدر دلیل *)

(قصد السبیل) اضافتله نصب الدلیل وزننده فی الاصل استقامة الطریق یعنی یول طوغری اولمق معناسنه مصدردر لکن اشبو * وعلی الله قصد السبیل ومنها جائر ولو شاء لهدیکم اجمعین * آیت کریمه سنده واقع قصد السبیل بطریق الاستعاره سبیل قاصد ومستقیم معناسنه وصف اولەرق یاخود سالکك حالنی سبیله اسناد طریقیله مجازا اولەرق نصب ادله وارسال رسل وانزال کتب ایله الله تعالی حضرتلری کافهٔ ناسی خیر محض اولان توحید وایمانه دعوت ونعیم ورضوانه موصل طریق مستقیمه ارشاد ودلالت ایتمك معناسنه در

(* واحد ابن الواحد او معروف اولان * قدر عز وشانله موصوف اولان *)

(واحد ابن الواحد) ترکیب توصیفی ایله معنای ترکیبیسی بر اوغلی بر دیمکدر لکن عرف لغتده کندی و پدری عز ورفعت وفضل ومعرفت وقدر ومنزلت وشان وشرف ایله معروف وموصوف اولان کیمسه یه اطلاق اولنور وحید ابن وحید وباذخ ابن باذخ کبی والحاصل بوراده وحدت علم وفضیلت وسائر مزیت جهتیله اولمغله وحید الدهر وفرید العصر کبیدر

(* ضیف ابراهیم مهمان کریم * هم ملك خصلت اولەهم مستقیم *)

(ضیف ابراهیم) اضافتله اشبو مثنوی باتك اوائلنده مذکور اولان ابو الضیفان ابراهیم علیه صلوات الرحمن حضرتلرینك مسافرلری دیمکدرکه مراد * هل اتیك حدیث ضیف ابراهیم المکرمین * نظم جلیلنك تفسیرنده مذکور اولدیغی اوزره انسان صورتنده ومهمان هیئتنده جناب خلیل الرحمانك خانهٔ سعادتنه قدوم وتشریف ایدن ملائکهٔ کرام حضراتیدر لکن عرف فصحاده ضیف ابراهیم صاحب خانه عندنده مکرم ومبجل وذاتنده علم وکمال وفضائل اعمال ایله محلی ومکمل اولوب ضرورات بشریه دن اولان اکل وشرب امثالندن ماعدا خصال ملکیه وفعال مرضیه واقوال واطوارنده استقامت واعتدال وحسن سجیه ایله موصوف اولان ضیف محترمه اطلاق اولنور (ضیف) قافیه سنك اول قطعه سنده کچدی مفردات سائره محتاج بیان دکلدر

(* معنیٔ تعبیر اوتاد البلاد * بلده نك ارکانی اهل اعتماد *)

(اوتاد البلاد) افعال العباد وزننده بلده لرك اعیان واشرافی اولان رؤسا وسرکارلرینه وحل وعقد صاحبی اولوب رأی وتدبیرینه وثوق واعتماد اولان ایش ارلرینه اطلاق اولنور (اوتاد) همزه نك فتحیله وتدك جمعیدرکه مابه الاحکام اولان چیوی یه وقازیغه

دینور (بلاد) جبال وزننده شهر وقصبه معناسنه اولان بلده نك جمعیدر ایمدی ارکان بلاده یعنی عز ومنعه صاحبی اولوب اهالیٔ بلده یی ظلمه نك واشقیانك تعدیسندن محافظه ایدن کیمسه لره اوتاد البلاد تعبیری خفی دکلدر

(* اولدی رحب الراحه دیمکدن مراد * دستی پراحسان اولان مرد جواد *)

(رحب الراحه) اضافتله دائما جود وسخا و بذل وعطا معتادی اولوب خلقه بر واحسانی شامل وانعام فراوانه چوق کیمسه لره نائل اولان مرد جواده یعنی شخص کرم اعتیاده دینور که بسیط الید ومبسوط الیدکبی بغایت سماحتلو وکریم الطبع اولان کیمسه دن کنایه در چونکه (رحب) رانك فتحی وحاء مهمله نك سکونیله وسعتلو وککیش معناسنه در (راحه) ساحه وزننده کف معناسنه درکه ال آیه سی واویج ایچی معناسنه اولمغله معنای ترکیب الی وسعتلو وبول دیمك اولور که غنا وسخا لازملریدر لسانمزده دخی الی بول والی آچق لفظلریله ثروت ویسار دن وانفاق وایثاردن کنایه اولنور (دست) مست وزننده ال معناسنه (پر) باء فارسیه نك ضمیله طولو معناسنه (مرد) فرد وزننده انسان وآدم معناسنه فارسیلردر وانشارده شایع الاستعمالدر

(* جود معن وجود کعب اولمش مثل * چون سخاده انلر ایدی بی بدل *)

(جود معن) اضافتله معن نام کیمسه نك جود وسخاسی دیمکدرکه مراد خلفاء عباسیه نك ایکنجیسی اولان منصور خلیفه نك وزراسندن معن بن زائدة الشیبانی درکه خلیفهٔ مشارالیه طرفندن یمن امارتیله کامور بعده اقلیم خرسانه والی اولمغله جاه وقدری والاتر اولان ذات مکارم سماتدر شجاعت وشهامنده رستم ثانی وجود وسماحتنده رشك آور حاتم طائی اولمغله برکیمسه یی جود وعطا وکمال سخا ایله وصف مراد ایتدکلرنده معن بن زائده در دیوموی الیه تشبیه وتمثیل ایله ضرب مثل اولنور مزبورك جملهٔ جودندندرکه برکون برکیمسه کندویه اجلنی ایها الامیر خطابیله بنه جك بردابه طلب ایتدکده شخص مرقومه برناقه وبرفرس وبربغله وبرحمار وبرجاریه اعطا ایدوب بونلردن ماعدا بنلسی متعارف نسنه معلوممز اولیدی آنی دخی ویردك دیدیکی *وایاجود معن ناج معنا بحاجتی *فلیس الی معن سواك شفیع * بیتنك قائلنه اوچ کون متوالیة یوزر بیك درهم فضه اعطا ایتدکده قائل مرقوم نائل اولدیغی مبالغی استکثار وبوقدر مال فراوانی حوصلهٔ استحقاقنه الدیره مدیغندن شاید استرداد اولنور ایسه مال بولمش مغربی یه دونمش ایکن صفرالید قالمق ملاحظهٔ فاسده سیله فك رابطهٔ اقامتی اختیار ایدوب داخل حوزهٔ تملکی اولان اوچیوز بیك درهمی حموله لرینه تحمیل وشتاب وتعجیل ایله سوی وطنه نقل وتحویل ایدوب فرداسی ینه معتاد اولان روزی تأدیه اولنمق ایچون شخص مزبور مطلوب اولنوب بولنمدیغی اخبار اولندقده تعجله ایتمش مقصودم خزینمده دراهم ودنانیردن نسنه قالمیجه قدر کل یوم بوقدر مبلغ ویرمك ایدی دیدیکی محاضراتده ومستطرفده مسطوردر معن مزبور هجرتك یوزاللی ایکی سالنده عازم دارالاسخیا اولدقده مرثیه سنده انشاد اولان قصیدهٔ طویله ابیاتندن *اباقبرمعن کیف واریت جوده *وقدکان منه البر والبحر مترعا *نشیده سی دخی کمال جودینه دالدر (جود کعب) اضافتله سخاده ضرب مثل اولان کعب بن امامة الایادی دیمکله معروف جواد جاهلیدرکه زمان جاهلیتده جود وعطا وایثار وسخا کندیلره منتهی اولان اوچ شخصك بریدر ایکنجیسی بیت آتیده مذکور حاتم طائی اوچنجیسی هرم بن سناندر کعب مزبور بر مفازه ده برکیمسه ایله همراه اولوب اثناء راهده شدت حرارتدن بیتاب ومشرف هلاك وتباب اولدقلرنده مصحوب معیتی اولان مطره سنده فقط برکیمسه نك حیاتنی محافظه

ایله

ایله سدرمق ایده جك مقداری ماء یسیر بولنمغله رفیقنی نفسی اوزره ترجیح وایثار ایدوب اول ماء حیاتی اکا شراب ایله احیا وهلاکدن انقاذ وانجا وکندوسی عطشان عطشان اولدیغی حالده اقلیم عدمه روان اولمغله مکارم اخلاقدن اولان بذل وایثارده ضرب مثل اولمشدر

(* جود فضل وجود حاتم اویله هم * خصلت ایدی انلره بذل وکرم *)

(جود فضل) اضافتله فضلك سخاسی دیمکدرکه مراد ابا عن جد خلفاء عباسیه وزراسندن وصاغرا عن کابر بذل وعطا ایله مشهور آفاق اولان برامکه جمله سندن ابو العباس فضل بن یحیی بن خالد بن برمك البرمکیدرکه وافر الجود والندی وباهر السماحة والعطاء بر ذات مکارم خصال سماحتپیرا ایدیکی تاریخ ابن خلکان وتواریخ سائره ده مسطور واشعار شعراده مذکور والسنهٔ انامده مشهور اولمغله بذل وکرمده ضرب مثل اولمشدر فضل مزبور هجرتك یوز قرقنجی سالنده سرنمون ساحهٔ وجود ویوز طقسان اوچ تاریخنده کذرکاه بقایه ورود ایلمشدر رحمه الله

(جود حاتم) حاء مهمله نك فتحی وتانك کسریله صاحب وزننده زمان فترتك حامل لواء سماحتی حاتم بن عبد الله الطائی درکه سجیهٔ مادر زادی اولان بذل وانفاقه دائر اخبار کثیره سی اکثر من ان یحصی واظهر من ان یخفی واشهر من ان یذکردر

(* هم قریع الدهر شول ذات مجید * کیم اوله وقتنده رفعتله وحید *)

(قریع الدهر) اضافتله فرید العصر وزننده فضائل وکمالات ومکارم اخلاقده وحید العصر وعدیم الاقران وبین الناس نافذ الکلم ورفیع القدر سیدوذیشان اولان کیمسه یه دینور وقومه اضافتله قریع القوم ده دینور سید القوم معناسنه وقریع مقارعه ومحاربه ده غالب اولان شجیع وبهادر کیمسه یه دینور

(* فخر خندف ایلمکدر افتخار * کثرت نسلله بر عالی تبار *)

(فخر خندف) معنای ترکیب اضافی خندف نام خاتونك افتخار ومباهاتی دیمکدر (خندف) خانك ودالك کسریله زبرج وزننده لیلی بنت حلوان بن عمران نام خاتونك لقبیدرکه اجداد والانژاد سلطان الانبیاء علیه وعلیهم افضل التحایادن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنانك زوجه سیدر خندف مزبوره نك صلب الیاسدن عمرو وعامر وعمیر نام اوغوللری وجوده کلمشدرکه اجداد نبویه دن عمرو مدرکه لقبیله ملقب اولمشدر وبومدرکه وعامر وعمیر فطانت وکیاست وشجاعت وشهامت اصحابندن اولوب والده لری خندف حیاتنده نسل وذریتلری تکاثر ایتمکله مزبوره خندف نسوان قبیله میاننده کثرت اولاد واحفاد ایله تفاخر ایدر اولدیغندن فیمابعد برکیمسه حسب ونسب اوله رق قوم وقبیله سنك چوقلغیله مباهات وافتخار ایلدکده افتخر فخر الخندف دیو مثل مجراسنه جاری اولمشدر (تبار) هزار وزننده فارسیده خصم واقربا وقوم وقبیله معناسنه در واصل زاده صوی وپاکنژاد معناسنه در

(* اولدی قرطا ماریه شیٔ جلیل * قدر وقیمتله جهانده بی عدیل *)

(قرطاماریه) اضافتله ماریه نك کوپه لری دیمکدر زیرا قرطان قرطك تثنیه سیدر اضافتله نون ساقط اولمشدر قرط قافك ضمیله کوپه یه دینور کما مر فی قافیة الطاء (ماریه) جاریه وزننده اسماء نسادندر بو راده مراد بلاد یمنده کائن ملوك کنده بناتندن ماریه بنت ارقم یاخود ماریه بنت ظالم بن وهب نام خاتوندرکه *اعز من قرطی ماریه * دخی خذه ولو بقرطی ماریه * مثللرینك منشائیدر اصلی بودرکه ماریهٔ مرقومه نك قولاغنه طاقندیغی اکوپه لرده قرق بیك التون قیمتلو جواهر نفیسه یاخود کوکرجین یمورطه سی قدر ایکی عدد شهدانه اینجو وار ایدیکه مثلی کورلمش دکل ایدی ماریهٔ مزبوره اول کوپه لری آرایش نشأهٔ اخری قیلمق قصدیله

كعبهٔ معظمه‌یه اهدا وخازن خزانهٔ كعبه دخی آكرب بیت شریف ایچره تعلیق ایلدی من بعد برنسنه زیاده نفیس وكرانبها اولدقده اعز من قرطی ماریه وبرنسنه‌یه ترغیب وعلی ای حال احراز واستحصالی خصوصنده اغرا وتشویق ضمننده خذه ولو بقرطی ماریه مثل اولدی یعنی اول نسنه‌نك مقابلنده ماریه‌نك كوپه‌لرینی ویرمك اقتضا ایدرسه دخی ویروب آله سن دیمك اولور

*) سبحهٔ زیدان اولان هم بمثال * كیم همان مثلی بولنمقدر محال (*

(سبحهٔ زیدان) تركیبنده سبحه غرفه وزننده لسانمزده تسبیح تعبیر اولنان مدار تسبیحدن عبارتدر زیدان سلمان وزننده ملوك قحطانیان تعبیر اولنان سلاطین یمندن سبا القبیله ملقب عبد شمس بن یشجب بن یعرب بن قحطانك شهزاده‌سی اولوب مومی الیهك هر بردانه‌سی ككلك یمورطه‌سی حجمنده برطاقم یاقوت احمرایله دریكتای یپهمتادن مخلوط اوله‌رق تنضید وتنظیم اولنمش برسبحهٔ بیمثالی اولمغله نفاست وعزنده مثل اولوب عادتا نظیری بولنمق محال اولان نسنه حقنده (اعز من سبحة زیدان) دیو ضرب مثل اولنور

*) زبدة الاحقاب نادر بولنان * مثلی بولمغه لازم چوق زمان (*

(زبدة الاحقاب) اضافتله معنای تركیبیسی نیجه كره سكسان ییللرك خلاصه‌سی دیمكدر زیرا (زبده) عمده وزننده هر نسنه‌نك كزیده‌سنه وخلاصه‌سنه دینور (احقاب) همزه‌نك فتحیله باء موحده قافیه‌سنك ایكنجی قطعه‌سنده كچدیكی اوزره سكسان ییله اطلاق اولنان حقب لفظنك جمعیدر لكن عرف بلغاده بركیمسه یاخود برنسنه صفت كمالده نوعنه تفوق ایله نادر الوجود اولوب انك مثلی برقاچ قرنده بر بولنور اولورسه او مقوله عزیز الوجود نسنه‌یه زبدة الاحقاب دینلور

*) معنئ اوتاد ارض اولمش جبال * همدخی اهل علوم پركمال (*

(اوتاد الارض) اضافتله یرك چویلری دیمكدر زیرا اوتاد همزه‌نك فتحیله دال قافیه‌سنك ایكنجی قطعه‌سنده كچدیكی اوزره چوی وقازق معناسنه اولان وتدك جمعیدر ارض قطعهٔ خامسه‌نك عنوانی شرحنده كچدیكی اوزره یره دینور پس اوتاد الارض كرهٔ زمینك حسا باعث متانت واحكامی اولان طاغلره دینور كما قال الله سبحانه وتعالی * الم نجعل الارض مهادا والجبال اوتادا * دخی نشر شرایع واحكام ایله عالم سفلینك معنی مدار سكون وآرامی وموجب نظام وانتظامی اولان علماء ربانیونه اطلاق اولنور

*) چون نماز آدی عماد الدین ایمش * قیلمیانی خراب آیین ایمش (*

(عماد الدین) اضافتله دینك دیره‌كی دیمكدر زیرا (عماد) كتاب وزننده دیره كه دینور دعامه واسطوانه كبی (دین) دالك كسریله مجموع احكام شرعیه‌دن عبارتدر ناظم نحریر بو بیتله اشبو * الصلاة عماد الدین فمن اقامها فقد اقام الدین ومن تركها فقد هدم الدین * حدیث شریفنه ومعنای منیفنه تلمیح ایدر یعنی اركان معلومه وافعال مخصوصه‌دن عبارت اولان نماز كه معلوم عالمیاندر كانه هیئت مجموعه‌سی حجرهٔ مبنیه یاخود قبهٔ مضروبه مثابه‌سنده اولان امر دینك مدار قوامی اولان دعامه وستونی منزله‌سنده اولمغله شرائط واركاننه رعایت ایله محافظه ومداومت ایدن كیمسه‌نك بنیان دینی مؤسس الاركان وتهاون وتكاسل ایله ادا واقامه‌سندن روكردان اولنلر خراب آیین وهادم بنا دین اولمغله اهل خسران اولدیغنی بیان ایدر خراب آیین ایفوب ویران ایتمك معتادی اولان كیمسه معناسنه وصف تركیبی در آیین شاهین وزننده فارسیده رسم وعادته دینور

*) هم عفیف الجبهه اولدی بی نماز * یوز سوروب چونكیم بره ایتمز نیاز (*

(عفیف الجبهه) اضافتله معنای تركیبیسی الی عفتلو وپرهیزكار دیمكدر زیرا جبهه الن دیو هاء قافیه‌سنك اول قطعه‌سنده كچدی (عفیف) خفیف وزننده محرماتدن وقبایحدن پرهیز واجتناب ایدیجی معناسنه‌در لكن بو مقامده علی طریق التجرید جزء معناسی اولان مطلقا اجتناب واحتراز ایدیجی معناسنده مستعمل اولمغله تفسیر واقع اولان مصراع ثانی مفادنجه جبهه‌سی سجده رحماندن متباعد وراولان تارك صلاة معناسنده عرف اولمشدر (بی نماز) بانك كسریله فارسیده نمازسز ونماز قیلمز اولان بی دینه دینور تركیده بانك فتحیله بینماز اندن محرفدر (نیاز) حجاز وزننده رجا وعرض احتیاج معناسنه فارسیدر

*) ك صلاحه دیدیلر زهد الحسن * یوغبسه زهدك اكرها بن هاسن (*

(زهد الحسن) تركیب اضافیسنده (زهد) زانك ضمی وهانك سكونیله عند الناس مرغوب ومعتبر اولان لذائذ فانیه وحظوظات نفسانیه‌دن پرهیز واعراض ایتمكه دینور (الحسن) لام عهد ایله ابو سعید حسن بن یسار البصریدر كه اتباع سنت سید المرسلین واقتداء سیرت اصحاب كزینده رهبر شهراه یقین اولان سادات تابعین وكبار سلف صالحیندن برذات ملكیمات ایدی والد ماجدلری اولان ابو الحسن یسار كاتب وحی النبی زید بن ثابت الانصاری الخزرجی رضی الله تعالی عنه حضرتلرینك بندهٔ معارف پروری ومادر سعد اخترلری امهات المؤمنیندن ام سلمه هند رضی الله تعالی عنها حضرتلرینك جاریهٔ عفت كسترلریدر مشار الیه حسن بصری حضرتلری علم وعمله امام همام وزهد وعفتده قدوة الانام وصلاح وتقواده مشهور وبنام وفصاحت وبلاغتده مقارن مواعظ بلیغهٔ مؤثره‌ده اسوهٔ علماء اعلام اولمغله زهد وصلاحده وسائر اوصاف مزبوره‌ده ضرب مثل اولدیغی معلوم خواص وعوامدر ناظم نحریر هضما لنفسه كندینی حلیهٔ زهد وصلاحدن عاری عد ایدوب سائر برهنكام لباس تقوایی نفسیله تسویه ایتمشدر عفی الله عنه

*) بیل زكاة الجاه احسان ایتمه‌در * چوق دل ناشادی شادان ایتمه‌در (*

(زكاة الجاه) اضافتله منصب ومنزلتك زكاتی دیمكدر (زكاة) حصاة وزننده قطعهٔ شرعیه‌ده كچدیكی اوزره طهارت ونما وبركت معنالرینه اولوب بعده عرف شرعده نصابه بالغ اولان مالدن فقرایه انفاق اولنان مقدار معینه اطلاق اولندی اصلی صدقه وزننده زكوه اولمغله واودن منقلبه اولان الف صورت واوده كتب واملا اولنور لكن بنه الف تلفظ اولنور صلاة لفظی دخی بو بابده‌در (جاه) حال وزننده كاف قافیه‌سنك قطعهٔ ثانیه‌سنده كچدیكی اوزره وجه لفظندن یاخود لغت مستقله اوله‌رق قدر ومنزلت وعز ورفعت ومنصب وریاست معناسنه‌در مس اصحاب جاهك آحاد ناسه قولا وفعلا وانفاقا واوساب واحسانلری وچوق دل ناشادی یعنی محزون ومغموم كوكللری مسرور وشادان ایلملری منصب ومنزلتلرینك دوامنه وعز ورفعتلرینك ازدیاد وقوامنه باعث اولمغله عرف ادباده زكاة الجاه اطلاق اولندی

*) اولدی اعط القوس باریها ادیمك * اهله تفویض ایله كاری هادیمك (*

(اعط القوس باریها) مثلنده (اعط) كلمه‌سی اعطادن امر مخاطبدر (قوس) قافك فتحی وواوك سكونیله اسلحهٔ قدیمه‌دن اولان یای معناسنه اعطانك مفعول ثانیسیدر (باری) ساری وزننده اغاج یونمق معناسنه اولان بری لفظندن اسم فاعل صیغه‌سیله اغاج مقوله‌سنی یونوب اصلاح ایتمكده حذاقت ومهارتی اولان استاد كیمسه معناسنه اعطانك مفعول اولیدر مضاف الیهی اولان مؤنث ضمیری نون قافیه‌سنك قطعهٔ اخیره‌سنده كذران ایتدیكی اوزره مؤنث سماعی جمله‌سندن اولان قوسه راجعدر (معنای) تركیبیسی یای تراش ایتمك مراد ایدن ناتراش كیمسه‌یه

خطابا بابه جغك يابى صنعتنده حاذق اولان كمانكر كامله ويروب اكا يابدر ديمكدر (مذل مزبور عهده سندن كلمه جكك ايشه مباشرت ايله بيهوده نفسكى اتعاب ومصلحتى افساد ايتيوب اربابنه احاله وتفويض ايت ياخود استقلال اوزره كوره ميجكك مصلحتده اهلى وقوفدن استعانه واستمداد ايت ديه جك محلده ضرب وايراد اولنور نته كيم شاعرك اشبو * ياباري القوس بريالست تحسنها * لاتفسدنها واعط القوس باريها * بيتندن مستفاددر

*) اهل تفسيره كوره قول صواب * قلبى ايتمك پاك تطهير الثياب (*

(تطهير الثياب) اضافتله البسه واثوابى طاهر و پاك ايتمك معناسنه در زيرا (تطهير) برنسنه يى مستقذر اندن پاك ايتمك معناسنه در تركيده آريتمق دينور (ثياب) ثوبك جمعى ديو باء موحده قافيه سنك ايكنجى قطعه سنده كچدى لكن اشبو وثيابك فطهر نظم جليلنك تفسيرنده مفسرين كرام حضراتى ثوب لباسى انواع قاذوراتدن حفظ ووقايه ونجس اصابت ايدرسه غسل ايله محو وازاله ايتمك معناسنه حمل ايله تفسير ايتدكلرى كبى نفس وقلبى اخلاق ذميمه وافعال قبيحه دن يعنى قلب وقالبى مالاينبغى مقوله سندن تهذيب وتنظيف ايتمك ايله ده تأويل ايتديلر زيرا اهل صلاح وعفته عربيده طاهر الذيل وفارسيده پاكدامن اطلاق واهل فسق وفجوره ملوث الثوب وآلوده دامن تعبيرى حقيقت عرفيه اولمشدر ناظم نحريرك قول صواب تعبيرندن مرادى وجه اولى تخطئه دكلدر بلكه وجه ثانينك دخى صواب اولديغن افاده در

*) ناصح الجيب اولكه غايت پاكدل * اوليه قلبنده اصلا غش وغل (*

(ناصح الجيب) ظاهر الشيب وزننده خالص ونقى معناسنه اولان ناصح لفظنك قلب وصدر معناسنه اولان جيب لفظنه اضافتيله درونده اصلا غل وغش اولميوب غايت پاك ضمير وصافدل ومأمون الغائله اولان كيمسه يه اطلاق اولنور (غش) غينك كسرى وشينك تشديديله منافقانه معامله ايله مكر وخيانته دينور (غل) غش وزننده درونده مضمر اولان حقد وكينه يه وعداوت كامنه يه دينور

*) آسمانه ديديلر تاج الفلك * هم ملوكه ياقشور اوبله ديمك (*

(تاج الفلك) شجر الاراك ويوم الاحد كبى اضافت بيانيه ايله ياخود دار الاخرة وحق اليقين مثللو موصوفك صفته اضافتيله افلاك تسعه دن هر برلرينه اطلاق اولنور (تاج) الف قافيه سنك اوچنجى قطعه سنده كچديكى اوزره ملوك وسلاطينك مجوهرات مضبته ايله محلى ومرصع اوله رق باشلرينه كيدكلرى افسر شاهى واكليل پادشاهى يه دينور (فلك) فتحتيله آسمانه يعنى كوكه دينور سماء كبى پس افلاك علويه افلاك سفليه نك وافلاك سفليه عالم عناصرك افسر برزيب وزيورى مثابه سنده اولمغله طبقات افلاكدن هر برينه تاج الفلك اطلاق اولندى وملوك وسلاطينه تاج الفلك اطلاقى عرب عربادن منقول ومسموع دكل ايسه ده نور عدللرى ظلمتكدهٔ عالمى تابدار وجمله رعيه نك باشلرى اوزرنده يرلرى دركار اولمغله انلره دخى تاج الفلك اطلاقى سزا وشاياندر ديمكدر

*) جنة الدنيا ماكى اولدى شام * اولمز اويله بلدهٔ جنت مشام (*

(جنت الدنيا) اضافتله دنيانك جنتى ديمكدر جنت الف قافيه سنك اولكى قطعه سنده دنيا ايكنجى قطعه سنده مذكور ومشروحدر (شام) سام وزننده بلاد عظيمهٔ كثيره وقرى وقصبات وفيره يى مشتمل آيالت جليله نك اسميدر لكن بومقامده السنهٔ ناسده مشهور ومتداول اولديغى اوزره اشهر بلدانى اولان دمشق الشام مراددر بلدهٔ مزبوره نك زمينى جريان جداول وانهار ايله ريان ودروننى وبيرونى منبت اشجار مثمرهٔ ملتفت الاغصان وحدائق وبوستانى سبزه زار وكلستان

اولمغله

اولمغله نمونه نماى روضهٔ جنان اولديغندن جنت الدنيا اطلاق اولندى جنت مشام قوقولى ديمكدر

*) برجبلدر شام قربنده لكام * يمش ابدال اللكام ايچون مقام (*

(لكام) غراب وزننده ولكام رمان وزننده دمشق الشام قربنده برجبل عظيمك اسميدر كه انده رجال غيبدن اوچلر ويديلر وقرقلر مقامى واردر كه حالا زيارتكاهدر اكا جبل اللكام دينور وجابجا انده عقد انجمن عبادت ايدن اهل الله طائفه سنه ابدال اللكام دينور (ابدال) همزه نك فتحيله اولياء الله زمره سندن برجماعتدر كه حضرت حق جل وعلا انلرى وجه ارضده اقامت يعنى بعض مصالح خلقك تصرفى خصوصنده اذن معنوى ايله مظهر خلافت ايتمشدر وانلر دائما يتمش نفرا ولورلر قرق نفرى ايالت شامده واوتوز نفرى بلاد سائره ده اولورلر ايچلرندن بريسى ارتحال دار بقا ايلدكده سائر ناسدن برينى انتخاب وانك يرينه اقامه واجلاس ايدرلر

*) سرة الارض اولكه بى ريب وكان * معنىٔ اقليم رابعدر همان (*

(سرة الارض) اضافتله يرك كوبكى ياخود وسطى والطف وافضل اولان معتبر محلى ديمكدر زيرا (سرة) سبنك ضمى وراء مشدده نك فتحيله بدنده كوبك تعبير اولنان موضعه دينور (وسرة الوادى) درهٔ نك وسطنه وانفع وخوشتر اولان يرينه دينور (وسرة الارض) كرهٔ ارضدن ربع مسكونك عمارت جهتندن اكثرى وسكان وقطاننى ناسك خلقا وخلقا اعدلى وهواسى حرارت وبرودتده معتدل اولمغله انواع ثمرات واصناف زروع ومحصولاتك منبتى اولان اقليم رابعه اطلاق اولنور واقليم ثالث وخامسدن اقليم رابعه ولى ايدن اراضى واهالينك حكمى دخى اقليم رابع كبيدر معلوم اوله كه اهل جغرافيا يعنى هيئت ارض وصورت اقاليم بيانه تصدى ايدن علماء هيئت كرهٔ زميندن ربع مسكون تعبير اولنان قطعهٔ مأهوله ومعموره يى طولا غربدن شرقه يوزسكسان درجه اولمق اوزره يدى قسمه تقسيم وهر برقسمه براقليم تسميه ايتديلر ومبدأ طولى بعضيلر اوقيانوس تعبير اولنان بحر محيط غربينك ساحلندن و بعضيلر بحردن اون درجه ايچرو جزاير خالدات وجزاير السعداء اطلاق اولنان التى عدد جزيره لردن اعتبار ومنتهاسنى جهت شرقده آخر العمرانات اولان اقصاى صين اولمق اوزره عدو شمار ايتديلر وعرضا سطح معدل النهارده كائن خط استوا دائره سندن جهت شمالده منتهاى عمارت اولان التمش التى عرضنه قدر درديلر ومانحن فيه اولان اقليم رابعك مبدأنك عرضى اوتوز اوچ درجه اوتوز يدى دقيقه واطول نهارى اون درت ساعت اون بش دقيقه ومنتهاسنك عرضى اوتوز سكز درجه اللى درت دقيقه واطول نهارى اون درت ساعت قرق بش دقيقه اولمق اوزره تحرير وبيان ايتديلر و بلاد غربدن طنجه وافرنجه وبحر روم ده ردوس و قبرس جزيره لرى وانطاليه وطرسوس وطرابلس الشام وانطاكيه وحلب وملطيه وديار بكر وارزنجان وموصل وتبريز وهمدان وكاشان وجرجان وسائر بونلره محاذى اولان بلدان داخل اقليم رابع اولديغن بيان ايتديلر و بو اقليم رابعده يكرمى بش جبل عظيم ويكرمى ايكى نهر كبير بولنديغن واهاليسنك لونى اسمر ايله ابيض ميانده اولديغن بيان ايتديلر كذا فى شرح الجغمينى ملخصا (ريب) شبهه ديو قطعهٔ شرعيه ده كچدى (كمان) كاف فارسيه نك ضميله بمعنى الريب والظن در

*) باقى فتوحاتنه شيخ اكبرك * اول فيوضات خدايه مظهرك (*

(شيخ اكبر) كاشف الحقايق والاسرار * وزبدة الاحقاب والاعصار * الشيخ الامام محيى الملة والدين ابو عبد الله محمد بن على العربى الطائى الحاتمى الاندلسى قدس الله سره العزيز حضرتلريدر شيخ مشار اليه جانب مغربده كائن اندلس جزيره سى بلادندن مرسيه نام بلده ده هجرتك بشيوز التمش سنه سى رمضاننك اون يدنجى اثنين كيجه سى مشيئهٔ عدمدن سرنمون ساحهٔ وجود اولوب علوم ظاهره و باطنه ده پيشواى اماثل * ورهنماى افاضل *

واصحاب قوهٔ قدسیه دن برذات عز یزالفضـائل ایدی صغیر وکبیر مؤلفاتی بشیوزدن متجاوز اولدیغی تصحیح کردهٔ ثقاتدر * مکهٔ مکرمه‌ده مجاورتی اثناسندن فتوحات مکیه نام کتاب حقایق نصابی تألیف واملا بعـده دمشق الشامه کلوب انده شرفبخش ایوایکن التیوز اوتوزسکز سنه‌سی ربیع الاخرینك اون ایکنجی جمعـه کیجه سی فیوضات الهیه ومعارف ربانیه نك محل ظهوری اولان روح پرفتوحلری آشیانهٔ بدندن طیران وعازم سوی روضهٔ رضوان اولدقده جسد شریفلری صالحیة الشامده دفین خاك سیاه وتربهٔ متبرکه‌لری زیارتگاه اولیاء الله اولدیغی معلوم اصحاب انتباهدر

*) انده در تفصیل ارض السمسمه * ایتمز ادراك انی هر شخص سمه (*

(ارض السمسمه) اضافتله معنـای لغویسی صوسام یری دیمکدر زیرا سمسم سینلرك کسریله زبرج وزننده شیروغن تعبیر اولنان یاغ کندیدن استخراج اولنـان دانه‌نك اسم جنسیدر واحدی سمسمه درکه بردانه صوسامه دینور لکن اهل تصوف وارباب مکاشفه لساننده شیخ مشارالیهك فتوحاتنده خلقت ابوالبشر آدم علیه السلام بابنده مفصلا بیانی اوزره بو عالم جسمانی اطلاق اولنان عرش اعظم وماحواه‌نك وراسنده بر ارض واسعـة الفضاء وبر عالم غیر معلوم المبدأ والمنتهی واردر واول تفصیلك اجمالی بودرکه جنـاب عظیم القدرت جل وعلا حضرت آدم علیه السلامی طین پرحکمتدن خلق وتصویر ایتدکـده خمیرهٔ طینت آدمدن برمقدار فضله قالدی اول فضله‌دن شجرهٔ مبارکهٔ نخـله‌یی خلق ایلدی بوجهتله نخله حضرت ابوالبشرك اختی وبزم عمته مز اولدیغی لسان شرع ناطق ونخله‌یی مؤمنـه تشبیه حدیثی طرق عدیده ایله ثابت واشجار سائره‌یی متجـاوز نخله ایچون اسرار عجیبه وانسانه مشابهت غریبه متحققدر *وبعد خلق النخله اول طین حکمت قرینیدن سمسمه مقداری فضله قالدی جنـاب باسط ومقتدر اول فضلهٔ یسیره‌یی مدوبسط ایدوب بر عالم وسیع الفضـا قیلدیکه عرش وکرسی وسموات وارضین وجنـان وجحیم اول ارضده وضع اولنسـه صحراء وسیعة الانحـایه القا اولنان حلقه مشـابه‌سنده اولور واول ارضده طورعقلدن خارج عجایب وغرائب لایعد ولایحصی در وجناب فعال لمایرید اول ارضده هر لحظه ده عوالم کثیره خلق ایدوب انلر دائما ذات مقـدس کبریایی تقـدیس ایدرلر واول عوالمـده بزم صورتلریمز اوزره عالم دخی واردرکه عارف بالله انی کوردکده اول عالمده کندی نفسنی مشاهده ایدر واول ارض اجسام طبیعیهٔ طینیهٔ بشریه دن برشیٔ قبول ایتمز ارباب مکاشفه دن اولان عارفلر اول ارضه دخول مراد ایتـدکلرنده اجسام فانیه وهیاکل عارضه‌لرین بو ارض دنیـاده ترك ایدوب ارواح مجرده‌لریله دخول ایدرلر حتی عرفاء اهل جنت دخی جنتدن اول ارضه وصول قصد ایتـدکلرنده هیاکل باقیه‌لرندن منسلخ اولوب فقط ارواحلری رهیـاب وصول اولور وبو ارضـك بعض احوال غرابت اشتمالی وعوالمنده عالم انسانك صوری دخی موجود اولدیغی بیان ذیلنده عبدالله بن عباس رضی الله عنهما حضرتلرینك *حتی ان فیهم ابن عباس مثلی* بیوردیغی ارباب مشاهده عنـدنده رسیدهٔ رتبهٔ صدق وصحتدر وبو مطلبك بیانی ضمننده اخوان حقایق شناسانمزدن باهر الجد والمساعی الشیخ الفاضل محمد الساعی المغنیسی حضرتلرینك لسان ترکی اوزره علی وتیرة الاجمال کشیدهٔ سلك نظم اللآل قیلدیغی ابیات آتیه‌نك بو مقامه ادراج اولنمسی مناسب کورلدی

*شیخ اجل ایتمش بیان دیمشکه ارض السمسمه * طین ابی الانسـاندن قالمشدی باقی بر نیمه *
* اندن یارتدی نخله‌یی باقی قالوب صوسام قدر * اندن یراتدی برفضا کیم اولدر ارض سمسمه *
* کر بو جهانی سر تسر قویسك آنك اورتاسنه * صحراده برصوسام قدردر یر واران اول عالمه *

* دنیایه هر نه کیم کله اول عرصه ده مثلی اوله * بر برینه فعلی اویه بو سوزلك اصلی یوق دیمه *
چون ابن عباس دیدیکم بن کبی اول ارض ایچره وار * بر ابن عباس داخی دیر نقل ایتدی اهل الله همه *
* مرغوب غرائب نسنه‌لر اول عرصه ده مملودرر * اهل شهود اولان کورر سائرلری اندن عمه *
* اول ارضه صرف ارواح کیرور هیکللری یولده قالور * اهل بصیرتلر بیلور بیلمز آنی شخص سمه *

هذا الملخص مافی الفتوحات ومن اراد التفصیل فلیرجع الیها

*) اهل کشف آکلرنه اول ارض وسیع * وار ایمش انده نیجه صنع بدیع (*

(اهل کشف) وراء حجـابده اولان امور غیبیهٔ حقیقیه‌یه واقف ومطلع اولان کیمسه‌یه دینور (وسیع) امیر وزننـده بول وککیش نسنه‌یه دینور * ارض مرقومه‌نك کمال فسحت ووسعتی وانده بولنـان مصنوعات بدیعه ومخلوقات عجیبه‌نك وفرت وکثرتی آنفا بسط وبیـان اولندی

*) احتیاطا ایلدم ایما سکا * یاد ایدر اهل تصوف جابجا (*

(احتیاط) همزه‌نك کسریله حزم وبصیرت اوزره عمل ایلمك معنـاسنه در (ایما) همزه‌نك کسریله اشارت معناسنه در (یاد) باد وزننده فارسیدر برنسنه‌یی ذکر ایدوب اکمق معناسنه (تصوف) تکلف وزننده باطنـا وظاهرا آداب شریعته رعایت وسنت سید المرسلینـه کمال متـابعت یعنی رذائل اخلاقدن نفس وقابی تخلیه وتصفیـه واعضا وجوارحی انواع آفات بدنیه دن تطهیر وتزکیـه ایله آثام جلیه وخفیه دن مجـانبت واخلاصه مقـارن مجاهدات عملیه وریاضات نفسیه ومراقبات قلبیـه‌یه مواظبتدن عبـارتدر منوال محرر اوزره اهل تصوف وغایت نادر الوجود اولدیغندن امام ابو حامد الغزالی حضرتلری عصرنده بولنـان متصوفه زمره سندن الا من عصمه الله ایله استثنا ایتدیکندن ماعداسنی عندالله فجار ومنـافقیندن وعندارباب القلوب حمقـاء جاهلیندن عد ایلدیکی صحیح بخاری شارحی فاضل کرمانیدن نقلا راغب اوائل سفینه ده بعبـارته تحریر ایلمشدر پس شیخ سعدی حضرتلرینك کلستانده *این مدعیان در طلبش بیخبرانند* کفتدسی اکثر متصوفهٔ زمانه‌نك ماصدق حاللری ونابی مرحومك خیریه ده *هله چوق جرأت وچوق ترك ادب* ایلمك دعوای نزدیکیٔ رب* مقاله‌سی یاوه کویان طائفه‌نك صفت کاشفهٔ احواللری اولدیغی امعـان نظره محتاج دکلدر (جابجا) بعض کره واحیـانا ماکنده اولدیغی دیباجه ده کچدی

*) ام انوار السماء خورشید ایمش * فلسفی نور نجوم اندن دیمش (*

(ام انوار السماء) اضافتیله اشرف الکواکب اولان آفتاب عالمتابك کنیه‌سیدر زیرا ام لفظی نون قافیه سنك یدنجی قطعه سنده بیـان اولندیغی اوزره هر نسنه‌نك اصل واساسنه ومنشأ وعمادنه دینور وبر جماعتك رئیسنه واشرفنه دینور (انوار) همزه‌نك فتحیله قطعهٔ رابعه‌نك عنوانی شرحنده کذران ایدن نورك جمعیدر (سماء) کوکه دینورکه معـلومدر پس ام انوار السماء افلاکده مرکوز اولان اجرام منیره‌نك یعنی ثوابت وسیارات تعبیر اولنـان یلدزلرك اشرف واشهری واضوء وانوری دیمك اولور (فلسفی) جعفری وزننـده فلاسفه طائفه سنه منسوب دیمکدر فلاسفه فیلاسوفك جمع جعلیسیدر (فیلاسوف) فانك فتحیله لسان یونانیـده محب حکمت دیمکدر حکمایه فلاسفه اطلاقی بو جهتـله در (خورشید) خانك ضمیـله فارسیده کونشه دینور (نجوم) رجوم وزننده نجمك جمعیدر نجم یلدز دیو قطعهٔ رابعه ده کچدی لکن ناظم مرحومك * فلسفی نور نجوم اندن دیمش * قولی بو مقامده ام لفظی اصل ومنشاء معناسنه محمول اولمغه وفلاسفه واهل هیئت عندنده جمیع کواکبك نوری شمسدن مستفاد اولمغه مبنیدر مع هذا مذهب اهل هیئتی بیان معرضنده شرح جغمینی وحواشیسنده الکواکب منیرة بالذات

ودائما الا القمر قوللری وشرح مواقفك والكواكب كلها شفافة مضيئة بذواتها الا القمر قولی فقط قمرك نوری عارض وشمسدن مستفاد اولوب كواكب سائره بذواتها مضيئه ومنيره اولديغی عند الحكما متفق عليه اولديغنی اشعار ايدر بو صورتده ناظم مرحوم * هم كونشدر ام انوار السماء * جمله انجمدن اودر چون پرضياء * ديسه ام انوار السماء كبی روشنا اولوردی

*) آسمانه ديندی هم ام الغياث * جابجا غيث ايتديكيچون ابتعاث (*

(ام الغياث) اضافتله فلكك كنيه سيدر ناسك حين احتياجلرنده مدد وغوثی اولان مطر وغيثك مبدأ ومنشائی اولديغی باعث تكنيه اولمشدر زيرا غياث مدد ونصرت معناسنه ديو ثاء مثلثه قافيه سنده كچدی (غيث) ياغمور ديو الف قافيه سنك قطعهٔ رابعه سنده كچدی (ابتعاث) افتعال وزننده كوندرمك معناسنه در بعث وارسال كبی (جابجا) طرف بطرف واراالق اراالق معنالرنده فارسيدر كاه مرارا

*) وعد صادق وعد اسماعيل هم * كيم اوله انجازی البت ملتزم (*

(وعد اسماعيل) اضافتله اسماعيل عليه السلام حضرتلرينك وعدی ديمكدر (وعد) واوك فتحی وعينك سكونيله بركيمسه يه سوز ويرمك يعنی بر منفعتلی نسنه يی ايده جكنی وايشليه جكنی خبر ويرمك معناسنه در (اسماعيل) اجداد والا نژاد فخر كائنات عليه افضل التحيات جمله سندن اسماعيل بن ابراهيم عليهما السلام حضرتلريدركه حق تعالی جل وعلا حضرتلری كلام قديمنده آتی * واذكر فی الكتاب اسماعيل انه كان صادق الوعد * نظم كريميله مدح وثنا بيورمشدر تفسير تيسيرده ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن روايت ايدركه حضرت اسماعيل عليه السلام برقوله بر محلده ملاقاتی مواعده ايدوب مشار اليه حضرتلری يوم ميعادده محل معهوده واروب قوم مزبور خلف ايتمكله ايفاء وعد ايچون اول محلده بلا زاد ولا طعام علی التوالی اوچ كون مكث وآرام بعده قوم مزبور كلمكله وعدی انجاز واتمام ايتديكيچون مظهر ستايش رب الانام اولدی تفسير قاضی وابی السعودده مذكوردركه اشبو * قال يا ابت افعل ما تؤمر ستجدنی ان شاء الله من الصابرين * نظم جليلی منطوقنجه ذبح اولنمق اوزره صبری وعد ايدوب ظهور فدايه قدر وعد صبره وفا ايلديكی صادق الوعد اولديغی بيلك خصوصنده سكا كافيدر پس اول ذاتك وعده كمال وفاسی قرآنده مذكور والسنه ده مشهور اولمغله من بعد زيد وعمرودن هركيمكه انجاز وعدی نفسنه التزام ايدينورسه انك وعد صادقنه وعد اسماعيل اطلاق اولنور (انجاز) همزه نك كسريله وعده وفا ايتمكه دينور (البته) ديباجه ده بيان اولنديغی اوزره قطعی المفاد اولان مضمون جمله يی تأكيد ايچون ايراد اولنور (ملتزم) درعهده اولنمش نسنه يه دينور

*) قدرت ودولت ايمش برد الفراش * روح اوراحت ايله ايتمك انتعاش (*

(برد الفراش) فصل الخطاب وزننده معنای لغويسی دوشك اوبقوسی ديمكدركه دوشك اوزرنده ياتان كيمسه نك اويقوسی اوله جقدر اضافت ادنی ملابسه ايچوندر زيرا بو راده برد لفظنك معانيسندن نوم معناسی مراددر فراشدن مراد فراش ناعمدركه نرم ويومشق اولان چلته ودوشك مقوله سيدر پس بويله جامه خواب نرم ونازك او زرنده غنودهٔ بستر استراحت اولمق لازمهٔ رفاه وثروت اولمغله اهل لغت بطريق الكنايه دولت وقدرته ومال ومنال وحسن حال ايله آسايش وراحته برد الفراش اطلاق ايتديلر (روح) رانك فتحی وواوك سكونيله راحت وآسايش معناسنه در (انتعاش) افتعال وزننده اياغی سورچوب دوشن كيمسه نك قالقمه سنه دينور لكن كلام ناظمدن متبادر اولان حسن زندكانی ايله تعيش معناسنه

محمول اولمقدر مكركه بعد الفقر والفاقه دسترس اولنان قدرت وثروت ملاحظه سنه مبنی اوله فافهم

*) پاك بيل مفهوم صابون الذنوب * خالص اولان توبه دير اهل قلوب (*

(صابون الذنوب) معنای تركيبيسی كناهلرك صابونی ديمكدر چونكه صابون عربی وفارسی وتركيده مشترك اوله رق مستعمل اولان صابون معروفدر لكن تركيب مزبورده مضاف اليه اولان ذنوب صابون متعارف ايله غسل وتطهير اولنور مقوله دن اولمديغی قرينه سيله علی طريق الاستعاره توبهٔ نصوح اطلاق اولنان توبهٔ خالصه معناسنده استعمال اولندی يعنی صابون ابدان واثواب مقوله سندن اوساخ وانجاس محسوسه يی تطهير وتنظيف وآثار ادناسی محو وازاله ايتديكی كبی توبهٔ صادقه دخی * التائب من الذنوب كمن لا ذنب له * منطوقنجه ارجاس معقولهٔ آثامی كان لم يكن حكمنه ادخال ايدرك بالكليه محو وازاله ايتمكله اهل قلوب وارباب بصيرت توبهٔ خالصه يه صابون الذنوب اطلاق ايتديلر (معلوم اوله كه صابون لفظی مترجم قاموسك مصباح منيردن نقلی اوزره دفع ومنع معناسنه اولان صبن ماده سندن فاعول وزننده صيغهٔ مبالغه در زيرا ابداندن وسائر نسنه دن اوساخی مبالغه ايله ازاله ودفع ايديجيدر ديدی (وصاحب اللهجه نك بعض كتبدن نقلی اوزره صابونك موجدی عبد الرحمن بونی اولمغله بويله بر صنعت عجيبه اختراعنی هركس استحسان وآفرين كويان اوله رق * اصاب البونی * ديمه لريله كثرت استعمالدن ناشی كلام مزبور اختصار اولنوب صابون ديديلر ديدی (توبه) حاء مهمله قافيه سنك قطعهٔ ثانيه سنده كچدی مفردات سائره معلومه در

*) همدخی النقد صابون القلوب * نقد اقچه پاك ايدر دلدن كروب (*

(صابون القلوب) اضافتله اصطلاح ادباده نقد اقچه معناسنده مستعملدر زيرا آنتفايان اولنديغی اوزره آلت تطهير اولان صابون تطهير معنوی ايله مطهر معناسنده مستعملدر پس دراهم جراحات قلوبه مراهم وجبين مصالح يننده تسر الناظرين التون حل ايله مكتوب اولان دينار * صفراء لا تنزل الاحزان ساحتها * لو مسها حجر مست به سراء * نشيده سنجه ساحهٔ مسرت مساحه سی غموم وكروبدن بمراحل بعيد اولديغی نمودار والحاصل النقود تحل العقود فقره سنجه مفتاح مقاصد ومقلاد اوطار اولان نقود موجوده نك ناخن همتی مشكل كشای مطالب دشوار * ومسرت بخشای قلوب صغار وكبار * اولديغی اطوار توانكراندن ظاهر وبديداردر (كروب) قلوب وزننده غم وحزن وتاسه معناسنه اولان كربك جمعيدر

*) پك مطهر نسنه در طست العروس * ميل ايده هر پاكدل والانفوس (*

(طست العروس) معنای تركيبيسی كلين لكنی ديمكدر زيرا (طست) طانك فتحی وسين مهمله نك سكونيله لكن تعبير اولنان انايه وقابه دينوركه ايچنده ال وسائر نسنه يايقنور بونك اصلی ايكی سين ايله طس اولمغله سين ثانيه تايه قلب اولنمشدر وقاموسك بيانی اوزره عربی الاصل اولرق طی قبيله سی لغتيدر لكن سائر اهل لغتك بيانی اوزره فارسيده شين معجمه ايله طشت وطابدلی تا ايله تشت معربی اولمق اوزره مرسومدر (عروس) صبور وزننده كويكويه وكلينه دينور ديبوزا مجه قافيه سنك اول قطعه سنده كچدی پس كلينلرك لكنلری ثروت ويسارنه كوره كيمی مصيقل كوشدن وكيمی مجلی طوبناق مقوله سندن وادنی مرتبه اوانی نحاسدن اولوب تميز قلايلنمش اولمق معتاد اولمغله كانما كان برنسنه زياده پاك ونظيف اولوب ارباب طبيعت اكا ميل ورغبت ايدراولدقده اهل لسان اول شيئه طست العروس اطلاق ايدرلر (مطهر) اسم مفعول بنيه سيله طهارتنه دقت واهتمام

اولنمش نسنه یه دینور (پاکدل) وصف ترکیبی اوله رق قلبی صفوتلو کیمسه یه دینور (والانفوس)
نفوس والاوذوات عالیه معناسنه در

*) اولدی کرسی سلیمان النبی * تختکاه عدل وداداک انجبی (*

(کرسی سلیمان) اضافتله حضرت سلیمانک سریری وتختی دیمکدر زیرا (کرسی) تخت دیو قطعهٔ ثالثه ده کچدی سلیمان انبیاء بنی اسرائیلدن سلیمان بن داود علیهما السلامدر تاریخ مرآت کائناتده وعلامة الروم ابو السعود مرحومک اشبو * وحشر لسلیمان جنوده من الجن والانس والطیر فهم یوزعون * آیت کریمه سنک تفسیرنده بیان ایتدکلرینک اجمالی بودرکه حضرت سلیمان صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلرینک اقامتکاه جنود متنوعه سی اولان دیوانخانهٔ عظمت آشیانه لرینک طول وعرضی یوزر فرسخ اولوب ربعی یعنی یکرمی بش فرسخی آرامکاه نوع انسان وربع دیکری قرارکاه طوائف جن وشیطان وربع آخری مأوای اصناف مرغان وربع رابعی مثوای انواع سائرهٔ حیوان اولمق اوزره تخصیص وتحدید اولنوب جنود بشریه یه مخصص اولان ربعک حاق وسطنده برفرسخی یعنی طولا اون ایکی بیک وعرضا کذلک اون ایکیبیک ذراع محلی معمول جنیان اوله رق زربفت یعنی خالص التون ایله حریردن طوقونمش چارکوشه ویکپاره مثلی نادیده وناشنیده بر بساط بیهمتا ایله دوشنوب اول بساط موجب الانبساطک میانده انواع صنایع بدایع واصناف جواهر زواهر ایله مرصع زرخالص العیاردن مصنوع نظاره سی حیرتبخش نظار اولور حیثیتده برتخت عالیبخت مرتفع وضع اولنوب جناب سلیمان علیه السلام سعادتله انده اورنک نشین عزواجلال اولوب انس وجن ووحوش وطیور میانده فصل حکم وقضاء ومراسم عدل ودادی کماینبغی انفاذ واجرا ایله احکام دینیه یی احکام وامور ملکیه یی تنظیم واتمام بیوررلر ایدی پس برسریر سلطانیکه انده مراسم عدل وداد کماهو حقه اجرا وایراد اولنه اصطلاح اهل لسانده اکا کرسی سلیمان اطلاق اولنور تختکاه ادات اسم مکان اولان کاه لفظیله تخت یری دیمکدر لکن حلول علاقه سیله نفس تخت مراد اولور داد فارسیده
عدل مرادفیدر (انجب) زیاده اندن تعجب اولنه جق نسنه در

*) هم اودر حکم سلیمان کیم اکا * وجه اصوبله اوله حکم وقضا (*

(حکم سلیمان) اضافتله حضرت سلیمانک حکم وقضاسی یعنی فصل خصومتده شونسنه شویله در دیو قطع وامضاسی دیمکدر زیرا جناب سلیمان علیه السلام هنوز هنکام طفولیتده ایکن استعداد مادر زادی اولان ذکا وفطانت وفهم وفراست وامر اجتهادده اصابت رسیدهٔ رتبهٔ غایت اولمغین پدر خلافتپروری داود علیه السلام حضرتلری امور معظمه یی بونلر ایله مشاوره بیوررلر ایدی وحال صغرنده حکم وقضاده اصابتی جمله سندن بری قصص انبیاده مذکور اولان حکم اصابتقرینیدرکه ایکی خاتون بر رولد نوزاده لریله بیابانده بولنوب صبیلری برمحله وضع وکندولری شغللریله مشغوللر ایکن ناکهان برقورت کلوب کودک شیرخواره لرک برینی اختلاس وافتراس ایتمکله باقی قلان طفل رضیعی هر بررلری بندر دیو ادعا وخصوص مرقومی حضور داود علیه السلامه رفع وانها ایتدکلرنده طرفین بینه دن عاجز اولمغین صغیر مزبوری النده طوتوب کتورن خاتونه ذات الید دیو حکم اولنوب طشره چیقدقلرنده حضرت سلیمانه راست کلوب ماوقعی قصص وحکایه ایتدکلرنده امر ایدوب بربچاق کتوردیلر بعده بیوردیکه چونکه شاهدکز یوقدر بوچوجوغی ایکی نیم ایتسونلرتا که مناصفه طریقیله اقتسام ایده سز دیدکده ذی الید اولان خاتون رضا ویروب او بریسی فریاد ایدرک یاسلیمان بن حصه می خصمه باغشلدم تک معصوم تلف اولمسون دیدکده حضرت سلیمان ولد مزبور رحم وشفقت ایدن خاتونکدر دیو

حکم ایلدیکنی داود علیه السلام استماع ایتدکده حکم سلیمانی تحسین وامضا وفراست سلیمان علیه السلامدن متعجب ومسرور اولدیغی حالده شکر خدا ایلدی واول جمله دن بری دخی اشبو * وداود وسلیمان اذ یحکمان فی الحرث * آیه کریمه سنده مذکور اولان حکم سلیمان علیه السلامدرکه تفاسیرده مفصلا مسطوردر فارجع الیها پس هر بر حکم شرعی که زیاده وغایت صواب وجهله
قضا اولنمش اوله اهل ادب اکا حکم سلیمان اطلاق ایدرلر

*) اولدی نقش الفص رأی عاقلان * کیم سقیمی مستقیم ایده همان (*

(نقش الفص) اضافتله معنای لغویسی خاتمک خطی دیمکدر زیرا نقش برنسنه یی لونلر وبویه لر ایله الاجه ایلمک معناسنه اولوب بومعنادن مثلا بیاض کاغد اوزره سیاه یاخود سرخله یازو یازمقده موجود اولدیغندن مطلقا خطه نقش اطلاق اولنور (فص) فانک حرکات ثلاثی وصادک تشدیدیله یوزک قاشنه وخاتمک طاشنه دینور جمعی فصوص کلور ایمدی نون قافیه سنک اول قطعه سنک مقطعنده بیان اولندیغی اوزره نقش خاتم وارون ومعکوس اولمغله بادیٔ نظرده سقیم کبی کورینوب بعد الطبع والتمهیر حسن واستقامتی ظاهر اولدیغی کبی اهل وقوف وکار آزما اولان عقلانک انجام کاری فکر دقیق ایله مطالعه ایده رک متبصرانه رأی وتدبیرلری دخی سقیمی مستقیم یعنی امور مشکله یی بروجه سهولت تنظیمه مدار قویم اولمغله اومقوله رأی رزین
اصابتهینه نقش الفص اطلاقی اصطلاح اولمشدر

*) دینلدی ماء الوجه جاه ودولته * همدخی شرم وحیا وعزته (*

(ماء الوجه) اضافتله یوز صوینی دیمکدر زیرا ماء صو وجه یوز معناسنه معروفلردر لکن عربیده ماء الوجه وفارسیده آب روی وترکیده یوز صوینی معروف اولان صو معناسنه اولمیوب بلکه دولت وثروت وقدر ومنزلت وشرم وحیا وعزت وحرمت معنالرنده مستعمللردر مثلا برکیمسه آخر کیمسه دن عطیه مقوله سی برنسنه طلب ایتدکده بذل فلان ماء وجهه فی هذا الامر دیرلرکه فلان کیمسه شوخصوصده آب روی دوکدی یعنی قدر ومرتبه سنی حط وتزییف ایتدی یاخود شرم وحیاسنی ضایع ایتدی دیمکدر پس جر وسؤال وعرض احتیاج طریقیله سائلک یوزی صوین آلوب مسؤل ومأمولی اعطا ایدن کیمسه حقیقتده اهل همت وکریم وجوان مرد اولمیوب بلکه مبادلة الشیٔ بالشیٔ قبیلندن اولمغله ظرفای عجم آنی تجار مقوله سندن عدا ایتدکلری اشبو * سودا کرست هر که دهد زر با آب روی * آنکس که بی سؤال
دهد اهل همت است * بیتندن مستبانددر

*) اولدی صیاد القلوب اول خوش کلام * کیم ایده جلب قلوب خاص وعام (*

(صیاد القلوب) اضافتله معنای لغویسی کوکللر آوجیسی دیمکدر زیرا صیاد شداد وزننده آوجی وقلوب قلبک جمعی اوله رق کوکل معناسنه معروفلردر پس صید قلوب قلوب ناسی جلب وتسخیردن کنایه اولمغله اهل لسان اصطلاحنده صیاد القلوب شول کیمسه یه دینورکه کلام لطافت ارتسام وسخن دلکش پرانتظام ایله جذب جنان انام وجلب قلوب خواص وعوام
ایتمکده معروف وبنام اوله

*) دی غلام الخالدی کیم شول قوله * پک مؤدب عاقل وصادق اوله (*

(غلام الخالدی) معنای اضافی معلومدرکه خالدینک قوله سی دیمکدر مراد شعرادن ابو عثمان الخالدی دینمکله معروف کیمسه نک غلام صداقت ارتسامیدرکه کیاست وشهامتده وصدق واستقامتده وآدابه رعایتله حسن خدمتده کندیسیله مثل ضرب اولنوب مناقب عبیدی جامع ومحاسن ممالیکی مستجمع اولان غلامه اکیس من غلام الخالدی واصدق من غلام الخالدی

واحسن ادبا من غلام الخالدي دينور غلام مز بورك حسن آدابنه اتصافى ابن سكرة الهاشمي يه بالغ اولدقده ابو عثمانه نامه تحرير ايدوب نه جنس غلامدر ديو استكشاف ايلدكده ابو عثمان جوابنده او عبد دكلدر ولد دلپسند مدر ديو جواب تحريرى نفح المجلوب نام كتابده مسطوردر بو صورتده غلامدن مراد مطلقا نوجوان ودلى قانلى اوغلان ديمك اولور

) پك يقينلق نكته سى حبل الوريد بر مفاد نظم قرآن مجيد (*

(حبل الوريد) اضافة بيانيه ايله ياخود لجين الماء قبيلندن اولمق اوزره بيونده اولان جان طمرى وشاه طمرى ديدكلرى ايكى طمردن هر برلرينه دينور زيرا (حبل) حانك فتحيله ايپه دينور وهر عضوده ايپه مشابه اوزون وقالين اوله رق اصيل وقوام بدن اولان طمرلره دينور قفادن نازل ارقه طمرينه حبل الظهر وقول طمرينه حبل الذراع دينلديكى كبى (وريد) سعيد وزننده صفحهٔ عنقك مقدمنده يعنى كردنك اوك طرفنده حلقومك ايكى جانبلرنده باشدن وارد ونازل ووتين تعبير اولنان يورك طمرينه متصل ايكى طمرلردن هر برلريدركه انسانه غضب عارض اولدقده منتفخ اولوب مسواك كبى اولورلر تثنيه سنده وريدان دينور ايمدى اشبو* ونحن اقرب اليه من حبل الوريد* آيت كريمه سنده واقع حبل الوريددن مراد بو ايكى طمرك بريدر بونده وريد فعيل بمعنى فاعلدر باشدن وارد اولديغيچون ياخود بمعنى مفعولدر مورد روح اولديغيچون پس نظم جليلك مفادى ومفسرينك بيانى اوزره حبل الوريد فرط قرب يعنى پك يقينلق مفهومنده مثل اولمشدر

) آسمان مفهومى ذات الرجع ايمش هب تفاسير اهلنده او يله ديمش (*

(ذات الرجع) اضافتله صاحبة الرد والصرف ياخود صاحبة الفائدة والنفع معناسنه اولمغله سمايه اطلاق اولنور زيرا اشبو* والسماء ذات الرجع* نظم جليلنك تفسيرنده مفسرين كرامك بيانى اوزره فلك هر بر دوره سنده اجزاسندن جزء معين مبدأ حركتى اولان موضعه ينه رجوع ايتمكله كانه جزئى اول محله صرف ويا ارجاع ايتمش اولديغى ياخود شمس وسائر كواكب غروب ايله غيبوبتدنصكره ينه مطلعنه رد وارجاع ايدر اولديغى ياخود حركت دوريه سى سببيله عالم سفلى سكاننه نفع وفائده افاده ايدر اولديغى ياخود بخاردن آلديغى صويى ينه وجه ارضه افاضه وامطار ايدر اولديغى باعث اطلاق اولمشدر لكن معناى اخيره كوره سمادن مراد سحاب اولور

) اولدى ذات الصدع معناده زمين شق اولور هر نسنه دن چونكيم همين (*

(ذات الصدع) اضافتله عناصر اربعه دن عنصر خاكه يعنى يريوزينه اطلاق اولنور زيرا صدع صادك فتحى ودالك سكونيله هر صلابتلو اولان نسنه ده كائن ياريغه وچتلاغه دينور ويرى شق ايدوب چيقان نباته دينور پس وجه ارض مع صلابتها نباتات واشجار ايله منصدع ومنفلق وعيون وانهار وسيول امطار ايله متأثر ومنشق اولديغيچون ذات الصدع اطلاق اولنور (زمين) عين وزننده فارسيده يره دينور

) ماهتابه ديديلر ني ريب وشك فلسفيات اهلى فرفير الفلك (*

(فرفير الفلك) اضافتله فلكك آهو بچه سى ياخود خفيف المشرب نوجوانى ديمك اولور زيرا فرفير كبريت وزننده وفرفور عصفور وزننده وفرفار ثرثار وزننده كيك وبكى وبقر وحشى مقوله سنك ياوريلرندن قوتله پرتاو ايدوب صحرامه وديشيلرى اوزره نزوان ايدوب آشمه كرته سنه وارمش اولنلرينه دينور وانساندن سبكمشرب خفيف المزاج اولان نورسيده شاب جوانه دينور پس قمر حركتهٔ خاصه سيله اون ايكى برجى ويكرمى سكز منزلى برآيده دور ايتمكله سبعهٔ

سيارهٔ سائره دن تيزرو وشتابان وسريع السير اولديغى نمايان اولمغله عند الحكماء بطريق التشبيه فرفير الفلك اطلاقنه شايان كورلمش (ماهتاب) فارسيده آى آيدنليغنه دينور واون درت اون بش كيجه لك بدر اولمش آيه دينور لكن بوراده مطلق قمر معناسنده مستعملدر (فلسفيات) علم حكمته دائر مباحثدن عبارت اولديغى قريبا بيان اولندى

) حامل المسك اولدى معناده انيس مشك وش بوى موالاتى نفيس (*

(حامل المسك) معناى تركيب اضافيسى يانندهمسك طاشيجى كيمسه ديمكدر زيرا حامل بر نسنه يى يوكلنوب كوتوريجى معناسنه در مسك ميمك كسرى وسينك سكونيله غين معجمه قافيه سنده بيان اولنديغى اوزره طيب معروفدر كه اقليم چينك وچين ملحقاتندن خطا وختن ديارينك بريه ويابانده كائن برنوع آهولرك كوبكلرنده تكون ايدر اكا فارسيده نافهٔ مشك وتركيده كوبك مسكى تعبير اولنور لكن لسان ادباده حامل المسك شول برانيس عاقل وجليس صادق وكامله دينور كه صداقت صميميه واخلاق حسنهٔ مرضيه يه ملابس كلام درى النظام تكلم ايدركن كويا دهان غاليه فشانندن رايحهٔ طيبه منتشر اولوب دماغ جانى معطر ايدر اوله (انيس) موانس ومصاحب معناسنه در (مشك وش) ميمك ضمى وشين معجمه نك سكونيله ينه غين قافيه سنده بيان اولنديغى اوزره مسك كبى معناسنه فارسيدر (بوى) موى وزننده فارسيدر قوقو ورايحه معناسنه (موالات) ميمك ضميله صداقت ودوستلق (نفيس) مرغوب ومعتبردر

) حسن طاووس اولدى حسن بر كال هم اكا حسن التدارج يكما ل (*

(حسن طاووس) معناى تركيب طاووسك كوزللكى ديمكدر زيرا (حسن) حانك ضميله ملاحت وكوزللك معناسنه معرو فدر (طاووس) طالوت وزننده بو اسمله معروف قوشدر كه سراسر وجودنده اولان توييلرى انواع الوان رنكين ايله منقش ومزين وبغايت خوب منظر واحسن اولديغندن ناشى ابو الحسن وابو الوشى كنيه لريله بنام وحسن وجمالى رسيدهٔ رتبهٔ كمال اولان نسنه يه بطريق المثل احسن من طاووس اطلاقى معروف خواص وعوامدر بنابرين مظهر جمال باكمال اولان حضرت روح الامينه* طاووس سدره نشين* وسراپاى انداملرى حسن عالمبهادن عبارت اولان حور عينه وغلمان جنان بهجت قرينه* طاووس خلد برين* اطلاق اولنور وزياده حسندار كيمسه يه طاوس الحسن اطلاق ايدرلر (حسن التدارج) تركيبنده (تدارج) عساكر وزننده تدرج لفظنك جمعيدر (تدرج) جعفر وزننده تذرو فارسى معربى اوله رق سوكلون وبعض دياره قيل قويروق تعبير اولنان قوشك اسميدر طائر مرقوم حسان طيوردن اولديغى بلكه طاووسدن دخى احسن وزيبا عد اولنديغى ابو الحسن ناصر العلوينك طير مرقومى وصف ايچون انشاد ايتديكى ابياتندن اشبو* فان فخر الطاووس يوما بحسنه* فلا حسن الادون حسن التدارج* بيتدن مستفاددر بناء عليه حسن منظر صاحبى اولان كيمسه يه وآخر نسنه يه احسن من التدرج ديو ضرب مثل اولنور

) هم رخ الشطرنج اوكيم قدرى بلند مستقيم وركن دولت هوشمند (*

(رخ الشطرنج) تركيبنك معناى لغويسى سطرنجك او بونك رخ تعبير اولنان مهره سى وآلتى ديمكدر زيرا رخ رانك ضمى وخانك تشديديله وفارسيده تخفيفيله طيور جنسندن عنقا كبى موجود الاسم مفقود الجسم بر عظيم قوشدر كه فيل وكركدان مثللو جسيم جانورلرى پنجهٔ قهريله قاپوب طيران وياوريلرينه طعمه ونواله اولمق ايچون آشيانه سنه روان اولديغى وطير مرقوم خطا وهند اقليملرنده وچين ايله تركستان ميانده بر باديهٔ غير مسكونه ده بولنديغى منقول ومحكيدر وسطرنج مهره لرندن بر مهره در كه طير مرقوم اسميله مسمادر (شطرنج) شينك كسرى

ورانك فتحيله وسين مهمله ايله ده لغتدر معروف اويوندركه قاموس و برهان قاطع ترجمه‌لرينك بيانى اوزره لعب مزبورى نوشروان عهدنده داهرهندى نام حكيم ياخود داهرك اوغلو صيصه اختراع ايلمشدر ودرر منتخباتده مرسوم اولديغى اوزره حكماى هنددن لجلاجك اختراع كرده‌سيدر و بو شطرنج لفظى عربى الاصل اولميوب شبنك فتحيله شترنك ياخود شترنج ياخود صدرنك ياخود صدرنج فارسى معربيدر عربيده جرد حل بابنه الحاق ايچون شينى وسينى مكسور قيلنمشدر فتحى غلط مشهوردر لكن اصطلاح ادباده رخ الشطرنج بر دولتده احراز رتبهٔ رفيعه ايتمش هوشمند و عاقل وامور دولتده كاركذار وسداد واستقامتله عامل حل وعقد ورتق وفتق صاحبى اولان ذات والاقدره اطلاق اولنور مهرهٔ مرقومه‌نك عرصهٔ سطرنجده راست ومستقيم اوله‌رق سيروحركتى واسب وفيل مهره‌لرندن زياده تصرف ومكنتى باعث اطلاق اولمشدر

*) معنئ حسن البداوه‌بى كمان * حسن خلق ذاتئ بهجت نشان (*

(حسن البداوه) تركيبنك معناى لغويسى صحرانك حسن ونضارتى ياخود برنسنه‌نك اول ظاهر وپيدا اولان افرادنك ياخود اجزاسنك رونق ولطافتى ديمكدر زيرا (حسن) بهجت كبى كوزللكدر (بداوه) سحابه وزننده صحرا وبيابانه دينور و برنسنه‌نك الك اول ظاهر اولاننه دينور لكن تركيب مزبور لسان فصحاده بركيمسه‌نك نشوونماسى كندى اوزره اولديغى حسن خلق مادرزادنه وذات مكارم‌سماتنه آرايش ذاتى اولان خصال حميدهٔ خدادادنه اطلاق اولنور موسم بهارده صحرانك انواع ازهار وخضراوات ايله تاب وطراوتى ملابسه‌سى ياخود اول مايبدو من الشئ مقوله‌سنك بهجت وملاحتى ملاحظه‌سى باعث اطلاق اولمشدر (حسن خلق) كوزل خوى ديوناءقافيه‌سنك اول قطعه‌سنده كجدى (ذاتى) عرضى وطارى مقابليدر (بهجتنشان) كوزل علامتلو ديمكدر

*) خلقله حسن مدارا دائما * اولدى رأس العقل سعى ايله اكا (*

(رأس العقل) معناى تركيب عقلك باشى واعلاسى ديمكدر زيرا (رأس) رانك فتحى وهمزه‌نك سكونيله اعضاء حيوانيه‌دن باشه دينور وهرشيئك يوقريسنه واعلاسنه دينور (عقل) عينك فتحيله اشيانك حسن وقبحى كندى واسطه‌سيله تميز وادراك اولنان قوهٔ معنويه‌يه دينور لكن اهل لسان عرفنده (رأس العقل) ديوناسله دائماروى دل كوسترورك حسن معامله ورفق وسهولتله نوازش وملاطفه ايلمك معناسنده مستعملدر و بو حسن مداراة ومدارا يعنى احباايله استيناس والفت واجبهٔ مروت وفتوت ودرونده مضمر اولان كينه وعداوتى ستر واخفا ايله وقت فرصته قدر اعدايه تواضع ولينت مستوجب آسايش واستراحت اولديغى ريب واشتباهدن عارى تذكيم خواجه حافظ شيرازينك * آسايش دوكيتى تفسير اين دوحرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا * كفته‌سى وابن وردى لاميه‌سنده * دار جار الدار ان جار وان * لم تجد صبرا فما احلى النقل * نشيده‌سى وحكماء عربك جناس تامى متضمن اشبو دارهم مادمت فى دارهم * وارضهم مادمت فى ارضهم * مقاله‌سى مثل مجراسند جارى اولمشدر *

*) سومك اسب ومالى حب الخير ايمش * بونده چون معناسى خيرك غير ايمش (*

(حب الخير) اضافتله عند الناس مرغوب اولان نسنه‌يى سومك معناسنه‌در زيرا (حب) حانك ضمى وكسرى ورانك تشديديله محبت كبى سومك معناسنه‌در (خير) كرارا مرارا كجديكى اوزره مطلقا خلقك ميل ورغبت وعلاقه ومحبت ايلديكى نسنه‌يه دينور لكن حضرت سليمان عليه السلامدن حكايهٔ اشبو * فقال انى احببت حب الخير عن ذكر ربى * نظم جليلنده خيرخيل وفرس ايله ودخى * وانه لحب الخير لشديد * نظم كريمنده مال كثير ايله مفسر اولمغله اعمك بعض

انواعى مراد اولمش اولور ياخود خير لفظى خصوصيله خيل معناسنه كذلك مال فراوان معناسنده موضوع اولمغله بونظم جليلرده معناى متبادرك غيرى مراد اولمش اولور (اسب) فارسيده آته دينور

*) زهرة الدنيا بغايت حرص مال * جمع اموال ايلمك روز وليال (*

(زهرة الدنيا) تركيبى دنيانك زيب وزينتى ديمكدر زيرا (زهره) زاى معجمه‌نك فتحى وهانك سكونيله اشجار ونباتاتك چيچكنه دينور ودنيايه اضافتله (زهرة الدنيا) بو عالم دنيانك حسن و بهجت ونضارتنه وتاب ورونق ولطافتنه اطلاق اولنور ناظم مرحومك بيانه كوره تركيب مزبور بركيمسه‌نك زياده حرص وطمع ايله جمع امواله انهماك وتهالكى وروز وليال يعنى فى جميع الاوقات والاحوال تكثير وادخاره اهتمام وتكالبى معناسنده مصطلح اولمق اقتضا ايدر لكن معناى مزبورده مستعمل اولان * شهوة الدنيا * تركيبى دخى * سكرة الدنيا * تركيبيدر زهرة الدنيانك معناى مرقومده استعمالنه ظفرياب اولنه مديغندن بشقه مناسبت دخى المديغى خفى دكلدر فتأمل (روز) فارسيده كوندز معناسنه‌در (ليال) ليلك جمعيدر

*) ابن يومه فكر فردا ايتمين * خرج وصرفنده محابا ايتمين (*

(ابن يومه) تركيبى ابن كلمه‌سنك يوم لفظنه ويومك ضمير غائبه اضافتيله معناى لغويسى مرجع ضمير اولان كيمسه ايچنده بولنديغى كونك اوغلو ديمكدر لكن اصطلاح فصحاده لا يألف الدرهم المضروب صرتنا * لكن يمر عليها وهو منطلق * انا اذا اجتمعت يوما دراهمنا * ظلت الى طرق المعروف تستبق * قطعه‌سى صفت كاشفهٔ حالى ومجموع مايملكنى بذل وانفاقده بى پروا ولاابالى اولان ذات حاتمى السماته كنيه اولمشدر * يوم لفظى نهار كبى كون وكوندز معناسنه معروفدر (فكر) انديشه وتأمل معناسنه‌در فردا فرما وزننده فارسيده يارنكى كون ديمكدر عربيده غد كلمه‌سى كبى (خرج وصرف) لفظلرى بذل واعطا معناسنه‌در (محابا) ميمك ضميله مدارا وزننده توجه والتفات واحتراز واجتناب معنالرنده مستعملدر

*) حسنى خوش كوسترمه سوداء العروس * ضد ايله كشف ايلر اشيانى نفوس (*

(سوداء العروس) تركيب اضافيسى لغتده كلينك سياه رنك جامه والبسه مقوله‌سى نسنه‌لرينه دينور زيرا (سوداء) حمراء وزننده سواد ايله متصف سياه نسنه معناسنه اولان اسود لفظنك مؤنثيدر (عروس) كابين ديو زاى معجمه قافيه‌سنك قطعهٔ اولى سنده كجدى پس اول نمايشده ابراز حسن طلعت وچهرهٔ سمنكون دوشيزه‌يى آچمق قصديله ليلهٔ زفافده عروسى جامهٔ عنبر فامله تزيين بين العرب دأب ديرين اولمغله بومعنادن (سوداء العروس) ايله تعبير اولنوب صكره اصطلاح اهل لسانده خصوص سواد وعروسدن قطع نظر مطلقا برنسنه‌نك حسن ذاتى سنئه برقاتدخى رونق ونضارت وآب وتاب وملاحت ويرمكله باعث فزونئ حسن وجمال اولان زيب وزيوره اطلاق اولندى چونكه الاشياء تنكشف باضدادها مفادنجه دلبر زهره پيكر سپيد اندامى جامهٔ سيهفام بغايت خوب ودلارام كوسترديكى شاعردارمينك اشبو * قل للمليحة فى الخمار الاسود * ماذا اردت بزاهد متعبد * قد كان شمر للصلاة ازاره * حتى قعدت له بباب المسجد * قطعه‌سندن وشاعر ديكرك * رأيتك فى السواد فقلت بدر * بدا فى ظلمة الليل البهيم * بيتندن مستفاددر

*) كنجلك هنكاميدر برد الشباب * بيرلردن صويولورمش اول ثياب (*

(برد الشباب) تركيب اضافيسى لغتده كنج كيمسه‌لرك لباسى وخرقه‌سى ديمكدر زيرا برد و برده بارك ضميله چوقلى چتارى وقماش مقوله‌سنه دينور وجبه وخرقه تعبير اولنان البسه‌يه دينور

عربك * جبة البرد جنة البرد * قوللرنده اولديغى كبى (شباب) سحاب وزننده كنجلك زمانته دينلور وشاب لفظنك جمعى اوله رق كنجلر و دلى قانلو يكتلر معناسنه كلور كما حر فى ثالثة الباء لكن اصطلاح ادباده برد الشباب كنجلك هنكامى وجوانلق زمانى معناسنده عرف اولمشدر حديث السن اولان شبابك جلود و بشره لرى بردیمانى كبى رونقلو وملاستلو و رنكين وطراوتلو اولديغى باعث اطلاقدر وقتا كه هنكام شباب پادر ركاب شتاب اولوب شيخوخت و پيرى طارى اولدقده رهزن كاربان يال و بال اولان كذران ماه و سالك دست تعديسيله برد الشباب نزع وسلب اولنوب اكا بدل جامهٔ كهنهٔ شيب پرعيب الباس واكسا اولنديغى جز مكردهٔ پير و برنادر

*) اولدى هم بيض الانوق اول بيثال * مثلى بولنمق عديم الاحتمال (*

(بيض الانوق) بيت العروس وزننده قرتال يمورطه سى ديمكدر زيرا (بيض) بانك فتحيله قوش نوعنك يمورطه سنه دينور اسم جنسدر قليله وكثيره اطلاق اولنور واحدى بيضه در تمر تمره كبى (انوق) صبور وزننده فتحاتله رخمه مراد قيدركه فارسيده دال وتركيده قرتال تعبير اولنان مشهور قوشدر طير مرقوم بيضه سنى و ياوريسنى تعرض اغيـاردن محافظه ايچون بغايت صرب طاغلر باشنده ياجين قبـارده يووه ياپوب يمورطلديغيچون وصولى مشكل وصعب المنال اولان نسنه لر حقنده عرب عربانكله مثل ضرب ايدوب * اعزمن بيض الانوق وابعد من بيض الانوق * ديرلر و برنسنه زياده اندر نوادردن اولوب قرطا ماريه كبى مثلى بولنمق عديم الاحتمال اولدقده تشبيه بليغ طريقيله اكا بيض الانوق اطلاق ايدرلر قالديكه نسخ مطبوعه ده بيض الانوق موقعنده بيض النوق واقع اولمشدر نوق نونك ضميله ديشى دوه معناسنه اولان ناقه نك جمعى اولمغله معناى تركيب دوه يمورطه سى ديمك اولور بوايسه نادرالوجود وصعب المنال مقوله سندن اولميوب بلكه عادتا وجودى محال اولديغندن بشقه قاموسده ولهجه ده و مجمع الامثال مختصرنده مرسوم اولان اعزمن بيض الانوق وابعد من بيض الانوق مثللرى اولوب بيض النوق مثلنه ظفر ياب اولنه مديغندن مصراع اول تغيير اولندى

*) بيضة الديك اولكه بركره اولور * آره ين صانعه آنى هردم بولور (*

(بيضة الديك) تركيبى لغتده خروس يمورطه سى ديمكدر زيرا بيضه آنفا كچديكى اوزره تمره وزننده بردانه يمورطه يه دينور (ديك) دالك كسريله طاوق نوعنك اركگنه دينوركه فارسيده وتركيده خروس وخروز دينور و بوخروس قسمنك مدة عمرنده بركره طغورديغى يمورطه يه بيضة الديك دينور وقسرز وعقيم يمورطه سى معناسنه بيضة العقر اطلاق اولنور لكن اهل لسان كائنا ماكان برنسنه بغايت نادرالوقوع اولوب هرزمان دسترس اولنمديغندن اكا بيضة الديك ديرلر

*) بك مزين خانه در بيت العروس * كيم ايدر كسب فرح اندن نفوس (*

(بيت العروس) لغتده يكى كلينك اوى ديمكدر زيرا بيت زيت وزننده او واوطه تعبير اولنان منزله دينور فارسيده خانه دينلور (عروس) قريبا كچديكى اوزره يكى كلينه دينور وكويكويه ده اطلاق اولنور من القديم هر دياره معتاد ومتعارف اولديغى اوزره تزوج ابكار ايدن كيمسه لر على مقاديرهم نوعروس ايچون برخانهٔ خاصه تخصيص وتعيين * وآنك جدران اربعه سن انواع جهاز زرين تار ايله هرنك نكارخانهٔ چين ترصيع وتزيين ايدوب بيت الزفاف وزفافخانه وجهاز اوطه سى تعبير ايتدكلرى خانهٔ بى بهانه اوله جقدر * لكن ظرفاى اهل لسان تشبيه بليغ طريقيله مطلقا مزين ومجلى اولوب نظاره سى فرحبخش نفوس وعيون ومورث انبساط درون اولان هر برخانهٔ مسرتمشحونه بيت العروس اطلاق ايدرلر

*) فارس الابلق اولان شهرتشعار * راكب الابلق هم اوبله نامدار (*

(فارس الابلق) و (راكب الابلق) تركيبلرينك معناى لغويسى آلاابجاق آته بنيجى كيمسه يه ديمكدر زيرا صاحب وزننده فارس وراكب پياده و ياپا مقابليدركه فارسيده سوار وتركيده بنيجى وبندلى كيمسه يه دينور ابلق احمر وزننده اياقلرينك سكيلى اويلقلرينه وارمش اركك آته دينوركه آلاابجاق تعبير اولنور مؤنثى بلقادر فرس ابلق چشم اعدايه افراس سائره دن مهيب كورنمكله وبتخصيص روز فيروز غزوهٔ بدرده فارس يكران ميدان شجاعت مقداد بن الاسود رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك ادهم ظفرتوأملرى ابلق اولمغله اصحاب بدره نصرت وامداد ايچون انزال اولنان جنود مجندهٔ ملائكهٔ عظام عليهم السلام حضراتى دخى براى موافقت مقداد ابلق سوار اولدقلرى تصحيح كردهٔ مفسرين كرام اولديغندن فيمابعد شهامت وجلادت ايله شهرتشعار و بغايت بهادر ونامدار اولان كيمسه كرك پياده وكرك سوار فارس الابلق وراكب الابلق وصفلريله توصيف اولنمغه نزد بلغاده قرار ويرلمشدر

*) بك ذكى اولاندر اذكى من اياس * كيم اوله ادراكى حيرتبخش ناس (*

(اذكى من اياس) تركيبى هو اذكى من اياس تقديرنده دركه فلان كيمسه فهم وفطانتده اياسه فائقدر ديمك اولور زيرا اذكى ذال معجمه ايله وفاء وزننده اولان ذكاء لفظندن اسم تفضيلدركه زياده تيزفهم وسريع الادراك افكارصائبه وفراست صادقه صاحبى اولان كيمسه يه دينور (من) كلمه سى تفضيليه در (اياس) كتاب وزننده اعلام رجالدندر بوراده مراد اياس بن معاويه بن قرة المزنى در اياس مزبور فرط ذكاده يكتا ورشد وكياستده بيهمتا ذهن وقاد وطبع نقاد صاحبى برذات فراستنهاد اولمغله * اذكى من اياس * وازكن من اياس * مثللرينك موردى اولمشدر محاضرات وادبياتده نوادر كثيره سى مسطور در حتى فاضل مدائنى مومى اليهك نوادر واخبارنى مستقلا جمع وتدوين ايدوب كتاب مرسومى زكن اياس ايله موسوم قيلمشدر خلفاء راشديندن معدود اولان عمر بن عبدالعزيز حضرتلرى اياس مزبوره بصره قضاسنى توجيه وتقليد وآنده الى ماشاءالله حكومت ايله شريعت غرايى تأييد ايدوب هجرتك يوز يكرمى برنجى سالنده روان نادره دانلرى سوى راستكويانه روان وجسمان مخزن العرفانلرى ضجيع مضاجع خاموشان اولمشدر (ادراك) همزه نك كسريله علم معناسنه در (حيرتبخش) وصف تركيبى اوله رق واله وحيران قيليجى ديمكدر

*) شول نسيم الراح مفهومى ذكاء * طيب اخلاقه دينورهم جابجا (*

(نسيم الراح) تركيبنك معناى لغويسى اضافهٔ بيانيه ايله شادى وسرورك لطيف روزكارى ياخود اضافهٔ لاميه ايله دوزوكشايشلى اوله رق كثير النبات اولان محلك آهسته وملايم اسن هواسى ديمك اولور زيرا (نسيم) اميروزننده انسانه صفا وانبساط بخش ايدن لطيف روزكاره دينور (راح) حال وزننده شادى وسروره دينور وكنديسنده انواع نباتات بتمش اولان دوز ووسعتلو صحرايه دينور لكن اصطلاح ادباده نسيم الراح تركيبى اكثريا فهم وفراست وفرط فطانت معناسنده و بعضا اخلاق حسنهٔ طيبه واوصاف پسنديدهٔ مرضيه معناسنده استعمال اولنور افكارسديده واخلاق حميده اصحابى جليس وقرينته مورث فرح وسرور و باعث صفا وحبور اولديغى علاقهٔ مصححه اولمشدر

*) بنات الفكر اوكيم ايلرخطور * خاطر اصحاب رأيه بى قصور (*

(بنات الفكر) تركيبنك معناى لغويسى فكر واندیشه نك قيزلرى ديمكدر زيرا (بنات) بانك فتحيله بنت لفظنك جمعيدركه قيزلر ديمكدر فكر فانك كسريله برنسنه ده اعمال نظر وتأمل

ایلمکدر و بو بیت کلمه سی ابن لفظی کبی برنسنه جهتندن حاصل اولان شیئه دینور کما فی تفصیله فی القطعة السابعة من قافیة النون و بوراده بومعنایی اراده یه مبنی اهل لسان رأی وتدبیر اصحابنك خاطر اصابتمظاهرلرینه خطور ایدن فیوضات غیبیه وسنوحات قلبیه نك کنیه سی اولمق اوزره استعمال ایدرلر

*) معنیٔ بیت القصیده منتخب * هرنه ده اولورسه اولسون اویله هب (*

(بیت القصیده) انواع شعردن قصیده تعبیراولنان شعرك پك کزیده بیتنه دینور زیرا بیت ایکی مصراعدن مرکب منظومه یه اطلاق اولنور (قصیده) سفینه وزننده اکثرادباء عندنده یدی بیتدن زیاده اولوب شاعر انکله تهنیه یاخود تعزیه یاخود تاریخ یاخود تمدیح مقوله سی برمقصود قصد ایدر اوله قصیدهٔ مرقومده ابیات سائره دن بلیغ ورنکین وجودت طبعه تصادفله دلنشین واقع اولان بیت نادر المضمونه بیت القصیده اطلاق اولندی صکره اهل لسان تعمیم ایدوب هرشیئك کزیده واعلاسنه ومنتخب ومستثناسنه بیت القصیده اطلاق ایلدیلر نته کیم عین القلاده واول الجریده ودرة التاج وفذلکة الحساب امثالی دخی هرنسنه نك کزیده ومختارنه دینور

*) همده دخی حسن تخلص اول کلام * ایلیه مابعدنه تلمیح تام (*

(حسن التخلص) صفتك موصوفه اضافتی قبیلندن اوله رق خروج حسن یاخود انتقال حسن معناسنه در لکن اهل بلاغت عندنده شاعر وصف خوباندن مدح ممدوحه یاخود افتخار وشکایت واعتذار جنابت مقوله لرندن تحصیل مناسبت ایله بینلرنده ملایمته رعایت ایده رك اصل مقصوده انتقالدن عبارتدر کقول البحتری فی جعفر البرمکی * قدقلت للغیث ازکام و لج فی * ابراقه والح فی ارعاده * لاتعرضن لجعفر متشبها * بندی یدیه فلست من انداده * وقول الاخر * اطلع الشمس تبغی ان تؤم بنا * فقلت کلا ولکن مطلع الجود * السنة ثلاثه ده نظم اولنان قصائد بلیغه ده امثالی خفی دکلدر

*) نکتهٔ حسن البیان اولمش همان * پك بلاغتله ادای شاعران (*

(حسن البیان) بنه صفتك موصوفه اضافتیله مطلق مرام ومقصودی کوزلجه ایضاح واظهار ایلمك معناسنه در لکن اصطلاحده شعرا زمره سنك مرام ومطلبلرینی سلاسة نظم وجزالة معنایه مقارن مقتضای حاله مطابقت ومحسنات بدیعیه یه رعایت ایله بلیغانه ادا ایتملرینه دینور

*) افصح من دغفل اولکیم پك فصیح * هر کلامی اوله غایتده ملیح (*

(افصح من دغفل) ترکیبنده افصح زیاده فصیح معناسنه اسم تفضیلدر فصیح دیو اچق سوزلو وطلاقتلو اولوب کلامی لحن وخطاو لکنتدن خالص وسالم اولان متکلمه دینور من کلمه سی تفضیلیه در دغفل دال مهمله نك فتحی وغین معجمه نك سکونیله جعفر وزننده اسامیدندر بوراده مراد فصاحتده وعلم انسابده عصرینك فریدی اولان دغفل بن حنظلة السدوسی الشیبانی النسابه در که زماننده قبائل عربك نسبلرینی اندن اعلم واضبط کیمسه یوغیدی حضرت معاویه آنی اوغلونه عربیه وانساب ونجوم تعلیمی ایچون استاد تعیین ایلدیکی مختصر ربیع الابرارده مرسومدر مرقوم دغفل غایت فصیح وهر کلامی لطیف وملیح اولمغله من بعد فصاحتده انکله ضرب مثل اولندی کذلك برکیمسه انساب ناسه غایت آشنا اولدقده بنه مز بورایله ضرب مثل اولنوب (انسب من دغفل) دینلدی

*) شول کلامه دینلدی کیم سحر البیان * قلبه تأثیر ایده افسون وش همان (*

(سحر البیان) ترکیبنده (سحر) سینك کسریله مطلقا مأخذی لطیف ودقیق اولمغله ناظرك یاخود سامعك قلبنی رام وتسخیر ایدن شیئه دینور وجادولغه اطلاق اولنور (بیان) سحاب وزننده

متکلم مرام ومقصودنی ذکاء وفطنته مقارن افصاح وایضاح ایلمکه دینور پس سحر البیان لجین الماء قبیلندن اوله رق البیان کالسحر سکنده اولمغله سحر وافسون کبی قلبه تأثیر ایدن لطیف ومؤثر کلامه اطلاق اولنور وناظم نحریر بو بیتله اشبو (ان من البیان لسحرا) حدیث شریفنه تلمیح ایدر

*) طیب اشعار اولمش انفاس الریاح * خوش نفسلر بویله ایتمش اصطلاح (*

(انفاس الریاح) ترکیبی ادنا ملابسه ایچون اولیجی اضافتله روایح طیبه نك معتدل وملایم اسن روزکارلری دیمکدر زیرا (انفاس) همزه نك فتحیله نفسك جمعیدر نفس فتحتینله نسیم هوایه یعنی لطیف وملایم اسن روزکاره دینور (ریاح) میاه وزننده رایحه وقوقو معناسنه یاخود خوش وطیب نسنه معناسنه اولان ریح لفظنك جمعیدر پس روایح طیبه یه ملابس لطیف روزکار مشام دماغی رشك آورنافهٔ تاتار ایتدیکی کبی طیب اشعار یعنی اشعار طیبه ونظم رنکین دخی مشام جانی نکهت معنویه ایله لبریز وسرشار ایتدیکیچون انفاس معطره اصحابی اولان ادباء بخش صفا جهت جامعه سیله اشعار بلیغه یه انفاس الریاح اطلاق ایتمشلردر

*) شاعرك حسن اداده بهتری * من له طبع کطبع البحتری (*

(من له طبع کطبع البحتری) ترکیبی تفسیر معرضنده اولان مصراع اول قرینه سیله معنای مقصودی فصاحت و بلاغته ملابس نظم سلیس وتعبیر نفیس ایله حسن اداده ماهر اولان شاعری تعریف وتوصیف موقعنده اولمغله تقدیر کلام الشاعر المفلق المجید للشعر هو الذی وجدله طبع کأن کطبع البحتری دیمك اولور (طبع) طانك فتحیله انسانك مجبول ومفطور اولدیغی سجیه وخلیقه سنه دینور که فارسیده سرشت وترکیده یرادیلش تعبیر اولنور (بحتری) بانك ضمی وحاء مهمله نك سکونی وتاء مثناتك دخی ضمیله بحتره منسوب دیمکدر بحتر قنفذ وزننده طی قبیله سندن بربطنك پدرلری پدر که بحتری دیمکله معروف ومشهور اولان ابو عباده ولید بن عبید البحتری الطائی انك سلاله سندندر مزبور ایکیوز التی تاریخنده کوفه ده پاینهادهٔ وجود وایکیوز یتمش طقوز تاریخنده بغداد ده عازم دار الخلود اولمشدر کتب ادبیه ده مسطور اولان اشعاری جودت طبعنه شاهد عدلدر (بهتر) فارسیده ایو واعلا معناسنه اولان به لفظیله ادات تفضیل اولان ترکلمه سندن مرکب اوله رق درهم وزننده زیاده کزیده واعلا معناسنه در

*) هم عبید الشعر شول رنکین ادا * سویلیه آزاده نظم دلکشا (*

(عبید الشعر) تصغیر بنیه سیله معنای لغویسی کلام منظومك بنده جکی وقولجغزی دیمکدر لکن ادباء اصطلاحنده حق شعری کماینبغی ادا ایده رك نظمنی معایب شعردن سالم وآزاده وانواع محاسن ایله پیراسته ایتمکله قلوب سامعینه کشایش وانبساط افاده ایدر حیثیتده نظم رنکین وشعر پر مضامین سویلین شاعر باهر الاستعداده اطلاق اولنور عبیدك تصغیری تکریم وتعظیم ایچوندر وعبودیت خدمت ورعایت معناسنی متضمن اولمغله حاصل ترکیب خادم الشعر دیمك اولور آزاده مطلقا عیب ونقیصه دن سالم اولان نسنه معناسنه (دلکشا) دلربا وزننده وصف ترکیبی اوله رق کوکل آچیجی وقلبه انبساط ویریجی معناسنه فارسیلردر نظم لفظی مابعدینه مضافدر ماقبلنه ربطی دخی جائزدر تأمل

*) نوهوسلر کیم یازر شعر ابتدا * دیدیلر باکورة الاثمار اکا (*

(باکورة الاثمار) ترکیبنك معنای لغویسی میوه لرك ترفنده سی دیمکدر زیرا باکوره ترفنده معناسنه (واثمار) انهار وزننده ثمارك جمعیدر ثمار کبی یمشلر ومیوه لر معناسنه اولدیغی رام قافیه سنك قطعهٔ رابعه سنده بکذی لکن ادباء ترکیب مزبوری بطریق التشبیه فن شعره یکی هوسکار اولان متشاعرلرك

شکسته و بسته وهنوز نضج وکمال بولمدق خام وناپخته اوله رق کار اولده خود بسندانه قاله
وقلمه آلدقلری اشعار حوضنلشعارده استعمال ایدرلر

*) جائزه ویرمك ایمش قطع اللسان * اکثریا آلورانی شاعران (*

(قطع اللسان) معنای متبادری آلت تکلم اولان عضو لسانی کسمکدر لکن عرف لغتده الاحسان یقطع اللسان مفادنجه اطالهٔ لسان وزبان درازلك ایدن کیمسه‌یی یاخود قدح وطعن ایله حرف اندازلك ایتمه سندن تحاشی واحتراز اولنان کیمسه‌یی عطیه واحسان ایله اسکات ایتمك معناسنه مستعملدر (جائزه) فائده وزننده ویرکو وعطیه معناسنه در شاعران شاعرك جمعیدر

*) اولدی هم شعرابن شعره اول حریف * شاعرنا منتظم شعری سخیف (*

(شعرابن شعره) اضافتیله ابن شعره نام کیمسه‌نك شعر ونظمی دیمکدر (شعره) شینك کسریله عانه معناسنه درکه انسانده قاسق تعبیر اولنان عضوه وانده بتن قیللره دینور وابن شعره قاسق قیلنك کنیه سیدر لکن اوائلده زعمنجه شاعر ماهرکچینن برمتشاعر یاعری ظرفای عرب تحقیر وتهکم قصدیله ابن شعره لقبیله تلقیب وصکره هر برشعر سخیفکه انك اشعار رکیکه وبی‌مزه سنه مماثل اوله اومقوله هذیانه شعرابن شعره اطلاقنی تنسیب ایتمشلر (حریف) ادیر وزننده برکیمسه‌نك حرفت وصنعتنده مشارکنه دینور لکن محاوراتمزده دون مرتبه اولان شخصده ومحقر کیمسه مقامنده مستعمل اولمغله ناظم دخی اول موقعده ایراد ایلدی نامنتظم ثقیله واسم فاعل صیغه سیله انتظامسز ورابطه سز نسنه یه دینور (سخیف) خفیف وزننده هرنسنه‌نك یوفقه وضعیفنه وایشه یرامز اولاننه دینور

*) نکتهٔ رنکین ترویق اللسان * اولدی تزیین کلام خوش بیان (*

(ترویق اللسان) اضافتله جارحهٔ کلام اولان لسانی تزیین وتحسین ایتمك معناسنه در زیرا (ترویق) تزیین وزننده برنسنه‌یی نقش ورقش ایله محلی ومزین قیلمغه دینور لکن آلیت ومحلیت علاقه‌لریله کلامه زینت وآرایش ویروب مقصودی بیان واضح ایله ادا ایتمك معناسنده مستعملدر

*) ابلغ من جعفر اولکیم پك فصیح * جمله کفتاری بلاغتله صحیح (*

(ابلغ من جعفر) ترکیبنده ابلغ لفظی دیباجه ده مرور ایتدیکی اوزره زیاده بلیغ معناسنه اسم تفضیلدر (بلیغ) دیودروننده مضمر اولان غایهٔ مرامنی الفاظ فصیحه وعبارات سلیسه ایله ادا وافاده‌یه قادر اولان متکلمه دینور من تفضیلیه در (جعفر) عنبر وزننده اعلام مشترکه دندر بوراده خلفاء عباسیه‌نك بشنجیسی هارون الرشیدك وزیرا رسطو نظیری جعفر بن یحیی بن خالد البرمکیدرکه اخلاق حمیده واطوار پسندیده اوزره مجبول ومفطور وجود وسخا واحسان وعطاسی حدوحصردن بیرون اولدیغی مشهور وبو اوصاف جمیله دنصکره فصاحت وبلاغتده وانشا وکتابتده وحید العصر اولمغله * ابلغ من جعفر * مثلنك منشائی اولدیغی معلوم جمهوردر تاریخ ابن خلکانده مسطور اولدیغی اوزره مشارالیه برکیجه هارون الرشید حضورنده حسب المصالح مواد متفرقه‌یه دائر مختصر مفید اوله رق بیکدن زیاده مکاتیب واوامر تحریر ایدوب جمله سی قانون بلاغته مطابق وشرع شریفه موافق بولندیغی مزبورك بغایت سریع القلم وعلم انشاده عالم اولدیغنه کواه بی اشتباهدر علم فقهی امام ابو یوسف حضرتلرندن اخذ وتعلم ایتمشدر جعفر برمکینك هارون الرشید وزارتنده احراز ایتدیکی رتبهٔ رفیعه‌یه هیچ برخلیفه‌نك وزیری نائل اولمامش وخلیفهٔ مشار الیهك جعفر بن یحیی‌یه درکار اولان صدق مودت وفرط محبتنك مثلی کورلمامش ایکن * اصحاب السلطان اعظمهم خطرا اعظمهم خطرا * مفادنجه هجرتك یوزسکسان یدی تاریخنده کشتهٔ تیغ هارون وآل برامکه‌نك عروقی مقطوع وثروت وسامانلری

وارون اولوب اصابت عین الکمال ایله پایمال وحادثات دهر ایله برهم زده حال اولدقلری مشهور وکتب تواریخده مسطوردر

*) کاتب ابلغ ایدی عبد الحمید * حیف کیم منصور آنی ایتدی شهید (*

ناظم مرحوم بو بیتله (ابلغ من عبد الحمید) مثلنه ایما ایدر مراد عبد الحمید بن یحیی درکه ابتدا فن کتابتك قواعدنی قوانین بلاغتله تمهید وانشا واملانك ارکانی تشیید ایدن کاتب مجید حمید ایدی بناء علیه * بدئت الکتابة بعبد الحمید وختمت بابن العمید * دینلمشدر (عبد الحمید) مزبور فصاحت وبلاغت وفن انشاده کمال ومهارتله مشهور برذات فضائلسمات اولوب ملوك امویه آنی خدمت کتابتده چوق مدت استخدام واواوجهله امور سلطنتلری قوام وانتظام اوزره اولدیغی منصور خلیفه جابجا یادوینی مروانك غلبه سی جاجك سیفی وعبد الحمیدك قلمیله اولدیغن ایراد ایدردی ناظمك تصریحی اوزره عبد الحمید مزبور خلفاء عباسیه‌نك ایکنجیسی اولان منصور خلیفه‌نك امریله قتل وازهاق وزمرهٔ شهدایه الحاق اولنمشدر لکن مختصر ربیع الابرارك هامشنده ومرآت کائناتك مسطرنده مسطور اولدیغی اوزره کاتب مزبور خلافت منصوره ادراك ایتیوب خلفاء عباسیه‌نك اولی اولان عبد الله السفاحك مسند نشین خلافت اولدیغی خلالنده یعنی هجرتك یوز اوتوز ایکنجی سالنده اجل موعودیله ارتحال داربقا ایدن مشاهیردن معدود اولدیغی قول ناظمه منافیدر مکرکه منصور مزبوری برادری سفاحك خلافتنده تسمیم مثللی قتل خفی ایله اعدام ایتمش اولدیغی تصحیح کردهٔ ناظم اوله

*) چون بنات الدهر اولمش حادثات * بد ظهورات جهان بی ثبات (*

(بنات الدهر) معنای ترکیب زمانك قزلری دیمك اولور زیرا بنات فتحیله بنات بنت لفظنك جمعیدر بنت قز دیو تاقافیه سنك اول قطعه سنده کچدی (دهر) زمان دیو را قافیه سنك اول قطعه سنده کچدی لکن اصطلاحده بنات الدهر زمانك نو بنو پیدا اولوب ظهوره کلان حوادث ووقایعنه وبلایا ومصائبنه ودواهی ونوائبنه کنیه اولمشدر (حادثات الدهر وحوادث الدهر واحداث الدهر وحدثان الدهر وریب المنون دخی نو بنو تکون ایدن موحش داهیه‌لره دینور (بد) بانك فتحیله فارسیده کوتو معناسنه در

*) غبغب خوبان تفاح الفرح * قلب عاشقده قوماز اصلا ترح (*

(تفاح الفرح) معناسنه ترکیب نشاط وسرور ویریجی المادیمك اولور زیرا تفاح رمان وزننده قوا کهدن الما تعبیر اولنان میوه‌یه دینور کامر فی رابعة الراء (فرح) فتحتینله سرور وساوینج دیو حاء مهمله قافیه سنده کچدی لکن عرف ادباده بطریق التشبیه محبوب ومحبوبه‌نك چکه سی التنده مسکت الماسی رسمنده کائن کبکب وزننده غبغب تعبیر اولنان یومریجه اته دینورکه سمز کیمسه‌لرده اولور اویله کیمسه‌یه چتال چکه لی تعبیر اولنور وبو غبغب دلبر سمین سمین تنده باعث فزونیٔ حسن وملاحت اولدیغی ملابسه سی وخاصیت تفاح اولان مفرحیت وقلبه تقویت ادعاسی سبب اطلاق اولمشدر فارسیده سبب زنخدان دینورکه چکه الماسی دیمکدر (خوبان) جمع فارسیدر خوبلر وکوزللر معناسنه (ترح) فرح وزننده وضدیدرکه غم وهم وحزنه دینور

*) جب یوسف دیمه درچاه ذقن * عاشق دلخسته‌دراکادوشن (*

(جب یوسف) معنای ترکیب یوسف قیوسی دیمکدرکه بلاد شامدن طبریه شهرینه اون ایکی میل مقداری مسافه ده واقع برقیودرکه اخوه سی یوسف علیه السلامی اول بئره القا ایتمشلر

ایدی لکن عرف ادباده جب یوسف ترکیبی بعض خوبانك الت چکه سنك وسطنده اولان
نقره وچقوره دینورکه موجب رونق بازار حسن وآن وافتادکان عشقك تهافت
وتساقط ایتدکاری چاه خطرگاه بی اماندر فارسیده چاه ذقن وچاه زنخدان اطلاق اولنور
(چاه) جیم فارسیله قویو معناسنه در عربیده جیمك ضمی وبانك تشدیدیله جب وبئر
کبی (ذقن) فتحتینله چکه واکك معناسنه در فارسیده زنخ وزنخدان کبی (دلتشنه) کوکلی
صوسز وقلبی حرارتلی ویورکی یانق دیمکدر

(* طرة الصبح اول معنبر کیسوان * رونق آرای جبین دلبران *)

(طرة الصبح) ترکیبنك معنای لغویسی اول نهارك اوجی وکناری یاخود صبح صادقك
کیسوی سیهتاری دیمك اولور زیرا طره طانك ضمی وراء مشدده نك فتحیله هرنسنه نك
طرف وکنارینه دینور وتازه دخترلك جبهه لرنده کنارندن نشر وابراز اولنان کیسو وکاکه
اطلاق اولنور (صبح) صادك ضمیله فجر صادقه ومطلقا اول نهاره دینلور لکن عرف ادباده
علی وتیرة التشبیه دلبرانك چهرهٔ ضیا بهرهٔ تابناکارینه رونقبخش حسن وبها اولان
کیسوی عنبربوی سیهفام طرة الصبح نامیله بنام اولمشدر (معنبر) مجوهر وزننده عنبر وعود
وغالیه مقوله لریله تبخیر وتعطیر اولنمش خوشبوی نسنه یه دینور (کیسوان) نوجوان وزننده
خوبانك آنلرنده کاکل اطلاق اولنان زلف قطعه سنه دینور جمع فارسیدر (رونق آرا)
حسن بزه یجی وطلعت جماله زینت وآرایش ویریجی معناسنه وصف ترکیبیدر (جبین)
امیر وزننده جبهه مرادفیدرکه چهرهٔ انساندن آلین تعبیر اولنان عضوه دینور فارسیده
پیشانی دینور (دلبران) کوزللر دیمکدر

(* دلبرانك ایتمه سینه اکتحال * کوز کوره حرق السیاج اولمش ماآل *)

(حرق السیاج) معنای لغویسی ساج اغاجی یاقق معناسنه در زیرا حرق حاء مهمله نك فتحیله
برنسنه یی یاقق معناسنه در احراق کبی (سیاج) میاه وزننده ساج لفظنك جمعیدر ساج
ابنوس اغاجی نوعندن دیوجیم قافیه سنده کچدی لکن لسان ظرفاده * اسود من محروق الساج *
مثلنجه شجرهٔ ساج خلقی سیاه ایکن احراق ایله شدید السواد اولمق جهت جامعه سیله خوبان
عشوه جویان چشم آهولرینه کحل صفاهان چکمه سیچون مستعاردر (اکتحال) همزه نك
کسریله کوزه سورمه چکمکدر کوز کوره تعبیری محاورتده علنا وآشکاره معناسنده مستعملدر
اکتحاله مقارننده لطافت آشکاردر

(* حبة القلب ایسه خال دلبران * مشك وعنبروش مشام آرای جان *)

(حبة القلب) حانك وباء مشدده نك فتحه لریله دال قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنده کچن سویداء
مرادفیدرکه احشاء بدندن یورك تعبیر اولنان مضغه نك وسطنده اولان نقطه کبی سیاه قانه
دینور فارسیده دانهٔ دل تعبیر اولنور لکن ظرفای عرب بطریق الاستعاره * دانهٔ خالنه باق
جنت رخسارنده * نیجه صبر ایلیسون اللهی سورسلك آدم * نشیده سنجه * رونقفزای رخسار
تابدار خوبان * ویغما کر صبر وتحمل افتادکان * اولان خال غالیه فام عنبر مشامه اطلاق
ایدرلر * ماند سویداء دل قلوب عشاقده جانشین * وخیالخانهٔ خاطرده مداما ثابت ومکین *
اولدیغی جهت جامعه در (خال) مال وزننده عربیده وفارسیده مشترك اوله رق شول نشانه
ونقطه یه دینورکه لونی سائر اعضانك لوننه مخالف اوله صفحهٔ بیضاده نقطهٔ سوداء کبی ترکیده
بك وبنك تعبیر اولنور عربیده شامه دخی دینور میمك ضمیله مشك میمك کسریله وسك معناسنه
اولدیغی غین قافیه سنده وبوشنو یانده بیان اولندی (عنبر) جعفر وزننده طیب معروف اسمیدر

مشام

(مشام آرای جان) وصف ترکیبی اوله رق جان دماغنی مزین ومعطر ایدیجی دیمك اولور (خال)
خوبانی سیاهلقده ورایحه ده نافهٔ مسك ایله عنبره تشبیه ظاهردر

(* خال خوبان نقطة المبکارهم * اوله مشکین بوی عنبربارهم *)

(نقطة المبکار) ترکیبنده مبکار مصباح وزننده میوه سی سائردن اقدم ادراك ایدوب یتشور
اولان خرما اغاجنه دینور و (نقطة المبکار) خرمانك صالقمی ایچنده اول قزارمش وقرارمش
اولان دانه یه دینورکه عنقودك هیئت مجموعه سنه نسبتله بك مشابه سنده اولمغله ادراك ثمره
مترقب اولنلرك نصب عینیدر بو ملابسه ایله عشاقك مطمح نظری ومطرح بصری اولان
خال خوبانه بطریق المثل نقطة المبکار اطلاق اولنور قالدیکه نسخ مطبوعه ده مبکار موقعنده
بیکار وقوعی تصحیف ظن اولنور زیرا لغات عربیه ده بیکارك معناسی دکل لفظنه بیله
ظفر بوله مدق (مشکین بوی) مسك قوقولی معناسنه (عنبربار) عنبر یاغدیریجی معناسنه
وصف ترکیبلردر وبونلر مشبه بهك اوصافندن دکللر ایسه ده زعم عشاق اوزره مشبهك
عرض لازملری اولدیغیچون ایراد اولنمشدر

(* ابن اسبوعین ایمش بدر اولمش آی * روی خوباندر آنی تشبیهه جای *)

(ابن اسبوعین) ابن غیر مولودك اسبوعینه اضافتیله ایکی هفته لك بدر اولمش آیك کنیه سیدر چونکه
اسبوعین اسبوع لفظنك تثنیه سیدر (اسبوع) اسلوب وزننده فارسیده وترکیده هفته تعبیر
اولنان ایام سبعهٔ معروفه نك اسمیدر بعده فصحاء عرب بطریق التشبیه خوبان ماهرویان مهلقایه
ابن اسبوعین اطلاق ایلدیلر بنابرین ظرفاء عجم دخی اوبله تورس دلبر ماه پیکر وقمرطلعته
لسانلرنجه مه دوهفته تعبیر ایتدیلر نتکیم مولانا جامی حضرتلری * دوهفته شدکه ندیدم
مه دوهفتهٔ خودرا * بجاروم به که کویم غم نهفتهٔ خودرا * بیورمشدر (بدر) قدر وزننده
جرم ودائره سی نور ایله طولمش اولان اون درت اون بش کیجه لك آیه دینور (روی خوبان)
کوزللرك یوزی معناسنه (جای) مکان ومحل معناسنه فارسیلردر

(* شقة الفشق دهان یار ایمش * چونکه طوطی وش شکرگفتار ایمش *)

(شقة الفشق) معنای ترکیب نشاط وشادینك شق ونصفی دیمك اولور زیرا (شقه) شینك
کسری وقافك فتحی وتشدیدیله اوزونلاشه یاریلان نسنه نك برقطعه سنه دینور (فشق)
فانك وشینك فتحه لریله نشاط وفرح ونشوه وطرب معناسنه در لکن عرف ادباده بطریق
الکنایه محبوبلرك لب ودهانه یعنی ناز وشیوه وغنج وعشوه ایله گفتار شیرین مذاق لذتبخش
ذائقهٔ عشاق اولان اغزینه ودوداغنه اطلاق اولنور (طوطی) مشهور طیرناطقدر (شکرگفتار)
طاتلی سوزلی معناسنه در

(* قوس حاجب ابروان دلبران * عاشق زاره جکره ردم کمان *)

(قوس الحاجب) اضافت بیانیه ایله یاخود مشبه بهك مشبهه اضافتیله یای کبی قاش دیمکدر
یاخود اضافت لامیه ایله ملوك دربانلرینك یایی دیمکدر زیرا قوس قافك فتحیله یایه دینورکه
معروفدر (حاجب) صاحب وزننده کوزاوزرنده طولانی ومقوس اوله رق بتمش قیللره
دینورکه فارسیده ابرو وجمعنده ابروان دینور ارغوان وزننده ترکیده قاش تعبیر اولنور وحاجبك
تثنیه سنده حاجبان دینور وحاجب ملوك واکابر قپولرنده آحاد ناسی بلا اذن دخولدن مانع
وحائل اولان دربان وقواس مقوله سنه دینورکه قپوجی ونوبتجی تعبیر اولنور اوائلده ابواب
ملوکی اسلحهٔ قدیمه دن اولان اوق ویای ایله بکلرلر ایمش پس ابروی خوبان صورتا
عاشق بیچاره قصدینه قورلمش کمان ومژکان خونچکان بی امانلری هدف سینهٔ افتادکانه

سهم صائب آسا بلای جان وقضای ناکهان مشابه سنده اولمغله نزد ادباده قوس الحاجب اطلاقنه شایان اولمشدر

*)خط خوبانه دینور خط الزوال * تیره سازصفحهٔ مهرجمال(*

(خط الزوال) اهل هیئت عنـدنده شمسك وسط فلكدن یعنی دائرهٔ نصف النهاردن غروب سمتنه دوندیکی موهوم ومفروض جزکیدن عبـارتدر وخط برکیمسه نك یوزنده جزکیلر پیدا اولمق معنـاسنه وتازه اوغلان مزلف اولمق معناسنه مستعملدرکه نوخط وخط آورده تعبـیر اولنور لکن عنـدالادباء خط الزوال خوبان مهرولرك آفتـاب جمالی غایة الارتفاع درجه‌سنه ارتقـاایله کمال بولدقدنصکره مغرب ریش شبرنك جانبنه میل وانتقـالندن یعنی روی دلجوی دلبرده سرزدهٔ ظهور اولان خط نوخیز سببیله رونق وضیاء جمالك زوالنـدن کنایه اولور که مزللفلك کرته سنه وارمش محابیب کذشتکانك وجارابورتبه سنه رسیده اولمش جوانانك حاللری وصـائب مرحومك * کاربان خط نمی‌دانم چه بارآورده اند * این قدر دانم که نرخ بوسه ارزان میشود * نشیده‌سنجه رایکانی وصاللری هنکامیـدر (تیره ساز) صافی اولان نسنه یی بولاندریجی ورونقلی مجلی نسنه یی طونوقلاندریجی معناسنه وصف ترکیبیدر (صفحه) قصعه وزنـده عریض و یصی اولان شیئه دینور صفحة القمرکبی (مهرجمـال) مشبه بهك مشبهه اضافتیله کونش کبی تابدار اولان حسن وجمال دیمکدر

*)دلبرك دندانیدرحب الغمام *اولدی حب المزن هم طولویه نام(*

(حب الغمام)صب السحاب وزننده و (حب المزن) رب الحسن وزننده دانه معناسنه اولان حبه لفظنك اسم جنسی اولان حب کلمه سنك سحاب معناسنه اولان غمام ومزن لفظلرینه اضافتیله بولندانه‌سی دیمکدرکه بعضا ایام صیفده بولتدن دانه دانه یاغان بوز پارچه‌لرینه دینورکه فتحتینله برد وحب القردخی دینور فارسیده تکرك و یخچه وسنکچه وترکیده طولو تعبیر اولنور بین الادباء صفوت ولطـافت ورونق وجه شبهلریله خوبانك دیشلرینـه اطلاق اولنور (دندان) خندان وزننده فارسیده دیشه دینور عربیده ثغرومبسم وسن دینلور جمعلری ثغور ومباسم واسنـان کلور

) نوخطانك خطیده حب الشباب سنبل نوخیز اما مشکناب (*

(حب الشبـاب) یند صب السحاب وزنـنـده کنجلکك علو وظهوری یاخود حالك کسریله طب النشاط وزنـنـده جوانلغك جایری ونبـاتی دیمك اولور وعلی التقدیرین مراد محبوبلرك یغی ترلیوب عذارنده زلف واری اینجه مویلر ظهور ایتمه سندن عبـارتدرکه فارسیده نوخط وجعنده نوخطان تعبیر اولنور واشبو روضة العشـاق اولان روی کابوی خوبانده نودمیده اولان موی شبوبی بعض اهل هوا رنك ورونقده شکوفه انواعندن هنوز آچلمش سنبل ازرقه تشبیه ایتلرینه مبنی سنبل‌زاده مرحوم سنبل نوخیز تعبیر ایلدی وبعضیلردخی شاعرك اشبو * لما التحی ومحی الزمان جماله * وکساه ثوب غمامة ومحـاق * نبت البنفسج فی حوالی خده * فسقیتـه بدمعی المهراق * کتب الزمان بخطه فی خده * هذا جزاء معذب العشـاق * نظم بلیغی مفـادنجه ازهار مطبوعدن بنفشه یه تشبیه ایلدی وللناس فیمـا یعشقون مذاهب (مشکناب) خالص وصافی مسك اذفر معنـاسنه فارسیدر مراد رایحهٔ طیبه ایله توصیفدر (ماکل کـلام نوخطلری تسلیه والهـا وافـادهٔ لری ترغیب واغرایه دائرمقـدمات شعریه قیلنـدندر

*) اولدی هم طیف التلاقی یه ماکل * دلبرانك ایتمه‌سی وعد وصال(*

(طیف التلاقی) اضافتله ملاقات ووصالك خیال تومهسی دیمکدر زیرا (طیف) ضیف وزنـنـده اویقو ایچره عارض وطائف اولان خیـاله دینور (تلاقی) تساوی وزنـنـده بری بریله قاوشمق وبولشمق وکورشمك معناسنددر پس زمرهٔ خوبانك عشـاق وصلتجویانه فلان وقت سنکله همبزم انس والفت اولورم دیو وعد وصلت ایتمـه لری اکثریا مواعید عرقوب قبیلنـدن اولوب عالم رؤیاده مشاهده اولنمش خیـال کبی برحالت اولمغـله وعد مزبوره طیف التلاقی اطلاقی مصطلحاتدن اولمشدر

*)چونکیم آیرلمز کوزللردن رقیب*چاره نه دیرلر اکا ثانی الحبیب(*

(ثانی الحبیب) اضـافتله محبوبك ایکنجیسی دیمکدرکه مراد آوبجی زناری واری پیرونکار دلشکار اولان رقیب بدپیکر ونابکار اوله‌جقـدر چونکه رقیب مسفور بین العشاق بغـایت مبغوض ومنفور وحتی نام منحوسنی دخی دواوین شعراده اکثریا معکوس ومنکوس تحریر ایلدکلری مشهود ومشهور اولمغـله محبوبه اضافتی ازهر جهت ناروا ومذهب دوستداراندہ عین خطا قیلندندر لکن موذی مرقومك دائما محابیبه عرض لازم مثابه سنده مقـارنتی درکار اولمغـله چار ناچار السنهٔ ادباده ثانی الحبیب اطلاقنه ضروری قرار ویرلمشدر دیمك اولور (رقیب) صلیب وزنده حارس ونکهبان معناسنه درکه کوزجی دیمکدر و برنوع خبیث وموذی بلانه دینور عاشق رقیبی بوکه تشبیهه مبنی اولمق انسب کورینور

*) معنیٔ شکوی المحب اولدی خشوع * اشتکاده ایتمك اظهار خضوع (*

(شکوی المحب) دعوی المحق وزننده دوستك شکایتی یعنی محبوب طرفنـدن محبنه ودوستنه عائد اولان جفـا وجنایتی محبك ینه محبوبنـه اخبار وحکایتی دیمکدر بومقوله شکایت عنف وتهور ایله اولمیوب بلکه رفق وملایمت وخضوع واستکانت ایله اولدیغندن مطلقـا تواضع وتذلل اظهارایده‌رك وقوع بولان بث شکوایه شکوی المحب اطلاق اولندی شکوی وشکایت وتشکی واشتکا برکیمسه ضعف حالنی آخره اخبـار وصبر وتحملدن خارج اولان حزننی غیره افاده واظهار ایتمکه دینور

) هم شفیع المذنب اولمش اعتذار اولمق اقرارایله کویاتوبه کار (*

(شفیع المذنب) کفیل المفسد وزنده صوچلونك شفـاعتجیسی دیمکدر لکن اصطلاح فصحاده معتذرك اعتذارینه یعنی برکیمسه جنحه سنی اقرار واعتراف ایله عذر و بهانه سرد ایده‌رك قصورینك عفوینی دیلك ایلمسنه دینور زیرا * اذا اعتذر الجانی محی العذر ذنبـه * وکل امرئ لایقبـل العذر مذنب * ما آنجه مذنبك اعتـذاری شفیعك شفـاعتی کبی جرم وقبـاحتی ماحی وعفوذنوبه باعث وداعی اولدیغی بدیدار وکناهنی اعتراف ایدن توبه کار اولدیغی آشکاردر

) ابنة الزرجون شراب پرفرح هم ابو الانوار اولمشدر قدح (*

(ابنة الزرجون) وبنت الزرجون فتحتینله قربوس وزننده وتخفیفار ایی اسکانیله شمعون وزنـنـده شراب مفسدتمانك کنیه سیدر (زرجون) عربی الاصل اوله رق یاخود آلتون رنکلی دیمك معنـاسنه اولان زرکون فارسی معربی اوله رق اوزم اغاجنه دینور بوتقـدیرجه باده نك کنیهٔ دیکری اولان بنت الکرم مرادفی اولور ومسکت تعبیر اولنـان صاری اوزومه اطلاق اولنور بوصورتده بنت العنب وبنت العنقود مرادفی اولمش اولور (ابو الانوار) ازهار وزننده مرادفی اوله رق بللور قدحك کنیه سیدر دیملم ایچنده قونیلان اشربهٔ کوناکونك الوان متنوعه سیله ملون کورنمسی ازهار رنکارنکه مشابهتی حاکی اولدیغی باعث تکنیه اولمشدر

*) ابن دن وهمدخی ام طرب * باده درکیم فسق تولیده سبب (*

(ابن دن) کوب زاده معناسنه بادهٔ مفاسد عاده نك کنیه‌لری جمله سندندر (دن) دالك فتحی ونونك تشدیدیله شراب مقوله سنك ظرفی اولان کوب انواعنه دینور (ام طرب) بوده نشأه بخش سرمستان وام الفسوق والعصیان اولان شراب خراب آیین خبائث نشانك کنیهٔ دیکریدر (طرب) فتحتینله انسانه کمال فرح وسروردن یاخود غم وحزندن عارض اولان خفته و یینلکه دینلور

*) هم اکا دینشکه تریاق الهموم * نوش ایدنجه دفع اولورسم غموم (*

(تریاق الهموم) آلام روحانیه‌نك دافعی واحزان درونیه نك مزیل ومانعی معناسنه مشروبات مسکره‌یه اطلاق اولنور (تریاق) تمساح وزننده عربیده افعی وترکیده انکرك تسمیه اولنان ییلانك لحمیله برطاقم اجزادن مرکب دوای معروف اسمیدرکه ییلان وعقرب مثللی زهرلی هوام صوقمسنك ضررینی دافع وسمیلی نسنه‌لر تناول ایتمش اولان کیمسه‌یه مفید ونافعدر (هموم وغموم) ضمتینله درون انسانه عارض اولان حزن وکدر واندوهدر (نوش) فارسیده ایچمك معناسنه‌در (سم) سینك فتحی ومیمك تشدیدیله فارسیده زهر وترکیده آغو تعبیر اولنان مضر ومهلك نسنه‌در جمعی سموم کلور و بو باعث فراموشیٔ غمومه تریاق الهموم اطلاقی هموملك سمومه تشبیهنه مبنی اولد یغن شاعر بی ادیك اشبو * انا المسموم ما عندی بتریاق ولا راقی * ادر کأسا وناولها الا یا ایها الساقی * نشیده سی اشراب ایتدیکی معلوم هوشیاراندر

*) دیندی غایت آجلیغه حادی الشغب * بولدیغن یراو یله آچ اشخاص هب (*

(حادی الشغب) وادی التعب وزننده تابع الفتنه معناسنه‌در زیرا حادی تابع و پیرو معناسنه‌در شغب باء موحده قافیه سنك قطعهٔ ثانیه سنده کچدیکی اوزره فتنه وفساد وشروشور معناسنه‌در پس (الخلة تدعو الی السلة) مثلنجه غایت آچ ومحتاج اولمق ارتکاب فتنه وفساده بادی واومقوله فقروفاقه اکثریا تحریك شروشوره مبادی قبیلندن اولمغله فرط مجاعه‌یه حادی الشغب اطلاق اولندی ناظم تحریك اویله آچ کیمسه‌لر بولدیغن یر تعبیری بولدیغی هرزه‌یی یردیمکدر و بومعنی امثال مولدیندن * الکلب الحرص ینقب الاتون * مثلنك مفادیدرکه ترکیده آچ کلب فرون دلر مثلنك مثلی وآجلق صوفیلغی بوزار دیدکلرینك ملایمیدر

*) جایع کالذئبه وکاللغوه‌هم * قارنی کبی کوزی آچ اهل شکم (*

(جایع کالذئبة) دیشی قوردکبی آچ دیمکدر و (جایع کاللغوه) دیشی کلب کبی آچ دیمکدر زیرا جایع قارنی آچ اولان انسانه وسائر حیوانه دینورکه شبعان مقابلیدر ذئبه ذالك کسری وهمزه‌نك سکونیله سباع وحوشدن قورد تعبیر اولنان کلب بیابانینك دیشیسنه دینور (لغوه) غینك معجمه‌نك سکونیله کلبه وزننده ومرادفیدرکه دیشی کوپکه دینور کذا فی حیوة الحیوان للدمیری و بوکلب وحشینك وکلب اهلینك قوهٔ هاضمه‌لری غایت قویه اولمغله آجلق لازمهٔ مزاجلری اولدیغی خصوصا دیشیلری انکلدیکی وقت فرط جوعله مشهور وساحهٔ قناعتدن مراحل دور اولدیغی و برقورده برقیونك ربعی کفایت ایدر ایکن فرط حرصندن ناشی ظفر بولدیغی سوریدن اغنام کثیره‌یی افتراس واتلاف ایتمك معتادی اولدیغندن آچ کوزلو یعنی جمع وادخاره حریص وکلب اولان قناعتسز کیمسه حقنده ادبای عرب بونلر ایله ضرب مثل ایدوب (هو جایع کالذئبة واجوع من الذئبة) دیرلر (وفلان جایع کاللغوة واجوع من اللغوة) تعبیر ایدرلر (شکم) شینك کسری وکافك فتحیله فارسیده انسانك وحیوانك معده سنه واشکنبه سنه دینور پس اهل شکم عبد البطن دیمك اولور

*) دیدیلر بوغازه دهلیز الحیات * چونکیم اجلقدن اولور شاید ممات (*

(دهلیز الحیات) اضافتله طعامك مدخلی اولان فم ایله مقری اولان معده بیننده اولان بوغازه اطلاق اولنور که مایه قوام الحیات اولان مأکولات واغذیه‌نك مجراسیدر چونکه دهلیز عفریت وزننده مدخل حجره اولان باب ایله مقر وآرامکاه اولان محل مفروشك میانیدرکه لسانمزده دهلیز وقپو ارالیغی دینور حیات صاغلق ودیریلك معناسنه‌درکه معلومدر پس آجلیغك امتدادی وکذرکاه غذا اولان حلقومك انسدادی مورث ممات وعکسی ممد حیات اولمغله استعارهٔ مکنیه طریقیله بوغازه دهلیز الحیات اطلاق اولندی

*) اولدی حتف الانف موت با اجل * یعنی بی قتل وقضای پرخلل (*

(حتف الانف) موت وزننده ومرادفی اولان حتف لفظنك بورون معناسنه اولان انف لفظنه اضافتیله بر ذی روحك فوتی اجل قضا تعبیر اولنان قتل وضرب وغرق وحرق وافتراس سباع ولدغ هوام مثللو عارضه‌لر تأثیریله اولمیوب دوشکنده یاخود اولدیغی یرده اجل موعودیله وفات ایلمسنه اطلاق اولنور برکیمسه‌نك بویله بلا عارضه فوتی بیان موقعنده عرب (مات فلان حتف انفه) دیرلر و بومقوله موتك انفه تخصیصی اکثریا محتضر حالت نزعده صولوغنی بورندن الوب ویره‌رك قضاء نحب ایلمسنه مبنی‌در یاخود بعض عرب مریضك روحی انفندن ومجروحك روحی جرحندن و یاره‌سندن خروج ایدر دیو زعم وتخیللرینه مبنی‌در

*) سیف هندی‌یه مهند اولدی نام * اندن اعلا اوله‌مز تیغ بنام (*

(مهند) معظم وزننده فی الاصل هندستانده معمول ومصنوع اولمش اولان اعلا قلیجه دینور سیف هندی وسیف هندوانی معناسنه بعده مطلقا هر برکزیده وتام و بغایت اعلا وممتاز و بنام اولان قلیجه مهند اطلاق اولندی نته‌کیم کعب بن زهیر رضی الله عنه حضرتلرینك بانت سعاد ایله مصدره اولان قصیدهٔ برده سنده اشبو * ان الرسول لسیف یستضاء به * مهند من سیوف الله مسلول * بیتنده اولدیغی کبی (تیغ) تانك کسری ومدیله فارسیده شمشیر کبی قلج معناسنه بنام معروف ومشهور دیمکدر

*) معنیٔ ساطور قصاب آشکار * اهل غیبت دیلریچون مستعار (*

(ساطور القصاب) ناطور العلاف وزننده حیوان بوغازلمق حرفتی وتفریق لحوم معتادی وصنعتی اولان کیمسه‌نك بیوك بچاغنه دینور لکن لسان ظرفاده زبان درازلق وحرف اندازلق ایله ناسك لحومنی قطع وتفریق وعرض وناموسنی هتك وتمزیق ایدن اصحاب غیبتك لسان جفانشان مفسد تفشانه اطلاق اولنور استعارهٔ مکنیه طریقیله (غیبت) غینك کسری ومدیله معروفدر

*) اهل الاهواء اولمش انواع ملل * اعتقاداتی اولنلر پرخلل (*

(اهل الاهواء) ترکیبنده اهواء همزه‌نك فتحی والفك مدیله هوی لفظنك جمعیدر هوی هانك فتحی والفك قصریله مطلقا نفسك میل وآرزو وایتدیکی نابجا ولایقسز نسنه‌یه دینور لکن عرفده اهل الاهواء دیو جبریه وقدریه وروافض وخوارج ومشبهه ومعطله ومرجئه مثللو هوای نفسه اتباعله اهل سنت والجماعتك معتقدندن میل وعدول ایدوب اعتقاد باطل اوزره اولان اهل قبله‌یه اطلاق اولنور که ملهٔ اسلامیه‌نك فرق ضاله‌سی اوله‌جقدر واهل اسلامك غیری اولان ملل متنوعهٔ کفاره دخی دینلور

*) یل قبیح اصحاب روحانیتی * اهل هندك بت پرستان نکبتی (*

(اصحاب الروحانیة) رانك ضمیله هند اقلیمنده کائن طوائف مشرکیندن برطائفه‌درکه زعملرنجه سبعهٔ سیاره‌یه نفس وروح اثبات ایدوب ارواح کواکبه پرستش وعبادت ودعوهٔ زحل ودعوهٔ

مشتری ومریخ وشمس وزهره وعطارد وقرنامیله موسومه برطاقم عزایم کفریه وافسونهای سحریه یه کوشش واشتغال ایله صنعت سحرده مهارت اوزره اولدقلری محکیدر بت پرستان وصف ترکیبی اوله رق بوته طاپیجیلرد یمکدر عربیده عبدة الاصنام معناسنه ناظم نحریر طائفهٔ مفوره نك قبیح الفعال واهل نکبت ووبال واصحاب شرك وضلال اولدقلرینه تنبیه ایلمشدر فلله دره

*) همدخی اصحاب اشخاص اویله در * حال اصحاب هیاکل بویله در (*

(اصحاب الاشخاص) همزه نك فتحیله برنسنه نك او زاقدن کورینن شبحی وقرالتیسی معناسنه اولان شخص لفظنك جمعیدر بت پرستان هنددن طائفهٔ مسفوره یه اصحاب الاشخاص اطلاقی کواکب مزبوره نك اشباح واشخاصنه توجه ایله پرستش وعبادتلری وانلردن مقصود ومراملرینه استعانتلری ملابسه سنه مبنیدر وطائفهٔ مرقومه یه همزه نك کسریله افلاس وزننده اصحاب اشخاص دخی اطلاق اولنور تسخیر وقهره دائر سحر وافسون ایله بعض کیمسه لری تعجیز وازعاج وتشویش واضطرابه دوچار ایدوب بیچاره و بی علاج قیلدقلری ملاحظه سنه مبنیدر (اصحاب الهیاکل) منازل وزننده هیکلك جمعیدر (هیکل حیدر وزننده بوتخانه یه وصورته دینور قدماء حکما عنده کواکب انوار مجرده نك ظلال وهیاکلی اولمغله کواکب نیره نك باخصوص سبعهٔ سیاره نك هر برلر یچون اول کوکبك لونه وطبیعتنه مناسب برطلسم دوزوب واول طلسم ایچون بربیت بناء ایدوب اول بیوته هیاکل النوردیرلر ایدی دیار هندده وممالك چینده اصحاب سحر وافسون هیاکل مرسومه ده مکث وآرام ایتملریله اصحاب هیاکل اطلاق اولنمشدر

*) سحره دائر انلرك اعمالی هب * کوسترلر چوق فسون بوالعجب (*

یعنی اصحاب الروحانیه واصحاب الاشخاص واصحاب الهیاکل اطلاق اولنان شرذمهٔ شرذمتك اعمال قبیحه وافعال ردیه لری سحره متعلق یعنی فنون سحردن اولان علم نیرنجات وعلم سیمیا ودعوت کواکب وتسخیرار واحه دائر عزائم مثللو اسبابه تشبث ایله خلاف معتاد امور عجیبه وکوناکون افعال غریبه احداث واظهار ایدرلر ازانجمله طاشکبری زاده مرحومك مفتاح السعاده نام تألیفنده مسطور اولدیغی اوزره ملوك هنددن بری دعوت زحل ایله مشغول ایدی ناکاه برملك عظیم ملك مسفور اوزره استیلا قصدیله مفاجئه * وعسکر انجم شمار ایله جوانب دارالملکنی احاطه ومحاصره * ایتدکده ملك محصورك خواص وارکانی بغایت مضطرب وبیقرار * وخصمك غلبه واستیلاسنه ترقب وانتظار * اوزره درمانده وناچار اولوب * ملك مزبور اینه اصلا ممانعت وتحدی واسباب محاربه یه تصدی ایتمیوب همان دعوت زحل ایله اوقات کذار اولوردی * برکون بعض خواص وندماسیله همنشین ایکن ناکاه جانب سمادن صاعقه وار برشیٔ هولناك نزول * وارکان مجلس بیم وهراس ایله متفرقا هر بری بر محله حلول ایدوب * ملکدن غیری کیمسه قالمدیغی حالده نازل اولان نسنه پیشکاه ملکده مستقر اولدقده خواص اصحابنی چاغردی کوردیلرکه نحاسدن مصنوع برظرف مثلث الشکل در وننده دشمن جانلری اولان ملکك سر مقطوعی وضع اولنمش * وعسکری دخی منهزم وپریشان قیلنمش * وکندی ملکلری روحانیت زحل ایله منصور بولنمش * ملك مرقوم حضار مجلسه خطاب ایدیکه بیلورم که دعوت کوکب ایله اشتغالم ایچون سزلر بنی تسفیه وتحمیق ایتدیکز ایدی لکن دعوت کوکبك ادنی منفعتی اشته بودر دیو ختم کلام ایلدی وامام فخر رازی حضرتلرینه معزو اولان سر مکتوم نام کتابده بوطائفه یه صابئیه وعبدهٔ کواکب اطلاق اولندیغی وسبعهٔ سیاره یه دعوات وتسبیحاتلری وصورت پرستشلری واعمال سحریه ایله متحابین بیننده القاء عداوت وزوجین میاننده احداث بغضاء ومفارقت وعقد رجال وعقد لسان وعقد نوم وتغییر ابدان وتغییر قلوب

وتخریب

وتخریب منازل وتمریض اصحاء وتسلیط حمی مثللو افعال غریبه واعمال عجیبهٔ نامرضیه لری مبسوط ومفصلدر فلیراجع (فسون) جنون وزننده افسون مخففیدر که ترکیده آوسوندرلر سحره متعلق رقیه وعزیمتلره دینور (بوالعجب) تعجب واستغراب اولنه جق نسنه یه دینور

*) اولدی کل الصید فی جوف الفرا * ایتمك اقرانه تفوق ادعا (*

(کل الصید فی جوف الفرا) مثلنده کل کلمه سی الف قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنده کچدیکی اوزره مدخولنك جمیع افرادنه یاخود اجزاسنه شمول واحاطه سنه دلالت ایدر (صید) قید وزننده مصید معناسنه درکه بری وبحری و وحشی حیوانه دینورکه آولانمش وقبضهٔ تسخیره النمش اوله کما مر فی ثانیة الدال (فی) ظرفیت ایچوندر (جوف) خوف وزننده انسانك وسائر حیوانك قارننه ودرونه دینور (فراء) سحاب وزننده حمار وحشی یه دینور کما مر فی الاخیرة من قافیة الراء لکن کلام مزبور مثل اولوب ومثللر وقف اخیر اوزره موضوع اولمغله بوراده همزه دن تجرید اولنوب عصا وزننده فرا دینلور کل کلمه سی صیده مضاف مبتداء فی جوف الفرا ظرف مستقر خبری اوله رق مجموع آولرحمار وحشی درونده داخل ومندرجدر دیمك اولور مثل مزبورك مورد ومنشائی ترجمهٔ قاموسده مذکور اولدیغی اوزره برکروه آوجیلر صید شکاره چیقوب کیمی طاوشان وکیمی کیك مقوله سی حیوانلر صید ایدوب وبریسی بریبان اشکی شکار ایدوب سرکرده وامیرلرینه کتوردکلرنده امیر مرقوم حمار وحشی یه نسبت خرده وات صیوددن معدود اولان خرکوش وآهو مثللولری نظر التفاتدن ابعاد * وحمار وحشی یی ترجیح واستحسان ایده رك کلام مزبوری ایراد ایلدی * کویا که اکبر صیود اولمغله مجموعنك مقامنده اولمشدر بعده اشیاء کثیره مقامنه قائم اولان برشیٔ عظیم حقنده ضرب مثل ایلدیلر انتهی لکن مجمع الامثال مختصرنده مسطور اولدیغی اوزره موردی بودرکه اوچ نفر کیمسه صید شکار قصدیله صیدکاهه چیقوب بری برلرندن خبرسز بری بر ارنب و بری برثعلب واوبری بر حمار وحشی صید ایدوب صاحب الارنب صاحب الثعلب ایله تلاقی ونائل اولدقلری شکارلر ایله افتخار وتباهی ایدرلر ایکن حمار وحشی صاحبی دخی ورود وموافاة وکل الصید فی جوف الفرا مقاله سیله همصنعتلرینه تفوق ومباهات ایلدی من بعد برنسنه یی یاخود بر کیمسه یی اقران وامثالنه ترجیح وتفضیل مقامنده ضرب مثل اولندی ومنه قوله علیه الصلاة والسلام لابی سفیان بعد اسلامه یا اباسفیان انت کما قیل کل الصید فی جوف الفرا انتهی ناظم نحریر مجمع الامثال مسلکنی ترجیح وتصریح ایلدیکی ظاهردر

*) اول الحساد ابلیس لعین * هرحسود اولمش اکاهم تابعین (*

(اول الحساد) ترکیب اضافیسنده اول لفظی همزه نك فتحی وواوك تشدیدیله آخر مقابلیدر که برنسنه نك ابتداسنه ومقدمنه دینور حساد تجار وزننده حاسدك جمعی اولدیغی وحاسد دیو کیمه دینلدیکی دال قافیه سنك قطعهٔ ثانیه سنك بیت اخیری شرحنده کچدی یعنی بدیع فطرت وصنیع قدرت اولان حضرت آدم صفی الله عالیجاه با امراً که مسجود ملائکهٔ کرام * وهزار عز ورفعتله پانهادهٔ دارالسلام * اولدیغی مشهود ابلیس پرتلبیس اولدقده نهاد شیطنت اعتیادنده مرکوز اولان مکابرهٔ ناروا با اعلان واظهار * وشان سعادتنشان ابوالبشرده سرزدهٔ ظهور اولان الطاف بی پایان الهیه یی استکثار * ایله کینه وحسدی درکار * وبو شنشنهٔ شنیعه الك اول ملعون ابدیدن صدور ایتمکله اول الحساد اطلاقیله شهرتشعار * اولدی وبو خصلت ذمیمه ده پیرولعین اولان زمرهٔ حسودان توابع شیطان اولمش اولدیغی واضح وآشکاردر

*) دیندی سوء ظنه جاسوس العیوب * پك فنا خصلتدر آنی صانمه خوب (*

(جاسوس العیوب) ترکیب اضافیسنده جاسوس جاموس وزننده شر ومضرته متعلق اسرار
غیری تجسس ایدوب اراشدیرن کیمسه یه دینور (عیوب) ضمنیله عیبك جمعیدر معنای ترکیب خلقك
خفی وکزلو اولان عیبلرینی تفتیش وتفحص ایدیجی کیمسه دیمك اولور * لکن اذا ساء ظن المرء
ساءت فعاله * ویبحث عن عیب النقی وهو معیب * ما آنجه سوء ظن صفت ذمیمه سی تجسس
عیوب خصلت ردیه سنك مبادیسندن اولمغله لسان ادباده سوء ظننه جاسوس العیوب اطلاق
اولندی (خصلت) خوی دیولام قافیه سنك قطعهٔ اولی سنده کچدی

*) بیلکه رأس الجهل عجب بو العجب * همدخی رأس الخطایادر غضب (*
(رأس الجهل) ترکیبنده (رأس) رانك فتحی وهمزه نك سکونیله انسانك وحیوانك باشنه دینور
وهر نسنه نك بالاسنه ویوقریسنه اطلاق اولنور (جهل) علم ومعرفت مقابلیدر پس رأس الجهل
جهالت ونادانلغك باشی ونهایت درجه سی دیمك اولور لکن لسان ادباده بر کیمسه کندی رأینی
واطوارینی استحسان واستصواب ایدوب بکنمك معناسنه اولان عجب خصلت ذمیمه سنده حقیقت عرفیه
اولمشدر زیرا کندی رأینی واوضاع واطوارینی بکنمش خود پسند کیمسه امور وخصوصنده آخر
کیمسه لر ایله مشورت ایتمز * وغیرك نصح وپندینی طوتمزوجهلنك ازاله سی اسبابنی استحصال مسلکنه
کتمز * اولدیغندن حمق وجهالتك اقصای مراتبی اولان جهل مرکب وادیسنده کمراه * وغالب
احوالی فاسد وتباه اولدیغی بی اشتباهدر (رأس الخطایا) ترکیبنده خطایا خبایا وزننده ذنب
وکناه معناسنه اولان خطیئه لفظنك جمعیدر معنای ترکیب کناه ومعصیتلرك باشی دیمك اولور
وبو ترکیب حب الدنیا رأس کل خطیئة مفادنجه اخلاق ردیه دن حب دنیا غریزهٔ ذمیمه سنه
اطلاق اولندیغی کبی مساوی اخلاقدن خشم وغضب سجیهٔ کریهه سنه اطلاق اولنور زیرا
استیلاء تهور وغضب * هر بر مکروه ومنکری ارتکابه بادی وسبب * وباعث هلاك وعطب
اولدیغی مشاهد ومجربدر *

*) اولدی قلع الصمغ کیم اویله غضب * محو مغضوبه اوله کلی سبب (*
(قلع الصمغ) جمع الجمع وزننده یاش اغاجدن ظهوره کلان زمق وساقز مقوله سنی قوپرمق
معناسنه در زیرا قلع برنسنه یی قوپارمغه وصمغ صاد مهمله وغین معجمه ایله اغاج پوصنه وساقزینه
دینور لکن ترکیب مزبور لسان ظرفاده شدت غضب ومبالغة دار غضلیغه اطلاق اولنور که
اول خشم وغضب مغضوب اولان کیمسه نك محو واعدامنه سبب اولور درجه یه بالغ اوله
وبو صمغ غایت لزوجتلی اولمغله قلع وانتزاعی اغاجك بعض قشرینی برابر قوپارمغی مستلزم
اولدیغی باعث اطلاق اولمشدر

*) عفوه مظهر اولمق اثمار الذنوب * چونکه عفوایله بولور لذت قلوب (*
(اثمار الذنوب) انهار العیون وزننده کناهلرك میوه لری دیمك اولور وبو ترکیب مخالب المنیة
قبیلندن اولدرق ذنوبی اشجاره وعفو وصفحی فواکه واثماره تشبیهه مبنی استعارهٔ مکنیه درکه
عقوبت ونکاله مستعد ومترقب اولان مسیء ومجرمك جرم وکناهندن عفو وتجاوز اولنمق ایله
معاملهٔ جمیله * لذت وجدانیه وانبساط روحانیه یه وسیله اولدیغی باعث استعاره اولمشدر *

*) هم سماحت صیقل الاحساب ایمش * چون صفا بخش دل احباب ایمش (*
(صیقل الاحساب) ترکیبنده صیقل هیکل وزننده قلج مقوله سنك پاسنی آچوب جلا ویرن
کیمسه یه دینور احساب همزه نك فتحیله حسب لفظنك جمعیدر حسب فتحتینله علو ورفعت
وشرف اصالت معناسنه در معنای ترکیب شان وشرفه جلا ورونق ویریجی معناسنه اولوب
صکره جود وعطا وسماحت سخاده حقیقت عرفیه اولمشدر زیرا بذل وعطا دائما صاحبنك

قدر وشرفنه شعشعه وجلا وقلوب احبابی زنك همومدن تصفیه ایتمکله مورث صفا اولدیغی روشندر

*) بد سوزك تأثیریدر جرح اللسان * کیم اوله زخم درون مردمان (*
(جرح اللسان) قرح الختان وزننده دل یاره سی دیمکدر که بر کیمسه یی سب وشتمه وعرض
وناموسنی قدح وطعنه وهجو ومذمته دائر دلریش ودل آزار اولان کلام نابهنجارك قلب انسانده
تأثیرندن کنایه اولور که * جراحات السنان لها التئام * ولا یلتام ماجرح اللسان * نشیده سنجه
جرح سیف وسناندن اشد وبرء والتئامی عدم قبولی مشاهد در (زخم) یاره (درون) قلب
(مردمان) آدملر معناسنه فارسیلردر

*) صدق ثوبه طوغروسوز دربی ریا * احتمال کذب آنده ناروا (*
(صدق ثوبه) ترکیبنك مضاف الیهی اولان (ثوبه) لفظی حمزه وزننده اسامیدن اولرق
ثوبة بن عبید نام راستکوی صادق اللهجه نك اسمیدر مزبور ثوبه سراء وضراده صدق
واستقامتی درعهده والتزام ونفاق ومداهنه وصورت معامله مقوله سی اوضاع ومعامله لردن
مجانبتی ذمت همتنه ایجاب والزام ایتمکله صدق مقالده مثل اولوب سداد واستقامتی محقق
ومجزوم وکذب ودروغ اوله احتمالی منتفی ومعدوم اولان کلام صدق ارتسامه صدق ثوبه
اطلاق اولندی تکلیم کذب اولدیغی بغایت جلی واحتمال صدق بالکلیه منتفی اولان کلامه کذب
مسیلمه وکذب سجاح اطلاق اولنمشدر

*) صدق معناسنده ظن الالمعی * اویله تعریف ایتدی زیرا اصمعی (*
(ظن الالمعی) ترکیبنده (ظن) اعتقاد غیر جازمك وجود وعدمی بیننده راجح اولان تردد
واحتماله دینور که فارسیده کمان وترکیده سزمه وصانمه تعبیر اولنور (المعی) احمری وزننده
بغایت جودت ذهن وفرط ذکاء ورأی صائب صاحبی کیمسه یه دینور لکن امام اصمعی المعی
لفظنی الذی یظن بك الظن کان قدرای وقدسمع عباره سیله تعریف ایتمکله واقعه مطابق
ونفس الامره موافق خبر صادقه ظن الالمعی اطلاق اولندی (اصمعی) احمری وزننده علم
لغتده وسائر ادبیاتده امام وحدیث وتفسیرده وفنون کثیره ده مشهور وبنام اولان
ابو سعید عبد الملك بن قریب بن اصمع درکه جدینه منسوبدر مزبور اصمعی هارون الرشیدك
ومأمون خلیفه نك اعتبار والتفاتلرینه مظهر اولوب ایکیوز اون بش تاریخنده عهد مأمونده
ارتحال دار بقایدن مشاهیر اعلامدندر

*) اولدی تاج الهدهد اول شیء جلیل * کیم اوله افتادهٔ دست رذیل (*
(تاج الهدهد) ترکیبنده تاج قطعهٔ ثالثه ده کچدیکی اوزره ملوکه مخصوص باش کسوه سیدر
هدهد هالرك ضمیله چاوش قوشی وایبکلو تعبیر اولنان معروف قوشدر طائر مرقوم محقرات
طیوردن ایکن باشنده خلقی تاج شابه سنده نسنه بولنمغله فرومایه دن اولان کیمسه نك قبضهٔ
تملکنده اولان شیء جلیل القدره بطریق التشبیه تاج الهدهد اطلاق اولندی

*) ذوعیال اولمق ایمش جر البقر * چکسه انواع ضرورت کیم بقر (*
(جر البقر) ترکیبنده جرجیمك فتحی ورانك تشدیدیله برنسنه یی جذب ایدوب چکمکه دینور
لکن بوراده مصدر اسم فاعل معناسنه اولمغله جار وجاذب معناسنه در (بقر) فتحتینله
برخصوصده یورلمق وعاجز وبیچاره قالمق معناسنه اولمغله یورغنلیغی وعجز وضرورتی چکیجی
یعنی سوء حاله واضطرابه باعث ومؤدی اولیجی معناسنه اولور پس بر کیمسه کثیر العیال
اولمق یعنی نفقه وکسوه وسائر مؤنتلری کندی اوزرینه لازم کلن اقربا ومتعلقاتی چوق اولمق
غالبا ضیق معاشه ابتلا وفقر وفاقه یه دوچار ومبتلا اولمغی مستلزم اولدیغندن کثرت عیال

صاحبی اولمغه جرالبقر دینلدی

*) فقر وفاقه دیمه درصفرالانا * پرغنا ایله بزی یاربنا (*

(صفرالاناء) ترکیبنده صفر صادك کسری وضمیله بوش وخالی معناسنه در اناء کاب وزننده تابه وتنجره وصحن وطاس وکاسه مقوله سی ظروفه دینورکه لسانمزده قاب قاجق تعبیر اولنور جمعی آنیة وجمع الجمعی اوانی کلور امدی بومقوله اوانینك زاد وزواده وسدرمق ایده جك اقوات وتوشه دن تهی وخالی اولمه سی فقر وفاقه یی مستلزم اولمغله صفرالاناء فقردن وفقیردن کنایه اولنشدر

*) چونکه ثوب الصحه اولمش عافیت * صو بلورامانه چاره عاقبت (*

(ثوب الصحة) مشبه بهك اضافتیله امراض واسقام وانواع بلایا وآلامدن عافیت وسلامت وجمیع مکارهدن ازاده وبرائت اوزره اولمغه اطلاق اولنور وجه تشبیه اشتمال واستیعابدر * وبوثوب مجازی ومستعارك بقاسی نایاب * وانجام کار نزع وسلبی منصوص وبی ارتیابدر *

*) پك صغوق صحوالکوانین اولدی هم * سن ایچندن کی همان کورکی اودم (*

(صحوالکوانین) ترکیبنده صحو محو وزننده کوك یوزنده بلوط اولمیوب هوا اپاز واچق اولمق معناسنه در کوانین قوانین وزننده کانونك جمعیدر کانون وسط شتاده ایکی عدد شهر رومی اسمیدرکه کانون اول وکانون ثانی تعبیر اولنور صیغهٔ جمع مافوق الواحده محمول اولمغه مبنی یاخود کانونینی شباطه تغلیبه مبنیدر چونکه هنکام شتاده هوانك کشاده ومکشوف اولمه سی غالبا سختئ سرده وشدت برده بادی اولمغله لدی الادباء ترکیب مزبور پك صغوق معناسنده معروف ومشهور اولدی کورکی ایچندن کیمك تعبیری حرارت غریزیه یه قوت ویره جك اشربهٔ حاره استعمالندن کنایه در

*) دیندی پك قورقاقلیغه جبن الرباح * شول قدرکیم قورقه پك اسمه ریاح (*

(جبن الرباح) ترکیبنده جبن جیمك ضمی وضمتیله قورقاقلق معناسنه در (رباح) باء موحده ایله صباح وزننده سجیهٔ رضیهٔ شجاعتدن بی بهره وبغایت جبان وبی زهره اولان رباح خراسانی نام کیمسه درکه * اناحس بعصفور طار فؤاده * وان طنت بعوضة طال سهاده * یفزع من صریر الباب * ویرهب من طنین الذباب * ان نظرت الیه شزرا * اغمی علیه شهرا * یحسب خفوق الریاح * قلقلة السلاح * وقعقعة الرماح * اسجاعی صفت کاشفه سیدر مرقوم رباح حسب الاقتضا وبالضروره برعسکر ایچنده بولنوب لشکرگاهده ناکاه حیوان اورکونجلیکی وقوع بولدقده آتنك کینی الینه آلوب فرط دهشتندن فرسك رأسیله ذنبنی فرقه اقتداری مسلوب اوله رق قویروغندن کله مك داعیه سنده وافر اوغراشوب اغزینی وبورنی بوله مدقده متحیرانه فرسه خطابا فرض ایده لم جبهه‌ك عریض اولمش اما ناصیه‌ك نه پك اوزامش دیو کلام حیرت انجام تفوهی رفقاسندن منقولدر بنابرین زیاده خوف وفشل وبیم ووجل ایله وهاملیغه جبن الرباح اطلاق اولندی

*) هم جبان الکلب اوکیم مضیاف اوله * خانه سی هردم مسافرله طوله (*

(جبان الکلب) ترکیبنك معنای لغویسی ظاهردرکه کلبی قورقاق دیمکدر لکن فصحای عرب ترکیب مزبوری بطریق الکنایه مضیاف وخانداندوست دارندهٔ مهمانان اولان کریم وجوانمرد کیمسه یه اطلاق ایله فلان جبان الکلب دیوب مضیاف معناسنی مراد ایدرلر زیرا خلقی چوق ضیافت واطعام ایتمك معتادی اولان کیمسه نك کلبی مهمانلرك کثرت تواردندن انیس اولوب خاموش طورمه سی یاخود هر برمسافره اوردجه برطاش یدیکندن قورقوب پك آز

اورمه

اورمه سی باعث اطلاقدر

*) ابخل من اهل مرو اویله لئیم * کیم اوله بخلیله غایتده ذمیم (*

(ابخل من اهل مرو) ترکیبنده ابخل بخیلك افعل تفضیلیدر (مرو) میمك فتحی ورانك سکونی وآخرده واو ایله خراسان اولکه سنده بربلده نك اسمیدر نسبتنده مروی دینور حربی وعربی وزنلرنده وخلاف قیاس برزای منقوطه زیاده سیله مروزی دینور بلدهٔ مزبوره نك غالب اهالیسی بخل ودنائت ولؤم وخساست ایله موصوف اولدقلرندن زیاده آج کوزلی ممسك ومفسل وبغایت حرص وبخل ایله مذموم ومدخول اولان کیمسه یه بطریق المثل ابخل من اهل مرو اطلاق اولنور بو اهل مرو مسافرت وبکدیکر ایله عقد مرافقت ایتدکلرنده عادتلری هربرلری قصابدن بشقه جه متفاوت المقدارات آلوب هرنا کس کندی لحمنه برایپ باغلیه رق طبخ ایچون مجموعنی برقدره القا وهربری کندی لحمنك ایپی النده طوته رق طبخ واشتوا ایتدکلرنده بهری کندی کوشت پاره سنی اخراج ایله آیریجه آیریجه اکل والتقام بعده لحوم مزبوره نك صوینی حصه‌لری مقدارنجه اقسام ایتدکلری وبونك امثالی خسایلکده افراطلری مستطرفه ومحاضراتده مسطوردر

*) حارس المرآت شخص بدلقا * اوله عکس صورتی نفرتنما (*

(حارس المرآت) صاحب المشکات وزننده معنای ماوضع لهی آیینه صقلایجی دیمکدر لکن لسان فصحاده بطریق الکنایه بدپیکر وکریه المنظر اولان چرکین کیمسه یه اطلاق اولنور اواخر مثنویاتده کله جك جاحظ کبی بدچهره وقبیح المنظر اولان کیمسه آیینه یه نظر ایتدکده مرآتده منعکس اولان صورت قبیحه سندن متوحش ومتنفر اولمغله مرآت مجلایه نگاه ونظردن استنکاف ایدر اولدیغی باعث اطلاقدر

*) هم ابوالبیضاحبش اشخص ایمش * کنیه بالضداییلین اویله دیمش (*

(ابو البیضاء) اخوالحمراء وزننده حبش حبشینك یعنی حبش عسکرینك وقره لر جماعتنك کنیه سیدر وبوکنیه اعمی ومکفوفه ابوالبصر اطلاقی کبی کنیه بالضد قبیلندندر زیرا حبش حاء مهمله نك وباء موحده نك فتحه‌لریله قره لر طائفه سندن برصنفك اسمی اولمغله طائفهٔ مرقومه ابوالسوداء اطلاقنه شایان ایکن ضدیله کنیه لنمشدر (اشخص) خانك ضمیله افلس وزننده انسانك وسائر نسنه نك قرشودن کورینن شبحی وقرالتیسی معناسنه اولان شخص لفظنك جمعیدر شخوص واشخاص کبی

*) بغلة الشطرنج شخص بی لزوم * شول نفوس زائده کبی طلوم (*

(بغلة الشطرنج) ترکیبی لعبهٔ سطرنجك بغله تعبیر اولنان مهرهٔ موهومه سی اوله جقدر سطرنجك معروف بازی اولدیغی وکیمك اختراع کرده سی اولدیغی وفارسیدن معرب اولدیغی مثنویاتده * هم رخ الشطرنج اوکیم قدری بلند * بیتنك شرحنده بیان اولندی واشبو لعب ایکی شاه کینه دار پیاده وسوار عسکرلریله رزمگاه ومعرکه ده صف بستهٔ حرب وپیکار واحدهمانك آخره غلبه سی یاخود یکسان وقیم کلمه سی بدیدار اولنجه‌قدر مضاربه ومقابله یه صرف مکنت واقتدار ایتمه لرینك مثالی اولوب وطرفینك جنودنده اسب سوار وفیل سوار اعتبار کردهٔ اهل اعتبار اولمغله عرصهٔ سطرنجده اسب وفیل آلات معتبرهٔ کر وفردن معدود ومحصی وقاطرك هنگام هیجاده یری اولمماغله بی لزوم وبی اقتضا اولدیغندن نفوس زائده واشخاص بی فائده قبیلندن اولوب مصلحته یرامیان کیمسه یه علی طریقة التمثیل بغلة الشطرنج اطلاق اولندی کذلك برکیمسه نابجا وبولسز ایش ایشلدکده یاخود وجودسز واصلسز کلام سویلدکده

* زاد فی الشطرنج بغلة * دیو ضرب مثل اولنور

*(جامع الاحزان مفهومی کیجه * ارتورا کدار مغمومی کیجه)*

(جامع الاحزان) ترکیبی معلومدر که آلام روحانیه یی طوپلیوب برکدر یجی دیمکدر لکن اهل لسان میانده مبتلای علل واسقام یاخود هجر وفراق ایله مضطرب و پر آلام اولان کیمسه نك کیجه سنه اطلاق اولنور زیرا بو مقوله کیمسه لرك شب وحشت زده سی باعث فزونیٔ احزان اولدیغی امرء القیسك * تطاول لیلك بالاثمد * ونام الخلی ولم ترقد * نظمندن وبابی مرحومك * وعدهٔ خاطر فریبك دزد خواب ایتدك بو شب * تارو پود جامه خوابم سوز وتاب ایتدك بو شب * بیتندن مستفاددر

*(یك محاله دیندی تعقاد الرتم * حل مشکل عقدهٔ امر اهم)*

(تعقاد الرتم) ترکیبنده (تعقاد) تعداد وزننده برنسنه یی عقد ایلمك یعنی ربط و بند ایدوب باغلمق معناسنه در (رتم) کتم وزننده وفتحتیله قریلوب اوفانوب خرد مرد اولمش نسنه یه دینور وسپارش اولنان نسنه یی تذکر ایدوب اونتمامق ایچون بر کیمسه نك یاخود کندیسنك برمغنه باغلدیغی ایپلکه دینور ثمره وزننده رتمه کبی معنای اوله کوره ممکن ومتصور اولمین نسنه ده استعمال اولنور زیرا تفریق اجزاء ایله خرد خاش اولمش نسنه نك اکیزی رابطه بند التیام اولمق حیز امکاندن ابعد وعادتا محال ومستبعد اولدیغی واضحاتندر ومعنای ثانیه کوره تنظیم وتسویه سی صعوبتلی ودشوار وحل عقده سی موقوف ناخن مرد کارکذار اولان امور مهمه ده استعمال اولنور زیرا سپارشی فراموش ایتمك ایچون برمغنه خیط تذکیر باغلمق ملزوم الزمیدر

*(کردینورسه دونه خرط القتاد * کار مشکلدر دیمك اولور مراد)*

(دونه خرط القتاد) مثلنده (دون) دالك ضمیله امام وقدام معناسنه در (خرط) اغاج قبوغنی صویمق وقتاد برتیکنلی اغاجك آدی دیو دال قافیه سنك قطعهٔ ثالثه سنده یکدی شجرمز بور بغایت سخت وصلابتلی وتیکنلری زیاده صیق وحدتلی اولمغله ال ایله قبوغنی صویمق پك عسیر وصعوبتلی اولدیغندن اهل لسان مشکل ایشلرده ضرب مثل ایدوب (اصعب من خرط القتاد) ودونه خرط القتاد دیرلر که قتادك قشرینی صویمدقجه اوشیئه ظفر بولنماز واو مطلوبه نائل اولنماز دیمك اولور دونه لفظنده ضمیر غائب برامر معهوده راجعدر نته کیم (دون علیان خرط القتاد) مثلنده مرجع ضمیر اظهار اولنمشدر (ودونه نقل الصخر) بو مثلك مثلیدر

*(مشکل ایش بولسه سهولت برمرام * دیرلر اولدمده اکا جذب الذمام)*

(جذب الذمام) ترکیبنده (جذب) جیمك فتحی وذال معجمه نك سکونیله برنسنه یی حسی یاخود معنوی چکوب اوزاتمق معناسنه در (ذمام) ذال معجمه ایله کتاب وزننده حق وحرمت معناسنه درکه اهمال واضاعه سی موجب قدح ومذمتدر پس جذب الذمام برنسنه نك حق وحرمتنی لایق اوزره چکوب یرینه کتورمك مألنده اولمغله برمشکل مصلحت بروفق مراد سهولتله حصولپذیر اولدقده مثلا چیقق یرینه کلدکده حصل لنا جذب الذمام اطلاق ایدرلر

*(اولدی عام ابن عمار اول سنه * کیم اوله هرحالی مستحسنه)*

(عام ابن عمار) ترکیبنده عام شام وزننده سنه ویل معناسنه در عمار شداد وزننده خلفای عباسیه دن معتصم باللهك وزیری احمد بن عمار بن شاذی البصریدر که مراد بن عمارك حج ایدوب مکه ده مجاور اولدیغی سنه اوله جقدر اجمال قضیه اولدر که معتصم خلیفه مزبور ابن عماری وزارتدن عزل ایدوب دفتردار ایتمك مراد ایتدکده استعفا وجانب خلیفه دن نیاز ورجا ایلدیکه بو سنهٔ مبارکه ده احرام بند حج کعبهٔ علیا وخاك عطرناك روضهٔ مطهره یه جبین سا

اولوب برسنه مکهٔ مکرمه ده مجاورت بعده عودت ایله خدمات خلیفه ده بذل جل همت ایلیه قبل خلیفه دن بو مسئولنه مساعده ارزان بیورلدقدن صکره کندی حوائجنه صرف ایچون اون بیك التون عطیه و یکرمی بشبیك التون دخی حرمین محترمین اهالیسنه استدیکی کبی تفریق واعطا ایچون احسان خلیفه اولدقده ابن عمار بغداد بهشت آباددن فك رابطهٔ اقامت ایله حرمین محترمینه وصول واعطا کردهٔ خلیفه اولان اوتوز بشبیك التونی ومصحوب معیتی اولان اموال فراوان سائره سنی اهالئ حرمینه بذل واعطا وفقراء بلدتینی بالجمله توانکر واغنا ایتمکله بین العرب مثل اولوب خیر وبرکتی مبذول وهرحالتی مستحسن ومقبول اولان سنه یه عام ابن عمار دینلدی

*(همدخی عام جمیله اویله سال * عالم انده اوله پك فرخنده حال)*

(عام جمیله) ترکیب اضافیسنده (جمیله) سفینه وزننده امراء جلیل الشاندن ناصر الدوله محمد بن حمدان نام امیرك دختر سعد اختری جمیله خاتوندر هجرتك اوچیوز التمش التی سالنده حج ایدوب موسم حجده کافهٔ حجاجی نبات سکر ایله معمول سویق ایله اسقاوریان وتکریما للبیت حرم شریفده اون بیك التون نثار ایله فقرانك جیب آماللرین ملا آن وهر کیجه تا بصباح شموع عنبر ایقاد ایله ساحهٔ حرم محترمی معطر و پرانوار واوچیوز عدد عبد وایکیوز رأس جاریه اعتاقیله اکتساب مبار وصلات جزیله ایله فقراء حرمینی قید معاشدن آزاده وحجاج مسلمینك پیاده لرینی ارکاب ایچون بشیوز رأس راحله اعداد وآماده ایدوب تفریق اموال واظهار محاسن نشر مکارم خصوصنده قصهٔ حجی مشهوره وانواع خیرات ومبراتی معلومه ومشهوده اولان زبیده خاتونه فائقه اولمغله سال حجی خیر وبرکتده ضرب مثل اولوب خلق عالم کندیده آسایش حال وآرامش بال ایله منتظم الاحوال اولدیغی سال میامن اشتماله عام جمیله اطلاق اولندی (فرخنده) فانك فتحی وخانك ضمیله فارسیدر مبارك ومسعود ومیمون معناسنه ترکیده قوتلو واوغرلو دینور

*(کنیه اولمش آتشه ام القری * چونکه طبخ اطعمه محتاج اکا)*

(ام القری) ترکیبنده قری الف مقصوره ایله رضا وزننده بر کیمسه آخرلری مهمان ایدوب قونقلمق وضیافت ایتمك معناسنه در چونکه ضیافت اطعام طعامدن عبارت اولمغله آتش ضیافتك اصل واساسی یعنی اطعمهٔ مطبوخه نك موقوف علیهاسی اولدیغندن ام القری ایله کنیه لنمشدر

*(پاك ایسه طبخ طعام ایچون محل * مطبخ داود اولور ضرب المثل)*

(مطبخ داود) ترکیبنده مطبخ مطلب وزننده طعام پشورمك ایچون تخصیص اولنان آشخانه یه دینور داود اسامیدندر کرچه کتب امثالده ومجمع المشاهیرده ظفریاب اولەمدق ایسه ده مراد نبوت ایله سلطنتی جامع اولان حضرت داود علیه السلام اولمق ظاهردر زیرا مطبخ داود جفان کالجواب وقدور راسیات ایله مالی اولوب هردم طبخ اطعمه دن خالی اولمزایکن ینه رخام مفروشه سی اوزره یاغ و بال مقوله سی نسنه دوکلسه لسان ایله یالانور حیثیتده پاك ونقی اولمسیله ضرب مثل اولمغه شایاندر

*(روزکاره دیدیلر ام العذاب * شدتندن اولدی چوق یرلر خراب)*

(ام العذاب) ریح عقیم وریح صرصر وریح عاتیه وریح عاصفه اطلاق اولنان شدتلی روزکارك کنیه سیدر سورهٔ قمرده وسورهٔ حاقه ده منصوص ومذکور وتفاسیرده مبسوطا مسطور اولدیغی اوزره طول قامت وفرط جسامت وکمال قوتلرینه مغرورا (من اشدمنا قوة) مؤداسنه جاهلانه

اجتسار واجترا وحضرت هود عليه السلامه ايمان وانقياددن اعراض و پرستش اصنامه اكباب واصرار ايله سزاوار سوء جزا اولان عادقومنك شديد العصف اولان هوا ايله هلاك وتباب وبلاديمنده عالج نام محل ايله شجرعمان نام موضعك ميانده ترصيص وتشييد ايتدكلری بنيان رصين الاساس وزعملرنجه ممتنع الاندراس عدايتدكلری حصون حصينه وقصور ذات العمادلری خراب ويباب اولديغی وغزوهٔ خندقده احزاب دوزخ مآبك بارگاه وخيامی زيروزبر وكندولری پريشان و پراكنده اوله رق هلاك معنوی يه مظهر اولدقلری ايچون شديد الهبوب اولان روزكاره ام العـذاب اطلاق اولندی

*) هم عذاب الهون شدتلی عذاب * پك اهانت ايله اولنمق عقاب (*

(عذاب الهون) * فاليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تستكبرون * نظم جليلنك تفسيرندن مستفاد اولديغی اوزره ادنی ملابسه ايچون اولان اضافتله ذل وحقارتی وفرط اهانتی مشتمل اولان عذاب شديده دينور زيرا هون نون وزننده وهوان عذاب وزننده خاكساری وحقارته وخزی وفضاحته دينور

*) نكتهٔ عض البنان اولمش ندم * غيظ ايمش عض الانامل ديدهم (*

(عض البنان) تركيبنده عض عينك فتحی وضادك تشديديله برنسنه يی ديش ايله اصرمق معناسنه بنان سحاب وزننده پرمقلر ياخود پرمقلرك اوجلری معناسنه اولمغله معنای لغويسی پرمق اصرمق ديمك اولور لكن شاعرك * غيری جنی وانا المعاقب فيكم * فكانتی سبابة المتندم * نظمندن لائح اولديغی اوزره بر كيمسه يه برخصوصدن ندامت و پشيمانلق عارض اولدقده غالبا بلا شعور پرمغی اصرمق وقوعه كلديكنه مبنی اهل لسان تركيب مزبوری بطريق الكنايه ندامت معناسنده استعمال ايدرلر (عض الانامل) تركيبنده انامل اصابع وزننده پرمقلرك اوجلرينه يعنی كنديده طرنق اولان بوغوملرينه دينور مفردی همزه نك وميمك حركات ثلاثيله انمله دركه مجموعی طقوز لغت اولور و بو تركيب خـشم وغضبك شدتندن وغيظ وكينه نك وعـداوت وطار غيلغك وفرتندن كنايه اولور نته كيم * واذا خلوا عضوا عليكم الانامل من الغيظ * آيهٔ كريمه سندن ظاهردر

*) اولدی خط الرمل ايله عد الحصی * غايت ايله حزنه اولمق مبتلا (*

(خط الرمل) عد النمل وزننده قوم اوزرينه جزكوچكمك ياخود اشكال حروفی نقش ايله يازو يازمق معناسنه در (عد الحصی) شق العصا وزننده خرده واوفه جق چاقل طاشلرينی صايمق معناسنه در لكن خصوص مزبورلر عبث و بی طائل يعنی فائده سز و بی حاصل اولمغله كار عاقل اولمديغندن اكثريا بغايت حزن وكدره مبتلا اولان كيمسه لردن متحيرانه صدورينه مبنی آلام واحزانه ابتلادن كنايه اولوب فلان يخط الرمل و يعد الحصی قوللريله هم وحزنه مبتلادر ديمك معناسنی مراد ايدرلر

*) معنئ اعدی من العقرب همين * پك عداوت ايلين خصم مبين (*

(اعدی من العقرب) مثلنده اعـدی عداوتدن افعل تفضيلدر عقرب جعفر وزننده هوامدن زهرلو وموذی جانور معروفك اسميدر كنيه سی نون قافيه سنك يدنجی قطعه سنده كچديكی اوزره ام عريطدر و بو عقرب كندويه تعرض ايده نه ده وايتميه نه ده تعرض ايدوب صوقمغله حيه دن اخبث وهر مخلوقه ضرر وعداوتی اشهر اولمغله دشمن جان اولان عدومبينه اعدی من العقرب دينلمشدر

*) همدخی ظلم الجلنداية مآل * پك زياده ظلمه ايتمك اشتغال (*

(ظلم الجلنداء) تركيبنده جلنداء جيمك ضمی ولامك فتحی والف ممدوده ايله وجيمك ولامك ضمه لری والف مقصوره ايله جلندی زمان سالفده عمان اولكه سنك شاهی اولان ظالم بيدادك اسميدر

ابو

ابومنصور ثعـالبينك نفحه ده وقاضينك وابو السعودك تفسيرلرنده بيانه كوره سورهٔ كهفده * وكان وراءهم ملك يأخذ كل سفينة غصبا * نظم جليلنده مذكور اولان ملك غاصبدن مراد اشبو جلندی بن كركر نام ظالمدر ظالم مرقومك ظلمی عيوقه چيقمش اولمغله ضرب مثل اولوب زياده ظالم وغدار اولان بی رحم كيمسه يه اظلم من جلنداء دينلمشدر

*) نكتهٔ طوق الحمامه مختلف * ليك اصح اولكيم امارات شرف (*

(طوق الحمامه) تركيبنده طوق فوق وزننده حلی نسا انواعندن زيب وآرايش ايچون بوينه طاقدقلری طردانلغه دينور ومطلقا حلقه وچنبر مثللو برنسنه نك چوره سنه دائرا مادار چكوريلان شيئه دينور حمامه سحابه وزننده وحمام سحاب وزننده اهلی و يابانی كوكرجنه وقری واوكيك مثللو بوغازنده كوق وقلاده اولان هر برقوشه دينور كما مر فی الثالثة من قافية الميم پس طوق الحمامه كوكرجين مقوله سنك بوغازنده لوننك غيری لونله اولان ريش مطوقدن عبارتدر تركيب مزبورك لسان فصحاده استعمالی مختلف فيه اولوب بعضا بر كيمسه نك بوينه لعنت حلقه سی كبی چكورلمش ذل وحقارت وخزی وفضاحتده مستعمل ايسه ده لكن اصح اولان نشان شرف وشان وعلامهٔ عزور جان اولان امر جليل العنوانده استعمال اولنور زيرا حمامه حضرت نوح عليه السلامك سفينه ده پيك ورائدی اولوب آثار غضب پروردكاردن اولان طوفانك انقطاعی اماره سيله تبشير ايتديكيچون دعاء ابو البشر ثانی ايله طيور سائره دن برای امتياز طوق شرف ايله سرفراز قيلندی ومطلقا برنسنه يه دائم ولازم وهر حالده مقـارن وملازم اولان شيئه طوق الحمامه مثل ضرب اولنور كما فی نفحة الثعـالبی

*) چون سمندر آدی طير النار ايمش * شولكه هم تاب آور آزار ايمش (*

(طير النار) اضافتله آتشده تعيش ايدن قوش ديمك اولور نته كيم صوده تعيش ايدن قوشلره طير الماء دينلور و بو مخلوق آتش مألوف ثعالبينك نفحه ده قطع وحصری ودميرينك حيوة الحيوانده وبكرينك كتاب المسالك والممالكده مختارلری اوزره ديار هند وممالك چينه مخصوص بر نوع طيرناريدركه بالخـاصه كندويه آتش تأثير ايتمز وآتش ايچنـده وقوف ايله متلذذ اولور و بعضلرك روايتی اوزره چار پا انواعندن تلكو جثه سنده اوزون قويرقلی بياض وقرمزی و يشل و بنفشی الوان ايله ملون برجانوردر وجودنه ديكن و بتراق مقوله سی خاروخس ياپشدقده ياخود بدنی وسخ آلود اولوب كرلندكده ظفر بولديغی آتشه كيروب خس و خاردن واوساخ واوضاردن پاك و وجودی راحتاك اولور و يو كندن طوقنمش اولان ثوبی كرلنـدكده آتشه القا ايدوب تطهير ايدرلر و يوكندن مصنوع اولان فتيل زيت مقوله سيله قنـاديلده مدت مديده ايقاد اولنوب فتيله اصلا خلل كلمز ديو محكيدر وعجايب مخلوقاتده قزوينی سمندر مر سومك يوجك فاره مقداری برجانور اولديغنی دخی حكايه ايلمشـدر و بو اقوال ثلاثه نك مجموعی صحيح اولوب جانور مزبور اوچ نوع اولمقـده حوصلهٔ امكاندن خارج دكلدر وما ذلك علی الله بعزيز * وطير النار ديو علی طريق التمثيـل تاب آور آزار يعنی جور واذايه صبر وتحملی بديدار اولان جفـا كش ومحنتكار كيمسه يه اطلاق اولنور

*) اولدی طير الدوله هم مرغ هما * سايهٔ بالی سعادت آشنا (*

(طير الدولة) اضافتله دولت قوشی ديمكدركه عربيده بانك ضمی ولامك فتحيله بلج وفارسيده لسانمزده متداول اولديغی اوزره هانك ضميله هما واعمك اخصه اضافتيله مرغ هما ديدكلری قوش اوله جقدر طائر مرقوم طوغان جثه سنده و برمقدار طولانی اچق مائی رنكلو قويروغی منقش جيغه لو برمسعود ومتيمن قوش اولديغندن عرب ضرب مثل ايدوب * ايمن من بلج * ديدلر

السنه‌ده مشهور اولدیغی اوزره همانك ظلی کیمك اوزرینه دوشسه اول کیمسه عز و اجلال و دولت واقبال ایله مرفه البال و منتظم الاحوال اوله رق سرآمد اقران وامثال اولور * ناظم تحریر همای مزبورك قنادینك کولکه‌سی سعد و برکته منتمی و منسوب اولدیغن نظمه ادراج ایله طبر الدوله اطلاقنك وجهنه ایما ایلدی

*) هم عقاب الجو صاحب اعتلا * خیلی مشکل دسترس اولمق اکا (*

(عقاب الجو) ترکیبنده عقاب غراب وزننده سباع طیورك سیدی اولان قره قوش نوعندن طوشنجل دیدکلری قوشدر (جو) جیمك فتحی و واوك تشدیدیله هواء یعنی مابین الارض والسماء معناسنه‌در عقاب مزبور بالاپرواز و بنی آدمك و سباع و حوشك وصولی متعذر اولان اماکن مرتفعه و یالچین قیالرده لانه ساز اولدیغیچون عزت و غلبه و منع طلبه ده کندیله مثل ضرب اولنوب اعز من عقاب الجو و امنع من عقاب الجو دینلور بنابرین عز و علا و رفعت و اعتلا صاحبی اولمغله کندویه دسترس اولمق یعنی ال ایریشوب ظفر بولمق مشکل و دشوار و مقابله و مقاومتی صعب اولان زور آور و ذوالاقتدار کیمسه‌یه بطریق التشبیه عقاب الجو اطلاق اولنور

*) ظل سلطان ودخی ظل الغمام * تیز کچوبده اولماندر بردوام (*

(ظل السلطان) ترکیبنده ظل ظانك کسریله حفظ و حمایه و حراست و وقایه معناسنه اولمغله پادشاه سایه‌سی یعنی ملك و سلطان حمایه‌سی دیمك اولور (ظل الغمام) ترکیبنده غمام سحاب وزننده و مرادفی اوله‌رق سحاب سایه‌سی یعنی شمسی ستر ایدن بلوط قطعه‌سنك کولکه‌سی دیمك اولور لکن بو ترکیبلر لسان فصحاده ثبات و دوامی و قرار و قیامی اولمیوب ابناء زمانه صداقتی کبی سریع الانقضاء و تیز کلوب کچمکله قواق کولکه‌سی کبی عدیم البقا اولان نسنه‌لرده استعمال اولنورلر

*) بولدی ضحك الارض اومعناده ثبات * ظاهر اولمق انده ازهار و نبات (*

(ضحك الارض) اضافتله یرکولمه‌سی دیمکدرکه بطریق الاستعاره وجه ارضك حیوة معنوی ایله خنده ناك اولمسی یعنی انواع نبات و بهارك تر و تازه اولمسندن و اصناف شکوفه و ازهارك اچیلوب ظهوره کلمسندن عبارتدرکه خندهٔ ارباب مسرته مشابهتی ظاهردر

*) نکتهٔ ضحك الافاعی اولدی هم * خندهٔ پرزهر اهل غم و هم (*

(ضحك الافاعی) ترکیبنده افاعی همزه‌نك فتحیله اضاحی وزننده افعینك جمعیدر افعی اعمی وزننده حیه نوعنك زیاده اخبثی اولان انکرك یلانه دینکله معنای ترکیب انکرکلرك کولمه‌سی دیمك اولور لکن فصحا ترکیب مزبوری دل ناشادی سموم غموم * و هلاهل هموم * ایله دلفکار و مغموم * اولان کیمسه‌نك برامر اغرب وقوعنده احیانا کولمه‌سنده استعمال ایدرلر شاعرك اشبو * تضحك ان مرت به ممکورة * ضحك الافاعی فی جراب النور * قولنده اولدیغی کبی درون خباثتمونی زهر قتال ایله مشحون اولان افعیء مرقومه‌نك دیشلری کورینور حیثیده اغزینی اچمغله وقوع بولان خندهٔ صوریسنه تشبیهه مبنیدر و عربك * ضحك الجوزة بین الحجرین * مثلی مثل مزبورك مثلیدر

*) صیحة الحبلی خطر آوازه‌سی * هولناك اولور ولادته‌سسی (*

(صیحة الحبلی) ترکیبنده صیحه صادك فتحیله سسی چقدیغی و قدرتی یتدیکی قدر بلند آواز ایله سسلنمکه دینور که ترکیده چاغرمق و باغرمق و اوله‌مك تعبیر اولنور حبلی الف مقصوره ایله کبری وزننده کبه خاتونه دینور لکن کبه خاتونلرك وضع حمل اثناسنده صیحه و صراخی هولناك یعنی قورقنج و ایشیدن کیمسه‌لری بلکلدوب اورکودیجی اولدیغی ملابسه‌سیله مطلقا خوف و خطری و فزع و حذری متضمن اولان غریو و فریاده صیحة الحبلی اطلاقی زبانزد

فصحا

فصحا او اشدر

*) چوق اولان نسنه تفاریق العصا * همدخی وافر زمان صاحب بقا (*

(تفاریق العصا) ترکیبنده تفاریق تفرقه‌نك جمعی اوله‌رق بر نسنه‌دن آیرلمش قطعه‌لرده و پارچه‌لردر عصا الف مقصوره ایله دکنکه دینکله قیرلمش عصانك متفرقاتی و بولکلری دیمك اولور طائفهٔ اعراب شکست اولان عصالرینی چوق تقطیع و اجزاء و هر بر قطعه‌سندن برمازمه احداث و انشاء ایتملریله چوق اولان نسنه‌لره و چوق زمان امتداد و بقاسی اولان شیلره تفاریق العصا اطلاق اولنمشدر ترجمهٔ قاموسده * انك خیر من تفاریق العصا * مثلنك ابتدا قائلی و مثل مزبورك موردی و مقطعات عصادن مصنوع اولان لوازمك بیانی مفصلا مسطوردر فلیراجع

*) بك سمز آدم ایمش جار الامیر * هم اکا ضیف الامیر اولمش نظیر (*

(جار الامیر) ترکیبنده امیر کبیر وزننده بر قوم اوزره فرمانرو یعنی امر و نهیله حکمنی انفاذ و اجرا ایدن کیمسه‌یه دینور که بك و والی و منسلم مقوله‌سی اصحاب ریاستدن عبارتدر پس جار الامیر بکك قومشوسی دیمك اولور که لسانمزده بك قولتوغنده دینور (ضیف الامیر) بکك مهمانی دیمك اولور لکن بو ترکیبلر علی طریق الکنایه بسی قیونی کبی جار پهلو یعنی سمز و جسامتلو اولان کیمسه‌یه اطلاق اولنورلر زیرا جارمز بور امثال فارسیه‌دن اولان (بن چراغدان تاریکست) مثلنه ماصدق اولمیوب امیر حق جاره رعایت و مسافرینه حرمت ایتدکده جار و ضیفك تن پرورلکی درکار دیمك اولور

*) هم طویل الذیل اصحاب غنا * اکثری مسرف اولور چون اغنیا (*

(طویل الذیل) ترکیبنده ذیل ثوبك اتکی معناسنه اولمغله معنای ترکیب اوزون اتکلو دیمك اولور لکن علی وتیرة الکنایه ثروت و یسار صاحبی اولان غنی و زنکین کیمسه‌یه اطلاق اولنور * ان الغنی طویل الذیل میاس * مفادنجه اکثر اغنیا سرفی شرف ظن ایتملریله زنان زمانه کبی جامه و لباسلرینك اتکلرین * سپورر بوللری چاروب سو قادر اتکم * مصراعنه مصداق قیله‌لری باعث اطلاق اولنمشدر

*) حصن تیما اولدی شول حصن حصین * کیم اوله غایت رصانتله متین (*

(حصن تیماء) ترکیبنده حصن حانك کسریله اعدادن تحصن و تحفظ اولنه‌جق متین قلعه‌یه و محکم بنایه و وصولی قابل اولمیان صرپ موضعه دینور تیماء صحراء وزننده شام ایله حجاز مابیننده بر بلده‌در و آنك زیاده متین بر حصن حصینی واردر که سد اسکندر کبی احکام و حصانتده ضرب مثل اولنور اکا حصن تیماء دینور و حصن ابلق و ابلق فرد دخی دینلور نفحهٔ ثعالبیده مسطور اولدیغی اوزره آنی حضرت سلیمان علیه السلام حجارهٔ دهما ایله کلس ایضدن یعنی اقجیدن بنا ایتمکله سواد و بیاضك اختلاطنه مبنی ابلق تسمیه اولندی و او اطرفلرده اندن غیری قلعه اولمدیغندن فرد اطلاق اولندی حصن مزبوره ملوك بنی اسرائیلدن عادیا نام کیمسه بغدهٔ وفاء عهدده مثل اولان سموءل بن عادیا مالك اولملریله بونلره صاحب الحصن الابلق دینلور شعراء جاهلیه‌دن اعشی * اری عادیاء لم یمنع الموت ماله * وفرد بتیماء الیهودی ابلق * بناه سلیمان بن داود حقبة * له ازج صم وطی موثق * یساری کیدات السماء ودونه * ملاط و دارات وکلس وخندق * ابیاتیله ابلق فردك دروازهٔ مسدوده سن کشف و ابلاق و درسر بسته‌سندن ازالهٔ ابهام و اغلاق ایلمشدر

*) اولدی خف الرافضی بك بول دیمك * مسح پای ایچون آنی بول ایلمك (*

(خف الرافضی) ترکیبنده خف خانك ضمی و فانك تشدیدیله انسانك اباغنه کیدیکی جزمه و مست

وادك وجدك مقوله سى اياق قابنه دينور رافضى فرقهٔ رافضه يه منسوب اولان كيمسه يه دينور رافضه شيعه طائفه سندن برفرقه يه اطلاق اولنور كه مقدما زيد بن زين العابدين على بن الحسين بن على المرتضى رضى الله عنهم حضرتلرينه بيعت ايدوب بعده زيدك حضرت ابو بكر وعمر رضى الله عنهمادن تبرى ايلمسنى استدعا ايلدكلرنده زيد بن على حضرتلرى انلره جوابنده جدامجدم عليه الصلاة والسلام حضرتلرينك حياتنده وزير ومشيرلرى و بعد وفاته خليفهٔ عدالتمصيرلرى اولان شيخين مكرمين جنابلرندن نه كونا تبرى ايدهيم ديو اباوامتناع ايتديكيچون زيدى ترك ايدوب يانندن طاغلمه لريله رافضه اطلاق اولندى نسبتنده رافضى و جمعنده روافض دينور بوفرقهٔ فتنه انكيز خف اوزره مسحى تجويز ايتميوب مذهب باطللرى چپلاق اياق اوزره مسح ايتمك اولديغندن نزع خفه محتاج اولمقسزين اياق اوزره مسحڭ متيسر اولمق داعيه سيله خفلرين واسع و بول ايتملريله وسعت وفراخيده مثل اولوب مطلقا ككبش و پك بول اولان نسنه يه خف الرافضى واوسع من خف الرافضى دينور

*) چون بنات الصدر ايمش مافى الضمير * سينه ده رازنهان وش جايكير (*

(بنات الصدر) نون قافيه سنك قطعهٔ سابعه سنده كچن بنت صدرك جمعى اوله رق قلب انسانده سر پنهان كبى مضمر ومستتروسينه ده دائما جايكير ومستقر اولان افكار واند يشه لرك كنيه سيدر

*) ايلمك مافى الضميرين آشكار * اولمش افضاح حبراى كامكار (*

(افضاح الحبر) تركيبنده افضاح همزه نك كسريله صباح يرى آغاروب اچلمق معناسنه حبرحانك جيم اوزره تقديميله حصيروزننده حبيره حظيره وزننده آق طاشلو يرمعناسنه اولمغله معناى تركيب بياض طاشلو يراوزرينه صباحك آيدنلغى دوشوب روشنا اولمغله يركه سائر يرلردن زياده تابدار وآيدنلق اولور لكن تشبيه مركب طريقيله يعنى قلب وضميرى كيجه يه وانده مضمر اولان معنايى ظلمت ليل ايله مستور اولان شيئه ومعناى مضمرى ابراز واظهارى صبحك اسفرارينه تشبيهله فصحا تركيب مزبورى اظهار اسرارده استعمال ايلديلر

*) هم جزاء شوله دركيم شول جزا * ايلوكه كلك بولوب چكمك جفا (*

(جزاء الشوله) تركيبنده جزاء وفاء وزننده برنسنه مقابلنده اولان مكافاته و ويريلن عوضه دينور (شوله) شينك فتحيله شمله وزننده عدوان قبيله سندن بربون واوغوز جاريهٔ حمقانك اسميدر كه السنهٔ عربده شولة الناصحه ديدكله مشهوره در حمقاء مزبوره على الاشتراك برقاچ كيمسه لرك مملوكه سى اولوب كلفت ومحنت ايله وجوده كله جك بعض منافعك كسبيله موليلرينه نصح ضمننده اخطار ايتدكده انلردخى اول عمل دشوارى دوش بيهوشنه تحميل ايدوب هزارتعب ومشقت ايله وجوده كتوردكده اولكندن اصعب برمصلحت ديكرى اخطار انلرده آنى دخى ايشلمكه اجبار وهلم جرا اوقاتى بوحال اوزره كذار ودائما نصح وپنديله غيريلر منتفع اولوب كندوسى ثقلت وجفايه كرفتار اولمغله سوء مجازاتده جزاء سنمار كبى مثل ونصح وپنديله آخر كيمسه منتفع وكندوسى متضرر اولان كيمسه حقنده شولة الناصحه ضرب مثل اولمشدر

*) نكتهٔ تشمير ساعد كشف ساق * سعى وهمتله اموره اتساق (*

(تشمير الساعد) تركيبنده تشمير تشهير وزننده قولدن وبجاقدن اثوابى يوقرى صيغايوب چرمكه دينور ساعد صاحب وزننده انسانك كفندن ديرسكنه قدر اولان عضوه دينور پس تشمير ساعد قول صغامق اولور (كشف الساق) تركيبنده ساق طبوقدن ديزه قدر اولان

عضوه ديدكلرى بجاغى آچمق و صيغامق معناسنه اولور لكن بوتركيبلر بركيمسه برمصلحته سعى واهتمامله مباشرت ايدوب بذل براى حصول اولمسنه بذل مقدور ايلمسندن كنايه اوله رق استعمال اولنورلر نته كيم لسانمزده دخى فلان كيمسه شو خصوصه اتك در ميان ايتدى وصيغاندى چرندى وبالدرى بجاغى صيغادى تعبيراولنور كه معناى كنايه لرى مراد در اتساق اتفاق وزننده برنسنه منتظم اولمق معناسنه در

*) انلره ديدكله اقار الشتاء * ناموافق وقتده اوله هباء (*

(اقار الشتاء) تركيبنده اقار همزه نك فتحيله قرك جمعى اولمغله قيش كيجه لرينك آيلرى ومهتابلرى ديمك اولور لكن قيش كيجه لرنده بردوسردك شدتندن بوكيجه لر يوله كيده مديكندن وارباب ذوق مهتاب صفاسى ايده مديكندن * هنكام شتاده ليلهٔ قمراضايع وهبا اولمغله طبعه موافق اولميان وقتده حصوله كلان امرمرغوبه قمرالشتاء وجمعنده اقار الشتاء زبانزدهٔ بلغا اولمشدر

*) خد عذرا كوفهٔ بهجتمآب * حيف بن كوردم آنى غايت خراب (*

(خد عذراء) تركيبنده خديكاق معناسنه عذراء عذارانك مفردى اوله رق بكرقز معناسنه اولديغى الف قافيه سنك الثنى قطعه سنده كچمش اولمغله مآل تركيب جاريهٔ مليحهٔ خريده نك مجمع محاسن اولان روى دلجوبى ديمك اولور لكن تركيب مزبور بطريق التشبيه نهرفراتك كنار غربيسنده واقع اقليم ثالث بلدانندن كوفه شهرينه اطلاق اولنور بلدهٔ مزبوره الف قافيه سنك قطعهٔ خامسه سى شرحنده بيان اولنديغى اوزره عصر سلفده بغايت ابادان وازهرجهت ايله معمور ورونق وبهجتك مرجع ومآبى اولمغله كمال حسن ايله مشهور اولديغيچون اطلاق اولنمشدر فى الاصل مانند بغداد بربندرعظيم اولوب الحالة هذه برقريه منابه سنده قالديغى وآنكدخى بيوت ومنازلى * پاسبانى بوم اولوبدر پرده دارى عنكبوت * مصراعنه ماصدق اولديغى ايران سفارتنده ناظمك مشهودى اولمغله اظهار اسف ايلدى

*) اولدى هم ديك مزبد اول حقير * جلب ايده حددن فزون نفع كثير (*

(ديك مزبد) تركيبنده ديك دالك كسريله خروس معناسنه درمزبد باء موحدهٔ مشدده نك كسريله محدث وزننده بررجل اسميدر كه مزبد مضحك ديدكله معروفدر صاحب المذهب امام مالك حضرتلرينه معاصر ايدى مزبدك وخروسنك قصه سى اولدركه مزبد مزبور شوخ مزاج ومضحك وعاليجناب اولمغله فقيرالحال ايكن تجمل ايدردى زياده ضرورت حالى اثناسنده اتفاق عيداضحى كلدى دارافلاس مدارنده اكله صالح فقط برسالخورده خروسندن غيرى نسنه بولنمغله زوجه سنه امر ايتديكه بن صلوة عيدى ادا ايدوب كلنجه قدر شو خروسى ذبح وطبخ ايت بزده رسم عيدى اقامه واجرا ايده لم ديوب مصلى يه كتدى خاتون خروسى اخذ وكرفت ايده يم ديركن ديك مزبور اسان حال ايله اين المفر ديه رك بالاى بامه صعود واندن دارجاره هبوط ايلدى خاتون دخى وراسندن قالميوب اوراده طوتمق قصد ايتدكده جارديكرك دارينه بجان آتدى بومنوال اوزره جداردن جداره وداردن داره پرواز ايده رك كيمنك ديوارندن كرپج وكرمد مقوله سى نسنه لر دوشورمكله بن ديوارده بولنان نسندلرى خاكسار وكيمنك قاروره وچينى مثللو اوانيسنى شكست مكست ايله اضراروكيمنك سودوياغ وبال مقوله سى نسنه لرينى دوككله هرواردينى دارده بركونه خسار ايلدى انجام كار خروس خاتونك پنجهٔ قهرينه كرفتار اولدقده جيران مزبد خاتونه خطابا بوبله مبارك كونده بوخروسى بودرجه ازعاج ونفسكى بورتبه اتعابك وجهى نه در ديو استفسار اولدخى واقع حالى اظهار واخبار ايتدكده جيرانى اسخياء بنى هاشمدن اصحاب يسار اولمغله خاتونه برمقدار توقف ايدوب خروسى ذبح ايلمه بزچاريمزك بوحالده اولمسنه راضى اولمايز

دیوب درحال کبی اوج بش عدد غنم وکبی برقاج رأس بقر وکبی انواع ذخائر اعدا وارسال ودارمزبدناطق وصامت ایله مالامال اولدی خاتون علی الفور برکبش سمینی ذبح ایله نصب قدور واختباز ایچون تسجیر تنور ایدرکن مزبد منزلنه رجوع ایدوب کوردیکه دارنک حوالیسی شیاه وبقرات ایله ملاآن ومطبخی انواع خبز وبرایله طواوب همحال مطبخ توانکران اواش خاتوننه آنابو قدر خیر ونعمانه جهتدن رونما اولدی دیو سؤال اولدخی بیان ماجرا وحکایهٔ حال ایتدکده مزبدک خانهٔ خاطری لبریز سرور وعید بربالای عید ایدرک غایت فرحناک ومسرور اولوب مضحک ایکن ضاحک وعائل ایکن مال فراوانه مالک اولدی ودیک میمون جانب نفع افزن اولمغله فیما بعد رعایت واحترامنده سرموقصور ایلمه دیو خاتونه تنبیه اکید ایله وصیت ایلدی بنا برین دیک مزبد مثل اولوب بیقدر وحقیر ایکن حددن زیاده منافع جلب ایدن کیمسه حقنده ووضیع ومبتذل ایکن شان وشرف تحصیل ایدن کیمسه حقنده ضرب اولندی قالبکه نسخ نظمده صاحب الدیک مدبد وزننده مزید واقع اولمش ایسه ده ابومنصور ثعالبینک نفحه سنده ومحاضراتده مثبت ومقید اولدیغی اوزره محدث وزننده مزید اولوب واتحادن قطع نظر املاده مشابهت بولنمغله نسخ منظومه تحریف وتصحیفه محمول اولهرق مصراع اول تغییر اولندی

*) دودة القز اولکه غیره نفع ایدر * کندو نفسنه ویرر اما ضرر (*

(دودة القز) ترکیبنده دوده دال اولینک ضمی وثانیه‌نک فتحیله کوچک قورتجغزه وبوجکه دینور اغاجده ومیوه ده وسرکه ده وقاذوراتده تکون ایدن قورتلر والبسه‌یی افساد ایدن کووه وایپک بوجکی مقوله‌لری دوده انواعندندر (قز) قافک فتحی وزای معجمه‌نک تشدیدیله ایپکه وابریشمه دینور پس دود القز ودودة القز ایپک قوردی دیمکدرکه اطوار غریبه واحوال عجیبه صاحبی اولان بوجکدر وبودابه‌نک حال وشانی کندی نفسنی وقایه ایچون نسج واعمال ایتدیکی حریر کندینک اهلاک واعدامنه وغیریلرک انتفاعنه وحصول مرامنه مؤدی اولمغله اهل لسان بطریق التمثیل کسب ماله حرص واکباب وجمع وادخار ایچون دائما نفسنی اتعاب ایتمک معتادی اولان غافل خیبتمآب ایچون ضرب مثل ایتمشلردر نته‌کیم ابو الفتح البستی اشبو * المر تران المرء طول حیاته * معنی بامر لایزال یعالجه * کدود کدودة القز ینسج دائما * ویهلک غما وسط ماهو ناسجه * نظمیله وشاعر دیکر * یفنی الحریص بجمع المال مدته * وللعوادث مایبقی ومایدع * کدودة القز ماتبنیه یهلکها * وغیرها بالذی تبنیه ینتفع * نشیدسیله بو معنایه ایما ایتمشلردر

*) ابرة الخیاط هم ایدن زیان * غیرینک نفعن ارایوب هر زمان (*

(ابرة الخیاط) همزه‌نک کسریله درزی ایکنه‌سی دیمکدر ایکنه‌نک حالی کثرت استعمال ایله آشنمق وقیرلمق مثللو ضرر وزیان ودرزی اجرت خیاطت وصاحب الثوب کرم وسرددن نفسنی وقایه وصیانت ایتمک نمایان اولدیغندن اهل لسان ترکیب مزبوری مثل طریقیله کندی مصالح ومنافعنی براغوب دائما بیرعشقنه آخرک مصلحتیله اوغراشن آفرین دلبسته اطلاق ایدرلر

*) دیندی شول اشخاصه تجار هجر * نفع آرزکن ایدرلر پک چوق ضرر (*

(تجار هجر) ترکیبنده تجار تجار وزننده بیع وشرا ایدن تاجرک جمعی هجر فتحتینله عمان ایله بصره بیننده بحرین اطلاق اولنان بلده‌نک مجموع اراضیسنک اسمی اولمغله معنای ترکیب برای تجارت ارض هجره کیدن کیمسه‌لر دیمک اولورکه مراد زمان سالفده هنوز طریق تجارته مهتدی اولمیان توهوسان تجاردن برقاج کیمسه‌لر مال ومتاع محلندن اوزاق کتدکجه قیمتی افزون اولور خیالیله ینبوع النخل جانبندن کلیتلو خرما الوب بلادیمنه کتدیلر کوردیلرکه اوطرفده سرمایه‌دن رخیص بهاایله دراوراودن دخی نقل ایله دیار آخره عزم ایتدیلر والحاصل هر واردقلری یرده رایج

اولیوب کاسد اولمغله طی مراحل ایدرک انواع خرمانک کانی وجیدی واعلاسنک معدن ومکانی اولان ارض هجره حط رحال وبضاعهٔ مزجاتلرین دیار بدیار کزدیرمدن ملال کلمکله جاروناچار یوق بهاسنه فروخت ایتمکه قرار وبرملریله کلی زیان وخسار ایتدیلر فیما بعد حال خسران مآللری مثل اولوب جستجوی منافع ایدرکن کلی ضرر وزیانه اوغرایان کیمسه حقنده ضرب اولندی ودخی انواع معارف وفضائل ایله متحلی اولان ذاتک مجلسنده اظهار کمال داعیه‌سنده اولان حدیثی بلمزخود فروش کیمسه حقنده * کمستبضع التمر الی هجر * مثلی ضرب اولنور وهجر یمنده بربلده‌نک وقرب مدینه‌ده برقریه‌نک دخی اسملریدر قلال هجریه بونلرک برینه منسوبدر

*) دیندی حسن الظن انکیچون غفلته * مکرناسه مانع اولوردقته (*

(حسن الظن) اضافتله برکیمسه غیریلری صادق ومستقیم وایو صانمق معناسنه‌در لکن سببیت علاقه‌سیله مجازا خالی ذهنلکه وغفلته اطلاق اولنور زیرا غفلت حیله کاران ناسک مکر وحیله سنه ودسیسه وخدعه سنه قلت مبالات وعدم دقت ایله حسن ظنه سببدر

*) اصلی یوقدن کوسترش بی آب وتاب * قوری عنوانیله رقراق السراب (*

(رقراق السراب) ترکیبنده (رقراق) وقواق وزننده یلابیق وپارلدامق معناسنه (سراب) شراب وزننده موسم صیفک صجاق کونلرنده نصف نهار وقتنده چوقور اووه‌لرده یره ملاصق اوله‌رق صوکبی لمعان ایدرشکلنده ایراقدن کورینن یوصارق معناسنه اولمغله معنای ترکیب سراب مزبورک ایشیلیوب پارلمه سنه دینور لکن لسان فصحاده بطریق الاستعاره برکیمسه‌نک اصلی فصلی یوق قوری عنوان ایله رونقسز ومالسز عرض کالا وکوسترش ایده‌رک پارلمه سنده مستعملدر

*) وعد کاذبدر دخی لمع السراب * تشنکان پارلرصانورکو یاکه آب (*

(لمع السراب) اضافتله سراب مزبورک صوکبی لمعان ایدوب پارلمسی دیمکدر لکن اهل لسان ترکیب مزبوری بطریق التمثیل وعد کاذب معناسنده استعمال ایدرلر زیرا سراب محل بعیددن آب ناب هیئتنده لایح اولمغله تشنکان یعنی صوسزلر انی صو پارلیور ظنیله سوی سرابه شتاب ایدرلر محلنه واردقده مأموللرندن مأیوس اولدقلری کبی خواهشکران آب احسان دخی اصحاب ثروتدن کندیلره برنسنه موعود اولدقده انجاز خلیاسیله حرارت ضرورتی اطفاسیه دلخسته ایکن مواعید عرقوبیه دن اولدیغی واضح اولدقده درکار اولان حرمانلری باعث تمثیلدر

*) اولدی هم مخ البعوض ایچون مثل * اویله نادرکیم بولنماسی محال (*

(مخ البعوض) ترکیبنده مخ میمک ضمی وخاء معجمه‌نک تشدیدیله کمکده اولان ایلک معناسنه (بعوض) بهرد وزننده سیوری سکک معناسنه اولمغله سیوری سکک ایلکی دیمک اولور صاحب کشافک * یامن یری مد البعوض جناحها * فی ظلمة اللیل البهیم الالیل * ویری عروق نیاطها فی نحرها * والمخ فی تلک العظام النحل * اغفر لعبد تاب من فرطاته * ما کان منه فی الزمان الاول * نظمیله اولان مناجاتنک ظاهری اوزره مخلوقاتک اضعف واصغرندن اولان بعوضک عظم ومخی وارایسه ده ابصاری بصر حقیقی یه مختص برحال وغیریلرک احساس ومشاهده سی امر محال اولمغله ماننده کبریت احمر ناموجود یاخود غایت عزیز ونادر الوجود اولان نسنه حقنده (اعز من مخ البعوض) مثلی ضرب وایراد اولنور کذلک بشاعرک * ابحثک کل ماتحویه کفی * ولو کلفتنی مخ البعوض * قولنده اولدیغی کبی موجود اولمیان نسنه ایله تکلیف اولندقده (کلفتنی مخ البعوض) امثال عربنددر

*) زینة الله دینسه مقصود ومرام * جامهٔ خوب ومزیندر تمام (*

(زينة الله) تركيبی * قل من حرم زينة الله التی اخرج لعباده * نظم جليلنك تفسيرنده مذكور
اولديغی اوزره نباتدن اخراج اولنان قطن وكتان وحيواندن اخراج اولنان حرير وصوف
مقوله سندن اتخاذ اولنان ملابس جميله يه واسباب تجملدن اولان البسهٔ مزينه يه اطلاق اولنور

*) نكتهٔ فالوزج السوق اولدی هم * ظاهر اخوب ودرونی اوله كيم (*

(فالوذج السوق) تركيبنده (فالوذ ج) ذالك فتحيله لغت مولده يا خود پالودهٔ فارسيه معربی
اولمق اوزره اطعمهٔ لذيذه دن پلته ومحلبی والماسيه تعبير اولنان حلويانه دينور (سوق) سينك
ضميله چارسو وبازار معناسنه اولمغله معنای تركيب چارشو محلبی سی ديمك اولور چونكه بو مقوله
اطعمه نك اسواقده خرج عالم اوله رق صاتلمق اوزره معمول اولنلری اكثريا نيك ويدی تميزه مقتدر
اولميان صبيانی الداتمق داعيه سيله مصنوع اولوب صورت ظاهره سی ياغی پالوده حقيقتی
بی مزه لكله آلوده اولديغيچون علی طريقة التمثيل شكل ومنظری حسن وخوی وخلقی
بد ومستهجن اولان كيمسه حقنده ضرب مثلدر

*) دينسه مرآت الغريبه بيل نه در * پاك وصفوتلی مجلا نسنه در (*

(مرآت الغريبة) مشكات الحبيبه وزننده وطن وديارندن دور وعرض كالای جمال ايده جك
اهل وجيراندن اغتراب ايله پرشور اولان خاتونك آيينه سی ديمكدر چونكه مبتلای كربت
غربت اولان زن نظر مرآته رغبت ايتديكندن آيينه سی زنك وپاسدن عاری وناظرك نفسيله
طونوقلنمقدن خالی اولمغله مطلقا پاك وصفوتلو ومجلا اولان نسنه يه مرآت الغريبه دينلمشدر
لكن نفحهٔ ثعالبی ده ومجمع الامثال مختصرنده مسطور اولديغی اوزره غريبه قوم وعشرتنك
غيريه تزويج اولنان خاتوندر كه وجهنك محاسن ومقابحندن برشیء اخفا ايتمك ايچون دائما
مرآته جلا وبروب سلكی تعهد ايدر اولمغله آيينه سی غايت مجلوه اولور بناء عليه برنسنه
زياده نقی وصاف اولدقده (انقی من مرآت الغريبه) ديو ضرب مثل اولنور وزياده مجلی وتابدار
نسنه يوكا تشبيه اولنور نته كه ذوالرمه نام شاعرك * ووجه كمراة الغريبة اسجح * قولنده
واقعدر خذ ماصفا ودع ماكدر

*) ديديلر شول حوضه مرآت السما * كيم اوله آيينه وش صفوتنما (*

(مرآت السما) اضافتله فلكك آيينه سی ديمكدر لكن ناظمك اشعاری اوزره بطريق التشبيه
شول حوضه اطلاق اولنور كه درونی نظافتلو وپاك وصوبی صافی وبراق اولمغله صورت
سما كنديده منعكس اولور اوله

*) ربط امنيت ايمش حبل الجوار * حبل عی اولمش دخی دشواركار (*

(حبل الجوار) تركيبنده حبل حانك فتحيله ايپ واورغان مقوله سنه دينور وعهد وپيمانه اطلاق
اولنور (جوار) كتاب وزننده قومشولغه دينور وبر كيمسه يه لدی الاقتضا امداد واعانه
وحفظ وحمايه ايلمك اوزره عقد اولنان عهد وامانه وميثاق وپيمانه اطلاق اولنور پس
معنای اوللرينه كوره استعاره طريقيله وثانيلره كوره اضافهٔ بيانيه ايله بر كيمسه يه اطمينان ايله
ربط قلب ايدوب اندن كمال مرتبه امنيت ودوستلغنه وثوق واعتماد ايتمك معناسنه اولور
(حبل العی) تركيبنده (عی) عين مهمله نك فتحی وپانك تشديديله شول كيمسه يه دينور كه
مراد ايلديكی ايشك يولنی بيله ميوب وبوله ميوب شاشوب قالمش اوله ياخود مباشرت ايلديكی
خصوصك عهده سندن كلمه ميوب عاجز وناچار اولمش اوله پس حبل العی عاجز ودرمانده
ايپی ديمك اولوب وبرنسنه دن اظهار عجز اول شيئك عسر وصعوبتنی مستلزم اولمغله تركيب
مزبور زياده كوچ ودشوار اولان كار مشكلده استعمال اولندی نسخ مطبوعه ده مهمله بدلی

معجه ايله حبل الغی دوشمكله ازغونلق وضلال ايپی ديمك اولور انكدخی توجيهی قابلدر

*) همدخی مفهوم منديل الامان * رای ايچون المق اكابردن نشان (*

(منديل الامان) تركيبنده (منديل) ميمك كسريله قنديل وزننده پيشكير ودستمال مقوله سنه
دينور (امان) سحاب وزننده خوف وخطردن آسوده وقورقسز اولمق معناسنه در ملوك
سالفه دن بری خصميله محاربه اثناسنده برطاقم مناديل ملوكانه استصحاب ايدوب حين غلبه ده
جانب خصمدن اخذ وكرفت اولان كيمسه لردن رای طلب ايدنلره علامت امان اولمق ايچون برينی
احسان انلر دخی باشلرينه اورتمكله زير حمايه ده اولدقلرين اعلان ايتمرله فيما بعد كأنّنا
ماكان رؤسادن رای ايچون النان نشانه اطلاق اولندی

*) حيرة النجم اولدی شاشقن كزمه هم * حيرة الضب اوله شاشمق دمبدم (*

(حيرة النجم) تركيبنده (حيرت) غيرت وزننده شاشقنلق معناسنه (نجم) نونك فتحيله يلدز معناسنه
اولمغله يلدزك تحيری وشاشمه سی ديمك اولور بوراده نجمدن مراد قطعهٔ سماويه ده مذكور اولان
خنس وكنس دركه سبعهٔ سياره دن زحل ومشتری ومريخ وزهره وعطارددر بونلرك سائر نجوم
كبی شرقدن غربه سير وحركتلريدن غيری كنديلرنده برلرنده بشقه جه حركت مخصوصه لری دخی
اولوب اول حركتلرنده اوضاع متحيرانه ايله كاه تثاقل وبطائت وكاه شتاب وسرعت وكاه مكث واقامت
وكاه استقامت اوزره حركت وكاه دخی ادبار ورجعت ايتمرله بونلره خمسهٔ متحيره اطلاق
اولندی بو ملابسه ايله بر كيمسه دن صادر اولان حركات نامنتظمه والهانه يه * حيرة النجم *
واومقوله كيمسه يه * احيرمن النجم * مثللری ايراد اولنور (حيرة الضب) تركيبنده ضب ضادك
فتحی وبانك تشديديله حشرات ارضدن كلر ديدكلری جانوره دينور وبوكلر قسمنك طبعنده
نسيان اولمغله اكثريا حرينی واينی ضايع ايدوب اوراده بوراده متحيرانه هيمان وشاشقن شاشقن
كشت وكذار وجولان ايتديكی مشهود اعراب وعربان اولمغله حيرت وضلالده وحمق
وبلادتده مثل اولوب بو صفتلر ايله متصف اولان كيمسه لر حقنده * احيرمن الضب واضل
من الضب وابلد من الضب * ديو ضرب مثل اولنور

*) اولدی هم مفهوم اسلوب الحكيم * ايتمه تعريض كلامی مستقيم (*

(اسلوب الحكيم) تركيبنده اسلوب همزه نك ضميله طريقت وطرز وطور معناسنه (حكيم)
امير وزننده حكمت ايله يعنی علم ومعرفت وقول وفعلده اصابت ايله متصف كيمسه معناسنه اولمغله
اسلوب الحكيم ديمك كنديه مهم اولانك غيريدن سؤال ايدن سائله مسئولنك غيريدن جواب
ويرمكله سكا لايق اولان اوندن سؤال دكلدر بلكه شو جوابك مسئله سندن سؤالدر ديمك قصديله
متكلمك اهمی تركی اوزرينه تعريض ايتمكدر

*) حاطب الليل ايلين خلط كلام * سويليو بده كفتكوی بی نظام (*

(حاطب الليل) اضافتله كيجه وقتی حطب جمع ايدن اودونجی يه دينور لكن تركيب مزبور بطريق
التشبيه ديرمه چاتمه قارمه قاريش نظامسز ورابطه سز كلام سويليان كيمسه يه اطلاق
اولنور جهت اطلاق ظلمت ليلده اودون ديوشيرن كيمسه النه نه راست كلورسه آلديغی كبی بودخی
خلط كلام ايدوب لسانته رطب ويابس نه كلورسه آنی تفوه ايتديكيدر كذلك سكوتی موسقی يرينه
كجر كن بنه آغزی طورمايوب صاچه صپان كلامله دير دريانه مجبور اولان مكثار ويكشاق
كيمسه يه اطلاق اولنور وجه اطلاق حاطب الليلك بركيرديكی چالی چرپی ايچنده بعضا
ييلان وعقرب مقوله سی موذيات بولنمغله من حيث لا يشعر انی دخی حامل اولوب الی بلاسنه
اوغراديغی كبی آغزينه نه كلورسه انی سويليان ياوه كو دخی اكثريا ديلی بلاسنه اوغرادیغيدر

*) خبط باطل اولكه غايتده طويل * طول قدى حمقنه اوله دليل (*

(خبط باطل) اضافتله ايام صيفده نصف نهار وقتلرنده جانب سمادن اشاغى طوغرى اورمجك آغنك خيوطى كبى اينجه اينجه ايپ رسمنده اوله رق هواده اويناركبى مرئى اولان خبوط موهومه يه دينوركه اوزونلقده واينجه لكده مثل اولوب * اطول من خبط باطل وادق من خيط باطل * دينور وبوكا مخاط الشيطان ولعاب الشمس دخى دينلور چوجقلر شيطان اورمجكى تعبير ايدرلر لكن ظرفا تركيب مزبورى على طريق التشبيه قيافتامه قولنجه طول قدى حماقتنه دلالت ايدن پك اوزون بوبلو كيمسه يه اطلاق ايدرلر وجه تشبيه طول بى طائلدر وحقيقتده اصلى ووجودى اولميان نسنه يه ده اطلاق ايدرلر

*) پك زياده حمق ايمش حمق جحى * آنكيچون يازديلر چوق ماجرا (*

(حمق جحى) تركيبنده جحى جيمك ضمى وحانك فتحيله هدى وزننده فزاره قبيله سندن دجين بن ثابت نام كيمسه نك لقبى ياخود غيرى بر كيمسه نك اسميدر و بو جحى عربك نصر الدين خواجه سيدر ساده دل وخالى ذهن بر كيمسه اولمغله كنديدن ابلهانه صادر اولان افعال واقواله دائر فقره لر كتب ادبيه ده مسطوره وحكاياتى بين العرب خواجه مرحومك حكاياتى كبى اضاحيك مشهوره دندر ازجمله ترجمهٔ قاموسده مذكور اولديغى اوزره برتارلاده بركون چفت سورركن اوته برى اولطه ايده رك برنسنه جستجو ايدركن بركيمسه كوروب سببندن سؤال ايلدكده كچن هفته بو تارلانك ايچنه برمقدار اقچه دفن ايتمشيدم حالا بوله ميورم ديدى اول كيمسه آيا هيچ برنشان ايلمدكمى ديدكده بلى اول كون اوزرنده برقطعه سياه سحاب اولمغله آنى نشان ايتمشيدم اول سحابه يى دخى كوره ميورم ديدى ونفحهٔ ثعالبيده مسطور اولديغى اوزره جحى بركون برطرفه كيدركن يولده برطاقم چوجقلره تصادف ايدوب اللرنده برطوغان ميه سى اشاغى يوقارى آتوب اويناركن كوردكده بازئ مرده نك اشتراسنه طالب اولوب بونى بكا بردرهمه صاتارميسكز ديدكده انلردخى بلى ديمكله بردرهم ويروب آلدقده چوجقلر آيا بو اولمش طوغان برصوغان ايتمز ايكن بردرهم ويروب الديغك نه حماقتدر ديد كلرنده اى احمقلر يا بو ديرى اولسه اللى آلتونه ويرمزلر ديو جواب ويردى ومختصر ربيع الابرارده مزبور اولديغى اوزره مرقوم بركيجه پدرينك جاريه لرندن برينك يتاغنه واروب جاريه يى اوخشامغه باشلدقده جاريه اويانوب كيمدر او ديدكده صوص بن بوبام ديمكله جحى سنى توريه واخفا خلباسيله آچقدن براقديغى مثللى حماقتلرى اكثرمن ان يحصى اولمغله فيما بعد حمق و بلادتى جلى اولان كيمسه حقنده احمق من جحى ضرب مثل اولدى

*) حمق بيهس اوله برشئ عجاب * كيم اوله احمق ايكن حاضرجواب (*

(حمق بيهس) تركيبنده بيهس حيدر وزننده بين العرب جحى وابن هبنقه كبى حماقت ايله معروف بركيمسه در لكن مع حماقته تعجب اولنور حيثيتده محلكوى وحاضرجواب اولمغله احمق حاضرجواب حقنده ضرب مثل اولمشدر ازجمله بيهس مزبور بركيمسه ايله تهانى حسبحال ايدرلر ايكن برآخر كيمسه كلوب نه يلان سويلشيورسكز ديدكده سزك اوصاف جميله واخلاق حميده كز ذكريله اكلنيورايدرك ديديكى كبى

*) كارمكروهه دينور حكم النسا * مرد اولنلر اينسون اندن اتقا (*

(حكم النسا) اضافتله عورتلرك حكمى يعنى شول نسنه شويله در ياخود شويله اولسون ديو امضا ايتمدلرى معناسنه در چونكه طائفهٔ نسوان ناقصات العقل والعرفان اولملريله اكثريا حكم وقضالرى نهج اصابتدن بيرون وخطا وخلله مقرون اولديغى * شاوروهن وخالفوهن *

اثرنجه

أثرندن دخى * ذل من اسند امره الى امرأة * خبرندن مستبادر پس بوملابسه ايله مطلقا وهن وخطاده وتنفر واستكراه اولنه جق امر ناسزاده ضروب امثالدن اولمشدر كذلك (رأى النساء) تركيبى دخى مثل مزبورك مثليدر نتكيم شاعر اشبو * ثنتان يعجز ذو الصناعة عنهما * رأى النساء وامرة الصبيان * اما النساء فميلهن الى الهوى * واخو الصبى يجرى بكل عنان * نظميله ايضاح مآل ايلمشدر

*) پك ثقيل آدم ايمش حماى روح * بختشوعه اويله ايتمشدر سنوح (*

(حمى الروح) اضافتله روحه عارض اولان سِتمه ديمكدر لكن مراد على طريق التشبيه غايت كران جان ومنفور القلوب اولان مستثقل كيمسه اوله جقدركه ثقلت جلدى حماى محرقه آسا اهل مجلسه كلال وانقباض وملال ايراث ايتمكله دفعنه چاره جوى اولورلر و بو يله ثقيل الروح حقنده بو تعبير ابتداء هارون الرشيدك رئيس الاطباسى اولان بختشوع بن جبرائيل نام حكيمك خاطرينه سنوح ايتمش اولديغى تصحيح كردهٔ ناظم اولمش كبى منفهم اولور لكن نفحهٔ ثعالبيده مسطور اولديغى اوزره بختشوع حكيم مأمون خليفه يه (يا امير المؤمنين لا تجالس الثقيل فانا نجد فى كتبنا ان مجالسة الثقيل حمى الروح) ديديكى متقدميندن حكايه اولديغى مفيددر قالديكه بختشوع ياء مثناة تحتيه نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وتاء مثناة فوقيه نك فتحى وشين معجمه وعين مهمله ايله اسم سريانى اوله رق عبد المسيح معناسنه دركذا فى هامش روض الاخبار

*) اهل ثقلت دفعنه حسن حيل * خاتم طاووس ايمش ضرب المثل (*

(خاتم الطاووس) تركيبنده خاتم ما يختم به معناسنه دركه مهر تعبير اولنور و برنسنه نك آخرينه وصوكنه دينور (طاووس) طير معروفك اسميدر وكوموشه دينور واسماء رجالدندر پس معناى تركيب طاووس قوشنك قويروغى ياخود طاووس نام كيمسه نك مهرى ياخود كوموشدن مصنوع خاتم ديمك اولور ناظمك بيانى اوزره ظرفا تركيب مزبورى برمجلسه بسط بورياى كثافت ايله ايراث قبض ايدن ثقيل دخراشى اعمال لطائف الحيل ايله دفع وازاحه ايتمه خصوصنده ضرب مثل ايتمشلر لكن مورد مثله ظفرياب اولنه مدى

*) حالب الضأن اولكه غايتده دنى * همدخى خاسى الذهب جومردغى (*

(حالب الضأن) تركيبنده حالب جالب وزننده سود صاغيجى معناسنه (ضأن) همزه نك سكونيله قيون معناسنه اولمغله معناى تركيب قيون صاغيجى ديمك اولور لكن قيون صاغمق معتادى اولان كيمسه اكثريا اسافل ناسدن چوبان مقوله سى اولمق ملابسه سيله دنى ومبتذل كيمسه دن كنايه اولور (خاسى الذهب) تركيبنده خاسى عاصى وزننده جوز وفندق مقوله سيله بازيچهٔ اطفالدن اولان چفتمى تكمى اويناين ديمكله التون ايله چفتمى تكمى اوينايجى كيمسه ديمك اولوركه آهنكنه التون ويريجى غنى سخيدن كنايه اولور ياخود (حاسى الذهب) حاء مهمله ايله بين العرب جود وسخا ايله مشهور اولان عبد الله بن جدعان نام كيمسه دركه دائما التون طاسدن شرب واحتسا ايتمكله حاسى الذهب تسميه اولندى بعده بطريق التمثيل هر برغنى سخى يه اطلاق اولندى

*) خسته دينمش دخى دهن الحصا * چون بخيلان سنكوش سختى نما (*

(دهن الحصى) تركيبنده دهن دالك ضميله ياغ معناسنه (حصى) عصا وزننده چقل تعبير اولنان اوفاجق طاشلر معناسنه اولمغله چقل طاشى ياغى ديمك اولور لكن تشبيه طريقيله قلبلرى طاش كبى سخت وقتى طاشدن ياغ چيقمديغى كبى اللرندن عطا واحسانه دائر نسنه چيقميان بخيللرك خست وامساكنه اطلاق اولنور

*) معنئ دهن ابى ايوب هم * سحر ايله ايتمك عملر دمبدم (*

(دهن ابی ایوب) اضافتله ابو ایوبك تطیب ایچون سوردیكی یاغ دیمك اولوركه مراد عباسیه‌دن منصور خلیفه‌نك وزیری ابو ایوب الموریانی اوله جقدر وزیر مزبورك انواع عطریات غالیه‌دن مصنوع زیاده خوشبوی برنوع دهنی اولمغله هر بار حضور منصوره اعتزام ایتدكده انكله تدهن ایدردی مرحومك نزد خلیفه‌ده وقع واعتباری آن بآن مزداد وهر برخصوصده منصور كندویه مجبور اوله رق رام ومنقاد اولدیغنی اركان دولت معاینه ایتدكلرنده ابو ایوبك دهنی سحرایله معمولدر دیمه‌لرینه مبنی عمل سحرده مثل اولوب بركیمسه برشاهی یاخود غیری برصاحب جاهی كندویه رام وتسخیر ایتدكده * معه دهن ابی ایوب * دیو ضرب مثل اولدی

*) خبط عشوا گاه اصابت گه خطا * هم دینور مطلق خطایه جابجا (*

(خبط عشواء وخبط العشواء) تركیب اضافیلرنده (خبط) خاء معجمه‌نك فتحیله كیجه وقتی گاه جاموره وچقوره وگاه خس وخار مقوله‌سی شیء محذوره باصه رق كور كیدیشی كبی كورمه‌دن كتمك معناسنه (عشواء) حمراء وزننده كیجه ایله كوزی كورمكله اایاقلرینی كیفما اتفق اوراده بورایه اوروب جاله رق یورر اولان ناقه معناسنه اولمغله شبكوردوه‌نك كورمه‌دن كیدیشی دیمك اولور لكن فصحا تركیب مزبوری گاهی اصابت وگاهی خطا ایدن كیمسه‌نك حالنی بیان معرضنده ضرب مثل ایدوب یخبط خبط العشواء دیرلر شكیم زهیر بن ابی سلمی اشبو * رأیت المنایا خبط عشواء من تصب * تمته ومن تخطیء یعمر فیهرم * نظمیله ایما ایتمشدر وبعضا دخی مطلقا خطاده استعمال ایدوب قول وفعلنده دائما خطا ایدر اولان كیمسه حقنده * ركب متن عمیاء * وخبط خبط عشواء * واخبط من عشواء * مثللرینی ایراد ایدرلر

*) رنج نقرس آدی داء المترفین * اغنیا چونكیم اولور راحت نشین (*

(داء المترفین) تركیبنده داء مد ایله علت ومرض معناسنه (مترفین) نعمت چوقلیغی معناسنه اولان اترافدن اسم مفعولك جمعی اولمغله معنای تركیب رزق ونعمتی وسعتلی وحسن زندگانی ایله بكام ورفاهیتلی كیمسه‌لرك رنج وعلتی دیمك اولور لكن ظرفا اكثر یا اعمال شاقه كلفتندن آزاده وامین وناز ونعیم ایله بستر راحتده تن پرور وصبح نشین اولان گروه مترفینه اصابت ایدن یاخود انلره چندان مضر اولمغله حاللرینه نوعا ملایم عد اولنان نقرس علتنه اطلاق ایدرلر (نقرس) زبرج وزننده بركونه ورم ووجع اسمیدركه طوپوقلرك واایاق پرماقلرینك مفصللرنده یعنی اویناق یرلرنده حادث اولور

*) اولدی داء البطن اول سرنهان * زاولمیه ظاهرده بردرلو عیان (*

(داء البطن) اضافتله قارن آغریسی ویورك آغریسی تعبیر اولنان وجع معناسنه‌در لكن بطریق التشبیه درون انسانده مضمر ونهان اولوب بروجهله خارجده نشان واماره‌سی نمایان اولمیان سر سربسته‌یه اطلاق اولنور ودفعنه چاره وعلاج مشكل اولان شر مستوره وفتنهٔ مجبعه‌یه دینور نته‌كیم بعض سلف حضرت عثمان رضی الله تعالی عند فتنه‌سنی بیاننده * ان هذه الفتنة كداء البطن لایدری من این یؤتی له * بیورمشدر وشاعرك * وبعض خلایق الاقوام داء * كداء البطن لیس له دواء * قولنده شر مستوره اطلاقی مستور دكلدر

*) اخون من ذئب پك خائن اولان * هركسه بیهوده خصم مال وجان (*

(اخون من ذئب) تركیبنده اخون زیاده خائن وغدار معناسنه (ذئب) نون قافیه‌سنك قطعهٔ سادسه‌سنده كچدیكی اوزره ساعدن قورد معناسنه‌در وبوقورد نوعی بین العرب

خیانت وغدر وختل وخبث طبع وظلم وعداوت وعدو یعنی سرعت سیر مثللی صفات مختلفه ایله متصف وبووصفلرده یكانهٔ سباع اولمغله هر بر وصفی مثل اولوب * فلان اخون من ذئب * واغدر من ذئب * واختل من ذئب * واخبث من ذئب * واظلم من ذئب * واعدی من ذئب * واجول من ذئب * دینلور

*) ذئب یوسف یوغیكن هیچ تهمتی * متهملك ایله بولمق شهرتی (*

(ذئب یوسف) علیه السلام كه قصه وحكایتی وكندویه عزو اولنان تهمت وجنایتدن براءتی تفاسیر وتواریخده خصوصا مولانا جامینك ونظامینك وحمد ینك یوسف وزلیخا نام مؤلفاتنده مسطور والسنه‌ده مشهور اولمغله مثل اولوب بركیمسه اصلا صنعی ومدخلی اولمدیغی جنحهٔ فظیعه ایله افترایه اوغرایوب اتهام اولندقده تشبیها ذئب یوسف اطلاق اولنور

*) ذئب الانسان اولدی شیطان لعین * آدمه چونكیم اودر خصم مبین (*

(ذئب الانسان) بانطق نبی ذیشان دشمن دین آدمیان اولان شیطان لعنت عنواندن عبارتدر نته‌كیم امام احمد بن حنبل وطبرانی اسناد جید ایله * الشیطان ذئب الانسان كذئب الغنم * حدیث شریفنی روایت ایتمشلردر یعنی ذئب متعارف نوع غنمی نه‌كونه وادیٔ هلاكه اوغرادوب اغتیال ایدر ایسه شیطان دخی نوع بنی آدمی اویلجه ورطهٔ هلاكه القا واضلال ایدر دیمك اولور

*) ذئب اهبان برعجب سر غریب * غیر ناطق سو یلمك نطق عجیب (*

(ذئب اهبان) اهبانه تكلم ایدن قورد دیمك اولور (اهبان) عثمان وزننده صحابهٔ كرامدن اهبان بن اوس الاسلمی حضرتلریدر قصه‌سی اولدركه مومی الیه قبل الاسلام جوار مدینه‌ده قیونلرینی كودركن ناگاه برقورد كلوب قیونك برینی سوریدن آیردقده اهبان دخی صیحه ایده‌رك اوزرینه هجوم ایتدكده قورد قیونی براغوب قویریغی اوزره اوتوروب كلام فصیح ایله یاعبدالله بكله رزقم بینه حائل می اولورسن دیدی اهبان دخی نه عجب امر غریبدركه قورد بكا كلام سویلیور دیدكده قورد ینه تكلمه آغاز ایدوب سكا بوندن اعجبنی خبر ویره‌یم دیه‌رك الی ایله مدینهٔ منوره‌یه اشارت ایدوب شو خرمالغك ایچنده یاخود شو حرتین بیننده الله تعالینك رسولی ناسه اولمشی واولمجغی خبر ویرر وخلقی ایمان وتوحیده وطاعت رب مجیده دعوت ایدر اكا اجابت ایتمز سكز دیدكده اهبان حضرتلری همان قیونلری ودیعهٔ خیر الحافظین ایده‌رك علی الفور رسول اللهه كلوب قصه‌یی وقوعی اوزره قص وانبا وشرف اسلام ایله احراز رتبهٔ عز وعلا ایتمكله فیما بعد كندویه مكلم الذئب واولادینه بنوا مكلم الذئب دینمكله شهرتنما اولدیغی كتب صحیحهٔ احادیثده مسند ومثبتدر بنابرین قصه زیاده اعجب واغرب اولان نسنه حقنده هو ذئب اهبان وهذا كذئب اهبان دیو ضرب مثل اولندی

*) چوق زمان كین طوتمه‌در حقد الجمل * خصلت مذمومه درصانمه گوزل (*

(حقد الجمل) تركیبنده حقد حانك كسریله عداوتی قلبنده امساك ایتمك یعنی درونده كین طوتمق معناسنه (جمل) فتحتینله اركك دوه معناسنه اولمغله معنای تركیب دوه كینی دیمك اولور چونكه دوه قسمی كندیدن رنجیده وآزار گوردیكی كیمسه‌یه كین باغلیوب مدت مدیده دنصكره دخی فرصت بولورسه اخذ انتقام ایتمك معتادی اولمغله كینه وانتقامده مثل اولوب بوخصلت ذمیمه انسانده دخی بولندقده حقد الجمل اطلاق اولندی وبومقوله حقود وكیندار كیمسه‌یه لسانمزده دوه كینلی تعبیری رایجكلدر

*) حلم نائم تیزکچن وقت حضور * دولت دنیا ایدر اویله عبور (*

(حلم النائم) ترکیبنده حلم حانك ضمیله احتلام کبی رؤیاده جماع ایتمك یعنی انسنه ده دوش ازمق تعبیر اولنان حالت وقوعه کلك معناسنه اولوب و بو حالت سریع الانقضا، برلذت موهومهٔ مخیله دن عبارت اولمغله سرعت وشتابله عبورایدن هنکام ذوق وصفادن ومغلوب لابقا اولان دولت دهر بیوفادن کنایه اولور * نته کیم بعض حکما تابوت اسکندری کوردکده * انظر الی حلم النایم کیف انقضی والی سحاب الصیف کیف انجلی * دیمشدر و بعض شعرا وصف دنیاده * احلام نوم اوکظل زائل * ان اللبیب بمثلها لایخدع * دیمشدر

*) حلم یقظان اولکه بی اصل وما آل * حالت رؤیا کبی وهم وخیال (*

(حلم الیقظان) ترکیبنده یقظان سکران وزننده نائمك ضدی اوله رق اویانق کیمسه معناسنه اولمغله بیدار کیمسه نك احتلام اولمه سی دیمك اولور بوحلم ایسه نوم ورؤیایه مخصوص اولوب حالت یقظه ده وجودی اولمدیغنه مبنی خارجده وجودی اولمیه رق قوهٔ واهمه ومتخیله ده متصور اولان آمال عاطله وامانی باطله مقوله سی مالیخولیایه اطلاق اولنور

*) کیزلو ایچمك باده یی شرب الیهود * کیفنی صاقلر اوقوم بدنمود (*

(شرب الیهود) اضافتله یهودیلرك شراب ایچمه سی دیمك اولور چونکه طائفهٔ خائفهٔ یهود هرنه قدر شرب خمرایله مذاق آلودایسه ده طوائف سائره کبی اعلان وافشا ایتمیوب صکاری یهودیلردن دخی ستر و اخفا ایتمکله بعض عیاش بد معاشك لغرض ما تك وتنها باده نوش اولمسنه بطریق التشبیه شرب الیهود اطلاق اولندی

*) خدعة الایام ایمش نوش شراب * تاب غم تا ایتمیه قلبی کباب (*

(خدعة الایام) ترکیبنده خدعه تمره وغرفه وزنلرنده مکر وحیله معناسنه اولوب مضاف تقدیریله خدعة هموم الایام دیمك اولمغله انسانه اکثر زمانده عارض اولوب تاب وحرارتی قلبه تأثیرایدن غم وحزنك طرد ودفعنه چاره وحیله دیمك اولور واشبو مقوله احزانك اندفاعی شرب مسکرات ایله ازالهٔ عقل وهوشه موقوف اولمق زعمنده اولان ظرفای فساق عیش ونوشه خدعة الایام اطلاق ایلمشلر

*) سرعة السمع اولمه در غایت سریع * سرعة العیر اویله هم سیر بدیع (*

(سرعة السمع) ترکیبنده سمع سینك کسری ومیمك سکونیله ارکك قورد ك دیشی صرتلانه آشمه سیله تولدایدن جانورك اسمیدر جانورمز قوم قوتنده ضبعدن وجرأت وخفتده ذئبدن فزونتر اولدیغی خصوصا سرعة سیرده ریاح وطیوردن اسرع وتیزرو اولدیغی حیوة الحیوانده مسطرر وبرکره پرتاو ایتدکده اوتوز ارشوندن زیاده صیچرادیغی ترجمهٔ قاموسده مذکور در بناء علیه سرعت وشتابده مثل اولوب زیاده تیزرفتار اولان انسان و بغایت یوکرك اولان حیوان حقنده * اسرع من سمع * ضرب مثل اولمشدر وجانورمز قوملك قوهٔ سامعه سی نهایت درجه ده اولمغله حس سمعی قوی اولان کیمسه حقنده اسمع من سمع دخی ضروب امثالدندر (سرعة العیر) ترکیبنده عیر طیر وزننده حمار وحشی معناسنه در و بو حمار وحشی چرا کاهه کندکده خصوصا برمحلده انسان اولدیغنی حس ایتدکده زیاده تیز کیتمکله * اسرع من العیر * ضروب امثالدن اولمشدر

*) زهودیك وزهو طاووس وغراب * یوریمکده ناز وجنبشله شتاب (*

(زهو الدیك وزهو الطاووس وزهو الغراب) ترکیبلرنده زهو سهو وزننده فخر وتعظم وتعجب وخیلا وکبر ونخوت معناسنه اولمغله معانئ تراکیب خروسك فخر وتعظمی وطاووسك تعجب

وپنداری وقارغه نك تکبر وافتخاری دیمك اولور چونکه حسان طیوردن معدود اولان خروس شوخ طبع وزندوست مزاج اولمغله طاوقلر ایله اجتماع هنکامنده پهلوان واری آپل یوریه رك وباشنی هوایه دیکوب بیون قباردوب قنادسوریه رك خروسلندیغی وطاووس دخی حسن صورتنه وریاش منقشنه وزیباسنه نظر ایتدکده خصوصا دیشیسی کندینه ناظر اولدیغی حالده دجاجهٔ هندی کبی قباروب کرواری قویرق اچه رق وبال وپرینك زینت وآرایشنه بقارق طفره فروش مباهات اولدیغی وغراب خباثمآب دخی بیلم نیه مبنی یوررکن باشنی ایکی طرفه امالها ایله کاه برقنادینك وکاهی اوبرقنادینك اوزرینه باقه رق اوضاع متکبرانه ایله خرام ورفتار داعیه سنده اولدیغی مشهود ظرفا اولمغله بونلرك زهو وفخری مثل قلنوب ناز وشیوه ایله خرامان اولان خودبین وخود فروش حقنده * ازهی من الدیك وازهی من الطاووس وازهی من الغراب * مثللری مضروب اولمشدر قالدیکه نسخ مطبوعه نك بومحلنده واقع * حسن طاوس اولدی حسن برکمال * بیتی منظومه ده التی صحیفه مقدم بعینه مسطور واوراده شرح وبیانی مر بورا اولمغله ثبت واملادن کف خامه اولندی

*) رجل طاوس اولدی شول شئ قبیح * نزد زیبانسنه ده اوله فضیح (*

(رجل الطاوس) طاوسك ایاغی دیمکدر چونکه نفس طاوس حسن ولطافتده مثل اولدیغی کبی زیاده قبیح اولان ایاقلری دخی قبح وکراهتده مثل اولوب برزیبانسنه نك اجزاسنده برشئ کریه بولنـدقده یاخود اخلاق حمیدهٔ کثیره ایله متصف اولان کیمسه ده مورث فضاحت اولور برخصلت ذمیمه بولندقده یاخود برایو کیمسه نك ولدی ناخلف اولدقده بطریق التشبیه * رجل طاوس اطلاق اولنور نته کیم بومعنالرده * انف الظبی وکلف البدر وشوك الورد * دخی مثللدر

*) شولکه ممکن اولمیه شیب الغراب * چون اودر دائم سیه بی ارتیاب (*

(شیب الغراب) ترکیبنده شیب عیب وزننده صاچ وصقال مقوله سنك اغارمقلغنه دیمکله قارقه نك تویلرینك اغارماسی دیمك اولوب غراب ایسه آق باباکبی طول ودراز معمر اولسه ده ینه بال وپری اغارمیوب دائما سیاه ریش اولدیغی امر آشکار اولمغله تأبید ده مثل اولمشدر مثلا شونسنه ابدا اولمزدیمه معرضنده * لایکون ذلك حتی یشیب الغراب * دیو وشوایشی ایشلمك بنم ایچون اصلا متصور دکلدر دیمه موقعنده * لاافعله حتی یشیب الغراب * تعبیریله ضرب مثل اولنور نته کیم * لاافعله حتی یبیض القار وحتی یلج الجمل فی سم الخیاط * دخی امثال تأبیددندر

*) چون غبار الشیب ایمش ریش سفید * کردپای اسب عمر نابدید (*

(غبار الشیب) ترکیبنده غبار غراب وزننده توز معناسنه اولمغله قوجه لق واختیارلق توزی دیمك اولورکه بطریق الاستعاره ریش سفیده یعنی صاچك صقالك اغارمسنده مستعملدر ماک مثل موی سیاه اوزره عارض اولان بیاضلیغی مانند فرس رهوار کشت وکذارایدن عمر سابق مثلا شبنك کردپاینك یعنی ایاغندن قالقان بوزتوزك سیاه نسنه اوزره تراکمنه تشبیهه مبنیدر

*) پیر اولنجه اکله دم بن بی خبر * بل بوکلك اولدیغن قوس الکبر (*

(قوس الکبر) ترکیبنده قوس قافك فتحیله یای معناسنه کبر کافك کسری وباء موحده نك فتحیله پیرلك وقوجه لق معناسنه اولمغله اختیارلق یایی دیمك اولورکه پیرلك هنکامنده بل بوکلوب یای کبی مقوس اولمق حالتنده مستعمل مثلدر وبومعناده مثل اولدیغنه بالفعل نفسمده مشاهده ایتدیکمده واقف اولدم دیمکدر

(* اولیجق موی سفیدی آشکار * لحیه‌نك دیرلر که سربال الوقار *)

(سربال الوقار) ترکیبنده سربال قرطاس وزننده کوملکه دینور ومطلقا ملبوس اولان لباسه دینور وقار سحاب وزننده آغرمشر بلولکه دینور که محافظهٔ عرض ناموسی موجب خصلت حمیده‌در چونکه برکیمسه‌نك مسن اولوب صقالی اغرمقلیغی *صبح پیری میدمید ازکف بنه پیمانه‌را * مرهم کافورشد موی توزخم شانه‌را * نصحیله متنصح اولوب خفت مزاجه دائر اولان لایقسز نسنه‌لری ترکله رزانتلو وتمکینلو اولمسنی مشتمل اولمغله صقالك آغرمسنه سربال الوقار اطلاق اولندی

(* اولدی پك مأیوسلق بأس الغریق *شدت بیم وخطر هول الحریق *)

(بأس الغریق) صویه عرق اولمش کیمسه‌نك حیاتندن قطع امیدایتمسی دیمکدر پس بویله غرقاب اولان کیمسه سباحت شناس اولمدقده وساحهٔ نجاته موصل تشبث ایده‌جك برنسنه بولمدقده بلغهٔ حیاتدن بغایت مأیوس اولدیغی ملابسه‌سیله مطلقا فرط بأسله مأیوسلقده مثل اولمشدر (هول الحریق) یانغنك خوف وخطری واندیشه وتلاشی دیمکدر لکن حریق علولنوب شدتلندکده زیاده هائل وقورقنج اولمق ملابسه سیله مطلقا خوف واضطرابده مثل اولمشدر

(* بد نظرله بولمه‌درنا کەزوال * اهل جاهه نکتهٔ عین الکمال *)

(عین الکمال) اضافتله بررتبهٔ رفیعه صاحبنك عزوجاهی درجهٔ کماله بالغ ومنتهی اولمغله هرکورن کیمسه متعجب اوله‌جق کرته‌یه واردقده ناکهان نکبات دهردن برنکبت اصابتیله منکوب اولسه اصابتیه عین الکمال دینلور وجه مزبورك کمالی اصابت عینه بادی اولمغله کانه کمالك عینی اصابت ایتمش اولور * ومنه قول بعضهم فی الدعاء لبعض اهل الجاه صرف الله عنك عین الکمال

(* هرنه‌دم برکیمسه ایلرسه خطا *اولمش آکاه ایلمك قرع العصا *)

(قرع العصا) رمی الحصا وزننده القرع بالعصا معناسنه‌درکه دکنك ایله برنسنه‌یی اورمق دیمك اولور حکماء عربدن عامر بن الظرب العدوانی بغایت مسن و پیر اولدقده شعورینه فی الجمله خلل کلوب کندی رأینه اعتمادی اولمغله اوغللرینه تنبیه ایلدیکه مصالح ناسی تنظیم وتمشیت وقتنده اکرکلامم اسلوب نظامدن چیقوب بیهوده وخلاف سمتنه منصرف اولورسه عصا ایله اشبو دیوارده معلق اولان قلقانی قرع ایدوب بنی آکاه ایده سزانلردخی مرسومدن بعضا سهو وخطا سرزدهٔ ظهور اولدقده برطبق فرمودهٔ پدر عصا ایله قرع مجن ایدوب مزبور متنبه اولدقده * ان العصا قرعت لذی الحلم * دینلمکله کلام مزبور مثل اولوب ذی الحلم یعنی عقل ورشد صاحبی کیمسه ادنی تنبیه ایله متنبه اولوردیه‌جك مقامده ضرب اولنمغله قرع العصا برکیمسه‌دن جابجا سهو وخطا واقع اولدقده توجهله اولورسه اولسون آنی ایقاظ وآکاه ایتمکده مثل اولمشدر

(* اولدی قرع السن پشیمانلق دیمك * لبلرین دیشلرله کویاچینه‌مك *)

(قرع السن) اضافتله دیشلری بربرینه اورمق معناسنه اولوب وبومعنی اکثریا برکیمسه‌یه برخصوصدن ندامت عارض اولدقده وقوعه کلمکله بداوبشیمانلقده مثل اولمشدر وبرکیمسه‌یه خشم وغضب عارض اولدقده ظهوره کلمکله غیظ وتهورده دخی مثل اولمشدرلسانمزده دیشلری قیجر قیجر ایتدی تعبیری بومعنادندر

(* ایریلان ایکی محب ابناسبات * اولمیه ممکن بولشمق تامات *)

(ابناسبات) ترکیبنده مضاف همزه‌نك کسریله ومضاف الیه غراب وزننده اوله‌رق سبات نام کیمسه‌نك اوغللری دیمك اولور مزبورسبات زاده‌لر ایکی برادر اولوب بری شمسك محل طلوعنه اطلاع داعیه‌سیله مشرق طرفنه واوبری محل غروبنه وقوف قصدیله مغرب جانبنه عزیمت ایدوب من بعد بری برلرینه ملاقاتلری میسر اولمماغله بعد الافتراق اجتماعلری وقوع بولمیانلر حقنده ابناسبات ضرب مثل اولمشدر

(* فاقئ عینیه اول صاحب خطا * کیم پشیمانلقدن ایلرچوق بکا *)

(فاقئ عینیه) ترکیبی فاقئ لفظنك عینینه وعینین لفظنك ضمیر غائبه اضافتلریله کوزلرینی کندی چیقاروب کور ایدیجی کیمسه دیمك اولور لکن ترکیب مزبور کندیدن بیوك خطاصدور ایتمکله بغایت ندامت و پشیمانلق عارض اولوب لیل ونهار کریه وبکا ایله زار وزار اولان کیمسه‌یه اطلاق اولنور

(* لیلة الحره اوشب کیم باکره * بکرنی ایتدیرمیه زائل اره *)

(لیلة الحرة) ترکیبنده حره حاك ضمیله دره وزننده نسبیه وعتیقه خاتونه دیمکله اصیله وکریمه خاتونك کیجه‌سی دیمك اولور لکن اصطلاح ادباده شول لیلهٔ زفافه دینورکه عروس باکره دامادچلبی‌یه مغلوبه اولمیوب بکرتی ازاله ایتدیرمیه پس اول کیجه نفسنی تسلیمدن وزوجی تمکیندن امتناع ایله لکدکوب پای استغنا اولان عروس ممتنعه حقنده * باتت بلیلة حرة * دیرلر اضافتله کذلك * باتت بلیلة حرة * دیرلر وصفیتله کویا اول دختر حره وکریمه اولمغله اول کیجه مغلوبه اولمدی دیمك یاخود ذات کیجه حره وکریمه اولمغله مزبوره‌یی مغلوبه قلمدی دیمك ملاحظه‌سنه مبنیدر ووصفیتله اللیلة الحرة هرآیك اول کیجه‌سنه دینور نته که امر بالعکس اولدقده یعنی شب ازدفافده عروس بکرینی ازاله‌یه زوجنی تمکین ایتدکده * باتت بلیلة شیباء * وبلیلة الشیباء * دیرلر ولیلة الشیباء هرایك آخر کیجه‌سنه دینور

(* ایك معظم مکرایمش کید النساء * اهل عرضی حفظ ایده‌اندن خدا *)

(کید النساء) طائفهٔ زنانك مکر وخیانتی وحیله وخباثتی دیمك اولور لکن زمرهٔ نسوانك مکر وحیله‌سی عظیم اولدیغی عزیز مصردن حکایهٔ تنصیص کردهٔ نظم قرآن وجمیع ازمنه وامکنه‌ده شایع ورایکان اولمغله علی طریق التشبیه مطلقا عظیم اولان مکر وحیله‌یه کید النساء اطلاق اولندی

(* لیلة الحلفاشب فسق وفجور * بومثل ایتدی فرزدقدن ظهور *)

(لیلة الحلفاء) ترکیبنده حلفاء فا ایله حمراء وزننده چاغرقان وشماطه‌جی عورته دیمکله زن صیحه‌زنك کیجه‌سی دیمك اولور که فرزدق بعض فساق ایله برکیجه بردیرانیه‌نك یعنی سکان مناستردن برنصرانیه‌نك مهمان خانه‌سنه واروب مسفوره‌نك عندنده لحم خنزیر تناول وکؤس خمور تعاطی وتداول اولندقدنصکره مرسومه‌نك البسه‌سنی استراق واکتسا وانواع وقاحت وفضاحته اجترا ایله ذروهٔ فسق وفجوره ارتقا ونصرانیهٔ مزبوره‌نك مسلمانلر عبیدرکاهدر مقوله‌سی بانك وصیاحنی اصلا اصغا ایتمیه‌رك جرجنه‌یه چیقدقلری کیجه اوله‌جقدر فیمابعد شخص بی حیا خلاعت وجلاعتك غایتنه بالغ وتعاطئ فواحشك نهایتنه واصل اولدیغی کیجه‌یه * لیلة الحلفاء * کذلك * لیلة الفرزدق * ضرب مثل اولمشدر فرزدق سفرجل وزننده مشاهیر شعراء اسلامیه‌دن ابوفراس ایله مکنی همام بن غالب بن صعصعه نام شاعرك لقبیدر فرزدق مزبور جریر نام شاعر ایله همعصر وهمجوار وایکیسی دخی هجرتك یوز اون سالنده عازم دار القرار اولمشلردر

(* پك مصیبتلی کیجه لیل الهریر * جمله‌یی مأمون ایده رب قدیر *)

(لیل الهریر) معنای ترکیبیسی کلبك شره علامت زعم اولنان صرلمه‌سی یاخود فرط اسهاله

يورك سورمه سى كيجه سى ديمك اولور لكن ليل الهرير بكر بن وائل قبيله سيله بنى تميم قبيله سى ميانده وقوع بولان محاربه نك كيجه سيدر كه فرداسى كونه يوم الهرير دينور انده سيد تميم وشجاع بنى مجاشع اولان حارث بن بيبه ورجال تميمدن وافر كيمسه قتل اولنوب بنى تميمه مصيبت عظيمه اصابت ايتمش اولديغندن اول كونه يوم الهرير و كيجه سنه ليل الهرير اطلاق اولنمش بعده كندنده داهيهٔ عظيمه وحادثهٔ فجيعه ظهوره كلان هر ليل ونهاره ليل الهرير و يوم الهرير بطريق التشبيه ضرب مثل اولمشدر

*) ديندى مكرالله استدارجه هم * جون آنك انجاميدر غايتده كم (*

(مكر الله) اضافتله اشبو * ومكروا ومكرالله والله خير الماكرين * آيت كريمه سنده بطريق المشاكله جناب مقدس كبريايه اسناد اولنان مكر اوله جقدر كه مألى * سنستدرجهم من حيث لايعلمون واملى لهم ان كيدى متين * نظم جليلندن مستفاد اولان استدراجدر يعنى كافر وعاصى كفر وعصيانده توغل واصرار ايتدكجه جناب رب العزت ادامهٔ صحت وفزونى نعمت ايله امهال ودرجه درجه عذاب اليمه تقريب وايصال ايتمه سى كيد ومكره تشبيهه مبنيدر

*) اورته لق خلق ايمش نقد البلد * اولميان پك معتبر پك معتمد (*

(نقد البلد) فقد الجلد وزننده بلده نك رايج اقچه سى ديمك اولور لكن اكثر بلدانده بين الناس اخذ وعطاده دوران ايدن نقود جودت ايله رداءت بيننده متوسط اولمغله اشرافله اسافل ميانده اولان اوساط ناسه بطريق التشبيه نقد البلد اطلاق امثال عربدن اولمشدر

*) هم اسير الهند ايله شيخ الغريب * سويلينلر اصلى يوق كذب عجيب (*

(اسير الهنـد) تركيبى كفار هند يدنده اسير اولمش كيمسه ديمكدر لكن اوائلده ابناء عربدن برشخص كذوب بن مجوس هند يدنده مدت مديده اسير اولدم و بلاد هنـدده اعجوبه نسنه لر كوردم ديو تعجب واستغراب اولنه جق چوق نسنه لر سويلمش بعد التجسس شخص مرقوم اوراده اسير اولمه دكل ديار هنـدى بلكه رؤياده بيله كورمش اولديغى تبين ايتمكله استبعاد اولنه جق اكاذيب عجيبه سويليان كيمسه يه اسير الهند واكذب من اسير الهند ديو ضرب مثل اولندى (شيخ الغريب) اضافت بيانيه ايله كذلك الشيخ الغريب وصفيله وطنـندن دور وجدا وسير وسياحت ايله شهر تما اولان پير بى نوادن عبارتدر جونكه (جهانديده بسيار كويد دروغ) مفادنجه بومقوله خانه بردوشلغله اوقانكذار اولان سالخوردهٔ روزكار هر وار ديغى دار وديارده برطاقم اعجوبه اكاذيبى احترام واعتباره مدار اتخاذى نمودار اولمغله مطلقا اصل واساسى اولميان اكاذيب مخترعه سويليان كيمسه حقنده مثل اولمشدر

*) شول ثقيل اشخاصدكيم بد اختلاط * هم رقيبه ديديلر غيم الشباط (*

(غيم الشباط) شبب الغراب وزننده شهور روميه دن آخر فصل شتا اولان شباط آينك بلودى ديمكدر جونكه هنكام شتـاده سيما موسم بهارك تقربى اثناسنده آفتاب عالمتابك عرض ديدار ايتمسى ناطق وصامتك طبـاعنه جسبان هوانك مغيوم ومغموم اولمسى مورث انقبـاض واحزان اولد يغى ملا بسه سيله سوء معاشرت صاحبى اولان شخص ثقيل كـثافتما وزد عشاقده اندن اثقـل وبدتر اولان رقيب بد لقـادن هر بر لرينه بطريق المثل غيم الشباط اطلاقى شايان كورلمشدر

*) اولكه كافات شتاده عبقره * نكتهٔ كافات ابن سكره (*

(كافات الشتاء) كذلك كافات الشتوة اسملرينك اولرى حرف كافله مصدر اوله رق موسم شتاده الزم اولان نسنه لر ديمك اولور واول نسنه لره حاجات الشتاء اطلاق اولنوركه شعرادن

ابن سكره كنيه سيله معروف محمد بن عبد الله الهاشمى البغدادى انلرى اشبو * جاء الشتاء وعندى من حوائجه * سبع اذا القطر عن حاجاتنا حبسا * كن وكيس وكانون وكأس طلا * بعد الكباب وكس ناعم وكسا * قطعه سيله تعداد واظهار ومحمود شيرازى بولوازم سبعه نك مرجعى شئ واحد اولديغن اشبو * يقولون كافات الشتاء كثيرة * وماهى الا واحد غير مفترى * اذا صح كاف الكيس فالكل حاصل * لديك وكل الصيد يوجد فى الفرا * قطعه سيله اقتصار ايلمشدر قالديكه ناظم مرحومك نظمى اوزره ابن سكره تمره يا خود غرفه وزننـده اولمق اقتضـا ايدر حال بوكه قاموسده واوقيانوسده ومقامات حريرينك بكرمى بشنجى مقـامه سنده وروض الاخيارك هامشنده تصريح وتصحيح اولنديغى اوزره شينك ضمى وكاف مفتوحه نك تشديديله ابن سكره اولمغله تغيير يسير ارتكاب اولندى (عبقر) هرنسنه نك مرغوب ومستثناسنه دينور كامر فى الاولى من الدال

*) كنج ايكن ريش سيه مسك الشباب * اندن اعلا اوله مز مش مشكناب (*

(مسك الشبـاب) اضافتله كنجلك مسكى ديمك اولور لكن بطريق الاستعاره ريش سياهه يعنى هنكام شبـابده آرايش انسان وزيب وزيور ابدان اولان حاجب وشـارب ومژكان مقوله سى مويلرك همرنك نافهٔ مسك سياه اولمسنه اطلاق اولنوركه زياده اعلا غاليه دن عالى وغالى در

*) آق صقالده اولدى كافور الشباب * كوربنور بارد ايدر زن اجتناب (*

(كافور الشبـاب) كنجلك كافورى ديمكدر جونكه كافور ديدكلرى طيب معروف غايت بياض اولوب وطبيعتى زياده بارد وتناولى قاطع شهوت اولديغى كبى لحيـهٔ بيضا دخى سفيد اولوب وكبر سندن نشأت ايتمكله حرارت غريزيه نك فتورينه وشهوتك انقطاعنـه بادى وشاعرك اشبو * كفاك بالشيب ذنبا عند غانية * وبالشباب شفيعا ايها الرجل * نشيده سى مفادنجه طائفهٔ زنانك نفرت و برودتنه باعث اولمقلغى ملا بسه سيله آق صقاله كافور الشبـاب اطلا ق اولنمشد ر

*) هم مطاياى حوادث روز وشب * يوكلنور صبح ومساچوق بو العجب (*

(مطايا الحوادث) تركيبنده مطايا عطايا وزنـنده مطيه نك جمعى اوله رق مركوب اولان بند دابه لرى معناسنه (حوادث) حادثه نك جمعى اوله رق دهر بوقلمونك نو بنو پيدا اولان وقايع ونوائبى معناسنه اولمغله حادثات دهرك مركبلرى و بنيدلرى ديمك اولوركه مقصود ومرام دائما كنـديلرنده تعجب واستغراب اولنه جق كونا كون وقايع ظهوره كلان ليل ونهـاردر و بوتركيبك مستعـار اولديغى ظاهردر

*) باده معناسنده مصباح السرور * ديديلر زهاد مفتاح الشرور (*

(مصباح السرور) شادى ومسرتك چراغى وآلت تنويرى ديمك اولور (مفتـاح الشرور) انواع فسق وفسادك قپوسنى آچغـه آلت وسبب ديمك اولور لكن تركيب اول عند الفساق وتركيب ثانى عند الزهاد ام الخبائث اولان خمره اطلاق اولنور بعضيلر ايكيسنى دخى اعتراف ايله الخمر مصباح السرور لكنها مفتـاح الشرور ديمشدر

*) پك لذيذ اولان مذاق الخمر ايمش * كيفله سرمستلر اويله ديمش (*

(مذاق الخمر) تركيبنده مذاق ميمك فتحيله برنسنه نك طعمنى طاتمق معناسنه اولمغله خمر برخمارى طاتمق معناسنه اولور كرچه خمر ذاتندن مر المذاق اولمغله نزد هوشيارانده تلخناك ومنفوردر لكن كيف بلا سيله سرخوشلر لذيذ عد ايتدكلرندن زياده حلو المذاق معناسنه مذاق الخمر ويك لذ تلو نسنه حقنده الذ من الخمر ديوب ضرب مثـل ايتمشلر

*) قلة الجرذان فقروفاقه در * اولقدركيم مستحيل الطاقه در (*

(قلة الجرذان) تركيبنده (جرذان) جيمك ضميله جرذك جمعيدر جرذ زفر وزننده فاره جنسنك اسانمز ده كه تعبيراولنان بيوك نوعنه ديمكله تركيب مزبور فاره لرك قلتى ديمك اولور و بوراده قلت عدمدن كنايه اولور بردارده فاره قسمنك نابود اولمه سى اول دارك زادوزواده دن فارغه وخاليه اولمسنى مستلزم وخلوخانه يه فقروفاقه لازم كلمكله تركيب مزبورضيق معاش وضرورت حال معناسنده بطريق الكنايه استعمال اولنمشدرنته كه ملوك امويه دن عبدالملك بن مروانه برعجوزۀ فقيره * ان بيتى لخال عن الجرذان * عبارهسنى مشتمل برعرضحال تقديم ايلدككده مشار اليه دقيقه شناس اولمغله فهم مراد ايدوب اكافتى وافر اجناس ذخائر احسان ايلمشدر كذلك قيس بن سعد بن عباده حضرتلرينه برخاتون خانه مده جرذان عصادن قورقمز وانسادن قاچه مزاولديلرديدكده بن انلرى ارسلان كبى صچرادبرم ديوب خاتونك خانه سنى انواع خير ومير ايله ملاآن ايلمشدر

*) ناشر الاذنين دى شول طامعه * صبت نفعه ايده وقف سامعه (*

(ناشر الاذنين) قولقلرينى يايوب اچيجى كيمسه ديمك اولورلكن اصطلاحده شول دنى وطمعكار كيمسه يه دينوركه دائما قوۀ سامعه سنى كندويه عائد منافعه دائر كلامى استماعه حصر ايدوب سائر كلامى قولاغنه قويمز اوله

*) هم نظيف المطبخ اول شخص لئيم * كيم يمك پشمزاونده ازقديم (*

(نظيف المطبخ) تركيبنده (نظيف) پاك معناسنه (مطبخ) مقعد وزننده اسم مكان اوله رق آشخانه ياخود (مطبخ) منبر وزننده اسم آلت اوله رق تنجره معناسنه اولمغله آشخانه سى ياخود تنجره سى نظافتلو كيمسه ديمك اولور و بو مطبخ ومطبخك طهارت ونظافتى كنديلرنده طبخ طعام اولنممغله عدم استعمالدن ناشى اولمغله وار يمز مقوله سى خسيس ولئيم كيمسه دن كنايه اولور صفت ذامه در

*) پك ثقيله ديندى كابوس السحر * مجلسه ايركن كلوبده كيج كيدر (*

(كابوس السحر) تركيبنده (كابوس) سين قافيه سنك آخر قطعه سنك اولنده كچديكى اوزره اويقوده عارض اولان آغر باصمه حالتى معناسنه (سحر) فتحتينله كيجه نك آخرى يعنى طك برى اغارمزدن مقدمجه اولان وقت معناسنه اولمغله وقت مزبورده عارض اولان كابوس ديمك اولورچونكه آخرليلده عارض اولان كابوسك ثقلى اشد وزمانى دخى اول ليلده وقوع بولاندن ممتداولمغله برمجلسه بلالزوم بسط بساط كثافت وايركن كلوب كيج كتمكى عادت ايدن ثقيل خاطر خراش ومندرچوريدن تعبير اولنان ناتراش حقنده (كابوس السحر واثقل من كابوس السحر) مثللرى ضرب اولنور

*) نكتۀ كابوس يقظان ديمدهم * پك كرانجان اهل ثقلت بدشيم (*

(كابوس اليقظان) ده (يقظان) سكران وزننده اويانق كيمسه معناسنه اولمغله اويانقلق حالنده كوزكوره اغرباصمق ديمه اولور و بو كابوس حالت نومه مخصوص برعارضه اولمغله تركيب مزبور حقيقى اولميان مجاز قبيلندندركه پك كرانجان يعنى بغايت ثقيل الروح ونادان و بداخلاق وبى عرفان اولان كيمسه حقنده اهل لسان بطريق المثل ايراد واطلاق ايلمشلر

*) هم غراب نوح اوپيك ناسزا * كيج كله كتديكى يردن دائما (*

(غراب نوح) عليه السلام اول غرابدركه انى جناب نجى الله هنكام طوفانده آيا يوزنده صويى چكيلوب آچلمش يروارميدر ديو تجسسه مأمور ايدوب سفينه دن ارسال بيورمشيدى غراب

مرسوم صو اوزرنده برجيفۀ طافيه بولوب انى تناول ايله امرار زمان وفرمان شيخ الانبيايى فراموش ونسيان ايله خدمت مأموره سن اداواخباردن بطائت وتثاقلى نمايان اولمغله فيمابعد غراب مزبورك بطائتى مثل اولوب برخصوص ايچون بعث وتسيار اولنان ساعى واولاق مقوله سى كتديكى محلدن كيج كلديكنده (ابطاء من غراب نوح) ديو ضرب مثل اولنمشدر

*) قاضى جبل ده شول قاضى الجبل * حكمى نامرضى وكندو مبتذل (*

(قاضى الجبل) تركيبنده (جبل) جيمك فتحى وباء موحدۀ مشدده نك ضميله حمص وزننده وثعالبينك نفحه سنده ثبت ايتديكى اوزره جيمك ضمى وباء مشدده نك فتحيله سكر وزننده بغداد ايله واسط ميانده دجله كنارنده واقع بر بلده نك اسمى اولمغله بلدۀ مزبوره نك قاضيسى ديمك اولور قاضئ مرقوم غالبا قاضى دوكه جك برهيكل مصور يعنى صورت بشرده بقر و (افقه من الحمار) مثلنه شايان برجاهل ابتر ايدى بركون يالكزجه برمدعى كلوب بركيمسه دن دعوى ايتدكده احضار خصم ايتمكسزين مدعى ايچون حكم ايدوب بعده منفرداوله رق خصمى كلدكده حكم سابقنى نقض ايدوب انك قول مجردى ايله دخى حكم ايتديكى مأمون خليفه نك مسموعى اولوب مرقومى عزل مؤبد ايله عزل ايتمكله حالى مثل اولوب حكم وقضاسى مغاير شرع ونامقبول وكنديسى بين الناس مبتذل ومدخول اولان قاضئ جهول حقنده (اجهل من قاضى جبل) ديو ضرب مثل اولمشدر منظومه نك مقتضاسى مثل مزبور فتحتينله قاضى الجبل اولمقدركه طاغ قاضيسى واورمان حاكمى ديمك اولور بودخى معناى مراده ملايم خصوصا ايوديكلرى جانوره قاضى الجبل اطلاق جهتيله خيلى مناسبت الور ايسه ده لكن كتب امثالده وادبيات سائره ده مقدما بيان اولنان وجهلر اوزره مثبت ومصحح اولمغله تغيير يسير ارتكاب اولندى

*) هب برابرلردر اسنان الحمار * اوله هردرلو مساوات آشكار (*

(اسنان الحمار) حمارك ديشلرى ديمكدرچونكه حمار قسمنك ديشلرى بيننده صغير وكبير ووجه ديكر ايله تفاوت اولميوب جمله سى يكسان اولمغله تساوى وتماثلده مثل اولوب من جميع الوجوه مشاكل وسيان اولان نسنه لره (سواسية كاسنان الحمار دخى سواء كاسنان الحمار) ديو ضرب مثل اولنورنته كه شاعرك اشبو * سواء كاسنان الحمار فلاترى * لذى شيبة منهم على ناشئ فضلا * قولنده واقعدر و بو مثل (سواسية كاسنان المشط) مثلنك مثليدر

*) پك فنا خويلردر اخلاق البغال * الحذر اولمه اوكونه بدخصال (*

(اخلاق البغال) ده (بغال) بانك كسريله بغلك جمعيدر بغل بانك فتحى وغين معجمه نك سكونيله دواب جنسندن قاطره ديمكله معناى تركيب قاطرلرك خويلرى ديمك اولور چونكه اخلاقك زياده فناسى اعراق متضاده نك تجاذب ايتديكى اخلاق متباينه اولوب و بو قاطر قسمى دايسى آت اناسى اشك اولمغله طبايع مختلفه واخلاق متفاوته صاحبى اولان نوعين متخالفين بيننده متولد ناجنس اولديغندن مجمع خصال رديه اولمقده مثل اولوب غايت فنا وكوتو خويلره وتلون مزاجه (اخلاق البغال) اطلاق اولندى نته كه شاعرك اشبو * مالى رأيتك لاتدوم على المودة للرجال * خلق جديد كل يوم مثل اخلاق البغال * قولنده واقعدر

*) خيراخو الشر واخو الخير اولدى شر * لخيرسيزه ادرده اولسه قيل حذر (*

(اخو الشر) شر وضررك قرنداشى (اخو الخير) خير ونفعك برادرى ديمك اولور يعنى خير وشر ونفع وضرر دائما محل واحده توارد و بينلرنده دركار اولان تضاد وتخالف اكثريا اخوين ميانده وقوع بولان تنازع وتحاسد منزله سنه منزل اولمغله بينلرنده اثبات اخوت اولنمشدر

✻) شبهه معناسنده دراخت الحرام ✻ شبهه لودن اتقا ایلر کرام (✻

(اخت الحرام) حرامك همشیره سی یعنی شبیهی ونظیری دیمك اولور که مراد حل وحرمتده اشتباه اولنان شبهه لو نسنه اوله جقدر و بومقوله لرده ✻ فمن وقع فی الشبهات یوشك ان یقع فی الحرام حدیث شریفی مفادنجه جانب حظر راجح اولمغله اهل تقوی شبهه لو نسنه لردن اجتناب ایدردیمکدر

✻) اولدی للحیطان آذان دیمه هم ✻ سرکی برفرده آچه نیك وکم (✻

(للحیطان آذان) ترکیبنده حیطان حانك کسریله حائطك جمعی آذان همزه نك مدیله اذنك جمعی اولمغله معنای ترکیب دیوارلرك قولاقلری واردر دیمکدر که مرادهر سویلنن سوزی شاید وراء جدارده ایشیده جك کیمسه واردر دیمك اولور ✻ وبومثل افشاء سردن تحذیر موقعنده ضرب اولنورنته که شاعرك اشبو ✻ واحتفظ علی السر باخفائه ✻ فان للحیطان آذانا ✻ قولنده واقعده

✻) سرغربال ودخی سرزجاج ✻ کشف رازایتمك ایمش بی احتیاج (✻

(سرالغربال) ترکیبنده غربال قرطاس وزننده ترکیده تحریفله قلبور دیدکلری وعایه دینور ودف ودائره دیدکلری آلت لهوه دینور (وقوغجی وتمام کیمسه یه دینور (کشف اسراره هیچ حاجت مس ایتمکسزین برکیمسه افشاء رازایتدکده ✻ لاح سرالغربال ✻ دیو ضرب مثل اولنور وبومثل غربالك هر برمعناسندن مأخوذ اولمه نك مناسبتی خفی دکلدر (سرزجاج) ده زجاج غراب وزننده صرچه وبللور مقوله سی اوانی یه دینور (زجاج قسمی شفاف اولوب درونده موضوع اولان نسنه یی لامحاله حکایه واظهار ایتمکله بلا موجب کشف وابراز ولنان سرخصوصنده (حصحص سرالزجاج) دیو ضرب مثل اولور

✻) اختلاج العین دیندکده مآل ✻ مژده ایله اولمه دزفرخنده حال (✻

(اختلاج العین) کوزسکریمك معناسنده درکه معروفدر لکن هرلسان اوزره ترتیب اولنان اختلاج نامه لرقولنجه کوز سکریمك اکثریا فرح وسروره اشارت ودیدار احباب ایله فرخنده حال ومسرور البال اولمغه مژده وبشارت عداولندیغیچون مژده وتبشیرده مثل اولوب فلان کیمسه مژده لندی موقعنده (اختلج عینه) دینور

✻) اولدی ساعات التلاقی چوق سرور ✻ چون او وقت البت غایت حبور (✻

(ساعات التلاقی) ترکیبنده (ساعات ازمنه معناسنه تلاقی بر برینه راست کلوب کورشمك وبلوشمق معناسنه اولمغله محبینك تصادف وملاقاتی زمانلری دیمك اولور لکن بربرینك لقاء ووصلته متحسر وآرزوکش اولان کیمسه لر هنکام وصلتده لبریز سرور وسرشار انواع شادی وحبور اولملری ملابسه سیله بطریق الکنایه مطلقا فرط سرور وطربه (ساعات التلاقی اطلاق اولندی

✻) قوش ایله ایتمك تفاؤل زجرطیر ✻ نهی اولندی چونکه یوقدر انده خیر (✻

(زجرالطیر) اجرالغیر وزننده قوش ایله تفاؤل ایدوب فالی کوتو کلمکله تطیر وتشاؤم ایدوب قوشی صوت وآوازایله یاخود طاش مقوله سی نسنه اتمق ایله طرد ایدوب اورکتمك وقاچرمق معناسنه در وبو زجر وطیره زمان جاهلیت توره سندن واعراب جهالتماب عادتندن اولوب اصل واساسی اولمدیغندن ✻ اذا تطیرتم فامضوا وعلی الله فتوکلوا ✻ دخی لاعدوی ولاطیرة ✻ مثللو احادیثله ابطال اولنمشدر

✻) زلة الرأی اولدی عاقلدن خطا ✻ حسن تدبیرایلر ایکن جابجا (✻

(زلة الرأی) ترکیبنده زله زانك فتحیله ایاق سورچوب قایمغه دینور وکلامده یاخود فکر وتدبیرده

خبط وخطا وقوع بولمغه دینور رأی رانك فتحیله اعتقاده وفکر واندیشه یه دینور پس برعاقل کیمسه اکثریا رأی وتدبیرنده اصابت ایدرکن بعضا غفلت وخطا ایتمسنه زلة الرأی اطلاق اولنور

✻) رأی حاقن رأی صارب بکمال ✻ یعنی فکر فاسد وباطل خیال (✻

(رأی الحاقن ورأی الصارب) ترکیبلرنده (حاقن حاء مهمله ایله (وصارب صاد مهمله ایله ایکیسیده حابس البول معناسنه اولمغله حبس بول ایدیجی کیمسه نك فکر واندیشه سی دیمك اولور چونکه ادرار عارض اولدقده اختیاریله حبس بول ایتمك یاخود لعلة بول محتبس اولمق حضور قلبه وجمعیت خاطر ایله اعمال فکر ورویته مانع اولمسیله فکرك سقامتنی وذهنك عدم استقامتنی مستوجب اولمق ملابسه سیله برکیمسه مطلقا فکر وخیالنده خطا ایتدکده ✻ رأی فلان رأی الحاقن وتدبرتدبیرالصارب ✻ دینلور

✻) زلة العالم شوکیم مشهور اوله ✻ زلة الجاهل اوکیم مستور اوله (✻

✻) یعنی عیب عالم اولور آشکار ✻ جاهلك عیبنه یوقدر اعتبار (✻

بیت لاحق بیت سابقی ایضاح ومعنای مقصودی افصاح ایچوندر یعنی عالم ودانانك خطا ونقیصه سی بین الناس شایع ومشهور ✻ وجاهل ونادانك عیوب فضیحه سی مهمور ومستور اوله کلدیکی ملابسه سیله عیوب ونقایصدن مطلقا فاشی ورایکان اولانه (زلة العالم) وسربسته آسا باشی اورتلوقلانه (زلة الجاهل اطلاق اولنمشدر

✻) اتفاق ایتمشلر ایکن اولا ✻ اختلاف قوم ایمش شق العصا (✻

(شق العصا) ترکیبنده شق شینك فتحیله برنسنه یی یارمق وآیرمق معناسنه در (عصا دکنکه دینور (وایتلاف واجتماعه دینلور پس شق العصا معنای اوله کوره استعاره طریقیله ومعنای ثانی یه کوره حقیقت اولمق اوزره برکیمسه برجماعتدن مفارقت ایدوب آیری بوی چکمکه دینور بویله کیمسه حقنده ✻ فلان شق العصا ✻ دیرلر جماعته مخالفت وجمهوردن مفارقت ایتدی دیمکدر

✻) همدخی ابن المذلق اول فقیر ✻ محنت افلاس ایله زار وحقیر (✻

(ابن المذلق) میمك ضمی ولام مشدده نك فتحیله معلق وزننده عبدشمس قبیله سندن برصوی ذکردی کیمسه نك کنیه سیدر که نه کندیسی ونه آباء واجدادی مدی الدهور بنجه افلاسدن تخلیص کریبانه چاره بوله مامشلر ودائما کهنه پوش وقوت لایموت ایله غم نوش اولمقدن رهایاب اوله مامشلر بناء علیه مشاهیر مفلسیندن معدود اولوب سکاری مفلسلر حقنده ✻ افلس من ابن المذلق ضرب مثل اولمشدر عبارهٔ ناظم مذلقك محسن یاخود مکرم وزننده اولمه سی اقتضا ایدر لکن قاموسنده واوقیانوسده تصحیح وتصریح اولندیغی اوزره معظم وزننده اولمغله تغیره حاجت مس ایلمشدر

✻) ابن مرقوم الذراعین اولدی خر ✻ جاهل ابتر هله آندن بتر (✻

(ابن مرقوم الذراعین) ترکیبنده مرقوم خطوطلی وچزکیلی نسنه معناسنه ذراعین ذراعك تثنیه سی اولوب قول تعبیر اولنان عضو معناسنه اولمغله قوللری چزکیلك اوغلو دیمك اولور که مراد فارسیده خر وترکیده اشك دیدکلری دابه در وبوکنیه حمار قسمنك اول قوللرنده اکثریا خلقی اوله رق سیاه چزکیلر اولمق جهتیله در بعده حمار بلادانشمارك نوع دیکری یعنی ابکی ابنقلی کوجك قولقلی بیولبرادری اولان جاهل ابتر بداختره دخی بیلرنده درکار اولان مناسبت تامه اعتباریله (ابن مرقوم الذراعین) دینلدی

✻) الأم من ابن قرصع اول لئیم ✻ کیم اوله غایت دنائتله ذمیم (✻

(الأم من ابن قرصع) ترکیبنده الأم ارقم وزننده زیاده لئیم وناکس معناسنه قرصع جعفر وزننده اهل یمندن برخسیس ودنی کیمسه نك اسمی اولوب وآنك اوغلو که ابن قرصع در لئیم ابن لئیم

برناخلف ذمیم اولمغله ایکیسی دخی لوم ودنائتله مثل اولوب غایتله دنی کیمسه یه (الأم من قرصع والام من ابن قرصع) دینلدی

*) اولدی مولی الموالی پك رذیل * صدمهٔ فقر وحقارتله ذلیل (*

(مولی الموالی) ترکیبنده مولی میمك فتحی والفك قصریله معانئ کثیره بیننده مشترکدر لکن بوراده آزاد اولمش کوله معناسنه یاخود حلیف ومعاهد که بی کس ومجهول النسب اولمغله برکیمسه ایله عقد موالات ایدن کیمسه معناسنه اولوب موالی میمك فتحیله مزبور مولی نك جمعی اولمغله معنای ترکیب عتق وآزاد اولنمش کوله لرك معتق وآزادلیسی دیمك اولور یاخود بی کس ومجهول النسب اولمغله غیرك حلیف ومعاهدی اولان کیمسه لر ایله عقد موالات ایدن کیمسه دیمك اولور وعلی التقدیرین رذالت وحقارتی مستلزم اولمغله مطلقا فقر وحقارتك شمارینی یمش خوار وحقیر کیمسه یه مولی الموالی اطلاق اولنور

*) پك شآمت دینه در شؤم البسوس * نفرت ایلراندن البته نفوس (*

(شؤم البسوس) ترکیبنده شؤم شینك ضمیله نحوست واوغورسزلق معناسنه در بسوس عبوس وزننده بسوس بنت منقذ التمیمیه دیدکلری قاریدر که شوم قد ملکده مثلدر نفحه ده ومجمع الامثالده وادبیات سائره ده مرسوم اولدیغی اوزره قصه سی اولدر که مشؤمهٔ مزبوره دیار آخرده اولان همشیره سی وهمشیره زاده سی جساس بن مرهٔ یی زیارت قصدیله وطنندن فك رابطهٔ اقامت وجارداری اولان سعد بن شمس الجرمی دخی مسفوره ایله رفاقت ایدوب منزل جساسه حط راحلهٔ شآمت ایتمشلر ایدی و بوسعد الجرمینك ناقه سی جساسك دوه لریله مرعایه کیدوب جساسك صیهری وانشته سی اولان کلیب بن وائلك قوروسنه وارمغله کلیب قاینك ضیفنك ناقه سی اولدیغنی بیلیه رك جادن اخراج ایچون براوق اتدقده ناقه نك ضرعنه اصابت ایدوب ناقهٔ مجروحه ممه سندن سود ایله قان جریان ایدرك جساسك منزلنه کلدی بسوس بوحالی کوردکده واویلا وجارینه اولان اهانتدن بث شکوی واخذ انتقامه تحریض واغرایه دائر برطاقم اشعار فتنه انکیز انشا ایتمکله جساسك عرق حمیتی منتفخ اولوب بسوسه خطابا ای خالته جزع وفزع ایلمه جاریکك ناقه سی مقابلنده برمعتبر فحل قتل اولنور دیدیکی سمع کلیبه واصل اولدقده علوان نام فحلی مراد ایدر ظنیله * دون علیان خرط القتاد * مثلنی ارسال بعده جساس کلیبی اغفال و برطعنهٔ مثخنه ایله دیار عدمه ایصال ایتمکله جساس ایله کلیبك قبیله لری اولان تغلب بن وائل و بکر بن وائل قبیله لری میاننده حرب وقتال ایله تعادی تمام قرق سنه متمادی اولدیغی اغراء بسوسدن ناشی اولمغله شآمت ونحوستده مثل اولوب غایت شوم قدم واوغورسز کیمسه حقنده * اشأم من البسوس * دینلدی قاموسده واوقیانوسده بسوس منحوسه یهودیه اولوب شأمتی جهت دیکر ایله اولدیغی مرسومدر فلیراجع بسوس تمیمیه و بسوس اسرائیلیه دن هر بری سرآمد مشؤمین اولوب ایکیسیده مثل مزبوره مورد ومنشأ اولمقده مستبعد کلدر

*) جمله اولادزنا ایچون تمام * کنیه اولمش ابن احلام النیام (*

(ابن احلام النیام) ترکیبنده احلام همزه نك فتحیله دوش آزمق معناسنه اولان حلم لفظنك جمعی نیام جبال وزننده نائمك جمعی اولمغله اویقوده احتلام اولان کیمسه لرك ولدی دیمك اولور لکن اصطلاح ادباده وطئ حرامدن وجوده کلمش ولد زناره کنیه اولمشدر نتکیم (ابناء الدهالیز وابناء السکك وابناء الفراش المشترك وابناء البغایا) دخی بو یله مجهول الاب حرام زاده یجلره اطلاق اولنور

ابن

*) ابن ثله اولدی شخص کاردان * ابن حره پاك دامن مرد مان (*

(ابن ثله) ثانك ضمی ولام مشدده نك فتحیله جماعت انسانی معناسنه اولمغله قوم وجماعتك اوغلی دیمك اولور که مراد کاردان یعنی ایش بیلیجی وامور مصالحه حسن صورت ایله تمشبث ویریجی کیمسه اوله جقدر چونکه بو یله مصالح ناسی لایقیله تنظیم وتسویه صددنده اولان شخص کارکذار قوم وقبیله سنه ولد بار مثابه سنده اولدیغی امر آشکاردر (ابن حره) ثله وزننده نسیبه وکریمه خاتونك اوغلو معناسنه اوله رق عفتلو وپرهیزکار عرق طاهر کیمسه نك کنیه سیدر

*) شول عبیر وحده اولمش مکر * اختلاط ناسدن ایدن حذر (*

(عبیر وحده) مصغر ومضافا یعنی عیر لفظی کاربان معناسنه اولان عیرك تصغیری اوله رق وحده لفظنه اضافتله ناسله الفت واختلاطدن احترازایدن منزوی کیمسه یه دینور ودائما کندی رأینی بکنور اولان خود بین ومتفرد بالرأی اولان کیمسه یه دینور وزیاده بخیل اولمغله طعامنی یالکزجه ییوب مسافردن خوشلنمز جری کیمسه دن کنایه اولورکانه کاربان وجمعیتله کیدیله جك محله یالکزجه کیدر دیمك تصور ینه مبنیدر

*) اولدی هم مفهوم اکسی من بصل * قات بقات جامه کین اهل کسل (*

(اکسی من البصل) واکسی من بصلة صوغاندن زیاده لباس کیجی دیمکدر یعنی لباس معرفتدن عاری اولان مر المذاق کیمسه صوغان ولاهنه کبی قات بقات ثیاب ایله ظاهرینه آرایش ویردکده بطریق المثل * هو اکسی من البصل * واکسی من الکرنب * دینلور مرحوم خواجه نصر الدین برکون دکرمانه وارمش اتفاق برقاج کیمسه لر تازه بوغاچه پشرمشلر و برقاچ باش صوغان کسمشلر مرقوملر خواجه یی کورد کده مرحبا ایدوب خواجه دخی برکات ایله دعا ثناسنده * طرف الفتی یخبرعن ضمیره * مثلنجه مرحومك باقشندن طعامه اشتهاسنی حس ایند کلرنده ایچلرندن بریسی بطریق المطایبه خواجه افندی مقامه مناسب فارسی برقطعه سو یلمك شرطیله سزده بیورك دیدکده بلاتوقف * دکرمنست دوزاست * اوکودنلر کیدراست * بوغاچه کوملکیجك قالمش * صوغان قات قات کیراست * دیه رك مثل مزبوره تلمیح ایله بوغاچه نك باشنه کچدیکی منقولدر

*) نکتهٔ نار الذباله دیمه هم * آتش قلب حسود بدشیم (*

(نار الذباله) ترکیبنده ذباله ذالك ضمیله ثمامه وزننده وبانك تشدیدیله ذباله رمانه وزننده موم وچراغ وقندیل مقوله سنك ایقاد اولنمش فتیلنه دینور لکن علی طریق التشبیه درونی نار حسد ایله محترق ایکن ینه محسوده نوازش ایدوب یوزه کولیجی حسوده اطلاق اولنور نته کم ابن المعتزك اشبو * کم حاسد حنق علی بلا * جرم فلم یضرنی الحنق * متضاحك نحوی کما ضحکت * نار الذبالة وهی تحترق * قطعه سنده واقعدر * وغیره نفعی اولوب کندی نفسنه ضرر ایدن کیمسه یه اطلاق اولنور

*) اولدی صب الزیت فی القندیل هم * رشوتیله کسب انوار همم (*

(صب الزیت فی القندیل) ترکیبنده صب ماضی مجهول زیت نائب فاعلی قندیلك الف لامی عهد خارجی یاخود مضاف الیهدن عوض اولوب صب الزیت فی قندیله معناسنه اولمغله فلانك قندیلنه زیتون یاغی دوکلدی وقونلدی دیمك اولور لکن ترکیب مزبور مال ومنالی وشهرت وشانی اولمین کیمسه راه ارتشای لعنت انتمایه سلوکله کسب رفاه ایدوب پارلادقده بطریق المثل ایراد اولنور

*) هم رشاء الحاجه دیندی رشوته * چونکه بادی آب وتاب حاجته (*

(رشاء الحاجه) ترکیبنده (رشاء) کساء وزننده حبل واپ معناسنه (حاجه) جیمك فتحیله

كشينك محتاج اولديغى نسنه معناسنه اولمغله معناى تركيب حاجت ومازمه نك ايى ديمك اولور چونكه ايپ واورغان ايله قيودن صو چقارمق و يوك باغلمق مقوله سى منافعه توصل اولنديغى كبى برمطلبك حصولى ضمنده و يريلن رشوت ايله دخى اومطلبك حصولنه توسل اولنمغله
بطريق التشبيه رشوته (رشاء الحاجه) دينلدى

*) اولدى كافورالتجارب آق صقا ل * پيرلردر آزمايشكار حا ل (*
(كافورالتجارب) تركيبنده (كافور) غايت بياض صمغ معروفدر (تجارب) مساجد وزننده برنسنه يى تكرار بتكرار اختبار ايدوب صنه مق معناسنه اولان تجربه نك جمعيدر و بوتركيب حقيقتى اولمين مجاز قبيلندن اوله رق آزمايشكار حال يعنى مرة بعد اخرى امورى امتحان ايله
واقف احوال اولان پيرلرك آق صقالنه دينور

*) ياسمين الشيب ايمش موى سفيـد * جابجا اولدقده امانودميد (*
(ياسمين الشيب وياسمون الشيب) تركيبلرنده (ياسمين) وياسمون سينلرك فتحيله عالمين وعالمون وزنلرنده شكوفه انواعنـدن معروف بياض چيچكدر (شيب) عيب وزنـنده قوجه لقدر و بوتركيب دخى حقيقتى اولميان مجاز قبيلندن اوله رق شجر ياسمينك اوراق سبزى ميانـنده دميده وظاهر اولان بياض چيچكه تشبيها سياه صقال ايچنده ارالق ظهوره كلان موى سفيده
يعنى پياضلق دوشوب قرپسمكه دينور

*) مهركنده شولكه غايت ذى بها * كرقز اوغلان اولسه كوج بمز اكا (*
(مهركنده) تركيبنده (مهر) نهر وزننده خاتون تزوجنده تسميه وتعيين اولنان بدل نكاحدركه فارسيده وتركيده كابين تعبير اولنور (كنده) كافك كسريله قبائل يمنـدن برقبيله درقبيلهٔ مرسومه قزلرينى يوز دوه دن اقل مهرايله تزويج ايتميوب بعضـايك دوه يه قدرمهرو يردكلرى والدقلرى اولمغله فرط غلاده مثل اولوب برنسنه غايت كرانبها وغالى اولدقده (اغلى من مهور
كنده) ديو ضرب مثـل اولنور

*) دينسه ثقب اللؤلؤ اولدركيم مال * دختر الوب ايلمك بكرين مزال (*
(ثقب اللؤلؤ) تركيبنده (ثقب) ثاء مثلثه نك فتحى وقافك سكونيـله دلك دلمك معناسـنه (لؤلؤ) لامارك ضمه لرى وهمزه لرك سكونيله مجوهرات اقسامندن اينجو معناسنه اولمغله معناى تركيب خريده يى يعنى دلنمدك اينجويى دلمك معناسنه در لكن بطريق التشبيه قز اوغلان قز تعبير اولنان دختر خريده يى جامه خواب وصاله الوب بكرينى ازاله ايتمكه دينور و وجه
تشبيه اظهر من ان تخفى در

*) دينـدى كسر الفستقه بكر المغه * لجهٔ تنك صفايه طالمغه (*
(كسرالفستقه ده) فستقه فانك وتانك ضمه لريله قنفذه وزنـنـده وتانك فتحيله جندبه وزننده فستق جنسنك واحدى اولمغله شام فستغى تعبير اولنان ميوه دن بردانه يه دينور معناى تركيب فستق قرمق اولور لكن بودخى ثقب اللؤلؤكبى بكر بالغـه المق ودلخواه اوزره برمرادا ولوب
ذوق وصفا بحرينـه طالمق معناسـنده اصطلاح ظرفادن اولمشـد ر

*) اولدى فتح الحصن اول معناده هم * قلعه فتح ايتمك كبى كويا اهم (*
(فتح الحصن) معلومدركه غيرك دست تصرفنده اولان قلعه يى قهروغلبه ايله قبضهٔ تسخيره الوب متصرف اولمغه دينور لكن بودخى سابقلرى امثلوافتراع وافتضاض يعنى عذراء شهيه نك
بكرينى ازاله ايله نائل مراد اولمق معناسنده مصطلحات ادبادن اولمشدر

*) اتصا ل الحبل مفهومى زفاف * ر بط الفت ايله اولمق سينه صاف (*

(اتصال الحبل) تركيبنده (اتصال) برنسنه آخره اولاشق و يتشك اولمق معناسـنه (حبل ايپ واورغان ياخود عهد و پيمان معناسنه اولمغله ايپلرك ياخود عهدلرك اتصالى ديمك اولور لكن بوراده حبلدن مراد كنديسيله انس والفت ربط اولنان حبل مجازى اولمغـله داماد ايله عروسك ابتـداء وصلتده عقـد ريسمان محبت ايله سينه صاف بلكه حبالهٔ آغوشه چكوب
ناف بناف اولدقلرى ليلهٔ زفافه دينور

*) نكتهٔ ادخال بسرة فى النواة * اجتماع جامعـين وجامعات (*
(ادخال البسرة فى النواة) تركيبنده (بسره) بانك ضميله خرما قوروغى معناسنه (نواة) حصاة وزننده چكردك معناسنه اولمغله خرمايى چكردكنه ادخال ايدوب يرلشدرمك ديمه اولور لكن تركيبك معناى حقيقيسى متصور اولميوب بلكه ذات خرمايى املس وطولانى اولمغـله الت رجله تشبيه ونوانك شق وشكافنى نسوانك موضع معهودنه تشبيه طريقيـله رجل جامع
ايله مرأهٔ جامعـه نك اثناء وطئ ده وقوعبولان مجامعتلرى حالتيچون مستعار اولمشدر

*) اولدى فض الكبس واعلاق الختام * بكرازاله ايتمه بروفق مرام (*
(فض الكبس) تركيبنده (فض) فانك فتحى وضادك تشديديله مهرلو نسنه نك مهرينى بوزمق معنا سنه (كبس) كافك كسرى ومديله نسوانك رحمنده چوجق بتاغى اولان مشيمه معناسنه اولمغـله مقصود اولان ازالهٔ بكر دلالتى ظاهردر (اعلاق الختـام) ده (اعلاق) همزه نك كسريله برعضوه الزاق علق ايتمك يعنى سلوك يا پشدرمق معنا سنه (ختام) كتاب وزنـنـده مهرمومى معناسنه اولمغله مآل تركيب مهرمومنى سلوك وارى ياپشدرمق ديمه اولور لكن الت تناسلى درازلقده مهر مومنه وذختر دوشيزه نك سلوكلبه جك عضو معهودنه اصابت ايتدكده
اجراى دم ايتمه ده سلوكه تشبيه ايله ازالهٔ بكرايچون مستعاردر

*) قاصرات الطرف اوخوش منظر نسا * زوجنك غيرينـه باقمز دائما (*
(قاصرات الطرف) تركيبنده (قاصرات) قاصره نك جمعيدر قاصره حابسه معناسـنه در (طرف) حرف وزنـنده كوز معناسنه درعين كبى پس قاصرات الطرف اسم فاعلك مفعولنه اضافتيله نساء قصرن ابصارهن على ازواجهن معناسـنه اولمغله كوزلرينى زوجلرينك ديدارينـه قصر وحبس ايله زوجنك غيريدن كف ابصار ايدن نساء عفتمـداردن عبارتدر مفردنده قاصرة الطرف دينلور خوش منظرلق يعنى ذات جمال اولمق مفهومندن جزء وكل ايسه ده حسن عالمبها ايله متصفه اولان نساء جنانك مدحنـده وارد اولديغنه تلميح ايچون
تقييـد اولندى

*) دى بنات الطارق اول حسناره * نسلى پاك وحسنى مستثناره (*
(بنات الطارق) علاء بن الطارق بن الحارث بن امية بن عبدشمسك قزلرى ديمكدر مز بوره لر علو حسبده وشرف نسبده سائرلردن مستثنا وممتاز وحسن وجمالده بيهمتـا وسرافراز اولملريله ضرب مثل اولمشلردرتته كه انلردن هند بنت عتبه وقعـهٔ احد ده مخاذيل مشركينى اغراقصـديله اشبونحن بنـات طارق نمشى على النمارق الدر فى المخانق والمسك فى المفـارق انتقبلوا نعانق اوتدبروانفارق فراق غيروامق ارجوزه سيله مباهات ايلمشدر بنابرين مطلقا
ذات جمال اولان نسوه يه بنـات طارق اطلاق اولنور

*) ام قرفه بك عزيز اولان نسا * اصل ونسلى صاحب عز وعلا (*
(ام قرفه) قافك كسريله ربيعـة بن بدرك قزى ومالك بن حذيفـة بن بدرك زوجه سيدر مرسومه نك دائره سنده جمله سى كندى محرملرى اوله رق اللى عدد دلاور زورآورك اللى

قبضهٔ سيف صارملرى اصلمشيدى بناء عليـه اصل ونسلى عزيز وعالى اولان عزيزه ومنيعه خاتون حقنده مرسومه ايله ضرب مثل اولنوب (اعز من ام قرفه وامنع من ام قرفه) دينلور

(* هم انابيب القنا ديمك تمام * مدحت آبا واجداد كرام *)

(انا بيب القنا) تركيبنده انا بيب مصا بيح وزننده انبوبك جمعى انبوب اسلوب وزننده بوغوم معناسنه (قنـا) عصا وزننده قارغى مزراق معناسنه اولان قناتك جمعى اولمغله معناى تركيب قارغى مزراغك بوغوملرى ديمك اولور لكن انابيب القنا منتظم وهموار ومتساوى المقـدار اولمقـده مثل اولوب آباء واجدادى شان شرفده حائز قصبات السبق اولان كيمسه حقنـده آباؤه كانابيب القنا ديو ضرب مثل اولنور

(* اولكه خضراء الدمن بين النسا * كندى خوب واصل ونسلى ناسزا *)

(خضراء الدمن) تركيبنده خضراء حمراء وزننده تروتازه اولان بقول ونباتاته دينور سبزوات معناسنه (دمن) دالك كسريله سپورندى وقاذورات آتيلان مزبله يه دينور جمعى عنب وزننده دمن كلور معناى تركيب سپورنديلك سبزه سى ديمك اولور لكن بطريق المثل فرومايه نسبدن وجوده كلش اولان جميل وحسنا خاتونه دينور كه اشبو * اياكم وخضراء الدمن * حديث شريفيله اندن تحذير بيورلمشدر و بومثل ابتداء لسان بلاغتفشان نبويدن صادر اولان جوامع الكلمدن اولمغـله شرف خطاب ايله مشرف اولنلردن بعضيسى وماذاك يارسول الله ديدكده * المرأة الحسناء فى منبت السوء * ايله بيان بيورلمشدر

(* باقة النرجس عجوز بدلقا * موسفيد وزردروى وسبز پا *)

(باقة النرجس) تركيبنده باقه ناقه وزننده برطوتام شكوفه يه و بر دمت اوته دينور (نرجس) نونك فتحى وكسريله نركس فارسيدن معرب اوله رق معروف چچكدر كه زرين قدح تعبير اولنور مآل تركيب برطوتام نركس ديمك اولور و بونرجسك ساقى سياهه مائل يشل وشكوفه سنك ذيلى بيـاض واورته سنده صارى قدحى اولمق ملابسه سيله بطريق التشبيه صاچى اغارمش و يوزى صرارمش و بجاقلرى قرارمش وشاعرك اشبو * عجوزة من وجهها * كم غاب بدرواحتجب * فشعرها كفضة * والسن لاشك ذهب * قطعه سنه ماصدق اولور كرته يه وارمش بد پيكر وكريهة المنظر اولان پيره زن فرتوته اطلاق اولنور

(* رقة الحافر فسادات زنان * هر برى تخديشه در ناخن زنان *)

(رقة الحافر)تركيبنده رقت دقت وزننده تنك و يوفقه معناسنه (حافر) فانك كسريله دابه نك طرنغى معناسنه اولمغله معناى تركيب طرنق يوفقه لبغى ديمك اولور لكن على وتيرة الكنايه زنا وفجور ايله درون رجاله ناخن زن تخديش اولان فاحشه لرك خشنه اطلاق اولنور تكيم بويله فاجره لره لسانمزده طرنغى قرنجه لى تعبير اولنور

(* ذات نحيين اولمه در رسواى عام * شغل بخل وحرصله بين الانام *)

(ذات نحيين) تركيبنده نحيين نحيك تثنيه سيدر (نحى) نونك كسريله فسق وزننده وفتحيـله وحى وزننده مطلقا طلومه دينور نق كبى على قول خاصة ياغ طلومنه دينور معناى تركيب ايكى طلوم صاحبه سى خاتونه ديمك اولور ناظم تحرير بو بيتـله * اشغل من ذات النحيين * مثلنك موردنه ومضربنه ايما ايلمشدر اصلى بودركه تيم الله بن ثعلبه قبيله سندن برخاتون زمان جاهليتك اواخرنده ايكى طلوم ياغ ايله سوق عكاظه كلوب خارج بازارده زحامدن خالى برمحـلده ياغ صتاردى خوات بن جبير الانصارى رضى الله عنه قبل الاسلام ياغ المق صورتيله يانته كلوب چاشنيسنه باقق ايچون طلومك برينك اغزينى چوزدردى اندن بركره طاتدقدنصكره ديكر طلومك اغزينى دخى

چوزدروب اندن دخى طـاندى خاتون طلوملرى آغزلرى باغسز اوله رق برر برر اللريله طوتدقده ميدانى خالى بولمغله مبايعه يى غيرى كونا معامله يه چويروب بر بشقه آكش ويريشه مبـاشرت ايلدى خاتون مدافعه يه تصدى ايلسه ياغ بالكليه هدر اوله جغى بديدار اولمغـله بالضروره بو بازارلغه رضا كوستردى من بعد بغايت مشغول اولان كيمسه حقنده اشغل من ذات النحيين مثل اولدى بعد زمان خوات توحيد واسلامله شرفياب وغزوهٔ بدره شهود ايله كبار اصحاب كرامدن اولدقده احيانا سرور انام عليه الصلاة والسلام مادهٔ مزبوره يه تعريض ايله ملاطفه بيورر قلرنده امامنذ اسلمت فلا ديو جواب ويررايدى

(* او بله مشكل عاركيم عارالنسا * قومنه اوله ابد خجلت فزا *)

(عارالنساء) ده عار نار وزننده عيب و نقيصه لازم كله جك ومورث شرم وخجالت اوله جق شيئه ديناكله طـائفهٔ نسوانك موجب فضاحت اوله جق افعال قبيحه سى ديمـك اولور لكن مطلقا بركيمسه دن صدور ايدن فعل منكر مجموع متعلقاتنك عرض وناموسنى مختـل ومكدر ايدوب مدت متطاوله تحت خجالتده سرنكون اولملرين ايجاب ايدر حيثيتده اولدقده بطريق المثل عارالنساء دينور

(* ربنا الرحمن ستار العيوب * انه بالعفو غفار الذنوب *)

(ربنا) مبتدا (الرحمن) صفتى ياخود خبريدر (ستارالعيوب) اضافتله مبتدانك خبرى ياخود خبر بعد خبريدر انه ضمير ربه راجع ان كلمه سنك اسمى (بالعفو) ده باء سببيه مابعدنه متعلق اولمغله عفو لفظى غفارك مفعول به غيرصريحى اولور (غفارالذنوب) اضافتله انك خبريدر بومفرداتك معنالرى كرارا مرارا كچدى حاصل معنى بزم منعم حقيقى اولان ربمز عبادنك عيبلرينى مبـالغه ستر ايدبجيدر تحقيق اول ذات خطاپوش مجرد عفوو رحمتى سببيله اهل ايمانك كناهلرينى مغفرت ايدبجيدر ديمك اولور

(* فاعلاتن فاعلاتن فاعلات * اول محامدله پسنديده صفـات *)

يعنى مثنويانده بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لكن عروض وضربلرى سابع ساكنى حذف ايله مقصوردر ناظم تحرير ذيل قطعه ده افراد متعلمينه خطابا مدح وستايشه بادى اولان خصالى كسبله يعنى اشبو مثنويانده سلك نظمه مندرج اولان دررمعـارفى احراز ايله اوصاف واطوارى بكنلمشلردن اول ديو نصح ايلمشدر

(* هكذا من نفايس الامثال * نادرات جواهر الاقوال *)

(هكذا) الف قافيه سنك قطعهٔ اخيره سنده كچديكى اوزره شويلجه و بونك كبى معنـاسنه مبتدادر (من نفايس الامثـال) ظرف مستقر (نادرات) رفعله ظرف مستقرك فاعلى اوله رق مبتدانك خبريدر نادرات جواهره جواهر اقواله مضافدر (حاصل معنى شوقطعهٔ سابقه ده ايراد اولنان نفيس ومرغوب مثللر كبى اشبو قطعهٔ مشروع فيهاده ذكر وايراد اولنه جق ونادر الوجود اولان جواهر كرانبها كبى مثل ونظيرى غايت آز بولنه جق اقوال فصحادخى نفايس امثالدندر ديمك اولور مراد ناظم امثال آتيه نك حفظنه تشويقدر

(* معنىٔ صاحب الهراوه بلى * وصف فخر رسلده اولدى جلى *)

(صاحب الهراوه) تركيبنده هراوه هانك كسريله حمايه وزننده مطلقا عصايه ياخود ضخامتلو قالنجه عصايه ديناكله معنـاى تركيب عصاصاحبى ياخود عصاى ضخمه صاحبى ديمك اولور و بونكله صاحب القضيب وصاحب اللواء وصاحب البراق كبى فخر عالم صلى الله تعالى عليه وسلم توصيف اولنور زيرا كتب سالفه ده خاتم الانبياء صاحب الهراوه ايله مسمى اولديغى ورسول اكرم

صلی الله تعالی علیه وسلم اکثر اوقاتده ید مؤیدلرنده تمسك عصا واکا اتکا واعتصا بیوردیغی وصحراده اداء صلاة اثناسنده امامنه رکز عصا اولندیغی وابن العصا اولدیغی یعنی طبع مکارم نبع مائللرنده اصلا تهور وغلظت اولمیوب رفق وملایمتله حسن سیاست صاحبی اولدیغی باعث تسمیه وتوصیف اولمشدر

*) کر جلاء القلوب دینسه همان * صفوتیله تلاوت قرآن (*

(جلاء القلوب) ترکیبنده جلاء جیمك کسری والفك مدیله فلج وآینه مقوله سنك پاسنی آچوب صیقل ایلمك معناسنه وبر کیمسه نك غم وحزنتی کشف وازاله ایلمك معناسنه اولمغله معنای ترکیب قلبلرك زنك معنویسنی کیدروب صاف ایلمك یاخود هم وغمی دفع ورفع ایدوب فرحناك قلمق معناسنه اولور چونکه حضور قلبله تأمل وتدبره مقارن تلاوة قرآن هموم دنیایی ازاله وقلوبدن اوساخ وساوسی دفع واماطه ایتمکه وسیله اولدیغی مأثور ومشعور اهل شعور اولمغله مبالغة جلاء القلوب اطلاق اولنمشدر

*) عمل صالح اولقدر پرنور * کما کادیدیلر مهور الحور (*

(مهور الحور) ترکیبنده مهور شهور وزننده قریبا مهر کنده بابنده کچن مهرك جمیدر (حور) نور وزننده نون قافیه سنك ایکنجی قطعه سنده جنت قزلری دیو ذکر اولنان حور عیندن عبارتدر پس مهور الحور جنت قزلرینك تزوجنده تسمیه وتعیین اولنان بدل نکاح دیمك اولور چونکه تصریح کرده آثار اولدیغی اوزره جنتك ثمنی ایمان وتوحید وحور عینك مهرلری اعمال صالحه‌در یعنی انلره بونلر ایله واصل ونائل اولنور دیمکدر

*) دیمك اولمش حبائل الاسلام * عهد ادیانی ربط واستحکام (*

(حبائل الاسلام) ترکیبنده حبائل قبائل وزننده عهد ومیثاق معناسنه اولان حبلك غیر قیاس اوزره جمعی اولمغله اسلامك عهد وپیمانلری دیمك اولور یعنی دین اسلامی کما هو حقه التزام ایدن کیمسه اوزره لازم کلان اعتقادات حقه واعمال صالحه‌دن عبارت اولور

*) کیمیاء السعاده فضل وکمال * ایتدهم حسن خلق استکمال (*

(کیمیاء السعاده) ترکیبنده کیمیا کافك ومیمك کسره‌لریله سیمیا وزننده لغت مولده یاخود معرب اوله‌رق اکسیر تعبیر اولنان جوهردرکه باقره طلا اولنسه آلتون اولور دیرلر نته که زای معجمه قافیه سنك ایکنجی قطعه سنده فی الجمله بیان اولندی (سعاده) کرامه وزننده نیکبخت وخوب طالع اولمق معناسنه در پس کیمیاء السعاده بختی ایو وطالعی کوزل وقوتلو اولان کیمسه نك نائل اولدیغی کیمیا دیمك اولور که ناظم مرحومك ینه قطعه مزبورده * کیمیا فضل وهنردر وار ایسه دنباده * قولی اوزره علم وهنر وفضل وکمالدن عبارتدر وکیمیاء السعاده مکارم اخلاقه دخی اطلاق اولنور

*) جهل ایمش حجة زنادقه هم * اوله کور علمله جهانده علم (*

(حجة الزنادقه) ترکیبنده حجة حانك ضمیله دلیل وبرهان معناسنه‌در زنادقه عمالقه وزننده زندیقك جمعیدر زندیق زانك کسریله ایکی آله قدیم اثبات ایدن ثنویه طائفه سنه دینور یاخود ربوبیت وآخرته ایمان واعتقادی اولمین کافر بی دینه دینور یاخود درونده کفری اضمار واخفا ایدوب صورتا ایمان واسلام اظهار ایدن ملحد ومنافقه دینور ایمدی معنای ترکیب زندیقلرك دلیلی دیمك اولور چونکه بومقوله زندیقلرك بدیهی البطلان اولان مذهبلرینی اثبات معرضنده ایراد ایتدکلری شبهات جهل مرکبدن ناشی جهل مخصوصدر لکن مجازا هر بر جهله حجة الزنادقه اطلاق اولندی

*) دیندی برجیسه کاتب الافلاك * سرین اهل قلم ایدرادراك (*

(کاتب الافلاك) صاحب الاملاك وزننده کوکلرك کاتبی دیمکدرکه عرب وفرس وروم منجملرینك اتفاقیله سبعهٔ سیاره‌دن سماء ثانیه‌ده مرکوز اولان عطارد یلدزیدرکه فارسیده تیر دینور نته که ثالثه‌ده مرکوز اولان زهره‌یه فارسیده ناهید وخامسه‌ده اولان مریخه بهرام وسادسه‌ده اولان مشتری‌یه برجیس وسابعه‌ده اولان زحله کیوان دینلور نته که ناظم مرحومك تحفه سنده نون قافیه سنده دخی مرسومدر پس اجماع اهل لغت واتفاق اهل نجوم اوزره عربیده کاتب الافلاك فارسیده دبیر چرخ ودبیر آسمان اطلاق اولنان کوکب فارسیده تیر تعبیر اولنان عطاردر یوخسه برجیس اطلاق اولنان مشتری دکلدر وبو عطارد کاتب سپهر اولمغله رئیس الکتاب اولوب ارباب قلمه حاکمدرکه سائر سیارات ایله اتصالاتندن نشأت ایدن سعد ونحسدن زمرهٔ کتاب واهل قلم بهره مند شادی والم اولورلر بوجهتله انك اسم ارنه اول باول ارباب قلم واقف اولدقلرینی ناظم اشعار ایلمشدر وکاتب دیوان آسمان عطارد اولدیغی باقی مرحوم دخی ترتیب سیارات اوزره انشا ایتدیکی قصیده سنده اشبو * دست اورمشیدی کلك شهابه دبیر چرخ * طغرانویس حکم خداوند انس وجان * بیتیله ومشتری وزرا وعلما وحکامه منسوب اولوب حال وشانی تدبیر امور جمهور اولدیغی اشبو * تدبیر معظمات امور جهان ایچون * باقشدی شمع فکرتی برجیس نکته دان * بیتیله ایضاح ایلمشدر ایمدی بوتفصیلدن معلوم اولدیکه دبیر آسمان تیردر برجیس دکلدر پس ناظمك * دیندی برجیسه کاتب الافلاك * دیدیکی دینلمشه بکزمیور بوصورتده * دیندی هم تیره کاتب الافلاك * دینلسه سقیم مقال تیر کبی مستقیم وهدف غرضه راست کلوب اصابت ایتمکله تقویم بولنور ظن اولنور برجیس درویش وادر پس وزنلرنده‌در

*) یازیه دیدیلر لسان الید * نطق آنك زباندن ازید (*

(لسان الید) الك دیلی دیمکدرکه یدك کاری اولان یازی ایچون مستعاردر زیرا لسان مافی الضمیری ابانه وانباء ایتدیکی کبی خط دخی خانهٔ خاطرده اولانی ابراز وافشا ایدر بلکه لسانك مافی الضمیره دلالتی فقط مخاطبه حاصل وخطك دلالتی حاضر وغائبه وقریب وبعیده شامل ومدی الدهور انطاق واستنطاقی قابل اولمغله نطق ید نطق لساندن ازید اولدیغی وارستهٔ قید اشکالدر بناء علیه * لسان الید انطق * دینور نته که * لسان الحال انطق من لسان المقال * دینلور * ولسان الدمع * ولسان المیزان * دخی بویله‌در

*) خبر ایله مژده جی حمامهٔ نوح * که بشارتله اوله راحت روح (*

(حمامهٔ نوح) علیه السلام اول کوکرجیندرکه (هم غراب نوح اوپیك ناسزا) بیتی شرحنده ذکری کذران ایدن غراب نکبت مآب مبعوث اولدیغی خدمتده فرمانبر اولمیوب ابطا ایتدکده جناب نبی الله تجبا وجه ارضده صو بی چکیلوب منکشف اولمش پروارمیدر یو تجسسه مأمور بیوردقلری حمامه درکه فرمان شیخ الانبیا ایله بالاپرواز واطراف وآفاقه دقتله نظرانداز اوله‌رق چوق زمان کچمدین ارض بارزه‌یه وصول واندن برقاج دانه اوزمی مشتمل برعنقودی درمنقار وایاقلرین طین مسرتمدار ایله تطیین ایله علی الفور قفول ایدوب اصحاب سفینه‌یی نوید مسرتله دلشاد وابشار ایتمکله مژده وبشارتده مثل اولوب من بعد پیام مسرت انجامله تبشیر ایدن مژده جی‌یه حمامهٔ نوح اطلاق اولندی وبوکا حمامة السفینه دخی دینلور وبعض احوالی (نکتهٔ طوق الحمامه مختلف) بیتنده ادا اولندی فلیراجع

*) ازکن من ایاس اهل ذکا * که اوله عقل ورشدی بیهمتا (*

(ازکن من ایاس) ترکیبنده ازکن قوت حافظه وکیاست فائقه وفراست صائبه صاحبی تیزفهم

وحاضر جواب كيمسه معناسنه اولان زكن لفظندن افعل تفضيلدر اياس كاف وزننده مزينه
قبيله سندن اياس بن معاويه بن قرة المزنى دركه تفصيل احوالى وزكن وذكاده مثل اولديغى مثنوى انك
بوندن ايكيوز يكرمى طقوز بيت اقدم كچن * پك ذكى آدمدر اذكى من اياس * بيتى شرحنده
كچندى اورايه مراجعت اولنسون

*) عدل واحسان سيرة العمرين * حسن طلعتده صورة القمرين (*

(سيرة العمرين) تركيبنده سيرت سينك كسريله سنت وطريقت وحالت وهيئت وطرز وروش معنارينه (عمرين) تغليب طريقيله حضرت ابو بكر وعمر رضى الله تعالى عنهما حضرتلرينه اطلاق اولنمغله بونلرك طرز وطريقتلرى ورعيتلرينه عدل وداد ايله حسن سياستلرى ديمك اولور عصر سعادتدنصكره هيچ برعصرده بونلرك عدل ودادلرى كبى عدالت وسيرت حسنه لرى كبى حسن سيرت معهود اولمديغندن عدل واحسانده مثل اولمشدر (صورة القمرين) بطريق التغليب شمس ايله قمرك صورت وهيئتلرى ديمكدر بونلر موجودات جسمانيه نك اضوء وانورى اولمغله حسن طلعتده وكمال جمالده مثل اولمشدر بناء عليه حسن طلعت وحسن سيرت كنديده مجتمع اولان كيمسه حقنده بلغاء * رأيت بفلان صورة القمرين وسيرة العمرين * ديرلر تكيم ناظم تحرير ديباجه ده جمع اولوب انده خصال العمرين طلعت ذاتى جمال القمرين ديمشدر

*) سيرة اردشيرا وطرز حسن * كه اوله جمله طورى مستحسن (*

(سيرة اردشير) تركيبنده اردشير زنجبيل وزننده اول ملوك ساسانيان اولان اردشير بن بابك بن ساساندر مزبور بغايت عاقل وعادل وامر رياستده وحسن سياستده ماهر وكامل ايدى كرچه آتش پرست ومجوس ملت ايدى لكن صاحب حسن تدبير وعدل وداد ايله تنظيم احوال عبادده اهل دقت ايدى مزبورك رياست وسياسته وتسويهٔ احوال رعيته دائر كلمات عبرت سماتى قتى چوقدر ازجمله اذا رغب الملك عن العدل رغب الرعية عن الطاعة واوحش الاشياء عند الملوك رأس صار ذنبا وذنب صار رأسا * ولاسلطان الا برجال ولارجال الا بمال ولامال الا بالعمارة ولاعمارة الا بالعدل وحسن السياسه وشر الملوك من خافه البرى واعتمد عليه الجرى مثللو كلمات دلاويز نصيحت آميز ايله اقراندن ممتاز برشاه سرفراز نصفتپرداز اولمغله حسن سيرتده مثل اولمشدر

*) اولكه غايتده مطعم ومضياف * كنيه اولمش اكا ابو الاضياف (*

(ابو الاضياف) ضيفلرك ومهمانلرك باباسى ديمكدر كه مسافره حرمت ورعايت وچوق چوق طعام وضيافت ايتمك معتادى اولان خاندان ومهمان نواز كيمسه نك كنيه سيدر

*) ابن ماء السما ما آلى همان * آب احسانى چوق ايدن جريان (*

(ابن ماء السماء) ابن الغيث وابن المطر كبى ياغمور اوغلو ديمكدركه خلق اوزره آب احسانى نازل وجارى وباران نيسان كبى نفع وطائلى جمله يه شامل وسارى اولان كيمسه نك كنيه سيدر ياخود ماء السماء ملوك عراقدن نعمان بن المنذرك والده سى اسمى اولمغله ابن ماء السماء انعام واحسانده مثل اولان نعمان اولوب كثير العطا وجزيل الاحسان اولان كيمسه يه بطريق المثل اطلاق اولنور

*) رمضان آيدر ابو البركات * نعمت حقدر انده بى غايات (*

(ابو البركات) نما وبركتلرك اصل ومنشائى معناسنه ماه رمضان كثير الفيضانك كنيه سيدر شهر مزبور اهل صومه دنيوى واخروى منبع فيوضات الهيه ومرجع نعم نامتناهيه اولديغى باعث تكنيه اولمشدر

*) باب الابواب ديمه درتوبه * داخل اولماغه چالش اول صوبه (*

(باب الابواب) قپولرك قپوسى يعنى ابواب عديده يى مشتمل اولان سرايك دروازه سى وحولو قپوسى ديمكدر كه بطريق التمثيل هشت بهشته دخولك باب اولى اولان توبه مراد اولور زيرا شرك جلى وخفيدن وسائر معاصى ومناهيدن توبه ورجوع بولنمادقجه سالكه باب رضا فتح اولنميه جغى ومحل رضوانه دخول ووصول بولنميه جغى تنصيص كردهٔ تنزيل مبيندر

*) ام آدم ديمك زمين اولمش * خلقتك اصلى چونكه طين اولمش (*

(ام آدم) حضرت آدم عليه السلامك والده سى يعنى خلقت وفطرتنك اصل ومنشائى ديمكدر زيرا جناب ابو البشرك عنصر اغلبى وجزء اعظمى تراب ميمنت مآب اولديغى تصريح كردهٔ قرآن معلوم كافهٔ آدميانده ر

*) احذروا من اصابع الايتام * اللرين بد دعايه آچه مرام (*

(احذروا من اصابع الايتام) معناى تركيب يتيملرك پارمقلرندن حذر ايدك ديمكدركه انلرك اللرينى بد دعايه قالديروب آچغه بادى اولان ظلم وتعديدن تحاشى واحتراز ايدك ديمك اولور وبو تعبير بعض سلفدن مأثوردر نتكيم فرزدقك اشبو * رب امر تركته بجهد * حذرا من اصابع الايتام * قولنده واقعدر

*) هم بلوغ الاشد دينلسه ما آل * كلمه دربرصبى به رشد وكمال (*

(بلوغ الاشد) تركيبنده اشد همزه نك فتحى وشينك ضميله كمال قوت وعقلدركه انسانده بعد البلوغ حاصل اولور ولفظ مزبور بعض اهل لغت عندنده جمع بنيه سى اوزره مفرد وبعض آخر عندنده مفردى مستعمل اولميان جمعدندر وبو لفظ * ثم لتبلغوا اشدكم * دخى * حتى اذا بلغ اشده * نظم كريملرنده استحكام قوت ومتانت عقل ايله مفسر اولمغله ما آل صبينك جسمنه قوت وعقلنه رشد ومتانت كلديكى چاغ ديمك اولور

*) اصدق من قطا دينورسه مراد * دائما صدقى ايلين معتاد (*

(اصدق من قطا) تركيبنده قطا حصا وزننده طبوردن بغرتلق قوشى ديمكله معروف قوشلر معناسنه جمعدر مفردى حصاة وزننده قطاة در طائر مرقوم دائما نسق واحد اوزره اوتوب صوتى تغيير ايتمديكندن وصوتى دخى قطاقطا اولمغله اسمى طوغريجه بيان وحكايه اولديغندن صدق ايله موصوف وراستگو يلق ايله مثل اولوب دائما صدقى اعتياد ايدن كيمسه حقنده اصدق من القطا ديو ضرب مثل اولنور

*) امراء الكلام شاعرلر * پك بلاغتله نظمه قادرلر (*

(امراء الكلام) شعراء المرام وزننده * واسئل القرية * قبيلندن اوله رق امراء اهل الكلام معناسنه دركه ارباب سخنك اميرلرى يعنى رؤسا وسركرده لرى ديمك اولور لكن اصطلاحده فصاحت وبلاغته مقارن نظم سلس انشاسنه مقتدر اولان شعراء سخنورانه اطلاق اولنور

*) الجلجانية العراق ديمك * نوع لكنتله نازلى سو يلمك (*

(الجلجانية العراق) تركيبنده الجلجانيه طنطرانيه وزننده تأكيد نسبت ايچون الف ونون زياده سيله الجلجيه منسوب ديمكدر الجلجه زلزله وزننده متكلم كلامى سلاستله ادا ايليوب اغزنده لقمه چيكنر كبى ترديد ايده رك نوع لكنتله يعنى پلتك وارى سويلمك معناسنه در (عراق) كتاب وزننده رواسع اولكه دركه دار الملكى بغداددر بصره وكوفه وواسط كبى نيجه ممالكى مشتملدر پس الجلجانية

العراق تقریر مضاف ایله لجلجانیهٔ اهل العراق دیمك اولور بونلرك اکثرسکانی سیما نسوان وخوبانی نوما پنه کی بایدانسی سو یلمرلریله لجلجه‌ده مثــل اولوب مطلقا اویله ادا ایله نازلی وشیوه‌لی سو یلنمکه لجلجانیهٔ العراق دینلمشدر

*) اولدی هم غفلهٔ الرقیب دیمك * وقت فرصت نه وقت طیب دیمك (*

(غفلهٔ الرقیب) ترکیبنده غفلت برنسنه‌یی قلت تحفظدن ناشی سهو وترك ایتمك معناسنه (رقیب) عموما نکهبان وکوزجی معناسنه وخصوصا محبوبلرك ناظر وحامیسی معناسنه اولمغله معنای ترکیب محبوبك نظارتنه نصب نفس ایدن رقیبك غفلت وذهولی دیمك اولور پس انلرك غفلتی عشاقك وقت فرصتی وهنکام وصلتی اولمغــله لدی العشاق زیاده اطیب اولدیغندن اختلاس فرصتده مثل اولوب هرنه مطلبه اولورسه اولسون فرصت وقتنه غفلهٔ الرقیب اطلاق اولنور ومطلقا طیب ولذیذ عد اولنان نسنه‌یه دینور * نته که بعض حکماء حیات دنیا نك زیاده محبوب ومشتهی و بغایت سریع الانقضا اولدیغن وصف معرضنده * الدنیا اطیب من غفــلهٔ الرقیب واقصر من جلسهٔ الخطیب * دیمشدر

*) اعمر من دوید عمری طویل * که معمر اوله فتی چوق ییل (*

(اعمر من دوید) ترکیبنده دوید واوك فتحیله زبیر وزننــده رجال جاهلیه‌دن دوید بن زید نام کیمسه درکــه درتیوز اللی سنه معمر اولوب زمان اسلامی معتوه و بی شعور اولدیغی وقتد ادراك ایلدی شخص مرسوم طول عمرده مثل اولوب بو زمانه نسبتله چوقجه یشاین کیمسه‌یه اعمر من دوید دینلدی

*) شول کیجه لیلهٔ العروس اولمش * کیم نشاط آورنفوس اولمش (*

(لیلهٔ العروس) زفاف کیجه سی دیمکدر که غایت مفرحاتدن اولدیغی جای اشتبــاه دکلدر بناء علیه هر برشب فرحزا ولیلهٔ نشاط افزایه بطریق التشبیه * لیلهٔ العروس * اطلاقی مصطلحات ظرفادن اولمشدر

*) هم نسادر شقایق الاعوام * باخصوص اوله رخلری کلفام (*

(شقایق الاعوام) ترکیبنده شقــایق کلنجك لاله سی دیدکلری قرمزی و خوشمنظر شکوفهٔ معروفه درکه موسم بهارده زینتبخش دشت وصحرادر اعوام ییل وسنه معناسنه اولان عامك جمعیدر پس شقایق الاعوام نیجه سنه‌لر کلکون وبهجتنمون اولان لاله‌لر دیمکدر که بطریق التشبیه طائفهٔ نسوانه خصوصا خدور رخسارلری همرنك شقــایق النعمان اولان زنانه اطلاق اولنور شقایق معهوده کبی وقت ربیعه خاص اولمیوب فصول اربعه ده شقــایقلندیغیچون اعوامه مضاف قیلنمشدر

*) غیرهٔ الدیك اولدی شول غیرت * ایلك حفظ عرضنه دقت (*

(غیرهٔ الدیك) ترکیبنده غیرت عرض وناموسه خلل کله‌جك حالتــدن عرضنی حمایه ایلمك معناسنه‌درکه قسقانمق تعبیر اولنور بومعنــا خروسك ازواج معامله سی ایتدیکی طاوقلری جمیننده پدیدار اولمغله خروس امر غیرتده مثل اولوب عرضنه غیور وحامی اولان کیمسه حقنده * اغیر من الدیك * دیو ضرب مثل اولنور

*) اویله هم غیرهٔ الجمل دیمك * زوجه سن حفظه اهتمام ایتمك (*

(غیرهٔ الجمل) ارکك دومك حفظ وحمیتی یعنی مایه تعبیر اولنان ناقه‌یی آخر دوه‌لردن قسقانوب صاقنمه‌سی دیمك اولور بومعنی دوه‌ده دخی مشهود ومشهور اولمغــله غیرت وحمیتده مثل اولوب اومقوله حامی الحما وغیور کیمسه حقنده اغیر من الجمل دیو ضرب مثل اولنور

*) اول نسادر صواحب یوسف * بدخصائل سزای لومه تف (*

(صواحب یوسف) ترکیبنده صواحب صاحبه‌نك جمعی صــاحبه بر کیمسه‌یه مصاحبه ومقارنه اولان خاتونه دیمکله (صواحب یوسف) شول خاتونلردر که جناب زلیخا حضرت یوسف علیه السلامی انلره عرض ایلمشدر قصه‌لری تفــاسیرده وتواریخده مسطور وسوء اخلاقلری مذکور اولمغله مثل اولوب من بعــد اخلاق ذمیمه وخصال ردیه ایله لوم وتعییره سزا اولان نسایه صواحب یوسف اطلاق اولندی

*) زن ثیب عجالهٔ الراکب * که آرزتیز سوار اولان صاحب (*

(عجالهٔ الراکب) ترکیبنده عجاله عینك ضمیله تیزالدن عجله ترتیب اولنان ماحضر شیٔ معناسنه اولمغله معنــای ترکیب دابه سنه بنوب برسمته کیده‌جك کیمسه ایچون مختصری وما حضر نسنه دیمکدر که انك ایچون مکث ایلمك اقتضــا ایتمز اوله عربك التمر عجالهٔ الراکب قولنده اولدیغی کبی پس زن ثیبك یعنی زوجی وفات ایتمکله یاخود طــلاق و یرمکله طول قلان خاتونك تزوجی ماحضر قهوه التی ترتیبی کبی سهل الحصول اولمغــله وثیب مزبوره تیزالدن راکب اوله جق صاحبدن نفسنی دریغ ایتمکله راکب علی الفور مقصودنه وصول بولمغله * الثیب عجالهٔ الراکب * امثالدن اولوب هر برسهل الحصول نسنه‌ده ضرب اولنور

*) همدخی عفهٔ الازار دیمك * بیل زنادن مجانبت ایتمك (*

(عفهٔ الازار) ترکیبنده عفت عصمت وزننده قبایحدن ومنکراتدن پرهیز واجتناب ایتمك معناسنه ازار همزه‌نك کسریله بلدن اشــاغی طوتیلان فوطه و پشتمال مقوله سی معنــاسنه اولمغله معنای ترکیب ازارك عفاف وطهارتی دیمکدر که صاحبنك عفتی مراد در پس بر کیمسه عفیف الازار دیمك نامحرمه کشف عورت ورفع ازار ایتمامش دیمك اولور که وطئ حرامدن مجانبت ایدیجی دیمه اولورنته که بویله عفیف کیمسه‌یه فارسیده پاکدامن وترکیده حرامه اوچقور چوزممش دینور

*) بوسهٔ دلبران بریدالنیك * ابتدادن اوفعله اولدر ییك (*

(بریدالنیك) ترکیبنده برید فرید وزننــده الچی واولاق وساعی معناسنه نیك نونك فتحیله جماع معنــاسنه اولمغــله معنای ترکیب نیکك پیکی وساعیسی یعنی جماعك مبدئی وداعیسی دیمك اولور چونکه خوبانی درکار ایله بوس وتقبیل محرك شهوت اولمغله وقاعه بادی اولدیغی کثیر الوقوعدر

*) رأی فاسد اطاعهٔ النسوان * انلرك چونکه عقلیدر نقصان (*

(اطاعهٔ النسوان) همزه نك کسریله عورتلره مطیع ومنقاد اولمق معنــاسنه در لکن ناقصات العقل اولان نسوانه اطاعت وانقیاد رأی واندیشه‌ده موجب خطا وفساد اولمغله فلان کیمسه شوخصوصده فکر فاسد ایتدی دیه‌جك یرده مصطلحات ادبادن اوله‌رق فلان اطاع النسوان دینلور

*) عثرهٔ الرأی ایمش خطا ایتمك * تیر اندیشه نابجا کتمك (*

(عثرهٔ الرأی) ترکیبنــده عثره هفوه وزنــده ومرادفی اوله‌رق زلهٔ الرأی ییننده کجدیکی کبی بر کیمسه نك ایاغی قایوب سورچکله یره قپانمق معنــاسنه در لکن عثرهٔ الرأی استعــارهٔ مکنیه طریقیله فکر واندیشه‌ده خطا ایتمك وسهم نظر هدف مقصوددن منحرف کتمك معناسنه مستعملدر

*) آه کنجلك که بی ثبات اولمش * آدی باکورهٔ الحیاة اولمش (*

(باکورهٔ الحیاة) ترکیبنده باکوره کافك ضمیله اول ایریشن نسنه‌یه وابتدا ایرشن میوه‌یه دینور کامر فی رابعهٔ الراء (حیاة) دیریلکدن وعمردن عبارتدر پس باکورهٔ الحیــاة استعاره بالکنایه طریقیله یعنی عمر وحیــاتی فاکههٔ لذیذه‌یه تشبیهله فاکههٔ غیر متعــارفه‌نك ترفنده سی اولان

هنکام شباب بی ثبات معناسنده مستعملدر

*) انعم من حزیم دینسه ما کی * فیض نعمتله اولمه در خوشحال (*

(انعم من حزیم) ترکیبنده حزیم امیر وزننده دائما رشد و بصیرتله اموری مضبوط ایدوب اتقان واستحکام جهتیله طوتان مدبر کیمسه‌یه یعنی آشین بیلن اشن بیلن ایشین بیلن فقیر اولمز مصراعنه ماصدق اولان حازم ومتبصر آدمه دینکله وبو مقوله منعم وخوشحال اولمقده مثل اولمغله فیضان نعمت ایله رفاه حال صاحبی اولان کیمسه حقنده انعم من حزیم دیو ضرب مثل اولنمشدر

*) دینسه خط الملائکه فرضا * یازینك ذمی ایدر ایما (*

(خط الملائکه) ترکیبی بطریق التشبیه خط کریهه اطلاق اولنور و بو تعبیر صورت مدحده ذمی مفید اولان تعبیراتدندر زیرا ملائکهٔ کرامك خطوطنی بو عالمده بنی آدم اوقیه‌بیلمك ممکن ومتصور اولمدیغندن هر بر قاعده‌سز ورابطه‌سز اوقونمز درجه‌ده ردی اولان خطه بطریق التمثیل خط الملائکه اطلاق اولنور

*) اولدی هم ابصر من الوطواط * کیجه اینجه یازی یازن خطاط (*

(ابصر من الوطواط) ترکیبنده وطواط واوك فتحیله یراسه قوشی دیو شین قافیه‌سنك ایکنجی قطعه‌سنده کچدی و بو وطواط کرچه روز روشنده کورمز لکن بعد الغروب وقبل الطلوع زیاده بینا وحدید البصر اولوب بعوضه مقوله‌سی خردوات ذبابی صید ایتدیککندن کیجه وقتی فرط ابصارده مثل اولمغین کیجه‌لرده اینجه یازی یازن واوقیان کیمسه حقنده ابصر من الوطواط باللیل دیو ضرب مثل اولنور

*) نکتهٔ فارة العرم دیمه هم * پك قوی ایش کورن ضعیف آدم (*

(فارة العرم) ترکیبنده فاره معلومدر که صیچان دیدکاری جانور موذیدر (عرم) عینك فتحی ورانك کسریله ایکی طاغ اراسنده واقع دره‌نك صوینی حبس ایچون یاپیلان سد و بنده دینور پس فارة العرم الف قافیه‌سنك یدنجی قطعه‌سی شرحنده کچن * تفرقوا ایدی سبا * مثلنك موردی اولان سباء خلقنك املاك وضیاعلرینی ورياض وجنانلرینی غارتزدهٔ سیول اولمه‌دن وقایه وتحصین ایچون جبلین بیننده واقع نهرك اوکنه غایت رصانت واحکامله سد اسکندر آسا بنا وتشیید ایتدکاری سد سدیدی نقب ایدوب دلمکله * فارسلنا علیهم سیل العرم * نص جلیلنك مضمون عبرتمونی ظهوره کلوب کفر وطغیانلرینك جزای سزاسنی بولمه‌لرینه سبب اولان فارهٔ معهوده یاخود فاره نوعندن کوستبك تعبیر اولنان کور صیچاندر قصهٔ پرحصه‌لرینك تفصیلی تفاسیرده وقصص انبیاده مسطور وقطعهٔ مزبوره‌ده اجمالا مزبوردر فلیراجع ایمدی شاعرك اشبو * قد غرقت املاك حمیر فارة * و بعوضة قتلت بنی کنعان * نشیده‌سنجه بر بعوضهٔ ناچیز نمرود بن کنعان کبی جبار عنیدی قتل ایتدیکی کبی بر فارهٔ حقیره دخی بو قدر کفار پلیدی غارتزدهٔ خیل سیل ایدوب املاك وضیاعلرین بالکلیه افنا وهبا وکندیلرین مورد مثل تفرقوا ایدی سبا قیلسی آیة من آیات الله اولمغله مثل اولوب بر ضعیف کیمسه غایت متین مصلحت کوردکده و بر شخص حقیر بر امر عظیمه مباشرت ایدوب آنی وجوده کتوردکده اول کیمسه‌یه بطریق المثل فارة العرم اطلاق ایدرلر

*) دیسه‌لر صحبة السفینه همان * بی صداقت کورشمه‌در یاران (*

(صحبة السفینه) کیده وقایقده بولنان کیمسه‌لرك بربرلریله الفت ومصاحبت ایتمه‌لرندن عبارتدر چونکه بیت واحد مشابه‌سنده اولان سفینه اکثریا اشخاص مختلفة الطباعی حاوی و بالضروره یکدیکر ایله الفت واستیناسی مقتضی اولوب لکن هر بری دیکرك محرم

اسراری ومجرب الاطواری اولمدیغندن حسبحال بیاك صوری اولیه سطحیجه بر الفت اولدیغنه مبنی صداقتسز وحقیقتسز کورشمکدن کنایه اولمغله بویله صورت معامله محاوره ایدن کیمسه‌لره صحبوا صحبة السفینه دینلور

*) معنئ قوة القلوب نه خوب * وصلته وعده ایتمه‌در محبوب (*

(قوة القلوب) قلبلرك احکام وقوتی یعنی باعث وثوق واطمینان اولان حالتی دیمکدر که لسان ظرفاده خوبانك وعدهٔ خاطر فریبله وعد وصال وقلوب عشاقی خوشحال ایتمه‌لرینه اطلاق اولنور

*) خال خوبان قراضة الابریز * خردهٔ زر اکا کوره ناچیز (*

(قراضة الابریز) ترکیبنده قراضه قافك ضمیله حذافه وزننده کسنتی وقرپندی معناسنه (ابریز) همزه‌نك کسریله اصلا غشی اولمیان خالص التون معناسنه اولمغله معنای ترکیب زر خالص العیارك قطعه‌سی وقرپندیسی دیمك اولور لکن اصطلاح ظرفاده دلبرانك روی دلجوی وکردن سیم کونلرنده حبة القلب اولان خال زرین فامه اطلاق اولنور که التون حبه‌لر اکا نسبتله زرهٔ ناچیز کبی بیقدر و بی اعتباردر

*) غالیات الشباب موی سیاه * پیرلکده سفید اولور ایواه (*

(غالیات الشباب) ترکیبنده غالیات غالیه‌نك جمعیدر غالیه عالیه وزننده طیب معروف اسمیدر که ترکیده تحریفله قلیه مسك تعبیر اولنور کوبك مسکی وعنبر و بان یاغی وسائر خوشبو ادهاندن ومعطر نسنه‌لردن مرکبدر ابتدا آنی جالینوس حکیم اختراع ایلمشدر زیاده قیمتلو وکرانبها اولمغله غالیه تسمیه اولنمشدر لکن شبابه اضافتله کنجلك غالیه‌لری دیمك اولور که غالیه کبی سیاه ومرغوب اولان مولر ومژکان وابرولر معناسنده مصطلحاتدن اولمشدر (مسك الشباب) کبی لکن بو غالیه‌نك قوقوسی چیقوب یاسمین الشیب ایله کافور الشبابك رایحه‌لری استشمام اولندیغنه پیر روشن ضمیر اظهار اسف ایلمشدر

*) دینك اولمش ضرائر الحسنا * بد حسودان زمرهٔ فضلا (*

(ضرائر الحسناء) ترکیبنده ضرائر ضادك فتحیله ضره‌نك جمعی ضره ذره وزننده برزوجك تحت نکاحنده اولان ایکی زوجه‌نك هر برلرینه دینکله معنای ترکیب کوزل خاتونك ضره‌لری واورتاقلری دیمك اولور چونکه بر مقتضای غیرت جبلیه ضرائر بیننده تحاسد وتباغض درکار خصوصا ضرهٔ حسنایه حسد وکینلری امر آشکاردر پس بو مناسبتله فضلاء کرامك حساد لئامنه ضرائر الحسناء اطلاقی امثال ادبادن اولمشدر نتکیم شاعرك * حسدوا الفتی اذلم ینالوا سعیه * فالقوم اعداء له وخصوم * کضرائر الحسناء قلن لوجهها * حسدا و بغیا انه لدمیم * قطعه‌سنده واقعدر بناء علیه بینلرنده بغض وعداوت دائمه وکین وحسد راسخه اولان کیمسه‌لر حقنده * بینهم داء الضرائر * دیو ضرب مثل اولنور

*) اصلد من زناد وشخص بخیل * سنکدل سخت رو ذمیم ورذیل (*

(اصلد من زناد) ترکیبنده اصلد احمر وزننده صماق طاش کبی غایت سخت وقتی نسنه معناسنه‌در (زناد) جیاد وزننده زندك جمعیدر زند قند وزننده چقماغه وچقماق طاشنه دینور معنای ترکیب چقمق طاشندن قتی دیمك اولور لکن بطریق التمثیل قلبی قتی وسنکین و یوزینك دریسی خشن بین الناس مذموم ورذیل اولان بخیل کیمسه حقنده (اصلد من زناد) دیو ضرب مثل اولنور

*) طیران العصا نفاق وشقاق * بعضه تبدیل اولنمه حسن وفاق (*

(طيران العصا) نزوان القطا وزننده عصانك اوچقلیغی یعنی قوت بازو ایله آتلدقده هواده اوچرکبی کیتمکلکی دیمک اولور لکن بطریق الکنایه برقوم وجماعت بیننده اولان حسن وفاق والفت بغض وشقاق ومنافرته مبدل اولوب افتراق آرا ایله هر بری برطرفه یوی چکدکده * طارت عصاہم فلان شققا * ووقع بینهم طیران العصا * دیو ضرب مثل اولور

*) شمسه دیمش قطیفة المسکین * کرمساز برهنکان زمین (*

(قطیفة المسکین) ده قطیفه سفینه وزننده یانبولی کبه سی واحرام کبی تویلو وهاولو ثوبه دینمکله معنای ترکیب فقیر وچبلاق کیمسه نك کبه سی واحرامی دیمك اولور یعنی بومقوله صچاقلو وهاولو ثوب بوریان کیمسه‌یی کرمساز اولوب ایصتدیغی کبی شمس دخی برهنه وعریان اولان کیمسه‌یی هنکام شتاده ایصیدوب قزدیردیغی ملابسه سیله آفتاب عریانتا به قطیفة المسکین اطلاق اولندی

*) دخی قرن الغزاله کفتاری * مهرك اول ظهور انواری (*

(قرن الغزاله) ترکیبنده قرن قافك فتحی ورانك سکونیله قرن الشمسدر که کونش طلوع ایدرکن دائره‌ء قرصنك اك اول ظهور ایدن جزئندن عبارتدر که حاجب الشمس دخی اطلاق اولنور یاخود پرتو وشعاعنك اولنه دینور که ابتدا ظاهر ومستفیض اولور (غزاله) سحابه وزننده اسماء شمسدندر کامر فی رابعة الالف وبومهر منیره غزاله اطلاقی خیوط الشمس ولعاب الشمس وخیط باطل اطلاق اولنان خیوط شعاعی ایپلك غزل ایدرکبی احداث وتمدید ایلدیکی تصورینه مبنیدر پس قرن الغزاله جرم شمسك اعلاسی یاخود اول ظهور ایدن نور وضیاسی معناسنده حقیقت لغویه ایسه ده اول امردن ذهنه تبادر ایدنکیك بوینوزی معناسی اولمغله مصطلحات سلکنه منسلك قیلنمشدر

*) صحبة الفرقدین اوخوش الفت * که ایده ایکی دوست چوق مدت (*

(صحبة الفرقدین) ترکیبنده (فرقدین) جعفرین وزننده قطب شمالی یه قریب ایکی کوکبدر هر برلرینه فرقد اطلاق اولنور وجانب قبله ده ایکی کوکبه دخی دینور وبونلر مادار الفلك بربرلرینه مصاحب وملازم اولملریله دوام صحبتده مثل اولوب ایکی یارهمدم مدت مدیده حسن الفت ایتدکلرنده (صحبا صحبة الفرقدین) دیو ضرب مثل اولنور (واطول صحبة من الفرقدین) دیو ضرب مثل اولنور

*) نکتهٔ افقر من العریان * پك فقیر وحقیر اولان انسان (*

(افقر من العریان) ترکیبنده (عریان) عینك ضمیله چبلاق کیمسه معناسنه والاسماء تنزل من السماء مفادنجه برچبلاق زکورد کیمسه نك اسمی اولمغله فقر وفاقه ده مثل اولوب غایتله فقیر وخور وحقیر اولان بی کساء وصفر الاناء کیمسه حقنده (افقر من العریان واحوج من العریان) دیو ضرب مثل اولنور

*) همدخی صفقة ابی غبشان * ایته درکار وکسبده خسران (*

(صفقة ابی غبشان) ترکیبنده (صفقة) تمره وزننده بیعك انعقادی وقتنده بایع ایله مشتری ال اله المغه دینور که از قدیم بیعك قطعی اولدیغی ابراز موقعنده متعارف اولمغله بیع بات قطعی معناسنده استعمال اولندی (ابی غبشان) کنیه سنده (غبشان) غین معجمه نك فتحی وضمی وباء موحده نك سکونیله سلمان وعثمان وزنلرنده خزاعه قبیله سی رجالندن برکیمسه درکه (اخسر صفقة من ابی غبشان) مثلنك منشائیدر اصلی بودر که قریشدن مقدم بیت معظمك خدمتی ومفتاحی خزاعه قبیله سی یدنده اولمغله ابوغبشان الخزاعی بیت

مکرمك خدمتنه متولی ومتصرف وصاحب مفتاحلق شرفیله متشرف ایدی برکون مرقوم خیمه‌ئ‌اب رؤسای قریشدن قصی بن کلاب ایله طائفده همبزم شراب اولوب کرکی کبی مست وخراب اولدیغی حالده مفتاح کعبه‌یی برطلوم شراب مقابلنده قصی جانبلرینه بیع وتسلیم قصی دخی عقد مرقومه برقاچ کیمسه‌لری اشهاد ایله رشتهٔ معامله‌یی توثیق وتمیم ایلدکدنصکره درحال مفتاح بیتی اوغلو عبدالدار بن قصی یه اعطا وعلی جناح الاستعجال مکهٔ مکرمه یه اطاره واسرا ایلدی مزبور عبدالدار شتاب ایله مکه یه وصولنده صوت بالا ایله ندا ایدوب ای معشر قریش ایشته جدیکز اسماعیل علیه السلامك بیتنك مفتاحنی الله تعالی سزه غدرسز وظلمسز رد ایلدی دیه رك خدمت کعبه‌نك تولیتنه نائل اولدی بعده ابوغبشان هوشیار اولوب کیف بلاسیله وقوعه کلان کیفیت هائله یه واقف اولدقده یعنی ابلغ نافعی اخبث مضره بیع واستبدال ایتدیکنه وبین القبائل مایهٔ شرف وامتیازلری اولان سدانهٔ بیت مفت ومجانا الدن کتدیکنه بغایت نادم وپشیمان وحمق وخسرانی طنین انداز مسامع عالمیان اولمغله احوال پرملالی مثل اولوب زیاده نادم ومتحسر وبغایت احمق وباحرو بیع وشراده مبالغه مغبون وخاسر اولان کیمسه لره (اندم من ابی غبشان واحمق من ابی غبشان واخسر من ابی غبشان) دیو ضرب امثال اولنور قال بعض الشعراء * باعت خزاعة بیت الله اذسکرت * بزق خمر فافازت ولاربحت *

*) شخص منحوس ایمش غراب البین * انی کورمك اوله نحوست عین (*

(غراب البین) ترکیبنده بین بانك فتحیله فرقت وجدالق معناسنه اولمغله معنای ترکیب ایریلق قرغه سی دیمك اولور چونکه طائفهٔ عرب غرابك اسمندن غریب وغربت واغترابی من جهة الاشتقاق اخذ ایتملریله تشاؤم ایدوب کوردکلری یرده طاشلیوب ازعاج ایتملرینه مبنی بنی آدمدن زیاده توحش ونفور ایدر ایکن وقتا که برقوم مرعی طلبیچون یورت دکشدیروب آخر محله کوچدکلرنده درحال غراب مواضع یوتلرینه یم ویه جك بولمغیچون شتاب ایدوب کاسه وسپورندیلکلرنده اشمك معتادی اولمغله منازلمزه کلمز الاینونت وفراقدنصکره کلور دیو غراب البین تسمیه سیله تشاؤم ایتملریله بوتشاؤم مجرد برامر ادعائی اولوب قطعا اصلی وفصلی یوق ایسه ده صنف اعراب بوزعم اوزره کلوب کیتملریله شئامت ونحوستده مثل اولوب لقاسی عین نحوست عداولنان اوغورسزه (اشأم من غراب البین) دینلدی

*) برقوشك مالك الحزین آدی * هم اولان غصه‌لنمه معتادی (*

(مالك الحزین) ترکیبنده (مالك) لفظی مالك المیاه معناسنه (الحزین) لفظی رفعیله عطف بیان اوله رق طیور قسمندن اایاقلری وبوینو اوزون بلشون دیدکلری قوشدرکه دائما انهار وعیونك منبعلرینه قریب اماکنده مکث وآرام ایتمکله مالك المیاه دینلمشدر وصولر نقصان بولمغه باشلدقده زیاده محزون اولمغله حزین اطلاق اولنمشدر امام دمیرینك جاحظدن نقلی اوزره طائر مرقومك حال وشانی اعاجیب عبرتمادندر زیرا مرغ مزبور دائما منبع انهاره ملازم وفصل ربیعده آب روان جوش وخروش ایله جریان ایلدیکی اوانده زیاده طربناك وفرحان اولوب وقتا که صیف وخریفده میاهه قلت ونقصان طاری اولدیغچه غمناك ومحزون وبلکه صو دوکنور دیو خوفندن ناشی شرب وسدرمقی ترك ایله عطشان اوله رق هلاك اولور ایمش بوملابسه ایله نفاد ارزاق خصوصنده غصه واندوهی اعتیاد ایدن حریص واجمقه بطریق التمثیل مالك الحزین اطلاق اولندی

*) هم طلاق الرجال عزل اولمش * شخص معزوله خبلی هزل اواش (*

(طلاق الرجال) ترکیبنده (طلاق) طانك فتحیله مطلقا قیددن تخلیه معناسنه موضوع اولغله معنای ترکیب ارککیمسه لرك قید و بند مثابه سنده اولان حکومت وریاستدن تخلیه وعزل اولنمسی معناسنده استعمال اولنمشدر لکن ریاستدن معزول اولان کیمسه قید نکاحدن خلاص اولمش یعنی زوجندن بوشانمغله باشی بوش قالمش خاتون کبی اولمسی تصورینه مبنی عزله (طلاق الرجال) وشخص معزوله (امیر طالق وحاکم مطلق) اطلاقی هزل وسخریه یی متضمن اولمشدر .

*) آکذب من اخیذ صیحان هم * یك یلانجی خبیث اولان آدم (*

(آکذب من الاخیذ الصیحان) مثلنده (اخیذ) امیر وزننده مأخوذ معناسنده درکه اسیر وطوتساق تعبیر اولنور (صیحان) صادك وباء موحده نك فتحه لریله صبوح شربنه تعجیل ایدن آدمه وبرمحله سحری ایرکن کیدن کیمسه یه دینور منشأ مثل اولدرکه برقبیله دن برکیمسه کیجه ایله ارکن قالقوب بادیه ده کیدرکن بربلوك عسکره ملاقی اولوب جیش مرقوم بونی اخذ وکرفت ایله قومنك محلندن سؤال ایتدکلرنده جیش مزبورك دماغلرنده فساد اولوب اخیذ مرسومك قومنی اغاره داعیه سنده اولدقلرینی فهم ایتمکله سمت دروغه کیدوب بن طشره ده ایدم اونلر قالقوب اوزاق محله کتمشلر ایکی کوندر بنده ارارم بوله مدم بادیه ده نباتات ایله سدرمق ایده رم دیدکده حربه ایله بطننی طعن ایدوب قارنندن سود چیقمغله کذبی ظاهر اولوب برمقدار دخی کتدکلرنده شبخون قصد ایتدکلری قبیلهٔ مرقومه یه واصل اولدیلر من بعد اخیذ مزبورکذب ودروغده ضرب مثل اولدی

*) چونکه کذب مسیله مشهور * اکذب اخبث ایدی اول مقهور (*

(کذب مسیله) ترکیبنده مسیله میمك ضمی ولامك کسریله یمامه اهالیسندن بنوحنیفه قبیله سندن ابوثمامه کنیه سیله مکنی مسیلة بن حبیب نام آکذب واکفردرکه عصر سعادتك اواخرنده ادعاء نبوت ایدوب خلافت صدیق اکبرده حربهٔ وحشی ایله اهلاك واغتیال ومقرکذابینه ارسال اولنمشدر اکاذیبی حق هبقددن اشهر وجهل ابی جهلدن اظهردر ازجمله بکانازل اولان وحی سماویدر دیه رك * اذکروا نعمة ربکم واشکروها اذجعل لکم الشمس سراجا والغیث ثجاجا وجعل لکم کباشا ونعاجا ودیکا ودجاجا وفضة وزجاجا وذهبا ودیباجا ومن نعمته علیکم اذ اخرج لکم من الارض رمانا وعنبا وریحانا وحنطة وارزانا مثلاو کلمات مسجعه (والفیل ماالفیل وما ادریك ماالفیل له ذنب وثیل وخرطوم طویل مقوله سی ترهات بجعنا ایله سبکمغزان یمامه یی اغفال واضلال ایلشدرکندویه ایمان ایدنلردن بریکچشم کیمسه معجزه اوله رق عین عورا سنك صحتنی التماس ایلدکده دست برآوردهٔ دعا اولوب بعده عین مأوفه اوزره بزاق کراهتمذاقنی القا ایتدیکی کبی او برکوزی دخی کور اولوب لبت عینیه سواء تمنیسنك خلافی ظهور ایتدیکی کبی هرخارق عادهلری اهانتدن عبارت اولمغله *اکذب من دب ومن درج* مثلنه ماصدق اولوب من بعد حدی متجاوز مبالغه ایله آشری یلان سویلین کذاب خبیث حقنده * اکذب من مسیلمة الکذاب* دیو ضرب مثل اولندی

*) شعرناسازونا پسندادا * قعقعات الرحی ایمش کویا (*

(قعقعات الرحی) ترکیبنده قعقعات قافلرك فتحهلریله قعقعه نك جمیدر زلازل وزننده قعاقع کبی قعقعه زلزله وزننده سلاح آوازه سی وکوك کورلسی ودکرمان کورلتیسی کبی زمزمه وصوتلره دینور رحی حاء مهمله ایله عصا وزننده دکرمانه دینور پس قعقعة الرحی وقعقعات الرحی دکرمان طاشلرینك بربرینه مساسندن وچقلداقلرینك تحرك واضطرابندن حاصل اولان اصوات

متابعه سی وکورلتیسی دیمك اولور لکن تشبیها شاعر باعرك ناساز ورابطه سز وارباب سلیقه عندنده سزاوار تحسین اولمیوب دکرمان کورلتیسی کبی یعنی اولان شعر بیا آنه اطلاق اولنور قعقعه وزننده جعجعه دخی بو یلجه درتنه که وعدایدوب وفا ایتمین کیمسه حقنده *جعجعة ولااری طحنا* دیو ضرب مثل اولنور اسمع جعجعة دیمکدر

*) اولدی هم غرة السراب دیمك * اصلی یوق نسنه دن امید ایتمك (*

(غرة السراب) ترکیبنده غرة غینك کسری وراء مشدده نك فتحیله برکیمسه یی باطل و بیهوده نسنه اطماعیله الداتمق معناسنه (سراب) قطعهٔ سابقه ده رقراق السراب ترکیبنده مشروح اولدیغی اوزره ایام حاره ده چقور اووه لرده صو هیئتندن لمعان ایدن یوسارقدن عبارت اولمغله معنای ترکیب سرابك صوسز کیمسه لری الداتمسی دیمك اولور لکن مواعید عرقوب کبی اصلی یوق نسنه دن امید نفع ایتمکه علی طریق الاستعاره غرة السراب اطلاقی و بویله اصلسز آمال باطله وامانی عاطله ایله طمع خام وخلیای بی انجامه دوچار اولان کیمسه یه مغرور السراب اطلاقی مصطلحاتدن اولمشدر

*) دیندی ادباره مشیة السرطان * بکجرو اولمقده بخت ادباران (*

(مشیة السرطان) ترکیبنده مشیه میمك کسریله یوریمك ویوریش معناسنه در سرطان فتحاتله ینکچ تعبیر اولنان حیوان مائیدر که دائما اهل ادبارك بخت وارونی کبی بکجرو یعنی آکری آکری ویان یان کیتمك معتادیدر پس معنای ترکیب ینکچك یوریشی دیمك اولور لکن بطریق المثل اقبالك ضدی اولان ادبار ونحوستده مستعملدر نتکیم شاعرك اشبو * فرأیك فی الادبار رأی اخذته * وعلمته من مشیة السرطان* قوانده واقعدر وانامل السرطان ترکیبی اوقونمه دن مبراخط کریهده مستعملدر نته که بعض ظرفای کتاب برخط ردینك وصفنده نظرت فی خط منحط کخطا رجل البط علی الشط واناملی السرطان فی الحیطان دیمشدر

*) هم حدیث خرافه درا وکلام * اصلی بوقدر دیه آنکیچون انام (*

(حدیث خرافه) ترکیبنده خرافه خاء معجمه نك ضمیله ثمامه وزننده عذره قبیله سندن برکیمسه درکه آنی جن طائفه سی قاپوب برزمان جنیلر ایله کشت وکذار ایتمش ایدی بعدوقت ینه قبیله سنه عودت ایدوب مشاهده ایلدیکی عجائبی وطور عقلدن خارج غرائبی نقل ایدر ایدی ناس کندیسنی تکذیب ایلملریله من بعد حدیث خرافه کذب صریحده مثل اولوب تعجب واستغراب اولنه جق اخبار لطیفهٔ کاذبه وحکایات غریبهٔ نادره خصوصنده ضروب امثالدن اولوب اکاذیب نامعقوله یه حدیث خرافه اطلاق اولندی.

*) شول نمایش که خیری یوق اصلا * دیندی نارالحباحب اشته اکا (*

(نارالحباحب) ترکیبنك معنای لغویسنده اقاویل مختلفه واردر زیرا حباحب حاء اولینك ضمی وثانیه نك کسریله علابط وزننده برنوع بوجکه دینورکه کیجه وقتی قنادلری وقویروغی شمعه کبی لمعان ایدر فارسیده شبتاب وترکیده آتش بوجکی و یلدز بوجکی دینلور وحباحب یاخود ابو حباحب محارب قبیله سندن غایت بخیل برکیمسه ایدیکه مهمان خوفندن کیجه ایله خیمه سنده آتش یاقمزایدی بالضروره یاقیق ایجاب ایتدکده خرده واینجه اوطونلر ایله یقار ایدیکه پارلمغله ذهاب وایاب ایدنلر کوروب کلمهلر شایدنار یله استضائه وانتفاع ایده جك برکیمسه حس ایتدیکنده فی الحال اطفا ایدر ایدی قطامی نام شاعرك اشبو *الا انما نیران قبس اذا شتوا* لطارق لیل مثل نارالحباحب* قولی بو معنایه ملایمدر و بعضلر نارالحباحب آت قسمی سرعتله کیدرکن نعللری طاشه طوقنمغله چیقان شراره وقغلجم تعبیر اولنان آتشدر دیدی وائمهٔ ادبیه دن جاحظ کوز ایله کوریلوب طلب اولندقده حقیقتی ووجودی اولمیان ناردر دیدی نابغه نك اشبو* ویوقدن بالصفاح نارالحباحب

قولی معنای اخیرلره ملایمدر وعلی جمیع التقادیر برنسنه‌نك نمایشی وکورینشی خیرلو ومنفعتلو ظن اولنوب لکن اصلا نفع وطائلی اولمدقده نارالحباحب دیو ضرب مثل اولنور

(* ترهات البسابس اویله مقال * کیمألی اوله خیال محال *)

(ترهات البسابس) ترکیبنده ترهات تانك ضمی وراء مشدده‌نك فتحیله ترهه‌نك جمعیدر ترهه سکره وزننده وتره هاء اصلیه ایله سکروزننده فی الاصل اوتسز وصوسز قفر خالی یعنی قیر وبیابان معناسنه اولوب بعده بیهوده وباطل نسنه ایچون وکلام مجانین کبی صاچمه صپان وفائده‌دن خالی هرزه وهذیان اولان کلام ایچون استعاره اولندی بسابس وساوس وزننده بسبسك جمعیدر بسبس بارك فتحیله عسعس وزننده بوده تره کبی اوتسز صوسز چول وبیابان معناسنه موضوع اولوب بیهوده اشیا وباطل وبیمعنی کلام ایچون مستعاردر پس ترهاتك بسابسه اضافتی بیانیه اولمغله تأکید افاده ایدوب عقل وخیال باطل ومحال عد ایتدیکی کلام بیا آلره اطلاق اولنور

(* دیمك اولمش تجاهل العارف * بیلدیکندن تجاهل عارف *)

(تجاهل العارف) معنای ترکیب برنسنه‌یی بیلن کیمسه بیلمزلك اظهار ایدوب لاادری دیمسی یاخود بیلمزلکدن کلوب استفهام ایتمسی معناسنه محسنات بدیعیهٔ معنویه دندر وبوکا امام سکاکی سوق المعلوم مساق غیره لنکتهٔ تسمیه ایلمشدر نته که بعض بلغانك مدحده مبالغه نکته‌سیله اشبو * لاادری ابدرزاهرام جبینه * وبحرزاخرام یمینه * قولنده وشاعرك * اثغرماری ام اقحوان * وقدماری ام خیزران * وطرف ما تقلب ام حسام * ولفظ ما تساقط ام جمان * نظمنده اولدیغی کبی

(* شیء نادر تبسم المکروب * مانع خنده‌در چون حزن وکروب *)

(تبسم المکروب) معنای ترکیب مکروب ومحزون اولان کیمسه‌نك کولمه‌سی دیمکدر لکن بویله غمناك وغصه‌لو کیمسه‌نك خندان اولوب کولمه‌سی نوادردن اولمق ملابسه‌سیله مطلقا نادر الوقوع اولان نسنه‌ده اصطلاح اولمشدر

(* معنیٔ قد تحلل العقدی * بیل غضبلر سکونه دیندی *)

(قد تحلل العقد) ترکیبنده قد حرف تحقیق تحلل تفعل بابندن فعل ماضیدر انحل کبی چوزلدی معناسنه عقد عینك ضمی وقافك فتحیله عقده‌نك جمعی وفعلك فاعلیدر عقده دوکمه دینور وخشم وغضبه اطلاق اولنور پس ترکیب مزبورك تحقیق دوکوملر چوزلدی معناسنه دلالتی متبادر وعقدهٔ درون اولان غضب وکینه ساکن وزائل اولدی معناسنه دلالتی غیر متبادر اولمغله مصطلحات سلکنه ادراج اولندی قال فی القاموس تحللت عقده اذا سکن غضبه ناظم تحریرك فعلی مذکر ایرادی مؤنث غیر حقیقینك ظاهرنه اسناد اولنمسنه مبنیدر لکن عقدی لفظنك آخرنده کی یاء ظاهرا دالك کسره‌سنی اشباعدن حاصل اولمغله عقدك جری بی وجهدر مکرکه قد کلمه‌سنی حذف ایله مصدر مضاف اوله‌رق تحلل العقدی دینله یاخود یاء نسبیه اولمغله احمری واحوری کبی نفسنه نسبت قبیلندن اولدیغی تصحیح کردهٔ ناظم اوله فتدبر

(* اتیه من عماره دینه مراد * فخر وکبری ایدن کشی معتاد *)

(اتیه من عماره) ترکیبنده اتیه افضل وزننده متکبر ومتعظم معناسنه اولان تائه وتیاه وتیهان لفظلرینك افعل تفضیلیدر عماره تمامه وزننده اسامیدندر بوراده مراد عمارة بن حمزة بن میموندر که سخاوکرمده علم وبغایت عالیجناب وفخر وتعظیم صاحبی برذات نزاهتمآب ایدی خلفاء عباسیه‌نك اولی اولان سفاحك بعده منصور خلیفه‌نك دفتردار عالیقدارلری وندیم معالیمدارلری ایدی بغایت علو جنابله محافظهٔ وقاری ونزاهت طبع ایله تعظیم وافتخاری مثل اولوب زیاده عظمت فروش اولان کیمسه حقنده اتیه من عماره دیو ضرب مثل اولنور مزبورك نزاهت طبعنی وکبر

وتخوتی

وتخوتی برکون سفاح خلیفه زوجه‌سی ام سلمه‌یه وصف ایلدکده ام سلمه خلیفه‌یه دیدیکه شمدی عماره‌یی دعوت ایدوب شو مجوهر تسبیحم که اللی بیك آلتونه اشترا ایلدم کندینه هبه ایله قبول ایدرسه انك اولسون ایتمزایسه کمال نزاهتی رأی العین مشهودمز اولسون دیمکله خلیفه عماره‌یی حرمسرایه دعوت واثنای محادثه‌ده شو سبحه ظرف وتحف قبیلندندر بونی یادکارم اوله‌رق سز استعمال ایدك دیو اوزرینه آتدی عماره دخی سبحه‌یی اوکنه وضع ایدوب ختام مجلسده علی حالها براقوب کیتدی غالبا اونتدی دیه‌رك وراسندن برخادم ایله ارسال ایتدکلرنده بنه النه المایوب غلام مرقومه بنده سکا هبه ایلدم دیوب کیتمکله خادم رجوع قهقری ووقوع حالی اخبار وانبا ایلدکده ام سلمه خادمه بیك آلتون اعطا ایدوب سبحه‌یی الدیغی وعماره‌نك علو همتی نمایان اولدیغی کذلك منصور خلیفه‌نك مجلسنده دخی محافظهٔ شرف ووقاره دائر برقصهٔ دیکری مستطرفك یکرمی طقوزنجی بابنده مسطوردر

(* پك تکبر تجبر قیصر * عادتی اولمق افتخار اکثر *)

(تجبر قیصر) ترکیبنده تجبر تکبر وزننده ومرادفی اوله‌رق کبرلنمك وبیوکلنمك معناسنه‌در قیصر صیقل وزننده روم ملتنك قراللرینك لقبیدر عجم شاهلرینه کسری لقبی کبی وابتدا قیصر ایله ملقب اولان اغستوس نام قرال ایدی قبل ولادته والده‌سی فوت اولوب بطننی شق ایله اخراج ایلدیلر روم لغتنده اول رسمه تولد ایدن مولوده قیصر دیمکله مسفوره واخلافنه قیصر اطلاق اولندی وبو قیاصره بغایت کبر ونخوتله آلوده متکبر وخودبین اولملریله تعظیم وجبروتده مثل اولوب بو مقوله تعظیم وافتخاره تجبر قیصر دیو ضرب مثل اولندی

(* هم دیمکدر تلون الحربا * حالدن حاله دونمه صبح ومسا *)

(تلون الحربا) ترکیبنده تلون برنسنه‌نك رنکدن رنکه کیرمکلکنه وکونا کون کورنمکلکنه دینور حرباء حانك کسری والفك مدیله ترکیده قیاکلری وفارسیده آفتاب پرست دیدکلری جانورك اسمیدر دائما کونشه توجه واستقبال ایدوب شمسك دوریله بیله‌جه دور ایتمکله مجوسی وابو الزندیق اطلاق اولندی حین طلوعده بوز رنکلو برکلر اولوب بعد الارتفاع لوننه رونق کلوب حرارتك تأثیری تزاید ایتدکجه کونا کون الوان ایله متلون اولور پس بو ملابسه ایله متلون المزاج اولوب اختشامی صباحنه بلکه برساعتی اوبرساعتنه اویمیان دوامسز کیمسه حقنده فلان یتلون تلون الحرباء دیو ضرب مثل اولنور

(* احول من ابی براقش هم * متلون محیل اولان آدم *)

(احول من ابی براقش) مثلنده احول برحالدن برحاله دونمك معناسنه اولان حول لفظندن افعل تفضیلدر ابو براقش بانك فتحی وقافك کسریله قاموسك بیاننه کوره کرکی چمنده برکوچك طائر یابانیدرکه تویلرینك اوجی غایت آق واورته‌سی قرمزی واشاغیسی سیاه اولور برنسنه‌دن قورقوب اورکدکده تویلری قباروب طاوس کبی کونا کون الوانله متلون اولور وقزوینینك عجایب مخلوقاتنده یازدیغی اوزره بوینی وایاقلری اوزون ومنقاری قرمزی لقلق قوشی چمنده کوزل صوتلی برقوشدر هرساعتده اصفر واحمر وازرق واخضر لونلر ایله متلون اوله‌رق کورینور بوجهتلر ایله تلون مزاج حسبیله دالدن داله قونان کیمسه‌یه (ابو براقش) اطلاق اولنور وبوالهوس وبی ثبات وخداع وحیله کار وهرجایی یادکار حقنده (احول من ابی براقش) دیو ضرب مثل اولنور

(* اکادیمشکه هم ابو قلمون * اوله غایت تلونات نمون *)

(ابو قلمون) قافك ولامك فتحه‌لریله برنوع دیبای رومی‌یه دینور که حالا جانفزا محرکی اوله‌رق

جانفس دیدکلری دیبای زیبادر الوانٔ موجلر ایله رنك آمیز کورینور وصوده تعیش ایدن
حیوانلردن برجانور آدیدرکه برجانوری صید ایتمك قصدنده اولسه کندوسنی انك شکلنه قویوب
اول جانور دخی کندی نوعندن قیاس ایتمکله احتراز ایلیوب شکار اولور وسابق الذکر حرباء
دیدکلری قیاکلرینه دخی بوقلمون دینور وبرنوع صوقوشنه دخی دینورکه هر بارصویه طالوب
چیقدیقجه الوان رنکلر ایله نمایش ایدوب بشقه چشیدکورینور پس بوجهتلر ایله ظاهرا وباطنا
متلون کیمسه یه ابوقلمون دینور واومقوله کیمسه حقنده احول من ابی قلمون دیوضرب مثل
اولنور وحوادث مختلفه اعتبار ایله دنیادن کنایه اولنور

*) بغلهٔ بودلامه یك معیوب * کیم اوله جامع جمیع عیوب (*

(بغـلهٔ ابی دلامه) ترکیبنده ابودلامه دال مهمله نك ضمیله زند بن الجون نام شاعر نادره کونك
کنیه سیدر مزبور ابودلامه خلفاء عباسیه دن منصور ومهدی خلیفه لرك ندیم مجلسلری ایدی
مرقومك نوادر عجیبه وحکایات مضحکهٔ کثیره سی مستطرفده ومحاضراتده مسطور در
مزبورك غایت کریه المنظر وکثیر العیوب لنك ولاغر بر استر معایب کستری اولمغله عیوب
ظاهره وباطنه سنی تفصیل وتعدادی مشتمل برقصیدهٔ طویله انشا ایتمکله مزبور قاطرك عیوبی
السنهٔ ناسده رایکان وکثرت عیوبده مثل اولوب من بعد برنسنه مجمع عیوب اولدقده ماهوالا
بغلهٔ ابی دلامه دیوضرب مثل اولنمشدر

*) اولدی شول کیمسه کیم ابوغبشان * حمق ایله کوررکرز خسران (*

(ابوغبشان) بوندن یکرمی بیت اقدم صفقهٔ ابی غبشان بیتنك شرحنده حمق وبلادتی نمایان
اولان شخص خزاعی پرخسراندر زیانکار مرقوم بلاهت وغباوتی وفرط حماقتی حسبیله
معاملهٔ داد وستدده سلم خاسر کبی چوق زیان کورمکله مثل اولوب حماقتی اضاعهٔ سرمایه یه
بادی اولان کیمسه یه ابوغبشان دینلدی

*) ابن ملاص اولدی شخص لئیم * ابن ملاج هم بخیل ذمیم (*

(ابن ملاص) ده ملاص شداد وزننده یاش بالق کبی الده آوجده طورمیان پك صبرینجق
وقاپینجق نسنه یه دینمکله ابن ملاص دباره جی وحیله طغارجغی فرومایه ولئیم کیمسه نك
اوغلو معناسنه سب ودشنامدر (ابن ملاج) ده ملاج شداد وزننده کذلك ابن ملجان ده
ملجان سکران وزننده شول بخیل کیمسه یه اطلاق اولنورکه کمال بخل ودنائتندن ناشی ناقه وقیون
مقوله سی صاغمق حیواناتی صاغدیغی صورتده جوارده اولنلر سود طلب ایدرلر دیو صاغمیوب
اغزیله ممه سندن امراوله پس ابن ملاج بخیل ابن بخیل معناسنه الفاظ شتومندندر

*) اولدی هیان بن بیان هم * اصلی معلوم اولمیان آدم (*

(هیان بن بیان) هانك وبانك فتحه لری ویالرك تشدیدیله وهی بن بی کذلك تشدیدیله مجهول
الذات والنسب اولان کیمسه دن کنایه اولورلر وجهی بودرکه هی بن بی حضرت آدم علیه
السلام احفادندن ایدی وقتاکه سائر اولاد واحفادی ربع مسکوندن بربر طرفه متفرق
اولدقلرنده اولدخی برجانبه عازم اولمشیدی لکن نابود ونابدید اولمغله من بعد نام ونشانی محسوس
اولمدی پس بومناسبتله اهل لسان اصلی ونسلی معلوم اولمیان بی نام ونشان کیمسه یه هی بن بی
ومبالغه قصدیله هیان بن بیان اطلاق ایدرلر

*) اشأم من طویس غایت شوم * پك شآمت ما کی شوم البوم (*

(اشأم من طویس) مثلنده اشأم اوغورسزلق معناسنه اولان شآمتدن افعل تفضیلدر طویس
زبیر وزننده برمخنث مدنی اسمیدر مقدما اسمی طاوس اولوب بعد التخنث یعنی زنان فواحش

نشان کبی قیریلوب بوکلوب مخنث مزاج وخلیع العذار اولدقده تحقیر اطویس اطلاق ایلدیلر
اسلامده الك اول طرب وتغنی ایدن مزبور در والده سی غایت نمامه ومفسده اولمغله نسوان
انصار بینلرینی غمزه ونمیمه ایله افساد وتحریش ایدرایدی اول حال اوزره اوقاتکذار ایکن
فخر انام علیه الصلوة والسلام حضرتلرینك ملأ اعلایه اعتزاملری کونی وضع حمل ایدوب
مزبوری عالم کون وفساده کتوردی وصدیق اکبر رضی الله تعالی عنه حضرتلری وفات ایلدیکی
کون سوددن کسیلوب فاروق اعظم رضی الله تعالی عنه شهید اولدیغی کون بالغ اولوب
وحضرت عثمان رضی الله تعالی عنه شهید اولدیغی کون تزوج ایدوب وحضرت علی
کرم الله تعالی وجهه شهید اولدیغی کون دنیایه بر ولدی کلدیکنی کندیسی نقل واخبار
وبنم کبی بردخی وارمیدر دیه رك اوغورسزلقده یکانهٔ جهان اولدیغنی اعتراف واقرار ایدرایدی
بنابرین نامبارك قدمی نیل وفراتی قوریدر مصراعنه ماصدق اولان شخص مشؤم حقنده
اشأم من طویس دیوضرب مثل اولندی (شوم البوم) بایقوشك میمنتسزلکی دیمکدر چونکه
شاعر ترکینك اشبو * غافل اولمه ای برادر نیجه مهمان خانه نك * پاسبانی بوم اولوب بدر پرده داری
عنکبوت * نشیده سنجه بوم مرقوم منزل ومأوی سنی دائما بنیان خراب * وسائر طیور ایله الفت
وموانستدن مباعدت واجتناب ایتمکله شرار طیوردن زعم اولنوب تشاؤم اولندیغی ابو الطیبك
اشبو خیر الطیور علی الغصون وشرها * یأوی الخراب ویسکن الناووسا * نظمنده واقعدر
پس معلوم اولدیغی اوزره بومی شوم عد ایتمك مجرد امر وهمی اولوب اصل واساسی یوق
ایسه ده ینه شآمت ونحوسته شوم البوم اطلاق اولندی

*) همدخی حرب داحس وغبرا * پك نحوستلی کار نابرجا (*

(حرب داحس وغبرا) ترکیبی * وقع بینهم حرب داحس والغبراء * مثلنه ایمادر ملخص مجمع
الامثالده مسطور اولدیغی اوزره داحس حاء مهمله نك کسریله عبس قبیله سندن قیس بن زهیرك
فرسی اسمی وغبراء حمراء وزننده فزاره قبیله سندن حذیفهٔ بن بدرك فرسی اسمیدر مثل
مزبورك منشائی اولدرکه سالف الذکر قیس بن زهیر العبسی ایله حذیفهٔ بن بدر الفزاری داحس
وغبراء نام اتلرینی قوشوب یارشدرمق خصوصنده یوز دوه اوکدل اولمق اوزره بحث ایدوب
اتلرینی قرق کون پراندردقدنصکره بنی فزاره ارضنده یوزغلوه یعنی یوز اوق آتمی مقدارنده
برمیدان مسابقه تعیین ونهایتنده ذات الاصاد نام برغدیری غایت تحدید ایلدیلر بعده قیس
داحسه وحذیفه غبرایه سوار اولوب مبدأ مسافه دن آت باشی برابر ارخای عنان ومانند
روزکار سوی غایته روان اولدیلر لکن بنوفزاره حذیفه نك جماعتندن اولمغله غیرتنه مبنی منتهای
مسابقه اولان ذات الاصاده قریب بروادیده برقاچ کیمسه لر پوصدرمشلر ایدی قیس داحس
اوزرنده حذیفه یی سبق وتقدم ایدوب کیدرکن ناکاه مزبورلر پوصودن بغتةً صیچرایوب
چیقوب داحسك چهره سنه ضرب ایله جهت غایتدن صرف وتعویق ایتملریله قبیلتین
مرقومتین بینلرنده آتش حرب وقتال مشتعل وقرق سنه مقداری ممتد اولوب طرفیندن
چوق کیمسه نك قتل واعدامنه داحس مرقوم سبب مستقل کبی اولمغله شر دائمده مثل اولوب
ایکی قوم میاننده اوزون اوزادی حرب وجدال وقوع بولوب اوکی التمدیغنده * وقع بینهم حرب
داحس والغبراء * دیو ضرب مثل اولنور

*) قتل مفهومی آفة الوزراء * حفظ ایده بیکاهی صون خدا (*

(آفة الوزراء) ترکیبنده آفت همزه نك مدیله اصابت ایتدیکی نسنه یی تباه وافساد ایدن عارضه
وبلایه دینمکله معنای ترکیب وزیرلرك بلا ومصیبتی دیمك اولور لله الحمد والمنه اشبو زمان امن وامان

اولان زمان معدلتنشان كيتي ستانيده كرك وزراء وكرك سائر رؤساء بلاموجب شرعي قتل واعدامدن بالكليه رها بولمشلر ايسه ده لكن عصر عباسيه دن تاعصر باهر النصر ولي نعمت جهان سلطان عبد المجيد خان خلد الله خلافته الى آخر الدوران حضرتلرينك زمان سعد اقترانه قدر معلوم تاريخ شناسان اولديغي اوزره قتي جوق وزراء كشته تيغ عدوان اولمرله آفة وزراء قتل واعدامدن كنايه اولمشدر شيخ ناظمك مصراع ثانيده اولان دعاسنك آثار اجابتي قرق سنه تمامنده ظهوره كلمشدر

(* هم ما ك وكيل عزرائيل * مهلك خستكان طبيب رذيل *)

(وكيل عزرائيل) حضرت ملك الموتك وكيلي وقائمقامي ديمك اولور لكن بطريق التشبيه تشخيص امراضه وعلته موافق مداوات ومعالجه يه وقوف واطلاعي يوغيكن ادعاء طبابت ايدوب خسته لري اهلاكه بادي اولان متطببلره اطلاق اولنوركانه بعض مريضلرك روحي قبض خصوصني عزرائيل عليه السلام كندويه سپارش وتفويض ايلمشدر

(* اصفرار الانامل اولمش بوت * اوبله دير لرمش اوليجق كشي فوت *)

(اصفرار الانامل) برمقلرك اوجلرينك صرارمسي ديمكدر لكن نزع روح اثناسنده دم منجمد اولوب ظاهر بدندن حمرت زائل اولمغله صفرت طاري اولمق ملابسه سيله اصفرار الانامل موتدن كنايه اولور بناء عليه بر كيمسه فوت اولدقده اصفر انامله ديرلر مات معناسنه نته كه موت ايله حرارت غريزيه منطفي اولديغيچون برد جسده ديرلر مات معناسنه

(* اضطراب العنان هزيمتدر * كه سزاى عدوى دولتدر *)

(اضطراب العنان) ديزكنك مختل ومشوش اولمسي معناسنه اولور لكن اهل لسان دين ودولتك اعداسنه سزاوشايان اولان حالتدن يعني جنكدن بوزيلوب قاچمقدن كنايه ايدوب جاء فلان مضطرب العنان ديرلر منهزما معناسنه

(* اولدي استنعج الذباب ديمك * دشمنان دوست طرزي كوسترمك *)

(استنعج الذباب) و (استنجعت الذباب) تركيبلرنده استنعاج نعجه لنمك يعني قيون كبي كورنمك معناسنه ذباب ذبابك جمعي اوله رق قورتلر معناسنه اولمغله معناى تركيب قورتلرك قيون طرزنده كورنمكلكي ديمك اولور لكن تركيب مزبور دشمنلرك دوست صورتنده كورينمسندن كنايه اوله رق مستعملدر نته كه بو يله درونده عداوت كامنه سي وار ايكن ابراز صداقت ايدن كيمسه يه لسانمزده قيون باشلي قورت تعبير اولنور باصمه نسخه لرده استنعج موقعنده استجب وقوعي استنجب محرفي كبيدر لكن اوده وزنه كلمكله فعل تذكير اولندي

(* شول وساوس برازخ الايمان * كنورر قلبه دمبدم شيطان *)

(برازخ الايمان) تركيبنده برازخ عسا كروزننده برزخك جمعيدر برزخ جعفر وزننده ايكي نسنه اراسنده حاجز وحائل اولان فاصله وحجابه دينور و بو مناسبتله وقت موتدن قيامته قدر ممتد اولان زمانه يعني دنيا ايله آخرت بيننده اولان عالمه اطلاق اولنور و برازخ الايمان ايمانك اولي ايله آخري مابيني يعني اعلاسي اولان ايمان بالله ورسوله ايله ادناى شعبي اولان اماطة الاذى عن الطريق بيننده اولان برزخلر ديمكدر كه وسواس خناس اولان شيطان عبد مؤمن ايله بو فضائل بيني حاجز اولمق قصديله دائما قلبه طرح والقا ايتديكي وساوسدن عبارتدر قالديكه نظمك نسخ مطبوعه سنده ايمان موقعنده انسان وقوعي طغيان قلم طابعدر زيرا عبد الله بن مسعود رضي الله عنه حضرتلرندن مروي اولديغي اوزره بعض اصحاب ايمان واعماله دائر وقوع بولان وسوسه لردن سؤال ايلدكده * تلك برازخ الايمان * حديث شريفيله جواب و يرلمشدر مقصود ناظم بو حديثه ايمادر

(* حانث اولسه تحلة الايمان * ديندي كفارتن ادايه همان *)

(تحلة الايمان) تركيبنده تحله تانك فتحي وحانك كسري ولام مشدده نك فتحيله تحليل كبي مصدردر چوزمك معناسنه ايمان همزه نك فتحيله يمينك جمعيدر قسم معناسنه پس تحلة الايمان عقده يميني حل ايدن كفارتدركه اون فقيري اطعام ياخود اكساء ياخود تحرير رقبه و بونلردن عاجز ايسه اوج كون صيامدن عبارتدر و به فسر قوله تعالى * قد فرض الله لكم تحلة ايمانكم * اى بين لكم ماتحل به عقدة ايمانكم من الكفارة زيرا يميننده حانث اولان كيمسه كفارتني ادا ايلدكده عقده يميني حل ايدوب عقوبة اخرويه دن خلاص اولور

(* آفة العلم ديندي نسيانه * ترك ايله عارض اولور انسانه *)

(آفة العلم) علمي افساد واضاعه ايدن عارضه و بليه معناسنه سهو ونسيانه اطلاق اولنور و بو آفت اكثريا تعليم وتعلم ومطالعه كتبي ترك سببيله عارض اولان دواهيدن اولديغي ناظم اشعار ايلمشدر

(* امهات الخطيئه معناسي * حرص وكبر وحسد خطاياسي *)

(امهات الخطيئه) ترهات السفيهه وزننده ذنب وكناهلرك اصولي ومرجعلري معناسنه اخلاق ذميمه دن اوج خصلت قبيحه يه اطلاق اولنور بريسي حرص على المالدركه * حب الدنيا رأس كل خطيئة * حديثندن معلومدر ايكنجيسي كبر اوچنجيسي حسد ذميمه لريدر كه اول المتكبرين واول الحساد اولان ابليس لعينك ملأ اعلادن طرد وتبعيدينه بونلر باعث اولديغي محكم تنزيلده منصوص ومجزومدر

(* هم حمار الحوائج اول بدكار * بار خلقي چكر كزر هر بار *)

(حمار الحوائج) ناسك محتاج اولديغي شيلرك مركبي معناسندر كه بطريق التمثيل ايشكذار الق ادعاسيله كندي مصالح وحوائجني ترك ايدوب بيهوده يره دائما خلقك يوكني اوزرينه المغله ايلك ايشنك اوستدسي كندي ايشنك خسته سي تعبير اولنان احمق نابكاره اطلاق اولنور و بركيمسه يي ناس ذلت وحقارتله استخدام ايتدكده * اتخذوا فلانا حمار الحوائج * ديو ضرب مثل اولنور و بو مقوله كيمسه يه (حمار القوم) دخي دينلور

(* ديندي بك ذلته هوان قعبس * اولمه شكل ذليل نفس نفبس *)

(هوان قعبس) تركيبنده (هوان) سحاب وزننده خورلق وحقارت معناسنه در (قعبس) امير وزننده ياخود قعبس زبير وزننده تميم قبيله سندن قعبس بن مقاعس نام كيمسه دركه هوان وذلتده مثل اولمشدر اصلي بودركه مزبورك پدري مقاعس فوت اولدقده عمه سي برصاع بغداى مقابلنده قعبسي بر كيمسه يه رهن و يروب من بعد فك رهن ايتمكله بغداى صاحبي عادت جاهليه اوزره مزبوري استعباد ايدوب مزبور مدت العمر حناطك عبدي اولمشدر نته كه شاعرك اشبو هوان البخيل على اهله هوان قعبس على عمته بيتنده واقعدر بنا برين نفس نفيسك شئ خسيس مقابلنده كرفتار اولديغي ذلته هوان قعبس ضرب مثل اولمشدر

(* اولدي هم كلبة بني اصنق * اولكه جائع ايده طعامه فدا *)

(كلبة بني اصنق) اصنق نام كيمسه نك اوغوللرينك ديشي كلبي ديمكدر كه طعام تناولنه شدت شرهده مثل اولمشدر (منشائي) اولدر كه مزبورلرك بر كلبي اولوب خيمه لرينك جامبسي ايسه ده مأكولات ومشروباتدن نيه ظفر بولورسه يوب ايچوب افساد ايدر اولديغندن برقاچ كونلر آچ صوسز ربط و بند ايلشلرمر بوط اولديغي حبل متيني بركيجه ديشلريله كسوب بوشانمش اتفاق قمرك طلوعي وقتنه تصادف ايتمكله قرص قمري رغيف تنور قياسيله

كوزینی آیه دیكوب مطلع قره طوغری شتاب ایدركن ناكاه بریوكسك قبادن وادئ سنكساره سقوط ایله بوینی قیریلوب (الطمع الكاذب یدق الرقبه) مثلنه ماصدق اولمغله من بعد طمع خام وحرص علی الطعام خصوصنده مثل اولوب طعام یولنه جانتی فدا ایتمه درجه سنده عبدالبطن وشكم بنده اولان كیمسه حقنده (كلبة بنی اصفی) ضروب امثالدن اولمشدر

*) اجرد من جراد اوشخص اكول * كیم نه بولورسه ایلیه ما اكول (*

(اجرد من جراد) تركیبنده (اجرد) برنسنه یی صویوب تعریه ایدیجی معناسنه اولان جاردك افعل تفضیلیدر جراد سحاب وزننده معروفدر كه چكركه یه دینور و بوكا جراد اطلاقی برك یوزینی نباتك تجرید ایتدیكی ملابسه سیله دركه (كالجراد لایبقی ولایذر) مثلنجه نه بولورسه یبوب محو وافنا ایتمك معتاد قدیمیدر پس بومناسبتله رطب ویابس نه بولورسه اكل و بلع ایدر اولان آج كوزلو اكول كیمسه یه (اجرد من جراد) دیو ضرب مثل اولنور

*) دیمك اولمش ثریدة غسان * انفس اطعمه ما كل همان (*

(ثریدة غسان) تركیبنده (ثریده) جریده وزننده وهاسز ثرید تفسیر كشافده شاعرك اشبو اذا ما الخبز تأدمه بلحم فذاك امانة الله الثرید قولی مفادنجه اتمكی خرده خرده طوغریوب ات صویله اصلادوب اوزرینه ات دوكك ایله معمول اولان طعامدر كه لسانمزده تحریفله ترید اطلاق اولنور (غسان) حسان وزننده یمنده برقبیله دركه ملوك غسان وال جفنه انلردندر بونلر ملوك عربك اسخیاسندن و بغایت مضیاف اولان خاندانندن اولملریله دائما خلقی ضیافتده باغلوات ایله مصنوع ثرید ایله اطعام وتناول ایدنلر بغایت استلذاذ واستعظام ایتملریله طیب لذتده مثل اولوب مطلقا اطیب والذ اولان اطعمهٔ نفیسه یه (ثریدة غسان) دیو (واطیب من ثریدة غسان والذ من ثریدة غسان) دیو ضرب امثال اولنورنته كه (مضیرهٔ معاویه فالوذج ابن جدعان دخی بو بلجه در

*) اصبر من قضیب اولمش هم * غایت ایله صبور اولان آدم (*

(اصبر من قضیب) مثلنده (قضیب) خطیب وزننده ضبه قبیله سندن بر كیمسه نك اسمیدر كه ذل ومحنته بغایت صبر وتحمل ایله شهر تشعار اولمغله جفا كشلكده مثل اولوب زیاده صابر ومتحمل و بغایت حمول وذریادل اولان كیمسه حقنده (اصبر من قضیب) دیو ضرب مثل اولنور

*) اثقل من رقیب اویله ثقیل * كه اوله مانع صفای جمیل (*

(اثقل من رقیب) مثلنده (رقیب) مطلقا حارس ونكهبان معناسنه دركه كوزجی تعبیر اولنور لكن بوراده مراد خصوصیله محابیك حارس ونكهبانی اوله جقدر كه نزد عشاقده بغایت كران ومبغوض اولمغله اقصای آماللری مسفورك هلاكی اولدیغنه شاعرك اشبو جان الیجی جان الورسك وار رقیبك جانی ال هم سنك ایشك بترهم خیلی منتدر بكانشیده سی وامثال تركیه دن رقیب اولسونده نه یوزدن اولورسه اولسون تعبیرلری كال مبغوضیتنه كواهدر ایمدی بوملابسه ایله مانع صفای جمیل اولان هر بركرانجان ثقیل حقنده (اثقل من رقیب بین محبین) دیو ضرب مثل اولنور

*) دیسه لر اثقل من الكانون * پك ثقیله نه آتشین مضمون (*

(اثقل من الكانون) مثلنده (كانون) قانون وزننده آتش اوجاغنه دینور كه خانه لرده

ومطبخلرده بیوك طاشدن وكیلرده تموردن اتخاذ ایدرلر (وكانون) قلب شتاده ایكی شهر رومی اسمیدر كه كانون اول وكانون ثانی دیرلر معنای اوله كوره ثقلت حسیه اولور ثانی یه كوره قطعهٔ سابقه ده بیكن كافات شتاده بیان اولندیغی اوزره حوایج ومؤنتلرك ثقلت معنویه سی اولور لكن ناظمك آتشین مضمون تعبیرینك معنای اوله مساسی اظهردر پس هر حالده كانونده ثقلت دركار اولمغله مثل اولوب پك ثقیل كیمسه حقنده (اثقل من الكانون) دیو ضرب مثل اولنور جای دوح وكابوس السحركبی

*) نكتهٔ جلسة الخطیب دیمك * پك چوق اوتورمه دن همان كتمك (*

(جلسة الخطیب) جیمك كسریله خطیبك بركونا اوتوریشی دیمكدر كه مراد خطبتین بیننده بردقیقه مقداری اولان جلسهٔ خفیفه سیدر بوملابسه ایله بركیمسه برمجلسه واردقده حق الداخل علی الكرام قلة الكلام وسرعة القیام مضمونیله عامل اولوب اوصاندرمه دن كتدكده (جلس فلان جلسة الخطیب) دینلور

*) شو یله كیم توبة الزمان دیمه هم * قیله تكدیر ایدوب صكره كرم (*

(توبة الزمان) زمانك ندامتی وایتدیكی اسائتدن رجوع وعودتی دیمك اولور كه (عسر المرء مقدمة الیسر)مفادنجه بركیمسه برزمانده كرب وشدته دوچار اولوب بعد زمان كندویه سعه وفرج حصولی كانه زمان كندی حقنده اولا اساءت ایدوب بعده اسائتنه نادم اولمغله تلطیف واحسان ایتمه تصورینه مبنی استعاره بالكنایه طریقیله (توبة الزمان) اطلاق اولندی بعده بركیمسه آخر كیمسه یی بالایجاب یاخود بلا موجب تكدیر وازعاج ایدوب بعده كرم واحسان ایله دلشاد وابهاج ایلسنده استعمال اولندی

*) كنج ایكن صاچ صقالده اولمه سیاه * حیف كیم صبغة الشباب ایمش آه (*

(صبغة الشباب) صادك كسریله كنجلك بویه سی دیمكدر كه مسك الشباب كبی هنكام جوانبده صاچك صقالك سیاه اولمه سندن كنایه اولور كه پیرلك حسبیله اغارمسی موجب تلهف وتحسردر

*) معنئ جرأة الذباب دیمك * پك ضعیفك جسارتی بی شك (*

(جرأة الذباب) سرعة الغراب وزننده سنكك جسارت وشجاعتی دیمك اولور زیرا ذباب اضعف مخلوقاتدن ایكن اشجع حیوانات اولان ارسلانك النه واغزینه وملك جبارك بورننه وكوزینه قونوب كلماذب آب ما لنجه هر بار ذب وطرد اولندقجه ینه معاودت ایله تجبیزه اقدام ایلدیكیچون جرأت وجسارتده مثل اولوب زیاده جسور كیمسه حقنده (اجرأ من ذباب) دیو ضرب مثل اولنور وضعیف وحقیر اولان كیمسه نك منیع الجناب اولان كیمسه اوزرینه صوله سنه (جرأة الذباب) اطلاق اولندی

*) اولدی تسخین ازرشوق جدید * یعنی ایتمك تعشق تجدید (*

(تسخین الازر) تركیبنده (تسخین) قزدرمق معناسنه ازر همزه نك فتحیله ظهر وزننده ومرادفی اوله رق ارقه معناسنه اولمغله معنای لغویسی ارقه یی و بلی قزدرمق اولور لكن اصطلاح اد باده بركیمسه نك معشوقنه اولان هوا ومحبتنه كسل كلوب صوغودقدنصكره ینه یكی باشدن آتش عشقه دوشوب شمع جماله شوق جدید ایله سوزان ومتن عشقی تجدید ایله ابجد خوان آشفتكان اولمسنه دینور

*) دیدیلر التقاء الرفغین * یعنی لفظ مجامعت عینی (*

(التقاء الرفغین) تركیبنده (التقاء) همزه نك كسریله مشاركت ایچون اولمغله ایكی نسنه نك بربرینه تصادفی وقاوشمه سی دیمك اولور (رفغین) رفغ لفظنك تثنیه سیدر رفغ رانك ضمیله

فرجك چوره سی معناسنه اولوب فرج دخی رجال ونسانك موضع معهودلرینه دینمکله
(التقاء الرفغين التقاء الختانين) كبی جماعدن كنایه اولور

*(مثل تیس بنی حمان دیمه هم * پك كثیر الجماع اولان آدم)*

(مثل تیس بنی حمان) مثلنده (تیس) تانك فتحیله لبس وزننده تكی وكیك مقوله سنك ارككنه ونكه سنه دینور (بنی حمان) حاء مهمله نك كسری ومیمك تشدیدیله تمیم قبیله سندن برجماعتدر وانلرك برتكه لری وارایدیكه شدة غلمه ده یعنی شهوت سفادیه سنك غالب اولمه سی خصوصنده مثل اولمشدر دیشی تكیلره وقتلی وقنسز آشمغله راحت و برمدیكندن خصیتنی دق اولندقدنصكره بنه یتمش رأس تكی ایله تسافد ایدوب چفتلشدیكی نفحة ثعالبیده مسطوردر بناء علیه شدت شبقده وكثرت مجامعتده مثل اولوب غایتله كثیر الجماع اولان كیمسه حقنده (فلان مثل تیس بنی حمان واغلم من تیس بنی حمان) دیو ضرب مثل اولنور

*(هم صریر المحامل اولدی اوحال * ابشیدلمك ملاعبات وصال)*

(صریر المحامل) تركیبنده (صریر) امیر وزننده صوت وسس معناسنه (محامل) میمك فتحیله مغازل وزننده الت تناسلك كوكنده اولان طمر ایله در یسنه دینمكله معنای تركیب محامل ذكرك سسی دیمك اولور كه الذا الجماع الخشه ما آتجه اثناء جماعده عضوینك مس عنیفندن ناشی مسموع اولان چغردی وشپردیدن كنایه اولور

*(شول ابوارب ایدن زیاده جماع * انی اول ذوق ایتمه اشباع)*

(ابوارب) ده (ارب) همزه نك كسریله ورانك سكونیله عضونا محرم اولان فرج معناسنه اولمغله مآل تركیب ملازم فرج دیمك اولوب كثرت جماعدن كنایه اولور بعض ادباتده وقوفنه كوره ابوذر وزننده ابوار اولمق اوزره مرسومدر ارهمزه نك فتحی ورانك تشدیدیله مجامعت واجاء كبی اسماء جماعدن اولمغله ملازم جماع معناسنده صریح اولور نسه كه اوقیانوسده اركبی ارایتمك لطائفدن اولدیغی تصریح ایلمشدر پس ابوارب كذلك ابوار شهوت جماعیه سی غالب اولمغله ذوق جماعه طویمیوب انا مشغول یاری فاطلبوا العلم غیری ما آلنی قالله یاخود لسان حالله ناطق اولان كیمسه نك كنیه سی اولمشدر

*(نكتهٔ شهوة النبیذ دیمك * كیف تفخیذ برله اكلمك)*

(شهوة النبیذ) تركیبنده (شهوت) برنسنه یه میل ورغبت معناسنه (نبیذ) لذیذ وزننده خرما شرابنه دینمكله معنای تركیب نبیذ تناولنه رغبت واشتها دیمك اولور لكن لسان ظرفاده قضاء شهوت ایتمك مرادایدن كیمسه ایلاج واد خال ایله اركبی اراییموب بلكه تبطین وتفخیذ یعنی خاتو نك بطنه واو یلوغنه عضو معهودی سورتمكله اكدش كبی كبی دوزجه بر ذوق ایله تلذذ ایلمك معناسنده مستعملدر نزد باده نوشانده نشوهٔ نبیذ نشوهٔ خمردن دون اولدیغی كبی خواهشكران قضاء شهوت عندنده لذت تفخیذ لذت وقاعدن ادنی اولدیغی ملابسه سیله شهوت نبیذ تفخیذ ایچون مستعار اولمشدر

*(كوزكوره انكح من الاعمی * نصب عینی جماع اهل هوا)*

(انكح من الاعمی) مثلنده (انكح) وطئ وجماع ایدیجی معناسنده اولان ناكح لفظنك افعل تفضیلیدر چونكه اكثریا طائفهٔ عمیان مائل زنان وصاحب سنان اولملریله كثرت وقاعده مشار بالبنان اولدقلری ایچون خصوص مزبورده مثل اولوب روزشب نصب عینی ومطمح نظری مانند تیس بنی حمان مواقعت نسوان اولوب * صبر مفتاح فرج دینسه همان * دیرایدی ساكن اوقورایی امان * دیین صویوجی زاده كبی زندوست كیمسه حقنده (انكح من اعمی) دیو

ضرب مثل اولنور

*(مجمع المیم بالقلم دیمه هم * مغلم ایتدی دیمك تلوط كم)*

(مجمع المیم بالقلم) تركیبنده مجمع افعال بابندن اسم فاعل بنیه سیله جمع ایدیجی معناسنه در (میم) حرف معروفك اسمیدر (قلم) آلت كتابتدر پس معنای تركیب میمی قلم ایله بریره كتوریجی دیمك اولور لكن طول واستقامتده مغلمك لایقالسنی قلمه واستداره ودكرمیلكده كون داده لرك كوتی مدور الرأس اولان حرف میمه تشبیه ایله (فلان مجمع المیم بالقلم) دیوب غلامپاره واواطه ایدیجی معناسنی اراده ایدرلر (تلوط) تغوط وزننده وملاوطه معامله وزننده غلام تصرف ایتمكه دینور اواطه كبی

*(دیسدلر الوط من الرهبان * شولكه كا فرجه فاعل غلمان)*

(الوط من الرهبان) مثلنده الوط لواطه دن افعل تفضیلدر (رهبان) رانك ضمیله راهبك جمعی یاخود ثعبان كبی مفرد اوله رق نصاری طائفه سنك پاپاسلرینه دینور چونكه نصاری پاپاسلرینك مجرد اولمسی رأی خودلرینه كوره معتبر اولمغله اكثری اول نابكارلر تأهل ایتمیوب مغبچه لر ایله معاملهٔ دادوستدی او یوشدرمق عادت شنیعه لری اولدیغندن كثرت تلوطده مثل اولوب كا فرجه غلمان تصرف ایدن لوطیلره (الوط من الرهبان) دیو ضرب مثل اولنور

*(بونی ایهام ایدوبده بعض خبیر * مغلمه راهب ایتدیلر تعبیر)*

یعنی مثل مزبوره واقف اولان بعض ظرفا بومعنایی ایهام ایدوب لوطی مغلمه راهب اطلاق ایلدیلر

*(هم دواء السهرنه مست اولمق * یا جماع ایلیوبده پست اولمق)*

(دواء السهر) تركیبنده سهر فتحتینله برعلتدر كه مبتلاسی بهر كیجه او یو یامیوب بیدار اولور سببی صفرانك یاخود سودانك غلبه سندن ومالیخولیا ومراق مقوله سی حادثه لردن اولور دواسی كتب طبده مسطوردر لكن بومقوله كیمسه عیش ونوش ایله خلیا ومراقی فراموش ایدوب برمقدار او یوماغله یاخود مجامعت ایله وجودنه تعب عارض اولوب او یقو كلمكله مطلقا مستی وسرخوشلغه كذلك معاملهٔ زوجیت ایله تلذذ وخوشلغه (دواء السهر) اطلاق اولندی

*(فاعلاتن مفاعلن فعلن * یوری طورمه هزیولنده بولن)*

یعنی بو قطعه بحر خفیف مسدس الاجزادندر كه اصلی فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن در لكن صدر وابتدالری سالم وحشوی مخبون وعروض وضربلری كیمی مخبون مقصور وكیمی اصلم وكیمی اصلم مسبغدر ناظم تحریر ینه معنای اوزره اصحاب استعدادی مسلك هنزه ارشاد ایلمشدر

*(وكذا مصطلحات الادباء * التی انتخبوها البلغاء)*

(كذا) بو یلجه بونك كبیدر معناسنه مقدم خبر (مصطلحات الادباء) اضافتله مؤخر مبتدادر (التی) اسم موصولك مؤنثی اوله رق مصطلحاتك صفتیدر (انتخبوا) انتخابدن جمع مذكر ماضیدر جمع ضمیری ادبایه راجع وفعلك فاعلی وجمله سی موصولك صله سیدر وضمیر منصوب مصطلحاته راجعدر (بلغاء) رفعله فاعل ضمیرندن بدل اولمغله اكلونی البراغیث قبیلندن اولور مفردات ماسبقدن معلومدر (حاصل معنی شو قطعهٔ مشروع فیهاده ذكر وایراد اولنه جق مصطلحات وامثال قطعهٔ سابقه لرده سلك نظمه كشیده اولنانلر كبی ادبا و بلغانك

انتخاب ایتدیکی منتخبات جمله سندندر دیمك اولور

*) حضرت آدم ایمش ابن الطین * فهم ایدر اصلنی ارباب یقین (*

(ابن الطین) طانك کسریله حضرت ابو البشر صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه پدریمزك کنیه سیدر * انی خالق بشرا من طین * آیت کریمه سی منطوقنجه بالحقدن مخلوق اولمغله کانه جزء غالبی اولان طیندن تولد ایتمسی تصور ینه مبنیدر و بوکنیه نك وجهنی یاخود جناب آدم علیه السلامك اصلنی ومادهٔ وجودینی یاخود کندی اصلنك کیفیت خلقتنی ارباب عرفان واصحاب ایقان بیلورلر دیمکدر

*) تکریدن قورقه لباس التقوی * کیر اول جامه یی انجق صلحا (*

(لباس التقوی) اضافت بیانیه ایله الله تعالی حضرتلرندن قورقمق معناسنه در نتکیم * ولباس التقوی ذلك خیر * نظم جلیلنده خشیة الله ایله مفسردر زیرا لباس لابسنی مشتمل اولوب حرارت و برودتك مضرتندن وقایه ایتدیکی کبی اوامر الٓهیه یه امتثال ونواهیدن اجتنابدن عبارت اولان تقوی لباسی دخی متلبس اولان صلحایی جهنمك نار وزمهریرندن وقایه ایدر

*) عالمان اولدی مصابیح الارض * پرتو فضلی ایدرلر چون عرض (*

(مصابیح الارض) یریوزینك آلت تنویرلری یعنی چراغ ومشعله‌لری معناسنه علماء شریعته اطلاق اولنور زیرا نجوم وکواکب عالم افلاکك مصابیحی اولوب ظلمت حسیه یی دفع وازاله ایتدکلری کبی علماء دین دخی نور علمی نشر وعرض ایله عالم عناصرك مصابیحی اولوب قلوب جهالدن ظلمت جهلی ازاله و پرتو علم ایله تنویر واضائه ایلملریله (مصابیح الارض ومصابیح الظلم) اطلاق اولنمشدر

*) جهل معناسنه موت الاحیاء * چون ایدر عالمی عالم احیاء (*

(موت الاحیاء) همزه‌نك فتحیله دیریلرك اولمسی یعنی حال حیاتنده اصحاب قبوردن معدود اولمسی معناسنه جهالت ونادانلغه اطلاق اولنور نتکیم شاعرك اشبو * الجهل قبل الموت موت لاهله * واجسامهم قبل القبور قبور * وان امرؤ لم یحی بالعلم میت * ولیس له حتی النشور نشور * قطعه سنده و بعض افاضلك * موت التقی حیوة لانفاد لها * قد مات قوم وهم فی الناس احیاء * نظمنده واقعدر لکن بحکم انتضاد معشر علما عالمی زنده واحیا ایتملریله بعد وفاتهم زمرهٔ زندکاندن معدودلر در نتکیم شاعرك اشبو * ماما مات من کان حیا ذکره ابدا * وفی الدفاتر قدتتلی فوائده * ولم یزل علمه فی الناس منتشرا * و ینفع الخلق فی الدنیا عوائده * قطعه سندن ظاهردر

*) عدل وداد ایتمده میزان الله * الحذر ظلمدن ای عالیجاه (*

(میزان الله) عدل واستقامته اطلاق اولنور نته کیم بعض سلف * العدل میزان الله والجور مکیال الشیطان * تعبیر ایلمشدر پس هر براموری میزان الله ایله وزن ایدوب مکیال شیطان ایله کیلدن احتراز ظل الله معدلتپناهه وسائر اصحاب جاهه وکافهٔ عباد اللهه امر لازمدر

*) پك عدالت دخی عدل المیزان * اولمیه معدلتنده نقصان (*

(عدل المیزان) اضافتله عدل فاروقی کبی غایت تام وسوی وشائبهٔ جور ونقصاندن بری اولان عدالت کاملهٔ شامله یه اطلاق اولنمغله بومقوله تام العدل اولان کیمسه حقنده (اعدل من المیزان السدید واعدل من القسطاس المستقیم) دیو ضرب مثل اولنور

اولدی

*) اولدی هم اعدل من نوشروان * عدلی ایله پر اولان ملك جهان (*

(اعدل من نوشروان) مثلنده نوشروان ملوك ساسانیان تعبیر اولنان عجم شاهلرندن نوشروان بن قباد بن فیروزدر که کفرندن وآتش پرستلکندن قطع نظر اطوار حمیده وآثار پسندیده سی وعدل وانصافه دائر حکایات عجیبه سی نصایح الملوکده وکتب اخلاقده ومرآت کائناتده وسائر تواریخ معتبرهده مفصلا مسطوردر واشبو بین الناس حدیث دیو مشهور اولان * ولدت فی زمن الملك العادل * اتفاق محدثین ایله موضوع و باطل ایسه ده لکن سید الانبیاء علیه اکمل التحایا افندیمز حضرتلری مسفورك زمان سلطنتنده پا نهادهٔ عالم شهود اولدیغی رسیدهٔ رتبهٔ صحت اولاشدر مزبورك عدل وانصافی ولوله ساز آفاق جهان ولطف واحسانی کافهٔ زیردستانه شامل ورایکان اولدیغی دللرده داستان اولمغله عدل واحسانی جمله یه شامل اولان کیمسه حقنده (اعدل من نوشروان) دیو ضرب مثل اولنور

*) عمل خیره دی عقد ملکوت * چون ملك خصلت اولاندر منعوت (*

(عقد ملکوت) ترکیبنده عقد عینك کسریله تزین ایچون طاقنیلان قلاده وکردانلغه دینور (ملکوت) تاقافیه منك قطعهٔ اخیره سی شرحنده کچدیکی اوزره عالم غیبه اطلاق اولنور پس ماك ترکیب ملأ اعلانك وسکان عالم بالانك آرایش وزینتی دیمك اولورکه مراد خصال ملائکه‌دن اولان اعمال صالحه وطاعت کامله‌درکه انکله متصف اولان نعت جمیل ایله منعوت اولور

*) عنبر الشحر اولیم خلق حسن * بوی آدابی اوله مستحسن (*

(عنبر الشحر) ترکیبنده شحر حاء مهمله‌نك سکونیله بحر وزننده اقصای جزیرة العربده شهر عمان ایله عدن بیننده واقع ساحلك اسمیدرکه نیجه بلاد وقصباتی مشتمل ولایت مخصوصه در غایت اعلا اولان عنبر اشهب اورایه نسبت اولنوب عنبر شحری دینور لکن لسان ادباده بطریق التمثیل اخلاق واطواری زیاده احسن ورایحهٔ آدابی عنبر کبی مقبوله ومستحسن اولان کیمسه یه اطلاق اولنور

*) دی کاره جلساء جمشید * که اوله هر بری دانا ورشید (*

(جلساء جمشید) ترکیبنده جلساء شرفاء وزننده جلیسك جمعی اوله رق بر کیمسه نك ندیملرینه ومصاحبلرینه دینور (جمشید) جیمك فتحیله ملوك پیشدادیاندن بر ملك عظیمدر نسبنده وزماننده ودیننده اولان اقوال مختلفه مرآت کائناتده مرسومدر برهان قاطع ترجمه سنده طهمورثك برادری وملوك پیشدادیانك رابعی جمشید بن هوشنك بن سیامك بن کیومرث دیو مسطوردر مزبور ملك وسلطنتده نائل استبداد واستقلال ودائما علم وعرفان اصحابی ندما وهمنشینلر ایله کذارندهٔ ایام ولیال اولمغله فیما بعد سلاطین وملوکك همنشین ومقربلری اولان کبار معارفدار مصاحبکذارلرینه بطریق التمثیل (جلساء جمشید) اطلاق اولنمشدر

*) صیقل القلب لطیفه دیمه در * هزله کاهی صفا ایله در (*

(صیقل القلب) اضافتله قلبه جلا ورونق ویریجی نسنه معناسنه مزاح ولطیفه یه اطلاق اولنور زیرا مجالسده جابجا نکته آمیز سوزلر ایله طرح لطائف اولنمق قلبه کشایش ایراث ایتدیکی وجدانیدر

*) شجر الاترج ایمش ذات اصیل * اصل وفرعی اوله پك طیب وجلیل (*

(شجر الاترج) تركيبنده اترج همزه نك ورانك ضمى وجيمك تشديديله تركيده اغاج قاونى تعبير اولنان ميوه يه ديمكله معناى تركيب اغاج قاوننك اغاجى ديمك اولور لكن شجر مزبور عوارض خريف و شتا ايله خزانديده اولمديغى مشهود وميوه سنده منافع عديده موجود اولمق ملابسه سيله بطريق التمثيل اصالت ذاتيه ونجابت فرعيه سى اولان حسيب الذات وجليل القدر والصفات كيمسه يه اطلاق اولنور

*(ابن اجلى ودخى ابن جلا * ذات معروف ديمكدر مثلا)*

(ابن اجلى) اعلى وزننده و (ابن جلا) عصا وزننده بين الناس شان وشرفى واضح وجلى واوصاف جميله سى هركسه منكشف ومنجلى اولان معروف كيمسه يه اطلاق اولنور نته كيم سحيم نام شاعرك اشبو * انا ابن جلا وطلاع الثنايا * متى اضع العمامة تعرفونى * فخريه سنده واقعدر

*(مثل افرس من بسطام هم * پك فروسيتى اولان آدم)*

(افرس من بسطام) مثلنده افرس فارسك افعل تفضيلى اولمغله بنجيلكده ماهر جندى كيمسه يه دينور (بسطام) قرطاس وزننده فارس ربيعه اولان بسطام بن قيس بن مسعود الشيبانيدركه مشاهير فرسان عربدن اولان اوچ فارسك بريدر ايكنجيسى فارس تميم اولان عتيبة بن الحارث بن شهاب اوچنجيسى فارس قيس اولان عامر بن الطفيلدر بسطام مزبور فروسيت ودلاورلكله بغايت مشهور اولمغله من بعد فروسيتده ماهر وسيف وسنان ايله عرصهٔ وغاده شهامت وشجاعتى ظاهر اولان كيمسه حقنده (افرس من بسطام) ديو ضرب مثل اولنور

*(ثمن الجنة ايمش حسن الظن * نطق والاى نبيدر بو سخن)*

(ثمن الجنة) اضافتله جنتك قيمتى وعوضى ديمكدركه (ثمن الجنة حسن الظن) حديث شريفنده وارد اولديغى اوزره كشينك ايمانى واعتقاداتى وطاعات وعباداتى مقابلنده جناب رحمتنابدن جنت اعطاسنى حسن ظنله رجا واميد ايتمه سندن عبارتدركه اشبو * انا عند ظن عبدى بى * حديث قدسيسى مفادنجه الله تعالى يه حسن ظن نعيم مخلده نائل اولمه نك معظم اسبابندندر

*(بقر الجنه اوكيم ابله اوله * استقامتله كيده طوغرو يوله)*

(بقر الجنة) اضافتله جنت اوكوزى ديمكدركه مراد كاودل يعنى ابله واحمق اولوب ناسك حيله وخدعه سنى ادراك ايتمز مع ذلك دائما استقامتله مسلك مستقيمه سالك اولوب انحراف واعتسافه سمتنه كتمز اولان اوغوز وساده دل وبى غش وغل كيمسه يه اطلاق اولنور

*(ثمر الصبر ظفر ياب اولمق * يعنى صبرك ثمراتن بولمق)*

(ثمر الصبر) صبرك ميوه سى يعنى مكاره وشدائده صبر وتحملك نفع وفائده سى ديمكدركه مطلوب ومقصوده ظفر بولمق معناسى مراد اولنور نته كيم (من صبر ظفر) دخى (الصبر مفتاح الفرج) جوامع الكلم قبيلندندر

*(پك عذابه دى عذاب جرجيس * شهدايه هم اودر رأس رئيس)*

(عذاب جرجيس) عذابك مفعولنه اضافتله حضرت جرجيسه اولنان عقوبت واشكنجه ديمكدر (جرجيس) انجيل وزننده عرائس ثعلبيده وهب بن منبه دن مروى اولديغى اوزره حواريون شاكردلرندن اولوب قدسه قريب رمله شهرنده مقيم ايكن موصل شهرينه هجرت وانده اولان دادويه نام ملك جبار بت پرستى توحيد وايمانه دعوت ايتدكده

جبار ستمكار غضبناك اولوب جناب جرجيسى بردار وتبور طراقلر ايله وجود كرامتمودينى طرادوب اوزرينه سركه وطوزلو صو دوكدير مكله اعضا واجزاسنى متفرقه وتارمار ايتديردكده قدرت حقله ينه صحيح الاعضا اوله رق حيات بولوب دعوتى تكرار ومسفور دخى عتو وطغيانده اصرار ايدوب عقوبت سابقه دن اشد بر نوع عذاب ايله دخى شهيد ايدوب والحاصل يدى سنه ظرفنده انواع عقوبات ايله درت دفعه شهيد ايدوب هر برنده ينه حيات بولديغى وتفصيلى اطنابه مؤدى عظيم خارق عادهلر اظهار ايتديكى ونبوتنده اختلاف وكرامتنده اتفاق اولنديغى مسطوردر وفوايح مسكيه ده جرجيس عليه السلام انبياء كرامدن اولوب يتمش كره انواع قتل ايله قتل اولنوب هر برنده فى الحال حيات بولمشدر ديو مذكوردر ومن رام التفصيل فليراجع الى القصص والتواريخ

*(كشينك خانه سى جلباب الله * اچيله خير ايله اول باب الله)*

(جلباب الله) جيمك كسريله ونعمت جليله يى منعم حقيقى يه اضافتله الله تعالينك اعطا واحسان ايتديكى قيص وكوملك معناسنه اولوب بطريق التمثيل قطان وسكانى ازهر جهت ستر وتغطيه ايدن خانه ومنزله اطلاق اولنور واول خانه نك دروازه سنه وجناب منانك كرم واحسانته باب الله اطلاق اولنور

*(بسط كفتارده حسن التعليل * پك لطافت ايله ايراد دليل)*

(حسن التعليل) علم بديعده شول محسن معنوى يه دينوركه متكلم كلامنده واقع بر وصف ايچون اعتبار لطيف غير حقيقى ايله بر علة مناسبه ادعا ومعرض دليلده ايراد ايتمش اوله نته كه شاعرك اشبو * لم يحك نائلك السحاب وانما * حمت به فصبيبها الرحضاء * بيتنده وشاعر ديكرك اشبو * فان زينت بيتى محاسن وجهه * فلاغر وفهو فى حسنه شمس * بيتنده ونظائرنده واقعدر

*(دى ابو عذر نو ايجاد ايدنه * بكر مضمون دخى ايراد ايدنه)*

(ابو عذر) كنيه سنده (عذر) عينك ضمى وذال معجمه نك سكونيله عذره كبى بكارت وقيزلق معناسنه اولمغله ابو عذر وابو عذره ازالهٔ بكر ايدن كيمسه يه دينور بناء عليه خاتون بكرينى ازاله ايدن زوج اولنى فراموش ايتمز معرضنده (ان المرأة لا تنسى ابا عذرتها) ديرلر وبر كيمسه نو ايجاد يعنى مثلى مسبوق اولمدق برنسنه اختراع ايلدكده ياخود كيمسه نك خاطرينه كلمدك برغريب نو مضمون سويلدككده بطريق الاستعاره (هو ابو عذرها وفلان ابو عذرتها) اطلاق اولنور

*(پك بليغ ابلغ من سحبان هم * چونكه سحبان بلاغتله علم)*

(ابلغ من سحبان) مثلنده (سحبان) ديباجهٔ نظمك دردنجى بيتنك شرحنده كچديكى اوزره شعراء مخضرميندن شعر وانشاده يكتا وفصاحت وبلاغتده بيهمتا بر سخنور شهرتما اولمغله طلاقت وبلاغتده مثل اولوب من بعد خطيب بليغ وشاعر بليغ حقلرنده (ابلغ من سحبان) ديو ضرب مثل اولنور

*(عى باقل كه مثلده مشهور * سوزين اكلتمه ده شول نامقدور)*

(عى باقل) تركيب اضافيسنده (عى) عينك كسرى وياءنك تشديديله كلام ايله مرامنى تفهيم وافاده دن عاجز اولمق معناسنه در (باقل) ناقل وزننده ربيعه قبيله سندن بر احمق وتكلمدن عاجز كيمسه نك اسميدركه (اعيى من باقل) مثلنك منشأيدر مزبور بركون بر صياددن اون بر درهمه بر كيك اشترا ايدوب قوجاقليوب كوتورر ايكن يولده برقاچ كيمسه لر راست كلدكده بريسى بو آهويى قاچه الدك ديو سؤال ايتدككده لسانله اون بر درهمه الدم ديه جكى ادا

ايده مديكندن اشارتله تفهيم ايتمه داعيه سيله اون برمعنى ارائه ايچون آوجلرينى آچوب وبرعدده اشارت ايچون لسانتى دخى چيقارد قده آهو قوجاغندن پرتاو ايله (افلت وانحص الذنب) مثلنه وباقل دخى (اخيب من القابض على الماء) مثلنه ماصدق اولديلر بعدازين مرامنى كلامله افاده يه مقتدر اولميان همچ ونادان كيمسه حقنده (اعيى من باقل) ديوضرب مثل اولندى

*) برسوزه دينسه كلام البيغا * آخرك قولى ديمكدر معنا (*

(كلام البيغاء) ده (ببغاء) باء موحدهٔ اولانك فتحى وثانيه نك سكونيله برنوع يشل قوشك اسميدركه تركيده تحريفله پاپاغان دينور فارسيده طوطى ديرلر معروف قوشدر قابل تعليم اولمغله بركيمسه نك كلامنى ايشتدكده على وجه التقليد اولدخى اوكلامى بعينه سويلر بوملابسه ايله بركيمسه آخرك كلامنى كندى قريحه سندن سويلركبى ايهام ايده رك سويلدكده ارباب ظرافت اول كلامه (كلام البيغاء) اطلاق ايدرلر

*) اولدى هم قول حزام شوكلام * اوله شايستهٔ تصديق انام (*

(قول حزام) قولنده (حزام) حاء مهمله نك فتحى وآخرك كسر اوزره بناسيله قطام وزننده عربدن برخاتونك اسميدركه حزم واحتياطله وصدق رأيله مشهوره اولمغله (احزم من حزام واصدق من حزام) مثلرينك منشائيدر اصلى بودركه مزبوره حزام بركيجه كاربانله برمحله كيدرلرايكن پيشكاهلرندن قطاقوشلرى قالقوب پرواز ايتمكله اشبو * ولولا المزعجات من الانام * لماترك القطاطيب المنام * بيتنى انشا وكاربانيانى سير وسرادن تحذير ايله اومحلده نزول وتا بصباح بيتوته تحريض واغرا ايتمش ايسه ده قومى سمع قبولله اصغا ايتيوب برميل مقدارى دخى كتد كلرنده اثناء راهده مترصد اولان حراميلره مرور وقطاع طريقلر مال ومنالرين غارت ايتمكله افلس من دبور اولدقلرنده رهروان پرخسراندن بعضيسى بعد خراب البصره اشبو * اذا قالت حزام فصدقوها * فان القول ماقالت حزام * نشيده سيله مرسومه نك تصديق ايلمكله من بعد صدق مقالده مثل اولوب هر برتصديق وقبوله سزاوشايان اولان قوله بطريق التمثيل (قول حزام) اطلاق اولندى

*) حافظ سورهٔ يوسف ديمه هم * على آزدر ديمك الله اعلم (*

(حافظ سورهٔ يوسف) بين الادباء قليل العلم اولان كيمسه دن كنايه اولور اوائلده سورهٔ يوسف عليه السلامى حفظ ايدوب ازبراوقيان چوق اولوب لكن اكثرينك علمى وحفظى اول سورهٔ جليله يه مقصوركبى بولنمغله مطلقا علم ودانشى از اولان كيمسه يه اطلاق اولندى (الله اعلم) ده ضرورت ايچون هاء اسكان اولنمشدر

*) اولدى شول نسنه كه تفاح الشام * اوله غايتده لطافتله بنام (*

(تفاح الشام) شام ايالتنك الماسى ديمكدر چونكه تفاح شامك لونده صفوت در وحمرت ياقوت وشعاع ذهب وبياض فضه وصفرت فاقعه موجود اولمغله ماصدق * تسر الناظرين * وبغايت خوشبو وطعمى لذيذ اولمغله (لذة للاكلين) اولوب قوة باصره وشامه وذائقه يه لذتبخش اولديغندن خلفاء عباسيه عصرنده بهرسنه ارض شامدن اوتوزبيك الما بغداده ارسال واسرا اولنمق موظف ايدى بنابرين حسن صورتده وطيب لذتده مثل اولوب مطلقا الطف واطيب اولان نسنه يه (تفاح الشام) دينلدى

*) جنة الارض دينور بغداده * اوليا برجى بهشت آباده (*

(جنة الارض) يريوزينك جنتى معناسنه ذال معجمه قافيه سنده مذكور اولان بغداد شهرينه اطلاق اولنور نته كه واسطة الدنيا ومدينة السلام وقبة الاسلام ونهر دجله ايله فرات كنندنده

اجتماع ايتمكله مجمع الرافدين دخى اطلاق اولنور چونكه بغداد بهشت آباد دار الخلافت اولمغله مجمع المحاسن ومعدن الطرائف ومنبع الكمال ومقر اهل الله ومرجع النفايس واللطائف اولوب ظاهرا وباطنا معمور وآباد اولمغله جنت الارض اطلاقنه شايان اولمشدر نته كه شاعرك اشبو * سقى الله بغداد من جنة * حوت كل ماتشتهى الانفس * على انها منية الموسرين * ولكنها حسرة المفلس * قطعه سندن مستبانذر

*) الف الوصل قدخوبانذر * سروبالاى رياض جاندر (*

(الف الوصل) اصطلاحده شول الفه دينوركه حرف رويدن صكره روى حرفنك حركه سنى وصل ايچون مذكور اولور شاعرك اشبو * استعمل الصبر تحظى بعده العلا * ولازم الباب حقا تبلغ الاملا * بيتنده اولديغى كبيكه حرف رويلرلامدر ولامك فتحه سنى اشباعدن حاصل اولان الفلر الف الوصلدر وحروف وصلدن واو الوصل وياء الوصل دخى بوكا مقيسدر مثلا * سقيت الغيث ايتها الخيامو * مصراعنده دخى * كانت منازله من الايامى * مصراعنده اولان وا والوصل وياء الوصل كبى وبو الف الوصل اكثر كتابك معتادى اوزره سائر الفلردن طويلجه كتابت اولنمغله وكنديله وصلته تفأل بولنمغله بطريق التمثيل روضهٔ جانك سروسرافرازى مثابه سنده اولان قدبالاى خوبانه الف الوصل اطلاق اولندى * قدباره كيمسى عرعر ديمش كيمى الف جمله نك مقصودى براما روايت مختلف *

*) اتصال الالف باللام هم * دائما مجتمع ايكى آدم (*

(اتصال الالف باللام) حروف هجادن لام الف تعبير اولنان حرفينك اتصالى ديمك اولوركه معلومدر وبونلر بعضا ايكيسيده كج ومعوج وبعضا برى مستقيم وبرى معوج وبعضا ايكيسيده راست ومستقيم اوله رق بربرندن منفصل ومنفك اولمدقلرى ملابسه سيله مطلقا فرقدان كبى بربرلرينه ملازم ومقارن اولان كيمسه لرك مصاحبت واتصالنه بطريق التمثيل اطلاق اولندى

*) ابين من فلق الصبح همان * اولدى شول نسنه كه غايتده عيان (*

(ابين من فلق الصبح) مثلنده ابين افعل تفضيل بنيه سيله زياده بين وظاهر معناسنه (فلق) فتحتينله فرق وزننده ومرادفى اوله رق فجركبى صباح يرى اغاروب آچلمق معناسنه اولمغله معناى تركيب صبح صادقدن ووقت اسفراردن زياده روشن وآشكار ديمك اولديغندن بغايت جلى وظاهر اولان نسنه حقنده * ابين من فلق الصبح * واظهر من فرق الصبح * ديوضرب مثل اولنور

*) وتد الشردى محبت ماله * كنورر آدمى چوق بدحاله (*

(وتد الشر) تركيبنده وتد كامر فى ثانية الدال طلب وكتف وزنلرنده قازيغه ديمكله معناى تركيب شر وضرر قازيغى وچوبسى ديمك اولور لكن بطريق التمثيل انسانى كوناكون ورطه لره كرفتار ايدن حرصه وحب ماله وجمع وادخاره اكباب واصراره اطلاق اولنور زيرا بومقوله كيمسه شرى كندى نفسنه وتد ايله احكام ايتمش كبى اولوب انجام كار حرص مالك شرنه دوچار اولديغى امر آشكاردر

*) اولميان نسنه يه هضمى آسان * ديندى تحذير ايله مال السلطان (*

(مال السلطان) معلومدركه پادشاه مالى ديمكدر لكن تركيب مزبورى ادباء تعاطى وتناولنده خطر ومحذور اولان نسنه دن تحذير مقامنده استعمال ايدرلر مثلا شوشئه دست درازلق كارعاقل دكلدر ديه جك يرده (هذا مال السلطان) ديرلر زيرا اموال سلاطينه خيانت ايدن

كيمسه نك اغزيله يدبكى بورنندن كلدبكى يعنى خيانتنك وخامت ووبالنى بولديغى كثيرالامثالدر لسانمزده بيلان كبكى بودلمز مثلى بونك مثليدر

*) كنج باد آورايمش كنزالريح * اديلده اولمش تصريح (*

(كنزالريح) كنج بادآور ترجمه سى اولمق اوزره روزكارك كتورديكى خزينه ديمكدركه خسرو بن پرويز بن نوشروان عادلك خزائن ثمانيه سندن ايكنجى خزينه اسميدر اصلى بودركه قيصر روم ايله خسرو پرويز ميانه سنده مخالفت واقع اولمغله خسرو عسكر انجم شمار ايله قيصر اوزرينه عزم رزم ايلدكده قيصر خوفه تابع اولوب آبا واجدادندن بطريق التوارث مالك اولديغى خزائن كثيره سن سفينه لره تحميل وتحت تصرفنده اولان صعب الوصول جزيره لره بعث وتسبيل ايلدى ازقضا روزكار مخالف اول كميلرى خسرو پرويزك مملكتى سواحلنه سوق واجرا ايتمكله (دولت كلنجه يل اوفورر صو كتورر) مآلنجه مجموعى طرف خسرودن ضبط اولنوب كنج بادآور تسميه اولندى ايمدى كتب ادبياتده كنز الريح تعبير ايتدكلرى خزينهٔ مرقومه دن عبارتدر

*) لمعة البارق ايدن تيز كذران * پارلايان فرصتى فوت ايتمه همان (*

(لمعة البارق) تركيبنده لمعة ثمره وزننده پارلمق معناسنه (بارق) طارق وزننده شمشكلى بلوط معناسنه اولمغله مآل تركيب شمشكك پارلمسى اولور لكن بولمعان برق زمان فرصت وهنكام شادى ومسرت كبى سريع الانقضا اولمغله بطريق التمثيل مطلقا تيز كلوب كچن دوامسز وبى بقا نسنه يه اطلاق اولنور وبويله تيز كچن نسنه حقنده (اسرع من لمعة البارق واسرع من البرق الخاطف) ديو ضرب مثل اولنور

*) پك شجيع آدمه دى ليث الغاب * شير نركبى اوله شهرتياب (*

(ليث الغاب) تركيبنده ليث ارسلان ديو و (غاب) مبشه لك واورمان ديو نون قافيه سنك التنجى قطعه سنده كچدى پس ليث الغاب ملتفة الاشجار اولان صيق اورمانلى مأسده ده نشأت ايدن ارسلان ديمك اولور چونكه بويله مبشه زارك ارسلانلرى چول ارسلانلرندن جرى وجسور اولديغيچون اهل لسان بغايت بهادر ودلاور اولان كيمسه يه بطريق الاستعاره (ليث الغاب) اطلاق ايدرلر

*) اولدى مفهوم هلال شوال * رؤيتى دلدن ايدن رفع ملال (*

(هلال شوال) اضافتله ماه شوالك بركيجه لك يكى آيى ديمكدركه عيد فطر كيجه سى رؤيت اولنان ماه نودر چونكه فرداسى عيد سعيد مسرت مزيد اولمغله اهل صيام رؤيت ومشاهده سنه ديده دوز انتظار وطلعت غراسيله استهلال واستبشار بديدار اولمغله بطريق التمثيل مشاهده وابصارى قلوبدن كروب وهمومى كشف وازاله وآلام روحانيه يى رفع وازاحه ايدن خلان محبوب اللقانك ديدار فرحفزاسنه اطلاق اولنور حسب الاتفاق بو بيتك شرحى اشبو ايكيوز اللى التى سنه سى هلال شوال رؤيت اولنديغى ليلهٔ مباركه ده وقوع بولمشدر

*) واقع الطائر اوعالى مقدار * كه اوله متصف حلم ووقار (*

(واقع الطائر) قوشى قونيجى واوركيوب طورميجى معناسنده تمكينلى ورزانتلى وقور مشرب اولان كيمسه دن كنايه اولور كويا كه باشنه برقوش قونمغله كمال تمكين ووقارندن ناشى آنى جماد ظن ايدوب متوحش اولماز ايمدى بومقوله صاحب حلم ووقار حقنده * فلان ساكن الطائر وواقع الطائر * ديو ضرب مثل اولنور

*) اول وفادر كه وفاء السموءل * عهدين ايفايه ايده غدرى قبول (*

(وفاء السموءل) تركيبنده سموءل مثنويانك اول قطعه سنده مذكور اولان حصن تيما وحصن ابلق نام حصن حصينك ملكى اولان سموءل بن عاديا واسرائيليدركه (اوفى من السموءل) مثلنك منشأيدر اصلى بودركه امرئ القيس بن حجر الكندى لمصلحة ملك الروم اولان قيصره كتمك مراد ايتدكده ذى قيمت اولان دروع واسلحه واموال سائره سنى مزبور سموءل عندنده وديعه اوله رق براغوب كتمش ايدى قبل العودت فوت اولديغى ملك كنده نك مسموعى اولوب اموال مرقومه يى غصب داعيه سيله سموءله آدم كوندروب وديعهٔ مزبوره يى مطالبه ايتدكده سموءل جوابنده امانت اهلنك غيرى يه ويرلمك جائز دكلدر ديو رد ايتمش ايسه ده ملك مسفور مجاب اولميوب ينه آدملر ارساليله اصرار ايتدكده سموءل دخى بن امانته خيانت ايتم واوزريمه واجب اولان وفايى ترك ايدوب سمت غدره كتمم ديو يأس ايله جواب ويردكده ملك كنده سموءل اوزره عسكر چكوب حصن تيمايى محاصره ايتدكده ازقضا سموءلك اوغلو خارج حصنده بولنمغله اخذ وكرفت اولنوب مدت مديده محاصره دنصكره مأيوس اولدقده سموءله خطابا ندا ايلديكه اشته اوغلك المده اسيردر يا امرئ القيسك اموالنى ويروب اوغلكى تخليص ايله ياخود كوزكك قارشوسنده ذبح ايدرم اخترايهما شئت ديدكده سموءل بن امانتى مستحقندن غيرى يه ويرمم نه ييارسك ياب ديو جواب ويرمكله ملك ظالم فرزند مظلومى كشتهٔ تيغ غدر ايدوب رجعت وادبار ايله يقلوب كتدى بعد زمان امرئ القيسك ورثه سى كلدكده وديعهٔ مورثلرى اولان اموالى انلره ادا وحفظ عهد بابنده قرة العينى فدا ايتمكله من بعد ايفاى عهدده مثل اولوب عهد واماننه وفا مقابلنده كندويه غدر وحيف اولنمق تجويز كردهٔ همت ذمتى اولان صاحب وفا حقنده (اوفى من السموءل) ديو ضرب مثل اولنور قالديكه نظمه نظرا مزبورك اسمى شمعون وزننده سمؤل اولمق اقتضا ايدر لكن قاموسده سفرجل وزننده سموءل اولمق اوزره مرسومدر

*) كلف البدرشو عيب خوبان * كه ويره حسننه جزئى نقصان (*

(كلف البدر) شرف القدر وزننده جرم ودائره سى نورايله طولمش آيك يوزنده اولان سياهه مائل طونقلغه دينوركه دقت اولندقده نمايان وبدر انورك طلعت پربهجتنه فى الجمله مورث رخنه ونقصاندر پس بوملابسه ايله بطريق الاستعاره مهلقالرك چهرهٔ تابناكلرنده چبان وچيچك مقوله سى عارضه لردن قالمش بللو بلورسز اولان اثر ونشانه (كلف البدر) اطلاق اولنور

*) پك سخاوت ديمه در بسط اليد * ايتمك يعنى كرمجولى رد (*

(بسط اليد) بانك فتحيله ال ككشليكى وال آچقليغى معناسنه دركه جود وسخادن وبذل وعطادن كنايه اولور پس زياده سخى وجوانمرد اولوب طالب معروف وجويندهٔ احسان اولان كيمسه لرى دلشاد ايدن كيمسه يه بسيط اليد دينور وكولج يوزلو بشاشتلو كيمسه يه بسيط الوجه دينلور

*) لذة الملك ملوكه شايان * ذوق عدليله صفاى احسان (*

(لذة الملك) ميمك كسريله ملك وسلطنتك طادى وصفاسى معناسنه دركه رعيه پرور اولان ملوكك زياده تلذذ ايدوب خوشلنديغى عدل وداد وانواع احسان ايله خلق برمراد ايلك وصفالرندن كنايه در وبو وصفلر ملوكه شايسته وبايسته اولان اوصاف جميله دندر

* (فروة الصيف سماحت دیمه‌در * اسخیایه کوره خلعت دیمه در) *

(فروة الصيف) ثمرة الضيف وزننده کبارك احیانا موسم بهارده کیدکلری قاقوم مقوله‌سی خفیف کورکه دینور و بو مستغنی عنه قیلندن اولمغله غالبا تحلی وتزین ایچون ملبوس اولدیغندن حلیه وزینتدن کنایه اولوب بعده مجاز مبنی علی الکنایه اوله‌رق انسانه حلیهٔ کمال اولان سماحتده استعمال اولنوب فلان کیمسه سخی وجواد دردیه جك یرده (فلان لابس فروة الصيف) دیرلر

* (اولدی هم فروة ابن ساره * جامهٔ کهنهٔ پاره پاره) *

(فروة ابن ساره) عربان عراقدن ابن ساره نام بیچاره نك کورکی دیمکدر مزبورمع فقره کورك کیمکه مألوف اولوب لکن تجدید وتعمیرینه قدرتیاب اوله مدیغندن بوسننك تویلری دوکیلوب بر بر قاپسنه دوندیکی وجامه سنك هر طرفی فرسوده لنوب برتیلان پاره لری زیور خار وخس اولدیغی مبین برقصیدهٔ طویله انشا ایتمکله من بعد کهنه لکده مثل اولمغله جنانی نام شاعر رومینك اشبو * بکا برجامه نصیب ایلدی بوکهنه فلك * ارتکاب ایتمز آنی کیمکی کوکلی کوپك * فرق اولنمز انکیله بقاسی چاکندن * نه بقا قالدی قنابولمدق انده نه اتك * بوزدرر رنکی اتك هر بقاسی کوز کوزدر * دام ماهی دیرایدم طورسه دروننده سمك * نشیده سنه ماصدق اولان ثیاب کهنه حقنده (اخلق من فروة ابن ساره) دیو ضرب مثل اولنور

* (عبدعین اولدی مداهن اشخاص * اصلی یوقدن کور بنور بندهٔ خاص) *

(عبد العين) اضافت ایله شول مداهن ومرائی کیمسه یه دینور که سنی کوردکده عرض کالای عبودیت ایدوب تملق وتبصبص ایدر کوزکدن غائب اولدیغی ساعت کریوهٔ خلاف ونفاقه کیدر نتکیم شاعرك اشبو * ومولی کعبد العين اما لقاؤه * فیرضی واما غیبه فظنین * بیتنده واقعدر

* (طلب القرن وضیاع الاذنین * اولمه‌در مطلبی خسران العین) *

(طلب القرن وضیاع الاذنین) اضافتله اشبو (کطالب القرن جدعت اذنه) مثلنه دخی (ذهب البکر یطلب قرنا فاضاع اذنیه) مثلنه ایمادرکه لسانمزده دوه بوینوز ارارکن ایکی قولاقدن چیقدی مثلنك مثلیدر تمثیلات عربدندرکه برکنج دوه کندی باشنه مرعاده کزرکن برعظیم الروق یعنی بیوك بوینوزلی بقره تصادف ایدوب نولیدی بنده سنك کبی ذو القرنین اولیدم ذو القرنین کبی زورآور اولوب کیمسه یه رام وفرمانبر اولماز ایدم دید کده دوه‌یی یاردن اوچوران بر طوتام اوتدر مثلنجه بقر مزبور رجل باطل الادلی طمع خام ایله اطماع ایدوب شوجبلك وراسنده کثیر العشب برمرتع واردر انده برمدت مکث وآرام وکیاه ومیاهندن تناول ایله مظلو بکزه نائل اولوب مقضی المرام اولمکز متوقعدر دیمکله همان جمل بی اذعان صوب مرعایه روان اولدی واقعا طبق منقول کثیر الماء والکلاء برمرعای وسیع الانحایه وصول بولدی وانده چند ایام ولیال اعتشاب وابتقال ایله تن پرورلك ایدوب نبت قرونه مترقب ایکن مکر اول چراکاه برملکك حماسی ایمش مأمور محافظه سی اولان دشتبانلر بیکانه دوه‌یی کورمکله تهورلنوب اشترمرقومك قولاقلرینی کسوب حدود مرعادن طرد وتبعید ایلدیلر ایمدی تمثیل مزبوره مبنی مآل مطلبلری عین خسران اولان کیمیاکران کبی اتلاف ماله بادی اولان امر نا معقولك حصولنه طالب وساعی اولان کیمسه‌لر حقنده مثل مزبورلر ضرب وایراد اولنورلر

* (اولدی هم شرب صبوح حیان * وقتسز بولمه ریاست ایله شان) *

(شرب صبوح حیان) ترکیبنده شرب شینك ضمیله (صبوح) صبور وزننده (حیان) شداد وزننده حیان بن ثروان نام کیمسه‌نك صباح وقتنده باده ایچمه‌سی دیمك اولور مزبور حیان اسافل ناسدن برشخص کمنام وبی شان اولوب برکون علی الصباح برقاچ صکاری ناخلفلر ایله عیش ونوش ایدوب خمار خمر کاسهٔ سرلرین سرشار ایتدکده کیف بلاسیله طشره چیقوب بلده‌نك ملکی حقنده ندر بوظالمك الندن چکدیکمز جانته طویان یانمه کلسون اداسیله اسواقده ندا ایده‌رك کشت وکذار وملك مزبور ذاتنده غدار وستمکار اولمغین دست تعدیسندن بیزار اولان برطاقم اوباش مسفورك باشنه تجمع وتحشد ایدوب کاوهٔ آهنکرك ضحاك ماری اوزره هجومی کبی هجوم ایتملریله ملك مرقوم فرار ومزبور حیان آنسزین جانشین امارت اولوب یرنده استقرار ایتمکله وبوبی وقت ریاسته شرب صبوح سبب اولمغله فجأةً توجه ایدن شان وشرفه (شرب صبوح حیان) دینلدی

* (شوالکه مفهوم غراب الاعصم * مثلنی کورمش اوله عالم) *

(الغراب الاعصم) توصیفله شول قارغه قوشنه دینورکه جمیع اندامی سیاه وبر ایاغی بیاض اوله لکن بومثللو غراب بولنمغله مثلی کورلمش نسنه‌ده مثل اولوب * اعز من الغراب الاعصم * دینلور نتهکه ام المؤمنین عائشهٔ صدیقه رضی الله عنها حقنده * ان عائشة فی النساء کالغراب الاعصم * بیورلمشدر

* (اولسکه غایتده حذاقتلی حکیم * دیمه‌در لایق اکا ابن حزیم) *

(ابن حزیم) نظیمه نظر امیر وزننده ومفتاح السعاده ده مرسوم اولدیغی اوزره حانك فتحی وزانك سکونیله ابن حزمدرکه اعلام فقهاء شافعیه‌دن ورئیس اطباء مصریه‌دن تصانیف فائقه صاحبی علی بن الحزم علاء الدین بن النفیس درکه معتبرات کتب طبدن موجز وشامل وشرح کلیات القانون مزبورك تألیفاتندندر مزبور پدرینه نسبت ایله ابن الحزم یاخود ابن حزیم کنیه سیله معروف اولدیغی کبی جدنه نسبت ایله ابن النفیس کنیه سیله‌ده مشهوردر عصرنده روی زمینده مثلی اولمدیغی وابن سینادنصکره نظیری کلدیکی اصحاب فنك مسلمیدر ولادتی التیوز یدی سانده اولوب التیوز سکسان یدی ذی القعده سنده معالجهٔ بیماراندن ال چکمشدر مومی الیه اطبای اسلامیه‌دن خاتمة الحذاق اولمغله فن طبده ماهر وحاذق وتیمار بیمارانده اقران وامثالنه فائق اولان طبیب دقایقشناسه بطریق التمثیل ابن حزیم اطلاق اولنور واویله نبض شناس ومعالجهٔ موافقه ایله مداواته موفق اولان حکیمه * احذق من ابن النفیس * دیو ضرب مثل اولنور

* (ابن زنجیه دینورمش قلمه * که دوات اولدی سبب بوعلمه) *

(ابن زنجیه) زانك فتحیله سیاه عرب تعبیر اولنان سودان وزنجیلره منسوب معناسنه قلمك علمیدر زیرا آلت کتابت اولان قلم همرنك زنکیان ادهم اولمغله والحالة هذه پرنجدن وکوشدن مصنوع اولان دویدلر کبی اوائلده ساج وابنوس اغاجلرندن معمول قلمدانلر اولوب دائما قلم انلرك ایچنه موضوع وملازم بولنمغله خامهٔ عباسی جامه‌یه ابن الزنجیه اطلاق اولنمشدر

* (دخی مفهوم ضلال بن ضلال * باباسی کندوسی مجهول الحال) *

(ضلال بن ضلال) ضادلرك فتحیله * وضل بن ضل * ضادلرك کسریله وضمیله ولاملرك تشدیدیله کندوسی وباباسی مجهول اولوب کیم ایدوکی وکیمك اوغلو ایدوکی معلوم اولمیان شانسز وشرفسز کمنام کیمسه‌یه اطلاق اولنور وکراهلقده وازغونلقده متوغل ومنهمك اولان

كثيرالضلال كيمسه يه اطلاق اولنور

*) ابن كسب ايله دخى ابن حرام * ولد زانيه مفهومى تمام (*

(ابن الكسب) كافك فتحيله زوجك صنعى ومدخلى اولمقسزين زانيه نك كسب حرام ايله كسب ايتديكى بيجدن عبارتدر (ابن الحرام) وطئ حرامدن وجوده كلمش يعنى زنا وفجوردن حاصل اولمش حرام زاده يه دينور

*) كيجه معناسنه بن الكروان * ابن ليل اولكيم اولور كيجه روان (*

(ابن الكروان) كنيه سنده كروان سلمان وزننده طوى قوشى نوعندن چاغرقان طوى ديدكلرى قوشدركه كروان قوشى دخى ديرلر وبوكروان اويقو معناسنه اولان كرى لفظندن مأخوذ اولمغله كيجه لرده اصلا اويومز اولان قوشه اطلاقى تسميه بالضد قبيلندندر وكيجه يه ابن الكروان اطلاقى كويا طائر مرقوم بتون كيجه بيدار اولمغله كيجه يى تربيه واحيا ايتمه تصورينه مبنيدر (ابن ليل) كيجه ايله يوله كتمك معتادى اولان كيمسه نك كنيه سيدر كيجه ايله بن سبيل اولوب على الصباح بربلده ده اثبات وجود ايتمه سى ليلهٔ حبلى دن تولد ايتمش كبى برمعنى اولديغى تصورنه مبنيدر

*) دى غريب آدمه ابن القسطل * كه اودر شفقت واحسانه محل (*

(ابن القسطل) كنيه سنده قسطل جعفر وزننده نقع وغبار مرادفى اوله رق توز معناسنه اولمغله ومحنت ومشقته دخى ديمكله وطنندن جدا اولمق حسبيله وجودى والبسه سى آلودهٔ غبار وانواع محنت ومشقته دوچار اولوب شفقت واحسانه سزاوار اولان غريب الدياره دينور

*) غربا اولدى فقيد الاخوان * چونكه غربتده بولنمز خلان (*

(فقيد الاخوان) تركيبنده فقيد فعيل بمعنى مفعول اوله رق مفقود وغائب اولان نسنه معناسنه اولمغله معناى تركيب دوستلرينى غائب ايتمش ويتورمش كيمسه ديمك اولوركه وطنندن جدا ودور وقوم وقبيله سندن بعيد ومهجور اولمش اولان غريب الديار كيمسه لردن عبارتدر

*) خستك اشنعى بخل المنصور * كه آنك بخلى ايدى پك مشهور (*

(بخل المنصور) ده منصور خلفاء عباسيه نك ايكنجيسى منصور بن محمد بن على بن عبدالله ابن عباس رضى الله عنه در مومى اليهك اسمى عبدالله اولوب لقبى منصور اولمغله انكله مشهور اولمشدر بخل وخستده وجمع ماله اهتمام ودقتده مبالغه حسابى اولوب جزيه وخراج ارض وسائر مواد ماليه اوزره مولى قيلديغى عامللردن وجابيلردن حين محاسبده بر درهمك سدسى اولان دانقه قدر حساب ايدوب الديغنه مبنى منصور دوانقى ديمكله شهرتياب اولمشدر مومى اليه حج شريف قصديله سالك راه حجاز اولدقده بروجه معتاد بركيجه ترانه ونغماتله دوه لرى سرعت سيره بادى اولان سلم حادى الحان طيبهٔ مطربه ايله بعض مواليا اوقيوب خليفه يه كمال طرب وانبساط حاصل اولمغله عرق سخاسى تهييج ايدوب وزيرى ربيعه خطاباً سلمه نصف درهم فضه اعطاسيله امر ايتدكده سلم دخى معرض استقلالده يا امير المؤمنين بن هشام ابن عبدالملكه طريق حجده بركيجه حاديلك ايتديكمده بنم ايچون اوتوز بيك درهم امر ايتمشدى ديمكله منصور غضب ايدوب هشام بيت المال خسار ايتمش يا ربيع بونك اوزرينه مباشر تعيين ايدوب مبلغ مرقومى استرداد ايله ديو امر ايلدكده ربيع اصلاح ذات بينه سعى بليغ ايدوب منصور حجه واروب كلنجه قدر اثناء راهده هركيجه سلم حادى مفت ومجان اوله رق حاديلك ايتمه شرطيله سلمى تغريمدن تخليص ايلديكى وبوكا مقيس خست وامساكه دائر حكاياتى كتب ادبيه ده مسطور والسنه ده مشهور اولمغله بخل وامساكده مثل اولوب بخل شنيع ايله

بخيل اولان كيمسه حقنده * ابخل من المنصور * ديو ضرب مثل اولنور

*) اولدى مفهوم نواة الزيتون * خيرسز فائده سز مردم دون (*

(نواة الزيتون) نونك فتحيله زيتون چكردكى ديمكدر چونكه زيتون كثير المنافع برثمرهٔ مباركه اولديغى معلومدر لكن چكردكى اكل وعلفه صالح اولمديغندن وآخر كونه منافعى دخى معروف اولمديغندن عدم نفعده مثل اولوب ناسه منفعتسز برايشه يرامز اولان كيمسه يه بطريق التمثيل نواة الزيتون اطلاق اولنور

*) باهلى ديندى لئيم النسبه * شخص ناپاك ودنى الحسبه (*

(باهلى) جاهلى وزننده باهله قبيله سنه منسوب ديمكدر قبيلهٔ مزبوره بين العرب لؤم ودنائت وخبث وخساست ايله مشهور وبغايت مذموم ومنفور اولمغله ناكسلكده مثل اولوب ذاتا ونسبا مروت وكرمدن بى بهره اولان فرومايه كيمسه يه باهلى اطلاق اولنور واصولى كريم ايكن كندى ناخلف ولئيم اولان كيمسه يه ده دينور نته كه شاعرك * وماينفع الاصل من هاشم * اذا كانت النفس من باهله * نظمنده واقعدر

*) ديندى جوزى شود نائت شيمه * قورقديغى يره ويرن متهمه (*

(جوزى) فوزى وزننده بايع الجوز معناسنه دركه جوز هندى ياخود جوز رومى آلوب صاتن كيمسه يه دينور وجوز مجموع حجاز اولكه سنه ديمكله جوزى حجازى معناسنه اولور لكن اهل لسان بونى قورقديغى يره حبهٔ واحده ويرميوب انجق قورقديغى محله بذل واعطا ايدن شخص متهم ذميم الشيمه اطلاق ايلمشلر لكن نزد قاصريده بولنان كتب ادبيه ده باعث اطلاقه ظفر بولنمدى

*) كثرت اكل ايمش اكل الصوفى * چيقار رسفره باشنده صوفى (*

(اكل الصوفى) اضافتله (آكل من الصوفى وآكل من الصوفية) مثلنه ايمادر يعنى تغيير الشكل لاجل الاكل مفهومنه ماصدق ومتوكلون زينده متأكلون زمره سندن اولدقلرى محقق اولان طائفهٔ متصوفه كه * جماعة دنية خبيسه * همتها الثريد والهريسه * صفت كاشفهٔ حاللرى وشاعرك اشبو * ايا جيل التصوف شر جيل * لقد جئتم بامر مستحيل * افى القرآن قال الله فيكم * كلوا اكل البهائم وارقصوالى * قطعه سى مبين احواللريدر بوفرقه نك عاطل ومارقلرى يعنى صورتا زاهد حقيقتده سارقلرى عملده مانع دكل اما طعامده ريا اولماز مضمموننك جزء اولنى حالله وجزء ثانيسنى قالله كويا اوله رق سفره باشنه كلدكده خرقه يى چيقاروب خواهشله كستاخانه اكل وبلع ايتمك معتادلرى اولمغين شدت حرص ايله كثرت اكلده مثل اولوب مطلقا اكول وعبد البطن اولان حقنده (آكل من الصوفى) ديو ضرب مثل اولنور

*) كلبهٔ حومل اوكيم غايت آج * بردبلم ايتمكه اوله محتاج (*

(كلبهٔ حومل) تركيبنده حومل جوهر وزننده اعرابدن برخاتونك اسميدركه (اجوع من كلبة حومل) مثلنك منشأيدر مزبوره نك برديشى كلبى وار ايدى كوندز آج باغلبوب كيجه صاليويرر ايدى وبتون كيجه چادرك اطرافنى طولانوب حراست ايدر ايدى بركون باغلندايغى يرده آجلق جاننه كار ايدوب سدرمق ايده جك برنسنه بولمامغله ناچار كندى قويروغنى بالتمام اكل ايلدى بعده بغايت آج وكفاف نفس ايده جك نان وزاده محتاج اولان كيمسه حقنده مثل اولوب (اجوع من كلبة حومل) ديلدى شاعرك * كما رضيت جوعا وسوء رعايت * بكلبتها فى سالف الدهر حومل * بيتى مثل مزبوره ملحقدر

*) کوفته خوران کروه اعراب * پك فقیره دیدی کلب القصاب (*

(کلب القصاب) قصاب قناره سنه ملازم اولان کلب دیمکدر کلب مزبور دائما سمز اتلری ومشتهی نعمتلری کوروب تناولندن محروم اولمق ملابسه سیله طائفهٔ اعرابك کوفته خورلری ونادان و بی ادبلری اغنیا یه همجوار اولان فقیر بی نوایه بطریق التمثیل سوء تعبیر ایله (کلب القصاب) دیدیلر

*) عطر منشم دیمه درشول مشئوم * که اوله بوی نحوست مشموم (*

(عطر منشم) ترکیبنده (منشم) مجلس وزننده منشم بنت وجیه نام خاتوندر که زمان جاهلیتده عطاره اولوب مکهٔ مکرمه ده عطریات صتاردی قبائل عرب بدن مقاتله مراد ایتدکلرنده انك عطریله تعطر ایدوب جنك وقتاله مباشرت ایدرلر ایدی واول محاربه ده قتال مشتد ومقتول کثیر اولور ایدی و بو کیفیتی انك خاصه سندن عد ایدرلردی بناء علیه بر نسنه دن رائحهٔ نحوست لائح ومشموم اولدقده (اشأم من عطر منشم) دیو ضرب مثل اولندی

*) عرضنه غیرتی یوق سفله نهاد * اولدی معتاده غیور بغداد (*

(غیور بغداد) ادنی ملابسه ایچون اضافتله و (غیور بغدادی) توصیف ونسبتله اهل بغداددن غیورنام بر دیوث ایدی مزبورك کیمی سازنده و کیمی رقاصه بر طاقم جاریه لری اولوب مأوی لزوانی اولان دار فجور مداری مزدحم اهل هوا وکندیسی کارخانه جیلك کاریله شهرتما ایدی کندیدن منقولدر که برکون بعض یارانله همبزم صفا وجاریه لر ساز ورقص ایله نشئه بخش جلساء ایکن اهل مجلسدن بری جاریه لردن برینه نهانی اشارت ایدوب طشره چیقدقلری مشهودم اولدقده غالبا بونلرك دماغنده فساد اولمق محتملدر دیو قلبمه برخاطره کلمکله واسمم غیور اولدیغندن غیرت بنی حالمه براقامغله ورالرندن بندخی چیقدم کوردمکه درون دارده بر حجرهٔ خالیه یه کیردیلر سوء ظنم تقوی ایدوب قپویه واردم فی الحال قپویی اردندن کلیدلمشلر دق باب ایلدم آچمدیلر بو دفعه فنالغه دائر بر معنی منفهم اولمغله عرق حمیتم مضطرب اولوب الیمه بر بالته آلوب قپویی قیروب حاللرینه واقف اولمغی قوردم لکن صبر وتأنینك عاقبتی ممدوح وحدت مزاجله عجله نك وسوء ظنك مذموم اولدیغنی ملاحظه ایله شاید بر مخفی صحبتلری اولمق محتملدر بیهوده ازعاج ایله هم کسر باب وهم کسر خاطر کار عاقل دکلدر دیو حاللری اوزره براقوب ینه مجمع احبابه عودت ایلدم بعد زمان کلدکلرنده کندیلردن تحقیق ماده ایلدمکه اول کیمسه کیجه دن اویقوسز قالمش اولمغله غنودهٔ بستر استراحت اولمش وجاریهٔ مرقومه مروحه جنبان اوله رق خدمت ضیفده بولنمش دیو شجاعت عرض ایدرکن مردقبطی سرقتن سویلر ما آنچه غیورلغی بیان معرضنده دیوثلغی عیان ایلمش بعد از بن قیادت ودیوثلقده مثل اولوب عرض وناموسنه غیرت وحمیتی اولمیان الحق طبیعتلی کیمسه یه بطریق التمثیل (غیور بغدادی) اطلاق اولندی

*) اولدی جار الجنب اول همسایه * که قرابتدن اوله بی وایه (*

(الجار الجنب) ضمتینله سورهٔ نساده اشبو * والجار ذی القربی والجار الجنب والصاحب بالجنب * آیت کریمه سنده رعایت واحسانی مأمور به اولان همسایه وقومشودر که سنکله قرابتی اولمیوب فقط جار الدار اوله وخانه سی خانه که متصل اولیوب منفصل واوزاجق اولان قومشویه ده دینور

*) ذوق دنیایه دی خمر الشیطان * که ایدر آدمی کویا سکران (*

(خمر الشیطان) اضافت ایله مفتون ومجبورلرین مست مدام آسا بی شعور ایدن نشوهٔ دنیایه ودنیانك ذوق وسرورینه اطلاق اولنور نته کیم سادات صوفیه دن یحیی ابن معاذ الرازی حضرتلری * الدنیا خمر الشیطان فمن شرب منها لم یفق من سکرتها * بیورمشلردر

*) اویمه کیم اثرینه ابلیسك امان * مسلکیدر خطوات الشیطان (*

(خطوات الشیطان) ضمتینله خطوه نك جمعیدر خطوه خانك ضمیله ما بین القدمین درکه آدیم تعبیر اولنور واشبو * ولا تتبعوا خطوات الشیطان * نظم جلیلنده امام زجاج خطوات شیطانك سالك اولدیغی طرق ضلال ایله دخی اتباع هواده لعینك اثرینه اقتفا واقتدا ایله تفسیر ایتمکله ناظم نحریر معنیینه ایما ایلمشدر فلله دره

*) اندم من کسعی دینسه اکر * پك پشیمان دیمك اولور اظهر (*

(اندم من کسعی) مثلنده کسعی قروی وزننده لام قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنك آخرنده بیان اولندیغی اوزره زفر وزننده اولان کسع قبیله سنه منسوب شخص دیمکدر کسعی مزبورك اسمی قاموسده مرسوم اولدیغی اوزره غامد بن الحارث ونفحه ده ومجمع الامثالده مرقوم اولدیغی اوزره محارب بن قیس درکه فرط ندامتده مثل اولمشدر اصلی بودرکه مزبور برکون دوه کودرکن برصعب الوصول صخره نك ارالغنده نابت عربیده سندره وفارسیده غوش وترکیده قاین اغاجی دیدکلری متین اغاجی کوروب بوندن اعلا یای اولوردیو وقت کمالنه قدر متعهد ومترقب اولوب بعد الکمال قطع ایدوب اندن بر یای و بش عدد اوق یاپدی برکیجه اول یایی واوقلری آلوب حمار وحشیلرك کذرکاهی اولان بر محلده کمینکاه یاپوب اختفا ایلدی اول اثناده ناکاه بر سوری حمار الوحشی ظهور و پیشکاه کسعیدن مرور ایتمکله برینی نشانه آلوب آتدقده اوق وراء صیدده بر قیایه تصادف ایتمکله چقماق کبی شراره ظهور ایتدکده اصابت ایتمدی ظنیله تأسف ایتدی بعده برسوری دخی کلوب کچرکن کذلك برینه تیرانداز اولدی اولدخی وتیرهٔ سابقه اوزره رونمون اولدی خلاصه بو سیاق اوزره اوقك بشی دخی آتوب حال منوال مسرود اوزره اولمغله کمال انفعالندن همان قوس مزبوری طاشه چالوب شکست ایلدی وقتا که صباح اولدقده کیجه آتدیغی اوقلر جانبنه متوجه اولوب کوردیکه هر آتیلان اوق برشکاره اصابت و بعد النفوذ طاشه طوقنور اولمغله بش دانه حمار وحشی کشتهٔ تیر شبانه اولمش سریلوب یاتورلر بو حالی مشاهده ایتدکده کمال ندامت وتأسفندن قیریله سی الم یاپی ایچون قیردی دیه رك باش پرمغنی قطعه ابتدار واشبو * ندمت ندامة لوان نفسی * تطاوعنی اذا لقطعت خمسی * تبین لی سفاه الرأی منی * لعمر ابیك حین کسرت قوسی * قطعه سنی انشاد ایله فرط ندامتن اظهار ایلدی بناء علیه کندی کسب یدی اولان کار ناهموار اوزره متأسف ونادم اولان کیمسه حقنده (اندم من کسعی) دیو ضرب مثل اولندی نته کیم فرزدق نوار نام زوجه سنی تطلیق ایدوب صکره نادم اولدقده اشبو * ندمت ندامة الکسعی لما * غدت منی مطلقة نوار * وکنت کفاقیٔ عینیه جهلا * فاصبح لا یضیٔ له نهار * نظمیله مثل مزبوره تلمیح ایلمشدر

*) مکتب نکتده ده سبت الصبیان * شولکه غایتده کلور طبعه کران (*

(سبت الصبیان) اضافتله چوجقلرك جمعه ایرتسی کونی دیمکدر چونکه ازقدیم متعارف اولدیغی اوزره اطفال مکتب بالطبع منفورلری اولان مکتبه خواه وناخواه ایام هفته دن متمادی التی کون حضور وچین جبین معلمدن بغایت آزرده و بی حضور اولوب جمعه کونی تعطیل ایله آسوده وآزاد ودلخواهلری اوزره ملعبهٔ صبیان ایله متلذذ ودلشاد ایکن * فکر شنبه تلخ دارد

جمعۀ اطفال را * مصراعنجه فرداسی ینه غائلۀ دبیرستانی فکر واندیشه درون صفانمونلرین تخدیش وتشویشه دوشور مکله ثقلت ووخامتده مثل اولوب طبعه بغایت کران ونفسه زیاده ثقیل کلان اوضاع واطواره وشخص ناتراش وناهمواره بطریق التمثیل (سبت الصبیان) اطلاقی شایان کورلمشدر

* (جرأة اللیل اوکدار باب فتور * کیجه وقتنده اولور کاهی جسور) *

(جرأة اللیل) سرعة السیر وزننده وضرب الیوم کبی اضافت بمعنی فی اوله رق کیجه ایله وقوعبولان جرأت وجسارت دیمک اولور که کوندزلری فاتر واوشنکن اولوب کیجه عملنده جری وجسور اولان کیمسه نك حالیدر یاخود کوندزلرده عجز وجبانت کوستروب کیجه لرده جسور اولان وکوندوز جاموسدن قورقوب کیجه دریسی یوزن کیمسه نك حالیدر

* (کذب پیرانه دینور کذب رتن * پك مسن ایسه یلانسن دیمه سن) *

(کذب رتن) ترکیبنده رتن رانك وتاء مثناتك فتحه لریله رتن بن کربال بن رتن الهندی البترندی نام شخص دروغزندر که هجرتك التیوز تار بخندنصکره هند ستانده ظهور ایدوب بقیۀ اصحاب کرامدن اولدیغن والتیوز ییلدن زیاده معمر اولوب چوق غرائب کوردیکن زعم وادعا ایدرایدی جهای هنددن خیلی کیمسه لر مزبورك دروغ بی فروغنی تصدیق ایتلریله حالا السنۀ هندیانده بابارتن هندی دیو متداول اولان شخص کذاب بواوله جقدر مدعاسنی رد وقبوله دائر کلام قاموس ترجمه سنده وسفینۀ راغبده مرسومدر فلیراجع ایمدی شخص مرقوم زعمنجه پیر روشن ضمیر وبرطاقم احادیث موضوعه یی زبان معجز بیان فخر جهاندن وافواه اصحاب کرامدن بالذات مسموعم اولمشدر دیو روایت ایله خیلیجه شهرتکیر اولمغله فیما بعد بویله مسن واختیار اولان کیمسه لردن صدور ایدن اکاذیبه بطریق التمثیل (کذب رتن) اطلاق اولندی

* (فجر کاذب ذنب السرحاندر * اوده یاقوردیه خودارسلاندر) *

(ذنب السرحان) طلب العرفان وزننده نون قافیه سنك التنجی قطعه سنده نظرا قورد قویروغی وهذیل لغتنه کوره ارسلان قویروغی دیمك اولور لکن تشبیه طریقیله فجر کاذبه اطلاقی حقیقت عرفیه قبیلندن اولمشدر وفجر کاذب صبح صادقدن مقدم افق شرقیده عمودی واری ظهور ایدن بیاض مستطیلدر

* (عز الاعمش دخی عز الاخفش * شول مصاحبکه اوله پك اخفش) *

(عز الاعمش) ترکیبنده عز کنز وزننده دیشی کچی یه دینور (اعمش) احمر وزننده کبار تابعیندن واعلام محدثیندن سلیمان مهران حضرتلرینك لقبیدر مومی الیهك بردیشی کچیسی اولوب اولاد صغاری آنك سودی ایله تعیش ایدرلر ایدی ناکاه اول کچی خسته اولوب صبیان اعمشك معاشنه خلل کلدیکی احباسندن خیثمة بن عبد الرحمانك معلومی اولمغله هرصباح ومساء عز مرقومك عیادهسنه کلوب بیچاره کچی تصحیح مزاج ایلدیمی وعلفنی تناوله باشلدیمی دیو استفسار ایدر ایدی وکیدرکن امام اعمشك اوتوردیغی کیجه نك التنه اوچ بش التون قویوب کیدر ایدی بو منوال اوزره آمد شد ایله اعمش اوچیوز التوندن زیاده احسانه نائل وکچینك یوز قاتندن افزون قیمتی کندی یه واصل اولوب رفاه حال حاصل اولمغله معز مزبور شایستۀ توقیر واحترام اولدی دیو یتونت ایندیکی خانه ده برابرجه آرام ومصاحبت وملازمتنی التزام ایدر ایدی (عز الاخفش) ترکیبنده اخفش شین قافیه سنك ایکنجی قطعه سی شرحنده بیان اولندیغی اوزره ائمۀ نحودن اوچ ذاتك لقبیدر ومفتاح السعاده ده مرسوم اولدیغی اوزره

اهل علمدن اون بر نفر ذواتك لقبلریدر اسامی ونسبلری کتاب مزبورده مزبوردر واخفشك کچیسی مشهوردرلکن اخافشه دن قنقیسنك اولدیغنه واقف اوله مدق صاحب المعز اولان اخفش اوائل حالنده استاذندن اخذ ایلدیکی مسائلی ذهننده تثبیت ایچون آخره تقریر ایتمکه حریص اولوب لکن مخاطب مستفید بولمغله برکچی آلوب انی مخاطب اتخاذیله تقریر مسائل ایتدیکنه مبنی عنز الاخفش مشهور اولمشدر پس بر عاقل ودانانك مصاحب وهمنشینی جاهل ونادان اولوب شایستۀ صحبت وقابل خطاب اولمدقده بطریق التشبیه عز الاعمش ومعز الاخفش اطلاق اولنور

* (غضب العاشق ایمش کیم او غضب * تیز کچوب اولمیه باذی تعب) *

(غضب العاشق) مصدرك فاعلنه اضافتیله عاشقك معشوق جانبنه نادر الوقوع اوله رق وقوعبولان غضب وانفعالندن عبارتدر که ادنی عذر وبهانه ایله درحال زائل اولوب کان لم یغضب حکمنده کیدر پس بوملابسه ایله مطلقا سریع الانحلال اولان غضب وانفعاله غضب العاشق اطلاق اولنور بلکه سحابة الصیف کبی مطلقا تیز کلوب کچن نسنه یه بطریق التشبیه اطلاق اولنور

* (قسوة الصخر دیمك قسوت قلب * مرحمتدن اولمش اوله سلب) *

(قسوة الصخر) ترکیبنده قسوه ثمره وزننده غلظت وقاتیلق معناسنه (صخر) فخر وزننده قیا تعبیر اولنان بیوك طاش معناسنه اولمغله معنای ترکیب طاشك پكلکی وقاتیلغی دیمك اولور لکن بطریق التشبیه کندیده شفقت ومرحمت آثاری اولمیان بی رحم کیمسه نك قلبنك غلظت وقسوتنه اطلاق اولنور

* (مثل اطمع من اشعب هم * حرص غالب طمعی چوق آدم) *

(اطمع من اشعب) مثلنده اشعب عبد الله بن الزبیر رضی الله عنهما حضرتلرینك معتقی اشعب بن جبیردر که مبتلای طمع خام اولمغله اشعب طماع دیمکله بنام ایدی مزبورك حرص وطمعنه دائر بعض نوادری باء موحده قافیه سنك قطعۀ اخیره سنده * برطمعکار ایدی اشعب مشهور * مصراعنك شرحنده مذکوردر فلیراجع واول جمله دندر که برکون برخرافك کارخانه سنه واروب قصعه وکاسه لر یپار کوردکده کرم ایدوب شو قصعه لری برمقدار دخی بیوك یاپه سن دیمکله خراف آنی مشتری ظنیله قاج دانه آله جقسن دیدکده بن آله جق دکلم آلان کیمسه لر شاید بونکله بکا برشیء اهدا ایدرلر ایسه چوقجه آلسون دیو بیوك اولمسنی سپارش ایده رم دیدی امدی مزبور بغایت طمعله مشهور اولدیغندن زیاده حریص وطمعکار اولان کیمسه حقنده * اطمع من اشعب * دیو ضرب مثل اولدی

* (قالب الصخره طمعکاره دی هم * که طمعدن اوله محصولی ندم) *

(قالب الصخره) طالب الثمره وزننده بیوك طاش چویریجی یعنی التنی اوستنه دوندوریجی معناسنه اوله رق برطمع خام صاحبی کیمسه نك لقبیدر مزبور زیر زمیندن دفینه اخراجنه حریص ومجبور وعامۀ افکار وآمالی بوکا محصور اولمغله برمقتضای او هام برکیجه رؤیاسنده اوینك برکوشه سنك اساسنده کائن صخره نك التنده التون ایله مالامال برکنز سهل المنال کورمکله * انی اراك تقدم رجلا وتؤخر اخری * مثلنجه منفعت موهومه ایله مضرت مجزومه بیننده وافر ترددنصکره * حبك الشیء یعمی ویصم * ما کنجه مضرتندن کوز یوموب انقضاض تمل امتداد املدن اولی واهدم قصرا وابنی مصرا مقاله سنی کویا اوله رق نهرچه باداباد دیو صخرۀ مزبوره یی تقلیب وکندی الیله اوینی هدم وتخریب ایتمکله قالب الصخره ایله ملقب اولدی فیما بعد مقدمات طمعی منتج

ندامت اولان کیمسه‌یه تشبیه طریقیله قالب الصخرة اطلاق اولندی وابو منصور الثعالبی‌نک النفح المجلوب من ثمار القلوب نام کتابنده مرسوم اولدیغی اوزره شخص مرقوم معد بن عدنان قبیله‌سندن بر پیر فقیر اولوب بلاد یمنده کشت وکذار ایدرکن بر یه ده بر صخرهٔ عظیمه کوردیکه اوزرنده خط مسند ایله یعنی حمیر قبیله‌سنه منسوب بر نوع خط ایله * اقلبنی انفعک * یازلمش یعنی بنی چویر ایسک منتفع اولورسک مآلی قازلمش شخص مرقوم نفع موهومی منفعت مالیه‌یه حمل ایله تحت صخره‌ده کنز مدفون اولق خلیاسنه ذاهب اولوب مدة مدیده کلفت شدیده ایله چکوب صخره‌یی قلب ایتدکده کوردیکه او بر طرفنده * رب طمع یهدی الی طبع * یازلمش یعنی چوق کره طمع انسانی کرفتار ذل وحقارت وکدر وبی اعتبار ایدر مفهومی نقش اولنمش پس مرقوم مقدمات آمالی منتج یأس وحرمان اولدیغنی مشاهده ایتدکده تلهف وتأسفله باشنی مزبور طاشه ضرب ایده‌ده دماغی منتشر اولوب هلاک اولمغله فیمابعد طمع خامده مثل اولوب طمعی موجب وخامت اولان طمعکار حقنده * اطمع من قالب الصخرة * دیو ضرب مثل اولندی

*) ماه نخشب قمر المقنع ایمش * اوفسونه ادبا اویله دیمش (*

(قمر المقنع) ترکیبنده مقنع تفعیلدن اسم مفعول بنیه‌سیله مصنع وزننده ثور بن عمیره یاخود حکیم بن عطا نام شقاوت پیشه‌نک لقبیدرکه خلفاء عباسیه‌دن مهدی خلیفه‌نک زمان خلافتنده ماوراءالنهرده ظهور ایدوب حلول وتناسخ اعتقادنده بر کافر وادعاء الوهیته دخی متجاسر ایدی فن سحرده وسیمیا ونیرنجاتده ماهر اولمغله بعض خارق عاده‌لر ابراز ایدوب بلاد خراساندن کش وکاشغر ونسف وسمرقند وتاشکند اهالیسنک اکثرینی کندینه منقاد وفرمانبر قیلمغله روز بروز تکثیر سواد ایله شوکت افروز اولدی مرقوم بغایت بد چهره وکریه المنظر ودجال کبی یکچشم واعور اولمغله محاسندن بی بهره اولان چهره‌سنی ناسدن ستر واخفا ایچون قناع ونقابله ستر ایتدیکندن مقنع ایله تلقیب اولندی کذا فی ترجمة القاموس لکن ناظمک بو نظمنده وتحفه‌سنده لقب مسفور افعالدن مفسد وزننده مقنع اولمسنی اقتضا ایدر وتحفه‌ده * اولدی ماه نخشب ابن مقنع ایلمش ایجاد * دیمسیله مقهور مسفور مقنعیدر یوخسه ابن مقنعیدر تشویش ایلمشدر وقرمز بورک اماکی بودرکه شقی مرقوم سمرقند ایله تاشکند میاننده کائن سیام نام طاغک دامنده واقع چاه نخشب نام قیودن شعبده ونیرنک ایله بر آی صورتی اظهار ایلدی ماه آسمان غروب ایتدکده جبل مزبورک وراسندن نمایان اولوب هر طرفدن درت فرسخ یره قدر ضیا ویرر ایدی جزء اعظمی جبوه ایدی شقی سرمدک فساد وشوکتی اوچ سنه‌دن زیاده ممتد اولوب کتدکجه مزداد اولدی تا که هجرتک یوز التمش تاریخنده مهدی خلیفه مسفوری ازاله ایله بلاد خراسانی چرک شرکدن تطهیر ایچون عسکر کوندوروب بالدفعات محاربه‌دنصکره شوکتی منکسر اولوب دردست اوله جغنی جزم وتیقن ایتدکده سم هلاهل ایله آلوده بر کاسه شربت مسمومه آماده ایدوب عیال واولادینه خطابا بن سمایه عروج ایده جکم هر کیم بنمله همصعود اولمق دیلرسه بو شربتدن بر جرعه نوش ایلسون دیه‌رک جمله‌سنی تسمیم ایله اهلاک بعده کندی دخی ایچمکله فی الحال مرد وهلاک اولوب ماوراءالنهر رجس وجودندن پاک اولدیغی نفحهٔ ثعالبیده مرسومدر قمر مزبوره فارسیده ماه نخشب وماه سیام وماه کش وماه کاشغر وماه مقنع وماه مزور تسمیه اولنور (فسون جنون) وزننده سحره دائر رقیه‌لره دینور

*) شهر صبر ایله دخی شهر کساد * رمضان آینه اولمشدر آد (*

(شهر الصبر) اضافتله شهر رمضانه اطلاق اولنور صائم اولان کیمسه نفسنی مشتهیات مفطره‌دن کف وحبس ایدوب مخالفت نفس مشقتنه صبر وتحمل ایتدیکیچون تکیم حدیث شریفده

* صم شهر الصبر * وارد اولمشدر (شهر الکساد) دفع الفساد وزننده بوده ماه رمضان المبارکه اطلاق اولنور اصحاب فسق واهل هوا میاننده رائج ومتداول اولان مسکرات وآلات ملاهی وسائر منکرات ومناهی بو آیده اوقات سائره مثللو تعاطی اولنمیوب بازار فساده کساد کلدیکی ملاحظه سیله‌در

*) فقهایه کوره قطاع طریق * اولدی صوفیه کروهی تحقیق (*

(قطاع الطریق) سراق السویق وزننده فارسیده رهزن وترکیده یول کسیجی تعبیر اولنان اشقیا وساعی بالفساده دینور لکن علماء حقیقت بونی طریق دینک رهزنلری ودین اوغریلری اولان جهلهٔ صوفیه‌یه اطلاق ایدرلر زیرا انلر مسافهٔ سیر وسلوکه هنوز وضع قدم ایتمامش وبی حد وبی پایان اولان مطلوب حقیقینک شه‌راهنده بر خطوه کتمامش ایکن دعاوی ضمنیه‌لر ایله کندیلرینی جنید سیرت بایزید منقبت عارف واصل مرشد کامل کوستروب ناسی ارشاد معرضنده اضلال وافساد واعمال لطائف الحیل ایله بضاعهٔ اعتقادلرین اضاعه وافقاد ایدرلر تکیم سری سقطی حضرتلرینک اصحابندن وجنید بغدادی حضرتلرینک اقراندن ابو الحسین النوری قدس الله اسرارهم حضرتلری (التصوف کان حالا فصار قالا ثم ذهب الحال والقال وبقی الاحتیال) بیورمشدرامدی کروه صوفیه‌نک حالی نبراس نبوته اقرب اولان عهدده اویله اولنجه بو زمانه‌ده نیه منجر اولدیغی اهل انصافه پوشیده دکلدر اعاذنا الله من شرور انفسنا وعصمنا من شرور قطاع الطریق

*) دیندی زندانه قبور الاحیاء * مجرمه قتله بدلدر کویا (*

(قبور الاحیاء) عبور الاشیاء وزننده حال حیاتده اولان کیمسه‌لرک قبرلری معناسنه اولوب تشبیه طریقیله زندانه وحبسخانه‌یه اطلاق اولندی وبو تعبیر ابتدا یوسف صدیق صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه حضرتلرندن صادر اولدیغی یعنی الحکمة خفیة ذات زاهتسمات والالری کندنده معتکف اولدیغی سجنک قپوسی اوزره * هذا منزل البلاء * وقبور الاحیاء * وتجربة الاصدقاء * وشماتة الاعداء * کلماتی تحریر بیوردیغی مرویدر دیو نفحهٔ ثعالبی نیسابوریده مرسومدر

*) تحفة المؤمن ایمش موته‌ما کل * کداولور رحمت حقله خوشحال (*

(تحفة المؤمن) تحفه غرفه وزننده مؤمنه واصل اولان بر واحسان وهدیه وارمغان معناسنه اولمغله اهل ایمانه جناب وهابک تحفهٔ جزیله‌سی اولان موته اطلاق اولنورتنه که اثرده * الموت تحفة المؤمن * بیورلمشدر زیرا موت ایله مؤمن سجن مظلم مثابه‌سنده اولان عالم اکداردن خروج ومحل رضوان عالم قدسه عروج ایدر بناء علیه * اول سرور یدخل علی المؤمن الموت لما یری من کرامة الله تعالی * بیورلمشدر

*) نکتهٔ قول تفاریق الشیب * صقاله دوشمه‌دز اقلق بی ریب (*

(تفاریق الشیب) قوجه لغک قطعهٔ متفرقه‌لری وپارچه‌لری معناسنه برکیمسه‌نک صاچنه وصقالنه بیاض دوشوب قیرسمه‌سندن کنایه‌درکه امارهٔ شیخوخت ظاهر اولوب رفته رفته اختیارلق کلمه کرته سیدر

*) فعل مستور جلاء المرآة * که آنی ستر ایده هر صاف صفات (*

(جلاء المرآة) کتاب المرقات وزننده آیینه‌نک جلا وصفوتی دیمکدرکه مراد مجلی ومصیقل اولوب کندیده اشیانک عکسی منطبع ومرئی اولمه‌سنه باعث اولان صری اوله جقدرکه آیینه‌نک اوبر یوزنده معمول ومستوردر بوملابسه ایله آیینه کبی پاکدل وبی غل اولان صاف صفات کیمسه‌نک اغیاردن ستر واخفا ایلدیکی شیلره علی الاطلاق (جلاء المرآة)

اطلاق اولنمشدر

*) دخی مفهوم جلاء الجوزاء * ایتمك زجر وعیدین اجرا (*

(جلاء الجوزاء) ترکیبنده جلاء سحاب وزننده برکیمسه یی وطندن دور ایلمك معناسنه در (جوزاء) جراء وزننده بروج اثنی عشر فلکیه دن برج ثالثك اسمیدر وسا لف الزمانده کلمش کچمش بر خاتونك اسمیدر که یمنده بلقیس کبی ملك ومنعه صاحبه سی اولوب رعیتدن برینه زیاده خشم وغضب ایتدکده نفی واجلا ایله امر ایدوب بنه جلاء وطن ایتمزدن اقدم عفو ایدر اولمغله عفو وصفحده مثل اولوب وعید وتهدیدینی ایقاعه مقتدر ایکن اجرا ایتمیوب عفو ایتمکه بطریق التمثیل (جلاء الجوزاء) اطلاق اولنمشدر

*) بولدی زرقاء یمامه شهرت * وار ایدی باصره سنده حدت (*

(زرقاء الیمامه) ترکیبنده زرقاء جراء وزننده ازرقك مؤنثیدر کوك کوزلی خاتونه دینور (یمامه) جامه وزننده مدینه ایله مکه نك شرقی وسطندن بصره وکوفه یه اون التی مرحله یه قدر ممتد بر واسع اولکه نك اسمیدر که زرقاء مرسومه اورایه منسوبدر و بو زرقاء ارض یمامه ده ساکن جدیس قبیله سندن بر کوك کوزلو خاتونك لقبیدر که اوچ کونلك مسافه ده اولان نسنه یی کرکی کبی کوروب تشخیص ایتمسیله حدت بصرده مثل اولوب قوهٔ باصره سی زیاده قوی اولان کیمسه حقنده (ابصر من زرقاء الیمامه) دیو ضرب مثل اولندی واوله ابتده مزبور اولدیغی اوزره عربدن اول من اکتحل بالاثمد مزبوره در

*) دائم اولمقده بقاء النسرین * هم او معناده بقاء العصرین (*

(بقاء النسرین) ترکیبنده نسرین نونك فتحیله قره قوش نوعندن کرکس دیدکلری قوشك اسمی اولان نسرك تثنیه سیدر لکن بوراده مراد قطب شمالی سمتنده کواکب عدیده دن مرکب ایکی نسر صورتلریدر که بری مضموم الجناحین کبی مرئی اولدیغندن بر یره قونمش کبی نمایان اولمغله نسر واقع ودیکری مبسوط الجناحین صورتنده محسوس اولدیغیچون نسر طائر تسمیه اولنمشدر و بونلر آفرینش عالمدنبرو بو هیئت اوزره باقی اولملریله دوام و بقاده مثل اولوب مدت مدیده بقا وامتدادی اولان نسنه یه (ابقی من النسرین) دیو ضرب مثل اولندی (بقاء العصرین) ده عصرین کیجه ایله کوندزه کذلك صباح وقتیله اخشام وقتنه دینور که بونلرده خلقت عالمدنبرو متعاقبا ومتکررا موجود ودوام و بقالری مشهود اولمغله چوق زمان ثابت و پایدار اولان نسنه یه (ابقی من العصرین) دیو ضرب مثل اولنور

*) صوووغك الطفیدر برد الورد * اعتدال اوزره نه پك کرم ونه سرد (*

(برد الورد) اضافتله کل موسمنك صوووغی دیمکدر فصل ربیعك اواسطنده لاحار ولابارد قبیلندن اولان وشاننده (الطف البرد برد الورد) دینلمش اولان برد مستطابدر نتکیم شاعرك * اغتنم برد الربیع سیما وقت السحر * واحترز برد الخریف سیما غب المطر * نشیده سندن وشاعر دیکرك * زمن الورد اطیب الازمان * واوان الربیع خیر اوان * مقاله سندن مستفاددر بناء علیه نه وقت اولورسه اولسون کرم وسرد یعنی حر و برد میانده متوسط ومعتدل اولان هوایه بطریق التشبیه برد الورد دینور مقابلی برد العجوزدر

*) فهم قیل قلب شتا آتش اولور * عکسی اول وقته کوره دلکش اولور (*

(قلب الشتاء) ده قلب بر لفظی آخرندن بدء ایله معکوس الترتیب قیلمقدن حاصل اولان لفظه دینور بوده بعضا اولك عینی اولور داماد لفظی کبی و بعضا غیری اولور برقع لفظنك قلبی عقرب اولدیغی کبی ماتحن فیه بو قبیله دندر لکن شتاء قیش معناسنه عربی اولوب مقلوبی اولان آتش

فارسی اولمغله عربك قلبنه صیغمیاجق بر معنادر هر نه ایسه شتانك قلبی آتشدر اوایسه (النار فاکهة الشتاء) ثمره سنجه اول وقت مقبول ودلکشدر

*) لیلة العاشق اوا اوزن کیجه در * او یومزدیر که حبیبم نیجه در (*

(لیلة العاشق) مبتلای غم فراق اولان عاشق هجرانکشك خلیای وصال یار ایله بتون کیجه انجم شمار اولدیغی شب حسرت تمدادر در لیلهٔ مزبوره بیچاره یه نسبت (اطول من السنة المجدبة) مثلنه مثال اولمغله طول وامتدادده مثل اولوب شب یلدا کبی غایت اوزون کیجه یه (اطول من لیلة العاشق واطول من لیل الفراق) دیو ضرب مثل اولنور خسته لرك کیجه سیده بویله اولمغله (اطول من لیلة المریض) دخی بو یلجه در

*) قریة النمل ایمش اول داره ماکل * انده غایت چوق اوله اهل وعیال (*

(قریة النمل) قرنجه یواسنه اطلاق اولنور و بو قرنجه قسمی غایت کثرت اوزره اولوب قابل تناول اولان نسنه لری اکل وافساد ایله خیلیجه خسار (واجمع من نملة) مثلنجه جمع وادخاره صالح اولنلری یواسنه طاشیمغله اضرار عباده اصرار ایتمکله کثیر الاهل والعیال اولان کیمسه نك خانه سنه بطریق التشبیه (قریة النمل) اطلاق اولندی

*) قصر غمدان دیمه شول قصر بلند * که متانتده بولنمز ماننده (*

(قصر غمدان) عصر عثمان وزننده ازقدیم پای تخت ملوك یمن اولان صنعا شهرنده واقع وعجایب دهردن معدود بر بناء عجیب الطرح ایدیکه بجدران اربعه سنده بری فقط قرمزی سماقیدن و بری یالکز صاری سماقیدن ودیکری رخام ایضدن واو بردیواری یشیل یشمدن اولوب درونده یدی طبقه بر قصر عالی وار ایدیکه هر طبقه نك ارتفاعی اون ذراع اولمغله قصر مزبورك سمك وارتفاعی یتمش ذراع اولوب طبقهٔ علیاسی قصر جهان نما ایدی زمان سالفده ملوك یمنك تختکاهی وحصن وپناهی ایکن صکره صنعتادن قلعهٔ کلانه تحول ایتملریله رفته رفته خرابه مشرف اولوب حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه خلافتنده امریله هدم اولندی قال فی النفحة یقال ان قصر غمدان اول مابنی من الابنیة العجیبة بعد الطوفان پس بنا برین ارتفاع وحصانتده مثل اولوب بغایت متین وعالی اولان قصر والایه (قصر غمدان) اطلاق اولندی

*) نکتهٔ لطمهٔ ابن جدعان * صورت زجرده ایتمك احسان (*

(لطمة ابن جدعان) ترکیبنده لطمه تمره وزننده بر کیمسه نك یوزینه یاا کسه سنه ال آیه سیله اورمق وشمارلمق معناسنه در (ابن جدعان) عثمان وزننده اهل مکه دن جود وسخاو بذل وعطا ایله معروف عبدالله بن جدعان نام کیمسه در که غایت مضیاف ومهمان نواز اولمغله ضیافت مهمان ایچون فالوزج دیدکلری طعام نفیسی ابتدا مزبور اختراع ایتمکله (فالوذج ابن جدعان) دیمکله بنام اولمشدر برکون مزدحم ناسده مزبورك رداسنی وراسندن براعرابی من حیث لایشعر چکنیوب اکندن رداسی دوشمکله خشم ایدوب اعرابینك چهره سنه بر شمار اوروب درحال نادم اولمغله اعتذاره ابتدار واعرابی مرسومی احسان فراوان ایله مغبوط روزکار ایتمکله فیما بعد مثل اولوب بر کیمسه یی اساءت جزئیه عقبنده احسان کلی ایله دلشاد ومجبور الفؤاد قیلمغه * لطمة بن جدعان * اطلاق اولندی

*) ك تأسف دیمه در لهف قضب * چکمه الدن کیدنه حزن عجیب (*

(لهف قضب) ترکیبنده لهف فتحتیله وحروف حلقیه دن اولمغله هانك اسکانله بر نسنه یه تحسر وتأسف ایدوب محزون اولمق معناسنه در قضب خطیب وزننده عربدن بر کیمسه نك اسمیدر که بصره ایله عمان میاننده اولان بحرین نام بلده ده کائن بر خرما فروشدن خرما آلوب

آخر برله کتوروب صانمق معتادی ایدیکه * الهف من قضبب * مثلنك منشأ یدر اصلی بودرکه
مرقوم برکون بجربه کلوب ینه اوته دنبرو دادوستد ایتدیکی تماردن برقزوی خرما آلوب کلدیکی
سمته روان اولدی مکر تمار مرقوم اول قزوی ایچره برکیسه التون وضع و پنهان ایلمشیدی
بر وقتدنصکره تذکر ایلمکله همان خنجرین درمیان واثر قضیبه اقتفا ایله شتابان اولوب
اثناء راهده قضیبه ادراك ایلدی وصنعت ایله کیسه یی استخلاص ایچون یا قضبب بو دفعه
سهو وخطا ایله سکا خرمانك فناوکترینی ویرمیشم وقزوی یی بکا اعاده ایله که یرینه اعلا خرما ویره یم
تا که معامله بالمجامله اولوب اغریمزك طادی بوزلمسون دیه رك وعاسیله خرمایی استرداد وقضیبك
منظر نده کیسهٔ معهوده یی استخراج ایدوب یاهو بوندن اعـلا خرما اولماز الله سلامت ویره
یولکدن قالمه دیدکده قضبب قضیه یه واقف اولوب مبهوت اولدی بعده تمار مرقومه خطابا
مصحوب معیتك اولان خنجری کتورمه دن غرض نه ایدی دیو سـؤال ایلدی اولدخی یاسنی
بوله مزایسم یاخود خرمایی الکدن آله مزایسم بونکله نفسمی اعدام ایتمك ملحوظم ایدی دیمکله
قضبب مزبور در دستی اولان التونك فوتنه تأسف وتلهفـله همان دست تماردن خنجری آلوب
کندی جکرکاهنه طعن ایله ذهب ذهب دیه رك دیار عدمه ذاهب اولمغله فیما بعد فرط تحسرده
مثل اولوب الدن کیدن نسنه یه زیاده متلهف اولان کیمسه حقنده * الهف من قضبب * دیو ضرب
مثل اولنور (لاتحزن لماذهب ولوکان وادیا من ذهب)

*) اکله کیم اسفد من عصفوری * چوق جماع ایدیجنك مشهوری (*

(اسفد من عصور) مثلنده اسفـد دال قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنده بکدیکی اوزره ارکك
حیوانك دیشی حیوانه آشوب چفتلشمسی معناسنه اولان سفاد دن افعـل تفضیلدر عصفور
عینك ضمیله سرچه قوشنه دینور نفحه ده جاحظـدن منقول اولدیغی اوزره طیور قسمندن
عصفور کثرت سفـاده حریص ومجبور در بناء علیه نوع عصفورك اعماری سائر طیوردن
کوتاه وقصیر در پس بو جهتله کثرت جماع ایله معروف ومشهور اولان کیمسه یه بطریق المثل
اسفد من عصفور دینور نته که حال دیك دخی بویله اولمغـله کثیر الوقاع اولان کیمسه حقنده
* اسفد من الدیك واکثرنیکا من الدیك * مثللری دخی ایراد اولنور

*) دیندی قلب السمکه معناده * روسبولك وصلنه تنهاده (*

(قلب السمکه) ترکیبنده قلب معنای لغوی یه محمول اولمغـله معنای ترکیب بالق چویرمك دیمك
اولور لکن اصطلاح ظرفاده زنپاره لرك تنهاده روسبو لره وصلته یعنی اویله هزار آشناسی
اولان فاحشه لرك مصب میاه رجال اولمغـله بالق طوربه سنه دونمش آبکیر کسارنده بالق
اوینامه لرینه اطلاق اولنور

*) موثر المیم علی الصاد او فضیح * ایده غلمانی نسایه ترجیح (*

(موثر المیم علی الصاد) ترکیبنده موثر برنسنه یی آخرنسنه اوزره اختیار وترجیح معناسنه اولان
ایثاردن اسم فاعلدر میم وصاد حروف هجادن ایکی حرفك اسملریدر لکن حرف میم مفتوح
العین اوله رق مدور اولمغله بطریق التشبیه استاه غلمانده وحرف صاد طولانی ومشقوق الوسط
اولمغله فروج نسوانده مستعمل اولمغله ترکیب مزبورملاوطه یی مجامعت اوزره ترجیح ایله رسوای انام
اولان لوطی بدنامه اطلاق اولنمشدر

*) نکتهٔ حب طوامیر دیمك * کاهی مأبونلغی تعریض ایتمـك (*

(حب الطوامیر) ترکیبنده طوامیر قوار بر وزننده روزنامه وطومار تقویمی وقیود ایچنه قونیلان
وقفیه لرکبی مدور ومستطیل اوله رق دورلمش صحیفه معنـاسنه اولان طومارك جمعیدر وبو

طوامـیر بطریق التشبیه مذاکیره اطلاق اولنمغله * فلان یحب الطوامیر * دیمك آلات رجالی
سوردیمك معناسنه اولمغـله اول کیمسه نك علت ابانت ایله متهم اولدیغنی تعریض ایتمك اولور

*) فاعلاتن فعلاتن فعلن * کلستان هنرك قوفله کلن (*

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لکن صدر وابتدارك اکثری سالم وبعضیلی
مخبون وعروض وضربلرك کیمی محذوف ومخبون وکیمی اصلم در وحشولری مخبوندر کلستان
هنر معلومدر.

*) خاتمهٔ منتخبات المثل * عاریة من هفوات الخلل (*

(خاتمه) تانك کسریله برنسنه نك آخر وانجامی معناسنه مبتداء محذوفك خبریدر هذه خاتمة دیمکدر
(منتخبات) خانك فتحیله انتخاب اولنمش کزیده نسنه لر معناسنه خاتمه دن بدلدر (مثل) فتحتینله
مضاف الیه در (عاریة) خالیه معناسنه خبر بعد خبر در من جاره عاریه لفظنه متعلقدر (هفوات)
سقطات وزننده اباق قایوب سورچمك معناسنه اولان هفوه نك جمعیدر وعاریه لفظنك مفعول
غیر صریحیدر (خلل) فتحتینله برنسنه ده اولان ضعف ورابطه سزلق معناسنه هفواتك
مضاف الیهیدر ما ل بیت بوندن بویله آخرکتابه قدر ایراد اولنه جق مرکبات اشبو منظومه نك
یاخود مثنویات امثـالك آخری وصوکی وجنس امثالك کزیده ومختارلریدر وبو امثال شوائب
خللدن عاریه ونوائب زللدن خالیه در دیو حسن خاتمه یی انها وحفظنه ترغیب واغرا اولنه جقدر

*) مأدبة الله دیمه قرأندر * چون ادب آرای دل وجاندر (*

(مأدبة الله) ترکیبنده مأدبه دالك فتحیله مسعده وزننـده وضمیله مکرمه وزننده ضیافته وضیافت
طعامنه دینور واسم جلاله اضافتـله کتاب الله اولان قرأن عظیم الشانه اطـلاق اولنور جمیع
مکلفینی محل ضیافت عظمی اولان دار السلامه دعوت شاملهٔ کامله ایله داعی وهادی وخاصه
اهل ایمانك قلوب وارواحـلرین آداب الهیه ایله تحـلی وتأدیبه باعث وبادی اولدیغیچون

*) شولکه لطافتده اوله بی بدل * دیندی حلاوتله مجاج العسل (*

(مجاج العسل) ترکیبنده مجاج غراب وزننده آغزدن دفع والقا اولنان مایع نسنه یه دینور وبو
ملابسه ایله بال آریسنك اغزندن مج ایتدیکی لعابندن عبارت اولان باله اطلاق اولنور وبونده بعضا
مضاف الیهی تصریح ایله مجاج النحل دخی دینلور بهر حال مجاجك عسله اضافتی بیانیه اولمغـله
مجاج هو العسل ما کنده اولور وعسل مطلقا استطابه واستلذاذ اولنان طتلو خویلردن وبرکیمسه یی
طتلو طتلو وصف وثنا ایله باللذیره رق مدح وستایشدن کنایه اولمغله بغایت دلکش وشیرین
ولطافت وحلاوتده بی نظیر اولان کلامه وسائر نسنه یه (مجاج العسل) اطلاق اولنور

*) نخلهٔ مریم دینلورسه مراد * پر برکت نسنه یه درایت اعتماد (*

(نخلهٔ مریم) سورهٔ مریمده اشبو * وهزی الیك بجذع النخلة تساقط علیك رطبا جنیا *
نظـم جلیلنده مذکور اولان نخله درکه مریم بنت عمران بن ماثان حضرت عیسی
علیـه السلامی ایلاد وعالم شهوده ایراد ایتدیکی اثناده امر باری ایله هز وتحریك ایتدکده
نخلـهٔ مزبوره قوریمش ایکن تأثیر خاصیت روح الله ایله حیات بولوب سر سبز وریان
وهنکام شتاده یعنی کانون اولك اواخرنده تازه خرما ویردیکیچون جناب مریم علیهـا السلامه
اضافتله (نخلهٔ مریم) دینلمشدر کثرت برکتنه دائر قصهٔ پرحصه سی تفاسیر وتواریخده مبسوطه در
وبو معنـایی شاعر اشبو * الم تران الله قال لمریم * وهزی الیك الجذع تساقط الرطب * ولوشاء
ان تجنیه من غیرهزه * جنته ولکن کل رزق له سبب * قطعه سیله تلمیح ایلمشدر پس نخلهٔ
مرقومه بغایت مبارکه اولمغله مثل اولوب کثیر الخیر والبرکات اولان نسنه حقنده (اعظم برکة

من نخلة مريم) ديوضرب مثل اولنور

*) انجب من عاتكه شول طاهره * نسلى نجابتده اوله ظاهره (*

(انجب من عاتكه) مثلنده (انجب) افضل وزننده زياده نجيب يعنى كريم وحسيب عرقى طاهر صوبى پاك كيمسه يه دينور ونجابتلو اولاد پاكيزاد صاحبى اولان آدمه وخاتونه دينور عاتكه؛ اسماندر بوراده مراد عاتكه بنت مرة بن هلالدركه اجداد فخر الانام عليه الصلاة والسلامدن عبد مناف بن قصيك زوجه سى وهاشم بن عبد منافك والده سى اولمغله جدات اصالتسمات مفخر كائنات عليه الصلاتدن اولان عواتك تسعه نك بريدركه مرفى اوائل المثنويات عبد منافك عاتكهٔ مزبوره دن وجوده كلان هاشم وعبدشمس ومطلب نام اوغوللرى بغايت اصيل وحسيب واشراف قريشدن اوله رق كريم ونجيب اولمريله والده لرى نجابتده مثل اولوب فيمابعد اولاد انجاب مادرى اولان خاتون پاكنهاد حقنده (انجب من عاتكه) ديو ضرب مثل اولندى

*) صدق ابى ذر كلامى صحيح * صدق انك قول نبيدهٔ صريح (*

(صدق ابى ذر) تركيبنده (ابو ذر) ذال معجمه نك فتحى ورانك تشديديله اصحاب كرامك اعلامندن وزهادندن جندب بن جنادة الغفارى رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك كنيه سيدر مكهٔ مكرمه ده قديما اسلامله شرفياب اولوب على قول خامس الاسلام اولمغله تعين وامتياز بولوب اصلى بنى كنانه دن غفار قبيله سندن اولمغله اولا قبيله سنه هجرت ايدوب بعده خندق غزوه سى عقيبنده مدينهٔ منوره يه هجرت وتاريخ هجرتك اوتوز ايكنجى سالنده خلافة عثمان رضى الله تعالى عنه ده مدينهٔ مشرفه قربنده واقع زبده نام قريه ده دار بقايه رحلت ايتمكله عبدالله بن مسعود حضرتلرى نمازنى قيلوب قريهٔ مزبوره ده مدفون اولمشدر مومى اليه بغايت راستكوى وصادق القول اولمغله نبى عليه السلام انك شاننده (ماظلت الخضراء ولا اقلت الغبراء بعد النبين اصدق لهجة من ابى ذر) بيورملريله صدق كلامده ضرب مثل اولمشدر

*) اهل بصيرت دخى ايدوب نظر * ديدى حيا ايتمكه غض البصر (*

(غض البصر) اضافتله حق البشر وزننده كوزى يوماركبى اشاغى بقمق معناسنه دركه مجالس كبراده ادب كاريدر ونظردر قدم خصلتنه ملازم اولان اصحاب سلوك شيوه سيدر بوملابسه ايله ادبانك متبصرلرى مطلقا شرم وحيا واحتشام واستحيادن كنايه اوله رق استعمال ايدرلر .

*) اجمل من بدر وصاحب جمال * پرتو حسنيله اوله بركمال (*

(اجمل من بدر) مثلنده (بدر) قدر وزننده جرم ودائره سى نور ايله طولمش اون درت اون بش كيجه لك آيه دينور و بو مرآت صفيحه سى لبريز انوار اولان ماه تابان حسن طلعت ايله شهرهٔ آفاق جهان اولمغله بغايت خوب منظر وصاحب جمال و پرتو حسنى على وفق الكمال اولان كيمسه حقنده (اجمل من بدر وانور من بدر) ديو ضرب مثل اولنور (واشهر من يوم بدر) دخى امثالدندر لكن بوراده بدر غزوهٔ بدر كندنده واقع اولان محلك اسميدر

*) وقت سحر اولدى تباشير صبح * اول فيض آور تنوير صبح (*

(تباشير الصبح) تركيبنده (تباشير) تعاشيب وتعاجيب كلمه لرى كبى جمع صيغه سى اوزره وارد اولان مفردلردندر بشراى كامله ومژدهٔ بالغه معناسنده مستعملدر ياخود تقديرا تبشيرك جمعيدركه مبشر معناسنه درپس تباشير الصبح وقت صباحك اوائلى اولان هنكام سحره

اطلاق اولنوركه آفتاب عالمتابك افق شرقى يه دنو واقترابيله روى زمينه افاضهٔ انوار ايتمكه شروع وآغازايتديكى زمانك اوليدركويا ظلام ليلك زوال وادبارينى وانوار صبحك قدوم واقبالنى مژده وتبشير ايدر وهرنسنه نك اوائلنه وهرميوه نك ترفنده سنه دينور تباشير الربيع وتباشير الرطب وتباشير العنب كبى

*) خط رخ يارا وليجق آشكار * ديندى تأسف ايله لوم العذار (*

(لوم العذار) تركيبنده (لوم) نوم وزننده سرزنش وعتاب معناسنه دركه قنامق تعبير اولنور ياخود لامك ضمى وهمزه نك سكونيله لؤم دركه خست ودنائت وفرومايه لق معناسنه در (عذار) كتاب وزننده صفحهٔ وجهدن قولق يومشغيله صقال بتديكى يرك آراغنده اولان يره ومجاورت علاقه سيله منابت لحيه دن عذاره مجاور وملاصق اولان يرلره دينور پس اجوف اوله رق لوم العذار ملوم العذار معناسنه دركه تيره ساز صفحهٔ مهر جمال اولان خط الزوالك ظهوريله عذار تابدارك برمقدار ملوم ومعيوب اولمه سيدر بنا برين بعض خوبان كذشتكان كويا عيب خطى ستر وپنهان ايدركبى النى عذاره اوزره وضعى معتاد ايتملرينى شاعر تركى اشبو* يكى خط كلدكده يوزه چيقدى بهاسى حسنك * يدى رو بنده طورر قصدى يوز اللى كور ينور * مضمون رنكينى ايله تمليح ايلمشدر ومهموز اوله رق لؤم العذار رخسار يارده جابجا موى سياه نمودار اولمغله مزلفلك كرته سنه رسيد اولديغى حالتدركه حسن كرانبها نك قيمتى فى الجمله رخيص وارزان اولديغى زمان تأسف نشاندر

*) فصل بهار اولدى شباب الزمان * تازه لنور انده كل وكلستان (*

(شباب الزمان) زمانك كنجلكى وجوانلغى ديمكدركه اسناد مجاز عقلى اوله رق وجه ارضك قوهٔ ناميه سنك ازديادى زمانى وانواع نباتك نضارتى واجناس شكوفه نك بهجت ولطافتى اوانى اولان فصل ربيعه وموسم بهاره اطلاق اولنوركه* لطافتدن كورندى آسمانك رنكى هر يرده *چنده بشقه برعالم نمايان اولديغى دمدر* نشيده سى صفت كاشفه سى اولان زمان رونقفشاندر

*) ام حباحب ديمه دنيا ايمش * پرتوى بى اصل تماشا ايمش (*

(ام الحباحب) تركيبنده حباحب مثنويانك ايكنجى قطعه سنده نار الحباحب مثلنده بيان اولنديغى اوزره جكر كديه شبيه بر بوجكدركه كيجه ايله يلدز كبى لمعان ايدر تركيده يلدز بوجكى ديدكلريدر مزبور بوجكك پرتو ونورى لمعان سراب كبى صورى اولوب اصل واساسى ونفع ووفاسى اولمديغى ملابسه سيله همرنكى اولان دنياى بى وفايه ام الحباحب كنيه سى مناسب كورلمشدر تماشانك فتحيله فارسيدر برنسنه يه حظ وصفا جهتيله نظر ايتمكه دينور وعبرت نظريله باقمغه ده اطلاق اولنور

*) ابلغ من قس مأل همان * ديمك اولور افصح رنكين بيان (*

(ابلغ من قس) مثلنده قس قافك ضمى وسينك تشديديله كتاب وزننده اولان اياد قبيله سندن قس بن ساعدة الايادى دركه نجران نصاراسنك عالمى واسقفى وحكماء عربك احكمى وخطباء ايادك ابلغى واخطبى در فصاحت وبلاغتده مانند سحبان وخطبهٔ بليغه انشادنده بغايت رنكين بيان اولمغله (ابلغ من قس واخطب من قس) مثللرينك منشائيدر قس مزبور زمان فترتده وعصر سعادتك قبيلنده مجرد عقل وكياستيله جناب واجب الوجودى موحد و بعث ونشورى مقر ومعترف اولمغله شاننده اشبو (يرحم الله قسا انى لارجو يوم القيمة ان يبعث امة واحدة) حديث شريفى وارد اولمشدر مزبور يوز سكسان سنه معمر اولوب بعثتدن مقدم ارتحال دار بقا ايلمشدر

(* اسیرمن شعردینلسه مراد * ایلمه چوق کشت وکذار بلاد *)

(اسیر من الشعر) مثلنده اسیرکشت وکذار ایدوب کزمك معناسنه اولان سیردن افعل تفضیلدر شعر شینك کسریله کلام موزون ومقفی معناسنه‌در پس معنای ترکیب شاعرك شعرندن زیاده کزیجی دیمك اولور چونکه سخن موزون وشعر رنکین مضمون کمیت خامه وحصان لسان مظاهره‌سیله کشت وکذار ایده‌رك اهل حضرك محافل واندیه‌سنه واهل وبرك بارکاه واخبیه‌سنه بی محابا دخول وهر محله بلاتکلف حلول ایتمکله سیر وسیاحتده مثل اولوب اشبو * تتقاذف الایام بی فکانتی * ولیت امری مساحة الآفاق * نشیده سنه ماصدق اولان سیاح جهاندیده حقنده (اسیر من شعر) دیو ضرب مثل اولندی

(* جائزة ابن مدیر صلوات * ایلر ایدی شعر قبیحه صلات *)

(جائزة ابن مدیر) ترکیبنده جائزه فائده وزننده عطیه واحسانه دینور ابن مدیر مجیر وزننده متمولان عربدن زعمنجه شاعر یکنور برمتشاعرك کنیه سیدرکه شعری سخیف وطبعی رکیك اولمغله مزایای شعره شعوری اولمدیغندن اشعار بلیغه‌یی استهجان واشعار سخیفه‌یی استحسان ایدوب شاعر باعزله صلات کثیره وعطایای وفیره اعطا واحسان ایدر ایدی بناء علیه ارباب استحقاقی محروم وبی نوا ولایقسز محله اتحاف واهدا ایدن کیمسه‌نك عطیه‌ناپجاسنه بطریق المثل (جائزة ابن مدیر) اطلاق اولندی صلوات وصلات صادك کسره‌لریله عطیه معناسنه اولان صله‌نك جمعلریدر

(* اولدی مجازات سنمارهم * ایلك ایچون کورمه مکافات کم *)

(مجازات سنمار) مثلنده مجازات مکافات وزننده ومراد فیدرکه عمل وخدمت مقابلنده ویریلن عوض واجرته دینور سنمار سینك ونونك کسری ومیمك تشدیدیله صنعت بناده هزارفن وبغایت استاد کامل اولان معمار رومی اسمیدرکه عجایب دهردن معدود اولان خورنق نام قصر رعنا فامك بانیسیدر معمار مسفور قصر مزبوری خارج کوفه‌ده انهار بعضی جانبدن اولدیغی مأثور اولان نهر فرات نام جوی دلجویك ساحه‌سنده بغایت رصین ودلنشین اوله‌رق برکونه طرح عجیب ورسم غریب اوزره تأسیس وترصیص ایلدیکه همرنك بوقلمون الوان کونا کون ایله رونمون اولوردی یعنی صباح وقتنده چرخ کبود آسامانی ووقت ضحاده هوائی ونصف نهارده بیاض صافی وعصر عصرده ابر زخالص العیار کبی صاری کورینوردی قصر مزبورك بنا وتشییدینه ونقش وتزیینه اون سنه‌دن متجاوز کوشش واشتغال ایدوب رسیده ختام اولدقده صاحب قصر اولان نعمان بن منذر یاخود نعمان بن امرئ القیس نام ملك صاحب احتشام سلطنت ودارائیله ورود وقصر خورنقك طبقهٔ علیاسنه صعود ایتدکده برروزنه‌سندن جانب نهره احالهٔ نظر ایدوب کوردیکه درون فراتده انواع حیتان کروه کروه کذران وملاحین ایسه پیاده زورقلرده الحان مطربه ایله ترنم ساز اوله‌رق سو بسو جریان ایتمکده وشاطئ نهرده انواع اشجار ملتفة الاغصان رونقبخش چشم جهان وخلال درختانده بلبلان نواسازان ایسه شوق آورد ل وجان اولمقده ودریچهٔ دیکرندن جانب بره مدنکاه التفات ایتدکده کوردیکه نزهتکاه حیاض وریاضی نمونه‌نمای باغ ارم وساحهٔ حدائق شکوفه‌های رنکارنك ایله بشقه برعالم وپیشکاه قصرده کذرکاه انام اولان شهراه هموارلر الوان رخام ایله آرایشده اولو الابصار اولمش وکار بانان ایسه آواز طرب پرواز ایله موالیا خوان اوله‌رق پی در پی کشت وکذار ایتمکله مسیره کاه عیده دونمش پس نعمان مومی الیه قصر مشروحك طرح مستثناسنی وموقع دلکشاسنی بغایت بسند واستحسان ایتمکله معمار مزبورك کنجینهٔ آمالن سیم اوزرایله مالامال وسرتاپا خلعت فاخرهٔ ملوکانه الباسیله دلشاد

ومسرور الببال ایلدی چونکه سنمار حددن افزون عطیه واعتباری کوردکده متأسفانه دیدیکه اکر بوقصر دلنشین نزد دولتکرده بورتبه سزاوار تحسین اوله جغی معلوم چاکرانه‌م اولیدی دخی بوندن زیاده صنایع بدیعه اظهار ایدردم ازجمله بوقصری برمیل حکمت اوزره وضع ایدوب مانند حرباء دورشمسه تابع قیلردم که شمس نه سمته میل ایدرسه بوقصر دخی اکا تابع ومتوجه اولور ایدی دیو ابراز حذاقت ایلدی پس نعمان معمارك بوکلامندن منفعل ومتخدش اولوب شاید دیار آخره کیدوب ملوك سائره‌دن برینه وصف مشروع اوزره برقصر بنا ایدر ایسه بو بابده تفرد وامتیازم باطل اولور ملاحظه‌سیله معماری قومی بام قصردن اشاغی آتدیروب بنیهٔ وجودن قصر قارون آسا خسف وخراب ایتمکله جزای ناسزای سنماراندن قالدی بعدازین احسان مقابلنده خلاف مأمول ظهوره کلان اساءته * جزاء سنمار ومجازاة سنمار * دیو ضرب مثل اولندی نته که شاعرك * جزتنا بنو سعد بحسن فعالنا * جزاء سنمار وما کان ذاذنب * قولنده واقعدر

(* دینك ایمش عاد بخفی حنین * اولدی سفر حاصلی خسران عین *)

(عاد بخفی حنین) مثلنده عاد کتدیکی یردن دونوب کیرو کلمك معناسنه اولان عود لفظندن فعل ماضیدر فاعلی ضمیر مستتردر باء جاره عاد فعلنه متعلقدر خفی خانك ضمی وفانك تشدیدیله ایاق قابندن مست وچزمه مقوله‌لرینك اسمی اولان خف لفظنك تثنیه سیدر اضافتیله تثنیه نونی ساقط اولمشدر حنین زبیر وزننده بر چزمه‌جی اسمیدرکه مثل مزبورك منشائیدر اصلی بودرکه برکون مزبوره براعرابی کلوب بر جفت چزمه سنه مشتری اولدی لکن پك دون بها ویرمکله حنین منفعل اولوب بدوی مرقومی دفع ایلدی بعده حنین مکیده کارمز بوره چزمه‌لری اعمال اطائف الحیل ایله اعرابی مزبوره برغالی قیمت ایله طوزلیجه فروخت ایتمه سوداسیله خفین مزبوریی دربغل ایدوب خارج بلده‌یه روان واعرابینك خر وجنه مترقب ونکران اولدی وقتاکه اعرابینك ظهورینی مشاهده ایتدکده همان چزمه‌نك برتکنی کاته برکیمسه دوشورمش کبی مزبورك ره‌راسنه طرح والقا وخفیهٔ وراه وادی‌یه طولاشوب برتکنی دخی اورایه وضع وارماء ایدوب برکینکاهده اختفا ایلدی اعرابی اولکی تکنی کوردکده شو چزمه حنینك چزمه‌سنه عجب مشابهدر برتکی دخی اولیدی ایتوب آلوردم دیه‌رك مرور ایدوب کیدی وقتاکه ایلرویه واردقده او برتکنی دخی بولمغله غنیمت بیلوب طابق النعل بالنعل دیه‌رك همان دوه‌سنی اورایه ربط وبندایله او برتکنی آلمغه راهی اولدقده حنین کیلکاهدن چیقوب علی الفور دوه‌یه سوار وایلغار ایله فرار ایلدی پس اعرابی چزمه‌یی آلوب کیرو کلدکده کوردیکه دوه‌نك یرنده یللر اسر اطراف واکنافه وافرتکاپو ایله جستجو ایدوب ظفریاب اولمغله * فراخزاه الله دیه‌رك چار وناچار چزمه‌لری النه آلوب پیاده وشکبار قبیله‌سنه رجوع وحال خسرانمالی بین القبائل شیوع بولمغله مثل اولوب ماحصل سفری عین خسران اولمغله حاجت ومطلوبندن تهی دست رجوع وعودت ایدن کیمسه حقنده * رجع بخفی حنین وعاد بخفی حنین * دیو ضرب مثل اولندی

(* نکتهٔ قدجاء باذنی عناق * کلدیده کذب ایتدی دیمك هم نفاق *)

(قدجاء باذنی عناق) مثلنده باء جاره مصاحبت یاخود تعدیه ایچوندر عناق سحاب وزننده وعناق الارض اضافتیله کدیدن بیوك وکلبدن کوچك سباع وحوشدن بر یرتیجی جانوردرکه چرنده قسمندن غیری طورنه وطوی مقوله‌سی طیوری دخی صنعتله صید ایدر وبعضا انسانه دخی آتیلوب افتراس ایدر نون قافیه سنك قطعهٔ سادسه سنده یکدیکی اوزره تفه دخی دینور

فارسیده سیاهکوش وترکیده قره قولاق تعبیراولنورکه ارسلانك قولاغوزیدر معنای ترکیب
تحقیق فلان کیمسه قره قولاغك قولقلریله کلدی یاخود قولقلرینی کتوردی دیمك اولور
چونکه جانور مرقوم دائماسلطان السباع اولان ارسلانك رهبری وپیشروی اولمغله حامی
ونکهبانی شیردلیراولدیغندن آنی صید وشکارایتمك * دونه قلل الجبال * وقولقلرینی کسوب
کتورمك قریب من المحال اولوب عادتا تصدیق اولنور مواددن اولمغله * جاءباذنی عناق *
مثلی کذب ونفاق ایلدی وایناتلمیاجق یلان سویلدی معرضنده ایراد اولنور

*) دینسه دخی جاء بقرنی حمار * کذبله کلدی دیمه درآشکار (*

(جاءبقرنی حمار) مثلنده قرنین قافك فتحیله بو ینوز معناسنه اولان قرن لفظنك تثنیه سیدر
معنای ترکیب حمارك بو ینوزلرینی کتوردی یعنی اشکك باشنده بو ینوز بتوردی دیمك اولور
بوایسه عادتا محال اولمغله مثل مزبور کذب و باطل اختراعیله مذموم ومدحور وکلامی صدق
واستقامتدن دورادور اولان دروغ زن وفشفشه کوی کیمسه حقنده ضرب وایراداولنور

*) اکذب من فاخته دینسه ما آل * کذبله مألوف اولان بدخصال (*

(اکذب من فاخته) مثلنده فاخته کاذبه وزننده طیور قسمندن اوکیك قوشنه دینور طائر مرقومك
صوتنك حکایه سی فصل شتاده وموسم ربیعده * هذااوان الرطب * اولوب یعنی بووقت تازه
خرمانك ایریشوب وجوده کلدیکی زماندر دیمك اولوب بوایسه واقعك خلافی اولمغله مرغ
مزبور کذب ودروغده مثل اولوب دائما کذب وخلاف معتاد * وافك وافیکه یی اعتیاد * ایدن
کذوب بدخصال ومزور المقال کیمسه حقنده * اکذب من فاخته * دیوضرب مثل اولنور
*واکذب من یلمع واکذب من السراب *مثللری مثل مزبورك مثلیدر ومثنویاتك قطعهٔ ثانیه سنده
کچن *اصدق من قطا * مثلی بونك ضدیدرنته که شاعرك اشبو *وقدکنت تصدق صدق القطا
فاصبحت اکذب من فاخته *قولی مثلین متضادینی جامعدر

*) اقبح من جاحظ اولان زشت روی * اولسه دخی خوب ادانکته کوی (*

(اقبح من الجاحظ) مثلنده جاحظ حافظ وزننده مشاهیر خولدن وائمهٔ معتزله دن عمرو بن
بحر بن محبوبك لقبیدر جاحظ لغتده کوزینك مقله سی طومالج اولان لقمه کوز کیمسه یه دینور
مزبورك کوزلری وجه مشروح اوزره اولمغله جاحظ لقبیله مشهور و بنام اولدی مرقومك
فصاحت و بلاغتده کعبی غایت اعلا وانواع فضائل ایله آراسته ومحلی ایدی لکن شکل واندامی
غایتله قبیح ونازیبا ومحاسن خلقتدن بی بهره ومنبرابدی بشار بن همعصری اولان شعرادن
بری کراهت منظرنده اطرا ایدوب * لومسخ الخنزیر مسخاثانیا * ما کان الادون قبح الجاحظ *
دیمشدر پس بو جهتله بدقیا فتلکده مثل اولوب زیاده زشت روی وچرکین یوزلو کیمسه یه
* اقبح من الجاحظ * دیو ضربه مثل اولنور

*) اقبح من قرد دخی بدلقا *چهره سی مایمون کبی نفرتنما (*

(اقبح من قرد) مثلنده قرد قافك کسریله دال قافیه سنك قطعهٔ اخیره سنده کچدیکی اوزره
مایمون تعبیراولنان جانورکریه المنظرك اسمی اولمغله ترکیب مزبور مایموندن قبیح وچرکین معناسنه
مثل اولوب چهره سی مایمون کبی بدلقا وبدصورت * وهیکل کریهه سی ناظرینه باعث نفرت
* وبرکره یوزینه بقانك قرق کون ایشی راست کلمز دیدکلری درجه ده پرنحوست * اولان
کیمسه حقنده اقبح من قرد دیو ضرب مثل اولنور (واقبح من خنزیر واقبح من الغول) مثللری
دخی مثل مرقومك مثللریدر

*) افسد من ارضه دینلسه مراد * پك ضرری چوق اولان اهل فساد (*

(افسد من ارضه) مثلنده ارضه ثمره وزننده اغاج قوردی دیدکلری دوده نك اسمیدرکه
اغاجك قشری ایچنده تکون ایدوب قبوغك ایچ طرفنی اکل ایتمکله اغاجی قوریدوب
افساد ایدر اولان مضر خفیدرسینك کسریله (سرفه وقادحه) کبی بوملابسه ایله
کید وفساده اقدام واضرار ومن حیث لایدری خلقی رنجیده واضرار ایدر اولان زیاده
مفسد ومکار کیمسه حقنده (افسد من ارضه) دیو ضرب مثل اولنور (وافسد من السوس
فی الصوف) مثلی بونکله یکما کلدر

*) هم اکادیمشکه فساد الجراد * مکری ایله پك ضررایده عباد (*

(فساد الجراد) چکرکه نك ضرر وفسادی دیمکدر چونکه جند جراد یریوزینی نباتدن
تجرید ایله روی زمینی افساد واتلاف محصولات ایله اضرار عباد ایتمکله خصوص مزبورده
مثل اولوب (کالجراد لایبقی ولایذر) مثلنه مظهراولان کیمسه نك فساد ومضرتنه (فسادالجراد)
اطلاق اولندی واویله کثیر الضرر اولان مفسد وغدار حقنده (افسد من الجراد واجرد
من الجراد) دیو ایراد مثل اولندی

*) اظلم من حیه اوکیم ظلمی چوق * زهرمظالم ایله پر عدلی یوق (*

(اظلم من حیهٔ) مثلنده حیه حانك و یاء مشدده نك فتحه لریله فارسیده مار وترکیده یلان
تعبیر اولنان زهرلی موذیدرکه الوان شتی ایله ملون اصناف کثیره سی واوصاف خبیثه سی
واسماء وفیره سی حیوة الحیوانده ولهجه ده مرسوم وانواع خبائث وتعدیسی السنه ده مشهور
ودفاترده مرقوم وتفصیلی یلان مثلی کبی اطنابه مؤدی اوله جغی معلومدر مجمع الامثال منتخبنده
مسطور اولدیغی اوزره جملهٔ ظلمندن بری حشرات ارضدن بزینك جحرینه واینه کیردکده
آنی تغلبا ضبط ایدوب صاحبنی اخراج وازعاج ایتمکله غصب وظلمده مثل اولمشدر بناء علیه
پیرایهٔ عدل وانصافدن عاری وسموم مظالمی اصناف عباده ساری مارمشرب وعقرب
مزاج اولان ظلوم کیمسه حقنده (اظلم من حیهٔ) دیوضرب مثل اولنور وفلان کیمسه غایت خبث
وغدار دیه جك یرده (فلان حیهٔ البلد وحیهٔ الوادی) دینلور

*) اظلم من ذئب دیمکدن مراد * ظلمی ایدن کیمسه ایمش اعتیاد (*

(اظلم من ذئب) مثلنك ما لی مثنویات امثالك اول قطعه سنك آخرینه قریب * اخون من ذئب
پك خائن * اولان بیتنك شرحندن مستباندراورایه مراجعت اولنسون

*) اشأم من احمرعاد اولدی هم * شوم وشقاوتله اولان متهم (*

(اشأم من احمرعاد) کذا فی مجمع الامثال واشأم من احمر ثمود کذا فی النفع المجلوب للثعالبی یعنی
احمر مزبوردن مراد قداربن سالف نام شخص شقاوت اعتیاددرکه اصلی عاد قومندن
اولوب تولد ونشأتی قوم ثمود بیننده اولمغله کاه عاده وکاه ثموده مضاف ومنسوب اولمشدر
و بغایت قزل چهره لی اولمغله احمر اطلاق اولنمشدر شقی بدکار ناقهٔ صالح علیه السلامی
عقر وقتله ابتدار و بو یله جریمهٔ عظیمه یه اجترا واجتسار ایتمه سیله خشم وغضب جبار
نمودار اولوب * فاخذتهم الرجفة فاصبحوا فی دیارهم جاثمین * نظم مبینی مفادنجه قوم ثمود
باجمعهم هلاك و نابود اولملری شقی مرقومك شآمتیله اولدیغندن فیما بعد شآمت وشقاوتده
مثل اولوب زیاده مشؤم واوغورسز و بغایت شقی و بدبخت کیمسه لر حقنده (اشأم من احمرعاد
واشق من احمر ثمود) دیوضرب مثل اولندی

*) ابخل من کلب بنی ساعده * اولکیم ایده خستی بدقاعده (*

(ابخل من کلب بنی ساعده) مثلنده بنو ساعده مدینهٔ منوره ده کائن خزرج قبیله سندن

برجماعتدر برتار يخده اتلرك برايرى جثه‌لى كلب عقورلرى وار ايمش حسب الوقوع برلاشه باشنه واردقده (مرك خرعروسئ سكست) مثلنجه جيفه اوزره تجمع ايدن كلابى بالمقابله دفع ايدوب مانع ومزاحمسز استديكى كبى يدكدنصكره ينه سرلاشه دن منفك اولميوب تهاجم ايدن كلابى ابعاد واقصا وآجقدجه ينه يه‌رك يالكز باشنه تعرق وافناوجويندكان جيفه يى تناولدن محروم وبينوا ايدر اولمغله بين العرب بخل وخستده مثل اولمشدر بوملابسه ايله خست وامساكى اعتياد ودائما طعامنى يالكز يمكى معتاد ايدن آچ كوزلى بخيل كيمسه حقنده باخصوص باغچوان كلبى اهنه بكلركبى نه يوب ونه يديررا اولان لئيم وجرى حقنده (ابخل من كلب بنى ساعده) ديوضرب مثل اولنور

*) اثقل من ظل اوشخص ثقيل *ثقلت دائمه اوله بى عديل (*

(اثقل من ظل) مثلنده ظلدن مراد سبلوطسز كونده‌يوله كيدن كيمسه نك كولكه سيدر چونكه اول سايهٔ بيوايه دائما صاحبنه لزومسز ملازم اولمغله ثقلت روحانى ايراثنده مثل اولوب مجلس ظرفايه ايكيده بر وراء پرده دن قاره كوز دوشر كبى باته دق دوشوب كابوس سحر كبى مورث كثافت وجاى روح آشا موجب انقباض وسآمت اولان ثقيل الروح كيمسه حقنده (اثقل من ظل) ديو ضرب مثل اولنور

*) اثقل من فيل ديمك اوله هم *شخص كرانجان قبيح الشيم (*

(اثقل من فيل) مثلنده فيل نون قافيه سنك التنجى قطعه سنده كچديكى اوزره بو اسمله معروف عظيم الجثه برحيوان هنديدر (ودوه دن بيوك فيل وار) مثلنجه حيوان مزبور متعارف ومشهور اولان بهائمك جمله سندن جسيم واكبر وكرانى ورزانتله اعرف وسوء اخلاقله اشهر اولمغله وخامت وثقلتده مثل اولمشدر بناء عليه قبيح الشيم وسئ الاخلاق بى مروت وآدميتسز كيمسه‌يه وفكرى ضعيف ورأى وتدبيرى سخيف خطاكار كيمسه‌يه فيل اطلاق اولنور وكرانجان وثقيل الروح كيمسه حقنده (اثقل من فيل) ديوضرب مثل اولنور نتكيم بعض ظرفاء براثقل الثقلاء هجونده * انت ياهذا ثقيل وثقيل وثقيل * انت فى المنظر انسان وفى الميزان فيل * بيتيله مثل مزبوره ايما ايلمشدر

*) احمق اولان كيمسه طويل النجاد *اولمش انك مثلى عريض الوساد (*

(طويل النجاد) تركيبنده نجاد كتاب وزننده قلج باغنه ديمكله (فلان طويل النجاد) ديمك اونك قلجنك باغى اوزون ديمه اولور لكن بر كيمسه نك قوشانديغى قلجك قيطانى اوزون اولمق بوينى اوزون اولمسنى مستلزم اولمغله طول قامتدن كنايه اولور وطول قامتدندخى (كل طويل احمق) قضيهٔ مشهوره سنه مبنى حمق وبلادته انتقال اولنمغله (طويل النجاد) بطريق الكنايه غبى واحمق معناسنده مستعملدر (عريض الوساد) تركيبنده وساد كتاب وزننده باش يصديغنه ديمكله معناى تركيب يصديغى اينلى ديمك اولور لكن عراضهٔ وساده كثرت نومى مقتضى وكثرت نوم بطالت وكسالتى مستوجب وبطالت وكسالت حمق وغباوتى مستلزم اولمغله (عريض الوساد) بالوسائط احمق كيمسه دن كنايه اولور

*) احمقه هم ديندى عريض القفا *بقلهٔ حمقايمه شايان اكا (*

(عريض القفا) تركيبنده قفا عصا وزننده باشك اكسه طرفنه يعنى ارقه سى اوزره بتان كيمسه نك باشنك يصديغنه كلن يرينه ديمكله وقفانك اينلى وبيوك اولمسى كثرت نومى وكثرت نوم بلادت وغباوتى مستلزم اولمغله (عريض القفا) دخى اهوج واحمق كيمسه دن كنايه اولور (بقلة الحمقاء) سمزاوتى ديدكلرى نباتدر اكثريا مجراى سيولده واياق التى يرلرده

بتمكله حمقه منسوبدر ناظم مرحومك بويله بينيسى صغوق كيمسه نك درجهٔ ثالثه ده طبيعتى بارد اولان بقلة الحمقايمه‌سى لايقدر ديمه‌سى حاقنده مشاركتلرينه مبنيدر

*) اجبن من صافر اولان پك جبان * قورقو ايله ايده حذر هر زمان (*

(اجبن من صافر) مثلنده اجبن قورقاقلق معناسنه اولان جبانتدن افعل تفضيلدر (صافر) فانك كسريله سرچه قوشى جثه‌سنده برنوع قوشدر كه هرنسنه‌دن حذر ايدوب قورقوب واوركك معتاديدر عجايب مخلوقاتده قزوينينك بيانه كوره طائر مرقوم هر كيجه براغاج دالنه اياقلريله محكم صاريلوب وباشنى اشاغى اكوب شايد كوك اوزريمه يقلور ديو خوفندن ناشى تابصباح صيحه وفرياد ايدرايمش العهدة على الراوى ماحصل صافر مرسوم بغايت بى زهره وجبان اولمغله جبانتده مثل اولوب غايتله وهام وقورقاق اولان طوشان يوركلو كيمسه حقنده (اجبن من صافر) ديوضرب مثل اولنور

*) احذر من ذئب دينورسه اكر * ايلميجى كيمسه ايمش پك حذر (*

(احذر من ذئب) مثلى قورتدن زياده صاقنوب احتراز ايديجى ديمكدر سباعدن قورت قسمى بنى آدمدن بغايت حذر اوزره اولمغله زياده سيله متيقظ ومتبصر كيمسه حقنده (احذر من ذئب) ديو ضرب مثل اولنور

*) انملة النمله اولان پك قصير * عنفقة البقه دخى پك صغير (*

(انملة النمله) تركيبنده انمله همزه نك وميمك حركات ثلاثيله كه مجموعى طقوز لغت اولور پرماغك اوجنده طرناق اولان بوغومه دينور (نمله) ثمره وزننده قرنجه يه دينور معناى تركيب قرنجه نك پرماغنك اوجى ديمك اولور وبو انملة النمله (ماالذباب وما مرقته) مثلنجه صغير ومحتقر اولمغله اقصر قصير واحقر حقير اولان نسنه حقنده (اقصر من انملة النمله) ديو ضرب مثل اولنور (عنفقة البقه) تركيبنده عنفقه دحرجه وزننده آلت دوداق ايله چكه ارالغنده بتن آزجه وخفيفجه صقال تللرينه دينور واول شعراتك منبتنه‌ده دينور مغفله كبى (بقه) بانك فتحى وقافك تشديديله سيورى سينكه دينور وتخته بتى ديدكلرى خبيثه ده دينلور پس عنفقة البقه سيورى سينكك ياخود تخته قوريسنك الت دوداغيله چكه سى ارالغندن عبارت اولوب بوايسه كوزلك شويله طورسون پرتو سزايله باقلسه بيله يوق كبى برشئ اولمغله صغر وكهترلكده مثل اولوب بغايت خرده وكوچك اولان نسنه يه (اصغر من عنفقة البقه) ديو ضرب مثل اولنور

*) ارض خراب اولديكه جوف الحمار * قهر خدا ايله اوله تارمار (*

(جوف الحمار) تركيبنده جوف خوف وزننده ايكى جانبلرى عالى ومرتفع اولوب وادى طرزنده اولان دوز واوتراقلرى اووه‌يه دينور وبويله ارض مطمئنه‌يه وادى دخى اطلاق اولنور (حمار) حانك كسريله عاد قومندن حمار بن مالك ياخود حمار بن مويلع نام كيمسه دركه (اكفر من حمار واخلى من جوف الحمار) مثللرينك منشائيدر اصلى بودركه حمار مرقومك دست تملكنده ويد تصرفنده طولى تمام برمرحله وعرضى درت فرسخ بروادى‌سى وار ايديكه جوف الحمار ديمكله شهرتشعار ايدى ووادئ مرسومده سو بسو آب روان فراوان اولمغله انواع اشجار مثمره ايله معمور وآبادان وديار عربده اندن اخصب ومحصولدار وادى اولمغله شهرت شايعه‌سى ولوله ساز مسامع جهانيان ايدى وحمار مزبور قوم عاده مبعوث اولان نبى ذيشانه ايمان وفقرا ومساكينه بر واحسان ايله ممدوح الخصائل وصلبندن اون نفر اولاد ذكوره نائل ونعم دنيانك انواع واصنافى كنديده موجود وحاصل اولمغله قومى بينده حكمى نافذ ملك مطاع ايدى بركون مجموع اولادى

صيد شكار داعيه‌سيله شكارگاهه چيقوب اصطياد واقتناص ايدرلر ايكن ناگاه هوا تغير وتغيم ايدوب رعد وبرقه ملابس غيث وابل باران بلاگبى بونلرى محيط وشامل اولمغله برشجر عظيمك زير حمايه سنه التجا ايله درطوب اولدقلرنده * از باران گريخته وزير ناودان آمده * مثلنجه يعنى يغموردن قچاركن طلويه اوغرادى ما آلنجه بقضاء الله تعالى برصاعقه نزوليله جمله سى بردن چراگاه فنادن اقليم عدمه ارتحال ايلدكلرى * ابلد من حمار * مثلنه سزاوار اولان حمارك مسموعى اولدقده قضاء الهى يه رضادن روگردان واولاديمى بويله نابود واعدام ايدن معبوده فيما بعد عبادت ايتم ديو العياذ بالله كفر وارتدادى اعلان ايله قومنى كفر وارتداده داعى وايمانده ثابت قدم اولنلرى قتل وتنكيله ساعى اولمغله حقنده قهر وغضب جبار ظهوره گلوب دار وديارى ووادئ محصولدارى آفات سماويه ايله خراب ويباب وكندوسى دخى بلامهل عازم ظلمتكدهٔ بئس المآب اولمغله كندوسى كفر وشقاده وجوف واراضيسى خرابى وخلاده مثل اولوب اشد كفرى مرتكب اولان كيمسه حقنده * اكفر من حمار * ديو وغضب ربانى ايله تارمار وخراب ومنافعدن خالى اولان اراضى خصوصنده * اخلى من جوف الحمار * ديو ضرب مثل اولندى

*) ابعد من ضب الى النون اوحال * كيم ايكيسى بر يره گلمك محال (*

(ابعد من الضب الى النون) مثلنده ضب ضادك فتحى وبانك تشديديله حشراتدن كلر ديدكلرى جانور برى يه دينور نون كما مر فى اول النون حيوانات بحريه دن بالغه اطلاق اولنور وبوگلر قسمى مدت عمرنده بر قطره صو ايچمز وصوبك سمتندن دخى گچمز بلكه احيانا تشنه لك عارض اولدقده مهب رياحه توجه واستقبال واغزينى هوايه اچمغله دفع عطش ايدوب ريان اولوب بالق ايسه دائما صوده تعيش ايتمكله صودن چيقديغى ساعت موت وهلاكى نمايان اولور پس بو جهتله ضب ايله نون ميانه‌سنده تنافر طبيعت دركار وتضاد ومباينت بديدار اولوب ايكيسى بر يره گلمك امر محال اولمغله حاللرى منافرت ومباعدتده مثل اولوب ايكيسى بر محلده اجتماع ايتمسى متصور اولميان كيمسه لر وسائر نسنه لر حقنده (ابعد من الضب الى النون) ديو ضرب مثل اولنور وبن فلان كيمسه ايله ابدا صحبت والفت ايتم ديه‌جك يرده (لا آلفه حتى يألف الضب والنون) دينلور

*) ابصر من هدهد اوشخص بصير * باصره ده حدتى پك بى نظير (*

(ابصر من هدهد) مثلنده هدهد هالرك ضمه‌لريله چاوش قوشى وايبك قوشى وقوقارايبك ديدكلرى قوشه دينور طائر مرقوم يرالتنده اولان صولرى انسانك زجاج وبللور ايچنده اولان صولرى گورديكى گبى گورمكله حضرت سليمان صلوات الله وسلامه على نبينا وعليه آنى قعر ارضده اولان مياهك موضعلرينى ارائه وتعيين ومقدار عمقلرينى تعريف وتبيين خصوصنه دليل تخصيص بيورملريله حدت بصرده مثل اولوب زرقاء اليمامه گبى باصره سنده حدت وغيرلرك گوره مديكى نسنه لرى رؤيت وابصاره كنديده مكنت اولان كيمسه حقنده * ابصر من هدهد * ديو ضرب مثل اولنور

*) ابصر من نسر دخى اويله هم * رؤيتنك حدتى غايت اتم (*

(ابصر من نسر) مثلنده نسر نونك فتحى وسينك سكونيله سباع طيورك اسبعى واكبرى واعمرى اولان كركس قوشيدر كما مر فى الثاء المثلثة حيوة الحيوانده مرسوم اولديغى اوزره طائر مرقوم طيران جهتندن جميع طيوردن اشد واسرع وجناحى سائر ذوات الاجنحه‌نك پروباللرندن اقوى وقوت باصره سى بغايت حدتلو اولمغله اچيقديغى وقت جو هوايه اعتلا ايدوب اطراف وآفاقه اجالهٔ نظر ايتدكده درت يوز فرسخ مسافه دن جيفه‌يى مشاهده وابصار وفى الحال

اوزرينه وقوع ايله اكل وتناوله ابتدار ايدرايمش پس بو جهتله قوت باصره سنك حدتى غايت اتم واكمل اولان كيمسه حقنده * ابصر من نسر * ديو ضرب مثل اولندى

*) خائنة الاعين اولوب اهل شر * محرمنك غيريه ايدن نظر (*

(خائنة الاعين) اضافهٔ لاميه وتقدير مضاف ومجاز فى الاسناد اوله‌رق النظرة الخائنة للاعين ديمكدر زيرا حقيقتده خائن ناظردر نظره دگلدر بناء عليه اشبو * يعلم خائنة الاعين وما تخفى الصدور * نظم جليلنده مفسرين نظرى حرام اولان نامحرمه نظرهٔ حمقادنصكره نظرهٔ ثانيه ايله باقمق واستراق نظر ايله اجنبيه خاتونه گزلوجه باقمق وگوز ايله رمز واشارت ايتمك ايله تفسير ايلديلر ودخى خائنه لفظى عافيه وكاذبه گبى مصدر اوله‌رق خيانة الاعين معناسنه اولمغيده تجويز ايلديلر لكن ناظم مرحوم نامحرمه نظر ايدن اهل شر وصاحب معصيت ايله ترجمه ايتمكله قول اولى اختيار ايلمشدر

*) زندقهٔ مزدك اوحال قبيح * جمله حرام اولنى اولمق مبيح (*

(زندقهٔ مزدك) تركيبنده زندقه دحرجه وزننده زنديقلغه دينور زنديق عفريت وزننده جناب باريتك ربوبيتنه ايمان واعتقادى اولميان وعالم دنيانك قدم وبقاسنه ذاهب اولمغله آخرتى منكر اولان كافر بى دينه دينور مزدك جعفر وجندب وزنلرنده طائفهٔ ثنويه دن مانى مذهبنده اولوب آيين زندقه‌يى احداث واختراع ايدن ملعون سرمدينك اسميدر لعين مسفور نوشروانك پدرى قباد شاه عصرنده ادعاء نبوت ايدوب آيين آتش پرستى حقدر ديو ناسى دين مجوس منحوسه دعوت ايلدى وانسانه كافهٔ اشيا مباحدر وبر شخصك زوجه‌سيله شخص آخر استمتاع ايتمك جائزدر ومجموع ناس مال ومنالده وجملهٔ احوالده يكساندر يعنى بخصوصه كيمسه‌ده تصرف خاص يوقدر هر شيئده جمله افراد ناس مساوى ومشتركلردر وفقرا اغنيانك مالنه ظفر بولدقده آلمق وچالمق لابأسدر * والحاصل انسان ايچون محظور ومحرم اطلاق اولنور نسنه يوقدر ديو گوناگون هرزه يوب اموال وفروجى اباحه ايتمكله وبو مذهب اكثر ناسك مزاجنه موافق گلمكله مزدك مسفوره قتى چوق كيمسه اتباع ايلدى ومرقوم شاه قباد كفرنهاد دخى غايت زندوست اولمغله آنك دخى هواسنه ملايم گلديكندن نبوتى تصديق ايدوب آيين باطلنه رواج ويردى وقتاكه نوبت سلطنت اوغلو نوشروانه گلدكده اول جلوسنده ضيافت عامه بهانه‌سيله مزدكى وخواصنى دعوت وبعد الاجابه امر ايدوب همان بلاامان مزدكى قتل واحراق بالنار وسكسان بيك قدر اتباعنى صدمهٔ تيغ آتشبار ايله فرستادهٔ منزل بئس القرار ايلديلر لعين مرقوم عامهٔ اباحيونك پيشواسى ومذهب باطلى الى الآن چوق كيمسه‌نك موافق نفس وهواسى اولمغله توابعى حالاقتى پك چوقدر * ازجمله عشائر تركماندن تارك ايماندن جماعت چپنيان غارتگران * اباحهٔ اموال خصوصنده مسفوره ايمان * ومذهب باطلنى استحسان ايتمرله كندى عشيرتلرى ايچون سرقه‌نك حلنه ذاهب اولدقلرندن ممالك اناطولينك اكثر اويه سى دست تعديلرندن الامان گويانيدر * ملت مكروههٔ بكتاشيان اباحهٔ عموميده ملعونك خواص اتباعندن اولديغى غنى عن البياندر * حتى زنادقهٔ بكتاشيه دن برينك اثناء محاوره ده شريعتده شوسنك شو بنم طريقتده هم سنك هم بنم حقيقتده نه سنك نه بنم ديه‌رك طريقت باطله سنده بخصوصه كيمسه ده تصرف خاص اولمديغنى تصريحى مسموعمز اولمشدر * عصمنا الله تعالى وجميع المؤمنين من اقوالهم الباطلة وافعالهم العاطلة وعقايدهم الغاوية الموصلة الى الهاوية آمين * پس تفصيل مرسومدن مستبان اولديغى اوزره زنديق مرقومك اطوار فضيحه‌سى بين الناس رايگان اولمغله محرماتى اباحه‌ده اكا اتباع ايدن ملاحده‌نك افعال قبيحه‌سنه تشبيه بليغ طريقيله زندقهٔ مزدك اطلاق اولنور

*) شول اوطه لقلرده عمارات نوم * وصلتیدر مایهٔ راحات نوم (*

(عمارات النوم) ترکیبنده عمارات عینك کسریله عمارتك جمعیدر عمارت کندیسیله برنسنه نك معمور وآباد اوله جغی شیئه دینمکله مآل ترکیب اویقونك عمارتی یعنی پریشان وپراکنده اولمیه رق صفا وراحت اوزره اولمقلیغی دیمك اولور لکن اصطلاح ظرفاده ترکیبده اوطه لق وعربیده سینك ضمی وراء مشدده نك کسریله سریه تعبیر اولنان جاریه لره اطلاق النور زیرا حرهٔ منکوحه یه نسبت بونلر اکثریا مؤنتلری قلیل ونفقه لری خفیف وخدمتلری رضایه موافق وحسن معاشرتلری طبعه مطابق اولمغله مولالرینه تعب ونصب ویرمه کلرندن وارباب ذوقك * الوصیفة الوسیمة من النعم الجسیمه دخی السرور فی السراری * قوللری مفادنجه سریه اتخاذ ایدنلر مسرور اوله کلدکلرندن نیل ووصلتلری باعث دلشادی ودرآغوشلری خوام راحته بادی اولان اوطه لقلره * عمارات النوم * اطلاق اولنور

*) پرده کشایان نکات امور * دیدیلر ابکاره بنات الخدور (*

(بنات الخدور) کنیه سنده خدور خانك ضمیله قدور وزننده خدرك جمعیدر خدر خانك کسریله برنسنه یی ستر وپنهان ایدن شیئه دینور چادر وپرده مقوله سی ونسوانك پچه ویشمق وفراجه واورتو تعبیر اولنان قناع وخمار وبرقع مثلاو ستاره لری کبی پس بوملابسه ایله دقایق امورك پرده وپوشیده لرنی یعنی خفی ومشکل اولان معانئ غامضه زینی کشف وایضاح ایدن ادبای اهل لسان رجاله ابداء زینتدن تحاشی ایله بغایت مخدره ومحتجبه وعفیفه اولان پاکدامن قیزلره کنیه اوله رق (بنات الخدور) اطلاق ایلدیلر

*) مفسدة الحب ما آل وقاع * شوقه اولور چون سبب اندفاع (*

(مفسدة الحب) ترکیبنده مفسده میمك فتحیله مصلحه وزننده وضدی اوله رق برشیئك کلیا ضایع وفاسد اولمسنه یاخود خلل پذیر اولوب نقصان بولمسنه باعث اولان شیئه دینمکله معنای ترکیب محبت ومودتك فساد ونقصاننه بادی اولان نسنه دیمك اولور کرچه عقدهٔ محبتك انحلالی اسبابی چوقدر لکن اصطلاح ظرفاده عاشقك وصلت ایله بکام اولمسنده مستعملدر چونکه ثابت مرحومك اشبو * کلور شوقه کسل البت وصال یاردنصکره * اولور عارض کرانلق صائمه افطاردنصکره * بیتی مآلنجه قضای وطر شهوت تابش عشق وشغفك انطفا واندفاعنه وکرمیت علاقه وشوقك فی الجمله سردینه بادی اولدیغی نزد ارباب وصلتده وجدانیدر (وقاع) وزنا ومعنی جماع وبضاع کبیدر

*) بك اچیلوب شوقله سحاقدر * دیدی سراویله غلاف القمر (*

(غلاف القمر) ترکیبنده غلاف کتاب وزننده برنسنه یی محیط ومشتمل اولان ظرفه دینور که ترکیده تحریفله قلف تعبیر اولنور معنای ترکیب آیك قلفی دیمك اولور لکن ظرفای زندوستان زبان زنان طبقزناندن حکایه طریقیله نسوان سیم اندامك عضو معهودلرین ماه تابداره وکسوهٔ نسوه اولان شلوارلرین آیك پوشیده وغلافنه تشبیه جهتیله بانوی مهرولرك شلوار زرتارلرینه (غلاف القمر) اطلاق ایلمشلر سحاقه سبابه وزننده زنان بیننده سویجی تعبیریله متعارف اولان عورته دینور مآل بیت غلاف القمر تعبیر شهوت انکیزی هرنه قدر دائرهٔ ادبدن دور ایسه ده بری برینی سویجی اچق مشرب شرم وحیاسز سحاقه لر شوق وتوقان هنکامنده عار وناموسی برطرف ایدوب بویله دیدیلر دیمك اولور

*) عرضنه شول غیرتی یوق نابکار * دیمك ایمش یلسکه قصیر الجدار (*

(قصیر الجدار) معنای ترکیب الحاق دیوارلو دیمکدر لکن اصطلاحده سالف الذکر

غیور بغدادی کبی عرضنه غیرت واهتمام اولمیان دیوث مزاج نابکار ولاقید کیمسه دن کنایه اولور زیرا بر کیمسه نك دائره سنك جدران وحیطانی پست وکوتاه اولدقده اهل فسادك تسورایده رك حریم خانه یه آمدشدنی دفعه مقتدر اوله مدیغی ملابسه سیله پستئ جداره عدم غیرت لازم کلمکله فلان کیمسه نك عرضنی حفظ وحمایه یه غیرت واهتمامی یوقدر دیه جك محلده (فلان قصیر الجدار) اطلاق اولنور

*) اسجد من هدهد اومفعول اولان * هیز غلامان کبی مجعول اولان (*

(اسجد من هدهد) ایبك قوشندن زیاده سجده ایدیجی دیمکدر چونکه هدهد سر بزمین دنبه هوا میکند * مصراعنجه دائما سجده ایدر طرزنده قویروغنی هوایه قالدیروب منقارینی یره دیکمك معتادی اولمغله کثرت سجودده مثل اولمشدر لکن مرقومك سجودی سجدهٔ عبادت اولمیوب بلکه همان باش اکوب قویرق قالدرمه دن عبارت اولمغله ظرفای عرب علت مسکوت عنها وداء عسیر الدواء تعبیر اولنان غائلهٔ ابانت ایله متهم اولان کیمسه حقنده (اسجد من هدهد) دیو ضرب مثل ایلدیلر (هیز) هانك کسریله خیز کبی فارسیدر مخنث ومأبون ومفعول ومجعول کبی پوشتلره دینور

*) الوط من دب مالی همین * فعل شنیع ایلیجی مغلمین (*

(الوط من دب) مثلنده دب دالك ضمی وبانك تشدیدیله سباعدن آیو تعبیر اولنان جانور دکلدر بلکه حیوة الحیوانده مرسوم اولدیغی اوزره طائفهٔ عربدن بر کیمسه نك اسمی اولوب دب مرقوم فعل شنیع لواطه ده حد افراطی متجاوز بر لوطی متعارف اولمغله بین العرب غلامپاره لکده مثل اولوب فیمابعد زیاده مغلم وبغایت تازه باز کیمسه حقنده (الوط من دب) دیو ضرب مثل اولدی

*) همدخی ادخال قلم بالدوات * ایتمه در اول فعل شنیع الصفات (*

(ادخال القلم بالدوات) مثلنده دواة دالك فتحیله کاتبلرك یازی یازدقلری مرکب حقه سنه دینور لکن بوراده قانون ادبه منافی تشبیه ناشجاطریقیله مغلم خبیثك لایقال سنه قلم ومذکر سماعی اولان مخنثك کون کوه آلودینه دواة اطلاقنه مبنی فعل قبیح لواطه یه مباشرتده مثل اولمشدر

*) جلد عمیره دیمه ده جلق ایمش * آنی ایدن سوخته کبی خلق ایمش (*

(جلد عمیره) ترکیبنده جلد جیمك فتحی ولامك سکونیله جماع ایتمك معناسنه کلمکله عمیره عینك ضمیله جهینه وزننده ال آیه سنه دینمکله جلد عمیره ترکیبی نکاح الید کبی ال ایله تجلق واستمنادن کنایه در اسم صریحی زلزله وزننده خضخضه در فارسیده کاردست کردن تعبیر اولنور قالدیکه ناظم نحریرك کاردستی تخصیص بالذکر ایله سوخته واته اسنادی تخصیص بلامخصص کبیدر شوقدرکه اصناف ناسك بکارانی توقان شهوت عروضنده اکثریا زنا ولواطه مثللو محرماتی ارتکابدن اجتناب ایتمیوب کبائر وفواحشه اجتسار ایدرلر اما سوختکان صنق نفسنی ورطات کبائردن وقایه ضمننده لدی التوقان اطفاء نائرهٔ شهوت ایچون بو کار مکروهك اتلرده وقوعی اکثر اولمق ملاحظه سیله صورتا تخصیص بالذکر ایدوب بعده کبی تعبیریله تعمیمه ایما ایلمشدر

ظرفادن بریسی بربادهٔ عربیده برخانه پیشکاهندن کچرکن دروندن برزن فریادی ایشیدوب قبوسنده بولنان چوجوغه اوغلم الجروده کی جزعك اصلی ندر دیو صوردقده مکر عمیره نام برجاریه لری اولوب مادری جاریهٔ مزبوره یی برصوچندن ناشی ضرب ایدرمش چوجوق بو معنایی امی تجلد عمیره ایله تعبیر ایتدکده چونکه جلد عمیره بروجه مشروح استمنا بالیددن کنایه اوله رق قول مزبور صبی والدهم جلق صیرر معناسنی ایهام ایتمکله ظریف مرقومه قهقهه بخش اولمش اولدیغی اکثر اسفار محاضراتده مسطوردر

*) نکتهٔ زیندهٔ حسن الختام*خوب ادا رله تمام اولدی کلام (*

(حسن الختام) اولده حاء مهمله نك ضمی ثانیده خاء معجمه نك کسریله اصطلاح بلغاده شاعر نظمنی الفاظ ملیحهٔ فصیحه ومعانیٔ لطیفهٔ انیقه ایله ختم وتمام ایتمکه دینور حسن المقطع وحسن الانتهاء کبی نته که قصیدهٔ طنطرانیه نك مقطعنده اشبو*دم علی رغم العدی وارتع بعود الغیدفی*دولة غراء فیهاادوم الالطاف طاف * بیتنده واکثر قصائد بلغانك ختامنده اولدیغی کبی پس ناظم پرعرفان علیه رحمة المنان حضرتلری دخی حسن الختام نکته سنه رعایت ایدوب امثال عرب ومصطلحات بلغانك انتها سنده حسن الختام ترکیب اصطلاحیسیله ختم کلام * ومنظومهٔ ثریا نظامنه غایت رونق وانتظام *ویردی فلله دره(زینده) زانك کسریله زیندن فارسیدن اسم فاعلدر خوب ومناسب ویاقشقلی ودلپسند معنالرینه در زیبا کبی

*) مفتعلن مفتعلن فاعلن * حق ایده مأجور بو وهبی قولن (*

یعنی بو قطعه بحر سریع مسدس الاجزادندرکه اصلی ایکی کره مستفعلن مستفعلن مفعولات یدی لکن مفعولات جزئندن رابع ساکنی حذفله طی وسابع متحرکی اسقاطله کسف علتلری اعارضداولمغله مفعلا قالوب فاعلن جزئنه نقل اولنمغله عروض وضر بلری مطویه ومکسوفه در وصدر وابتدار وحشولردن فقط رابع ساکن طی اولنمغله مستعلن قالوب اوده مفتعلن جزئنه نقل اولنمغله مطوی اولمش اولورلر * ناظم مرحوم یوسعی جبلی یعنی علم حدیث وتفسیره عین عون اولان اثر جلیل بی عدیلی مقابلنده جناب حق وفیاض مطلق درکاه رحمت پناهندن جوینده‌ٔ اجر جزیل اولدیغن افصاح * ومنتهای املی استجلاب مثوبات اخرویه اولدیغن ایضاح ایلمشدر * اعظم الله اجره فی عقباه * وجعل دارالنعیم مقیله ومثواه * بحرمة من علی العالمین اصطفاه*واولاه فی اولاه واخراه

الحمد لله الذی بنعمته تتم الصالحات * والصلوة والسلام علی من ختم به الرسالة وانزل علیه الکتاب الباهر اعجازه بافصح اللغات * بعدذا لایدرك الواصف المطری خصائصه * وان یکن سابقا فی کل ماوصفا * نشیده سنهٔ ماصدق اولان جنتمکان محمد الوهبی علیه الرحمة والرضوان حضرتلرینك اشبو نخبه نام نظم منتخبنك مفرداتنی ضبط وبیان * وامثال وکنایاتنی وسائر مرکبات ومصطلحاتنی حل وایضاح ایله کشف وعیان * وادیسنه مع خفوف الزوادة * وقلة البضاعة فی الصناعه * عطف عنان عزیمت * ودوچار انواع شواغل وغوائل ایکن ینه مهما امکن صرف نقدینهٔ مکنت * ایدن احقر الوری احمد رشید المتوطن بقریة بابا من نواحی مغنیسا * عفی الله عنه وعن کافة متعلقاته واحبته وعصمهم عن البأساء * دسترس اولدیغی کتب لغاتی وفنون ادبیاتی تتبع وتصفح ایده رك مآخذ معتبره ده ثبت واملاء اوانان اقوال موثوق بهانی درعهده والتزام * وبعض مآل ترکیب وحاصل معنی کبی خصوصلرده قریحهٔ قاصره سندن اشیاء یسیره الحاق وادراج ایله ایضاح مرمی وافصاح مرام * وبوملابسه ایله بزم عالمده پك کتنام اولمیه جق قدر براثر یسیر ترك وابقاسنه تشمیر ساعد اهتمام * ایدوب متوکلا علی الفیاض المفضل المنعام * شروعکردهٔ عاجزانه سی اولان تسوید ناچیز بتوفیقه تعالی اشبو بیك ایکیوز اللی التی سالی ذی الحجه سنك لیلهٔ عاشره سی اولان شب عید اضحاده رهین ختام وخلال مطالعه چندین عبارات مقتضیه درج اولنه رق قرطاس بیاضه چکیلان اشبو نسخهٔ مبیضه دخی سال فرخ فال جدید یعنی اللی یدی صفر الخیرینك اواخرنده رسیدهٔ

انجام

انجام اولمشدر درکاه معلای مجیب الدعادن متضرع ومستدعادرکه بو اثر حقیری موجب تذکیر فقیر ومستوجب بر غزیر وخیر کثیر قیلوب وسیلهٔ عفو وغفران وذریعهٔ نیل رضوان ایلیه آمین بجاه النبی العربی الامین

لله الحمد والمنه * مهر سپهر شوکت * وسپهر مهر سلطنت * پادشاه دیندار * وشهنشاه نامدار * السلطان ابن السلطان (السلطان عبد المجید خان) لازال شموس شوکته شارقه * واقمار دولته بارقه * افندیمز حضرتلرینك سایهٔ کردون پایهٔ ملوکانه لرنده * رافع رایات الفصاحه * جامع آیات البلاغه * نخبة الشعرا * زبدة الظرفا * ناظم التحفه وهبی افندی مرحومك * آثار برکزیده لرندن لغات عربیه یی شامل اوله رق سلك نظمه کشیده ایلمش اولدقلری نخبه اسمیله بنام * منظومهٔ لطافت اتسامارینك * مفرداتنی ضبط وبیان * وکنایات ومصطلحاتنی کشف وعیان ایدرك * حقایق بین * ودقایق رهین * باباقریه لی احمد رشید افندینك جمع وتلفیق ایلمش اولدیغی اشبو شرح لطیفك طبع وتمثیلی * داعیٔ قدیم دولت * یساری زاده مصطفی عزتك نظارت عاجزانه سیله * ماه خیرك اواسطنده رسیدهٔ حد ختام اولمشدر

١٢٥٩

) الحاج خضر افندینك بولدیغی تاریخدر (

بابا کوینده ساکن حضرت راشد افندی کیم
لغتده نخبه یی شرح ایتدی وهبیدر دکل کسبی
نه شرح پر مزایا ومعانی ودقایقدر
ایرشمش کویا اول ذاته حقدن هاتف غیبی
کهر وش چیقدی تاریخی دوشوق خامه دن خضرا
چوق الطف طبع اولندی نو بو شرح نخبهٔ وهبی ١٢٥٩

) دولتلو حافظ پاشا حضرتلرینك خزینه داری اسحق حقی بکك بولدیغی تاریخ زیبادر (

نخبهٔ فن تمام لطفست — نسخهٔ ذات شه ملك آرا
باددر محفظهٔ فیض ازل — آن شهنشاه عمیم الألا
یافت در سایهٔ فرخ اثرش — نکته دانان بسی شوق وصفا
شده مطبوع بحسن کرمش — این بهین شرح فوائد پیرا
کفت تاریخ بجوهر حقی — شرح نخبه شده مطبوع بجا

١٢٥٩

) خواجکان دیوان همایوندن ومکتوبیٔ مالیه خلفاسی مستعداننن (

) جازم افندینك تاریخ زیباسیدر (

شهنشاه جهان عبد المجید خان تخت شوکتنده
جهان دوردقجه دورسون مظهر اولسون لطف خلاقه
نیجه آثار نوباق سایه سنده طبع اولنمقده
رواج علم وعرفان شعشعه بخش اولدی نه طاقه

بری ازجمله سنبل زاده نخبه سی شرحی
باصلدی نشر اولندی باعث اولدی دلده اشواقه
اوشاهك نسخهٔ اجلالی وعمرین حق ایده افزون
یازلدقجه جهانده حرف ونقطه وجه اوراقه

آررکن طبعه جازم کلدی بر تاریخ جوهردار
کوزل باصلدی حقا شرح نخبه مژده آفاقه ١٢٥٩

(* تقویم وقایع مقابله جیسی خواجکان دیوان همایوندن ومکتوبیٔ حضرت صدارتپناهی *)
(* خلفاسندن لطفی افندینك شرح مذکور طبعنه حساب ایتدیکی تاریخ مستطابدر *)

سریر آرای شوکت نسخهٔ زیندهٔ دولت
شهنشاه جهان عبد المجید خان کرم مجبول
نیجه کتب نفیسه سایه سنده طبع اولنمقده
خدا عمرین ایده جد عداد انجمه موصول

خصوصا طبع اولندی اشبو شرح نخبه پك رنکین
سبقخوانان اولدی انشراح قلبله مشمول
بقای زینت شیرازهٔ عدلیله قیلسون حق
رفاه افزای عالم اول شهنشاهی بودر مسئول

جواهرله مزین اولدی لطفی لوح تاریخی
قیلندی نخبه شرحی طبع ایله دلجوی هم مقبول ١٢٥٩

(* تقویم وقایع مصححی موالیٔ عظامدن جمال افندینك اشبو شرح نخبه نك طبعنه *)
(* بولدیغی تاریخدر *)

* برقلمله زرفشان اولدی بو تاریخه جمال *
* طبعه لائق طبع اولندی شرح نخبه پك نفیس *
١٢٥٩

